

प्रस्तावना.

आ पंचमकाल समाप्तिना अवसरे ठेला दूप्पसहनामा आचार्य थजे. तेमना नि
 णसुधी जिनधर्मरूप मानससरोवरना साधु, साध्वी, आवक तथा आविका ए चतु
 वेध संघरूप चार धारा खुला रहेवा जोयेठे. एवुं परमेश्वरनु वचन ठे. कदाचित काल
 प्रवल प्रजावधी कोई समये कोई धारो न्यूनता पाम्या जेवुं थाय तोपण वाकीना चालु
 हेला बीजा धाराने प्रजावे समय पाम्याथी ते धारो पण सुधरी जाय ठे.

आ समयमां पूर्वना समयना करतां घणी न्यूनता थई गेली दीगमां आवेठे. च
 विधिसंघमां साधु तथा साध्वी तो कचितज दीगमां आवेठे थने आवक तथा आविकाथो
 पण अल्प अस्तित्व ठे. तेथोनी ऊपरज धर्मवृद्धि आधार राखे ठे. धर्म वृद्धि ज्ञाननी वृ
 द्धी थायठे. माटे ज्ञान वृद्धि अवश्य करवी जोयेठे. ज्ञाननी वृद्धि ज्ञानना साधनोनी
 वृद्धि ऊपर आधार राखेठे. ज्ञानना साधनो पूर्वाचार्य कृत ग्रंथोनो जीर्णोद्धार तथा अ
 लोकेन, विद्यान्यास, उत्सुकता, धर्मप्रीति, अजिरुचि, तथा उद्योग प्रमुख ठे.

पूर्वाचार्योक्त ग्रंथोनो जीर्णोद्धार कखाथी ते समयना पंढितोनुं पामित्य जाणा
 मां आवेठे; मनुष्योनी धर्मऊपर केवी रुचि हती ते जणायठे. नूत कालथी ते आ
 र्तमान कालसुधी वचगालामां धर्म तथा विद्वत्ता प्रमुखनी केटली अधिक न्यूनता
 थई ठे ते दीगमां आवेठे. पूर्वाचार्यो अति श्रम वेठी विद्यान्यास करी मोटा मोटा
 ग्रंथोनी रचना करता हता तेनो हेतु मात्र धर्मवृद्धि अथवा ज्ञानवृद्धि विना बीजो कांई ह
 तो के शुं ते वात स्पष्ट देखाई आवेठे. ग्रंथोनी रचना कखामां केवल परोपकार विना
 बीजो कांई पण स्वार्थ होयठे के शुं? ते कलाय ठे. पूर्व कालना करतां हालना वखतमां
 विद्यान्यासनो उद्योग केटलो अधिक अथवा न्यून थयोठे? ते जणाई आवेठे. इत्यादि
 क बीजा पण घणा हेतुं दीगमां आवेठे. माटे अवश्य प्राचीन ग्रंथोनो जीर्णोद्धार
 करचो जोयेठे. केमके, ए ज्ञानवृद्धिनुं मुख्य साधन ठे. जो पुरातन ग्रंथोनो जीर्णोद्धार
 नही थाय, तो कालांतरे विवेद थई जवानो संजव ठे. थने तेवुं थएलुं हाल दीगमां
 आवेठे, जुवो के हरिजड्सरिए चौद शे ने चुमालीश ग्रंथो कखा ठे, ते वधानो जीर्णोद्धार
 नही थयाथी तेउंमांना केटलाएक ग्रंथोनो हाल पचो पण मलतो नथी, एवा बी
 जा पण अनेक सुविहित आचार्योना करेला ग्रंथोनो शोध मली शकतो नथी तेउं कारण
 पण एज ठे. ते केटलुं लखियें! यद्यपि मारुं एम कहेवुं नथी के आज त्रिससुधी को
 ईए ग्रंथोनो जीर्णोद्धार कखोज नथी, मोटा राजाउं तथा सडुकारो बगैरे घा न

जमारा करी गयाते ते अद्यापि विद्यमान ठे, अने तेथीज हाल केटलाएक पुरातन ग्रंथोनु आपणने दर्शन थायते तथापि मात्र दर्शन करवाथीज कांई वलगतु नथी, पण योग्यरीते उपयोग कखाथी कार्यसिद्धि यवानो सजवठे जेम पूर्व धर्मानिमानी राजा वगैराउए ज्ञान जमारा कखाठे तेम पाठल थयु नथी ए मोटी दिलगोरीनी यात ठे जो एवो चालज पडी गयो होत तो एके ग्रंथ विछेद गयो न होत अने आटली ज्ञाननी न्यूनता पण थई न होत जुवोके, देरासरनो जीर्णोद्धार करवानो चाल पडी गयोठे तो तेनी सतति विछेद गेली देखाती नथी तेमज ग्रंथोविषे चाल पडवो जोयेठे केमके ग्रंथोनो जीर्णोद्धार तो ज्ञाननी वृद्धिनु एक मुख्य कारण ठे

हालना समयमां ग्रंथोनो जीर्णोद्धार करवाना जेवां साधनो मली आवेठे तेवां आणल कोई वखते पण नहोतां पहेलां प्रथम ग्रंथोनो जीर्णोद्धार तालपत्र कपर थएलो देखायठे, ने ल्यार पठी कागल कपर थयो ठे ते अद्यापि सिद्ध ठे परंतु ते हस्तक्रिया विना यंत्रादिकनी सहायताथी थएलो नथी ने हाल तो मुद्रापत्रनी अति उत्कृष्ट सहायता मली आवेठे, तेनो उपयोग करवानु मूकी दर्शने आलस करी वेशी रहेथु तो ग्रंथो केम कायम रहेजो ? हाल विद्यान्यास करीने नवा नवा ग्रंथोनी रचना करवी तो एक कोरे रही, पण ठतीशक्तिये पुरातन ग्रंथोनी रक्षा करवानो यत्न नही करथु तो आपणोजे ज्ञानना विरोधी ठरथु केमके जे जेनी रक्षा करे नही ते तेनो विरोधी अथवा अहितकर होयठे ए साधारण नियम आपणी कपर लायु पडजो

आवक जाईयो, पुरातन ग्रंथोनो जीर्णोद्धार कखाथी ते ग्रंथोनु अवलोकन थजो. प्रयाशविना केटलोएक विद्यान्यास थजो, रस उत्पन्न थईने ज्ञान सपादन करवानी अत करणमां उत्कण्ठा थजो शुद्ध धर्म कपर प्रीति वधजो, अनिरुचि एट जे पुन पुन ज्ञान मेजयवानी इच्छा थजो, अने उद्योग प्रमुख सर्व ज्ञाननां साधनोनो सहज प्राप्त थजो उद्योग ए सर्व पदार्थ मेलववानु अथवा वृद्धि करवानु मुख्य साधन ठे, परंतु अमस्ता उद्यमथीज कांई थई शकतु नथी तेनी साथे इच्चनी पण सहायता जोयेठे इच्च जे ठे ते सर्वोपयोगी पदार्थ ठे माटे इच्चवान पुरुषोए अथवा ए काम कपर लक्ष देवो जोयेठे केमके, तेउनी ए फरज ठे के, जेम बने तेम ज्ञाननी वृद्धि करवी जोयेठे ते आग्रमाणे — सारा सारा पणितोनी मारफते प्राचीन ग्रंथो सुधारी लाखावी अथवा ठपावीने प्रसिद्ध करवा तेनो नाविक लोकोने अन्त्यास करावयो इत्यादिक शास्त्रोमा कह्या प्रमाणे सर्व प्रकारे ज्ञाननी वृद्धि करवी एवा हेतुथीज में आ ग्रंथो ठपाववानु काम हाथमां लीधु ठे, परंतु कोईनी सहायता विना स्वतंत्र मारी मरजी प्रमाणे डु ग्रंथो ठपावी शकु एवी मारीपाजो इच्चनी शक्ति नही

હોવાને લીધે આ 'પ્રકરણ રત્નાકર' નામનું મોટું પુસ્તક કહામવાની આગમજ મારા સ્વ
ધર્મી જાણ્યોની મને મદત લેવી પડીઠે. સારા જાગ્યજોગે યોગ્ય રીતે મદત પણ મલી
આવી, તેથી આ પુસ્તકનો પ્રથમ જાગ સમાપ્ત કરી તે ગયા જેટ માત્રમાં પ્રસિદ્ધ કર્યો
અને આ વીજો જાગ પણ હમણા પૂર્ણ થયો ઠે તેથી હું મને કૃતકૃત્ય સમજું બું.

આ ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ કરવાને મુખ્ય મદત કરનાર શેઠ. કેશવજી નાયકઠે.

હરેક પદાર્થને સમ યોગ્યતાવાન વા અધિક યોગ્યતાવાન રક્ષણ કરી શકેઠે એવું
વધુયા દીઠામાં આવેઠે. જેમ ગ્રીષ્મ ઋતુના તાપથી તત્ત થાજા પર્વતને મેઘજ રક્ષણ
કરેઠે, તેમ જ્ઞાનનું રક્ષણ તે ઉત્તમ યોગ્યતાવાન પુરુષથીજ થઈ શકેઠે. ચદાપિ સકલ
ચતુર્વિધ સંયને જ્ઞાનની રક્ષા કરવાનો અધિકાર ઠે, તથાપિ સર્વને તેવું સામર્થ્ય હોતું
નથી. માટે યોગ્યતાવાનજ રક્ષણ કરી શકે ઠે. તેવી યોગ્યતા કોઈ ચિરલાનેજ હોય
ઠે, કેમકે, વાહ્ય સર્વ લદ્ધ્યાદિ સમૃદ્ધિ ઠતાં અંતરનેવિપે જિન વચન શ્રદ્ધાનરૂપ સમૃ
દ્ધિ પણ જોયે ઠે. તેમાંની વાહ્ય સમૃદ્ધિ તો ઘણાઓને હોયઠે તેમ ઠતાં જિનવચન
શ્રદ્ધાન હોતું નથી તો તેનાથી કોઈ પણ એવું શુન કૃત્ય થઈ શકતું નથી. તેથી વાહ્ય
સંપત્તિ સહિત પ્રવચનશ્રદ્ધાન પણ જોયે ઠે. વાહ્ય ઉત્તમ સંપદા અને અંતર સ્વયર્મ
નિષ્ઠા એ ઉત્કૃષ્ટ પુણ્યાનુવંધીપુણ્યનું ફલ ઠે. તેવું કોઈએકનેજ હોય ઠે. એનું પ્રત્યક્ષ ડ
દાહરણ આ વર્તમાન દ્વિશતકરૂપ કાલનેવિપે શ્રેષ્ઠ કેશવજી નાયક ઠે. કેમકે, એવી
યોગ્યતાવાન વીજો કોઈ પુરુષ હાલ દીઠામાં આવતો નથી. એથી વાહ્ય લદ્ધ્યાદિ સં
પત્તિયુક્ત ઠતાં અંતર ધર્મ સમ્યક્ત્વ શ્રદ્ધાનરૂપ અત્યુત્તમ સંપત્તિ કરીને પણ યુક્ત ઠે.
જેનેવિપે પંચ પ્રકૃતિરૂપ અંતરાય કર્મનો દ્વયોપશમ આધુનિક સર્વ સંય જનોના કર્ત્તાં
ધિક દીઠામાં આવેઠે; એમના જેવું આતપ નામ કર્મ તો કોઈ નૂપને પણ ક્વચિત્ ઉદય
થયલું દૃષ્ટિ ગોચર થયે! તેમજ આદેય નામકર્મ, અંગોપાંગ નામકર્મ, યશઃ કીર્તિનામ
કર્મ, પ્રમુખ શુન પ્રકૃતિઓનું એમણે એવો તો ઉત્કૃષ્ટવંધ કર્યોઠે કે, તેવો હાલ દક્ષણનરત્તા
ર્ધમાં કોઈ વીજાનેવિપે ક્વચિત્ દીઠામાં આવસે એવા પુરુષને શું અશક્ય હોય? અને કીપું
કાર્ય કરવાને સમર્થ ન થાય! અર્થાત્ સર્વ કાર્ય કરવાને શક્તિમાન ઠે. પૂર્વે થઈગણા સં
પ્રતિ રાજા તથા વસ્તુપાલ તેજપાલ અને કુમારપાલ પ્રમુખ મહત્ પ્રજાધિક પુરુષોની પઠે
એમણે પણ વર્તમાન કાલાનુસાર ધર્મ દીપનાર્ય તથા સ્વશ્રદ્ધાન દર્શનાર્ય શ્રી અર્હદેવા
જયો તથા અંજન રાજાકા પ્રમુખ ઉત્તમ ધર્મ કૃત્યો કર્યાં ઠે; તે વધાઓથી પણ અ

त्युत्तम ज्ञानवृद्धिनी उत्कृष्टा पूर्वक तद्व्युक्त पुरुषोने अतिशय आश्रय दियेते, माटे नि
 श्रय री एमने पूर्वचूत धर्म श्रद्धावान कुमारपाल राजा प्रमुखनी पत्निमा शासक
 न गणाय किंतु तेमनी तुजना करे तेवाज ठे आ लखाणमा कोईए अतिशयोक्ति स
 मऊरो नह्री, पण निरूपणत बुद्धिची विचार करी जोबु के, शेर केशवजी नायक ए
 सर्व उपमान योग्य ठे के नही। छुरो के अमे अकित करवाने आरज करेला आ ए
 क लक्ष सग्याऊ महत् चतुर्नागात्मक पुस्तकना अकनीय खर्चनेविषे एवी-शुक्रिय
 आश्रय आप्याने के जेथकी केटलाएक समयो-हरित पूर्व गीतार्थोए करी रचित प्रक
 णातु सुग्रह पुन जीर्णो-हार थई शकरो माटे एमने जेटली उपमादेये तेटली थोडीने

राजपदादूर बाबुमाहेव लक्ष्मीपति सिद्धजी उग्रपति सिद्धजी

शेर रंगरजी नायकविषे लसतां आ प्रसंगे श्रीमच्छुदादाद निवासी स्वप्रांत चू
 समान, तद्व्यादि वाद्य अमित समृद्धि युक्त, उत्तम यश कीर्ति नाम कर्मांदयवा
 तात उद्वरगगान अतिगय, प्रतापी, स्वधर्म दीपक, पूर्वोक्त पति अनिराजनीय, स
 ताप विरा नून तथा आरक गुण सहित्यादि अपूर्व कल्याणकार जूपित राजवहा
 नृनदिन पदर धारक बाबुसाहेव लक्ष्मीपति सिद्धजी उग्रपति सिद्धजी पोताना न
 प्रमाणेन वाप्यतागन होगयी श्रधुना अनुपमेयज ठे

जगिन्म शौर पि पीमाग्य नृपतिदत्त पदक धारक शेर केशवजी नायक तथा
 लक्ष्मीपति नृनदिन पदर धारक शेर लक्ष्मीपतिसिद्धजी उग्रपतिसिद्धजी जेवा प्र
 शि धर्म दीपक पुण्या आरक मदननेविषे हमेशा उत्पन्नयता रहो, अने आवा
 हृदिकर धर्महयो कर्ण रहो एगो अमारो अत करण पूर्वक आशिर्वाद ठे

सा ज्ञानवृद्धि उत्तम कथने सारा आश्रय आपनार प्रजाविक पुरुषोनी पंक्ति
 शक्ति, अनेहा तथा उनेहा रहित, सारासार बाह्य, परम रहस्यज्ञ, परोपका
 निमात, कृपा, दया, कृपा तथा नीनादि शुभगुण युक्त, श्री वीतरागपद कमन
 रद ज्ञानगण प्रमगपमान् मन्त्रमा मह्य मुनी महिमा सागरजी तथा सुमति स
 जी, एमनो अमन प्रार्थना पूर्ण अयुपकार युक्त नाम स्मरण अत्र गुथित कर

श्री सुवर्णा आरक मदनमाना श्रेष्ठ दग्धम नरसिद्ध, श्रेष्ठ पेजा जाई पदम
 श्रेष्ठ बर्धमान पुतली श्रेष्ठ जोतगन डेमन, एमणे ज्ञान वृद्धि विषयक पोतानी
 उद्वरगगान होगयी ठे माटे तेमना उपकार पूर्वक इ नाम गुथित करु ठे

श्रीमद्गुदावाद निवासी परम ज्ञान प्रसारोद्युक्त मतिमान स्वज्येष्ठ चात्ता तुल्य ल
ची तथा गुण युक्त नृप दत्तक रायबाहादूर पद धारक बाबुसाहेब धनपति सिंहजी
त्रपति सिंहजी एमने पण पोतानी उत्कृष्ट ज्ञान वृद्धि कृत्यने सारी उदारता दर्शावी
तेथी तथा बीजो पण ज्ञान वृद्धिने अर्थे पुस्तक अंकित करवानो हमेश उद्योग
वाळुं राखेते तेथी अति सत्कार पूर्वक तथा मान्यता युक्त नामस्मरण गुंथित करुं तुं.

श्री मुंबईना आवक मंडलमांना शेठ परबत लधा, शेठ मूलजी देवजी, शेठ जादव
जी परबत, सा. नोजराज नरपाल, तथा शेठ कीकाजाई फूलचंद तथा शा. गकरसी
देवजी एथोए पण यथाश्रद्धान प्रमाणे आ ज्ञानवृद्धिना कृत्यने आश्रय आप्योते
तेथी तेथोतुं उपकार सहित नामस्मरण गुंथित करुं तुं.

श्री अहमदाबादना आवक मंजल माहेला शेठ दलपत जाई नगुंजाई, तथा
शेठ मयाजाई प्रेमाजाई, एवनी ज्ञाननी प्रशस्ति थवानेविषे अति उत्कंठा जोईने मोठा
आजार सहित नामस्मरण गुंथित करुं तुं ;

श्री साणदवाला शेठ साकलचंद हुकमचंद तथा श्री नरूचवाला शेठ अनूपचंद मलु
कचंद, एथोए पोतानी धर्मप्रज्ञावना अधिक दर्शाविवाने अर्थे ज्ञाननी वृद्धि थवा सारु
जे उत्सुकता बतावी ते ते जोईने मोठा उपकार साथे नामस्मरण गुंथित करुं तुं.

श्री कव मुदराना रहेवाशी शेठ कस्तुरचंद सिंघजी पारेख एमनी अश्रुत धर्म प्री
ति, वैराग्यता तथा ज्ञानवृद्धिनी अतिशय चाहना जोईने मोठा आदर पूर्वक आ पु
स्तकनी साथे नाम गुंथित करुं तुं.

साधुमंजल मार्गमार्गित संवेगी साधु वर्ध, अति विवेकी, ज्ञान पीषूप चुस्तसुक
जिनप्रवचन श्रवण श्रद्धान आवक जन मन कर्णने परमामृत रहस्य पान कराव
नार; साधु गुण नृपणालंकृत; ज्ञानवृद्धि कर्ता पुरुषरूप वृद्धोने मेघवृष्टि समान अत्यु
त्कृष्ट साधन जूत, महाराज श्री मूलचंईजी तथा जवेर सागरजीना, नामस्मरण प्रेम
पूर्वक गुंथित करुं तुं.

साधु मंजलमां साधु गुण संपन्न, ज्ञानरूप सूर्यना प्रकाशने आवरण करनारा जे
माना प्रकारना संशयो, कुतर्को, द्वेष, मान, ईर्ष्या तथा कुसंग प्रमुख वाटल समूहरूप
घनघटानो नम्यरूप प्रकारे विध्वंश करवाने बलवान पवन समान ; धर्म तथा धर्मांग
ज्ञानादिकनी वृद्धि करवाने पूर्वना अत्युत्तम सुविहित शास्त्रपारंग आचार्यादि आर्य
जन तुल्य न्यायाद सज्जीना जाण वट्टया पंजाबाग्य देश निवाशी संवेगी नाधु श्री
धारमाराम समान आत्मारामजी एमनुं अति नावपूर्वक नामस्मरण गुंथित करुं तुं.

संवेगी साधु श्री नितीविजयजी महाराज एउनो ज्ञान वृद्धि अर्थे सारो उद्योग होवाची प्रथम जागनी पठे नामस्मरण गुणित करु बु ,

संवेगी साधु माथ्य वस्तु साधनोद्युक्त युक्त मतिमान, जिनचन समुद्रमाथी जलद पत प्रहीत धर्माकाशस्थित जनवृष्टि वत् ज्ञान वृद्धि कर्ता, सवेगी साधु शुद्ध सम्यक्त्व पदारथ, परम सुविहित सुसाधु ममल माल प्रोहीत, ज्ञानादि शुद्ध जिनधर्मांगवृद्धि प्रयत्नगान श्री शांति सागरजी महाराजनु नामस्मरण गुणित करुवुं,

जन वृद्ध वय अचन गद्याचार्य नट्टारक श्रीविवेक सागर सूरि, एमनु पूर्वजागनी पठे नाम स्मरण गुणित करुं बुं ,

मनुष्य पुन पुन्य तप गद्याधिपति नट्टारक श्री धरपोडसूरि, एमनु नाम स्मरण गुणित करु बु ;

श्री हुकमचडजी महाराजनु में प्रथम जागमां नाम स्मरण गुथन कथु ठे तेमज अग्रे पण गुणित करु बु

प्रगन रहस्य ज्ञाता, काविद मतिमान, अद्भुत चपल वक्तृत्वशक्तियुक्त, स्वरूपसा गरित् श्रीरूपसागरजीनु नाम स्मरण गुणित करु बु ,

शुद्ध वीतराग परपित, जिनधर्म प्रिचूति युक्त श्रीअहमदावाद नगर निवाशी सारो आवर ममज जन नूप समान अत्यंत लक्ष्मि सपत्तिवान पूर्वज परपरा श्रेणि आगत श्रीमान उत्तम अक्षान सहवर्त्तमान तथा धर्मदीपक श्रेष्ठ मयाजाई प्रे मारार्जनु नामस्मरण पुन गुणित करुं बु

धीना पण जे जे सहृद्धिमान पुरुषाए धर्म प्रभावना दर्शाववा निमित्ते स्वसामर्थ्यां उगार हानवृद्धि हेतुची ते उदारता दर्शावी ठे तेथोनां नामस्मरणार्थ पुस्तकना अत नेविणे गुणित पडो

तत्त्वापना

प्रथम जाग मध्ये मनिदोषथी तत्त्वानुज्ञोय नामनो वय जे एष्ट उद्गार थी ४५६ सुधीनां नाखवानां आथ्य ठे ते स्थानकवासी स्तनचदनो करेलो ठतां लखेजी प्रतमां तेवु न लण्णवाची नूनची ठपाई गयो ठे एटजा माटे हु सरं सुगुदिवान वाचको पाडो थी इमा मांगु बु क अश्विनि वयना मुन एष्टमां सुगिहित गीताये रचित ग्रंथो ज नागवानी में प्रतिज्ञा केली ठे तेने कोई दृषण आपजो नही केम के, हरेक

काम नूलथी थाय. ते कृमा करवा योग्य ठे हुंढिया यद्यपि जिनधर्मी नामधरावना रा तो ठे पण जाते मूर्खज होय ठे तेथी तेउ जिनोक्त मार्गनी विपरीत परुपणा कर ता दरता नथी एवात सर्व सुझ जनोने सम्मत ठे माटे ते मूर्ख होवाथी गीतार्थ कहेवा य नही तेथी ए ग्रंथ अचश्य जैन सैलीथी विपरीतजठे एउं जाणी त्याग करवा योग्य ठे; कोईए सुविहित गीतार्थकृत जाणीने वांचवो नणवो नही ए वात हुं श्री ना वनगरमां साधु श्री आत्मारामजी महाराजने मजेवा गयो हतो त्यारे तेमणो मारी पागे कही ए रतनचंद थानकवासी साथे आत्मारामजी महाराजनो मलाप थयलो हतो इत्यादिक वहुवातो मे एमना मुखथी सांजलीने तेथी में धणो पश्चात्ताप कखो पण पठी थाय शुं? माटे मूलथी मारी प्रतिज्ञामां में नूल कीधी तेनी मुनि श्री आत्माराम जी महाराजना उपकार सहित सर्व सङ्गनो पागेथी कृमापना मायुं हुं.

शा. नीमसिंह माणक.

विनती.

समस्त जैन धर्म रागी, नाना ग्रंथ विचार बुद्धिस्तुक, जिनवचन पीयूषपान कर्ता, श राज चित्तवाला जनोने अति प्रार्थना पूर्वक विनति करुं हुं के, जेम जननी अथवा जनक स्वपुत्रना दोषविषे रंचमात्र विचार न करतां मात्र गुणनुंज ग्रहण करेठे. तेम आ अंकित पुस्तकनेविषे कोईने कांई दोष दृष्टिगोचर थाय तो मऊ कपर रंचमात्र रोष कर वो नही. केमके, सर्व प्रकारे निर्दोषता एक केवलीविना बीजा कोईनेविषे पण संनवे नही एटला माटेज/पूर्वे थई गयला महत् आचार्य प्रमुख श्रुतज्ञान पारग अत्युल्लू ष्ट पंढितो पण स्वरचित ग्रंथोमां बुद्धि दोषनेविषे कृमा मागी गयला दीगमां आवेठे; त्यारे आधुनिक साधारण जननी वात शुं कहेवी? आ पुस्तकनुं शोधन करतां मति दोष अथवा दृष्टिदोष अचश्य दीगमां आवेशे; ते जोईने रोष न करतां कृमा करवी. केमके, वाचता अथवा जखतां नूल थायज ठे एवो नियम ठे. एविषे जे गर्व करे ते मूर्ख कहेवाय. माटे ए विषे हुं सर्व सत्पुरुषोनो विनय करुं हुं के, आपनी हंसना चंचू जेवी मतिथी सारासार विचार पूर्वक जलरूप दोषनुं निवारण करीने पयनूप गुणनुं ग्रहण करवुं. थने थनत् पुस्तोनो पण अधिक विनय करुं हुं के, आपनी चंचू जेवी मतिवडे गुण तजीने दोषनुं ग्रहण करीने ते सुखेथी प्रतिद करवो;

यत्कपायजनितं तव सौख्यं यत्कपायपरिहाणि भवति ॥
तद्विशेषमथैवैतद्धर्कं सविज्ञाय्य न ज धीर विशिष्ट ॥ ६ ॥

अर्थ॥ वजीप्रकारांतरे कपायत्यजबु उपदेशेने हे आत्मा तुजनेकपायची उपजुजेसु
ख अनेकपायना परित्यागची उपजुजेसुख एवेतुविशेषजे अधिकपणु तथा उदकके
निदानो विपाकजेफज तेसम्यक् प्रकारे विचारीने पठे हेधीरपणित एमाजेतुजने विशि
ष्टवत्तमजाणयामाआवे तेनेतुआदरअगीकारकर ॥ ६ ॥

मुखेन साध्या तपसा प्रवृत्ति र्थयातया नैव तु मानमुक्तिः ॥
आद्या न हस्तेपि शिव परा तु निदर्शनाद्वाद्बलवले प्रदत्ते ॥ ७ ॥
मम्यन् विचार्येति विहाय मान रक्तन् झरापाणि तपासि यत्नात् ॥
मुदा मनीषी सद्वृत्तेऽभिजृती गूर क्त्वायामपिनीचजाति ॥ ८ ॥

अर्थ॥ जेनेतपसाची मानत्यागनी दुष्करता वेखाडेने हे आत्मा जेम तपनीप्रवृ
त्तिसुखेसाध्यत्र तेममानमुक्तिजे मानबुल्यजबु तेसुखेसाध्यनची तो आद्याके० पहेनी
करीजे तपप्रवृत्तितेमुक्तिआपवा समर्थनची अने वीजीजेमानमुक्ति तेयद्यपिड साध्यने
तापणते मुक्तिआपवाने समर्थने वाद्बलजनेदृष्टाते जेमवाद्बलजने मानमुक्तिविना मात्र
तपपरीन तेनदान उपनुनही अनेमानमुक्त्यु तेवारे तत्काजज्ञानउपनुं एवुसम्यक्
विगरीन मानव्यनीनेपत्ने करीडान एह्योजेतप तेनेराखतोयको क्त्वायामपिनी
एमाजे मनोरीते० पणित तेनीच जननो करेलो अजिजृति जेपराजव तेनेपण मुदा
के० अर्थकरीतगदने ॥ ७ ॥ ८ ॥ एवेसाध्यतोअर्थएकठोने

पराजिजृत्यादिपक्यापि कुप्यस्यैवैरपीमा प्रतिकर्तुमिच्छन् ॥
न वेन्मि निपेडनरकादिकेषु ताम्तेरनंनास्तुला भवित्री ॥ ९ ॥

अर्थ ॥ वनीएषमिह सद्देगाथाश्रीज उपदेशेने हे आत्मातु थोडीपण परनीक
जीने अजिजृति पीडादिक तेणेंकरी अजिजृतिना करनारजे पुरुषतेउपर कोपेने अने
वनी पापकरीने तेहना प्रतिकारने वांछेने एटले पूर्वजन्मातरना पापविपाकयही प
गनरपामेने अनेगनीतेहना प्रतिकारपण पापेकरीनेज वांछेने परतुतेपापेकरीन तु
अजिजृतिनेपीडाथो तेनिर्वचनकादिक गतिनेविषे अतततयाअतुज मोहोटी एवि
न विजृतेहना पीडापागे एवुकांनचीनाणतो ॥ ९ ॥

धत्से कृतिन् यद्यपकारकेषु क्रोधं ततो धेह्यरिपट्टएव ॥

अथोपकारिष्वपि तज्जवातिकृतकर्महन्मित्रवद्दिधिपत्सु ॥ १० ॥

अर्थ ॥ हवेक्रोधकरवो तेवरीनेज वियुक्तते तेकहेते हेपंमितयात्मा जोतुं अपकारक शत्रुनेविपे क्रोधधरेतेतो तेनेवदलेताहारा अंतरंगनाजे क्रोध मान माया लोच राग अनेदेष मलीठगत्रुते तेहनेविपेज क्रोधधर केमकेएठगत्रुथी बीजोकोऽ तुफने वयारेडुःखदाइनथी अथवा उपकारक मित्रनेविपे जोतुंक्रोधधरतो नथी तेवारेंतुं सं सारमां अतिकारी एहवाज्ञानावर्णादिक कर्म तेनोहरणकरनाराजे उपसर्गादिकना करनार शत्रु तेनाउपसर्गनेकरवेकरी बाह्यदृष्टियेंतोते ताहारागत्रुते पणकर्मद्वयकर वामां अनेपरलोकना अनंतसुखनीप्राप्तिकरवामां साह्यकारीथया माटे तत्वदृष्टिये जोतां अन्यंतरपणे तेमित्रजावेज परिणम्या तेथी उपसर्गकारकशत्रुने तत्वदृष्टिये मित्रतुल्य जोऽने तेमित्रनेविपे क्रोधनधरवो एजावार्थते ॥ १० ॥

अधीत्यनुष्ठानतपःशमाद्यान् धर्मान् विचित्रान् विदधत्समायान् ॥

न लप्स्यसे तत्फलमात्मदेहक्लेशाधिकं तांश्च जवांतरेषु ॥ ११ ॥

अर्थ ॥ हवेमायात्यजवा आश्रीउपवेगेते हेअत्मातुं अधीतिके० जणबुं तथाअ नुष्ठानजे क्रियाआवश्यकदिक तथातपउपशमादिक नानाविधधर्म ते मायाके० कपटसहित करतोयको मात्रतुं पोतानादेहने कष्टजआपेते पणतेथी व्यतिरिक्तके० बीजंफलकांऽ जवांतरनेविपे पामीसनही वली जवांतरनेविपे तेधर्मनेपणपामीसन ही केमकेमायावीनं बोधीपामवीडुर्जनहोय ॥ ११ ॥

सुखाय धत्से यदि लोचमात्मनो ज्ञानादिरत्नत्रितये विधेहि तत् ॥

दुःखाय चेदत्र परत्र वा कृतिन् परिग्रहे तद्द्विरांतरेपि च ॥ १२ ॥

अर्थ ॥ हवेलोचन्यजवाआश्री उपदेशकरेते हेअत्माजोतुं पोतानासुखनेअ थें लोचकरेते तोज्ञानादिक जे ज्ञानदर्शनअनेचारित्र एत्रणरत्ननेविपे लोचकर बी जीयनधान्यादिक असारवस्तुथी कांद्दिसुखनथाय माटेहेचतुरायात्मा तुंआलोके दु खनेअर्थ बाह्यजीयनधान्यादिक अने अंतरंगथी क्रोधमानादिक परिग्रहनेविपे लोच करिसनही ॥ १२ ॥

करोपि यत्प्रेत्य हिताय किंचित्कदाचिदल्पं सुकृतं कथंचित् ॥

माजीहरस्तन्मदमत्सराद्यैर्विना च तन्मां नरकातिथिर्नूः ॥ १३ ॥

अर्थ ॥ हवेजीवने सुकृतराखवाआश्रयी उपदेशेते हेअत्मातुं कोऽकाले कथंचित् घ

यत्कपायजनि तं तव सौख्यं यत्कपायपरिहाणि नवति ॥
तद्विशेषमथैवैतद्धर्कं सविभाव्यं न ज धीरं विशिष्टं ॥ ६ ॥

अर्थ॥ वलीप्रकारातरे कपायत्यजबु उपदेशेने हे आत्मा तुजने कपायची उपपुंजेसु
ख अने कपायना परित्यागची उपपुंजेसुख एवेनु विशेषजे अधिकपणु तथा उदकके
निदानो विपाकजेफल तेसम्यक प्रकारे विचारीने पठे हे धीरपणित एमाजे तुजने विशि
ष्टवत्तमजाणवामाआवे तेने तुआदरअंगीकारकर ॥ ६ ॥

सुखेन साध्या तपसा प्रवृत्तिर्यथातथा नैव तु मानमुक्तिः ॥
आद्या न दत्तेऽपि शिव परा तु निदर्शनाद्वाद्बलबले प्रदत्ते ॥ ७ ॥
सम्यग् विचार्येति विहाय मानं रक्षन् दुरापाणि तपासि यत्नात् ॥
मुदा मनीषी सहतेऽजिज्ञूती शूरा क्लमायामपि नीचजातिः ॥ ८ ॥

अर्थ॥ हवेतपकरवाची मानत्यागनी दुष्करता देखाडेने हे आत्मा जे म तपनीप्रवृ
त्तिते सुखेसाध्यने ते म मानमुक्तिजे माननुत्यजबु ते सुखेसाध्यनची तो आद्याके ० पदेनी
कहीजे तपप्रवृत्तिते मुक्तिआपवा समर्थनची अने बीजीजे मानमुक्ति ते यद्यपि दु साध्यने
तो पण ते मुक्तिआपवाने समर्थने बाहुबलने दृष्टातें जे म बाहुबलने मानमुक्तिविना मात्र
तपयकीज केवलज्ञान उपनुनही अने मानमुक्त्युं तेवारे तत्कालज्ञान उपनुं एवुसम्यग्
विचारीने मानत्यजीने यत्ने करीझुनन एहवोजेतप तेने राखतोथको क्लमाने विषे शूर
एवोजे मनीषीके ० पणित ते नीच जननो करेलो अजिज्ञूति जे परा नव तेने पण मुदा
के ० हपे करीने सहते ॥ ७ ॥ ८ ॥ एवेकाव्यनो अर्थ एक गोठे

परानिज्ञूत्यादिपकयापि कुप्यस्य घेरपीमा प्रतिकर्तुमिच्छन् ॥
न वेत्ति तिर्यङ्नरकादिकेषु तास्तैरनतास्त्वतुला न वित्री ॥ ९ ॥

अर्थ ॥ वजीएपरिस्तह सहेवाआश्रीज उपदेशेने हे आत्मा तु थोडीपण परनीकरे
लो जे अजिज्ञूति पीडादिक तेणे करी अजिज्ञूतिना करनारजे पुरुषते उपर कोपेने अने
वजी पापकरीने तेहना प्रतिकारने वांछेने एटले पूर्वजन्मांतरना पापविपाकयकी प
रानरपामेने अने वलीतेहना प्रतिकारपण पापे करीने ज वांछेने परतु ते पापे करीने तु
अजिज्ञूतिजे पीडाथो ते तिर्यचनरकादिक गतिने विषे अने ततथा अतुल मोहोटी एवि
न वित्रीकहेता पीडायागे एवुकानची जाणतो ॥ ९ ॥

धत्से कृतिन् यद्यपकारकेषु क्रोधं ततो धेह्यरिपट्टएव ॥

अथोपकारिष्वपि तत्रवातिकृतकर्महन्मित्रवर्हिर्दिपत्सु ॥ १० ॥

अर्थ ॥ हवेक्रोधकरवो तेवरीनेज विद्युक्ते तेकहेते हेपंमितयात्मा जोतुं अपकारक शत्रुनेविषे क्रोधथरेतेतो तेनेवद्वेताहारा अंतरंगनाजे क्रोध मान माया लोच राग अनेवेष मलीठगत्रुते तेहनेविषेज क्रोधथर केमकेएठगत्रुथी बीजोकोऽ तुजने वयारेडुःखदाइनथी अथवा उपकारक मित्रनेविषे जोतुंक्रोधथरतोनथी तेवारेंतुं सं तारमां अतिकारी एहवाज्ञानावर्णादिक कर्म तेनोहरणकरनाराजे उपसर्गादिकना करनार गत्रु तेनाउपसर्गनेकरवेकरी बाह्यदृष्टियेंतोते ताहारागत्रुते पणकर्मद्वयकर वामां अनेपरलोकना अनंतमुखनीप्रसिक्करवामां साह्यकारीयया माटे तत्वदृष्टियें जोतां अन्त्यंतरपणें तेमित्रजावेज परिणम्या तेथी उपसर्गकारकशत्रुने तत्वदृष्टियें मित्रतुल्य जोऽने तेमित्रनेविषे क्रोधनथरवो एजावार्थे ॥ १० ॥

अधीत्यनुष्ठानतपःशमाद्यान् धर्मान् विचित्रान् विदधत्समायान् ॥

न लप्स्यसे तत्फलमात्मदेहकृशाधिकं तांश्च नवांतरेषु ॥ ११ ॥

अर्थ ॥ हवेमायात्यजवा आश्रीउपदेगेते हेअत्मातुं अधीतिके० नणतुं तथाअ नुष्ठानजे क्रियाआवश्यकदिक तथातपउपशमादिक नानाविधधर्म ते मायाके० कपटसहित कर्तोयको मात्रतुं पोतानादेहने कष्टजयापेते पणतेथी व्यतिगिके० बीजूंफलकांऽ नवांतरनेविषे पामीसनही वजी नवांतरनेविषे तेधर्मनेपणपामीनन दी केमकेमायावीने बोधीपामवीडुर्जनहोय ॥ ११ ॥

मुग्धाय धत्से यदि लोचमात्मनो ज्ञानादिरत्नत्रितये विधेहि तत् ॥

दुग्धाय चेदत्र परत्र वा कृतिन् परिग्रहे तद्वहिरांतरेषु च ॥ १२ ॥

अर्थ ॥ हवेजोनन्यजवाआश्री उपदेगकेते हेअत्माजोतुं पोतानामुग्यनेअ ये लोचकने तोज्ञानादिक जे ज्ञानदर्शनअनेवाग्नि एत्रणरत्ननेविषे लोचकर बी जीयनधान्यादिक अनागवन्तुथी कांद्दिमुग्यनथाय माटेहवतुग्यात्मा तुंआजोके दुग्यनेअयें बाह्यजीयनधान्यादिक अने अंतरंगथी क्रोधमानादिक परिग्रहनेविषे लोच करिगनही ॥ १२ ॥

करोपि यत्प्रेत्य दिताय किंचित्कदाचिदल्पं मुकुनं कथंचित् ॥

माजीहरन्मन्मदमत्सराद्यैर्विना च तन्मां नरकानिच्छिन्नेः ॥ १३ ॥

अर्थ ॥ हवेजीवने मुरुतरान्वायाश्रयी उपदेगेते हेअत्मातुं कोऽसांसे कथंचित् च

यत्कपायजनितं तव सौख्यं यत्कपायपरिहाणि भवति ॥
तद्विशेषमथैतदुद्धर्कं सविज्ञाव्यं न ज धीरं विशिष्टं ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ वलीप्रकारातरे कपायत्यजबु उपदेशे ठे हे आत्मा तुजने कपायची उपजुने
ख अनेकपायना परित्यागची उपजुने सुख एवेनुविगेपजे अधिकपणु तथा उदकके
निदानो विपाकजे फल ते सम्यक् प्रकारे विचारीने पडे हे धीरपणित एमाजे तुजने विजि
ष्ट उत्तमजाणवामा आवे तेने तु आदर अगीकार कर ॥ ६ ॥

सुखेन साध्या तपसा प्रवृत्तिं यथा तथा नैव तु मानमुक्तिः ॥
आद्या न दत्तेऽपि शिवं परा तु निदर्शनाद्वाद्बलबले प्रदत्ते ॥ ७ ॥
सम्यग् विचार्येति विहाय मानं रक्तं दुरापाणि तपासि यत्नात् ॥
मुदा मनीषी सहतेऽभिज्जूती शूरा ह्मायामपि नीचजाति ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ हवेतपकरवाची मानत्यागनी दुष्करता देखाडे ठे हे आत्मा जे म तपनी प्र
जिते सुखे साध्य ठे ते म मानमुक्तिजे माननुत्यजबु ते सुखे साध्य नची तो आद्याके ० पडे
कहीजे तपप्रवृत्ति ते मुक्ति आपवा समर्थ नची अने बीजीजे मानमुक्ति ते यद्यपि दु साध्य
तो पण ते मुक्ति आपवाने समर्थ ठे वाद्बलने दृष्टाते जे म वाद्बलने मानमुक्ति विना मा
तपयकीज केवलज्ञान उपजुन ही अने मानमुक्त्युं ते वारे तत्कालज्ञान उपजु एवु सम्य
विचारीने मानत्यजीने यत्ने करी दुर्जन एह वोजेतप तेने राखतोयको ह्माने विषे
एवोजे मनीषीके ० पणित ते नीच जननो करेलो अजिज्जूति जे परा नव तेने पण मु
के ० ह्पे करीने सहे ठे ॥ ७ ॥ ८ ॥ एवेकाव्यनो अर्थ एक ठे

पराजिज्जूत्यादिपकयापि कुप्यस्य घैरपीमा प्रतिकर्तुमिच्छन् ॥
न वेत्ति तिर्यङ्मरकादिकेषु तास्तैरनतास्त्वतुला भवित्री ॥ ९ ॥

अर्थ ॥ वजी एपरि सह सहवा आश्रीज उपदेशे ठे हे आत्मा तु थोडी पण परनीक
लो जे अजिज्जूति पीडादिक तेणे करी अजिज्जूतिना करनारजे पुरुष ते उपर कोपे ठे अ
वजी पाप करीने तेहना प्रतिकारने वा ठे ठे एटले पूर्वजन्मातरना पाप विपाकयकी
रानरपामे ठे अने वली तेहना प्रतिकारपण पापे करीने ज वा ठे ठे परतु ते पापे करीने
अजिज्जूति जे पीडा थो ते तिर्यचमरकादिक गतिने विषे अनत तथा थुल मोहोटी ए
जिज्जूति हेता पीडा यागे एवु कानची जाणतो ॥ ९ ॥

धत्से कृतिन् यद्यपकारकेषु क्रोधं ततो धेहरिपट्टएव ॥

अथापकारिष्वपि तज्ज्वातिकृत्कर्महन्मित्रवर्द्धिष्ठिपत्सु ॥ १० ॥

अर्थ ॥ ह्वेक्रोधरग्वो तेवंगीनेज विद्युत्कृते तेकहन्ते हंपमितआत्मा जातुं अपकारक शत्रुनेविपे क्रोधधरंतेतो तेनेवदलेताद्ग अंतर्गनाजं क्रोध मान माया लोच गग अनेदेष मजीगशत्रुने तेदनेविपेज क्रोधधर केमकेएवशत्रुथी बीजोकोऽ तुजने वधारेडु.ग्यदाऽनथी अथवा उपकारक मित्रनेविपे जातुंक्रोधधरतो नथी तेवारंतुं सं नागसां अतिकारी एद्वाङ्गानावर्णादिक कर्म तेनोद्हरणकग्नाराजे उपमर्गादिकना करनार शत्रु तेनाउपसर्गनेकरवेकरी बाह्यदृष्टियेंतोते ताद्गशत्रुने पणकर्मह्यकर वामां अनेपग्लोकेना अनेतमुखनीप्राप्तिकरवामां साह्यकारीयया माटे तत्वदृष्टियें जोतां अन्यंतरपणे तंमित्रचावेज परिणम्या तेथी उपसर्गकारकशत्रुने तत्वदृष्टियें मित्रतुल्य जोऽने तेमित्रनेविपे क्रोधनधरवो एजावार्थे ॥ १० ॥

अधीत्यनुष्ठानतपःशमाद्यान् धर्मान् विचित्रान् विदधत्समायान् ॥

न लप्स्यसे तत्फलमात्मदेहकृद्देशाधिकं तांश्च ज्वांतरेषु ॥ ११ ॥

अर्थ ॥ हवेमायात्यजवा आश्रीउपदेशेने हेअत्मातुं अधीतिके० नणतुं तथाअ नुष्ठानजं क्रियाआवड्यकादिक तथातपउपशमादिक नानाविधधर्म ते मायाके० कपटसहित करतोयको मात्रतुं पोतानादेहने कष्टजआपेने पणतेथी व्यतिरिक्के० बीजफलकांऽ ज्वातरनेविपे पामीसनही वली ज्वांतरनेविपे तेधर्मनेपणपामीसन ही केमकेमावावीन बोधीपामवीर्ज्जनहोय ॥ ११ ॥

मुखाय धत्से यदि लोचमात्मनो ज्ञानादिरत्नत्रितये विधेहि तत् ॥

उखाय चेदत्र परत्र वा कृतिन् परिग्रहे तद्वहिरांतरेपि च ॥ १२ ॥

अर्थ ॥ ह्वेलोचत्यजवाआश्री उपदेशकरेने हेअत्माजोतुं पोतानासुखनेअ ये लोचकरेने तोज्ञानादिक जे ज्ञानदर्शनअनेचारित्र एगणरत्ननेविपे लोचकर बी जीवनधान्यादिक असारवस्तुथी कांहीसुखनथाय माटेहेचतुरअत्मा तुंआलोके ड खनेअर्थे बाह्यथीयनधान्यादिक अने अंतरंगथी क्रोधमानादिक परिग्रहनेविपे लोच करिसनही ॥ १२ ॥

करोपि यत्प्रेत्य हिताय किंचित्कदाचिदल्पं सुकृतं कथंचित् ॥

माजीहरस्तन्मदमत्सराद्यैर्विना च तन्मां नरकातिथिर्भूः ॥ १३ ॥

अर्थ ॥ ह्वेजीवने सुरुतराखवाआश्री उपदेशेने हेअत्मातुं कोऽकाले कथंचित् य

एकटकरीने काऽएक अल्पके० थोडुं पण सुकृत जेदानादिक तथातपसयमादिकते प्रेत्यके० परलोकना हितने अर्थं करेते ते सुकृतने मद मत्सर क्रोध लोनादिके करीने हारिसनही अनेवली ते सुकृतविना सातनरकनो अतिथिके० परोणो थऽशनही एतने ते सुकृत खोयाथी नरकगतिथये तेमाटे मदमत्सररादिकने निवारीने सुकृतराखजे ॥ १३ ॥

पुरापि पापै पतितोसि ससृतो दधासि रे किं गुणिमत्सर पुन ॥

न वेत्ति किं घोरजले निपात्यसे नियत्र्यसे शृंखलया च सर्वत ॥ १४ ॥

अर्थ ॥ वली मत्सरत्यजवायाथी उपदेजेते हे आत्मातु पूर्वपण पापे करीने ससारमा पडयोते अनेवली गुणवतने विपे शुभमत्सरधरेते एमकानथी जाणनोजे एमत्सरतो सु जने घोरके० अगाध डु खरूपियु जेमा जलते एहवा ससाररूपीया समुद्रमानाखेते अनेवली ताहारा सर्वांगने निकाचित कर्मरूप सारुले करीवाधेते ॥ १४ ॥

कष्टेन धर्मो लवशो मिलत्यय क्लय कपायैर्युगपत्प्रयाति च ॥

अतिप्रपन्नाजितमर्जुन तत किमङ्ग ही हारयसे न च स्वता ॥ १५ ॥

अर्थ ॥ हवे आत्माने कष्टे उपजित धर्म राखवानो उपदेशक हेते हे आत्मातु धर्मनु एकन वलेशमात्रपण कष्टे करीने सचयकर केजेथकी ताहरो कपाये करीने युगपतके० समकावे घणाकालनो सचित करेलुजे क्लेशते एकरारेज क्लयपामे तेमाटे हेमूर्ख घणाउद्यमे उपा ज्यु एहवु अर्जुनजे सुवर्ण ते वायुए करीने हाऽतिखेदे शुद्धारी जायते एतले सुवर्णस्त वायुये हाखानीपरे कष्टे उपाज्यो जे धर्म तेने कपायरूप वायुये हरावेते ते युक्तनथी ॥ १५ ॥

शत्रून् जवति सुहृद कलुषीन् जवति धर्मा यशसि नि

चिता यशसी जवति ॥ स्निह्यति नैव पितरोपि च बाध

वाश्च लोकद्वयेपि विपदो न विना कपायै ॥ १६ ॥

अर्थ ॥ हवे कपायथी शत्रून् यथाश्रवणुणयायते तेकहेते ससारीजीवने कपायें करी ने मित्रते शत्रूयाय वजीरमजे तपदानादिक तेमे जायाय वली चिरकालनो सचे लोयश तेपण श्रपयश सरखोयाय वली मातापिता तण्ण वीजास्तजनादिक तेपण कोइ स्नेह न करे तेमाटे प्राणीने कपाये करी आलोके अने परलोके पण आपदायाय ॥ १६ ॥

रूपलानकुलविक्रमविद्या श्रीतपोवितरणप्रभुताद्यै ॥

किं मद वदसि वेत्ति न मूढानतश्च स्वप्नशलाघवडु ख ॥ १७ ॥

अर्थ ॥ हवे जीवने मद निवारणायाथी उपदेशक हेते हे आत्मातु रूप लान कु ज पराक्रम विद्या लक्ष्मी तप दान ऐश्वर्य तथा आदि शब्दथी जाति परिवार स्त्री म

इत्यादिकें करीने मद अहंकार शुंभहेते? हेमूर्खअनंतिवार पोताना अतिशये
घवपणानुजे दुःख तेकेमनथी विचारतो? तुंपोतेंज अनंतिवार कुरूप जानरहि
हीनकुल निर्वल मूर्ख दरिडी तपकरवाने अगक्त रुपण दास किकर एहवो
वतखो हतो त्यांपणसर्ववातें हीनपणं अनुजळुं तोआजऽहां शुंभदकरेते ॥ १७ ॥

विना कपायान्नजवार्त्तिराशि नवेनवे देव च तेषु सत्सु ॥ मूलं

हि संसारतरोः कपायास्तत्तान् विहायैव मुखी नवात्मन् ॥ १८ ॥

अर्थ ॥ वजीफरीने कपायनुंलजळुंज इहेते. हेआत्मासंसारमां कपायविना संसार
बंधीनी आत्तिनोसमूह होयजनही अनेतेकपायेंकरी विद्यमानठते नवार्त्तिनीराशि
यज केमके संसाररूपीया वृद्धनुमूल तेकपायजठे. माटेतेकपायनेठांमीनेसुखीया.
तिसुखनेपाम. ॥ १८ ॥

समीक्ष्य तिर्यङ्नरकादिवेदनाः श्रुतेक्षणेर्धर्मद्वारापतां तथा ॥

प्रमोदसे यद्विषयैः सकौतुकै स्ततस्तवात्मन् विफलैव चेतना ॥ १९ ॥

अर्थ ॥ हवेजेविषयने त्यजीशक्तीनथी तेप्राणीने शास्त्रजण्यो तेपणअफलठे ते
आश्रीकहेते हेआत्मा श्रुतजेसिद्धांत तेनेजोवेकरीने तिर्यच नरक प्रमुखनी वेदनाने
यासर्वज्ञापित धर्मनुंजुर्जनपणुंते एमतेंसम्यक्प्रकारेंजाणीने पणजोतुं कौतुकस
इत्यको विषयमांराचेते तेवारे ताहारो चेतनाजे ज्ञानदृष्टि तेनिस्फलठे केमके तुंन
कादिकनाडु खने जाणतोठतोपण जुर्जनधर्मपामिने धर्मकरतोनथी ॥ १९ ॥

चौरैस्तथाः कर्मकरैर्गृहीति दुष्टैः स्वमात्रेऽप्युपतप्यसे त्वं ॥ पुष्टैः

प्रमादेस्तनुजिश्च पुण्यधनं न किंचित्स्यसि लुप्तमानं ॥ २० ॥

अर्थ ॥ हवेधर्मरूपधन तेजुटातुंनथी तेआश्रीजीवने उपदेशकहेते हेआत्माचोर
गोको तथा दुष्टकुजदूषणकर्मकर जडासादिकतेणे स्वमात्रके० मात्रावाह्यधनने अप
खावतां तुंपरितापकरेते पणपोतानापोप्या एवाजेप्रमाद तथा तनुके० गरीर तेणेचो
नीपेठें जुटणुं एहवुंजे ताहरं पुण्यरूप धन तेसर्वजुंटाऽजायठे माटेतेहनी रक्षाकर
जेथीतुं नवांतरेंसुखीयाय ॥ २० ॥

मृत्योः कोपि न रक्षितो न जगतो दारिद्र्यमुन्नासितं रोगास्तेन नृपादि
ना न च भियोनिर्णाशिताः षोडशः ॥ विध्यस्ता नरका न नापि सुखिता
धर्मस्त्रिलोकी सदा तत्कोनाम गुणोमदश्च विजुता का ते मृतुतीळा च का २१

अर्थ ॥ वलीआत्माने गुणरहितपणुदेखाडी मदठांमवा उपवेशकरे हे आत्मा जोतें मृत्युनामुखची कोऽप्राणीराख्योनची तथा जगतजेविश्वतेनु दारिद्र्यनाशपमा द्युनची वलीसोलेरोगजे कासादिक तथाराजाश्रमे चोरप्रमुखनानय तेनाशपमाइया नची वलीसातजेनरक तेपणनिवाखानची तथायमॅकरीने त्रिभुवनने सदासुखीकीधुन ची इत्यादिकगुणमाहेलो एकगुणजोताहरामानची तेवारेताहारोगुणतेम्यो, अनेतेगु णविना मदतेद्यो, तथा विच्छताके० मोहोटाइतेशी, तथास्तुति प्रगसानीगाठा तेप णशी, एटलेपूर्वोक्त तथाविध कोऽगुणजोताहरामाहोयतो मदकरवोपणघटे पण तेविना तोजेमदकरवोतेसर्वे निर्यकडे तेमाटे मदमत्सरादिकत्यजचा २१ इति श्री अध्यात्मकल्पद्रुमेविषयकपायाद्यवशताधिकार सप्तम सपूर्णम् ॥

अथशास्त्राण्यानित्योपदेश ॥ शिलातलाजे हृदि ते वहति विशति सिद्धा रसा न चात ॥ यदत्र नो जीवदयार्जता ते न जावनाकूरततिश्च लज्या ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवेआठमेअधिकारे शास्त्रगुणकेहेते त्यांप्रथमउपमानेशिक्वातरेचिन्तुक ठिणपणुदेखाडे हे आत्माशिलाना तलियासरखा ताहराहृदयमा सिद्धातरूपि या रसवहेते पणतेथीतारोअत करण लिंगारेनेदातोनची केमकेएहृदयमा जीवदया म्प णीकोमलता तथाजावनाजे अनित्यत्वादिक तेरूपीयाअकूरनी श्रेणी देखाती न ची कोमलपृथ्वी जेम जलप्रवाहनेयोगे आर्द्रतापामे तथात्या अनेकअंकुरादिप्रग तेमआसनसिद्धिकजीवने सिद्धांतनायोगची हृदयमा कोमलताथाय तथाजावनाप्र मुख गुणपरिणामपणउपजे अनेकुरसिद्धिकजीवने तोए शिलातलनुदृष्टांतजाणु

यस्यागमाजोदरसैन धौत प्रमादपक स कथ शिवेचु ॥

रसायनैर्यस्य गदा कृता नो सुडुर्लभ जीवितमस्य नून ॥ २ ॥

अर्थ ॥ हवेउक्तिविशेषकरी सिद्धांतनु माहात्म्यकहेते जेप्राणिने आगमजेसिद्धांत तेरूपीया मेघनेरसेकरी प्रमादरूपीयो पकजेकचरो तेथोवाणोनची तेवाप्राणिमुक्ति शुंवांतेहे एटले जेने सिद्धांतजाणवाचीपण प्रमादमटघोनही तेप्राणिपठे श्याचीप्र मादरहितयइ मुक्तिपामगे केमके सिद्धांतचीअधिक बीजोकोइ प्रमाद परिहारनो उपायनची तेउपरदृष्टांतकहेते जेपुरुषने रसायनजेपारदादिक तेथीपण रोगहृयन पाम्यो तेनेजिवतव्य तेथणुजडुर्लभजे एमइहांपणजे सिद्धांतजाणीने प्रमादरहितन थाय तोतेनेमुक्तिपामची पणीज डुर्लभजे ॥ २ ॥

अधीतिनोर्चादिकृते जिनागमः प्रमादिनो दुर्गतिपापतेर्मुधा ॥

ज्योतिर्विमूढस्य हि दीपपातिनो गुणाय कस्मै शलनस्य चक्षुषी ॥३॥

अर्थ ॥ हवेजेपुरुषसिद्धांतनणनेपण प्रमाद्वंतते तोतेहनुंनणवुं वृथातेते कहे
ते जेपुरुषप्रमाद्वंत सर्वथा दुर्गतिनोपंडनार तेअर्चादिके० केवलपूजासत्कारादिक
नेजअर्थे सिद्धांतनणे एवोहोयतेहनु नण्युं मुधाके० निष्फलजाणवुं तेउपर दृष्टां
तकहेते ज्योतिके० प्रकाशंकरिनेज मुंजाणोयकोदीवामांजइपडे एवोजे गलनके०
पतंग तेहनांच हूजेनेत्र तेकेवागुणनाअर्थेहोय एतोउलटाअवगुणकारीजयाय तेमप्र
मादिजीवरूपजे पतंगते अर्चासत्कारादिक ज्योतिमां मुंजाणोयको दुर्गतिरूप दीप
ज्वालामांपडेते त्यांसिद्धांतरूपचक्षुतेकांईकामनआवे सामोमोहकारीथाय ॥ ३ ॥

मोदंते बहुतर्कतर्कणचणाः केचिजयाघादिनां काव्यैः केचन कल्प
तार्थघटनैस्तुष्टाः कविरव्यातितः ॥ ज्योतिर्नाटकनीतिलक्षणधनुर्वे
दादिशास्त्रैः परे ब्रूम. प्रेत्य हिते तु कर्मणि जडान् कुहंनरीनेव तान् ॥४॥

अर्थ ॥ हवेतत्वज्ञानविना घणुंनणोपण व्यर्थते तेदेखाडेते केटलाएकपुरुष घ
णतर्कजेप्रमाण प्रमेयादिन्याय तेहनातर्कविचारनेविपे चणके० प्रतिष्ठित एवाठतां प
रवादिने जीपवायकी हर्षपामेते तथावलोकेटलाक चिंतव्याअर्थनी रचनाएरच्यां
एहवेकाव्येकरिने कवीपणानीप्रसिद्धिथकी संतोषपामेते वलीकेटलाएक ज्योतिप नाट
क नीतिके० व्यवहार शास्त्र लक्षणके० सामुद्रिक तथाअर्थव गजलक्षणादिक धनुर्वे
दके०आयुध अन्यासनांशास्त्र आदिशब्दथी शकुन गारुडि इत्यादिक शास्त्रेकरिने सं
तोषपामेते पणपरलोकनेविपे हितकारीएवाजे संयमादिककर्मतेहनेविपेजो जडके०
अज्ञानतेतोतेसर्वेने अथ्यात्मशास्त्रने अनुसारे अमपेटनरा कहियेँ ठैयेँ एटजेअथ्या
त्मशास्त्रनेमूकीवीजासर्वजे पापश्रुतादिशान्त्र तेपेटनराइनाजते ॥ ४ ॥

किं मोदसे पंडितनाममात्रात् शास्त्रेष्वधीती जनरंजकेषु ॥ तत्किं

चनाधीष्व कुरुष्व चाशु न ते नवेद्येन जवाब्धिपातः ॥५॥

अर्थ ॥ वलीतेहिजदृढेते हेपंमितुं जनके० लोकनेरंजनना करनार एहवाजे
शृंगार नाटककाव्यादिशास्त्र तेहनेविपेप्रवीणथको नाममात्रपंमितपणायी बुंद्रपंपा
मेते एलोकरंजकशास्त्रथी कांइआत्मारथनीसिद्धिनी पणतुंशास्त्रनेजाणिने शीघ्रपण
कांइकएहवीकरणीकर केजेणोकरिने तुजनेसंसार समुद्रमां बुदबुदंनयाय एटजेजिनाग
मनणिने तेहनेअनुसारें संयमआराध ॥ ५ ॥

तेन जायन्तु जेष्ठनक्रियातेनेविषे प्रमादवन्तरे तोतेदुनं एषुपण निष्फलते आ
ज्यपेहेलाकाव्यनुं पागन्तरते ॥ ८ ॥

अधीतिमात्रेण फलन्ति नागमाः समीहितैर्जीविसुखैर्जवांतरे ॥

स्वनुष्ठितैः किन्तु तदीरितैः खरो न यत्सिनाया वह्नश्रमात्सुखी॥ए॥

अर्थ ॥ वलीतेजदृढकरेठे हेआत्मा केवलनय्यामात्रथकीज आगमसिद्धांतते
 स्वांतरनेविपे वांठितसुखेकरी फलेनही ऽष्टफलदायकनहोय पणतेसिद्धांतनेविपे
 ष्यांजे खनुष्टितके ० नजाअनुष्ठान तपसंयमादिक तेनेआराध्येठते आगमफलदायक
 होय तेउपरदृष्टांतकहेठे जेमखरजेरासज तेसाकरनोनार उपाडवामात्रथी सुखोठ
 नहोय साकरनापरिजोगनुं सुखनपामे तेम आगमजणवामात्रथीज आगमोक्त क्रिया
 जनित फलपामेनही॥ए॥५॥तिथ्री अथ्यात्मकवपट्टमे शास्त्रगुणाधिकारोऽष्टमःसंपूर्णः ॥

अथचतुर्गत्याश्रितोपदेशः॥ दुर्गधतो यदणुतोपि पुरस्य मृत्युरायूं
पिसागरमितान्यनुपक्रमाणि ॥ स्पर्शः खरः क्रकचतोतितमामित
श्च दुःखावनंतगुणितो नृशशेत्यतापौ ॥२॥ तीव्रा व्यथाः सुरकृता
विविधाश्च यत्राक्रंदारवैः सततमभ्रनृतोप्यमुष्मात् ॥ किं जाविनो
न नरकान् कुमते विन्नेपि यन्मोदसे क्षणसुखेर्विपयैः कपायी॥३॥ युग्मं

अथ॥ हवे एपूर्वेक्तिशास्त्रधारांतर्गतं चतुर्गत्याश्रीत उपदेशकहेते तेमांप्रथम शास्त्रोक्त
नरकगतिनाडःखकहेते निश्चेकरी नरकना एकपरमाणुमात्रना दुर्गंधथी पुरवासिस
मस्तलोकं मृत्युथाय एह्वामहाडुर्गंधमय नरकनापुञ्जते वलीजिहां निरुपक्रमके०
अपवर्तनरहित निकांचित् अने सागरोपमेप्रमित एकसागरोपमथी मांमोने तेत्रीस
सागरोपम पर्यंत एह्वाथ्याऊपाठे केमके देवताअने नारकीनाआउपा सदाइ निरु
पक्रमहोय वलीजिहां स्पर्शतेपण करवतनीधाराथी कर्कशते वलीइहांथकी अनंत
गुणइ खदायी महाशीत तथा महातापठे एमकूत्रवेदनाकहीने हवेपरमाधामीनी
करेलीवेदनाकहेते वलीजिहां देवताजे पन्नरजेवें परमाधामीतेदुनीकरेली अतितीव्र
कठोरजे वेदना तेविविधप्रकारना ठेदन विदारणादिकहोय एप्रकारे निरंतर आक्रंद
रुदनने शब्देकरी आकाशनेपुरतो एह्वोजे जविष्यमाण नरक तेह्यकी हेकुमतिव
तथात्मातुं केमनयीनिहितो जेमाटे कपायसहितयको कृणमात्रसुखनाकारक एह
वाविषयजे शब्दादिक तेणेकरी हर्षनेपामेते एवेकाच्यनो अर्थएकगोते ॥ १ ॥ २ ॥

बधोऽनिश वाहनताडनानि क्लृप्तदुःखामातपशीतवाता ॥

निजान्यजातीयजनयापमृत्युं ह खानि तिर्यक्ष्विति ह सहानि ॥३॥

अर्थ ॥ हवेतिर्यचगतिआश्री ह खदेखादेवे अनिशके० नित्यवचन तथा वाहन
के० नारनुउपाडवु तथापराणादिकना प्रहारेकरी ताडन वली कृधा तृया डरामके०
डुष्टरोग आतप तडको तथाटाढ्य वायुइत्यादिक तथावलीस्वजातीनोनय जेम म
ह्मिपने मह्मिनोनय तथाहस्तिने हस्तिनोनय तथाअन्यजातीयनय ते जेम मृगति
कने व्याघ्रादिकनोनय तथाअपमृत्युजे कुमरण खड्गप्रहारथी तथाआहेडीप्रभु
थी तथाजल दावानल विषमादिकयोगथी कृधातृपादिक गाढवेदना आक्रांतप
थी कालमृत्यु इत्यादिकप्रकारे तिर्यचगतिमा जपकरकवीन ह खहोयवे ॥ ३ ॥

सुधान्यटास्याजिन्नवान्यसूया जियोतगर्जस्थितर्जतीना ॥

एव सुरेष्वाप्यसुखानि नित्य किंतत्सुखैर्वा परिणामह स्वै ॥४॥

अर्थ ॥ हवेदेवगतिआश्रीह खकहेवे नित्यप्रते मुगके० फोक्ट अन्यके० पारकी
सेवा करवी केमकेमनुष्यतो धननालोने तथाआजीविकादिक कारणथी परनीसेवा
करे अनेदेवतानेतो तेवोकोइनिमित्तनथी तोपणसदाकाले इडादिकनीसेवाकरवी त
थाआनवेंवज्रप्रहारादिकनी पीडा अने अजिस्त्रयाके० परस्पर ईर्ष्या वैपादिकमा वनि
अतके० चपननुनय केमके सरवार्थसिद्धिना देवतानेपण चवननुनयवे तथागना
वासनुनय वजीडुर्गतिजे चांमाजादिककुले अथवातिर्यचनुअवतारलेवु तेसबधीनय
इत्यादिक प्रकारें देवतानानवमापण घणाप्रकारे असुखवे तेमाटेपरिणामें ह स्वकारी
तद्वयाजे देवतासंगीमुख तो तेमुखेंसुखाय माटेतेमुखनेपण असुखकरीजाणवा ॥४॥

सप्तर्क्षिजिन्नयेष्टविह्वानिष्टयोगगददु सुतादिचि ॥

म्याच्चिर विरमता नृजन्मन पुण्यत सरसता तदानय ॥ ७ ॥

इति चतुर्गतिद्वयततीः कृतिन्ननिज्यास्त्वमनंतमनेद्गं ॥ हृदि

विभाव्यं जिनोक्तकृतांततः कुरु तथा न यथास्युरिमास्तव ॥६॥

अथ ॥ द्वे उपसंद्धारकदेशे द्यमित्यात्मा एप्रकारे अनेतकालसुखी अतिशय
जयनीरुग्ना एद्वीचागतिस्वंधीजे दुःखनीश्रेणी तेप्रते जिनोक श्रीनर्द्वप्रणि
त कृतानजे निहाते तेथकी नृदयमां विचाग्ने जेम ए चागतिना दुःखनीश्रेणीयो
नुजने कोड्यारे प्राप्तनथाय तेवो उपाय कर ॥ ८ ॥

आत्मन् परब्रह्ममस्मि सादृशिकः श्रुताङ्गैर्नाविनं चिरचतुर्गतिदुःखराशिं॥
पश्यन्नपीदं न विज्ञेऽपि ततो न तस्य विच्छिन्नये च यतसे विपरीतकारी॥७॥

अर्थ ॥ हवेआत्मा चारगतीना इ खजाणतोयक्रोपण धर्मनेविपे तत्परधातुं
नथी तेवान्तेपरमअविचारीपणुं देखाडेठे हेआत्मातुं अविचारमांहेमुख्यठो केमके
आनंताग्मां चिरकालजगें जावीएहवोजे चारगतिनाइ.खनोतमूहतेहने श्रुततिशंत
रूपनेत्रेकरी देखतोठतोपण वीकपामतोनी वलीतेइ खना समूहनाविठेद करवा
नेपण वजमालयातुनथी माटेतुं उपराठांकर्मनुकरनारठो केमके इ.खघेद कर्मकर
वानेवदने स्ववृद्धिकारीकर्मकरेते॥७॥इतिशास्त्रोपदेशांतरगतचतुर्गत्याधिकारसमाप्त
॥ कर्मजालैः कविकल्पमत्रजै निबद्धय गाढं नरकाग्निनिश्चिरं॥

नै जीव हे मनः कैवर्त्तकस्त्वामिति मास्य विश्वसीः ॥१॥
 इमन नामानवनमो हार कहेते तेमांश्रथम आत्माने मनरूपशत्रु
 धूपे हेजीवतुजने मनरूपी धीवर तेकुविकल्परूप सत्रेंगुंय्या ए
 ॥२॥ अशो तेएकरीगाढोवांधीने नरकरूप अग्निवेंकरी मत्सोनीपरें चि
 मधीवरगण मत्तने सूत्रनीजाले गाढोवांधीनेपठे अग्नीमांष
 र्पनयजाणवुं माटेतुंताहरामनरूप धीवरनोविश्वासकरीमनही
 तीवरनावनावेजा कुकर्मरूपजालमांषडेनही एवीरीतेंवर्त्तजे ॥ १ ॥
 धे चिरत्नसख प्रसीद किं डुर्विकल्पनिकरैः क्षिपसे नवे मां॥
 कुरु कृपां नज सविकल्पान् मैत्रीं कृतार्थय यतो नरकाद्विजेमि
 हवै आत्मावीहितोयको मनरूपमित्रने विनंतीकरेते हेचिरकालनामित्रतुं
 भांहे हेयणाकालना सहचारीतुं महारावपर प्रतादकरीने एमावा विकल्पने
 करीने मुजने आसंतसारमां मुंजमावेते तुजनेहुं हाथजोमीने कडुंहुं जेतुंमहारा

उपर कृपाकरीने शुभविकल्पजे धर्म ध्यानलक्षण तेहनी नजनाकरी आपणीमित्री स
फलकर केमकेदु हवे नरकना ड खयी वीहुंनु ॥ २ ॥

स्वर्गापवर्गौ नरक तथातर्मुहूर्त्तमात्रेण वशावश यत् ॥

ददाति जतो सतत प्रयत्नादश तदत करण कुरुष्व ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ हवेआत्माने मनवशकरायाथी उपदेशआपेने हेआत्माजे अत करण
वशतथा अशयको जीने अतरमुहूर्त्तमात्रमांज स्वर्गमोक्षादिकना सुखप्रतेआपे
अनेनरकनी प्राप्तिपणकरावे एटलेमनवशयको जीर्णशेठ तथाप्रश्रचदराजार्पि इत्या
दिकनीपरे स्वर्गमोक्षादिकआपे अने मनअशयको तंडुलमत्स्यादिकनीपरे अतर
मुहूर्त्तमात्रमा नरकप्रतेआपे तेमाटेतुताह्रा अत करणनेज सर्वथाप्रकारेवशकर ॥३॥

मुखाय ड खाय च नैव देवा न चापि काल सुहृदोरयो वा ॥

नवेत्पर मानसमेव जतो ससारचक्रभ्रमणैकहेतु ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ हवेतेहिजकहेते जीने देवता तथा वर्षी गीत ग्रीष्मादिककाल तथा
मित्र शत्रुतेकोशपण सुखदायी तथादु खदाइनहोय पणएकमन तेहिजजीवने सग्व
दायी तथा ड खदायीहोय हवे तेमनकहेतुने तेकहेते ससुइमा
न्ममरणादिक तेहनुएकहेतुने एवचन सझीपचेझी अ
मनना अजावे पण ससारमा भ्रमण देखायने ॥ ४ ॥

चित्तदमनाधिकार.

अर्थ ॥ जीवने एक मनवशय्याविना दानतथा श्रुतसिद्धांतनुंनणुं तथा ध्यान तथा अर्चनजे देवपूजा आदिशब्दथी प्रासाद देवप्रतिष्ठादिक क्रिया ते सर्ववृथा जा एवी पण ते मोक्षफलनी देनारनथाय केमके कपायजे क्रोधादिक ते संबंधीनी चिंता यकी उपनीजे असाता तेणे करीरहित एहं बुंजे मन तेहनुं वशवर्त्तिपणुं तेहिज परम योगते अने तेहिज अष्टांग योगनुं सर्वस्वते ॥ ६ ॥

जपो न मुक्त्यै न तपो विजेदं न संयमो नापि दमो न मौनं ॥
न साधनाद्यं पवनादिकस्य किं लेकमंतःकरणं सुदांतं ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ जीवने न वकारादिकनोजप तथा वाह्य अन्यंतर वेप्रकारनुंतप तथा संयम चारित्र तथा दमजे इन्द्रियदमन तथा मौनजे वचननुंसंवर तथा पवनादिकनुं साधन आदिशब्दथी चोरासी योगासनप्रमुख तेकां इमुक्तिना देवावाला थायनही तेवारे बुजने किंतुके० मुक्तिप्राप्तिनो शोउपायते तेकहेते जेणे रुडीरीते पोतानुं अंतःकरणजे मन तेहने वशकथुं तो तेहिज एकमुक्तिनुं दातार होय ॥ ७ ॥

लब्ध्वापि धर्मं सकलं जिनोदितं सुदुर्लभं पोतनिजं विहाय च ॥
मनः पिशाचग्रहिणीकृतः पतन् नृवां बुधौ नायति दृग्जग्नो जनः ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ जडके० हे अज्ञानी प्राणी अतिशयें करी पामबुं दुर्जेन प्रवहणसरिखो एह वो एसर्वज्ञप्रणीत संपूर्णधर्म ते प्रतें पामिने वली तेहने ठांमिने मनरूपिओ पिशाचके० नूततेणेय हे लोकखोथको संसारसमुद्रमांपमता आपतिदृग्के० उचरकालनो विचार करतोनथी एटले एमनथी विचारतो जे प्रवहणरूप धर्मने ठांमी संसारसमुद्रमां जंपाप तखाउं तुं तेथी आगलें हवे महारी शीगति यासे ॥ ८ ॥

सुदुर्जयं ही रिपवत्यदो मनो रिपूकरोत्येव च वाक्तनू अपि ॥
त्रिभिर्दत्तस्तज्जिपुञ्जिः करोतु किं पदी नवनृज्जिपदा पदे पदे ॥ ९ ॥

अर्थ ॥ हे आत्मा अतिशय दुर्जेय एहं बुंजे तादरुं मन तेपोतें शत्रुपणुं आचरेते नेवली वचनतथा कायाने पण शत्रुकरेते मन इष्टयके वचनतथा कायाना व्यापार इष्टथाय तेकारणमाटे मन वचन तथा काया एत्रो शत्रुयें पराजव्यो एहवोतुं पणें पणें विपदा जे नरकादिक तेहं नाजनथा तोथको तुं हुंकरे एटजे ताहरोकां इंचालतुं नर्थ रे चित्त वैरि तव किं नु मया पराधं यहुर्गतो क्षिपसि मां कुविकल्पजाले नासि मामयमपास्य शिवेस्ति गता तत्किं न संति तव वासपदं ह्यसंख्या

अथ सामान्यतो वैराग्यधर्मोपदेश ॥ किं जीव माद्यसि दसस्य
यमीदृसेऽर्थान् कामाश्च खेदसि तथा कुतुहैरशकः ॥ चिन्ति
प्सु घोरनरकावटकोटरे वा मन्यापंतल्लघु विजायय मृत्युरक्त ॥१॥

अर्थ ॥ हवेसामान्यथी वैरागोपदेशनामा दसमोऽधिकारकहेते तेमांप्रथमजीव
ने मरणसबधीनयदेखाहेते हेजीवतु मदशानोकरेते तथासुहृदोते वली अर्थजेसुव
र्णरूपादिक तेहनेसुवाठेते तथावली नि गकठतो कांतुकेकरीने कामजे शब्दादिक
विषय तेप्रतेसुरमेते तुजनेतो जयकर नरकरूपजे खाइ तेमानाखवावाठतो एवो मृ
त्युरूपजे राक्षस तेउतावळु तारेसन्मुखआवतु सांजलीने नि गकरहिशनही ॥१॥

आलवन तव लवादिकुठारघाताग्निदति जीविततरु न
हि यावदात्मन् ॥ तावद्यतस्व परिणामहिताय तस्मि
न् छिन्ने हि क कच कथ जविता स्वतंत्र ॥ २ ॥

अर्थ ॥ हवेआवपुविद्यमानठते जीवनेधर्मकरबु उपदेशेते हेआत्माताहरो आ
लवनआधारभूत एहवोजे जीवितव्यरूपवृक्ष तेप्रते लवादिकजे लव लेश कृण प
ढी सुहृत्तप्रमुखकालमान तेरूपीया कुहामानाघाव जाहालगेठेदेनही तेहथीपदेला
ज परिणामहितजे निदानहितकारी तपसयमादिक तेहनेअर्थव्ययमकर, जेथ
कीताहरो जीवितव्यरूप वृक्षेद्यापठि फरीतेहने नवपल्लवकरवाने किहाक कोइप्र
कारें पण मंत्रउपायचासे जेणेकरीतु जीवितव्यरूपतरुने नवपल्लवकरीस एटलेह
णेकृणे जीवितव्यरूप वृक्षेदातुजायते तेवेदाङ्गयापठि फरीसककरवानु कोइउपा
यनथी तेमाटे आत्महितनेविषे तत्परथावु एहिजश्रेष्ठउपायते ॥ २ ॥

त्वमेव मोग्धा मतिमान् त्वमात्मन्नेष्टाप्यनेष्टा सुखदुःखयोस्त्व ॥
दाता च ज्ञोक्ता च तयोस्त्वमेव तच्चेष्टसे किं न यथाहितासि ॥३॥

अर्थ ॥ हवेसर्वकरणीते आत्मानेआधीनठे एहबुकहिने विज्ञेपेंप्रेरेते हेआत्मातु
मोग्धाके० मूढतासहितठो अने मतिमान्के० ज्ञातापणतुठो वलीसुखदु वांठक थ
नेड खनुअगंठकपणतुठो तथासुखअनेड खनुदाता अनेज्ञोक्तापणतुजठो केमके सु
खडु खते स्वरुतकर्मथीजयायते यडुक्त श्रीउत्तराध्ययने अप्पानईवेअरणि अप्पामे
कूमसामली अप्पाकामडुवाधेणु अप्पामेनदणवण अप्पाकताविकताय इत्यादिक
माटे जेरीतें ताहरीआत्माने हितनीपजे तेमजकानथीकरतो ॥ ३ ॥

कस्ते निरंजन चिरं जनरंजनेन धीमन् गणोस्ति परमार्थदृशेति पश्य ॥
तं रंजयाशु चरितैर्विशदैर्नैवावधो यस्तां पतंतमवलं परिपातुमीष्टे ॥४॥

अर्थ ॥ ह्वेलोकेनरीजवतोयको आत्मापोतानुं हितकांश्करतो नयी ते आश्रयी च पदेष्टे हे निरंजन हे निरलेप आत्मा हे बुद्धि वंत हे हिताहितविवेकनाजाण चिरकाल जावजीवलणं लोकनुंरीजवतुं एटलेमलीनवस्त्र धारणकरी बाह्यक्रिया देखामीने शु न्यचितें तामेतामैं उपदेशआपीने लोकनुंमनरीजवतुं तेथीतुजने गोशुण्ठे एटलुंत लवट्टे विचारी परमार्थदृष्टीयेजोतां लोकरीजव्याथी आत्माने अर्थसिद्धिकांशनयी तेमाटे लोकंजनल्यजीने उतावलोयथी विशदके० निर्मलजे चारित्र तपसंयमादिक आचरण तेणेकरीने श्रीवृत्तराग तयातेमनाजापेलाधर्मनेरीजव जेयकीतुजने अ वजंके० परजवें संवलेरहित संसारसमुद्रमांपडताथकां राखवानेसमर्थथाय केमके संसारमांपडता एकधर्मजआधार आपगे पणलोककोऽ आधारआपणेनही ॥४॥

विधानहं सकललब्धिरहं नृपोहं दाताहमनुतगुणोहमहं गरीयान् ॥

इत्याद्यहंकृतिवशात् परितोपमेपि नो वेत्ति किं परजवे लघुतां नवित्री ॥५॥

अर्थ ॥ ह्वेअहंकारनिवारवा उपदेष्टे हे आत्मा हुंपंमितुं हुंसर्वलक्ष्मीये स हितहुं हुंराजाहुं हुंदातारहुं हुंअनुतगुणवंतहुं तथाहुंमहोदोहुं इत्यादिकजे पोता नामनकल्पित अहंकार तेहनावश्यकरी तुं परितोपके० हर्षपामेठे पणजन्मांतरें नाविनी एहवीतेपदार्थानी लघुताप्रते कांविचारतो नयी जेजेपदार्थनेतुं आजवमां हुंपदेकगेते तेतेपदार्थनीतुं परजवेंहीनतापामिस इतिचावः॥यद्भक्तं योगशास्त्रे॥जाति लाजकुत्रैश्वर्यं बलरूपतपःश्रुतः ॥ कुर्वन् मदं पुनस्तानि हीनानि लज्यते जन इति ॥५॥

वेत्ति स्वरूपफलसाधनबाधनानि धर्मस्य तं प्रजवसि

स्ववशश्च कर्तुं॥तस्मिन् यतस्व मतिमन्नधुनेत्यमुत्र

किचित्त्वया हि नहि सेत्स्यति नोत्स्यते वा ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ ह्वेआत्माने इहजवेंधर्मकरवानी प्रेगणाकरेते हे बुद्धि वंत प्राणी तुं धर्मतुं स्वरूपजे कृत्यादिकदशविध लक्षण तयाधर्मतुंफलजे मोक्षादिक तयाधर्मतुंसाधन जे मनुष्यजन्म आर्यकृत्रादिक तयाधर्मना बाधकजे कुजन्म कुदेत्र प्रमाद मिथ्या ल इत्यादिकमवैप्रकाग्ने वेत्तिके० जाणेने अनेवज्जी स्ववशके० पोतानेवर्गेंयको ध र्मकरवाने समर्थपणतो पणतिर्यंच नारकीनीपरें पग्वज तयाधर्मकरवाने अतमर्थ

नथी तेमाटे आज्ञवमाज धर्मेनेविषे उद्यमकर केमकेफरी परजयेंते कांइ सीजेनही
तथा तुजने तेवा धर्मेनु फरीकांइ जाणपणुपण नहीथाजें माटे ॥ ६ ॥

धर्मस्यावसरोस्ति पुञ्जपरावर्त्तैरनतैस्तथा यात संप्रति जीव हे प्रम
हतो दु खान्यनतान्ययम् ॥ स्वल्पाह पुनरेप दुर्लभतमश्चास्मिन् य
तस्वाहृतो धर्म कर्तुमिम विना हि नहि ते दु खक्षय काहेचित् ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ हवेआत्माने धर्मेनुअवसरजणावेढे हेजीवअनंताडु ख सहित तुजने
अनंते पुञ्जपरावर्त्तै ससारमानकता सप्रतिके० हमणा आज्ञवमा धर्म करवानुअव
सरआव्योढे अनतवत्सर्पिणी अने अवसर्पिणी प्रमाण एकपुञ्जपरावर्त्त थाय ते
हनुस्वरूप अथातरथीजाणुधु एधर्मेनुअवसरते थोडाजदिवसलगणठे फरीपामबु व
एडुर्जने तेमाटेअवसरे श्रीजिनोकधर्म करवाने उद्यमकर केमके एजिनोकधर्म
विना ताहरे किवारेपण जन्ममरणादिकना दु खनो क्षययवानुनथी माटेजोडु
नु अतकरवाने वाठतोहोयतो एअवसर पामिने धर्मकरवाने तत्परथा ॥ ८ ॥

गुणस्तुतिर्वागसि निर्गुणोपि सुखप्रतिष्ठादि विनापि पुण्य ॥

अष्टागयोग च विनापि सिद्धिर्वातूलता कापि न वा तवात्मन् ॥८॥

अर्थ ॥ हवेअयुक्तवाठकपणाथी जीवनुबाहुलापणुदेखाहेढे हेआत्मातुज्ञानदर्शन
चारित्रादिकगुणेरहितयकोपण गुणस्तुतिजे पोतानीप्रशंसा लोकनामुखथी कीर्तिना
वरणनने वाढेढे तथापुण्यविनापण सुखने तथा प्रतिष्ठाके० गौरवपणानेवाढेढे व
ली अष्टांगजेयोग यम नियम आसन प्राणायाम प्रत्याहार धारणा ध्यान समाधि
एआठयोगविना पण सिद्धिअष्टकर्मक्षयलक्षण सिद्धनाआठगुण अथवा सिद्धिते
अष्टमहासिद्धि लक्षिमा वशिता ईशिता प्राकाम्यमहिमा अणिमा यत्नकामावसायि
ता प्राप्ति तेप्रतेतुरावेढे माटेहेआत्मा एताहरो बाहुलापणुते कोइअपूर्वनबुजदेखा
यढे केमके कारणनी सामग्रीविनाज कार्य नीपजाववानी अजिज्ञापाकरेढे ॥ ९ ॥

पदे पदे जीव पराजिजूती पश्यन् किमीर्ष्यस्यधम परेज्य ॥

अपुण्यमात्मानमवैपि किं न तनोपि किंवा न हि पुण्यमेव ॥९॥

अर्थ ॥ हवेवीजानाकरेळा अपमानथी जीवईर्ष्याकरेढे तेआश्रीउपदेशकरेढे हे
जीवतु पुण्यरहितपणाथी अधमके० नीचअवस्थापाम्योयकोपण पगेपगे बीजानी
करेळी जे अजिजूतिके० अपमान आक्रोशदिकते देखीने परेज्य के० तेलोकउपरें
सु ईशके० क्रोधकरेढे पुणपोताना आत्मानेज पुण्यहीन केमजाणतो नथी जेपुण्य

हितदोय तेदनेतो पणंपणं पगनवयाय तेमांनुं महोदीवातत्रं एमकांविचारतोनथी अ
यवानिश्चैथी पुण्णजकेमकर्तोनथी केजेयकी कोउपराचवनथाय ॥ ९ ॥

किमर्दयन्निर्दयमंगिनो लयून् विचेष्टसे कर्मसु हि प्रमोदतः ॥

यदेकशोप्यल्यकुनार्दनः महत्यनंतशोप्यंगयमर्दनं भवे ॥ १० ॥

अर्थ ॥ दवेआत्माप्रने पग्नेपीडातुं फजकहेत्रे हंआत्मातुं निर्दयपणेकरी तादृग
यकी लयुके० निर्वज एदवाजे अंगीके० प्राणी तेदनेपीडतोयको तु प्रमोदतःके०
दपेकरी पापकर्मविषे सुप्रवर्तने केमके एकवारपण जेप्राणिये अन्यजीवने पीडाउ
पजावीदोय तेप्राणीअनंनिवार संनारमांपीडामहं यडुके निव्वयरेउपउमे सयगुणि
उमयमहस्मकोडिगुणा ॥ कोडाकोडिगुणोवाडुक्क विवागो बहुतगे वा इति ॥ १० ॥

यथा सर्पमुखस्योपि भेको जंतूनि नहयेत् ॥

तथा मृत्युमुखस्योपि किमात्मनादर्सेऽंगिनः ॥ ११ ॥

अर्थ ॥ ह्वेनेउपर दृष्टांतकहेत्रे जेम जेकजे मेडको तेसर्पनामुखमां रह्यो अर्धप्रसित
यको पण जंतुजेन्हाना दुड्डीजीवतेप्रतंखाय तेम हंआत्मा तुंपणमृत्युना मुखमां र
होयको पण अन्यप्राणीआने नुंपीडाआपेते ॥ ११ ॥

आत्मानमदपेग्निं वंचयित्वा प्रकल्पितेर्वा तनुचित्तसौख्यैः ॥

नवाधमे कि जन सागराणि मांदासि ही नारकडु खराशीन् ॥ १२ ॥

अर्थ ॥ ह्वेइहजवे दिनाजनित अदपमात्रसुखथी परजवे अनंताडुख सहंवा
पडगे तंकहेत्रे हंजन हंनंतागीप्राणी प्रकल्पितके० तंतादृगी कल्पनामात्रथी डुख
नेज सुखकरीमान्या तंपणवली अव्य तुव दूण स्यायी एदवाजे मनवचनकाया
नंवंधीसुख तेणकरी इहजवे तुंगयायेततो हाहाइतिवेदे जवज चागतिरूपसंतार
तेमां अथमज नरकतेदनेविषे वणाक सागरापेमसुधी नारकीनाजेडुखसमुह तेसहे
वाने नुंतत्परथायते ए विषय सुखते डुखजत्रे पणकल्पनामात्रथी एनजीवसुख
करीमानेते ॥ १२ ॥ यदाह नर्तहृदि ॥ नृपा गुण्यल्यन्य पिबन्ति सज्जितं स्वाडु सुगन्धि
दुधानं सन् शालीन् कवलयन्ति मांसाज्यकवजान् ॥ प्रदीपे रागाग्रौ मुह्यन्तस्मा
श्लिष्यति वर्षं प्रतीकारो व्याधेः सुखमिति विपर्यस्यति जनः ॥ १३ ॥

उरभ्रकाकिण्युदविदुकास्र वणिकत्रयीशाकटजिह्वाकाधैः ॥

निदर्शनेर्द्वारितमर्त्यजन्मा डुखी प्रमादेर्वहु शोचिताऽसि ॥ १३ ॥

अर्थ ॥ वलीतेहिजअर्थ उत्तरा ययनसूत्रना दृष्टातेरुरी दृढकने हेआत्मानु प्र
मादजे मद्यादिकपांच तेनावशयकी मनुष्यग्रवतारहारीने पत्रेपरजनेडु ग्रीश्रोक्या
उरत्रजेवोकडो कागिणी उदकविडु आग्रयातकीराजा गणिकत्रयीजे त्रणआपारी
शाकटजे गामावाहक निहुकजेराक इत्यादिकोनाट्टांतेंतुपण घणुशोचनाकरिम ॥३॥

इहासक्षेपथी उरत्रादिकना दृष्टातजिणेने तेमाप्रथम उरत्रनुदृष्टातरुहेने जम
कोइगाममा कोइरुनाधरमये एकवोकडोहतो तेकोइरु प्राहुणोआपमे तेग ए
हनुमास काममांआवशे एमचितवीने तेवरनामाणसो तेवोकडाने अत्रादिकपांचे
अनुक्रमेंते वोकडो घणुपुष्टगारोययो हवेतेहनेतेहमोदेखीने एकगठडो मनमावेद
पाम्योयको क्रोधयरीने दोहतागेपरसुजे पोतानीमातानुडु तेहनेगपेनही तेवो
माताये क्रोधनुंकारणपुत्रेयके कहेवालागो हेमाताजूआने आवोकडो यथेष्ट अ
त्रादिकखायते तेथीरुहेवो पुष्टयइरह्योने एहनेपुत्रनीपरेपात्रेने नानाप्रकारना अ
लकारपहेरावेने अनेमुजनेतो पोतानीमातानुडु तेपणकोइ पीगदेतोनथी तयासुता
तृणतेपण वखतउपर पूरामलतानथी एहबुसानजी मातायेकसु आउरचिणाइ
पया जाइचरसिनदिउ ॥ सुकृतिणेहजांतेहि एय दीहाउलररुण ॥ हेयत्स जेमगेगीउ
मरवापडयोहोय तेहनेजेकाइ खावामागे तेआपे तथाफुजनीमाजा प्रमुखपहेरावेतेम
एवोकडानेपण वयममननीपरे गृगारादिकरुहेने पोपेने पणकोइप्राहुणाआवसे तवा
रेपरीहाजणासे तेसाजली वत्सठानोरह्यो पत्रेकोइरुदिवशे तेहनेप्राहुणाआव्या
तेवारेतेवोकडानेवाची उचूकरी घणुतडफडतो जीनकाढतो दीनस्वरे आरडतो मनुष
माडयो तेहनामासने खडोखडकरी पचावीने प्राहुणासहितसकुटुवे घरगणिने नह
पकीधु तेवृत्तातदेखीने वाठडो नयपाम्योयको सुख्योतरम्योयकोपण मातानुडुपीये
नही तेवारेमाताये पुत्रेयके वत्सवोयो हेमातामे वोकडानीएहवी नूनीअस्थ्यादीती
तेथीमुजने धाववानीपण वाठायातिनथी एमइहापणएउपनय जोमवो जेमतवोक
डोजीवतव्यनीवाठाये निर्जयपणे यथेष्टपुष्टयातुयको प्राहुणाआवे मृत्युपाम्यो
तेमहेआत्मानुपण प्रमादेपुष्टयको यथाइहायेचिचरेने पणमृत्युआवेयके मनुष्य
जन्महारीनरकादिकना डु खपामि घणुशोचपामीस

हवेवीभुकांगणीनुदृष्टातरुहेने जेमकोइरुकरां परदेगेजइ मजूरीकरीने एकहजार
सोन्या कमायो पत्रेपोतानादेश तरफचाव्यो तेगारेरस्तामांखरचीसारु एकरूपकवटा
वी तेहनी (५०) कागणीसायेराखी बीजासर्वेइव्यनी वासजीनरी सीवीनेराखी एक
दिवसे किहाकमागेमा विश्रामस्थानके एरुकागणीवीसरी ते सथवारासाथें आगने

ज्ञानान्तरात् नैवाङ्गैकविचारं नृजं एककाङ्क्षणीनीन्वाटं गन्तेवीजुं नृपक वटावपुं पडे
 इमं चित्तं नृयवाराभृकी उच्यते वांमन्त्री किङ्काङ्गोपवीतं तंकाङ्क्षणीत्वा पाठोव
 व्यो आदौनेजुं एतौ काङ्क्षणीकाङ्क्षजगुं अनेपाठोफरं निजुं एतौ वांमन्त्रीपण को
 इच्छेजगुं पत्रेतिगद्यवयी अनां व्रट ततोव्रट्यनो वपुजांच करयाजागो जेमतो
 कं एककाङ्क्षणीनाज्ञांनयी व्रजाग्नोनेयानीवांमन्त्री अनेतकाङ्क्षणी वेहे खोहेन य
 ग्याचोचनंजाजनययो तेमआत्मापणपूर्वं अत्राप्तकामनांगयको बहुमूलचारित्रपा
 मिने व्रजतुंकाङ्क्षणीतुत्र कामनांगनीज्ञाज्ञायं चाग्नित्रयजीते कामनांगवेषतोयको
 कामनांगयणनयामे अनेचाग्नित्रयणनयामे एमउचयत्रट्ययोयको तेगंकनीपरं य
 गुशांचपांमे इहां काङ्क्षणी तं एक मामानुं चांयांजाग अयवावीनक्रांमी अयवा
 ग्गदयैयानुं (७०) मुंनगजाणवां.

द्वेव्रीजुं उदकविह्वलुं दृष्टान्तकदंते कोऽङ्कवनमां कोऽनृषानुग्ने कोऽङ्कदेवतायं क
 हाग्राङ्गीतं क्षीग्नमुदनेकांठजमुक्यो नेमूर्खनिद्रापाणीपीयूषनद्री अनेदेवतानेकह्युजं
 हेन्वामि मद्रागगामनीनीममांकुउं नेदनेउपकांठ माचनेयथेजंमान एकजजवि
 छुं नेवगीपडगं मांमुजनेनिद्रांमृकांतां विह्वलुंपीठं नेतांजनी नेदनेमूर्खनिद्रांग्य
 जागी देवतायिनिद्रांमृक्यो देवतापोनाने ह्यानकंगयो पत्रेतिविह्वलुं पाण खगीपटयां
 नेवगीनेमूर्ख उचयत्रट्ययो यको जोचकग्वाजागो नेमइहांनृषानुगतजीवक्षीग्नमु
 दनेचाग्नि देवतातेनज्ज जजविह्वलुं कामनांगनामुव एम उपनयजागुं.

द्वेचोयुं आत्रट्टष्टान्तकदंते कोऽङ्कगजाने आंवानाकजयणुज वदनेदता एकदिव
 जं यगाद्यात्रपुजनायावायकी अजीर्णविपुचिकाययी पत्रेतियथेनक आंपयैकरीत्र
 पीछेतिगोकीमीं व्रजतुंवेयैक्युं द्वेजोद्यात्रपुजनायांनो मरणपासनो एमइही
 नवेयावाग्यो गजायैपग्यांनानादशमांथी आंवानानववनवेदावीनाग्या द्वेकोऽङ्क
 दिवंगगा आद्वेतिह्वलुं निद्रांइष्टअथे अयदग्यां एदवाययान अनेगजावेहुजग
 यगुदृपयै किङ्काङ्क्षणीमांजइष्टांता नेन्यनवेपाटजगुं गजाप्रधान वनेजग अ
 थयैउतरी आंवानाद्यायैवेदा नेयांवानांनिकजपमयादेवी गजानेयगादिवने अ
 निजापययो प्रानेगुवाग्यो तोप जनेरजग्यांथु एदनेनकाज मृगुअवदयानुअथ
 यायको यगुगोचयाजागो जेतगजा आत्रनामादेजुव्योयको प्रानेवानोयकोप
 ग ते रजग्यां गजा जीव्यन्वनी आदानर्जने मग्नांमद्राशोइयाम्यो नेमइहांग
 दिवपदुव्यैकजीव विदयने पग्वायको जिनाडात्रपुमाननो कामनांगाननययी
 न्यम अने मृगुयजने वेहुवागेने पत्रे पद्यानाप कग्गो.

हवेपाचमुंणिकनु दृष्टातकहेत्रे एकवणिकनेत्रणपुत्रहता तेत्रणेनेहजार हजार
 सानेया थापणयापीनेकसुजे एटजाडव्येतमेव्यापारकरीने अवधिउपरेंथावबु हवे
 तेत्रणेजण नीमे नीमे मूललेइने जुदेजुदेनगरचेचाव्या तेमापहेजोनाइसर्वव्यसनरहित
 अत्रपव्ययकरतो थको व्यापारकरवालागोतेमा धणोकमाण्ण थनेत्रीजो हजारसोनं
 याकापमराखीने लाजयावेतेवावरे एरीतेंते मूलइव्यनेराखीरह्यु अनेत्रीजेव्यापारकी
 धुनही अनेरेइयादिकनाव्यसनमा सर्वमूलइव्यवावरीनाख्यु अनुक्रमेंतेत्रणेजण पो
 तानापरेंथाव्या तेहोनुव्यतिकरजाणीने त्रीजापुत्रने मूलनीमेपणनराख्योमाटे पि
 तापें घरथीपारकामीमूस्यो लोकमानिदनिकथयो दामपणुपाम्यो जेमतेत्रीजोपुत्र
 नीमेमृननेहातीने निंदाथवत्त्यापाम्यो तेमआत्माविपयलुब्धथको पूर्वजन्मपुण्यरूप
 मृज नीमेदारीने जन्मातरडुर्गतिना डु खपाम्योथको धणुगोचपामेते

हरेवठोशाकटनु दृष्टातकहेत्रे जेमकोइरु गाढानुवाहक सम प्रियम मार्गजाणतो
 थसो पण प्रियममार्गे गाढानेजेइगयो पत्रेधुसत्तुजागेथके शोचकरवामामधुं तेम
 हांपण जीगपुण्यपापादिक मार्गेनेजाणतोथको पण प्रमादना परवशपणाथकी कु
 मार्गे घाननो कृगतीमांपममे तेवारेंगोच पामसे

लोगातमु निहृरनु दृष्टातकहेत्रे कोइरुगामडीआनो रहेवासी पुरुषदाजिइपता
 जय्योपरा देगारेंजड निह्रामांगे पणपुण्यरहितपणाथकी निह्रानपाम्यो तेवो
 फरीगोताना एतगफचानरानिर्यो मार्गेमांकोइरुगामे पाण पाटकपागे एकदेवनने
 तेमां रात्रेजइसुनो तेदेवमांथी एकमिद्विचित्रेनुकामकुचहायमालेइ निकत्यो पत्रेएक
 पाहुपेंजोअही घडानेरहेगानगो हेकुनइहामदिरकर एटजेतिहा मदिरथयु एम
 निह्रागत्यादिर नोगमामग्रोमरेकीरी पत्रेखीमहित रात्रेनोगनोगवी प्रजातेसर्व स
 हसुं तेदरीने निहृरेचिनयुं जेथाजजगणहु फोरुट छ्परीमानम्यो हवेजोदुण्णि
 इनगेवुतो माग्गीमरेआडयाफाने एमचितरीते पाणनीमेगकरी एकदिवशेते पाणप्र
 सत्तपडवांनो जेतुसुमार्गेने तेगरेनिहृवोयु जेताहरापगायथीदुपण एहवोनोगपाहु
 पाएरमुनुनने गमनो एकुननेइना अनेगमेतो एकुनप्रतिष्ठानी पिद्यालेइजा ते
 थारे निहृरवोयो नेहेषामीशियातो कष्टरीमातु तेगरेफले तेमाटेविद्यामिद्व
 गत्रे तेदिवमने आनो तोरुष्टमिशिनान नोगसिद्धिपाहु पत्रेतेपाणेवमोथाव्या इ
 वेनेननीआरटजेने धरथाथो घटनेप्रनापें उचजररनीपजारी विविधनोगसामग्री
 नेनरी एतेनामवेंकडुवमहित मनोवांनिन पिज्ञास नोगवयाजागो पोताना सड
 नदिहने एतेद्विमुन आजीपिकाना वपाय सर्वमृकाथ्या दोरप्रमुखचतुष्पद सर्वगो

होमूक्या एकदिवसे ते ग्रामीणमद्यपाने ठाकटोयसे मनमांहर्यधरतो तेविद्याकुंज
खांजाउपरलेसे नाचवालागो मद्यपानना परवशपणायकी घटपडीने नांगीगयो
तेथी विद्याये करेलुं वंचव सर्वमटीगयां पनेग्रामीणकुटुंबमहित आजीविकायें
दुःखीययोयको शोचकरवालागोके हाहासतिखेदे जोमेवटमिदिनी विद्यालीधीहती
तोसुखीयात एरीते जेमतेग्रामिकजिहु परिअटनकरतां देववशात् कामकुंजपामिने
वलीमद्यपाननी परवशतायकी कुननागीनाखीने विद्यानुशोचपाम्पु तेमएजीवपण
हुजेन जिनधर्म पामिने प्रमादपरवशतायी धर्महारीने कुगतीयेगयोयको धर्मसा
मग्रीविना शोचपामे एसातदृष्टांतना संबंधजाणवा तेमांपहेजापांचदृष्टांततो श्रीउ
त्तराध्ययनना सातमां अध्ययनयी तथाउछोटदृष्टांत पांचमांअध्ययनयी अने सा
तमोटदृष्टांत ठाअध्ययनयी लखुंने श्लोकमां आद्यशब्दकह्योवे तेथीवीजापण द
रिडिकुटुंबादिक एह्वाटदृष्टात वणावे तेथंथांतरयी जाणवा.

पतंगजृंगेणखगादिमीनद्विपदिपारिप्रमुखाः प्रमादैः ॥ शोच्या
यया स्युर्मृतिबंधदुःखैश्चिरायन्नावी तमपीति जंतो ॥ १४ ॥

अर्थ॥हवेवली ग्रंथकार प्रमादीजीवने दृष्टांतैकरी नावीडुखदेखाडेवे हेआत्मा जेम
पतंगीयो तथा जमरो मृग तथा खगके० पारेवाप्रमुखपक्षी तथासर्पअने माठलो तथा
हस्तिव्याघ्रइत्यादिक सर्वजीवते प्रमादजे शब्दादिकविषय तेहनावशयकी मरणसंबं
धीडुखेकरीने शोचनीयथायने तेमांपतंगते नेत्रनाविषययी दीपशिखाचेंमोह्योयको
मृत्युपामेने अने जमरोघ्राणेंडियनाविषययकी कमलमध्येमुआइमरेने मृगशब्दविष
ययी नादनुमोह्यो पाराधीयकी मरणपामेने पक्षीशालप्रमुखकणनेलोने रसनेंडियना
वजयकी जालमांपकेने सर्पकाननाविषययी महुअरनानादनोमोह्यो बंधनपामेने अने
मत्स वडिगनामांसनीजालचे रसनेंडियना वजयीमरेने हस्तिहस्तीनामोह्यी स्प
र्शनेंडियनावगे बंधनमरणादिपामेने व्याघ्रपिंजरामारहेजा वोकडानामांसनीजा
लचें रसनेंडियनावगेमृत्यु बंधनादिकपामेने इत्यादिकवीजापण चित्राप्रमुखना द
ष्टातजाणवा तेमाटेहेआत्मा तुंपणतेपनंगादिकनीपरें प्रमादनावजयकी चिरकालज
गें शोचनीय यास्त. ॥ १४ ॥

पुरापि पापैः पतितोसि दुःखराशौ पुनर्मूढ करोषि तानि ॥ मऊ

न्महापंकिलवारिपूरे शिला निजे मूर्ध्नि गले च धत्से ॥ १५ ॥

अर्थ ॥ हवेप्रमादनुं पापरूपपणुंदेखाडी तेहनीपरिहारकरेने हेमूखंतुंवेपण पा

पेकरीनेजड स्वसमूहमांपडयोठे अनेफरीपण तेहिजपापनेकरेठे तेथीतुणाकवित्त
हितजलनापूरमा बुडतोथको पोतानामस्तकनेत्रिपे अने गजानेविपे गिजाधरे॥१५॥

पुन पुनर्जीव तयोपदिश्यते विज्ञेपि ह्र स्वात् मुखमीहसे चेत् ॥

कुरुष्व तत्किंचन येन वागित नवेत्तवास्तेऽवसरोयमेव यत् ॥१६॥

अर्थ ॥ हवेजीवने प्रमादपरिहारनुएहिजयवसरठे तेकहेठे हेजीतुजने फरीफ
रीने उपदेशकहुं बु केजोतुड खयीबीहेठे अनेमुखनेपाठेठे तोतु एतुकाइक मुक्त
करके जेयकीतादरु याठेलुसुख तुजनेमिले अनेतेसुरुतकरगानो अवसर एहिजठे
हांफरीनेउपदेशदीधो माटेपुनरुक्तदोपनही यडुक्त सभायजाणतवड सहेसुउवएम
घुईपयाणेसु ॥ सतगुणकित्तेसु न ह्रुति पुणरुक्तदोसाड ॥ १६ ॥

धनागसौख्यस्वजनानसूनपि त्यज त्यजेक न च धर्ममार्हतं ॥

नवति धर्माश्च नवे नवे र्थिता न्यमून्यमीजि पुनरेप दुर्लभ ॥१७॥

अर्थ॥हवेधर्मनीदुर्लभतादेखाडीने धर्मावसरनेज दडकरेठे हेनीवतु धनतथाश्री
अनेमुख तथास्वजनकुटुब तथाप्राणजे जीवितव्यपण तेसर्वनोत्यागकर पणएकश्रीम
वैदप्रणीतजे धर्म तेहनेकोइवारेपण त्यजीशनही केमकेएधनादिक सर्ववस्तुते धर्मयकी
जतुजनेनवनवनेविपे वागितमलगे पणधनादिकेकरी जिनोक्तधर्ममजबु दुर्लभते
दु ख यथा बहुविध सहसेप्यऽकाम काम तथा सहसि चेत्करुणादिचिंत्वि ॥

अल्पीयसापि तव तेन नवातरेस्या दाल्यतिकी सकलदु खनिरुत्तिरेव ॥१८॥

अर्थ॥हवेयात्माने अकामडु खनासहेयाने बदले सकामडु खसहेयुते ननुएमकहे
ठे हेयात्मातुजेम अकामके ० इचारहित परवश्यको बहुविध सुख तृप्ता वध वधनादि
कडु खप्रतेसहेठे तेमज जोरुणादिक जेमेत्री प्रमोद कारुण्य माध्यस्थ एपरिणामेकरी
ने सकामके ० निर्झरानीपुडिये तुडु खसहनकरे तो तेवायोडापणडु खने सहवेकरीते

तेकीके ० पुन प्राडुर्जाविरहित एहवी समस्तडु खनी निरुत्तिते नि
पद पामे ॥ १८ ॥

कर्मसु पापकेष्वरे यदाशया शर्म न तद्विनानित ॥

अथ विनश्वर कृतं विज्ञेपि किं दुर्गतिदु खतो न हि ॥१९॥

जीने आत्मापापकर्ममां निपुणताकरेठे तेथ्याश्रीकहेठे अरेमू
पापकरी पापनावत्पादकजेकर्म तेहनेविपे प्रगटनसेके ० माहा
जनादिकनामुख तो प्राणितके ० जीवितव्यविना जोगवायनही

अने ताहरो जीवतव्यतो जीवके० उतावळुं विनाशशीलते एवीरीतेजाणतोयकोपण
तुं डुर्गतीनाडु.खची केमवीहितोनची ॥ १९ ॥

कर्माणि रे जीव करोपि तानि येस्ते नवित्र्यो विपदो ह्यनन्ताः ॥

ताभ्यो निया तद्वधसे ऽधुना किं संज्ञाविताभ्योपि नृशाकुलत्वं ॥ २० ॥

अर्थ ॥ वलीप्रकारांतरेतेहिजकहेते हेजीवजोतुं तेहवाज हिंसा मृपावादादिककर्म
करेते जेकमेंकरीतुजने अनंतिआपदाओयाशे तेवारेंहमणाजते आपदाओसंनारेयके
रण अतिजंनयेकरीने आकुजताकेमपामेते जोपापनाफलजाणतोयकोपण तुंपापक
मकरवानेप्रवर्तेते तेवारेली नरकादिकनाडु.खसांनजीनेसावास्ते नयपामेते निश्चेतु
जनेतेडु.खजोगवाजपडणे एमांसंशयसुते एजावार्थे ॥ २० ॥

ये पालिता वृद्धिमिताः सदैव स्निग्धा नृशस्नेहपदं च ये ते ॥

यमेन तानप्यदयं गृहीतान् ज्ञात्वापि किं न त्वरसे हिताय ॥ २१ ॥

अर्थ ॥ वलीजीवने हीतार्थेनेविपेप्रेरेते हेजीवजेस्वजन मित्रादिक तथापुत्रादिक
तेपाव्यापोष्या तथाजे तुजगायेंवृ.ऽपाम्या महोटायया वलीतेताह्रा अतिशयस्नेह
पात्रथया तेहुनेपण यमगाजायें निर्दयपणेग्रस्या तेजाणीनेपणतु आत्महितकरवानेके
मउजमालथतुंनची केमके तेहुनेजो यमंग्रस्यतो तुजीरीतेस्थिररहित एजावार्थे ॥ २१ ॥

यैः क्लिश्यसे त्वं धनबंध्वपत्य यशःप्रचुत्वादिजिराशयस्यैः ॥

कियानिह प्रेत्य च तैर्गुणस्ते साथ्यः किमायुश्च विचारयैवं ॥ २२ ॥

अर्थ ॥ ह्वंजंतुक्लेगसहेते तेह्यीतुजने काऽगुणनची तेकहेते हंआत्मनतुं आ
शयस्यके० केवलकल्पितमात्र एहवाजेयन बंधु म्वजन अपत्यके० संतान तथा य
श कीर्ति अने प्रचुत्व सामिपणुं सत्यादिकनिमित्तेंकरी क्लिश्यसेके० कष्टनोगवेते ते
धनसजनादिकेरी तुजनेऽहजवं तथा परजवें केटजुंक गुणसाधवुंतेएटजे ते तुजने
सुंगुणकरसे अनेआजपोते केटजुंकते एमविचारी धनादिकतुं ममत्व करतां करतांज
आयुष पुगेयऽजाने अने नवांतर्कोऽपण ताहरेकामेआवसनही ॥ २२ ॥

किमु मुह्यमि गत्वरः पृथक् कृपणैर्वधुवपुःपरिश्रितैः ॥ विमृश

स्व हितोपयोगिनो ऽवसरऽस्मिन् परलोकपांथ रे ॥ २३ ॥

अर्थ ॥ हंपरलोकजनां पंचीजीव तुं वपण दीन मरणदेवाने अममये एहवा अ
ने पृथगत्वके० जुदाजुदावेगऽजाने एहवाजेबंधु म्वजन तथा वपुजेअर्थ तथा य
नधान्यादिक परिग्रह नेणेंकरी सुंमुंजायते एकोऽपण ताहगनाथे ॥

यन्ने माटेऽधर्मकरवायोग अवसरनेविषे पोतानाहितोपयोगी परलोकना सहायनूत
एहगजे ज्ञानादिकगुण तेहोने चित्तमाराख ॥ २३ ॥

सुखमाप्से सुखं शेषे जुह्वे पिवसि खेलसि ॥ न

जाने त्वग्रत पुण्यैर्विना ते किं न विप्यति ॥ २४ ॥

अर्थ ॥ हवे दमणातुसुखेविलगेने पण आगलताहरी सीगतिथासे तेकहेने हेआ
त्मातु दमणापूगोंपाजित पुण्यफलना उपायथी सुसुखेवेशीरहेने तथासुखेनोजनक
रने सुखेमयादिकपानकरेने सुखेद्यूतादिकेरमेने पणआगल परजवे तुजनेपुण्यविना
सुखगानुने तसुनयीनाणतो एटलेपुण्यविना घणुजडुखीयइत ॥ २४ ॥

श्रीनात्तापान्मत्तिकाकृतृणादि स्पर्शाद्युत्थात्कष्टतोत्पाद्विज्ञेपि ॥ ता

न्मार्श्र्चि कर्मनि स्वीकरोपि श्वभ्राटीना वेदना धिग् धिय ते ॥ २५ ॥

अर्थ ॥ एतेषोडाशपृथ्वी बीजतोयको घणुकष्टग्रहीकारकरेने तेकहेने हेआत्मातु
तादृशी तादृशी तपामाग्रीप्रमुख तृण मानप्रमुखना स्पर्शादिकथी उपजुंजे अथ
माप्रकृतेष्वीरीरेत्र तादृश्यापने अनेपापापकर्मकरेने श्वन्नके० नरकादिकना प्र
वाणीत मलादेनायो तेप्रतेश्वरीकारकरेने ताताहरीनुविने वि कारने ॥ २५ ॥

एषिरुपायै कचन प्रमादे कदाग्रहे कापि च मत्सराद्यै ॥ आ

ग्नानमाग्नन कलुषीकरोपि विज्ञेपि धिड् नो नरकादधर्मा ॥ २६ ॥

अर्थ ॥ यनीतश्चिकरेने हेआत्मातु किंकि परीरहादिकमा कपायेकरीने वनी
किंकि किंकितादिकनेपि प्रमादेकरीने यनीकिंकि उपदेशादिकमा कदाग्रह
रिने किंकिपुण्यवनी अनुमादनानेपि मन्मगदिकेकरीने पोतानीआत्माने मनीत
करेने एतानुसंगितयसो नरकथीरीहितोनथी माटेतुजने वि कारने ॥ २६ ॥ इति
श्रीअध्यात्मकलपडुमे सामान्यतो वेगव्योपदेशाग्यो दशमोऽधिकार समाप्त

अथरमंशुव्यपदेशः ॥ जयेज्जापायविनाशनाय तमज्ञधर्म कलुषीकरोपि
रि ॥ प्रमादमानोपमिममगद्विजिने मिश्रित ह्योपप्रमामयापहं ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हेरमंशुव्यपदेशनायें ज्यागमो अगिहारकरेने तिज्ञाप्रथम धर्मनीष्ट
इतरात एतरे जेरमने नवके० समागमयरी अपायजे जन्ममरणादिक तेहना वि
ममगद्विने मममयाय एतारमने हेमृग्यात्मा प्रमादजे मयादिक तथामान
अथरम इतरि कष्ट तथामया ज्यादिकरीने सु मनीनकरेने हवेतेउपर दृष्ट
तेकहेने विद्वानादिके० मिश्रितयापय आमयापहनम्यातु एटने वि० ६५ येमिप्रित

जे अापथ तेकांङ्गेगनिवारकनहोय अनेतेमजतेआपधनीपरं धर्मपणजोप्रमादादि
कें मिश्रितहोयतो संसागना अपायजे दुःखतेनो निवारकनहोय ॥ १ ॥

यतः ॥ शैथिल्यमात्सर्यकदाग्रद्वक्रुधोनुतापदंजाविधिगोरवाणि च ॥

प्रमादमानो कुगुरुः कुसंगतिः श्लाघार्थिता वा सुकृते मला इमे ॥१॥

अर्थ ॥ हवेधर्मनेविपे मजसरिखाजेटलादोपने तेटलापूर्वाचार्यना वचनथीदेखावे
वे सुरुतजेधर्मकार्यतेमां शैथिल्यके० धर्मनेविपे अनादरता मात्सर्यके० गुणवंतनेविपे
वेपनुंयगुं तथाकदाग्रद्वके० जूठावचननुंदव कुयके० क्रोध वली अनुतापके० सुकृ
तकरीनेपने हाइतिवेदमे फांकटदानदीधुं फांकटतपस्याकीवी इत्यादिकपश्चात्तापनुं कर
नुं तथादंजके० कपट अने अविधिके० शास्त्रोक्तविधियें रहित क्रियानुंकरनुं तथागौर
वके० हुंमहाधर्मिष्ट इत्यादिक महोटाशुचितवबुं वलीप्रमादजे धर्ममां असावधा
नपणुं अने मानजेअहंकार वलीकुगुरुजे लोहगिलातुव्य अने कुसंगतिजे कत्तूत्र
जापी एह्वामिथ्यात्वी प्रमुखनोसंग तथा श्लाघार्थिताके० लोकनामुखवी पोतानी
कीर्तिनुंवांठनुं एटलाप्रकारेंकरी धर्ममलीनयाये धर्मनुंयथोक्तफलनयाय ॥ २ ॥

यथा तवेष्टा स्वगुणप्रशंसा तथा परेषामिति मत्सरोज्जी ॥

तेषामिमां संतनु यत्त्वनेथास्तां नेष्टदानादिविनेष्टलाजः ॥३॥

अर्थ ॥ हवेअत्मापोतानागुणनी प्रशंसावांठेवे अथाश्रीउपदेशांते हेअत्माजेम
तुजने पोतानागुणनी प्रशंसावछनने तेमपरजे अन्यजन तेहनेपोताना गुणनीप्र
शंसावछनने एहबुंजाणीने मत्सररहितयको तेअन्यजननी इमांके० गुणनीप्रशंसाप्र
तें विन्नारीनेकहे जमतुपणतेप्रशंसाप्रतेंपामें केमके कोइने वांठितदानदीयाविनापोता
नेपण वांठितलाजनथाय एटलेपारकागुणनी प्रशंसाकरींतेतो पोतेपण प्रशंसनीयथये

जनेपु गृह्णत्सु गुणान् प्रमोदसे ततो जवित्री गुणरिक्ता तवा ॥ गृह्णत्सु

दोषान् परितप्यसे चरे ज्वंतु दोषास्त्वयि सुस्थिरास्ततः ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ हवेकेटलाक काव्यनेविपे गुणप्रशंसानीवांठायकी अवगुणदेखामेवे हे
आत्माजोताहरागुण लोकेंग्रहणकयायकां तुंहर्यपामेवे तोतेहर्यपामवाथी ताहरे
गुणनी रिक्ताथासे अनेजोलोके अवगुणबोलतेवते तुं परितपके० खेदपामेवे तो
तेखेदपामवाथी ताहराविपे अवगुणते निश्चलयइरहेसे तेमाटे गुणकहाथी हर्ष अ
नेदोषकहाथी खेद एवेहुवाना तुकरीसनही ॥ ४ ॥

प्रमोदसे स्वस्य यथाऽन्यनिर्मिते स्तवेस्तथा चेत्प्रतिपंथिनामपि ॥
विगर्हणे स्वस्य यथापतप्यसे तथा रिपूणामपि चेत्ततोसि वित् ॥५॥

अर्थ ॥ हेआत्मातु जेमलोकनामुर्वे पोतानागुण स्तवसांजनीने प्रमोदपामेने तेम
शत्रुनापण गुणस्तवसांजनीने जोप्रमोदपामें अने पोताने विगर्हणे के० अथर्वणवा
करीने जेमपरीतापकरेठे तेमजजो शत्रुनापण अथर्वणवाद सांजनीने तुपरीताप क
तेवारे एम जाणियेजे तुझाताठो ॥ ५ ॥

अथवा ॥ स्तवैर्यथा स्वस्य विगर्हणैश्च प्रमोदतापौ नजसे तथा चेत् ॥
इमौ परंपामपि तैश्चतुर्व्युदासतो वासि ततोऽर्थवेदी ॥६॥ इतिवापाठ-

अर्थ ॥ वली पाठातरेकरी एहिजअर्थकहेठे हेआत्मातुजेम पोतानीस्तुतिपंथी
ने तथापोतानेविगर्हणेकरीने प्रमोदतापौके० हर्षअनेशोकप्रतेनजेठे तेमज पोतानी
स्तवना तथा निंदा अने परनीस्तवना तथा परनीनिंदा एचारेनेविपेजो उगत
ताके० मथ्यस्यजावनेनजे तेवारेतु अर्थवेदीके० परमार्थनुजाणठो एमजाणिए
एकाव्य पहेलाकाव्यनु पाठातरजाणु ॥ ६ ॥

नवेन्न कोपि स्तुतिमात्रतो गुणी ख्यात्या न बह्व्यापि हित परत्र च ॥
तद्विबुरीर्ष्यादिचिरायति ततो मुग्धाजिमानग्रहिलो निहसि किं ॥७॥

अर्थ ॥ हेआत्माकेउल एकजीस्तुतिमात्रथीज कोऽगुणवतनथाय अनेवली ज
यतिकीर्तिजोधणीहोय तोपण तेथी कांऽपरनवनु हितनथाय तेमाटेपरने
एक एहबुजेतुते मुग्हाके० फोकट अजिमानेकरी घहेलोथयो थको ई
विजे उचरकाल तेहने सावास्ते बगाडेठे एटलेईर्पा करवाथी ताहो
गायठे इतिचाव ॥ ७ ॥

हिमुखा जना प्रमादमात्सर्यकुबोधविभ्रुता ॥

प्रमान्यमू न्युपेक्षशुद्धं सुकृतं चराएवपि ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ मज्जीनकरेठे तेहनेकहेठे हेआत्मा प्रमादजे मया
पारकीसपवानी अदेखाइ तथाकुबोधजे मि

४० परानव्या एहवा बहिरमुखजे सचित्त

कते मलीमसके० महाआरनादिके दू पत एह

एकोणनथीकरता अथात्मिभ्यात्मीलोकपण सर्वप

मन्त्रप्रचारत्तरसायनादि निदर्शनादल्पमपीहि शुद्धं ॥ दाना
र्चनावश्यकपौषधादि महाफल पुण्यमितो न्ययाऽन्यत् ॥ ११ ॥

अर्थ ॥ वलीप्रकारातरे तेहिजकहेते ऽहाश्रीजिनशासनमा दान देवपूजा आवश्य
क पोसहप्रमुखजे पुण्य तेथोनुपण शुद्ध दोपरहितकी मोहोयतो मन्त्रजे जागुनीप्र
मुख तथा रत्नजे सूर्यकात चङ्कातादिक तथा रसायनजे पारादिक तेहनीपर म
हाफलकारीथाय जेममन्त्रथोडाअक्षरनुहोय तोपण त्रिपप्रहारादिकनेदरी महापुण्य
रे तथासूर्यकातादिक रत्नन्हानुहोयतोपण महाप्रकाशकरे अने रसायणयागुपण म
होठारोगहरे तेमदोपरहितपुण्यजो थोहुहोयतोपण महाफलदायकयाय अनेतेहवी
विपरीतजे अशुद्धपुण्यकार्य तेअन्यथाके० घणुहोयतोपण अल्पफलदायकथाय ॥ ११ ॥

दीपो यथाल्पोपि तमासि हन्ति लवोपि रोगान् हरते सुधाया ॥

तृण दहत्याशु कणोपि चाग्नेर्धर्मस्य लेशोप्यमलस्तथाद् ॥ १२ ॥

अर्थ ॥ जेमदीपक अल्पके० न्हानोहोयतोपण अधकारटालेते वलीजेम अम
तनो एकविडुमात्रतेपण सर्वरोगनेहरे वलीजेम अग्नीनुएककणीयुमात्रतेपण तृण
नेवालीनाखे तेमनिर्मलदोपरहित एहवोधर्मनु लेशमात्रतेपण पापनेटाले ॥ १२ ॥

जावोपयोगशून्या कुर्वन्नावश्यक्री क्रिया सर्वा ॥

देहकेश लज्जसे फलमाप्स्यसि नैव पुनरासा ॥ १४ ॥

अर्थ ॥ हवेसर्वक्रियानी सफलताते जावसहितकरवाथोजहोय तेकहेते हेआ
त्मातु जावजे अक्षा तेहनाउपयोगेकरी शून्यके० रहित एहवासर्वए अवश्यकरवा
योग्य जे पडिकमणु पडिलेहणप्रमुखक्रिया तेप्रते करतोयको पणतेथीकेवल शरीरने
केशमात्रउपजावतु तेहिजफलपामेते पणतेक्रियानु मुख्यफलजे मोहलक्षण तेस
यानहोजपामे केमके जावयकी शून्यक्रियाजो घणीकरीतोपण नि फलथाय ॥ १४ ॥
ऽतिश्रीअध्यात्मकल्पद्रुमे धर्मशुद्धपदेशारख्य एकादशोअधिकार समाप्त ॥ ११ ॥

अथ श्रद्धिवगुरुधर्मशुद्धिमधिकृत्य किंचिदुपदेश ॥

तत्तेषु सर्वेषु गुरु प्रधान हितार्थधर्मा हि तद्वक्तिसाध्या ॥

श्रयस्तमेवेत्यपरीक्ष्य मूढ धर्मप्रयासान् कुरुपे वृथैव ॥ १२ ॥

अर्थ ॥ हवेचारमेंअधिकारे देव गुरु धर्म एत्रणतत्त्वनीशुद्धिकहेते तिहाप्रथमतो
जो शुद्धगुरुमले तोज शुद्धदेव तथाशुद्धधर्मपामियें तेमाटेप्रथम गुरुतत्त्वनी शुद्धि
कहेते हेआत्मासर्वतत्त्वमां मुख्यतत्त्वते गुरुते केमके हितार्थके० मोहनेअर्थ धर्म

देवगुरुधर्मशुद्ध्यधिकार.

धवोहोयतो ते गुरुनावचनयकीलधाय तेमाटेतुं मूढयको परीक्षाकलाविनाज शु
 ने आश्रयतोयको धर्मेनेनिमित्तेजे प्रयासकरेते तेवृथाके० फोकटते ॥ १ ॥
 नवी न धर्मैरविधिप्रयुक्ते र्गमी शिवं येपु गुरुर्न शुद्धः ॥
 रोगी हि कल्पो न रसायनस्ते घंषां प्रयोक्ता निपगेव मूढा॥१॥
 अर्थ ॥ हवेगुरुअशुद्धहोयतोधर्मपण अशुद्धथाय तेकहेने नवीजे संसारीजीव
 तेरो अविधियेकीआएहवाजे वानादिकधर्म तेह्यीजीव मोक्षगामीनथाय केमकेजे
 धर्मेनेविये शुद्धके० निर्दोषपणुं नथी तेधर्मवृथाते तेउपरदृष्टांत कहेते जेमरसायननुं
 करनार वैद्यते गुणागुणनुं अजाणमूर्खहोयतो रोगीपुरुष ते रसायनेकरी निरोगीन
 थाय तेमइहारांगी तेआत्मा आपधतेधर्म मूर्खवैद्य ते कुगुरु जाणवो ॥ २ ॥
 समाश्रितस्तारकबुद्धितो यो यस्यास्त्वहो मङ्गयिता स एव ॥
 ओघं तरीता विपमं कथं स तथैव जंतुः कुगुरोर्नवाब्धिं ॥ ३ ॥
 अर्थ ॥ हवेकुगुरुअने कुतारकनुंदृष्टांतकहेते जेप्राणियें तारकबुद्धियेंकरीने तार
 कनेआश्रयोते अनेतेतारकज आश्रीतप्राणीने बुढानारहोय तोतेप्राणी विपमइ
 स्तार एहवो उधजे समुद्रनापाणीनो प्रवाह तेशीरीतेंतरसे तेमज जेयकी तरवानीआ
 शारखियें तेहिज जेवारें वोढे तिवारें समुद्रनुं पारते केमपामियें तेमज कुगुरुची
 नवसमुद्रपण जाणुं केमके जेगुरुप्रतें तारकजाणीने संसारसमुद्र तरवानी आशा
 यें तेहने आश्रयियें अनेतेगुरुतो उन्मार्गने देखाडवेकरी आश्रीतप्राणीने संसारसमु
 द्रमां वोढे तेवारें ते प्राणी संसारसमुद्रनो पारकेमपामे एजावार्थते ॥ ३ ॥
 गजाश्वपोतोक्षरयान् यथेष्टपदाप्तये नज निजान् परान् वा ॥
 नजन्ति विज्ञाः सुगुणान् नजैवं शिवाय शुद्धान् गुरुदेवधर्मान् ॥४॥
 अर्थ ॥ तेमाटेकुद्धदेवगुरुधर्मेने आदरनुंतेकहेने जेमविज्ञे निपुणपुरुष तेवां
 गितस्थानके पहोचवानेअर्थ पोताना अथवापारका हाथी घोडा तथा वाहन उठ व
 जड रथ तेथ्यापआपणेगुणोसहितसुजडणाजोइने आदरे केमकेजो निर्लक्षण वाहन
 होयतो तेह्यीवांगित स्थानकेपहोचायनही माटेहेसरजप्राणी एरीतेंतुंपण मोक्षस्था
 नक पामवानेअर्थ शुद्धगुणोपेत एवाजे देव गुरु धर्मतेप्रतेंनज जेयकीमोक्षपदपामे
 फलादृष्ट्या स्युः कुगुरुपदेशतः कृताहि धर्मार्थमपीह सूच्यमाः ॥
 तदृष्टिरागं परिमुच्य नज हे गुरुं विशुद्धं नज चेद्वितार्थ्यसि ॥ ५ ॥
 अर्थ ॥ हवेकुगुरुनाउपदेशाधर्म फलदायकनहोय तेकहेते इहांश्रीजिनशासन

मन्त्रप्रचारत्नरसायनादि निदर्शनादल्पमपीहि शुद्धं ॥ दाना
चनावश्यकपौषधादि महाफल पुण्यमितोन्यथाऽन्यत् ॥१३॥

अर्थ ॥ बलीप्रकारातरे तेहिजकहेते ऽह्नाश्रीजिनशासनमा दान देवपूजा आवश्य
क पोसद्प्रमुखजे दुष्प तेथोदुपण शुद्ध दोपरहितकीरोहोयतो मन्त्रजे जागुनीप्र
मुख तथा रत्नजे सूर्यकात चङ्कातादिक तथा रसायनजे पारादिक तेहनीपर म
हाफलकारीथाय जेममन्त्रथोडाग्रहरनुहोय तोपण विप्रप्रहारादिकनेदरी महागुणक
रे तथासूर्यकातादिक रत्नन्हानुहोयतोपण महाप्रकाशकरे अने रसायणयोदुपण म
होदारोगहरे तेमदोपरहितपुण्यजो थोहुहोयतोपण महाफलदायकयाय अनेतेद्वी
विपरीतजे अशुद्धपुण्यकार्य तेअन्यथाके ० घणुहोयतोपण अल्पफलदायकयाय ॥१३॥

दीपो यथादपोपि तमासि हति लवोपि रोगान् हरते सुधाया ॥

तृण दहत्याशु कणोपि चाग्नेर्धर्मस्य लेशोप्यमलस्तथाह् ॥१३॥

अर्थ ॥ जेमदीपक अल्पके ० न्हानोहोयतोपण अवकारटालेने बलीजेम अमृ
तनो एकत्रिडुमात्रतेपण सर्वरोगनेहरे बलीजेम अग्नोनुएककणीयुमात्रतेपण तृण
नेजाजीनावे तेमनिर्मलदोपरहित एहगोधर्मनु लेशमात्रतेपण पापनेटाले ॥१३॥

जावोपयोगशून्या कुर्वन्नावश्यक्री क्रिया सर्वा ॥

देहकेश लज्जसे फलमाप्स्यसि नैव पुनरासा ॥ १४ ॥

अर्थ ॥ ह्वेसर्वक्रियानी सफलताते जावसहितकरवाथोजहोय तेकहेते हेआ
त्मातु जावजे अक्षा तेहनावपयोगेकरी शून्यके ० रहित एहवासर्वए अवश्यकरी
योग्य जे पडिक्रमणु पडिलेहणप्रमुखक्रिया तेप्रते करतोथको पणतेथीकेवल शरीर
केशमात्रवपजावबु तेहिजफज्जपामेने पणतेक्रियानु मुख्यफलजे मोहजदण तस
यानहोनपामे केमके जावयकी शून्यक्रियाजो घणीकरीतोपण नि फलयाय ॥ १४ ॥
ऽतिश्रोअध्यात्मकल्पद्रुमे धर्मशुद्ध्युपदेशाख्य एकादशोअधिकार समाप्त ॥ ११ ॥

अथ श्रद्धिवगुरुधर्मशुद्धिमधिकृत्य किंचिदुपदेश ॥

तत्तेषु सर्वेषु गुरु प्रधान द्वितीयधर्मा हि तद्वक्तिसाध्या ॥

श्रयस्तमेवेत्यपरीक्ष्य मूढ धर्मप्रयासान् कुरुपे वृथैव ॥१॥

अर्थ ॥ ह्वेजामेअधिकार देव गुरु धर्म एवणतत्त्वनीशुद्धिकहेसे तिहाप्रथमता
जो शुद्धगुरुमजे तोज शुद्धदेव तथाशुद्धधर्मपामिये तेमाटेप्रथम गुरुतत्त्वनी शुद्धि
कहेने हेआत्मासर्वतत्त्वमां मुख्यतत्त्वते गुरुने केमके द्वितीयके ० मोहनेअर्थ धर्म

साधवोहोयतो ते गुरुनावचनयकीसधाय तेमाटेनुं मूढयको परीक्षाकखाविनाज गु
रुने आश्रयतोयको धर्मेनेनिमित्तेजे प्रयासकरेते तेवृथाके० फोकेटवे ॥ १ ॥

नवी न धर्मैरविधिप्रयुक्ते र्गमी शिवं येपु गुरुर्न शुद्धः ॥

रोगी हि कल्पो न रसायनैस्ते र्येषां प्रयोक्ता जिपगेव मूढा ॥ २ ॥

अर्थ ॥ हवेगुरुअशुद्धहोयतोधर्मपण अशुद्धथाय तेकहेते नवीजे संसारीजीव
तेणे अविधियेकीधाएहवाजे दानादिकधर्म तेहथीजीव मोहगामीनथाय केमकेजे
धर्मेनेविये शुद्धके० निर्दोषपणुं नथी तेधर्मवृथावे तेउपरदृष्टांत कहेते जेमरसायननुं
करनार वैद्यते गुणागुणनुं अजाणमूर्खहोयतो रोगीपुरुष ते रसायनेकरी निरोगीन
थाय तेमइहारांगी तेआत्मा औपधतेधर्म मूर्खवैद्य ते कुगुरु जाणवो ॥ २ ॥

समाश्रितस्तारकबुद्धितो यो यस्यास्त्वहो मज्जयिता स एव ॥

ओघं तरीता विपमं कथं स तथैव जंतुः कुगुरोर्नैवाब्धिं ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ हवेकुगुरुअने कुतारकनुंदृष्टांतकहेते जेप्राणिये तारकबुद्धियेकरीने तार
कनेआश्रयोवे अनेतेतारकज आश्रितप्राणीने बुभाडनारहोय तोतेप्राणी विपमइ
स्तर एहवो उंघजे समुद्रनापाणीनो प्रवाह तेशीरीतेंतरसे तेमज जेयकी तरवानीआ
शाराखिये तेहिज जेवारें बोडे तिवारें समुद्रनुं पारते केमपामिये तेमज कुगुरुथी
नवसमुद्रपण जाणवुं केमके जेगुरुप्रतें तारकजाणीने संसारसमुद्र तरवानी आशा
ये तेहने आश्रयिये अनेतेगुरुतो उन्मार्गेने देखाडवेकरी आश्रितप्राणीने संसारसमु
द्रमां बोडे तेवारें ते प्राणी संसारसमुद्रनो पारकेमपामे एजावार्थे ॥ ३ ॥

गजाश्वपोतोत्तरयान् यथेष्टपदास्तथे नज निजान् परान् वा ॥

नजंति विज्ञाः सुगुणान् नजैवं शिवाय शुद्धान् गुरुदेवधर्मान् ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ तेमाटेशुद्धदेवगुरुधर्मेने आदरनुंतेकहेते जेमविज्ञाजे निपुणपुरुष तेवां
ठितस्थानके पहोचवानेअर्थ पोताना अथवापारका हाथी घोडा तथा वाहण उठ व
जड रथ तेआपआपणेगुणोसहितसुलक्षणाजोइने आदरे केमकेजो निर्लेक्षुण वाहन
होयतो तेहथीवाठित स्थानकेपहोचायनही माटेहेसरलप्राणी एरीतेंतुपण मोहस्था
नक पामवानेअर्थ शुद्धगुणोपेत एवाजे देव गुरु धर्मेतेप्रतेंनज जेयकीमोहपदपामे

फलादृथा स्युः कुगुरूपदेशतः कृताहि धर्मार्थमपीह सूद्यमाः ॥

तद्वृष्टिरागं परिमुच्य नज हे गुरुं विशुद्धं नज चेदितार्थसि ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ हवेकुगुरुनाउपदेशधर्म फलदायकनहोय तेकहेते इहांश्रीजिनसासनने

यथाविरुद्धमिति मित्यात्वी कुमतिप्रमुख तेहनीमित्रास्ते विवाहव्यापार प्रमुखेकरी
परिचयकरबु तथापिताप्रमुखनी अवगणना अनेपरने कुमालेख कुमानामा कुम
माप कुडातोलाप्रमुखेकरीने उगबु एटलासर्वप्रकारेकरी पुरुषनेआपदाउपजे ॥ ११ ॥

नक्तयेव नार्चसि जिन सुगुरोश्च धर्म नाकर्णयस्यविरत विरतिर्न धत्से ॥
सार्थं निरर्थमपि च प्रचिनोप्यघानि मूलयेन केन तदमुत्र समीहसे श ॥ १२ ॥

अर्थ ॥ वजीप्रकारातरेकहेत्रे हेआत्मातु नक्तियेकरी जिनपूजाकरतोनी अने कदा
पिपूजेतेतोपण कुजकर्मदिक परवशपणायकी पूजेते पणनक्तिथीपूजतोनी तथात
दगुस्पातेथी धर्मसांजजतोनी तथानिरतर अढारपापस्थानक पन्नरकर्मदान प्रभु
सथीमवरनुकरबु इत्यादिकधिरतीपणु तेपणनथीआदरतो तथासार्थकके पोताने अ
पयाकुट्टादिकनेअर्थ अनेनिरर्थकके स्वार्थविनापण अपथ्य अनाचरित पापोपदे
हिताप्रदान प्रमादाचरित एपाचप्रकारेकरी कारणविना पापनेमेलवेते तोपरनोके
तु शास्त्रजेंसी सुखनी वागारुतेहे इहा मूजरूपते पुण्यजाणबु ॥ १३ ॥

चतुष्पटे सिद्धश्च स्वजात्यैर्मिल त्रिमास्तारयतीहि कश्चित् ॥

सदैव तैर्मज्जति कोपि दुर्गं शृगालवच्चेत्यमिलन् वर स ॥ १४ ॥

अर्थ ॥ हवेसुगुरुनेसिद्धनीउपमा अनेकुगुरुने सीयालनीउपमाकहीने उपदेवे
पोतानीजातीनाजे चतु पदमृगप्रमुख तेसाथेमया सिद्धनीपरे अससारमाजे सिद्ध
तेपोतानी जातीना जन्मपचेद्विसहस्रीमनुष्यइत्यादिकसाथे मल्लोयको आश्रितजीव
नेतारे जेमसिद्धनिजाश्रितचतु पदने कूपगर्तादिकथीतारे तेमसुगुरुपण निजाश्रितन
प्यजीरने समागममुद्धीतारे अनेकुगुरुतेसीयालनीपरे स्वजातीयजे मनुष्यादिक अ
नेबिजातीयजे चतु पद तेहनेमायेंनेउज्जने दुर्गजेनरकप्रमुख वलीदुर्गजे कृपादिकते
मांयुगाहे तेमाटेजकुगुरुतेनमत्रांयफोजसारा जेमपचाख्यानमां कोइरुन्नमा वीना
बाधनिहादिकनुनपटानगाने अर्थ सवेचतु पदमजी एकवज्रवतसिद्धने गजाकरी
पाय्यो अनेमवेचतु पद तेहनीमेगारराजागा एकदिवसेतेवन्नमां अग्नीजागी तेवो
तेमवेचतु पद सिद्धनेमरणोगया तेमनेनिहेपोताने पुनहेवलगामी एकफालेकरी को
इरुमहानदी उनीरहेनेपार पहांचाड्या रजीकेटजाकदिवसे दावानलमिटयो वन्न
नबचचयपु तेगारतेमवेचतु पदने पावापोतानेवामे पहांचाड्या एह्योते सिद्धनेप
राक्रमदमी काइकुडुंदिमीयाजेपण केटलाक हीनसत्व निजाग्य ससलाप्रमुखजीवने
पोतानेमेवकहीश वनीकानातरे दयनागो तेगारे सीयाजे निजाश्रित सर्वचतु पदने

पुंठडेवजगामी फालनरीनदी उतरवा लागो तेवारे सर्वजीवसहित पोतेंपण अ
गाथजजमांनुमो इन्नासिंहते सुगुरु अनेसीयालते कुगुरु महानदीते डुर्गति अने
आश्रितजीवते धर्माथी मनुष्य एमउपनयलेवो ॥ १४ ॥

पूर्णं तटाके तृपितः सदैव नृतेपि गेहे क्षुधितः स मूढः ॥ क
ल्पद्रुमे सत्यपि ही दरिद्रो गुर्वादियोगेपि द्वि यः प्रमादी ॥ १५ ॥

अर्थ ॥ हवेगुर्वादिकनुं योगठतेप्रमाद करवुंनही तेदृष्टांतदेइनेकहेठे निश्चंकरीजे
प्राणी देवगुरुधर्मनुं योगठतेपण प्रमादवतथायते तो दाहाइतिखेदेतेप्राणी नखातला
वेंपण सदाइतरस्योठे वली ते पुरुष सुखडी प्रमुखे नखायका घरमां पण सुख्योठे
वली घरमांठते कल्पद्रुमें पण दरिद्रीठे तेमाटे गुर्वादिकनो योगठते प्रमादल्यजीने
धर्मसाधनकरवु तेहिजसायकठे ॥ १५ ॥

न धर्मचिंता गुरुदेवभक्ति र्हेपां न वैराग्यलवोपि चित्ते ॥ तेषां
प्रमूढेशफलः पशूना मिवोन्नवः स्यादुदरंनरीणां ॥ १६ ॥

अर्थ ॥ हवेप्रकारांतरेंतेहिजकहेठे आजमेंशुं धर्मकीयो अनेहवे नित्य प्रत्येंशोधर्म
करवानुंठे एह्वीजेने विचारणानथी यडुक्तं उत्यायोत्याय चित्तेयं किमय सुकृतं कृतं ॥
आयुषः खंममादाय रविरस्तमयं गतः ॥ ११ ॥ तथा जेने गुरुअने देवनीभक्तिनथी वली
वैरागनुंलेशमात्रपणनथी एहवाजेपेटनराप्राणी तेहोनुंजन्मते पशु छंरु कुतराप्रसु
खनीपरं केवल माताने गर्जधारणादिक्लेश करवामात्रज फलहोय ॥ १६ ॥

न देवकार्यं न च संघकार्यं येषां धनं नश्वरमाशु तेषां ॥ तदर्ज
नाद्यैर्दृजिनैर्नवांधो पतिप्यतां किं त्वलंवनं स्यात् ॥ १७ ॥

अर्थ ॥ हवेप्रकारांतरें सुपात्रेधनवावरवानी सफलतादेखाडेठे जेधनवतप्राणीनुं
धन देवकार्यजे प्रासादकराववा अथवाजीर्णोद्धार विवप्रतिष्ठा इत्यादिकनेविपे तथा
संघकार्यजे चतुर्विधसंघनुंपोषणं तथासाधर्मिनीवत्सलताते हीन अने दीनजे साधर्मि
कहोयतेनीचिताकरवी तथा पुस्तकलखववा इत्यादिक कार्योंमांउपयोगीनहोय तेप्रा
णीनुं विनाशशील एहवुंजेधन तेउपार्जनादिकनापापेकरी संसारकूपमांषडताने तेधन
सुंकाइ आधारनूतथाय अर्थात्कांइनथाय एटलेसुपात्रेंव्ययविना अन्यथाकोइकामेना
वे ॥ १७ ॥ इति श्रीअध्यात्मकल्पद्रुमेदेवगुरुधर्मशुष्यदीनामा द्वादशधिकारः समाप्तः ॥ १७ ॥

ते तीर्णा जववारिधि मुनिवरास्तेन्यो नमस्कर्महे येपा नो विषयेषु निगृ
थ्यति मनो नो वा कपायै हृत ॥ रागद्वेषविमुग् प्रशातकलुषं साम्यास
ग्रमाद्य नित्य खेलति चात्तसयमगुणाक्रीने जजज्जावना ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवेयतिशिक्षोपदेशनामा तेरमोअधिकारकहेते तेमाप्रथमयतितु स्वरूपक
हेते जेमुनीनुमन विषयमा आसक्तपामतुनयी तथाक्रोधादिककपायमा व्याप्तु
नयी एहवाजेमहानुजाय ससारसमुद्धीतया तेहनेनमस्कारकरियेंवैये जेमुनिराज
गगदंपरहित यज्ञे कजुपताजे पापाचरणतेहने शातपमाडयोत्रे वलीसमतायेंकरी अ
नुपमसुगपाम्यांत्रे एहबुयज्ञे पाचमहाप्रतनी पचवीसजावना तथा अनित्यादिक
वारनारनानेजजे वलीजिनप्रणीतजे सयमनागुण कृमादिकरूप उद्याननेविषे
येजेते एहबुजेहनुमनहोय तेहनेज तत्वथकी मुनिकहियें एजावार्थेते ॥ १ ॥

स्वाध्यायमादित्मसि नो प्रमादे शुद्धा न गुप्ती समितीश्च धत्से ॥ त
पोषिधा नार्जसि देहमोहा दल्पे हि हेतो दधसे कपायान् ॥ २ ॥ प
रीमदतो मदसे न चोप मर्गान्न शीलागधरोपि वाऽसि ॥ तन्मोक्षमा
णोपि जयादि पार मुने कथ यास्यविशेषमात्रात् ॥ ३ ॥ युग्मं ॥

अर्थ ॥ हरंगाधुनायेवमात्रयकीज अर्थसिद्धिनयाय तेकहेते हेमुनितुंप्रमादेक
रीतिनायध्यानकरया यांतिनयी तथाबुद्धनिर्मज मनादिकत्रणशुद्धि अने र्थादि
कपायसुमतीने पाणकरतोनी वलीशरीरनामाहथी बाह्यअन्यंतर वेप्रकारेतप
ण करतोनी तथापांनोपण कपायनुकारणउपनाथी कपायधरेते ॥ २ ॥ तथाहुपा
दिघारीगपगिह अने देवता प्रमुखनाकरेला उपसर्ग तेप्रतेनथीसहेतो तथा अ
दारसहकरूप नोनांगरथने पणपरतानथी अनेकेउज वेपमात्रथीज मोक्षनेवांतेवे प
णलीनेतातु मगारममुद्धनांपारकेमपामीन ॥ ३ ॥ एवेकाव्यनोअर्थ एरुगेते

आजीविकायमिह यद्यतिवेपमेव धत्से चरित्रममल न तु कष्टभीरु ॥ तवे
न्मि कि न न विज्ञेनि जगजिपृक्तुर्मृत्यु कुनोपि नरकश्च न वेपमात्रात् ४

अर्थ ॥ रतीनेहिनकहेते हेमाधुतुआममग्मा आजीविकानेअर्थ जे यतिनायेय
रते अनेकष्टकरवाथी बीहितायरा निर्मजनिरतिचार जेचारित्रतेप्रते वरतानथी तो
तेषारेंतु एमकनधीनाणतो जे जगतनुग्रामकरनार एहवाजेमृत्युते कोश्यीवीहतो
थी वनीनापुनोवेपमात्र धर्मायकी तो नरकपणवीहितीनयी एहजे मृत्यु अने नरक
एवेकना मवेया तुननेआवगेन पण ताहागयी हरमनही इतिनाय ॥ ४ ॥

वेपेण माद्यसि यते चरणं विनात्मन् पूजां च वांगसि जनाद्बहुधोपधिं च॥
मुग्धप्रतारणञ्च नरके ऽसि गन्ता न्यायं विजिपिं तदजागलकर्तरीयं॥७॥

अर्थ ॥ हेअत्मातुंचारित्रविना यतिनेवेपेकरीर्हर्षपामेठे अनेलोकथकी बहुप्रकार
नीपूजा वदन सत्कारप्रमुख तथाउपधिजे वस्त्रपात्र पुस्तकादिकप्रतेंवांठेठे पणपठेतुं
एमुग्धलोकने प्रतारणके० कपटक्रियाये उगाडकरी तेह्यीउपाज्योजेनरकतिहांज
रहीश तेमाटेतुं अजागले कर्तरीना न्यायप्रतेंधंठे जेमकोड खाटकियें एकवकरीहण
वानेअर्थे बंधकरवानेस्यानकेआणी कातीयेंधारचडावी सज्जकरी तेवकरीनेपासेका
तिमूकी एटलामांकोडकामनेअर्थे पोतेवरमांगयो पठवाडेवकरीयें पोतानापगेंकरीचू
मीखोदितेमाकातिदाटी नेविचारुंजे रखेखाडकीआवेतिवारेंदेखे एमजाणीतेह्नाउ
परसुती देवयोगयी कंठतलेकातीनीधारआवी तेथीगलुंदवाडगुं अनेमृत्युपामि तेमहे
आत्मातुंपण तेवकरीनीपरें अज्ञानीयडने कातीरूपनरकने ढांकिराखेठे पणतेअवश्य
जाविपणाथी उदयआव्याविना रहेसेजनही तेमाटेप्रथमथीज अज्ञानत्यजीने साव
धानरहेजे एन्यायग्रंथातरें वीजेप्रकारेंपण लखुंठे ॥ ५ ॥

जानेऽस्ति संयमतपोजिरमीजिरात्मन्नस्य प्रतिग्रहन्नरस्य न निष्क्रियोपि ॥
किं दुर्गतो निपततः शरणं तवास्ते सौख्यं च दास्यति परत्र किमित्यवेहि॥६॥

अर्थ ॥ हेआत्माएल्लोकरंजन निमित्तेंजे संयमतथातप तेणेकरीने गृहस्थोपा
सेंथी अहार आंधप वस्त्रपात्रादिकुंजेवुं ते तो संयमतपादिकना समूहनुं वक्रयके०
मूलपणनयगुं तेवारेंतुजने दुर्गतिमांपमतां शरणतेसुंठे अनेपरलोके सुखतें कोणआ
पस तेविचारीजो एतोलोकोनाप्रतिग्रहनुं मूलमात्रपण ताहंरंसुखतनथी माटेतुजने
नरकेपडतां उद्धार अनेपरलोकनेविपे सुखतेशायकीथासे एजावार्थे ॥ ६ ॥

किं लोकसत्कृतिनमस्करणाचर्चनाद्यै रे मुग्ध तुष्यसि विनापि विशुद्धयोगान्
कृतान् जवांधुपतने तव यत्प्रमादो बोधिद्रुमाश्रयमिमामि करोति पर्शुन्॥७॥

अर्थ ॥ हवलोकसत्कारादिकदेखी राचवुंनहीतेकहेठे हेमूटआत्मा शुद्धनिर्मल
दोपरहित एहवाजे मनवचनकायानायोग तेविनालोकोनो सत्कारजे अन्त्युत्थाना
दिक तथानमस्कारवंदना अर्चना जेनवांगपूजा विलेपनादिक तेणेकरीने सुंदर्षपामे
ठे केमकेएप्रमादते ताहरेसंसाररूपमां पडतांबोधरूप वृद्धनाआलंबनने ठेदवाने ए
लोकसत्कारते कुहाडारूपठे एटलेताहरोप्रमादरूपवरीते तुजने संसाररूपकुवामां

नाखवासारं बोधआलंबनरूपवृद्धने लोकसत्काररूप कुहाडेकरीत्रेवेने एटलेहमणा
तो सत्कारपामिमनमां हर्षधरेणे पणआगले बोधपामगो दुर्जनयासे ॥ ७ ॥

गुणास्तवाश्रित्य नमत्यमी जना ददत्युपध्यालयजैहृदिशिष्यकान् ॥

विना गुणान् वेपमृपेर्विजर्षि चेत् त तष्टकाना तव जाविनी गति ॥ ८ ॥

अर्थ॥ हेसाधो धर्माधिजलोकतो तद्वारागुणआश्रीने तुजनेनमेणे तथा उपवि वस
पात्रादिक आलय वस्ति जैपज अन्नपानादिक अनेगिष्य तुजनेआपेणे अनेतुजोगुण
विनाज मात्र वेपधरेणे तेवारे ताहरीधूर्तनी गति यागे जेमठगाग रुत्रिम नवानवा
वेप करीलोकना धनवगीलिये पवेकोइकदिवसे तेहनापिपाकथी वय वधनादिक का
मे तेम ताहारा हवालपण तेहनीपरे यासे ॥ ८ ॥

नाजीविकाप्रणयिनी तनयादिचिता नो राजनीश्च जगवत्समय च वे
त्सि ॥ नो राजनीर्धरसि वाऽऽ गमपुस्तकानि इत्यपि पाठ ॥ शुद्धे तथा
पि चरणे यतसे न जिहो तत्ते प्रतिग्रहचरो नरकार्यमेव ॥ ९ ॥

अर्थ ॥ हवेसाधुपणानु सुखदेखाडेणे हेजिहकतेंधरवारपरिग्रहतोमूस्या माटे
आजीविका तथापुत्रादिकनी चितानथी तेमराजासवधीनयपणनथी वलीजिनप्रणी
त सिद्धांतपणजाणेणे अथवाजैनसिद्धांतना पुस्तकधरेणे तोपणशुद्धचारित्र्यनेवि
यद्यमकरतो नथी तेवारेताहू वखपात्रादिकनुजेवु तेहनुजारते नरकनेअर्थजणे ॥

शास्त्रज्ञोपि दृढव्रतोपि गृहिणीपुत्रादिवधोज्जितोऽप्यंगी यद्यतते
प्रमादवशगो न प्रेत्य सौख्यश्रियो ॥ तन्मोहद्विपतस्त्रिलोकजयिन

दा काचित् परा हृष्टता वक्ष्युष्कतया स वा नरपशुर्नून गमी दुर्गतो ॥ १० ॥

एतर्था ॥ हवेठतेयोगेपणजीव धर्मकरतो नथी तेहनावेकारणदेखाडेणे लौकिकअ
आजीवित्तरशास्त्रने जाणतोयको तथा पचमहाव्रतधारीयको तथास्त्रीपुत्रादिकना

त्सि किं नयको पण जेप्राणीप्रमादवशे पमयोयको परलोकनासुखनी सपदारूप ध

अर्थ॥ वलीतम करतो नथी तोतिहां त्रणलोकनुं जीपनारजे मोहरूपशत्रु तेहनी

रेणे अनेकष्टकरवार महाहृष्टताजाणवी अथवाते नररूपपशुवापडो पूर्वेनरकादिकना

तेवारेतुं एमकानधीकी दुर्गतिमाज जनारणे एमजाणीयेठेये ॥ १० ॥

थी घनीताधूनोवेपमात्र न करोमि सर्व सावद्यमित्यसकृदेतदथो करोपि ॥

एवेवाना सर्वथा तुजनेआवचननजारिता तत्सावद्यतो नरकमेव विनावये ते ॥ ११ ॥

वेषेण माद्यमि यत् चरणं विनात्मन पूजां च वांछमि जनाद्वदध्यायं नमः
मुग्धप्रतारणञ्च नरके ऽसि गंता न्यायं चिन्तयि तदज्ञागलङ्घने वा ॥

अर्थ ॥ हे आत्मातुं चारित्रविना यत्निनेषेपेकरीद्वर्षपामने जने लोकपदम् । वन्दनप्रकार
नीपूजा वन्दन सत्कारप्रमुख तथा उपधिजे वन्दनपात्र पुनरादिप्रवर्तनेन गतेन
एमुग्धलोकने प्रतारणके ० कपटक्रियायं वगाइरनी नेद्वयीद्वारा चेतनस्य निवृत्ति
रहीअ तेमाटेतुं अज्ञागले कर्तरीना न्यायप्रतेधने जेमरां ६ वाटिनिं एकादशीना
वानेअर्थे वधकरवानेस्थानकेंआणी कातीकंधारचटायी सट्टाररी तेवरीनिंरामेका
तिमूकी एटलामांकोऽकामनेअर्थे पोतेरगमांगयो पन्नादेवकरां पोतानागंररी
मीखोदितेमांकातिवाटी नेविचार्युंजे रग्येवाटकीअनेनियारंरने एमजाणीतेरना
परसुती दैवयोगयी कंवतलेकातीनीधारआयी तेथीगलुंदवाइगुं अनेमुग्धमि तेमरे
आत्मातुंपण तेवकरीनीपरे अज्ञानीयऽने कातीरुपनरकने दोकिगने पणनेआरय
जाविपणायी उदयआव्याविना रहेसेजनही तेमाटेप्रथमयीअ अज्ञानव्यर्जनं सार
धानरहेजे एन्यायग्रंथातरें बीजेप्रकारेंपण लख्युंजे ॥ ५ ॥

जानेऽस्ति संयमतपो निरमी निरात्मन्नस्य प्रतिग्रहन्नरस्य न निष्क्रियापि ॥
किं दुर्गतौ निपततः शरणं तवास्ते सौख्यं च दास्यति परत्र किमित्यंबुद्धिः ॥ ६

अर्थ ॥ हे आत्माएलोकंरंजन निमित्तेंजे संयमतथातप तेणेकरीने गृहस्थांश
संथी अहार आं पथ वस्त्रपात्रादिकतुंलेवुं ते तो संयमतपादिकना समूहनु चक्रय ०
मूलपणनययुं तेवारेंतुजने दुर्गतिमांपमतां शरणतेमुंजे अनेपरलोकं सुखतें कोणआ ॥
पसे तेविचारीजो एतोलोकोनाप्रतिग्रहं मूलमात्रपण तादृसंसुखनथी मांटेनु तेसं
नरकेपडतां उद्धार अनेपरलोकनेविपे सुखतेशायकीयाते एजावार्थंजे ॥ ५ ॥ आणियें तु
कि लोकसत्कृतिनमस्करणाचर्चनाद्यै रे मुग्ध तुप्यसि विनापि विभुदरने एमांशो
कृतन् नवांधुपतने तव यत्प्रमादो बांधिदुमाश्रयमिमानि करोति

अर्थ ॥ हवेलोकसत्कारादिकदेखी राचवुंनहीतेकहेने हेमृदुआनयप्यसि ॥ प्र
दोपरहित एहवाजे मनवचनकायानायोग तेविनालोकोनो सत्पुप्यसंऽहसा ॥ १५ ॥
दिक तथानमस्कारवंदना अर्चना जेनवांगपूजा विज्ञेपनादिक निष्कजे सेवकलोक तेने
जे केमकेएप्रमादते ताहरेसंसारकूपमां पडतां बोधरूप नृद्वय सरलजे मोहार्थिलोक ते
लोकसत्कारते कुहाडारूपते एटजेताहरोप्रमादरूपवरीते

हनेवचतोथको तुफरेठे एटलेपोताना प्रमादाचरणथी अनेबीजोजोकने तगवाथी
एवन्नेप्रकारना पापेकरीने तुलोपायवे ॥ १५ ॥

गृह्णासि शय्याहतिपुस्तकोपधीन् सदा परेऽन्यस्तपसस्त्वयं स्थिति ॥

तत्ते प्रमादाऽरितात्प्रतिग्रहे कृणार्णमग्रस्य परत्र का गति ॥ १६ ॥

अर्थ ॥ हे वेपना धरनारयति तु लोकोपासेथी शय्या वस्ति अहार तथापुस्तक
ज्ञानोपकरण तथाउपधि वस्त्रपात्रादिकजे नित्यलियेठे तेतोतपसीजोकनी स्थिति
ठे परतु तुतो प्रत्यहप्रमादमा मग्रथको काऽपणतपस्यादिक करतो नथी तेमाटे प्र
तिग्रहने निग्रवेकरी नारीययु एहबुजेप्रमाद तेथकीउपाज्युजे लेणो ते लेणानेविषे
मग्रथको खुतोगोएहबुवतो ताहरीपरनवे सीअवस्थाथासे एटलेप्रथमतु चारित्रने
इने प्रमादसेवेठे तेलेणोकरेठे तेवारपठे तपसयमादिकविना लोकोपासेथीशय्यादि
क प्रतंलीयेठे तेबीजोलेणो एमएवेप्रकारना लेणामाखूतोथको ताहरीसी अ
वस्थाथासे अर्थात् दुष्टवस्थाज पामीस इतिनाव ॥ १६ ॥

न कापि सिद्धिर्न च तेतिशायि मुने क्रियायोगतप श्रुतादि ॥ तथा

प्यदकारकदर्थितस्त्व ख्यातीच्छया ताम्यसि धिड् मुधा कि ॥ १७ ॥

अर्थ ॥ हवेतथाविधगुणविना कीर्त्तिनेसुवाठेठे हेमुनिताहरेविपेकोइ विद्यामत्रा
दिक सिद्धिनथी वलीवादणा खमासमणाप्रमुख उल्लूकक्रियानथी तथामनवचन
कायाना योगनी गुणप्रवृत्तिनथी तथावाह्यान्यतरतपनथीकरतो तथाश्रुतज्ञान आ
दिशब्दथी प्रनाधिकपण राजाप्रमुखनु प्रतिबोधु इत्यादिकगुणतेपणनथी तोपणतु
अहकारे कदर्थितयको ख्यातिजे प्रसिद्धितेहनी वाठयेकरीने फोकटशोपरीतापको
ठे माटेतुजने धि कार्यावताहरामा जो कोइ अतिशयगुणहोय तेवारतो ख्यातिनी
वांठापणयुक्तजे अनेतेविनाज प्रख्यातीनेवांठेठे माटेतु धिक्कारवायोग्यठो ॥ १७ ॥

हीनोप्यरे जाग्यगुणैर्मुधात्मन् वाठस्तवार्चायनवाप्रवश्च ॥

इर्ष्यन् परेभ्यो लजसेऽतितापमिहापि यातो कुगतिं परत्र ॥ १८ ॥

अर्थ ॥ फरोतेहिजकहेठे अरेनिर्जाग्य नि पुष्पकआत्मातु गुणरहितयको फो
कटस्तवनापूजाप्रमुखने वाठतो जोपूजास्तवनानथायतो वलीजोकोउपरकोधकरतो
यको इहजोकेपण अतिशय तापसतापपामेठे अनेपरलोकेपणडुर्गतियेजइश ॥ १८ ॥

गुणैर्विहीनोपि जनानतिस्तुति प्रतिग्रहान् यन्मुदित प्रतीवसि ॥

लुलायगोश्वोपूखरादिजन्मनि विना ततस्ते नचिता न निष्क्रय ॥ १९ ॥

अर्थ ॥ हवेकुगतिमापडवाविपे उपदेशकरीने प्रतिबोधे हेयतिवेयनाधारक तुं
गुणरहितको पणदर्पवतयवीने लोकथी नमस्कागदिक स्तवना वस्त्रपात्रअन्नादि
कलेवावांते तेहथीतुजने लुलायजे पामोपाणीवहेवायोग्य अथवागोजेवजदीओ
हल गाढा पंत्र कोल प्रमुख वहेवायोग्य अथवाअश्वते अस्वागेकरवायोग्य तथा उंट
खरगासज अनेकविधनारवहेवायोग्य इत्यादिकअवतार पाम्याविना तेप्रतिग्रहादि
कनुं मूलनयाय केमकेगुणविनापण लोकोपासेथी प्रतिग्रहादिक कडेने तेहनुंलेणो
पामाप्रमुखना अवतारपामि नारवहीनेतूटवुंते एजावार्थ ॥ १९ ॥

गुणेषु नोद्यच्चसि चेन्मुने ततः प्रगीयसे यैरपि बंधसेऽर्च्यसे॥जु
गुप्सितां प्रेत्य गतिं गतोऽपि तैर्हसिष्यसे चाऽज्जिन्नविष्यसेऽपि
वा॥७०॥ दानमाननुतिवंदनापरं मोदसे निकृतिरंजितर्जनैः ॥
नत्वैपि सुकृतस्य चेल्लव. कोपि सोपि तव लुंठयते हितैः॥७१॥

अर्थ ॥ वलीतेहिजप्रकारांतरेकहेने हेमुनिजोतुंगुणनेविपे उद्यमकरतोनी ते
वारेहजवेजे तुजने श्रावकादिक गीतजासप्रमुखेकरीगायते तथावलीदादगावर्त वां
दणायेकरीवांते सुगंधलेपनादिकेकरीपूजेने तेतुंपरजवे निंदनीक कुरूप दरिद्रतादि
क पाम्याथका तेहिजताहराउपर हससे तथानानाप्रकारनीपीमा उपजावसे एटले
ते स्वामिपणे अवतरसे अनेतुंदासपणेत्याइस तिहां लातो लाठीप्रमुखना प्रहारेंकरी
तुजनेपीडने ॥ ७० ॥ हेमुनितुं कपटक्रियायेकरी लोकरीजवीने तेहोने दानसन्मान
स्तवन वंदनानेविपे तत्परदेखीने हर्षपामेने पण एम नथीजाणतो जे ताहरो लेश
मात्रसुकृतने तेहनेएलोकलुटेने ॥ ७१ ॥

जवेजुणी मुग्धकृतेर्न हि स्तवे न ख्यातिदानार्चनवंदनादिभिः ॥ वि

ना गुणान्नो नवडःखसंक्षय स्ततो गुणानर्जय किं स्तवादिभिः॥७२॥

अर्थ॥हवेस्तवनादिकनी वांतामूकीने गुणनुंपोपकरवुंतेकहेने हेमुनितुं विज्ञेपाविज्ञे
पनाथजाण एह्वामुग्धलोकनीकरेलीजे स्तुतितयाख्याति प्रशसादिक तेणेकरीगुणवं
तनयाय वलीगुणजे ज्ञानादिक तेहनीप्राप्तिविना संसारनोविनाश अनेमुक्तिनीप्राप्तिन
थाय तेमाटकेवल गुणनेजउपार्जनकर पणस्तुतिकराववाची कांअर्थसिदिनथी १२

अथपि शास्त्रं सदसद्विचित्रा लापादिभिस्ताम्यसि वा समा

यैः॥येपां जनानामिह रंजनाय नवांतरे ते क मुने क च त्वा॥७३॥

अर्थ ॥ हवेजोकरीजववामातेतुं शास्त्रजणेने पणनवांतरेतुंकिहां अनेरीजनारजो

ककिहा तेदेखाडेते हेमुनितुजे जोकरीजवयानिमित्तें सत्के० जजोजिनागम तथा
असत्के० विरुद्धबोद्धादिकनुशास्त्रते प्रतेंजणेते अनेवली कपटसहित नानाप्रकार
नाआजापसजापादिक तेणेकरीने घणुप्रयासकरेते पणनजांतरे तेजोकिहागतिमा
जजे अनेतु केइगितियेजइश एटलेआजने जावजीयगुद्धीजे जीव तें रीजव्याहगे
तेपरजवेकोइपण ताहरे कामेआवेसेनही ॥ १३ ॥

परिग्रह ल व्यजहाहृहादे स्तत्कि न धर्मोपकृतिवलात् ॥

करोपि शय्योपधिपुस्तकादे गर्भोपि नामातरतोपि हता ॥ १४ ॥

अर्थ ॥ हेपरिग्रहल्यजवा आश्रीउपदेशेते हेमुनितेंपूर्व घरप्रमुखनुपरिग्रह
इयु अनेवली धर्मोपकरणने मीसेकरीने शय्या वस्ति उपजि वस्त्र पात्रादिक पुस
क आदिशब्दयी पाता चावखी पोथी बांधणा जपमाला प्रमुखउपकरणनो परिग्रह
मुंकरेते धर्मोपकरणजेकाइ बहुमूलो ममतानावश्यकी वधारेराखियेते परिग्रहजना
णरो केमके० गरके० त्रिप तेहनेनामातरकखायकी एटलेनामफेरवीनाख्यायीप
ण हताके० मृत्युकारकहोयज जोविपने साकर अमृत इत्यादिककहियेतोपण खातु
यकु प्राणहरणकरे तेमपरिग्रहने धर्मोपकरण निमित्तें राख्योयकोपण दुर्गतिआपे
परिग्रहात्स्वीकृतधर्मसाधनानिधानमात्रात्किमु मूढ तुप्यसि ॥

न वेत्ति हेमनाप्यतिचारिता तरी निमज्जयत्यग्निमवुधो द्रुत ॥ १५ ॥

अर्थ ॥ गलीतेहिजकहेते हेमूर्खसाधोतु स्वीकृतके० प्रमाणकिंधुंते धर्मसाधनके०
धर्मोपकरण एहबुनाममात्रजेहनु एहवोपरिग्रह पाम्यायी सुदुर्धपामेते हेमूर्खतुन
यीजाणतोजे अतिशयचारी एहवोजेसुवर्ण तेणेकरीनरी एहवीतरीजे होडी तेजेम
अग्नीनके० देशनारमनुष्यने वोडेते तेमतुजनेपण धर्मोपकरणनेमीसे मळ्योएहवो
जे अतिपरिग्रहतेजवसमुझ्मा वोडजे इतिजाव ॥ १५ ॥

येह कपायकलिकर्मनिबधनाजन स्यु पुस्तकादिचिरपीहितधर्मसाधने ॥

तेपा रसायनवरैरपि सर्पदामये रात्तात्मना गदल्लते सुखकृतु कि जवेत् ॥ १६ ॥
अर्थ ॥ जेमुनियें हितके० वाठयुते धर्मनुंसाधनजेथकी एहवाजे पुस्तकादिकते
णेकरीनेपण अहजेपाप तयाकपायजे क्रोधादिक तथा कलिकेकलहतेना करवा
यकी कर्मजे ज्ञानावरणियादिक तेनानिकाचित्वधनुजाजनथाय तेहनेबीजोकाइ
सुखकार्य निवृत्तिनुरनारनयाय एटलेजेहनेधर्मोपकरणतेहिज ममतानावश्यकी
परिग्रहपणे परिणम्याते तोतेहनेअर्थें क्लेशकपायादिकने करवेकरीकर्मवृद्धिकरेते

तोतेहनेसंतोपते पठे फरीजीजाशायकीयासे एजावार्थ तेहनुंढष्टांतकहेजे जेम रसा
यनजे मृगांगपारादिक तेहनोसेवनकरवाथीज उलटोमांडापडयो एटलेरसायनय
कीपण जेहनेरोगवथ्यो तोपठेतेहनारोगनुं निवारकबीजोमुखकारी कोइनथी ॥२६॥
रक्तार्थे खलु संयमस्य गदिता येऽर्था यतीनां जिने वास.पुस्तकपात्र
कप्रचृतयो धर्मोपकृत्यात्मकाः ॥ मूर्धन्मोहवशात् एव कुधिया संसा
रपाताय धिक् स्वं स्वस्यैव वधाय शस्त्रमधियां यहुःप्रयुक्तं जवेत् ॥२७॥
अर्थ ॥ निश्चैकरीनेजे वस्त्रपुस्तकप्रमुख पदार्थेतेश्रीजिनेश्वरें साधुनेसंयमनी रक्षा
नेअर्थे धर्मोपकरण स्वरूपेकह्याजे तोहाहा इतिखेदे तेहिजपदार्थे कुबुद्धिनाथणीने
अतिशय मोहनावशयकी उलटासंसारमांबूढावनारनाकारण थऽपडेते तेहनुंढष्टां
त जेम बुद्धिहीनपुरुषनुं पोतानुं अस्त्रजेखड्गादिक तेविपरीतपणे राखुंहोय तोपो
तानेजवधकारीयाय तेहनीपरे जाणवुं ॥ २७ ॥

संयमोपकरणवलात्परान् चारयन् यदसि पुस्तकादिभिः ॥

गोखरोष्टमहिषादिरूपचतुश्चिरं तमपि चारयिष्यसे ॥२८॥

अर्थ ॥ हेमुनितुं जे परप्राणीचारवाहक पोटी वज्र उंटप्रमुखने संयमनाउपकरण
नेमीसेकरी पुस्तकादिकनुं चारवहेवरावेजे तेमाटेतेप्राणीतुजनेपण वज्र उंट रास
न पामाप्रमुखना अवतारपाम्यायका चिरकालजगें चारवहेवरावगें ॥ २८ ॥

वस्त्रपात्रतनुपुस्तकादिनः शोचया न खलु संयमस्य सा ॥

आदिमा च ददते जयं परा मुक्तिमाश्रय तदिदं यैकिका ॥२९॥

अर्थ ॥ हवेवस्त्रपात्रादिकथी संयमनीशोचानथीनेकहेजे हेमुनि वस्त्रपात्रतयाश
रीर पुस्तकऽव्यादिकनी शोचाकीधियेक निश्चैकरी संयमनीशोचानथाय एटजेवस्त्रादि
कनीशोचाते संयमने अशोचाकारणीजे तेमापणवजी आदिमके० पहेजीजे वस्त्रादि
कनीशोचाते जयव्रमणजयापे अने परके० बीजीजे संयमनीशोचाते मोहजयापे ते
माटेजोसंसारनी यांठाहोयनो वस्त्रादिकनी शोचाआदर अनेजो मुक्तिनीवाठा तुजने
होय तो संयमनीशोचाआदर ॥ २९ ॥

वस्त्रपात्रतनुपुस्तकादिनः शोचया न खलु संयमस्य सा ॥ तां तदत्र प
रिहाय संयम किं यने न यतमे शिवार्थ्यपि ॥ इतिचोनगद्वेराठ ॥३०॥
अर्थ ॥ वस्त्रपात्रेति एपाठंतर एजोरुनुंपुदांठ पूर्वनीपरेंजाणवुं अनेचनगईनी

व्याख्याकहेत्रे तस्मात्कारणात् तेकारणमाटेहेसाधो ते वस्त्रादिकनी शोनाढाग्निने
जोमुक्तिनोअर्थीतोतो जिनप्रणीत चारित्रनेविपे केमउद्यमकरतोनथी ॥ ३० ॥

शीनातपाद्यान्नमनागपीह परीपद्वाश्रेत्कमसे विसोढु ॥

कथ ततो नारकगर्जवास ड खानिसोढासि जवातरे त ॥ ३१ ॥

अर्थ ॥ हरेपरीपद् सहेवायात्री उपदेशथापेठे हेमुनिजोतु सयमनेविपे टाहाड
तापप्रमुख थोडापणपरीपद् सहेवानेसमर्थनथी अनेकायरथायठे तोनवातरेनेविपे
नरकतथा गर्जवासनाडु ख केम सहीस एटले नरकादिकना ड खसहेवाथीतो परी-
हनाडु खनुं सहेवुजनुठे एमजाण ॥ ३१ ॥

मुने न कि नश्वरमस्वदेह मृत्तिडमेन सुतपोव्रताद्यै ॥ निपी

डय चीनीर्जवदुखराशे हित्वात्मसाधैवसुख करोपि ॥ ३२ ॥

अर्थ ॥ हेमाधुने तपप्रमुखनु उद्यमकरबुकहेत्रे हेसाधु एविनाशशील तथाआ
खरपोतानुनही एहवोजेदेहरूप माटिनुपिम तेहने नजाजिनाज्ञासहित तपव्रतप्रमुखे
परी दमीने ससारनाडु खसबधी सर्वजनयठाग्निने मुक्तिसबधी सुखतें पोतानेवश
बेमनथीकरतो ॥ ३२ ॥

यदत्र कष्ट चरणस्य पालने परत्र तिर्यङ्नरकेषु यत्पुन ॥ तयोर्मि

थ सप्रतिपक्षता स्थिता विशेषदृष्ट्यान्यतरं जहीहि तत् ॥ ३३ ॥

अर्थ ॥ हेमाधुजेइहा श्रीजिनशासनेविपे चारित्रपालवानीकष्टे अनेपरजवे ति-
र्यङ्नरकादिकनेविपेजे कष्टे तेवेदुकष्टने परस्पर प्रतिपक्षपणुरहेत्रे एटलेजिहां चा-
रित्रकष्टे तिहांतिर्यचनरकनु कष्टनथी अनेजिहा तिर्यचनरकादिकना कष्टे तिहां
चात्रि कष्टनथी तेमाटेविशेषदृष्टिये विचारी तेवेमाथी एककष्टनेमूक ॥ ३३ ॥

शमत्र यद्विद्धरिव प्रमादज परत्र यच्चाव्धिरिव युमुक्तिग ॥ तयोर्मि

थ सप्रतिपक्षता स्थिता विशेषदृष्ट्यान्यतरं दृढाण तत् ॥ ३४ ॥

अर्थ ॥ हवेसुगुनप्रदबुकहेत्रे हेमाधोइहा चारित्रमांप्रमादकरवाथीजे सुख ते
विडपेटनुठे अनेमयमना पाजवायकीजे देवजोकमुक्तिनासुख तेसमुझमरसाजे
तेबन्हेमुने पग्नप्रतिपक्षपणुठे जिहांप्रमादसुखतिहा मुक्तिसुखनथी अने जिहां
मुक्तिसुख तिहाप्रमादसुगुननथी माटेविशेषविचारी वेमाथी सारजाणेतेने आदर ॥ ३४ ॥

अथवा॥नियंत्रणायाचरणेऽत्र तिर्यक् स्त्रीगर्भकुंजीनरकेषु या च ॥

तयोर्मिथः सप्रतिपक्षत्वाद् विशेषदृष्ट्याऽन्यतरां गृहाण ॥३७॥

अर्थ ॥ हवेगुरुपारतत्राश्रयीकहेते हेसाधुऽहंजिनगाननमां चारित्रनेविपेजे गुरुपारतंत्र्यादिकत्रणप्रकारनो परवशपणुंते अने तिर्यचनाश्रवतारमां तथास्त्रीनागर्भे मां तथा कुंजीतेषणोजसांकमामुखनुंनारकीने उपजवानुंस्थानकतेमां उपनाजेनार कीते खंडोखंडययी वाहेरनिकले तेहनेविपेजे परवशतापणुंते तेवेदुने परस्परंप्रति पक्षीपणुंते एटले जिहांचारित्रनी नियंत्रणाहोय तिहांतिर्यच स्त्रीअने नरकादिकनी नियंत्रणानहोय अनेजिहां तिर्यचस्त्रीनरकादिकनी नियंत्रणाहोय तिहां चारित्रनी नियंत्रणानहोय माटेविशेषदृष्टियेंविचारीने तेवेमांथी एकनियंत्रणानेआदर ॥३७॥

सहृत्तपोयमसंयमयंत्रणां स्ववशतासहने हि गुणो

महान्॥शिवं गुण इति वा पाठः ॥ परवशस्त्वतिचूरि स

दिप्यसे न च गुणं बहुमाप्स्यसि कं च न ॥ ३६ ॥

अर्थ ॥ हवेपरवशेऽःखसहेवाकरता पोतानावशेऽःखसहेवुंनजुंते तेकहेते हेसा धुतुं चोयप्रमुखतप तथा नियमअनिग्रहादिक ते यम तथासत्तरचेदें संयमसंबंधी एत्रण नियंत्रणाउतेतेनुंसहनकर केमके एत्रण नियंत्रणाओते पोताने स्वाधीनपणे सहनकरवीतेते महोठो गुणते तथापाठांतरे एथकी शिवगुणके० मुक्तिरूपीओगुण होय अने जे अतिपरवशपणे एकेद्वियादिकमां पराधीनथको घणीजनियंत्रणाओ सहीस तिहां अकामनिर्झरासिवाय अधिकुंगुणमात्र कांऽपणपामीसनही ॥ ३६ ॥

अणीयसासाम्यनियंत्रणाज्जुवा मुनेऽत्र कष्टेन चरित्रजेन च ॥ यदि

हयो दुर्गतिगर्भवासगा सुखावलेस्तत्किमवापि नार्थितं ॥ ३७ ॥

अर्थ ॥ वलीप्रकांतरेतेद्विजकहेते हेसाधो आजन्ममां समतारूपनियंत्रणातेसं बंधीकष्ट तथाचारित्रसंबंधीजे अल्पमात्रकष्ट तेणेकरी दुर्गति अने गर्भवाससंबंधी असुखनासमूह क्यथायते तोतेथी सुवांठितपणुंतुंनपाम्यो अर्थात्पाम्योज ॥३७॥

त्यज स्पृहा स्वः शिवशर्मलाज्जे स्वीकृत्य तिर्यङ्नरकादि दुःखं ॥

सुखाणुनिश्चेद्विपयादिजातैः संतोष्यते संयमकष्टनीरुः ॥ ३८ ॥

अर्थ ॥ हवेप्रमादवंतने रीतेकरीकहेते हेसाधुतुं जो विषयादिकथीउपनोजे सुख नोलेश तेणेकरी संतोषपामेते अने संयमनाकष्टथीवीहेते एरीतेंतो तें तिर्यच तथा

नरकतुङ्ग खरुनु नररीने स्वर्गमोहनासुखपामवानी वांठाभूकीदीधी एटसेअणुमात्र
सुख उपर राख्योयको स्वर्गमोहनुं अतुल्यसुखहारेठे एजावार्थे ॥ ३७ ॥

समग्रचिंतातिहतेरिहापि यस्मिन् सुख स्यात्परम रताना ॥

परत्र चेजादिमहोदयश्री प्रमाद्यसीहापि कथं चरित्रे ॥ ३८ ॥

अर्थ ॥ हरेचारित्र्यी इहलोकेतथा परलोकेसुखे तेकहेठे चारित्रमारकथयना
एहवाजेजावसाधु तेहने सर्वचित्ताना निवारवाथकी इहलोकेपण परमअनुपमसुख
होय अनेपरलोकेपण इडादिकनीसपदा तथा मोहनीसपदाहोय तोहेसाधो एहबुजे
चारित्रतेनेरिपे रह्योयकोतु सुप्रमादकरेठे यत देवलोकसमाणोअ परियाउंमहेति
ण ॥ रयाणअरयाणच महाणरयसारिसा ॥ १ ॥ पुन नच राजनय नच चोरनय न
च वृत्तिनय न वियोगनय ॥ इह लोकसुख परलोकहितं श्रमणत्वमिदं रमणीयतरा ॥ ३९ ॥

महातपोध्यानपरीपदादि न सत्त्वमाथ्य यदि धर्तुमीश ॥ तज्जावना

किं समितीश्व गुप्ती धत्से शिवार्थिन् न मन प्रसाध्या ॥ ४० ॥

अनित्यताया जज जावना सदा यतस्त्व इ साध्यगुणेऽपिसयमे ॥ जि

घत्समा ते त्वरते ह्यय यम श्रयन् प्रमादात्र जवाह्विजेपि किं ॥ ४१ ॥

अर्थ ॥ हरेजेउदुखष्टकरीशकेनहीतोते सुखसाध्यधर्मकरे तेकहेठे हेसाधु तु पराक्रम
मयतपुन्यने साधवायोग्य एहवाजे मासखमणप्रमुख महातप तथा प्राणायामादिक
ध्यान तथाकृपादिकपरिसद् धरवानेसमर्थनयी तोहेमोहनावाठक केवलमनेकरीत
साधितरीपेणहीजे अनित्यादिकजावनातेनुसेवनकर ॥ ४० ॥ तथावलीप्रकारात
रेकहेठे हेसाधोतुअनित्यताप्रमुख वारजावना ने सदाजज अनेइ खें साधवायोग्य
मातोषागुणजे जेना एहवास्तयमनेरिपेपण सुकुमाजपणुगामीउद्यमकर केमके मृ
स्युते तुनने मासस्वगानीगांठायें उतावजुथायजे दिनदिनप्रतं दुकहुयावेने मा
देप्रमादमेवनोयसोपण मनेकरीममारथकी बीहितोरहेजे ॥ ४१ ॥

तन मनस्मे कुविकल्पजाले वंचोप्यवद्येश्व वपु प्रमादे ॥ लब्धी

श्रमिदीश्व तयापि वांञ् मनोरथैरेव दृढा दतोसि ॥ ४२ ॥ दग्ध

मनो मे रुविकल्पजाले वंचोप्यवद्येश्व वपु प्रमादे ॥ लब्धीश्व मि

दीश्व तयापि वांञ् मनोरथै रेव दृढा विद्वन्ये ॥ इतिवापाठ ॥ ४३ ॥

अर्थ ॥ हवेमामग्रीविनापण महोदामहोटा मनोग्यकरवा अफलजे तेकहेठे हे

साधुताहरोमनते माताविकल्पनासमूहे विणसाड्युं अनेवचनपण मृपान्नापणादि
क पापेकरीविणसाड्युं चलीशरीरपण प्रमादजेमद्यादिकतेणेकरी विणसाड्युं एरीतें
मनवचनकायारूप त्रणगुतिविणसाडी तोपण आमोसहीप्रमुखलब्धि तथा मंत्रधि
यादिकसिद्धिने वांठे माटे हाइतिखेदे मनोरथेंकरीज पीडायठे जेमशाली ड्य खां
मप्रमुख सामग्रीविनापण कोइमुखदीरनानोजनतुं मनोरथधरतो अहर्निशविकल्पें
ज पीडाय तेमतुंपणपीडायठे ॥ ४१ ॥ तथावलीपाठांतरें माहूरुंमन कुविकल्पजालें
विणाम्युं तथा अवचके० मृपान्नापणादिकपापें वचनविणास्युं अनेप्रमादेकरीशरीर
विणास्युं तोपण लब्धि अने सिद्धि प्रतें वांठतो थको हाइतिखेदे हुं मनोरथमात्रें
ज सुंपीमाउठुं इत्यादिक पहेलाकाव्यतुं पाठांतर काव्यजाणुं ॥ ४३ ॥

मनोवशस्ते सुखदुःखसंगमो मनो मिलेथैस्तु तदात्मकं नवेत् ॥

प्रमादचोरैरिति वार्यतां मिलहीलांगमित्रैरनुपंजयानिशां ॥ ४४ ॥

अर्थ ॥ हवेमननेसतसंगमांजोडतुं तेकहेते हेसाधुताहरे सुखअने दुःखनोजे मि
लाप तेमननेवशठे केमकेमनजेहनीसार्येंमिले तेरूपीथाय जेम तेलने जेहवाफूलनो
संगमिले तेहवीवासनामयथाय माटे मननेप्रमादरूपचोरसार्येंमजतो वारीने नित्ये गी
लांगरथरूपजेमित्र तेनीसार्येंमेलव जेथकीतुजने सर्वथासुखसार्येंज मिलापथाय ॥ ४४ ॥

ध्रुवः प्रमादेनैववारिधौ मुने तव प्रपातः परमत्सरः पुनः॥ गले

न वक्षोरुशिलोपमोस्ति चे त्वयं तदोन्मज्जनमव्यवाप्स्यसि॥ ४५ ॥

अर्थ ॥ हवेषुक्तिविशेषेंकरी प्रमादनोपरिहारकहेते हेसाधुप्रमादनाहेतुयेंकरी तु
जनेसंसारसांपडवुंतो निश्चय थकीते केमकेप्रमाद अनेसंसारने अग्निधुमादिकनीपें
नित्यबंधठे अनेवलीजो गलेवांधिमोटी शिलासरिखुं परप्राणीउपरमत्सरतुजनेते तेवा
रे संसारसंमुद्धमांथी तरीनिकलवुं केमपामिस माटेप्रमादअने मत्सरवेहुव्यज ॥ ४५ ॥

महर्षयः केपि संहत्युदीर्या प्युग्रातपादीन्यदि निर्जरार्थ ॥

कष्टं प्रसंगागतमप्यणीयोपीठन् शिवं किं सहसे न चित्तो॥ ४६ ॥

अर्थ ॥ हवेकष्टसहेवायात्री उपदेशआपेठे केटलाकमहाकरी तेजइवाहुस्वा
मी दीक्षितचार व्यवहारीपुत्रनीपरें शीतादिक परिसहनासहनारा चली उग्रके० प
णोकविण आतपके० तडकाप्रमुख कष्टने उदरीनेपण निर्झगनेअर्थेंमहेते तेवारेंहे
साधुतुं मुक्तिनेतोवांठेते तेवारें प्रसंगथी उदयआव्युं एहवोसल्पमात्र कष्टप्रतेकांत
थीसहेतो अनेकष्टसह्याविना मुक्तिकेमपामिस एनावार्थ ॥ ४६ ॥

यो दानमानस्तुतिवदनादिभिर्न मोदतेऽन्यैर्न तु दुर्मनायते ॥ अला
जलाज्जाद्विपरीपद्धान् जयन् यति सतत्वादपरो विम्वक ॥ ४७ ॥

अर्थ ॥ हवेअसाधुपणा तथा साधुपणानो जेददेखाडेजे जेलानअलानादिक
रिपहनेजीपतोयको ग्रहस्थनुआप्यो अहारउपधिप्रमुखदान तथासत्कारस्तुतिप्रसू
खमान इत्यादिकेकरी हर्षपामेनही अनेअलान अपमान प्रहारादिके डहवायनही
तेहिजपरमार्थयी यतिजाणवो अने अपरके० बीजाजेदान वदनादिकयी हर्षपामे
तथा अलाननदादिकयी डहवाय तेयतिनावेपे विडवकके० नटरूपजाणवा ॥ ४७ ॥

दधजृढस्येपु ममत्वबुद्धि तदीय तस्या परितप्यमान ॥ अ

निरुतात करण सदा स्वे स्तेपा च पापैर्भ्रमिता जवेसि ॥ ४८ ॥

अर्थ ॥ हवेमनोगुतिराखवानेअर्थ यतियें ग्रहस्थनी चिताकरवीनही तेकहे
हेमाधुतुमग्रस्थनेरिपे ममत्वनीबुद्धिधरतोयको अनेग्रहस्थनीचितायें तपतोयको
पांतानापापें तथाग्रस्थनापापें निरतरव्याकुजचिचवतयको ससारमांजमीता ॥ ४८ ॥

त्यक्त्वा गृहं स्य परगेढाचिता तप्तस्य को नाम गुणस्तवयें ॥

आर्जीवि काऽस्मे यतिवेपतोऽत्र सुडुर्गति प्रेत्य तु दुर्निवारा ॥ ४९ ॥

अर्थ ॥ हेसाधु पांतानुपरमूकीने वलीपारका श्रायकादिकनाधरनी चिंतायेंकरी
गुनातागुणने एपरमूकी पणावरनीचितायें कोडुगुणनयी आजवमांतोतुजने यति
वराप्रतापयी आर्जीविआचानेने पणपरजयेंतो तुजने अतिशयडुर्गतिदुर्निवार
एदरा नगरादिरने पणपरनयें दुर्गतिनोशरनारकोइनयी एजावार्थ ॥ ४९ ॥

कंठं न माययमिति प्रतिज्ञा वदन्नकुर्वन्नपि देहमात्रात् ॥ शय्या

दिश्येपु नुदनं गृहस्यान् हृदा गिरा वाऽपि कथं मुमुक्षु ॥ ५० ॥

अर्थ ॥ हवेतुहायामात्रयीमाधुतो पणमनयचनयीमाधुनयी तेकहेने हेमुक्तिवो
वहमाधुतु नित्यप्रने आरययककर्ता सब सायझजोग पञ्चखामि जा जीराए तिविद
निरिहेन मणेल रापाए काएण इत्यादिकपाठरुहीने दुसरसावयकरुनही एहवीप्र
निहाप्रतोयको तेमाययमात्र शरीरयीज अणकरतोयकोययो पणशय्या जेउपाप्र
दमभुन कापेनेरिपे ग्रहस्थनेप्रतोयकोतो तो तेमांमनयी अनेवचनयी मुमुक्षु तेता
नेने एउने मन वचन कापायेंकरी सावयमूके तेहनेमुमुक्षु कहियें अनेतुतोहायामा
अपीव सावयमूकनोनयी पणमनयी माययचितयेने अनेवचनयी सावयकर्मप्रेने
तेमांमनही तथा वचनयी मुमुक्षुनयी मात्रकापायीज मुमुक्षुने एजावार्थ ५० ॥

णाते आदेशदेवामात्रजजाणवी बीजीप्रवर्तनरूपप्रकरण इत्यादिकप्रेरणीयते एतले
पूर्वपणभावकं एकतकखांते लाजनुंकारणते इत्यादिकप्रेरणाकखानुंतो साधुनेव्यवहा
रतेज यथाश्रीरायप्रश्रीयसूत्रे छुत्तमेयंसुरियाणा पुराणमेयंसुरियाणा किन्नमेयंसुरिया
ना करणिङ्गमेयंसुरियाणा आणमेयंसुरियाणा अप्रणुनायमेयंसुरियाणा इत्यादिक
विधिवाक्यदेखायते तंप्रेरणाजाणवी ॥ ७० ॥

कथं ममत्वाय ममत्वतोवा सावद्यमित्तस्यपि संघलोके ॥ न हे
ममव्यप्युदरे हि शस्त्री किंताक्षिणोति क्षणतोप्यसून् किं ॥ ७१ ॥

अर्थ ॥ बलीतेहजकहेते हेसायोतु साधुसाध्वी भावकभाविकारूप चतुर्विधसंघ
मां अमुकागोतार्येनावखत्तमां आचंत्यकराव्युं एहवीमहोटाइपामवानेअर्थे तथाआ
अमारगडनो चंत्यउपाश्रयादिकते इत्यादिकममत्वथकी सुंसावद्यकर्मवांतेते संसा
रीनीपरे सारंनकार्यत्तर्वमायेलेइने करवासुंवांतेते अथवासंघमां महत्वपामवानेअर्थे
तथाममत्वथकीज सावद्यजे धनप्राप्ति प्रमुखतेसुंवांतेते जेमाटे सोनानीतुरीपण पे
टमांचापीथकी सुंप्राणहरणनयीकरतीके. एतलेसोनानीतुरीपण पेटमांमारीथकी प्रा
णहरेते तेमसंघनिमित्तपण अविधियें सावद्यकर्मकीधुंते संघमरूपप्राणनेहरेते ॥ ७१ ॥

रंकः कोपि जनाजिज्ञूतिपदवीं त्यक्त्वा प्रसादा जुरोर्वेपं प्राप्य यतेः
कथंचन कियत्तास्रं पदं कोपि च ॥ मौखर्यादिवशीकृतजुंजनतादा
नार्चनेर्गर्विज्ञा गात्मानं गणयन्नरेंडमिव धिग्गता दुतं दुर्गतो ॥ ७२ ॥

अर्थ ॥ हवेआत्माने उद्धतपणुंनिवारवा उपदेशेते कोइकपुरुषपूर्व अहस्याव
सत्ताये रंकहोय अनेलोकोने उपहाम्यकरवायोग्य निंदाकरवायोग्य विविधप्रकारनी
लोकोनीतेवा करवायोग्यहोय पठेगुरुनापशाययी तेअवस्यात्यजी यतिनोवेपपा
मीतथायणाकटें कांइकशास्त्रनुंजणबुंपामी तथातेमांवली कोइकआचार्यउपाध्याया
दिकपट्टीपामिने वाचालपणा प्रमुखकजाये जोलालोकोनेवशकरी तेहनाकरेला जे
दानपूजा सत्कारादिक तेपोकरीने अहंकारधरतो थको पोताना आत्माने राजातु
व्यगणे पण एमनजाणेजे हुंते गीणणतिमांतुं एतर्व दानपूजादिक जे थायते तेतो
श्रीजिनेश्वरना मार्गने थायते तेमाटेहाइतिखेते तेप्राणी उतावलुं दुर्गतिजे नरकादिक
तेमांजागे माटेगर्वनकरतुं ॥ ७२ ॥

प्राप्यापि चारित्रमिदं दुरापं स्वदोषजैश्चेद्विषयप्रमादैः ॥ नवां
बुधो धिक् पतितासि जिह्वो हतोऽसि दुःखैस्तदनंतकालां ॥ ७३ ॥

त्यक्त्वयमान जेहनु महाफजअनुनयापने एतगाण सयमनेपिरे तु कांउयमनयी
करतो सर्वथा उद्यमकरवोज युक्तने ॥५९॥ इति श्री अध्यात्मकल्पद्रुमे यतिभि
हानियानोनाम त्रयोदशोधिकार संपूर्ण ॥

अथ सामान्यतो यतीन् विगोपधर्मस्थगृहिणश्चाश्रित्य मिथ्यात्वादिमं
वरोपदेश ॥ मिथ्यात्वयोगा विरतिप्रमादा नात्मन्सदा संवृणुमास्य
मिच्छन् ॥ असंवृता यत्रयतापमंते सुमवृता मुक्तिरमा च दद्यु ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवे यतिने तथासम्यक्मूलवारवृत्तगारु आयरुने सागरण मिथ्यात्वादि
कषाय योग निरोधोपदेश तथा सवरोपदेश नामाचांदमो अत्रिकारकहेने तिहांप्रथमक
र्मबंधनाहेतुजे मिथ्यात्वादिकतेहनुंसपरकहेने हेआत्मातु सुगुनेपानतो होयतामिथ्या
त्वजे अजिग्रहिकादिकपाच तेमाअजिग्रहिक तेपोतानागास्त्रादिकना ममत्वयी रुद्राय
हकरवो तेकुतीधिंपाखडादिक बीजुअनाजिग्रहिक तेसर्वेदेवा सर्वे गुरुव संप्रथमा
श्र आराध्या एहवोअजिप्राय जेसामान्यप्राकृतजोकोनोते त्रीजुआजिनिवेशिक तेव
स्तुन यथास्थित स्वरूपजाणेशके पण कोड्डुष्टाजिनिवेशना वगथी पोतातु मनया
पवानेअर्थे गोष्टीमाहिलादिकनीपेठे अस्तत्वरूपणानुरवु चोयोसागधिक त देवादि
कतत्वनेपिरे आसाचूके आसाचू एमसवेहधरवो पाचमु अनानागिकते अनाना
नावशयकी एकेडियादिकनेविपे जीवादिकतत्वनु अणजाणवु ॥ एपांचमिथ्यात्व
तथा अजुगमनोयोगादिकत्रण अनेअविरतिते प्राणातिपातादिकपाच तथाप्रमाद जे
मद्यादिक पाच एचारेनेसदाकाललगे सवरवुकेंमके एचारेने अणसवखायका सता
रनातापप्रत्ये आपे अने सवखायकां मुक्तिरूपिणी लक्ष्मीनेआपे ॥ १ ॥

मन संवृणु हे विघ्नसंवृतमना यत ॥

याति तडुलमत्स्यो जाक् सप्तमी नरकावती ॥ २ ॥

अर्थ ॥ हवेप्रथमयी मननुसवरउपदेशेठे हेपणितआत्मा तुतारामननेसवर केंमके
मनने सवरे रहित एवुजे तडुलमत्स्य तेउतावळु थोडाकालमाज सातमानरकष्टधीने
जेअवतरे एमत्स्यसमुद्रमाहेजा महोदामत्स्योनी आखनीपापणमाहे सक्षामत्सि
गने सातमीनरकथीचवीनेअवतरेठे तेमत्स्य तडुलप्रमाणगर्जजथाय पजेतेमहा
त्स्यना मुखनाफाडमा पेसंतानिकलतां एहवाअनेकन्हानां मत्स्यादिकदेखीने तेतडु
मत्स्यएहवुचितवेजे हाहाइतिखेदेजो माहारी आवडीमोहोटी कायाअइहोततो दुय
सर्वजीवनाकोजियाकरु पणएमाथीएकेनेजावानेआपु एवुमहाडुंध्यानि चितवतोथक
अतमुहूर्तप्रमाण थायुजोगवीने एकमुहूर्तने अतरेवली सातमीनरकष्टधीने जइ

वतरे एगीतं जीवते वचनं तथाकायायें अशक्त्यको होयतो पण मात्र एकमननाज अ
संवरथकी तंडुजमत्स्यनीपेवें दुर्गतिगामीवाय ॥ १ ॥

प्रसन्नचंद्रराजपें मनःप्रसरसंवरौ ॥ नरक

स्य शिवस्यापि हेतुभूतो कृणादपि ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ वजीते उपरज दृष्टान्तकहेतु हंप्राणि मननुं प्रसरजे दुर्ध्याननी प्रवृत्ति अने सं
वरजे दुर्ध्यानथी निवृत्ति तेवेहु एककृणमात्रमांजेम प्रसन्नचंद्रराजर्पिने नरकनां अने
मुक्तिनापण कारण थया केमकतेने मनना दुर्ध्यानथी एककृणमात्रमां तातमां नरकनुंद
लमेज्ज्युं अने तेजमनना संवरथी एककृणमां केवलज्ञानपण उपाज्युं. ॥ ३ ॥

हवेनं द्वेपथीते प्रश्नचंद्रराजर्पिनोमबंधजखीयें ठेवें कृतिप्रतिष्ठितपुरमां प्रसन्नचं
द्रराजा राज्यकरताहता अन्यदातिहां श्रीवीगस्वामी समोसया प्रसन्नचंद्रराजा सह
परिवारें वांदवाच्याव्यो देशनामांजजी वराग्यपास्या पुत्रनेगज्येस्थापी श्रीवीगपाने
पांतेदीक्षाजीथी अनुक्रमेगीतार्थययो अन्यदाविहारकरतो राजगृहनगरेंच्याव्यो नि
हांजिनकल्पीनी तुल्यनानेअर्थ समजानमां काउत्तगधरीरह्यांने एटलामां श्रीवीगस्वा
मीराजगृहनगरेंसमोसयांने नगरलोकसर्व जगवतने वांदवाजायने एटलामांकोडा
क वेवणिक तेकृतिप्रतिष्ठितनगरथीच्याव्याने तेमांथी एकवणिक प्रसन्नचंद्रराजर्पिने
जोडाव्यो कथन्यत्रे आपणा राजानेजे राज्यलक्ष्मीवृणनी माफकत्यजीने व्यानाधिकृत्य
को उग्रतपकरेते तेमांजजीवीजांवणिकव्यो कथ्यद्रोयःकाग्रे एनातपने एनुं मुग्गजो
वायोग्यनथी केमकं एवापटावाजकपुत्रने राज्यच्यापी मूढयऽनिकव्यो अने पाठजतो
मीमाहेवीजागजायें थावीने वाजकनुं राज्यद्वरीजेवानगरयेंगुंने नगरतथादेशनाजो कसवे
अनायथयाथका बहुतजपेने माटेदेशजांगने घणुं अर्थयाजे तेथी एतें गुंथर्मच्यागंधेने
ते ताजजी प्रसन्नचंद्रराजर्पिं ध्यानथी वृकीने चितववाजागो कथ्यद्रोमुजवेवा माहासं
राज्यजे एवोकोणने एमर्गध्यानमा व्यासथजे मनमायें ज महानं ग्रामकरवामांमयो
तेममयें श्रेणिस्वराजा श्रीवीगने वांदवाजातां मार्गमा तेकाउत्तगधरमाधुंदेगी जकि
पूर्वकवांदी तेदनी उग्रतपन्याने अनुमोदतो नमानरणेपहोतो त्यां श्रीवीगने वांदीने पु
ठुं जेन्वामी एप्रसन्नचंद्रराजर्पिं ध्यानाग्रिदुश्चवन्त्यामा मंवांयो तेचवन्त्याने समयें
काज करेनो शोगतिपामें जगवतेंक्यु नातमीनरकपामें तेमांजजि श्रेणिस्वराजानं वान्यड
ह्यो ह्ये प्रसन्नचंद्रराजर्पिं मनथी तं ग्रामकरतां संवत्सुद्राया अने एककोडनदोटा न
ज्नीमायेपुडकरता आधुपनर्वनष्टयात्रे त्यां जेजाधुंज मायें जोदनां पपहंरांने ते
जनेने शत्रुनेमार्ग एमचिनवी मायेदायनाग्यो एटलेममरनत्वाजुं जोचिनमुंमंदेगी

उदेवालागो एवामाफरीश्रेणीके वीरनेपुठयु हेस्वामीयासमये राजर्षिकानकरतोत्री
 तिपामे जगवतेअनुत्तरविमानकहु तेसानजीविस्मितयइने श्रेणिकेपुठयु कहोसा
 मी पहेलेप्रशेतोतमे नरककह्यो तेएतपस्वीनेकेमसनये अनेएकमुहूर्तनेयातरे अनु
 त्तरविमानकहु तेपणअसमजस अथवा ब्रातेकरीनेमे अन्यथासानयु तेवारे
 गवते यथास्थित सर्ववृत्तातेंकरी श्रेणिकनोसदेह टाट्यो एटलामा देवइडुनिना
 नादसानजीने श्रेणीके पुठयु हेस्वामि आमहोत्सवक्याथापठे जगवतेकहुजे प्रस
 न्नचइराजर्षिने केवलज्ञानउपनु ल्यादेवता महोत्सवकरेठे एमएप्रसन्नचइराजर्षिने
 एकमुहूर्तनेअतरे मननोव्यापार नरकहेते अनेमुक्तिहेतेपणथयो ॥

मनोऽप्रवृत्तिमात्रेण ध्यानं नैकेडियाटिपु ॥ धर्म्य

शुद्धमन स्थैर्यं चाजस्तु ध्यायिन स्तुम ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ हरेपवनसाधनादिकथी मननोरोपनिरर्थकठे तेकहेठे केवलमननीअप्र
 वृत्तिजे मनोव्यापाररहितपणु तेणेकरीने एकेडियादिकजे एकेडिय वेडिय तेंडिय चो
 रेंडिय असक्षिपचेडिय तेहनेविषेध्यानजे मनोरोध लक्षण तेथुनथी एटलेपवनसा
 धनादिक मनोरोधकरायी जोध्यानथायतो एकेडियादिकनेविषेयाय केमकेतेहनेम
 जायथीन मननेअजावेकरी मनोव्यापारनीप्रवृत्तिनथी तेथीपवनसाधनादिकतेकोइत
 माजिज्ञरूप ध्याननोउपयोगीनथी आसरोधादिक क्लिष्टकर्मथी साहसु मनयातिषे
 व्याकुनयाय पणजेधर्मध्यान अनेशुद्धध्यान तेणेकरीने मननीस्थिरतानेनजे एवाजे
 ध्याननाकरनार तेनेज स्तत्रियेंठेयें एटलेध्यानते तेनुजप्रमाणठे इतिचाव ॥ ४ ॥

सार्थं निरर्थकं वा यन्मन सुध्यानयत्रित ॥ विरत

दुर्विकल्पेन्य पारगास्ता स्तुवे यतीन् ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ हरेध्यानेकरी जेहनुमनसार्थकके असफलजे अथवानिरर्थकके निष्फलजे
 तोपण शुद्धध्यानेकरियत्रित एटने साफ ज्ञयक दुर्विकल्पजे अशुद्धकार्यनामनोरोधत
 ह्यीविरम्यतेतोतेमदाध्यानजठे एहवाजे ससारनापारगामी साधुतेहने दुस्तबुडु ॥ ५ ॥

वचोऽप्रवृत्तिमात्रेण मोन के के न विभ्रते ॥ निर

वद्य वचा येपा वचोगुहास्तु तास्तुवे ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ हरेवचनपोगनु सपरउपदेगेठे केवलउचननीअप्रवृत्ति एटलेमात्र वच
 ननेज अणउचरवेकरीने कोणकोणएकेडियादिक तथा पचडियमापण रोगविना

यथी तथामनुष्यमापण मुंगावोवडाप्रमुखप्राणी मीनपणानेनथी वरतामुं एटजेतेसर्वेमां
नपणोजधरेने तोतेथी तेहने वचनगुतिवतनकहियें पण जेहनुवचन निरवद्यके० पाप
रहितहोय एटजेवचनवोल्यानी शक्तितांपण सर्वथासावद्यवचननवोजे तेनेवचनगुति
वतकहियें तेवानेहुंसुतुं पणमात्रमीनपणोज धर्याथी वचनगुतिवतनकहियें ॥६॥

निरवद्यं वचो ब्रूहि सावद्यवचनेन्यतः ॥ प्रया

ता नरकं घोरं वसुराजादयोद्भुतं ॥ ७ ॥

अथ ॥ हवेदृष्टांतेकरीने सावद्यवचननुं अनिष्टफलदेखाडेने हेप्राणितुं पापरहि
तवचनवोल केमके सावद्यवचनेकरीने वसुराजा प्रमुख ते घोररौड एहवोजे नरक
तेने पाण्यां तेवमुगजानोत्तबंध श्रीहेमाचार्यकृत रामचरित्रमांथी विस्तारेंजोऽजेवो ए
मजाणी असत्यवचन सावद्यवचननो परिहारकरवो ॥ ७ ॥

इहामुत्र च वैराय ऊर्वाचो नरकाय च ॥ अग्निद

ग्धा. प्ररोहंति ऊर्वाग्दग्धाः पुनर्नहि ॥ ८ ॥

अथ ॥ वलीतेह्लिकहेने जेऊर्वचनो तेथानवमां अनेपरजवमापण वैरकारीया
य अनेवलीनगकदाऽपणथाय जेमाटेअग्नियेंकरीदायाजेवृद्धादिक तेफरीनवपल्लवथा
य पण ऊर्वचननादायाजेमनुष्य तेनवपल्लवनथाय एटजेबेहांकुर तेनेप्रगटेनही केम
के डुरवचनथी उपनोजे वैरजाव तेजन्मांतरेपणनमटे ऽनिचावः ॥ ८ ॥

अतएव जिना दीक्षा कालादाकेवलोनवं ॥ अथ

द्यादिजिया ब्रूयु ज्ञानत्रयमृतोपि न ॥ ९ ॥

अथ ॥ एटलामाटे दीक्षालीगपठं केवलज्ञानउपजेंतिहांजगें जिनजेतीर्थकरदेव
तेमति श्रुत अवधि एत्रणज्ञानना धारकठतांपण अवद्यजेपाप तथाआदिगन्ध्या
वचनते ध्यानविद्यातादिकने एमजाणी तेहनाजयथी वोजेनही यद्यपि जगवतने ठ
अस्थपणे मनपर्यवज्ञाननी सत्ताहोय तथा पिऽहांत्रणज्ञानना धारककह्या तेजाणि
येंतैयेंजे मनपर्यवज्ञाननुंतो मात्र मननो पयोयजाणवानुंज साम्यथेने तेमाटेया
चार्ये ऽहांकयुनही अनेउपाध्यायथी ग्वचंऽगणिकृत एजयंथनी टीकामापण एम
जलखुंने वलीविशेषबुद्धिवंतविचारुं ॥ ९ ॥

कृपया मंरुणु स्वांगं कूर्मा ज्ञाननिदर्शनात् ॥ सं

रुतासंचृतांगा यत् सुखं.खान्यवाप्नुयुः ॥ १० ॥

अथ ॥ हवेकायसंवरकहेने हेप्राणि तुंकरुणायेंकरीने कांचवानादृष्टांतनानि

जेमहापुरुषते ते तो प्रिययादिकनो योगवतापण रागद्वेष अने मनयोगना अनावधी
एटलेजेमनयकी रागद्वेषरहितपणे सवरवतठे तेअनेहुंस्तबुवु ॥ १८ ॥

कपायान् सवृणु प्राङ् नरक यदसंचरात्॥

महातपस्विनोप्यापु करटोत्करटादय ॥१९॥

अर्थ ॥ एमइडियआश्रित संवरकहीने हवेकपायआश्रितकहेते प्राङ्के० हेवि
वेकीप्राणी कपायजे क्रोधादिक तेनुतुसवरकर केमकेएकपायना असवरयकी कर
अने उक्करम प्रमुख महातपस्वी महानुनाय तेपणनरकनेपाय्या एकरड अनेउक्कर
वे ब्राह्मणमासीयाइ नाइहता ते वैराग्ययकी दीक्षाजइ उग्रतपकरी अन्यदाकुणान
गरियें कोटनाघरनालामा चोमासुरह्या तिहानगरना जलप्रवाहनेपूर साधुरवेतण
इजाय एमजाणीदेवताये कुणालानगरीउपर वरसादयचाव्यो कुणालागिवायवीजे
सर्वत्रवर्षादिवरस्युं केटलेक दहाडे तेरातजाणी नगरलोके ताडनातर्जनाकरी तेसाधु
नेकाद्वया तेवारे क्रोधगेखर करमचोव्यो वर्षमेघकुणलाया तेवारे उकरमचोव्यो दि
नानि दश पच च वलीकरमचोव्यो मुशलप्रमाणधारानि वलीउक्करमचोव्यो यथारात्र
तया दिवा तेवचनथी अहोरात्रमुशलधारारे कुणालानगरीउपर मेघपूतो तेहथीइ
णालानगरी लोकसहिततणाइइ महाअनर्थयथो तेवारपठें व्रीजेवयें साकेतपूरें त
पापनेअणआलोवेठते करमअनेउक्करडवेमरीने सातमीनरके कालनामा नरकावात
मां वत्रीससांगरोपमनेआयुपे नारकीपणे अवतखा एमजाणी कपायनोसवरकरवो
यस्यास्ति किंचिन्न तपोयमादि ब्रूयात् स य तत्तुदता परान् वा ॥ य

स्यास्तिकष्टाक्षमिदं तु किं न तद्वशजी सवृणुते स योगान् ॥२०॥

अर्थ॥हवेवलीमनोयोगादिकनो सवरकहेते जेप्राणिनेकाइ तपसयमादिकनथी अ
विरतिठे तेप्राणिजेमतेम असवधबोले तयाअन्यजीवनेपीडाकरे एटले अत्रतीजेजेअ
कृत्यकरे तेतेघटेठे पणविरतिवतप्राणितो एतपसयमादिक घणुजकष्टेंप्रातिथायते ए
मजाणी तद्वशजी के० रखेमहारांतपसयमनो विनाशयाय एमवीहीतोथको मनोपो
गादिकने केमनसवरे एटलेविरतिवतने सर्वथासवरकरबुज एजावार्थठे ॥ २० ॥

जवेत्समग्रेष्वपि सवरेपु पर निदान शिवसपदा य ॥ त्यजन्

कपायादिजडविकल्पान् कुर्यान्मन संवरमिद्वधीस्त ॥ २१ ॥

अर्थ ॥ हवेवलीमननासवरनु आधिक्यतापणुकहेते जेमननो सवरठे ते बीना
जेटजा सवरठे तेसर्वमा मोक्षसपदानु परमकारणठे ते माटे विशेषबुद्धिवत

पुरुषतो कपायादिकथीउपनाजे कुविकल्पते त्यजतोयको मननोसंवरकरे एटले सु
क्तिनुं मुख्यकारणजाणीने विवेकीपुरुषे प्रथममननुं संवरकरनुं इतिनावः ॥ ११ ॥

तदेवमात्मा कृतसंवरः स्यात् निःसंगताज्ञाक् सततं सुखेन॥

निःसंगतावाद्य संवरस्तद्वयं शिवार्थी युगपन्नजेत ॥१२॥

अर्थ॥हवे ए अधिकारनो उपसंहारकहेते तेमाटे एमपूर्वोप्रकारे कृतसंवरके ० संव
रवंतजे आत्मा तेसदाकाले सुखेकरीने नि.संगपणानेनजे अथवा वली निःसंगपणाथी
संवरथाय एटले एवेहुनो अन्योन्यकार्यकारण नावजाणवो केमके कोइकनेनिःसंग
पणाथी संवरआवे अनेकोइनेसंवरथी नि.संगतापणुंआवे माटेमोहार्थीपुरुष तेसंव
र अनेनिःसंगता एवेनेसमकालेसेवे ॥ ११ ॥ इति श्रीअध्यात्मकल्पडुमे मिथ्यात्वादि
संवरोपदेशाख्य श्रतुर्दशोअधिकार समाप्त ॥ १४ ॥

अथ शुचिप्रवृत्तिशिक्षोपदेशः॥आवश्यकप्रातनु यत्नमासौ दितेषु शुद्धेषु त
मोपदेष्टु ॥ न हंत्यनुक्तं हि न चाप्यशुद्धं वैद्योक्तमप्यौपधमामयापदं॥१॥

अर्थ ॥हवेशुचिप्रवृत्तिशिक्षा एहवेनामे पन्नरमोअधिकारकहेते एअधिकारमां य
तियोग्यशिक्षा यतीनेजाणवी अनेआवकयोग्यशिक्षा आवकनेजाणवी इहांप्रथम आ
वश्यक करवायोग्यजाणीने आवश्यकआश्रयी उपदेशकहेते हेसाधु तथा हेआवक
तुं पापनानिवारक अनेसर्वज्ञनापित एवांजेशुद्धनिर्मल आवश्यक सामायिकादिक
तथाअवश्यकणीय पोसह उपवास आलोयणादिक तेहनेविपेउद्यमकर तेनाउपर
दृष्टांतकहेते जेम वैद्यनुकहुजेआपथ तेनखायुंयकुं तथाअशुद्धजेकातुं हरितालप्रमुख
तेखायुंयकुंपण रोगनिवारक नथाय तेम सर्वज्ञनापित आवश्यकजाणीनेपण तेह
नीक्रियानकरीये अथवाअशुद्धक्रियाकरिये तोतेहथीकर्महयनथाय तेमाटेदोपरहित
शुद्धक्रियायेकरी आवश्यकतादिकनोउद्यमकरवो एउपनयते इहांप्रसंगथी सामायिकना
दोपलखियेथैये १ वस्त्रंत्याजुजायेकरीने पलांठीबांधे २ आसनआधुपातुंफेरवे ३
चपलपणोसर्वदिशायेंजोवे ४ गृहसंबंधीसावद्यकर्मकरे ५ जित्तीस्थानादिकेओठंगीवे
से ६ अंगोपांगमोडे ७ आलसमोडे तथाधर्मकार्येआलसकरे ८ हाथपगेंकरकडा व
जाडे ९ गरीरनोमेलउतारे १० खाजिखणे ११ विसामणकरावे १२ निडाकरे ए
वारदोपकायथकीजाणवा तथा १ कुवचन कोइनुंमर्मनिंदादिकबोले २ सहसात्कारे
अविचाखुंबोले ३ आर्तिमयविसंस्थलवचनबोले ४ आपठेंदेंबोले ५ सूत्रनणतो अ

यवानवकारगुणतो वचनसङ्केपकरे ६ कलहविवादकरे ७ राजकथादिकविकथाकरे
 ८ हान्यनावचनकहे ९ सपदारहितसूत्रजणे १० जावाश्रावयानाश्रावेश आपे एव
 जदोषवचनथीजाणवा वली १ निर्विवेकीमनेकरे २ यशकीर्तिनीयांठायेकरे ३ धनना
 जनेअर्थेकरे ४ गर्वथीकरे ५ नयथीकरे ६ धनपुत्रादिनेअर्थनियाणुकरे ७ सामायि
 कनाफलनो सदेहकरे ८ रीसधरीसामायिककरे ९ विनयरहितसामायिककरे १०
 नक्तिरहितसामायिककरे एवदशदोषमनथीउपजे एम मन वचन अने कायाना मनीने
 वत्रीशदोषसामायिकनात्यजवा तथावांढणाना ३२ दोष अने काउसग्गना १९ दो
 ष ते जाण्यादिक ग्रथथी जाणीने त्यजवा ॥ १ ॥

तपासि तन्याद्विविधानि नित्य मुखे कटून्यायतिसुदराणि ॥ वि
 घ्नति तान्येव कुकर्मराशि रसायनानीव छुरामयान् यत् ॥७॥

अर्थ ॥ हवेतपप्रवृत्तिआश्रयीउपदेशेने मुखके ० प्रथमकरतीवेलायेतो सुखदृष्टादि
 कसहेवापडे तेमाटे कढावे पण आयतिके ० उत्तरकालें सुखनाकरनार एहवाजेवि
 ग्रिधप्रकारना ठव अठम दशमादिक तप तेनित्येंकरवा केमकेतेतपज कर्मनासमूहने
 निवारेंवे तेउपरदृष्टातकहेवे जेमरसायन पारो हरिताल सुवर्णादिक औपधिया
 तेहिज ज्वरअनेरुयादिक छुरोगोनेनिवारें तेम इहापण उपनयलेवु ॥ २ ॥

विशुद्धशीलागसहस्रधारी जवानिश निर्मितयोगसिद्धि ॥

सदापसर्गास्तनुनिर्मम सन् नजस्व गुप्ती समितीश्च सम्यक् ॥

अर्थ ॥ हवेतपकरनार प्रायेशीजवतजोडये तेमाटेशीजआश्रयीउपदेशेने हेतापु
 तुविशुद्धनिर्मजएवाजे अठारसहस्र शीजांगरथतेने वरतोथको नित्ये निर्मित याग
 सिद्धिके ० निपजावीवे अष्टांगयोगनीसिद्धिजेणे अथवायोगजे मनोयोगादिक तह
 ना दु प्रणिधानना निवारवारूप समाधिनी सिद्धिकर एटलेशीलागधरतोथको मनव
 चनकायाना योगवशकर एजावार्थेवे वलीदेहनेविषे ममत्वरहितथको देवादिकनाक
 रेना उपसर्ग तेनेसहनकर अनेपांचसमिति तथात्रगुणगुप्ती तेहनेनज ॥ ३ ॥

स्वाध्याययोगेषु दधस्व यत्न मध्यस्थवृत्त्यानुसारागमार्थान् ॥

अगारयो नैकमटाविपादी हेतो विशुद्धे वशितेजियौघ ॥४॥

अर्थ ॥ हवेशोजवतने मनस्थिरकरवानिमित्त जेसिद्धांतादिकनुं स्वाध्याय नणवु

जणावहुं तेहनुं योगजे मनवचनकायार्थेकरी नित्यअन्यास करवानेविषे उद्यमकरे वलीआगमनाजे अर्थ तेमथ्यस्यवृत्तिये कदाग्रहरहितपणे अनुसरे एटले कदाग्रहें करीने जिनवचननाअर्थनी परुपणाजुवीनकरे वली अगारवके० रुद्धिगारव रसगारव सातागारव तेणेरहितयकुं अनेविशुद्धिनिर्मलहेतुजे मोक्षसाधन तेहनेविषे विपादरहितयकुं एटलेशुद्धक्रियाकरतां अविपिन्नचित्तयकुं अनेवलीवशकीधांते इंदिय नोतमूहजेणे एहहुंयकुं नैकेजेउंचनीचकुल शुद्धमानआहारतेहनी गवेषणाकरे ॥४॥

ददस्व धर्मार्थितयैव धर्म्यान् सदोपदेशान् स्वपरादिसाम्यात् ॥

जगद्धितैपी नवजिश्च कल्पे ग्रामे कुले वा विहराप्रमत्तः ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ हवेसजायनुंफलते शुचिउपदेशते तेमाटेशुचोपदेशआश्रीकहेते हेसाधो तुं पोताना अनेपारकानेविषे समानपणे उपदेशकर एटले आमाहारोचकते दाताते थनाढयते एहवानेधर्मकहुं अथवा आ मिथ्यात्वी कृपणदरिद्रिजे एहवानेउपदेशको एकहे इत्यादिककल्पना त्यजी केवलधर्मार्थिपणेकरीनेज पण आहारवस्त्रादिकने अर्थेनही एप्रकारें नित्यधर्मसंबंधीयाजे उपदेशते कहेतोरहे अनेवली सर्वसंसारीजी वने हितवांततोयको नवकल्पेकरीने ग्रामनगरादिकनेविषे शुचि उपदेशकरतोरहे त याविहारकरवानी अशक्तें कुजके० ग्रामनगरादिकनो एकप्रदेशतेनेविषे प्रमादरहित यकुं विहारकर इहांकल्पते मागसिरप्रमुख आवमास जेकृतुव-६काल तेहनाआवरुप अनेश्रावणादिक चारमास चोमासना तेनोएकल्प एरीते सर्वमलीने नवकल्प जाणवा

कृताकृतं स्वस्य तपोजपादि शक्तीरशक्तीः सुकृतेतरे च॥ सदा

समीक्षस्व हृदाऽथ साथ्ये यतस्व ह्येयं त्यज चाव्ययार्थां ॥६॥

अर्थ ॥ हवेशुचोपदेशनाकहेनारने कृत्याकृत्यनोविचारजोइयें तेमाटेतेआश्रयीकहे ते हेसाधु तथाहेश्रावक तुंपोतानुं तप जप प्रमुखजेकर्म ते कृत्याकृत्यकहेतां एटलुंमैकी धुं एटलुंमेनयीकीधुं एहहुंविवेचन तथाशक्ति अनेअशक्ति तथापोतानुंसुकृत अनेडु कृत एटलांवाना पोतानामनसायेंसदायविचारीने तेवारपठे मोक्षार्थीयकुं साथ्यजे साधवायोग्य तपोनुष्ठानादिक तेहनेविषेउद्यमकर अनेवली हेयकहेतां त्यजवायोग्य जेविषयकपायादिक तेहनेत्यज सत्पुरुषने चित्तरुपिणीनूतिनेविषे गुरुपदेश तेवीज वृद्धिरूपद्वोय पत्रेतेमां विचाररुप जलनानिंचवायी सुकृतरूपवृद्धि विस्तारपामेते माटे मोक्षार्थियें हेयउपादेयहेपना विचारपूर्वक धर्मोद्यमकरवो ॥ ६ ॥

परस्य पीनापरिवर्जनात्ते त्रिधा त्रियोग्यप्यमला सदाऽस्तु ॥
साम्यैकलीन गतछर्विकल्प मनोवचश्चाप्यनघप्रवृत्ति ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ हवेजेविचारवतहोयते त्रियोगीनिर्मलजोऽये तेमाटेतेआश्रयीकहेते हेआत्मात्रियोगीजे मनवचनकायाना त्रयेयोगतेणेकरी सदाऽनिर्मलथा एटलेमर्वजीवण रे हितबुद्धिराखीने मनवचनकायानायोग निर्मलकर एनावार्थेने केमके पग्नेपीडाव र्जवायकी काययोगतो निर्मलथयोज अनेतेकाययोगनी निर्मलताथी मनपणसमता येलीन अनेछर्विकल्परहितथाय तथावचनपण पापव्यवहाररहितथाय इहाआत्मा ये काययोग सुगमठे माटे जुदोकरीने नकह्यो ॥ ७ ॥

मैत्री प्रमोद करुणा च सम्यक् मध्यस्थताचानय साम्यमात्मन् ॥

सज्जवनास्वात्मलय प्रयत्नात् कृताविराम रमयस्व चेत ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ हवेएत्रियोगीनेनिर्मलताते मैत्र्यादिजावनाथीथाय तेमाटेतेकहेते हेआत्मा मैत्रीतथाप्रमोद तथाकारुण्य अनेमध्यस्थता ए चारजावना तेआत्मानेविशे आण अनेवलीतेजावनायेकरी सम्यक्प्रकारे समताआण वली प्रयत्नात्के० पणि तवीर्यफोरववाथी चित्तने आत्मलयके० ध्यानलीन अनेध्यानथी अविपिन्न एहबु थय थकु शुजजावनाजे अनित्यादिक तेहनेविपरमाड ॥ ८ ॥

कुर्यान्न कुत्रापि ममत्वज्ञाव न च प्रजो रत्यरती कपायान् ॥ इहापि सौख्य लजसेप्यनीदो ह्यनुत्तरामर्त्यसुखाजमात्मन् ॥ ९ ॥

अर्थ ॥ हवेएजावनाओते ममत्वनात्यागथीहोय तेमाटेतेआश्रयीकहेते हेसम्य आत्मा जोतुकोऽवस्तुनेविषे ममत्वनकरे अनेवली रति अरति अनेकपाय नकरे ए ह्योतु वाठनारहितथको रहेतो आनवेज अनुत्तरविमानवासी देवतानाजेबु सुखपा मे केमके अनुत्तरवासी देवतामां स्वामिसेवकनो व्यवहारनथी तेमाटे सत्सारिक सुख जोतां अनुत्तरविमाननो सुखते सर्वोल्हटजाणबु ॥ ९ ॥

इति यतिवरशिखा योऽवधार्य व्रतस्थश्चरणकरणयो गानेकचित्त श्रयेत ॥ सपदि नवमहाब्धिकेशराशि सतीर्ता विलसति शिवसौख्यानत्यसायुज्यमाप्य ॥ १० ॥

अर्थ ॥ हवेएअधिकारनो उपसहारकहेते एप्रकारे यतिवरजे जलासाधु उपलब्ध

एषी जलाश्रावकपणजेवा तेनंबंधीनीजेशिक्हा तेनेचित्तमांधरीने एकाग्रचित्तचकुं चर
एकरणयोगजे चरणनित्तरी अनेकरणसित्तरीनागुण तेनेजेसेवे तेसाधु तथा ते श्रावक
शीघ्रके० उतावलुं क्लेशडुखना समूहरूपजे संसारमहासमुद्र तेथकीतरीने मोहसु
खतुं अनंतपणुं तेहनुं सायुज्यके० जेसहचारीपणुं तेपामीने वलीमोहनाअविनाशीतु
खनीपरे पोतेपणत्यां अविनाशीनावपामी विलसतिके० सर्वदासुखनेअनुजवे ॥१०॥
इति श्रीअध्यात्मकल्पद्रुमेऽगुनप्रवृत्तिशिद्धोपदेशाख्यः पंचदशोऽधिकारसमाप्तः.

अथ ग्रंथोपसंहाराय साम्यसर्वस्वं ॥ एवं सदान्या
सवशेन सात्स्यं नयस्व साम्यं परमार्थवेदिन् ॥ यतः
करस्थाः शिवसंपदस्ते जवंति सद्यो जवनीतिचेतुः ॥ १॥

अर्थ ॥ हवेग्रंथनाउपसंहारनेअर्थे साम्यसर्वस्वनामें सोलमोअधिकारकहेते हेप
रमार्थनाजाण विवेकीपुरुष तुंएमपूर्वांकप्रकारें अन्यासवशेंकरीने साम्यजेसमता ते
हने सात्स्यकहेतां आत्मासाथे ऐक्यपमाड जेसमताथी जवनीतजे संसारसंबंधी
नय तेहनेजेदवावांठतो एवोजेतु तेतुजने मोहनी संपदाथो ते तत्कालमात्र करस्था
कहेतां हस्तप्राप्तथाय ॥ १ ॥

त्वमेव दुःखं नरकस्त्वमेव त्वमेव शर्मापि शिवं त्वमेव ॥ त्व
मेव कर्माणि मनस्त्वमेव जहीह्यवज्ञा भवधेहि चात्मन् ॥२॥

अर्थ ॥ हवेआत्माने अविद्यानोपरिहार अनेसमतानुंधरनुं कहेते हेआत्मातुंडुः
खनेकारणें प्रवर्त्यो माटे दु खतेतुंजठे एमथागलपण सगलीवस्तुनुं आत्माजकार
णरूपजाणनुं वलीनरकनुंकारणतेपणतुंजठे वलीसुखपणतुंजे अनेमुक्तिपणतुंजे व
लीकर्मपणतुंजे अने मनोव्यापारना प्रकाशकपणाथी मनपणतुंजे तेकारणमाटे अ
ज्ञाजेधर्मकार्यनेविपे अनादरकरवो एटलेहमणा धर्मनथीथातो तोपठेकरीश इत्यादि
क कल्पना त्यजीने अवधेहिकहेतां धर्मकार्यनेविपे सावधानरहे ॥ २ ॥

निःसंगतामेहि सदा तदात्मन्नयेंप्वशेष्वपि साम्यज्ञावात् ॥
अवेदि विद्वन्ममतैव मूलं शुचां सुखानां समतैव चेति ॥ ३॥

अर्थ ॥ हवेसर्वत्रपणे निःसंगपणानुं प्राध्यान्यपणुंकहेते हेआत्मा तेकारणमाटे
सकलपदार्थनेविपे समतानावथी सदाय निःसंगपणाने पाम अनेवली हेनिपुणप्राणि

सकजगोकनुमूल ते ममताजळे अनेसकजसुखनुंमूलते समताजळे एहवु चाणिम
मताने त्यज अने समताने आदर इतिजाव ॥ ३ ॥

स्त्रीपु धूलिपु निजे च परे वा सपदि प्रसरटापदि चात्मन् ॥ त
त्वमेहि समता ममतामुक् येन शाश्वतसुखाद्यमेपि ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ जेनि सगताते ममत्वमुकवाचीजथायळे तेमाटेममतात्यजवातु उपमे
जे देयात्मा ते पूर्वेककारणची तुममतारहितथको स्त्रीनेविपे अनेधूजिनेविपे वनी
भजननेविपे अनेपरशत्रूनेविपे तथा वजि सपत्तिनेविपे अने विस्तारपामतीआपदने
विपे समतानेपामनेकरीने सरखोपरिणामराखजे एटलेमोहसुखनोजोक्तायाइ ॥ ४ ॥

तमेव सेवस्व गुरु प्रयत्ना दधीप्य शास्त्राण्यपि तानि विद्वन् ॥ न दे
वतत् परिज्ञाययात्मन् येभ्यो ज्वेत्साम्यसुधोपजोग ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ जेसमतातेज सकजपदार्थनो सारकरीनेउपदेगेळे हेविद्वन् देयात्मन्
तुंउपमकरीने तेहिजगुरुनेसेव अनेगुरुसेवनाकरीनेशास्त्रपण तेहिजण तथाशास्त्र
जणीने तत्परद्वयपण तेजचित्तमाचितव केजेगुरुची अनेशास्त्रची तथाजेतत्वचीसम
नारूपीपुं जेअमृत तेनोउपजोग आस्वादपामे एटलेजेजेपदार्थनेतु समतानुकारणना
ण ततेपदार्थनुमरुपकर केमकेवीजासर्वपदार्थ तेनिरर्थकळे ॥ ५ ॥

ममग्रमन्त्राण्यमहाण्येन्य समुद्धृत साम्यसुधारसोऽय ॥ निपी
यना देविबुधा लजेध्य मिद्वापि मुक्ते सुरवर्णिना यत् ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ देवेयाचार्यग्रयने उपमहरतो ग्रयनीउपादेयतादेखाडेने हेपतितना
तमेममग्र जनाने धर्मगात्र तेरूपीयो जेमहासमुद् तेह्यीउधखुजे एसमतारुपि
सुशरगहे० अमृतगमनेग्रयें तुमे पीयतांरुहेतां आदरसहितसानजो तयानणा ने
धी तमेग्रानोकेपण मुक्तिनामुपनी वर्णिनारुहेता वानगीनेपामो केमकेसमतान
मद जीवने आनाकेपण मुक्तिसुपने अनुनवेने ॥ ६ ॥

ज्ञानरमजायनात्मा मुनिसुदरसूरिनि कृतो ग्रय ॥

ब्रह्मस्पृष्टया ध्येय स्वपरहितोध्यात्मकलपतरुरिप ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ देवेग्रयनेदेवे आचार्यपोनानुनाम अनेग्रयनुनाम जणाववाकहेने स
परहितरुहेता ब्रह्मज्ञाने तथापरजेश्रोताप्रमुख एवढुनेहितकारी एवोजेआद्य

त्मकल्पद्रुमनामेग्रंथं तेतपगङ्गाधिराज श्रीमुनिमुंदरसूरिर्येकीधो ते एग्रंथं पंमितं ब्र
ह्मज्ञेज्ञानं तेहनी बांठाये नणवुं अथवा ब्रह्मजे मुक्ति तेहनीबांठाये चिंतववुं ॥ ७ ॥

इममिति मतिमानधीत्य चित्ते रमयति यो विरमत्ययं नवाजाक् ॥ स
च नियतमतो रमेत चास्मिन् सह नववैरिजयश्रिया शिवश्रीः ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ हृवेफलोपदर्शन द्वारे मंगलगर्जित उपसंहार वाक्यकहेछे जेमतिवंत पुरुष
अथ्यात्मकल्पद्रुमनामे ग्रंथनेनणि पोताना चित्तनेविपेरमाडे रात्रदिवसचिंतवे तेपुरुष
संसारथकी थोडाकालमां विरक्तथाय अनेवलीएहनाज चितनथी तेपुरुषनेविपे सं
साररूपीया शत्रुनीजे जयलक्ष्मी तेणेसहित शिवश्रीजेमोक्षलक्ष्मी तेमां रमिके ० आश्र
यीनेरहे एटलेतेसंसाररूप शत्रुनेजीतीने मोक्षरूपलक्ष्मीपामे. इतिअथ्यात्मकल्पद्रुमे
साम्यसर्वस्वनामा षोडशोधिकारः समाप्तः ॥ १६ ॥

ए श्रीअथ्यात्मकल्पद्रुमनामे ग्रंथनो बालावबोधार्थे उपाध्यायश्री रत्नचंद्रगणिकृत
तथाउपाध्यायश्री विद्यासागरगणिकृत एवेटीकाजोऽने में महारीबुद्धिने अनुसारं मुज
सरखा स्वल्पबुद्धिवंत प्राणिना उपकारने अर्थे जेशमात्र लख्योछे तेमां अनानोगथी
तथाअज्ञानथी तथात्रांतिथी जेकांइसूत्रना तथाटीकाना अनुसारथी ओवुंअथकुं
अयुक्त लखाणुंहोय तेहनुं मितामीडकमं अथवाकिहांएक सुगमपणानेअर्थे किहांएक
साहचर्यथी किहांएकरुद्धिथी जेकांइ विज्ञक्ति वचन लिंग कारक अन्वय प्रमुखनो
विपर्यास कीधो होय तेअपराध बहुश्रुत गीताथेखमवो तथा उपकारबुद्धे अथु-
टाजिने शुद्धकरवुं.

अथ प्रशस्तिः ॥ श्रीमत्तपगणगगनां गणनासनतरुणतरणिनिजः ॥ श्रीगजविजयसू
रिर्वचनं बुवि नूरि वितानयशा ॥ १ ॥ योत्याहीदिनवं घनं सुविहितानुष्ठानब्रह्मादरो
लोक कोकमिव प्रबोधमनयज्ञोनिश्च गोस्वामिवत् ॥ त्रित्वाटीकिटदपमुज्वलपटांश्रकं वि
शंपोज्वलान् यो वाचाजितमालवेश्वरसितवत्रप्रनावोज्वलः ॥ २ ॥ रत्नत्रयप्रथितसंय
मनूतदीप पट्टेप्वरत्नविजयाब्ध्यसुगिगीतीत् ॥ येन प्रशान्तरजसा प्रशमार्णवेन रत्ना
करायितमनल्पगुणौघरंजः ॥ ३ ॥ तन्म्यान्वये निखिलनूतलगीतकीर्तिः श्रीहीरत्न
इतिस्वग्विरो विरेजे ॥ स्वर्गं गतोप्यग्विलनक्तसमीहितानि योद्यापि पूरयति नय्य स्वाम
रदुः ॥ ४ ॥ तत्पट्टनूपणमणिजयरत्नसूरिः सर्वाग्रणीर्गुणपु नूरिगुणाश्रयोऽनूत् ॥ श्री
जावरत्न इति जावविदां वरेण्य मत्पट्टनृकृत्यति संप्रति सूरिराजः ॥ ५ ॥ श्रीहीरत्ननृने

मुख्या शिष्या मुनिर्मलानिख्या ॥ श्रीजग्धिरत्नविबुधा शास्त्राणवपारदृश्वान ॥ ५ ॥
 श्रीसिद्धिरत्ननाम्ना पाठकवर्यास्तदन्वये तदनु ॥ श्रीहर्षरत्नवाचक, वरा वरीयोगुणै
 या ॥ ७ ॥ लक्ष्मीरत्नगणीशा आसन् दुर्वादिदनुजलक्ष्मीशा ॥ श्रीज्ञानरत्नगणपम
 दाश्रवा साप्रतं जयंतु चिर ॥ ८ ॥ तच्चरणकमलसेवा नृगस्तत्संगसमयतरंग ॥ सुविदि
 तकव्याणविमल गणिवरविहितार्थिनीनुन्न ॥ ९ ॥ बालावबोधवार्ता मय्यात्मसुहृ
 माख्यशास्त्रस्य ॥ मुनिहसरत्न एता मतनोचनुबुद्धिसत्त्वहिता ॥ १० ॥ शोभ्य सुतर्क
 निग्रयोऽयं धीमनै प्रवाच्यमानश्च ॥ सन्नावसपदाढ्यं राचझार्क चिर जयतात् ॥ ११ ॥

इति श्रीमुनिसुदरसूरिकृतअध्यात्म
 कल्पद्रुमो बालावबोधसहित मपूर्ण

॥ अथ श्री सीतलनाथष्टक ॥

वृषजनुयगतिं वृषद सदा व्यजितदर्प्यकदर्प्यकजेदक ॥ अमितराजवनीतिविवर्तनं
 जिनमह प्रणमामि मुशीतल ॥ १ ॥ दृढरथाख्यकुजागजिनदन सुमतिधाम विचर
 णपुगव ॥ ठगिनिजितपद्मप्रज वर जिनमह ॥ २ ॥ यमसुपार्श्वविनूषितविग्रह
 विशदचङ्प्रज्ञाननवधुर ॥ सुविधिरजितजव्यजनव्रज जिन ॥ ३ ॥ विबुधमोदक
 तजवाग्नर मन्त्र ॥ कामकुटोपम ॥ सुवसुपूज्यपद शिवदायक जिन ॥ ४ ॥ वि
 गृहमनतगुणस्य रूपापर ॥ सदयधर्मप्रवृत्ति प्ररूपक ॥
 तिविताननिपादक धृतशम किल कुर्यमनिदितं ॥ विगतवो
 ॥ ५ ॥ पुगकपायजयप्रतिमहज्ज कनकवर्णधर मुनिसुव्रत ॥
 जिन ॥ ७ ॥ विततधर्मरथांगकनेमिक निखिनविष्ट
 नाशनवीरक ॥ जिन ॥ ८ ॥ इति स्तुत श्रीजिनसीत
 निधाने ॥ श्रीरीरचइत्य मञ्जुकचङ् नाम्ना विनेयेन वस
 श्रीतलनाथाख्यदशमतीर्थाधिपतेरष्टक समाप्तम् ॥

॥ अथ श्री कल्याणसागरसूरिकृत माणिक्यस्वामिस्तवनप्रारंभः ॥

नमःसिन्धेयः॥स्वर्गधराठंदः॥स्वामी माणिक्यपूर्वस्त्रिचुवनतिलकश्चितितश्रीसुरादि स्वै
लोकोद्योतकर्ता प्रथिततरयशा श्रित्रकुन्नाममंत्रः ॥ श्रीमन्नीनाजिन्पाव्यगगनरवि
मंजुकव्याणकांती राष्ट्रे सद्दक्षिणाख्ये निरुपममहिमा ख्यातिकारिप्रतापः ॥ १ ॥ इत
विजंजितठंदः॥ प्रवरधर्मधनार्पणकामर्गा रमृतवाग्गुणरंजितनागरः॥रिपुसमूहनिवार
णतन्नटो वृषजविन्हितपादकुशेशयः॥२॥ हरिणीठंदः॥ शुभमतिकरश्रंशदित्याधिको
त्तरनास्वर स्त्रिचुवनमणि विंवाधरो धरेश्वरकोतितः ॥ उपशमरसासक्तस्वांतोप्यनंत
चतुष्टयी गुणमणिरुनिनेष्टारिष्टामयाधिलराव्ययः ॥ ३ ॥ पंचचामरठंदः ॥ अखर्व
देहराजिनो यतीश्वरो घृणाप्रशीतमानसः कलाधरः ॥ अनेकलब्धिमंडितो वृषाकरः
शिवाधिभृष्टिचंद्रमा नतासुरः ॥ ४ ॥ जुजंगप्रयातठंदः ॥ प्रभुमरुदेवश्रिदाब्हादली
नः सदाचारलीजाविजासातिशाली ॥ महामोहमातंगपंचास्यकहो हितार्थी कलाजि
ल्पविज्ञानजापी ॥ ५ ॥ माजिनीठंदः॥ जलधिनिजगनीरः मारसारंगघोषो जितविष
यविकारो ज्ञानबुद्धिप्रदाता॥ खलसमिरष्टबाकुर्देवदेवाधिराजः समवसरणशोनातिंधु
पूगैधमेयः ॥६॥ नाराचठंदः ॥ श्वेतातपत्रचामरैर्युक्तो मनोज्ञपुजंजः ॥ नव्यांगिराजि
वेदितो धर्मार्थमोहसाधकः ॥ ७ ॥ आर्याठंदः॥ देवैर्येयो विमलः सुंदरवंशो नृपूत्तरा
त्मापि ॥ मान्यः नतामजस्रं सदादयो वरातिशयधरः ॥८॥ गीतिठंदः ॥ त्रैलोक्या
वातविभुः समस्तगुणरत्नकजितसाधुमनाः ॥ एनस्तमोनिजेशः सुश्लोकैर्धवजिता
ज आशादः ॥ ९ ॥ नगस्वरूपिणीठंदः ॥ सदायमार्गदेशको प्यमेयनाग्यधामकः ॥
प्रनूतसत्त्वपालको विवेकनीतिकारकः ॥१०॥ माणवकठंदः॥ इ खहरो नाकिनुत स्य
क्तमहादोषनरः ॥ पारगतस्तीर्यकरः शीतशाजी ज्ञानधनः ॥११॥ तोटकठंदः॥ कम
जाननमोहितसन्धजनः समयार्थनिरूपणरम्यतुयीः ॥ नृशिजीमुखखेजनतामस्तः पु
रुषोत्तमपुण्यनिधिर्वरद ॥ १२ ॥ मणिमध्यठंदः॥ लक्षणपंतया सारतनु निजंतमा
यालोकजि ॥ आदृतनाध्वाचाररतिः सादरदेवाधीशपतिः ॥ १३ ॥ चंपकमाळाठं
दः॥ केवजयुग्माजोक्तिलोका लोकविजागः तंयमितेव्यः ॥ इंदियवाणाजेदितचेता
श्रंपकमाजामंडितगात्रः॥१४॥ द्वंतीठंदः॥ प्रातानंदो शुवनमुकुट स्तीर्यस्वामी विस्तृत
नयनः ॥ मन्त्रीकात्मा सुरुतनिजयो योगीशो वै विजितकपटः ॥ १५ ॥ शाजिनीठं
दः॥ आदित्याख्यो मुक्तिजस्फारत्ताख्यो विजोत्तनो इष्टकर्मारिहंतः ॥ चक्रेश्वरारायिनो
गोमुखेशः कांताकाशभोनधमाधिकारः ॥१६॥ कंदोखठंदः॥ जगतीशपूज्यो जयताहि

नेत्र कुशज्ञार्थवज्रोततिवारिधार ॥ विशदावदातावलिचित्तनामा नववार्दिपोत क
लपाकनाथ ॥ १ ॥ कुजकाऽऽवज्जावद ॥ एव मया सस्तुत आदिदेवो नूयात् तदा
सयगणम्य नूत्य ॥ हेमकरो विश्वजगत्सुदीप कयाणमागत्यकलापकोश ॥ १८ ॥

॥ अथ सूर्यपुरीयश्रीसज्जवजिनस्तवनप्रारम्भ ॥

वसततिजकावद ॥ काम नमोऽस्तु सततं जिनसज्जवाय चक्षाननाय कमनाम
लोचनाय ॥ वेहप्रजास्यगितलोकचमत्कराय दुर्धनपादपविजेदनासिधुराय ॥ १ ॥
देव मुताय नवसागरपारगाय कीर्तिप्रसूनसुरनीरुतविष्टपाय ॥ सन्मूर्तिकारितिति
नितमानराय सेनागकुक्षिवरशुक्तिकमौक्तिकाय ॥ २ ॥ अज्जोपमाय जिनशासनवसि
काय सूर्याख्यवदरमनोरममडनाय ॥ जय्याज्जकाननविजासनजास्कराय नानार्थ
दानज्जिचदनसन्निनाय ॥ ३ ॥ आदेयनामकजिताय शुभाशयाय सिध्यंगनामिजनसा
जोत्तुपाय ॥ गक्षांतदार्ढ्यकथनोत्तरकोविदाय तेज प्रजावयशसामवनीश्वराय ॥ ४ ॥
अज्ञानमोहनपसंजरजेपजाय सांजाग्यनाग्यगुणरत्नकरडकाय ॥ अष्टापदाननु
परिगमिताय निजोन्नहसरतिखेजनमानसाय ॥ ५ ॥ आब्धानमत्रविनिवारितपातका
य कयाणसागरतंगराजाय ॥ इष्टारिचक्रलवणाबुधरोपमाय वाचसिंधुश्रवण
दिनागगया ॥ ६ ॥ सक्षममार्गप्रिधिवेशनदेशिकाय दु खौघवारणमृगेऽपराकमाया ॥
नोक्तानिशापिमहिमायजन्पणापं गभर्वजठनसुगोचितपत्कजाय ॥ ७ ॥ सूर्यायवृद्धि
रणाय नितेऽप्याय शुक्षान्वपोन्नतिकराय कृपालयाया ॥ मिथ्यात्वतापशशिचदनपादपा
य दुर्धर्मरापुनुरगाय नराचिताय ॥ ८ ॥ सकटपकडपनप्रिधजितमानसाय गानीर्य
यंमणिमनरगहणाय ॥ सज्ञानबुद्धिवरदाय गुणाकराय कांशयत्रिपरिवर्द्धनमडपा
य ॥ ९ ॥ इवजावद ॥ मात्र चतुर्थतविचक्रिसुभुनं ध्यायति ये सज्जवदराणि
॥ निष्ठानि तक्षाग्नि शुभा समृद्धय कटयाणसपादनकामयेन ॥ १० ॥ शा
इतिविजोदिनवद ॥ नक्षीकेनिगृह सदावजिनतं श्रीनजवाख्य जिन सन्मार्तडपु
मनावनवगजोपे जगद्गं तट ॥ देवाधीशनरेशगयपटज ससेवितं कामह मुक्ति
सुपरमोन्नमनिश सेवे मुदामिदये ॥ ११ ॥

॥ अथ श्रीसुविधिजिनस्तवनप्रारम्भ ॥

इतिविजिनवद ॥ सुविधिनाथनिर्णयनामृतं सुविधिनाथजिन महिमानयं ॥
सुविधिनाथनिर्णयनं सुविधिनाथजिन वरकेवजं ॥ १ ॥ सुविधिनाथजिन वन
नहरं सुविधिनाथजिन नवदं परं ॥ सुविधिनाथजिन ह्यतिकीर्तितं सुविधिनाथजिन

सुविधिप्रदं ॥ २ ॥ सुविधिनाथजिनं रजतवृषिं सुविधिनाथजिनं जडतापहं ॥ सुविधिनाथजिनं मकरांकितं सुविधिनाथजिनं जगदंचितं ॥ ३ ॥ सुविधिनाथजिनं रजतां हितं सुविधिनाथजिनं परमेश्वरं ॥ सुविधिनाथजिनं श्रुतसूरिणं सुविधिनाथजिनं शिष्यागमं ॥ ४ ॥ सुविधिनाथजिनं गुणदर्शनं सुविधिनाथजिनं जनतानन ॥ सुविधिनाथजिनं वरदं विभुं सुविधिनाथजिनं नमितासुरं ॥ ५ ॥ अनुपप्लवंदः ॥ सितेतरपुराधीशः सुविधिर्नवमो जिनः ॥ संवस्य सुखदो नृपात् कल्याणसूरिणा स्तुतः ॥ ६ ॥

॥ अथ श्रीशांतिनाथजिनस्तवनप्रारंभः ॥

शुतविलंबितवृंदः ॥ सकलदेवनरेश्वरवदितं विबुधमानवसंस्तुतपूजितं ॥ कमललोचनरंजितनागरं नविकपातकतामसनास्करं ॥ १ ॥ निखिलवांछितदानसुरागमं विदितशास्त्रविचारनयागमं ॥ कठिनकर्मदवानलनीरदं परमशांतिरदामृतशांतिदं ॥ २ ॥ विविधलक्षणरंजितसंचरं सुविधिमार्गप्रकाशनतत्परं ॥ चपलमत्तमतगजगामिनं कमलकोमलमांसलपाणिनं ॥ ३ ॥ दलितदंनमहाधृतिविरहं विहितमोहमहावज्रनिग्रहं ॥ दृढपरीपह्वायुजुगं मं किञ्च गुंजुमजीठसमागमं ॥ ४ ॥ नविककोरसुखाय कलानिधिं विनयधैर्यगुणोत्करजोवधिं ॥ मुनिपदं हि निवासकुशेशं विबुधसुधामधुसारतराशयं ॥ ५ ॥ कुसुमसन्निभदंतविराजितं सुजगन्नाथसुखाकरगोजितं ॥ निजशुजावलसाधितराष्ट्रकं जितविपद्दणं नतराजकं ॥ ६ ॥ कुशलकेलिविलासशुभं परं विगदकीर्त्तिविकाशिदिगंतं ॥ कुमत्तसिंधुरसिंधुरवैरिणं सुमतिकामितसज्जितकारणं ॥ ७ ॥ वरसुवर्णसवर्णसुवर्णकं जितहृषीकमधर्मनिवारकं ॥ हरिणसेवितपादकजं जिनं हितकरं स्तुतनिर्झरसङ्गनं ॥ ८ ॥ प्रवरवार्पिकदानगुणैर्वरं हृतदरिद्रपरं परमेश्वरं ॥ समधरीरुतमेरुसुरदुमैः प्रचुरसर्वगुणादधिकोत्तमैः ॥ ९ ॥ विकटदुर्जयमन्मथशंकरं जनकलापिधनं विगतांतरं ॥ लपननिर्जितचङ्मसं नृशं विगतदोषकलिं च महौजसं ॥ १० ॥ अशिवविघ्नघनाघनमारुतं विषयतापवर्गं जनतामतं ॥ शिववधूपरिरनलोलुपं विमलकेवलि साधुकुलाधिपं ॥ ११ ॥ नजत शांतिजिनं तु शिवंकरं कुशलसागरवृद्धिकलाधरं ॥ अलुलरूपवशीरुतमानवं प्रणतसादरकिन्नरदानवं ॥ १२ ॥ द्वादशजिः कुलकम् ॥ मालिनीवृंदः ॥ सुवननलिनजानोः शांतिदेवस्य नर्तुर्नवजलनिधितेतो दुःखदारिद्र्यहर्तुः ॥ निजहृदयविशुद्ध्या स्तोत्रमेतत्पठन्ति प्रतिदिनमपि ये ते संपदः प्राप्नुवन्ति ॥ १३ ॥

॥ अथ श्रीशांतिजिनस्तवनप्रारंभः ॥

सुगंधरावृंदः ॥ दयाहीशांतिदेवो वरकनकतनुः सारसीख्यानि ॥

नाजां त्रिभुवननगरे स्फारकोटीरह्नीरः ॥ चार्वाकारेः प्रणेता प्रणतद्वितकरः ॥
 बो मारिवार सर्वज्ञाख्यातनामा प्रकटितमहिमा प्राप्तकर्मारिपारः ॥ तोटकड्डः ॥
 सुरमानवपूजितपाणिकज कमजोदयकारकधर्मधनः ॥ त्रिगतामयद्रुणनन्मनि
 शुनसागरसोमनिनो विमलः ॥ २ ॥ इति प्रथमांतविनक्तिकाव्यपुष्पम् ॥ शुजगप्रया
 ष्टद ॥ अजय्यं विभु विश्वपूज्यं प्रसन्न जिन सत्प्रज शकर देवदेव ॥ सदाज्ञान
 लीतती मेघमेक स्तुवे शातिनाथ कर्त्ता कामकुचः ॥ ३ ॥ हरिणीवद ॥ कमनसुन
 मानद नताशुनचचन गजपतिगतिं शिवाधार सुरेश्वरवदिनाः ॥ सदयहृदयं त्यक्तनक्ति
 निर्जितशोचन परमपदद ज्ञातार्थोप त्रिकालविदचितं ॥ ४ ॥ इवगावद ॥ अर्च
 ति देवा जवपारग जिन कल्याणकार मुनिवृंदसेवितं ॥ उत्रादिसत्तद्वृणजज्ञि
 तावानदसदोहकर सुधामय ॥ ५ ॥ इति द्वितीयांतविनक्तिकाव्यत्रिकम् ॥ शान्ति
 द ॥ प्राज्यं राज्य चक्रवर्तिवत्सग त्यक्त्वा दत्त्वा स्वर्णरुप्यादिदानाः ॥ भुक्त्वा वास्य ब्रह्म
 लोकातिकानां येनावस सयम मुक्तियोग्य ॥ ६ ॥ द्रुतविज्वितवद ॥ अमितपुष्प
 वता जनतावता कुगतिवारणतत्परसजिरा ॥ नतनरामरकिन्नरशाजिना जगता
 शुविशर्म विधापिनाः ॥ ७ ॥ इति तृतीयांतविनक्तिकाव्य ६५ ॥ इवज्जावद ॥ श्रीगतिदेवा
 नमोऽस्तु नेत्रे विघ्नीषहर्त्रं शिवमार्गदात्रे ॥ चक्रांकहस्ताय समस्तत्रैर्गणैर्दुहारो न
 जगुक्कर्त्रे ॥ ८ ॥ रथोद्वतावद ॥ दर्शनामृतनिजीनजतवे विश्वशास्त्रनयनीतिहेत
 वे ॥ लोचसागरसुवेलसेतवे वापरावजितमिच्छजानवे ॥ ९ ॥ इति चतुर्थीविनक्तिकाव्यपु
 ष्पम् ॥ उपेवज्जावद ॥ अध्यानि नश्यति पुरातनानि प्रशस्तानाम्नातिशयप्रसन्न ॥
 अनेकससारनिवधितानि प्रगाढबधस्थितिसचितानि ॥ १० ॥ माजिनीवद ॥ नव
 ति सुखमनतं शांतिनाथप्रसादाहरिणशरणदातुर्विश्वसेनांगजातात् ॥ नतनविक्क
 पुनां प्रीतिराजात्प्रकाम निरवधिजिनरागे लग्नसन्मानसानां ॥ ११ ॥ इति पञ्चम
 विनक्तिकाव्य ६५ ॥ शिखरिणीवद ॥ सदा ध्यान आतेरखिलगुणधाम्य शुनवतो
 मजावजव सुदधान प्रबलतरजाग्योद ॥ १२ ॥ विद्युन्मातावद ॥ शांते शांते
 सुखरंगलोचन नत्वा सश्रीका म्यु ॥ नत्वा सश्रीका म्यु ॥ १३ ॥ विनक्तिकाव्यत्रिकम् ॥
 द्रुतविज्वितवद नपतौ किं शांति ॥ किं कुरुष्व सततं विपुनामुदारा
 सुविधिनाथजिन नररंजनशेषजयं ॥ १४ ॥ इवज्जावद ॥ दुर्गतिसागरपतसमुद्रे नि
 सुविधिनाथजिन जवरदष्टसु ॥ १५ ॥ ना

णीतुदः॥ अमृतरसताधिक्यानीष्टान्नरोत्तमसंगताद्भुवनसुजगात्पार्श्वानिख्यादिनश्यति
पातकं ॥ प्रसरति च वै कीर्तिर्दिक् प्रसूनवद्भुजला प्रनवति पुनः शीघ्रं लीलाजयो
न्नतिवर्द्धनं ॥६॥ शार्दूलविक्रीडितवृन्दः ॥ आकृत्या नरदेवदेवमनुषां संतुष्टिकर्तुस्सदा
चेतोवद्वनकामसायिददत्तः कर्मारिहर्तुर्गुणं ॥ आनन्दोपसरः प्रवृद्धिकरणे पानीयदा
तुर्मुदा पाद्वस्यास्ति नतिः समृद्धिजननी कल्याणविस्तारिणी ॥७॥ तोटकवृन्दः ॥ नरल
क्षणनूपितवह्युपुरे मुखनीरजरजितविश्वजने ॥ श्रुतदेशनदशितयर्मपथे जिननेतरि ति
ष्ठति नाग्यरमा ॥८॥ सुजंगप्रयातवृन्दः ॥ सुराधीशचक्रैः स्तुत ज्ञानसिन्धो जगन्नाथ नेतः
रुपालोकवंधो ॥ विनो पाहि मां सर्वदा नक्तिनाजं स्मरं तं चिरं त्वत्पदांजोजनृगं
॥ ९ ॥ शार्दूलविक्रीडितवृन्दः ॥ स्तोत्रं पाद्वजिनेश्वरस्य सततं ये प्राणिनां जा
वतः सद्गुह्यापि पठन्ति हृद्यमनसस्तेषां गृहे संपदः ॥ स्थुर्नित्यं स्थिरजावशोज
नतरा धम्मार्थे निष्पादिकाः कल्याणार्णवसूरिनिर्विरचितं मांगल्यमालाकरं ॥१०॥
शिखरिणीतुदः ॥ सदा धार्यं चित्ते स्तवनमनवद्यं नयहरं नरैर्नूनं सिद्ध्यै कुशलवन
राजां वननिजं ॥ अवंध्यं नक्तानां जिनगुणरत्नानां स्मृतिमतां समेषां नव्यानां प्रमु
दकरणं कामितकरं ॥ ११ ॥

॥ अथ श्रीदादापार्श्वनाथस्तवनप्रारंभः ॥

॥ इवजातुदः ॥ कल्याणगहं गुणरत्नराजं सदेहकांत्याजितनीजरत्नं ॥ स्तोत्रे
मुदागकरमंगिवद्यं दादानिधं श्रीवरपार्श्वनाथं ॥ १ ॥ सद्धर्मलीनाशयमाशु विज्ञं
कम्मोष्टदावान्नवारिधार ॥ संसारपायोनिधिकर्णधारं दादा ॥ २ ॥ आचारव
द्वीततिवृद्धिनोर सत्कीर्त्तिपुष्पदुतवासितागं ॥ नानार्थराश्यांतविचारदहं दादा ॥
॥ ३ ॥ वैगम्यरगापितचारचित्तं सद्बोधितात्तारमनीहसैव्यं ॥ नागेंद्रसंसेवि
तपादपद्मं दादा ॥ ४ ॥ त्रैलोक्यचूडामणिमृद्धिगोचं सौनाग्यनाग्यावजिपुष्प
देहं ॥ नव्याघराजीवदिनेशमेकं ॥ दादा ॥ ५ ॥ सर्वाग्निनेतारमजीष्टवाचं विश्वे
श्वर रजितसत्यलोकं ॥ लोकानिचिंतानयद्भुखवारं दादा ॥ ६ ॥ हृद्याकृति कृत्तजरा
विदोषं नरामरेंद्रं श्रुतमर्त्यसयं ॥ सन्नागचिह्नं कुशलार्थकारं दादा ॥ ७ ॥ सर्वत्र वि
ख्याततरप्रतापं कारुण्यसत्रं सुवि शिष्टगोत्रं ॥ अज्ञानमिष्यात्वतमिल्लदीपं दादा ॥
॥ ८ ॥ अष्टजिः कुजकं ॥ शार्दूलविक्रीडितवृन्दः ॥ श्रीमद्वीवटपद्मजङ्गरे गृगा
हारोपमं कल्याणानुजानुचंद्रमसमं वामांगजातं परं ॥ दादाराधं जिनपार्श्वदेवमन
घं ध्यायन्ति ये नित्यशस्तेषां धाम्नि रमा निवासमनिशं कुर्वति कल्याणतः ॥ ९ ॥

ज्वलं श्रीमह्नी॥१॥ संपद्येणिसुदानकामकलशं त्रैलोक्यचितामणि सदावामृतं
 तामरनर सद्भर्मबोधप्रद ॥ सीनाग्याजुतकातकीर्त्तियशसा सपूरितागातां श्रीम
 ह्नी॥ ३॥ मार्गे चातरनीतिवारिनिचिते क्लेमकर सर्वदा दारिद्र्याङ्गिनिपातनाकुम्भि
 श चितार्त्तिरोगापह ॥ ५ स्वत्राससमीरणायञ्जुजग नागाकमहोमय श्रीमह्नी॥ ४ ॥
 कारुण्याचितचारुचित्तकमल सत्त्वेषु ससारिषु सद्भ्यांदिगुणैरजरुततनु जावत्यनेन
 स्पद ॥ ससारार्णवपीतवारिधिसम मुक्त्यगनावधज श्रीमह्नी॥ ५ ॥ त्रैज्यं नि
 लकायितं निरुपम नव्यैर्नृनि पूजितं डुष्टानां निजसत्वदर्शनपर ह्रिप्रसतां कामद ॥
 नाम्ना ध्वस्तसमस्तवैरिनिचयं राक्षान्तिर्देशक श्रीमह्नी॥ ६ ॥ नृपिष्टामनर्क
 शक्तिजितैर्देवैश्चतुर्धा नतं सर्वाशाकरणैककटपफलद सर्वांगिचूडामणि ॥ शिष्टान
 तचतुष्टयीवरतर श्रीमेरुतुग जिन श्रीमह्नी॥ ७ ॥ स्फाराकारनिराजितांगमनु स
 र्ण्यहेमाकर विश्वव्याप्ततर प्रवाससदन गजीरतासागर ॥ नासोद्योतितविश्वविभ्रम
 वनी कल्याणसिधौ विधु श्रीमह्नी॥ ८ ॥ अष्टनि कुञ्जक ॥ अनुष्टुप् ॥ नि
 माले सदाश्रेष्ठे गुणवद्भूतपिते ॥ पुष्पमालेऽतरानिख्ये नेकवीहारसयुते ॥ ९ ॥ श्री
 मत पार्श्वनाथस्य स्तवन जगतोऽवन ॥ कल्याणसागराधीशे सूरिनी रचितं मुद्रा ॥ १० ॥
 ॥ स्वधरावद ॥ ध्येय श्रीपार्श्वदेव नजत किल जना गोमिकग्रामराज शश्वत्सर्वांग
 सिद्धये विहितश्च न हितं विष्टपे चैत्रपूर्वे ॥ सांनदोक्षासलष्टा कुशलजगविवुधा सर्वलोक
 विशिष्टानिर्दोषाचारपुष्टा जिनपतिषु रता आसकल्याणतुष्टा ॥ ११ ॥

॥ अथ श्रीगोमीपार्श्वनाथस्तवनप्रारम्भ ॥

माजिनीवद ॥ जयति जगति चद्र पार्श्वनामा जिनेन्द्रो विकचकमलदृष्ट्या नदिताम
 र्च्यमर्त्य ॥ अकलितमहिमौघस्तोर्णससारसिधुर्जुजगकलितपाद पुण्यपीयूषपुष्ट ॥ १
 स्वधरावद ॥ श्रीपार्श्व गोडिकारव्य नजत नविगणे कटपवृद्ध सुगोत्र नानादेशेषु ल
 व्यातिशयमहितताम्रहवार सुमूर्त्ति ॥ श्रीमतं नीजरत्नाधिकतरवपुष स्फारलावण्यश
 ल मोहानोराशिकुजोन्नवममरनुतं पार्श्वयद्धार्विताहि ॥ २ ॥ पञ्चचामरवृद्ध ॥ नम
 ति पार्श्वमगिनो नराजसा धृतातपत्रचामरं सुरं स्तुतं ॥ अनतशक्तिमाजिन गतामर्ष
 विवेकरत्नरोहण दयाकर ॥ ३ ॥ वसततिलकावद ॥ करीरुत व्रतमनुत्तरमग्निनेत्रा द
 त्वा ऽशु येन वरवार्पिकदानराशि ॥ वामोदहेन मुनिनायकनायकेन कञ्जालकेनिनि
 लयेन शुभाशयेन ॥ ४ ॥ डुतबिलव्रितवृद्ध ॥ मम नमोस्त्ववते परमात्मने जगवते
 शिवशर्मविधायिने ॥ अमितशौर्यतिरस्कृतमेरवे शुनदशेरकमडलमौलये ॥ ५ ॥ हरि

णीठदः॥ अमृतसताग्रिम्यानीष्टान्नरोत्तमसंगताङ्गवनसुनगात्पार्थानिख्यादिनयति
पातकं ॥ प्रसरति च वै कीर्त्तिर्दिक् प्रसूनवहुज्ज्वला प्रनयति पुनः शीघ्रं लीलाजयो
न्नतिवर्द्धनं ॥६॥ शार्दूलविक्रीडितवृन्दः ॥ आकृत्या नग्देवदेवमनुष्यां संतुष्टिकर्तुस्सदा
चेतोवृत्तजक्रामसार्थददतः कर्माग्निर्हनुर्नृजं ॥ आनन्दोद्यमरःप्रवृद्धिगणे पानीयदा
तुर्मुदा पार्श्वस्थास्ति नतिः समृद्धिजननी कल्याणविस्तारिणी ॥७॥ तोटकवृन्दः ॥ नरल
क्षणनूपितवह्नुपुरे मुखनीरजरंजितविश्वजने ॥ श्रुतदेशनदशितधर्मपथे जिननेतरि ति
ष्ठति नाग्यरमा ॥८॥ जुजंगप्रयातवृन्दः ॥ सुराधीशचक्रैः स्तुत ज्ञानसिंधो जगन्नाथ नेतः
रुपालोकबंधो ॥ विनो पाहि मां सर्वदा नकिनाजं स्मरं तं चिरं त्वत्पदंजोजनृगं
॥ ९ ॥ शार्दूलविक्रीडितवृन्दः ॥ स्तोत्रं पार्श्वजिनेश्वरस्य सतत ये प्राणिनो जा
वतः सहस्रशोपि पठन्ति ह्यमनसस्तेषां गृहे संपदः ॥ स्थुर्नित्यं स्थिरभावशोच
नतरा धर्म्मार्थेनिष्पादिकाः कल्याणार्णवसूरिनिर्विरचितं मांगल्यमालाकरं ॥१०॥
शिखरिणीठदः ॥ सदा धार्य्य चित्ते स्तवनमनवद्यं नयहरं नरैर्नूनं सिद्धये कुशलवन
राजां यननिजं ॥ अवंध्यं नक्तानां जिनगुणरतानां स्मृतिमतां समेषां नव्यानां प्रमु
दकरण कामितकरं ॥ ११ ॥

॥ अथ श्रीदादापार्श्वनाथस्तवनप्रारंभः ॥

॥ इष्टवज्राठदः ॥ कल्याणगेहं गुणरत्नराज सद्देहकांत्याजितनीजरत्नं ॥ स्तोत्रे
मुदाशकरमंगिवद्यं दादाजिघं श्रीवरपार्श्वनाथं ॥ १ ॥ सद्धर्मलीनाशयमाद्यु विज्ञं
कम्मपिदावानलवारिधारं ॥ संसारपाथोनिधिकर्णधारं दादा ॥ २ ॥ आचारव
द्योततिवृद्धिनोर सत्कीर्त्तिपुष्पदुतवासिताशं ॥ नानार्थराक्षंतविचारदहं दादा ॥
॥ ३ ॥ वैराग्यरंगार्पितचारुचितं सद्बोधिदातारमनीहसैव्यं ॥ नागेष्टसंसेवि
तपादपत्रं दादा ॥ ४ ॥ त्रैलोक्यचूडामणिमृद्धिशोचं सौनाग्यनाग्यावलिपूर्णं
देहं ॥ नव्याघराजीवदिनेशमेकं ॥ दादा ॥ ५ ॥ सर्वाग्निनेतारमनीष्टवाचं विश्वे
श्वर रजितसन्ध्यालोकं ॥ लोकार्त्तिचिंतानयदुःखवारं दादा ॥ ६ ॥ ह्यारुति कृत्तजरा
विदोप नरामरेंडं स्तुतमर्त्यसयं ॥ सन्नागचिन्हं कुशलार्थकारं दादा ॥ ७ ॥ सर्वत्र वि
ख्याततरप्रतापं कारुण्यसत्रं सुवि शिष्टगोत्रं ॥ अज्ञानमिष्यात्वतमिस्त्रदीपं दादा ॥
॥ ८ ॥ अष्टनिः कुजकं ॥ शार्दूलविक्रीडितवृन्दः ॥ श्रीमद्वीरवटपद्मनगरे शृंगार
हारोपमं कल्याणानुजजानुचंडमसमं वामांगजातं परं ॥ दादाख्यं जिनपार्श्वदेवमन
घं ध्यायन्ति ये नित्यशस्तेषां धाम्नि रमा निवासमनिशं कुर्वन्ति कल्याणतः ॥ ९ ॥

॥ अथ श्रीकलिकुंडपार्श्वष्टकप्रारंभः ॥

॥ विबुधादिरार्जनेतपादपद्म बहुजाग्यसांजाग्यलतायमेवे ॥ कमलोपतगा
 धैर्य्यजित्ति कलिकुम्पार्श्व सुचिर नजेऽह ॥ १ ॥ कमलाप्रदाने हरिचन्दनं
 सपयोविदेशानुत्तलब्धकीर्त्ति ॥ रुचिरारुता रजितविश्वविश्व कजिकुम्प ॥ २ ॥
 महिमावदातोत्तमनाममंत्रं समतानिराम कमलानिनेत्रं ॥ अजितापद तिष्ठि
 विज्ञासयत्र कलि ॥ ३ ॥ दुरितायकारारुणसन्निकाग करुणाशय इत्यने
 पु दाव ॥ नरदेवपूज्य सुखद सुमूर्ति कजि ॥ ४ ॥ कनकादिदातारमनतर्क
 वरनीजरत्नाधिकदेहवणे ॥ शिवशर्मराज जनतानिवद्य कजि ॥ ५ ॥ अन्तर सा
 सकृणकेजिपाल शुनलरूपालरुतवर्षगात्र ॥ कुजचूषण शत्रुतृणोघदात्रं कलि
 ॥ ६ ॥ जगतीश्वर कर्मविमुक्तसग विपमायुधालग्रमनस्वरूप ॥ धरणींश्वार्श्व
 पादयुग्म कजि ॥ ७ ॥ शुनसिंधुवृक्षौ शशिन वरेण्य वचसा सुधाजेन सह
 न्य ॥ श्रुतसूरिण पुण्यविराजमान कलि ॥ ८ ॥ अष्टजि कुलक ॥ इन्द्रजाव
 एव स्तुत श्रीकजिकुम्पार्श्व कव्याणनाम्ना मयका नितान्तं ॥ ये प्राणिन स्तोत्रमि
 पठति तद्वाप्ति लक्ष्मीर्विजसत्यवदय ॥ ९ ॥

॥ अथ श्रीरावणपार्श्वष्टकप्रारंभः ॥

॥ इन्द्रजावद ॥ देवाधिदेव कृतपार्श्वसेव नागाधिराजेन नतां हि पदं
 पद्मावतीमस्तुतनामधेय सेवे सदा रावणपार्श्वनाथ ॥ १ ॥ आनन्दको
 वृद्धिमेव मेघचनिध्यानविशेषराज ॥ जितास्त्रिद विगताधिमोह सेवे ॥
 यामांगजातं कुजनदिकार ध्वस्तोपसर्गोत्कटडुष्टरोग ॥ प्रख्यातिमतं ज्वने
 वै मेवे ॥ २ ॥ सन्नीजनासा हसितेन्नीज सत्कांतकात्या रमणीयरूप ॥ प्रावी
 नातिशयं प्रधान सेवे ॥ ४ ॥ सन्नीतिहृत्तारमनतसौख्य विश्वेश्वर द्योतिता
 नोक् ॥ पद्मार्यदाने सुररत्नवृक्ष सेवे ॥ ५ ॥ अज्ञानमिष्यात्वतमिस्रानु
 मनानंरुतमौजिपृष्ठ ॥ वाणीसुधामोदितसन्धसंधं सेवे ॥ ६ ॥ कौशव्यमांगम
 सगेहं पूर्णोरुतानीटपदार्थराशि त्रैलोक्यप्रीतिं वरसिद्धिनाज सेवे ॥ ७ ॥
 रत्नाकरपानपात्र नि शेषदोषोजितधर्ममार्ग ॥ आदेयसांजाग्ययश सुपात्र सेवे
 अष्टजि कुनक ॥ मानिनीवन्द ॥ अजवरपुररत्न रावण पार्श्वदेव प्रणतशुन
 कामद् देवरे ॥ अमितगुणनिधाना ये नर सस्तुवति जगति विदितसा
 ग्यवतो जवति ॥ ९ ॥

॥ अथ श्री गोडीपुरपार्श्वजिनस्तवनप्रारंभः ॥

रागेणगीयते॥गौडिपुरप्रचुपाश्वर्ममदं दर्शनदर्शनपरमानंदं नमितसुरासुरवृंदं॥१॥
 श्रीजिनशामनचारुशृंगार अंतरंगरिपुवृद्धकुवारं सकलजगदाधारं॥२॥निरुपमरूपविरा
 जितदेहं विदजितनानाजनसंदेहं अमितगुणधनगेहं॥३॥इरितकाननचेदनदात्रं रुचि
 रलक्षणविनूपितगात्रं वारितकुमसतकुपात्रं ॥४॥ अनघजिनवरगोत्रमुगोत्रं कामकुंजम
 णिनिर्जरगोत्रं संयमदृढतागोत्रं ॥५॥ठेदितनवनयमरणारिष्टं प्रकटितमहिमातिशयव
 रिष्टं जगदैश्वर्यगरिष्टं ॥६॥ विहिताखिलजविजनकल्याणं पालितयथाख्यातकल्याणं
 दत्तमार्गणकल्याणं ॥ ७ ॥ आधिवंधवधगदहर्तारं वांठितकुगलसौख्यकर्तारं शुव
 नत्रयनर्तारं ॥ ८ ॥ विकटकष्टनिवारणशूरं आगमनयप्रकाशनसूरं चारतीगंगापू
 रं ॥ ९ ॥ धृतिकीर्तिबुद्धिजिह्वागणविश्वं केवलपुगलालोकितविश्व प्राप्तजनेप्सित
 विश्व ॥ १० ॥ सेवकमनोनीष्टदातारं रंजितदेवनरनेतार अनुनूतकुलत्रातारं ॥ ११ ॥
 इंदुनीजमणिवर्णमुवर्णं निखिलदेशविरख्यातसुवर्णं वाक्सुधासारसुवर्णं ॥ १२ ॥ सु
 क्लिप्तीमंतिनीसंगमलुब्धं चंचलविषयसुखसंगलुब्धं कर्मपराविप्रलुब्धं ॥१३॥ वदि
 तामरमौलिकुटीर विषमकपायदवानलनीर उत्कटपरीपह्यीर ॥१४॥ अंचलगणनी
 रधितारंगं कीर्तिलतावर्द्धनमार्गं दुर्जनगलनसारंगं ॥ १५ ॥ वदेऽनंतचतुष्टयिराजं
 पूजितसुरपतिमानवगजं प्रवरतीर्थीधिराजं ॥१६॥ षोडशजि. कुजकं॥ शिवतातिपाश्व
 रगदवरपाश्व मोहूतमिस्त्रसवितारं नागराजराजं त्रिचुवनपूज्यं लब्धनवोदधिपारं ॥
 गुनसागरनित्यप्रथितगरिमाणं ये आर्यंति विभुं मुदा लक्ष्मीस्तान् समुपैति सखर
 मनुजा सर्वार्थसिद्धिप्रदा ॥ १७ ॥

॥ अथ श्रीपार्श्वजिनस्तवनप्रारंभः ॥

तोटकवृंदः ॥ नविकांचुलजामनजानुनिजं नवतापसमावनवारिधरं ॥रचितागम
 शास्त्रविचारनयं जय मंगलकीर्तिवशोनिचयं ॥ १ ॥ कमलामलकेजिगृहं विमलं
 लसदागयमुजितसंतमसं ॥ गुनमागरवर्द्धनचंद्रमसं सकलामरपूजितपादकजं ॥२॥
 विकटोत्कटकर्ममृगेजरिपुं खगनागनरेश्वरदेवनत ॥ तरसा जितमोहरिपुं विजयं
 यममंवरसंहितसाधुहित ॥ ३ ॥ शुनलक्षणलक्षितहस्तयुगं गजराजगति गतविग्र
 हज ॥ जडतामयजेपजमोशवरं दशनद्युतियोतितचास्मुखं ॥४॥ कनकाचलधीरम
 नोष्टतरं रसनारसरंजितसर्वसत्तं ॥चुवनत्रयमंडलमोघतं रचिराकृतिमोहितदेवजनं
 ॥५॥अरिहंतमनुत्तरतीर्थकरं रचित वरबुद्धिधनं जिनपं ॥पुरुषोत्तममम्मरमर्थनिधि धृ

निकातिनिकेतनमगिनुत ॥६॥ निजवशवतसकमार्तिहर श्वनिजितमेयनद शिव ॥
 दयितं सुवि शिवजनीनतम नतचूतगण जितलोजनटं ॥ ७ ॥ गरणाश्रितपादकु
 क्तिपद वधनं वरशातरस नवम ॥ महसेडमणिप्रनदेह ॥ धरणोऽनिपेवितपार्श्वकु
 ॥७॥ अमम नुतपार्श्वजिन सतत तपसा हतसिद्धमनतवज ॥ लज्जनाजनममविज
 मज मजवर्जितमुत्तरसाख्यपर ॥ ८ ॥ नवजि कुलक ॥ सुरराजखेवरनागपुरदरधारि
 जसुसेवित श्रीपार्श्वजिनेश्वर नमितसुरेश्वरपद्मावतीसस्तुत ॥ येऽनतनतया विमुक्त
 तया सस्तुवति जिन मुद्रा गुनसागरपठनाद्भिकरमासमेत ते लज्जति सुख सदा ॥ ९ ॥

॥ अथ श्रीमदुरपार्श्वपाठकप्रारज ॥

दुतप्रिजवितवृद्ध ॥ विबुधमानवमानसनदन प्रिजवदानविशं हरिचदन ॥ नि
 खिलसन्त्यजने कृतवदन नजत पार्श्वजिन महुरानिध ॥ १ ॥ युगजकौशिक
 म्यतरागय पुननानुनिगासधनाश्रय ॥ प्रियिवारणकेसरिसन्निज नजत ॥ २ ॥
 श्रुणुकोटिप्रिजाधिकृतास्वर कुमुदबाधवशुन्नतरानन ॥ वरगजीरगुणात्मसागर
 नजत ॥ ३ ॥ नविकपद्मप्रिजासननास्कर जगति नावप्रकाशनदीपक ॥ नयनपात्र
 पायननत्रक नजत ॥ ४ ॥ रचितकामवगारिदसचयेरखिजपैर्यसमन्वितचेतस ॥ विक
 कर्मसमीरणनोगिन नजत ॥ ५ ॥ कमठनिर्मितपाद्युदवकै स्थिरतरात्कटजाव
 प्रिराजित ॥ जगति दुर्जनसर्पविपापह नजत ॥ ६ ॥ प्रशमनूपणनूपणनूयन मुन
 नायगुणाग्रनिमदिर ॥ ययजकीर्तियशोवरधासित नजत ॥ ७ ॥ सकजसप्तमीदि
 तकर्तृक निचितप्रिग्रपराजगर्हर्तृक ॥ अतिशयाद्भुतचारुचरित्रक नजत ॥ ८ ॥ ह
 णीनद ॥ महुरजिनप नित्य वदे शिवोदयिर्धन शशिनमनिग किएवधाते दिन
 महोदय ॥ स्तयननणने चिताट्टहादे कृतादरसेयकेप्रिधिधनद विश्वे प्रिश्वे निने
 नतानने ॥ ९ ॥ दुतप्रिजवितवृद्ध ॥ महुरपार्श्वजिनेश्वरसस्तव पठति य सुप्रियापति
 नित्यश ॥ यसति तम्य गृहे कमला ऽम्बिता स्थिरतरासुमता वरदायिनी ॥ १० ॥

॥ अथ सत्यपुरीय श्रीमहावीरस्तवनप्रारज ॥

दुतप्रिजवितवृद्ध ॥ त्वमसि सजुणनदनमदरस्त्वमसिमेरुजतावजिममप
 त्वमसि ग्वेगनास्त्रिरस्तुतस्त्वमसि रूपवशीकृतप्रिष्टप ॥ १ ॥ त्वमसि योगिजन
 यगिगेमणिस्त्वमसि कांतिविकाशितदिग्गण ॥ त्वमसि जापितरजितनागर स्त्व
 मि निदिगगतिमोहित ॥ २ ॥ त्वमसि नष्टकर करुणाजयस्त्वमसि नक्तवको
 निगाकर ॥ त्वमसि दर्शनदयितमानवस्त्वमसि ससृतिसागरपोतक ॥ ३ ॥ त्वमसि
 मोदमहोद्भुजस्त्वमसि धर्मयनो धनकामद ॥ त्वमसि सशयगपुत्रनग

त्वमसि दर्शिनजीवदयापथः ॥ ४ ॥ त्वमसि धारितगीजविनूपणस्त्वमसि कामि
 तदामसुरद्रुमः ॥ त्वमसि देवनराधिपवर्द्धितस्त्वमसि जाड्यतमिस्त्वनजोमणिः ॥ ५ ॥
 त्वमसि कर्मवनावनिपावकस्त्वमसि मेवकपूजितपंकजः ॥ त्वमसि जन्मजरामृतिवा
 रणस्त्वमसि शाश्वतमोक्षपदस्थितः ॥ ६ ॥ त्वमसि मंजुजमन्कुलदीपकस्त्वम
 सि सर्वपदार्थविशारदः ॥ त्वमसि लोकनतो नतवत्सज स्त्वमसि देवशिखीमुख
 पुष्करः ॥ ७ ॥ त्वमसि नाथमनोद्वरलक्षणस्त्वमसि समतजीवगणः सदा ॥ त्वमसि
 मंवरमार्गविधायकस्त्वमसि दानगुणाढ्यितकल्पकः ॥ ८ ॥ त्वमसि चित्रकराति
 ग्यांचितस्त्वमसि स्मरिततीर्थरमेवितः ॥ त्वमसि दुःखिजनावनतत्परस्त्वमसि हारनि
 जः क्तिमंडले ॥ ९ ॥ त्वमसि शिष्टनगरमरसंगतस्त्वमसि लोकचमत्कृतनिर्म
 मः ॥ त्वमसि केवलिसाधुनतो मुदा त्वमसि कुग्रहदोषनिवारकः ॥ १० ॥
 त्वमसि सद्गतनारवृषोपमस्त्वमसि वीतमदो विगदाशयः ॥ त्वमसि तीर्थपते रु
 चिरावृक्षस्त्वमसि गुप्तिपवित्रितमानसः ॥ ११ ॥ त्वमसि बुद्धिपराजितगी.प
 ति स्त्वमसि हाटकसन्निविद्यदः ॥ त्वमसि जाग्यविनाशनिकेतनस्त्वमसिलोच
 महीधरवज्रकः ॥ १२ ॥ त्वमसि सप्तनयार्णवतारकस्त्वमसि दुर्घटसत्यनयाध्व
 गः ॥ त्वमसि सम्मदसंततिकारकस्त्वमसि सिद्धिकरो वरदायकः ॥ १३ ॥ त्वमसि विश्व
 जगद्भनवद्वज्रस्त्वमसि रक्षितचूतकदंबकः ॥ त्वमसि दुर्जगदुस्यहरोनिशं त्वमसि वि
 स्तृतलोचनरजकः ॥ १४ ॥ त्वमसि विश्वपतिः श्रितबंधवस्त्वमसि वक्रतिरस्कृतचंद्र
 माः ॥ त्वमसि वैष्णवमुष्णदोत्रवस्त्वमसि तीर्थकरः प्रतिबोधदः ॥ १५ ॥
 त्वमसि ज्योतिषं विवलाहकस्त्वमसि बंधुरमूर्तिधरोऽजरः ॥ त्वमसि सर्वविशुर्विग
 तातुरस्त्वमसि संयममंडनमंडितः ॥ १६ ॥ त्वमसि शांतरसाश्रितचेतनस्त्वमसि
 पौरुषनिष्कृतकर्मणः ॥ त्वमसि दुर्लभबोधिनिबंधनस्त्वमसि कामदुषाधिकदानदः
 ॥ १७ ॥ त्वमसि संचितपुण्यनिधिः परस्त्वमसि विघ्नसरीसृपगारुडः ॥ त्वमसि शु
 ब्रयशोनरमंदिरस्त्वमसि संघजयोन्नतिहर्षदः ॥ १८ ॥ त्वमसि सत्वहितो मतिव
 र्धनस्त्वमसि धर्मसगोजसर समः ॥ त्वमसि चक्रिनतो जविशेखरस्त्वमसि पारग
 तः परमेश्वरः ॥ १९ ॥ त्वमसि सत्यपुरामलनूपणस्त्वमसि संधितपादमृगाधि
 पः ॥ त्वमसि केवल्युग्मविराजितस्त्वमसि वीरजिनो जिननायकः ॥ २० ॥
 त्वमसि शासनपोतनियामकस्त्वमसि साधुदयालुलज्जामकः ॥ त्वमसि सौख्यकरस्त्रिंश
 लांगजस्त्वमसि विश्वगुरुः शुभमागरः ॥ २१ ॥ हरिणीतंदः ॥ जयति सततं वीरः शं
 शुर्नवोदधिपारगो जगति तिलकः पापध्वांते गजस्तिरनुत्तरः ॥ कुशलनिलयस्तीर्थस्वा

मी सुरासुरसंस्तुतो विदितमद्भिना विश्वे विश्वेश्वरान्वितपञ्चज ॥ २५ ॥ पञ्चवक्त्र
 कुजापतसं यतिधर्मदेशक फजदिकापागमंगिपात्रक ॥ नरीमि नीरं मतिद विम
 वद मनोरथसपादनकामकुञ्जर ॥ २६ ॥ नृजंगप्रयातमुद ॥ प्रभुं देवाय जिनवि
 श्वनाथं जगद्धारुचूडामणि वीरनाथं ॥ सुतेऽहं जिताग्नि नतमग्निनाय सदा कृति
 कारं नरैर्दधिनाथ ॥ २७ ॥ स्रग्धरामुद ॥ श्रीगजं नीम्वेय प्रणतमुग्मणि वनमन्त्र
 धिराजं कल्याणानोधिदृष्टी विमज्जगधरं नाग्यर्मानाग्यकारं ॥ ये नञ्या मन्त्र
 ति प्रतिदिनमनयं चारुनक्त्या त्रिमय्य प्रग्याति ते जानते त्रिभुवनविदितो कीर्तिप्र
 गुजारकर्त्री ॥ २८ ॥ तुभ्य नमः समयधर्मनिर्देहाय तुभ्य नमस्त्रिभुवनप्रग्या
 राय ॥ तुभ्य नमः सुरनरामरसेयिताय तुभ्य नमो जिनजनाचितपञ्चनाय ॥ २९ ॥ तु
 भ्य नमोऽजितापते हरिचवनाय तुभ्य नमो वरकुजाग्न्याम्भगाय ॥ तुभ्य नमः प्रणत
 यनराधिपाय तुभ्य नमः प्रवररूपमनोहराय ॥ ३० ॥ तुभ्य नमो अग्निनायकनाथ
 काय तुभ्य नमो यतिततिप्रतिपालकाय ॥ तुभ्य नमो त्रिकचनीगजजोचनाय तुभ
 नमस्तनितनादविराजिताय ॥ ३१ ॥ तुभ्य नमः कुशलमार्गशिरायकाय तुभ्य नमस्त्रि
 कटकटनिषेधकाय ॥ तुभ्य नमो दुरितरोगचिकित्सकाय तुभ्य नमस्त्रिजगता हरि
 चृपणाय ॥ ३२ ॥ तुभ्य नमो दलितमोहतमोनराय तुभ्य नमः कनकस्तत्रिनभृज
 य ॥ तुभ्य नमोऽप्यखिलसद्वृणमंदिराय तुभ्य नमो मुखकुजादिस्तचडिकाय ॥ ३३ ॥
 तुभ्य नमोऽतिशयराजिनिभूषिताय तुभ्य नमः कुमतितापमुज्जनाय ॥ तुभ्य न
 मो मुखपयोधिद्वित्रिकाय तुभ्य नमो विगतकृतयमत्सराय ॥ ३४ ॥ तुभ्य नमो विदि
 तजय्यजनागघाय तुभ्य नमो निखिलासशयारकाय ॥ तुभ्य नमः प्रथितकीर्तिप
 शोन्विताय तुभ्य नमो जितहृषीकमुनी-वराय ॥ ३५ ॥ तुभ्य नमोऽप्रमितपुज्जननिर्मा
 ताय तुभ्य नमः सक्जवाड्मयपारगाय ॥ तुभ्य नमो जत्रिकचातकनीरदाय तुभ्य
 नमश्चरणैरुदायकाय ॥ ३६ ॥ कुञ्जकम् ॥ पीराष्टक पठति यः सततं त्रिसंख्यं स
 स्त्वा सदा प्रबलमीहजड प्रमाद ॥ तद्वाग्निं महुः कुरुते कमला निवास कल्याणसा
 गरं ध्रुवामसतामनीष्ट ॥ ३७ ॥

॥ अथ श्रीलोडणपार्श्वनाथस्तवनप्रारम्भः ॥

श्रीकरं कष्टहर्त्रं विधिवदप्रकाशक ॥ धिया तज्जितवागीश परमात्मानमन्वह ॥ १ ॥
 हमागारं रुपापात्रं गताधिध्याधिदृषण ॥ देहं तु सर्वकायं श्रीप्रदं दत्तामय ॥ २ ॥
 धनधान्यकरं लोके रमाकेजिपदं परं ॥ मर्मतामहमा नीरमूर्खतादोषवर्जितं ॥ ३ ॥
 आर्त्तसत्तापनेहारं सूरिश्रेणिशिरोमणि ॥ रिपुसारंगसारंगं मग्निनाथनिषेधितं ॥ ४ ॥

तेजसां मंदिरं रम्यं वाग्नितामोपदुर्जनं ॥ निःसीमं सर्वगोत्राणां श्रीमंतं गुणसागरं
॥ ७ ॥ कथिताचारमार्गायं कल्याणकमले विभुं ॥ प्रणतामोपदेवेशं शासनं कांतचूष
नं ॥ ८ ॥ गङ्गिताममन्दोदं रसनामृतसुंदरं ॥ सूर्याधिकप्रतापानिं रिक्यदं दमिर्तेहि
यं ॥ ९ ॥ नागैश्चिविबुधैः सेव्यं लोकानां शान्तिकारकं ॥ जडताया विवेचनं नयनाल्हा
टकारणं ॥ १० ॥ पालकं सर्वसत्त्वानां पाठ्यव्यक्तेण पूजितं ॥ नाकिमानववन्द्यां हि नाय
नायं जगत्प्रभुं ॥ ११ ॥ क्रियासंतनिनेतारं त्रासितानेकदोषकं ॥ कृतांतार्थविचारकं
तारतास्पृगजितं ॥ १२ ॥ संसारसागरे पोतं यस्मिन्नाविवर्जितं ॥ सर्वज्ञं मेघगंजी
रं दिनं विद्वन्मय सर्वदा ॥ १३ ॥ तेजोनिधिं मुदा पाठ्यं नवीमि लोमणान्निधं ॥ क
ल्याणमागम्येन मन्तुनं ह्यादिमाह्वरं ॥ १४ ॥ वादशनिः कुलकं ॥ श्रीमद्वोदण
पाठ्यनायमवनौ विख्यातगोत्रानिधे ये नय्या वरजावनक्तिसहिताः पूजन्ति सौख्या
यिनः ॥ ते सत्त्वाः सुखमानकीर्तिकजिताः कल्याणतुंगाः परा जायन्ते सुवने प्रतापरु
चिरा आदेयवाचः सदा ॥ १५ ॥

॥ अथ श्रीसेरीशपाश्चाटकप्रारंभः ॥

कामौघकर्तारमोपदेवाधीशस्तदाचर्चितपादपद्मं ॥ कल्याणकारं वरनीजवर्णं सेरी
शपाठ्यं नुय लोढणारखं ॥ १ ॥ सत्पुण्यवल्लीवनवारिधार निःशेषनव्यावन्निपूरिता
शं ॥ त्रैलोक्यपठत्रं सुवनाधिनायं सेरी ॥ २ ॥ सारंगवाणीजितचिन्तदाढ्यं सारगगंजी
रनिनादकांतं ॥ सारंगसारावकयुग्मराजं सेरी ॥ ३ ॥ विधेयु सत्वेयु रुपानिधानं स
म्यक्त्वरत्नानरणाकितांगं ॥ दुःस्वांगपशुं दजितारिर्वर्गं सेरी ॥ ४ ॥ अपारसंसारसमुद्
पोतं सर्वज्ञमाचारपवित्रवंगं ॥ राधांतशास्त्रार्थरहस्यदहं सेरी ॥ ५ ॥ वाणीरसानंदितवि
श्वविश्वं तीर्थकरं नागपुरेशपूज्यं ॥ सर्वत्र विख्यातयशोजिरामं सेरी ॥ ६ ॥ तेजोनिधिं
कामितकामकुंजं सौजन्यसौहार्दविलासपात्रं ॥ कल्याणसूर्यादिवितानहेतुं सेरी ॥
७ ॥ आदित्यचंद्राधिकदेहनासं सत्प्रातिहाय्याष्टराजिराजं ॥ स्फाराकृतौ मोहि
तदेवदेव सेरी ॥ ८ ॥ कलशः ॥ एवं कल्याणवद्यं त्रिचुवनतिलकं लोढणार्हं सुपार्थ
कृत्वैकाग्र्यं स्वचित्ते जवसफलकृते ज्ञानसंपत्तिसिद्धयं ॥ नित्यं ध्यायन्ति नय्याजिनसमय
रताः सुत्रजेश्यानिरामास्तेषां हर्षात्प्रकामं जवति च सद्ने मञ्जुपद्मानिवासः ॥ ९ ॥

॥ अथ श्रीसंजवनायाष्टकप्रारंभः ॥

जावण्यगेहं कलहेमवर्णं उद्योजिनं सुंदरवाहचिन्हं ॥ लक्ष्मीकलापार्णवधि
ण्यनायं देवेनैतं संजवनायमीहे ॥ १ ॥ श्येनांगजं दारुणकर्मगतौ वीरं वरं पू
तचरित्रशोभं ॥ हेमास्पदं सजुणरत्नखानिं देवै ॥ २ ॥ इन्द्राकुवगं वरतिग्मरश्मि

राकेडुयक गतवक्रमांथ ॥ अज्ञानवश्वानरगातिनीर वै० ॥ ३ ॥ ड खोदधो धी
समुद्भि० ॥ सत्प्रातिह्यार्पाष्टकराजिराज ॥ ह्रमानिप्रि विस्त्रुतपुण्यमूर्ति ॥ वै
वै० ॥ ४ ॥ नर्व्यमुदा सेपितपादपदं सज्ञानयज्ञाहतमोहनूरं ॥ ससाग्दवाकुन
मर्त्यमेघ देवै० ॥ ५ ॥ सत्कोर्त्तिपात्र डुरितारिसेव्य जगज्जनानदकरं गरण्य ॥ कारुण्य
युक्तपत्रिचिंत देवै० ॥ ६ ॥ कुदार्हदतं कजजोचनं ॥ यपु श्रियातजितसूर्यकांनि ॥
पापाधकारे ऽमलदीपक त देवै० ॥ ७ ॥ प्रसादनतत्परसेरुक्ष्येपितायैदाने सुर
देववृक्ष ॥ सुखरनेकर्युतचारुदेह देवै० ॥ ८ ॥ कजश ॥ इत्यष्टक श्रीजिनसत्तन्य
पठति ये मज्जुननावयुक्त्या ॥ तेपा गृहे पुण्यनिधानजव्या कयाणकाराश्च जवति रु
क्ष्य ॥ ९ ॥ इति श्रीमज्जिननायकस्य श्रीसूर्यपुरचूपणस्य श्रीसत्तननायस्याष्टक सपूर्ण ॥

॥ अथ श्रीसूक्तमुक्तावली प्रारभ ॥

मालिनी उद ॥ सकलसुष्ठुतवल्लीगृदजीभूतमाला निजमनसि निधाय श्रीजि
नस्य मूर्ति ॥ ललितवचनलीलालोकनापानिवर्द्धरिह कतिपयपद्य सूक्तमाना
तनोमि ॥ १ ॥ अथक्रमसग्रहकाव्य ॥ शार्दूलविक्रीडितउद ॥ तत्त्वज्ञानमनुष्य
सज्जनगुणान्यायप्रतिज्ञाह्रमा चिन्ताय च कुज विवेकप्रिनयो विद्योपकारोद्यमा ॥
दानक्रोधदयादितोपप्रियया साक्षात्प्रमादस्तथा साधुभावकधर्मवर्गविषये ज्ञेया
प्रसगाह्यमी ॥ २ ॥ अथदेवतत्वविषे मालिनीउद ॥ सकज करमगारी मोहमार्गा
धिकारी ॥ त्रिभुवनउपगारी केवलज्ञानधारी ॥ नृजिन नित सेवो देव ए नकिना
वे ॥ इहिज जिन जजता सर्व सपत्ति आये ॥ ३ ॥ जिनवरपदसेवा सर्वसपत्तिदा
ई ॥ निशिदिन सुखदाई कटपवल्ली सहार्ई ॥ नमि विनमि लहीजे सर्व विद्या वडाई ॥
कूपन जिनह सेवा साधता तेह पाई ॥ ४ ॥ अथगुरुविषे ॥ स्वपरसमयजाणे ध
र्मवाणी बखाणे ॥ परम गुरुकह्याथो तत्व नीशक माणे ॥ नविककज विकागे ना
नुज्य तेज जाते ॥ इहज गुरु नजो जे शुद्धमार्ग प्रकाशे ॥ ५ ॥ सुगुरुवचनसणे
निस्तरेजीवरगे ॥ निरमल नर याण जेम गगाप्रसंगे ॥ सुणिय सुगुरु केजी ॥ वाणि
रायप्रवेशी ॥ लहि सुरनव वासी जे हसे मोहवागी ॥ ६ ॥ अथधर्मविषे ॥ जलनि
धि जजवेला चड्यी जेम बाधे ॥ सकल विनवलीजा धर्मथी तेम साधे ॥ मनुअ
जनमकेरो सार ते धर्म जाणी ॥ नजिनजि नवि नावे धर्म ते सौख्य खाणी ॥ ७ ॥
इह धरम पसाये विक्रमे सत्य साध्यो ॥ इह धरम पसाये शाजिनो साक बाध्यो ॥
जस नर गज बाजी मृत्तिकाना जिकेई ॥ रणसमय थया ते जीव साचा तिकेई ॥
॥ ८ ॥ अथज्ञानविषे ॥ तन धन ठकुराई सर्व ए जीवनेठे ॥ पण इक इहिनु

ज्ञान संसारमां ठे ॥ नवजलनिधि तारे सर्व जे दुख वारे ॥ निजपरद्वित हेते
 ज्ञान ते कां न धारे ॥ ९ ॥ यवक्षि ६क गाथा बोधथी जे निवाखो ॥ ६क पदधि
 चिलातीपुत्र संसार वाखो ॥ श्रुतनणत मुझानी मास तुंठादि थावे ॥ श्रुतधि अच
 य हाये रोहिण्यो चोर नावे ॥ १० ॥ अथमनुष्यजन्मविषे ॥ नवजलनिधि नमंतां
 कोइ वेला विजोपे ॥ मनुजजनम लाथो दुल्लहो रत्न लेखे ॥ सफल कर सुधर्मा ज
 न्म ते धर्मयोगे ॥ परजनसुख जेथी मोहलक्ष्मी प्रजोगे ॥ ११ ॥ मनुजजनम पा
 मी आलस जे गमेठे ॥ अशिनृपतिपरे ते शोचनाथी नमेठे ॥ दुल्लह दश कथा थूं
 मानुखोजन्म ए ठे ॥ जिनधरम विजोपे जोडतां सार्थ ते ठे ॥ १२ ॥ अथसज्जन
 विषे ॥ सदयमन सदाई दु खियां जे सहार्थ ॥ परहित मतिदाई जास वाणी मि
 ठाई ॥ गुणकरि गहराई मेरुज्युं धीरताई ॥ मुजनजन सदाई तेह आनंददाई ॥ १३ ॥
 जइ डुरजन लोके दृढव्या दोष देई ॥ मनमलिन न थाए सज्जना तेह तेई ॥ दुप
 दजनकपुत्री अंजना कष्टयोगे ॥ कनकजिम कशोटी ते तिसी गील जोगे ॥ १४ ॥
 अथगुणविषे ॥ गुणगहि गुण जेमां ते बहू मान पावे ॥ नर सुरनिगुणे ज्युं फल
 जीजे चढावे ॥ गुणकरि बहु माने लोक ज्युं चंडमाने ॥ अति कश जिम माने पु
 र्णने थूं न माने ॥ १५ ॥ मलयगिरि कडे जे जवुलिंवाडि सोई ॥ मलयजतरु संगे
 चंदना तेइ होई ॥ इम लहिय बडाइथूं कीजिये संग रगे ॥ गजशिरचडि वेठी ज्युं
 अजा सिंहसंगे ॥ १६ ॥ अथन्यायविषे ॥ जग मुजस सुवाने न्यायजही उपाने ॥
 व्यसन डुरित नागे न्यायथी लोक वारं ॥ इम उदय विमानी न्याय अंगी करी
 जे ॥ अनय परिहरीजे विद्वने वड्य कीजे ॥ १७ ॥ पशु पण तस सेवे न्यायथी जे
 न चूके ॥ अनयपथ चले जे जाइ ते तान् मूक ॥ कपिकुज मित्रि सेव्यो गमने
 सीस नामी ॥ अनयकरि तज्यो ज्युं जाइए लंकस्वामी ॥ १८ ॥ हय गय न सहार्थ
 युद्ध कीर्ती सदाई ॥ गिणुविजय वधाई न्याय ते धर्मदाई ॥ धर्मनय धरे जे ते सुखे
 वरि जीपे ॥ धर्मनय विद्वणा तेहने वरि कोपे ॥ १९ ॥ धर्मनय पसाये पांमवा
 पंच तेई ॥ करि युधं जय पास्या गज्यजीजा लहेई ॥ धर्मनय विद्वणा कांगवा
 गर्व माता रणसमय विगृता पांमवा तेह जीया ॥ २० ॥ अथप्रतिज्ञाविषे ॥
 शुन अशुन जिकाई आदर्युं जे निवाहे ॥ रवि पण तस जोवा ध्याम जाणी
 वगाहे ॥ कग्गिहन निवाहे तान् निरुनंत आपे ॥ मज्जिन ननु पखाजे
 निंधुमां तूर आपे ॥ २१ ॥ पुत्रपरयाण मोटा जे गणीजे धगाये ॥ जिण जिम प
 दिवज्युं ते न ठांडे पगाये ॥ निग्गि विष धग्यो जे ते न अद्यादि नाग्या ॥ २२

गति नर लेई विक्रमादित्य राख्यो ॥ २२ ॥ अथ उपशमविषे ॥ उपशम त्रि
 कारी सर्वदा लोकमांही ॥ उपशम धर प्राणी ए समो साख्य नांही ॥ तप ज
 प सुर सेवा सर्व जे आदरे ठे ॥ उपशमविण जे ते प्राणि मया करे ठे ॥ २३ ॥
 उपशम रस लोना जास चित्ते विराजी ॥ किम नर नर केरी रिद्धिमां तह ग
 जी ॥ गज मुनिवर जेहा धन्य ते ज्ञान गेहा ॥ तपकरि ठग देहा शानि पीपू
 प मेहा ॥ २४ ॥ अथ त्रिकरणशुद्धिविषे ॥ जग जन सुखदाई चित्त एवु सदाई ॥
 मुखे अति मधुराई साच वाचा सुदाई ॥ वपु परहित हेते त्रण ए शुद्ध नने
 ॥ तप जप व्रत सेवा तीर्थ ते सर्व तेने ॥ २५ ॥ मण वच तनु त्रण्ये गगनू
 शुद्ध जेने ॥ निज घर निवसता निर्जरा धर्म तेने ॥ जिम त्रिकरण शुद्धे दीप
 दी अथ वाव्यो ॥ घर सफल फलतो शीज धर्म सुहाव्यो ॥ २६ ॥ अथ कुनविषे
 सहज गुण वशे ज्यू शखमा श्वेतताई ॥ अमृत मधुरताई चडमां शीतनाई
 कुवलय सुरनाई इक्षुमा ज्यू मिठाई ॥ कुजज मनुजकेरी त्यू सुनावे ननाई ॥
 ॥ २७ ॥ जिण घर वर विद्या जो हुवे तो न रुद्धि ॥ जिण घर डुय लाजे ता
 न सौजन्य वृद्धि ॥ सुकुज जनम योगे ते त्रणे जो लहीजे ॥ अथन कुमर नृ
 तो जन्म साफत्र कीजे ॥ २८ ॥ अथ विवेकविषे ॥ हृदय घर विवेके प्राणि
 जो दीप वासे ॥ सकल नव तणो तो मोह आधार नाजे ॥ परम धरम वस्तु त
 त्व प्रत्यक्ष नासे ॥ करम नर पतंगा स्वाग तेने विधसे ॥ २९ ॥ त्रिकन नर
 कहीजे जे विवेके ग्रिहीना ॥ सकल गुण नखा जे ते विवेके विलीना ॥ जिम सुम
 ति पुरोधा नूमि गेहे वसते ॥ उगति जुगति कीयी जे विवेके उगते ॥ ३० ॥
 अथ विनय विषे ॥ निशिबिण शशि सोहे ज्यू न शोले कजाई ॥ विनयविण
 न सोहे त्यू न विद्या वमाई ॥ विनयवहि सदाई जेह विद्या सदाई ॥ विनय
 विण न काई लोकमा उच्चताई ॥ ३१ ॥ विनय गुण वहीजे जेहथी श्री वरीजे ॥
 सुर नर पति लोना जेह हेला लहीजे ॥ पर तणय शरीरे पेशवा जे सुविद्या ॥
 विनय गुणधि लाधी विक्रमे तेह विद्या ॥ ३२ ॥ अथ प्रियाविषे ॥ अथम म
 ति प्रयुज्ये विद्याये कोन गजे ॥ रिपु दल बल नजे विद्याये विश्व रजे ॥ धनधि
 अखय विद्या सीख एणे तमासे ॥ गुरुमुख नणि विद्या दीपका जेम नासे
 ॥ ३३ ॥ सुर नर सुप्रससे विद्याये वरि नाजे ॥ जगि सुजस सुवासे जेह वि
 द्या उपासे ॥ जिणकरि नृप रज्यो नोज बाणे मयूरे ॥ जिणकरि कुमारिदा
 रीज्यो हेम सरे ॥ ३४ ॥ अथ उपकारविषे ॥ तन धन तरुणाई आधु ए चंचला ठे ॥

परहित करि ले जे ताहरो ए समे ठे ॥ जव जनम जरा जां लागे
 वंत साई ॥ कहि न तिण समे तो कोण यागे सहाई ॥ ३७ ॥ नहि त
 रु फल खावे ना नदी नीर पीवे ॥ जस धन परअर्थे सो नजे जीव जीवे ॥
 नल करण नरिदा विक्रमा राम जेवा ॥ परहित करवा जे उद्यमी दक्ष तेवा ॥ ३८ ॥
 ॥ अथ उद्यमविपे ॥ रयण निहितरी ने उद्यमे लज्जि आणे ॥ गुरु जगति हरीने उ
 द्यमे शास्त्र जाणे ॥ दुख समय सहाई उद्यमे ठे नलाई ॥ अति अलस तजी
 ने उद्यमे लाग नाई ॥ ३९ ॥ नृपगिर निपतंती बीज जात्कारकारी ॥ उद्यम क
 रि सुबुद्धी मंत्रिण ते निवारी ॥ तिम निज सुतकेरी आवती दुर्दशाने ॥ उद्यम
 करि निवारी ज्ञानगर्भ प्रधाने ॥ ४० ॥ अथ दानविपे ॥ धिर नहि धन राख्यो
 तेम नाख्यो न जाए ॥ इण पर धन जोतां एव गत्या जणाए ॥ ५६ सुगुण सु
 पात्रे जेहू दे जक्ति जावे ॥ निधि जिम धन आगे साय तेहीज आवे ॥ ४१ ॥
 नल बलि हरिचंदा नोज जे जे गवाए ॥ प्रह समय सदा ते दानकेरे पसाए ॥
 ५७ लहदय विमास्ती सर्वथा दान दीजे ॥ वन सफल करीजे जन्मनो लाहु ली
 जे ॥ ४२ ॥ अथ शीजविपे ॥ अशुचि करम घाले शीज शोभा दिखाले ॥ गुणगण
 अशुआले आपदा सर्व टाले ॥ तस नर बहु जीवी रूप लावण्य देई ॥ परजव शि
 व हाई शीज पात्रे जिकेई ॥ ४३ ॥ ५८ जग जिनदास श्रेष्ठ शीजे सुहायो ॥ ति
 म निरमल शीजे शीज गंगेव गायो ॥ कलि करण नरिदा ए समां ठे जिकेई ॥
 परजव शिव पामे शीज पात्रे तिकेई ॥ ४४ ॥ अथ तपविपे ॥ तरणि किरणथी
 ज्युं सर्व अंधार जाए ॥ तपकरि तपथी ल्युं दुख ते दूर थाए ॥ बलि मज्जिन य
 यूं जे कर्मचमाल तीरे ॥ किम तनु न परखाले ते तपस्वर्ण नीरे ॥ ४५ ॥ तपविण
 नवि थाए नाश दु कर्म केरो ॥ तपविण न टले जे जन्म संसार फेरो ॥ तप ब
 लि लहि लब्धी गोतमे नंदिखेणे ॥ तप बलि वपु कीरुं विष्णु वैकीय जेणे ॥ ४६ ॥
 अथ जावविपे ॥ मनविण मिलवो ज्युं जाववो दंतहीणे ॥ गुरुविण जणवो ज्युं
 जीमवो ज्युं अलूणे ॥ जसविण बहु जीवी जीव ते ज्युं न सोहे ॥ तिम धरम
 न सोहे जावना जो न होहे ॥ ४७ ॥ जरत नृप इजाची जीरणश्रेष्ठि जावे ॥
 बलि बलकल चीरी केवल ज्ञान पावे ॥ बलनद हरिणो जे पंचमे स्वर्ग जाए ॥
 ५९ गुण पसाये तास निम्नार थाए ॥ ४८ ॥ अथ क्रोधविपे ॥ तृण दहन द
 हंतो वस्तु ज्युं सर्व वाले ॥ गुण करण नरी ल्युं क्रोध काया प्रजाले ॥ प्रसम ज
 लद धारा बन्धि ते क्रोध वारो ॥ तप जप व्रत सेवा प्रीतिवल्ली ब्यारो ॥ ४९ ॥

धरणि परछुरामे क्रोधि निहृत्रि कीधी ॥ धरणि सुनुमराये क्रोधि निहृत्रि ता
 धी ॥ नरकगति सहायी क्रोय ए ड ख दाई ॥ वरज वरज नाई प्रीति दे जे क्या
 ई ॥ ४७ ॥ अथ मानविषे ॥ विनय वनतणी जे मूल शाखा प्रिमोडे ॥ सुगुण क
 नककेरी शृंगलाबंध तोडे ॥ उनमद करि दोडे मान ते मत्त हाथी ॥ निनवत्त
 करि ले जे अन्यथा दूर एयी ॥ ४८ ॥ विषद प्रिय समो ए मान ते सर्प जाण
 मनुज विकल होवे एण मंके जडाणो ॥ इह न परिहस्यो जो मान डयाधने तो ॥
 निज कुज विणसाड्यो मानने जे वहतो ॥ ४९ ॥ अथ मायाविषे ॥ निरुपण
 निवारी हीयडे हेज धारी ॥ परिहर ठल माया जे असतोपकारी ॥ मधुर मधु
 बोले तोहि विश्वास नाणे ॥ अहि गिलण प्रमाणे मायिने लोक जाणे ॥ ५० ॥
 म कर म कर माया दन दोषद्रु ठाया ॥ नरय तिरिय केरा जन्म दे जेह माया ॥
 बजि नृप ठलवाने विष्णु माया वहतां ॥ लहुयपण लहूं जे वामनारुप सेतां
 ॥ ५१ ॥ अथ लोचविषे ॥ सुण वयण सयाणे चित्तमा लोच माणे ॥ सकन
 सनकेरो मार्ग ए लोच जाणे ॥ इक खिण पण एने सग रगे म लागे ॥ नव
 नव डुख दे ए लोचने दूर त्यागे ॥ ५२ ॥ कनकगिरि कराया लोचयी नदराये ॥
 निज अरथ न आया ते हखा देवताये ॥ सयल निप्रि लही जे स्वाय ते विश्व
 कीजे ॥ मन तनह वरीजे लोच तुला न ठीजे ॥ ५३ ॥ अथ दयाविषे ॥ सुठत क
 लप वेली लहि विद्या सहेली ॥ विरतिरमण केली शांति राजा महेली ॥ सकन
 गुण जलेरी जे दया जीव केरी ॥ निज हृदय धरी ते साधिए मुक्ति सेरी ॥ ५४ ॥
 निज सरण परेयो शेनथी जेण राख्यो ॥ पट दशम जिने ते ए दया धर्म दा
 ख्यो ॥ तिह हृदय धरीने जो दया धर्म कीजे ॥ नवजलधि तरीजे ड ख दूरे करी
 जे ॥ ५५ ॥ अथ सत्यविषे ॥ गरल अमृत वाणी साचथी अग्नि पाणी ॥ सज
 सम अहिराणी साच विश्वास खाणी ॥ सुपसन सुर कीजे साचथी ते तरीजे ॥
 त्रिण अजिक तजीजे साचवाणी बदीजे ॥ ५६ ॥ जग अपजश वाधे कूडवाणी
 वदतां ॥ वसु नृपति कुगल्यें साख कूडी नरतां ॥ असत वचन वारी साचने वि
 स धारी ॥ वद वचन विचारी जे सदा सारन्यकारी ॥ ५७ ॥ अथ चोरीविषे ॥ पर
 धन अपहारे स्वार्थें चोर हारे ॥ कुल अजस वधारे बध घातादि धारे ॥ पर धन
 तिण हेते सर्प ज्यू दूर चारी ॥ जग जन हितकारी होय सतोप धारी ॥ ५८ ॥
 निशिदिन नर पामे जेहथी ड ख कोडी ॥ तज तज धन चोरी कष्टनी जेह ओरी ॥
 पर विनव हरतो रोहिणी चोर रगे ॥ इह अजय कुमारे ते ग्रहो बुद्धि सगे ॥ ५९ ॥

अथ कुशीजविपे ॥ अथश पमह वागे लोकमां लीह जागे ॥ डुरजन बहु जागे
 जे कुजे लाज लागे ॥ सजन पण विरागे मां रमे एण रागे ॥ परतिय रस रागे दो
 पनी कोडि जागे ॥ ६१ ॥ परतिय रसरगे नाश लंकेश पायो ॥ परतिय रस त्या
 गे शीज गंगेव गायो ॥ द्रुपद जनक पुत्री विश्व विश्वे विदीती ॥ सुर नर मिलि सेवी
 शीजने जे धरंती ॥ ६२ ॥ अथ परिग्रहविपे ॥ शशिवदय वधे ज्युं सिंधु वेला नलेरी ॥
 धनकरि मन साए तेम वाधे घणोरी ॥ डुरित नरग सेरी तुं करे ए परेरी ॥ ममकर अथि
 केरी प्रीति ए अर्थकेरी ॥ ६३ ॥ मनुज जनम हारे ॥ ड.खनी कोडि धारे ॥ परिग्र
 ह ममता ए स्वर्गना सौख्य वारे ॥ अधिक धरणि लेवा धातकी खंम केरी ॥ सुखम
 कुगति पामी चक्रिराये घणोरी ॥ ६४ ॥ अथ संतोषविपे ॥ सकल सुख नराए विश्व
 तावड्य थाए ॥ नवजलधि तराए ड ख दूरे पलाए ॥ निज जनम सुवारे आपदा
 दूर वारे ॥ निज धरम वधाने जेह संतोष धारे ॥ ६५ ॥ सकल सुखतणो ते सार
 संतोष जाणो ॥ कनक रमणिकेरी जेह डडा न आणो ॥ रजनि कपिन बांध्यो स्व
 र्णनी लोलताए ॥ नमर कमल बांध्यो ते असंतोषताए ॥ ६६ ॥ अथ विषयविपे ॥
 शिवपद यदि वांटे जेह आनंद दाई ॥ विषम विषया तो ठांनि दे ड.खदाई ॥
 मधुर अमृत धारा दूधनी जो लहीजे ॥ अति विरस सदा तो कांजिका संग्रही
 जे ॥ ६७ ॥ विषय विकल ताणी कीचके नीम नार्या ॥ दशमुख अपहारी जा
 नकी रामनार्या ॥ रति धरि रहनेमी क्रीडवा नेमि नार्या ॥ जिण विषय न वज्या
 तेह जाणो अनार्या ॥ ६८ ॥ अथ इंद्रियविपे ॥ गज मगर पनंगा जेह जंगा कुरं
 गा ॥ डक डक विषयार्थे ते लहे ड ख चंगा ॥ जस परवश पावे तेहनुं शुं कही
 जे ॥ इम हृदय विमात्सी इंद्रि पांचे दमीजे ॥ ६९ ॥ विषय वन चरंतां इंद्रि जे
 उंटडा ए ॥ निज वश नवि गव्हे तेह दे ड खडा ए ॥ अवश करण मृत्यू ज्युं अगुमें
 दि पामे ॥ स्ववश सुख लह्या ज्युं कर्म गुर्गोडि नामे ॥ ७० ॥ अथ प्रमादवि
 पे ॥ सडु मन सुख वांटे ड खने को न वांटे ॥ नहि धरम विना ते सौख्य ए संपजे
 वे ॥ इह सुधरम पामी कां प्रमादे गमीजे ॥ अति अजग तजीने उद्यमे धर्म की
 जे ॥ ७१ ॥ इह दिवश गया जे तेह पाठा न आवे ॥ धरम समय आजे कां प्र
 मादे गमावे ॥ धरम नवि करे जे आधु आजे वहावे ॥ शशि नृपनिपरे त्युं तोच
 ना अंत पावे ॥ ७२ ॥ अथ साधुधर्मविपे ॥ शार्दूल विक्रीडितछंदः ॥ जे पंच व्रत मेक
 जाण निवहे. नि.मंग गे रहे ॥ पंचाचार धरे प्रमाद न करे, जे ड परिमिता तरे ॥
 पांचे इंद्रि तुरंगमा वश करे. मोक्षार्थेने संपदे ॥ एवो डप्कर नाधु धर्म धन ते, जे

ज्यू ग्रहे त्यू वहे ॥ ७३ ॥ माजिनीठंद ॥ मयण सरव मोमी कामिनी सग तोमी
 तजिय कनक कोडी मुक्तिसू प्रीति जोडी ॥ नय नय नय वामी गुह चात्रि पामी ॥
 इह जग गिरगामी ते नमो जयु स्वामी ॥ ७४ ॥ अथ श्रावकधर्म विषे ॥ श
 र्दूलविक्रीडितछंद ॥ जे सम्यक्त लही सदा व्रत धरे, सर्वज्ञ सेवा करे ॥ सव्या वक्ष
 क आदरे गुरु नजे, दानादि धर्माचरे ॥ नित्ये सद्गुरु सेवना मनधरे एवो जि
 नाधीशरे ॥ जाख्यो श्रावकधर्म दोय दण्डा, जे आदरे ते तरे ॥ ७५ ॥ माजिनी
 ठंद ॥ निशिदिन जिनकेरी जे करे गुह सेवा ॥ अणु व्रत ररि जे ते काम आनंद
 देवा ॥ चरम जिन वरिदे जे सुयमें सुवास्या ॥ समकित सतवता श्रावका ते प्रस
 स्या ॥ ७६ ॥ इम अरथ रसाला जेरची सूक्तमाला ॥ धरम नृपति वाना मार्ग
 नी ठंद गाजा ॥ धरम मति धरता ए इहा पुण्य वाच्यो ॥ प्रथम धरम केरा सार ए
 वर्ग साच्यो ॥ ७७ ॥ इति श्रीमत्सूक्त मुक्तावल्या धर्मवर्ग प्रथम समाप्त ॥ १ ॥

॥ अथ अर्थवर्ग प्रारंभ ॥

उपेष्टयजाठंद ॥ अथार्थवर्गे हितचितन श्रीभित्तपचार्यस्य महीशसेवा ॥
 खलादिमेत्री व्यसनादि चैव, मिहावधार्या कतिचित्प्रसंगा ॥ १ ॥ अथ अर्थ
 विषे माजिनी ठंद ॥ अरथ अरजि जेणे स्वापते विश्व होवे ॥ जिण विण गु
 ण पिदा रूपने कोण जोरे ॥ अजिनव सुखकेरो सार ए अर्थ जाणी ॥ सकन
 धरम एथी साधिए चित्त आणी ॥ २ ॥ अरथ विण कपन्नो जेह वेद्यास ना
 ख्यो ॥ अरथ विण वसिष्टे राम जातो उवेख्यो ॥ सुरुत सुजस कारी अर्थ ते ए
 उपाजो ॥ कुणज उपजतो अर्थ ते दूर वजो ॥ ३ ॥ अथ हित चितनवि
 पे ॥ परहित करवा जे चित्त उद्याह धारे ॥ पररुत हितहीये जे न कोई विसारे ॥
 प्रति हित परथी ते जे न पांठे कदाई ॥ पुरुष रयण सोई वदिए सो सदाई ॥ ४ ॥
 निज डुव न गणीने पारक ड ख वारे ॥ तिहत्तणि बलिहारे जाइए कोडि वा
 ने ॥ जिम पिपन्नर जेणे मरु पीडा सहिने ॥ विषधर जिनवीरे वूजव्या ते वहीन
 ॥ ५ ॥ अथ लक्ष्मीविषे ॥ हरि सुत रति रगे जे रमे रात सारी ॥ शिवतनय कुमा
 रो ब्रह्म पुत्री कुमारी ॥ हितकरि दृगजीजा जेहने लछि जोवे ॥ सकल सुख ल
 हे सो सोहि लिख्यात होवे ॥ ६ ॥ लखमि बजि पशोदा नदने विश्व मोहे ॥ ल
 खमि विण विरूपी सद्य निहू न सोहे ॥ लखमि लहिय राके जे शिलादित्य ना
 ज्यो ॥ जगमि लहिय शाके विक्रमे विश्व रज्यो ॥ ७ ॥ अथ रूपणविषे ॥ रूप

कण जिम मंचे कीटिका धान्यकेरो ॥ मधुकर मधु संचे नोगवे को अनेगे ॥ ति
म धन रुपणकेगे नोपकारे दिवाये ॥ ५॥ महि विलय जाए अन्यथा अन्य खाए ॥
७ ॥ रुपण पणु धरंतां जे नवे नंद राया ॥ कनक गिरि कराया ते तिहां अर्थ
नाया ॥ ६॥ मम मजत करंतां दुःख वामे वसीजे ॥ रुपण पणु तजीजे मेयज्युं दा
न दीजे ॥ ७ ॥ अथ याचनविपेः ॥ निगमल गुण राजी त्यां लगे लोक राजी ॥
तव लग कहि जीजी त्यां लगे प्रीति जाजी ॥ सुजन जन सनेही त्यां लगे मि
त्र तेही ॥ सुख थकि न कहीजे ज्यां लगे देहि देही ॥ १० ॥ ज६ बडपण वांजे
मांगजे तो न कांड ॥ लहु पण जिण होवे केम कीजे तिकाई ॥ जिम लघु थ६ सोजें
वीर्यी दान लीधूं ॥ हरि वल नृप आगे वामना रुप कीधूं ॥ ११ ॥ अथ नि
र्थनविपेः ॥ धनविण निज बंधू तेहने दूर ठंडे ॥ धनविण ग्रह नार्या तेह सेवा न
मंडे ॥ निरजल सरजेवो देह निर्जीव जेवो ॥ निरधन तृण जेवो लोकमें ते गणे
वो ॥ १२ ॥ सरवर जिम मोहे नीर पूरे जरायो ॥ धन करि नर सोहे तेम नीते
उपायो ॥ धनकगिय मुंहंतो माय जे जाए दूतो ॥ धनविण पग सूजी तेह दीतो मरं
तो ॥ १३ ॥ अथ राज सेवाविपेः ॥ सुजनसुं हित कीजे दुर्जना सीख दीजे ॥ जग
जन वय कीजे चित्त बांठा वरीजे ॥ निज गुण प्रगटीजे विश्वना कार्य कीजे ॥ प्रभु
मम विचरीजे जो प्रभुमेव कीजे ॥ १४ ॥ जगतिकरि बडानी सेव कीजे जिकाई
॥ अधिक फल न आपे कर्मयी ते तिकाई ॥ जलधि तरिय लंका सीत संवेस
लावे ॥ हनुमत करमे ते राम कन्होट पावे ॥ १५ ॥ अथ खलताविपे ॥ रस विर
स नजे ज्यू अंभ निंव प्रसंगे ॥ खल मिलण दुवे ल्यं अंतरंग प्रसंगे ॥ सुण सु
ण ससनेही जाणि ले रीति जेही ॥ खल जन निसनेही तेहशूं प्रीति केही ॥ १६
मगर जल वसंतो ते कपीगय दीतो ॥ मधुर फल चखावी ते कखो मित्र मीतो
॥ कपि कल्लिज नखेवा मत्स खेजी खलाई ॥ जलमहिं कपि बुझी ठांनि दे ते जला
ई ॥ १७ ॥ अथ अविश्वाशविपे ॥ उपजाति ठंद ॥ विश्वासिसाथे न ठजे रमीजे ॥ न
वेरि विश्वास कदापि कीजे ॥ जो चित्त ए थीर गुणो धरीजे ॥ तो लज्जि लीजा ज
गमां वरीजे ॥ १८ ॥ इंडवजाठंद ॥ चाणायके ज्यू निज काज साखो ॥ जे राज नागी नृप
तेह माखो ॥ जो घूअडे काक विश्वास कीयो ॥ तो वायसे घूकने दाह दीयो ॥ १९ ॥
अथ मैत्रीविपे ॥ मालिनीठंद ॥ करि कनक सरीसी साधु मैत्री सवाई ॥ धनि कसि
तप वेधे जास वाणी सवाई ॥ अहव करहि मैत्री चंडमां सिंधु जेही ॥ घट घट
वध बाधे सारखा वे सनेही ॥ २० ॥ ६६ सहज सनेहे जे वधे मित्रताई ॥ रवि प

वचन निवाहे लाज ग्युंगज्य वाजे ॥ व्रत नय कुजगीतें मातज्यूं लाज पाले ॥ सक
ज गुण सुहावे लाजथी नावदेवे ॥ व्रत नियम लह्यो जे जाऽ लक्षा प्रनावे ॥ ३४ ॥
शालिनी ठंद ॥ एवा जे जे रुखडा नाव राजे ॥ एणेविथें अर्थथी तेह ठाजे ॥ एवं
जाणी सार ए सारख्य केरो ॥ ते धोरा जे अर्थ अर्जे नजेरो ॥ ३५ ॥ इतिश्री सूक्त
मुक्तावल्यां अर्थवर्गों द्वितीय. समाप्त. ॥ २ ॥

॥ अथ कामवर्ग प्रारंभः ॥

उपजाति ठंदः ॥ ग्राह्याः कियंतः किल कामवर्गे कामो नृनार्यो गुणदोषजाजः ॥
सुजहर्षणं योगवियोगयुक्तः समातृपितृप्रमुखा प्रसंगाः ॥ १ ॥ अथ कामविषे ॥
कंदर्प पंचानन तेज आगे ॥ कुरंग जेवा जगजीव नागे ॥ स्त्रीगस्त्र लेई जग जे व
दीता ॥ तिण्ण देवा जनवृंद जीता ॥ २ ॥ शालिनी ठंदः ॥ मनमथ जगमांहे ड
ज्यी जे अद्यापी ॥ त्रिचुवन सुरराजी जासगस्त्रे सतापी ॥ जलज विधि उपासे वा
दिजा विष्णु सेवे ॥ हर हिम गिरिजाने जेण अर्धांग देवे ॥ ३ ॥ शार्दूलविक्रीडित
ठंदः ॥ जिह्वाचाव चव्यो मदेश उमया, जे काम रागे करी ॥ पुत्री देखि चव्यो चतुर्मु
ख हरी, आहेरिका आदरी ॥ इंद्रे गोतमनी त्रिया विलसिने, संजोग ते ओलव्या ॥
कामे एम महंत देव जग जे, ते ओलव्या रोलव्या ॥ ४ ॥ शालिनी ठंदः ॥ नल नृ
पद वदंती देखि चारित्र चाजे ॥ अरह नरहनेमी ते तपस्या विटाले ॥ चरम जिन
मुनी ते चिह्नणारूप मोहे ॥ मयण सर व्यथाना एह उन्माद सोहे ॥ ५ ॥ अथ
गुणदोषोद्भावनविषे ॥ ग्योऽस्ताठंदः ॥ उत्तमा पण नरा न संजवे ॥ मध्यमा तिम
न योपिता हुवे ॥ एह उत्तमिक मध्यमी पणो ॥ वेहुमांहि गुणदोषनो गिणो ॥ ६ ॥
तत्र पुरुषगुणा यथा ॥ शार्दूलविक्रीडितठंदः ॥ जे नित्ये गुण वृंद ले परतणा, दोषां
न जे दाखवे ॥ जे विश्वे उपगारिने उपकरे, वाणीसुधा जे लवे ॥ पूरा पूनिम चंद
जेम सुगुणा, जे धीर मेरुसमा ॥ उंढा जेह गंजीर सायर जित्या, ते मानवा उत्तमा
॥ ७ ॥ अनुपुष्प ठंदः ॥ रूप सौजाग्य संपन्नाः सत्त्वादियुणशोचनाः ॥ ते लोके विरला
धीराः श्रीराम सदृशा नराः ॥ ८ ॥ अथ पुरुष दोषा यथा ॥ शार्दूलविक्रीडितठंदः ॥
जंकातामि हरंति राम तजि जे, शीतातणी एवकी ॥ स्त्रीवेची हरिचंद पांढव नृपे, क
ण्या न राखी सकी ॥ रात्रें ठांनि निज स्त्रिया नल नृपे, ए दोष मोटा जणी ॥ जोवो
उत्तम मांहि दोष गणना, का वात बीजातणी ॥ ९ ॥ अथ स्त्रीगुणा यथा ॥ उपजा
तिठंदः ॥ सुसीख आजे प्रिय चित चाजे ॥ जे शीज पाले गृह चिंत टाले ॥ दाना

दि जेणे गृहधर्म होई ॥ ते मेहि नित्ये घरजति सोई ॥ १० ॥ अथ स्त्रीयोग
 ॥ उपजातिवृंद ॥ नर्त्ता हण्यो जे पति मारकाये ॥ नाख्यो नदीमा शुक्र मा
 ये ॥ सुदर्शनश्रेष्ठ सुशील राख्यो ॥ ते आन देई अजयाय दाख्यो ॥ ११ ॥
 ततिलका वद ॥ माख्यो प्रदेश सुरिकाति विषयावलीए ॥ राजा यशोर हल
 यनावलीए ॥ डखी कखो स्वसुर नृपूर पडिताए ॥ दोरी त्रिया इम न
 ण्ण दोपताए ॥ १२ ॥ अथ सुजहणी स्त्रीविषे - गार्दूलविक्रीडितवद ॥ रु
 रूपवती सुशील सुगुणी, लावण्य अंगे लसे ॥ लज्जालु प्रियवादिनी प्रियतणे, विन
 सदा जे वसे ॥ लीला यौवन उल्लसे उरवसी, जाणे नृलोके वशी ॥ एवी पुण्यनणे
 पसाय लहिये, रामे रमा सारशी ॥ १३ ॥ उपजातिवृंद ॥ सीता सुनडा ननराय ॥
 णी ॥ जे दोपदी शीजवती वखाणी ॥ जे एहवी शीजगुणे समाणी ॥ सुनहणा ते
 जगमाही जाणी ॥ १४ ॥ अथसयोगविषे ॥ माजिनी वद प्रियतस्वि प्रिययोगे वल
 से नेत्र रंगे ॥ हसित मुख शशीज्यु सर्व रोमाच अंगे ॥ कुच इक मुकु वरी नवता
 जे न दाखे ॥ प्रिय मिलण समे जे अतरो तेह राखे ॥ १५ ॥ अथ वियोगविषे
 दिन वरस समाणे रंणि कटपांत जाणे ॥ क्षिम रज कदली जे तेह जाजा प्रमाणे
 ॥ १६ ॥ अथ माताविषे ॥ इष्टवज्रावद ॥ प्रिय विरह प्रियाने डख शू शून जाण
 रज जेम आंणे ॥ ज्या र्म चर्या बहुधा परीखी ॥ त्या मातपूजा सदुमा सरिरी
 ॥ १७ ॥ जे मात मोह जिन एम कीमो ॥ गने वसता व्रत नेम लीथो ॥ जे मात न
 डा वयणे प्रबुद्धो ॥ शीना तपते अरहन्न सीमो ॥ १८ ॥ अथपिताविषे ॥ जे वान ना
 ये सुतने रमाडे ॥ प्रिया नणावे सरस्त्र जमाडे ॥ ते तातनो प्रत्युपकार एही ॥ जे तेह
 नी नकि हिये वहेही ॥ १९ ॥ मानिनीवद ॥ निपथ सगर राया जे हरीनड व
 डा ॥ तिम दशरथ गया जे प्रसन्ना सुनिडा ॥ मनक जनक जेते पुत्रने मोह ना
 खा ॥ स्वसुत हित करीते तेहना काज साखा ॥ २० ॥ अथ पुत्रविषे ॥ स्वागतावद
 मात तातपद पकज संया ॥ जे करे तस सुपुत्र कहेवा ॥ जेह कीर्ति कुजलाज वधा
 ॥ सूर्य जेम जगि तेज सधारे ॥ २१ ॥ शाजिनीवद ॥ गंगापुत्रे विश्वमा कीर्ति
 पो ॥ आझा जेणे तातकरीन लोपी ॥ ते धन्या जे अजनापुत्र जेवां ॥ जेणे की
 जानकी नाय संया ॥ २२ ॥ तोटकवद ॥ इम काम विलास वजास तए ॥ २
 नि हदे अनुनावतए ॥ निमचदन अंग रिजेप तए ॥ हिय होय सदा सुग
 तए ॥ २३ ॥ इति श्रीसूक्त मुक्तावली काम वर्गस्तृतीय समाप्त ॥

अथ मोक्षवर्ग प्रारंभः

उपजातिवन्दः ॥ ग्राह्या. कियंतः किल मोक्षवर्गे कर्मक्यासंयमनावनायाः ॥ वि
वेकनिर्वेदनिजप्रबोधा इत्येवमेते प्रवरप्रसंगाः ॥ १ ॥ मोक्षार्थविपे मालिनीव
दः ॥ इह नय सुख हेते के प्रवर्तं नजेरा ॥ परनय सुखहेते जे प्रवर्तं अनेरा ॥ अ
र अग्रथ ठंमी मुक्ति पंथा अराधे ॥ परम पुरुष सोई जेह मोक्षार्थ साथे ॥ २ ॥
तजिय नरत केरी जेण ठे खंड नूमी ॥ शिवपथ जिण साथो सोलमे सांति सामी ॥
गजमुनि सुप्रसिद्धा जेम प्रत्येक बुद्धा ॥ अवर अर्थ ठंडी धन्य ते मोक्ष बुद्धा ॥ ३ ॥
अथ कर्मविपे ॥ करम नृपति कोपे दुःख आपे घणोरा ॥ नरय तिरय केरा जन्म ज
न्मे अनेरा ॥ गुन परिणति होवे जीवने कर्म तेवे ॥ सुरनरपतिकेरी संपदा सोई
देवे ॥ ४ ॥ करम शशि कलंकी कर्म चित्तु पिनाकी ॥ करम वज्रि नरेंद्र प्रार्थना
विष्णुरांकी ॥ करम वग विधाता ईशू सूर्यादि होई ॥ सबल करम सोई, कर्म जेवो
न कोई ॥ ५ ॥ अथ कृमाविपे ॥ इरित नर निवारे जे कृमा कर्म वारे ॥ सकल
तप सधारे पुन्य लक्ष्मी वधारे ॥ श्रुत सकल अराधे जे कृमा मोक्ष साथे ॥
जिण निज गुण वाधे ते कृमा कां न साथे ॥ ६ ॥ सुगति लहि खिमाए खंड
सूरीत सीता ॥ सुगति दृढ प्रहारे कूरगद्गु मुनीता ॥ गज मुनित खिमाए मु
क्ति पंथा अराधे ॥ तिम सुगति खिमाए साधु मैतार्य साथे ॥ ७ ॥ अथ संयमविपे
स्वागता वंद ॥ पूर्व कर्म सवि संयम वारे ॥ जन्म वारिनिधि पार उतारे ॥ तेह संयम
न केम धरीजे ॥ जेण मुक्ति रमणी वश कीजे ॥ ८ ॥ तुंग शैल वज्रदेव सुहायो ॥ जे
ण सिंह मृग बोध वतायो ॥ तेम संयम लह्यीय अरायो ॥ जेण पंचम सुरालय पायो
॥ ९ ॥ अथ द्वादश जावनाविपे ॥ तत्र प्रथम अनित्य जावना ॥ मालिनी वंद ॥ धण
कण तनु जीवी बीज जात्कार जेवी ॥ सुजन तरुण मैत्री स्वप्न जेवी गणोवी ॥
अहमत ममताए मूढता कांई माचे ॥ अथिर अरथ जाणी एणगूं कोण राचे
॥ १० ॥ धरणि तरु गिरिंदा देखिए नाव जेई ॥ सुर धनुष परे ते जंगुरा नाव तेई
इम लह्य विमासी कारमी देह नाया ॥ तजिय नरतराया चित्त योगे लगाया ॥ ११ ॥
द्वितीय अस्तरण जावना ॥ परम पुरुष जेवा संह्या जे कृतांते ॥ अवर सरण के
तुं लीजिये तेह अंते ॥ प्रिय सुल्लद कुटंबा पाश वेवा जिकोई ॥ मरण समय राखे
जीवने ते न कोई ॥ १२ ॥ सुर गण नर कोढी जे करे जास सेवा ॥ मरण नय
न तूटा तेह ईश्वर देवा ॥ जगत जन हरंतो एम जाणी अनाथी ॥ व्रत ग्रहिय वि
तूटा जेह संसारमांथी ॥ १३ ॥ तृतीय संसार जावना ॥ शार्दूलविक्रीडितवृंद ॥

तिर्यचादि निगोद नारकिंती, जे योनि योनी रह्यां ॥ जीवे ड ख अनेक झोति
 णा, कर्मप्रभावे लह्यां ॥ या सयोग वियोग रोग बहु मा, या जन्म जन्मे झुवी ॥ ते
 ससार असार जाणि इहवो, जे ए तजे सो सुखी ॥ १४ ॥ इवजा उद ॥ जे हो
 ते उत्तम जाति जाए ॥ जे उच्च ते मयम जाति थाए ॥ ज्यू मोहमेना
 मुनींइ जाए ॥ ल्यू मशू सूरि पुरयकू थाए ॥ १५ ॥ चतुर्थ एकलनावन
 पुण्ये अकेलो जिव स्वर्ग जाए ॥ पापे अकेलो जिव नरुं जाए ॥ ए जीव ना अ
 व करेअकेलो ॥ ए जाणिने ते ममता महेलो ॥ १६ ॥ उपजाति छद ॥ ए एका जी
 व कुटव योगे ॥ सुखी झुखी ते तस विप्रयोगे ॥ स्त्री हाथ देखी बलयो अरु ना ॥
 मी प्रबोथ्यो तिणथी वहेलो ॥ १७ ॥ पंचम अन्यत्वनावना ॥ जो आपणो दे
 न होई ॥ तो अन्यको आपण मित्र कोई ॥ जे सर्व ते अन्य इहा नणीने ॥
 हां हर्ष पिपाद कीजे ॥ १८ ॥ देहादि जे जीवथकी अनेरा ॥ श्यो ड ख कीजे
 नामकेरा ॥ ते जाणिने बाधणिने प्रबोधी ॥ सुकोसले स्वागन सारकीरी ॥
 अशुचिनावना ॥ काया महा एह अशुचिताई ॥ जिहा नव वार वहे सदाई ॥
 रिफूर सुद्वय सोई ॥ ते काय सयोग मलीन होई ॥ १९ ॥ अशुचि देही नर नागिनी
 ॥ म राच जे ए मलमूत्र सेरी ॥ ए कारमी देह असार देखी ॥ चतुर्थ चक्रिय पण ते उबेकी
 ॥ २० ॥ सप्तमी आश्रवनावना ॥ माजिनी छद ॥ इह अविरति मिथ्या योग पापानि सां
 ५ण उण नय जीरा आश्रवे कर्म बाधे ॥ कर्म जनक जेने आश्रवा जे न रुधे ॥ स
 मर समय आत्मा सवरी सो प्रबुद्धे ॥ २१ ॥ इवजा छद ॥ जेकुडरीके व्रतवाडि दीधु
 ॥ नार्तणू तेवजि राज्य लीगु ॥ तेड ख पाम्या नरके घणोरा ॥ तेहेतु एआश्रव दोषकेरा ॥
 अष्टमी सवरनावना जे सर्वथा आश्रवने निरुंधे ॥ ते सवरी सवरनाव साधे ॥ ते नावना
 गुरुज स्वामी ॥ जेणे त्रिया कचन कोडिवामी ॥ २४ ॥ नवमी निर्जरा नावना ॥ मानिनी
 छद ॥ डुपदस तपजेवे कर्म ए निर्जरा ॥ उत्तपति थिति नागे लोक नावा जरा ॥
 जग बोधी जर्नना धर्मबुद्धी ॥ नय हरणि विनावो नावना एह बुद्धी ॥ २५ ॥ उपजाति छद ॥
 बे निर्जरा काम सकाम तेही ॥ अकाम जे ते मरुदेवि जेही ॥ ते ज्ञानथी कर्मह निर्ज
 रीने ॥ दृढ प्रहारी परि तो तरीजे ॥ २६ ॥ दशमी लोकनावना ॥ मानिनी छद ॥
 निम पुरुष विजोये ए अथो लोक तेवो ॥ तिरिय पण विराजे थाल स्योवन के
 या ॥ उरय मुरज जेवो लोकना जे प्रकास्यो ॥ तिमज नवन जानू केवनी ज्ञान
 नाम्यो ॥ २७ ॥ एकादश बोधिलेननावना ॥ स्वात्ता उद ॥ बोधि दीन लवि
 जेह आराधे ॥ ते ज्ञासुत परे शिव साधे ॥ धर्म नावन जेही नवि नावा ॥ राव

संप्रति परे मुख पावो ॥ २७ ॥ अथ रागविषे ॥ इंद्वजा ठंडः ॥ रागे म राचे नव
बंध जाणी ॥ जे जाण ते राग वडो अनाणी ॥ गौरी तणे राग महेस रागी ॥ अधांग वेवा नि
जबुद्धि जागी ॥ २८ ॥ अथ द्वेषविषे ॥ रे जीव विद्वेष मने म आणे ॥ विद्वेष संसार
निदान जाणे ॥ सातू नणंदे मिजि कूड कीधूं ॥ जूवं चुनडा शिर आल दीधूं ॥ २९ ॥
अथ संतोषविषे ॥ वसंततिलका ठंडः ॥ संतोष तृप्त जनने सुख होय जेवुं ॥ ते इव
बुद्ध जनने सुख नाहि तेवुं ॥ संतोषवंत जनने सहु लोक मेवे ॥ राजेंद्र रंक सरि
खा करि जेह जोवे ॥ ३० ॥ अथ विवेकविषे ॥ उपजाति ठंडः ॥ जो जेह चित्ते सुवि
वेक जाते ॥ तो मांढ अंधार विकार नाजे ॥ विवेक विज्ञानतणे प्रमाणे ॥ जीवादि जे
वस्तु स्वभाव जाणे ॥ ३१ ॥ इंद्वजा ठंडः ॥ वाला पणे संयम योग
धारी ॥ वर्षाकृतें काचजि जेण तारी ॥ श्रीवीरकेरो अयमत्त तेई ॥ सुज्ञान पाम्यो सु
विवेक जेई ॥ ३२ ॥ अथ निर्वेदविषे ॥ शार्दूलविक्रीडितठंडः ॥ जे बंधूजन कर्म बंधन जि
॥ नांगा जुजंगा गिणें ॥ जाणंतो विपत्तारिखी विषयता, संसारता ते हणे ॥ जे सं
सारह रागहेतु जनने, संसार नावा दुवे ॥ नावो तेई विरागवंत जनने, वैराग्यता
दाखवे ॥ ३३ ॥ वसंततिलकाठंडः ॥ निर्वेद ते प्रवज डुर्जर वंदिखाणो ॥ जे ठोडवा
मनधरे बुध तेह जाणो ॥ निर्वेदथी तजिय राज विवेक लीधो ॥ योगींद्र नर्तुहगि सं
यम योग लीयो ॥ ३४ ॥ अथ आत्मबोधविषे ॥ मोहर्नोद तजि केवज बोध हेंते ॥
ते ध्यान शुद्ध उदि नावनि एक चित्ते ॥ ज्युं नि प्रपंच निज ज्योति स्वरूप पावे ॥
निर्बोध जे अखय मोह मुखार्थे आवे ॥ ३५ ॥ माजिनी ठंडः ॥ नवि विषयतणा जे
चंचला मांख जाणी ॥ प्रियतम प्रिय योगा जंगुग चित्त आणी ॥ करमदल स्वपे
ई केवल ज्ञान जेई ॥ धन धन नर तेई मोह साथे जिकेई ॥ ३६ ॥ इति मोहव
र्गः चतुर्थः समाप्तः ॥

उपजाति वृत्त ॥ इत्येवमुक्ता किल सूक्तमाला विनूयिता वर्गचतुष्टयेन ॥ तनोतु
शोभा अधिकं जनानां वैवस्थिता भौक्तिकमात्रिकेव ॥ १ ॥ शार्दूलविक्रीडित वृत्तं ॥
आनीन्मनुष्यनिधुपार्वणशशी श्रीमन्पागवृषः सृष्टिः श्रीविजयप्रज्ञानियगुरुर्बुध्या
जित स्वर्गुरः ॥ तत्पट्टोदयचूडगे विजयते नाम्बानिवोद्यत्प्रज्ञः सृष्टिश्रीविजयादि
वसुगुरुर्विद्वज्जनानंदनृः ॥ २ ॥ आर्षावृत्तं ॥ विख्यातात्मज्ञान्ये, प्राज्ञाः श्रीशान्तिवि
मलनामानः ॥ तत्सोदरा वनूचुः प्राज्ञाः श्रीकनकविमलाब्दा ॥ ३ ॥ तेषामुने विनेया
विद्वान् कथाविमल इत्याहः ॥ तत्सोदरो द्वितीयः केसरविमलाभिधो प्रवर्जः ॥ ४ ॥
तेन चतुर्भिर्वैगैः रचिता जायानिवदस्वचिंत्यं ॥ सूक्तानामिदं मात्रा, मनोविनोदाय

वालानां ॥ ५ ॥ वेदैर्द्विर्वापि चङ्, प्रमिते श्रीविक्रमाहते वर्षे ॥ अग्रंयि सूक्तमाला केन
विमलेन विबुधेन ॥ ६ ॥ इति श्रीसूक्तमुक्तावली संपूर्ण

॥ श्री शखेश्वरपार्श्वनाथाय नमः ॥

अथ

श्री विनयविजयजी उपाध्यायरुत शातसुधारस ग्रथ अर्थसहित प्रारन
शार्दूलविक्रीडितवद ॥ नीरध्रे नवकानने परिगलत्पचाश्र
वाजोधरे नानाकर्मलतावितानगहने मोहाधकारोद्धरे ॥
भ्रांतानामिह देहिना स्थिरकृते कारुण्यपुण्यात्मनिस्तीर्थे
शे प्रथितास्सुधारसकिरो रम्या गिर पातु व ॥ १ ॥

अर्थ ॥ प्रथमग्रथकर्ता ग्रथनेआर्वे श्रीतीर्थकरदेवनी वाणीनी स्तुतिकरी मम
लाचरणकरेने हेनव्यो जेमा कोइविडनथी एटलेनिकलवानो बारणोनथी वजीनेमा
समस्तप्रकारें पाचयाश्रयरूप मेघ वरसीरह्युने तथानानाप्रकारना ज्ञानावरणीयादि
क कर्मांनीप्ररुतिरूप वेजियेंकरीव्याप्त अनेमोहरूप अधकारेकरीपुक्त एहवोआत
साररूपवन तेमाफिरनाराजे प्राणीओ तेने स्थिरकरवानेअर्थें करुणायेंकरीपवित्रने
अत करणजेहनो एहवा चतुर्विधसवरूप तीर्थनाईश्वरजे श्रीतीर्थकरदेव तेणेउपा
सेजी अमृतरसने वरसती एहवीरमणीयजेवाणी ते तमारु ररुणकरो ॥ १ ॥

द्रुतविलचित वृत्तत्रयास्फुरति चेतसि जावनया विना न वि
ड्यामपि शातसुधारस ॥ न च सुख कृशमप्यमुना विना
जगति मोढविपादविपाकुले ॥ २ ॥ यदि नवभ्रमखेदप
राहमुख यदि च चित्तमनतमुखोन्मुख ॥ शृणुत तत्सुधि
य शुचिजावनानृतरस मम शातसुधारस ॥ ३ ॥ सुम
नमो मनसि श्रुतपावना निदधता ह्यधिका दश जावना ॥

यदिह रोदति मोढतिरोदितानुतगतिर्विदिता समतालता ॥ ४ ॥
अर्थ ॥ हवेजेशातसुधारसते जावनाओविना स्फुरतोमथी तेकहेने विद्वाननोता

ना अंतःकरणमापण शांतिरूपमृतनोरत तेनाविना स्फुरतो नथी अने मोह
तथा खेद तद्रूपविपेकरीव्याप्त एहवोजेजगत तेमां शांतसुधारसविना किंचित्मात्र
योमोपणसुखनथी ॥ १ ॥ माटेआशांतसुधारसनामा ग्रंथमांनलवानो उपदेशकरेते
हेवृद्धिमंतो जोतमारुंमन संसारभ्रमणकरवाना खेदेकरी पराङ्मुख उपरांतुं थयोहोय
अनेजेमां अनंतसुखते एहवोजेमोह तेनासुखपामवानेविपे सन्मुखययो होय तोजेमां
मनोहरजावनानो रसनरेलोठे एवोमारो आशांतसुधारसनामा ग्रंथसांनलो ॥ ३ ॥
हवे जावनाथी समताप्रगट्यायतेकहेते हेपंमिजजो आसंतारमां जेनुंश्रवणमा
त्रकरवायीज पवित्रतानेकरनारी एहवीचारजावनाठे तो तेने धारणकरनारो जेजीव
तेनाकृदयमां मोहजेअज्ञान तेने आवाडितकरनारी अनेजेहनी अजुतगतिते एहवी
प्रख्यात समतारूप वेलीप्रगट्यजे ॥ ४ ॥

रथोद्धतावृत्तं॥आर्तरौजपरिणामपावक छुट्छावुकविवेकसौष्ठवे॥

मानसे विषयलोलुपात्मना क प्ररोदिततमां समांकुरः ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ हवेसमतापामवाने जे अयोग्यहोयतेकहेते जेनुंमन पांचेंडियना त्रेवीत
विषयोनेविपे लोलुपते एहवाप्राणीओने आर्त रौड्यानेकरीने उत्पन्नययेली एह
वीजे मातापरिणामरूप अग्नि तेणेकरीने जावनाना रसनेविपे जे चतुरपुरुषोते तेना
विचाररूप रुढापणुं जेमांथीवलीगयुंते एहवाप्राणीओना मनमां समतानोअंकुर
किहांथी उत्पन्नयाय अर्थातनजयाय ॥ ५ ॥

वसंततिलकावृत्तं॥यस्याशयं श्रुतकृतातिशयं विवेकपी

यूपवर्परमणीयरमं श्रयंते ॥ सजावना सुरजता नदि

तस्य दूरे लोकोत्तरप्रशमसौख्यफलप्रसूतिः ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ हवेसमतापामवाने योग्यहोयतेकहेते सिद्धांतश्रवणादिकेकरीने अत्यं
तपणे संपूर्णजरेला वृद्धिपामेला तथा विवेकरूप अमृतवृष्टीनी रमणीयजेक्रीडा ते
णेकरीने रम्यके० मनोहर गोत्रायमान एहवांजेनां अंतःकरणते तेवांअंतःकरणो
मां सजावनाओ श्रयंतेके० प्रवेगकरेते तेथीतेपुरुषने लोकोत्तरजे प्रशमके० शांतर
सनासुख अर्थात्मोहसुख तेनाफलने प्रसवनारी एहवीजे सुरजताके० कल्पलता
ते दूरनथी अर्थात् तेहने मोहदूरनथी ॥ ६ ॥

अनुष्टुब्धतद्वय ॥ अनित्यताशरणते नवमेकत्वमन्यता ॥ अगोच
माश्रव चाल्मन् सवर परिचावय ॥७॥ कर्मणो निर्जरा धर्म सुकृता
लोकपद्मति ॥ बोधिङ्गलज्जतामेता जावयन्मुच्यसे नवात् ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ हवेवे श्लोकेकरी आग्रथमानाववानी वारजापनायोनां नामकहे ।
अनित्यजावना १ अशरणजावना २ ससारजावना ३ एकत्वजावना ४
न्यत्वजावना ५ अशुचिजावना ६ आश्रवजावना ७ सवरजावना ८ हेआत्मातु एव
वनाओनो विचारकर ॥ ७ ॥ ९ कर्मनिर्झरानावना १० धर्मजावना ११ रुढाप्र
रनो लोकस्वरूप जावना १२ बोधिङ्गलज्जतामेता जावना ॥ हेआत्मातु एवारजावनाओ नो वि
चारकरतोयको ससारथकीमुक्तथस्त ॥ ८ ॥

पुष्पिताग्रावृत्त ॥ वपुरवपुरिद विदभ्रलीलापरिचितमप्यतिजगुरं नरा
णा ॥ तदतिजिह्वयौवनाविनीत नवति कथं विडुपां महोदयाय ॥ ९ ॥

अर्थ ॥ हवेप्रथमअनित्यजावना जावतां शरीरनु अनित्यपणुदेखाडेहे देवि
नजन थाजगतमा अत्रलीजानीपरं कृणजगुर अनेजेहनो जयकरवो अत्यतकी
एत्रे एहवो तरुणयस्थायैकरी उन्मत्त मदनजे कामदेव तेनाजेहवु सुदर एह
जे मनुष्योनुशरीरते पिदान्जे पमितलोक तेनापण महोटा उदयकरवानु वार
शीरीतथाय अपितुनहीजथाय ॥ ९ ॥

गार्दूलविक्रीडित वृत्तद्वय ॥ आयुर्वायुतरत्तरगतरल लग्नाप
द मपद सर्वेपीडियगोचराश्च चटुला सथाश्ररागादिवत् ॥
मित्रघ्नीस्वजनादिमंगममुख स्वप्रेडजालोपम तत्कि वस्तुन
वे जनेदिद मुदामालवन यत्सता ॥ १० ॥ प्रातर्भातरिहाव
दातरुचयो ये चेतनाचेतना दृष्टा विश्वमन प्रमोदविडुरा जा
वा स्वत सुदरा ॥ तास्तत्रैव दिने विपाकविरमात् दा नश्य
त पडयतश्चन प्रेतदत जडाति न नवप्रेमानवव ममा ॥ ११ ॥

अर्थ ॥ हवेवेकायैकरी ससारनो अनित्यपणुदेखाडेहे हेप्राणी आससारमां वा
परैकरी चवत्तययजा एहवाजे पाणीनातरग तेहनीपरं आयुपपणचवत्तरे वनी
विचित्रप्रकारनी सपत्तिओत्रे तेपण निपत्तियैकरीशुकत्रे अने समस्त रुपरसादि

विषयते ते संख्याकालना आकाशजेवासुंदरते एटले संख्याना अत्ररागनीपरें सुंदर तोठे पण अत्ररागनीपरें थोडीवारपठि विनाशगीजते तथा मित्र स्त्री स्वजन इत्या दिकोनोजे समागम तेणेकरिने थयेलुंजेसुख तेस्वप्नसरीलुं किंवाइंजालसरलुंते ते वारें आसंसारमां सत्पुरुषोने आश्रयकरवायोग्य कइवस्तुठेवारुं, अर्थात्कोइजनथी सर्वविनाशगीज अनित्यते इतिजाव ॥ १० ॥ वली चातके० हेनाई आजगतमां जे प्रजातसमयें स्वहकांतिवान तथा अत्यंतपणे जगतने आनंद आपनारा अने स्वतासुंदरजे चेतनपदार्थ अने अचेतनपदार्थना नावदीगहोय तेपदार्थोनो काल परिपाक थयाथी तेहिजद्विसे शोनायेंकरी हीन थईजायते अने नाशपामेठे ए ह्वापदार्थोने जोनारो एह्वो महारुं हतके० नष्टथयलुं जे अंतःकरण ते संसार संबधने मूकतुनथी ए कहेवी महोटी खेदनीवातते ॥ ११ ॥

॥ प्रथमजावनाएकं रामगिरिरागेण गीयते ॥

मूढ मुह्यसि मुधा ॥ मूढ मुह्यसि मुधा ॥ ध्रुवपदं ॥ विजव
मनुचित्य हृदि सपरिवारं ॥ कुशशिरसि नीरमिव गलद
निलकंपितं ॥ विनय जानीहि जीवितमसारं ॥ मू० ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवेवलीविशेषें अनित्यजावना नावतोथको संसारनुं अनित्यपणुं देखाडे ते हेमूर्खशिष्य तुं परिवारसहित पोतानीसंपत्तिनुं चितनकरीने शुंभ्यर्थमोहपामेठे वायुयें ह्जाव्योथको कंपायमानथयीने गलीजनारो एह्वो दर्जनाअग्रनागें रहेना रोजे पाणीनुं विडुओ तेनीपरें हेविनय आ तहारुंजीवितव्य असारते एमजाण एरीतें विनयविजयजीउपाध्याय पोतेपोताने प्रतिबोधकरतो बीजानेपण उपदेशकरेते ॥ १ ॥

पश्य जंगुरमिदं विषयसुखसोहृदं पश्यतामेव नश्यति सदासं ॥

एतदनुद्हरति संसाररूपं रयाज्वलकलदवालिकारुचिविलासं ॥ मू० ॥ २ ॥

अर्थ ॥ वलीहेमित्रतु जो के आविषयसुखते कृणजंगुरते जेमकोई हायतालीदेई ने हसतांहसतांज नाशीजायते तेनीपरें विषयसुखपण जोतांजोतांज नहता एह् वाथईजायते वली आ संसारनुं स्वरूपते वेगेकरीने जनारी एह्वीजे बीजली तेना जयुकानी कांतीनुं अनुकरण करेते एटले एसंसारनुं स्वरूपते बीजलीनीपरें चंचलते ॥ २ ॥

दंत दतयौवनं पुत्रमिव शौवनं ॥ कुटिलमति तदपि लघु दृष्टनष्टं ॥ तेन
वत परवशापरवशा दतधियः ॥ कटुकमिह किं न कलयति कष्टम् ॥ मू० ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ आ एकमहोटी खेदनीवातठे के छटतारुण्यपणुंते कुतरानी पुनडीसगिले वाको अने जेहने जोतावारज तुरतनही एवोथईजायठे अर्थात् नाशपामी नायठे ए वा तारुण्यपणाने परवशाके० पराधीनथयला हतधियके० नष्टबुद्धिवतजे पुरुषते ते ससारमा परवशाके० स्त्रीओ ते कष्टकारी कडवाफलनी आपनारीठे एहबु जाण तानथी माटे वतइतिखेदे एणएकमहोदु खेदनोज कारणठे ॥ ३ ॥

यदपि पिण्याकतामगमिदमुपगत ॥ जुवनज्जयजरापीतसार ॥ तपि

गतलज्जमुञ्जतिमनो नांगिना वितथमतिकुथितमन्मथविकारा ॥ मू० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ जोपण त्रणेलोकना प्राणीओ जेने जीतवाने अत्यंतअसमर्थ एहबुजे जराअवस्था तेषोकरीने जेपुरुषनुं सारके० सत्वपणु जतुरसुठे एटले जरायकी शरीरहीणथईगपुंठे एहबु एशरीर डुबल थयु होय तोपण निर्लेकप्राणीओनां मन निष्फल बुद्धिथी उत्पन्नथयला कामविकारने मूकतानथी ॥ ४ ॥

सुखमनुत्तरसुरावधि यदतिमेधुर ॥ कालतस्तदपि कलयति विरामा ॥ क

तरदितरत्तदा वस्तु सासारिका ॥ स्थिरतरं नवति चिंतय निकाम ॥ मू० ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ छुओके पाचअनुत्तरविमानना घणाज पुष्टकारीसुखठे तेनीपण मर्षा ठे ते पणकालेंकरी मर्षादापुरीथयाथी विरामपामेठे तो पाच अनुत्तरविमान करत एवी बीजीकईवसुठे जेससारमा बधारेस्थिरीनूतथसे एवातनो तु महोदोविचारकरप

यै सम क्रीमिता ये च नृशमीमिता यै सहाकृष्मद्दि प्रीतिवादातात्

जनान्वीक्ष्य वत नस्मज्जयगतान्निर्विशका स्म इति धिक्प्रमादां ॥ मू० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ जेनीसाथे आपणे हरहमेस रमता खेलता क्रीमाकरता तथा जेनीआ पणे अत्यंत स्तुतिकरता अने जेनीसाथे आपणेप्रीतीयेकरी बोलताहता तेहिआ एनीने नस्मज्जत थईगयला देखीने पण जोअमे निशक रहियेठेये तो वतइतिखेदे एवोजे थमारो प्रमाद तेप्रमादने धि कारहोजो ॥ ६ ॥

असकृदुन्मिष्य निमिपति सिधूभिर्वचेतनाचेतना सर्वज्ञावा ॥ इक्ष्वा

लोपमा स्वजनधनसगमास्तेपु रज्यति मूढस्वज्ञावा ॥ मू० ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ जेम समुझना कछोल बारवार उत्पन्नथयीने नाशपामेठे तेमज जगत मां स्थावर अने जगमपदार्थोना जावठे एमजाणुअने जगतमां इध्यादिकनो जेत वधठे तेसर्व इक्ष्वाज सरिखोठे तो एहवा पदार्थोउपर हेमूर्खप्राणीतु गूरीजपामेठे ॥

कवल्यन्नविरतं जंगमाजंगम जगदहो नैव तृप्यति कृतांतः ॥ मुखग
तान् खादतस्तस्य करतलगतेन कथमुपलप्स्यतेऽस्माच्चिरंतः ॥ मू०॥८॥

अर्थ ॥ बली स्थावर अने जंगमात्मक जगतने निरंतर नष्टकरणनारो एहवोजे क
तांतके ० यमते तृप्तथातो नर्थी एमहोदोआश्चर्ये तोमुखमां आव्याप्राणीनो नष्टकरण
रनारोजे कालतेनाजहाथमां रहेनारा अमेढैवे ते अमारोमृत्यु केवीरीतेनथाय॥८॥

नित्यमेकं चिदानंदमयमात्मनोरूपमनिरूप्यसुखमनुभवयं ॥

प्रशमरसनवसुधापानविनयोत्सवो भवतु सततं सतामिह न
वेऽयं ॥ ९ ॥ इतिमहोपाध्यायश्रीकीर्तिविजयगणेशिष्योपा
ध्यायश्रीविनयविजयगणिविरचिते शांतसुधारसगेयकाव्ये
अनित्यजावनाविजावनो नाम प्रथमः प्रकाशः ॥

अर्थ ॥ तेमाटे नित्य एकचिदानंदमय जे महारोआत्मा तेहनुं स्वरूपजोईने सु
खनो अनुभव हुंकरीग ५हां विनयविजयजी उपाध्यायकहेढेके आ मनुष्यभवमां
गांतिरसरूपजे नूतनअमृत तेहनेपानकरवानो उत्साह सत्पुरुषोने निरंतरहोजो ॥९॥
इतिश्रीमन्महोपाध्याय श्रीकीर्तिविजयगणेशिष्योपाध्याय श्रीविनयविजयगण
विरचिते शांतसुधारसगेयकाव्ये अनित्यजावनाविजावनोनाम प्रथमःप्रकाशः ॥

शार्दूलविक्रीणितं वृत्तं॥ये पट्खंडमहीमहीनतरसा निर्जित्य वभ्राजिरे ये च
स्वर्गजुजो जुजोर्जितमदा मेडुर्मुदामेडुराः ॥ तेषि क्रूरकृतांतवक्ररदनैर्निर्द
ल्यमाना हठादत्राणाः शरणाय हा दश दिशः प्रैक्षंत दीनानना ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवेवीजी अशरणजावना जावेढे आसंसारमां मृत्युआवेथकेकोईने को
ईनुं शरणनथी एमदेखाडेढे हाइतिखेदे जेपुरुष महोटापराक्रमेकरी ठखंमृष्टयवी
जीति शोचानेपास्या एहवा चक्रवर्ती तथा जेहंकरीपुष्टयला अने जेहनी सु
जाओमां उत्कृष्टवलढे एटले स्वर्गनासुखजोगवीने आनंदपास्याढे एहवा देवताओ
नेपण जेवारे क्रूरहृदयवत जे यम तेपोताना मुखमांजेई दांतोनावलात्कारेकरी न
ष्टकरणरे तेवारे तेअशरण थयाथका दीनमुखकरी कोईनुंशरणलेवानेअर्थ दश
दिगायें जुएढे तोपणतेने कालनादांतमांथी भूकाववाने कोई समर्थनथाय ॥ १ ॥

स्वागतावृत्तं ॥ तावदेव मदविभ्रममाली तावदेव गुणगौरवशा

ली ॥ यावदक्षमकृतांतकटाक्षनैर्द्वितो विशरणो नरकीट ॥ ७ ॥

અર્થ ॥ માટેજેનો રક્ષણકરનાર કોઈનથી તદ્દવો એમનુપ્યરુપીયો કીર્ત્તિજોત
હનેજિહાંસુધિ સહનકરવાને હર્ષેન એહવોજેકાજ તેણે પોતાના કટાક્ષગી નાખુ
થી તિહાસુધી મદજે અર્હકાર તેનાગિલામેકરી ગોજેત્રે અને તિહાંસુગીજ ગુણો
ગારવપણું ધારણકરેત્રે ॥ ૨ ॥

શિશ્વરિણીવૃત્ત ॥ પ્રતાપેવ્યાપન્ન ગલિતમથ તેજોનિરુદિતૈર્ગત
ધૈર્યોંયોગે શુદ્ધિતમથ પુષ્ટેન વપુષા ॥ પ્રવૃત્ત તદ્વ્યગ્રહણવિપય
વાધવજનેર્જને કીનાશેન પ્રસન્નમુપનીતિ નિજવશ ॥ ૩ ॥

અર્થ ॥ પણ જેપ્રાણીને જેવારે યમરાજાએ પોતાને સ્વાધીનકર્મ્યો તેવારે તેપ્રાણી
નો પ્રતાપપણ નાશપામ્યો અને ઇદિતથયલુજેતેજ હતુ તેપણગલોગયુ તયા ધૈર્ય
ને યોગ પણ જતુરસુ વલી શરીરપુષ્ટહતો તેપણ શિથિલયર્ગયુ અનેતેપુરુષે એકદું
કરેલુ હ્ય લેવાને અર્થે વાધવજન જે નાઈઓ પ્રમુલ્હ હતા તે પ્રવર્તયયા ॥ ૩ ॥

દ્વીતીપનાવનાષ્ટક મારુણીરાગેણ ગીયતે

સ્વજનજનો વદુધા હિતકામ પ્રીતિરસૈરનિરામા ॥ મરણદશાવશમુપગત
વત રક્તિ કોપિ ન સત ॥ ૧ ॥ વિનય વિધીયતા રે શ્રીજિનધર્મ શરણા ॥
અનુસધીયતા રે શુચિતરચરણસ્મરણ ॥ વિ૦ ॥ ૭ ॥ ધ્રુવપદ ॥

અર્થ ॥ ફિરિ સમ્યક્દૃષ્ટીજીવે વિગેપેકરી અશરણનાવનાને આવીરીતે નાવવીને
કહેત્રે જેપોતાના સ્વજનલોકઠે તેઘણજ હિતનાવાઠક તયા પ્રીતિનારાલનાર હ્યા
દિકરીતે ઘણાપ્રકારે રુઢાઠે પણતેસર્વ સ્વાર્થનિમિત્તેજાણવા એ તાત્પર્યઠે પરતુ હેમ
તપુરુષો જેવારે જીવ મરણઅવસ્થા પામવાને તૈયારથયો તેવારેતેનુ સરક્ષણ કરના
ર કોઈનથી ॥ ૧ ॥ તેમાટેઅથનાકર્તા શ્રીવિનયવિજયજી ડપાધ્યાયકહેત્રે કે હેવિ
નય તુ શ્રીજિનધર્મનુ શરણકર અને પવિત્ર એહુજે ચારિત્રતેનુ સ્મરણકર ॥ ૨ ॥

તુરગરથેજનરાવૃત્તિકલિત દધત વલમસ્સલિત ॥ ઠર
તિ યમો નરપતિમપિ દીનં મૈનિકઙ્વ લઘુમીન ॥ વિ૦ ॥ ૩ ॥

અર્થ ॥ ઘોડા રથ હાથી પાયલ એવતુરગણી સેનાયેકરીધુક્ત તયા પાતેપણ
અસ્થજિત વલને ધારણકરનારો એટલેકોઈકાલે સ્થલનાપામેનહી એહવો મહાપણ
ક્રમવત રાજા તેનેપણ જેરીતે મૈનિકકે ० માઠલાનોમારનાર જટવેર્ને લઘુમી
નકે ० ન્હાના દીનમાઠલાઓને પકડીલિયેત્રે તેરીતે યમ પકડીલિયેત્રે ॥ ૩ ॥

प्रविशति वज्रमये यदि सद्ने तृणमथ घटयति वदने ॥

तदपि न मुंचति हृतसमवर्ती निर्देयपौरुषनर्ती ॥ वि० ॥ ४ ॥

अर्थ॥जो वज्रमय एटले वज्रनाज परमाणुयें वनावेला घरमांप्रवेशकरे अथवा सुखमां तृणपलाधारणकरे परंतु निर्देय अने पराक्रमकरी नाचनारो तथाजेहनी सर्वेनेविपें समानघातकरवानीजवृत्तिठे एहवोजेयम ते तेनेपण मूकतोनथी ॥४॥

विद्यामंत्रमहौपधिसेवां सृजतु वशीकृतदेवां ॥ रसतु

रसायनमुपचयकरणं तदपि न मुंचति मरणं ॥ वि० ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ हेप्राणी जो देवतातुंसाधनकरी पोतानेस्वाधीनकरो अथवा महोटीम होटी विद्याओ साधनकरो मंत्रसाधनकरो तथा महोटी औपधिओसाधी शरीरपु टो करवानेअर्थे आरोगो तोपण मरण मूकतुंनथी ॥ ५ ॥

वपुपि चिरं निरुणद्धि समीरं पतति जलधिपरतीरं ॥ शिर

सि गिरेरधिरोहति तरसा तदपि स जीर्यति जरसा ॥ वि० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥हेजव्यो जो समाधीचढावी शरीरने घणाकालसुधी वायुनोरोधकरो अथ वा समुद्रने पहेलाकांठे जर्ज्वेशो अथवा बलात्कारें पर्वतनाशिखरउपर चढीवेशो तोपण जराअवस्थायी ह्रीणथतुं ते कांईबंधयतुनथी ॥ ६ ॥

सृजतीमसितशिरोरुहललितं मनुजशिरोवलिपलितं ॥ को

विदधानां नूघनमरसं प्रज्वति रौद्रं जरसं ॥ वि० ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ कालाकैर्जेंकरीने घणोजसुंदर एहवो मनुष्यनो कालोमस्तक तेने सपेतप णानी करनारी तथा शरीरना मांसनोनाशकरनारी खोखरासरीखोकरी नशोनसने जूडी करीदेखाडनारी पृथ्वीउपर मेघसमान शरीरतेने शुष्ककरीनाखनारी एहवीजरा अवस्था जेवारें प्राणीने आवडो तेवारें तेनोरोधकरवाने कोण सहायनूतयसे थ यात् कोर्पण वृद्धावस्थानो रोधकरवाने समर्थनथाय ॥ ७ ॥

उद्यत उग्ररुजा जनकायः कः स्यात्तत्र सहायः ॥ एकोऽ

नुज्वति विधुरूपरागं विज्रजति कोपि न जागं ॥ वि० ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ हेद्यात्मा जेचखतें ताहसंशरीर उग्रगेगेकरी व्याप्तपात्रो तेवखतें तुजने कोणसहायपात्रो ! बुद्धो जेमचंडमा एकजोपोतेज राहुना ग्रहणनी पीडानोगवेढे प

રતુ નક્ષત્રં અથવા તારાકોર્ષણ તેનાહુ સ્વમાંવિનાગજેતાનથી તેમ તુજનેપણ એક
 રોગાદિક હુ સ્વપ્રાપ્તથગે તેવારે તાહરોકોર્ષણ સંબંધી તેહુ સ્વમાંવિનાગનેતારથી ॥
 શરણમેકમનુસર ચતુરંગં પરિહર મમતાસગ ॥ વિનય રચય શિવ
 સૌખ્યનિધાન શાંતસુધારસપાન ॥ વિ૦ ॥ ૯ ॥ ૬૩ ॥ શ્રીશાંતસુધાર
 સ ગેયકાવ્યે અશરણનાવનાવિનાવનો નામ દ્વિતીય પ્રકાશ ॥
 અર્થે ॥ માટે દાન શીલ તપ અને નાવ એચાર શ્રગ જેહનાઁ એહવાએક યર્મનુ
 તુ શરણકર અને મમત્વનો સગ પરિહર હેત્રિનય તુ શિવસુખનો નિધાન એહ
 જે શાંતસુધારસ તેનુપાનકર ॥ ૯ ॥ ૬૩ ॥ શ્રી શાંતસુધારસગેયકાવ્યે અગરણત
 વના વિનાવનોનામ દ્વિતીય પ્રકાશ ॥

શિશ્વરિણીવૃત્તત્રય ॥ ઇતો લોચ ક્લોચ જનયતિ હરતો દવઘ્વો
 હ્રસહ્નાજાનોજિ કથમપિ ન શક્ય શમયિતુ ॥ ઇતસ્તુષ્ણાઠ્ઠા
 ણા તુદતિ મૃગતૃષ્ણેવ વિફલા કથ સ્વસ્થ્યે સ્થેય વિવિધજનયતી
 મે જવવને ॥ ૧ ॥ ગલત્યેકા ચિંતા જવતિ પુનરન્યા તદધિકા
 મનોવાક્કાયે હા વિકૃતિરતિરોપાત્તરજસ ॥ વિપજર્તાવેતં ઝટિતિ
 પતયાલો પ્રતિપદ ન જતો, સસારે જવતિ કથમપ્યર્તિવિરતિ ॥
 ॥ ૨ ॥ સહિત્વા સતાપાનશુચિજનનીકુક્લિકુહરે તતો જન્મ પ્રાપ્ય
 પ્રચુરતરકષ્ટક્રમહત ॥ સુખાનાસૈર્વાવત્સ્પૃગતિ કથમપ્યર્તિવિ
 રતિ જરા તાવત્કાય કવલયતિ મૃત્યો સહચરી ॥ ૩ ॥

॥ હવે ત્રીજી સસારનાવના નાવેઁ આ સસારમા હરતકે ૦ ઘણોમહોટો જેહને
 અતનથી અનેદાવાનજ સરિલો અર્થાત્ વનઅગ્રીસરલો એહવોજેલોન તેનેકોર્ષણી
 તેં ઉદયનેપામનારો જે લોચરૂપ અજોનિ કે ૦ ઉદકતે શાંતકરી શક્તોનથી પણુન
 જોનને વત્પત્રકરેઁ પ્લીહાં સસારમા મૃગતૃષ્ણા જેવીરીતેવિફલતે તેવીરીતેઈધ્યાની
 ૬૦ - પ્રેરણાકરેઁ તેપણગિફજતે તોએહવા અનેકપ્રકારના નાનાગિધનયેંકરી વિહ
 જા - સસારરૂપ અરણ્યમા શીરીતેં સ્વસ્થપણે રહિશકિયે ॥ ૧ ॥ આસસારમા એ
 ણા સજ્જત દયતે તોફરી તેરરતાપણ અધિક વીજીચિતાઆવી વત્પત્રચાયતે વનીમ
 તામટિજાજા ક્ષાપાનાઆપારેકરી વિકારચાયતે તથાઅત્યતક્રોધના યોગકરીના
 વગરન અને ૩ દીનમાત્રચાયતે એરીતેંસસારમાં વિપત્તિરૂપ સ્વાઈનાપાણીની ધ્રમરિમાં
 ને પા

तले पढनारा प्राणीओने कोऽवाग्दुःखनो अंतधावतोनथी ॥१॥ वली पदे
प्रवित्रमात्ताना उदरनेविपे नानाप्रकारना उदरसंबंधी संतापोने सहनकर
नीपरंपरायेंकरी तामनतजनायेयुक्तथको रहेते अने जन्मपाम्यापठे जेटलामां
म करवानेअर्थ कोऽपणपोताने अतीपीमाओ दूरकरेते परंतु एटलामांतो मृ
हचारिणी एहवीजे जराअवस्था ते आवीने प्राणीनादेहनो आसकरेते ते
गारमां सुखतेछुंते अर्थात् कार्जजनथी ॥ ३ ॥

जातिवृत्तं ॥ विभ्रांतचित्तो वत वंभ्रमीति पक्षीव रुद्धस्तनु
रेंऽगी ॥ नुन्नो नियत्याऽतनुकर्मतंतुसंदानितः सन्निहितां
तुः ॥ ४ ॥ अनुपुवृत्तं ॥ अनंतान् पुञ्जलावर्ताननंतानं
पचृत् ॥ अनंतशा भ्रमत्येव जीवोऽनादिचवार्णवे ॥ ५ ॥

॥ प्रारब्धं प्रेरणाकरेलो महोटाकर्मरूप तंतुयेंकरी बांधेलो कालरूप विद्या
वेतेलो एहवोप्राणी वतऽतिखेदे शरीररूप पिंजरामां पक्षीनीपरें रुंध्योथ
वंत चित्तेकरीफिरेते ॥ ४ ॥ एरीतेंअनंतानंत शरीरोनोधारणकरनारो एजी
गार अनादिकालनो संसारसमुद्रमा अनंता पुञ्जपरावर्त्तरूप पाणीनी च
त्रिचमण करतोथको फिरेते ॥ ५ ॥

प्रतीयजावनाष्टकं केदारारागेण गीयते शांतसुधारसकुंमेमां एदेशी ॥

कलय संसारमतिदारुणं जन्ममरणादिजयजीत रे ॥ मो
हरिपुणेद् सगलग्रहं प्रतिपदं विपदमुपनीत रे ॥ कण ॥ १ ॥

॥ वलीविज्ञापप्रकारें संसारजावनाजावतो संसारनीव्रीकदेखाडेते मोहरूप
तोथोदेऽने पकडुंते तेणेकरी पगले पगले विपत्तीनेपामेला अरेजीव आ
जन्ममरणादिकना जयेंकरी अत्यंतजयंकरते एवुं तुं जाण ॥ १ ॥

चजनतनयादिपरिचयगुणैरिह मुधा बध्यसे मूढरे ॥ प्रति
दं नवनवं रनुचवैः परिचवै रसकृष्टपगूढ रे ॥ कण ॥ २ ॥

॥ हेमूर्खआत्मातुं स्वजन अने पुत्र इत्यादिकौनां परिचयगुणेकरीने कुंआ
व्यर्थवंधायते वली पगलेपगले नवानवा अनुचवेकरी अने नवानवा परा
गारंवारतुं आलिगितठो एटले युक्तठो ॥ २ ॥

घटयसि कचन मदमुन्नते कचिदहो दीनतादीन रे ॥ ३

निजव रूपमपरापर वहमि वत कर्मणाधीन रे ॥ क० ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ हे आत्मा तु किहाकता गननकर्मप्रमुख सपत्नीनामदने धारणके
वलीकिहाकता दीनतापामी गरुजरा जीव्यासीयऽ दीनतापणाने धारणके
वाद्याश्चर्य दर्जावतु समाधीनयथा जन्मचन्मप्रत अपरअपरऽ नयानवाज रूप
रे कोर्जनवनीयार। काऽनयराचा काऽनयनियच काऽनयनाम्नी रनीएकनवमाव
रानाकपणप्रमुख अनकरूपरागणकरुण ॥ इत्या मदाटा खदनाहतुने ॥ ३ ॥

जातु शशवदशापरवशां ॥ जातु ताम्बुमदमन रे ॥ जातु

दुजयजगजनेरां ॥ जातु पितृपतिकरायनेरे ॥ क० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ अग्नीयतु एरुजनयमापण काऽनयना वानकअस्थाने आधीन
हने अने काऽनयना ताम्बुमदमन मन्त्ररी चन्मनयायने वनीकाऽनय
दुनय नरा अस्थाय कर। दु गयनयायने अनकाऽनय यमगाना हायमीत
काऽजायत एदरी अस्थायान पामन ॥ ४ ॥

व्रजति तनयोपि ननु जनकता ॥ तनयता व्रजति पुनरेप रे ॥ जाव

यन विरुतिमिति जयगत ॥ मयजतमा नयवशुनगप रे ॥ क० ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ हे आत्मा आनमागमा काऽनयमाता जीवरात वापयायन फरीका
नयम वापनयाग वायन एदरी ममाग पुष्पाती गनियान। फवतीनाज सु
यनममा वना पयशायन एदरा तु आनमागन मुर्तीआप ॥ ५ ॥

यत्र दृग्मानगतद्वयलक्षणदिन दह्यमे जीय रा। हन

नयत्र मयमि विर मात्मदिगमदलीय रे ॥ क० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ अग्नीय आनमागमा दु ग तथा आगतिनविता अन गगनप शान
लेकन व निचनियनत गनन तापणमादरूप मन्त्रिना मन्त्ररी चन्मनयनतमी
जपणाकानम। अनकरुआयने मायनतनियत मादनाफन जीयद वाययने

दशयन हिमपि मययनय ॥ मयमयमय मयमय रे ॥ विप्र

लजयति शिशमिय नन ॥ फालवदरा जमयय रे ॥ क० ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ अग्नीय मयकाऽनयानन गगनामा काऽनयनतनायम का
पीतादी दीनवीनऽय नम ननतनियत आनगनमा फालवदरा वदरुफ ॥ ७ ॥

तुजने कांङ्कसुख ऐश्वर्यादिक देखाहीने अकस्मात् तेसुखने जाणेनजहता तेवा करीनाखेते एम ठोकराने उगवानी रीतें कालरूपबहुक लोकोने उगेते ॥ ७ ॥

सकल संसारजयजेदकं ॥ जिनवचो मनसि निवधान रे ॥

विनय परिण मय निःश्रेयसं ॥ विहितशमरससुधापान रे ॥ ८ ॥

इति श्री शांतसुधारस गेयकाव्ये संसारजावना विजावनो नाम तृतीयः प्रकाशः ॥

अर्थ ॥ तेमाटे अरेविनयतुं शांतिसुधारसनुंपानकरी समस्तसंसारिकजयना नाशकरनार एहवा जिन श्री वीतरागनावचनने मनमांधारणकर अने मोहूपाम एरीतें विनयविजयजीउपाध्याय पोतेजपोताना आत्मानेसीखामण आपेते ॥ इतिश्रीशांतसुधारसगेयकाव्ये संसारजावना विजावनोनाम तृतीयःप्रकाशः ॥ ३ ॥

स्वागतावृत्तं॥एक एव जगवानयमात्मा ज्ञानदर्शनतरंगसरंगः ॥

सर्वमन्युपकल्पितमेतत् व्याकुलीकरणमेव ममत्वम् ॥ १ ॥

अर्थ॥ हवेचोथी एकत्वजावना जावेते एकज जगवानते आआत्माते अने ज्ञानदर्शन तथा चारित्ररूप तरंगेकरीने सरंगके विलासीते पणते आत्मासिवाय बीजाजे कांई कल्पितपुजजादिकते तेमर्व ममतास्पदमांज व्याकुजकरनाराते ॥ १ ॥

प्रबोधतावृत्तत्रयं॥अबुधेः परजावलाजसाजसद्ज्ञानदर्शा वशात्मनिः॥ परवस्तुषु हा स्वकीयता विषयावेशवशादि कल्प्यते ॥ २ ॥ कृतिनां दयितेति चित्तं परदारेषु यथा विपत्तये॥विविधांतिजयावदं तथा परजावेषु ममत्वजावनं॥

३ ॥अधुना परजावसंछतिं हर चेत्तः परितोवगुंठिनं॥ कृणु मात्मविचारचंदनद्रुमवातोमिरमाः स्पृशंतु मां ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ परवस्तुउपर रहेजीअत्यंतइहाना योगेकरी उपनीजे अज्ञानअवस्थानी आधीनता ते जेना अंतःकरणमां व्यापीते एहवामृत्तीने जे परकीयवस्तुउपर मकी यपणुकपेते तेमात्र गट रूप रसादिकविषयोना आवेगंकरीजकल्प्योजायते ॥ १ ॥ क महोदुं खेदनुंकारणते ॥ २ ॥ पुण्यवानपुरुषे परस्त्रीने पोतानीन्वीकरी चिंतवनक रतुं तेजेमविपत्तीनुं कारणधायते तेमज परकीयवस्तुउपर जे ममत्वकादुं तेपण नानाप्रकारानीपीनातुं अने अनेकप्रकारना जयतुं कारणधायते ॥ ३ ॥ माटेइआ

घटयसि कचन मदमुन्नते क्वचिदहो दीनतादीन रे ॥ प्र

तिजव रूपमपरापर वदसि वत कर्मणाधीन रे ॥ क० ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ हे आत्मातु किहाकतो राजलक्ष्मीप्रमुख सपत्नीनामदने धारणकरे वजीकिहाकतो दीनतापामी रांकजेवो जीखारीयई दीनतापणाने धारणकरे वा आधर्य हे जीवतु कर्माधीनयको जन्मजन्मप्रते अपरअपरके नवानवाज करे ने कोईनवेजीव्यारी कोईनवेराजा कोईनवेतिर्यच कोईनवेनारकी वलीएकनवमाप राजारकपणप्रमुख अनेकरूपधारणकरे ए केहेवो महोदो खेदनोहेतुने ॥ ३ ॥

जातु गोगवदशापरवशो ॥ जातु तारुण्यमदमत्त रे ॥ जातु

हुजयजराजर्जरो ॥ जातु पितृपतिकरायत्तरे ॥ क० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ अग्नेजोतु एकजनयमापण कोईनवारेतो बालकअवस्थाने आधीन रेने अने कोईनगारता तारुण्यअवस्थाना मदेकरी उन्मत्तथायवे वलीकोईनवो हुजय जग आस्थाये करी हु रायतथायवे अनेकोईनवारे यमराजाना हाथमात राहतायवे एही आस्थाआने पामेने ॥ ४ ॥

व्रजनि तनयोपि ननु जनकता ॥ तनयता व्रजति पुनरेप रे ॥ जाव

यनु विरतिमिति जगते ॥ स्वयजतमा नृजवशुजगोप रे ॥ क० ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ हे आत्मा आगसागमा कोईनयमातो दीकरोते थापथायवे फरीसेक परमा धारतेदीकरो थायवे एहरी समारी पुष्पोनी गतिथोनी फजेतीजोईने मनुष्यमाता तना वृषभोपव्याने एहयो तु आससागने मूकीआप ॥ ५ ॥

यनु इ गान्धर्वगददलपेगनुदिन दह्यमे जीव रे ॥ दत

ननेर गच्यमि विर मोहमद्विगमदह्यिव रे ॥ क० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ अग्नेजो आगसागमा हु ग तया आगतिजेचिता अने गगनप बाजने केहजे नृ जियवियवने यनवे तापणमोदरूप मद्विगना मदेकरी उन्मत्तयजेतना वदलपेगनुदिन अह्यमे जीवने माटेयनगतिनेदे मोहनाफवेज जीवतु गीथायने दशानु किमपि मुखनेनय ॥ महश्मदय महमेय रे ॥ विर

लजयति शिशुमिव जन ॥ राजवदुको डयमेय रे ॥ क० ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ अग्नेजो उमकननयनने वगरागाय काङ्कचीतनेनादायमा अ वदलपेगनुदिन अह्यमे जीवने माटेयनगतिनेदे मोहनाफवेज जीवतु गीथायने दशानु किमपि मुखनेनय ॥ महश्मदय महमेय रे ॥ विर

तुजने कांडकसुख ऐश्वर्यादिक देखाढीने अकस्मात् तेसुखने जाणेनजहता तेवा
करीनाखेडे एम ठोकराने उगवानी रीतें कालरूपवढुक लोकोने उगेडे ॥ ७ ॥
सकल संसारजयजेदकं ॥ जिनवचो मनसि निवधान रे ॥
विनय परिण मय निःश्रेयसं ॥ विहितशमरससुधापान रे ॥ ८ ॥
इति श्री शांतसुधारस गेयकाव्ये संसारभावना विभावना
नाम तृतीयः प्रकाशः ॥

अर्थ ॥ तेमाटे अरेविनयतुं शांतिसुधारसनुंपानकरी समस्तसंसारिकजयना
नाशकरनार एहवा जिन श्री वीतरागनावचनने मनमाधारणकर अने मोक्षपाम
एरीतें विनयविजयजीउपाध्याय पोतेजपोताना आत्मानेसीखामण आपेडे ॥
इतिश्रीशांतसुधारसगेयकाव्ये संसारभावना विभावनानाम तृतीयःप्रकाशः ॥ ३ ॥
स्वागतावृत्तं॥एक एव जगवानयमात्मा ज्ञानदर्शनतरंगसरंगः ॥
सर्वमन्युपकल्पितमेतत् व्याकुलीकरणमेव ममत्वम् ॥ १ ॥

अर्थ॥ हवेचोथी एकत्वभावना जावेते एकज जगवानते आआत्माते अने ज्ञानदर्श
न त्या चारित्ररूप तरंगेकरीने तरंगके० विलासीते पणते आत्मासिवाय बीजाजे
काई कल्पितपुजजादिकडे तेतर्व ममतास्पदमांज व्याकुलकरनाराते ॥ १ ॥

प्रबोधतावृत्तत्रयं॥अबुधेः परभावलालमालसदृजज्ञानदशा
वशात्मनि॥ परवस्तुषु हा स्वकीयता विषयावेशवशादि
कल्प्यते ॥ २ ॥ कृतिनां दयितेति चितनं परदारिपु यथा
विपत्तये॥विविधातिजयावद् तया परभावेषु ममत्वभावनां॥
३ ॥अधुना परभावमंश्रुतिं हर चेतः परितोवगुंठिनं॥ कण
मालविचारचंदनद्रुमवातोर्गिरमाः स्पृशंतु मां ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ परवस्तुउपर रहेजीअत्यंतडधाना योगेकरी उपनीजे अज्ञानअवस्थानी
आधीनता ते जेना अंत करणमां व्यापीडे एहवामूर्खीने जे परकीयवस्तुउपर मकी
पणगुंठयेते तेमात्र शब्द रूप रसादिकविषयांना आवेडेंकरीजकल्प्योजायते ए ए
क महोदुं खेडुंकाणखेडे ॥ २ ॥ पुण्यवानपुरुषे परम्वीने पोतानीखीररी धिंतवनक
खुं तेजेमविपत्तीनुं कारणघायते तेमज परकीयवस्तुउपर जे ममत्वकावुं तेपण
नानाप्रकारानीपीनानुं अने अनेकप्रकारना जयनुं काणघायते ॥ ३ ॥ माटेदेखा

जीवते तेपणपुज्जजते तथा नवविधपरिग्रह तेपणपुज्जते एहवापुज्जना समुदाय
र व्यर्थ ममता रूप ताप धारण करीने सताप सहन करेते ॥ ६ ॥

त्यज सयोग नियतवियोग ॥ कुरु निर्मलमवधान ॥ नहिविद
धान कथमपि तृप्यसि ॥ मृगतृष्णाघनरसपानं ॥ वि० ॥ ७ ॥ नज
जिनपतिमसहायसहाय ॥ शिवगतिसुगमोपाय ॥ पिव गद
शमन परिहृतवमन ॥ शातसुधारसमनपाय ॥ वि० ॥ ८ ॥

६० शातसुधारसगेय काव्ये अन्यत्वज्ञावनाविज्ञावनो नाम पचम प्रकाश

अर्थ ॥ माटेनिश्चयेकरी जेहनो वियोगथवानोते एहवापुज्जादिकसाथे जे तें स
योगकसुते तेनोत्यागकर अनेनिर्मल एहवोजेपोतानो शुद्धात्मजावतेनेविषे श्रवणा
के० स्वस्थथइ एकाग्रपणोलक्षराख केमकेकोइपणप्राणी मृगतृप्सारूप जलनुपानक
रीने कदापिकालें तृप्तथवानोनथी तेमतुपण परवस्तुउपर ममत्तराखी काइकानें
आत्मरतिमां तृप्तिपामनारनथी ॥ ७ ॥ माटेरेआत्मा तु असहायने सहायनाकर
नार एटलेअशरणने शरणनूत एहवातीर्थकरदेव तेनुसेवनकर अनेनिरदोष मोह
गतिमांजवानु जे सुगमोपाय अथवा जेमार्थी परिकृतके० नाशपाम्युते वमनके०
मोहनासुखनो वमवापणु बली गदशमनके० सत्सारूप रोगनो समावनार एहवो
जे शांतनामा सुधारसके० अमृतरस तेनो पिवके० पानकर ॥ ८ ॥ इतिश्रीशांत
वारसगेयकाव्ये अन्यत्वज्ञावनाविज्ञावनो नाम पचम प्रकाश

शार्दूलविक्रीडित वृत्त ॥ सच्चिओ मदिराघट परिगलतल्लेख
सगाशुचि शुच्या मृद्यमृदा बहि स बहुशो धौतोपि गगो
दकै ॥ नाधत्ते शुचिता यथा तनुचृता कायो निकायो महावी
जत्सास्थिपुरीपमूत्ररजसा नाय तथा शुद्ध्यति ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवेठही अशुचि जावना जावेते जेम मदिरा गालवानुयत्र ज़ारीनीमाफ
क ठिडेंकरी सहितथायते तेठिडोमार्थी मदिरागलावेते तेथी तेठिडोमा मदिराना
कणियातु अशरहीजायते तेलेसमात्र पण मदिरानासगेकरीने अपवित्रथयतु
एहवोजे मदिराना जाजननो ठिड तेनेपवित्रकरवाने अर्थ बाहिरथी माटीसाथें गती
ने पते गगानदीना पाणीपेंकरी घणावखत धोइधोइने साफकरवामांनियें तोपणते
मदिरागालवाना ठिडो कोइवारें पवित्र थापनही तेमज मनुष्यनो अत्यंत बीजस्त

डुगडाकरवायोग्य हाम रक्त मल मूत्रनोस्थानकरूप शरीर तेने माटीयेंगसवाथी
अथवा गंगादिकनापाणीये नवराव्याथी पणपूर्वोक्त दृष्टांतकोड्वारें शुद्धयातुंनथी।

मंदाक्रांतावृत्तं॥स्नायं स्नायं पुनरपि पुनः स्नांति शुद्धान्निरन्नि वां
रं वारं वत मलतनुं चंदनैरर्चयंते ॥ मूढात्मानो वय मपमलाः प्री
तिमित्याश्रयंते नो शुद्ध्यंते कथमवकरः शक्यते शोऽधुमेवं ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ माटेजगतमां जेनुंअंत.करण मूढषयुंठे एहवालो क स्नानकरीने वा
रंवार शरीरशुद्धि करवानेअर्थे फरिपण स्नानकरेठे तथा वारंवार मलनास्थानकरू
प शरीरने चंदनेकरीचंचेठे अने अर्मेनिर्मलथया एवुंकहीने प्रीतिकरेठे पण एम न
थी जाणताजे एशरीर तो किवारेपण शुद्धयातुंनथी केमके खात्रनुं उकरडो तेको
इरीते शुद्ध थायकेसुं अर्थातूनजथाय ॥ ७ ॥

शार्दूलविक्रीडितं वृत्तं ॥ कर्पूरादिन्निरर्चितोपि लशुनो नो
गाढतै सौरजं नाजन्मोपकृतोपि दंत पिशुनः सौजन्यमा
लंबते ॥ देहोप्येव तथा जहाति न नृणां स्वाभाविको विस्त्र
तां नान्यक्तोपि विज्ञूपितोपि बहुधा पुष्टोपि विश्वस्यते॥ ३॥

अर्थ ॥ जेमलसणमां कर्पूरादिकपदार्थोनो जेलकखो तोपण लसणकांइ सुगंधी
वंत थायनही तथा जन्मपर्यंत उपकारकखोहोय तोपण दुर्जनपुरुष कांइ सौजन्यता
ने धारणकरतो नथी तो हंतइतिखेठे धामनुप्यनुंशरीर तेपण स्वभावसिद्ध दुर्गंधने
मूकतुंनथी आशरीरने विविधप्रकारनासुगंधीतेलेंकरीमसद्यो अनेवस्त्रालंकारेकरी
जूपितकखो तथा खवरावी पीवरावीने अत्यंतपुष्टकखो तोपण विश्वासनोपात्र था
यनही एटले एशरीर हवेसारुंथयुं एहवोविश्वास कदापिआवेनही ॥ ३ ॥

उपेज्वज्रावृत्तं ॥ यदीयसंसर्गमवाप्य सद्यो जवेच्छुचीनामशुचित्वमु
ञ्चैः ॥ अमेध्योनेर्ववपुपोस्य शौचसंकल्पमोहोयमहो महीयान्॥ ४॥

अर्थ ॥ शरीरनोसंबंधपामिने पवित्रपदार्थोने पण अपवित्रतापणुं आवेठे केम
के आशरीरने उत्तमजातिना चंदनादिकें मर्दनकरो तो तेचंदनादिक थोडीजवारमां
पोतानुं सुगंधतापणुंमूकीने दुर्गंधतानेधारणकरेठे तेमज उत्तमप्रकारनाजोन खव
राव्याथी तेपण तुरत नरगमय थयीजायठे एवो आ अपवित्रवस्तुने उत्पत्तिनुकार
ण जेशरीर तेनेपवित्रपणुं करवाना संकल्पनो मोहराखनुं एमहोटोआश्चर्यकारीठे४

स्वागतावृत्त॥ इत्यवेत्य शुचिवाटमतथ्यं पथ्यमेव जगदेकपवित्र ॥
 शोधनं सकलदोषमलानां धर्ममेव हृदये निदधीथा ॥ ५ ॥
 अर्थ ॥ एरीते शरीरने पवित्रकरवानोवाद् स्वोदोजाणीने जगतमा एकपवित्र
 पय्य तो समस्तदोषरूपमलानो शोधक एहवोजेधर्म तेहने रुदयमाधरो ॥ ५ ॥
 ॥ पट्टनावनाटक आसावरीरागेण गीयते कागारेतेनुचुनिचुनिजावे एदेशी ॥
 नावय रे वपुरिदमतिमलिन विनय विबोधय मानसनलित॥
 पावनमनुचितय विनुमेक॥ परममहोमयमुदितविवेक॥ जा० ॥ १ ॥
 दम्पतिरेतो रुधिरविवर्ते किं शुचमिह मलकश्मलगते॥ नृशम
 पि पिदित स्रवति विरूप को बहुमनुतेऽवस्करकूप ॥ जा० ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हरेगिनयप्रियजयी उपाध्याय पोतेपोताने उपदेशकरतो अष्टचिपुष्ट
 जागेने हेगिनय आशरीरनेतु घणुजमलीनजाणीने पोतानुंमनरूपकमज प्रफुलित
 पर यजीजे परमतेजसी अनेजेनाथको उत्तमविचार उत्पन्नथाय एहवो एकपवित्र
 परमात्मानु प्रितग्नकर ॥ १ ॥ स्त्रीनोरक्त अने पुरुषनो रेत तेनापरिणाम
 सारूपी उपन्नथपु एहवु मजमयजे कश्मजके० चीखलतेनी गर्ताके० साइ रूप
 आ शरीर तेमांसुमास्त्रे जोआशरीरने अत्यतढाकीराख्यु तोपणतेमाथी विरूप
 पो मातोडुर्गज स्वने तोएराकचराना कृपाने कोणरुडोकरी माननारवे थयान
 सोइरण अररढारूप कचगपेहरी नरेजा कृपाने जजुमानसेनही ॥ २ ॥

जजति मयऽशुचि तामूल ॥ कर्तुं मुखमारुतमनुकूल ॥ तिष्ठ
 नि मुग्धि क्रियत काला ॥ मुरमसुगप्रि जुगुप्सितलाल ॥ जा०
 ॥ ३ ॥ अमृगजिग प्रहोतरचारी ॥ आवरितु शक्यो न विकारी ॥
 यपुरुष निग्रमि वाग्वार ॥ दमति बुधस्तव गोचाचार ॥ जा० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ मुदरतवूनमा रूयप्रमुग्धनाग्नीने मुग्धमय गीरापु अनुहूनररगनेअर्थ
 सापत्रे पानु निदाकरग्यायोग्य अनेगणीन दुगउरग्यायोग्यने लाउजेनी यनी अ
 रिग्रनेनेगेर एदरा तद्भागमुग्धनी मुग्धीने नेटनोफ प्रपतरदमे ॥ ३ ॥ शरीरमांस
 नगो विविधरगना रिफांगरीवदित अमृगजिगयनां वहेनागे जे ताद्वगमुग्धना वा
 दुतेने दहीनृहवाने तुमनयेययोनही तोताद्वगयगने मुग्धीपदायाना नेपस्त्री रा
 दार नेहनां मुग्धनिपेने एतागे परिग्रनानो आचारजोडने पदितनासादमने ॥ ४ ॥

द्वादश नव रंध्राणि निकामं ॥ गलदशुचीनि न यांति विरामं ॥
यत्र वपुषि तत्कलयसि पूतं ॥ मन्ये तव नूतनमाकूतं ॥ जा० ॥ ५ ॥
अशितमुपस्करसंस्कृतमन्नं जगति जुगुप्सां जनयति हन्नं ॥ पुं
सवनं धेनवमपि लीढं भवति विगर्हितमति जनमीढं ॥ जा० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ अतिगयेकरी जेमांथी रात्रदिवस अपवित्रवस्तुश्रवेते पणकोड्वारें विरा
मपामतिनथी एहवाखीना वारठिइ अने पुरुषनानवठिइ तेठिडेकरीसहित एहवा
शरीरने तुंपवित्रपणोजाणोते माटेए ताहरोकोड नवोज आचारजणायते ॥ ५ ॥ ना
नाप्रकारे वगारप्रमुखना संस्कारेकरी संस्कृतकरेलुं पचावेलुं एहवुंजे अन्न तेपण आ
शरीरमां आरोग्याथकी हन्नके० विष्टारूपयइजायते तेणेकरी जगतमां जुगुप्सा
के० डुगड्याउत्पन्नकरेते वली आशरीरने वीर्यनीवृद्धिकरनारुं गायनुंडुय प्राशनक
रीने फरीतेपुरुषें मूत्रितकखोथको तेपणअत्यंत निंदाकरवायोग्य थडपडेते ॥ ६ ॥

केवलमलमयपुजलनिचये अशुचीकृतशुचिजोजनसिचये ॥ वपु
षि विचिंतय परमिहसारं शिवसाधनसामर्थ्यमुदारं ॥ जा० ॥ ७ ॥
येन विराजितमिदमतिपुण्यं तच्चिंतय चेतननैपुण्यं ॥ विशदागमम
धिगम्य निपानं विरचय शांतसुधारसपानं ॥ जा० ॥ ८ ॥ इतिश्री
शांतसुधारसगेयकाव्ये अशौचज्ञावनाविज्ञावनोनाम पष्ठः प्रकाशः

अर्थ ॥ माटे केवजमलरूप पुजजनोसमूह अने पवित्रनोजनने अपवित्रपणु आ
पनार एहवाशरीरमां मात्रएक मोहसाधन करवानुंजे सामर्थ्यते एहिजमहोढो सार
भूतजाण ॥ ७ ॥ मोहसाधनेकरी भूपितकखोथको ए शरीरपवित्रथायते तेचेतना
नीज चातुर्यताजाणवी पणजेमां निर्मलसिद्धांतरूप जलमिलेते एहवो जलस्थान
कजोडने शांतसुधारसनोपानकर ॥ ८ ॥ इतिश्री शांतसुधारसगेयकाव्ये अशुचिना
वनाविज्ञावनोनाम पष्ठः प्रकाशः

भुजंगप्रयातं वृत्तं ॥ यथा सर्वतो निर्जरै रापतद्भिः प्रपूर्येत सद्यः पयोनिस्त
टाकः ॥ तथैवाश्रवैः कर्मभिः संभृतो गी भवेद्वाकुलश्रंचलः पंकिलश्च ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवेसातमी आश्रवजावना जावेते जेम सर्ववाजुथी पमता पाणीना
निजरणायेंकरी तत्कालतलाव नराइजायते पठे पाणीनातरगेकरी चंचलथायते ते

मज कादवधेने इत्यादिके व्याकुजथायते तेम आश्रवेकरीयुक्तप्राणी कर्मरूपपापी
थी नरपूरयई व्याकुज थने चचलयको पापरूपकादवे सहितथायते ॥ १ ॥

शार्दूलविक्रीडित वृत्त ॥ यावत्किंचिद्विद्यानुज्ञय तरसा कमेंद
निर्जायते तावच्चाश्रवशत्रवोऽनुसमय सिंचति न्यूयोपि तत् ॥
ह्य कष्ट कथमाश्रवप्रतिजटा शक्या निरोद्धु मया ससा
रादतिजीपणान्मम हृद्वा मुक्ति कथं जाविनी ॥ २ ॥

अर्थ ॥ ते जेटलामा अनुनवलेइने बलात्कारेकरी महारा अत्तामाथी कांइक
मने इ बुष्ककरुनु तेदलामावली आश्रवरूपशत्रु समयसमयप्रते कमेंने फरी ती
चनरने माटे हाइतिवेदे मने एवु कवणलागेते के हुं आश्रवरूपशत्रुने केवीरि
जीतिशत्रु थने एरीतेतो अत्यंतनयकर ससारथकी महारोवूटको पण सीरीतेथते ॥ २ ॥

प्रदोषणीयृत्तं ॥ मिथ्यात्वाविरतिकपाययोगसङ्गाश्रवत्तार
मुहृतिनिराश्रवा प्रदिष्टा ॥ कर्माणि प्रतिसमय
स्फुटरमीजिर्ध्रतो भ्रमवशतो भ्रमति जीवा ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ पुष्पगतपुरुषोण १ मिथ्यात्व २ अत्रति ३ कपाय ४ योग एचारानाम
ना याग्याश्रवत्तार ते समयसमयप्रते एचारथाश्रवना योगेकरी कमेंने बांध
नाग जीरो ते प्रमेररी चारगतिरूप ससारमाजमेते ॥ ३ ॥

रथोदनायुत्त ॥ इडियात्रतरुपाययोगजा पच पच चतुरन्वितास्र
य ॥ पचविगतिरमक्रिया इति नेत्रवेदपरिसरव्ययाऽप्यमी ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ पांचविडियो तथा प्राणातिपातादिक पाचअत्रत थने कोशदिक पाक
नाप रती मनादिर प्रणयोग तथा कायिकादिक पचीम अस्तक्रिया एरीत सी
मर्चने आश्रव वेनानीम प्रसारनुते ॥ ४ ॥

इज्जजायुत्तं ॥ इत्याश्रवाणामग्निगम्य तत् निश्चित्य सत् श्रुतिसन्निग
नान्नाग्नां निरोपे विगलविगेपे सर्वात्मना जग् यतितव्यमात्मनः ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ एवु आश्रवु तत्वजाणीने निश्चययकी शास्त्रसन्निधानपणु एउने
अग्नि विगलरूप शास्त्रनु वनापणु तेजेनायकी निरोपणपुते एहवा आश्रवरूप
ननुतो निरोपणपुते देवात्मानुं युक्त यन्नर ॥ ५ ॥

सतमनायनाटकं धनाश्रीरागेण गीयते ॥ जोलीमारेहंसारेविषयनराचियें एदेशी ॥

परिहरणीया रे सुकृतिजिराश्रवा हृदि शमतामवधाय ॥ प्रचवं
त्येतं रे नृशमुच्छृंखला विष्णुगुणविजववधाय ॥ परि० ॥ १ ॥

कुगुरुनियुक्ता रे कुमतिपरिष्कुताः ॥ शिवपुरपथमपहाय
प्रयनंतेऽमीरे क्रियया छुट्या प्रत्युत शिवविरहाय ॥ परि० ॥ १॥

अर्थ ॥ सुकृतवत्पुरुषें हृदयमां समताधारणकरी आश्रवनोपरिहारकरवो अरे
जीव आ लोखदना शांकलनीपरें वांधीराखनारो जे आश्रव ते विष्णुजे परमात्मा
तेनागुणरूप ऐश्वर्यतानो नाशकरवाने समर्थयायठे ॥ १ ॥ कुगुरुयेंकरेलीप्रेरणा
अने कुमतियेकरी युक्तथयला हेछुटजीव तुं कायिकादिक छुटक्रियाउमां प्रवर्त्तवे
करी मोक्षपुरीये जवानो मार्गमूकीने उलटोमोक्षमार्गनो नाशकरवानुंज यत्नकरेठे ॥ १॥

अविरतचित्ता रे विषयवशीकृता विषहंते विततानि ॥ इह
परलोके रे कर्मविपाकजान्यविरलदुःखशतानि ॥ परि० ॥ ३ ॥

करिऊपमधुपा रे शलजमृगादयो विषयविनोदरसेन ॥ हंत
लज्जंते रे विविधा वेदना वत परिणतिविरसेन ॥ परि० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ जेनाचित्तामां वेगग्नयनशी एहवा विषयने पराधीनथयलाप्राणी ऽहलोके
तथा परलोकेपण निरंतरपणे कर्मनापरिणामोशी उत्पन्नथयलां जैकमाडु.खोनुं
सहनकरेठे ॥ ३ ॥ हस्ति मत्स्य व्रमर पतंग अने मृग एवा पांचजातना प्राणीओ
अनुक्रमेंस्पर्श रम गंध रूप शब्द ए एकेकाविषयना विनोदरसेकरी नानाप्रकारनी
वेदनाओने एविषयोना परिणाम जे विरस एटजे मातारस तेणेकरीपामेठे ए महो
दुःखेदनुं कारणठे ॥ ४ ॥

उदितकपाया रे विषयवशीकृता यांति महानरकेषु परिव
र्त्तते रे नियतमनंतशो जन्मजरामरकेषु ॥ परि० ॥ ५ ॥

मनसा वाचा रे वपुषा चंचला दुर्जयछरितजरेण ॥ उपलि
प्यंते रे तत आश्रवजये यततां कृतमपरेण ॥ परि० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ जेने कोधादिक कपाय उदयमांआव्याठे तेप्राणीओ पांचइंद्रियोना
विषयोने स्वाधीनथयलाठे तेणेकरी महोटा नरकमां जायठे अने अनतिवार जन्म
जरामरणकरेठे ॥ ५॥ आश्रवेंकरी चंचल थयला प्राणी मन वचन अने कायाना

योगे डुजय एहबुजेपाप तेणेकरी शुक्तथायठे माटे चतुरपुरुषे आश्रवने जितक
प्रयत्नकरतु अने नवा कर्म बांधवानही ॥ ६ ॥

शुद्धायोगा रे यदपि यतात्मना स्ववते शुचिकर्माणि ॥ काचन
निगडास्तान्यपि जानीयात् हतनिर्वृतिशर्माणि ॥ परि० ॥ ७ ॥
मोदस्वैव रे साश्रवपाप्मना रोधे धियमाधाय ॥ शांतिसुधारसपा
नमनारत विनय विधाय विधाय ॥ ८ ॥ इतिश्री शांतिसुधा

रस गेयकाव्ये आश्रवजावनाविजावनोनाम सप्तम प्रकाश
अर्थ ॥ जेणेपोतानु मनस्वाधीनकष्ट तेनाशुद्धयोगजेठे ते शुद्धयोग जोपा
एनकर्मनेन स्ववेठे एटसे शुचिकर्मोनीज प्राप्तिकरावेठे परतु तेकर्मोपण मोहसुष
ना नागररवाने शोनानीवेडीसरखा जाणवा ॥ ७ ॥ माटे विनयविजयजी उपाय
पोते पोतानेकहेठे के अरेविनय आवाप्रकारेकरी आश्रवसहित जेपाप तेनेनि
रोधरगा उपर बुद्धिराखी यारवार शांतिसुधारसनो पानकरीकरीने आनवपामा ॥ ८ ॥
इतिश्रीशांतिसुधारस गेयकाव्ये आश्रवजावनाविजावनो नाम सप्तम प्रकाश

स्यागतावृत्तव्यं ॥ येन येन य इहाश्रवरोध सजवेन्नियतमो
पयिकेन ॥ आर्जियस्व विनयोद्यतचेतास्तत्तदांतरदृशा परिजा
प्य ॥ १ ॥ सयमेन विषयाविरतत्वे दर्शनेन वितथानिनिने
शांथ्यानमार्तमथ रौडमजस्र चेतसः स्थिरतया च निरुध्या ॥ २ ॥

अर्थ ॥ हवेआश्रमी मरणापनानावेठे अरेविनय आजगतमां जे जे उपायेकरी
निधदयी आश्रनागेऽ यतोहोय ते ते उपाय ताहरी अतरदृष्टियेजोइ तेनेनि
पिण नगामिने तेनेमिहाराकर ॥ १ ॥ एटसे सयमेकरीने विषयउपर बरागकर
मध्य इशनेकरीने अनिनिवेशे ० मिष्यात्वनो आग्रहमूकीआप अने चित्त
मिष्यदगिणान पणे करीने आनं तथा रौड एवे ध्याननु निरतर रुधनकर ॥ २ ॥
शांतिनीवृत्त ॥ क्रोड क्हात्या मार्दवेनाजिमान दृष्ट्या मायामार्तवेनी
रजिनाजोन वारागशिरोड निरुध्या मतोपेण प्राशुना सेतुनेगा ॥ ३ ॥
अर्थ ॥ इनापेकरी क्रोधनो जयकर मार्दवेकरी अनिमाननो जयकर मरनार
करी मरनारकड तेने दर्शनाय वनीमसुडजेरो डुकर जे लान तेवना उलो म
मरिजेठे मरनार नेणेकरी गोरकर ॥ ३ ॥

स्वागतावृत्तं॥ गुप्तिनिस्तिसृजिरेवमजय्यान् त्रीन् विजित्य तरसाऽधमयो
गान् ॥ साधुसंवरपथे प्रयतेथा लप्स्यसे हितमनीहितमिदं ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ एमज मनगुप्ति वचनगुप्ति अने कायगुप्ति एत्रण गुप्तिर्येकरीने जे जीत
वाने घणाजडजेन निंदनीक एहवा त्रण दुष्टयोग्य तेने जीती रुडासंवर मार्गनेवि
ये यत्नकर एटले प्रकाशवत वेदीप्यमान अने कोशकाले विनाशने न पामनारा एह
वा जे हितार्थ तेने पामीत अर्थात् मोक्षसुखने पामीत ॥ ४ ॥

मंदाक्रांतावृत्तं ॥ एवं रुद्धेष्वमलहृदयैराश्रवेष्वाप्तवाक्यश्रद्धाचंच
त्सितपटपटुः सुप्रतिष्ठानशाली ॥ शुद्धैर्योगैर्जवनपवनैः प्रेरितो
जीवपोतः स्रोतस्तीर्त्वा भवजलनिधेर्याति निर्वाणपुर्या ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ एवाप्रकारेकरी स्वच्छरुदयवंत पुरुषे आश्रवतो रोधकरवो पठे आसके
पोत्तानाहितवाठक तीर्थकरादिक पुरुषोना वाक्योत्तर जेश्रद्धाराखवी तेजाणीये
वाहणेनेविपे एकसुंदर अनेउज्ज्वल वावटोचडाव्यो एहवो नूतनपीठबंध ययो थको
शुद्धमनोयोग शुद्धवचनयोग शुद्धकाययोग एत्रणयोग तेहिज जाणिये कोशक वेग
वानवायरो तेणेकरी पुखोथको जीवरूपीओ जहाज तेसंसारसमुद्रनो प्रवाह्तरी
ने सुरत मोक्षरूप नगरिये जश्पहोचेठे ॥ ५ ॥

॥ अष्टमजावनाष्टकं नटरागेण गीयते महावीरमेरो जालन एदेशी ॥

शृणु शिवसुखसाधनसङ्पायं सङ्पायं रे सङ्पायं ॥ शृणु शिवसु
खसाधनसङ्पायं ॥ ज्ञानादिकपावनरत्नत्रयपरमाराधनमनपायं
॥ शृणु ॥ १ ॥ ॥ विषयविकारमपाकुरु दूरं क्रोधं मानं सद्दमायं ॥
लोभं रिपुंच विजित्य सहेलं ॥ भज संयमगुणमकपायं ॥ शृणु ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हे विनय तुं मोक्षसाधननो रुढोपपाय सांजल एकतो निर्दोषपवित्र
ज्ञानादिक रत्नत्रयतुं आराधनकर बीजो पांचेदियोना विषयसंबंधीजे विकारोठे ते
हनेदूरकर त्रीजोमायासहित क्रोध मान अनेलोभरूप शत्रुओनी हेजनाकरी सहेज
मां भ्रमबिना एचारेकपायने हलकटजेवा जाणी जीतीजेइने कपायथी शून्यथयलो
एहवोजे संयमरूप गुण तेनुंतेवनकर ॥ १ ॥

उपशमरसमनुशीलय मनसा रोषदहनजलदप्राय ॥ कलप
विरागं धृतपरजागं हृदि विनय नाथ नाथं ॥ शृ० ॥ ३ ॥

आर्त रौड ध्यान मार्जय ॥ दह विकल्परचनानाथ ॥
यदियमरुद्धा मानसधीथी ॥ तत्त्वविद पथा नाथ ॥ शृ० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ क्रौर्यरूपश्रग्मीने शमाववा मेघनीपरं शांतिनोकरनार एहगोत्रे उपशम
गग तेहने तु मनमा धारणकर हे विनय रुदयमा धारणकरेलोजे परपुत्रनाथि
मर्यादी नाग तेहने तद्वारा रुदयमायी नीत्वानीत्वाके० काढीकाढीने अत्यंत गुण
नष्टे रोग्य तेने धारणकर वजी आर्तध्यान अनेरीध्यानने धारणकरीमनही ॥ ३ ॥
तथा मर्याद रिक्तपनीजेजालने तेने बाली नष्टमकरीनाथ कारणे मना
योग्या मार्गने स्थी न राखयो एवोकाइ तत्त्व वेत्तानो मार्गनथी तत्त्ववेत्ता पुण
नेता मनायोग मोरुजो राखबुज नही ॥ ४ ॥

मयमयोगेरवदितमानसगुड्या चरितार्थयकाय ॥ नानामत

रचिगदने जुवने निश्चिनु शुद्धपथ नाथ ॥ शृ० ॥ ५ ॥ ब्रह्म

प्रतमगीकुरु विमल विभ्राण गुणममवाय ॥ उदित

गुम्यदनाडुपदेगं मगृहाण शुचिमिव राय ॥ शृ० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ मयमनायोगधी अपजीजेमननीशुद्धि तेणेकरीने कांडपण रुतार्थ
नानामतनी रचिगदने विचित्रप्रकारना मतं करी गदने एतनेव्याप्त एह्या आ
मयमं नपश्य शुद्धमार्ग एतने म्यादाद शंजीरूपजे जैनमार्ग तेनागोपर ॥ ५ ॥
रुची गुणता समुदायने धरता अत्यंतनिर्मल एहवागद्वयचर्यव्रत ने स्तीमर
अने एहवैरुपदगने जेगीने शुद्धस्थानो सग्रहहरिय तेरीतसग्रहहर ॥ ६ ॥

मयमराहमयमुममग्मेरति सुरजय निजमध्यमाय ॥ चेतन

मुदलहय कुललक्षणज्ञानचरणगुणपर्याय ॥ शृ० ॥ ७ ॥ यत्न

मत्तंरुत पारनगमन तिनचरित गाय गाय ॥ सविनय शांतिमु

पारमनेन चिग नद पाय पाय ॥ शृ० ॥ ८ ॥ इति श्रीशान्तमु

रमणेदनाथ्ये मयगजापनाभिजायना नाम अष्टम प्रकाश

अर्थ ॥ मयमना प्रतिपादन करिताग एह्या परमेश्वरनी शान्तिमय जगुन न
दुष्टने मयमं नगरी इत्याना अयवमायने अत्यंतपणेकर अने ज्ञानादि गुण

योमुजठे केमके दृढप्रहारी जेवा पुरुषोए महोटा कठोर कर्म करीने अत्यंत पापेले
सपादान कथुहत्तो तेपण तपस्याना प्रजावें समस्त पापोनो नाशकरीने योडाज
लमां मोक्ष प्रतें पाप्मा ॥ ५ ॥ जेम प्रदीप्तअग्नि सुवर्णनु पवित्रस्वरूप प्रगटकरे
तेमज तपजेठे तेपण आत्मामांथी कर्मरूप रजनो नाशकरीने साक्षात् आत्मानु
ज्योतिस्वरूप प्रगटकरेठे ॥ ६ ॥

स्वग्धरावृत्ता॥ बाह्येनान्यतरेण प्रथितबहुनिदा जीयते येन
शत्रुश्रेणी बाह्यातरगा नरतनृपतिवत् नावलब्धजडिन्ना॥
यस्मात्प्राज्जर्णवेषु प्रकटितविजया लब्धयः सिद्ध्यश्च व
दे स्वर्गापवर्गार्पणपटु सतत तत्तपो विश्ववद्य ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ जेना बाह्य अने अन्यतर जेवेकरी घणानेद प्रख्यातवे एहवा तपना
उपर विशेषनावना योगेकरी जेहने दृढपण लब्धके० प्राप्तथायतो ते तपेकरी ज्ञा
मनादिक बाह्यशत्रु अने रागादिक अतरग शत्रु तेनीजे श्रेणीके० पक्ति तेने नरत
राजानीपरें जीतीजवायठे वली जेतपयकी ऐश्वर्यताने प्रगटकरनारी अर्थावर्तिन
व्यीथो अने आगतिद्विथो प्रगटथायठे तथा जे स्वर्ग अने मोक्षना सुखआपवर्ग
कुशल वलीजगतने पूजवायोग्य एहवोजेतप तेहनेहु निरतर नमस्कारकरु ॥ ७ ॥
अथनवमजावनाष्टक सारगरागेण गीयते ॥ जिणवरायसुरेण तिहारे आयोएवेसी

विजावय विनय तपोमहिमान ॥ ध्रुवपद ॥ बहुजवसचित्त
प्लुतममुना ॥ लजतेलघुलघिमान ॥ वि० ॥ १ ॥ याति
घनापि घनाघनपटली ॥ खरपवनेन विराम ॥ नजति त
था तपसा झरिताली ॥ क्षणजगुरपरिणाम वि० ॥ २ ॥

अर्थ ॥ विनयविजयजी पोताने उपदेशकरेठेके अरेविनय तु तपनामहिमान
जावनाकर जेनायोगयकी घणानुं सचित्तकरेलु पाप तुरतज हलकापणुपामे
ठे ॥ १ ॥ जेम तीक्ष्णशायुयें करी महोटी महोटी मेयनीपंक्तिथो नाशपामे तेमज
तपेकरीने महोटीमहोटी पापनीपंक्तिथो एक क्षणमात्रमां नष्टइजायठे ॥ २ ॥

वाञ्छितमाकर्षति दूरादपि रिपुमपि व्रजति वयस्य॥ तप इदमाश्र
य निर्मलजावादागमपरमरहस्य॥३॥अनशनमूनोदरता वृत्तिन्हा
सं रमपरिहार नज सालीन्य कायकेश तप इति बाह्यमुदारा॥४॥

अर्थ ॥ वली जे वांछितार्थे वणुंदूरहोय तेनेपण नजीकच्याणीआपेने तयाशत्रु
नेपण मित्रकरेने एह्वाएतपने शास्त्रनुं परमरहस्य जाणीने निर्मजनावें आदर ॥
॥ ३ ॥ तेतपनावारजेदळे १ अनशन २ उनोदरी ३ वृत्तिन्हास एटले वृत्तितं
द्वेष ४ रत्तपरिहार ५ सांलीन्यता एटले इंदियोनोरोधनुं एकांतवेस्तनुं ६ कायक्लेश
एतप्रकारनुं महोदुं वाह्यतपने तेनुं तुं सेवनकर ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तं वैयावृत्यं स्वाध्यायं विनयं च ॥ कायोत्सर्गं शुभ्रध्यानं
आन्यंतरमिदमंचा॥वि०॥५॥शमयति तापं गमयति पापं रमयति
मानसद्वंसं॥हरति विमोहं दूरारोहं तप इति विगताशंसः॥वि०॥६॥

अर्थ ॥ १ प्रायश्चित्त २ वैयावृत्त ३ स्वाध्याय ४ विनय ५ कायोत्सर्ग ६ शुभ्र
ध्यान एतप्रकारना आन्यंतर तपने तेनेसेव ॥ ५ ॥ एतप अनेकप्रकारना संतारी
कतापनी शांतिकरेने अनेपापनोनाशकरेने तया मनरूपहंसने रमाडेने वली निःसंतं
शयपणे आजगतमां दुःखोनेदूरकरवा असमर्थे एह्वोजे मोहतेनो नाशकरेने ॥६॥

संयमकमलाकार्माणमुज्ज्वलशिवसुखसत्यंकारं चिंतितचिंतामणिमाराध
य तप इह वारं वारं ॥वि०॥७॥कर्मगदौघमिदमिदमस्य च जिनपति
मतमनुपानं॥विनय समाचर सौख्यनिधानं शांतिसुधारसपानं॥वि०॥८
इतिश्रीशांतसुधारसगेयकाव्ये निर्जरानावनाविज्ञावनानामनवमःप्रकाशः

अर्थ ॥ वलीएतपते चारित्ररूप लक्ष्मीने वगकरवानी विद्याने तया सुंदर मो
हना सुखआपवाने विशारदने वली चिंतितार्थे देवाने चिंतामणीरत्नतरखोने एह
वा तपने आजगतमां हेविनय तुं वारंवार अंगीकारकर ॥ ७ ॥ हेविनय कर्मरूप
रोगनुं आपय अने तीर्थकरोनो जे मत तेने अनुपानजेदुं तथा समस्त सुखतुं
निधान एह्वोजे शांतसुधारस तेनुंनुपानकर ॥ ८ ॥ इतिश्रीशांतसुधारस गेयकाव्ये
निर्जरानावनाविज्ञावनो नाम नवमः प्रकाशः

उपजातिवृत्तं ॥ दानं च शीलं च तपश्च जावो धर्मश्चतुर्था जिनवां
धवेना॥निरूपितो यो जगतां द्वितीयं स मानसे मे रमतामजस्त्रां॥१॥

अर्थ ॥ हवेदशमी धर्मजावना जावेने तीर्थकरदेवें लोकद्वितीयें दानशील तप अ
ने जाव एरीतें चारप्रकारनो धर्मकहोने तेधर्ममारामनमां सर्वकालरहो ॥ १ ॥

थोमुजठे केमके दृढप्रहारी जेरा पुम्बोण भद्राग कवार कर्म करिने थत्पंत पा
 सपादान कसुहत्तो तेपण तपम्याना प्रनाय समस्त पापानो नाशकरीने थोदात
 लमां मोह प्रते पास्या ॥ ७ ॥ जेम प्रदीप्तश्रि सरणनु परित्रमरूप प्रगल्भ
 तेमज तपजेठे तेपण आत्मामार्थी कर्मरूप रचना नाशकरीन माहात् आत्म
 ज्योतिस्वरूप प्रगटकरे ॥ ६ ॥

स्वर्गगवना ॥ बाह्येनान्यतरण प्रथिनवदृजिदा जीयते येन
 गत्रुश्रेणी बाह्यांतरगा जरतनपनिवन जावल्लवउद्विम्ना ॥
 यस्मात्प्राप्तर्जवेषु प्रकटितविजया लव्य मिद्वयश्च व
 दे स्वर्गापवर्गापणपटु मतत ततपा विश्ववय ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ जेना बाह्य अने अन्यतर जदेकरी घणाजन्त प्रख्यातने एहवा तपना
 उपर विजोपनायना यागकरी जदने दृढपणु नव्यक० प्राप्तथायता ते तपेकरी हुन
 मनाविह बाह्यशत्रु अने गगादिक अतरग गत्रु तनीज अर्णीर० पकि तेने ज्ञात
 राजानीपर जीतीजवायठे बनी जेतपथकी एव्यताने प्रगटकरगारी अत्पावीन
 वीश्या अने आठनिदिश्या प्रगटथायठे तथा ज स्वर्ग अने माहना मुग्वआपवाना
 कुशन रनीनगतने पुजरायाग्य एहराजतप तदनहु निरतर नमस्कारकस्तु ॥ ७ ॥
 अथनरमनायनाष्टर सागरगण गीयते ॥ निणतरायनरण निहार आयाएवैशी ॥

विजावय रिनय तपोमहिमान ॥ भुवपद ॥ बहुजनमचितड
 कृतममुना ॥ लजनेलघुलपिमान ॥ वि० ॥ १ ॥ याति
 घनापि पनायनपटली ॥ स्वर्गपवनन विराम ॥ जनति न
 था तपसा छुगिताली ॥ कृणजगुरपरिणाम वि० ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ रिनयविजयनी पातान उपशकरेठेक अरेरिनय तु तपनामहिमानी
 जावनाकर जेनायागथकी पणाजवनु सचितकरेनु पाप तुग्नन दनकापणुषामे
 ठे ॥ १ ॥ जेम तीकृणयापुय करी महोटी महाटी मयनीपकिश्या नाशपामन नमन
 तपेकरीने महाटीमहाटी पापनीपकिश्या एक कृणमात्रमा नष्टयनायन ॥ ॥
 वावितमाकर्षति दूरादपि रिपुमपि व्रजति वयस्य ॥ तप न्मात्र
 य निर्मलजावादागमपरमरहस्य ॥ ॥ अनशनमृनादरना रनिद
 सरसपरिहार नज सालीन्य कायकृश तप इति बाह्यमुदारा ॥ ॥

અર્થ ॥ વલી જે વાંઠિતાર્થ ઘણુંદૂરહોય તેનેપણ નજીકઆણીઆપેઠે તથાશત્રુ
નેપણ મિત્રકરેઠે એહવાણતપને શાસ્ત્રનું પરમરહસ્ય જાણીને નિર્મલજાવેં આવર ॥
॥ ૩ ॥ તેતપનાવારજેદઢે ૧ અનશન ૨ ઝનોવરી ૩ વૃત્તિન્હાસ એટલે વૃત્તિસં
ક્ષેપ ૪ રસપરિહાર ૫ સાંલીન્યતા એટલે ઇંદ્રિયોનોરોધતું એકાંતેંવેસતું ૬ કાયક્લેશ
એટપ્રકારનું મહોટું વાહ્યતપઠે તેનું તું સેવનકર ॥ ૪ ॥

પ્રાયશ્ચિત્તં વૈયાવૃત્યં સ્વાધ્યાયં વિનયં ચ ॥ કાયોત્સર્ગં શુચધ્યાનં
આન્યંતરમિદંમચા ॥ વિ ૧ ॥ ૫ ॥ શમયતિ તાપં ગમયતિ પાપં રમયતિ
માનસદ્સં ॥ હરતિ વિમોહં દૂરારોહં તપ ઇતિ વિગતાશંસં ॥ વિ ૧ ॥ ૬ ॥

અર્થ ॥ ૧ પ્રાયશ્ચિત્ત ૨ વૈયાવૃત્ત ૩ સ્વાધ્યાય ૪ વિનય ૫ કાયોત્સર્ગ ૬ શુચ
ધ્યાન એટપ્રકારના આન્યંતર તપઠે તેનેસેવ ॥ ૫ ॥ એતપ અનેકપ્રકારના સંસારી
કતાપની શાંતિકરેઠે અનેપાપનોનાશકરેઠે તથા મનરૂપદ્વંસને રમાડેઠે વલી નિઃસં
શયપણે આજગતમાં હુઃસ્થોનેદૂરકરવા અસમર્થ એહવોજે મોહતેનો નાશકરેઠે ॥ ૬ ॥

સંયમકમલાકાર્મણમુજ્જ્વલશિવસુખસત્યંકારં ચિંતિતચિંતામણિમારાધ
ય તપ ઇહ વારં વારં ॥ વિ ૧ ॥ ૭ ॥ કર્મગદૌષધમિદમિદમસ્ય ચ જિનપતિ
મતમનુપાનં ॥ વિનય સમાચર સૌરવ્યનિધાનં શાંતિસુધારસપાનં ॥ વિ ૧ ॥ ૮ ॥
ઇતિશ્રીશાંતસુધારસગેયકાવ્યે નિર્જરાજાવનાવિજાવનોનામનવમઃપ્રકાશઃ

અર્થ ॥ વલીએતપતે ચારિત્રરૂપ લક્ષ્મીને વશકરવાની વિદ્યાઠે તથા સુંદર મો
હના સુખઆપવાને વિશારદઢે વલી ચિંતિતાર્થે દેવાને ચિંતામણીરત્નસરસ્વોઢે એહ
વા તપને આજગતમાં દેવિનય તું વારંવાર અંગીકારકર ॥ ૭ ॥ દેવિનય કર્મરૂપ
રોગનું ઔષધ અને તીર્થકરોનો જે મત તેઢે અનુપાનજેહનું તથા સમસ્ત સુખનું
નિધાન એહવોજે શાંતસુધારસ તેનુંતુંપાનકર ॥ ૮ ॥ ઇતિશ્રીશાંતસુધારસ ગેયકાવ્યે
નિર્જરાજાવનાવિજાવનો નામ નવમઃ પ્રકાશઃ

ઉપજાતિવૃત્તં ॥ દાનં ચ શીલં ચ તપશ્ચ જાવો ધર્મશ્રતુર્થાં જિનવાં
ધવેના ॥ નિરૂપિતો યો જગતાં દ્વિતાય સ માનસે મે રમતામજસ્રાં ॥ ૧ ॥

અર્થ ॥ હવેદશમી ધર્મજાવના જાવેઢે તીર્થકરદેવેં લોકહિતાર્થે દાનશીલ તપ અ
ને જાવ એરીતેં ચારપ્રકારનો ધર્મકહ્યોઢે તેધર્મમારામનમાં સર્વકાલરહો ॥ ૧ ॥

इवज्जावृत्त त्रया॥मल्यह्रमामार्दवगौचसंगत्यागाजवब्रह्मविमुक्तिपु
क्त॥ य० संयम किंच ततोपगूढश्चारित्रधर्मो दशधायमुक्त ॥ १ ॥ य
स्य प्रज्ञावादिह पुष्पदंतो विश्वोपकाराय सटोदये ते ॥ ग्रीष्मोष्मजी
ष्मामुदितस्तमित्वान् काले समावासयति क्षिति च ॥ ३ ॥ उल्लो
लकल्लोलकलाविलासैर्नाष्टावयत्यंबुनिधि क्षिति यत् ॥ न
घति यत् व्याघ्रमरुदवाद्या धर्मस्य सर्वोप्यनुजाव एष ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ १ सत्य २ क्रमा ३ मार्दव ४ शौच ५ तपधर्म ६ संगत्याग उग्रधर्म ७
विज्ञोपप्रकारे मुक्तिपटले निर्लोभतापण ८ संयम ९ अकिंचनता ते
रीते वसप्रकारं चारित्रधर्म कष्टे ॥ २ ॥ जे धर्मेनापसायेंकरी जगतमा
पण सर्वप्राणीमात्रने उपकारकरवाने अर्थे नित्यउदयपण पामेठे वलीग्रीष्मोष्म
नी अत्यंत तप्तथयली जमोने वर्षाकृतुमा मेव वर्षादिकरीने ठमिकरे ॥ ३ ॥ त
था समुद्रपोताना महोटाकल्लोलेंकरी पृथ्वीनेबुडावतोनथी अने व्याघ्र तपा दख
नल अने पवन इत्यादिकोकोइने मारतानथी एप्रतापसर्व धर्मेनोजे ॥ ४ ॥

शार्दूलविक्रीडित वृत्तद्वय ॥ यस्मिन्नेव पिता हिताय यतते
भ्राता च माता सुत सैन्य दैन्यमुपैति चापचपल यत्रा
फल दौर्बल ॥ तस्मिन्कष्टदशाविपाकसमये धर्मस्तु सर्वमि
त सज्ज सज्जन एष सर्वजगतस्त्राणाय वक्षोद्यम ॥ ५ ॥
त्रैलोक्य सचराचरं विजयते यस्य प्रसादादिह योत्रामु
त्र हितावदस्तनुजृता सर्वार्थसिद्धिप्रद ॥ येनानर्थकदर्थ
ना निजमहस्सामर्थ्यतो व्यर्थिता तस्मै कारुणिकाय ध
मेविजये नक्तिप्रणामोऽस्तु मे ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ जेवखत पोतानाहितनेअर्थे बाप जाइ माता पुत्र अत्यंतउद्योगक
तेपण धर्मेनोजप्रतापजाणवो अनेवली धनुष्यनायोगेकरी चपलथयलो जे सैन्य
लशकर तेपण दैन्यके० दीनपणाने पामेठे तथा जेवखतपोतानी छुजायाउ
निष्फलयापणे एवी कष्टअवस्थाना परिणामकालें पण सज्जनएहबुजे आधर्म
मित्रते पोतानाअगमां बरप्तरजेबुपइ जाणे एकधर्मरूप बरप्तरज पहबुहोपनी

ले आंगमां वस्तरपहेखा नीपरेंथयीने सर्वजगतना रक्षणाथें उद्योगकरेते ॥ ५ ॥
वली जेहनापसायथकी स्थावर अने जंगमसहित जगत गोनेते तथा जे आलोकें
प्राणीओने हितकरवाने योग्यथयीने सर्वअर्थनी सिद्धताने पमाडेते जेपोताना
तेजस्वीसामर्थ्यकरी पापरूपविटंबनानो नाशकरीनारखुंते एहवो जे दयावत धर्मरूप
प्रभु तेने महारो नमस्कार होजो ॥ ६ ॥

मंदाक्रांतावृत्तं ॥ प्राज्यं राज्यं सुभगदयिता नंदनानंदनानां रम्यं
रूपं सरसकविता चातुरी सुस्वरत्वं ॥ नीरोगत्वं गुणपरिचयः
सज्जनत्वं सुबुद्धिं किंतु ब्रूमः फलपरिणति धर्मकल्पद्रुमस्य ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ महोद्वाराज्य सुंदरस्त्री पुत्र पुत्रीओ रमणीकरूप धणीज सरस कविता
करवानी चतुराश् सुस्वरपणुं आरोग्यतापणुं गुणोनोपरिचय तथासज्जनपणुं अने
रुडीबुद्धि एतर्ववाना ते धर्मरूप कल्पवृक्षना फलते ॥ ७ ॥

॥ अथ दशमजावनाष्टकं वसंतरागेण गीयते जवितुमेवंदोरेहीरविजयसूरिराया एदेशी ॥

पालय पालय रे पालय मां जिनधर्म ॥ मंगलकमलाकेलिनिके
तन करुणाकेतन धीर ॥ शिवसुखसाधन जवजयवाधन जगदा
धार गंजीर ॥ पा० ॥ १ ॥ सिंचति पयसा जलधरपटलीनूतलममृत
मयेन ॥ सूर्याचंडमसावुदयेते तव महिमातिशयेन ॥ पा० ॥ २ ॥

अर्थ ॥ हे जैनधर्म तुं महारंरक्षणकर महारंरक्षणकर तुं मांगलिकरूप लक्ष्मी
तुं कीमागृहवो वलीकरुणानो स्थानकवो तथा मोक्षसुखतुं साधनवो अने संसा
रना समस्तजयनो नाशकरनारवो तेमज जगतना जीवोने आश्रयनूतवो अनेअतिगं
जीरवो ॥ १ ॥ जे मेवनो समूहते पृथ्वीतलने अमृत सरखा पाणीये करीने सिंचन
करेते अने चंड सूर्य जे नित्य उगेते तेसर्व ताहरोज महिमाते ॥ २ ॥

निरालंबमियमसदाधारा तिष्ठति वसुधा येना॥तं विश्वस्थितिमूलस्तं
च तं सेवे विनयेन॥पा०॥३॥ दानशीलशुचिनावतपोमुखचरितार्थोऽक
तलोकः ॥ शरणस्मरणकृतमिदं जविनां दूरीकृतजनयशोक॥पा० ४॥

अर्थ ॥ निरालंब पृथ्वीनेकोऽ आधार नवतां जेनाआधारथकी रहेते एहवो जग
तनीस्थितीनो मूलस्तं जे धर्म तेने हुं निश्चप्रतें विनय एटले जकिये करी सेवुं॥३॥
दान शील शुचिनाव अने तप एवारप्रकारेकरी लोकोने चारित्रार्थनो करनारो अने

जे प्राणी आ जगतमा ए वर्मनो स्मरण करेते तथा आश्रय करेते ते
जय तथा शोकने दूर करनारो एहवो ए धर्मने ॥ ४ ॥

कृमासत्यसतोपदयादिकसुजगसकलपरिवार ॥ देवासुरनरपूजित
शासन कृतबहुजवपरिहार ॥ पा० ॥ ५ ॥ बधुरबंधुजनस्य दिवानिशमस
हायस्य सहाय ॥ आश्रयति जीमे जवगहनेगी त्वा बाधवमपहाया ॥ पा० ॥
अर्थ ॥ जेनो कृमा सत्य संतोष दया आदेवेइने समस्तपरिवार सुरसे
देवता देव्य अने मनुष्योए जेनी आझामान्यकरीते तथा अनेक जन्म जा
नो परिहार करनारो ते ए धर्मजने ॥ ५ ॥ वलीहे धर्मतु जेनेकोइ जाइनी
५ तथा जेनेकोइ सहायनथी तेने रात्रबिबस सहायनो करनार बांधव
वता बांधवरूप तुजने मूकीने प्राणीओ सत्ताररूप आरण्यमां फिरेते ॥ ६ ॥

जगति गहन जलति कृशानुःस्थलति ज ॥ चरे ॥ ६ ॥
कामितमिद्विबहुना कितु परेण ॥ पा० ॥ ७ ॥ इह यवसि
प्रेत्यं जातिपदानि ॥ क्रमतो ज्ञानादीनि च वितरसि नि ॥ ७ ॥
अर्थ ॥ ७ ॥ धर्मगमित्र तहारीरूपायकी आरण्य ते महोटा नगर जेवो याय त
अग्निने पाणीमरगीयाय अने समुद्रते स्थज सरखो सुरतयइजायने यथो सु
नगरी रगयरी प्राणीमात्रना सर्व मनोरथ पूर्णयायने ॥ ७ ॥ आनोस्मां
अग्निरपि दयाग्य धर्म उदयआव्याने तो तेने इहापण पुवाकप्रकार सुयत्रा
अने एगने इहादि देवताओंनी पदवीआपेते वजी क्रमेकरी मोहसुगन
ताग एहवा ज्ञानादिक गुणआपेते ॥ ७ ॥

सर्वत्र नयनीतमनातन मिद्धिमदनमोपान ॥ जय जय वि
नययता प्रनिलविनशातमुधारमपान ॥ पा० ॥ ८ ॥ इति शांत
मुशागम गेयकाव्ये धर्मेजावनाविजावनो नाम दशम प्रकाश
अर्थ ॥ सर्वत्राश्रयोमा नयनीत एतने मागणजेवो सारजुत अने मनातनक
धनतया निद्धिमदनमोपान एतने निसरणीरूप अने जे गिनपवत नि
जे शांतमुशागमनु पान कगवेते एहवोजे धर्म ते जयपामो जयपामो ॥ ८ ॥
इति श्री शांतमुशागम गेयकाव्ये धर्मेजावनाविजावनो नाम दशम प्रकाश

मालिनी वृत्तं ॥ सप्ताधोधो विस्तृता याः पृथिव्यश्चक्राकाराः संति रत्नप्रज्ञा
द्याः ॥ तानिः पूर्णो योऽस्य धोलोक एतो पादौ यस्य व्यावतो सप्तरज्जुः ॥ १

अर्थ ॥ हवे इग्यारमी लोकस्वरूप जावनानावेठे सातअथोअथो एटजे एकवी
जाने नीचेंनीचे विस्तीर्ण ठव्वाकारे रत्नप्रज्ञादिक सातपृथ्वीयोठे तेणेकरी परिपू
र्ण एवा अथोलोकरूप सातरज्जुप्रमाणे जेना महोटावेपगठे ॥ १ ॥

तिर्यग्ग्लोको विस्तृतो रज्जुमेकां पूर्णो वीपरणवांतरसंख्यैः ॥ यस्य
ज्योतिश्चक्रकांचीकलापं मध्ये काश्य श्रीविचित्रं कटिन्नं ॥ २ ॥

अर्थ ॥ अने एक रज्जु प्रमाण विस्तारवंत असंख्याता वीपसमुंडकरी व्याप्त एह
वो तिर्यग्ग्लोकमां कृशपणानी शोनायेकरी युक्तठे वली ज्योतिष चक्ररूप कांचीक
लापायें युक्त जेजुं मुंदर कणदोरोठे ॥ २ ॥

लोकोऽधोर्ध्वं ब्रह्मलोके द्युलोके यस्य व्याप्तौ कूर्परो पंच रज्जुः ॥ लोक
स्यातो विस्तृतो रज्जुमेकां सिद्धज्योतिश्चित्रको यस्य मालिः ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ जेनो ऊर्ध्वलोके ब्रह्मनामा देवलोक पांचरज्जुप्रमाणे व्याप्त ते कोपरा म
रखो कूरपरठे अने जेजुं लोकनेअंते एकरज्जुविस्तारपणे जे निःशिलातेमस्तकठे ॥ ३ ॥

यो वैशाखस्यानकस्यायिपादः श्रोणीदेशे न्यस्तद्वस्तद्वयश्च ॥ का
लेऽनादौ श्वदूर्ध्वदमत्वाद्विभ्राणोपि श्रान्तमुडामखिन्नः ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ जेना मथन करवाना दंडने स्थानकेपगठे एटजे ठासमथन करवाना दंमनी
परें जेना पगपमरेलाठे जेणे पोतानी कटीउपर वेदाथ राखेजाठे एहवोथको अना
दिकालजुं निरंतर ऊर्ध्वदमपणे जितेंद्रियचको शांतमुडा धरीग्याठे पण खिन्ननथी ॥ ४ ॥

सोयं ज्ञेयः पुरुषो लोकनामा पट्टव्यात्माऽकृत्रिमो नायनंतः ॥

धर्माधर्माकाशकालात्मसंज्ञे ईर्ष्यैः पूर्णः सर्वतः पुञ्जलेश्वरः ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ पट्टव्यरूप जेना आत्मानुं स्वरूपठे जेनेकोईये कयोनथी जेनो जन्म
अथवा मृत्युचपोनथी वली धर्म अथर्म आकाश काज जीव अने पुञ्ज एपाचइ
व्यवरी सर्वस्वजे परिपूर्ण एवो आ चउदगज लोकनामा पुष्टजालया ॥ ५ ॥

रंगम्यानं पुञ्जलानां नटानां नानागुणैर्नृत्यनामात्मनां च ॥ का

लोचोगम्बस्वप्नावादिज्ञावैः कर्मातोद्यैर्नतितानां नियत्या ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ वली जे राज उद्योग स्वप्ननादादिकनारें कर्मरुपवाजिन्न नियतिये

री नानाप्रकारना रूपेकरी नचावेला जीगोनुं थने नाचनारोजे पुनरुप
 ओ तेतु रगस्थान एटले रगममपठे एवो एचउदराज लोकनामा पुरुपठे ॥ ६ ॥

एव लोको जाव्यमानो विविक्तया विज्ञानां स्यान्मानससंयथेदंतु
 स्थैर्य प्राप्ते मानसे चात्मनीना सुप्राप्येवाऽध्यात्मसौख्यप्रसूति ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ एरीतेलोकने विवक्त एटले जुदोजुदो स्पष्टपणे जाव्यो थको ॥ ६ ॥
 नामनने स्थिरकरवानो कारण तेहीजथायठे जेवार मनस्थिरथयो तेवारे
 हितकरनारी अध्यात्मिक सुखनी प्राप्तिमुलजयायठे ॥ ७ ॥ सप्तनिर्मालनीवृत्त कुल

॥ अथ एकादशजावनाष्टक काफीरागेणगीयते आनसखीमनमोहो ॥ एवरी

विनय विज्ञावय शाश्वत ॥ हदि लोकाकाश ॥ सकलचराचरया
 रणे परिणमदवकाश ॥ वि० ॥ १ ॥ लसदलोकपरिवेष्टित गणनाति
 गमान ॥ पचनिरपि धर्मादिनि सुघटितसीमानं ॥ वि० ॥ २ ॥

अर्थ ॥ विनयविजयजी उपाध्याय पोताने समजावेजे अरेविनय शाश्वतो
 चिरकाल रहेनारो एहवो लोकाकाशतु ताह्रा हृदयमा धारणकर जेमां समस्त
 स्थावर अनेजगमपदार्थोने धरवाविपे पूर्णअवकाशठे ॥ १ ॥ पञ्जीरोना १
 लोकेकरी वेष्टितके० विटघुठे तथा जे गणनाके० परिमाण मूकीने रखाठे केम
 अस्थायीतो लोकाकाशठे माटे, वली जेनीसीमाधर्मादिक पाचइव्यंकरी सुघटितके०
 रूमीरचनायें करी रचितठे एहवो ए चउदराज लोकनामा पुरुपठे ॥ २ ॥

समवधातसमये जिनै परिपूरितदेह ॥ असुमदणुकविविधक्रिया
 गुणगौरवगेह ॥ वि० ॥ ३ ॥ एकरूपमपि पुन्रलै कृतविविधविवर्त ॥
 काचनशैलशिखरोन्नत कचिदवनतगर्त ॥ वि० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ वजी लोकनामा पुरुपनेविपे श्रीतीर्थकरदेव समुजातना समयें पोतानी
 आत्माना प्रवेगेरुनीने चउदराजलोकना समस्तजाग परिपूर्णकरेठे तथा असुमदणु
 प्राणी थने अणुके० परमाणु तेमनी नानाप्रकारनी जेक्रिया अनेगुण तनागौरव
 णानु स्थानरुजाणवु ॥ ३ ॥ वली ए लोकाकाश पुरुपमा यद्यपि रूपने धारणकर
 नाहें एरु पुनरुपठे तेणे नानाप्रकारना करेला एहवा किहाक मेरुना शिखर
 माणेउचा सुरणमयपर्वतोठे वजीकिहांकतो गर्ता एटले खानाओठे ॥ ४ ॥

कचन तविपमणिमंदिरैरुदितोदितरूपं ॥ घोरतिमिरनरकादिभिः
कचनातिविरूपं ॥ वि० ॥ ५ ॥ कचिद्धसवमयमुज्ज्वलं जयमंगल
नादं ॥ कचिदमंदहाहारवं ॥ पृथुशोकविपादं ॥ वि० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ बली किहांक तो देवताओंना चुवन तेनी सूर्यकांत मणीरत्ननी शोनायें
करी सुंदररूप पणाना उदयने पाम्योठे एटले उदितोदित रूपनेपाम्योठे बली
किहांक जयंकर अंधकार अने नरकादिकें अत्यंत विरूप एटले मागरूप पणाने पा
म्योठे ॥ ५ ॥ बली किहांकतो उत्तसवमयने एटले उज्ज्वल जयमंगलना वाजित्र
ना नादेंकरी युक्तते तथा किहांकतो अत्यंतशोक अने खेदे करीयुक्त जेमांथी महो
ठो हाहाकार शब्द निकलीरह्योठे एहवुं पुनः पुनः इव्यते ॥ ६ ॥

बहुपरिचितमनंतशो निखिलैरपिसत्त्वैः जन्ममरणपरिवर्तिभिः कृ
तमुक्तममलैः ॥ वि० ॥ ७ ॥ इहपर्यटनपराङ्मुखाः ॥ प्रणमत जगवं
तं ॥ शांतसुधारसपानतो धृतविनयमवंतं ॥ ८ ॥ इतिश्रीशांतसु
धारसगेयकाव्ये लोकस्वरूपज्ञावनाविज्ञावनो नामैकादशः प्रकाशः

अर्थ ॥ बली लोकमां पुनः पुनः स्वरूप विगोपें कहेते जेने जन्म मरणाना योगेंक
री फिरनारा प्राणी पूर्वपूर्व ममत्वनी परंपरायेंकरी अनंति अनंतिवार लेऽलेऽनेमू
क्योठे अनेजेनुं सर्वप्राणीओए अनंतिचार घणुंपरिचित कखंते एहवुंए पुनः पुनः इव्य
ते ॥ ७ ॥ माटे हेजीव तुंजो आलोकरूप पुरुषमां फिरवानेविपे पराङ्मुख ययो
होय तो शांतसुधारसना पानेकरी विनय धारण करनाराओनुं रक्षण करवा वाला
जे जगवंत परमात्मा तेने नमस्कारकर ॥ ८ ॥ इतिश्री शांतसुधारस गेयकाव्ये लोक
स्वरूपज्ञावनाविज्ञावनो नाम एकादशः प्रकाशः

मंदाक्रांतावृत्तां यस्माद्विस्मापयितसुमनः स्वर्गसंपद्विलासप्राप्तोद्धा
साः पुनरपि जनिः सत्कुले चूरिजोगे ॥ ब्रह्मावृत्तप्रगुणपदवीप्राप
कं निःसपत्नं तद्गुप्तापं नृशमुरुधियः सेव्यतां बोधिरत्नं ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवेवारमी बोधिर्जनेन ज्ञावनाजावेते जेनाथकी देवताओंपण वि
स्मयपामे एहवो स्वर्गसंपत्तिनो विलास पामीने जीव आनंद पामनाग थापते व
लीजेनाथकी अनेकप्रकारना अत्यंत जोगेंकरी युक्त एहवा रुमाकुजमां पुनः पुनः ज

मथायते तथा परपरायें अर्द्धत ब्रह्मपदवी पमादयामां जेनेकोऽग्न्युनयी ।
पामवी अत्यतकवीणते एहबुजे बोधरूपरत्न तेनोहेबुद्धिमतो तमेसेवनकरो ॥

जुजगप्रयातवृत्तत्रयं॥अनादौ निगोदाधकूपं स्थितानामजस्रं जनुं
त्युष्ट खादिताना॥परीणामशुद्धि कुतस्तादृशी स्याद्यया दत्त तस्मादि
निर्याति जीवा ॥ २ ॥ततो निर्गतानामपि स्थावरत्न त्रसत् पुनर्जलं
देहनाजा ॥ त्रसत्तेपि पंचाक्षपर्याप्तसङ्गिस्थिरायुष्कवत् झलन् मानु
पत् ॥ ३ ॥ तदेतन्मनुष्यत्वमाप्यापि मूढो महामोहमिथ्यात्वमायोपगूढः
भ्रमन्दूरमग्नो जवागाधगते पुन क प्रपद्येत तद्वोधिरत्न ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ पण अनादि कालना निगोदरूप अंधकार तद्रूप कुवामां रहेता ।
तर जन्म मरणना ड खेंकरी पीडायला प्राणीओने तेवी परिणामशुद्धि
केमके जेथकी महोटा आनदे सहित जीव निगोद रूप अधकार कुवामीं
हेरपडेते ॥ २ ॥ ते निगोदमाथी नीकलीने पण स्थावरमा उपजबुथाय
प्राणीने त्रसपण पामबुतो झलंजने वली त्रसपणामा पण पचडियपण पामबु
लंजने तेमा वलीपर्याप्तपण पामबु दूर्लंजने तेमापण सङ्गी पचेडियपण दीर्घायु
ने मनुष्यपणुं पामबुतो परमझलंजने ॥ ३ ॥ महामोह मिथ्यात्व तथा माया एणेकी
युक्तयको भूर्वप्राणी आ मनुष्यपणु पामीने ससाररूप अगाध खाडामां फिरतो
फिरतो बुढयोथको रहेते तेप्राणीने बोधिरत्न फरीने शरीरें प्राप्तथसे ॥ ४ ॥

शिखरिणीवृत्ता॥विजिन्ना पथान प्रतिपदमनलपाश्र्मतिन कुयुक्ति
व्यासर्गेर्निजनिजमतोद्व्लासरसिका ॥ न देवा सान्निध्य विदधति न
वा कोप्परसिकस्तदेव कालेऽस्मिन् य इह दृढधर्मा स सुकृती॥ ७ ॥

अर्थ ॥ धर्मेना निन्ननिन्न मार्ग अने निन्ननिन्न स्थानके कुयुक्तिना व्यासर्गे
टने अज्यासे करीने पोतपोताना मतना उदयविपेरसिक एहया पणामतवाना आ
काजमाते अनेजो देवतानेपूवराजड्येंतो देव काड कोडपासे आवतोनथी एमनए
वो अतिशयवालोपण कोऽनथीके जेने पूठि निर्णय करीयें तो एवा आ डप्करका
मां जेप्राणी धर्मवर दृढता राखेते तेज प्राणी पुण्यवान जाणवो ॥ ५ ॥

शादूलविक्रीडितवृत्तं॥ यावद्देहमिदं गंदर्भेन मृदितं नोवा जराजर्जरं याव
त्वक्तकदंबकं स्वविषयज्ञानावगाहकम्॥ यावच्चायुरजंगुरं निजहिते ता
वहुर्धैर्यव्यतां कासारं स्फुटिते जले प्रचलिते पालिः कथं बध्यते ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ जिहांसुयी आशरीर रोगाक्रांत ययोनयी तेमज जिहांसुयी आशरीर
जरायैकरी जर्जरीनूतययोनयी तथा जिहांसुयी आ पांचेडियनो समूह पोतपोता
ना विषयो जेवाने समर्थये अने जिहांसुयी आयुष्य क्षीणययुनयी तिहांसुयी
हेजीव तुं पोताना कयाणविषे यत्नकर केमके तलोफुटीने पाणी वाहेर नीकली
जसे तोपठे पालते केवी बांधीत ॥ ६ ॥

अनुष्टुप्वृत्तं ॥ विविधोपज्वं देहमायुश्च क्षणजंगुरं ॥

कामालंब्य धृतिं मूढः स्वश्रेयसि विलंब्यते ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ आशरीर नानाप्रकारना उपडवैकरी युक्तये आयुष क्षणजंगुरये एमठतां
कोणमूर्ख तेनाउपर संतोष राखी पोताना कयाणयवाना कार्यमां विलंब करे॥७
॥ द्वादशनावनाष्टकं धनश्रीरागेणगीयते ॥ हीचरेहीचरेपीआहिंदोलहेएदेशी ॥

बुध्यतां बुध्यतां बोधिरतिजुर्लज्जा ॥ जलधिजलपतितसुररत्नयु
क्त्या सम्यगाराध्यतां स्वहितमिह साध्यतां ॥ बाध्यताम
धरगतिरात्मशक्त्या ॥ बु० ॥ १ ॥ चक्रिन्नोज्यादिरिव न
रन्नवो जर्जन्नो भ्राम्यतां घोरसंसारकक्षे ॥ बहुनिगोटादिका
यस्थितिव्यायते ॥ मोहमिथ्यात्वमुखचोरलक्षे ॥ बु० ॥ २ ॥

अर्थ ॥ जेम समुझनापाणीमां पमीगयनुं चिंतामणीरत्न पाठोहायमां आवनुं
अतिजुर्लज्जे तेम बोधिपामवीषण अतिजुर्लज्जे माटेरुमीरीतें बोधिनं आराधनकरी
पोतानुं हितसाधनुं अनेपोतानी गत्कीयैकरी जर्जतिनो बाधकरवो ॥ १ ॥ यणी नि
गोटादिक कायस्थितियें करी विशाल अने मोह मिथ्यात्वप्रमुख लाखोगमे चोरटा
यें युक्त एहवो आ घोर संसाररूप अरण्यमां फिरनारा जीवोने चक्रवर्तिना नोजन
सरखो मनुष्य जन्म पामवो जर्जन्नये ॥ २ ॥

लब्ध इह नरन्नवोऽनार्यदेशेषु यः स भवति प्रत्युतानर्थकारी ॥ जी
वहिंसादिपापाश्रवव्यसनिनां माघवत्यादिमार्गानुसारी ॥ बु० ॥ ३ ॥

आर्यदेशस्पृशामपि सुकुलजन्मना ॥ दुर्लभा विविदिषा धर्मतत्त्वे ॥
तपरिग्रहजयाहारसञ्जावर्तिनि दंत मशं जगद्भुस्थितते ॥ बु० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ जो आ जगतमा प्राणी अनार्यदेशमा मनुष्यनव पाम्योतो
येनु कारणथायते केमके जीवहिंसादिक पापाश्रवना व्यसनग्राजा जीव
ति जे सातमी नरकादिकते तेना मार्गनु कारण थायते ॥ ३ ॥ रुडाकुनमा
पामेजो होय अनेवली आर्यदेशमा रहेनार होय तेनेपण धर्मतत्व जाणवार्न
परीडर्जनते कारणके रतके ० मैथुन परिग्रह जय अने अहार ए चार नाममा
स्थितपणामा सर्वजगत ब्रूमोपदधोते ॥ ४ ॥

विविदिषायामपि श्रवणमतिदुर्लभं धर्मशास्त्रस्य गुरुसन्निधाने ॥ वि
अविकथादित्तज्जसावेशतो विविधविक्षेपमलिनैऽवधाने ॥ बु० ॥
॥ ७ ॥ धर्ममाकर्ण्य सवुध्य तत्रोद्यम कुर्वतो वैरिगोऽतरंग रा
क्षेपश्रमालस्यनिष्ठादिको बाधते निहतसुकृतप्रसंग ॥ बु० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ कदाचकोऽने धर्मतत्व जाणवानी इहाहोय अने गुरुसन्निध
तोपण वृथा विकथारसना आवेशशी नानाप्रकारना विक्षेपैररी जोतेनुअत
मज्जीन थयुहोयतो धर्मशास्त्रोनु श्रवण दुर्लभहोय ॥ ५ ॥ वली जेप्राणी
सांजती धर्मेनेपाम्यो अने धर्मेनेपि वेद्योगपण करवावेतो तेवा प्राणीनेपण
रूप प्रसंगना नाशकरनारा जे रागद्वेष श्रम आलस निष्ठा इत्यादिक अंतर
नो समूहने तेपीडाकरेते तेथीतेने धर्मपामबु दुर्लभथायते ॥ ६ ॥

चतुरशीतिवहो योनिलक्षेण्यय क तया कर्णिता धर्मवार्ता ॥ प्रा
शो जगति जनता मिथो विवदते रुद्धिरसशातगुरुगौरवार्ता ॥ बु० ॥
एवमतिदुर्लभाप्राप्य दुर्लभतम बोधिरत्न सकलगुणनिधाना ॥ कुरु
प्राज्ययिनयप्रसादोदित ॥ शातरमसरसपीयूषपान ॥ बु० ॥
५० शातसुधारसगेयकाव्ये बोधिजावनाविजावनो नाम द्वादश

अर्थ ॥ माटे अहोइति आश्चर्य हेजीव चोरासीजहू जीवा योनीम
पण ते धर्मेनीवात सांजती हमेके अर्थात् नहीज सांजली हसे केमके प
आ जगतमा रुद्धिगारव रसगारव सातागारव एअण महोटा गारवेकी प
लोकोतो परस्पर एकबीजा साथे बाधकरेते पणधर्मेनी वातोसांजती धर्म

नितानयी ॥७॥ एम अतिदुर्जन वस्तु करतां पण विज्ञेय दुर्जन अने समस्त गुणतुं
निधानएवुं जे बोधिरत्न ते पामीने गुरुनो अत्यंत विनयकखो तेणेकरीने प्राप्तथुं ए
हवुं जे शांतिसुधारस रूप जलोअमृत तेनु तुं पानकर एमांकर्चायें पोतातुंनाम पणसु
चव्युं ॥ ८ ॥ इतिश्री शांतसुधारस गेयकाव्ये बोधिनावनाविजावनोनाम षादशःप्र
काश. एरीते अनित्यादिक चारजावनाओनो अधिकार संपूर्णथयो ॥

अनुष्टुबृत्तं ॥ सधर्मध्यानसंध्यानहेतवः श्रीजिनेश्वरैः ॥ मैत्रीप्रचृतयः
प्रोक्ताश्चतस्रो जावनाः पराः ॥ १ ॥ तथाहुः॥मैत्रीप्रमोदकारुण्यमाध्य
स्थानि नियोजयेत् ॥ धर्मध्यानमुपस्कृते तद्धि तस्य रसायनं ॥ २ ॥
अर्थ ॥ हवे मैत्र्यादिक चारजावनाओ जावेते श्रीतीर्थकरदेवें सत्यधर्मध्याननी
धागनी हेतुनूत मैत्रीआवेदेऽने बीजी चारजावनाओ कहीते ॥१॥ ते श्रीतीर्थकरदेवें
कहीते तेमज जावियेतेयें १ मैत्री २ प्रमोद ३ कारुण्य अने ४ माध्यस्थ्य एचारजाव
नाते धर्मध्यानना नूपणार्थे एटले धर्मध्याननी शोचानेअर्थे योजना करीयकी ध्या
वनारने चारजावनायुक्त जे धर्म ते रसायन (आपधी) तुल्य थायते ॥ २ ॥

उपजातिवृत्तं॥मैत्री परेपां हितचितनं यत् नवेत्प्रमोदो गुणपक्षपातः॥
कारुण्यमार्त्तांगिरुजां जिह्वीपित्त्युपेक्षणं छट्टधियामुपेक्षा ॥ ३ ॥ सर्वत्र
मैत्रीमुपकल्पयात्मन् चित्त्यो जगत्यत्र न कोपि शत्रुः ॥ कियद्दिन
स्थायिनि जीविते ऽस्मिन् किं खिद्यते वैरिधिया परस्मिन् ॥ ४ ॥
सर्वेण्यमी बंधुतया ऽनुजृताः सद्मन्त्रशोऽस्मिन्जवता नवाव्यो ॥ जी
वास्ततां बंधव एव सर्वे न कोपि ते शत्रुरिति प्रतीहि ॥ ५ ॥
सर्वे पितृभ्रातृपितृव्यमातृपुत्रांगजाम्नीनगिनीन्नुपाते ॥ जी
वाः प्रपन्नावदुःशस्तदेतत्कुटुंबमेवेति परो न कश्चिन् ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ जे बीजानाहिततुं चितनकरुं ते मैत्रीजावना जाणवी गुणीनो पक्षपा
तकरुं ते प्रमोदजावना जाणवी छुबीप्राणीना छुब छुकरवाना उच्चागखवी ते का
रुण्यजावना छट्टबुडीवंत प्राणीउपर उपेक्षकरवी ते उपेक्षजावना ॥ ३ ॥ देशा
त्मातुं सर्वत्र मैत्रीनापणुंकर एटले आजगतमां कोऽपण मद्रागे शत्रुने एटवो तुं
ताह्म मनमां बीजकुज जावीमनही केमके थोडादिवस ग्हेनागे अल्पमात्र ताद
रो जीवतव्यपणुते तेमां बीजाउपर शत्रुकि गव्हीने नुं वृथा विव्रथायने ॥ ४ ॥

हेजीय आससारसमुद्गमा ए समस्तप्राणीसाथे हजारोवखत ते जाइपणे
व्यो तेमाटे एसर्व ताहारा जाइओजठे पण कोइ तहारो शत्रुनथी एरीने
॥ ७ ॥ सर्वजीवो मात्र, ससारमा माता पिता बधु काको पुत्र पुत्री
ठोरुनीली इत्यादिकरीतें ताहरीसाथे जोरुडो वखत सगपण करीचुकोने
एसर्व ताहारो कुटुंबजठे पण एमाकोइ परकीयनथी एमविचारी सर्वजु
त्रिता पणु आदर ॥ ६ ॥

इवज्जावृत्तव्या ॥ एकेडियाद्या अपि हत जीवा पचेडियताद्यपि
गत्य सम्यक् ॥ बोधि समाराध्य कदा लज्जते नृयो नवभ्रातिजिषा
विरामा ॥ ७ ॥ या रागरापादिरुजो जनानां शाम्यतु वाक्काय
मनोबुद्धस्ता ॥ सर्वेप्युदासीनरसरसतु सर्वत्र सर्वे सुखिनो नवतु ॥ ८ ॥
अर्थ ॥ फिरी हेजीव तु एवो विचारकर के आ ससारमां जे एका
जीगेने तेपण रुढाप्रकारे पचेडियादिकपण पामीने झानाराधनाकरी
ण सगारमां नमस्कारूप नयनुं थतकरसे एबुजाणीने तेजीवोनी साथेपण
कर ॥ ७ ॥ उजीजे प्राणीथोने रागद्वेषादिरूप पीडा मन वचन कायाना
गानो डोहरने तेसर्वप्राणी उदासीनतापण पामीने सर्वलोक सुखीयाओ
ग्रीणणु तु सर्वजीवो उपर राख ॥ ८ ॥

॥ अथ प्रयोदशनायनाष्टक वेशाखरागेणगीयते रेजीयजिनप्रमेकीजिये एवेसी
प्रिनय प्रिचिनय मित्रता ॥ त्रिजगति जनतासु ॥ कर्मविचित्रतया गति
प्रिया गमितासु ॥ वि० ॥ १ ॥ सर्वेते प्रियबाधवा नहि रिपुर्हि
कोपि ॥ माकुरु कलिकलुप मनो निजसुकृतविलोपि ॥ प्रिन० ॥ १ ॥
अर्थ ॥ हेप्रिनय आ प्रणनोकमा कर्मनी विचित्रतायेकरी नानाप्रकारनी
चादि गतिआने पामेनाप्राणी जे ते तेसर्वप्राणीमात्रना समूहउपर तु
नागार राग केमते एमवे ताहारा परमप्रिय बायजठे पण एमाकोइ तहारो
नथी माटे फोफट मनने हेजोरु कजुपता मकर कारणके कोधजने त तद
पोनाना नुष्यनो नागरनारांने ॥ १ ॥ २ ॥ ए वेकाध्यनो अर्थएकवांने
यदि कोप कुरुते परो निनकर्मवशेन ॥ अपि नवता किं नृपते
दृष्टि रोपयशेन ॥ वि० ॥ ३ ॥ अनुचितमिदं कलहं सता ॥ त्यज
मनश्चमनीन ॥ नज प्रियकलहमता ॥ गुणपरिचयपीना ॥ वि० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ माटे जो बीजोकोड पोताना कमांथीनपणायकी ताद्वगउपर काथकरे
ते तो नुपण तद्वागहृदयमां तेनाउपर कोय जावास्ते करेने ॥ ३ ॥ अरेजीवतुं न
मनारुप पाणीना नजावतुं मत्तयस्ते नत्पुस्तोने अयांग्य एद्वुजे कज्ज तेनेमृ
कीत्राप अनेगुणोतो पचिय करवाने पुष्टकारी एद्वोजे विवेकरुप नगोवर तेमां
रुमण रुगवाने दंन जेवो था ॥ ४ ॥

शत्रुजना. सुग्विन ममे मत्परमपढाय ॥ मंतु गंतुमनमोप्यमी
शिवमोरख्यगृहाया॥वि०॥७॥सकृदपि यदि समतालवं हृदयेन लि
दंति ॥ विदितरमास्तन इद रतिं स्वत एव वदंति ॥ वि० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ हेजीवतुं नमस्त शत्रुलोकोनी मंमजीउपर मत्तगताजावनो त्यागकरी
ने परमसुखीथा अने मोक्षरुप सुखना घरने जाणवाने ताहसं मनकर ॥ ५ ॥ जोए
कवारपण समताना जवतुं ताद्वग हृदयमां आस्वादन करीत तो रसज्ञयने तस्य
ऊपर पोतानी मेलेज प्रीतिकरीत ॥ ६ ॥

किमुत कुमतमदमूर्तिनां छरितेषु पतंति जिनवचनानि कथंद् द्वा
न रसाडुपयंति॥वि०॥७॥ परमात्मनि विमलात्मनां परिणम्य वसं
तु ॥विनय ममामृतपानतो जनता विलसंतु॥वि०॥८॥इतिश्रीशांत
सुधारमगेयकाव्ये मैत्रीजावनाविजावनोनाम त्रयोदशः प्रकाशः

अर्थ ॥ हे जीवतुं जावान्ते कुमतायेंकरी मूर्तिंतयस्ते नगकमांपदेने अने शांत
रसथीज जरेला श्रीतीर्थिकरदेवना वचनोतुं केम संरक्षण करतो नथी ॥ ७ ॥ निर्म
लथंत रुणवाला जीवोनामन परमात्माना स्वरूपनेविषेज परिणत यइ रहो
अने लोकोनाममृह ते नमनारुपी अमृतना पानेकरी विनयनो विज्ञातपामो॥८॥
इतिश्री शांतसुधारस गेयकाव्ये मैत्रीजावनाविजावनो नाम त्रयोदशः प्रकाशः

मृगधरावृत्तं॥धन्यास्ते वीतरागाः क्षपकपयगतिकीणकर्मो
पगगाम्त्रिलोक्ये गंधनागाः सद्जसमुदितज्ञानजाग्रद्विरा
गाः॥अध्यान्हात्मशुध्या सकलशशिकलानिर्मलध्यानधा
रामारान्मुक्तेः प्रपन्नाः कृतसुकृतशतोपाजितादित्यलक्ष्मी
॥१॥तेषां कर्मक्षयोत्थैरतनुगुणगणैर्निर्मलात्मस्वभावैर्गायं

गाय पुनीमस्तवनपरिणतैरष्टवर्णास्पदानि ॥ धन्या मन्ये र
सङ्गा जगति चवतस्तोत्रवाणीरसङ्गामङ्गा मन्ये तदन्या
वितथजनकथाकार्यमौख्यमग्ना ॥ १ ॥ निर्यथास्तेपि ध
न्या गिरिगहनगुहागव्हरातनिविष्टा धर्मध्यानावधाना
समरससुहिता पद्ममासोपवासा ॥ येन्येपि ज्ञानवत
श्रुतविततधियो दत्तधर्मोपदेशा' शाता दाता जिताङ्गा
जगति जिनपते शासन चासयति ॥ ३ ॥ दानं शील
तपो ये विदधति गृहिणो जावना जावयति धर्मं धन्या
श्रुतुर्मा श्रुतसमुपचितश्रद्धया राधयति ॥ साध्य आध्य
श्रु धन्या श्रुतविदशधिया शीलमुद्भावयत्यस्ता न्सर्वान्
मुक्तगर्वा प्रतिदिनमसकृद्भाग्यजाज स्तुवति ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ दवे प्रमोद जावना जावेते रूपकश्रेणीना मार्गमां प्र
रूपमाने जेणे वहीणरुग्ने अने त्रणलोकमा गधहस्तिसरखा
रगनाग मदनउदयने पामेला केवलज्ञानेकरी जागृतथपुंते
श्रीगीताग एतले तीर्थकरनेअन्यते केमके जे आत्मबुद्धिकर
गिरी निर्मन जे ध्यानधारा तदूप अनतपुण्यना समृद्धेकरी
रगनीरगरी तेनु आगधनररी मुक्तिनेप्राप्तथायते ॥ १ ॥ अर्थ
भाषकहेने के उ ते तीर्थररोना कर्मरूपयकी उत्पन्नथयाजे
तेनी मुक्तिरगरीने जेदना परिणामहोयते एवा आत्माना नि
तीर्थरगनी मुनि ररीररीने रगना आरस्थानकोप्रत परिव्रजनाने
तना तीर्थरगनी मुनिना रगने जाणनारी जिव्हाने धन्यमानमृदु
निश्चन नररगना अने रायाना वाचाजपणामा रत्ननारी मि
मानुद ॥ २ ॥ रनी परेतमा शरणमां गुफागुहिरमां निरामररीने
एर एकराचिन रगनाग तथा सम्यक् रूप रसेररी सतुष्टययजा रनी
दिग्गेन एकराचिन रगनाग एकरा जे निग्रयमातु तेनपण धन्यते तथा रनी
जाण रगनीरगना आरस्थान परमरनी बुद्धियेररी रमोपदेशआपेने अने गत
रगनाग विनेदिय एकरा मन्त्रागुह्य ने नगतमा प्रवर्तनायका श्री तीर्थररग

शासनने प्रकाशितकरेते तेनेपण धन्यते ॥ ३ ॥ वलीजे गृहस्थावासां रक्षायका
रण सुपात्रने दानआपेते शीजपालेते तपकरेते जावनाओ जावेते तथा चारप्रका
री करी धर्मध्यानने आराधेते अने पुष्टश्रद्धाये शास्त्रनुं आराधन करेते तेनेपण
धन्यते वलीजे साध्वी तथा श्राविकाओ शास्त्रयकी स्वहययली बुद्धियें शीजपाले
ते तेनेपण धन्यते एरीतें हे जाग्यवत ज्ञयपुरुषो तमे सर्वथा गर्वमूकीने ए पूर्वोक्त
तमस्त उत्तमपुरुषोनी नित्यप्रतें निरंतर स्तुतिकरो के जेथकी तमारुं कल्याणयाय ॥ ४ ॥

उपजातिवृत्तं ॥ मिट्यादृशामप्युपकारसारं संतोषसत्यादिगुणप्रसा
रं ॥ वदान्यतावैज यकप्रकारं मार्गानुसारीत्यनुमोदयामः ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ ए पूर्वोक्त सम्यक् दृष्टी जीवनी स्तुति करवी ते तो श्रेष्ठजते परंतु अमें
मिथ्यादृष्टीनो पण उत्तम उपकार जाणीयेथें कारणके जो तेमनो संतोष सत्या
दिक गुणनी प्रसार तथा दातारपणुं अने विनयना प्रकार एटलावाना मार्गनुं
सारीते तो एहवोजाणीने तेनीपण अनुमोदना करियेंते ॥ ५ ॥

स्वर्गधरावृत्तं ॥ जिह्वे प्रवृद्धी जव तं सुकृतिसुचरितोच्चारणे सु
प्रसन्ना भूयास्तामन्यकीर्तिश्रुतिरसिकतया मेऽद्य कर्णौ सुक
र्णौ ॥ वीढयान्यप्रौढलक्ष्मीं द्रुतमुपचिनुतं लोचने रोचनत्वं
संसारेऽस्मिन्नसारे फलमिति जवतां जन्मनो मुख्यमेव ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ हेजीवो जो तमे सगलठो अने पुण्यवान पुरुषोना पुण्यनो उच्चार कर
ने प्रसन्नतो एटले आज अमारा कान वीजा पुण्यवान पुरुषोनी कीर्ति श्रवण
रसिकपणे करी सुकर्णरहो अने वीजानी प्रौढ ऐश्वर्यताजोऽने अमारी चक्षु
काशपणाने धारणकरो एहवा जो तमारा विचारते तो आ संसारमां एज नमारा
जन्म सफल पणानो मुख्य फलते ॥ ६ ॥

उपजातिवृत्तं ॥ प्रमोदमामाद्य गुणैः परेषां येषां मतिः सङ्गति मा
म्यसिद्धौ ॥ देदीप्यते तेषु मनःप्रसादे गुणाम्भ्येते विशदीज्यन्ति ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ वीजाना गुणो सांजजी संतोषपामिन जंनीबुद्धि समताग्नरूप समुद्
री संज्ञप्रयापते तेप्राणीना मननो प्रसाद देदीप्यमान थायते तेमज तेना पोना
॥ गुण पण सर्व स्वप्न थायते ॥ ७ ॥

॥ अथ चतुर्विंश जावनाएक टोडीरागेणगीयते रूपनकीमेरेमनजगतिवशीरोएवेनी ।
 विनय विज्ञावय गुणपरितोष ॥ ध्रुवपद ॥ निजसुकृता
 सवरेप परेपु ॥ परिहर दूर मत्सरदोष ॥ वि० ॥ १ ॥
 अर्थ ॥ हेविनय तु गुणीपुरुषनागुण उपर सतोष करबु मनमालाव अने पा
 ताना पुण्यप्राप्तिनावस्यते बीजाउपर मत्सरकरवापणाना दोषने दूरकर ॥ १ ॥
 दिष्टाय वितरति बहुदान वरमयमिह लज्जते बहुमान ॥ किमिति
 न विमृशसि परपरमाग ॥ यद्विजसि तत्सुकृतविज्ञागं वि० ॥ २ ॥
 अर्थ ॥ अमुक मनुष्य अत्यंत दानआपेठे एवढु कड्याणकारक कामकरेठे अथ
 वा अमुकपुरुष अमुरुस्थानके बहुमानपामेठे एणघणुजरुमुठे एहवो रुडोविका
 तु केमकरतोनथी ठेकाणेठेकाणे लोकोना गुणोत्कर्ष करवा एहिज सुकृत विज्ञागेश
 येपा मन इट विगतविकार ॥ ये विदधति भुवि जगज्जपकारं ॥
 तेपा ययमुचिताचरिताना ॥ नाम जपामो वारवार ॥ ३ ॥
 अर्थ ॥ आ जगतमा जेना मननेविषे कोइप्रकारनो विकारनथी एटले निर्विकार
 रीतिता एष्ठीनेरिषे लोकोनो उपकारकरेठे एहवा पवित्र सदाचारी पुरुषोना नाम
 जपे गारवार जपियेठेये ॥ ३ ॥
 अटट तितित्तागुणमममानं ॥ पश्यत जगवति मुक्तिनिदान ॥ येन
 रुपा मद लमदजिमान ॥ ऊटिति विद्यते कर्मवितान ॥ वि० ॥ ४ ॥
 अर्थ ॥ जेनीजगजरी करवाने कोई समर्थनथी एहगो मुक्तिनु कारणजे कृमा
 एण ते श्रीतीर्थस्वर नाचथो के जेणेकरी क्रोधसहित अनिमानेकरी शोभता
 रा एहवान कर्मनो समृद्ध ते तुरंत नाशपामेठे ॥ ४ ॥
 अटयु केचन गोजिमुदार ॥ गृहिणोपि परिहृतपरदार ॥ यश इट
 मप्रजपि शुचितेपा ॥ विलमनि फलिताफलमदकार ॥ वि० ॥ ५ ॥
 अर्थ ॥ जेगृहस्थो परस्त्रीनु त्यागकरी महोदु शीनप्रतपानेठे ते दमणापण आ
 जगन्मनं परित्र यशो कनीनृत यथायथा सफल आचाना वृद्धमरियाशानन ॥ ५ ॥
 पा यनिता अपि यशमा माक कुलयुगल विदधति सुपताक ॥
 नामां मुचरितमचिनराक ॥ दर्शनमपि कृतसुकृतविपाक ॥ वि० ॥ ६ ॥
 अर्थ ॥ दनीने स्त्रीओरण शीन पानीने पाताना मावित्र तथा समरा प्रत क

लोने यगनी सुपताकके० ध्वजाकरेठे एवीस्त्रीओनो पुण्य परिपाके करी प्राप्तय
येलुं जेदर्शन ते पण पुण्यरूप धननुंज संपादकठे ॥ ६ ॥

तालिकसालिकमुजनवतंसाः ॥ केचन युक्तिविवेचनहंसाः ॥ अलम
कृपत किल चुवनाजोगं ॥ स्मरणमनीपां कृतशुचयोगं ॥ वि० ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ खरेखरा सत्वगुणने धारणकरनारा सज्जनलोकोना मस्तकना नूपणस
मान अने जेम हंस दूध तथापाणीनो विवेचनकरेठे तेनीपरें युक्तियेकरी विवेचन
नाकरनारा एहवा जे सर्वोत्कृष्टप्राणीठे ते आ त्रणेचुवनने शोचायमान करवाने
तत्परठे तो तेवापुरुषोनुं स्मरणकरबु ते पण शुचयोगनो करनारथाय ॥ ७ ॥

इति परगुणपरिज्ञावनसारं ॥ सफल्य सततं निजमवतारं ॥ कुरु

सुविहितगुणनिधिगुणगानां ॥ विरचय शांतसुधारसपानां ॥ वि० ॥ ८ ॥ इति

श्री शांतसुधारसगेयकाव्ये प्रमोदजावनाविज्ञावनोनामचतुर्दशः प्रकाशः

अर्थ ॥ हे आत्मा एपूर्वोक्तरीतें परनागुणनो विचार करतुं एहिज जेमां सार

ठे एवुं आ तहारो पोतानो अवतार तेने तुं निरंतर परनागुणो स्मरणकरीने सफ
लकर तथा शुद्धगुणोना निधि एहवाजे मनुष्यो तेना गुणोनुं गायनकर अने शां
तसुधारसतुं पानकर ॥ ८ ॥ इति श्री शांतसुधारसगेयकाव्ये प्रमोदजावना वि
ज्ञावनो नाम चतुर्दशः प्रकाशः ॥

मालिनीवृत्तं ॥ प्रथममशनपानप्राप्तिवांगविहस्ता स्तदनु वस

नवेशमालंकृतिव्यग्रचित्ता. ॥ परिणयनमपत्यावाप्तिमिष्टेति

यार्थान्सततमज्जिलपतः स्वस्थतां कारुसुतीरन् ॥ १ ॥

अर्थ ॥ हवे कारुण्यजावना जावेठे प्रथमतो अशनपान प्राप्तिकरवानी इष्टा
ये व्याकुलथयला तदनंतर वस्त्र घर अलंकार इत्यादिकोनी प्राप्ति करवाने विषे जे
मनुचित व्यग्रथयुठे तेवारपठि लग्नकरवानी इष्टा तेपठि पुत्रपुत्री प्राप्त करवानी
इष्टा अने इंडियाथेजे पांचइंडियोना त्रेवीस विषयोतेप्रते इष्टनार एहवाजे संसार
वासी जीवो तेकेवीरीतें स्वस्थ थाय ॥ १ ॥

शिखरिणीवृत्तं ॥ उपायानां लक्षैः कथमपि समासाद्य विज्वं जवा

ज्यासात्तत्र ध्रुवमिति निबध्नाति हृदयं ॥ अथाकस्मादस्मिन्विकिर

ति रजः क्रुरहृदयो रिपु र्वा रोगो वा जयमुत जरा मृत्युरथवा ॥ २ ॥

अर्थ ॥ हे प्राणी तुम्हा जगतमा लक्षावधि उपायोफरीने कोडपणरीत ऐंभ
ता मेजरी जन्मोजन्मना अन्त्यासेकरी तेहनाउपरज मनने स्थिर राखेने पण एका
उपरतो एथीअनतर जे अकस्मातिक मूर हृदयवत शत्रु किंवा रोगप्राप्ति नय ज्ञा
अथवा मृत्यु एटलावाना धुलनाखेने ॥ २ ॥

स्त्रग्धरावृत्त ॥ स्पर्धते केपि केचिद्वधति हृदि मिथो मत्सर
क्रो प्रदग्धा युध्यते केरुप्यद्वा धनयुवतिपशुह्नेत्रपडादिहेतो ॥
केचिल्लोनाल्लनते विपदमनुपद दूरदेशानटंत ॥ किं कुर्म
किं वदामो नृशमरतिशतैर्व्याकुल विश्वमेतत् ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ कोड कोडेकरी दग्धययायका द्वेषकरेने कोड परस्पर हृदयमां मत्सर
धनेने केटजाक कोडना रुध्यानठता स्ववपणे डव्य स्त्री पशु खेत्र गाम इत्यादिकांने
गामे उदेने वत्री कोडक लोनेकरी विपत्तिचे जोगित ययायका दूर देशांतरांमां रग्न
रीतीने व्यामृदयापने तो हने सु करिये अने सु बोलिये आ जगत तो अन्ध
गेरडा ड गेकरी व्याकुलने ॥ ३ ॥

उपजातिवृत्तत्रय ॥ स्वयं रानत स्वकरेण गर्तान्मध्ये स्वयं तत्र य
था पतति ॥ तथा ततो निष्क्रमण तु दूरे ऽधोऽप्रपाताधिरमति
नेत्र ॥ ४ ॥ प्रकल्पयन्नास्तिकतादिवादमिदं प्रमादं परिशीलयत
॥ मग्ना निगोदादिषु दोषदग्धा छरंतश्च रानि दृढा सहते ॥ ५ ॥
शृण्वन्ति ये नैव हितोपदेशं न प्रमेलेशं मनसा स्पृशति ॥ रुज
कथं शर्मन्त्यापनेयास्तेषामुपायम्वयमेक एव ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ प्राणीयात पोतानेहाये ग्याडाग्यादीने तेमा एथीरीते पडनेक करीमि
प्रमाणे तमाथी नीचनवुतो दृग्गु परतु वनटो नीचनीच जडपडवु तनु मितो
अनव आगना नथी एटनो उडोग्याडो खोवेने ॥ ४ ॥ जे नास्तिकादिक वाक
पणेने प्रमादतो अन्त्यामरनाग दोपेकरी दग्धययीने निगादादिकमा बुनारहा
यश जेनेअन पणुचमागो एदश महा वेगकारी ड खाने सांसेने ता हाहा इति
ड एगान केटजी खेदनेनीने ॥ ५ ॥ जेप्राणीहितोपदेश सांजतोनथी अन धर्म
मनने तो मनकरीण अशो करतोनथी तेप्राणीना ड खो सीरीते दृक्करीये तना
आ एकर उदापने तेअगनना नोहमां वदेने ॥ ६ ॥

शांतिसुधारस.

अनुपुवृत्तं ॥ परङ्खप्रतीकारमेवं ध्यायंति ये हृदि ॥
 लज्जते निर्विकारं ते सुखमायतिसुंदरं ॥ ७ ॥
 अर्थ ॥ जेप्राणी पूर्वोक्तप्रकारे वीजाना ड खानो प्रतीकार हृदयमां धरेते
 करी जेना परिणाम सुंदरथायते तेने निर्विकारी सुख प्राप्तथाय ॥ ७ ॥
 ॥ पंचदशजावनाष्टकं रामकुजीरागेण गीयते ॥ हमारो अंबरदेहुसुरारी एदेशी ॥
 सुजना नजत मुदा नगवंतं सुजना नजत मुदा नगवंतं ॥ ध्रुवपदं ॥
 शरणागतजनमिह निष्कारणकरुणावंतमवंतरे ॥ सुज ॥ १ ॥
 अर्थ ॥ हेसज्जनो आ जगतमां कारणविना व्याना पालनारा अने जे पोताने
 शरणे आब्यो तेनीरक्षाना करनारा जे नगवंतरे तेने तुमे हर्षकरी नजो ॥ १ ॥
 पथघटनाविकृतविचारं त्यजत कृतांतमसारं रे ॥ सुज ॥ २ ॥
 अर्थ ॥ एकरूपमात्र पोतानो मनस्थिरकरी जैनागमना सारखं पानकरो अने
 कृत्योमां कुत्तित मार्गनी घटनाये करी आपणो विवेक विकारवत थायते एवा
 असार निंदनिक कृत्यनो त्यागकरो ॥ २ ॥
 परिहरणीयो गुरुरविवेकी भ्रमयति यो मतिमंदं ॥ सुगुरुवच-
 सकृदपि परिपीतं प्रथयति परमानंदं रे ॥ सुज ॥ ३ ॥
 अर्थ ॥ अविचारितगुस्नो संगमूको केमके जे गुरुवो मंदबुद्धिवंत पुरुषोने त्रांति सहि
 त करेते अने सुगुरुना वचनो जो एरु वखत सांजया तोपणपरमानंद उत्पन्नकरेते ३
 कुमततमो नरमीलितनयनं किमु पृच्छत पंध्यानं ॥ दधिवुध्या
 नर जलमंधन्यां किमु निदधत मंध्यानं रे ॥ सुज ॥ ४ ॥
 अर्थ ॥ कुमतरूपी अंधारेकरी जेनी आंखोढकांइ गयलीते तेवाप्राणीने मोक्ष
 र्गनो रस्तोसुं पूठवुं हेलोको तसे दहीनी बुद्धियें पाणीनेविपे मथनिकाने केम
 मोठो केमके ए पाणीमांथी कांइ माखण निकलवानुं नथी ॥ ४ ॥
 अनिरुद्धं मन एव जनानां ॥ जनयति विविधातंकं ॥ सप-
 दि सुखानि तदेव विधत्ते ॥ आत्माराममशंकं रे ॥ सुज ॥ ५ ॥
 अर्थ ॥ पोतानुंमन पोताने स्वाधीन न राख्यो ठता तेहिज पोताने नानाप्रकार

नाडु खो उत्पन्नकरेते अने तेहिज मनपोताने स्वाधीन राख्योठता आत्मात्मा
निगकपणे विविध प्रकारना सुखआपेते ॥ ५ ॥

परिहरताश्रवविकथागौरवं मदनमनादिवयस्य ॥ क्रियता

सावरसाप्तपदीन ॥ ध्रुवमिदमेव रहस्यम् रे ॥ मुज० ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ हे सज्जनो तमे आश्रव अने विकथानुजे गौरवपणु तथा अनादिकानु
मित्रजे कामदेव तेनी साथे मित्रतानो त्याग जाव करीने सत्तरूप सन्मित्रको
हिज एक गुप्त तत्वते ॥ ६ ॥

सह्यत इह कि जयकातारे ॥ गदनिकुरवमपार ॥ अनुस

रताहितजगडुपकारं जिनपतिमगढकार रे ॥ सुज० ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ हेजीय आ सत्तरूप अरण्यमा रागद्वेषादिक अपाररोगना समुह
तु सोसेते तेनो त्यागकरी ने जगतना उपकार करनार अने सत्तारीचीवाने रा
द्वेष मद मत्सर इत्यादिक रोगोनो निवारणकरी निरोगताना आपनार एहवा श्री
तीर्थकरदेवरूप आपधनी सेवनाकर ॥ ७ ॥

शृणुतैक विनयोदितवचन नियतायतिहितरचनं ॥ रचयत सुकृत

सुखशतसधान शातसुधारसपान रे ॥ सुज० ॥ ८ ॥ इति श्रीशातसु

धारसगेयकाव्ये कारुण्यजावनाविजावनो नाम पचदश प्रकाश ॥

अर्थ ॥ माटेहे जव्यो विनयविजयजीना कहेला अथवा विनयेकरीने कहेला
आ ग्रथमाहेला वाक्यो तेने एक नियम करी एटले तदाकार वृत्तिये करी बराब
ध्यानराखीने सांजजो ए वचनो सांजलवाथी उत्तरफलनी प्राप्तिथवाना काननेविने
हित रजनना करनाराते एहबुजाणीने ए वाक्यो ते एकनियमथी सांजलो ॥ ८ ॥ इति
श्रीशातसुधारस गेयकाव्ये कारुण्यजावनाविजावनो नाम पचदश प्रकाश ॥

पचापि शालिनीवृत्तानि ॥ आता यस्मिन् विश्रम सश्रयते रुग्णा श्री

ति यत्समासाद्य मद्य ॥ लज्य रागद्वेषविद्वेषिरोधादौदासीन्य सर्व

दा तत्प्रिय न ॥ १ ॥ लोके लोका जिन्नजिन्नस्वरूपा जिन्नैजिन्नै कर्म

निर्मर्मजिन्नि ॥ रम्यारम्यैश्चेष्टिते कस्यकस्यतद्विद्वन्निस्तूयते रुप्यते

वा ॥ ७ ॥ मिथ्याशसन्वीरतीर्थेश्वरेण रोद्धु शोके न स्वशिष्यो जमा

लि ॥ अन्य कोवा रोत्स्यते केन पापात्तस्मादौदासीन्यमेवात्मनी

नं ॥ ३ ॥ अर्हंतोपि प्राज्यशक्तिस्पृशः किं धर्मोद्योगं कारयेयुः प्र
सह्य ॥ दद्युः शुद्धं किंतु धर्मोपदेशं यत्कुर्वाणा छस्तरं निस्तरंति ॥ ४
तस्मादौदासीन्यपीयूषसारं वारंवारं दंत संतो लिहंतु ॥ आनंदा
नामुत्तरंगतरंगैर्जीवन्निर्बुज्यते मुक्तिसौख्यं ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ हवे सोलमी माथ्यस्य नावना नावेठे जेमकोइप्राणीने थाकचडेलो
होयते प्राणी विश्रांतिनास्थानके विश्रांतिजेठे तेमज उदासीनता जेठेते संसार
रूप अरण्यमां भ्रमणकरनारा प्राणीने विश्रांतिजेवानुं स्थानकठे अने जेनेजोइ
रोगीपुरुष तत्काज प्रीतिवंतथायठे एटजे गमेतेवा रोगेकरी पीडितहोय तथापि
जेने उदासीनता पणुं प्राप्तययुं तो तेने ते रोगनी व्याधि कांइपण जाणवामां न
आवता उजटो हर्षवधेठे वली जेनीप्राप्ति राग अने द्वेषरूप गत्रुनो रोधकरवाथी
थायठे एहवीजे उदासीनता ते अमोने सर्वकाल प्रियठे ॥ १ ॥ आजगतमांना
लोको अंतरना आशयेकरी मर्मनाचेदे निन्ननिन्न कर्मकरी अने रम्यारम्य व्या
पारेकरी निन्ननिन्न स्वरूपवंतठे पण वधाप्राणीनी एकप्रकृति तो नथीज तिवारें
हवे विद्वानपुरुषे केनीकेनी रम्यारम्य चेष्टा उपर संतुष्टयावुं किंवा रुष्टयावुं अर्था
तु विद्वान पुरुषेतो सर्वप्राणी उपर संतुष्ट अथवा रुष्टनयता समदृष्टीज राखवी
नजीठे ॥ २ ॥ जुआकेश्री वीरजगवान पोते तीर्थकर ठता मिथ्यासहित बोलना
रो पोतानो शिष्य जमाजी तेने रुधीशक्यानही तो बीजो कोण कोऽने पण पाप
थकी रुंधीराखनारठे माटे उदासीनपणुं राखवुंतेहीज आत्मानुं हितकारीठे एम
जाणवुं ॥ ३ ॥ जुआके श्रीतीर्थकरदेव अन्यंत शक्तिना धरनारहता तथापिते
कोऽने बलात्कारेकरी धर्मोद्योग करवाने प्रवर्तविताहता केसुं ते तो जेणेकरी न
व्यपुरुषो छस्तर संनार नमुड्माथी तरी पारपामे एहवो केवल शुद्धधर्मनोज उपदेश
मात्र आपताहता ॥ ४ ॥ तेकारणे हेसत्पुरुषो तमेवाग्वार हर्षसहित आदासीन्य
तारूप मारनूत अमृतनो आस्वादनकरो के जेयकी जीव आनंदना वहेनाग मो
जायेंकरी नहित मोक्षमुख जांगवे ॥ ५ ॥

॥ प्रोडशनावनाष्टकं प्रजातिगणेषु गीयते ॥ आदरजीवहमागुणआदर ॥ एदेगी
अनुभव विनय सदामुखमनुभव ॥ ओदासीन्यमुदारं रे ॥ कु
शलसमागममागममारं ॥ कामितफलमंदारं रे ॥ अनु० ॥ १ ॥

परिहर परचितापरिवारं ॥ चितय निजमविकारं रे ॥ वदति को
 पि चिनोति करीरं ॥ चिनुतेऽन्य सहकार रे ॥ अनु० ॥ ७ ॥
 अर्थ ॥ बली विज्ञेयप्रकारें मायस्थपणु जावेते हे त्रिगुण सर्वकाज
 अनुभवकर जेम वाञ्छित पदार्थों आपचामा कल्पवृक्षमुख्यते तेम गात्रित माकुरु
 खनी पमाडनारी अने सर्वशास्त्रोमा महोटी सारजूत एहरीजे उदासीनता तबु
 तुसेवनकर ॥ १ ॥ अरेजीव तु बीजा विकारीपदार्थोंनी चितवनाना करावना
 ताहरो परिवार तेनोत्यागकर अने पोताना अविकारि स्वरूपनु चितनकर ॥ १ ॥
 योपि न सहते हितमुपदेश ॥ तडुपरि माकुरु कोप रे ॥ निष्फ
 लया किं परजनतस्या ॥ कुरुपे निजसुखलोप रे ॥ अनु० ॥ ३ ॥ सूत्र
 मपास्य जडा आपते ॥ केचन मतमुत्सूत्र रे ॥ किंकुर्मस्ते प
 रिहतपयसो यदि पीयते मूत्र रे ॥ अनु० ॥ ४ ॥
 अर्थ ॥ जोपणकोइ हितकारी उपदेश सानजतो नथी तोपण तेनाउपर को
 रीसनही निष्फल लोकोउपर सतापकरी पोताना सुखनो लोपकांकरेते ॥ ३ ॥
 लाक मूर्ख सूत्र त्यजीने बोलेते केटलाक उत्सूत्र नापणकरेते एवीरीतना
 नारा जोनिर्मलपाणीनेमूकी लघुनीतबु पान करवालागा तोतेने अमेसुकरिये ॥ ४ ॥
 पश्यति किं न मन परिणाम निजनिजगत्यनुसार रे ॥ येन
 जनेन यथा नवितव्य तत्रवता दुर्वारं रे ॥ अनु० ॥ ५ ॥
 रमय हृदा हृदयगमसमता ॥ सवृणु मायाजाल रे ॥ वृथा
 वहसि पुञ्जलपरवशतामायु परिमितकाल रे ॥ अनु० ॥ ६ ॥
 अर्थ ॥ हेजीव पोतपोतानी गत्यनुसारें सर्वजीवोनामननो परिणाम जुव
 ते तेवु केमजोतोनथी केमके जेप्राणीने जेवी नवितव्यतावे तेना मननो प
 ण तेहवोजे तो ते तहाराथी दुर्वारते एटले तहागथी वारीशकाय तेमन
 माटे हृदयने आनंद आपनारीएवीजे समतातेने मनमा धारणकरी आनंद
 थने मायाजाजने त्यागकर व्यर्थ पुञ्जने परवश कायायवे केमके तहारोया
 रिमितकालवे एटले प्रमाणसहितवे तेनेवृद्धता वारलागसेनही ॥ ६ ॥
 अनुपमतीर्थमिद स्मर चेतनमतस्थितमनिरामरे ॥ चिरजीव वि
 दपरिणामं ॥ लजसे सुखमविराम रे ॥ अनु० ॥ ७ ॥ परब्रह्मप

णामनिदानं ॥ स्फुटकेवलविज्ञानं रे ॥ विरचय विनय विवेचित
ज्ञानं ॥ शांतसुधारसपानं रे ॥ अनु० ॥ ८ ॥ इति श्री शांतसुधार
स गेयकाव्ये माध्यस्थ्यज्ञावनाविज्ञावनो नाम षोडशः प्रकाशः ॥

अर्थ ॥ हेनव्यो तमे मनमां रहेनारुं आनंदनुं कारण एहवुं अनोपम उदा
सीनपणारूप तीर्थनुं स्मरणकरो अने जे कोझाजेंपण विराम पामतानथी एहवा
मोहसुखपामि चिरकाल स्वप्नपरिणामेहो ॥ ७ ॥ अने परब्रह्मतारूप परिणामोनुं
जे निदान तडूप विज्ञानने जे प्रगटकरेठे एहवुं विवेचननुंकरनारुंजेमां ज्ञान
ते एहवा शांतसुधारसनुं पान ते हे विनयनुं निरंतरकर ॥ ८ ॥ इति श्रीशांतसुधार
स गेयकाव्येमाध्यस्थ्यज्ञावनाविज्ञावनोनाम षोडशः प्रकाशः ॥

स्वग्धरावृत्तद्वयं ॥ एवं स ज्ञावनाजिः सुरजितहृदयाः संशयाती
तगीतोन्नीतस्फीतात्मतत्त्वास्त्वरितमपसरन्मोहनिजाममत्वाः ॥
गत्वा सत्त्वा ममत्वातिशयमनुपमां चक्रिशक्राधिकानां सौख्या
नां मंक्तु लक्ष्मीं परिचितविनयाः स्फारकीर्तिं श्रयंते ॥ १ ॥
धूर्यानिप्रेतपीडा प्रभवति न मनाक् काचिद्वंद्वसौख्यस्फा
तिः प्रीणाति चित्तं प्रसरति परितः सौख्यसौहित्यसिंधुः ॥
क्षीयंते रागरोषप्रभृतिरिपुजटाः सिद्धिसाम्राज्यलक्ष्मीः स्याद्
श्या यन्महिम्ना विनयशुचिधियो ज्ञावनास्ताः श्रयध्वं ॥ २ ॥

अर्थ ॥ हवे श्रीविनयविजयजी उपाध्याय आग्रंथ समाप्तकरीने उपदेशरूप
पोताना आनिप्रायनुं कथनकरेठे आवीरीतें पूर्वोक्तप्रकारें सज्ञावनाद्योनी सुगंधियें
जेनाहृदयमां संशयरहित गायनकरवाथी तार्किककखुंठे स्पष्ट आत्मतत्वजेषो अने जे
ना मोह निडा अने ममत्व नुरत नाशपाम्या ठे एवाप्राणी ममत्तानुं अतिशय
पणुं मूकीने चक्रवर्ति तथा इडाधिकानामुखोयकी पण अधिक एवा विनयधरनारा अ
नुपम सुखोनी पुष्कल कीर्तिवंत लक्ष्मीने पामेठे ॥ १ ॥ जेहना महिमायेंकरी
धूर्यानिरूप प्रेतनीपीडा लगारमात्रपण आतीनथी पण कोइएक अपूर्व अद्वंद्व सौ
ख्यनी वृद्धिआयठे अने चित्तप्रीतिवंतआयठे अने आत्माने चारे बाहुथी सौख्य वृ
त्तिनी नदीपसरठे वजी रागद्वेषरूपशत्रु क्षीणयडजायठे सिद्धिरूप साम्राज्यलक्ष्मी

शांतसुधारस.

वशथायते एहवीजे नावनाथो तेने हे नव्य लोको तमारी गिन
दियइवता ते नावनाथोनुं आश्रयकरो ॥ ३ ॥

पथ्यावृत्त ॥ श्रीहीरविजयसूरीश्वरशिष्यो सोदरावच
दौ ॥ श्रीसोमविजयवाचकवाचकवरकीर्तिविजयारयो ॥
अर्थ ॥ श्रीहीरविजय सरीश्वरना शिष्यवेनाइहता तेमां एक सोम
क अने बीजा कीर्तिविजयवाचक ॥ ३ ॥

गीतिद्वय ॥ तत्र च कीर्तिविजयवाचकशिष्योपाध्यायविनय
विजयेना॥ शांतसुधारसनामा सदृष्टो नावनाप्रबोधो ॥ ४ ॥
शिखिनयनसिधुशशिमितवर्षे हर्षेण गधपुरनगरे ॥ श्री
विजयप्रन्नसूरिप्रसादतो यत्न एष सफलो ॥ ५ ॥
अर्थ ॥ तेमा कीर्तिविजय वाचकना शिष्य श्रीविनयविजयजी उपाध्याय तेषे
शांतसुधारस नामा नावनानो प्रबोधकयो ॥ ४ ॥ आ प्रयत्न सवत सतर
त्रेवीसना वर्षे श्रीगांधार नगरमां श्रीविजयप्रन्नसूरिना प्रसादयकी हर्षतदि
सफलययु ॥ ५ ॥

उपजातिवृत्त ॥ यथा विधु पोडशानि कलानि सपूर्णतामेत्य जग
त्पुनीति॥ अथस्तथा पोडशानि प्रकाशोरय समग्रै शिवमातनोतु ॥ ६ ॥
अर्थ ॥ जेम चइमा सोलेकलाये पूर्णतापामी जगतने पवित्रकरेजे जेम आ
ग्रथपण सोनकजारूप सोलप्रकाशेंकरी जगतनुक ज्याणकरो एवो महारो आशीवदने
इडवजावृत्त ॥ यावज्जगत्येप सदस्त्रजानु पीयूषजानुश्च सदोदये
ते ॥ तावत्सतामेतदपि प्रमोद ज्योति स्फुरद्वाड्मयमातनोतु ॥ ७ ॥
अर्थ ॥ जेकानपर्यंत जगतमा चइसर्व उगेजे तिहांसुधी जेमाप्रकाशमान
ली मयस्य ज्योतिरे एहयो आ शास्त्र ते सत्पुरुषोने आनंद थापो ॥ ७ ॥

इति श्रीमन्महापाध्याय श्री कीर्तिविजयगणेशिष्योपाध्याय श्री
विनयविजयगणेशिष्ये शांतसुधारसग्रंथे सोमश प्रकाशना सं
हित समाप्ति

॥ अथ श्रीजिनप्रज्ञमूरिकृतचतुर्विंशतिजिनस्तवनं ॥

पात्वादिदेवो दशकल्पवृक्षा यस्मादधीत्येहितदानविद्याम् ॥ अपूपुजन् यच्चरणौ
नखानिब्याजेन नूनं नवपद्मैः स्वं ॥ १ ॥ गत्या विजित्य विरदं स्वसेवां चिन्ह
वृत्ताद्यवदचीकरद्य ॥ यम्योदये हव्यचुजा नृणां वो वनूव नूमा सुवि सोऽजि
तोऽव्यात् ॥ २ ॥ सद्यः स निद्याभ्रवसंनवं वः श्रीशंनवो यस्य पितुर्जितारेः ॥ रा
जाधिराजत्वजुषोपि सेनापतित्वमेवानिमत वतानूत ॥ ३ ॥ जातोपि यः संवरतः
स्वयं यदजीजनत् संवरमद्भुतं तत् ॥ स कीशकेतुर्जितमीनकेतुर्जितोऽनिनंदादनिनं
दनो वः ॥ ४ ॥ सुडुर्जनं मेघनवस्य यस्य मुक्ताफलस्येव न दर्शनं कैः ॥ चङ्गाव
दात सुमतिं तमार्याः सर्वश्रियामाश्रयमाश्रयध्वं ॥ ५ ॥ न जेजिवान् वक्रगति क
दाचित् नचातिचारं सततं च सौम्य ॥ पद्मप्रज्ञः शोणतनुप्रज्ञोपि नव्यश्रिये को
पि धरांगजन्मा ॥ ६ ॥ पृथ्व्यां प्रसूतः सुमनोनिर्ऋत्यः सुपर्णकांतिर्वहुकव्युपास्यः ॥
श्रेयःफलश्रीर्जयताडुदयस्कंथः सुपार्श्वद्वरपास्ततापः ॥ ७ ॥ चङ्गप्रज्ञोऽव्यात् वपुरं
शुजालैरालिङ्गितांगीजनता यदीयः ॥ प्रसेननिर्वाणरमाविमुक्तकटाक्षलक्ष्मणपितेव
जाति ॥ ८ ॥ जावाद्देव पुष्पशरं विजित्य नश्यध्वजं यो मकर गृहीत्वा ॥ आरोप
यत्नक्षपदे ध्रुवं स स्वनृत्यतां मे सुविधिर्विधेयात् ॥ ९ ॥ पित्रंगदाहप्रशमेन जाव
दाहप्रमाथेपि खलु स्वगति ॥ अजिज्ञपज्जर्गतोपि विज्ञान् यस्तं स्तुम शीतलमञ्ज
शीजं ॥ १० ॥ श्रेयान् श्रिये दौहदि मातृरुद्रात् गर्जस्थिते यत्र महार्हतत्वात् ॥
डुर्व्यंतरीशक् प्रणनाशमोहराजाय पूत्कर्तुमिवाहितोत्थः ॥ ११ ॥ नव्यांगिनां यस्य
रुचिप्रपंचैरंगानि चेतांसि च रंजितानि ॥ स वासुपूज्यो जगदेकपूज्यः संपूज्यतां नि
र्जितडुर्जयारिः ॥ १२ ॥ कृमानर धर्तुमशिक्षितांकठलेन सेवां प्रतिपद्य यस्मात् ॥
धत्ते ततस्तं स किंजादिकोलः कांपित्यजन्मा विमलः स जीयात् ॥ १३ ॥ अनंत
जिह्वंरुनंतसौख्यप्रदोऽस्तु दोस्तजितवैरिवारः ॥ यद्वातं श्येनमपि प्रदृश्य विश्व
स्य नश्यंत्यथ वर्तिकायाः ॥ १४ ॥ पापाङ्गिनि द्रजमुदीक्ष्य दीपं यत्नकृणं नक्तिचिकीरु
पेतः ॥ तद्वंशशंकी मुदुरालुलोके शक्रः स्वपाणिं स धिनोतु धर्मः ॥ १५ ॥ अरातिरम्ये
प्यनरातिरम्ये सन्नानियोगेऽपि दृढानियोगे ॥ चक्रे स्थिता यस्य सुखं जयश्रीः स पातु
वः पंचमचक्रवर्ती ॥ १६ ॥ ठागं ध्वजं यस्य तर्ना विलोक्य तत्प्रेमतो हव्यचुजा
ध्रुव यः ॥ सर्वांगमालिङ्गिसुवर्णवर्णजाः सुपूरदंजात्स मुदेऽस्तु कुंभुः ॥ १७ ॥ सुदर्शना

ज्ञात इति प्रसह्य वेद व्यधायस्तमस खट्वते ॥ पितु क्रम पानयितु
 स्तान्न कलार्साष्टवकृजिनोर ॥ १७ ॥ यस्य प्रिया नो विदितारि
 द्यो न पर्षा नदीन ॥ निस्तारकात्मा नयमालयस्यो नव्य श्रिये कुननव स मी
 ॥ १८ ॥ यस्यागरोचि पटल समतात्प्रसुत्वर नृगकुजानिराम ॥
 वास साक्षाद्भावद्विषा नदतु सुव्रतोऽर्सा ॥ १९ ॥ यद्मोचनस्पर्धिविधेर्विदित
 सापराधं जगदेकनाथ ॥ यो लक्ष्यलक्ष्याच्चरण श्रितो ह्यर् नीजोत्पलेनासु
 स नूत्यै ॥ २० ॥ यद्वक्रयोगात्सुजग विदन् स्व महाशयोत्पन्नतया रुतङ्ग ॥
 गुरुराकमिपात्सिपेवे त नेमिमध्येमि यदुप्रकाड ॥ २१ ॥ यदेहदीप्ति
 प्रजा चिर चारुनिजालयत ॥ नेर्मय्यकोटिं घटयति दृष्टे शिष्टा थनिए स
 पार्थ ॥ २२ ॥ प्राच्य विमोच्यास्पदमुद्रवात्प्राक् स्थानांतरे रोपितवान्
 प्राचोकसत्सजुषशालिनीय यम्याधमम्यान्नमता स वीर ॥ २३ ॥ जयति
 जन्मदीक्षा ज्ञानापवर्गोत्सववासराणि ॥ जैनानि नाकायितनूतलानि
 लोकप्रमदप्रदानि ॥ २४ ॥ यदाहुवान शिरसाऽजिवद्य सुमेरुरक्षाऽजनि गोत्रमुख
 तीर्थाधिनाथा प्रथयतु सेवाहेवाकिना ते कुपथप्रमार्थ ॥ २५ ॥ कुवादिवक्रादि
 हातरान्न प्रयोगधूकालिरज निरेतु ॥ यस्मिस्तपत्यस्ततम समूहे श्रीवीरसिद्धाति
 स जीयात् ॥ २६ ॥ व्यामोहनूपालवर विजित्य तस्मादुपात्त तु सितातपत्र
 स्या करे राजति पुमरीक सा चारती यद्यतु वागितं व ॥ २७ ॥ इति चिनप्र
 रिनिरीडिता जिनवराश्रतुरुत्तरविशति ॥ नरतवर्षनवा चुवनेश्वरा स्वरसतिवि
 स्य वितरतु न ॥ २८ ॥ इति श्रीचतुर्विंशतिजिनस्तवन समाप्तम् ॥

॥ इति श्रीचतुर्विंशतिजिनस्तवन समाप्तम् ॥

॥ श्री वीतरागायनमः ॥

॥ अथ श्री आस्तिक तथा नास्तिकनो संवाद प्रारंभ ॥

१ नास्तिकः—आ जगत अने तेमांना पदार्थों सर्व शून्यठे; एने ससलानां शींगडां, प्राकाशनां फूल तथा वांजणीना पुत्र वर्गरे जे पदार्थोंनी त्रणे कालमां सिद्ध ना थती नथी. तेवा पदार्थोंनी उपमा देवाय. कदाच तमे कहेणो के, जेम शशगृं तादिक देखातां नथी, तेम ए पदार्थों पण देखाया न जोड्ये. तेम तो नथी. जग ततो प्रत्यक्ष देखायठे, तेने ए उपमा केम देवाय; प्रत्यक्ष प्रमाणवडे सिद्ध पदार्थ ते शून्य केम कहेवाय? एनो उत्तर ए के, जे ए पदार्थोंने देखे ठे, ते भ्रमिष्ट ठे. जे पुरुषने भ्रम थयो होय, तेने एकहुं वीजुं जाणो; तेम तमने पण थयुं कहेवा णे. तमे ए दृष्टांतोनो मर्म समजी शकता नथी, त्यारे तमारा ध्यानमां सहेज आ वे एवो वीजो दृष्टांत कहुं हुं ते सांजलो; आ जगत स्वप्नसमान ठे. जेम स्वप्न असत्य ठे, तेम जगत पण असत्य ठे. अने स्वप्ना पदार्थोंनी पठे आ जगतना पदार्थों पण असत्य ठे. जे देखाय ठे ते स्वप्ननी पठे भ्रम मात्र ठे; एमां संशय नथी.

आस्तिकः—अरे नास्तिक, हुं तने एटलुंज पुहुं हुं के तारा सिद्धांतनो कहेनार जीव ठे के अजीव ठे, एनो उत्तर ताराथी शुं देवाणो? जीव अथवा अजीव कद्याविना चाल णेज नही. जो तुं कहीश के ते भ्रमरूप ठे, तो ते एक रीते व्यवहार दृष्टीए योग्य कहेवाणो खरुं, केम के जे पोते भ्रमरूप होय तेने वयुं भ्रमरूप जाणो. जो एम होय तो अमारो कांई बांधो नथी; पण जो तारो सिद्धांती भ्रमरूप ठरणो नही, तो जेवो ठरणो तेवा वीजा पदार्थों पण कंबूल करवा पडणो; अने कंबूल कद्याविना चालनार नथी; केम के, वीजुं वयुं भ्रमरूप होय अने तारो सिद्धांतीज मात्र अन्नम होय एम संजवे नही. त्यारे एक सिद्धांती ने एक सिद्धांत ए वे पदार्थ मानवा जोड्ये ठे. ए वे पदार्थ जो तुं माने, तो जीव अने अजीवपणुं सिद्ध थाय ठे के नही! एवी रीते जगतमां पण घटपटादिक जे वस्तु ठे ते वस्तुज ठे अथवा वस्तु नथी. तेमज घट ते घट ठे, ने पट ते पट ठे. घट पट नथी, ने पट घट नथी. एक पदार्थमां वीजा पदार्थनो अनाव होय ठे, पण घट घटपणे जावरूपें ठे; ने पट पटपणे जावरूपें ठे. इत्यादिक सर्व पदार्थोंविषे जाणी जेवुं. जे जावरूप होय ते सत्यज होय ठे ए रीतें आ जगत जावरूप होवाथी सत्य ठे. केम के सर्व वस्तु पोतपोताना रु

ગદ્દિત છે, તો ચેતનજઠ્ઠણપત જીવને જૂતથી ઉપનો કહિયે તે યુક્ત નથી
પાંચ મહાનૃતના અસથી તો માત્ર શરીરની ઉત્પત્તિ થાય છે
નિરુ - એ વાત પણ કહિયે છે. યદ્યપિ જીવિયે તો તારા સારા વિચાર ન
તથાપિ જઠ્ઠાગ્રથી જિનોક વચનજન્ય જ્ઞાન નથી થયું, તઠ્ઠાગ્રથી સર્વ મિ
પણ જીવને શાગ્યત જાણ્યો તેથી શુ થયું? કોઈ અજાણના મુલ્યથી ન
મુગ્ય જેમ તાદૃશ્ય અદ્ધરોનો અચાનક ઉચ્ચાર થાય તેથી શુ તેને તેના ક
નિ થાય છે? તેમ ત જીવને શાગ્યત જાણ્યો તેથી શુ સમ્યક્ જ્ઞાનગત ક
! રૂદી નહીં અને શરીર પંચ મહાનૃતોયથી ઉત્પન્ન થાય છે, એવું જે તે
અમન્ય છે શરીરની ઉત્પત્તિ તો પુજ્જાયથી થાય છે. વીજા સવાદમાં અસ્યા
અપિ મહાનૃતથી કહી છે તે પણ મિથ્યા છે, કેમકે, અસ્થિ જે છે તે છ્વી
નથી, પણ છ્વીના જેમ કઠણ છે, સ્થીર છે તે જલનો અસ નથી, પણ જન
પ્રાણી વિજરાગ થાય છે, જવરાપિ જે છે તે અગ્નિનો અગ નથી, પણ અગ્નીની
ન, તામાયાગ જે છે તે વાયુનો અગ નથી, પણ વાયુની પઠે પુરુષનો વિસ
રાગ તે આરાગ નાજન છે. તેમ ઠતાં શરીર પંચમહાનૃતોયથી ઉત્પત્ત
અમ કહેવો તો એ પામમહાનૃતોમાના છ્વી, અપ, તેજ અને વાયુ
શાયથી ઉત્પન્ન થાય ન? એ છ્વીયાદિકપણ જીરુપ છે, અને તેઓ શરી
ન તેમ જારી માટી સજીવન છે માટેજ તેમાં વનસ્પતિ ઝમે છે, અને જે જાર
અર્ધી છે તેમાં વનસ્પતિ ઉત્પન્ન થતી નથી તેમજ એ પંચ મહાનૃત તે સર્વ
તપા તિર્ધાર એ વસ્ત્રે અપ છે, માટે જા જગત ઉપજવાનાં કારણ એ પાંચ
તર હરણ તા પાંચમહાનૃત શાયથી પેદા થયા કહેશે? માટે ણનાથી શરી
જગતના અવિનિ મનર નહીં જીર અને જડ એ ઘણે પદાર્થથી જગ
વસ્ત્રે ન એમ જાણવું હાજા, આગમ અગમ અગાધરત, જ્ઞાન તાહ્યા નર જ
વસ્ત્રે વિનરુપતર, તર વાજ કન તેર ૩
નિરુ - તાર તા ઈશ્વરના અગયથી ઉત્પન્ન થાય છે એમ જણાય છે
નિરુ - તા ઈશ્વરના અગયથી વીર થાય છે તા ઈશ્વર પોતે અગમ અપ છે
અતરને અગમ નવને પામગે ઈશ્વર તિર્ધાર છે તો કમનેવ સદિત અમયાવ
અગમ અગમ અને મળગમેગ રદિત છે તે વસ્ત્રાદિર સદિત કેમયાવ છે? તિ
ર છે તે સદગમ કેમ થાય ન? અગમ મુદતા જગતમાં કાર્ડ નથી જ પ્રાગતવ
અગમરદ અગમ' માટે અગમઅગને તારી વુદિ કેમ થઈ જે અગમેઅગમ મુદ

न जगत वास
नशाताना मा
श्वरपद ज
केशादरे त
५ नास्ति
कं ने माटे
खैरे जेना म
नधी आपणे
निवान ठे, न
श्रीना रज त
निषमित
गधिकने व
वात ठे
को पैवा थार
आस्तिक
नात्र सनदे
को ठे, पण
पनो नधी
न, तो आ
पाय ठे ?
नरो एवो नि
नधी पण
६ नास्ति
पाय ठे, तम
कं नु मन
था। नन्वि
आस्तिक
न मानना
की बीजा

આસ્તિક નાસ્તિક સંવાદ.

ને જગત વાશી જીવ થયો. કેમકે સર્વ મતમતાંતર વાજા પરમપદની વાંઠનાથે તપોતાના માર્ગની ક્રિયા કરે છે. પોતાના આત્માને નિર્લેપપણું ચાહે છે તો સર્વ ઈશ્વરપદ જન્મ જરા મરણ રહિતપણું પામીને વલી જન્મમરણ સહિત ઉપાધિપ કેમ આદરે છે? માટે એ તમારા વચન વિસ્ત્ર જણાય છે.

૫ નાસ્તિક:- કાંઈ નવી યુક્તિ કહાડીને વોલે છે. આ વીજાઓની મતિ તો માર્ગ ગઈ છે માટે ગમે તેમ વકે છે. જીવને કોઈ શાશ્વત કહે છે, ને કોઈ અશાશ્વત કહે છે. વગેરે જેના મનમાં જેમ આવે છે તે તેમ મહોડેથી વોલે છે. પણ મર્મ કોઈ જાણતો નથી આપણે પ્રત્યક્ અનુભવ કરેલું છે ને આંખે દેખીએ છે એ કે જીવ પદાર્થ ઉત્પત્તિવાન છે, ને કોઈક સમયે તેનો અંત પણ થાય છે. સ્ત્રીપુરુષનો સંયોગ થયાથી તે ઓના રજ તથા વીર્યથી માતાના ઉદરને વિષે શરીરરૂપ એક પિંડ બંધાય છે, ને પછી નિયમિત સમયે તેમાં ચેતના શક્તિ આવે છે, તેને જીવ કહે છે. વલી શરીર કોઈ રોગાદિકને વગ મરણ પામે છે, ત્યારે જીવ પણ તેની શાયે નાશ થાય છે, એ પ્રત્યક્ વાત છે. હાથના કાંકણને આરીશું ગાસાસ જોયે. માટે જીવ પદાર્થ કોઈકાજે ન વો પેદા થાય છે, તેથી જીવની આદિ છે એમ જણાય છે.

આસ્તિક:- નાઈ, તું તો વલી વધારી દાહ્યો દેશાય છે! ચેતનની ઉત્પત્તિ તથા નાશ સંજવે નહીં. કર્મના વગેરે જીવને જન્માંતર થાય છે, તેથી નહું શરીર ધારણ કરે છે; પણ જીવ નહું થતું નથી. વલી શરીરનો નાશ થયાથી જીવનો નાશ પણ થતો નથી. જીવ તો વીજા શરીરને ધારણ કરે છે. તેમ ઠતાં જો વધારે આગ્રહ કરી, તો આ માર્ગ પ્રશ્નનો ઉત્તર આપ કે, જીવ કઈ વસ્તુ પલટીને તેમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે? અથવા કઈ વસ્તુનો પરિણામ છે? કેમકે કારણ વિના કાર્યની ઉત્પત્તિ થાય એવો નિયમ છે; એટલું સમજાવ્યા ઠતાં પણ જો નહીં માનીજ, તો તું પોતે જીવ પણ જહ ઠો એવું ઠરજો. ત્યારે જટની સાથે કોણ માયાકૃટ કરે!

નાસ્તિક:- કદાચ જહ વસ્તુનો પરિણામ જીવ થને જીવનો પરિણામ જહ છે, એમ કહીએ તો કાંઈ દોષ આવે કે? અઘટિતવટનાપટીયશી માયા છે, તે જીવ સંજવે છે માટે અમે તો એમ માનીએ છે કે, જહ વસ્તુ વડલીને તેથી જીવ ઉત્પત્તિ થાય છે.

આસ્તિક:- નાઈ, એ તમારું વોજવું કેવલ અવિચારવું છે, એમ તો કોઈ અજ્ઞાની પણ નથી જે જહ વસ્તુથી જીવની ઉત્પત્તિ થાય; એક સ્વનાવવાજા પદાર્થ જા સ્વનાવવાજા પદાર્થની ઉત્પત્તિ થાય નહીં એવો નિયમ છે. જેમ કે, મા

પિતૃયજ્ઞી પટ થાય નહીં અને તંતુના પુજયજ્ઞી પટ થાય નહીં તેમ અજીવજીવ
ઉત્પન્ન થાય નહીં અને જીવજીવ અજીવ ઉત્પન્ન થાય નહીં જે અચેતન હાથ
જડ કહે છે અને જે ચેતન હોય તેને જીવ કહે છે એ બન્ને પદાર્થ પરસ્પર સ્થાવર
જિત છે, તેમ તતા જડ વસ્તુઓની જીવની ઉત્પત્તિ કહેવી, એના જેવી વીજી મૂર્ત
ઈ છે ! શુ કોઈક એવો મસાલો હોય કે જો તે જડ વસ્તુમાં પડે તો તેમાંથી ચેતન
થાય ? એવી કાંઈ ચીજ તમે શોધી કહાડી હોય તો અમને દેખાવો ની ! માટે
અનરૂપ અધારુ હૃદયમાંથી કહાડી નાલો, ને શુ-ધર્મને અગીકાર કરો દોહા
ધર્મ જન જે લહે, તે પામે પદ મોહ, પ્રગટ વસ્તુને મૂકિને, કાં જન બ્રમે પરોહ
નાસ્તિક - સ્વઠદીના જેવી મુલમુદા કરીને બોલવા લાગ્યો કે, જીવને
લાગે છે કે નહીં ? એ વિષે વિચાર કરવો જોઈએ અમારા મતપ્રમાણે જી
કર્મ લાગતાં નથી

આસ્તિક - તમે તો વલી વધાના શિરતાજ થયા જણાઓ છો ! પણ કર્મવિના
વનતુજ નથી, એમ માન્યાવિના ચાલશે નહીં કર્મને તો સર્વ અગીકાર કરો
મા કોઈ વાધો કહાડે એવું નથી. જો કર્મ ન હોય તો પાપપુણ્યનું ફલ શુ
જોડ્યે, તે તો પ્રત્યક્ષ દીગમા આવે છે, જેણે પાપ કશું છે તે હુ સ્વી છે, ને
પુણ્ય કશું છે તે સુખી છે, વલી જો એમ હોય તો, વાન, ધ્યાન, સ્નાન ત
પૂજા પ્રમુખ જે સત્કર્મ છે, તે સર્વ મતવાલાઓ શાસતારુ કરે છે ? તમારા ક
પ્રમાણે તેનું ફલ તો કાંઈ થનાર નથી, પણ તે શુન કર્મ જાણીને લોકો આ
જે જ્યારે કર્મ નથી ત્યારે જન્મ ધારણ કરવાનું શુ પ્રયોજન છે ? માટે જાજ
મરણ તથા મુલહુલ છે, તો કર્મ પણ હોવા જોડ્યે કર્મ છે તે જીવને રાજ
છે રાગાદિકથી વધાય છે, ને જોગવ્યાપતી બુટે છે જહાજગિ કર્મ છે તહાન
સસારી જીવ કહેવાય છે, કર્મોનો ક્યય થવાથી મુક્ત થયો કહેવાય છે માટે
તારે નિશ્ચય માનવું જોડ્યે છે કે જીવને અવશ્ય કર્મ લાગે છે દોહા, કર્મથી જીવ
જીવે, મુલ્ય કે સ્વ સથલા થાય, રુલ્ય શુનાશુન જેહથી, શફલ થયા કહેવાય
નાસ્તિક - તમે કહો છો કે, જીવ જવાંતર થકી આવીને આદિ ઉપજે છે
એક જવની યાત વીજા જવમાં કેમ કરતો નથી ? જો જવાતર હોય તો તે
સ્મૃતિ જરૂર થવી જોડ્યે, તે તો કોઈને પણ થતી નથી ત્યારે જવાંતર છે એમ
ઉપરથી સમજાય ?

આસ્તિક - આગજા જવની સ્મૃતિ થતી નથી તે ઉપરથી જવાતરનો અનાવ છે એ

મ જાણવું નહી. આગલા જવની વાત તો રહી, પણ આ જવમાંજ મધ્યાદિક પદા થેના યોગે, ગયા દિવસની વાત પૂનવાથી માણસ વરાવર કહી શકતો નથી જુ ઓ કે, કોઈ મનુષ્ય તાડનાદિકના યોગે મૂર્તિવાન થયો હોય, કોઈ પુરુષે મુગપાન કર્યું હોય, અથવા નિડાવણ થયો હોય, ત્યારે ગયા દિવસની સ્મૃતિ રહેતી નથી; તેનું કારણ મધ્યાદિક પદાર્થોનું આચરણ છે તેમ જીવને જ્ઞાનાવરણી કર્મના વડ્યથી પૂર્વ જવના વાતની સ્મૃતિ થતી નથી. વલી જેમ આ જવમાંજ માતાના ઉદરમાં નાના પ્રકારના હુઃખ સહન કરેલા હોય, તે વાત જન્મ્યાપછી કોઈ કહી શક તો નથી; તો જવાતરની વાત કેમ કહી શકે ? માટે જવાંતરની વાત તો વિગંધ જ્ઞાનીવિના વીજો કોઈ જાણી શકેજ નહી. એમ સમજવું. દોહા, જ્ઞાનાવરણી કર્મથી જ વવિસ્મૃતિ થડ જાય; વિગેષ જ્ઞાની કહિ શકે, પૂર્વ જન્મ મહિમાય ૬

૧ નાસ્તિક:—અજિમાનયુક્ત મુદ્દા કરીને વોલે છે-તમે એમ માનો છો, કે જીવને કર્મનો લેપ લાગે છે. ને વલી એમ પણ કહો છો કે, જીવ વાસ્તવિક સ્વરૂપે શુદ્ધ છે. ત્યારે જે શુદ્ધ હોય તેને લેપ કેમ લાગે? માટે જીવ શુદ્ધજ છે; તેને કોઈ કર્મનો લેપ લાગતો નથી એમ માનવું જોડ્યે.

આસ્તિક:—ટુંકામાંજ સમાધાન કરે છે કે, ચયપિ જીવનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ શુદ્ધ છે, તથાપિ શુનાશુન કર્મને યોગે તેને લેપ લાગે છે; તેથીજ જીવ વંધ કહેવાય છે અને જેને કર્મનો લેપ નથી, તે મુક્ત કહેવાય છે. મુક્તિ તો સિદ્ધતા પામ્યાવિના સંજ વેનહી અને જહાંસુથી મુક્તિનો અજાવ છે, તહાંસુથી વંધની કલ્પના અવગ્ય કરવી જોડ્યે. તે વંધ જીવને અનાદિ કાલથી ચાલ્યો આવે છે. જેમ ધાનને તૂસ લાગેલાજ હોય છે તેમ જીવને કર્મ અને કર્મજન્ય શરીર લાગેલુંજ હોય છે. જેમ ધાનને તૂસ લાગવાનું કારણ ઠોતરાં હોય છે. તેમ જીવને કર્મવંધ લાગવાનું કારણ મિથ્યાત્વ તથા રાગદેષાદિક હોય છે. જેમ ધાન્યમાંથી તૂસ તથા તત્સંવંથી ઠોતરાંરૂપ વંધ હેતુ પદાર્થના અજાવથી શુદ્ધ કણ દેખાય છે; તેમ જીવમાંથી મિથ્યાત્વ તથા રાગ દેષાદિક કર્મવંધ હેતુનો અજાવ થયાથી શુદ્ધ નિર્મલ થાય છે. જેમ અનાજનો શુદ્ધ થયલું ઢાણું ઝગે નહી. તેમ જીવપણ શુદ્ધ નિર્મલ થયાથી જન્મમરણ પામે નહી. દોહા, કર્મ લેપના યોગથી, વંધ જીવને હોય; કર્મ સ્વરૂપે મુક્તી લહે, જન્મ મરણ નહિ કોય. ૭

૧૦ નાસ્તિક:—વંદા વિચારમાં પડેલા જેવી મુદ્દાથી વોલવા લાગે છે. કર્મ પોતે તો જડ પદાર્થ છે. તેઓનો જીવની સાથે સ્વતંત્ર સંવંધ સંજવે નહી. કોઈ પણ પ્રેરક હોવો

જોયે માટે ઈશ્વરેછાથી જીવને કર્મ બંધ થાય છે, અને તેજ પ્રેરક છે એમ જાણવું
 આસ્તિક - લગારેક હાસ્ય કરીને વોલે છે. ઈશ્વરે પોતાના અશરૂપ જીવને
 ઉત્પન્ન કર્યા છે તેથી જીવ ઈશ્વરનો અંગ કહેવાય, એ ઉપરથી જીવ તથા ઈશ્વરના
 અગાગીનાય સ્વયં તમારા કહેવા પ્રમાણે વરે છે. જો ઈશ્વર અશ છે એમ માનીએ તો
 ઈશ્વરના જેવો જીવ હોવો જોયે કેમકે, અશાંઅશીમા જેવું હોતો નથી તેથી ઈશ્વર
 નો પઠે જીવ પણ નિર્મલ છે, એમ માનવું જોયે. ત્યારે એવા નિર્મલસ્વરૂપી જીવને
 કર્મ જગાડીને મજલસહિત કરવાનું કારણ શું હતું? આપણે કોઈ શુદ્ધ વસ્તુ વાપ
 રવાને અર્થે જ્યારે લાવીએ છેયે, ત્યારે જહાસુધી બને તહાસુધી તેને મજીન કરવા
 વેતા નથી, અને સ્વયં રાખવાનો ઘણો પ્રયત્ન કર્યા કરીયે છે. ત્યારે પોતાના અશ
 રૂપ જીવને જાણી જોઈને મેજ લગાડવું એ ઈશ્વરનેવિષે સજવે નહીં. એમ તો કોઈ
 સામાન્ય મૂર્ખ મનુષ્ય પણ કરે નહીં, ત્યારે ઈશ્વર તે તેમ કરે! અને જે પોતા
 ના અગનો તિરસ્કાર અથવા નાશ કરે તે આત્મવાતી કહેવાય. તેમ ઈશ્વરપણ
 આત્મવાતી કહેવાશે. કદાચ તમે એમ કહેશો કે, ઈશ્વર પોતે પણ કર્મકર્તાનુંકલિત
 ને ત્યારે જે પોતે કર્મકલિત હોય, તે બીજાનો કલક શું મટાડી શકવાનો હતો!
 અને તે ઈશ્વર પણ શાના! માટે ગમે તેવી મનકલ્પના કરીને નિંદાથી ઈશ્વરને
 દોષ પાણુ કરાવો એ કેટલી મૂર્ખતા છે! માટે ઈશ્વરની ઇચ્છાથી કોઈ પણ થતું નથી.
 જો વાપર ન તે કર્મથી થાય છે એમ જાણવું. વોહા, કર્મબંધ આ જીવને, ઈશ્વર
 ઇચ્છાથી, કહે એમ તે મૂર્ખ છે, ઈશ્વર અક્રીય અનુષ્ઠાન.

૧૧. તામિર - આ જગતની જે અનુત્તર રચના દેખાય છે, તેનો કર્તા કોઈ પણ હાથો
 જાય કેમકે, ભરી રૂનિ માનારિષ્ અર્થ શકે નહીં તેમ કર્માદિક જડ પદાર્થથી
 પણ જગતની રચના સજવે નહીં. માટે જે જગતને ઉત્પન્ન કરે છે, તેનજ ઈશ્વર
 કલ્પિત, અને ભરી તામિરદતા પણ છે, કે જગત સર્વે ઈશ્વર કલ્પિત છે.

અમિર - જગતનો કર્તા ઈશ્વર હાય, તો સર્વે પ્રાણીમાત્રવું ઈશ્વર સારણ થ
 વું તે સર્વે પદાર્થો ઈશ્વરના સર્વે થયા પિતા જેમ પુત્રની ઉત્પત્તિ કરે તેમ ઈ
 શ્વર સર્વે પ્રાણી માત્રની ઉત્પત્તિ કરે છે. ત્યારે ઈશ્વર પિતાત્વ અન સર્વે
 પદાર્થો હુત્તરૂપ માનેશ જોયે. પુત્રની ઉપર પિતાનો પ્યાર હાય એ માનારિષ્
 મિલે છે તેમ ઈશ્વર ના પણ સર્વની ઉપર પ્યાર હોયો જાયે. જો એમ હાય તો સર્વે
 પ્રાણીમાત્ર મુક્તિ હોવા જોયે. તેમ તો દીધામાં આપવું નથી કોઈ સુખી, કોઈ દુઃખી
 કોઈ ભરી, કોઈ હુત્તરૂપ, કોઈ નરકગામી, તથા કોઈ સર્ગગામી. ગંભીર સર્વે જીવો

આસ્તિક નાસ્તિક સંવાદ.

નો વર્તણુક જુદી જુદી ઢીંગમાં આવે છે. એમ કેમ કીયું છે? વલી જગતન
 વોને પ્રવર્ત્તાવનારો ઈશ્વર છે, એમ પણ તમારા કહ્યા ઉપરથીજ સિદ્ધ થાય છે.
 હિંડુ ગાયત્રી પૂજા કરવી, અને મ્લેઢે તેનો વધ કરવો, એ બુદ્ધિ પણ ઈશ્વરે
 પી કહેવાણો. જો એવી બુદ્ધિ દેનારો ઈશ્વર માનશો નહીં, તો વીજો કોઈ માન
 જોડો. કેમકે તમારા મત પ્રમાણે પ્રેરણા કરનારો કોઈ જુદોજ હોય છે; અને
 પ્રેરણા કરે છે તે ઈશ્વર છે. ત્યારે તે વીજો પ્રેરણા કરનારો ઈશ્વર માનવો પડશે
 ઈવી રીતે ઈશ્વરનો ઈશ્વર તેનો ઈશ્વર ઇત્યાદિક માનશો તો અનવસ્થા દોષ પ્રાપ્ત થ
 જે વલી પોતે પોતાને હુ.સ્વી કોઈ પણ કરતો નથી. સર્વ પોતાને સુખની ઇચ્છા કરે
 છે. તેમજ પોતાના સંબંધીઓવિપે પણ સુખની ઇચ્છા કરે છે. તમારા કહેવા પ્રમાણે
 તો જે જીવ નરકે જાય છે તેપણ ઈશ્વરનો અંગ, અને જે સ્વર્ગે જાય છે તે પણ ઈશ્વર
 નોજ અંગ છે. એટલે સુખી તથા હુ:સ્વી થાય તે સર્વ ઈશ્વર પોતેજ છે એમ ઠણું. એ પ્રમાણે
 ઈશ્વર પોતેજ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે. તે પોતાના સેવકનાં જન્મ મરણાદિક હુ.સ્વ
 કેમ ટાલી ગકે! અને જીવોને નરકથી અથવા વીજી કુગતિથી કેમ વચાવી શકે?
 ઇત્યાદિક વિચાર કરતાં જગતનો કર્તા ઈશ્વર નથી; કિંતુ સ્વાનાવિક સિદ્ધ છે. દોહા, જ
 ગ કર્તા ઈશ્વર કહે, તે વિદ્વાન ન હોય; ઈશ્વરને કર્તવ્યનહિ, સ્વનાવ સિદ્ધ જોય. એ
 ? ૨ નાસ્તિક - જગતની ઉત્પત્તિકર્તા જણે ઈશ્વર ન હોય, એમાં હું કશો વાંધો
 લેતો નથી. પણ ઈશ્વર સર્વવ્યાપક છે કે નહીં?
 આસ્તિક - જો ઈશ્વર સર્વવ્યાપક છે કે નહીં? હોય, તો જીવ શિવાય વીજો કોઈ પદાર્થ
 ન હોયો ન જોયે. કેમકે, ઈશ્વરનો ચેતનવત્ત છે; તે સર્વમાં વ્યાપક હોય, તો ચેતના
 ના કોઈ જગા રાલી ન જોડયે, કે જે તેકાણે વીજો પદાર્થ રહી ગકે; અને
 જગતમાં તો જીવ અજીવ પદાર્થો જુદા જુદા ઢીંગમાં આવે છે. એથી સ્પષ્ટ સિદ્ધ
 થ છે કે, ઈશ્વર સર્વ વ્યાપક નથી વલી બ્રાહ્મણ, કૃત્રિય, વૈશ્ય તથા શૂદ્ર, એ
 વર્ણ અનુક્રમે શ્રેષ્ઠતા તથા કનિષ્ઠતા કેમ પામ્યા છે! જેમ કે, બ્રાહ્મણ સર્વથી
 તેનાથી કૃત્રિય કનિષ્ઠ, કૃત્રિયથી વૈશ્ય, અને વૈશ્યથી શૂદ્ર કનિષ્ઠ છે, અને
 કનિષ્ઠ ચંપાલાદિક જાતિ છે, તેઓમાં શ્રેષ્ઠ કનિષ્ઠતા ન થવી જોડયે. કે
 ઈશ્વર તો સર્વમાં એક અને સમાન છે; તેમાં ઉત્તમ મધ્યમતા પ્રમુખ સંજવે
 અને ઉત્તમ મધ્યમ તો પ્રત્યક્ષ ઢીંગમાં આવે છે. વલી વીજા પણ ઉદાહર
 ક છે, જેમ કે. કોઈ પુસ્ત્ર શુન કલ્પ કરે છે. ને કોઈ પુસ્ત્ર અશુન કલ્પ ક
 ન થયું જોડયે ઈશ્વર તો વ્યાપક વ્યાપક છે, તેથી શુનાશુન કલ્પ ગાના

રુ કરે છે ? એ ઉપરથી એવો નિશ્ચય થાય છે કે, ईश्वर સર્વ વ્યાપક નથી. દોઢા વ્યાપક ईश्वर જે કહે, તેહ ન જાણે મર્મ, નર્મ જૂઝ્યા સર્વ મત, વિના એક જિનધર્મ ૧૦

૧૩ નાસ્તિક - ईश्वर સર્વ વ્યાપક હો કે ન હો, તેની સાથે અમારે જરૂર નથી, પણ આ જગતનો અધિપતિ ईश्वર છે, અને જગતરૂપ તેનું એશ્વર્ય છે, તેથી જ ईश्वરતાને પામ્યો છે જે અશ્વર્યવાળો હોય તેને ईश्वર કહિયે

આસ્તિક - જગતનું આધિપત્ય ભેગાનું ईश्वરને શું કારણ હતું ? અને જગતરૂપ અશ્વર્ય પણ તેને શાસારુ જોડતું હતું ? શું જગતની ઉત્પત્તિની પૂર્વે તે અશ્વર્યને પામ્યો ન હતો ? એશ્વર્યવિના ईश्वરતા સત્ત્વે નહીં. એ ઉપરથી જે જગતની ઉત્પત્તિની પૂર્વે અનીદર હતો, તે ઉત્પત્તિ કરીને ईश्वરતાને પામ્યો છે, એવો તમારો આશય જણાય છે નહીં વારુ. પણ એ વધું સ્વોદુ છે. ईश्वરને વિષે એવી કપના ફરરીજ નહીં જોયે. જુઓ કે, તમારા કહેવા પ્રમાણે જ એમ પ્રજાની અપેક્ષા ગજા કહેવાય છે, અથવા ધનની અપેક્ષા ધનાઢય કહેવાય છે, તેમ જગતની અપેક્ષા ईश्वર કહેવાય છે. એટલે જેવારે જગતને ઉપજાવે તેવારે જગતનું ईશ્વરપણું રાખ્યું, એવી જગતની પૂર્વે ईશ્વર ન હતો એમ થયું, અને જેવારે જગતનો પ્રભુ પાવે ત્યારે ईશ્વરનો પણ અનાય થઈ જવો જોયે. જો એવાત કબૂલ કરશો તો જે કોઈ જાતના હોય તે કોઈ જાતમાં ન હોય તે કૃષિક કહેવાગે જો કૃષિક માનશો તો ધીના પણા દોષ પ્રાપ્ત થશે. માટે ईશ્વરને જગતનો એવી રીતે અધિપતિ કહેવો તે યોગ્ય નથી. દોઢા, અધિપતિ જગતનો જે કહે, ईશ્વરને મતવાદિ, તે એના કનિષ્ઠ છે, ઘનમ અનેક વાદિ ૧૧

૧૪ નાસ્તિક - આટલા સવાદ થયા, તેઓમાં ईશ્વરનું યથાર્થ કારણપણું કોણ કહી શકે ? જગતની ઉત્પત્તિની પૂર્વે ईશ્વરને એવો સદૃષ્ટ થયા કે, મારા સામર્થ્ય પ્રગટ કર, એ વાત વેદમાં કહી છે. તે આવી રીતે - 'एकोह बहुयामि' એટલે એક હું બહુ રૂપે થાઉં એવા કારણથી જગતની ઉત્પત્તિ કરી છે, તેથી ईશ્વરને કારણ કહ્યો છે

આસ્તિક - પોતાનું સામર્થ્ય પ્રગટ કરવાની ઇચ્છા તો તેને થાય કે, જેનરિં અજ્ઞાન હોય ईશ્વરનો સર્વેક છે, તે શું પોતાનું સામર્થ્ય જાણતા નહાતા. માત્રા કેટલું સામર્થ્ય છે, એવા જેને મજબૂત હોય, તે ईશ્વર જાનો. સામાન્ય મનુષ્ય જાણી પણ પોતાનું સામર્થ્ય જાણી શકે છે, તો ईશ્વર કેમ ન જાણી શકે ?

આસ્તિક નાસ્તિક સંવાદ.

૧૬

માટે એમ કહેવું તે મૂર્ખતા છે. દોહા, નિજ સમર્થને જાણવા, કયું ઈશ જગ
 ૧૫ નાસ્તિક.-- ઈશ્વરે પોતાનું સામર્થ્ય બતાવવા સારુ જગતની ઉત્પત્તિ કરી છે,
 એમ જાણવું જોઈએ.
 આસ્તિક:-- કોને બતાવવા સારુ જગતની ઉત્પત્તિ કરી છે? જીવ અને જડ પ
 પાર્યો તો ઈશ્વરેજ ઉત્પન્ન કર્યા છે, એમ તમે કહો છો. ત્યારે વીજો કોણ જગતની
 પૂર્વે હતો કે, જેને દેખાડવા સારુ ઈશ્વરે આ જગતની ઉત્પત્તિ કરી છે! માટે એ
 ઈશ્વરે. એમ કહે તે અર્થ. ૧૩
 ૧૬ નાસ્તિક --જેમ માણસ સવારમાં ઊઠી વસ્ત્રાદિક પહેરીને આરીસામાં પોતાનું
 રૂપ દેખે છે; તે સારું દેખાય તો આનંદિત થાય છે, તેમ ઈશ્વર પણ પોતે પોતાનું
 જોવાસારુ આ જગતરૂપ શૃંગાર કરી પોતાનું રૂપ વિસ્તારીને દેખે છે; એમ
 જાણવું જોઈએ.
 આસ્તિક:--માણસ પોતાનું રૂપ આરીસામાં જુએ છે, તેનું કારણ એ કે, મારું રૂપ
 દેખાડો નહીં, તો લોકો હાજી કરશે, અથવા કોઈ સ્વોડ કાઢાડશે: તેમ ઈશ્વરે
 કોના નયથી પોતાના રૂપનો વિસ્તાર કર્યો છે? ઈશ્વરના જેવો વીજો ઈશ્વર
 નહીં; ત્યારે જોનારો કોણ! માટે એ વાત પણ જૂઠી છે. દોહા, પોતે જોવા
 રચ્યો જગત આ ઈશ; કોના નયથી તે કહો, મતવાડી તજી રીશ. ૧૪
 નાસ્તિક --“એક એવહિ નૂતાત્મા, નૂતે નૂતે વ્યવસ્થિત:; એકથા વહુથા ચેવ.
 તલ ચંડવત્” એવી રીતે આત્મા એક ઠતાં અનેક જલસ્થાનકોમાં પ્રતિવિંવ રૂપે
 જાય છે; જેમ ચંડમા એક ઠતાં અનેક જલસ્થાનકોમાં પ્રતિવિંવ રૂપે
 જાય છે; તેમ ઈશ્વર એકજ છે પણ ઘટ ઘટમાં જુદો જુદો દેખાય
 છે. -- જેમ એક ચંડમાના અનેક પ્રતિવિંવો હોય છે, તે જોવા
 દેખાય છે. તથા કાચના જીવનમાં એક મનુષ્ય ઠતાં અનેક પ્રતિવિંવ
 જાય છે. તેમાં મૂલ આકૃતિથી જુદી આકૃતિ દેખાતી નથી.
 તથા કાચ જીવનમાં મનુષ્યની જેવી આકૃતિ હોય, તેવો પ્રતિવિંવ
 જો હોય તો કાણો દેખાય, આંધલો હોય તો આંધલો દેખાય; વગેરે

વિંવના જેવોજ પ્રતિવિંવ દેખાય છે તેમ ઈશ્વર સર્વ પ્રાણીઓમાં સરસો દેખાતો નથી કોઈ સુખી, કોઈ દુઃખી, કોઈ પાપી, કોઈ પુણ્યવાન વગેરે અનેક પ્રકારે દેખાય છે ત્યારે ઈશ્વરના પ્રતિવિંવ કેમ સંનવે? જે પ્રતિવિંવ હોય, તે વિંવના જવાજ હોય છે? તેમ તો એ નથી વલી જેમ ચંદ્રમાનો ઉદય થતા પ્રતિગિવ પણ તેનું જ સ્વતે ઉત્પન્ન થાય છે અને ચંદ્રમાં અસ્ત થયાથી પ્રતિગિવ પણ મટી જાય છે તેમ ઈશ્વર અને જીવોનેવિષે થતું નથી ઈશ્વર ઉત્પત્તિ નાશ રહિત છે, તેમ જીવ પણ હોવા જોયે ઈશ્વર જેમ અક્રિય છે, તેમ જીવ પણ કર્મચિના હાથ જાય જેવો વિંવ તેવા પ્રતિવિંવ હોવા જોયે તેમ તો ઈશ્વર અને જીવ નથી, માટે ચંદ્રવિંવ નો દૃષ્ટાત સર્વથા અસત્ય છે, કેમકે સર્વ જીવ પોતાના કર્મોદયથી ઉત્તમ મયમ પણ પામે છે દોહા, વિંવ અને પ્રતિવિંવતા, ઈશ્વર જીવ પ્રમાણ, ચંદ્ર વિંવન એ નહીં, તેથી સત્ય ન જ્ઞાન. ૧૫

૧૬ નાસ્તિક - જીવ વર્ણાદિકે કરી સહિત છે, એમ માનવું જોયે

આસ્તિક - જીવ વર્ણાદિકે કરી રહિત છે, અને ચેતન લક્ષણવત છે, અને રાતુ, રાતુ, નીંડુ, પીંડુ, તથા ધોડુ એ પાંચ વર્ણ, સુગંધિ તથા હુર્મિંધ એ બે ગર, તીલુ, કડબુ, કશાયલુ, શ્વાદુ તથા મીંડુ એ પાંચ રસ, શીત, ઉષ્ણ, શ્રિગ્ધ, લૂણ, કસ્તૂર, મૃદુ, ગુરુ, તથા લઘુ એ આઠ ફરસ, અને પરિમલ્લ, વ્રત, ત્રયાંશ, ચરસ તથા આયતન એ સસ્થાન પ્રમુખ સર્વ જડ પદાર્થના ગુણ છે, તે ચેતન્યમાં નથી ચેતન નો આકાર શરીરને આશ્રયે છે જેમ પાણીનો આકાર જલાશયથી જણાય છે તેમ ચેતનનો આકાર પુણ્યથી જણાય છે

૧૭ નાસ્તિક - જીવ કર્મોને કેમ ગ્રહણ કરતો હશે વારુ?

આસ્તિક - જેમ વસ્ત્રના તંતુ તે વસ્ત્રના અંશ છે, તેમ જીવના પ્રદેશ તે જીવ ના અંશ છે, જેમ વસ્ત્રાતર્ગત તંતુના સૂક્ષ્મ તંતુ છે તેમ જીવના પર્યાય છે જેમ વસ્ત્રના વરણ તેમ જીવનું સદ્લક્ષણ છે જેમ વસ્ત્રને મેલ લાગવાનું કારણ, તેમ જીવને મિથ્યા ત્વાદિક હેતુએ રાગદ્વેષ આશ્રવે કર્મરૂપ મેલ લાગવાનું કારણ છે જેમ વસ્ત્રનો મલ ટાલનાર ધોવી તેમ પોતાના અંતરનો મલ ટાલનાર આત્મા પોતે છે જેમ વસ્ત્રને સાવું કરી મલ ટણે છે, તેમ જીવને શુદ્ધિધ્યાનેકરી કર્મરૂપ મલ ટણે છે જેમ વસ્ત્રને અગ્નિ, તેમ જીવને તપસ્યા છે શ્યાદિક કષ્ટાથી કર્મનો ક્ષય થાય છે. જે જીવ કર્મ સહિત હોય તેને કર્મ લાગે, પણ કર્મરહિત હોય, તેને નવા કર્મ લાગે નહીં જેમ સૂત્રના તનારી નાહી કાતે, તેમાંથી થોડી વાકી રહે, ત્યારે તેની સાથે વીંજી બનના

૧, પણ પહેલી હોયજ નહી, તો તેનીસાથે વીજો સંબંધ સાથી કરે! તેમ જીવ પણ અનાદિનો કર્મસહિત છે, અનાદિ જીવનું એહવુંજ સ્વરૂપ ચાહ્યું આવે છે; માટે તદાંશુધી કર્મ સહિત છે તદાંશુધી નવાં કર્મ પણ ગ્રહણ કરે છે; પણ પ્રથમથી ધ્રુવુક ભવતેજ જીવ નવાં કર્મ ગ્રહણ કરી કર્મમલ સહિત થયો; એવી આદિ નથી.

૨૦ નાસ્તિક:-જીવને કર્મ ક્યારે લાગાં છે? કર્મ લાગવાની કોઈ પણ આદ્ય તોયેં જે પદાર્થનો અંત થતો હોય, તેની આદિ પણ હોવી જોયે. જ્ઞાને કરી ક નોનો અંત થાય છે. એમ તમેજ કહો છો. ત્યારે આદ્ય પણ કબુલ કરવી પડશે; તે આદિનો સમય કહ્યો ઠેરવશો? કેમ કે. જીવ પ્રથમ નિર્મલ હોય તોજ તેને કર્મરૂપ મલ લાગ્યો કહેવાય.

આસ્તિક:-એ વચન દૂષણ સહિત છે. કેમકે, જીવ પ્રથમ જ્યારે નિર્મલ હતો ત્યારે તેને કર્મ લાગવાના પરિણામ કેમ થયા? જે નિર્મલ હોય તે પોતાને મલ સહિત થવાની ઇચ્છા કરે નહી. તેમ ઠતાં જીવે કર્મોની વાંઠા કેમ કરી? માટે જીવ અનાદિનો કર્મ સહિત છે. જીવનેવિપે કર્મ સ્વજાવે અનાદિસિદ્ધ છે. દોહા, આદિ જીવ નિર્મલ હતો, પઠિ વલગ્યાં છે કર્મ; એમ કહે તે ના લહે, જિન વચ નોનો મર્મ. ૧૬

૨૧ નાસ્તિક:-સર્વમાં વ્યાપક આત્મા એક છે; અને શરીરો છુદાં છુદાં છે; એમ માનવું જોડયે.

આસ્તિક:-જો વધામાં આત્મા એક હોય તો માતા, પિતા, સ્ત્રી, પુરુષ, ખાઈ, વેન, પુત્ર, રાજા, પ્રજા. ચોર, સાદુકાર, ચંદાલ, કૃત્રિય, ંચ, નીચ, નરક, દેવ તા, પુણ્યવાન, તથા પાપી ડહ્યાદિક જિન્ન જિન્ન કેમ દેખાય છે? સર્વમાં આત્મા એક હોવાથી તેજ દેખાયું જોડયે; અને એકે કીધેનું પાપ સર્વને લાગવું જોડયે; તે મજ એકે કીધેલા પુણ્યના સર્વ જાગીદાર થવા જોડયે; એકના મુક થવાથી સર્વ મુ ક થવા જોડયે; પ્રત્યેક માણસનું છુડં છુડં અનુષ્ઠાન નિષ્ફળ થવું જોડયે; તેમ તો થતું નથી જે કરે છે તે જોગવે છે; એ કહેવત પ્રમાણે વધા આત્મા જિન્ન જિન્ન દે કાય છે. માટે સર્વમાં એક આત્મા વ્યાપકપણું કહેવું તે સમીચીન નથી; એમ જાણવું. દોહા. આત્મ સર્વમાં એક છે, જિન્ન જિન્ન આ દેહ; એમ કહે એકાંત મ ત; અસત કહીજે તેહ. ૧૭

૨૨ નાસ્તિક:-સર્વે કાર્ય અને અકાર્ય ઈશ્વરની ડગારૂપ છે; અને ઈશ્વરની ડ ગાથીજ સર્વ થાય છે; એમ જાણવું જોડયે.

આસ્તિક - જો એમ હોય, તો જન્મ ધારણ કરવામાં માતાપિતાનું શું છે ? અને વિપ લાભાથી મરણ થાય છે, તેમાં ગિપનું શું વાંક છે ? જનથી કુધાની નિવૃત્તિ, પાણીથી તૃપાની નિવૃત્તિ, અગ્નિથી જીતનિગ્નિ, લી તાપથી શ્વેદોત્પત્તિ, વર્ષાથી ધાન્યોત્પત્તિ, દેવથી વૈરોત્પત્તિ, નમ્રતાથી ત્વત્તિ, ચોરી કચાથી તાડન, ચારી થકી નિર્લજ્જ, પાપથી નરક, સ્વર્ગ, શ્વ્યાદિ સર્વ કારણો અને કાર્યો વ્યર્થ થયે અને સર્વ વસ્તુઓ સ્વગુણ કહેવી જોડશે રાગ કરનારો સ્નેહી નહી, તેમ દેવ કરનારો વૈરી નહી કહેવાય. પકાર પ્રતિ ઉપકાર કરવાની કાંઈ જરૂર રહેશે નહી અને પાપ પુણ્ય થયે કેમ કે, સર્વ કાર્ય કરવાનું મૂલ કારણ એક ईશ્વર ઇચ્છા થઈ, માટે સર્વ ઇચ્છા રૂપ છે, એમ કહેવું તે સમીચીન નથી તમારા કહેવા પ્રમાણે પુણ્ય કર્તા પણ ईશ્વર અને જોક્તા પણ ईશ્વર થયો દોહા, ईશ્વર ઇચ્છારૂપ આ, વે જગમાહિ, એમ કહે ગુણતા ટલે, સારાસાર ન કાહિ ૧૮

૨૩ નાસ્તિક - આત્મા પચ જૂતો થકી થયો છે, એ વાત અસત્ય નથી, સાચી છે, એવું અમને જણાય છે

આસ્તિક - જૂત શબ્દનો અર્થ ત્રણે કાલમાં અસ્તિત્વ થાય છે એટલે જે છે ને છે, તેને જૂત કહિયે જૂતનો તો કોઈ કાલે છેદ થતો નથી, માટે એ અસ્તિત્વ જૂતનો અર્થ તો સત્ય નહી, તેમ આકાશાદિક પચ મહાજૂતનો અર્થ પણ કહી શકાય નહી વલી પાચ જૂતના અર્થે કરી શરીરની ઉત્પત્તિ થાય છે, ત્યારે અને ચેતના કહ્યા અર્થથી ઉત્પન્ન થયા ? માટે જૂત શબ્દ એ મ્રમજાલ છે અને ચિદાનંદ જ્ઞાનરૂપ આત્મા તો શાશ્વત છે તે કોઈ સમયે જૂનો તથા નવા થતો નથી તે જીવ પૂર્વોપાર્જિત કર્મે કરી શરીર બાધે છે તે જલ પુદ્ગલનું ગ્રહણ છે તેમા જૂતનું કાંઈ પ્રયોજન નથી, જૂત કેવી વસ્તુ છે ? જીવ છે કે જડ છે ? રૂપી છે કે અરૂપી છે ? ईશ્વરાશ્રિત છે કે નવા પ્રગટ થાય છે ? ઊતા રૂપ છે કે સપાટ થાય છે ? એ ગિપે કાંઈ વિચાર કરી શકાતો નથી, માટે જૂત એ શબ્દ જ વ્યર્થ છે નાથી જીવની ઉત્પત્તિ કેમ મનાય ! દોહા, જીવ કપજે જૂતથી, એ મત છે જ્ઞાનરૂપ, જીવ ચિદાનંદ સત્ય છે, અનાદિ જાવ અનૂપ ૧૯

૨૪ નાસ્તિક - તમારા કહ્યા પ્રમાણે જીવને જવાતર થાય છે જવની પ્રાપ્તિ માનુસાર છે જેવાં કર્મો કર્યાં હોય તેવા જવની પ્રાપ્તિ થાય છે જુન કર્મનું સારા જવ છે, અને અજુન કર્મનું ફલ નરશો જવ છે તે વાત સત્ય છે, પરંતુ

જીવને એક સ્વંદમાં શરીર મૂકીને વીજા સ્વંમમાં વીજું શરીર ધારણ કરવું પમે
 એટલો દૂર જતાં તેને કેટલો વચ્ચત લાગતો હશે ! અને કોઈ જીવને એક શ
 ર મૂકી તરત તેજ ગામમાં ડપજવું હોય, તેને કોઈ દૂર જવું પડતું નથી, તેથી
 ઈ વધારે વચ્ચત લાગતો નહીં હશે, પણ જેને દૂર જવું પડતું હશે તેને રસ્તામાં
 ભ્રમતા વધારે વચ્ચત લાગતો હશે ની !

આસ્તિક:- નજીક અથવા દૂર નવાંતર કરવામાં વધારે વચ્ચત લાગતો નથી;
 સ્વંજ વચ્ચત લાગે છે. જેમ ઘાણી, રહેંટીઓ અથવા વારણું ઇત્યાદિક જ્યારે
 રે છે, ત્યારે તેઓના માહેલા તથા વાહેરના જાગને ફરતાં સરસ્વજ વચ્ચત લાગે
 યથાપિ અંદરનો ક્ષેત્ર થોડો હોય છે, ને વાહેરનો ઘણો હોય છે; તથાપિ ફરતાં
 સ્વત્તમાં વધવટ થતી તથી. વલી જેમ ટીપકને શલગાવીએ તે કૂણમાંજ પ્રકાશ
 રેત્રે. વચ્ચમાં કોઈ અંતર પડતો નથી; તેમ જે વચ્ચતે એક નવ મૂકે કે લાગલોજ
 જો નવ પામે છે; તેમાં લગાર પણ અવકાશ રહેતો નથી. તે નવ પઠી દૂર વેશ
 ણ કરવો હોય, કે નજીક વેશમાં ધારણ કરવો હોય, ગમે ત્યાં નવ ધારણ કર
 વામાં વચ્ચતનો વાર ફેર થતો નથી.

૭૫ નાસ્તિક:-જીવને કર્મ કેવી રીતે લાગે છે.

આસ્તિક -આત્માના શુનાશુન પરિણામથી જીવને કર્મ લાગે છે. જો શુન
 ણિણામ હોય, તો સારા કર્મ લાગે છે; અને અશુન પરિણામ હોય, તો નરકમાં
 ઝડપ લાગે છે. અને તેનાં ફલ પણ તેવાં થાય છે. કર્મને કોઈ જ્ઞાન નથી, જે
 જા જીવે પાપ કશું માટે હું એને પાપરૂપ કર્મ થઈ લાગું.

૭૬ નાસ્તિક:-કર્મ તો જડ છે તેથી તેઓમાં જ્ઞાન શક્તિ નથી ત્યારે જીવે નર
 ક અથવા સાગં કર્મો કશાથી પાપ અથવા પુણ્યરૂપ પરિણામ કેમ થાય છે ?
 પરિણામ તો જ્ઞાનવિના થાય નહીં. તેથી એવું જણાય છે કે કર્મ લાગવામાં
 અંધર હેતુ છે. કર્મ કરવાપણું જીવને છે, ને તેવું ફલ દેવું ઈશ્વરને છે.

આસ્તિક -કર્મ લાગવામાં ઈશ્વરનું કોઈ કામ નથી. કર્મોનો એવો સ્વનાવજ છે
 કે પરિણામને પામવું. જેમ કોઈ પુરુષ વિપમિશ્રિત જોજન કરે, તે મરણ પામે છે
 નરક એ વિપનો પરિણામ છે; પણ વિપ જમ પદાર્થ હોવાથી તેને એવું જ્ઞાન નથી
 કે મને જે સ્વાય છે, તે મરીજાય છે; તેમ ઠતાં તેથી તેવો પરિણામ થાય છે કે નહીં.
 વલી જેમ કોઈ પુરુષ મિષ્ટાન્ન જોજન કરે, તેથી પુષ્ટ થાય છે પણ તે જોજન એમ
 નથી જાણતું કે, મારાચકી આ શરીરની પુષ્ટી થાય છે. તેમ ઠતાં તેનો પરિણામ

आस्तिक—यद्यपि तमे कहोठो के ईश्वर सर्वज्ञ थे, ए बात सत्य थे तथापि ते सर्वज्ञतानी रीत काँईक जूदीज थे जे तमे मानो ठो ते ईश्वर सर्वज्ञ नथी थे मे एटलुज पूठीए ठैए के, ज्यारे ईश्वर सर्वज्ञ थे, त्यारे पोताने डस देनाग गण एादिकने तेणे शा सारु उत्पन्न कखा ! ज्यारे ए राक्षसोनी उत्पत्ति पोते कीनी त्यारे पोतानेज पुढ करबु पड्युं ए उपरधीज विचार करो के जा ईश्वर जाणतो होय, तो एनी नूल केम करे ? जो एम कहिये, के राक्षसादिक प्राणी ओ ईश्वर थकी अजाणमा उत्पन्न थया जणाय थे, तो ईश्वरनेविषे अज्ञानमय दूषण प्राप्त थजे अने जो एम कहीछु के जाणी जोईने उत्पन्न कखा थे, तो ईश्वरना नक्तने पण सग्राम उचित नथी, तो ईश्वरने ते केम सग्राम कार्य उचित थयो ? माटे एम कहेवु तदन असन्नचित थे

३१ नास्तिक—ईश्वर ज्यारे जगतनो सहार करेते, त्यारे पोते प्रागवमना एा डापर पडोटे थे, अने ज्यारे जगननी उत्पत्ति करवानो सन्नय होय, त्यारे जाणु थाय थे, ए बात तो साची थे के नी ?

आस्तिक—ए बात ते वली जूठी होय ! पण हु तमने पूछु हु के ते प्रागवड अथर आकाशमा रहे थे के, पृथ्वी उपर होय थे ? तेमा अथर रहे थे, एा तो तमे कबुल करसो नही, केम के तमे वली एम पण मानो ठो के, वधु जनमय थई जाय थे, ने तेनी उपर मात्र प्रागवम देखाय थे, त्यारे पृथ्वी पण कबून क रवी पमजे जो पाणी, पृथ्वी, तथा प्रागवम ए वधा पदार्थ महा प्रलय थया पठी पण रहे थे, त्यारे सहार ते शानो कखो कहेवाय ? जो एम हाय तो सर्व पदार्थो शाश्वत थया एम जणाय थे फरी ज्यारे ईश्वरे सृष्टि उत्पन्न करी, ते प देजो कखा प्रमाणे पाच महा नूत तथा, प्रागवड हतो त्यारे नवु ते छु कीनु ए वर्गरे विचार कखाथी एम जणाय थे के, ए वधा गपाटा थे जेना मनम जेम आब्यु, तेणे तेम शास्त्रोमा लखी नाख्यु जणाय थे.

३२ नास्तिक—ब्रह्मा, विष्णु, अने महेश ए त्रणे सर्वज्ञ ईश्वर थे, एम अथे मा निये ठेये

आस्तिक—तमे गमे तेम मानो तेमां अमारु छु गयु ! अमे तो जेम हजे ते म मानछु तमे कखा ते त्रणे जो सर्वज्ञ होय तो अज्ञानने केम अगीकार करे ! छुवा के, महादेवे पोताना पुत्र गणेशनु माथु कापी नाख्यु तेनी रखर पा ताने केम न पडी ? रावण सीतानु हरण करी गयो ते वखते राम सर्वज्ञ नथी

આસ્તિક નાસ્તિક સંવાદ.

પશુ, પક્ષી, તથા વૃદ્ધ પ્રમુખને કેમ પૂઠતો હતો? અને બ્રહ્મા પાસેથી વેદ કેમ ચોરી લઈ ગયા? એ રીતે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને શિવ અજ્ઞાની ઠરે છે. અજ્ઞાની તેને ઈશ્વર કેમ કહિયે?

૩૩ નાસ્તિક:-સર્વ યોનિઓમાં મનુષ્ય યોનિ ઉત્તમ છે. એવું શાસ્ત્રોમાં કહેવાય છે. અને વળી અનુનવ સિદ્ધ પણ છે.

આસ્તિક:-ના કોણે કહ્યું છે? મનુષ્ય યોનિ તો ઉત્તમજ છે. પરંતુ તમે અંતઃકરણ પૂર્વક માનતા નથી દેશ્વાતા. મહોદાથીજ માત્ર કહો છો. કેમ તમારે તો ઇશ્વરી પણ વીજી ઉત્તમ યોનિઓ માનવી જોડ્યે છે. જે યોનિને ઈશ્વરે અંગીકાર કરી છે, તે યોનિ તમારે પણ સર્વોત્કૃષ્ટ માનવી જોડ્યે. મહા, વ

૩, તથા વરાહ, પ્રમુખ યોનિઓમાં ઈશ્વરે અવતાર લીધો છે; તે યોનિઓ મનુષ્ય યોનિકરતાં ઉત્તમ માનવી જોડ્યે. જો મનુષ્ય યોનિજ ઉત્તમ હોય તો ઈશ્વર પોતે વીજી યોનિ કેમ ધારણ કરે? માટે તમારા બોલવા પ્રમાણે તો મનુષ્ય નિ કરતા વરાહાદિક યોનિ ઉત્તમ જણાય છે. ઈશ્વર જ્યારે પશુમાં અવતાર

જાય છે, ત્યારે પશુમુખી, પશુવાહી, તથા પશુરૂપી હોય છે. તેને ટેવ માનવો અયોગ્ય છે. આહાર, અસ્તિ, આયુધ, અસવારી, તથા આવાશ એ પાંચ પદાર્થ

વરના નક્તને પણ ત્યાગ કરવા કહ્યું છે; તો ઈશ્વર પોતે તેનું કેમ ગ્રહણ કરે? ટેવરાહાદિ યોનિ ધારણ કરનારો ઈશ્વર માનો, તો મનુષ્ય યોનિ કરતા તે યોનિ

મ કહેવી જોડ્યે; જો તેમ નહીં કહેશે તો ઈશ્વરને અપમાન લાગશે. ૩૪ નાસ્તિક -શરીરનો ત્યાગ કરીને જીવ પરલોકે ગયા પછીપાછો આ લોક

માં કેમ આવતો નથી? જે છે તેને તો આવ્યું જોડ્યે. આસ્તિક:-આ સંસારનો સંબંધ મટી ગયા પછી જીવનું ફરી આવવું થતુ ન

થી, તેનું કારણ કર્મ છે. જીવનું આવવું જવું કર્મથીન છે. જ્યાં કર્મ લઈ જાય ત્યાં જીવ જાય છે. અને જે જે જવ પામે છે તે તે જવના કાર્ય કરે છે. આ જ

મા પણ હમેશા એક રીત રહેતી નથી જેમ કે વાલપણાની પ્રીતિ હોય તે કોઈ

જેમટી જાય છે. ઘણા કાલ લક્ષ્મીનો સંબંધ ઇતાં કોઈ કાલે તૂટી જાય છે. ત્યારે

રિધિ આવે છે કોઈ કર્મના યોગે પ્રાણી વંદીલાનામાં પડે, તે વારે તેનો અન્ય

તેની હોય તે પણ પાસે આવતો નથી. કોઈ પુરુષ એક સ્ત્રીઉપર વીજી કરે

પ્રથમ સ્ત્રીની ઉપર પ્રીતિ રહેતી નથી; અને પૂર્વનો સંબંધ પણ તૂટી ગયા જે

જાય છે. તો પૂર્વ જન્મના સંબંધ તે કેમ યાદ આવે? જ્ઞાનાવરણી કર્મના યો

ने बीजा जवतु स्मरण पण थतु नथी ए निपयने मजती प्रवेशी ।
शी गुरुगी प्रलोत्तररूप चर्चा ठे ते कहुं तु

प्रवेशी राजा - मारो अधर्मी दादो नरकमा गयो ठे, ते तमारा मत
त्याथी आवीने मने अधर्म करतो वारे त्यारे तु मानु, के वात साची ठे
केशी गुरु - तारी स्त्रीनी साये कोई पुरुषने कामनोग करतो तने दीठामा
वे, ने ते तारा हाथमा आब्या पठी ते तारी वीनती करे के, मने थोडीक वार उ
आपो, तो तु मारा कुटवने कही आवु के, कामनोग कराथी आवु छ स थावने
तो ते वात कबूल करीने तेने वू राजा आपीश ?

राजा - ना तेने एक रूप पण तुटो मूकु नही

गुरु - तेमज तारो दोदो पण पापसची, गुनेहगार थई, नरकमा गया थो.
परमाधामी तेने केम मूके ? तेथी ते आवी शके नही

राजा - मारी दादी स्नेहाचारी थई, जैनधर्मने अंगीकार करीने सग गई, ते
पाठी केम कहेवा आवी नही, ने आवे तो तेने अ हरकत ठे ?

गुरु - कोई पुरुष स्नानकरी, कुशुम तथा धूप प्रमुख जई देवनी पूजा स
जेतो होय, तेने कोई चामाल संमाशमा जवाने कहे तो ते त्या जाय के ? एवी
दी इछा पण करे ?

राजा - ना ते एवा खराब स्थले केम जाय ? कही पण जाय नही

गुरु - तेम तारी दादी स्वर्गलोकमा गई ठे, ते सेतखाना तुय आ मनुष्य
कमा केम आवे ! आ लोकमा आववानी इछा पण थाय नही

राजा - एक चोरे चोरी करी, तेनो इत्साफ करीने तेने लोहानी कोठीमा
ली दीयो तेनु मुख बध करीने उपर सारी रीते कनई करागी तेमा पवन पण
प्रवेश करी शके नही एवु कथु पठी ते चोर कोठीमा मरी गयो तेनो जी
कोठीमा क्या रस्तेथी नीकली गयो ? तेमा तो कोई ठिड् दीठामा आब्या नही
हने जीय ते केम मनाय ?

गुरु - मोटी शाजामा एक पुरुषने जेरी सहित घालीने तेने चातरफ बध
री लीनी होय, तेमा ते जेरी वगाड्याथी तेनो अवाज बाहार राजलाय ठे ते
इतिना बाहार केम आवे ठे ? तेम जीय पण ठिड् विना बाहार निकली जाय
राजा - एक चोरना कटका करी एक कुनमा में जरी राख्याहता तेनु महाड
परथी मारी रीते आवी लीतुं हतु, के जेमा पवन पण प्रवेश करी शके नही

कटलाक काल पठी उधाडी जोखुं, तो तेमां अनेक क्रम पडेजा देखायां. ते विना क्यांथी आख्यां ?

गुरु - अग्रिमां लोहनां गोलां नाख्यो होय तेमां त्रिड्विना अग्रि केंम प्रवे करेते। जे वस्तु अग्रिमां नाखीए तेमां त्रिड्वि नहोय, तो पण अग्रि प्रवेज करे ते तेम जीवनो प्रवेज थवामां त्रिड्वि कांई काम नथी.

राजा - एक चोरने में ते जीवतो हतो त्यारे तोख्यो, अने मरी गया पठी पण तोख्यो; त्यारे जीव नीकजी गयो ठतां नारमां कांई फेर पड्यो नही तेहुं गु कारण हांडु जोखे ?

गुरु :- जेम खाजी मशक तथा पवनथी नरेली मशक तोजी जोतां वजनमां फेरफार थतो नथी. तेम जीव वायुरूप होवाथी ते शरीरमांथी नीकली गया प जी कांई तोलमां फेर पडतो नथी.

राजा - वाजक अने यावनना शरीरमां फेर ठे पण जीवमां कांई फेर नथी वझे वाणी सरखी वोझे ठे ने तेहुं शब्द पणो कानमां सरखी रीते स्वर जाय ठे; तेम ठतां उपयोग सरखो केंम थतो नथी ? युवान जे क्रिया करी शके ठे ते वाज कथी थती तेहुं कारण शुं ते कहो.

गुरु - जेम जूहुं धनुष्य होय तेथी वाणनो उपयोग जुदी रीते थाय ठे ने न धनुष्य होय तो तेथी वाणनो उपयोग जुदी रीते थाय ठे; धनुष्यमां फेर होवा जी वाणनी क्रियामां फेर पडे ठे. तेम वाजक अने युवानना शरीरमां फेर होवा जीवनी क्रिया सरखी थाय नही एटजे वज वीर्य प्रमुखमां पण फेर फार थाय ठे. राजा - युवान अने वृद्ध माणशना शरीरमां जीव सरखो ठतां युवाननी पठे केंम नार उपाडी शकतो नथी ?

गुरु - जेम कावडवडे नार उपादनारो पुरुष सारी नवी कावड होय तो वधा नार उपाडी शके ठे, ने जूनी कावड होय तो कांईक थोडो नार उपाडी शके म जीव तो तेज ठे पण युवान शरीर होय तो वधारे नार उपाडी शके शरीर थाय तो थोमो नार उपाडी शके ठे. ता. - एक चोरने मारीने तेना अनेक खंम कीयां, पण जीव तथा जीवना ठेकाणुं दीगमां आख्युं नही, माटे जीव कोई ठेज नही.

गुरु - जेम काष्टमा अग्रि रही ठे, तेम शरीरमा जीव रह्यो ठे, ते देखाय केंम ? ता. - एक चोरने मारीने तेना अनेक खंम कीयां, पण जीव तथा जीवना मा अग्रि देखाय तो शरीरमा जीव देखाय काठीआरो हमेश लाकमा

कापे ठे पण तेने अग्नि कोई रखते पण दीगमां आवती नयी ने ते अग्नि
हेवानु ठेकाणु पण दीगमां आवतु नयी तेम जाणी सेवु

राजा - मने प्रत्यक्ष जीव देखामी आपो के जेथी हु जीवने जाणु

गुरु - तमे बादर वायु कायना जीवने जोई गकगो के ? तेने पण जां
शो नही तो जे अरूपी जीव ठे तेने केम जोई गकगो ?

राजा - हाथीमा अने कीमीमा जीव केम सरखो हांय ठे ?

गुरु - हाथीनु तथा कीमीनुं शरीर महोदु नानु ठे, पण जीवमा यत्कि
ता नयी जीव बन्नेमा सरखो ठे

राजा - लोकमां जीव अने जड एक क्षेत्र अवगाही निरतरपणे
केम रह्या ठे ?

गुरु - जेम दूधनी नरेली कडाईमा साकर, एलची, अने केशर नात्ती
ते केम समाई जाय ठे ? दूधछु-छां चारे वस्तु एक क्षेत्र अवगाही निरतर
केम रहे ठे ? एकज ठेकाणे चारे वस्तु अजिन्न नावे रहेजी ठे एना वर्ष
रस, फरश निरतर निरावाधपणे ठे तेम जीव अने जड जगतमा निरतर
क्षेत्र अवगाही निरावाधपणे रह्या ठे

३५ नास्तिक - सर्व लोकमा जीव जरपूर ठे त्यारे देखाता केम नयी ?

आस्तिक - जेम सूक्ष्म जीव सर्वत्र पूर्ण ठे ते ज्यारे दिवजो तडका पडे
परमाना कोई ठिड्ढारायें थोडोएक तडको घरमा आवे ठे ते तडका तरफ
केटला एक परमाणु जेवा दीगमा आवे ठे, ते वधा सूक्ष्म जीवो ठे ते व
मा तडको आवे त्यारे उडता देखाय ठे, बीजी रीते देखाता नयी तेम जीव
ने जड सर्व लोकमा जरपूर उता ठगस्थने देखाय नही, किंतु केवल ज्ञानरूप
तपना योगे देखायठे अर्थात् केवल ज्ञानीज जाणी शकेठे

३६ नास्तिक - चंद्र, सूर्य, माया, आतप, माता, पिता, स्वर्ग, नरक
जड, घट, पट, स्तन, तथा कुज प्रमुख सर्व भ्रममात्र ठे, वस्तुरूप कईजनय

आस्तिक - जेम अधिकारमा आकाशनेविषे कोई पुरुष चायो जाय, त
वाधपणे जई शके ठे, पण वचमा जो जित आवीजाय तो आगज चत्ता
ने ते कार्यमा अपरावाधक थायठे. ए प्रत्यक्ष भ्रम के सत्यठे ? तथा कई
मारे, कूटे, दानदिये, ए वस्तु गल्ये सत्यठे, असत्य अने भ्रमजाल तो स्वप्न
सक-पने कहिये

आस्तिक नास्तिक संवाद.

३७ नास्तिक.—सर्व जगतमां एकज ईश्वर ठे. ईश्वर विना बीछुं काई नयी,
जाणवुं जोये.

आस्तिक:—जो सर्व जगतमां एक ईश्वर होय, तो दाननो देनार पण ईश्वर
अने लेनार पण ईश्वर कहिये. लेनार अने देनारमां काई चेद थयो नही. ई
श्वरे पोते पोतानी पात्रोची दान जिथुं त्यारे दान दीयावुं पुण्य कोने थयुं? एथी
दान तथा पुण्य व्यर्थ गयां. वजी मारनार पण ईश्वर ने मरनार पण ईश्वर कहेवो
जोये; तो ईश्वरे ईश्वरने माखो तेनुं पाप कोने लागुं? धणी पण ईश्वर ने चोर
पण ईश्वर; तो ईश्वरनो माज ईश्वरे चोखो कहेवाय, त्यारे चोरीनी तपाश शास्ता
रु करवी जोयेने? पुण्ये करी स्वर्गमां गयो ते पण ईश्वर, तथा पापे करी नरकमां
गयो ते पण ईश्वर; त्यारे स्वर्गमा पुण्यवान जाय अने नरकमां पापी जाय; एम क
हेवुं व्यर्थ ठे. ए उपरथी तमारुं वोजवुं अस्तनवित ठे. जगतमां एकज ईश्वर ठे
एम जे कहेवुं ते असत्य ठे. घटघटप्रत्ये जीव छुदा छुदा ठे, अने तेथोनी कर
णी पण छुदी छुदी जाणवी.

३८ नास्तिक.—घट पटादिक सर्व पदार्थोमां ईश्वर एकज ठे. एम जाणवुं जोये.
आस्तिक:—जो सर्वमां एक ईश्वर होय तो जात, कुज, राजा, तथा चंडा
नी निन्नता कही न जोये; कोई श्रेष्ठ तथा नष्ट कहेवाय नही. एक पुण्य करे ते
मज सर्वने थयुं जोये, तेमज कोईएक पाप करे तेनुं फज पण सर्वने थयुं जो
एक नोजन कखायी सर्वनी वृत्ति थवी जोये; एक नरकगामी थयाथी सगजा न
नवाजोये; एक स्वर्गगामी थयाथी सर्व स्वर्गमां जवा जोये; एकनो जोग सर्वने
थो जोये, कर्म छुदा छुदां नोजववां न जोये; तेम तो देखावुं नथी, जे करे ते
एवुं स्पष्ट देखाय ठे. त्यारे सर्वमां एक ईश्वर केम कहेवाय? माटे एम क

नास्तिक:—स्वर्ग, नरक, पुण्य, पाप, चंड, सूर्य, नदी, समुद्र, द्वीप, नग,
गर, ग्राम, तथा माता, पिता इत्यादिक चोराशी जड जीवयोनि प्रसु
सत्य ठे, एथोमा सत्य पदार्थ कोई नथी.

क:—सर्व पदार्थ सत्य ठे. जजनी वुं पण असत्य कहेवाय नही, तो
पदार्थो केम असत्य कहेवाय? जे वस्तु घाय त्यारे थई कहेवाय.

સમયે પોતાના કારણ પંચ મહાનૂતોમાં લીન થયો, ને પચ મહાનૂતો ઈશ્વરની લીન થયો

આસ્તિક - જો એમ હોય તો ઈશ્વર જડ મિશ્રિત થાય અને તે સમન તથા નિર્મલ એ બે અવસ્થાવાળો કહેવાશે ત્યારે કેવલ જ્યોતિસ્વરૂપપણુ ક્યા ગયું? જે પચ મહાનૂતોયકી જગતની ઉત્પત્તિ થઈ કહોઠો તે તો સદા શાશ્વત છે તે ઓમા પૃથ્વી, આપ, તેજ તથા વાયુ, એ ચારે નૂતો પોતપોતાની ક્રિયા કરેઢે, કેમ કે, વનસ્પતિ અને જગમ ગ્રસની ઉત્પત્તિ કરેઢે તે ક્રિયાવિના થાય નહીં એવી રીતે તો જીવની ઠે જાન શાશ્વત સદા કાલ છે, ત્યારે પ્રલય તે જાનો થયા? જો એમ કહેશો, કે પચ મહાનૂતો જગત વિનિર્મિત ક્રિયા કરતા નથી, ત્યારે તો તે નૂતસ્વરૂપ કયન માત્રજ ઠરશે અને હરેક વસ્તુ પોતપોતાના ગુણવિના રહે નહીં એવો નિયમ છે વળી જો કહેશો કે નૂત તો અનત કાલના છે ત્યારે તો સત્તાર પણ અનત કાલનો ઠરશે તેની ઉત્પત્તિ તથા પ્રલય કેમ કહેવાય? એ તો જેમ છે તેમ છે વળી ઈશ્વર મનસા વાચા કર્મણા કરિ રહિત છે, અને એક થી અનેક થાય એવી મનની ઇચ્છા થઈ ત્યારે જગતની ઉત્પત્તિ કરી એ બે વાક્યાનો પરસ્પર વિરોધ છે, કેમ કે, પ્રથમ વાક્યપ્રમાણે ઈશ્વર ઇચ્છારહિત ઠરે છે, ને બીજા વાક્યમા ઇચ્છાસહિત કહ્યો ઠો, એવો પૂર્વાપર વચનવિરોધ હોવાથી તમારું બોલવું સર્વ અસમીચીન છે

૪૭ નાસ્તિક - સર્વ વસ્તુનો ઈશ્વર અવિષ્ઠાન છે ઈશ્વરની ઇચ્છાથી રૂત તથા અરૂત સર્વે થાયઢે

આસ્તિક - જો એમઢે તો ઘટ તે પટ કેમ થતો નથી? પણ તેમ થાય નહીં, કેમકે, ઘટનું કારણ મૃત્તિકાનું પિત્ત છે, તેમાથી ઘટજ થાયઢે પણ પટાદિ કાર્ય નથી થતા તેમજ પટનું કારણ તંતુ છે, તેથી પટજ થાયઢે, પણ ઘટાદિ કે બીજા કાર્યની ઉત્પત્તિ થાયનહીં જો એમ થતું ન હોય તો કારણથી કાર્ય થાયઢે, એ પ્રવૃત્તિ મિથ્યા થાય માટે ઈશ્વરના અધિષ્ઠિતપણાતલે ઈશ્વરની ઇચ્છાથી રૂત તથા અરૂત સર્વે થાયઢે એ તમારું કહેવું સર્વે વ્યર્થ છે

૪૮ નાસ્તિક - જીવને જવાતર થાય છે સ્વરૂપ, પણ વેદનો વેદ થતો નથી પુરુષ વેદ તે સ્ત્રી વેદ ન થાય, સ્ત્રીવેદ તે પુરુષવેદ ન થાય, તેમ સ્ત્રી તથા પુરુષ તે નપુત્તક વેદ ન થાય, અને નપુત્તકવેદ તે પુરુષ તથા સ્ત્રી વેદ ન થાય એમ જાણવું જોયું

આસ્તિક - પુજ્જના પરિણામનો નિયમ નથી એના પુન પુન રૂપાતર થયા કે

ને. માત્ર અવસ્તુપણું પામતા નથી, વસ્તુપણે ગમે તે રુપે થઈ જાય. જેમ જેમ ના શિંગમાથી કેલ થાય; કાગથકી સરઢી થાય, માચીના હિંગારથી કદ લીની નાજી થાય. એવી રીતે કર્મના પરિણામે ગલ્યંતર થાય. આગામિક જવ નેવિપે કાવચેડ પલટાઈને તે નવા જવરુપે પરિણમે. જેમ સોનીના યોગે મુવ ણ નાના પ્રકારના ધ્યાકારરુપે પરિણામને પામે. તેમ જીવ કર્મના યોગે નાના વિધિ ગતિઓ પામે. તે તો રહ્યું, આ જવમાં પણ એકસરખી સ્થિતિ રહેતી ન થી. જેમ કે, રાજા તે રંક થઈ જાય, ને, રક તે રાજા બની જાય, સુખી તે હુ સુખી, તથા હુ સુખી તે સુખવાન થઈ જાય. ડાહ્યાદિક આ જવમાં પણ પર્વાય પલટાઈ જાય; તો જવંતરમાં કેમ એકરુપે રહે? કર્મના બંધ સાડિ છે, માટે જેવો કર્મ નો વડ્ય તેવા ફલની પ્રાપ્તિ થાય, એવિપે કોઈ નિયમ થઈ શકે નહી. ગમે તે વેડ વડલી ને ગમે તે વેડ કર્મના યોગે થાય એમ જાણવું.

૪૯ નાસ્તિક:-એમ કહ્યું છે કે બ્રહ્માના મુખમાંથી બ્રાહ્મણો ઉત્પન્ન થયા, જુજ થકી કૃત્રિય થયા, તથા જંબા થકી વૈડ્ય થયા, માટે એ ત્રણે વર્ણ ઉત્તમ છે, અ ને પાદ્યકી ગૃહ્ ઉત્પન્ન થયા માટે અધમ છે, એમ જાણવું.

આસ્તિક:- એ વાત સંજવિત નથી. જુવો કે, ઝવરાના વૃહ્માં પેડ, ઢાલ, તથા પત્રનેવિપે સરખાં ફલ લાગે. તે સર્વ ફલોનું રુપ સરખું હોય; તથા તે ઓમાં રસ પણ સરખોજ હોય. તેઓમાં કોઈ પ્રકારે ઉત્તમ તથા અધમતા ક હેવાય નહી. તેમજ બ્રહ્માના શરીર થકી ઉત્પન્ન થયા જે ચાર વર્ણ, તે સર્વ ચેતન રુપ હોવાથી સર્વ જીવ સરખા જાણવા. ઉત્તમ મધ્યમ વર્ગે સર્વ લૌકિક કાર્ય થકી કહેવાય. પણ ચેતનપણે તો સર્વ સરખા છે. એના ઉપર એક દૃષ્ટાંત કહું બું. ચારે વર્ણના મનુષ્ય એક તલાવને કાંઠે વેગીને પાણી પિયે છે; તેથી કોઈ વટ લતો નથી. પણ તે તલાવમાંથી પાણી નરીને પોતપોતાના વાસણોમાં લીયા પટી ફલકા વર્ણના વાસણનું પાણી ઊંચા વરણવાલો માણસ પીએ તો વટલે છે. ફરી ચારે વર્ણના નરેલા પાણીના વાસણો માનું પાણી તે તલાવમાં નાચીને પી તો કોઈ વટલતું નથી તેનું કારણ શું? માટે પાણીમાં વટલવાપણું નથી. ને વા સણ તો સર્વનાં સરખા છે. માટે વટલવું એ મનની માનીતા છે; અને એવીલોક મ યાદા છે. જ્યાં સુધી મનનો મિથ્યાનાવ છે, ત્યાં સુધી નિન્ન પણું છે એમ જાણવું.

૫૦ નાસ્તિક:- સમદૃષ્ટીને વિપે મિથ્યાનાવ હોતો નથી, તેમ ઠતાં તે નિન્ન નાવ કેમ રાખે?

आस्तिक - लोक मर्यादा लोपवी नहीं ए नीति ठे तेनो लोप करवो नहीं जे कार्यनी जगत निदा करे ते कार्य करवो नहीं एबु श्रेष्ठोनु वचन ठे तेना लोप करवो नहीं तेथीज समदृष्टि पण तेबु आचरण करे ठे पण मनयकीन म दृष्टिने काइ नथी

५१ नास्तिक - सर्व कार्यनो कती ईश्वर ठे, एम मानबु जोये के नहीं!

आस्तिक - एम मानबु नहीं जोये ए वचन प्रजाप ठे ईश्वरगिरे कर्तृत्व होयज नहीं घट, पट, कृषि, सग्राम, स्नान, पान, दान, मान, स्तान, तत्क्रिया, विनय तथा व्यावच इत्यादिक सर्व पदार्थोना कारण काज, स्वभाव, नियत, पूर्वकृत कर्म, तथा पराक्रम ए पाच ठे जेम के, तंतुना पुजमाथी पटनी उत्पत्ति थवानो जे समय ते काल समजवो, तनुना पुजने पटनी उत्पत्ति करवानो योग्यता ते स्वभाव जाणवो, तनुना पुजमाथी पटनी उत्पत्तिनु जे निमित्त थव ते पूर्व कर्म समजबु, थने तनुना पुजमाथी पटनी उत्पत्ति करवानो जे उद्यम करवो ते पराक्रम जाणवो, ए पाचमाथी एक ओबु होय तो वस्तुनी उत्पत्ति थई गके नहीं ए पाचनां समुदायथी घटपटादिक सर्व कार्योनी उत्पत्ति थायठे, एबुइ मत जाणबु

५२ नास्तिक - जो कुठ होता है, सो अछाहुताजाके हुकमसे होता है, ओ कित्तीका किया कुठ होता नहीं, यही बात रास्त है

आस्तिक - जो ऐसे होवै, तो अछाहुताजाने पैदा किये हुये, इमामे हसन ओ हुसन, काफिरोंके हातसे कैसे मारे गये ? वे तो खुदाके प्यारे बंदे थे, तिनके काफिरोंने मारे, ये बड़ी अजायबकी बात है तिनके वचानेके वास्ते खुदा ना कायत था ? इमाम किसीके गुनेहगारनी नहीं थे, वे क्यूँ मारे गये ? इमाम जो होता है, सो तकदीरसे होता है जो जैसा करता है, सो तैसा पावता है तामे अछाहुताजाका कुठ वास्ता नहीं है यही बात रास्त है

५३ नास्तिक - अछाहुताजाने इमामोंका दिल देखनेके वास्ते आजाब दियाथा

आस्तिक - आजाब दिये शिष्य तिनोंके दिलकी बात खुदा नहीं जाणता था । जो कहोंगे की नहीं जाणताथा, तो खुदामे खुदापना क्या रहा । खुदा ता सब जानता है, ऐसे तुमारे कुरानेशरीफमें कहा है एसे हाके जो इमामोंके मारनेकी दयानत जो काफिरोंने करीथी सो खुदा जानके नी कैसे चुप रहा । इ सगले ये बात नी गनत है

५४ नास्तिक:- आदमी मरगये बाद जीकूं फिरस्त लेजाते है ये बात तो सच है की नही ?

आस्तिक:- इस बातकूं कौन छूठ कहता है ? लेकिन समजमें कुछ फरक है. तुम कहते हो की कीयामततक जीकूं एक ठिकानेमें रखते हैं, पीठे खुदाके पाश ले जाके इन्साफ करवाते है; ऐसे नही होवै है. लेकिन उसीवख्त जी अपनी त गदीरके जिये अठा या बुरा फल पावता है. तुमजी सुख, दुःख, चेहेस्त आँ दोज क तो मानते हो ! सो जैसी जीने करनी करी होवै तेसी गति उसकु मलती है.

५५ नास्तिक:- अल्लाहुतालाने ऐसे फरमाया है की जो किसीकूं इजा देता है सो मारने लायक है.

आस्तिक:- कबू मावाप ठोकरेकूं इजा देते हैं, आ कबु ठोकरा मावापकूं इजा देता है; कबू पीर मुर्विदकूं इजा देता है, आ कबू मुर्विद पीरकूं इजा देता है; कबू नोकर खाविदकूं इजा देता है, कबू खाविद नोकरकूं इजा देता है; ऐसे खुदाकी खलकतमें जहांतके जी है, वे सब इजा देनेवाले होनेते जो सब मारने लायक हो वें तो खैर महिर कैसे रहेगी ! आ रहम करने लायक कोई जी नही रहेगा आर इमामोकूं जब काफरोने इजा दी, तब तिनोकूं कायके वास्ते इमामोने मारे नही इस वास्ते जो होवै है सो तगदिरसे होवे ऐसे जानना चाहिये.

५६ नास्तिक:- मांसायाहारी पापिष्ट कहे ठे. आ डुनीआमां जलचर, स्थलचर, तथा खेचर प्रमुख जे नाना प्रकारना जीव ठे, तेथोने बेशक मारी नाखवा, थने तेथोनुं मांस नक्षण करवुं. एम थमने साहेवे फरमाव्युं ठे, ते प्रमाणे करवामां शुं गुनाह तथा पाप ठे ?

आस्तिक:- तमारा कह्या प्रमाणे जीवने मारवुं ए खुदानो दुकम ठे, ते कोई ए फेरववो जाये नही. जो फेरवीए तो गुनेहगार मरीए, एम सिद्ध थायने ; त्यारे कोई बाघ थथवा सिंह प्रमुख मनुष्यनो आहार करनार जीव, तमने मारवा आ वेठे, तेथी मरीने तमे केम नाशी जाओठो ? थने ते प्राणीने नाना प्रकारना ह थीआर वगैरेनी सहायता वमे केम मारवा तैयार थाओठो ? थने जो ते जीव तमारा दावमा आवी जाए तो केम मारीनाखो ठो ? जेम खुदाए तमने जीव मारवाने फरमाव्युं ठे तेम तेथोने पण मनुष्य मारवाने फरमाव्युं ठे ! ते प्रमाणे तेथो पोतावुं कल्य करेठे ; तेथोने मारवुं लायक नथी. जो तेथोने मारवानुं त मने लायक दीशुं होय, तो जे जीवोने तमे मारोठो, तेथोए थथवा तेथोने वा

આસ્તિક નાસ્તિક સવાદ

સ્તે કોઈ વીજા પ્રાણીએ તમને મારવું પણ નાલાયક નથી, લાયકજ છે માટે જ
વાય વર્ગે પ્રાણીઓ જીવ ધાતક હોવાથી મારવા યોગ્ય છે તેમ તમે પણ ।
પ ધાતક હોવાથી મારવા યોગ્ય છો એમ તમારે કબૂજ કરવું જોડો જા રુ
નહી કરશો. તો હુદાના ગુનેહગાર ઠરશો માટે હે મહામદીયન મુસનમીનો
જીવ મારવામાં હુદાનો હુકમ હોયજ નહી જો એમ હોય તો હુદા રહમ વિનવ
ને હુદા તો રહમદિલ છે, એવું તમારા રસૂલિદ્વારે કુરાનેશરીફમા ફરમાવ્યું છે કે
વાય થાયજો એ ઉપરથી એવું જણાય છે કે, કોઈ એક પુરુષને કોઈ સારણે
પે શ્રવાનક માસનો આહાર મલી ગયાથી, તેને તેનો સ્વાદ લાગો તેથી, બસત
ગપુ, ને પત્ની લોકાપવાદસારુ હુદાએ ફરમાવ્યું છે, એમ કહીને વચારા હુદાને
તેમણે જણાય છે તેમાં કેટલો ગુનાહ છે । એનો વિચારતો કરો । તે પ્રાણીએ
વાને હુદા ફરમાવે ત્યારે વીજી શ્રનાદિક વસ્તુઓ પેદા શાવાસ્તે કરે ? એ વસ્તુ
સાફ જણાયને કે, શ્રનાદિક વસ્તુ સ્વાવાયોગ્ય છે, પણ માંસ સ્વાવાયોગ્ય નથી ।
મ ઠતાં જે જીનના સ્વાદને થર્થે સ્વાયે તે રાક્ષસતુલ્ય જાણવા

વજી મુસનમીન પ્રમુખને વીજી યુક્તિથી સમજાવે છે કે, તમારા કિતાબાને
ધને પાક વસ્તુ કહીને, અને પિશાવને નાપાક વસ્તુ કહીને, પાક વસ્તુથી
શાય પાયને, તે પાક કહેવાયને, અને નાપાક વસ્તુથી જે પેદાશ પાયને તે પણ
કહેવાયને જેમ કે, શ્રના વર્ગે પદાર્થો જે પાણી થી પેદા થાયને, તે પાક છે
પિશાવથી જે કીટકાદિક પેદા થાયને, તે નાપાક છે એવું તમે પણ માનો છો
તેમ પાનતા નથી કેમકે માંસાહાર કરો છો જુશ્રોકે પ્રાણિમાત્ર પિશાવની
તે તે પિશાવ જ્યારે નાપાક ત્યારે તેથી પેદા થયેલા પ્રાણીશ્રા કેમ પાક થાય
તમે પેના માંસને તમે પાક માનો છો, એકેટલી વેવકૃષ્ટી છે વારુ । ના માંસને પાક

નતો પિશાવને નાપાક કહેવાજો નહી, ને જો પિશાવને નાપાક માનનાર
શ્રનાજો નહી જેવું કારણ તેવો કાર્ય એવો હુનીયામા નિયમ છે
જો ના કહીને પાક છે, ત્યારે તેનો આહાર કરવાથી દોષકમા ગયાશિના કમ રહ
મજાનતા છે, તેથી કરીને માંસ જરૂર મૂકી યો અને પાક પાણીનો પાક
પાયેલી જાનત તો કે, વર્ગે અનેક સ્વાદિષ્ટ પદાર્થોનો આહાર કરનાર પાનુત્તમ
જાનત કે વાન જીવનની શ્રાદત પહીંગડ છે કશું કે કે તહાડ નાપાક
શ્રાદત હમણા જનાર નથી પણ વાન જાનત હોય છે
જે ત્યારે શ્રાવો પાટીને પહાના થયા છે

૭૬ નાસ્તિક - કોડ વેદધર્મી પ્રભ કરે છે કે, તમારા જૈનમતમા જીવના દિકનેપિ કેવીરીતે વર્ણન કરેલું છે ? તેને ઉત્તર દિયે છે કે, સર્વેશ કેવળ કયું છે - નર્વ લોકનેપિ ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય આકાશાસ્તિકાય, ન્તિકાય તથા પુજ્જાસ્તિકાય એ ઇચ્છ્ય નરપૂર છે એ ઇચ્છ્ય પોતપોતાના ગુણ તથા પયાંપે કરી પૂર્ણ છે સદા જાવરૂપ છે જગતની સ્થિતિ જેમ વર્તમાન કાનમાં છે તે મજ જૂત કાજમા હતી, અને નરિપ્ય કાલમા પણ એવી રીતેજ જાણવી તે જીવ અને પુદ્ગલ અનેત કાજ લોલુપજૂત છે એટલે જેમ હીર તથા પાણી મૃતિકા તથા પાતુરું મિશ્રણ થયાથી એક રૂપ બની જાય છે તેમ જીવ તથા જ્ઞાનોપણ એકરૂપે રહે છે સમય સમયને વિષે નવાં કર્મ જીવવાં છે અને સમય મયને વિષે પૂર્વ કર્મ નિર્જરીને તૂટી પણ જાય છે કર્મોની ઉત્પત્તિ તથા નાશ ઈશ્વરના કાંડ કારણ વળુ નથી ઈશ્વર તો અકર્ત્તા છે, તેને વિષે કર્તા પણ કાણ નથી માટે ઈશ્વર રોડનું કારણ નથી કાલ, સ્વજાવ, નિયત, પૂર્વ કર્મ, તથા અજ્ઞાન એ પાંચ રાગણો ઉત્પત્તિના કહ્યા છે એણે કરીનેજ પુણ્ય પાપ જન્મ મો નાશને વિષે ગમનાગમન થાય છે અને દમ્ભકર્મા જે નરક, તિર્યંક, મનુષ્ય તથા રાજાની ચારીય ગતિઓ કહી છે તે પ્રમાણે જરૂરપરના પામે છે અને તમારા જ્ઞાનના શુભાશુભ કર્મ જોગને છે તે તે જરૂરે વિષે જ્ઞાનાપરણાદિ ઇશ્વર કર્મો અનુભવે ગમે છે જેમ માટીની નરેલી તુલ્લી જન્મમાં નારીય તો તે જ જન્મમાં જીવે ફરી જાય છે પત્રી જેમ જેમ તે માટી, તેમાંથી થાવી પત્રી તથા તમ તમ તે તુલ્લી તથા થાયતી જાય છે જ્યારે વરી માટી નીકળી નાય ત્યારે તમારી જન્મ તમની રહે છે પણ પાણીથી તથા જાય નહીં તેવી રીતે જીવ પણ કર્મથી જોડાયો થઈ અગોળિને પામે છે પત્રી જેમ જેમ તે કર્મની ન્યૂનતા થતી જાય તેમ તેમ તે કર્મ ગતિને પામતો જાય છે, જ્યારે વરા કર્મોના નાશ થઈ જાય ત્યારે તે જીવ જોડાયને વિષે પ્રાપ્ત થાય છે, પણ તેની તથા અજ્ઞાન કાલ કાલો નથી, જેવી રીતે તુલ્લી જનના યોગે ઊંચી થાય છે, તમ જીવ જોડાયને વિષે પ્રાપ્ત થાય છે, મનુષ્ય જ્ઞાના થનથી સાત ગજ નાશ સુધી જન્મ મરણ થાય છે તથા તે જોડાયે મુળગણે અયોગી થાય છે અને તથા દિવ નહીં અને મનુષ્યને જોડાય નૂટે છે ન પૂરે જોડા થાયથી જાને છે તેન રામ પૂરે છે જોડાયને વિષે પ્રાપ્ત થાય છે, જ્યારે મનુષ્યમાંથી જાણ નૂટે છે, ન જન્મ મરણ થાય છે

યમિન ઠેકાણે પહોતો એમ સમજવું. એ વિષય ઉપર વીજા પણ ત્રણ દૃષ્ટાંતો છે. કુંજકારનો ચક્ર. અગ્નિનો ધૂમાડો, તથા એરંડીઓ એ ચાર દૃષ્ટાંત વડે જાણી લેવું.

૫૯ નાસ્તિક.—કર્મહય થયા પછી જીવ અલોકનેવિપે કેમ જતો નથી! જો જાયતો વચમાં તેને કોણ રોકનારો છે?

આસ્તિક.—ચલન શક્તિને સહાય આપનારું જે ધર્માસ્તિકાચ્છવ્ય, તેનું ત્યાં આનંદન થતી નથી. ધર્માસ્તિકાચ્છવ્ય લોક પ્રમાણેજ છે. તે થકી અધિક નથી. તેથી અલોકમાં જવાને જીવ તથા પુરુષની ગતિ થતી નથી.

૬૦ નાસ્તિક.—કર્મોનો ક્ષય કરીને સિદ્ધાવસ્થાને પામેલાં જે સિદ્ધ જીવો તે સિદ્ધક્ષેત્રે સમથ્રેણીએ જાય છે. પણ સ્થાનાંતરનેવિપે જતા નથી તેનું કારણ શું?

આસ્તિક.—તે સમયનેવિપે કોઈ પ્રેરક નથી પ્રેરણાવિના ચક્રચ્રમણ થાય નહીં, તેથી સિદ્ધના જીવો સમથ્રેણીએ સિદ્ધસિલા ઉપર જાય છે.

૬૧ નાસ્તિક.—સિદ્ધને શરીરનો અજાવ થાય છે. ત્યારે અવગાહના કેમ કહી છે?

આસ્તિક.—જેમ ટારાનું વાસણ બનાવવાને અર્થે પ્રથમ તેના જેવો મેણનો આકાર કરવો પડે છે. તેમાં તે રસ ઓલ્યાથી તે ધાતુનો તેવો આકાર થાય છે. તે વામણ મેણથી તૂટું કચ્છા પછી પણ મેણનો આકાર થાય છે. કઢાચ મેણ ગાલી નાચીએ તો પણ તે આકારપણું જતું નથી. કેમકે વાસણનો આકાર જે કાયમ રહે છે. તે પણ તે મેણના આકાર જેવોજ છે, તેથી આકારપણું કાયમ રહે છે. તેમ જીવ જે શરીરકારે થયો છે. તે શરીરનો અજાવ થયા પછી પણ સિદ્ધ પુરુષનો આત્મા તે શરીરની અવગાહનારૂપે રહે છે. એટલે આગ્રહાનંદ અંતે જેવો સિદ્ધના શરીરનો આકાર રહે છે. તેવોજ જીવના પ્રવેશોનો અરૂપી આકાર રહે છે.

૬૨ નાસ્તિક.—જેમ જલમાં જલ મળે તે એકરૂપે થઈ જાય છે. નિવ્રતા દેશ્વાતી નથી. તેમ અનંત મિદ્ધ એકરૂપે થઈ રહે છે કે ચેતન ઇચ્છાપણું જુડું જુડું છે.

આસ્તિક.—જ્યારે જલના વિંડો મળીને એક જલનો પિંડ થાય; ત્યારે એક જ જલ કહેવાય છે. પણ જ્યારે જલના વિંડુ જુદા જુદા હોય ત્યારે વિંડુ કહેવાય છે. એક જલ કહેવાય નહીં. તેમ મિદ્ધ પણ સર્વે એકજ છે; પરંતુ ચેતન ઇચ્છા કરી સર્વે નિવ્રત નિવ્રત છે. તે ઉપર દૃષ્ટાંત: જેમ અનેક શીપીઓયકી અન્યથા અનેક માંતીઓ જુદા જુદા હોય છે. તેઓમાંના કંટજાળકર્ણને એક માંટા ટગજો કરિયે. ને પછી તેઓ વિપે વિચાર કરિયે કે એ ટગજામાં અકૃતા અનેકના શું છે? તો તરત જળાગે કે તે માંતીઓ અવ્યવસ્થા શુણ્ઠરૂપે સર્વે અકૃત છે. પણ

॥ ઈ શ્રી જિનાય નમ ॥

અથ શ્રીયશોવિજયજી ઉપાધ્યાયકૃત સમ્યક્તા
સહસ્ર બોલની સજ્ઞાય પ્રારંભ ॥

॥ દોહા ॥ ॥ સુરુત વલ્લિકાદવિની । સમરી સરસતિ માત ॥ સમક્તિ
સવ વોજની । કહિશૂ મધુરી વાત ॥ ૧ ॥ સમક્તિ દાયક ગુરુતણો ।
ન થાય ॥ નવ કોઢાકોઢે કરી । કરતાં સર્વ ઉપાય ॥ ૨ ॥ દાનાદિક ત્રિ
દિયે । સમક્તિ વિણ શિવશર્મ ॥ તેમાટે સમક્તિ ગઈ । જાણો પ્રવચન મર્મ
દર્શન મોહ વિનાશથી । જે નિર્મલ ગુણગણ ॥ તે નિશ્ચય સમક્તિ કહ્યા । તેહ
એ અહિગણ ॥ ૪ ॥ ॥ ઢાલ ॥ દેશ દેશ દરસણ આપણૂ, એદેશી ॥ ॥ ચવ સદહ
તિજિગ ઢે । દશગ્રિથ વિનય વિચારોરે ॥ ત્રિણ છુદિ પણ દૂષણ । આઠ
ધારોરે ॥ ૫ ॥ ટૂટક ॥ પ્રજાવિક અઢ પચ જૂષણ । પચ લક્ષણ જાણિયે ॥ ૫ ॥ જયણ
આગાર નાચન । ઠલિહા મન આણિયે ॥ ૫ ॥ ૫ ॥ પટ ગણ સમક્તિ તણા સહસ્ર
જેદ એહ ઉદાર એ ॥ એહનો તલ વિચાર કરતા । લહીજે નવપાર એ ॥ ૬ ॥ ઢાન ॥
ચદુ વિહ સદહણા તિહા । જીવાદિક પરમહોરે ॥ પ્રવચનમા જે નાવિયા । લીજે તે
નો અહોરે ॥ ૭ ॥ ટૂટક ॥ તેહનો અર્થ વિચાર કરિયે । પ્રથમ સદહણા સ્વરી ॥ ઢીની
સદહણા તેહના જે । જાણ મુનિગુણ જવહરી ॥ સવેગ રગ તરગ જીને । માર્ગ મુ
કહે યુધા ॥ તેહની સેવા કીજિયે જિમ । પીજિયે સમતા મુધા ॥ ૮ ॥ ઢાન ॥ સમ
કેત જેણે મહી ચમિક । નિન્દવ ને અહરહારે ॥ પાસગાને કુશીતિયા તે । વ
વિમ્બવ મદારે ॥ ૯ ॥ ટૂટક ॥ મદા અનાણી દૂર ઠમો । ત્રીજી સદહણા મહી ॥ ૯ ॥
શીનીનો સગ તજિયે । ચોથી સદહણા કહી ॥ હીણાતણો જે સગ ન તન ।
તેહનો ગુણ નરિ રહે ॥ જ્યુ જગતિ જલમા નચૂ ગગા । નીર છૂણપણૂ જહા ॥ ૧૦ ॥
॥ ઢાન ॥ કપૂર હોરે અતિ કજલુરે, એદેશી ॥ ॥ ત્રણ જિગ સમક્તિ તણો ।
પહિજો શ્રુતઅનિનાય ॥ જેહવિ શ્રોતા રસ લહેરે । જેયો સાકર ડાલરો । પ્રાણી, ધર્મ
સમક્તિ રગ । જિમ લહિયે મુગ અજગ રે । પ્રાણી, ટેક ॥ ૧૧ ॥ તરુણ મુની
સ્ત્રી પરિવગોરે ચતુર મુણે મુગીન ॥ તેહવિ રામે અતિ ઘણો રે । ધર્મ મુગ્યાની રી
ત રે । પ્રાણી ॥ ૧૨ ॥ ત્રણો અટવી કતમો રે । જિમ ઢિજ ગર ચગ ॥ ૧૩ ॥
નિમ જે ધર્મને રે । તેહિજ વીચૂ જિગ રે । પ્રાણી ॥ ૧૩ ॥ વંચાવચ મુદ દવ

१ । त्रीजुं लिंग उदार ॥ विद्या साधक तणि परे रे ॥ आलस नविय लगार रे ।
 ॥ १४ ॥ ॥ ढाल ॥ प्रथम गोवालातणे नवेजी, एदेशी ॥ ॥ अरिहंत ते जि
 विचरता जी ॥ कर्म खपी दुआ सिद्ध ॥ चेश्य जिण पडिमा कही जी । सूत्र
 ॥ १५ ॥ ॥ धर्म खिमाविक नाखेओ जी । साधु तेहना गेह ॥ आचारय आ
 ॥ १६ ॥ ॥ उपाध्याय ते गिप्यने जी ।
 ॥ १७ ॥ ॥ नगति वाह्य प्रतिपत्तिथी जी । हृदय प्रेम बहुमान ॥ गुण शुति
 ॥ १८ ॥ ॥ पांच चेद ए दश त
 ॥ १९ ॥ ॥ धोबीडा तूं धोए मननूं धोतीयू रे ॥ ॥ एदेशी ॥ ॥ त्रण बुद्धि सम
 ॥ २० ॥ ॥ जिन नगते जे नवि थयुं
 ॥ २१ ॥ ॥ तेवीजाथि नवि थाय रे ॥ एवुं जे मुख नाखिये रे । ते वचन बुद्धि कहियाय रे । च
 ॥ २२ ॥ ॥ जे सहतो अनेक प्रकारे ॥ जिण विण पर सुर
 ॥ २३ ॥ ॥ तेहनी काया बुद्धि उदाररे । चतुर ॥ २४ ॥ ॥ मुनि जन मारगनी,
 ॥ २५ ॥ ॥ समकित दूषण परिहरो । तेमां पहिली ठे शंका रे ॥ ते जिन वचन
 ॥ २६ ॥ ॥ जेहने समनृष रंका रे । समकित दूषण परि हरो ॥ टेक ॥ २७ ॥
 ॥ २८ ॥ ॥ किमवाऊल
 ॥ २९ ॥ ॥ समकित ॥ ३० ॥ ॥ संजय धर्मेना फलतणो । वित्तिगिष्ठा नामे ॥ त्रीजुं दूषण
 ॥ ३१ ॥ ॥ निज शुन परिणामे ॥ समकित ॥ ३२ ॥ ॥ मिथ्यामति गुण वर्णनो ।
 ॥ ३३ ॥ ॥ उन्मारगि घुणतां दुवे । उन्मारग पोष ॥ समकित ॥ ३४ ॥
 ॥ ३५ ॥ ॥ पांचमो दोष मिथ्यामती । पण्चिय नवि कीजे ॥ ॥ सम शुन मति अग्रविदनी । न
 ॥ ३६ ॥ ॥ ली यासना लीजे ॥ समकित ॥ ३७ ॥ ॥ ॥ ढाल ॥ जोजिटा हंसारे विषय न ग
 ॥ ३८ ॥ ॥ आठ प्रजाविक प्रवचनना बह्या । पावयणी धुगि जाण ॥ य
 ॥ ३९ ॥ ॥ धर्म कथी ते बीजो जाणिये । नदिदण परि जेट ॥ नि
 ॥ ४० ॥ ॥ नजे हृदय नंदेह । धन धन ॥ ४१ ॥ ॥ वादी त्रीजोरे त
 ॥ ४२ ॥ ॥ मज्झिमादी परि जेट ॥ राजगरे जयकमला वरे । गाजंतो जिम

मेह । धन धन० ॥ ३० ॥ जइवाहु पणि जेह निमित्त कहे । परमत जेह
 ज ॥ तेह निमित्तीरे चोथो जाणिये । श्री जिनशासन राज । धन धन० ॥ ३१
 तप गुण ऊपर रोपे धर्मेने । गोपे नवि जिन आण ॥ आश्रव लापे न
 दा । पचम तपसी जाण । धन धन० ॥ ३२ ॥ ठठो विद्यारे मत्र तणो वनि ।
 श्रीवयर मुणिद ॥ सिद्ध सातमोरे अजन योगथी । जिम काजिक मुनि चह ।
 धन० ॥ ३३ ॥ काव्य सुधारस मधुर अर्थ नग्या । धर्म हेतु करि जेह ॥ निद
 परि नरपति रीजवे । अरुम वर कवि तेह । धन धन० ॥ ३४ ॥ जव नवि हवे
 नाविक एहया । तव विधि पूरव अनेक ॥ जात्रा पूजादिक करणी करे । तेह प्र
 क ठेक । यन धन० ॥ ३५ ॥ ढाला ॥ सतीय सुनझानी । एदेशी ॥ साहेसम
 जेहथी । सखि जिम आनरणे देह ॥ नूपण पाच ते मन वस्या । सखी मन
 स्या । तेमा नही सदेह । मुज समकित रग अचल होयो । टेक ॥ ३६ ॥
 लु कुशलपणु तिहा । सखी वदन ने पञ्चखाण ॥ किरियानो विधि अति पण
 सखी आचरे तेह सुजाण । मुज ॥ ३७ ॥ बीजू तीरथ सेवना । सखी त
 तारे जेह ॥ ते गीतारथ मुनिवरा । सखी तेहस कीजे नेह । मुज ॥ ३८
 गति करे गुरु देवनी । सखी त्रीजू नूपण होय ॥ किणहि चलाव्यो नवि
 सखि चोथु नूपण जोय । मुज ॥ ३९ ॥ जिनशासन अनुमोदना । सखी
 थी वहु जन हुत ॥ कीजे तेह प्रनावना । सखी पाच नूपणनी खत ।
 ॥ ४० ॥ ॥ ढाल ॥ इम नवि कीजे हो, ए देशी ॥ लक्षण पाच
 मकित तणा । धुर उपशम अनुकूल । सुगुण नर ॥ अपराधी सृ पण
 तथकी । चितविये प्रतिकूल । सुगुण नर । श्री जिननापित वचन विचारिये
 ॥ ४१ ॥ सुरनर सुख जे डख करि लेखवे । वठे शिवसुख एक ॥ सु
 लक्षण ते अगीरुने । सार सवेग सुटेक । सु० । श्रीजिन० ॥ ४२ ॥ नारक
 मनव कनग्यो । तारक जाणिने धर्म । सु० ॥ चाहे निकजनु निवद ते ।
 हण मर्म । सु० । श्री जिन० ॥ ४३ ॥ इव्यथकी ड खियानी ज दया
 सु० श्रीजिन० ४४ ॥ जे जिन नारखु ते नहि अन्यथा । एहया जे द
 ते आत्मिकता लक्षण पाचमु । करे कुमतिनो ए जग । सु० । श्रीजिन०
 ॥ दाज ॥ जिन जिन प्रति वदन दिसे, ए देशी ॥ पर तीर्थी परना सु
 ख प्रदां वजि जेह ॥ वदन प्रमुख तिहा नरि करबु । ते जयणा पद

नरिका. समकित यनना कीर्ज । टेक० ॥ ४८ ॥ वदन ते कर जांडन कदिये । न
 मन ते जीन नमाये । दान इष्ट अघादिक देवुं । गारव नगनि देवाडेंगे । नवि
 का० ॥ ४७ ॥ अनुप्रदान ते तेदने कदिये । बार बार जे दान ॥ दोष कृपात्रे पात्र
 मजिये । नदि अनुकंपा मान रे । नविका० ॥ ४८ ॥ अण बोजाये जेहू ना
 म्बु । ते कदिये आलाप ॥ बार बार आलाप जे करवो । ते कदिये संजाप रे ।
 नविका० ॥ ४९ ॥ ए जयणाथी समकित दीपे । यजि दीपे व्यवहार ॥ एमां पण
 कागणथी जयणा । तेना अनेक प्रकार रे । नविका० ॥ ५० ॥ दाज ॥ लजना
 नीयेथी ॥ गुह धर्मथी नवि चले । अति दृढ गुण आधार लजना ॥ तो पण
 जे नवि तेदया । तेदने एद आगार । लजना ॥ ५१ ॥ बोयुं तेदवुं पाजिये ।
 दंति दंत सम बांज । लजना ॥ मङ्गलना दुर्जन तणा । कष्ट कंठिने तोल । ल
 जना ॥ ५२ ॥ गजा नगरादिक धणी । तस शासन अनियोग । लजना । तेदथी
 कानिकनी परे । नदि मिष्यात मंयोग । लजना ॥ ५३ ॥ मेला जननो पण कह्यो ।
 वज चोगादिक जाण । लजना ॥ पेत्रपालादिक देवता । तातादिक गुरु ठाण । ल
 जना ॥ ५४ ॥ वृत्ति दुर्जन आजिविका । ते जीखण कंतार । लजना ॥ ते हेते दृ
 पण नही । कर्ता अन्य आचार । लजना ॥ ५५ ॥ ढालाग मङ्गहार ॥ जाविजे
 रे समकित जेहूथी रुअहू ॥ ते जावनारे जावो मनकरि परवहू ॥ जो समकित रे ताजूं
 साजूं मूल रे ॥ तो व्रत तरु रे दीपे शिवपट अनुकूज रे ॥ ५६ ॥ बूटक ॥ अनुकूज मू
 ल रसाल समकित । तेदविण मति अंध रे ॥ जे करे किरिया गर्व जरिया । तेह
 फुवो धंध रे ॥ ए प्रथम जावना गुणो रुअही । गुणो बीजी जावना ॥ वारणूं समकि
 त धर्मपुरतुं । एहवीते पावना ॥ ५७ ॥ ढाला ॥ बीजी जावना रे समकित पीठ जो दृढ स
 ही ॥ तो मोटो रे धर्म प्रासाद मगे नही ॥ पाइये खोटे रे मोटो मंमाण न शोनी
 ये ॥ तेह कारण रे समकितमूं चित थोनीयें ॥ ५८ ॥ बूटक ॥ थोनीयें चित नित एम
 जावी । चौथी जावना जाविये ॥ समकित निधान समस्त गुणतुं । एहवुं मन ला
 विपे ॥ तेह विण बूटा रत्न सरिखा । मूल उत्तर गुण सबे ॥ किम रहे ताके जेह
 हरवा । चोर जोर नवे नवे ॥ ५९ ॥ ढाला ॥ जावो पंचमी रे जावना सम दम सार रे
 पृथवी परे रे समकित तस आधार रे ॥ ठवी जावना रे नाजन समकित जो मि
 ले ॥ श्रुत शीजनो रे तो रस तेहमां नवि ढले ॥ ६० ॥ बूटक ॥ नवि ढले समकित जाव
 ना रस । अमियसम संवरतणो ॥ पट जावना ए कही एहमां । करो आदर अ
 ति घणो ॥ इम जावता परमार्थ जलनिधि । होइ निनु ऊकणोल

ॐ श्री जिनाय नमः
अथ श्री शृंगारवैराग्यतरंगिणीप्रारंभः

संस्कृतटीकाना कर्त्ता आरत्नमां मंगलाचरण करेवे.
उपजातिवृत्तं ॥ श्रीपार्श्वनाथं प्रणिपत्य नक्त्या पुरि
स्थितं श्रीफलवर्धिकायां ॥ शृंगारवैराग्यतरंगिणी या
व्याख्याननाव्या क्रियते मया सा ॥ १ ॥

अर्थः— श्रीफलवर्धिकानामनी पुरीनेविषे स्थित श्रीपार्श्वनाथ जगवानने न
केवडे प्रणाम करीने शृंगारवैराग्यतरंगिणी नदीनी नाविकारूप व्याख्या हुं करुंतुं.
अवतरण—श्रीसोमप्रनाचार्य, वैराग्यनी वासनावडे शृंगारने दूषित करनार ठ
तां आ शृंगारवैराग्यतरंगिणी नामनो ग्रंथ करवानी कामनाएकरी स्त्रीतुं रूप निं
दा करवा योग्य ठे एवुं प्रतिपादन करेवे. ॥ १ ॥

शार्दूलविक्रीडितं वृत्तम् ॥ धर्मरामदवाग्निधूमलहरीलावण्य
लीलाजुष स्तन्वंग्या यमितान्विलोक्य तद्दहो बालान्किमु
त्कंठसे ॥ व्यालान् दर्शनतोपि मुक्तिनगरप्रस्थानविघ्नद्
मान् मत्वा दूरममून् विमुंच कुशलं यद्यात्मनो वांगसि ॥ २ ॥

अर्थ—अहो ! आ धर्मरूप वननेविषे दावाग्निना धुमाडानी पंक्तिना जेवा उया
मवर्णवाला, सूक्ष्मअंगयुक्त गरीरवालो स्त्रीओना वांगेला जे बालो ठे, तेने जोई
ने तूं केम आनंदने पामेठे ? जो तूं पोतातुं सारुं यवानी इवा करतो हो तो, जे
दर्शनेकरी मुक्तिरूप नगरीना मार्गमां विघ्न थायठे, एवा बालोने व्याल (स
) रूप मानीने दूरथी त्याग कर. एणेकरी वैराग्यरस दर्शावीने शृंगारने दूषित
थोठे; जेम सर्प लांवा अने काला होयठे, तेमज स्त्रीना बाल पण लांवा
ने काला होवाथी, तेथोतुं साहचर्यपणुं कलुठे; जेम सर्पने जोतांज आपणे
नाशी जैये ठेये, तेम ते बालोने जोताज तेथोना तिरस्कार करवो जोइये.
जशास्त्रमां कलुठे के, कोई बाहेर गाम कामे जतो होय ते बरवते जो मा
साय. मले तो ते काममां विघ्न पडतां ते कार्यनी सिद्धि थाय नही, तेमज

મુક્તિરૂપ નગરીના માર્ગમાં સ્ત્રીના વાલરૂપ સર્પ જો આડે આપે ણ્ણે મોહ ઉત્પન્ન થાય તો મોટો વિગ્ન થાયઠે, માટે એ સર્વથા ત્યાગ કરવા ઠે ઉપર કહ્યું કે, સ્ત્રીઓના વાંધેજા વાલને વ્યાજરૂપ જાણ, એ ઠેકાણે કશું મત્કાર રાખ્યો ઠે કે, વાલશબ્દમાં યકાર મન્યાથી વ્યાજશબ્દ થાયઠે, જને વ્યાજ કહેવું યોગ્ય ઠે એને શ્લેષાલકાર કહેઠે

આ વૃત્તમાં, સર્પ ચાલતી વચ્ચે જેમ વાંકોચૂકો થઈ જાયઠે, તેમ સ્ત્રીના શ વિટહીઆલા હોય તેને કપિલોકો શ્રેષ્ઠ કહેઠે અને જેમ સર્પનો રસ કાઝો હોયઠે, તેમ સ્ત્રીના અતિ કાલા રંગગાલા વાલ હોય, તો તે શ્રેષ્ઠ કહેવા ઠે એવી રીતે વાલની જે શ્રેષ્ઠતા ઠે, તે વિષયક શૃંગાર રસ દર્શાવ્યોઠે, અને મ માર્ગમાં સર્પ આમો આવે તો કાર્યસિદ્ધિ થાય નહીં, તેમ ગુણસ્થાનક ણી ચડતાં પુરુષને વચમાં સ્ત્રીના કેશનો મોહ ઉત્પન્ન થયો તો તેથી શ્રેણી હની સિદ્ધિ થતી નથી, એવી રીતે વાલની જે નિર્જેત્સના કીરીઠે તે વિષયક મ્ય રસ દર્શાવ્યોઠે ॥ ૧ ॥

યે કેશા લસિતા સરોરુદ્દશા ચારિત્રચડપ્રજાભ્રશા
જોદસહોદરાસ્તવ સખે ચેતશ્રમત્કારિણ ॥ ક્લેશાન્મૂ
ર્ત્તિમતોઽવગમ્ય નિયત દૂરેણ તાનુત્સૃજેનોંચેત્ કટપરપ
રાપરિચિત શોચ્યાં દશમેષ્યસિ ॥ ૨ ॥

અર્થ - હે સલા, કમલપત્રના જેવા નેત્રોવાલી સ્ત્રીના વેદીપ્યમાન કેશ, ચરિત્રરૂપ ચણી જ્યોતિનો નાશ કરવાવિષે મેઘજેવા ઠે, અને જે તારા અત કરણ ચમત્કાર ઉત્પન્ન કરેઠે, તેઓ મૂર્તિમાન ચતુરિઙ્ગિયગમ્ય ક્લેશ ઠે, એમ નિમ્ન જાણીને દૂર નાહી દે જો ણ્ણોનો તુ ત્યાગ કરીશ નહીં, તો તુ કટપરપરાણ થયોયકો શોક કરવાયોગ્ય અવસ્થાને પામીશ આ શ્લોકમાં સ્ત્રીના કેશને ક્લેશ સાદૃશ્ય કહ્યુંઠે, તે આવી રીતે “લસિત” એ શબ્દ મૂલમાં ઠે, એનો અર્થ લસ કરી સિત કહેતા યુક્ત, કેશશબ્દનો ક્લેશ શબ્દ થાયઠે

આ વૃત્તમાં, મેઘના વર્ણની સાથે સ્ત્રીના કેશની બરાબરી કરીઠે જેમ કાશને વિષે મેઘ અતિ શોભાયમાન દીગમાં આવેઠે, તેમ સ્ત્રીના મસ્તકનેવિ કેશ અતિ લસિત ણ્ણે વેદીપ્યમાન દીગમાં આવેઠે સ્ત્રીનાં કેશ જે ચલકતા થય તે શ્રેષ્ઠ કહેવાયઠે એ મુખ્ય કેશની શ્રેષ્ઠતાનો વિષય કહેતાં અતરગત તે કે

शृंगारवैराग्यतरंगिणी.

धारण करनारी स्त्रीनां नेत्रोने कमलपत्र जेवां कहांते: ए वधो शृंगार रस ज
 वो. अने स्त्रीना एवा केश जोईने पुस्त्यना अंत करणमा मदनादि विकाररूप च
 त्कार उत्पन्न थायते. माटे ते केशरूप कहांते; केमके, कामादि विकारो केशरू
 - कहांते, केशो अंतरना विषय होवाथी चट्टुना विषय नथी, तेओएज जाणे केर
 रूप मूर्ति धारण करी होय नी! एवी उत्प्रेक्षा थायते. ए कारणवी स्त्रीना वेदीप्य
 मान केशने केशरूप जाणीने तेनो तुं त्याग कर; एवडे वैराग्य रस दर्शाव्योते. ॥१॥

वसंततिलकावृत्तम्॥ ये शुद्धबोधशशिखंडनराहुचंमाश्रितं
 हरंति तव वक्रकचा दशांग्या. ॥ ते निश्चितं सुकृतमर्त्य
 विवेकदेहनिर्दारणे ननु नवक्रकचा स्फुरंति ॥ ३ ॥

अर्थ - हे पुरुष, निर्मल ज्ञानरूप चंडुं यासन करवाविषे, स्त्रीना वांका के
 श, राहु जेवा कूर ठे. ते तारा अंत करणमां चमत्कार उत्पन्न करेते. अर्थात् रा
 हु जेम चंडनो यास करेते, तेम ए वांका केश तारा ज्ञाननो नाश करनारा ठे.
 अने ते जाणे मुकृतरूप मनुष्यना विवेकरूप देहनुं विदारण करवाने नवी कर्वत
 ज होयनी! ए उत्प्रेक्षा ठे. एमां "वक्र कच" एटले वांका केश ते "नवक्रक
 च" एटले नवी करवतना जेवा ठे. एमकह्याथी श्लेषरूप चमत्कार जाणवो.
 या वृत्तमां. स्त्रीना वाका केश होय ते श्रेष्ठ कहांते स्त्रीना वक्रकेश पुरुषना
 मनने मोहित करेते, एथीज अंत करणमां चमत्कार उत्पन्न करेते एम कस्य
 ये, माटे ए शृंगार रस ठे, अने स्त्रीना वांका केशनुं दर्शन यतांज पुस्त्यनुं मन
 यी तेथोने रादुरूप कहांते. तेमज विवेकरूप शरीरने कापवाने नवी कर्वत
 जा कहांते. एवा जाणीने तेथोनां तुं त्याग कर. ए वैराग्य रस जाणवो. ॥३॥

उपजातिवृत्तम्॥ अलंकृतं कुंजलजारमस्या विलोक्य लोकः कुम्भे
 प्रमोदम्॥ वैराग्यवीरच्छिञ्जुरं छरंतं ममुं न किं पश्यमि कुंजजाम्॥४॥

अर्थ - हे पुरुष, पुष्पादिकंकरी गुंघेजा स्त्रीना वांधजा केशोनां नमूद्र एटले
 हो जोईने लोक आनंदने पामते; परंतु ए वैराग्यरूप वीरनुं वेदन वरणा
 नामक हु नह शस्त्र ठे. एम तूं का जोतो तयी? अर्थात् स्त्रीना अजंतत
 जार " एटले जे शणगारीने वांधजा केश ठे, ते कुंजजार एटले प्राग नाम

ક શસ્ત્રજ છે એમ જાણવું આ વેળાએ અલ દટલે લઠારરહિત, ઠત દટલે
લો, જે કુતલજનાર શબ્દ, તેનો કુતનાર એવો શબ્દ થાય, તે યોગ્ય છે

આ વૃત્તમા, પુષ્પાદિકેકરી શૃંગારેલો સ્ત્રીના કેશોનો અવોમો પુરુષને આ
ણીય લાગે છે કે, તે જોઈને વેરાગ્યગ્રાન પુરુષનો વેરાગ્ય પણ મળી જાયને,
શ્રેષ્ઠતા કહીએ, તે શૃંગારરસ છે અને તે હુ શ્વે કળીને પણ સદન ન થાય,
પ્રાસ નામક શસ્ત્રરૂપ ઠતા વેરાગ્યનો નાશકરનારો છે, માટે તેનો ત્યાગ
એ વેરાગ્ય રસ છે ॥ ૪ ॥

વસતતિલકાવૃત્તમ્ ॥ કસ્તૂરિકાતિલકિત તુલિતાષ્ઠમૌઢ
ચિત્તે વિચિતયસિ સૌરવ્યનિમિત્તમેકમ્ ॥ વામભુવા યદલિક
તદદ્વો અલીકમિત્યાશ્ચયેવ પરયા પ્રવદતિ રૂપમ્ ॥ ૫ ॥

અર્થ -હે પુરુષ, જેમાં કસ્તૂરીનો તિલક કહ્યો છે, તેથી અષ્ટમીના ચંદ્ર
જેની સુદર ટુકુટી દેખાય છે, તે અદ્વિતીય સૌરવ્યનુ કારણ છે, એવું તું
મા ચિતન કરે છે, તે વ્યર્થ છે અહો ઇત્યાશ્ચયે! તે સ્ત્રીઓનું અત્રિક દટલે જે
લાટ છે, તેને પડિત લોકો અલીક દટલે મિથ્યા કહે છે અર્થાત્ અત્રિક આ
રૂપ લજાટ વાચક છે, તેઓમાના પહેલા રૂપને બીજા રૂપે કરી જાણ, અને
લાટને મિથ્યા જાણ, એ પણ શ્લેષજ છે

આ વૃત્તમા, અષ્ટમીનો ચંદ્ર અર્ધગોલાકાર ઠતા વચ્ચે સૂળાએ સરસો દેવાય
તેના વચમાં શ્યામ વર્ણના ચાંદલાના જેવું દેખાય છે, તેથી તે અતિ શાન્તિ લાગ
તેમ સ્ત્રીનું પણ વાકુ લજાટ ઠતા તેમા કસ્તૂરીનો તિલક કહ્યો હોય, તો અતિ
નોદર દેખાય છે, તે જોઈને પુરુષના મનનેવિષે ઘણો આનંદ થાય છે, તે શૃંગાર
છે અને એ જે કસ્તૂરીના તિલક સહિત સ્ત્રીનું લજાટ અતિ શોનાયમાન દેસવ્ય
તેમાં કાંઈ અર્થ નથી, કિંતુ વ્યર્થ છે, માટે તેનો ત્યાગ કરવો એ વેરાગ્યરસ છે ॥

અપજાતિવૃત્તમ્ ॥ ન ભૂરિય પકજલોચનાયાશ્ચકાસ્તિ શૃંગારરસે
કપાત્રમ્ ॥ નૂ કિંલસૌ સાધુતરા પ્રસૂતે નિવધન મોહવિપદમસ્યા ॥ ૬ ॥

અર્થ -હે પુરુષ, કમલેપત્રના જેવા લોચનવાલી સ્ત્રીની શોનાયમાન ટુકુટી
તે જાણ શૃંગારરસનું એક પાત્રજ છે, તે અતિશય શ્રેષ્ઠ નૃમિ છે, કેમકે, એકી
રૂપરિપના વૃદ્ધનો પ્રાદુર્ભાવ ઉત્પન્ન થાય છે, અર્થાત્ તૂ દટલે ટુકુટી, તે સાધુ

શૃંગારવૈરાગ્યતરંગિણી.

નૂ એટલે નૂમિ થાયઠે, એમ કહ્યું; તેમાં આવી રીતે શ્લેષ ઠે:- સા એટલે પ્રા
ધુતરા એટલે રેફરહિત એવો, નૂ શબ્દ નૂમિવાચક શબ્દ થયો તે યોગ્ય ઠે.
આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીની જે શોનાયમાન વ્રુકુટિ, તેને શૃંગાર રસના પાત્રરૂપે
ઠે; કેમકે, એને જોતાંજ પુરુષને મોહ ઉત્પન્ન થાયઠે, માટે એ શૃંગાર રસ ઠે;
તે એ વ્રુકુટિ નથી પણ મોહરૂપ વિપના વૃદ્ધને ઉત્પન્ન કરનારી સારી નૂમિ ઠે, એ
કહેવાથી વૈરાગ્ય રસ જાણવો. ॥ ૬ ॥

માલિનીવૃત્તમ્ ॥ નવકુવલયદામર્યામલાન્ દટ્ટિપાતાન્ કૃત
પરમદનાશાન્ વિક્ષિપત્યાયતાક્ષી ॥ ઇતિ વહ્સિ મુદં કિ મોહ
રાજપ્રયુક્તાન્ પ્રશમનટવધાર્થે વિદ્યમૂનૃટિપાતાન્ ॥ ૭ ॥

અર્થ:- હે પુરુષ, વિસ્તીર્ણ નેત્રોવાલી સ્ત્રીના કુવલયની માલા જેવા ગ્યામવ
ર્ણવાલા, અન્યમદના નાશ કરનારા જે કટાક્ષ, તે મારા ઉપર નાખેઠે, એમ જાણીને
તું શાસ્ત્રા હર્ષિત થાયઠે? અરે, એ જે દટ્ટિપાત (કટાક્ષ) ઠે તે પ્રશમ રૂપ ગૂરવી
રનો વધ કરવા સારુ મોહ રાજાએ પ્રેરણા કરેલા રૂટિપાત એટલે તલવારના પાત
(ધા) ઠે; એમ જાણ; અહીં દટ્ટિપાતનો રૂટિપાત આવી રીતે થયો ઠે:- દટ્ટિપાત
શબ્દનું વિરોધણ મૂલમાં “ કૃતપરમદનાશાન્ ” ઠે; એનો શ્લેષ કરી આવો અર્થ થાય
ઠે:- કૃત એટલે કહ્યો, પરમ એટલે અત્યંત, દનાશ એટલે દકારનો નાશ થયાથી
કટ્ટિપાત શબ્દ થાય ઠે તે યોગ્ય ઠે.

આ વૃત્તમાં, વિસ્તીર્ણ નેત્રોવાલી સ્ત્રી કહી ઠે, એથી સ્ત્રીના વિશાલ નેત્રોને કવીઓ
એ ઉત્તમ કહ્યા ઠે, એમ જાણવું, એવા વિશાલ નેત્રોના જે કટાક્ષ, તે કુવલયની
માલા જેવા, અને અન્ય મદના નાશ કરનારા કહ્યા ઠે; એટલે જે પુરુષ ઉપર કુ
વલયની માલાના જેવા કટાક્ષ પડે તે પુરુષ વીજા ગમે તેવા મદવાલો હોય તો
જોતાની ઉપર સ્ત્રીના કટાક્ષ પડ્યા જોડને અતિ ક્રિંકર જેવો થઈ રહેઠે, અને તે
થઈ ઠે; અને એવો બુદ્ધ થઈ જોડને પુરુષ મોહરૂપ રાજાને વશ થયો થકો હ સ્ત્રી થાયઠે;
કે, નેત્રકટાક્ષરૂપ તલવારના ધાંકરી તેના પ્રશમરૂપ ગૂરવીરપણાનો વધ
થઈ ઠે. તેનો તુ ત્યાગ કર, એ વૈરાગ્ય રસ ઠે. ॥ ૭ ॥

શાર્દૂલવિક્રીડિતં વૃત્તમ્ ॥ તસ્યાઃ કોપપદં યદાનનમદ્વોરા
ત્રં સ્મરન્નાત્મનઃ સંતાપં વિતનોપિ કાનનમદ્વો જાત્વા સ

સ્વે તત્યજે ॥ એતસ્મિન્ વસતા મનોજવમહાસર્પેણ દટ્ટ
પુમાન્ કાર્યાકાર્યવિવેકશૂન્યહૃદય કસ્કો ન સજાયતે॥૮॥

અર્થ - હે સત્તા, કોપતુ સ્થાન જે સ્ત્રીનું આનન એટલે મુલ, તેનું સારવિધન કર
ણ કરીને તું પોતાને સતાપ કરીએ છે, અહો ઇતિ સ્વેદે ! તે આનન નથી પણ કાન
એટલે વન છે, એમ જાણીને મૂકી દે, કેમકે, એ વનમાં રહેનારો જે કામરૂપ ત
તે જે પુરુષને દગ કરે છે, તે પુરુષનો હૃદય કાર્યાકાર્ય વિવેકથી શૂન્ય થઈ જાય
એવો કોણ છે, કે જે વક્ત્રિવેકશૂન્ય ન થાય ! કિંતુ સર્વ થાયજ છે સામા
સર્પનાગ્રિપે કરીને મૂર્ચિત થઈને પુરુષ પણ શૂન્ય હૃદયવાળો થઈ જાય છે, તો આ
સર્પે દગ કર્યો હોય તેનું શું કહેવું ! અહીં કોપપદ આનન કાનન છે, એમ કહ્યું
તેથી કોપપદ એટલે કકાર છે વપપદ એટલે સમીપપદ જેનો એવો આનન જ
કાનન શબ્દ થાય છે તે યોગ્ય છે, એશ્લેષ છે

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીનું મુલ કોપાયમાન કહ્યું છે તેનું કારણ એકે, સ્ત્રીની મુલ
પાત્તિયિત્ કોપાયમાન પુરુષને દીઠામાં આવે તો તેને કામવિકાર ઉત્પન્ન થાય
અપરા કોઈ કારણને લીધે સ્ત્રીને રીશ આવીને પુરુષને પોતાનો મુલમુલ કોપા
માન કરી દેવાડવાથી તેને પ્રીતિ ઉત્પન્ન થાય છે, અને વિવિધ પ્રકારે તેને સમ
જ્ઞાપ્તિ આપીને લીધે કામવિકાર ઉત્પન્ન થાય છે તે અહીં શૃગારસ્ત જાણતા
અને સ્ત્રીના મુલને વન જેવું કહ્યું છે, ને તેમાં કામરૂપ સર્પ રહે છે તે દગ કરીને પુ
રુષના હૃદયને શૂન્ય કરે છે એટલે સારાસાર વિવેકરહિત કરે છે, અર્થાત્ મૂલમ
પ કરે છે, તેથી તેનો તું ત્યાગ કર એ વૈરાગ્યસ્ત જાણવો ॥ ૮ ॥

વજ્રાનિવૃત્તમ ॥ માકારમાલોક્ય મુલ તરુણ્ય કિ મુલ્યનુદે મુલ
માદયામિ ॥૯॥ તિ ચિત્તભ્રમનાટકસ્ય વિચક્ષણેરામુલમાચરત્ ॥૧૦॥

અર્થ - દેહદીપ્તિગિહાન પુમ્પ, તમ્પણ સ્ત્રીનું માકાર એટલે સુદર મુલ જા
તુ શમાન આનનિત થાય છે ! એ મુલને ગિહાન પુમ્પ નિશ્ચયે કરી ચિત્ત પ્રમ
નાટકનું આમુલ એટલે આચારન કહે છે અહીં માકાર એટલે આકાર મલિત
સુદ હાથ તે આમુલ છે, તે યોગ્ય છે

આ વૃત્તમાં, તમ્પણ સ્ત્રીનું સુદર મુલ કહ્યું છે, તેનું કારણ એકે મુલની સુદર
તમ્પણમાં હોય છે તે ગમે તેવી મારીનુદિગાના પુરુષની નુદિન ગિહાન
એ એટલે મોહિત કરે છે. એ શૃગાર રમ છે અને તમ્પણ સ્ત્રીનું મુલ ચિત્તગિહાન

नाटकनो आचारन ठे. एटले स्त्रीनुं मुख जोईने मोहनो आरन थाय ठे. जेमना
टकनो आचारन सूत्रधार अने नटीप्रमुखना गायनद्वारा थायने, ते जांनारा
पुरुषना चित्तने मोह उत्पन्न करेने. तेम ए पण जाणवुं. तेनो तुं त्याग कर.
ए वैराग्य रत ठे. ॥ ९ ॥

वसंततिलकावृत्तम् ॥ कामज्वरातुरमते तव सर्वदाऽऽस्यं वा
मधुवां यदि कथंचिदवाप्तुमिच्छा ॥ यत्नं विनाप्यखिलज
न्मपरंपरासु तज्जातमेव भवतो ननु सर्वदास्यम् ॥ १० ॥

अर्थ:- हे कामरूपज्वरथी पीडायमान थएली मतिवाला पुरुष. जो सर्वदा
एटले सर्व काल सुंदर वृकुटीवाली स्त्रीनुं आस्य एटले मुख, कोई पण प्रकारेकरि
तने प्राप्त थवानी इच्छा होय, तो निश्चयेकरि यत्नशिवाय संपूर्ण जन्मपरंपराने
विषे सर्वदास्य एटले सर्वनुं दासपणुं तने धयलुंज ठे, एम जाणवुं. आश्लोकमां
वे ठेकाणो "सर्वदास्य" ए शब्द आवेलो ठे. ते वनेनो अर्थे निन्न निन्न थाय
ठे. तेथी अहिं यमक जाणवो.

आ वृत्तमां, सुंदर वृकुटीवालुं स्त्रीनुं मुख कसु ठे, एथी जे स्त्रीनी वृकुटि सा
ही होय, ते सुरूप दीगमां आवेने. तेनुं मुख कामी पुरुषने अति प्रिय लागेने.
ने तेने जोतांज कामीपुरुषनी मति कामज्वरथी पीडायमान थायने, एज इहां
गाय रत ठे. अने एवा स्त्रीना मुखनी प्राप्तिनी इच्छा जे पुष्ट करेने ते जन्मो
न्मने विषे पराधीन रहेने. माटे तेनो तुं त्याग कर ए वैराग्य रत जाणवो. ॥ १० ॥

शार्दूलविक्रीणितं वृत्तम् ॥ तस्याः साधुरदं विलोक्य वद
नं य. संश्रयत्यंजसा मुक्त्वा मुक्तिपथं द्वा प्रविशति भ्रां
त्या स दुर्ग वनम् ॥ नञ्चात्यंतमचारुवध्वमतिर्येनात्र रा
गादिभिश्चोरेधर्मधनापहारकरणात्कष्टं न किं प्राप्यते ॥ ११ ॥

अर्थ:- ते स्त्रीनुं "साधु रदं" एटले साग दातवाळुं वदनं एटले मुख जो
जे पुष्ट वेग करी तेनो आश्रय करेने, एटले तेमां लुब्ध थायने ते पुरुष.
हा इति खेदे! मुक्तिमार्गने मृकीने. वनतिने अगम्य करीने इ खेदमि प
मन न थाय एवा वननेविषे प्राप्तिए करि प्रवेश करेने. ते वन मर्यादादि
तेमां गमन करनारा पुष्टपणुं धर्मरूप धन रागादिक चोरो हरण करी जाय
थी शुं बटनी प्राप्ति घती नथी? अहिं साधुरदं वदन जे ठे ते वन ठे ए

મ કહ્યું છે. તે શ્યામ - સાધુરદ એ શબ્દનો પદઘેદ કરિયે તો સાધુ શ્વદ
પદ જુદા થાય છે એમાના શ્વદ પદશ્વકી દકાર રહિતપણુ થાય છે, એ
વન થાય છે, તે યોગ્ય છે

શ્યા વૃત્તમા, સારા દાતવાજી સ્ત્રીનુ મુખ જોતાજ પુરુષનુ મન લુપ્ત થઈ
યત્રે મુક્તિનો માર્ગ જે ધર્મધ્યાનાદિક તેને તે મૂકી દે છે જેને વસતિ સારી
ગતી નથી, મદનને વશ થયો થકો વનાદિક એકાત સ્વજનમાં તે સ્ત્રીમહિત
સ્ત્રીના શ્યામમનની ઇચ્છાવાન થયો થકો વાસ કરે છે, અને તેથી મહાકૃ
કરે છે, એવો સ્ત્રીના મુખ દર્શનનો જે પ્રનાવ તે અહિ શૃંગાર રસ છે
સ્વરૂપ જે વન તેમા જે પુરુષ પ્રવેશ કરે છે તેનુ ધર્મરૂપ ધન રાગાદિક વાર
ત્રિયે છે માટે તેમા લુપ્ત થયુ નહીં એ અહિ વૈરાગ્ય રસ છે ॥ ૧૧ ॥

પૃથ્વીતૃત્તમ ॥ યિયાસસિ નવોદધેર્યદિતટં તદેણીદ્રશામહીનમધર
ધર પરિહર પર દૂરત ॥ ઇહાસ્ફુલ્લનતોડન્યથાવિશદવાસનાનો
સ્મય પ્રજિગ્મ્યતિ વિશીર્ણતા ન જવિતા તતો વાંચિતમ્ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ - હે પુરુષ, જો તુ શ્યા સતાર સમુદ્ધનો પાર લેવાની ઇચ્છા કરતો હો, તો
ગિણી જેમાં નેત્રોગાજી સ્ત્રીઓના અહીન અટલે અમૃતાદિવડે પરિપૂર્ણ, અપર
શ્વેતરૂપ ધર અટલે પરિત જે છે તેને તુ દૂર નાખી દે તે જો તુ નહીં મૂકીશ તો તે
વેતતા મયગ્રનના યાગે તારી નિર્મજ વાસનારૂપ નોકા જાગી જશે તેથી તારા
લે પાર પડશે નહીં જેમ સમુદ્ધમા પરિતના લાગણી વદાણ જાગી જાય તો તારા
શ્યામરૂપે ઇટિગિહિ થતી નથી તે પ્રમાણે તુ પણ શ્યા નય સમુદ્ધન પહેલે જ
પડોથી પડીશ નહીં અહીં અહીન અધર જે છે તે ધર અટલે પરિતન છે, એમ કય
ને, તે શ્યામ - ને અહીન અટલે અધરે કરિ હીન અટલે રહિત અપર શ્વદ
ધર પદ થાય છે, તે યોગ્ય છે

શ્યા વૃત્તમા, સ્ત્રીના નેત્રોને શ્વિણીના નેત્રોની ચરાચરી કરી છે, અટલે હીન
ના નેત્રા અતિ વિગાન અને મુગોનિન હાય છે તેમ સ્ત્રીના નેત્રા પણ અતિ વિગ
ન તદા મુગોનિન દાવાયી પુરુષનુ મન મચી નિયે છે, તથા જ સમી પુરુષ
તેને સ્ત્રીના અમગમનનેરિયે ધણી પ્રીતિ હોય છે, માટે અમૃતેસરી પૂર્ણ અપર
વ, તે શ્યામ રસ છે. અને તે અપર જે તે પરિતજ છે, કેમક, જ પુરુષ ત દ્ર
રનેરિયે લુપ્ત થાય છે તે સમાચી મૂટી શકતો નથી એ વૈરાગ્ય રસ છે ॥ ૧૧ ॥

શિશ્વરિણીવૃત્તમ્ ॥ ન જાતીદં બ્રાતઃ સ્ફુરદ્વરુણરત્નોચકિરણપ્રતા
નં તન્વંગ્યાસ્તરજતરજં કુંડલયુગમ્ ॥ ઢમં હ્રગ્ધં પુંસામિદ્ વિરહસં
યોગદશયોજ્વલત્તોકાનંગજ્વલનયુગિદં કુંડયુગલમ્ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:- હે નાર્દ, ઢેદીપ્યમાન રત્નવર્ણ રત્નોનો કિરણસમૂહ છે જેનાવિપે, તથા
“તરજ તરજ” એટલે જે અત્યંત ચંચલ છે. એવા કુશાંગી એટલે પાતલા આંગવાલી સ્ત્રી
ના જે “કુંમલયુગ” એટલે જે વે કાનના કુંમલ છે તે શોભતા નથી; કિંતુ વિરહદશા
અને સંયોગદશામાં શોક તથા કામાગ્નિએકરી યુક્ત છે એટલે વિરહાવસ્થામાં શોકાવિ
ર્જાવ, તથા સ્ત્રીપુરુષની સંયોગાવસ્થામાં કામાગ્નિનો આવિર્જાવ થાય છે. અને આ
સંતારનેવિપે પુરુષના શાંતિરૂપ દૂધને વાલવાવાલા એ કુંમલયુગ એટલે વેકુંમલ છે એમ
જાણ. અહીં કુંમલયુગ તે કુંમલયુગ થાય છે. તે આવી રીતે:- કુંમલયુગ શબ્દનું વિ
શેષણ તરજતરજ એવું છે. એનો શ્લેષાર્થ આમ છે:- તરજતર એટલે વેકુંમલ છે. જ
એટલે લકાર જેમાં એવો જે કુંમલયુગ શબ્દ; તેમાંનો લકાર કહાડી નાખિયે તો
કુંમલયુગ શબ્દ થાય છે; અને યુગ શબ્દ થયા પછી તેના અંતમાં લકાર જોડીયે તો
કુંમલયુગ શબ્દ થાય છે. તે યોગ્ય છે.

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીના કાનનેવિપે ઢેદીપ્યમાન રત્નજડિત જે વે કુંમલ હોય છે, તે
સ્ત્રીના રૂપમાં અતિ વૃદ્ધિ કરે છે. અને ચંચલ હોવાથી અતિ સુશોજિત લેખાય છે
તેમાં પણ કુશાંગી એટલે પાતલા આંગવાલી સ્ત્રીને અતિ શોભે છે. એ ગંગાર છે. અ
ને એ જે વે કુંમલ છે તે શોભાકારક નથી પણ વિરહદશા તથા સંયોગદશામાં શો
ક તથા કામાગ્નિના વૃત્પન્ન કરનારા છે, એ પુરુષની શાંતિરૂપ દૂધનો નાશ કરના
રા છે તેથી કુંઠરૂપ છે, તેનો વૃં ત્યાગ કર. એ વૈરાગ્ય રત છે. ॥ ૧૩ ॥

અનુપુવ્વૃત્તમ્ ॥ તાઢંકં સસૃપ્દં તસ્યા: પશ્યન્ મૂઢઃ પરે
નવે ॥ નરો નરકપાલેન્યસ્તાઢંકં ન સહિષ્યતે ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:- હે મૂર્ખ પુરુષ, તે સ્ત્રીનું સાંજિલાપ “તાઢંકં” એટલે કર્ણચૂપણ અથ
લોકન કરતાં આગલ આવનારા નવમધ્યે નરક પાલન કરનારા અથમ પરમાધા
મી પુરુષોની પાછોથી “કંતાઢં” એટલે કોણ આયાત સહન કરનાર નથી? અ
પિતુ સર્વ આયાત સહન કરજો. અહીં “તાઢંકં” એ શબ્દ વે વાર આપ્યો છે, તેઓ
નો અર્થ નિન્ન નિન્ન છે. એ યમકાલંકાર છે.

આ વૃત્તમા, સ્ત્રીના કાનના કુમ્ભ જોતાજ પુરુષને એવી અજિનાયા
 એ કુમ્ભકેરી શોનાયમાન સ્ત્રી મને પ્રાપ્ત થાય તો સારુ એ શૃંગાર રસને,
 નિજાયા કરી સ્ત્રીના કુડલોને જે પુરુષ જુએ છે તે આવતા નવમાં નરકના
 જન કરનારા પરમાધામી દેવતાઓની મારે ખાય છે, માટે એનો ત્યાગ કરના
 રાગ્ય રસ છે ॥ ૧૪ ॥

વસતતિલકાવૃત્તમ્ ॥ સાર ગલં યમરવિદવિલોચનાના
 માલોમ્ય ચેતસિ મુદ કલયતિ મૂઢા ॥ હા નિશ્ચિત રવિ
 તમુક્તિપુરપ્રવેશવ્યાપેધમર્ગલમમું ન વિચારયતિ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ - હે મૂઢ, કમજના જેવા નેત્રોવાલી સ્ત્રીઓનો જે સાર એટલે શ્રેષ્ઠ
 એટલે જ અગત્યની કરીને પુરુષો અંત કરણમા હર્ષ પામે છે પરંતુ હા
 રે! એ જે ગત છે તે મુક્તિનગરીમા પ્રવેશ કરવાને વિષે પ્રતિવંધ કરનાર
 ગત છે, ત્યાં વિચાર કરતા નથી અહીં સાર એટલે અરસહિત ગત શબ્દ
 નાં આપે છે તે યોગ્ય છે

આ વૃત્તમા, સ્ત્રીના ગળની શ્રેષ્ઠતા કહી છે જો સ્ત્રીનો કંઈ સારો હોય
 ને ગાનાં જ પુરુષ આનંદિત થાય છે, અર્થાત્ કામની ઇચ્છા ઉત્પન્ન થાય છે, તે
 ઈ શૃંગાર રસ છે, અને આ અજિજ્ઞાથી પુરુષોનો મુક્તિરૂપ નગરીમાં પ્રવેશ
 નથી માટે તેનો ત્યાગ કરવો એ વૈરાગ્ય રસ છે ॥ ૧૫ ॥

શિંગરિણીવૃત્તમ્ ॥ અલં પ્રાપ્ય સ્પર્શ કુચકલશયો પુરુષમગ્ર
 પગ પ્રીતિ ભાન કલયસિ સુધામગ્નિચ્ચ કિમ્ ॥ અવસ્કંધ ધર્મદિનિ
 પસ્ટકં દાનુમનમા પ્રયુક્ત જાનીયા કલુપચરટેન સ્પગમિમ્ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ - હ વ્રાત, જેના કમનના પત્ર જેમાં નેત્ર છે, ત્યાં સ્ત્રીના મનના
 રસ છે, તેને અન એટલે અત્યંત સ્પર્શ પામીને અમૃતમાં મગ્ન થઈ જનારાને
 પણ તે જુ અવસ્કંધ પ્રીતિને પામે છે? એ સ્પર્શ, ધર્મરૂપ રાજાની સંચારે પ્રત્યક્ષ
 રાજાને જના મનમાં, આ કુરુપ એટલે પાપરૂપ જીને મોહનેના રાજા
 અવસ્કંધ, એમ જુ જાણ અહીં અન સ્પર્શ જે છે તે સ્પર્શ છે, એમ કમુ રસ
 નાં અવસ્કંધ હોય છે, આ નિયમ છે માટે અન એટલે જેમાં રસ નથી આ
 રસ છે તે તે સ્પર્શ શબ્દ આપે છે તે યોગ્ય છે

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીના સ્તનની ઉલ્લુપ્તતા કહીએ, એટલે પુરુષને સ્ત્રીના સ્તનનો સ્પર્શ થતાંજ અમૃતનેવિષે મગ્ન થઈ ગણા પુરુષની પથે આનંદ ઉત્પન્ન થાયએ; એ શૃંગાર રસ છે; અને એ સ્તન જે છે તે ધર્મનો નાશ કરવાને અર્થે પાપનો એક ઝાડો જાસદ છે, માટે તેનો તું ત્યાગ કર. એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૧૬ ॥

વસંતતિલકાવૃત્તમ્ ॥ પીનોન્નતં સ્તનતટં મૃગલોચનાયા આ
લોકસે નરહિતં યદપૂર્વમેતત્ ॥ મોહાંધકારનિકરક્ત્ય
કારણસ્ય વિંદ્યાસ્તદસ્તતટમેવ વિવેકનાનોઃ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:- મૃગના જેવાં લોચનવાલી સ્ત્રીનાં જે પુટ અને ઉન્નત સ્તનતટ એટલે સ્તનો છે, તે નરહિત એટલે પુરુષને હિતકારક નાસેએ, અને અપૂર્વ એટલે પ્રતેક્ષણ પુરુષને ચમત્કાર ઉત્પન્ન કરે એ; તેનું તું અવલોકન કરેએ; પણ તે મોહરૂપ અંધકારનો ક્લેશ કરવાનું કારણ વિવેકરૂપ સૂર્યના અસ્તતટ છે. અર્થાત્ એ પરી જ્ઞાનરૂપ સૂર્યનો અસ્ત થાયએ. આ પદ્યમાં સ્તનતટ જે છે તેને તું અસ્તતટ તાણ એમ કહ્યું, કેમકે, નરહિત અને અપૂર્વ એ વે સ્તનતટનાં વિશેષણો છે, તેઓ શાંથી આવો અર્થ નિકલે એ - નરહિત એટલે નકારેકરી રહિત અને અપૂર્વ એટલે તેની આદ્યમાં અકાર છે, એમ કહ્યાર્થી સ્તનતટનો અસ્તતટ શબ્દ થાયએ તે યોગ્ય છે.

આ વૃત્તમાં, મૃગના જેવાં લોચનવાલી સ્ત્રીના માંસથી જરેલા અને ંચા રહેલા જે વે સ્તન છે, તે પુરુષને અતિ સુખ કરનારા લાગેએ; અને પુરુષના મનમા કામવિહાર ઉત્પન્ન કરેએ માટે એ શૃંગાર રસ છે. અને એજ સ્તનોનું વિલોકન કરનારા પુરુષોનો વિવેકનાશ થઈ જાયએ, એટલે કામવિબ્હલ થયો થકો તેને કાંઈ સૂજતું નથી તેથી એનો ત્યાગ કર એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૧૭ ॥

શાર્દૂલવિક્રીંમિતં વૃત્તમ્ ॥ કંદર્પદિપકુંજચારુણિ કુચદંધે મૃ
ગાદ્યા મયા ન્યસ્તો હસ્ત ઇતિ પ્રમોદમદિરામાદ્યન્મના મા
સ્મજૂઃ ॥ કિંત્વાજન્મ યદર્જિતં વદુવિધામન્યસ્ય કષ્ટક્રિયાં
હસ્તોઽયં મુકુતસ્ય તસ્ય સદસાઽદાર્યાતિ સંચિતયઃ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ ॥ હે સત્તા, કામરૂપ હસ્તિના ગંદસ્થળ જેવા મનોહર જે મૃગાદી સ્ત્રીના વે સ્તન છે, તેનેવિષે મેં હસ્તસ્થાપન કહ્યું છે, એમ જાણીને હર્પરૂપ મદિરાએકરી મદોન્મત્ત અંતઃકરણવાલો તું નહીં થા. કેમકે, નાના પ્રકારની તપોનુષ્ઠાનાઠિરૂપ જે કષ્ટસાધ્ય ક્રિયા છે, તેનો અન્યાસ કરીને જન્મેકરી સંપાદન કરેલા જે સુરુત એટલે

પુણ્ય, તેને તેં આહું હાથ દીધુઠે જેમકે, કોઈ બાહેરથી આવનારા પુરુષ
વાનસજાાકરી નિષેધ કરે, તેમ કુચઘનેવિપે હસ્તપ્રદાનેકરીને સુરુતને
પેય કયોઠે એવો જે તુ તે મનમા વિચાર કર આ પદ્યમાં ત્તન
ચ્યુ અને સુરુતને હાથ દીધું એજ ચમત્કાર ઠે.

આ રુતમા, કામરૂપ હસ્તી કહ્યોઠે ને તેના ગમસ્થલરૂપ સ્ત્રીના વે
હાઠે તે જ્યારે પુરુષ હાથનેવિપે ગ્રહણ કરેઠે ત્યારે મદનાતુર થયો
હાદર્શને પામેઠે, એ શૃગાર રસ ઠે, અને નાના પ્રકારે કષ્ટ કરીને સપા
સુસ્તનો નિષેધ કરેઠે, માટે તેનો ત્યાગ કર એ વૈરાગ્ય રસ ઠે ॥ ૧૬

૬૭વશાદુત્તમ્ ॥ કઠોપકંઠે લુલિતં વિન્નાવયેર્નુજ યુવત્યા
નુજગં ગરાજિતમ્ ॥ એતસ્ય સસ્પર્શવશાદપિ ક્ષણાદ
ગોપયેતન્યમુપેતિ સહયમ્ ॥ ૧૭ ॥

અર્પે - કઠની પાગે વણેલા ગર એટલે વિપે કરીને થયિત એવા જે
ના નુજ એટલે વાહુ, તે નુજગ એટલે સર્પજ ઠે, એમ તુ જાણ. એ સર્પના
પ્રેક્ષી ગપૂર્ણચેતન્ય દ્રુણમાત્રમાં નાશને પામેઠે જેમ સર્પના સ્પર્શકરી
નો નાશ થાયઠે, તેમજ તરુણ સ્ત્રીના નુજસ્પર્શથી ચેતન્યનાશ થાયઠે
નો નુજગ આવી રીતે થાયઠે - નુજ શબ્દતુ વિશેષણ ગરાજિત ઠે, તેનો
જા શબ્દકરી રાજિત એટલે પુકથપાથી નુજગ શબ્દ થાયઠે, તે પુક ઠે

આ રુતમાં, કંઠની પાગે યાંત્રા વણેલા સ્ત્રીના વે હાથ પુરુષને શબ્દકરી
અર્પિ મોહિત થયોપરો પોતાના શરીરની શુદ્ધિ પણ રહેતી નથી એ શૃંગ
ઠે, અને એ વે સ્ત્રીના લાચ વે તે સાહાત સર્પરૂપ ઠે, કેમકે, એનો સ્પર્શ
શૃંગ વદ્ય ૬ થઈ જાયઠે, માટે તેનો તુ ત્યાગ કર એ વૈરાગ્ય રસ ઠે ॥ ૧૮

નુજગાનિરુતમ્ ॥ કંઠગમ્કે કુપિતે નયદો વર વદિ પ્રાણદરે
૨ ॥ નિચ્યન્નધર્માતરજીવિતે નુ સ્ત્રેણે ન વાદો વિહયા સ પુક

અર્પે - વાસ પ્રાણનો નાશ કરનારો ક્રોધાયમાન જે નયદો એટલે નરિ
૨, તે પુન્નર મનામાં મનગ્ર થાય તે સારુ, પરતુ ધર્મરૂપ અચ્યતર જીવિત
કાળમાં જે સ્ત્રીમયરી વાદો એટલે નુજ, તે પુન્નરના ગત્રામાં મનગ્ર થાય
દરે થાયઠે, તે મુક્તિ મુન્નરને યોગ્ય નથી, કેમકે, સર્પ, કઠમનગ્ર વગેરે
સર્પ નગ્ર રહેઠે; પણ સ્ત્રીઓના જે વાહુ વે તે કૃતમનગ્ર થયાથી થય

शृंगारवैराग्यतरंगिणी.

२

तो नाश करते; माटे स्त्रीए पोताना हाथथी करेहुं आलिङ्गन सर्प करतां पण अर्थक दुःख देनाहुं ठे. आश्लोकमां नवाहौं शब्द वे वखत आब्योठे तेनो अर्थ छुदो ठे. आ वृत्तमां, स्त्री ज्यारे पोतानी छुजावडे पुरुषने आलिङ्गन करेठे, ल्यारे पुरुष पोताना प्राणनी पण परवा राखतो नथी, एवो कामाबुर थायठे; ए शृंगाररसठे. अने सर्प गजामां बाजी प्राण लिये ते सारुं, पण स्त्रीहुं आलिङ्गन नहुं नही; के मके, तेथी माग कर्म बंधाईने अंतरात्मानो नाश थायठे. माटे तेनो त्याग करो उचित ठे ए वैराग्यरस ठे. ॥ २० ॥

इवंचावृत्तम् ॥ कोयं विवेकस्तव यन्नतद्दुवां दोषावगूढः प्रमदं विगाहसे ॥ यतः स्मरातंकपरीतचेतसां किं सुंदरासुंदरयोर्विवेचनं ॥ ११ ॥

अर्थ.- हे साथो, आ तारो कयो विवेक ठे के, नख ठे चुकुटि जेथोनी एवी स्त्रीना दोषावगूढ एटले छुजाए आलिङ्गित थयो थको तूं उल्टु मवने पामेठे! केमके, कामरूप रोगेकरीने जेना अंत.करण व्याप्त थायठे, एवा पुरुषने तारा तथा नरसाहुं विवेचन थतुं नथी. जेम अपस्मारादि (मरी) रोगवाला पुरुषने छु नाथुन ज्ञान होतु नथी, तेम तने पण थयुंठे. अथवा तारो विवेक दोषावगूढ एटले दोषेकरीने युक्त ठे एवो अर्थ पण थायठे, माटे ए तारो केवो विवेक एम कहेहुं योग्यज ठे.

आ वृत्तमां, पुरुषने स्त्रीए आलिङ्गन करुंठतां, ते गमे तेवो विवेकी दोष तो आ ते एक कोरे रहीने कामाबुर थयोथको हर्षित थायठे; ए शृंगार रस ठे; स्त्रीना आलिङ्गनथी पुरुषना विवेकनो नाश थायठे, अने अंत.करणमां थ क थावेठे, माटे तेनो हुं त्याग कर ए वैराग्य रस ठे. ॥ २१ ॥

वसंततिलकावृत्तम् ॥ दंढो विलोक्य परमंगदमंगनाना मानंदमुषसि किं मदनांधबुद्धे ॥ सत्यं विवेकनिधनै कनिमित्तमेतत् मेधाविनो हि परमं गदमुनृणांति ॥ १२ ॥

अर्थ.- हे कामेकरी अंधबुद्धिवाला पुरुष, स्त्रीयोना परमंगदं एटले उल्टु पण जोईने शुं आनंद करेठे? पंक्ति जोको जेठे ते ए बाहुबंधने ज्ञाननानाग पण एटले उल्टु गद एटले रोग कहैठे; ते मल्य ठे. केमके, जेम रोग जीव तो हेतु ठे. तेम स्त्रीनो बाहुबुद्ध पण ज्ञानना नाशना हेतु ठे. ए पयमां ए दे वखत आब्योठे, तेनो अर्थ छुदो छुदो ठे, एवो समकल्प चमत्कार ठे.

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીના વાહુનું નૂપણ જે વાજૂવંધ છે, તે પુરુષના મનને હિત કરી ત્રિવેળે કે પુરુષ કામાધ થયોયકો મહાહર્ષને પામે છે. એ છે, અને એ જે વાજૂવંધ છે તે આનંદ કરનારો નથી, પણ જીવનો નાશ મોટો રોગ છે, એમ જાણીને તેનો તૂ ત્યાગ કર એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૧૧ ॥

અય જનો વલયનર વિલોકતે મૃગીદૃશામધિનુજવલ્લિ વાલિશઃ ॥
ન બુધ્યતે સુકૃતચમું જિગીપત સમુદ્યત વલનરમેનમેનસ ॥૧૨॥

અર્થ - અય એટલે આ પ્રત્યક્ષ મૂર્ખ જન જે છે, તે હરિણાદ્વી સ્ત્રીઓના લતાનેરિયે વલયનર એટલે જે કકળસમૂહ છે તે જુવે છે પરંતુ એ વન્ય જે સુસ્ત જે શીજાદિક, તેઓને જીતવાની ઇચ્છાવાળો એવો પાપનો વલનર એટલે સેનાસમૂહ છે, એમ જાણ આ પદ્યમા વલયનર જે છે, તે વન્ય એમ કમુ છે, વકાર અને વકારનું એક્ય છે વલયનર શબ્દનું વિશેષણ અપ એમ એનો અર્થ અ રહિત ય થાય છે, તેથી વલયનર શબ્દ, વલનર થયો તે પાપ નો નાશ કરનારો છે, માટે તેનો તૂ ત્યાગ કર એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૧૨ ॥

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીઓના હાથમાં જે કકળ હોય છે, તેને જોઈને જે મૂર્ખ જન આનંદને પામે છે, એ શૃંગાર રસ છે, અને એ જે કકળનો સમૂહ છે, તે નો નાશ કરનારો છે, માટે તેનો તૂ ત્યાગ કર એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૧૨ ॥

યસનતિલકારુત્તમ્ ॥ યે દૃક્ષ્યથે તવ પતતિ નિતવિનીના
કાના કરા જન્મિપલ્લવનપ્રવીણા ॥ નો વેત્સિ તાન્ કિમપ
ગંપુરપ્રપાણપ્રત્યુદ્ધકારણતયા કરકાનવચ્ચમ્ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ - જે જન્મના પ્રકટીકરણ કરવાવિયે નિપુણ પુરુષ, નિતવિની સ્ત્રી જે એટલે મનોહર કર એટલે હાથ તારી દૃષ્ટિરૂપ માર્ગમાં આવે છે, તે આનંદ મળી પ્રતે વત્તા કરક એટલે કરાની પેટે વિગ્ન કરનારા કેમ જાણતા નથી. વત્તા જો માર્ગમાં કરાની દૃષ્ટિ થાય તો ઇચ્છેલા કાર્યની સિદ્ધિ થાય નહીં, પણ કુતચિન્તના કમ છે આ પદ્યમા સ્ત્રીના કર જે છે તે કરકજ એમ કમુ છે. તેથી રીતે - કરકજનું વિશેષણ વાત શબ્દ છે, એનો અર્થ ક ન જેના અતતતિ છે એટલે, અર્થાત્ કર શબ્દના અતે વકાર રાગિયે તો કરક થાય તે થાય છે. આ વૃત્તમાં, જડનાનું પ્રકટીકરણ કરવાવિયે સ્ત્રીના હાથ નિપુણ જે એટલે નો નાશ કરનારો જન્મને સ્વર્ગાદિ ચતાંન તે ગમે તેવો ધર્માદિકનેરિય સાધ્ય થઈ

ણ દિગ્મૂઢ એટલે કામને વશ થઈ જાય છે, ને તેમાં તે પોતાને પરમાનંદ માને છે; એ શૃંગાર રસ છે. અને સ્ત્રીના કરસ્પર્શાદિકેકરી સ્તબ્ધ વની ગણા પુરુષને મોહનો માર્ગ જે ધર્મ. તે સૂજતો નથી, માટે તેનો તું ત્યાગ કર. એ વૈરાગ્ય રસ છે.

उपजातिवृत्तम् ॥ नीव्याप्तमस्या हरिणेक्षणाया यंबीक्ष्य हारं हृदि ह
र्षमेपि ॥ विवेकपंकैरुहकाननस्य तमेव नीहारमुदाहरंति ॥ ७५ ॥

અર્થ:-નીવી એટલે વલ્લ, તેની ગાંઠ પર્યંત હરિણાદ્વી સ્ત્રીનો જે લંબાયમાન હા, તેને જોઈને તું પોતાના મનમાં આનંદને પામે છે, તે હારને પંમિતલોક, જ્ઞાનરૂપ કમલના વનને નીહાર એટલે હિમ કહે છે. જેમ હિમ, કમલના વનને નાશ કરનારો છે, તેમ સ્ત્રીના હૃદય કપરનો જે હાર તે જ્ઞાનને નાશ કરનારો છે. આ પદ્યમાં હારને નીહાર કહ્યો છે, તે આમ-હારશબ્દનું વિગેષણ નીવ્યાપ્ત છે. એનો અર્થ આ છે:-નીશબ્દેકરી વ્યાપ્ત એટલે જે યુક્ત હારશબ્દ તે નીહારશબ્દ થાય છે તે યોગ્ય છે. આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીના હૃદયનો જે લાંબો હાર તે જોતાંજ પુરુષને અતિ આનંદ ઉપજાવે; એ શૃંગારરસ છે; અને તે હાર જે છે તે જ્ઞાનરૂપ કમલના વનને વાગવામાં હિમ જેવો છે, એટલે તે હારમાં લુબ્ધ થાણા પુરુષનું જ્ઞાન નાશ થઈ જાય છે, માટે તેનો તું ત્યાગ કર. એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૭૫ ॥

वंशस्थवृत्तम् ॥ विलोक्य किं सुंदरमंगनोदरं करोषि मोहं मदनज्वरा
तुरागो ईदृसे दुर्गतिपातसंज्ञवं चवांतरे जाविनमंगनोदरम् ॥ ७६ ॥

અર્થ:-કામજ્વરવહે પીડાને પામેલા હે પુરુષ, સુંદર અંગના એટલે સ્ત્રીનું ઉદર જોઈને તું કાં મોહને પામે છે? અંગ એટલે હે પુરુષ, એ ઉદર નથી પણ જન્માંતરને વિષે અને નરકને વિષે પદ્યાથી ઉત્પન્ન થનારા જે દર એટલે નય; તેજ છે; એવો કાં વિચાર કરતો નથી? આ પદ્યમાં અંગનોદર એ પદ બે વચ્ચે છે; તેઓનો પદ વિચારેકરી જિન અર્થ છે, તે અહિં ચમકરૂપ ચમત્કાર જાણવો.

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીનું ઉદર જોઈ પુરુષ મોહને પામીને કામજ્વરની પીડાને પામે છે એ શૃંગારરસ છે; અને એ ઉદર નથી પણ જન્માંતર તથા નરકમાં થનારો નય છે, એમ જાણીને તેનો તું ત્યાગ કર એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૭૬ ॥

वसंततिलकावृत्तम् ॥ स्फूर्जन्मनोजवचुजंगमपाशनाञ्जी नाञ्जी
कुरंगकदशां दृशि यस्य लज्जा ॥ नाञ्जीमयं जगदशेषमुदी
क्षतेऽसौ यो यत्र रज्यति स तन्मयमेव पश्येत् ॥ ७७ ॥

ત નિવનું જાડ સર્વ પ્રકારે કટવું હોયજે. તેમ સ્ત્રીના નિતવ સર્વ પ્રકારે ગ્લાનિ
કળ્યા યોગ્ય છે. તેનો તુ ત્યાગ કર. આ પદ્યમાં ચત્તમિત તાપનો વેનાર જે નિતવ
તે નિવવુદ્ધાજ છે, એમ કહ્યું, તે આમ. - ચત્તસિત ઘટલે વિકમિત છે તત્કાગ્નો અપ
નોંદ ઇટલે નાશ જેને વિષે, એવો નિતવ શબ્દ નિવશબ્દ આયજે તે યોગ્ય છે.
આ વૃત્તમાં. કમલના જેવાં નંત્રોવાલી સ્ત્રીના જે જે નિતવ છે. તે સંતાપની પ્રેર
ણા કરનારાજે, ઇટલે સ્ત્રીની કઠિનો પાઠજો નાગ જોયાથી અત્યંત મદન વિકાર
વૃત્તપત્ર આયજે. તે ડગા પૂર્ણ ન થયાથી તેના મનમાં સંતાપ આયજે, એવો તે નિ
તવોનો જે પ્રજાવ છે. તે શૃંગાર રસ છે; અને સ્ત્રીઓના નિતવ નિવહાના જાડજેવા
કહવા છે. માટે એનો તું ત્યાગ કર; એ વૈગમ્ય રસ છે. ॥ ૨૭ ॥

શાર્દૂલવિક્રીડિતં વૃત્તમ્ ॥ નૂનં નૂપુરમેતદાયતદ્દશો રાગાદિ
વિવેપિણાં ક્રીડાર્થં પુરમિત્યવેલ્ય ન દ્વશાપ્યાલોકનીયં ક
ચિત્ ॥ યેનામ્મિન્ મુખમાત્રચંગિમગુણેરાકૃપ્ય તૈરુલ્લવે
વેશ્વસ્ય પ્રસન્નં ચિરાદપિ સર્વે મુક્તિર્નવિત્રી ન તે ॥ ૩૦ ॥

અર્થ:- હં સરવા. નૂનં ઇટલે નિશ્ચયેકરી વિગાલનેત્રોવાલી સ્ત્રીઓનાં જે આ
પુર ઇટલે ચરણનૂપણ. રાગાદિજનું ક્રીડા કરવાનું પુર ઇટલે નગર છે; એમ
જાણીને ક્યારે પણ નજરેકરી જોઈશ નહીં. જેને પોતાનું સારું થવાની ડગા હો
તેણે ક્યારે પણ શત્રુનું નગર જોવું નહીં. કેમકે, એ નગર પ્રસન્ન, ઉદાર, ત
મુખ્યત્વે શ્રેષ્ઠ ગુણે આકર્ષણ કરી વલાત્કારેકરી તને વાંધીલેજો, તેથી ફરી
તૂટી શકનાર નથી. અર્થાત્ તે નૂપુરમાં જો તુ આસક્ત થશે તો, ખસાઈ પડ
જે નૂન છે, તેનો અર્થ ન શબ્દેકરિ કન ઇટલે જે રહિત છે, એવું નૂપુર છે, એમ જાણવું.
આ વૃત્તમાં સ્ત્રીઓના પગનાં નૂપુર પુરુષના મનનું હરણ કરી લિએ. એ શૃંગારરસ
અને તે નૂપુર શત્રુનું નગર છે એમ જાણીને તેનો ત્યાગ કરવો, એ વૈગમ્ય રસ છે. ૩૦

વૃત્તમ્ ॥ યાસ્ત્રીતિનાસ્ત્રા વિનૃતે શમાદૌ શાસ્ત્રી પ્રવુદ્ધૈરવબુધ્યતાં
॥ ૩૧ ॥

અર્થ:- જે સ્ત્રી એવું નામ તુ અંતઃકરણમાં ધારણ કરેજે, તે શમાદૌ ઇટલે ઉપશ
ધર્મ કર્મને વિષે શાસ્ત્રી ઇટલે એક આયુધવિશેષ છે, એમ સુજાણ પુરુષોએ જા

અંબુ આ સસારનેવિપે કામરૂપ યોદ્ધો, એ સ્ત્રીરૂપ શસ્ત્રીને આગ્રાજ કરીને ધર્મરૂપને
 ઘાતુ ખેદન કરેછે જેમ સયામનેવિપે એક મોટો યોદ્ધો, પોતાના શસ્ત્રેકરીને પ્રાણ
 યોદ્ધાતું ખેદન કરેછે, તેમ કામરૂપ યોદ્ધો સ્ત્રીરૂપ શસ્ત્રીએ કરી ધર્મરૂપ યોદ્ધાતું
 દન કરેછે આ પદ્યમા સ્ત્રીને શસ્ત્રી કહીછે, તે આમ - યા સ્ત્રી શમાદાં વિનૃતે, એ
 ટલે જે સ્ત્રી પ્રથમ શકાર ધારેછે, અર્થાત્ સ્ત્રીશબ્દની આથે શકાર આવ્યાથી શસ્ત્રી
 શબ્દ થાયછે તે યોગ્ય છે

આ વૃત્તમા, પ્રસિદ્ધ શૃંગારરસ નથી, પરંતુ સ્ત્રીની નિર્જેત્તના દ્વારા વૈરાગ્યાર
 ગત શૃંગારની પણ સૂચના કરીછે. ॥ ૩૧ ॥

વસતતિલકાવૃત્તમ્ ॥ યેય વધૂરવસિતા હૃદયે પ્રમોદસપા
 દનવ્યતિકરૈકનિવધન તે ॥ સા હર્ગહર્ગતિપથેન જગન્નિ
 નીપોધૂરેવ મન્મથરથસ્ય વિજાવનીયા ॥ ૩૨ ॥

અર્થ - હે પુરુષ, તારાહૃદયનેવિપે હર્પસમૂહ ઉત્પાદન કરવાનું કારણ જે વધૂ
 એટલે સ્ત્રી, અવસિતા એટલે આવીને રહીછે, તે સ્ત્રીને તું જે હૃદયને હર્પ ઉત્પન્ન
 કરનારી માનેછે, તે વધૂ, અત્યંત હર્ગમ નરકના માર્ગેકરી હેઈ જવાવિપે ડગા ક
 રનારા કામરથની વધૂ એટલે ધુરી છે, એમ તું જાણ અર્થાત્ એ સ્ત્રી નથી, કિન્તુ નરક
 ના માર્ગેકરી સસારનેવિપે હેઈજનારો જે કામરથ તેની ધુરી છે આ પદ્યમા વ
 ધૂ કામરથની ધુરી છે, એમ કહ્યું, મૂલમા વધૂ શબ્દનું વિગ્રેષણ અવસિતા શબ્દ છે,
 એનો અર્થ વકારેકરિ સિત એટલે રહિત થયાથી વધૂ શબ્દનો વધૂ શબ્દ થાયને
 તે યોગ્ય છે

આ વૃત્તમા, સ્ત્રીને હર્પસમૂહ ઉત્પાદન કરનારી, અને પુરુષના મનનેવિપે રમ
 ણ કરનારી કહીછે, એ શૃંગાર રસ છે, અને એ વધૂ નથી પણ કામદેવના રથની ધુરી
 છે, એમ જાણીને તું ત્યાગ કર, એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૩૨ ॥

મદ્ધાક્રાતાવૃત્તમ્ ॥ પ્રીતિ તન્વત્યનલસદ્દશો યાસ્તરુણ્ય
 સ્તવૈતા દેહધુત્યા કનકનિઞયા યોતિતાશા વિવેકિન્ ॥
 સત્ય તાસામનલસદ્દશા સયમારામરાજ્યા માનૂ પા
 ળ્વેપ્યસિ યદિ શિવાવાપ્તયે બદ્ધબુદ્ધિ ॥ ૩૩ ॥

અર્થ - હે પિંચેકયાન પુરુષ, જેની અનલસ એટલે આલસ્ય રહિત દૃષ્ટિ છે, અને

જેની સુંવર્ણના જેવી શરીરની કાંતીએ દિશાઓ પ્રકાશિત કરીતે, એવી તરુણ સ્ત્રીઓ તને હર્ષ ઉત્પન્ન કરેતે. તે અનલસદૃશ એટલે અગ્નિના જેવી સ્ત્રીઓની સત્તા સંયમ એટલે ચારિત્રરૂપ વનપરંપરાવિષે છે. એમ જાણ. અર્થાત્ જેમ અગ્નિસંપર્કેકરી વન દગ્ધ થાયતે, તેમ સ્ત્રીસંપર્કેકરી ચારિત્ર દગ્ધ થાયતે. જો મોક્ષપ્રાપ્તિની બુદ્ધિ તને થઈ હોય, તો સ્ત્રીઓની સમીપ પણ જતો નહી, આ પદ્યમાં અનલસદૃશ પદ વે ચાર આવ્યાંતે. તેનો અર્થ નોરો નોરો છે, એ ચમત્કાર જાણવો.

આ વૃત્તમાં. ચંચલદ્રષ્ટિવાલી સ્ત્રીના શરીરનો વર્ણ સોના જેવો હોય, તો પુરુષના મનમાં અતિ આનંદ ઉત્પન્ન કરેતે. એ શૃંગાર રસ છે; અને સ્ત્રી અગ્નિ જેવી છે. તે સંયમાદિક વનપરંપરાને વાલી જસ્મ કરનારી છે, માટે એનો તું ત્યાગ કર, એ વૈરાગ્ય રસ છે ॥ ૩૩ ॥

માલિનીવૃત્તમ ॥ ક ઇહ વિપયજોગં પુણ્યકર્માયશૂન્યં સ્પૃહ્ય
તિ વિપજોગં જાવયેસ્તત્તત્સ્ત્વમ્ ॥ સ્મરતિ ન કરણીયં મૂર્ધિ
તો યેન જંતુઃ પતતિ કુગતિર્ગતે નૈક્ષતે મોક્ષમાર્ગમ્ ॥ ૩૪ ॥

અર્થ:- આ સંસારનેવિષે કયો પુરુષ પુણ્યકર્મનો આવ એટલે લાજ. એપોકરી શૂન્ય એટલે રહિત જે વિપય જોગ એટલે પાંચ ઇન્દ્રિયના સુખની ઇચ્છા કરેતે, કેમકે એ જે વિપયજોગ છે, તે વિપજોગ એટલે વિપનરૂપ છે, જે વિપયજોગના યોગે મોહને પામેલો પ્રાણી, સ્મરણ કરવાયોગ્ય તે કરતો નથી. તેથી નરકરૂપ શ્વાહામાં પડેતે. તે ફરી મોક્ષમાર્ગને પામતો નથી, જેમ વિપ શ્વાનારા પુરુષને સ્મરણાદિ રહેતાં નથી, તેમ વિપયોપજોગ કરનારાને પણ સ્મરણાદિક રહેતાં નથી. આ પદ્યમાં વિપય જોગ જે છે તે વિપજોગ છે, એમ કહ્યું; તે આમ.- વિપયોપજોગી પદનું યશૂન્ય એ વિજોપણ છે, એનો અર્થ ચકારેકરી શૂન્ય એટલે રહિત થાયતે; એમ ચકારરહિત જે વિપયજોગ તે વિપજોગ છે, તે યોગ્ય છે.

આ વૃત્તમાં, પાંચે વિપયોનો તિરસ્કાર કહ્યો છે, તેઓનું મૂલ કારણ સ્ત્રી વિપય સુખ શાસ્ત્રોમાં કહ્યુંતે, તે આન્લોકમાં યદ્યપિ પ્રગટ કહ્યું નથી તથાપિ અર્થાત્ સિદ્ધ થાયતે, તેથી એ શૃંગાર રસ છે; અને વિપયજોગને વિપજોગ કહ્યાંતે એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૩૪ ॥

ઉપજાતિવૃત્તમ્ ॥ સર્વે મુખં વૈષયિકં યદેતદાજ્ઞાસતે તન્નરકાં
તમંત ॥ સત્યં તદ્દુઃસર્પદંધપ્રવંધનિવંધનત્વાન્નરકાંતમેવ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ - હે પુરુષ, જો તને મુક્તિરૂપ નગરી પ્રત્યે જવાની અનિરુચિ હોય, તૂ કામરૂપ ગજશિશુને ક્રીડાને અર્થે, ત્રિહારત્રિપે યોગ્ય એવા આ સ્ત્રી સ્થલી એટલે ચૂમિ, તેને તૂ દૂર મૂકીદે જો તૂ એ ચૂમિને મુકીશ નહીં, તો પ પ્રવજ વાણુ એ કરી વિસ્તારને પામેલા વ્યામોહરૂપ રજ કણો તારા નેત્રોમાં પડશે તેથી માર્ગ સૂઝનાર નથી અર્થાત્ મોહમાર્ગ મલનાર નથી આશોમા ધૂન ગવાશે માર્ગને જોઈ શકાતુ નથી એ પ્રસિદ્ધ છે, એમ સસારરૂપ અરણ્યમા ધ્રમણ કરીશ.

આ વૃત્તમા, કામને હસ્તિનાવાલક જેવો કદ્યોત્તે તેને ક્રીડા કરવાને સ્ત્રી નિત્ય રૂપ પૃથ્વી છે, અર્થાત્ કામક્રીડાનુ સ્થાન જે સ્ત્રીના નિત્ય કહ્યા છે એ શુગારસ છે, અને એ પૃથ્વીનેવિપે યૌવનના યોગે નેત્રોનેત્રિપે રજ કણો પમચાથી માર્ગ સૂઝ નથી, અર્થાત્ સ્ત્રી નિત્યરૂપ ચૂમિનેવિપે જે પુરુષ આવી જાય છે તે પ્રિયરૂપ રજ કણો ફોકરી હૃદયાય થઈ જાય છે માટે એ ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે એ વૈરાગ્યસ છે ॥ ૩૫ ॥

માલિનીવૃત્તમ્ ॥ શમધનમપદ્ધતુ કામચૌરપ્રચાર વિરચયતિ
નિકામં કામિની યામિનીયમ્ ॥ સપટિ વિદધતી યા મોહ
નિઘાસમુઘા જનયતિ જનમત સર્વચૈતન્યશૂન્યમ્ ॥ ૪૦ ॥

અર્થ - આ કામિનીરૂપ યામિની એટલે રાત્રિ, ઉપશમરૂપ ધન હરણ કરવાને સાધુ કામરૂપ ચોરનો અત્યંત પ્રચાર પ્રગટ કરે છે, તથા મોહરૂપ નિઘાની સમૃદ્ધિ કરનારી જે એ રાત્રિ, તે જન એટલે મનુષ્યોને અત કરણનેવિપે સર્વ ચૈતન્ય થકી રહિત કરે છે જેમ રાત્રિનેવિપે સર્વ મનુષ્ય નિદ્રિત થતા હવ્ય હરણ કરવાસાધુ ચોર ક્રિયા છે તેની પટે જાણી લેવું

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીને મોહ ઉત્પન્ન કરનારી રાત્રિ કહી છે, ને કામને ચોર કહ્યો છે અર્થાત્ સ્ત્રી કામોત્પત્તિ કરનારી છે, એ શુગારસ છે, અને એ રાત્રિનેવિપે મનુષ્ય ધ્રમણ કરે તો કામરૂપ ચોરના સપાટામા આવી પોતાની સપત્તિ તથા પ્રાણ પ્રમુખ સર્વે સ્વોર્ષ દિવે છે, માટે એનો ત્યાગ કરવો યોગ્ય છે એ વૈરાગ્ય સ છે ॥ ૪૦ ॥

ઉપજાતિવૃત્તમ્ ॥ મૃગેક્ષણા નૂનમસાવસીમા ઝીમાટવી બુદ્ધિમતામતી
ત્યા ॥ યદ્વાહુવહ્નીજિરનગજિહ્વા વધ્વા નરાન્ લજ્જયતે ન મુક્તિમ્ ॥ ૪૧ ॥

અર્થ - ને બુદ્ધિમાન પુરુષોને અતિક્રમણ કરવા યોગ્ય નથી, જેને મર્પાદા નથી, જેના મૃગના જેવા નેત્ર છે, એવી આ સ્ત્રી તે નષ્ટકર વન છે, જેની વાહુજતા એ સ્ત્રી,

કામરૂપ જીત, મનુષ્યોને વાંધીને ફરી ઝોટી મૂકતો નથી, અર્થાત્ વાંધેજોને વાંધેજો જ રહેવા દિયે છે જેમ અગ્નિમા માગે ચાલનારા લોકોને ચોર, વેંજિવડે વાંધીને તેઓનું નર્વસ દરણ કરી લીધે છે. તેમજ મૃગકળા સ્ત્રી પોતાની વાદુજતાએ કેવળે વિષ વેંધન કર્યા પછી પુરુષને મૂકતી નથી.

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીને મર્યાદારહિત કહી, તેથી દ્વાવજાય સૂચવ્યા છે. સ્ત્રીને વનરૂપ ઝટ્ટી ને તેની જુલાને લતારૂપ કહી, એમાં કોઈ પુરુષ સપડાય તો ફની પડે છે, અર્થાત્ સ્ત્રીએ જુલાવડે આજિંગન રુપેનતાં તેથી પુરુષ તૂટી શકતો નથી, એ શૃંગાર રસ છે. અને એ વનમાં કામરૂપ ચોંગડા વગેરે તે મોહમાર્ગે જનારા પુરુષનું ધર્મ થન પ્રમુગ્ય હરણ કરી લેનાર છે, માટે ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે, એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૪૧ ॥

શિશ્વરિણીવૃત્તમ્ ॥ ઇયં વારં વારં યુતિતુલિતરોલંબવલયં ન વક્રં
ભૂચક્રં ચલયતિ મૃગાક્તી મમ પુરઃ ॥ કુર્ચીકારાગારાપસરણમાતિ
માં રસ્વલયિતું પ્રપંચત્પંચેપોર્વદતિ નિવડં લોહનિગડમ્ ॥ ૪૨ ॥

અર્થ— આ મૃગલોચના જે સ્ત્રી છે. તેનું જે વાંકું ટુકુટિચક્ર છે, તે જમરાઓના જેવું કાંતિવાલું છે, તે મારી માથે વાગવા ચચલ કરે છે, એમ નથી; પણ નરગી બુદ્ધિરૂપ કાગ્યદ્વય દૂર નાગી જવાની ઇચ્છાવાળો જે હું હું, તેમને નાગી જવા ન વેતાં કામના પ્રપંચ યુક્ત હુ સહ જે લોચંમની વેડી ધારણ કરેલી છે, અર્થાત્ જેમ ચોરને વેંમી નાચીને વેંટીલાનામા નાચે છે. તેમજ મને પણ વશ કરવા સારુ આ સ્ત્રી ટુકુટી ચક્રરૂપ કામદેવની લોચંમની વેડી ધારણ કરે છે.

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીનું ટુકુટિચક્ર એવું છે કે જે પુરુષ તેના ફાસામાં આવે તે ફરી તૂટી શકતો નથી, અર્થાત્ અતિ મોહ ઉત્પન્ન કરનારું છે, એ શૃંગાર રસ છે; અને સ્ત્રીનું ટુકુટિચક્ર કામ દેવની લોહની વેંમી છે, માટે તેનો ત્યાગ કરવો જોયે એ વૈરાગ્ય રસ છે. ॥ ૪૨ ॥

મંદાક્રાંતા વૃત્તમ્ ॥ યામોન્યત્ર હુતતરમિતો મિત્ર યત્કંઠપીઠે નાયં
દ્વારશ્રક્તિદ્ધરિણીલોચનાયા ચકાસ્તિ ॥ નાઝીરંધ્રે વિદિતવસતિ
યૌંસ્તિ કંદર્પસર્પસ્તન્મુક્તોયં સ્ફુરતિ રુચિરઃ કિંતુ નિર્મોકપટઃ ॥ ૪૩ ॥

અર્થ—હે મિત્ર, આ આપણે સ્થાનકને મૂકીને જલદી વીજે ઠેકાણે જવું જોયે. કે મકે ટપાવાન થણી હરિણીના નેત્રના જેવા જેનાં નેત્ર છે, એવી સ્ત્રીઓના કંઠમાં જે

આ હાર શોને છે, તે હાર નથી, કિંતુ નાનિરૂપ રઘનેવિપે રહેનારો જે
 પે, તેણે મૂકેલું આ મનોહર નિર્મોકપટ્ટ એટલે કચુક દીગમાં આવેતે,
 તેકાણુ મૂકીને વીજે તેકાણે નાગી જવાની સૂચના કરેતે સર્પનું કચુક
 દેતું છે, માટે નાનિરૂપ જે કામરૂપ સર્પને રહેવાનું રાખતું, અને આ હારૂપ
 કચુક છે, એમ જાણીને નાશી જતું યોગ્ય છે

આ વૃત્તમાં, સ્ત્રીઓના કવના હારની શોના કહીતે, તથા નાનિરૂપ વર્ણન
 છે, એ શૃંગારરસ છે, અને એ વસ્ત્રે હુ સ્વના સાધન હોવાથી ત્યાગ કરવા યોગ્ય
 એ વેરાગ્યરસ છે ॥ ૪૩ ॥

વસતતિલકા વૃત્તમ્ ॥ ચ કામકામલવિલુપવિવેકચક્ર
 સ્વર્ગાપવર્ગપુરમાર્ગમવીક્ષ્યમાણ. ॥ જ્ઞાનાંજન પ્રતિ નિરા
 દરતામુપેતિ ભ્રાત. પતિપ્યતિ સ નીમજવાધુકૂપે ॥ ૪૪ ॥

અર્થ - જે પુરુષના ચિત્તરૂપ ચક્ર કામરૂપ કામજ એટલે નેત્ર રોગેકરી યસને
 તે માર્ગ અને અપવર્ગ એટલે મોહરૂપ નગરનો માર્ગ જોઈ શકતો નથી, એમતી જે
 પુરુષ જ્ઞાનરૂપ અજનનો આદર કરતો નથી, તે પુરુષ નયકર સંસારરૂપ અજ
 પમાં પડેતે, જેમ કમજાના રોગેકરીને જેના નેત્રો યસ થયલાં હોય, તે જા
 યોનિરિપે અજન નાગ્યગાનો અનાદર કરે તો અધ કૃપમાં પડી જાય, તેમ જ્ઞા
 નનો જે નિગદર કરેતે, તે આ સંસારરૂપ આગ્રજા કૃપમાં પડેતે

આ વૃત્તમાં, કામને નેત્ર રોગના જેવો કહ્યોતે, એટલે જેને કામનો પ્રભુ
 પ્રાગ પાપતે તે કાંઈ જોઈ શકતો નથી, તેમ કામરૂપ નેત્ર રોગના યાગે પુર
 નિનંદ પાપતે, જ્યાં કામની મહિમા છે, તે શૃંગારરસ છે, અને કામ પ્રભુ આ
 સંસારરૂપ આગ્રજા કૃપમાં પડેતે, માટે ત્યાગ કરવાયોગ્ય છે, એ વેરાગ્યરસ છે ॥ ૪૪ ॥

શિશ્વરિણી વૃત્તમ્ ॥ નગરણ્ય મુક્ત્યા યદિ જિગમિપુર્મક્તિનગરીં ત
 દાનોં માત્રાપોરિપયરિપટ્ટકેપુ વસતિમ્ ॥ યતશ્ચાયાપ્યેપા પ્રથમ
 નિ મહામોદમચિગદય જતુર્યસ્માત્પદમપિ ન ગતુ પ્રજવતિ ॥ ૪૫ ॥

અર્થ - હું પુરુષ, જો તું નગરવીને મૂકીને મુક્તિ નગરીપ્રતે જાગતી જા
 નો હો, તો વિષયરૂપ ચિત્તરૂપે રસતિ નહીં કર કમલ આ પૂજની
 આ મહામોદના ચિત્તરૂપે પમાડેતે એ વિષયરૂપની ગાયના રસ પા

શૃંગારવૈરાગ્યતરંગિણી.

૫

હ કારક છે. એ કારણ માટે આ પ્રાણી એક પગલું પણ ચાલવાને સમર્થ થતો નથી. તેમ વનને વિષે વિષવૃક્ષની નીચે વેટેલો પુરુષ, મત્ત થયેલો હોય છે, તે વચ્ચે તે ન મૂકીને નગરમાં જવાની ઇચ્છા કરે તો એક પગલું, પણ નાચી શકાતું નથી. મા મોક્ષની ઇચ્છા કરનારા પુરુષે વિષયસેવન કરવાની બુદ્ધિ કરવી નહીં. આ વૃત્તમાં, વિષયના સેવન થકી પુરુષ કામાંધ થઈ જાય છે, એમ કહ્યું છે તે શું રસ છે, અને તે સર્વથા ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે એમ કહ્યું છે તે વૈરાગ્યરસ છે. ઉપજાતિવૃત્તમ્ ॥ સોમપ્રજાચાર્યમજ્ઞા ચ યન્ન પુંસાં તમઃ પંકમપાકરોતિ ॥ તદપ્યમુષ્મિન્નુપદેશલેશે નિશમ્યમાને નિશમેતિ નાશમ્ ॥ ૪૬ ॥

इति श्रीशतार्थवृत्तिकारश्रीसोमप्रज्ञाचार्यविरचिता

शृंगारवैराग्यतरंगिणी समाप्ता.

અર્થ:-સોમપ્રજ્ઞા એટલે ચંદ્રકાંતિ, અને અર્યમજ્ઞા એટલે સૂર્યકાંતિ જે મનુષ્યો નો તમઃ પંક એટલે અજ્ઞાનાંધકારસમૂહ દૂર કરતા નથી, તે પણ આ અલ્પ ઉપદેશ શ્રવણ કહ્યો તતાં નાશને પામે છે, અર્થાત્ ચંદ્રકાંતિ તથા સૂર્યકાંતિ અજ્ઞાનરૂપ અંધકારનો નાશ કરવાને સમર્થ થતી નથી, અને આ ઉપદેશ અંતરનો અંધકાર મટાડવાને સમર્થ છે એથી આ ઉપદેશ અતિ ઉત્કૃષ્ટ છે. આ પદ્યમાં અંધકર્તા એ પોતાનું સોમપ્રજ્ઞાચાર્ય એવું નામ ચાતુર્યે કરી ગોપન કરેલું છે, તે જ્ઞાતાઓએ જાણી લેવું. ॥ ૪૬ ॥

આ અંચનું નામ અંધકર્તાએ શૃંગારવૈરાગ્યતરંગિણી રાખ્યું છે, એનો અર્થ શૃંગાર અને વૈરાગ્યરૂપ તરંગોવાળી નદી, એવો થાય છે. તે નદીના વચ્ચે પ્રકાર નંદલાલ નામના ટીકાકર્તાએ સ્પષ્ટરીતે દર્શાવ્યા છે, તેનો જ ખાવ લઈને આ અમે અર્થ કહ્યો છે. અંધકર્તાએ ટીકાકર્તાએ ત્રણ શ્લોક રાખ્યા છે તે આ પ્રમાણે:-
સંવત્સરદિપ્તિપુર્ણાહુતિસ્ય માસે માર્ગે ત્રયોદશમિતે દિવસે નૃગો ચ ॥ સ્વપ્ના તરી રચિતા સુખવોધિકાર્યા શ્લેષાયહસ્તરતરંગિણિકાસુગાત્રે ॥ ૧ ॥ આગારાનાન્નિ ગરે નંદલાલેન ધીમતા ॥ દાનવિગ્નાલશિષ્યાનુરોધેન રૂપયા ગુરોઃ ॥ ૨ ॥ યુગ્મમ્ ॥ મપ્રજ્ઞાચાર્યકૃતિ સુહર્ગમાં વિવૃણ્વતા સ્વપ્નધિયા મયાઽત્ર યત્ ॥ ન્યૂનાધિકોદ્દંકન વ્યવુદિતઃ કૃત્ત વિગોથ્યં કૃતિનિઃ રૂપાલુનિઃ ॥ ૩ ॥

इति श्रीशृंगारवैराग्यतरंगिणीनापांतरं समाप्तं

॥ अथ श्रीवीरस्तवनप्रारंभ ॥

स्व श्रेयससरसीरुह, सूर श्रीवीर ऋषिवर सेव ॥ सविगेपहर्षरसवत्,
 व्यूहसेव्याऽहि ॥ १ ॥ अश्वोवसीयससर, गोपसहस्रागुराश्रय सहस्रो ॥
 लालसा वो, चूयाह्वयशो वशी वीर ॥ २ ॥ विषयाशीविषवीश्वर, हितारस समस्त
 रिहृशिशिर ॥ शिवम्य रोपशर्वर, सहाररवे शिवाय म्या ॥ ३ ॥ आगमव वि
 वशी, प्रिलासलीला पिहाय सुरयोपा ॥ य शिश्रियु स्वरीशा श्रीवीर श्रेयस
 य ॥ ४ ॥ हरहासहसशशिहा, रहारियगमो शिवपिसत्रययो ॥ इहे वरिवम्य
 वीरेगम्यान्हितारसयो ॥ ५ ॥ जीजसरोवरलहरी, विहारशिशिरा अस्तवरीयो व ।
 वीरम्य व्याहारा, न्हियासुरशरीरशौर्यहरा ॥ ६ ॥ उरुसशयगलस्वरु, रहिहा वीर
 यो वरवृषाम ॥ अयसेयाह्वीत्य वा, वर्परुहचारिवाहरव ॥ ७ ॥ सरलाशया सु
 ता, रिरस्तय श्रायसश्रिया सह ये ॥ येपा श्रीवीरेश्वर, सेवारस एव हर्षाय ॥ ८ ॥
 शिवाजयसरसी, वरलापर सर्वप्रियप्रिह्वाम्या ॥ सवरसारसवासर, सर्वेपा लानवी
 य ॥ ९ ॥ शीजश्रियो प्रियाहावसरे विधाश्रयो रसावलये ॥ आवर्प वसुवर्षे
 शा प्रिगान्तरयरासी ॥ १० ॥ आगसे सहसाह, वासवसेवार्ह शिवरस्तानहरे ॥
 हरिश्रसायसाय, अयसायायासविरहवर ॥ ११ ॥ अहुरूपयोविगारु, श्रीमस्त
 द्विशिशिरसेहयो ॥ अशरारुस्वाश्रयी, लाम्यविलासविजोलयति ॥ १२ ॥
 रसजिनराजे, गोपे ऋषिर्गर्वजोयइ वीर ॥ सर्वांगालासियशो, राशिरहितार
 ला ॥ १३ ॥ उरतिशयाजु श्रेय, श्रिया अस्तवरसरोरुहगशीव ॥ रायाव
 यावह, रसाविहार ससेयाया ॥ १४ ॥ सदानिक ॥ अविपहशिर शुन,
 सेहो प्रियवर्षरिवारस्य ॥ व्याहरति वृपरहस्य, शस्याय शरीरिवितराय ॥ १५ ॥
 सुमार, म्बरहार्यगिगेविजोलसेव्यान्हे ॥ सह्रति हेजयाह, सिहइव व
 ॥ १६ ॥ शिशिरागुशिशिरसेहये, रायव्यवहारजाजसेरुपे ॥ सश्री
 दा-प्रिजीजसतिवरै ॥ १७ ॥ उल्लासय स्वसेवारसशीजे प्रिशि शिवाव
 ति मध्विषयहजाहज, लहरीसहारसुशिरिय ॥ १८ ॥ अयसी वगयनि
 अये - हे सुगहिबिगा ॥ ये सह रसानयाऽहा, सि हारहृरस्तानाम
 रतो हो, तो विषगसुरागार्यवीर्यशान्ति य ॥ वीरयश
 या पण महामोहनस्य सूरिपर, विहाय आशारसाविहारियशा ॥

हरिः, सुशैलशिलाविनालोराः ॥ २१ ॥ सुश्रूषुगिष्यविस्तर, श्रव. सुहर्परस्तवर्षिसंरा
 वः ॥ अविजयवर्षैश्वर्य, श्रीयोपाश्वेपरस्तविवशः ॥ २२ ॥ सैपोऽस्तहायवीरः, शिवा
 ग्वाराहवेष्वास्तहेषु ॥ विश्वस्य सरोर्वीरुद्, आयुष्य. श्रेयसां वीरः ॥ २३ ॥ संसारो
 रविपालय, वारिविशोर्षावद्भ्यवाहो वः ॥ अब्याह्वीजाऽजससुर, विजयाहावाऽविषय
 शीज. ॥ २४ ॥ पंचजिः कुलकं ॥ अह्नियोऽजसस्य गिष्या, वचबलवम्याऽचविग्रहवि
 रसस्य ॥ श्रीवीर वीर्यग्या छेद्या अश्रेयसीरस्य ॥ २५ ॥ वः पंचवर्गपरिहारमनो
 हमेतच्चेतश्चमत्कृतिकर गुणकीर्तनं तं ॥ जिह्वाग्रवर्ति वित्तनांति विषदितानाः श्री
 वीरनाम्ययुजि न प्रजवंति तस्मिन् ॥ २६ ॥ इति पंचवर्गपरिहारेण श्रीजिनप्रजसु
 गृह्यतश्रीवीरस्तवनं समाप्तम् ॥

श ॥ तत्रापि नीतिं दधती शलाकोव्याजेन जग्राह तृणं नु वक्त्रे ॥ १२ ॥
 रसजालसत्त्वात् तद्वाधिनीं केवलबोधजक्षीं ॥ अप्यायतामादरिणीं वरीं
 य मत्वा त्वमिव त्वमस्या ॥ १३ ॥ अपोढपके कविनिर्निपेक्ष्ये
 जगजाले ॥ विनो नवधादमुखगगनपूरे दुर्वादिपूगास्तृणवचरति ॥ १४ ॥
 मये दिग्बलये समतात् यश शशाकेन रुते ध्रुव ते ॥ कुहूचनि केवलमेव
 पिकानां शरणीचकार ॥ १५ ॥ जगत्रयोज्ञासि यशस्तवेतत् क स्पृक्षता
 ६ ॥ यस्यापराधेऽपि तृणस्य नैव प्रजाप्रजावो लनतेऽवकाश ॥ १६ ॥
 रुढिमात्र त्वन्नाम्नि तु श्रीर्वसतीति मुष्टि ॥ कुतोऽन्यथा तद्रूपदीक्षितानां पु
 ति नित्यमृद्धि ॥ १७ ॥ वसुनूतिसुतोपि कौतुक वसुनूतेर्जनक प्रणेशुपां ॥
 न्ननवोपि वर्तते कथमगीरुतसर्वमगल ॥ १८ ॥ नाथ करोपि वृषमीश
 धत्से सदा स यमपाशमपि प्रचेता ॥ श्रीदोपि सूत्रितयमालयवासकेनिस्त्व
 हरमे हरहेतिपातं ॥ १९ ॥ यत्तपत्यपि कलौ जिनप्रनाचार्यमत्रमनुगीनतां
 ॥ हेतुताऽत्र खलु तत्त्ववेकताध्यानपारमितयैव गृह्यते ॥ २० ॥ मयेव दुर्दैव शमशितु
 जूलुमहिमा सुतस्त्व लेशेन श्रुतरथधुरा गांतमगुरो ॥ कुरुद्योतं क्लीवदिनपतिसुधा
 मनिमे प्रनो विद्यामत्र प्रनव नवतो गीतम नम ॥ २१ ॥ इति श्रीगीतमस्तवन समाप्तम्

॥ अथ नेमिस्तवनं क्रियागुप्त ॥

श्रीहरिकुजहीराकर, वज्रमणिर्वज्रपाणिना प्रणत ॥ त्वमवद्यमुक्त नेमे, प्रणमु
 गोमुपीमण्डनां ॥ १ ॥ अथ ॥ मयि प्रसादप्रवण कृपानिधे विधेहि शैवेय निज मन
 या ॥ यथा जगन्नाथ मधुव्रत व्रतं नवे नवे तारकपादपद्मयो ॥ २ ॥ नवे नयेन नेमे क
 यशमौक्तिक श्रियानिवासस्तव पादपंकज ॥ ३ ॥ स्वोर्मिसघटविघटितात्मना तेनापि
 गनीरतमे नवानुर्था ॥ ४ ॥ आति ॥ दुर्नयाणैवमहातरीनिजा स्यात्पदोपहितवसु
 विस्तरा ॥ पातकानि जगदीरितागिराऽजनु जातशिवदानलालसा ॥ ५ ॥ अथ ॥
 प्रेखन्नखश्रेणिमयूखलेखा निर्वासिताशावलयाधकार ॥ श्रवार्यसौदर्यविनास पद
 तगामिपुग्म शरण प्रपद्ये ॥ ६ ॥ गे ॥ यस्त्वया कञ्जुपथ सतामतो देवपंडितकुर्वी
 यर्ग ॥ तं प्रपद्य निरयद्यमुद्यता नेदयति ननु मुक्तिपुरीं शार्क ॥ ७ ॥ कदे ॥ वरिवन्ता
 विद्यां यन्ते सद्बिवेकविनास्त ॥ तस्यानिमुखमीरुते न जातु सुखसपद ॥ ८ ॥ अथ ॥
 कर्मरक्षापत्नीपापं तावक दुर्नयाहठतित्रासन शासन ॥ ये प्रपन्ना गुणस्तदिना
 देहिनस्ते सुगगय्यड खानि सुश्रियां ॥ ९ ॥ अथ ॥ विजवराज्यकनामुग्म
 जनावरमणीगमणीनिरल मम ॥ इति पदांशुरुहस्मरण चते गिरि च तय्यगुणमव

नं तव ॥ ९ ॥ चते ॥ जंगकनश्रवणपुटाभृतष्ठटां तमोपहां सुलजितरा
गपेशलां ॥ उदीरयन् गिरमिलदेशनावनावरा गतामयसुखसंपदां सतां ॥
॥ १० ॥ श्रराः ॥ जव्यान् जवत्रमणनीरुक्चित्तवृत्तीन् सदेशनानिरनितस्त्वमुरुप्र
जावः ॥ दोषासमागमनिमीलितमन्त्रखंडमाभासयेन्न किमुर्ध्मिनिर्गुमाजी ॥ ११ ॥
श्रावः ॥ नूत्यानिनूतपुस्तूतपुराजिरामतां कुर्वन्ति संततमहोत्सवजाजमुर्वरां ॥
स्वद्वंद्वदंष्ट्रमयानि महाभुतानि ते कल्याणकानि तुवनेन विभाव्य चेतसा ॥ १२ ॥
श्रयानि ॥ नास्त्वया प्रमरविप्रमवर्णो हे मुनींश्च वपुषि प्रचरिषुः ॥ पापशात्रवनिव
हणकल ध्यानसंततिरिवाश्रितमूर्तिः ॥ १३ ॥ ऊहे ॥ दुर्वोधं मे सपदि पदकीनूत
वास्तोः पते सद्गुणश्रेणीकुवलयवनदयामलज्जायकाय ॥ आकांमाराद्रुवनजयिनि
र्यस्य ते ब्रह्मवर्म स्वैः कादर्वर्न खलु मदनः स्प्रष्टुमप्यहमीष्ट ॥ १४ ॥ उय ॥ नाष्टानो
दनिनादयादवकुलश्रीकंठपीठीनुवन् मुक्ताहारमहारथं रतिपतिं निर्जित्य जनाजिरे
॥ कीर्तिं कैरवकोमलामधिगत त्वामेव देव प्रभुं श्रीमन्नेमिजिनेंश्चंश्च शरण नीरुर्न
वारातितः ॥ १५ ॥ एमि ॥ सेवाहेवाकिनः स्युस्तव पदयुगले येऽत्र नक्तिप्रयुक्तास्तेपां
देवाः सदा पिप्रति हतविपदः संपदः सुप्रसन्नाः ॥ चिंतारत्नं प्रयत्नात् करतलकलि
तं कुर्वतां सर्वकालं कालं नेतर्नराणामटति सुवटतां नो मनोराज्यसिद्धिः ॥ १६ ॥ पि
प्रति ॥ जवताऽऽरि जयोऽहुरैर्यशःप्रसरैः शुक्लतया जगत्रयं ॥ जिनसिद्धिरिति प्रसिद्धिना
क् सुखसाम्राज्यमयी महापुरी ॥ १७ ॥ श्रारि ॥ श्रवगव्वतरां स्वसेवकं मां जगवन्
यां च शिवस्य वर्तिनीं त्वं ॥ करुणार्द्रमनाः कुरु प्रसादं मयि तस्याः सपदि प्रकाश
नेन ॥ १८ ॥ श्रवक् ॥ मरकतकमनीयकांतिकाय त्वमजिनतेंश्च किरीटयष्टितांहे ॥
चिरमिन मम चंचरीकचर्या हृदय कुशेशयकोशमन्वजत्वं ॥ १९ ॥ श्रय ॥ निखिलज
गतां गोप्ता गुप्तक्रियास्तवसूत्रणादिति कृतनुतिः सानंदं श्रीजिनप्रजसूरीजिः ॥ नय
तु जवतां जेतुं नूयो जवत्रमनंजव जयमजयदो जीमः श्रीमद्विवातनयः प्रभुः ॥ २० ॥
इति श्रीनेमिजितस्तवनं क्रियागुप्तं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीविर्दमानस्तवनप्रारंभः ॥

कमारिक्रमनिर्यदापगायागद्युद्धविराट्ठदव्वि ॥ उंदोर्निर्विधिरधीरधीः स्तोष्येऽहं
चरमं जिनेश्वरं ॥ १ ॥ ब्रजोऽस्यनेतन्त्य दुर्नयालीनिनाशनं शान्तनमाश्रितो यः ॥ त
स्येवज्जापुयमाविरन्ति ह कर्मशंखेऽज्जिदाविधाने ॥ २ ॥ क्रिमकमाश्रयकरं न ते यत्
गुप्पंयथोप्येव विज्ञेयवित् ॥ त्यक्तोपजातिव्रमणानिजापस्त्वदंगनोऽंगयमनुप्रयानि
॥ ३ ॥ यः मृजत्यलर सौरजसारैरंजुंस्तव पदांजुजपूजां ॥ प्रत्य तस्य विवि देवम्

गाढ्यं स्वागतानि निगदन्ति सराग ॥ ४ ॥ य ॥
 नोगजगिन्नुत् ॥ राज्यक्रदिरुपनन्नमीति तं ननमीति तव य पर्दा मुदा ॥
 किनिकायकरप्रहृतानां संप्रसरन् गगने मरुजानां ॥ जन्ममहे तव कस्य
 दत्तमदो धकधोरुतिनाद ॥ ५ ॥ ये नक्त्यात्तत्रमरविलसिता जङ्घ
 विनो ॥ ते श्रेय श्रीर्मधुरमधुरसास्वादो सादात् समजनि रुतिनि ॥ ६ ॥
 तत्वारोपलोपप्रवीणा प्रवहप्राणित्राणसस्याधुरीणा ॥ आङ्गा धत्ते मोनिता
 तुश्रेणि श्रद्धाशाजिनी तावकीनां ॥ ७ ॥ वसुधाम सुधामयवक्र विशो
 माडियते सुवि य ॥ स सुखानि सुखानिरिवोद्यमणीन् विनृते परितो
 जर ॥ ८ ॥ स्वग्विणी कुडलत्राजिगह्नस्थला तारहारद्युतिद्योतिवहस्तग ॥
 राखमलानामखडादरा पादपीठे लुवत्तावके पावके ॥ ९ ॥ कृष्णवै
 श्रीभुजगप्रयात विवृद्धि शुभ कर्म पुता ॥ जवन्नाममत्रस्य यथापुत्र
 तिष्ठुरापादिता यै ॥ १० ॥ द्रुतविलङ्घितमध्यरवध्वनद् विष
 ॥ कुसुमवर्षचितं तव देशनावनितल कङ्कैत्य न मोदते ॥ ११ ॥ सुकु
 एनुता हृदये प्रमिताकुरापि बत वाक् जवत ॥ अनियन्त्या प्रतिपफान
 नितोऽर्थतश्च जगदर्च्यधिया ॥ १२ ॥ जगत्प्रजो नक्तिनरादनुदिजा
 पहत्य रुत्यवित् ॥ नरैश्चशस्यमचीरुचचीपतिर्जवतं हरिनैगमेपिणा ॥
 ते निखिलनयाविरोयिनीना डुर्बोधदुभदलने कुवारिकाणां ॥ माहात्म्य ४
 प्रहर्षिणीता निर्वक्तु कश्य यथावदस्तु शक्र ॥ १३ ॥ सिद्धार्थराजकुलनदनपारि
 त न त्राम्यति क तव कीर्तिरपारिजात ॥ वर्णेन दुग्धमधुरेण मतोजनानि
 क्षता स्थिरतया सुमनोजनाऽग ॥ १४ ॥ अति महति जवोर्मीमानिनीह प्रम
 जननमरणवीच्या घातदोदूयमाना ॥ कथमपि पृथुपुण्या प्राणिन प्राप्नुवन्ति
 हणमिष केचिडासन तावकीन ॥ १५ ॥ लवणिमतर्जितस्मरपुरधिरूपदपा
 टाहलकशरविष्कामिमर्मा ॥ कनकमणीमयाजरणरश्मिरजितागी व्यजयत वधि
 नी न जवत समाधिमुद्रा ॥ १६ ॥ प्रबोध नव्यानोरुहवनमधीशाधिगमयन्
 रन् मोहध्वानं परसमयतारा कवलयन् ॥ निविष्ट सिंहासन्यलमननजामदन्त
 तो जवानानातिस्मोदयशिखरिणीव द्युतिपति ॥ १७ ॥ अमितदमितस्वाता
 यनुरगमसगमत्रिदशहरणीनेत्रो नेत्रत्रिजागविलोकितै ॥ तव जिन मन शके हन्
 मनागपि न स्वसाञ्जयितुमल कि हेमाङ्गि युगातमहाबला ॥ १८ ॥ दारिद्र्यात्
 रिजवजनुर्विस्वतामृत्पुङ्ख खरातो के के न तव बलवदेवसेवां प्रपन्ना ॥ किं म्यात्त

प्रथमनपदोर्गेयधन्योपयुक्ता मंदाक्रांता जगति जनता दुःमहेनामयेन ॥ २१ ॥
 गृहितनिशाकगुणप्रज्ञा जैत्रकीर्तिवदायवजितनिखिजत्रिजोकीतजं श्रव्योपा
 ॥ सरजनविनमस्तुराथीगृधामणिज्योतिषामरुणितपदपीठमूर्तिरेष्यव्विस्त
 प्रज्ञो ॥ २२ ॥ विघ्राणो नखविक्रियां नयकरीं धूतोद्धनवाजधीर्गदं गव्य
 नीचकैः प्रकटयन् नृयोवनीकादृत ॥ त्वन्नक्त्या नृतकोप्यवाप्य नृपतां मांसाद
 वर्धयन् धत्तेऽनेकपराजिद्वर्षदलने शार्दूलविक्रीडिनं ॥ २३ ॥ विद्यामर्त्रेण काये सु
 तस्निरलं वित्तेन च मृतं पर्याप्तं राज्यलक्ष्म्या कृतममरतया ह्यास्तां सुवदना ॥ स्मृ
 तैवेका तु नक्तिस्त्वयि मम मनसि ध्वस्ताखिलमजा कैवल्यश्रीर्यया स्यात् करतलनिज
 ॥ साऽन्हाय जगवन् ॥ २४ ॥ श्रीवीरः सर्वदिकैः कनकरुचितनूरोचिरुद्दीप्रदीपैर्मग
 रः सोऽस्तु दीपोत्सव इव जगदानंदसंदर्भकंदः ॥ सूक्तिजैनप्रणीयं मृडविगदपदा स्वग्र
 धीयमाना नय्यानां नय्यनूर्त्य नवतु नवतुदे नावनाजावितानां ॥ २५ ॥ इति
 वर्द्धमान स्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ चतुर्विंशतिजिनस्तवनं ॥

कनककांतिधनुः शतपंचकोत्थितवृषांकितदेहमुपास्महे ॥ रतिपतेर्जयिनं प्रथ
 मं जिनं नृवृषचं वृषचं वृषचंजिनः ॥ १ ॥ विरदजांति वांठितदायक क्रममुवत्रि
 दशानुरनायक ॥ स्तुतिपरः पुरुषो नवति क्षिता वजित राजितरा जितराग ते ॥ २ ॥ तुरग
 लांठनसंजव संजवत्यहरिदं जिन यत्र रसादहं ॥ हृदि दधे नणितीर्गुणचूरुहां
 शमहिता महितामहि तावकी ॥ ३ ॥ नवमहार्णवनिस्तरणोव्या त्वमजिनंदन
 देव निषेव्यसे ॥ व्रतनृतां कुगतेः स्मरनियहप्रसजया सजया सजयात्मना ॥ ४ ॥
 त्रिचुवनामितकामितपूरणे सुरतरोरुपमामतिगामुक्तां ॥ तव विजो नजते नवतः
 क्रमावसुमते सुमते सुमतेर्दद ॥ ५ ॥ धरनृपात्मज पंष्ट जिनेश्वर त्वयि कृतप्रण
 यः क्रियते पतिः ॥ रजस्ततः प्रथितार्थिदरिद्रि तोपरमया रमया रमयान्वितः ॥ ६ ॥
 यः शुभवतो नवतो नवतोदनं ॥ ७ ॥ कुनयकानननंजनकुंजराः शशिरुचे महसेन
 त प्रज्ञो ॥ निखिजजीवनिकायहितोक्तिजिः शुभवदा नवदा नवदागमाः ॥ ८ ॥
 धि विजित्य मनोनवमग्रहीन्मकरमंकमिपाद्वजमम्य यः ॥ स्तुतजनाः सविधिं
 दशां सुरस्तुतमसंतमसं तमसंस्तुत ॥ ९ ॥ दृढरयांगजशीतज शीतजद्युतिकजावि
 ता तव नारती ॥ मनसि कस्य न हर्षतनाथतां जिन ततान ततानततायिनी ॥ १० ॥

गाह्यं स्वागतानि निगदन्ति सराग ॥ ४ ॥ वाजिवारणरथो
 नोगजगिजृत् ॥ राज्यक्रुदिरुपनन्नमीति तं ननमीति तव य पदो मुदा ॥
 किनिकायकरप्रहताना सप्रसरन् गगते मरुजाना ॥ जन्ममहे तव कस्य
 दत्तमदो धकथोरुतिनाद ॥ ६ ॥ ये नक्तयात्तत्रमरविलसिता जङ्घ ॥
 विनो ॥ ते श्रेय श्रीर्मधुरमधुरसास्वादो सादात् समजनि कृतिनि ॥ ७ ॥
 तत्वारोपलोपप्रवीणां प्रवृहप्राणित्राणसस्थाधुरीणा ॥ आज्ञा धत्ते मोनिना
 तुश्रेणि श्रद्धाशाजिनी तावकीनां ॥ ८ ॥ वसुधाम सुधामयवक्र रिशो
 माड्यते छवि य ॥ स सुखानि सुखानिरिवोद्यमणीन् विजृते
 जर ॥ ९ ॥ स्रग्विणी कुडलप्राजिगद्वस्थला तारहारद्युतियोतिवहस्तग ॥
 राखमलानामखडादरा पादपीठे लुवत्तावके पावके ॥ १० ॥ कृणादेव तेषां
 श्रीचुजगप्रयातं विवृद्धिं शुच कर्म पुता ॥ नवन्नाममत्रस्य वर्णानुपूर्वा
 त्तिष्ठुरापादिता ये ॥ ११ ॥ द्रुतविलवितमध्यरवध्वनद् विविध ॥
 ॥ कुसुममर्पचितं तव देशनावनितल कश्चैत्य न मोदते ॥ १२ ॥ शुभ
 एनृता हृदये प्रमिताकुरापि वत वाक् नवत ॥ अनियत्तया प्रतिपफान
 नितोऽर्थतश्च जगदर्थधियां ॥ १३ ॥ जगत्प्रजो नक्तिनरादनुद्विजा वि ॥
 पहत्य रुत्यवित् ॥ नरेव्यशस्यमचीकरच्चपतिर्नवतं हरिनैगमेपिणा ॥ १४ ॥
 ते निखिजनयाविरोधिनीना डुर्वोधद्रुमदलने कुवारिकाणां ॥ माहात्म्यं
 प्रहर्षिणीना निर्वकु कश्य यथावदस्तु शक्र ॥ १५ ॥ ॥ १५ ॥ ॥ १५ ॥ ॥ १५ ॥
 त न त्राम्यति क तव कीर्तिरपारिजात ॥ यथेन डुग्धमधुरेण मतोजनार्णव
 कृता स्थिरतया सुमनोजनाऽग ॥ १६ ॥ अति महति नरोर्मीमानिनीह
 जननमरणवीच्या घातदोदूयमाना ॥ कथमपि पृथुपुण्या प्राणिन प्रायुवति
 हणमिर केचिन्नासन तावकीन ॥ १७ ॥ लवणिमतर्जितस्मरपुरधिरूपदपा
 टारुजक्षशरिष्कामिमर्मा ॥ कनकमणीमयानरणरश्मिरजितागी व्यजयत
 नी न नवत समाधिमुद्रां ॥ १८ ॥ प्रबोध नव्यानोरुहवनमधीशाधिगमन
 रन् मोहध्वानं परसमयतारा कवलयन् ॥ निविष्ट सिंहासन्यलममननामा ॥
 तो नवानाजातिस्मोदयगिरिणीव युतिपति ॥ १९ ॥ ॥ १९ ॥ ॥ १९ ॥
 यनुरगमसगमत्रिदशहरणीनेत्रो नेत्रत्रिजागल्लोकितां ॥ तव जिन मन गर ह
 मनागपि न स्वमाबलपितुमज कि हेमाडि युगांतमहावजा ॥ २० ॥ ॥ २० ॥ ॥ २० ॥
 रिजवजनुर्विद्यसाभृण्डु खरातां के के न तव वज्रवदेवसेवां प्रपन्ना ॥ कि म्माद

प्रशमनपटोरोपधन्योपयुक्ता मंदाक्रांता जगति जनता इ सहेनामयेन ॥ २१ ॥ श
रुदितनिगाकरांशुप्रना जैत्रकीर्तिवृथावजितनिखिलत्रिलोकीतलं श्रद्धयोपासते
॥ सरजसविनमत्सुराधीगच्छाडामणिज्योतिषामरुणितपदपीठमूर्मिजिरेप्यव्विस्त्वां
प्रजो ॥ २२ ॥ विघ्राणो नखविक्रियां जयकरां धृतोद्धतक्षालधीरांश्च शब्दम
नीचकैः प्रकटयन् नूयोवनीकादृतः ॥ त्वन्नक्त्या नृतकोप्यवाप्य नृपतां मांसादरं
वर्धयन् धत्तेऽनेकपराजिदुर्पदलने शार्दूलविक्रीडितं ॥ २३ ॥ विद्यामंत्रेन कार्यं सुर
तरुनिरलं वित्तेन च मृतं पर्याप्तं राज्यलक्ष्म्या कृतममरतया ह्यास्तां सुवदना ॥ स्फू
लत्वेका तु नृक्तिस्त्वयि मम मनसि ध्वस्ताखिलमला कैवल्यश्रीर्यया स्यात् करतलनिल
या साऽन्हाय जगद्वन् ॥ २४ ॥ श्रीवीरः सर्वदिकैः कनकरुचितनूरोचिरुदीप्रदीपैमेग
यः सोस्तु दीपोत्सव इव जगदानन्दसंदर्भकंदः ॥ सूक्तिजैनप्रजीयं मृदुविगदपदा स्वग्य
राधोयमाना जय्यानां जय्यनूत्यं जवतु जवतुदे जावनानावितानां ॥ २५ ॥ इति
श्रीवर्द्धमान स्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ चतुर्विंशतिजिनस्तवनं ॥

कनककांतिधनुः शतपंचकोत्तितृषांकितदेहमुपास्महे ॥ रतिपतेर्जयिनं प्रथ
मे जिनं नृवृषजं वृषजं वृषजं जिन ॥ १ ॥ विरडलान्धित वांठितगायक क्रमलुगत्रि
दशासुरनायक ॥ स्तुतिपरः पुरुषो जवति हिता वजित राजितग जितगग ते ॥ २ ॥ तुग्ग
जावनसंजव संजवत्यहरिदं जिन यत्र रसादहं ॥ हृदि दधे जणितीर्णिणचूरुहां
शमहिता महितामहि तावकी ॥ ३ ॥ जवमहार्णवनिसरणेनया त्वमजिनंदन
देव निपेय्यसे ॥ व्रतचृतां कुगतेः स्मरनिग्रहप्रमनया सजया मनयात्मना ॥ ४ ॥
त्रिचुवनामितकामितपूरणे सुगतरुपमामतिगामुक्तां ॥ तव विजो जजते जवतः
क्रमावसुमते सुमते सुमतेर्दद ॥ ५ ॥ धरनृपात्मज पंठ जिनेश्वर त्वयि कृतप्रण
यः क्रियते पतिः ॥ रजसतः प्रथितार्थिदरिद्र तोपरमया रमया रमयान्वितः ॥ ६ ॥
प्रचुसुपावर्जगत्रितयाङ्गनुः पवितकाशिपुरीकवीजकृणः ॥ सुकृतिनः कृतिनश्चरितं वि
दुःशुनवतो जवतो जवतोदनं ॥ ७ ॥ कुनयकाननजंजनकुंजराः शशिरुचे महमेन
सुत प्रजो ॥ निखिजजीवनिकायहितोक्तिनिः शुनवदा जवदा जवदागमाः ॥ ८ ॥
शुधि विजित्य मनोजवमग्रहीन्मकर्मकमिपाद्धवजमस्य यः ॥ स्तुतजनाः सविधिं
कुदशा सुगस्तुतमसंतमसं तमसंस्तुतं ॥ ९ ॥ दृढरयांगजगीतज जीतजयुतिकजावि
मजा तव नारती ॥ मननि कम्य न हर्षसनाथतां जिन ततान ततानततायिनी ॥ १० ॥

जयति गंडकजकातनुजिन शशिमुगोंपुजदह दशमोत्तर ॥
कस्तवरदो वरदो वरदोपुग ॥ ११ ॥ शुभमयी नसुपूज्यसुत ननो पुत्रपु
पाकिता ॥ तत्र तनुजितनोतु सुगं सतामरुचिरं रुचिरं रुचिरंजिता ॥ १२ ॥
त्वसरोजविकासने रविरुचिर्विमज त्रिजगत्पते ॥ अपि गमं नयते तत्र
रसा तरसा तरसा तृपं ॥ १३ ॥ जयतो निरुत नयी
तजित् ॥ विशतु व कुमतासुरनिग्रहे नृगमन गमन गमनश्वरं ॥ १४ ॥
तव धर्म धुनोतु वाक्श्रुतिपथाऽतिथिता गमिता सती ॥ किमु करोति न
वरसिता रसिता रसिताश्रया ॥ १५ ॥ जयति शान्तिजिन स्म जगति वा
धि मोहमहीपते ॥ रणकयामपि जकिनरेण ते ससहसा सहसा
॥ १६ ॥ श्रवति कुष्ठजिनाधिपराज्यमाहिमयत हत्वपि चक्रहताहिनं ॥ त्रिदिकोज
धिका जनिहृदिनिर्जनरसा नरसानरसारकि ॥ १७ ॥ जगदधीश सुदर्शन नृ
सरिदीश निशामणे ॥ प्रणिदधेऽतिपदो विगदप्रता वनरतानरता नरतावका
हृदि नरस्तवमहिजिनस्मरन्नपि हि मूर्तिमुपति महत्फलं ॥ निशमयन्
णाचिता किमुदिता मुदिता मुदितादर ॥ १८ ॥ त्वमिन सुप्रत कष्टपनांता
हैरिवंशविनूषण ॥ शिवसुखाय तप परयुष्टिताऽशुनवनो जगनो जगनो
विरतिरर्म तटाहतिकुवितस्मरशर शरणीक्रियतां त्वया ॥ गुणगणम्य
एव जनना जननाजन नावजक् ॥ २१ ॥ अनुमितं खजु नामे
मयका यदि यश्चिर ॥ महितपादजवान् जयत रूपानवनमानवमा
॥ २२ ॥ कमवशासन पार्श्वशिवकरे रमतएव मन प्रियधर्मणा ॥ अपि
नेन दुरात्मना तव मतेऽवमतेऽवमतेजस ॥ २३ ॥ त्रिजगदीक्षुण केतरिजक्षु
णमपि प्रचुवीर मनोगिरी ॥ गुणगणान् मम मास्म विरज्यतामुदयिता दयिता
तावकान् ॥ २४ ॥ च्युतिजनुर्वत केवलनिर्वृतिक्षुणदिनाददतां सुदमार्हता ॥ जग
धैरुपयत्रिदशैर्दशां नवमुधा वसुधा वसुधामनि ॥ २५ ॥ इति जिनप्रनवोमयका
मेकमेगतेर्यमकाऽवयवेनुता ॥ बलमेमी वितरेतु धुरिस्थिता शृजवतां जवतां ज
तिजित् ॥ २६ ॥ सङ्गदेशकर प्रसरहिताऽखिलतमस्कतया तपनोपमा ॥ ददतु
रुतो मम निर्ममा शमरमा मरमाऽमरमानिता ॥ २७ ॥ जयति दुर्नयपकनि
ती ॥ २८ ॥ करकृताप्रफला प्रणती जिनप्रनवतीर्थमिजारिमधिभ्रता ॥ हरतु हे
चि सुदृशां सुखव्युपरम परम परमविका ॥ २९ ॥ इति चतुर्विंशति

अथ श्रीमद्वावीरस्तवनप्रारंभः

पराक्रमेणैव पराजितोऽयं सिंह. सिपेव धृतलक्ष्मदंज. ॥ मुखानि व. खानिग्यं र
माणां ईमातुर्गन्तीर्थकरः करोतु ॥ १ ॥ सतायतंजाः करसप्तकोञ्च. कर्मैशसता
निग्नतजीति. ॥ प्रणीतवान् सप्तगती नयानां वीरः श्रिये व्यंजितसप्ततत्वः ॥ २ ॥
धक्रानत प्राणतकट्यपुष्योत्तरात्वमापाटवलक्ष्मपृथ्वा ॥ देवाधिदेव विजयारदेवा
दोदरेऽनूविहितावतार ॥ ३ ॥ इषम्य नंदावसिता त्रयोदशी द्यशीत्यहानंत
रमीशितस्ततः ॥ नुरेशसेनापतिदेशिताध्वना क्वात्रं कुजं यत्र पवित्रितं त्वया
॥ ४ ॥ प्रनृतनूतिद्युजवज्जुवा जवज्जनुर्महे नोऽजनि हेजिन ध्रुवम् ॥ लगत्रयीजंतु
उ हर्षवर्षिणी निरुद्धद्विर्मदनत्रयोदशी ॥ ५ ॥ त्वया स्वदेहद्युतिसंविजागसंजावि
त हेम सुवर्णमासीत् ॥ तारंतु हीनं त्वदनुग्रहेण दुर्वर्णमित्यापदवर्णवादं ॥ ६ ॥
वाय्व विबोधाय हरेः सुराधिः पादाग्रनुब्रस्तव यन्त्रकंपे ॥ चित्रीयता त्वत्तरसा रसात
न्मूर्धानमाधूनयतिस्म नूनं ॥ ७ ॥ वज्रव ज्ञाग्यातिशयप्रज्ञावात् गुरुस्तवापि त्रिजगं
कुरोये. ॥ युक्त्यैव तं मेरुगिरेर्गिरिष्ठं सिद्धार्थमप्यार्यगणा गृणन्ति ॥ ८ ॥ कथं गु
णः प्राप्तयश.पताका नारीषु नास्तु त्रिशलाशलाका ॥ यत्कुक्किष्ठुर्को विमलः सृष्ट
तो मौक्तिक्यचूर्स्वं गुणयुक्तिहृद्य. ॥ ९ ॥ दिवि प्रवृद्धं सुरमीश मुष्टिघातेन यद्वाम
नतामर्तपीः ॥ गवींश्चिखर्वाकरणश्रमं तु चकष्य तीर्थेश्वर शंशवेन तत् ॥ १० ॥ मो
हं गमी यः खलु तद्भवेपि गंतु कथं सोर्दति लेखशालां ॥ इतीव शक्रोऽपजलाप
पित्रोरनैर्चिति ते विनयेन धीमान् ॥ ११ ॥ व्याकुर्वतस्ते हरये यदागमं संगृह्य तु
ध्या कतिचित् गिरां लवान् ॥ अथ्यापको यदिदधे तडुच्चकैरेंदं सुवि व्याकरणं प्र
थामगात् ॥ १२ ॥ यस्या न कन्योदितमुक्तिमार्गमार्गस्य कृष्ण दशमी शमीश ॥ प्रा
ज्यं प्रजो यत्र वितृज्य राज्यं श्रमणसाध्याज्यमुपाययास्त्वं ॥ १३ ॥ शिवालये प्रो
ज्जितविग्रहं यत् त्वत्पादमूले चमरं निलीनं ॥ जंनारिदंजोत्रियम. प्रचंडो नस्त्र
पुमायैष्ट किमत्र चित्रं ॥ १४ ॥ न वायितुं जातु दधुः समर्थतां मुनींश्च धातोरि
व नान्ववन्तिषु. ॥ समाविहृदां प्रकृतार्थसंपदं तवोपसर्गा व्यशिषंस्तु केवलं ॥ १५ ॥
न कौशिके रागमुपासनापरे करोपि रोपं स्म न चंमकौशिके ॥ अहो उदासीनत
यैव निजिता चमूस्त्वया हविषहापि कर्मणां ॥ १६ ॥ निवर्हितुगां सुर
जर्तुर्यतस्तथा तथा यो डुरचेष्टत त्वयि ॥ वहि. कृतः स्वर्गिसमाजसंगमा

त् ससगम स्यान्नकथं जनंगम ॥ १७ ॥ एकाग्रपङ्कत्रिशतावसाने ॥
 रे ऋजुवाजिकाया ॥ तवोदगात् केवलक्षदिरस्ताऽपराधराशस्य शुचौ द्रव्यम् ॥ १८ ॥
 एकाहमाहुर्मनय कथं मामितीव कोपात् त्वदुपर्यशोक ॥ अदीदृशत् प
 पदगर्जपुष्पव्याजस्फुरत्तारकटकुसहस्र ॥ १९ ॥ सुरैर्विकीर्णास्तव देशनावना बभूव
 प्रसूनप्रकरा समतत ॥ जयश्लथीनूतकरात्परिच्युता शराऽवानगजटस्य कंसमुक्ताः ॥ २० ॥
 स्फुटीनवन्मालकौशिकीमुखप्रशस्तरागस्तवसस्तवोचित ॥ प्रविश वि
 व्य श्रवणाध्वनि ध्वनिर्मुदे न केपा रजयन् मृगानपि ॥ २१ ॥ स्यातु चनवन्म
 शुग्मकतवात् त्वदीयदतद्युतिजान्द्वीजले ॥ ध्रुव त्वदास्याबुजवासिनारती पुष्प
 वपेता कजहस्तदपती ॥ २२ ॥ स्थैर्यं हतं यज्ञवता शिशुत्वे तदाचनाय स्फुट
 प मेरु ॥ स्वयसमागादिति तुगहेमसिंहासने ते करवति तर्क ॥ २३ ॥ हतु दम्भ
 ह तम एकमेव तदेहि मेसर्वतमोपहृत् ॥ इतीव विज्ञापयितु सिपेवे नामदनङ्ग
 धरो रतिस्त्वा ॥ २४ ॥ दूराङ्गराजन्मनिदे जवजी सुधासपील्य त्रिजगज्जर्ण ॥
 नून नदन् ससदि देवदेवैर्दिव्याहतो छञ्जिराञ्जुहाव ॥ २५ ॥ मेद प्रमाणातर
 शितं सन्नमस्यते सर्वे इतीव पुता ॥ सितातपत्रत्रितयञ्जलेन रत्नत्रय दर्शयतिस्म ता
 हात् ॥ २६ ॥ सुपर्वसचारितहेमपकजापदेशतश्चक्रमणक्षणे किल ॥ गतस्फुट
 पि गुणैर्वगदा पदोस्तले ते निधयो नवानुवन् ॥ २७ ॥ त्रैलोक्यसयुक्तनिरङ्कुश
 प्राकाररेखात्रयेष्टिताग ॥ नैरुत धन्या कतिनाम रक्षायत्रोपम त्वां सुमनोवनीष
 ॥ २८ ॥ त्वत्प्रातिहार्यश्रियमित्यपेक्ष्य चेतो न यस्येश चमच्चकार ॥ स केवनी चैव
 तदा ऽस्तु तस्य नरत्रयम्याजननिर्जगत्या ॥ २९ ॥ अनिद्यपिद्यादनद्वर्पणा गणा
 पिपाम्ने यदसूत्रयन् श्रुतं ॥ गिरस्तर्वय त्रिपदीसुधाकिर सता मन स्वप्रथितेन गौ
 रप ॥ ३० ॥ अत्रोपजापापरिणाममञ्जु विचित्रसदेहविपातवज्ज ॥ सुवे वच
 स्ते नयनिर्गोपता त्रिभाषि सत्रोधिर्गो निबन्धन ॥ ३१ ॥ तत्त्वा तप पट्टमपान्त
 व्योमोकार्तिर कार्तिरुदरीरार्ता ॥ अपापमापु पदमीश पापा पुषां द्विपुस्त
 निरत्तरापु ॥ ३२ ॥ स्ते यत्र बुद्धे सति फट्पुनीषु जाले स्मरोऽनून्मृतरूपमानी
 तद्विभ्रयात्फट्पुनीषु वनृष कत्राणरुपचर ते ॥ ३३ ॥ सुवनाग्निपतरनतया
 नवत स्वातिगतेऽत्र जायिषे ॥ उदयाद्युचितं घनायनोदकयोगान्नयमोक्तिश्चि
 या ॥ ३४ ॥ हातेदराकुङ्कुजप्रदीप जगन् उदारुद्वारकश्रेणीरत्नकिरीटकातिनदी
 सन्नायमानान्द्वये ॥ मोहोर्गोपतिगर्ववर्तजिद्वि व्याधामधामश्रियामश्रातं जिनमि
 दम्भमिहिन श्रीवीर तुन्य नम ॥ ३५ ॥ इतिस्तुतिपरायणो त्रिजगदेकचूडामणो प्रसति

युग्म ॥ पुण्य स एषाऽवसरोऽमराली सरो मरालीव निपेवते यत् ॥ २ ॥ प्रपन्न
 पूर्णतमस्तकाम समस्तकाम सत्तुदप्यधीश ॥ जयतमानस्य विमानमाया विमान
 या प्रजगो जयति ॥ ३ ॥ नयाद्वयमुद्यजमजगमाल मजगमालक्षितसर्पनाव ॥ क
 म धीमज्जिरमानि शानं रमानिशात न वचस्त्वदीय ॥ ४ ॥ नित्य प्रमातेनविना
 ताम विनाशितामगजमगजाजा ॥ त्वन्नाम धन्य स्मरतीश सार रतीशसागपु
 नाद ॥ ५ ॥ जृत्योपि योत्राऽवृजिनप्रजावे जिनप्रजावैकरसस्त्वयि स्यात् ॥ सत्तु
 त्रीगजावसेने गजावसेनेश्वरतामुपति ॥ ६ ॥ चूयान्नमो नीजतमाऽलकाय तमा
 कायप्रज तुन्यमेव ॥ जयात्त्वदन्य कतमोऽविता न तमोवितानघिहुरोऽर्क एव ॥ ७
 त्वदुक्तन्येष्वविगमवामे विराम वामेय मयि प्रसीद ॥ नव्यान् स्तव पातु जिन प्रजा
 जिनप्रजो य रिदपे यतीष्ट ॥ ८ ॥ इति जिनप्रजसूरिविरचितं श्रीपार्श्वस्तवन समाप्तम्

॥ अथ श्रीपार्श्वनाथस्तवनप्रारंभ ॥

श्रीपार्श्वपादानतनागराज प्रोत्सर्पदेन कफनागराज ॥ सतां हताऽसत्परिणामा
 त्वां गन्तुम ह्यर्पेणुणाऽमगाऽग ॥ १ ॥ ये मर्त्यदेवासुरमाननीय पश्यति ते श्री
 रमाननीय ॥ सद्यश्चिजोरीतिजकाऽमितानि सिध्यति तेषामिह कामितानि ॥ २ ॥
 एतादृश पद्मदानानुसार नाशिश्रयत्ते कमजानुकाऽर ॥ कुतोऽन्यथा त्वन्नतिदीक्षितेषु
 वैशिष्ट्या प्रेम तदीक्षितेषु ॥ ३ ॥ अन्यद्विनं जयकदवकानां द्वेषप्रकर्षादसदयता
 मेवनि पेत्वां विरिगलनते निवाणसौरव्य बुधवद्वन ते ॥ ४ ॥ स्तेरह हत्यपनायिका
 नि वंदु श्रिया ते गुरुनायिका ॥ नाहोनि चेत् परजावतीनमचित्यविस्तारि
 नगरान ॥ ५ ॥ प्रजा तयाऽमाम्मराजमाने नखागुजानेन विराजमाने ॥ उर्म
 जे विद्विगृहे गगनगर्भनीय मुमहे गगन ॥ ६ ॥ आसंक्षिता बहुवि रजननी
 गमः स्पृष्टामनादयशुरी धुरतानिगमा ॥ अप्यध्वरश्रुतितप सयनादृते न पुना
 प्यने चिततर स्मरनादृतेन ॥ ७ ॥ इत्ये फणीष्ट सततधितपार्थ नाऽय स्त्री वा म
 एति एतत् पार्श्वेनाथ ॥ तम्म स्पृष्टहामृजिनप्रजाय नया लक्ष्मी विनार्ति समन
 मदाएनव्या ॥ ८ ॥ इति जिनप्रजसूरिविरचितं श्रीपार्श्वनाथस्तवन समाप्तम्

॥ अथ श्रीनंदीश्वरकटपप्रारंभ ॥

अगाध्य श्रीचिनारीनान् मुगरीणांचिनक्रमान् ॥ कर्म नदीश्वर द्वीपम्याव
 भवत ॥ १ ॥ अग्नि नदीश्वरोनाघ्राऽष्टमोदीपो युमनिन ॥ तत्परिद्विगता न
 रं चरन्ते जिन पुन ॥ २ ॥ एतद्वनयविष्यने लक्षाङ्गीतिश्रुतपुता ॥ पान

स्तोत्रः

नात्रिपष्टिश्च कोटयः कोटीशतं तथा ॥ ३ ॥ असौ विविधविन्यासोद्यानव
 नौगमूः ॥ जिनैः पूजासंस्तकसुरसंपातसुंदरः ॥ ४ ॥ अस्य मध्यप्रदेशे तु
 पूर्वादिदिक् च ॥ अंजनवर्णाश्चत्वारस्तिष्ठत्यंजनपर्वताः ॥ ५ ॥ दशयोजन
 तिरिक्तिविस्तृतास्तले ॥ सहस्रयोजनाश्चार्धं कुड्मेरूद्रयाश्च ते ॥ ६ ॥ तत्र
 द्वेवरमणौ निलयोद्योतश्च दक्षिणः ॥ स्वयंप्रनः प्रतीच्यस्तु रमणीय उदक्स्थितः
 शतयोजनयतानि तदर्थं विस्तृतानि च ॥ विसप्ततियोजनोच्चान्यर्धचैत्यानि तेषु
 ॥ ७ ॥ पृथक् द्वादिष्टाणि चत्वार्युच्चानि षोडश योजनीं ॥ प्रवेशे योजनान्यष्ट वि
 ष्टपृष्ठेषु तु ॥ ८ ॥ तानि देवासुरनागसुपर्णानां दिवाकतां ॥ समाश्रयादेव त
 मनिर्विश्रुतानि च ॥ ९ ॥ षोडशयोजनायामा स्तावन्मात्राश्च विस्तृताः ॥ अ
 योजनकोत्सेधस्तन्मध्ये मणिपीठिकाः ॥ १० ॥ सर्वरत्नमया देवहृदकाः पीठिका
 रिः ॥ पीठिकान्योऽधिकायामोद्वयनाजस्तु तेषु च ॥ ११ ॥ रत्नमयोयु
 गा चंद्राननापि च ॥ वारिपेणाचेति नाम्ना पर्यकासनसंस्थिता ॥ १२ ॥ रत्नमयोयु
 तः स्वस्वपरिवारेण हारिणा ॥ शाश्वतार्हत्प्रतिमाः प्रत्येकमष्टोत्तरं शतं ॥ १३ ॥
 देवनागनूतकुंडनूत प्रतिमे पृथक् पृथक् ॥ प्रतिमानां पृष्ठतस्तु उन्नतं प्रतिमैकिका
 ॥ १४ ॥ तेषु धूपघटीदामघंटाष्टमंगलध्वजाः ॥ उन्नततोरणचंगेर्यः पटलान्यास्त
 तानि च ॥ १५ ॥ षोडश पूर्णकलशादीन्यलंकरणानि च ॥ सुवर्णरुचिररजो वाजु
 गन्तत्र नूमयः ॥ १६ ॥ आयतनप्रमाणेन रुचिरा मुखमंडपाः ॥ प्रेक्षार्थमंडपा
 द्विवाटिकामणिपीठिकाः ॥ १७ ॥ रम्याश्च स्तूपप्रतिमाश्चैत्यवृद्धाश्च सुंदराः ॥ १८ ॥
 स्वजाः पुष्करिण्यो दिव्याः संति यथाक्रमं ॥ १९ ॥ प्रतिमाः पौमश चतुर्दश
 पेषु सर्वतः ॥ शतं चतुर्विंशमेवं ताः साष्टशततद्युताः ॥ २० ॥ प्रत्येकमंजनाङ्गीणां
 ककुब्जु चतसृष्वपि ॥ गते लङ्के योजनानां निर्मल्यस्वहवारयः ॥ २१ ॥ सहस्र
 योजनो देवा विष्कंजै लक्षयोजनाः ॥ पुष्करिण्यः संति तासां क्रमानामानि पो
 शाः ॥ २२ ॥ नंदिपेणा चाप्यमोया गोस्तूपाऽथ सुदर्शना ॥ तथा नंदोत्तरानंदा सु
 दा नंदिवर्धना ॥ २३ ॥ जडा विशाला कुमुदा पुंडरीकिणिका तथा ॥ विजया वै
 संती च जयंती चापराजिता ॥ २४ ॥ प्रत्येकं योजनं पंच पंचशत्या परत्र च ॥ यो
 गानां पंचशति यावद्विस्तारजांजि तु ॥ २५ ॥ लक्षयोजनदीर्घाणि महो
 णीनां च स्फटिकाः पल्यमूर्तयः ॥ २६ ॥ जलामवोदुद्यानादिचिन्हाः ॥ दधिमुखाश्च
 ॥ २७ ॥ चतुःपट्टिस्तद्वत्तद्वत् ॥ सहस्रं चावगाहिनः ॥ २८ ॥ सहस्राणि दंशा

ता ते सरस्वती कुङ्कुमश्रीकराणां ॥ माधुर्यशैत्याङ्गयिनी तरिणी सरस्वती ॥
 राणां ॥ ७ ॥ सदोदिताबोधमपूरुषा अप्यानविताप्रागमृतं श्रवोन्मया ॥
 धमपूरुषा अप्युपाशमस्तेन मुनीषु तेषां ॥ ८ ॥ व्यामोहबाणासुरद्वयमाय
 दीर्घतमोवितान ॥ त्वमेधि सन्मत्रजपानिराक्ष पद्मावरो दीर्घतमोवितान ॥
 योगेन धीरोचित माननीय श्रियस्तवोचे शशिनोपमान ॥ योगेन धीरोचित
 प्रख्यातमूर्ख तमुदाहराम ॥ १० ॥ स्मराद्युगाना हृदि भेदिता ॥ ११ ॥
 तानि ॥ तत्त्वानि सूरिषु मदाह्विजेदविधाऽमरेशाऽस्त्रनिधे हितानि ॥ १२ ॥
 नाचार्यमनासमानावबोधमव्या कविमात्मशिष्य ॥ जिनप्रज्ञा च ॥
 जो स्फुरत्वस्य तव प्रसादात् ॥ १३ ॥ ज्ञानेवर्य पादपद्म
 जिनसिंहसूरि ॥ इत्य स्तुतोस्तु यमके शमकरवेङ्कुरानंदकदलनङ्गनिर्ता
 ॥ १३ ॥ इति श्रीजिनप्रज्ञसूरिरुतयमकस्तवकितश्रीजिनसिंहसूरिस्तवन समाप्त ॥

॥ अथ श्रीपचनमस्कृतिस्तवनप्रारम्भः ॥

प्रतिष्ठितं तम पारे पारेवाग्वर्त्तिवेचन ॥ प्रपच वेदस पच नमस्कार ॥
 ॥ १ ॥ अहो पचनमस्कार कोप्युदारो जगत्सु य ॥ सपदोऽष्टौ स्वय धत्ते
 स्तुता सता ॥ २ ॥ वत्तेऽनुकूलएवान्यो जुक्तिमात्रमपि प्रभु ॥ एष पच नमस्कार
 तिलोम्येपि मुक्तिद ॥ ३ ॥ नमस्कारनरेऽस्य किमपि प्राजव स्तुम ॥ यद
 पि विद्वति विष कृणात् ॥ ४ ॥ सिद्धयोप्यणिमाद्यास्ता नमस्कारमभिहित
 अष्टापष्टकृतात्मापि यदसौ प्रणवेऽविशत् ॥ ५ ॥ शिर कादिधियाधीरे
 वेशिता ॥ नमस्कृतेर्नवपदी कटरे वज्रपजर ॥ ६ ॥ वर्ण्यता श्रीनमस्कारान्
 किमतोऽधिक ॥ यत्सप्रयोगत पाशुरपि सज्जनयेऽङ्गत् ॥ ७ ॥ नमस्कार नुम
 यत्पदस्पर्शपूतया ॥ यथाद्यादितसर्वांग शातिमासादयेऽऽवरी ॥ ८ ॥
 स्तुत्या कृती प्रतिपद जपन् ॥ विधत्ते विविधानिघ्नविघ्नवग्रहनिघ्न ॥ ९ ॥
 एदलाडये हृत्पुडरीके निवेश्य य ॥ ध्यायेत्पच नमस्कार सत्तार स तरेनरा ॥ १० ॥
 कोष्टे पदेष्वस्य वर्णानाजिह्व्य तावत् ॥ कुङ्कुमादापचयन् सन्धयेति शान्तेर्विशान्त
 ॥ ११ ॥ आद्याहाराण्यपीष्टार्थेतिर्थ्य स्युः परमेष्ठिना ॥ बिभुरप्यामृत किन नाशयेद्विष
 क्रिया ॥ १२ ॥ करागुलीषु विन्यस्याहंदादीन् ध्यानमानयन् ॥ प्रत्यूहपन्नगसूहव्य
 वनतेपति ॥ १३ ॥ गुरुन् पच क्रमात् ध्यायन् मुद्रया परमेष्ठिना ॥ गूढप्ररुद मन्त्रि
 कमेयसि विमोक्षयेत् ॥ १४ ॥ षोडशाक्षरगान् अक्षपरम परमेष्ठिन ॥ प्राणी प्र

धानोप्यौषधमुफलमेधते ॥ १५ ॥ विद्युक्कृत्ताग्निनूपाजव्याजर्चारारिमारिजं ॥
 ॥ यं वंचयते पंच नमस्कारस्य संस्मरन् ॥ १६ ॥ आराध्य विधिवत्पंच नमस्कारमु-
 रधीः ॥ लक्ष्म्यापेन पापेन मुक्तमार्हत्यमश्रुते ॥ १७ ॥ ऐहिकं फलमीप्सुनामष्ट-
 र्मप्रताधिनी ॥ मुक्तयर्थिनां च स्यादैवैवाष्टकर्मनिपेधिनी ॥ १८ ॥ विषदामनि-
 रान्योपादानस्याखिलश्रियां ॥ स्मर्ता नमस्कृतेः स्वर्गिवर्गेण वरिवस्यते ॥ १९ ॥
 तुर्दशानां पूर्वाणामेवैवोपनिषत्परा ॥ आद्या सकलविद्यानां बीजानां प्रकृतिः
 रा ॥ २० ॥ इयं पथ्योदनं पथ्यं परलोकाध्वयायिनां ॥ परमाख्यं नृणां मोहराज-
 दुक्षाय सङ्गतां ॥ २१ ॥ प्राणी प्राणप्रयाणस्य क्षणे ध्यायन्नमस्क्रियां ॥ जनते सु-
 गतिं नैकान् पाप्मनः कृतपूर्वपि ॥ २२ ॥ नमस्कृतिं कृपावित्तः श्रोत्रयोः प्राप्नुती-
 कृतां ॥ स्त्रीकृत्य पुण्यसद्व्यवस्थिर्वचोपि ययुर्विवं ॥ २३ ॥ त्रिदंडिनं निगृह्याऽसित्य-
 ष्टेना श्रेष्ठिनंदनः ॥ नमस्कारस्य महाऽऽसाधय त्वर्णपूरुषं ॥ २४ ॥ स्मृत्वा पंच
 नमस्कारं प्रविष्टायास्तमोगृहं ॥ घटन्यस्तो महासत्याः पन्नगः पुष्पमात्यनूत् ॥ २५ ॥
 नमस्कारेण संवोध्य मातुलिगवनामरं ॥ प्राणत्राणं स्वपरयोर्व्यधत् आक्षुपुंगवः ॥
 २६ ॥ यकृतां द्वेडिकः प्रापत् सुकुलं चंडपिंगलः ॥ इतस्तादृक् गुणस्फीनिं सुदर्श-
 नः सुदर्शने ॥ २७ ॥ एष माता पिता स्वामी गुरुर्नृप निपक् सखा ॥ प्राणत्राणं
 गतिर्द्विषः शान्तिः पुष्टिर्महन्महः ॥ २८ ॥ निधयः संनिधौ कामधेनुर्गुण्यनुगामिका ॥
 नूतनो नृतकामस्तम्य यम्य नैष हृदो हिरूक् ॥ २९ ॥ नास्त्येयतां प्रजावाणां क्रमवति-
 तया गिरां ॥ मितायुष्याच्च सर्वोपि न्यक्षेण नष्टितुं क्षमः ॥ ३० ॥ सर्वावस्थोचित-
 सर्वश्रुतसारं सनातनं ॥ परमेष्विमहामंत्रं जक्तितंत्रमुपास्महे ॥ ३१ ॥ उच्चैर्योजन-
 लक्ष्मानविदितो विघ्नस्तुवर्णात्मतां जयानंदनजङ्गालमहिमा गेचिन्मूलांवि-
 तः ॥ अन्तु श्रीजिनगेहनास्वररुचिस्थानं लसन्निर्जरः सोयं वः परमेष्विपंचकनम-
 स्कार. सुमेरु. श्रिये ॥ ३२ ॥ सान्नायावयवां जिनप्रजगुर्यो स्रजयामासिवान् दि-
 व्यां पंचनमस्कृतिस्तुतिमिमामानंदनदन्मनाः ॥ यम्येपांचति कंठसीमनि सदा मुक्ता-
 लताविभ्रमं तं मुंचत्यचिरेण विघ्ननिचयाः श्लिष्यन्ति च श्रीनराः ॥ ३३ ॥ इति
 श्रीपंचनमस्कृतिस्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीवीरस्तवनप्रारंभः ॥

श्रीवर्द्धमान परिपूरितनम्रकाम चामीकरप्रज जिनप्रजसूरिरेत ॥ सोसूच्यते त-
 ॥ जगज्जनहर्षवर्षदीपोत्तवस्तवज्जवं यमकावदातं ॥ १ ॥ श्रितास्त्वां कमलाह-

गरणं त्वक्तमौ विश्वबंधूकास्थयोगतः ॥ १२ ॥ श्रेयसः गरणं नञ्य त्वं गत्र
वेमजंरुते ॥ नृदि देहि च नक्त्यादिकृत्व गत्रविमजंरुते ॥ १३ ॥ यःख्यातस्त्रि
जगत्कार्य सदानुननयोऽनिगं ॥ हंत्वर्कवन्मोहमयीं सदानुननयोनिगं ॥ १४ ॥
वत्पादाज्ञेऽजिनो हर्षाद मजं पदतां पदं ॥ गांते मोहं जिन मन्ये दमजंपदतां
॥ १५ ॥ सुश्रीकुंभुं प्रतिप्रव्धा यमजार्जन नंजना ॥ यास्तावीर्गगरोपयम
जार्जननजनाः ॥ १६ ॥ सोढुं समर्था नूयस्य नतमामवनिर्वलं ॥ मोरत्वमर्हच्च
कींनत मामव निर्वलं ॥ १७ ॥ शक्तिं नवाध्वरुधर्तुं मतिमल्लीनदेहिनः ॥ पुण्य
यातर्जने नक्तिर्मतिमल्लीन देहि नः ॥ १८ ॥ यस्या विजासास्त्रेलोक्य पद्मानंदनना
नव ॥ मा तु सुव्रत सा शक्या पद्मानंदनना न व ॥ १९ ॥ यत्र नाहि ६थी ते वान
मे रुचिरकोमला ॥ तत्र राजेप्यनीतानां नमेरुचिरकोमला ॥ २० ॥ नेमे नमस्ते
पेज्ज गंजनः प्रचविस्त्रवे ॥ कर्माक्षुरवयायोच्चैरंजनप्रचविस्त्रवे ॥ २१ ॥ तापाग्नौ
दुवे पार्थ नवता पंचसायकः ॥ श्रितोऽतस्त्वं जनो मोहनवतापं च सायकः ॥
२२ ॥ नाऽलुच्यः कामसौख्याय लोकनेतरणीयसा ॥ तेन वीर जगत्कर्माजोक्ते त
नीयसे ॥ २३ ॥ तवार्हन् पंचकव्याणी द्या लोकामदायिन ॥ पायास्त्रिजगते दत्तो
लो कामदायिनः ॥ २४ ॥ त्रातु जीववीथाः संविद्वद्मानव तामिता ॥ जिने
पातु कष्टणा दृष्टा मानवतामिता ॥ २५ ॥ यदारायति गीर्वाणव्रजाऽन्यदशा
तत् प्रजा गरणं नक्ता व्रजान्यदशासनं ॥ २६ ॥ यस्या नेशजिरा जैन्या सुत
वासना ॥ हंत्वापदः सुसंवन्त्यासुतरा मयवासना ॥ २७ ॥ लक्ष्म्यारुष्टिकर जिनैश्च
नडावलीमदिर वदे तस्य गिर नतत्रमतम सूर्यं विद्या कारणं ॥ सार्वीयप्रथित
स्त्रिजगारिष्टाधहानिप्रदं दंनव्यालसृणिं वरेण्यसमयं रगजुणं बोधिदं ॥ २८ ॥
यमकयुक्त आदिजिनादिमत्तवनं संपूर्णम् ॥
॥ अथ श्रीपार्थवप्रातिहार्यस्तवनप्रारंभः ॥
पुनस्तु महिमश्रियामहं पन्नगाकमतदर्पकोपिणं ॥ सां पुनामि किमपीनर
तां कमतदर्पकोपिणं ॥ १ ॥ कोनुरज्यति देशनौकसि शगगोकतरुणा वि
रत्नहेमस्त्रिजिः क्षितोद्धतशगगोकतरुणाविनासिते ॥ २ ॥ देहदीयिति
दयन्मौरजा सुमनसः सदानवाः ॥ ३ ॥ तादृशः श्रवणतस्तवोत्तमा कारकाय वरदेशनाध्वने ॥
दानवाः ॥ ३ ॥ तादृशः श्रवणतस्तवोत्तमा कारकाय वरदेशनाध्वने ॥
व पाप्मनां निगकारकायवरदेशनाध्वने ॥ ४ ॥ नाकिनायकयुगेन सादर
ग वीज्यसे ॥ त्वं न कर्तव्यसुखायमुक्तये चामरैर्विपदनागवीज्यसे ॥ ५ ॥

वीक्षितुर्नयनयोर्निराकृता शसनासुरमणीपनावत ॥ श्यातनोति कृतिं
 नासुर मणीपनावत ॥ ६ ॥ इषुरपेयति कीर्तिशुचिता शांतन
 दीप्यमानमनुमौलि तावक शांतनावलयमर्षमोहद ॥ ७ ॥ व्योम्नि गतिं
 रस्तवामानवैरिमुदिरो महर्षिनि ॥ कैर्न दुष्टनिरव श्रुतस्तर्ना मानवैरिमुदि
 नि ॥ ८ ॥ जेमुषीषु कुपथानि भौक्तिकन्यास हृद्यरुचितानि चायितु ॥ श्री
 जिन शितोभवारण न्यासहृद्यरुचितानिचायितु ॥ ९ ॥
 श्रीजिनप्रज विति स्तुतो मया ॥ पार्श्वकामितफलाय कटपता क
 नेमुषां ॥ १० ॥ इति जिनप्रजसूरिस्तुतश्रीपार्श्वप्रातिहार्यस्तवन सपूर्णम् ॥

॥ अथ श्रीकल्याणपचकस्तवनप्रारम्भः ॥

निजिपलोकायित नूतल श्रिया नयन्मुद नैरयिकानपि हृण ॥ प्रिलाकन
 रते प्रपचकं जिनेन्द्र कयाणकपचकं स्तुम ॥ १ ॥ निवेदित प्रीतिपरं
 श स्वप्रविनायितोदय ॥ महानिधानागम चारुरहता तनोतु गर्जवितरात्सव
 ॥ २ ॥ कुकुम्भमारीरुतसूतिसस्क्रिय सुपर्वसपादितमङ्गनहृण ॥ सृजतमुष्ण
 पं जगत्रय जनुर्मह सस्तुमहे नवद्वह ॥ ३ ॥ सुरोपनीति परिवत्सर धर्तव्यया
 पं परितोपितार्थिने ॥ जिनाधिपानां निखिलागिरिहृणे
 ॥ ४ ॥ अमर्त्यनिर्वर्तितदेशनाऽवनीरुताजुत कंचलवैनवोजव ॥ यमराज
 रितावर करोतु जैन शुभजाजन जन ॥ ५ ॥ पुरदरक्रदितसत्रमत्रमत्सुरागन
 गितमुक्तियत्न ॥ जिनस्य निर्याणदिन दिगतरस्फुरत्तम सत्तमशर्मणेऽस्तु न ॥ ६ ॥
 महर्षयो नूतनवज्रविष्यताममुत्र कयाणकपचकेऽर्हता ॥ विना विदेहान् दशकर्म
 मिषु स्मरति मासर्हतिथीन् सनातनान् ॥ ७ ॥ इत्यादृतस्त्रिभुवनप्रभुसत्क पञ्च
 आणयज्ञकवच हृदि यो विनर्त्ति ॥ शस्त्राणि ते जिततराण्यपि मोहरान सान
 चाग्ययुजि न प्रजवति तस्मिन् ॥ ८ ॥ इति श्रीकल्याणपचकस्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ लक्षणप्रयोगमयश्रीवीरस्तवनप्रारम्भः ॥

निस्तीर्णविस्तीर्णजगार्णव ईरुत्कर्णमाकर्णितवर्णवाद ॥ सुपर्णमहादि बने
 पर्ण श्रीपर्णपर्ण त्रिभुगामि वीर ॥ १ ॥ र्वर्ष्याप्यता प्राप्यत तावकीन क्रमायुज न
 नमस्करोते ॥ ससारचक्रत्रमणानि यस्य गणम्य ते वृत्करण गृणति ॥ २ ॥ तुल्यनि
 ग्राम्तर्गर्षनावे कजकपञ्च्युतिसयुतिन्यां ॥ प्रधानशिष्ट वदन त्वदीप मन्थन
 ऽन्यायपनिष्टमिड ॥ ३ ॥ द्विगोरिव त्वत्प्रणतम्य सख्या पूर्वा प्रवृत्तिन कुन

नां ॥ विनो बहुव्रीहिसमासवत्वमन्यार्थ एवोपदधाति वृत्तिं ॥ ४ ॥ विनक्तिमुक्तं पुरु
परसंख्यः समाश्रितं धातुविकारहीनं ॥ अपूर्वमेतत्कटकृत्यनिष्ठाप्रधानमाख्यात
मिन त्वदीयं ॥ ५ ॥ यस्मिन्न संधिर्न च वर्णलोपो न संस्तुतिर्विग्रहकारकाणां ॥
नवा विकल्पः कचन प्रयोगेष्वहो नवं व्याकरणं तवेदं ॥ ६ ॥ ध्यात्वा हृदा त्वां फ
लमेति नन्यो दृष्टापि साक्षात् कृतीत्वचयः ॥ तत्तत्त्वमेतद्वहिरंगतो यत् स्यादंतरं
गोत्रविधिर्वलीयान् ॥ ७ ॥ एतावतैव प्रतिजाति विश्वविलक्षणं वीर नवच्चरित्रं ॥
जालेन युष्मत्पदसंप्रयोगेष्वलंनि लोकस्य यदुत्तमत्वं ॥ ८ ॥ एकत्र धातावुपस
र्गपंचकप्रयोगो ऽष्ट. कविनिर्निरंतरं ॥ त्वद्व्यानधातावुपसर्गविंशतिं सुरः प्रयोक्ता न
कथं कुलक्षणः ॥ ९ ॥ प्रज्ञो महच्चित्रमिदं कदंबके कुतीर्थिकाणामपि कर्म धारये ॥
यन्मोहराजप्रधनेषु पुंवन्नावो न कश्चित् परिपोस्फुरीति ॥ १० ॥ शुद्धयोर्वरद नावकर्म
णोर्दृश्यन् विकरणस्थितिं पदे ॥ निर्विन्नक्ति समुदाहरन् पदं साधुलक्षणविचक्षणं न
वान् ॥ ११ ॥ अत्रुपधातिनमेव किलागमं प्रणिगदंति जिनेश्वर शाब्दिकाः ॥ अत्रुपधातुमुपधा
तकरः स्पृशत् कथमिवागमतां स कृतः परः ॥ १२ ॥ योपादानं नश्यतः पापपूगम्यासि व्या
प्यं वंदतेवांसवानां ॥ आधारः श्रीतंपदां संप्रदानं त्रैलोक्यस्य स्तोत्ररत्नोपदायाः ॥ १३ ॥
वेदावयः करणमुगतां मोहवादि तरितु कर्ता जातेर्द्विरदरदनवेदगोनिर्यगोनिः ॥
नयानां यस्त्वमसि सुपथप्रस्थितो हेतुकर्ता तस्मै तुभ्यं जिन मम शिरो नम्रताकम्रम
स्तु ॥ १४ ॥ अंतस्यान्तव शासनस्य यगतां कुंदावदातत्विषां गच्छन्ते सुवि संप्र
सारणविद्यां मर्त्या न तत्कौतुकं ॥ यत्ते नित्यमनामिनोपि कुगुरां कुर्वन्तदेवेषु च प्रा
जते गुणवृद्धिनाजनतया वृमस्तद्व्यवृत्तं ॥ १५ ॥ तात त्रातर्दि नपुंसकमपि स्त्वं
मदीपं नवन्माहात्म्यस्तुतिमुंदरीं प्रणयतः पाषाणं करोत्वेकदा ॥ तत्तत्संज्ञेपनुग्वानु
नाववगतः द्वैतं विधूय कृणात् तत्रांत्यादयिता ऽथ शाश्वतचिदानंदाद्वयं नंदनं
॥ १६ ॥ इत्येकारमिजारि लक्षणनरः सत्त्वक्षणप्रक्रियाचित्रं स्तोत्रमिदं विदंनद्वयो
जिह्वायजाग्रतमं ॥ कुर्वाणः स्मरबाणकुंठनकजानिन्नाततानर्तकी नाट्याचार्य
जिनप्रज्ञेऽपदवीसाम्राज्यमात्तादयेत् ॥ १७ ॥ इति श्रीजिनप्रज्ञ विरचितलक्षणप्र
योगमयश्रीवीरस्त्वन्नं नमातम् ॥

॥ अथ श्रीवीनरागम्वनप्रारंभः ॥

जपति पादा जिननायकस्य दोषापह ध्वस्ततमोविकागः ॥ रवेग्विभ्रयमनापरा
भ न कौशिकहेमकरा. स्वराश्र ॥ १ ॥ चाग्दानपूजातिगपायन्पाश्रवाग एनं निद्राया
मवैव ॥ देवायिदेवत्वमनिपुवंतभतु कषायकृतये तु नाथ ॥ २ ॥ शुद्धप्रयोगम्वनं

स्तवेन कृतार्थतामेति कृती कृतीश ॥ न वाच्यतां याति कदापि लोके यथा यथार्थस्त
काव्यकर्ता ॥ ३ ॥ त्वमेव चेत्तसि जागरुको जतोरसि श्रीजिनराजमह ॥ नवेत्त किं
सखिजगन्मह ॥ प्रपात्यते किं नहि मोहमह ॥ ४ ॥ त्वमेव देवसखिविधेन येषां जग
यीव्यपदो हि पारं ॥ धात्री पवित्रीक्रियते किमत्रचित्र तदीयैस्त्रिजगत्पवित्रै ॥ ५ ॥
उपाधियोगान्महतो लघुत्व लघोरपि प्राज्यशुरुत्वमेव ॥ आदर्शके देव यथा द्विपस्य प्रो
पदीतौ तु तनूनुत म्यात् ॥ ६ ॥ कश्चिजुणानां हि लवोपि लोके यो दृश्यते सोपि विजो
प्रजाय ॥ अर्धतकत्राणनिधेर्जिनेऽप्योविना पल्लविता न वृक्ष ॥ ७ ॥ नात परस्व
जडत्वमत प्रत्यक्षलक्षोपि नवान्नघु ॥ सर्वज्ञताप्यस्ति विजो न चान्या त्वमेव
वो विदितो यदीह ॥ ८ ॥ विदति सर्वेऽप्यपरानधीशान् नतान्नतास्ते प्रवदति सर्वान्
जगद्गगन्नाथ यथास्थितं हि त्व वेत्तिहि त्वातु न वेत्ति चित्र ॥ ९ ॥ वहि स्थि
येति परस्वरूप न स्वस्थितं देव तव स्वरूप ॥ चरुर्यथा पश्यति बाह्यरूप न चान्तर
प तु कदापि लोके ॥ १० ॥ सदात्मविज्ञानप्रिहीनधीनिर्न ज्ञायते नाथ विजो
स्वरूप ॥ स्वशीर्षपश्चात्प्रविजागसम्यङ्निरीक्षणे कोपि न बाह्यहेतु ॥ ११ ॥ म
स्यनावोपि जिन त्वयीह गुणकृते स्याज्जुणिनो नितातं ॥ यथाऽगुणप्रत्यय एष्यते
कर्मण्यथो कोऽत्र विचारहेतु ॥ १२ ॥ त्वद्भक्तिनावोप्ययथार्थ एव नवत्प्रणीता
रिपर्ययेण ॥ विधीयते सर्वहितोपसर्गवर्गेण धात्वर्थेऽवान्यथा हि ॥ १३ ॥
दृश्यते य स्वयमेव रागद्वेषादिजुटाकनटैर्यथेष्ट ॥ सस्तूयते सोपि हि देवबुद्ध्या ह
मदामोहविजृणितं तत् ॥ १४ ॥ अचित्यमाहात्म्यनिधि प्रसन्न जगद्गुरण जगती
पूज्य ॥ त्वमेव देव प्रविवेक्षि हि त्वां प्रकाशतेऽन्येन किमु प्रदीप ॥ १५ ॥ कि
मिनास्ति विरेकपक्षा रागादिपक्षकृतिलब्धदक्षा ॥ ये श्रीजगन्नाथ जिनप्र
त्वामेव देव जिनमाश्रयति ॥ १६ ॥ इति श्रीवीतरागस्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीचंद्रप्रज्ञस्वामिस्तवनप्रारंभः ॥

देवैर्यं सुपुत्रे तुष्टं सोमजां नितप्रिग्रह ॥ दद्याच्चंद्रप्रज्ञं प्रीतिं सोमजां नितप्रिग्रह
॥ १ ॥ येषां पुजाविप्रि कर्माजिनहृत्कमलाजय ॥ ते जिना पांतु वानध्यनन
कमलाजय ॥ २ ॥ कृतीर्यसाथेन डुरासदं नोज्ञानिरजन ॥ श्रुतं सेवतमाहा
सदनो ज्ञानिरजन ॥ ३ ॥ पातु गीर्वा कृताविद्योपरमा कमलासना ॥ यत् प्रजा वा
नेनेने परमा कमलासना ॥ ४ ॥ इति श्रीचंद्रप्रज्ञस्वामिस्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीरूपचदेवस्तवनप्रारंभः ॥

संस्कृतजापा.

निरवधिरुचिरज्ञानं दोषत्रयविजयिनं सतां ध्येयम् ॥ जगदवबोधनिबंधनमादि
जिनैऽं नवीमि मुदा ॥ १ ॥ कस्तवमिति विपोलं वदितुं परितो गुणान् गुरुनिजो
पि ॥ चुलुकै. प्रमिमासति वा कश्च जलं वरमनीरनिधेः ॥ २ ॥ तदपि त्वङ्गकिन्नर
प्रतरलितो वञ्चि तावकगुणाणुं ॥ चापलनुन्नो स्फुटमपि लपन् शिशुर्वा निरपवा
दः ॥ ३ ॥ ज्ञानप्रदीपजमिव स्निग्धांजनमुपहितं चरणलक्ष्म्या ॥ सद्गन्धानदृगंजि
ताय चिकुरचयस्ते स यो रुरुचे ॥ ४ ॥

प्राकृतजापा.

तमकसिण सप्पखयमो, र मोरवद्धादुते किलिम्मन्ति ॥ तुह सासणापिधं जे कुणं
ति विविहे तव किलेसो ॥ ५ ॥ तङ्गिय कद्धाणसिरि, पिदे वकद्धाणसिरिविलासणि
हं ॥ तुह वदे देहमहं विलसिरमोहं पि ह्यमोहं ॥ ६ ॥ गुग्गं ॥ तुह मुहरन्नासयला,
रविदलञ्ची मरट्टफुसणेणं ॥ जं विजितुं हिमरस्सी नियकंती निवहसुहदेहिं ॥ ७ ॥
असं तमजि नवचरं सुसिरिउं पहू ससंकोसो ॥ डुगं खुर इय घणपरि, हिदंनउ
परनिसेह्छा ॥ ८ ॥

मागधी जापा.

तुह शुस्तिदेवजाव, स्तं गदपञ्जे शमयपयमचञ्जं ॥ ते यिण कुमदलक्षकशव, शि
मिश्रादिस्टी पदवि नवे ॥ ९ ॥ तमवय्यवध्यदमिधं, आचिरिकिद शुस्टु मोस्कपुलम
गं ॥ काला चिष्टामि हगे, हलिशनले पिस्किडं धञ्जे ॥ १० ॥ केलीहलाहगुणहं,
हलिञ्जकशवस्टलायि किलणाह ॥ तुह अपुलनवत्तिलसं, वंदासु हगे शलीलाह
॥ ११ ॥ संयणिदधञ्जकमले, ये पण्कालिदमहंदपंकमले ॥ धिदपलमहिमशज्जे,
ययडु नव शे शदा कोहे ॥ १२ ॥

पेशाची जापा.

विवुधान राचिजानत, अन्नञ्ज सामञ्ज बुञ्ज तिसपञ्जं ॥ रंतून हितपके मे, कतगि
श्रीकुतुंबिनी पनय ॥ १३ ॥ नजिनरातो दूरे चिष्टति यो तुह रमिग्यतेनेन ॥ कमट्टां
चरणमुधा विहितसिनातो न सो जोति ॥ १४ ॥ शुम्हातिसेवि तेदे अपुग्यसुग्यान
वे सतग्येवाकीरतिनो येन रती स कथं वपते सुकतबीजं ॥ १५ ॥ नत्थून नुगितगिगुनां
नवव तिष्ठे तुमं मिमलरूपा ॥ विलसिर पमतञ्जीजल, परकालितका ॥

चूलिका पैशाची

काव सिनेहफलित ताह वतन सेवते जमा अन्नखां॥हानून फकुरकुन पोम
लकमपि च विष्टुं ॥ १४ ॥ चलयलमटलपटिमा चिकुराली गोफते तवसयुके.
नसिरितितसथेनू चरनायल तच्च नव तुवा ॥ १५ ॥ तुवसकिलितटे फुन.ति
नाजिब मचुकचलाची ॥ गतरुचकपोलतलरुचि,फासुर सोतामिनीतामा ॥ १६ ॥
सफसुमकानाधिल चनपरिहिन संखनीरवाहखटा ॥ पयस फुवि सबकना
ती तंसिया तुमए ॥ १७ ॥

शौरसेनी

कुमद मकय्यनिदाण ताश्च नवमाणविज्जदे जगव ॥ चिदाविदाव नये,वचं
दि यावाणनाथ इमा ॥ ११ ॥ कहुय अलं हरिपदवि कहुय अल वा महत् कि
यसुहे ॥ खलु लहिय अपुरवपद पणइजण पाविदूण खलु ॥ १२ ॥ दवाइ नि
रागमिदो पय्यत्त एोग उत्तरज्जेण ॥ नवरि तुह नत्तिपधि माजिणरायं फुड वि
दयम्मि ॥ १३ ॥ युग्मम् ॥ हीमाणहे नवादो चकिदोह अम्महे यदिदावो ॥ १४ ॥
यध तायध म ससेवग सामिआ ततो ॥ १५ ॥

॥ समसस्कृतम् ॥

हेमसरोरुहजास कलिमलकमलालिमथहिमजास ॥ नवजयधूजिमहावन न
जेय नवतमनिवदे ॥ १५ ॥ तव चरणोनयजलरुह पालीसेवापरायणादेव ॥ विं
ति नराजिगणा परसिद्धिरमामरदलय ॥ १६ ॥ महिमधर तमतमहिम, विमन वरणी
सरोरुहेविमज ॥ समयदयारससुगम चरण सेवे तवासुगम ॥ १७ ॥ तव नामधेय
चितायधरसा छुवि नरावलीधत्ते ॥ सरुद्धारिनरामरज, दरमाजिगकेजिरस ॥ १८ ॥

॥ अपभ्रंशजापा ॥

तव रेहइ अजितामजि विदुवरावलि छुयपिछि ॥ निज्जिपरिवजलमृणे डग सुहृद
असिजछि ॥ १९ ॥ हड मिह्ह विसहजछि, यावहुदिय जणववहार ॥ पइ कापइ
मुणियहं, सुफरुसप्रिय करणपयार ॥ २० ॥ तास्व महानवजलहिज, जिनरु निवड
डुडुरुत्ति ॥ जास्वन पास्विय बुध प,हुतारुणनावऊडति ॥ २१ ॥ सुकडु कहं तिडु ता
सुय, इकहत सुसनजउजम्मु ॥ दिविदिवि जीवाज्जुन कर,दि पइ बुत अनियम्मु
॥ २२ ॥ तूरे हि कुतिनियज, वयणू अवरुप्य रयइ विरुज्जु ॥ तं नेरसिवपमिय त, इ विरु
प्रमाणेहिं सुरिडु ॥ २३ ॥ इकासि तेहा नाव वि,णु डुडुपणमिय तुह पाय ॥ २४ ॥

हि ता सुर रहं करिविणु डक्तविषया ॥ ३४ ॥ मज्ज कर्हंतिहु नावरि, उ दडवड तण उद
वेक्खू ॥ सामिय सट्टजतेउ, उ दुनहु चंपइ परचक्खू ॥ ३५ ॥ छुत्तिवि किरिय नाणहरि, ध
यंमण मनसुद्धिजुगगि ॥ कुकुनपटुवइ सिवनय, रि तुह सासणरहिलगि ॥ ३६ ॥ परि
कवि तुह तणु नूडहि, कंचणकांति रवन्न ॥ वियसहि महणयणुल्लम, तामइ नवडुह
तिन्न ॥ ३७ ॥

उत्तरपद्यस्याद्यं न्हौ संस्कृतं १ समसंस्कृतं ५ प्राकृतं ३ द्वितीये पेशाची
चूलिका पेशाचिके ॥ तार्तीयिके मागधीशौरसेन्यौ ॥ तुर्ये अपभ्रंशः ॥
नायालीह्यमंदयामयमलं नासं धरंतं परं राकालिं पवलोतयं अखचयासत्तं क
मालाचितं ॥ धीलं लोच्यमहं ददावहकलं तिन्नाहमायाजदं नाधा नीवृदिरेसि वदउं
पई साण्ड सीसुलइं ॥ ३८ ॥

॥ कविनामगर्जचक्रं ॥

तं प्राप्तो रुचिषुद्योगरजसोन्मीलत्प्रतोपान्वितं शस्तः सौष्ठवनप्रमोहरवनः कंक
जहस्तव्वि ॥ रुच्या नास्करतिग्मसिद्धिरमणीसंकृतनावः परं रंता ज्ञानरमांशमास्त
रूपमे तन्याः सुविद्यां चिरं ॥ ३९ ॥ जगति विदितवान् यस्त्वत्कमाज्ञास्वरूपं तव सु
चिपदजाव संस्तवादध्यवम्य ॥ रचयति निजकंगलंक्रियां स्तोत्रमेतज्जवति नवकरीणां
सिंहसौजीष्टलक्ष्मीः ॥ ४० ॥ इति श्रीजिनप्रज्ञसूरिविरचित अष्टजापात्मकं श्रीरूपन
देवस्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीमहावीरस्तवनं ॥

चित्रैः स्तोप्ये जिनं वीरं चित्ररुच्चरित मुदा ॥
प्रतिलोमानुलोमाद्यैः खड्गाद्यैश्चातिचारुजिः ॥ १ ॥

॥ प्रतिलोमानुलोमपाद ॥

वंदे ऽमंददमं देवं यशमाय यमाशयः ॥ नायेनाघधनायेना पाठता ममता रुपा ॥

॥ अनुलोमप्रतिलोम ॥

दासतां तव जागरां नचेयाय मतामस ॥ समतामययाचेनरागानावततां सदा ॥ ३ ॥

॥ अर्द्धप्रतिलोमानुलोम ॥

वरदानवरादित्व त्वदिरावनदारव ॥ याज्यदेव जयान्यास सन्याय नवदेज्यया ॥ ४ ॥

॥ अर्द्धभ्रम ॥

श्रीद वीर विरेजत्वं दमिताह गताद्युज ॥ वीताह्रमारंजितारे रक्त मां सदरंगविप

॥ मुरजबंध ॥

गीरतारजतारक्षणे धीरता स्थिरतारता ॥ सारतारश्रुतावध्या सुस्ता जन तता

॥ गोमूत्रिका ॥

ये पश्यति तवेहाम्यारविद नक्तिबधुरा ॥ न पतति नवे शम्यास्ते विदो नगवज्राः ॥

॥ सर्वतोन्नज ॥

नमात्तररसामान मारिताद्वृत्तारिमा ॥ साता मया यामतासा रक्ष्यासमश्रु

॥ रथपद ॥

तिर्यङ्मरसुराकीर्णा जासते ननते सना ॥

त्यन्माहात्म्यात् रुताश्वर्य याश्रिता ततता श्रिया ॥ ९ ॥

॥ द्व्यक्षरपाद ॥

रंगोर्गंगोरुगीर्गंगा गोरीयुरुरोगरु ॥ गोरगा गाररोगारि रेरिरोरैरुगिर्गंगा ॥ १० ॥

॥ एकाक्षरपाद ॥

ताननाजाननीना ततताततितातते ॥ ममाममामममुमा ननानेनोनानाना ॥ ११ ॥

॥ एकाक्षर ॥ लोक ॥

कार्त्तिकार्यकांरु केकाकोरुकेकिरु ॥

कररापुरुकारंरु रुकु कांकोककांरु ॥ १२ ॥

॥ अमयोग ॥

मरनृमां तपत्रतायि चारुतराय ॥

कुत सुखनदीनाना सुनन तत्र शासन ॥ १३ ॥ पुम ॥

॥ द्वान्या सङ्गसदानितरु ॥

मरणि दुष्पाम्याया न्यायमानिष्कृतिता ॥ काममनुनपरिदा यरुत्तर ॥ १४ ॥ सार व्याघादमुद्रायाम्बिषदी नयताऽजसा ॥ सा म मु ॥ १५ ॥

॥ मुमल ॥

अनिवार्यकृन्त्यामदिशरु निरजन ॥

कृत्तर्कानवा मर्त तीर्थकर तयाश्रिता ॥ १६ ॥

॥ त्रिशूलं ॥

शुक्ता या त्वयि नव्याली धन्या धनेस्म चेत्तता ॥
सामता तामसाकाममकासारंगसागरं ॥ १७ ॥

॥ हलं ॥

त्रिशलाकुक्षिपाथोजराजहंस जगदिनो ॥
नोगास्तृणमिव त्यक्तास्त्वयामुक्ति विद्वद्भ्या ॥ १८ ॥

॥ धनु ॥

सुरासुर नमस्तुभ्यं नमम्यति जिनोत्तम ॥
मनःप्रसादसंदर्भजिता शुचिवासना ॥ १९ ॥

॥ शर ॥

कथं कर्तुं जनो मोहव्यपोहमहहृद्मः ॥
मनसा सादरं यस्त्वां न सौति तिमिरापहं ॥ २० ॥

॥ शक्ति ॥

बाव्यो मरुशिरःकंपसंपत्प्रथितविक्रम ॥
मनोजानोकहव्याल मम स्वामी नवान्वं ॥ २१ ॥

॥ अष्ट दलकमलं ॥

मानितार्यक्रमामार रमामाकंद माधवः ॥
वधमार्गे ममाकास सकामाधीः प्रतानि मा ॥ २२ ॥

॥ पौंड्रदल कमलं ॥

वनप्या न धनस्वान ध्यानमौन कनकन ॥
ज्ञानस्थान जिनश्रीनघनमेनस्वनःस्व नः ॥ २३ ॥

॥ स्तुत्यनामगर्जं बीजपूरं ॥

जय हेमवपुःश्रीक जगन्मोहापहारक ॥
जराद्विनी सिंहांक जन्मनीरधि नाविक ॥ २४ ॥

॥ द्वा ॥

तुभ्यं नमोस्तुलनयस्थितिकाय जीतिवन्यासुपावक सुरस्तुत वीर नेतः ॥
विद्याल ताविपुलमंडपहेमरूप कल्याणधीकरणदह नतेदमीन ॥ २५ ॥

॥ कविकाव्यनामाक चक्र. ॥

जन्माकृत्यपथो जिनेश्वरवरो नव्याज्जमित्र क्रियादिष्टं तत्त्वविगानदोषार्हितं
श्रवस्तर्पण जन्माचित्यसुखप्रद. सुरचितारिष्टहृयो व सदा दाता शोचनवार्तिनः
जलदं यामेक्षण सविदा ॥ २६ ॥

॥ चामरवध ॥

श्रीमद्वाम समग्रविग्रह मया चित्रस्तवेनामुना नूतस्त्व पुरुहूतपूजितविताम्ब
प्रसूयेयिमे ॥ ख्यातज्ञातकुजावतस सकजत्रैलोक्यकनुज्ञातर रत्नारत्नारत्न
र सरवधरधारत ॥ २७ ॥ इति श्रीमहावीरस्तरन समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीजीगपक्षिपार्श्वस्तवन ॥

जीरिकापुरपति सदैवतं देवत परमह स्तुवे जिन ॥ यस्य नाम जगतो वा
गकर जपति मन्त्रवज्जिन ॥ १ ॥ नाथ तत्त्व सुखेन्दुदर्शन दर्शन च नयन
स्तुवे ॥ येन मेघरिततापहारिणा हारिणा लसति पुण्यवारिधि ॥ २ ॥ विष
महाप्रजाय तं जायतेज इह मातिनो युगे ॥ उज्जते दिनकरे हि नामुरे नामुरे
म्य किं नवेत् ॥ ३ ॥ अर्बुदस्य नवता व्यज्जति या नावियात्रिकजनेनवनीति
पश्यतोहरनृतापि सारसा सारसाधुनिचिता नवचरा ॥ ४ ॥ याममात्रमणि
त्रिका पक्षिकाननसहोदरीव या ॥ त्वत्पदस्थितिबलेन साधुना सा
सते ॥ ५ ॥ त्वा नमत्यशिववार्धितारक तारककणसुमे प्रपूज्य य ॥ प्रायं विम
यमनेनम पद सपद समुपैति शाय्वर्त ॥ ६ ॥ त्वत्पुर प्रकुरुते प्रजावनीनद
जिन निधाय यो हृदि ॥ निश्चित सलज्जते न दुर्गती दुर्गतीर्णनवसागर प्रनो
यो दधाति हृदि तेऽह्निपकज पकज मलमथ करोति स ॥ तत्तयेपि न नवनी
र्धत पार्श्वतस्त्यतु नवोन्नवधमा ॥ ७ ॥ त्वत्स्मृतेरपि जना निरामया रामया
निरामया ॥ यागिनृपण नपति नूयिता नूयिता किल सुधागनाञ्च ॥ ८ ॥ त्वन
तिजाजमादर मादर दयति जातुनाध्वनि ॥ यत्र याति ननु जानुनानया नान
य नमस्तु तत्र हि ॥ ९ ॥ अतरगरिपवोऽरूपापरा पापराशिहर पामपनि न
मन्यपि त्वयि जिहो रूपाजये पाजयेश शरणागनं तत ॥ १० ॥ त्वमप उर
यस्य मानम मानमयमनतम्य दुर्दरा ॥ तत्स्कराननपय करेणया ग्लवा द्वि
वनि तत्क्षणात् ॥ ११ ॥ देवगायिमणि रेनुदेवता देव तावदिह वाजिनप्रदा
वदेव तव धामनामन नाम जनुमनसि प्रदीयति ॥ १२ ॥ ज्ञानिन नगनि नि

नं त्रिजगतः पुरातनं ॥ त्वां स्मरामि सकलं च निष्कलं निष्कलंकमचलं महाव
॥ १ ॥ इष्टं यः प्रयतः स्तवीति सततं श्रीजीरपल्लीपुरीवासं पार्श्वजिनप्रभुं प्रकटित
दप्रतापोदयं ॥ सोवश्यं सुनगं नविष्णुरधिकं धर्मार्थकामामृतश्रीजिः श्रीजिरिव
यं गुणगणाश्लिष्टानिराश्लिष्यते ॥ १ ॥ ५ ॥ इति श्रीजीरपल्लीपार्श्वस्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीफलवर्द्धिजिनपार्श्वस्तवनं ॥

सयलाहिवाहिजलहर, समूहसंहरणचंडपवमाणं ॥ फलवर्द्धिपासनाहं संश्रुणि
॥ फणय षष्ठफलं ॥ १ ॥ विदुयास्तं विदुयास्तं, विदुयास्तं पंचमनिधुणंति तुमं ॥ अम
रया अमयरया, अमयरया पुणश्चमवयणं ॥ २ ॥ समणाणं समणाणं, समणा
लंघितं फुरइ सत्ती ॥ विणयाणं विणयाणं, विणयाणंदणजयाहि मुदे ॥ ३ ॥ अ
रुन्ना अहिरन्ना, अहिरन्ना विणियमंति कयपूया ॥ सवाही सवाही, सवाहीणा
ह य नत्ता ॥ ४ ॥ गयवाहा गयवाहा, गयवाहा अरहियापइसत्ते ॥ परमहिया
रमहिया, परमहिया सह न हुंति नरा ॥ ५ ॥ सदवणा सदवणा, सदवणामयरि
हवंति जणा ॥ सुहयगया सुहयगया, सुहयगया तुह पसाएण ॥ ६ ॥ कणयाउ
णयाउ, कणयाउ ररक्ती तुमं नवणं ॥ नदवओ नदवओ, नदवओ रिद्धिसिरिया
ं ॥ ७ ॥ नाएणं नाएणं, नाएणं चियति लोहसुहउंति ॥ नयराई नयराई, नयरा
सुगुणपोराणं ॥ ८ ॥ फलवद्धी फलवद्धी, फलवद्धी दाइणा तुमे विहिया ॥ सन्न
री सन्नयरी, सन्नयरीणंतयाइजया ॥ ९ ॥ समणाजी समणाजी, समणाजी णं
हागमे धन्ना ॥ चरणरया चरणरया, चरणरया चाइचत्तिरी ॥ १० ॥ निदप्पहस्त
नंद, प्पहस्त, निदप्पहस्त मोहदले ॥ रयणायर रयणायर, रयणायर गुहिर तुज
तमो ॥ ११ ॥ इत्थं धुउंति तिरिपास जगन्निवास सिंगारहारफलवद्धिपुरीतिरीए ॥
द्धीयराकयजिणप्पहसूरिवाणी थूयच्चमे वियर अंतररोगमुक्कं ॥ १२ ॥

॥ इति श्रीफलवर्द्धिपार्श्वनाथस्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीचंजप्रत्नस्वामिस्तवनं ॥

॥ संस्कृतं ॥

नमो महामेननरैस्तनूज जगद्भानजोचनचूंगतरोज ॥ शरत्रवत्सोमसमद्युतिकाप
दयामय तुज्यमनंतसुखाय ॥ १ ॥ सुखीकृतमादरमेवकजक् विनिर्जितझुजपनाव
विषह ॥ सुरासुरवृंदनमस्कृत नंद महोदय कल्पमहीरुहकंद ॥ २ ॥

॥ प्राकृतं ॥

जय निरतिथि तिहुयणजंजु नंति जय मोहमहीरुहजनदंनि ॥ जयकुंदक

जियसमंदतर्यति जयजय चदप्पहवदकति ॥ ३ ॥ जय
स्क जय जगदिय अपयमकसयपक ॥ जय निम्मलकेवजनाणगेह, जयजयवि
द थप्पडिमदेह ॥ ४ ॥

॥ शौरसेनी ॥

विगदडहदेड मोहारिकेदूदय दजिदगुरुडरिदमथ विहिदकुमदकय ॥
नाथतं नमदिजोसदटनदवत्सललहदिनिच्चदि गतिं सोददं निम्न ॥ ५ ॥

॥ मागधी ॥

असुजसुनरिसलनलनाथ सेविचपदे नमिल जय जतुवुदि दिन्नतिवपुनपदे ॥
चजनपुननिलद ससाजितलसीजुवे, देहि महसामितंतालि सातदपदे ॥ ६ ॥

॥ पैशाचिक ॥

तलितायिलतोमतया सतन मदनानलनीजमनानगुण ॥
नलिनारुणपाततलानमते जिननां धत सशिव लनते ॥ ७ ॥

॥ चूजिका पैशाचिक ॥

कजनाजिकनातुलतप्पहल चलनीकल चालुपशप्पसल ॥
लजनाचनकीतकुनलुचिल चिनलावमहसमलामिचिल ॥ ८ ॥

॥ अपभ्रंश ॥

सातयसुख निहाणुनाहनदिछो जेहि तवं पुत्रविहूणजजाणु निफलनसुनि
नगपसुह ॥ ९ ॥ निम्मल बुद सुहचडजे पडुपिक्खुइ पसरित्तिउ इयनिरुवमथापडुति
ह मुनिसामी विप्फुरइ ॥ १० ॥

॥ द्वय समसंस्कृत ॥

हाग्निहोहरहामकुदसुंदरदेहाजय केवलकमलाकेजिनिलय मजुनपुणगएन
कमजाम्णररचरणचरणचरणधवल बलनिधिरमणिमगमविजामना
यदज ॥ ११ ॥ जयनपदवजलगाहविमलमगलकुलमदिर वामकामरुकिनिह
हरियगुणत्रधुर ॥ मदरगिरीगुस्तारसवलकजिनूरुहकुजर दहिमहादयमा इ
म केवनिकुजर ॥ १२ ॥ इति जगदनिनदन जनहदि चदन चइप्रन निनवडा
पहनायानिदुत मम मगअपुनतिदिसुखानि विनो वितर ॥ १३ ॥
इति श्रीजिनप्रनसृरितचइप्रनस्वामित्तक परूजापास्तयन सपूणम

॥ अथ श्रीवर्द्धमाननिर्वाणकल्याणकस्तवनप्रारंभः ॥

श्रीतिष्ठार्धनरेशवंगकमलाङ्गारचूमाणैर्जव्यानां दुरपोहमोहतिमिरप्रोक्तास्ते
 ऽहर्माणे ॥ कुर्वे किंचन कांचनोज्वलरुचेर्निर्वाणकल्याणकस्तोत्रं गोत्रनिदर्चनीयचर
 णांनोजस्य वीगप्रनोः ॥ १ ॥ प्राप्य देव शरदांक्षितसति शीतगौ पवनदेवतर्क्षणे ॥
 तामुपायत रसेन कार्तिकाऽमावसीनिशि शिवश्रियं नवान् ॥ २ ॥ हस्तिपालकनृ
 पालपाजिता पूर्ण पूरयतु मन्मन.शुचा ॥ यत्र दर्शेऽव चंद्मा नवानस्तमाप नवताप
 ह्ना पुनः ॥ ३ ॥ कर्जदर्शनिशि दर्शित-र्क्षस्तत्रपुर्यखिलवर्णजाः प्रजाः ॥ तन्महोदयमही
 तयाऽधुनाऽप्युत्सवं विदधतेऽनुवत्सरं ॥ ४ ॥ यैर्ध्वनिस्तव पपे श्रवः पुटैः पोटशप्रहरदे
 शनाविधौ ॥ तान्निवेद्य धुरि धन्यताजुषां रेखया न खलु सुप्यतेऽन्यतः ॥ ५ ॥ पुष्पपाप
 फलपाकवर्णनामथ्यमथ्ययनपंकियुक्ता ॥ व्याख्याः स्फुटमष्टपट्कृतिव्याकृतीश्च
 परिग्रहपुरस्तदा ॥ ६ ॥ जीवति त्वयि जिनैर्ऽनूतिना त्वत्प्रणामविधिजंगनीरुणा ॥ नून
 मेप्यत न देव केवलज्ञानसंपदनुरागजागपि ॥ ७ ॥ यद्विधेयमुपदिश्य गौतमः प्रैपि
 नक्तिकृदपि त्वयाऽन्यतः ॥ रोगिणः कटुकजायुषानवज्ज्यायसेऽस्य चक्रे गुणाय तत्
 ॥ ८ ॥ त्वद्विद्वद्वचनरत्नसुरावली या न देहमणिनूपणांशुभिः ॥ सा कुहूरजनि र
 स्ततामसा पूर्णिमानिशमुपाहसदध्रुव ॥ ९ ॥ निर्दुते त्वयि विलोक्य विष्टपं ध्यातपूरपरि
 पूरितोदरं ॥ रोदयंत इव रोदसी प्रतिश्रुजरेण रुरुडः पुरदरा ॥ १० ॥ बन्द्वायुजलदेव
 रः सुरैस्तैलपरिणिकृतांगसंस्कृते ॥ नूतिमात्रमपि नूतिधाम ते ऽपस्पृशन् वत न तान् र
 जोऽस्पृशत् ॥ ११ ॥ नक्तितो महितुमौशवासवास्तावकीनहनसंयद् व्यधुः ॥ नूनमद्विज
 याय तावकानुग्रहेण हनुमत्वमिद्वव ॥ १२ ॥ कुग्रहा न तव जातु शासनं वीर बाधितुम
 लंनविलवः ॥ एककः स खलु नस्मकग्रहो बाधते नवदुपेक्षितस्तदा ॥ १३ ॥ जग्मुपि त्व
 यि शिवं नराधिपास्तत्क्षणं गृहमणीनवोधयन् ॥ ये वसुः कुनयकाननपुपस्त्वत्प्रताप
 शिखिनः कणा इव ॥ १४ ॥ यत्र कश्चन मुनिस्त्वया समं युक्ति मैथरितैर्जैनैरिव ॥
 ऽपमा समयजावलिंगिनां व्यंजितेन गुरुनिर्व्यपेक्षिता ॥ १५ ॥ प्रस्थिते त्वयि
 शिवाय तत्क्षणं संमुमूर्तुरधिष्टवि कुंथवः ॥ हृदलीववहुलामतः परं सूचयंत इव
 नाविर्नां महीं ॥ १६ ॥ यत्र यत्र चरणां त्वयाऽर्पितां तत्तदास्पदमगादमापतां ॥ ए
 कया पुनरपापया पुरापापयाऽजनि सुरोकिनामतः ॥ १७ ॥ यत्र मुक्तिमगमः शम
 दुमावाप पापतुहिनार्कतापतत् ॥ प्रीतिमीति तरुंजजंजे नाग नागकरणं करो
 तु नः ॥ १८ ॥ यः पठत्यश्वधीस्तव वीरस्तोत्रमेतदवधानसमेतः ॥ तत्रनावरिपुरा

जि रयश्रीनाजि न प्रजवति प्रवलापि ॥ १९ ॥ इति श्रीवर्धमाननिबं-
कस्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीअरिनाथस्तवनप्रारम्भ ॥

जय शरदशकलदशहयवदन जय हृतजगदसहनमदमदन ॥
मनजकदन जयजगवदरपरमपदसदन ॥ १ ॥ गतमजकमजसकनकाव-
जननमरणनवनयजरहरण ॥ रघय चरणरसनशवलस्वन मनवमसनवमम-
वचन ॥ २ ॥ नवरचनरतदशशतनयन नयवनजलदजलजदलनपन ॥
कजकलयजयकरयजन नमदशमपहरशममनजजन ॥ ३ ॥ अमरफनना-
पदकमल गजकरस्तरलसवलकरयमल ॥ जनयसनयमतनतजनसकन-
लमपमलकलमलमकल ॥ ४ ॥ नयमयवचनपवनसमवमत परमतनना-
लमनसमत ॥ शर्मदमयमसमस्तरमसमय जवपतनजनयमजमम शमर ॥ ५ ॥
धनखकनकशकलधनवरज मदकलकरणकलजयशरज ॥ ६ ॥ नतशतमखतमखनननम-
शमन सदयमदयमफलजयजगमन ॥ ६ ॥ नतशतमखतमखनननम-
मयपरमपदमजयदसदर ॥ नवनवनववनजवदशमगम शकलनगननाज-
यगम ॥ ७ ॥ तमचयमपनयतपमहतपन परसमयजरजहृपदजपन ॥ ८ ॥
नदमनकमनगजकरट दलनमवलतमहतमदचण्ट ॥ ८ ॥ मदनयनगमग-
रशरण गतरणसदवतरणवरकरण ॥ परसहचरसमरजगदवन समम-
रमदहमहनन ॥ ९ ॥ सततमचरचरजगदवगमक मननजनकथनतरतम-
क ॥ परपदनगगमनररणक मफलदशमसफलपथजण ॥ १० ॥ सन-
लसदनजसनमदमन जवनपवनचनरयतसमर ॥ दलयवहलमनमरववन-
मतरतनरशतगतपरवशत ॥ ११ ॥ कपटशकटजलशयसमनवक जनमवान-
समपरसमवक ॥ गदगजरणफणधरदकवहन धनहरमरकजदरहमहन ॥ १२ ॥
समतसतमहपरमतकलस गणधरगणधरशमरसकलस ॥ जवदनवपदन-
दवम वनमवनमयसहनमहनवम ॥ १३ ॥ एष श्रीअरितीर्थराज तव या-
मरीगच्छिदा काम केवजवर्णसस्तवसुधास्वाद विधत्ते सुधी ॥ श्रेयो वा न ज-
त्वपदवीमांख्यानि वाद्यतरा मित्राजी जयमुदर सनियत शिथीयत मानव ॥ १४ ॥
इति केवलाहरमय श्रीअरिनाथस्तवन संपूर्ण ॥

॥ श्रीवीतरागाय नमः ॥

॥ अथ श्रीवशोविजयजी उपाध्यायकृत अध्यात्ममतपरीक्षाप्रारंभः ॥
॥ आर्या वृत्तं ॥ पणमिय पासजिएणंदं, वंदिअ सिरिविजयदेवसू
रिंदं ॥ अन्नपमयपरिक्कं, जहवोहमिमं करिस्सामि ॥ १ ॥

व्याख्या - सर्व कल्याणनी सिद्धिने अर्थे, श्रीपार्श्वनाथने प्रणाम करीने, तथा
संप्रति विजयमान तपागङ्गाधिराज जे श्रीविजयदेवसूरी तेमनी वंदना करीने, पो
नाना बोधने अनुसारे, आ अध्यात्ममतपरीक्षानामनुं प्रकरण हुं करुं हुं.

उपोदात्तः- कोई आगंका करे के, शुद्ध तत्त्वनों जे अंगीकार तेने अध्यात्म
कहेते. तेमां कोई विवाद नथी; ल्यारे परीक्षा ते शानी करवी ? जे वस्तुमां संदेह
पमे तेनी परीक्षा कराय ठे; निस्संदेह वस्तुनी जी परीक्षा ! माटे आ अध्यात्ममत
परीक्षानामनुं प्रकरण करवानुं कोई प्रयोजन दीगमां आवतु नथी. तेने कहेते ॥१॥

अन्नपं एामाई, चनुविहं चनुविहा य तवंता ॥

तव इमे अप्रुत्तिय, एामेणअण्णिआ एोआ ॥ २ ॥

व्याख्या:- अध्यात्मना चार प्रकार ठे. एक नामअध्यात्म, बीजो स्थापनाअ
ध्यात्म, त्रीजो इयअध्यात्म अने चोथो जावअध्यात्म. चेतन तथा अचेतन ए
वेमांनी कोई पण वस्तुनुं अध्यात्म एहुं नाम राखेहुं होय ते नामअध्यात्म; अ
ध्यात्मवंत यतिना आकारनुं चित्र कहाड्युं होय ते स्थापनाअध्यात्म; अने जेय
की जावअध्यात्म उत्पन्न थाय, जेवां के, प्रतिमादर्शन, सजुरुसेवा, अने अध्या
त्मशास्त्रान्यास ए त्रणे जावाध्यात्मना कारण ठे, माटे ते इयध्यात्म; तथा आ
त्माना जे शुद्ध परिणामते जाव अध्यात्म कहिये. तेम अध्यात्मीना पण पूर्वोक्त
रीते चार प्रकार ठे तेओमां इहां जेओना मतनो विचार कर्त्तव्य ठे, ते नामअध्यात्म
वत ठे. तेओना मतनी आशंकांनुं निवारण करहुं, ते आ ग्रंथनुं प्रयोजन ठे. ॥२॥

उ०:- पूर्वोक्त चार प्रकारना अध्यात्ममानो जावअध्यात्म मोहनुं कारण ठे.
माटे तेनुं विशेषेकरी स्वरूप कहेते:-

जा खलु सहावसिद्धा, किरिआ अण्णामेव अहिगिव ॥

जसुइ परमअण्णं, सा दंसण नाण चरण्णा ॥ ३ ॥

व्या०:- जहांशुधी कषाय तथा इंडियने वश थयोथको संसारनेविषे आत्मा

ફરે છે, તદ્વાચારી આત્માનેવિપે કર્મનો અધિકાર છે, સ્વત આત્માનો નથી કેમકે, આત્મસ્વનાવનું આઘાદન થયેલું છે જેમ નુ આઘાદન થઈ જાય છે, તેથી તેનો સ્વનાવ પ્રગટ થઈ શકતો નથી યોગે આત્માનુ આઘાદન થઈ જાય છે, તેથી તેનો જ્ઞાન, વિજ્ઞાન, તથા વિ સ્વનાવ પ્રગટ થઈ શકતો નથી અને નામકર્મ તે આત્મસ્વનાવને નર, તિર્થંચ, નારકી, તથા દેવતાપ્રમુખના પર્યાયરૂપ પોતાના સ્વનાવને જેમ તીવ્ર અગ્નિમા સુવર્ણને નાચ્યાથી તે મલ જ્યારે વલી જાય ત્યારે નો શુદ્ધતાદિસ્વનાવ પ્રગટ થાય છે તેમ શુનપરિણામ પૂર્વક કી જ્યારે કર્મોનો ક્ષય થઈ જાય છે, ત્યારે આત્માનો જ્ઞાનાદિરૂપ સ્વનાવ થાય છે એટલે કર્મનો અધિકાર ટલીને સ્વત આત્માનો અધિકાર પ્રવર્તે અધિકારની જે ક્રિયા તેને નાવઅધ્યાત્મ કહિયે તે આત્મ જ્ઞાનરૂપ વાથી બોધરૂપ છે માટે જ્ઞાન કહિયે, તેમજ રુચિરૂપ હોવાથી સમ્યક હિયે, તથા પ્રાણાતિપાતાદિક આશ્રવનિરોધરૂપ હોવાથી ચારિત્ર કહિયે પત્માનમાત્મનોવેત્તિ, મોહલ્યાગાયઆત્મનિ॥ તદેવ તસ્ય ચારિત્ર, તજ્ઞાન તદ્વાચારી.

૩૦ કોઈ આશંકા કરે કે, નાવાધ્યાત્મ તથા શુદ્ધોપયોગ એ બે શબ્દોનો અર્થ એક છે જેમ ઘપાધિરહિત સ્ફટિકનો નિર્મલ સ્વનાવ છે તેમ પરદ્વ્યસનથી ત જીવનો નિર્મલ સ્વનાવ છે તેનેજ શુદ્ધોપયોગ કહે છે. અને એનેજ ચારિત્ર કહે છે પરદ્વ્યસને જીવનો જે મલિન સ્વનાવ થાય છે, તેને અશુદ્ધોપયોગ કહે એના બે નેદ છે - એક શુનોપયોગ બીજો અશુનોપયોગ એ ગુરુ તથા ધર્મશિક્ષા પર જે પ્રશસ્ત રાગ હોય છે, તેને શુનોપયોગ કહે છે જેમ રાતા ફૂલના સાચી સ્ફટિકનો રાતો રંગ થાય છે, તેમ જાણવું અને જે અપ્રશસ્ત રાગ તથા દેવ હોય છે. તેને અશુનોપયોગ કહે છે જેમ કાલા ફૂલના સગથકી સ્ફટિકનો રંગ મળે જાય છે જાણવું એ બન્ને મૂલ સ્વનાવને ઢાકી જિયે છે, તેથી અશુદ્ધોપયોગ શુદ્ધોપયોગરૂપ ચારિત્રના એવ કહે છે એનાં આયતન પરદ્વ્યસન વિપે ચતુર ઘપકરણરૂપ પરદ્વ્યનો સગ ઠતા અધ્યાત્મ કેમ જાણવા તર કહે છે ॥ ૩ ॥

આગદોસો, અસપરસેહિ કિચિ પડિકૂલ ॥

ચિત્તરણ, કિપુણ દેહુવ ધમ્મઠ ॥ ૪ ॥

અધ્યાત્મમતપરીક્ષા.

॥ શ્રીવીતરાગાય નમઃ ॥

॥ અય શ્રીયશોવિજયજી ઉપાધ્યાયકૃત અધ્યાત્મમતપરીક્ષાપ્રારંભઃ ॥
 ॥ આર્યા વૃત્તં ॥ પણમિય પાસજિણંદં, વંદિઅ સિરિવિજયદેવસૂ
 રિંદં ॥ અન્નપ્પમયપરિક્કં, જહ્વોહમિમં કરિસ્સામિ ॥ ૧ ॥

અર્થ - તર્વ કલ્યાણની સિદ્ધિને અર્થે, શ્રીપાર્શ્વનાથને પ્રણામ કરીને, તથા
 પ્રતિ વિજયમાન તપાગઢાધિરાજ જે શ્રીવિજયદેવસૂરી તેમની વંદના કરીને, પો
 નાના વોધને અનુસારે, આ અધ્યાત્મમતપરીક્ષાનામનું પ્રકરણ હું કરું છું.
 ઉપોદાતઃ- કોઈ આશંકા કરે કે, શુદ્ધ તત્ત્વનો જે અંગીકાર તેને અધ્યાત્મ
 કહેવે તેમાં કોઈ વિવાદ નથી; ત્યારે પરીક્ષા તે શાની કરવી? જે વસ્તુમાં સંદેહ
 તેની પરીક્ષા કરાય છે; નિસ્સંદેહ વસ્તુની શી પરીક્ષા! માટે આ અધ્યાત્મમત
 પરીક્ષાનામનું પ્રકરણ કરવાનું કોઈ પ્રયોજન લીગમાં આવતું નથી. તેને કહેવે ॥૧॥

અન્નપ્પં ણામાઈ, ચનુવિદં ચનુવિદા ય તવંતા ॥
 તવ ઇમે અપ્પુત્તિય, ણામેણન્નપ્પિઆ ણેઆ ॥ ૨ ॥

અર્થ - અધ્યાત્મના ચાર પ્રકાર છે. એક નામઅધ્યાત્મ, વીજો સ્થાપનાઅ
 ધ્યાત્મ, ત્રીજો દ્વ્યઅધ્યાત્મ અને ચોથો જાવઅધ્યાત્મ. ચેતન તથા અચેતન એ
 ની કોઈ પણ વસ્તુનું અધ્યાત્મ એવું નામ રાખેલું હોય તે નામઅધ્યાત્મ; અ
 મવત યતિના આકારનું ચિત્ર કહાડ્યું હોય તે સ્થાપનાઅધ્યાત્મ; અને જેથ
 જાવઅધ્યાત્મ ઉત્પન્ન થાય, જેવાં કે, પ્રતિમાદર્શન, સજુરુસેવા, અને અધ્યા
 ત્મના એ ત્રણે જાવાધ્યાત્મના કારણ છે, માટે તે દ્વ્યાધ્યાત્મ; તથા આ
 જે શુદ્ધ પરિણામતે જાવ અધ્યાત્મ કહિયે. તેમ અધ્યાત્મીના પણ પૂર્વોક્ત
 પ્રકાર છે તેઓમા ઇહાં જેઓના મતનો વિચાર કર્તવ્ય છે, તે નામઅધ્યાત્મ
 તેઓના મતની આશંકાનું નિવારણ કરવું, તે આ ગ્રંથનું પ્રયોજન છે. ॥૩॥
 - પૂર્વોક્ત ચાર પ્રકારના અધ્યાત્મમાનો જાવઅધ્યાત્મ મોક્ષનું કારણ છે.
 વિશેષકરી સ્વરૂપ કહેવે.-
 જા સ્વલુ સદ્વચસિદ્ધા, કિરિઆ અપ્પાણમેવ ચત્તં. ત્યારે યતીગુપર
 નણ્ડ પરમ્મપ્પં, સા દંસણ નાણ ચરણાદ્ધાનિમિત્તં. તેથી જા
 - જહ્વાં કથાય તથા ઇંદિયને વશ થયે

જહ્વાં કથાય તથા ઇંદિયને વશ થયે

અધિક મૂર્છા સનવે એનું સમાધાન જો આવી રીતે કરિયે કે, મૂર્છાના છે - એક મારું મારું એવો મમત્વપરિણામ, અને બીજો પામેજી વસ્તુગત યોગનો અધ્યવસાય, એ આર્ત્તધ્યાનનો નેદ છે તેઓમાની પહેની જે મમત્વપરિણામરૂપ મૂર્છા કહેત્રે, તે તો સમ્યક્દૃષ્ટિને પણ થાય નહીં, તે જ્ઞાની છે અને મમત્વપરિણામ તો અજ્ઞાનનિમિત્ત છે એવી જ વિષયાદિકનું સેવન કરતો ઠતા પણ તેને પરમાર્થથી વિષયસેવનરહિત ત્યારે યતિનેવિપે તે શુ કહેવું! અર્થાત્ યતિ તો સર્વથા વિષયસેવનરહિત અને બીજી આર્ત્તધ્યાનરૂપ જે મૂર્છા છે તે ધર્મધ્યાનના પ્રનાયેકરી ય નહીં એજ સમાધાન ઉપકરણનેવિપે પણ જાણી લેવું જો એમ કહેશે કે ઉપકરણ રાખ્યાથી તેના ગ્રહણ તથા ત્યાગથી આરજ થાય છે, એ વાત પણ જ નવિત છે કેમકે, આરજ તો શરીરના કરચરણાદિની ક્રિયા કાલ્યાણી છે જો કહેશે કે શરીરના કરચરણાદિકની ક્રિયા જણાવેકરી થાય છે એનાએકરી ધર્મોપકરણ લેતાં તથા મૂકતા પણ આરજ થતું નથી જો શો કે, ધર્મોપકરણથી શુદ્ધાત્મપરિણામ જગરૂપ હિસા થાય છે ત્યારે કી કેમ હિસા થતી નથી? જ્યારે મૂર્છાવિના શરીરથી કી હિસાનો સનવ થી, ત્યારે મૂર્છાવિના ધર્મોપકરણનો પણ સનવ કેમ થશે! જો એમ કહેશે કે ધર્મોપકરણથી પરિવ્યરતિનેવિપે રતિ હોવાથી આત્મવ્યમા રતિ થતી નથી ત્યારે શરીરથી પણ પરિવ્યરતિ કેમ નથાય? કિંતુ થવીજ જોઈએ એનો વિચાર કરો

ચ૦ - પરિવ્યરતિને વે વિકલ્પેકરી દૂષિત કરે છે - ॥ ૬ ॥

તદ્ પરદબ્ધિમિ રઈ, પરિણામો રક્ષણાણુવધો વા ॥

હૃદયો તણુ સમમુવદિ, પાસતો કિ એ લક્ષેસિ ॥ ૭ ॥

વ્યા૦ - પરિવ્યરતિ તે શુ કાયયોગના પરિણામરૂપ છે કે, સરક્ષણાણુવધો રોડધ્યાનરૂપ છે? જો પ્રથમ કાયયોગ પરિણામ કહેશે તો શુનકાયયોગ કેમ જાણે? અર્થાત્ એમ તો સનવે નહીં અને જો સરક્ષણાણુવધો રોડધ્યાનરૂપ કહેશે તો તે પણ સનવશે નહીં કેમકે, ધોરાદિકથી સર્વ પ્રમાણે ને વધુ દિકનું વચાવવું, તેને સરક્ષણ કહેત્રે, ને તેનું જે નિરતર ચિતન કરવું તન અનુષ્ઠાન કહેત્રે એવું રોડધ્યાનનો નેદ જો ઉપધિયકી થાય તો શરીરથી પણ જોઈએ કેમકે, સર્પ, ચોર, તથા કટકપ્રમુખ થકી શરીરની રક્ષા કરવાના

पवसाय पण घणोनेविषे दीक्षां आवेठे. एने तो रौडध्यान कहेता नथी! जो म कदेशो के, यतिने शरीरनेविषे राग नथी होतो, तेम ठतां सर्पादिकथी शरीर । रक्षा तो धर्मसाधनने अर्थे करेठे. तेथी तेना अध्यवसाय अशुज होता नथी. म पण संजवे नही! केमके, यतिने शरीरनी पठे धर्मोपकरणउपर पण राग हो ते नथी. तेम ठतां तेनी रक्षा पण धर्मसाधनने अर्थे करेठे. एवी रीते शरीरना जे जे धर्मोपकरण ठरेठे. तेम ठतां तेथोनी उद्यापना करतां तमने शरम यती नथी!

उ०:- कोई आशंका करे के. उपकरण जे ठे ते ध्यानना विरोधी ठे. केमके, आना प्रतिखेखनादि बाह्यव्यापारना योगे अंतर आत्मतत्त्वनेविषे चित्त एकाग्र रूपध्यानमां विघ्न थायठे. एम कहेनाराने उत्तर दिये ठे. ॥ ७ ॥

जो किर जयणापुवो, वावारो सोण जाण पडिवरको ॥

सोचेव ढोड जाणं, जुगवं मण वयण कायाणं ॥ ८ ॥

व्या०:- आवश्यक पडिलेहणाप्रमुख जे जयणाएकरी व्यापार थायठे ते प ण ध्याननो विरोधी होवोजोये; एने तो कोई विरोधी कहेतो नथी किंतु एतो ए ण कालाश्रित मन, वचन, तथा कायासंबंधी ध्यानरूप होयठे. जेमके, शुनयो १ करीमन एकाग्र होयठे, एनेज मन संबंधी ध्यान कहेठे; निरवद्य वचन बोला पठे, अने सावद्य वचननो त्याग थायठे, एनेज वचनसंबंधी ध्यान कहेठे; अने शुनयोगनेविषे यत्नेकरी कायानी दृढता थायठे, एने कायसंबंधी ध्यान क हेठे. जो तमे एम कदेशो के, जगवंते एकसमयनेविषे वे क्रियानो निषेध कह्योठे; तेम ठतां एकसमयाश्रित मन, वचन तथा काया संबंधी ध्यान केम संजवे ? ए तो उत्तर आमठे:- जगवंते जे एकसमयनेविषे वे क्रियानो निषेध कह्योठे ते निन्न विषयविषे ठे; एक विषयविषे निषेध नथी कह्यो. जेमके, वांढणाना आवर्त्तननेवि पे त्रण योगनी क्रिया एकज समयनेविषे थायठे. यतः “ निन्नविषये णित्तिदं, किरि शा डुग्गेगयाण एगम्मि ; जोग तिगस्स विज्जंगिय, सुत्ते किरिया जउ जणिया. ”

उ०:- कोई आशंका करे के, ध्यान जे ठे ते योगनो परिणाम नथी. के जेनी प्रवृत्ति बाह्य व्यापार करतां थाय. जो योगना परिणामरूप ध्यान होय, तो जेइया अने ध्यान एक कहेवाय. एथोमां कोई न्यूनायिकता होय नही तेम तो नथी देखातुं. जेइयाओनुं रूप पण जुडंठे, ने ध्याननुं रूप पण शास्त्रोमां जुडं कसुठे. वली जो योगपरिणामरूप ध्यान होय तो चांदमे अयोगिकेवल गुण

સ્થાનકે શુદ્ધધ્યાનનો સંજવ કેમ થાય ? એ તો યોગની પરિણતિરૂપ નથી કેમ કે, ધ્યાનતો આત્મસ્વનાવ સમવસ્થાનરૂપ છે અને તેની વ્યવસ્થિતિ આવશ્યક નથી. સુખની તૃષ્ણાએકરી મોહનીયકર્મને વશ થયો થકો જીવ પરદ્વ્યને વિષે પ્રવૃત્તિ કરે છે, જ્યારે મોહનીયકર્મની ન્યૂનતા થાય છે, ત્યારે પરદ્વ્યને વિષે પ્રવૃત્તિ થતી નથી. એમથયાથી વિષયને વિષે વૈરાગ્ય થાય છે કેમકે, વિષયને વિષે જે ઇચ્છા હોય છે, તે વિષય પ્રાપ્તિપૂર્વક હોય છે અને રાગના અજ્ઞાને વૈરાગ્ય હોય છે વૈરાગ્યથી મનનો રોધ થાય છે કેમકે, મનની પ્રવૃત્તિ વિષયવિના થતી નથી એમ તુલસીદાસે સ્થાનકને વિષે પહેલી અગ્રિ પોતાની મેલેજ નાશને પામે છે તેમ વિષય વિના મન પોતાની મેલેજ સ્થિરતાને પામે છે મનનો નિરોધ થયાથી ચચલતા મરી જાય છે અને પઠી મન એકાગ્ર થઈને આત્માને વિષે પ્રવૃત્ત થાય છે એ આત્મસ્વનાવ ને ધ્યાન કહે છે એ “જો સ્વચિદમોહકલુસો, વિષયવિરત્તો મણેષ સનિતા સમવચ્છિદો સદ્ભાવે, સો અપ્પાણે દવદિજા દા ” એવું પ્રવચનસારે એવું સદ્ ચેતન સ્વનાવરૂપ જે ધ્યાન તે, બાહ્ય વ્યાપાર કરતાં, તથા પરદ્વ્ય અધિકરણ ક્રિયાદા કેમ પ્રગટ થાય ? એનો નિર્ણય કરે છે ॥ ૬ ॥

જાણ તિકરણ પયત્તો, એ સદ્ભાવો તેણ જેણ સિદ્ધસ્સ ॥

ઈદ્દ એઘાણવિજાગો, કહ્ સુક્ષ્માણને આણં ॥ ૬ ॥

ધ્યાન મન વચન તથા કાર્યરૂપ ત્રિકરણ એટલે ત્રણ યોગનો પ્રપન્ન કરાથી ધ્યાનની સિદ્ધિ થાય છે, માટે યોગપરિણામરૂપ ધ્યાન છે, પરંતુ અપયોગરૂપ ધ્યાન નથી અને સેવ્યા પણ યોગપરિણામરૂપ છે તેથી યોગપરિણામપણે તો ધ્યાન છે એવું સ્પષ્ટ થાય છે.

वस्थान तो केवलीने सर्वथकी अधिक ठे. ए कारण माटे अयोगीने तो योगनि
- रोधरूप ध्यान ठे. अने ठगस्थने करणना दृढव्यापाररूप ध्यानठे. एवी रीते शुन
योगेकरी प्रवर्त्तनीय जे ध्यान, तेमां वाद विवाद शानो होय !
उ० कोई आशंका करे के, जो उपकरण होय तो राग पण होय, माटे उप
करण सर्वथा त्याग करवा योग्य ठे, तेम जो न करिये तो उत्तर्गमार्ग कैम
हे? एप्रश्नो उत्तर दिये ठे:- ॥ ए ॥

जा खलु सरागचरित्रा, साविय उस्सगमग्गसंलग्गं ॥
मोत्तुं अववायपयं, अडप्पसंगी परविसेसो ॥ २० ॥

व्या० जे स्थिरिकल्परूप सरागचर्या कहेतां सरागमार्ग ठे. ते पण उत्त
र्गमार्गने लागेलो जे. अर्थात् अपवाद मार्ग अने उत्तर्ग मार्ग निकट संबंधी
ठे. यद्यपि स्थिरिकल्पी पण अपवादनो तो त्याग करेठे, तथापि कोई कारण
ने लीधे तेने ग्रहण पण करुं जोयेठे. अने जिनकल्पी तो कदापि अपवादुं ग्रह
ण करेज नही. एवी रीते स्थिरिकल्पी तथा जिनकल्पीना अपवाद तथा उत्त
र्गमार्गमां अल्प अंतराय ठे. एटले अपवादमार्ग थकी उत्तर्गमार्गनी कांईक
उत्कृष्टता ठे, तेथीज वे नेद थयाठे. अने जिनकल्पनी अपेक्षाए स्थिरिकल्प
कह्योठे. तेमज उत्तर्गमार्गनी अपेक्षाए अपवाद मार्ग, तथा अपवादमार्गथी कांईक
अधिकतावालो उत्तर्ग न कहेथुं तो चौदमां गुणस्थानकना अंतना समयसुथी
उत्तर्गमार्गनो संजव थरो नही. कैमके सर्वोत्कृष्ट संवर तिहांज ठे. माटे जे
वेकाणो जे मार्ग उत्कृष्ट कह्यो होय ते वेकाणो तेज उत्तर्गमार्ग ठे. जेमके स्थि
रिकल्पनेविषे चौद उपकरणज उत्कृष्ट होवाथी ते उत्तर्ग मार्ग ठे. ॥ १० ॥

उ० मूल गाथावडे पूर्वपक्षी आशंका करे ठे:-
नणु वज्जं साहण, मववाउ अंतरंगमुस्सग्गो ॥ जा पुण सराग
चरिया, समुच्चिया ऐव सिद्धाए ॥ ११ ॥ पडिसेवणो पुणस्सो, अववा
उ फुडो अणायारो ॥ ता वत्ताई गंथो, णो उस्सग्गो ए अववाउ ॥ १२ ॥
व्या०:- परइव्यमात्रनी जे निवृत्ति, एटले परइव्यनो कांई पण परियह रह्यो
ये, मात्र आत्मइव्यनो जे प्रतिबंध होय, तेज संयमउं अंतरंग कारण ठे;

एने उत्सर्गमार्ग कहेते एवी सामग्रीनी प्राप्तिविना शुद्धोपयोगनूतिकार
 शकातु नथी, त्यारे तेनी साह्यता करनारी जे उपधि होय तेनुं धारण
 अपवाद कहेते ते उपधि बंधनो हेतु नथी, माटे निषेध नथी कही
 उपधि सयमरहित पुरुषना उपयोगमा आवती नथी किंतु सयतीने
 ठे अने मूर्खानो हेतु अती नथी यत "अस्मिन्कुडं उवहिं,
 जव जणोहि, मुग्धादिजणणरहिद, गेह्लडसमणोयजदि मिथ्यमते" ते
 आ ठे - एक तो यथाजातलिंग पुज्ज, एटले जेवो माताना उदरमांथी
 होय तेवो आकार धारण करवो, वीजो वचनपुज्ज, एटले जेवी
 बोध थायठे, तेनु ग्रहण करवु, त्रीजु गुर्वादिक विनयरूप मनना
 करवु, अने चोथु सूत्राध्ययनना पुज्जने धारण करवुं यत "उवपरण
 ग्गो, लिंग जव जादरूपमिदि जणिद, गुरुवयणपि अ विणठ, सुतजयण
 न्तं" एवो जे अपवादमार्ग तेने सरागचर्या कहेते अर्थात् शुद्धोपयोगनी
 नताने जीधे अपवादमार्ग कहेगाय ठे पण जे वस्तु प्रतिपिद् एटले सेवन
 योग्य न होयेने तेनु जे सेवन करवु तेने अपवाद कहता नथी तने तो
 नाचारज कहेते. तेमठता सयतीने वस्त्रादिक सेवन करवायोग्य नथी केमके
 अनाचार ठे माटे ए सर्व परिग्रहणो त्याग करवो जोये वस्त्रादिक परिग्रहण
 ग्रहण करवु ते उत्सर्ग पण नथी ने अपवाद पण नथी, किंतु अनाचार ठे,
 केम करवो? एहवु जे कहेते तेने उत्तर थापी तेनो समाधान करेते - ॥१॥

उवकुण्ड जव सरिर, सुशुवतंग तद्देवमुवगरण ॥

जम्हा तठ मुणीण, सुए अणेगे गुणा जणिआ ॥ २३ ॥

ध्या० - जेम शरीर परइव्य ठता शुद्धोपयोगनु साह्यकारिणे, तेथी परिग्रह
 हेवाय नही तेमउपकरण पण शुद्धोपयोगना साह्यकारी हांवाथी परिग्रह कहेते
 य नही केमके, ए वात, मिद्धांतोनेविपे पण धर्मोपकरणना अनेक गुण कहेते
 तेथी मिद्ध थायठे जेमके, रात्रीये चउकालें काल ग्रहलेता वस्त्रे करी यतीने
 नी पीडाटले ठे ने जो वस्त्र न होय तो शीतनी पीमाने जीधे अग्निना ताप प्रत्य
 नी चिन्ना थाय तेथी आर्तियान उत्पन्न थायठे वस्त्रे करी सचिन ह
 यो धृहरी आत्म, वृष्टि, तथा हिमज प्रसुरनी रक्षा थायठे ने जो वस्त्र न हाय अ
 उपाधु शरीर होय, तो शरीरनी गरमीनी वाफथकी ते जीगोने छ म उत्पन्न

સંપાતિમરજરેણુ પ્રમાર્જવાને અર્થે મુદ્દપત્તી રાખવી, જેવાદેવા પ્રમુખની ક્રિયાએ પૂર્વે પ્રમાર્જવાને અર્થે તથા જૈનલિંગને અર્થે ડંગો રાખવો. તથા પુરુષ વેદનીયોદ્યાદિક વર્જને અર્થે ચોલપટ રાખવો. ડ્યાદિક વસ્ત્રના ગુણ કહ્યાં છે. અનાજોગે લીધેલાં જે સંતત્ત ગોરસાદિક, તે પાત્રેકરીને વિધિએ પરવાઈ ગકાયવે. પાત્રવિના હાથમાજ લીધા હોય તો યોગ્ય ઠેકાણે કેમ પરવવી ગકાય ? તથા હાથમાં તરસ વસ્તુ લીધાથી તેનો વિંડ જો નીચે પડે, તો તેયકી કીડીઓપ્રમુખ અનેક જંતુઓની વિરાધના થાય. ગૃહસ્થ નાજનને અર્થે ડપનોગેપણ પશ્ચાત્કર્માદિક દોષ પડે; અને જો પાત્ર હોય તો તેણે કરી ગ્લાન થયવા ડર્વલને પચ્યાદિક લાવ ને અર્થે ડપયોગી હોવાથી ડપકાર થાયવે. અલંધિવત્ત તથા લંધિવત્ત અત્ત તથા સમર્થ પ્રાહુણને વાસ્તવ્ય પાત્ર હોય તો અન્નપાનાદિકને આપણી ડપ કરે. અન્યથા કેમ કરે ? ડ્યાદિક વસ્ત્ર તથા પાત્રનેવિપે અનેક ગુણજાણી રીની પટે ધર્મદેહુ હોવાથી તેમાં પરિગ્રહપણાની આશંકા કરવી નહી. ॥૧૩॥

— ડપહાસયુક્ત પૂર્વપદ્ધીની મૂલ ગાથા વડે આશંકા કરે ઢે—
જડ ડવહિનારગદ્દણ, ડઢ ડુજાણવક્કણણિમિત્તં ॥
તો સેયં ડીગદ્દણ, મેદુણસણાણિરોદ્ધં ॥ ૧૪ ॥

બ્યા૦ — ગીત તથા તાપપ્રમુખની પીઢાએ કરી આર્ચવ્યાન ડપજે નહી; તે સા રુતમે એટલો વધો ડપધિનો નાર વેગો ઠો; ત્યારે મેંધુન સંજાનિમિત્ત આર્ચવ્યાન નો ત્યાગ કરવાસારુ એક સ્ત્રીનો પરિગ્રહ પણ શાસારું રાખતા નથી? જ્યારે જી ણાદિક વસ્ત્ર રાખવાથી મૂર્ગ કેમ થાય? ॥ ૧૪ ॥

ડપ:— એ આશંકાનો ડત્તર વિપેઢે:—
એયં વિ ઢૂસગાણં, વયણં મયણંધવયણમિવ મોહા ॥

અસુદ્ધ સમોવદ્દાસો, દેદ્દાદ્દારાઙ્ગદ્દણોવિ ॥ ૧૫ ॥

બ્યા૦.— તમારું વોલડું નાંડ (મસ્કરા) ના જેડું નાસેઢે. જેમ હોજીના વાહા ઢાંમાં કામી પુરુષો ગમે તેમ વક્ક્યા કરેઢે. અને કામને વશ થયા થકા લાજ ડપ જાવે એવા વચનો વોલ્યા કરે ઢે. તેમ તમે પણ મિથ્યાત્વના પરવશોકરી અજ્ઞાનને જીધે મસ્કરીના વચન વોલો ઠો. તે વચનોથી અમને તો કાંઈ થવાડું નથી, પણ તમે પોતે તેવા ઢેવાઈ આવો ઠો. કેમકે, તમે પોતે પણ નૂલની પીઢા ઢાજવાસારું

રાવાને ન મળેતો આત્મધ્યાન થાય તેને ટાલવાસારું, તથા શરીરને
વાસારુ આહાર લેવાનું માનોતો, તેમ સ્ત્રીપરિગ્રહ શાસારુ માનતા નથી?
જેમ આહારમા ગુણ છે, દોષ નથી તેમ ધર્મોપકરણમાં પણ ગુણ છે, દોષ
નહી સમાધાન છે. એ કારણથી ધર્મનાં સાધનોનેરિપે જે રાગ થાય છે, તે
જાણીને તેનેપરિગ્રહરૂપ દોષ જાણવો નહી. ॥ ૧૫ ॥

૩૦ - સમ્યક્જ્ઞાન થયાસારુ રાગ પ્રશસ્ત છે અને દેષ અપ્રશસ્ત છે તે

“ રાગસ્સ વ દોસસ્સવ, ઝહિસ્સ સુદાસુદે સુદાસુદ્યા ॥
જહ પુણ વિસયાવેક્કા, કદ્દ દોજ્ઞા તો વિન્નાગોસિ ॥ ૧૬ ॥

વ્યાખ્યા - સારા ઉદ્દેશોઠ્ઠરી અરિહતાદિકનેરિપે જે રાગ કરવો, તે પ્રશસ્ત
કહેવાય છે. યત “ અરિહતે સુયરાગો, રાગો સારીસુ વજયારીસુ, એમ
રાગો, અક્લુપ્ત રાગાણ સાહુણ ” ઇતિ આવશ્યકે અશુભને તજવાસારુ જે
કર્યો પહે તેને પ્રશસ્ત દેષ કહિયે જેમ કે, મિથ્યાત્વ અજ્ઞાન, તથા અતિ
પ્રમુખઊપર જે દેષ થાય છે, તે પ્રશસ્ત દેષ કહેવાય છે. કેમકે, તેઓનો
દેષ ન થાય તો તેઓનો ત્યાગ કેમ થાય? કેવલ વિષયની અપેક્ષાએ દેષ
યને એમ ન માનવું. જો માત્ર વિષયનેઅર્થેજ દેષ થતો હોય તો તેના પ્રશસ્ત
થા અપ્રશસ્ત એ બે વિનાગ થઈ શકે નહી. તેમજ ઉત્તમયતીનેરિપે તથા
ધર્મનેરિપે પણ જે આ લોકાદિકને અર્થે રાગ થાયતે તે અપ્રશસ્ત કહેવાય
કોઈ કહેશે કે, રાગના ઊપર કહેલા બે વિનાગ થઈ શકે છે કેમકે, તેના
તથા વિશુદ્ધ એ બે અંગ છે તેમ દેષના એ બે વિનાગ થઈ શકે નહી, કેમકે,
નો બીજો વિશુદ્ધ અંગ નથી. માત્ર સંક્લેશરૂપ હોવાથી અપ્રશસ્ત છે. યત
રિણામો વો વપો, પરિણામો રાગ દોસ મોહ છુદો, અશુભો મોહ પદોસો,
અસુદ્ધો હવદિ રાગો ” ઇતિ પ્રવચનસારે એમ કહેનારાને એમ કહેવું
ને સામાયકનેરિપે પાપ ગદ્દાના અધ્યવસાય કેમ થાયતે? જે વસ્તુરિપે દેષ
થાય તેને ત્યાગ કરવાના પરિણામ થાય નહી. તેવા પરિણામો તો થાયતે તે
અપ્રશસ્ત દેષ કહેવાય? કિંતુ પ્રશસ્ત દેષજ કહેવાય કેમકે, પરન તપસ્ય
તે ક્રોધનો અંશ છે, માટે ક્રોધરૂપ જે દેષ તે પણ રાગની પદ બે પ્રકારે હોય
૩૦ - ચાર નિરૂપણ કરી રાગ તથા દેષનું વિવરણ કરે છે - ॥ ૧૬ ॥

एषामं उवणा दविण, रागो दोसो अ जाव चउनेया ॥ कम्मं जोग्गं
वद्धं, वज्जंतमुदीरणोवगयं ॥ १७ ॥ एणो कम्म दवराउं, णायवो
वीस साय उगा य ॥ संजाइ कुसुंजाई, दोसो डव्वणाईओ ॥ १८ ॥
जं राग दोस कम्मं, समुइन्नं जे तओ अपरिणामा ॥ ते जावराग
नेसा, वोढमिह णय समोआरं ॥ १९ ॥ कोहो माणो दोसो, माया
लोओ अ राग पजाया ॥ संगहणयमयमेयं, दोसो माया अवि
वहारा ॥ २० ॥ उज्जुमु अस्सय कोहो, दोसो सेसेसु णठि ए
गंतो ॥ कोहोचिय लोहोचिय, माणो मायाव सदस्स ॥ २१ ॥

व्या० राग तथा वेपनां नाम, स्थापना, इव्य तथा जाव ए चार चार प्रकार
होवार्थी वज्जेना चार चार जेद थायठे. जेम के, नामराग, स्थापनाराग, इव्य
राग, तथा जावराग ए चार जेद थायठे. तेमज नामवेप, स्थापनावेप,
इव्यवेप, तथा जाववेप ए चार जेद वेपना थायठे. जेउं राग एउं नाम होय ते
नामराग कहेवाय. रागवानउं जे चित्र कहाहेउं होय ते स्थापनाराग कहेवाय.
इव्यरागना वे प्रकार ठे—एक कर्मइव्यराग, बीजो नोकर्मइव्यराग, एमांना कर्म
इव्यरागना चार प्रकार ठे—एक योग बीजो वद्धमान, बीजो वद्ध, अने चोथो
उदीरणाप्राप्त. जे मोहनीयकर्मना पुज्जवंध परिणामने अनिमुख था होय ते
योगकर्मइव्यराग कहेवाय. जे मोहनीयकर्मना पुज्जवंध परिणामने
पाम्या होय ते वद्धमान कर्मइव्यराग कहेवाय. जे मोहनीयकर्मना पुज्ज वंध
परिणामनी निष्ठाने पाम्या होय ते वद्धकर्म इव्यराग कहेवाय. अने जे मोहनीय
कर्मना पुज्ज उदयने पाम्या होय ते उदीरणाप्राप्त कर्मइव्यराग कहेवायते.
तेम नोकर्मइव्यरागना वे प्रकार ठे—एक विभ्रस्ता, बीजो प्रयोग. जे संध्याराग प्र
मुख देखायठे ते विभ्रस्तानो कर्मइव्यराग कहेवाय; अने जे वत्थादिक्कनेविपे कु
सुंजादिक राग देखायठे ते प्रयोगनो कर्मइव्यराग कहेवाय. अने जावरागना
पण वे प्रकार ठे—एक उदयप्राप्त, बीजो परिणाम. मोहनीयकर्मनो उदय
थाय ते उदयप्राप्त जावराग कहेवाय. अने मोहनीयकर्म परिणाम तामे ते
परिणामजावराग कहेवायते.

कहाहेउं

હોય તે સ્થાપનાદેવ કહેવાય ઇચ્છાદેવના બે પ્રકાર છે - એક
 બીજો નોકર્મઇચ્છાદેવ એમાંના કર્મઇચ્છાદેવના ચાર પ્રકાર છે - એક યોગ
 વદ્યમાન, ગ્રીજો વદ્ય અને ચોથો ઉદીરણપ્રાપ્ત જે મોહનીયકર્મના પુણ
 પરિણામને અનિમુલ્લ થયા હોય તે યોગકર્મઇચ્છાદેવ કહેવાય, જે
 ના પુણ વધક્રિયાના પરિણામને પામ્યા હોય તે વદ્યમાનકર્મઇચ્છાદેવ
 ય; જે મોહનીયકર્મના પુણ વધપરિણામની નિષ્ઠાને પામ્યા હાય તે
 ઇચ્છાદેવકહેવાય, અને જે મોહનીયકર્મના પુણ ઉદયને પામ્યા હોય તે
 ણપ્રાપ્તકર્મઇચ્છાદેવ કહેવાય તેમ નોકર્મઇચ્છાદેવના બે પ્રકાર છે - એક
 અગા, ઘીનો પ્રયોગ જે સધ્યારાગ પ્રમુલ્લ લેવાય છે, તે વિનયના
 કહેવાય, તથા જે વસ્ત્રાદિકને વિષે કુસુનાદિક રાગ લેવાય છે તે પ્રયાગના
 ઇચ્છાદેવ કહેવાય છે અને નારદેવના પણ બે પ્રકાર છે - એક ઉદયપ્રાપ્ત,
 પરિણામ મોહનીયકર્મનો જે ઉદય થાય તે ઉદયપ્રાપ્તનાવદેવ કહેવાય,
 મોહનીયકર્મપરિણામને પામે તે પરિણામનાવદેવ કહેવાય છે

એ નપેરરી રાગદેવનુચિરણ કરે છે - સમ્રાહ નયની રીતિએ કોય તથા
 ણ યત્રે અગ્રીતિનો પરિણામ હોવાથી દેવ કહેવાય છે, અને માયા તથા જાન
 યત્રે ગ્રીતિનો પરિણામ હોવાથી રાગ કહેવાય છે અવજ્ઞાનયની
 માયાની યોજના પરના ઉપરાતને અર્થે થાય છે માટે ગ્રીજી માયા પણ
 કહેવાય અને ત્યાપોપાત્ત ઇચ્છાપ્રમુલ્લને વિષે જે લોન થાય છે તે રાગ કહેવાય
 પરંતુ અત્યાપોપાત્ત ઇચ્છાદિકને વિષે જે લોન થાય છે તે રાગ કહેવાય
 જેમ કે, અર્ધી કાયાદિકની ઉત્પત્તિ થાય છે કુજુમ્મત્રનયની રીતિએ
 ત અગ્રીતિના પરિણામ હોવાથી અર્ધાંત દેવ કહેવાય છે ઘાતીના પ્રા
 માન, માયા ને જોન તે અર્ધાંત દેવ કહેવાય નહીં કિંતુ અનર્ધાંત કહેવા
 જેમ કે, માન ત્યારે મોહને પરિણામરૂપ હોય છે ત્યારે રાગ કહેવાય, જ
 અર્ધાંત પરિણામરૂપ હોય છે ત્યારે દેવ કહેવાય છે તમાન માયા ત
 લોન પણ ત્યારે પુર્વે પરિણામરૂપ હોય છે ત્યારે રાગ કહેવાય છે, અને
 અર્ધાંત પરિણામરૂપ હોય છે ત્યારે દેવ કહેવાય છે, અને ગજનયની રીતિ
 નદા નેત્ર ણ બે કથાયરૂપ હોવાથી અર્ધાંત માન તથા માયા અગ્રીતિના
 અર્ધાંત ત્યારે કોયમા અર્ધાંતે મની જાય ત્યારે તે દેવ કહેવાય અને
 જ પરિણામરૂપે થઈને ત્યારે જાનમાં આવી મની જાય ત્યારે રાગ કહેવાય

परद्वंमि पवित्री, ए मोहजाणिया व मोहजाणावा ॥

जोगकयाहु पवित्री, फलकंखा रागदोसकया ॥ ११ ॥

व्या०:- परद्व्यनेविपे जे प्रवृत्ति थाय ठे तेतुं निश्चयथी मोह कारण नथी. केमके, प्रवृत्ति तो मन वचन तथा काय योग्यथी थायठे, अने फलनी इच्छा राग द्वेषथी थायठे. माटे फलनी इच्छाविना यतिजो धर्मोपकरण धारण करे तो तेथी अयोग्य थुं थयुं कहेवाय ? केमके, फलनी इच्छाविना राग तथा द्वेष यता नथी. ॥ ११ ॥

वत्ताइणेवगंथो, मुणीण मुठं विणेव गहणाउं ॥ तह

देहपालणना, जह आहाला तुह वि इठो ॥ १२ ॥

व्या०:- यतिने वस्त्रादिकनो ग्रंथ यतो नथी. केमके, मात्र शरीरनी रक्षा कर वासारु ग्रहण करेठे. तेमां मूर्ता रंचमात्र पण होती नथी. जेम शरीरनी रक्षाने अर्थे यति निरवद्य आहारतुं ग्रहण करेठे पण तेमां मूर्ता होती नथी. तेम धर्मोपकरणोविपे पण जाणी लेवुं. ॥ १२ ॥

जह देहपालणना, जुताहारो विराहगो ए मुणी ॥

जह जुत्तवन्नपत्ता, विराहगो एव णिदिठो ॥ १३ ॥

व्या०:- जेम शरीरतुं पालन करवाने अर्थे निरवद्य आहार लेतां यतिने विराधक कह्यो नथी. तेम निरवद्य वस्त्र पात्र राख्याथी पण विराधक न कहेवाय किंतु आराधकज कहेवाय. कोई एम कहे के, छु-क्षोपयोग जे ठे ते प्रदीप जेवो ठे, अने जोजन तथा शरीर संचलन जे ठे ते तेजपूरण तथा वाटसंचार जेवो ठे. एतो योग्य ठे पण उपधि अयोग्य ठे. एवुं अमरचंदतुं वोजवुं असमीचीन ठे. केमके, धर्मोपकरण धारण करवां ते प्रदीपने निर्वातस्थले राखवा जेवां ठे. माटे योग्यठे.

अणसण सदावजोगा, जह असणं अणसणं तिजुत्त

मिणं ॥ जुत्तं तह वत्ताई, सदावत्त तप्परिणयस्स ॥ १४ ॥

व्या०:- जेम सर्व जोजननी तृन्नायकी रहित ठतां अंतरंग आत्मस्वजावनी जावना करतां तेना उपठंजने अर्थे आहारतुं जे ग्रहण करवुं ते परमार्थे अनाहार ज कहेवाय. यत. “जस्त अणोसणमप्पा, नपि तथो तप्पडिच्चगसमणा; अण निक्कमणे सण, मयतेसमणाअणाहारा.” इति प्रवचनस्तारे. तेमज सकल परि

तो ते निर्धन जेवज होय ठे. एम सचेल साधुविषे पण जाणी जेवुं. सर्वथा अ
चेल तो ज्यारे स्कंध ऊपरची देवहुय वख पडे त्यारे तीर्थकर कहेवायते. ॥११॥

एएण जड अचेली, जिणंद जिणकप्पिआइआ सुमु
णी॥ता एसोत्रिय मग्गो, एस्सोत्ति पराकयं वयणं॥३०॥

व्या०:- एणेकरी, जिनतीर्थकर तथा जिनकडिप्रमुख अचेली, तेथी एज
मार्ग उत्तमत्रे; अने स्थविरकल्पनी मार्ग उत्तम नथी; एम कहेनारानुं निराकरण
कयुं. कारणके, जे जिनकडपीठे ते पण एकांते अचेली नथी. केमके, जे जिनकडपीने
पात्रनी लद्धि होय, हाथ विहरित थया होय; किंतु वखनी लद्धि न होय ते
आमांना कोइकने रजोहरण, मुहपति, तथा एक कल्पक ए त्रण उपधि होय
ते; कोइकने रजोहरण, मुहपति, तथा वे कल्पक मजी चार उपधि होयते; को
इकने रजोहरण, मुहपति, तथा त्रण कल्पक मजी पांच उपधि होयते; जेने व
खनी लद्धि होय, किंतु पात्रनी लद्धि न होय तेने सप्तविध पात्रनिर्योग, रजोह
रण, तथा मुहपती मजी नव उपधि होयते; जेने वखने लद्धिमांनी एके लद्धि
न होय तेआमांना कोइकने सात पात्रा, रजोहरण, मुहपती तथा एक कल्पक
मजी दश उपधि होयते; कोइकने सात पात्रा, रजोहरण, मुहपति तथा वे कल्प
क मजी अग्याण उपधि होयते, अने कोइकने सात पात्रा, रजोहरण, मुहपति,
तथा त्रण कल्पक मजी वार उपधि होय अर्थात् पोतानी शक्तिने अनुसारे उप
धि होयते. अने जेने वखने लद्धीआ होय तेने पण रजोहरण तथा मुहपति ए
वे उपधि तो निश्चयथी होयते. एवो नियमत्रे. ॥ ३० ॥

जिणकम्ममेव य कम्मं, जड कायवं तउ तुदं इदयं ॥

उवएम सिस्स दिस्का, गुरुवयणाईदि किं कज्जं ॥ ३१ ॥

व्या०:- जो तमे कहेतो के. जे कार्ये जिनेश्वरे नथी करुं ते अमारें पण क
रुं नथी! त्याने धर्मोपदेश, शिष्य, वीक्षा, तथा गुरुवचनादिकरुं तमारें वुं उप
योग ठे! जेम जगवंने ज्ञान उपना पठी धर्मोपदेश वी.गे ठे, किंतु केवजज्ञाननी पूर्वे
कोईने उपदेश कर्यो नथी: तेम तमारें पण केवजज्ञान उत्पन्न थाय त्यारेज उपदेश
कर्यो जाये. तेनी पूर्वे कोई पण धर्मोपदेश प्रमुख करुं जोइये नही वार !!! ॥३१॥

णिरतिसयाणं कप्पां, येगणदिउं ठिउं अ तवेव ॥

पन्निवज्जउ जिणकप्पं, पंचदि तुलणाइ जुत्तो नो ॥ ३२ ॥

प्रमुख धर्मेचिंतनाने अर्थें ताधु आहार करे ठे. पण वज्र तथा रुपादिकने अर्थें न्हो नथी, तेमज वस्त्र पण कारणने जीव धारण करे ठे तेनो त्याग करवातुं का ए वुं ! आहार लेवो अने वस्त्र मूकवा ! एम करवाने तमारो वुं अनिप्राय ठे ! जाणतु नथी ॥ ३४ ॥

अविजिय हिरिकुठ्ठाणं जइ नूणं संजमेण अदिगारो ॥

ताकइ अजिय डुगंठा तणाणं तन्न अदिगारो ॥ ३५ ॥

व्या०.— जो एम कहेगो के जेणे लाज तथा डुगंठा प्रमुख जीत्यां न होय ते ने चाग्रिनो अधिकार नथी. त्यारे जेणे कृधा तथा तृपा जीत्यां न होय तेने चाग्रिनो अधिकार केम कहेवाय ? ज्यारे कृधा तथा तृपा मूलगुणनां घातक नथी. त्यारे लज्जा तथा डुगंठा पण मूल गुणघातक केम कहेवाय ? माटे अही तमारें अनिवेशविना बीज काई कारण दीगमां थावतुं नथी ॥ ३५ ॥

अहं द्विरि कुठ्ठा हिसया द्विरि कुठ्ठा सदाव जावणो णोचेत् ॥

एदा दुदाहि ताकइ तय जाव सदाव संवुद्धी ॥ ३६ ॥

व्या०.— जो कहेगो के, यतिने लज्जा तथा डुगंठा होय तो तेथी विपरीत जे प्रलज्जा तथा अडुगंठारूप आत्मस्वजावनी जावना ते न थाय. त्यारे कृधा तथा तृपा वृत्तां तेथकी विपरित जे अकृधा तथा अतृपारूप आत्मस्वजावनी जावना ते यतिने केम थाय ! माटे शांत दांत प्रमुख श्रेष्ठ गुणयुक्त जे यति ठे, तेतुं मन दुःख होयठे तेनावजयी आत्मस्वजावजावना टलती नथी. ए समाधान आहार अने उपकरण ए वस्त्रेनेविषे लागु पडेठे ॥ ३६ ॥

उत्सग्गववायाणं मित्तीए अहणं चोअणं डुवं ॥ ३

स्सग्गववायाणं मित्तीइ तदेव उवगरणं ॥ ३७ ॥

व्या०.— जो एम कहेगो के, उत्सर्ग तथा अपवाद ए वस्त्रे मार्गनेविषे सापेक्षताएकरी नोजन करतुं ते अयोग्य कहेवाय नही : त्यारे सापेक्षताएकरी उपकरण धारण करवामां वुं अयोग्यता ठे ? ॥ ३७ ॥

ए पसुवगरणेणं पन्नखाणस्स दव्वं जंगो ॥ इयकण

णावि विहवा जोवणमिव णिप्फला एअ्या ॥ ३८ ॥

ધ્યા० - જો એમ કહેશો કે, ઉપકરણ જે છે તે જાવથી તો મૂર્તારહિત છે
 ઇચ્છાથી પરિગ્રહરૂપ છે તેથી પચ્ચસ્કાણનો જગ થાય છે કેમકે ઇચ્છા,
 કાજ તથા જાવ એ ચાર પ્રકારે જે પચ્ચસ્કાણ છે તેમાંનો પ્રથમ,
 ઉપકરણ ઠતા સંજવે નહીં એવી જે અધ્યાત્મની કલ્પના છે તે
 પટે નિષ્પજ છે કેમકે, ઇચ્છાદિક ચાર પ્રકારે સર્વ મૂર્તિનો જે ત્યાગ કરવો,
 નિહાંતોનો પરમાર્થ છે એમ જો ન માનીએ તો શરીર પણ ઇચ્છાપરિગ્રહ છે,
 ત્યાગ કેમ થાય ! અને પચ્ચસ્કાણના જે ચાર પ્રકાર કહ્યા છે તે તો સર્વ
 પચ્ચસ્કાણનો વિસ્તાર છે, એમ જાણવું. યત “અપરિગ્રહિચ્છાસુતે, તિજાય મુળ
 રિગ્દોનિમઝ, સ્વદેવેસુ ણસા, કાયદ્વા સુત્તસપ્પાવો,” ઇતિ ત્રિશેવાવશ્યકે

સિદ્ધંત સિદ્ધધરણં ઉવગરણ ત મુળીણ સુદ્ધકરણ ॥

અદ્દ દોડ પાવદરણ ઇચ્છ અમ્હ વિતિ આયરિયા ॥૩૯॥

ધ્યા० - જીગીતે નિહાંતનેરિયે ઉપકરણ ધારણ કરવાનું કહ્યું છે, તે જ
 ગામ્નાથી યતિને સુવ્યકારક થાય છે, તથા પાપનું દહણ કરે છે. એમ જો
 પૂરૂદ્ધિપ્રમુખનેરિયે અમારા પૂર્વાચાર્યે કહ્યું છે, તે અવશ્ય માન્ય કરવું જોયે ॥૩૯॥

પુઠા દિઅવરાણ કેવલમનપિચ્છાણ ઉપદાસો ॥

અમ્હાણ પુણ દૂદ્દ દોહ વિવદિ આરવાવારો ॥ ૪૦ ॥

ધ્યા० - આમયનેરિયે દિગ્ગરીઓળ જે પ્રશ્ન કહ્યાં છે, તથા અધ્યાત્મીઓળ જે
 દર્શનનો વચનો કહ્યાં છે, એ બંનેનો અમારો પ્રતિકાર કરવાનો અધિકાર છે. જીગીતે
 પર્વે-વરણ તથા નાચઅધ્યાત્મ એ બંનેનું પોતપોતામાં અવિરોધપણુ થતાશું ॥૪૦॥

૪૧ - અધ્યાત્મની પ્રાપ્તિ કેમ થાય તે કહેતે -

પથ મમિન તિગુતો મુવિદ્ધિય વવદાર કિરિઅ પરિક

મ્મો ॥ પાવડ પરમનય સાદૂ તિજિડિઅપમરો ॥ ૪૧ ॥

ધ્યા० - જાણે મમિનિ તથાત્રણશ્રુતિ કરિ સદ્ધિત દોષ, આનય, તિજિ
 ના, તથા વિનયપ્રમુખ ત્રિવિધપ્રમાણે ક્રિયા પાનતા દોષ, તથા ઇદિયા ત્રિવિ
 રાંડ, તે માનુને અમ્હ અધ્યાત્મની પ્રાપ્તિ થાય છે ॥ ૪૧ ॥

અમ્હ વચ્ચ કિરિયં જો મલુ આદ્ય જાય કદળેણ ॥

મોદાણ બોટિરીઅ ઉમ્મગ્ગપમ્મણ કાનુ ॥ ૪૨ ॥

व्या०:- कोई एम कहे के, व्यवहाररूप बाह्य क्रियायी अर्थ सिद्ध थाय एवो नियम नथी; केमके, क्रिया कखाविना जरत चक्रवर्त्तिने काच जुवनमां अनित्य जावना जावतां केवल ज्ञान उत्पन्न थयुं अने बाह्य क्रिया करतां रौड ध्यानना योगे प्रसन्नचंदे अद्युन प्रकृति बांधि लीधी. माटे व्यवहार क्रिया करवी नही, किंतु निश्चय क्रियानो अंगीकार करवो. एम कहेनारा उन्मार्गनी प्ररूपणा करीने पोताना बोधबीजनो नाश करेते. माटे ते वचन मान्य करवां नही. केमके, जरता दिकनुं स्वरूप कदाचित्त जावमां कहेवाय. एटले एवुं कदाचित्तज वनेते, पण नि यमथी एमज थायते एवुं कोईनाथी कहेवाय नही. अने व्यवहार पंथमां तो व्य वहारक्रियाविना निश्चय क्रिया संजवेज नही अने ए कारण माटे एक निश्चय अंगीकार करिने क्रिया मूकीदेवी नही किंतु वन्ने अवश्य करवी: ॥ ४१ ॥

सवं सहावसजं णिठं पठपरकयं च व्यवहारा ॥ ए
गंते मिठंतं उजय णयमयं पुण वयाणं ॥ ४३ ॥

व्या०:- निश्चयनयनी रीति ए सर्व वस्तु स्वजावे उत्पन्न थायते, विशिष्ट वस्तु परिणामने स्वजाव कहेते. ज्यारे बीजने अंकुरपरणे उत्पन्न थवानो परिणाम था यते, त्यारे बीजपर्याय टलीने अंकुरपर्याय उत्पन्न थायते. पण तेने बीजा का रणनी अपेक्षा होती नथी. अही कोई आशंका करे के, जो बीजा कारणनी अपेक्षा न होय तो कोठामां पडेला बीजनो केम अंकुररूपे परिणाम थतो नथी? एनो जवाव.- कोठामां पडेला बीजने अंकुररूप परिणाम थवानां बीजां कारणो जोयेते, माटे व्यवहारनय पण अंगीकार करवो जोये ते. तेने सामग्री कहेते, ते सामग्री मत्वाविना बीजनो अंकुररूपे परिणाम थाय नही. किंतु सामग्रीना योगे ते परिणाम थाय ते. कोई आशंका करे के जो सामग्रीथीज कार्यनी उत्प ति थती होय तो तेने परिणाम एवुं नाम राखवानुं कारण थुं? किंतु सामग्रीथ की कार्यनी उत्पत्ति थायते, एवो अंगीकार करवो जोइये. एनो जवाव के, सामग्रीथी कार्यनी उत्पत्ति थायते एम मानिये तो व्यवहारनय सिद्ध थाय पण निश्चयनय ठनी जाय. तेथी एकांतपणुं थाय ते मिथ्यात्व कहेवाय. माटे वन्ने नयनुं मत प्रमाणनूत माननुं. जो एकलो निश्चय नय अंगीकार करिये ने व्यव हारनय अंगीकार नही करिये तो सामग्री थकी परिणामविगेपनी उत्पत्ति मना य नही, अने एकज वस्तु कारण तथा अकारण ए वन्ने जावे कहेवागे. त्यारे

अकारण वस्तुथी परिणामरूप कार्यनी उत्पत्तिनो तत्त्व केम थजे कार्यनी
ति तो कारणथी थायवे पण अकारणथी थाय नही, इत्यादिक सूक्त
थी वन्ने पद अंगीकार करवा योग्य ठे एवु सहज जणाई थावगे ॥ ४३ ॥

अप्रतर वज्राण वलिजावलितएति जइ बुद्धि ॥ नणु कयर अ
लत वेचित्तवा विवेसम्म ॥ ४४ ॥ णिप्पत्तीव फलठ अणिवप
जोगो फलेण वा सिद्ध ॥ पढमे समसावग्गी वि ति ए वावार वे
सम्म ॥ ४५ ॥ नति ए दोण विसमया सउठ पम्को पुणो अति
ओत्ति ॥ तेण समावेस्काण दोष्ण विसमयत्ति वहुठिई ॥ ४६ ॥

व्या० - कोई कहे के, कर्मरूप अतरंग हेतु जे ठे ते वज्रवान ठे अने उद्यम
दिरूप बाह्यहेतु जे ठे, तेनिर्वल ठे एम कहेनारा नयवादीने एम पूठु क, कर्म
रूप अतरंग हेतु केवी रीते वज्रवान ठे ? जो कहेगो के एरु जातनो उद्यम कारण
पुम्पाने कर्मनो विचित्रताने लीधे सुखदु खनी अधिक न्यूनता दीजोते, तेथी कर्मनो
अतर हेतुनु वज्र मिद्ध थायवे तो ते कर्म शायी थया ठे ? एनो विचार कस्यापी
जाना उद्यमथी थयावे एम ठरजे एथी उद्यमनी विचित्रताने लीधेज कर्मनी विचित्रता
ठे ॥ ४४ ॥ नो कहेगो के, सुखनां कारण ठता पण अशातावेदनीयकर्मना उद्यमे जी
ने ड म कपजेते, ए कर्मनु वज्रगतपणु जाणवु, अर्हा दृष्टांत एके, जेम कोई मनुष्य
ने दूधना पानथी पण ड म थायवे. ए वजनपण समर्थ नथी अर्हा पण नजाना
उद्यमनी अपेक्षा ठे, केमके, दुग्धपानादिके करी पण पितादिकना योग तितरतति
नु उद्योगन थयाथी ड म कपजेते ॥ ४५ ॥ जो कहेगो के, कर्म पोताना जागने
बाह्य कारणने नियेते, ते वन ठे तो जन्मांतरनो उद्यम जन्मांतरना फननागन
अतगजे कारण कर्मादिरु कारण उत्पन्न करेते एम पण कहेवाई शफायने जा
हेगा के, इचिन् बाह्यकारणगिना कार्यनी उत्पत्ति थायवे, पण अतरंगकारणगिना
कोई कार्यनी उत्पत्ति थायननही, ए वज्रजाणुतो एम पण मनन नही कर्म
गहातु अद्यत बाह्यकारणथीन कार्यनी उत्पत्ति थायवे, ते गिना काय पान
नही किन्हुना काजादिरु बाह्य कारणगिना कोई कार्यनी उत्पत्तिज यनी नही
मण्ड पदार्थताए बाह्य तथा अतरंग ए वन्नेकारण सग्व्याज ठे ए वस्तुद्वि
कहेता वे नरने अटोरे प्रमाणमार्ग ठे ॥ ४६ ॥

अ० निश्चयननु मत कहं ठे -

णिष्ठिय उसकहंचिय सब णो परकयं दवइ वहुं ॥

परिणामा बंजता णयबंजं दाण हरणाई ॥ ४७ ॥

व्या०:- निश्चयनयथी सर्व वस्तु आत्मपरिणामथी उत्पन्न थायते ; परंतु पर
थी परवस्तुनी उत्पत्ति यती नथी केवज पुण्य पापकर्मना विपाकने अवसरे पात्रो
आवेला जे अंगना तर्पादिक बाह्य अर्थ ते निमित्त मात्र ते. तेने व्यवहार
वइ मृढ जीव कारण करी माने ते. व्यवहारवादी कहते के. ज्यारे परकारणत्त्व
नथी, त्यारे साधुने दान दीयाथी शुनफल अने परइव्यनुं हरण कखाथी अशुन
फल केम थायते ? निश्चयवादी समाधान करे ते के. निर्दोष आहार साधुने देतां
ते देनराना जे शुन परिणाम होयते. तेथी शुनफल थायते, परंतु अन्नादिक पुज्जरूप
प होवाथी, तेथी फल यतुं नथी. केमके, पुज्ज इव्यथकी पुज्ज परिणाम थाय
ते ; परंतु आत्मपरिणाम नथी यतो. तेमज परइव्यनुं हरण कखाथी जे अशुन
फल थायते, ते पण आत्माना अशुन परिणामे करी थाय ते, परंतु इव्यरूप पु
ज्ज थकी नथी यतुं. ॥ ४७ ॥

अ०:- निश्चय थकी दान पण आत्मपरिणामरूपते, पुज्ज परिणामरूप नथी
एम कहते:-

दिंतो वढरंतो वा णय किचि परस्स देइ अवहरई ॥

देइ मुहं परिणामं हरइ वत्तं अप्पणोचेव ॥ ४८ ॥

व्या०:- निश्चयथकी तो साधुने निर्दोष आहार देतां तथा परइव्यनुं हरण क
रतां ते दान देनार तथा इव्य हरण करनारनेविपे काई देवुं, तथा जेवुं वस्तुज
नथी. काई कोसिं दान देतो नथी, तथा काई काईनुं इव्य हरण करतो नथी.
साधुने आहारादिकनुं दान देतां देनागे पोते पोतानेज परानुग्रह बुद्धिरूप शुनप
रिणाम दियेते; तथा परनुं इव्य हरण करतां ते हरण करनारो जीव यात बु
द्धि करी पोतज पोताना शुन परिणामनुं हरण करेते. परंतु परनेविपे काई दे
वुं जेवुं तंजवे नही. ॥ ४८ ॥

णय धम्माव मुहं वा परस्म देयं णया विहरणिजं ॥

कयणासा कयजोग, पमुहा दोसा फुमाइ दरा ॥ ४९ ॥

व्या०:- जो परआत्मा पग्ने देतो होय तो पोतानो धर्म तथा पोतानुं सुख
वीजाने देवाई शकाय ते; अने जो परनो आत्मा परनुं हरण करतो होय तो

વીજાનો ધર્મ તથા વીજાનું સુખ પોતે લેવાઈ શકાય છે એ વસ્તુ પદ્મના
 અંતે અરુતાગમ દોષ પ્રાપ્ત થાય છે. કેમકે, જો પોતાનો ધર્મ તથા પાતાનું
 વીજાને દેવાઈ શકાતું હોય તો પોતે કરેલા કૃતનો નાશ થઈ ગયો કહેવાય.
 ને જોનારને અરુતનો આગમ થયો કહેવાય. કેમકે, તેને ન કરેલો ધર્મ
 નું ફળ જે સુખ, તેની પ્રાપ્તિ થાય છે, તથા કરેલો અધર્મ તથા તેનું
 થાય છે, તે કૃતનાશ કહેવાય છે. તેમજ વીજાનો ધર્મ તથા વીજાનું સુખ
 ફીલેવાઈ શકાતું હોય તો તેણે કરેલા કૃતનો નાશ થઈ ગયો કહેવાય.
 અરુતનો આગમ થયો કહેવાય, કેમકે, પોતાને નહીં કરેલો ધર્મ તથા
 જાની પ્રાપ્તિ થાય છે, તથા કરેલો અધર્મ તથા તેના ફળનો નાશ થાય છે, તે
 નાશ કહેવાય છે ॥ ૪૯ ॥

જતાઽ પોગ્ગલાણવિ એ દાણ દરણાઽ હોઽ જીવસ્સ ॥

જઽ ત સચિય દુજ્જા તો દિજ્જા વા અવહરિજ્જા ॥ ૫૦ ॥

ધ્યા૦ - નક્કરપ્રમુદ પુનઃજન્મ દેવ તથા લેવુ જીવને વિષે થાય નહીં, કેમકે
 જે વસ્તુ પોતાની હોય તેનું દેવ તથા લેવુ થાય છે, પરંતુ વસ્તુનું લેવું વસ્તુ
 પી. ને પરમગુણનું લેવું દેવ તો પ્રત્યક્ષ કરિયે ઈચ્છે તે કેમ બને? જ્યારે પુનઃજન્મ
 આપણું નથી ત્યારે લેવું દેવ કેમ કરાય છે? ॥ ૫૦ ॥

જોગવમેણુવણીઆ ડઠાણિઠા ય પોગ્ગલા જેદુ ॥

અમાણે જીવાનું જીવો અણો અતેહિતો ॥ ૫૧ ॥

ધ્યા૦ - નામકર્મના પરિણામ જે મન વચન તથા કાયાના પાપ છે, તેના
 જે પુનઃજન્મ મદ્દળ થાય છે, જેમ કે, સુગંધ તથા ડુર્ગંધનું મદ્દળ કરતાં કાર
 ના વસ્ત્રોની પુનઃજન્મ મદ્દળ થાય છે, તે આત્મતત્ત્વના જ્ઞાનથી જોઈને મન
 કરાણ થાય છે, પણ તે આત્માથી અન્ય છે. અંતે આત્મા તેથી અન્ય નથી
 કે, પુનઃજન્મ મદ્દળ ગુણ છે, અંતે આત્મા વપયોગ ગુણ છે ॥ ૫૧ ॥

તમ્હામ પરિવિજ્ઞાનો પોગ્ગલદઘમિ એત્તિ પિત્થયત્ત ॥

જોગાજોગપિમેમ્મો વવદારાચેવ સપસમ્મ ॥ ૫૨ ॥

ધ્યા૦ - માટે નિમ્મપનયથી જાણના વિગેષ છે કે, જે આપણને નામ આપ
 તેમનું આપણને વિન દોષ તે આપણું, ને જે પાપને જાણ આવે તે પાપનું આપણું ॥

पुणपयडीण उदये नोगो नोगांतराय विलएणं ॥ ज
५ णिअचिन्तेणंचिअ, तो नोगो किण किं विणाणं ॥ ५३॥

व्या०:- सातावेदनीयप्रमुख पुण्यप्रवृत्तीना उदयधी नोगांतरायकर्मनो विल
य यथा पठो पण जो जीवने नोग यत्ता होय तो रूपणने पण नोगनी प्राप्ति य
वी जोइये, तेम तो नथी यतुं; केमके, रूपणने पण लानांतरायकर्मना ह्योप
शमयकी इव्यनी प्राप्ति तो थायठे. परंतु नोगांतराय कर्मना वशधी नोगवी शक्तो
नथी. माटे जे थापणने नोगवायोग्य होय ते स्वइव्य कहेवाय, ने वीजुं वधुं परइ
य ठे एम जाणवुं. एवी रीते व्यवहार नयना मते पण एकांत नथी; माटे ए सर्व
जज इव्यने परकरी जाणवुं जोइये. ॥ ५३ ॥

अ० आ सर्व पुज्ज इव्य परकीय ठे एम जे जाणे नही तेने आत्मस्वभावनी
प्ति न थाय. ते कहे ठे.

जो परद्वमि पुणो करेइ मूढो ममत्त संकप्पो ॥ सो
कहआय सहायं गिद्धो विसएसु उवलहई ॥ ५४ ॥

व्या०:- व्यवहारमूढ जीव परइव्यनी उपर ममत्वसंकल्प करेठे, ते विषय
गोत्रप ययो थको आत्मस्वभावने पामतो नथी. केमके, शरीरादिकनेविपे 'हुं मा
लो हुं, हुं दूबलो हुं, हुं गोरो हुं तथा हुं कालो हुं' इत्यादिक अहंकार जीवने
उत्पन्न थायठे; तथा 'मारुं शरीर, मारुं कुटुंब; इत्यादिक ममकार उत्पन्न थायठे;
थी विषयोनेविपे दृढप्रवृत्ति थायठे, अने विषयना अन्यासे तेथोनेविपे दृढ नाव
थायठे, एवी परंपराए करी अज्ञाननी वृद्धि थई गयाथी आत्मज्ञान केम थाय ॥ ५४ ॥

णाहं होमि परेसिं ए मे परे एहिं मक्षमिहकिंची ॥

इय अप्पभावणाए राग होसा विलज्जंति ॥ ५५ ॥

व्या०:- हुं बीजा कोईनो संबंधी नथी, तेम मारो कोई बीजो संबंधी नथी, आ
जगतनेविपे मारुं कांई नथी, केमके, परइव्यनुं अस्तित्व निन्न ठे; अने मारा आ
त्मइव्यनुं अस्तित्व निन्न ठे, शरीर कुटुंबादिक कर्मना योगे संयोग लक्षण नावठे;
तेमा मारुं कांई लागतुं वलगतुं नथी, केमके, तेथोनो वियोग पण थायठे, जेनो
कांई काले संयोग तथा कांई काले वियोग यतो होय ते पोतानुं इव्य कहेवाय नही
जेनो कांई काले वियोग थाय नही ते पोतानुं इव्य कहेवाय ठे, एवो तो आत्मस्व

નાવ છે, જેનો આત્માથી વિયોગ થતો નથી, જેમ જ્ઞાન વર્ણનનાં કોઈ કાલે આત્માથી વિયોગ થતો નથી એવી રીતે શાસ્ત્રોક્તમયાદાદા ત્મનાવના કલ્યાણી રાગ દેવનો નાશ થાય છે ॥ ૫૫ ॥

તો પરિણામાઠચ્ચિય વંધો મોક્ષો વ ણિઠ્ઠયણયસ્સ ॥
 ણિગતિયા અણઘ્નં તિયા પુણો વાહિરો જોગો ॥ ૫૬ ॥

વ્યા० - માટે જીવને વંધ અથવામોક્ષ નિશ્ચયનયથી આત્મપરિણામથી છે અજ્ઞાનરૂપ પરિણામયથી વંધ થાય છે, અને આત્મજ્ઞાનરૂપ પરિણામથી થાય છે જેમ હિમયથી થાણી જે શીતની વેદના તે અગ્નિના તાપયથી છે, તેમ આત્માના અજ્ઞાનયથી થાણો જે કર્મવંધ, તે આત્મજ્ઞાનયથી નિવૃત્તિ થાય છે કેમકે, એમ સિદ્ધાંતોમા પણ કહ્યું છે કે, તપયથી હુશીરે કર્મનો હુય તે પણ જ્ઞાનના સંયોગથીજ ફલ થાય છે કેમકે, અજ્ઞાની કોનાકોડી વચકરી કર્મનો હુય કરે, તે કર્મનો હુય જ્ઞાની એક ઝઘ્ઘાસમા કરે છે વાહ્ય યોગ પાતાદિક, તથા ક્રિયાનુષ્ઠાનાદિક એકાતિક નથી, તેમ આત્મયંત્રિક પણ નથી મળે, વાહ્ય હિસાવિના મનના ક્ષિપ્ત પરિણામે કરી, તંદુજમઘ, સાતમી નાક નેરિયે વત્પન્ન થાય છે અને અપ્રમત્ત યતિને જયણાણ ચાલતા અનાનોમે જીવે તથી પણ તે પ્રત્યયિક કર્મનો વચ થતો નથી તથાગ્રિય ક્રિયાનુષ્ઠાનવિના પણ કેવજ જ્ઞાન વત્પન્ન થાય છે ને અનવ્ય જીવ યતિને જિગે ઝરુદ વાહ્ય ક્રિયા છે છે તેના વને તે નવમા ગ્રંથેયકસુધી જાય છે તો પણ શુદ્ધ પરિણામવિના સમાપ્ત પાર પામતા નથી ॥ ૫૬ ॥

સિદ્ધી ણિઠ્ઠયણય ઘોહ સજોગઠ અવેયત્ત ॥ ક

ઝઘ્ઘ કઝઘ્ઘ ઘોહવિ ઝવઠંગો તુલ્લવચેવ ॥ ૫૭ ॥

વ્યા० - સમારપાર ગમન સિદ્ધલક્ષણ નિશ્ચય ક્રિયાથીજ થાય છે એમાં પણ ટની વિશેષતા છે કે, યણાને વ્યવહારયથીજ નિશ્ચય અવેય છે અને કોઈક નામને રને પૂર્વે ચાગ્રિયાન્યાસેકર્મ તથા નયત્વના પરિપાકેકરી સહજે પણ થાય છે પણ કહેનાં યોગ્યપણુ તે નિશ્ચય તથા વ્યવહાર એ વસ્ત્રેના સયાગ થકીજ કારણે રિયે સિદ્ધાંતમાં ચાર જાંગા કહ્યા છે પહેલો જે રુપ સારુ નહીં ને શાવ પા રીતહી, તેની પછે એ જાંગો ચરકપરિણાજકપ્રમુખનેરિયે છે કેમકે, તે

જેવો શુદ્ધ પરિણામ નથી, તથા ઠાપના જેવો વેપ પણ નથી. માટે તેઓના અર્થની સિદ્ધિ થતી નથી, ને તે વંદન કરવાયોગ્ય પણ નથી. વીજો રૂપું સ્વોદું, હોય તે ઠાપ સ્વરી હોય એ જાંગો. પાસત્યા, ડસના, પ્રમુખનેવિપે થાય છે; પ્રમુખ જ દેકરી ડિગંતરાદિક પણ લેવા. કેમકે, તેઓને રૂપાના જેવો શુદ્ધ પરિણામ નથી. માત્ર ઠાપની પટે વેપ તેવો છે. પણ પરિણામવિના તેઓના અર્થની સિદ્ધિ થતી નથી. પણ તેવો છે માટે જહાંસૂધી દોષ જાણ્યા ન હોય તહાંસૂધી વંદના કરવાયોગ્ય છે, પરંતુ દોષ જાણ્યા પછી જો વંદના કરિયે તો માહા દોષ લાગે. યતઃ “જહ વેલં વગલિં ન, જાણં તસ્સ ણમઠં ધુવં દોસો; ણિદંડસત્તિણાક, ણ વંદમાણે ધુવદોસો” इत्यादि. એનો અર્થઃ— જેમ કોઈ નાંદે યતિનો વેપ લીધો હોય તેને જાણીને વંદન કરતાં નિશ્ચયેકરી દોષ લાગે છે. તિમ નિર્વંદસ જાણી વેપ માત્ર જોડને વંદના કરતાં ધુવ દોષ લાગે. ત્રીજો રૂપું ચોસું હોય પણ ઠાપ સ્વરી ન હોય એ જાંગો પ્રત્યેક ધુધને જાણુ થાય છે. કેમકે, તેઓ અન્યજિંગે પણ હોય તથાપિ તેઓને રૂપાની પટે જાવચારિ વ્રતો છે, તેથી પોતાના આત્માનો અર્થ તો સિદ્ધ કરે છે, પરંતુ સાધુના પથવિના વંદન કરવા યોગ્ય નથી. ચોથો જાંગો રૂપું પણ ચોસું તથા ઠાપ પણ ચોસી હોય તેની પટે સર્વ શુદ્ધ જાણું. જે મહાનુજાવ આલય વિહારાદિક સર્વ શુદ્ધ. યતિની સમાચારી પાણે, અને વિશુદ્ધ ચારિત્રવત હોય, અને રૂપાની પટે શુદ્ધ પરિણામ છે, તેથી આત્માનો અર્થ સિદ્ધ કરે છે, તથા સાધુનું પથ છે, માટે વંદવા યોગ્ય તથા પૂજવાયોગ્ય પણ છે. એવીરીતે એવા ઠેકાણે શુદ્ધ પરિણામરૂપ નિશ્ચય વલવંત છે. સાધુ વેપાદિરૂપ ઉપચરિતા સન્નત વ્યવહાર તે નિર્વંલ છે. તથાકોઈક ઠેકાણે વ્યવહાર અને નિશ્ચય એ વસ્ત્રોનો સરસો ઉપયોગ છે. અહીં જ્ઞાન અને ક્રિયાનું ઉદાહરણ લેવું જ્ઞાનનયની રીતિએ આમ કહ્યું છે કે, જ્ઞાનવિના ક્રિયામાત્રથી ફલની સિદ્ધિ થતી નથી. કેમકે, મિથ્યાજ્ઞાનેકરી સીપનેવિપે રૂપાની બુદ્ધિ પ્રવર્તે છે ને તેની પ્રાપ્તિ તો થતી નથી માટે મિથ્યાજ્ઞાનજન્ય જે ક્રિયા, તેથી ફલની પ્રાપ્તિ થતી નથી; કિંતુ સત્યજ્ઞાનજન્યક્રિયાથી ફલની પ્રાપ્તિ થાય છે. પરંતુ ક્રિયા તો જ્ઞાનેકરીનેજ થાય છે, તેમાં મિથ્યાજ્ઞાનજન્યક્રિયા નિષ્ફળ થાય છે ને સત્ય જ્ઞાનજન્યક્રિયા સફળ થાય છે, એવીરીતે ક્રિયાનું કારણ જ્ઞાન હોવાથી પ્રધાન છે. અને જ્ઞાનનું કાર્ય ક્રિયા હોવાથી અપ્રધાન છે, તે મજ ક્રિયાનયની અપેક્ષાએ એમ કહ્યું છેઃ— જ્ઞાનજન્યક્રિયા કરીને સંપાદન કરેલું જે ફલ, તે કોઈ કારણને લીધે ક્ષીણ થઈ જાય તો તે પાતું ક્રિયાથી પ્રાપ્ત થાય છે; માટે ક્રિયા પ્રધાન છે. અને જ્ઞાન અપ્રધાન છે. જુવો કે, જ્ઞાનવાન ઠતાં

क्रिया न करे तो ते ज्ञानमात्रथकी फलनी प्राप्ति थती नथी थहां ..
 ठे - जेम कोई पुरुषने मार्गनु ज्ञान सारी पठे होय, पण जो चनन
 तो गठित नगर प्रत्ये पढोची शके नही, जेम कोई पुरुषने नृत्यकनानु
 न होय पण जो नृत्य अनिनय क्रिया न करे तो जोनारा लोकनु
 शके नही, तथा तेने काई इव्यनी प्राप्ति थाय नही तथा जेम काई पुरुष
 जाणतो होय एटले जलतरणज्ञानवान होय, पण जो हस्तपादयजन
 रेतो इतिथस्यने न पोहोचता बच्चेज बूडी मरे, एवी रीते ज्ञाननय तथा
 नो परस्पर विवाद ठे, तेने एककोरे मूकीने मात्र साराशनो विचार जो कथा
 तो परमार्थदृष्टि फलसिद्धिने विषे बन्ने समान बलवत ठे केमके,
 स्यानेविषे केवलज्ञानरूप ज्ञान, तथा सवररूप क्रिया ए बन्ने योग्यी मुक्ति
 पण ए बन्नेमानु कोई एक न होय तो मुक्ति थाय नही, ए प्रमाण पढ़ ठे ॥

थ० निश्चयनयनी अपेक्षाए कहेठे -

तुल्लतमवेस्काए पियमासमुदाय जोगमहि गिच्च ॥

किरिआ विसस्सए पुण नाणाउ सुए जउ नणिअ ॥५८॥

जम्हा दसण नाण संपुन्नफल न दिति पत्तेअ ॥ च

रित्तजुआ दितिहु विसस्सए तेण चारित्तं ॥ ५९ ॥

व्या० - यद्यपि कार्य करवानी अपेक्षाए ज्ञान अने क्रिया ए बन्नेनु समु
 नने, तथापि ज्ञान करता क्रियाने आटली विशेषता ठे - ज्यारे शुद्धक्रिया
 यो ज्यारे पष्ठादिगुणस्थानके नियमे शुद्धज्ञान होयठे पण ज्यारे शुद्धज्ञान
 य, ज्यारे शुद्धक्रियानो नियम नथी केमके, चतुर्थगुणस्थानके स
 पे रगे शुद्ध ज्ञान तो होयठे, परंतु अतिरिक्ति होवाने लीये शुद्धक्रिया
 नथी एविषे आश्चर्य नियुक्तिमा कसुठे के, जेमाटे दर्शन तथा ज्ञान ए
 के संपूर्ण फल दई शक्ता नथी, पण ज्यारे चारित्रनेविषे एका मनेन हा
 संपूर्ण फल दियेठे तेमाटे दर्शन तथा ज्ञान करतां चारित्रश्रेष्ठ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥

एव उपद्वारो बलवतो णिवउ नणेयवो ॥ ६० ॥

मय उपद्वारो सत्रमय णिवउ वत्ति ॥ ६० ॥

व्या० - एवी रीते व्यवहार्यही निश्चयनु बल अधिक कसु तथा आ
 ५९ निश्चयनी विशेषता ठे - जे एक्कनयनु मत ते व्यवहार, अथ सत्रनयनु

નિશ્ચય કહિયે, યથા જૂતપદાર્થનું જે કથન તે નિશ્ચયનય કહેવાય છે, ને એ જૂતા નયનય પણ કહેવાય છે, નિશ્ચયનયનો વિષય જાવ જે છે તે સર્વ સમાન છે. યતઃ સવ્રણયા જાવમિદંતિ " ઇતિ વિજ્ઞેપાવશ્યકે. ॥ ૬૦ ॥

અ૦ એનું નિશ્ચયનયનું મત સાંજીને સિંહાવલોકનન્યાયે વ્યવહારવાદી વોલે છે.—

અદિઆ જહ તુહ કિરિઆ અદિઆ નાણં વિ તસ્સ દેવત્તિ ॥

કારણગુણાણુરૂવા કજ્જગુણાણેવ વિવરીઆ ॥ ૬૧ ॥

વ્યા૦:— પૂર્વે કહેલી રીતિએ જ્યારે તું ક્રિયાને અધિક માને છે, ત્યારે જ્ઞાનને પણ પ્રધિક માનવું જોયે છે. કેમકે, જ્ઞાન ક્રિયાનું કારણ છે. કારણના ગુણ જેવાજ કારણના ગુણ હોય છે, તેથી વિપરીત હોતા નથી. જેમણે જ્ઞાન ક્રિયાનું કારણ છે, તેમણે જ્ઞાન ગુણે કરીને ક્રિયાને કાર્ય પણાની પ્રધાનતા છે, તેથી જ્ઞાન અત્યંત પ્રધાન છે, જો કદેશોકે, મોઢરૂપ કાર્ય ક્રિયાથી થાય છે. માટે ક્રિયા અધિક છે ; તો તેમ પણ સંનવે નહીં. કેમકે, જ્યારે ક્રિયા જ્ઞાનનું કાર્ય છે. ત્યારે ક્રિયાનું કાર્ય જે મોઢ, તે પણ પરંપરાએ જ્ઞાનનું જ કાર્ય જાણવું. યતઃ “ ઘાસેણ મે સ્વરો કીઝ, ઘાસોવિ મે સ્વરોવિ મે.” એટલે મારા ઘાસે સ્વર વેચાતો લીધો, તે ઘાસ પણ મારો અને સ્વર પણ મારો છે ; એમ સિદ્ધાંતોક્તિન્યાયથી જાણી લેવું. ॥ ૬૧ ॥

અહ જહ સવ્વ ણયમયં વંણિત્તિ ઇગમયં ચ વવહારો ॥

સોસા સયલાદેસા વિગલાદેસા કહં દોઝં ॥ ૬૨ ॥

વ્યા૦ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે નિશ્ચયનય જે છે તે સર્વ નયનું મત છે, જો એમ હોય તો તે સર્વ જાંગાનું ગ્રહણ કરનાર સકજ્ઞાવેશ પ્રમાણરૂપ માનવો જોડો. ત્યારે તે નયરૂપ વિકલાવેશ કેમ માનજો ? ॥ ૬૨ ॥

અ૦ એવી રીતે વ્યવહાર તથા નિશ્ચય એ વસ્ત્રેનય પરસ્પર વાદ કરતા જોઈને મધ્યસ્થપણે પ્રમાણવાદી કહેતે.—

મુક્કામુક્કવિજ્ઞાગો ઇત્થામેત્તેણ ણત્તિ એગંતો ॥ ૬૩ ॥

અત્તિ તો વિનાણે ચરણં સારોત્તિ તં મુક્કં ॥ ૬૩ ॥

વ્યા૦ વ્યવહાર તથા નિશ્ચય એવંત્રે નયોના મુખ્ય તથા અમુખ્ય એ વે વિજ્ઞાન પોતપોતાની ઇત્થાએ થઈ શકે છે, કોઈક ગુણને લઈને નિશ્ચયની મુખ્યતા કહેવાય છે, અને કોઈક ગુણને લઈને વ્યવહારની મુખ્યતા કહેવાય છે. પરંતુ એમાં વિષે એકાતપણું નંન

તે નહીં; કિંતુ અનેકાતપણું સત્ત્વે છે. કેમ કે, નિશ્ચય તથા વ્યવહારના
 અમુલ્ય વિનાગ સ્વનાત્મિકરૂપ નથી, કિંતુ આપેક્ષિક છે જેમ
 વદગની અપેક્ષાએ દીર્ઘ કહેવાય, અને ઘટાદિકની અપેક્ષાએ હ્રસ્વ
 તેમ જ વસ્ત્રે નયો એક વીજાની અપેક્ષાએ મુલ્ય તથા અમુલ્ય કહેવાય.
 ઠતાં પણ જો વ્યવહારનયવાદી પોતાના મતનું મુલ્યપણું પ્રકાશમાં
 વાળે તો તેણે વલી આ યુક્તિયેકરીને પોતાના મનનું સમાધાન કરી
 કે વ્યવહારનું જે મુલ્યપણું છે તે માત્ર કહેવાયું છે, અને નિશ્ચયનું મુલ્યપણું
 કાર્યનો ઉપયોગી છે, કેમ કે, સામાયક આદિદર્શને ચૌદ પૂર્વપર્યંત જ્ઞાનનું
 તે ચારિત્ર કહ્યું છે, યત “સામાશ્ચમાર્શ્યં, સુશ્રનાણ જાવ વિહસાસત,
 પિ સારો ચરણ, સ્તારો ચરણસ્ત નિશ્વાણ” ઇતિ આવશ્યકે ॥ ૬૩ ॥

સઘણયમયત્તં પુણ સઘેસિં સમ્મત્તજત્તં વિસત્તં ॥
 ણયણિત્તયસ્સ તેણ સયલ્લ દિસત્ત મેગસ્સ ॥ ૬૪ ॥

ધ્યા૦ નિશ્ચયનયને સર્વનયમય પણ જે પૂર્વે કહ્યું તે સર્વનય સમ્મત
 થી માને છે તેમાટે કહ્યું એમ જાણ્યાથી એકલા નિશ્ચયનયને
 પ્રમાણાત્મક સરજલ વેગપણું પણ દોષનું કરનાર થશે નહીં ॥ ૬૪ ॥

જેણ સયલ્લા દેસો અજ્ઞેય વિત્તીં ણિત્તયાધીણો ॥
 તેણેય મોપમાણ ણ પમાણ દોઢ વવહારો ॥ ૬૫ ॥

ધ્યા૦ નિર્દા એક ધર્મની ધારાએ સર્વ ધર્મ જે સકલાવેગનેરિયે પ્રતિપાદન
 છે, નિર્દા અભિત્વાદિક એક ધર્મની સાથે વીજા સકલ ધર્માનું અનુદેશપણું છે
 તે નિશ્ચયનયને આપત છે, એવી અપેક્ષાએકરી નિશ્ચયનયને પ્રમાણ કહાને
 વ્યવહારનયને અપ્રમાણ કહાને, પરંતુ અંત નિશ્ચયનય પ્રમાણ કહા નથી

જમ ણુપયારોપિ ચલ્લ કાસલ્લ ણેગતિઅ દવે તપિ ॥ ણા
 મ્મ મુગ્ગજાપે ણિયમા અપરોવયારોનિ ॥ ૬૬ ॥

ધ્યા૦ કોઈ એમ કહે છે કે નિશ્ચયનય પરમાર્યગ્રાહીને તમા કોઈ જા
 હી દોષથી ને વનગાનન, અને વ્યવહાર નય પરમાર્યગ્રાહી નથી તમ
 દોષ દ્વારાથી ને નિવેનન, પણ અંત નથી, કેમકે, વનનય પરમાર્ય
 વ્યવહારનય અગ્રાહી છે, તેમાં જ્યારે નિશ્ચયનયની મુલ્યતા વિચિત્ર

नय पण उपचारसहित थायठे, इहां कोई विज्ञेयता नथी, यतः “अर्पितं ज्ञानं पितृसिद्धे तत्त्वार्थे” शब्देकरी नयनी प्रधानतानी जे विवक्षा करवी ते अर्पित कहिये, अने नयांतरनी अपेक्षाए तेनी अप्रधानतानी जे विवक्षा करवी ते अनपित कहिये, एवन्ने प्रकारनी विवक्षायी जे पदार्थनी सिद्धि थायठे, ते तत्त्वार्थ सिद्धि कहेवायठे. ॥ ६६ ॥

णिज्जयणयस्स विसयं जावंचिय जे पमाण माहंसु ॥

तेसिं विणेव देवं कळ्ळप्पत्तीइ कामेरा ॥ ६७ ॥

व्या०: कोईक ग्राम मानेठे के, निश्चयनयनो विषय जे जाव ठे तेज प्रमाण ठे, तो ते जावनो हेतु इव्य ठे, इव्यविना जावनी उत्पत्ति थाय नही जो इव्यविना जावनी उत्पत्ति अंगीकार करीये तो मर्यादा रहे नही. अने कारणविना कार्यनी उत्पत्ति यती नथी एवो नियम ठे तेनो जंग यज्ञे! जो एम कहेशो के, इव्य क्रिया संसारमां अनंतवार प्राप्त थएली ठे, माटे ते अप्रधान ठे; तो जाव पण अप्रशस्त अनंतवार प्राप्त थएलो ठे ते केम प्रधान कहेवाय? जो कहेशो के, शुद्ध जाव अपूर्व ठे, तो शुद्ध इव्य पण अपूर्वज ठे, ते शास्तरं नही मानबुं जोये! ॥ ६७ ॥

खाउवसमिगजावे सुद्धो देऊ सुहस्स खइअस्स ॥ त

प्रावेण कया पुण किरिआ तप्राववुद्धि करी ॥ ६८ ॥

व्या०: ह्यायोपशमिक जावे कीधेली जे क्रिया तेज ह्यायोपशमिक जावनी वृद्धि करनारी ठे; माटे शुद्धजावथी क्रिया अवश्य करवी योग्य ठे; अने तेम न कखाथी जावनी हाणी अई जाय. ॥ ६८ ॥

धिइ सद्धा सुद्ध विविइस विष्णुत्ती तत्त धम्म जोणित्ती ॥

तल्लद्धधम्मजावा वहुई जावतत्तणं तत्तो ॥ ६९ ॥

एवं पवहुजावो कमेण गुणठाणसिद्धिमारुहिय ॥

पस्कीणघाडकम्मो कयकिच्चो केवली होइ ॥ ७० ॥

व्या०: धृति, श्रद्धा, सुश्रूपा, विविदिषा, तथा विज्ञप्ति ए पांच पदार्थ धर्मेना कारण ठे, एविपे पतंजलिप्रमुख ग्रंथोमां पण कहेबुं ठे, उद्देगादिनो त्याग करीने चित्त स्वस्थ करबुं ते धृति कहिये, चित्त स्वस्थ थयाथी मार्गानुसारिणी रुचि उत्पन्न थाय ठे ते श्रद्धा कहिये; मार्गानुसारिणी बुद्धि थयाथी ह्यायोपशम जाव

ये नहीं, किन्तु अनेकांतपणुं सचवेठे केम के, निश्चय तथा व्युत्पत्ति।
 अमुख्य विज्ञान स्वभाविकधर्मरूप नहीं, किन्तु आपेक्षिक ठे जेम
 बदरनी अपेक्षाए दीर्घ कहेवाय, अने घटादिकनी अपेक्षाए
 तेम ए वने नयो एक बीजानी अपेक्षाए मुख्य तथा अमुख्य कहेवाये
 ठतां पण जो व्यवहारनयवादी पोताना मतनु मुख्यपणु प्रकाशवानु
 वाले तो तेणे वली आ युक्तियेकरीने पोताना मननु समाधान करी ने
 के व्यवहारनु जे मुख्यपणु ठे ते मात्र कहेवानु ठे, अने निश्चयनु मुख्य
 कार्यनो उपयोगी ठे, केम के, सामायक आदिदर्शने चौद पूर्वपर्यंत ज्ञानुं
 ते चारित्र कहु ठे, यत “सामाश्चर्याय, सुत्रनाण जाव विदुत्ताराव,
 पि सारो चरण, स्तारो चरणस्त निवाण” इति आवश्यकं ॥ ६३ ॥

सवणयमयत्त पुण सवेसिं सम्मज्जं विसज्जं ॥

एयणिवयस्स तेण सयल दिसत्त मेगस्स ॥ ६४ ॥

ध्या० निश्चयनयने सर्वनयमय पणुं जे पूर्वे कहु ते सर्वनय सम्म
 ये मानेठे तेमाटे कहु एम जाण्वाथी एकला निश्चयनयने सर्वनय
 प्रमाणरूप सफज वेशपणु पण दोपनु करनार थजे नहीं ॥ ६४ ॥

जेण मयला देसो अजेय वित्तिइ णिवयाधीणो ॥

तेणेव सोपमाण ए पमाणं होइ व्यवहारो ॥ ६५ ॥

ध्या० निहां एक धर्मनी धाराए सर्व धर्म जे सकलादेशनेरिपे प्रतिपादन
 ठे, निहां अमित्वादि एक धर्मनी साथे बीजा सकल धर्मानु अनेदपणु जे
 ते निश्चयनयने आपत ठे, एरी अपेक्षाएकरी निश्चयनयने प्रमाण कहावे,
 व्यवहारनयने अप्रमाण कहावे, परंतु एकांत निश्चयनय प्रमाण कहा नयो ॥ ६५ ॥

जम पुन्यारोवि चल कासइ ऐगतिअं हवे तपि ॥ एग

म्म मुक्कजाये णियमा अररोवयारोत्ति ॥ ६६ ॥

ध्या० कांइ एम कहेठे जे निश्चयनय परमार्थग्राहीठे तेमां कांइ
 हो होइथी ते वनगनठे, अने व्यवहार नय परमार्थग्राही नयी, तम
 व्यवहार होइथी ते निश्चयनय, एपण एकांत नयी, केमके, वननय वन
 व्यवहारनय अग्रग्राही ठे, तेमां आगे निश्चयनयनी मुख्यता विरहित

નય પણ ઉપચારસહિત થાયઠે, ઇહાં કોઈ વિરોધતા નથી, યતઃ “અર્પિ
ત્તં નામર્પિતસિદ્ધે તત્ત્વાર્થે” શબ્દેકરી નયની પ્રધાનતાની જે વિવહ્વા કરવી તે અર્પિત
કહિયે, અને નયાંતરની અપેક્ષા તેની અપ્રધાનતાની જે વિવહ્વા કરવી તે અન
ર્પિત કહિયે, એવઢે પ્રકારની વિવહ્વાથી જે પદાર્થની સિદ્ધિ થાયઠે, તે તત્ત્વાર્થ
સિદ્ધિ કહેવાયઠે. ॥ ૬૬ ॥

ણિઠ્યણયસ્સ વિસયં જાવંચિય જે પમાણ માહંસુ ॥

તેસિં વિણેવ હેઠં કઙ્કણ્ણત્તીઠ્ઠ કામેરા ॥ ૬૭ ॥

વ્યાખ્યા: કોઈક આમ માનેઠે કે, નિશ્ચયનયનો વિષય જે જાવ ઠે તેજ પ્રમાણ
ઠે, તો તે જાવનો હેતુ ઇચ્છ ઠે, ઇચ્છવિના જાવની ઉત્પત્તિ થાય નહીં જો ઇચ્છવિ
ના જાવની ઉત્પત્તિ અંગીકાર કરીયે તો મર્યાદા રહે નહીં. અને કારણવિના કાર
ણની ઉત્પત્તિ થતી નથી એવો નિયમ ઠે તેનો જંગ થયો! જો એમ કહેશો કે, ઇચ્છ
ક્રિયા સંતારમાં અનંતવાર પ્રાપ્ત થાણી ઠે, માટે તે અપ્રધાન ઠે; તો જાવ પણ અ
પ્રગત અનંતવાર પ્રાપ્ત થાણો ઠે તે કેમ પ્રધાન કહેવાય? જો કહેશો કે, શુદ્ધ
જાવ અપૂર્વ ઠે, તો શુદ્ધ ઇચ્છ પણ અપૂર્વજ ઠે, તે શાસ્ત્રાનું નહીં માનવું જોયે! ॥ ૬૭ ॥

સ્વાઠ્ઠવસમિગજાવે સુદ્ધો હેઠ્ઠ સુદ્ધસ્સ સ્વદ્ધચ્ચસ્સ ॥ ત

પ્રાવેણ કયા પુણ કિરિચ્છા તપ્પાવવુદ્ધિ કરી ॥ ૬૮ ॥

વ્યાખ્યા: ક્ષાયોપશમિક જાવે કીધેલી જે ક્રિયા તેજ ક્ષાયોપશમિક જાવની વૃ
દ્ધિ કરનારી ઠે; માટે શુદ્ધજાવથી ક્રિયા અવશ્ય કરવી યોગ્ય ઠે; અને તેમ ન
કલ્યાથી જાવની હાણી થઈ જાય. ॥ ૬૮ ॥

ધિદ્ધ સદ્ધા સુદ્ધ વિવિદ્ધસ વિણ્ણત્તી તત્ત ધમ્મ જોણિત્તી ॥

તલ્લધ્ધમ્મજાવા વલ્લુદ્ધ જાવતત્તણં તત્તો ॥ ૬૯ ॥

અવં પવલ્લુજાવો કમેણ ગુણઠાણસિદ્ધિમારુદ્ધિય ॥

પક્કીણઘાદ્ધકમ્મો કયકિદ્ધો કેવલી હોદ્ધ ॥ ૭૦ ॥

વ્યાખ્યા: ધૃતિ, શ્રદ્ધા, શુશ્રૂષા, વિવિદ્ધિયા, તથા વિદ્ધિસિ એ પાંચ પદાર્થ ધર્મનાં
કારણ ઠે, એવિપે પતંજલિપ્રમુખ ગ્રંથોમાં પણ કહેલું ઠે, ઝડેગાદિનો ત્યાગ ક
રીને ચિત્ત સ્વસ્થ કરવું તે ધૃતિ કહિયે, ચિત્ત સ્વસ્થ થયાથી માર્ગાનુસારિણી રુચિ
ઉત્પન્ન થાય ઠે તે શ્રદ્ધા કહિયે; માર્ગાનુસારિણી વુદ્ધિ થયાથી ક્ષાયોપશમ જાવ

વે નહી, કિતુ અનેકાંતપણુ સંચવેઢે. કેમ કે, નિશ્ચય તથા
 અમુખ્ય ત્રિજાગ સ્વજાતિકર્મરૂપ નથી, કિતુ આપેક્ષિક છે. કેમ
 વદરની અપેક્ષા દીર્ઘ કહેવાય, અને ઘટાટિકની અપેક્ષા અસ્ત
 તેમ એ વસ્ત્રે નયો એક વીજાની અપેક્ષા મુખ્ય તથા અમુખ્ય કહેવાય.
 ઠતાં પણ જો વ્યવહારનયવાદી પોતાના મતનું મુખ્યપણુ પ્રકાશવાનુ
 વાલે તો તેણે ચલી થા શુક્રિયેકરીને પોતાના મનનુ સમાધાન કરી
 કે વ્યવહારનુ જે મુખ્યપણુ છે તે માત્ર કહેવાનું છે, અને નિશ્ચયનું
 કાર્યનો ઉપયોગી છે, કેમ કે, સામાયક આદિદર્શને ચાંદ પૂર્વપર્યંત જ્ઞાનુ
 તે ચારિત્ર કહ્યુ છે, યત “સામાશ્ચમાઈશ્ચં, મુશ્ચનાણ જાવ વિહસારાવ,
 વિ સારો ચરણ, સ્તારો ચરણસ્ત નિવાણ” ઇતિ આવશ્યકે ॥ ૬૩ ॥

સઘણયમયત્ત પુણ સઘેસિ સમ્મત્તજત્ત વિસત્ત ॥
 ણયણિઠ્ઠયસ્સ તેણ સયલ દિસત્ત મેગસ્સ ॥ ૬૪ ॥

વ્યા० નિશ્ચયનયને સર્વનયમય પણ જે પૂર્વે કહ્યુ તે સર્વનય સમ્મત
 થી માનેઢે તેમાટે કહ્યુ એમ જાણ્યાથી એકલા નિશ્ચયનયને
 પ્રમાણાત્મક સકલ વેશપણુ પણ દોષનુ કરનાર થશે નહી ॥ ૬૪ ॥

જેણ સયલા દેસો અન્નેય વિત્તીઃ ણિઠ્ઠયાધીણો ॥
 તેણેવ સોપમાણ ણ પમાણ હોઃ વવહારો ॥ ૬૫ ॥

વ્યા० જિહાં એક ધર્મની ધારાએ સર્વ ધર્મ જે સકલાવેશનેવિપે પ્રતિપાદન કરતા
 છે, તિહાં અસ્તિત્વાદિક એક ધર્મની સાથે વીજા સકલ ધર્મોનુ અન્નેય એક જાણે
 તે નિશ્ચયનયને આયત છે, એવી અપેક્ષાએકરી નિશ્ચયનયને પ્રમાણ
 વ્યવહારનયને અપ્રમાણ કહ્યોઢે, પરતુ એકાંત નિશ્ચયનય પ્રમાણ કહ્યો નથી ॥ ૬૫ ॥

જમ ણુવયારોવિ ચલ કાસઃ પેગતિઅ હવે તપિ ॥ એ
 સ્સ મુક્કજાવે ણિયમા અવરોવયારોત્તિ ॥ ૬૬ ॥

વ્યા० કોઈ એમ કહેઢે કે નિશ્ચયનય પરમાર્થગ્રાહીઢે તેમાં કોઈ ઉપચાર
 હી હોગથી તે વલ્લજાનઢે, અને વ્યવહાર નય પરમાર્થગ્રાહી નથી, તમા
 ઉપચાર હોવાથી તે નિર્વજઢે, એણ એકાંત નથી, કેમકે, વસ્ત્રનય વસ્ત્રગ્રાહી
 વ્યવહારનય અગ્રાહી છે, તેમા જ્યારે નિશ્ચયનયની મુખ્યતા વિવહિત ॥ ૬૬ ॥

निय पण उपचारसहित थायठे, इहां कोई विशेषता नथी, यतः “अर्पि
मानर्पितसिद्धे तत्त्वार्थे” शब्देकरी नयनी प्रधानतानी जे विवक्षा करवी ते अर्पित
कहिये, अने नयांतरनी अपेक्षाए तेनी अप्रधानतानी जे विवक्षा करवी ते अन
र्पित कहिये, एवन्ने प्रकारनी विवक्षायी जे पदार्थनी निदि थायठे, ते तत्त्वार्थ
निदि कहेवायठे. ॥ ६६ ॥

णिष्ठयण्यस्स विसयं जावंचिय जे पमाण माहंसु ॥

तेसिं विणोव देवं कङ्कण्णीड कामेरा ॥ ६७ ॥

व्या०: कोईक ग्राम मानेठे के, निश्चयनयनो विषय जे जाव ठे तेज प्रमाण
ठे, तो ते जावनो हेतु इच्छ ठे, इच्छविना जावनी उत्पत्ति थाय नही जो इच्छवि
ना जावनी उत्पत्ति अंगीकार करीये तो मर्यादा रहे नही. अने कारणविना का
र्यनी उत्पत्ति थती नथी एवो नियमठे तेनो जंग थरो! जो एम कहेशो के, इच्छ
किया संगारमां अनंतवार प्राप्त थएलीठे, माटे ते अप्रधान ठे; तो जाव पण अ
न्यस्त अनंतवार प्राप्त थएलो ठे ते केम प्रधान कहेवाय ? जो कहेशो के, शुद्ध
जाव अपूर्व ठे, तो शुद्ध इच्छ पण अपूर्वज ठे, ते शास्तरुं नही मानवुं जोये ॥ ६७ ॥

खाउंसमिगजावे सुद्धो देऊ सुद्धस्स खड्दअस्स ॥ त

प्रावेण कया पुण किरिआ तप्राववुद्धि करी ॥ ६८ ॥

व्या०: द्वायोपगमिक जावे कीधंजी जे क्रिया नेज द्वायोपगमिक जावनी
कहे करनानी ठे; माटे शुद्धजावयी क्रिया अवश्य करवी योग्य ठे; अने तेम न
रयायी जावनी हाणी थई जाय. ॥ ६८ ॥

धिइ सद्धा मुद्द विविद्धम विण्णीत्त तत्त धम्म जोणित्ती ॥

तल्लद्धधम्मजावा वहुइ जावतत्तणं तनो ॥ ६९ ॥

एवं पवहुजावो कमेण गुणठाणमिद्धिमान्हिय ॥

पक्कीणयाडिक्कम्मो कयकिञ्चा केवली होइ ॥ ७० ॥

व्या०: धृति, श्रद्धा, शुश्रूषा. विविदिता, तथा रिक्तनि ए पांच पदार्थ धर्मेनां
संगठ ठे, एविषे पतंजलिप्रमुख ग्रंथोमां पण कहेंजु ठे. उद्वेगादिनो त्याग क
रीते चित्त स्वरूप करवुं ते धृति कहिये, चित्त स्वरूप धरायी मार्गानुगतिणी नचि
उत्पन्न जाय ठे ते श्रद्धा कहिये; मार्गानुगतिणी बुद्धि धरायी द्वायोपगम जाव

ઉત્પન્ન થાયઠે, ત્યારે જેમ સર્પ બાહરે ધ્યાનો તિડો ચાલે પણ જ્યારે
સેઠે ત્યારે પાંસરો થઈ જાયઠે તેમ શ્રવણાદિકનેપિપે બુદ્ધિની જે સરલા ધવી તે
પા કહિયે, શ્રવણાદિક કચાચી જેમ જેમ બુદ્ધિ શુદ્ધ થતી જાયઠે,
ત્મતત્વચિતનની ઉત્પત્તિ થતી જાયઠે તે પ્રિપ્રિદિપા કહિયે, "મ
કી શુશ્રૂષા જે ઠે તે શ્રવણાદિગુણરૂપ થાયઠે, તેવિના તે આનાસમાત્ર કરેલ,
પણ ગુણ કહેવાય નહી, આત્મતત્વચિતન વડે શ્રવણાદિક ગુણ ઉત્પન્ન
ક્તની ઉત્પત્તિ થાયઠે, તે સમ્યક્તના પાંચ ત્રિગ શમ, સવેગ, નિવેદ, અનુક્રા
આસ્તિક્યતા, એવો આત્માનો જે શુદ્ધ પરિણામ તેને પરમતનેપિપે
ત્માના શુદ્ધપરિણામથી ધર્મનો જાવ ઉત્પન્ન થાયઠે, તેણેકરી
દિ થાયઠે, એમ ઉત્તરોત્તર, જાવવૃદ્ધિકરી અવિરતિ દેશવિરત્યાદિક
ણીચઢી ધાતીકર્મનો કૃયકરી રૂતરૂત્ય કેવલીથાય એનો સારી રીતે
જુવો એટલે સહજ જણાઈ આવેઠે ॥ ૬૯ ॥ ૭૦ ॥

અ. એવું શુક્તિપૂર્વક વચન સાંજલીને પોઢિતરૂણ થયો થકો પરવાર

નણુ જ્ય સો કયકિચ્છો અઘારસદોસવિરહિત દેવો ॥
તા બુદ્ધતહ્ના જાવા જુઝઝ કમ્મા કવલજોજી ॥ ૭૧ ॥

વ્યા. દેવ તો અઘારદોપરહિત ઠે, અને રૂતરૂત્ય ઠે, એ સર્વ માન્ય
તમે પણ જો એમજ માનતા હોતો તેને કવલાહાર કરનારો કેમ કહોઠો?
લાહાર અંગીકાર કચાચી ક્રુધા તૃપા પણ અંગીકાર કરવા જોઈશે કેમ કે
ક્રુધા તૃપાવિના કવલાહાર સજવે નહી જો ક્રુધા તૃપાને પણ અંગીકાર કરવા
તો પરમેશ્વરને અઘારદોપરહિત કેમ કહી શકશો? કેમ કે, ક્રુધા અને તૃપા
વે દોષ તો કવલાહારના ગ્રહણથી સિદ્ધ થાયઠે ત્યારે શુ કેવલી સોનવારહિત
ઠે, જો એમ માનશો તો આગમવચનનો અપમાન થશે થત "કુલ્પિપાતા જાતક
જન્માતકજનયસ્મયા ॥ ન રાગદેપમોહાશ્ર, યસ્યાસ સ પ્રકીર્ત્યતે" એટલે દિગ્ગજ
પાતરગત વપાસકાધ્યયને ક્રુધા, તૃપા, જરા, ક્રુય, જન્મ, યમ, શ્હલોકોદિજન્ય,
હકાર, રાગ, દેપ, મોહ, ચિતા, અરતિ, નિડા, વિસ્મય, વિપાદ, સ્વેદ, તથા સહ,
એ અઘાર દોષ કેવલીને નથી એમ કહ્યુંઠે તેઓમાના ક્રુધા તથા તૃપા એ વેદા
વતા રૂતરૂત્યતા કેમ સજવે? માટે કેવલીને જો કવલાહારી કહો તો તે
અંગીકાર કરો ॥ ૭૧ ॥

અધ્યાત્મમતપરીક્ષા.

પ્ર ૦ એ આગંકાનો ઉત્તર કહે છે:--
 તો સકાવતુ જે હુદતહાઈ જિણસ્સ કિરદોસો ॥ જડ
 તેં દૂસેજ ગુણં સાદાવિયમણ્ણો કિં વિ ॥ ૭૧ ॥
 દૂસડ અઘાવાહં ઇય જડ તુહ સમ્મતં તયં દોસો ॥
 મણુયત્ત ઇં વિ દોસો તા સિદ્ધત્તસ્સ દૂસણતં ॥ ૭૩ ॥

વ્યા ૦: હુધા અને તૂપા એ બે દોષ અઘાર દોષમાં ગણીને, કૃતકૃત્ય જે કેવલી
 નેનેવિષે તે બે દોષનો તેં જે અજાવ કહ્યો; તે વચન તારાજ મતાનુયાયિમાં કહેતા
 શોનાપ્રદ છે; પરંતુ પંક્તિનોતી પર્યદામાં શોનાને પામે નહીં, કિંતુ મૂલ્યવિના ના કહે
 વાય. કેમકે, હુધા અને તૂપા એ બન્ને દોષમાં ત્યારે ગણી શકાય. કે જ્યારે કોઈ
 સ્વાનાવિકાત્માના ગુણને દૂષણ લાગતું હોય; તેમ તો કોઈ ચતું નથી, કેમ
 કે, એ જાવ વેદનીયકર્મના કરેલા છે; તે કેવલજ્ઞાનને દૂષિત કરી ન શકે. કે
 મકે, કેવલજ્ઞાનને દૂષણ કરનાર જ્ઞાનાવરણીય કર્મ છે. તેમ કેવલદર્શનને દૂ
 ષિત કરનારં દર્શનાવરણીય કર્મ છે; તેમ સમ્યક્ચારિત્રને દૂષિત કરી શકે નહીં
 કેમકે, સમ્યક્ચારિત્રને દૂષિત કરનારં મોહનીયકર્મ છે. તેમજ દાનાદિક પાં
 ચ લઙ્ઘિયે પણ દૂષિત કરી શકે નહીં; કેમકે, લઙ્ઘિયોને દૂષિત કરનારં અંતરા
 ચ કર્મ છે. એ કારણ માટે હુધા અને તૂપા એ બે દોષ કહેવાય નહીં અર્થે કો
 ઈ આગંકા કરજો કે જેમ હુધા તથા તૂપાવડે ઉદ્ભવ્યને ઈર્ષ્યા સમિતિ શ્રુતાન્યાસા
 દિકનો જંગ દીઠામાં આવે છે; તેમ કેવલીને પણ ચારિત્રજ્ઞાનમાં પ્રતિવંધરૂપ શા
 રૂ ન થાય? એનો ઉત્તર આ છે: યદ્યપિ હુધા તથા તૂપા એ બે વહિરિદિય
 ત્તિની ગ્લાનિ કરવાને લીધે એકંદિય જ્ઞાનાદિકના વિરોધી થાય છે. તથાપિ અર્તી
 ર્ય જ્ઞાનનો ઘાત કરી શકતાં નથી, કોઈ એવી આગંકા કરે કે, જીવનો અ
 યાવાય ગુણ છે. એટલે નિરાકુજત્વરૂપ જે જીવ, તેને દૂષિત કરનારી હુધા તથા તૂ
 પા છે. કેમકે, તે આકુજતા પરિણામરૂપ છે. જે આકુજતાની હુધાવડે નિવૃત્તિ
 થાય છે, તેહુધાની પરિણામક છે. ને હુધા તેનો પરિણામ છે; અને જે આકુજ
 તાની તૂપાવડે નિવૃત્તિ થાય છે, તે તૂપાની પરિણામક છે. ને તૂપા તેનો પરિણામ
 છે. તેને એમ કહેવું કે, કેવલીનો સિદ્ધત્વ ગુણ છે, તેને દૂષિત કરનારં મનુષ્યપણું
 પણ દોષરૂપ કેમ ન કહેવાય? ઇત્યાદિક વિચાર કરી પોતાની કલ્પના મૂકીને
 યાતિકર્મના કરેલા અમાર દોષ જેવી રીતે પૂર્વાચાર્યે કહ્યા છે, તેવી રીતેજ માનવા

जोइयेवे, यत “अंतराया दानजान, वीर्यजोगोपनोगगा ॥ हासारत्यती
गुप्ता शोक एव च ॥ १ ॥ कामोमिथ्यात्वमज्ञान, निडा चाविरतिस्तथा
पश्च नो दोषा, कैषामष्टादशाप्यमी ॥ २ ॥ ” ज्ञानगुणनो घात करनार
दर्शनगुणनो घात करनारी निडा, सम्यक्तगुणनो घात करनार मिथ्यात्व,
त्रगुणनो घात करनारा हास्य, रति, अरति, नय शोक, दुःखा, काम,
राग, तथा द्वेष, अने दानादि लब्धिरूपवीर्यगुणना घात करनारा ॥
लानांतराय, जोगांतराय, उपजोगांतराय, तथा वीर्यांतराय,
कर्मना कहावे, परंतु केवलीने घातीकर्मनो ह्य थई जायवे, माटे ते
हेवायवे तेम ठतां हुधा अने तृपाने अडारदोषोमां जे गणोते ते
चार नकरतां केवल स्वमतनु पोषण करेवे, ॥ ३२ ॥ ३३ ॥

अहं जइ जिणरुस खइअ सुख दुख विरुजए तेण ॥

तो सामणाजावे विसैसजुता कहं सत्ता ॥ ३४ ॥

व्या० - कोई आशका करे के, जेम केवलीने ह्याधिक ज्ञानाधिक वे,
यिक सुख पण वे, तिहां इ खनोलेष पण नथी, तो हुधा तृपा केमनागेने
तो वेयणिज्जकम्म उदयप्पत्त कह हवे तस्स ॥ एय
सोपदेसउदत्त समयम्म विवाग जणणात्त ॥ ३५ ॥

व्या० - उपली आशकानु उत्तर दियेवे के, केवलीने जो ह्याधिक सुख
ता होतो सिद्धांतनेविपे केवलीने वेदनीयकर्मनो उदय कहावे, ते भासात न
नयो । अर्थात् मानवो जोईशे जेम ज्ञानावरणीयकर्मना उदय ठतां ह्द
ज्ञान थतु नथी, तेम वेदनीयकर्मनो उदय ठतां ह्याधिक सुख पण थतु न
कोई शका करेके, केवलीने एवा वेदनीयकर्मनो उदय हायवे के, जेना प्र
आत्मप्रवेशनी साथे मलेवे, ते स्थिति प्रमाणे रहीने ह्दीण थई जायवे
वलीने तेनी आकुजता थती नथी एतु उत्तर एके, यद्यपि एवा प्रवेशाद
ने पण मान्य वे, तो केवलीने ह्याधिक सुख सजवे नही तेम ठता अमुक
या अन्तर कहवे, जोयेवे के, केवलीने वेदनीयकर्मनो प्रवेशादय वेन नही
इ सिद्धांतोमा विपाका जे जेनीय कहावे ॥ ३५ ॥

आवस्सपणिज्ज ॥ १ ॥ असुदपडिवक्कयणेण ॥ ३६ ॥

जइ ता सुद्धाया ॥

व्या०:- आचर्यक निर्युक्तिनेविपे प्रकृतिनो प्रशस्त उदय कह्यो ठे, तथा दिगं
ना प्रवचनसारनामक ग्रंथमां पण “ पुष्पफला अरिहंता ” इत्यादिक वचनो
गंठे, एवी रीते असुखना प्रतिपद् वचनयी केवलीने सुखनो विपाक ठे. ॥ ७६ ॥
अ० कोई आशंका करे के, जे कारण माटे सुखविपाक ठे, तेथीज दुःखवि
८ नथी ? तेतुं समाधान करेठे. ॥ ७६ ॥

तत्तदसुत्तज्जणिआ एकारसद्दा परीसद्दा य जिणे ॥ तेद्

वि बुद्धतद्दाइ खइअस्स सुद्धस्स पडिकूलं ॥ ७७ ॥

व्या०:- अमारा श्रीनगवतीसूत्रनेविपे केवलीने अग्यार परीसद्द कहाठे.
या “ एकविह्वंधगस्तणं जंते सजोगि नवव केवलिस्स कइ परीसद्दा पस्स
? गोयमा, एकारस परीसद्दा पस्सत्ता, एव पुणवेण तित्ते ” तथा वेदुने “ ए
दश जिने ” एवीरीते श्रीतत्त्वार्थसूत्रमां अग्यार परीसद्द कहाठे ; एणकरी के
लीने कृधा तथातृपा प्राप्त र्थवतां क्वाधिक सुखनी हानि यती नथी एवं उरेठे
हैं उक्त “ एकादशजिने ” ए सूत्रनो अर्थ केटलाएक पोतानुं मत पोषण कर
ना हेतुथी एवं करेठे के “ एकेनाधिकानदश ” एटले एकअधिक दश न थाय ;
यात् अग्यार परीसद्द नही. ए अपव्याख्यान जाणवुं, केमके, एवो समास सं
नही. वली केटलाएक सर्वार्थसिद्धिप्रमुख “ नसंति ” एवंवाहेरथी वाक्य
येठे, तेतो जाणे पोतानुं उत्सूत्रनापणज प्रगट करतो होयनी ! परंतु तेथोए
वो विचार करवो जोये के, परीसद्दनास्वामी चिंताना अधिकारनेविपे प्रसिद्ध ठतां
तो अज्ञाव केम थजे ! जे धनरहित होय ते धननो स्वामी कहेवाय नही. वली
लाएक आवीरीते व्याख्यान करेठे के, केवलीने वेदनीयकर्म होवाथी कारण
योपचारेकरीने अग्यार परीसद्द कहाठे ए व्याख्यान पण नदीमां बूडतां घास
आश्रय लेवाजेवुं ठे, केमके, स्वामित्वचिंताए उपचार संजवे नही, जो उप
र मानिये तो ठता मोहनीयकर्मना होवाथी उपशांत मोहयुणस्थानकनेविपे
७ वावीस परीसद्द कहा जोईगे, ए प्रकारे करी सूत्रनां घणां अपव्याख्यानों
त्याग करीने परमार्थनो विचार करवो जोये. ॥ ७७ ॥

अस्साय वेयणिज्जं बुद्धतद्दाईण कारणं जाण ॥ पक्क

तिसित्तज्जदय जल्लिअंतरजलणदिताणं ॥ ७८ ॥

व्या०:- आहार पर्याप्तिनामकर्म तथा असाता वेदनीयकर्म ए वनेना उदय

થી પ્રજ્વલિત થયેલો જે જલરાગ્રિ, તેણે કરીને જીવને ક્રુધા તથા તૃષ્ણા લાગે, તે વધારાના કારણ કેવળીનેપિયે થતાં તે તેને ક્રુધા તથા તૃષ્ણા કેમ ન લાગે ? તેકહો ॥૭૬॥

અથ વાદી શ્વાશકા કરેછે:-

નણુ બુદ્ધ તહા તહા મોહુદ્ધ પતિયારિરંસથ ॥

નણુડ અણા તહા અણુદુઃસ્થ તયદૃતિ ॥ ૭૭ ॥

વ્યા. - ક્રુધા તથા તૃષ્ણા એ મૈથુનની ઇચ્છાની પરં તુમારૂપ હોવાથી તે મોહનીયકર્મચક્રી ઉત્પન્ન થાયછે. માટે કેવળીનેપિયે એ સજયે નહીં કેમકે, કેવળી તો મોહનીયકર્મનો પ્રથમજ નાશ કર્યોછે. એનો ઉત્તર શ્વાસીરીતે છે - તૃષ્ણા અને હિંસામાં ઘણી નિવૃત્તતા છે, તુષ્ણાનેજ હિંસા કહેવાય નહીં પરંતુ સત્તામિતૃષ્ણાચક્રી હિંસાની ઉત્પત્તિ થાયછે ॥ ૭૭ ॥

અથ તુમા ઉત્પન્ન થવાનો પ્રકાર કહેછે -

મોહાનિણિયેસેણ ચત્તદિ વિ ઇમકોઠયાડ દેહુદિ ॥

પગરિસ પત્તાતહા જાયડ આહારસણતિ ॥ ૭૮ ॥

વ્યા. - મોહનીય કર્મ અનિનિયેગે ચાર કારણથી આહારસંજ્ઞા ઉત્પન્ન થાય છે તે ઉત્કર્ષ પામ્યાને તીરે તુમા કહેવાયછે તે ચાર પ્રકાર શ્રીગણેશમાં આપે, એત “ચત્તદિ ગણેષિ આહારસણા સમુપ્પક્કાડ, ઇમકોઠયાડ, બુદ્ધારેદ્ધા, કામ્મણ કમ્મસ્સ વદણ્ણ, મત્તીણ, તદ્દોવગ્ગેણ,” એનો અર્થ - ચાર કારણે આહારસંજ્ઞા ઉત્પન્ન થાયછે. કોઠોસાતી થયાથી, ક્રુધાવેદનીયકર્મના ઉત્પન્ન થવાથી આહારસંજ્ઞા ઉત્પન્ન થાયછે, તથા ચારચાર આહારનો ઉપયોગ થવાથી આહારસંજ્ઞા ઉત્પન્ન થાયછે. અર્થાત્ એ ચાર કારણ મળ્યાથી મોહનીયકર્મ થાય છે અને આહારસંજ્ઞા ઉત્પન્ન થાયછે. અતઃપચ્ચ ગોમઠ સારદીનાપ્રમુખને પે પણ આહારસંજ્ઞા આહારાનિનાપરૂપ કહીછે. હોવાથી ચિત્તને વિના અગનથાનાદિકનેપિયે પ્રતિ ને -

અમણાદમ્મ પવિત્તી

ત।

॥ ૭૯ ॥

દુત્ત વિદ્ધિવિદ્ધાણો

ઉદિ

વ્યા. - એ દેવુષીન ચિત્તને પણ કેમ કે, વિચિ પાત્રનાં ચિત્તને

નથી;

चारमां ठे. माटे जे एम कहेठे के आहारसंज्ञाविना यतीए आहार करचो नही तेने आचारमां पण अतिचार कहा ठे. ॥ ७१ ॥

एयं विणा एचुत्ती मेहुणसाणं विणा जद् अवंचं ॥ ७२ ॥

य वचणं पि परोसि एएण पराकयं ऐअं ॥ ७३ ॥

व्या० जेम मँधुनसंज्ञाविना अन्नद्वचर्य न थाय, तेम आहारसंज्ञाविना केवलीने चुक्ति थाय नही. एवा परवादीना वचननुं आवीरीते निगकरण कर्युं ठे.— जेम यतिए आहारसंज्ञाविना आहार करचो उचित ठे, तेम केवलीनेविपे पण मानी लेवुं जोईये. ॥ ७२ ॥

एह् साहु चिय पविती ऐवय सुपसठ्ठाणहेउति ॥ आ

हारोअ अवंचं अण्णद् तुद् दोड णिदोसं ॥ ७३ ॥

व्या० आहार अवर्जनीय होवाथी उचित ठे, तथा उद्वस्थ यतीने प्रशस्त ध्याननुं कारण ठे. माटे आहारसंज्ञाविना केवलीने आहार लेवो संजये ठे. अने मँधुन वर्जनीय होवाथी अनुचित ठे; तथा दुष्यन्तिनुं कारण ठे. माटे मँधुना दिक अनुचितप्रवृत्ति अप्रशस्त रागद्वेषविना केवलीने थाय नही. एवा अर्थनो विचार करीने तेनुं ग्रहण करवुं जोये. ॥ ७३ ॥

आहारचित्तणुप्रव मेयं आहारसण्णमासक ॥

बुद्ध अट्ठाणं इहा लोभेण मूढाणं ॥ ७४ ॥

व्या० आहारना चित्तनयकी जे आहारसंज्ञा उत्पन्न थायठे, तेनेविपे मोहित थपला मूढजीवने जो ते आहाररूपइष्टवस्तुनी प्राप्ति न थाय तो ते वस्तु क्याने प्राप्त थजे एवा चित्तनरूप ध्यानध्यान करेठे. पणु ते अनिलापा मटती नयी. ७४

ततो माणसङ्कं लदं जिउं कंदणाइ कुर्वतो ॥

लहुं वि इद्विसयं रईं चितेइ अवियोगं ॥ ७५ ॥

व्या० त्वा पटी प्रवोक्त गीतिए जो तेने आहारदिक इष्टवस्तुनी प्राप्ति न थाय तो ते जीव कुहेदनीयता उदयथी प्रवृत्ति थएजा उदरानज्जता योगं श गीह् न्य पामेठे. अने पटी कंदन रोदनादिक कर्माची अग्निमोहनीयवर्मना उदयने लीपे गाढ चिन्तापतापरूप मानसङ्क न्य पामेठे. कदाच पुण्यप्रवृत्तिना पणिपाके इष्टवस्तुनी प्राप्ति थाय तो पण गतिमोहनीयवर्मना उदयथी ते वस्तु

ના શ્રિયોગની ઇચ્છા કલાકરે, તેણે કરી તે વસ્તુ ઉપર ગાઢાનુભાવેથી
ધ્યાનના વગર થયો થકો જીવ હુલ્લસ પામે છે, માટે મોહમૂઢ જે જીવ તે
પરમાર્થયજ્ઞની ક્ષત્રી પણ સુખ નથી ॥ ૫૫ ॥

તો મોહણિજ્ઞાનવત્તં તપ્રવહુસ્કાણુવંધિ વિલેપણ ॥
લહરિં સુહરં સવહુ ચણો પુણુ બુદ્ધ ચણં ॥ ૫૬ ॥

વ્યા. - મોહનીયકર્મના ક્ષયથી જીવને આહાર કરવાની રતિ તથા અજ્ઞાન
અવસ્થા પામીને, તે મોહનીયકર્મના ઉદયથી જીવને માનસ હુલ્લસ પામીને
તે હુલ્લસ કેરળીને મટી જાય છે; પણ અસાતાવેદનીયકર્મના ઉદયથી કેરળી
જે શુભા દુઃખ લાગે છે, તેનો તે ત્યાગ કરી શકે નહીં ॥ ૫૬ ॥

ધાંડવેયણીયં ઇય જહ મોહ વિણાણ હુલ્લસર ॥
પપટં પહિરુવાતં તા અણાતં વિપયહીતં ॥ ૫૭ ॥

વ્યા. - પૂરવહી કહે છે કે, વેદનીયકર્મ ધાતી કર્મના જેવું છે, માટે મોહનીય
કર્મરિત્તા તે હુલ્લસપદ પામ નહીં. ગુણ " ધાતીવેદણીયં, મોહસ્થાણુ
પદમીતિ, " રૂપિ કર્મરિત્તા તેનું સમાધાન થામ છે - જો તમારા કલા પ્રમાણે
દાદ નો અમાનારેદનીયની પદ કેવળીને બીજી પ્રકૃતિઓ પણ મોહનીય કર્મ
ના ધોનાના કાર્યની કરનારી હોરી જોયે. થને તમે વેદનીયકર્મની સાથે ધાતીકર્મની
મુખના કેરીગીને કોનો? ધાતીઆના રસના જેવો તેનો રસ હોય છે એમ
પણ કહે છે, કે મહાર્થ કરવાનેરિયે ધાતીઆની અપેક્ષાપણુ કરવાના, કે
પણ હોરનું કેરળીય કરનારો, જો કહેગોફે ધાતીઆના રસના જેવો રસ હોય
અથવા ન અપેક્ષાકર્મ પ્રકૃતિ ધાતીના જેવી હોવી જાયે. કેમકે, જ્યારે અપેક્ષા
પ્રકૃતિ મને ધાતીની પ્રકૃતિની સાથે રહેયે ત્યારે તે સર્વ ધાતીની પ્રકૃતિના રિત્ત
પણ નથી. ત્યારે તેમ ધાતીનીનો રિપાક દેવાડે, થને તમની વેદ્ય ત્યાગ
જે તે તમના પોતાનેવ રિપાક દેવાડે છે; માટે પણ મનમતો નથી. તો કર
કે, મહાર્થ કરવાનેરિયે ધાતીઆની અપેક્ષા હોરી જોયે છે, તો નામકર્મ
જે મોહનીયકર્મની અપેક્ષા કરનું નતાં તેમ કેરળીને મોહરિત્તા થામ
કોઈ; તેમ વેદનીય કર્મ પણ મોહનીયકર્મની અપેક્ષારિત્તા થાય કોઈ
કોઈ પણ મનને નહીં. જો કહેગો કે વેદનીયકર્મથી દાર નામન, ન

પણ મનાય નહી, કેમકે, ક્રુધા અને તૃપ્તિવિષે દોષપણાનું પૂર્વેજ સંબંધન કહ્યું છે; એવીરીતે સ્વદુઃખિએકરી સારી પઠે વિચાર કરીને જીવો. ॥ ૮૭ ॥

અણુકૂળં પઙ્કીકૂળં ચ વેયણં લક્ષણં સુદ્ધદાણં ॥ ૯
દુ એસો એગંતો અપમત્તજઈસુ તયજાવા ॥ ૮૮ ॥

વ્યા૦: આદ્યિક સુખ ઠતાં અનુકૂળત્વ વેદન થાયઠે, તે રાગરૂપ ઠે અને આદ્યિક દુઃખ ઠતાં પ્રતિકૂળત્વ વેદન થાયઠે, તે દેપરૂપ ઠે; માટે કેવલીને આદ્યિક સુખ તથા દુઃખ એ વસ્ત્રે હોતાં નથી; કિંતુ ક્ષાયિક સુખજ હોયઠે. એમ કેટલાએક કહેઠે, તે યોગ્ય નથી. કેમ કે, જેમ અપ્રમત્તચતીને આદ્યિક સુખ તથા દુઃખ એ વસ્ત્રે હોયઠે. પણ રાગ તથા દેપ એ વે હોતા નથી; તેમ કેવલીને વિષે પણ જાણી લેવું. એમાં એકાંતપણું ન માનવું. ॥ ૮૮ ॥

અધુવાણ સુદ્ધદાણં જોગો જોગેણ કમ્મવંધો ય ॥
દુ એસો એગંતો અપમત્તજઈસુ તયજાવા ॥ ૮૯ ॥

વ્યા૦: સુખ તથા દુઃખ એ વસ્ત્રે પદાર્થ શાશ્વત નથી, કિંતુ અશાશ્વત ઠે. તે ઓનો એવો નિયમ ઠે કે, અવશ્ય જોગને દિયેઠે. કહ્યુંઠે કે, “નાસ્તુ કંઠીયતે કર્મ” ઇત્યાદિ. અને જોગથકી કર્મવંધ થાયઠે. એ કારણ માટે કેવલીનેવિષે તે સંજવે નહી. કેમકે, સુખ તથા દુઃખ એ વસ્ત્રે પદાર્થો અધ્રુવ ઠે. એમ કેટલાએક કહેઠે, તે પણ યોગ્ય નથી. કેમકે, સુખ તથા દુઃખ અધ્રુવ ઠતાં અપ્રમત્તચતી ને હોયઠે; તો પણ તેનાથી કર્મવંધ થતો નથી; તેમ કેવલીવિષે પણ જાણવું જોઈયે. અહીં પણ એકાંત નથી. ॥ ૮૯ ॥

અન્નાણજં તુ હુક્કં નાણાવરણસ્કણ સ્વયમેદ ॥
તત્તો સુદ્ધમકલંકિય કેવલનાણા પુદ્ગલ્યં ॥ ૯૦ ॥

વ્યા૦:-- જ્યારે હરેક પદાર્થનો સૂક્ષ્મ અર્થ જાણ્યામાં આવતો નથી, ત્યારે જીવને મદ્દાદુઃખ ઉત્પન્ન થાયઠે. કેમકે, યથાર્થવસ્તુ જાણવાની ઇચ્છા પ્રમાણે જાણ્યામાં ન આવે તો તેથી જીવને આકૂળતા થાયઠે. તેજ દુઃખ જાણવું. એ દુઃખ વસ્તુનો સૂક્ષ્મ અર્થ ન જાણ્યાથકી થાયઠે, માટે અજ્ઞાનરૂપજ ઠે. અજ્ઞાન જ્ઞાનાવરણીયકર્મના ક્ષયથી નાશ થાય ઠે, તે દુઃખનોજ નાશ જાણવો. કેવલીને જ્ઞાનાવરણીયકર્મનો ક્ષય થઈ જવાથી દુઃખરૂપ અજ્ઞાનનો લેશ પણ

रह्यो नहीं अने केवल ज्ञाननो उदय थयोवे ते सर्व सुखरूप वे ते सुख
 लज्ञानयकी पृथक्कृत नहीं केमके, केवल ज्ञान जे वे ते सनातन
 तियातरहित होवाथी अनाकूलतारूप वे, त्या आकुञ्जता वेज नहीं,
 कुञ्जता नहीं त्यारे तज्जन्य जे दुःख ते क्याथी होय। अने दुःख नहीं
 सुखज वे एवी रीते “जं केवलित्तिनाण, त सोक परण सचसोचेव ॥
 नणीवो, जम्हावादीखय जादा” ए प्रवचनसारना वचन असनरित वे
 आटलो गिरोष वे — केवल ज्ञान ह्याधिकसुखप्रक्रिया सजये नहीं, केमके
 क सुख तो वेदनीयकर्मनाद्वययकीज उत्पन्न थायवे ॥ ९० ॥

एय सुख दुःख वा देहगय इदिउप्रवं सव ॥ अ
 न्नाण मोह कळे पमाणसिद्धेउ सकोए ॥ ९१ ॥

व्या० दिगवर एम कहेवे — के शरीरगत सुख दुःख सर्वइन्द्रियकी
 थाय वे केम के, उद्वस्थने-जे सुख तथा दुःख उत्पन्न थायवे ते एवी रीते
 यवे प्रथम परोक्षज्ञानना कारणथी इन्द्रियोनी उपर मंत्री प्रवर्तते, १
 मंत्री यही विषयोनेविषे तृष्णा उत्पन्न थायवे जेम अग्निथी तापेजो लोहना
 होयवे, तेम विषयोनी तृष्णाएकरी इन्द्रियो तप्त होयवे ते महाव्या
 वे अने तृष्णा टाजगने अर्थे विषयनु सेवन थायवे, ते व्याधीना
 वे ते यद्यपि व्यवहार दृष्टिए तो सुख कहेवायवे, तथापि परमार्थताए दुःख
 वे उक्तच “पप्पाइहे विसए, फासेहि समास देस हावेण; परिणममाणाय
 सयमेउ सुह एयउदरेहोति” इति प्रवचनसारे ए कारण माटे देहगत सुख
 इन्द्रिय वे तेमज दुःखपण ऐन्द्रियक वे एवा ऐन्द्रियक विषयोना वेपथी दुःख
 पजेवे. माटे देहगत सुख तथा दुःख केजलीनेविषे नहीं तेथीज केवनी अर्थ
 य थाय वे उक्तच “सोक्का पुण दुःख, केवलनाणित्त नउ देहगय, जम्हा
 निदिअन, जाउ तम्हा दुर्णेपति” इति प्रवचनसारे एउ समाधान कहेवे
 सर्व सुख तथा दुःख इन्द्रियाधीन नहीं केम के, इन्द्रियोनी पराधीनताथी ने
 न तथा मोहयही सुख तथा दुःख उत्पन्न थायवे, तेथानेज इन्द्रियानी आद
 यनु अग्रमतपतीने जे मानम सुख थायवे, तथा सातादिककर्मना उदय
 पादिक दोष उत्पन्न थायवे, तेमा इन्द्रियोनी अपेक्षानो नियम नहीं, जा एम
 मानिये ने इन्द्रियाधीन सुख तथा दुःख मानोये तो रतिमाहनीपरम तथा दानि

वेदनीयकर्मणुं नामांतरज वेदनीयकर्मना उदयथी असाता वेदनीय कर्म थाय ठे म ठरजे. ल्यारे वेदनीयकर्म जुड कहेवागे नही. जो वेदनीयकर्म मोहनीयसाथे मानीये तो सातज कर्म ठरजे. आठ कर्मनो संजव थजे नही एम करतां सर्व जैन ठुतिनो उव्वेद थजे. वली देहगत सुख जो केवलीने न मानीये तो तीर्थकरनाम कर्मनो विपाक केम संजवे! जो एम कहिये के तीर्थकरनामकर्म जीव विपाकी ठे, माटे तेथी जीवगत सुखतो ऊपजेठे, परंतु देहगत कृयादिक दुःख संजवे नही. तेजेम सुखने पण देहनी अपेक्षा ठे, तेम दुःखने पण देहनी अपेक्षा ठे, माटे देहगत मानवा योग्यठे, इत्यादिक सूक्ष्मविचार करी मथ्यस्यबुद्धिये न्याय करो. ॥ए१॥

एतोच्चिअ बहु दुःख, रुएण तेसि बुद्धाश्चेयणियं ॥

णिंवरस लवुव पए अप्पंति नणंति समय विज्ज ॥ ए२ ॥

व्या० केवलीने अज्ञानादि जयन्य वणां दुःख मटीगयां ठे, मात्र एक कृथावे मनीय रंथु ठे, ते पण यातीकर्मनी साथे मजेला जेवो पोतानो विपाक देखावे ठे केम के, केवलीने पुण्यप्रकृतिनो विपाक प्रवज ठे. यतः “अस्तायमाइयाथो, जाविअ अत्तुहा हवनि पयढीठ; णिंवरस णिंवुवपणु ए हुंति ता अत्तुह यात एन.” ए आवज्यकगाथामां तीर्थकरने असाता प्रकृति दुःखदायिनी थती नथी. जेम दृष्टना घडामां निंवना रमनो विडु नाख्याथी कटुता थाय नही, एम श्रीनइ बाहु स्वामीए कथु ठे, जेम तेने प्रवज पुण्यपगनव करेठे. परंतु तेथी कृयादिक ऊप जे नही एम न जाणवुं, एवो जाव जणायठे. पठी विजोयार्थ तो बहुश्रुत जाणे. ॥ए३॥

एय तं कयलाजोगं वेयणियं अगणिमंदयाजावा ॥

एय दमुरज्जुकपं वेअणिअं हंदि मुअमिद्धं ॥ ए४ ॥

व्या०:- केवलीनुं वेदनीयकर्म कवजाहार योग्य थाय नही एम न कहेवुं. केमके, केवलीने अग्निमंदपाणुं नथी आहारपयांतनामकर्मनो उदय अने वेदनीयकर्मनो उदय होवाने लीध उदराग्नि प्रज्वलित थायठे. ए वज्र कागणो दो वाथी केवलीने वेदनीय कर्म कवजाहारयोग्य थायठे. जो कोई कहेजे के, वेदनीय कर्म दोग्दीना जेवुं ठे, तेथी केवलीने व्यावाय करीगके नही तेने आयां ज वाव देवो के, ए वचन प्रयोपनुं ठे, शास्त्रनुं नथी. केमके, श्रीमुपगढांगनी टीकाभां थामे कएठे के, “यद्यपि दग्गदुस्सयानसंभवमुच्यते वेदनीयस्य तदप्यना

गमिकमयुक्तिसंगतं वागमेह्यत्थतोदय सातम्य केवजिन्यनिधीयते
 तिकर्मरूपाद्ज्ञानादयस्तस्या अचूचन् वेदनीयोद्भवाया कृप १५१७
 वति न तपोष्ठायातपयोरिव सहानवस्थानलक्षणो विरोधो १५१८
 रिव परस्परपरिहारेण लक्षणकचिद्विरोधोस्तीति सातासा.
 वर्तमानतया यथा सातोदय एवमसातोदयोपीति अतन्तवीर्यत्वं सत्यपि
 लापचयकुवेदनीयोद्भवा पीडा च नचत्येव नचाहारग्रहणे किञ्चित्हीनं
 वज्र महोपुरुषिकामात्रमेवेति पचाशीतिर्जरद्वस्त्रप्राया ओपासयोगिनि
 एवु जे गुणस्थानरुक्ममारोहमा कसुत्रे, ते तो थोडी स्थितिनी अपेक्षा
 एवु, पण रसनी अपेक्षाए न जाणवु केमके, सत्तानी प्रकृति तो
 कहीने, पण उदयनी प्रकृति एवी कही नथी उलटो तीर्थकरनामप्रमुषणे
 वज्र उदयज कहात्रे एम जाणीने “अतएव दग्धरज्जुरुक्मेन
 रि गता केवजिनोपि न मुक्तिमासादयेयु ” ए आवाश्यकवृहद्वसितुं वचनं,
 जोहने पण ध्यामोह करवो नही तेदजा माटेज इहां पण स्थितिनी
 केवनीने कर्म दोरडीना जेयां कहात्रे “अतएव नवोपग्राहित्वात्पद्माहित्वात्पद्म
 कहात्रे एवु अमने प्रतिनासेत्रे वजी विजये गीतार्थेनेविषे जेम पूर्वोपासिणे
 पाय, तेम विचारवु केदजा एक प्रमेयकमलमार्तमना अनिप्रायने
 आवीगीने कहेत्रे के, अपूर्वकरणगुणगणाए पापप्रकृतिना रस करोने,
 टे केरनीने तयायि सातोदय थाय नही मोहसापेहप्रकृति थाय तेनो
 ना पातपी अरुध थात थायने अन्यथा परावातनामकर्मना उदययी केने
 परदननादिक केम न करे । ए बीजवु पण डुराग्रद्वनुं जाणवु, केमने, जम
 पात थायने, तेम स्थितिनां पण थात थायने माटे जो रस थावा यतो दोर ता
 स्थिति पण थोडी यजी जोये जेम वदधमानकर्मनी स्थिति घटी जायने तेन
 वदमान कर्मनो एम पण घटी जायने, एज समाधानत्रे तथा परागाननाम
 नु वन केरनीने थायजने, अने परदनन तो मोहविना थाय नही
 एम कहेत्रे के वेदनीय कर्म केवनीनेत्रिये कृतवीर्य ने, माटे तेनयिने
 मद ठापावु ने एम जे केरनीनेत्रिये कहेत्रे तेणे श्वेतांबरनी प्रक्रिया जाली नही
 म जाणवु केदजाएक कहेत्रे के, केरनीनेत्रिये वदीगणाविना प्रचुर दुःख
 नही. माटे असातावेदनीयोदय वजी दोरडीना जेवोज ने एवोनवुं पण
 ३१७. केमके, एवीने तो सातावेदनीयोदय पण मद होवा जाय.

મતનો વિચાર કરતાં વાસ્તવિક અર્થ સહજ દેખાઈ આવશે. માટે સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિવંદે તે અર્થનું શોધન કરો. ॥ ૯૩ ॥

ણય કેવલનાણાઈ તુહાઈપડિવંધગં જિણંદરસ ॥

દાહસ્સિવ મંતાઈ ઇય જુતં તંતજુતીએ ॥ ૯૪ ॥

વ્યાખ્યાન:- જેમ દાહના પ્રતિવંધક મંત્રાદિક છે, તેમ ક્રુધાદિકનું પ્રતિવંધક કેવલજ્ઞાન છે. એ વચન પણ શાસ્ત્રાનુસાર નથી કેમકે, જેમ હાથનેવિપે મંત્રેલો અગ્નિ રાહ્યો ઠતાં હાથ વલતો નથી એવું પ્રત્યક્ષ દીઠામાં આવે છે, તેથીજ મંત્રાદિક જે છે તે દાહના પ્રતિવંધક છે, એવી કલ્પના કરાય છે, તેમ જો કેવલીનેવિપે વેદનીયાદિક કર્મોદયરૂપ કારણ ઠતાં ક્રુધાદિક ઝગચ ઝપ્પન થતાં નથી એમ જો સમ્મતશાસ્ત્રમાં કહ્યું હોય તો એવી કલ્પના થઈ શકે; તેવિના વોલબું અર્થ છે; માટે શાસ્ત્રની યુક્તિએ જિમપૂર્વે કહ્યું છે તેમ આદરવું યોગ્ય છે. ॥ ૯૪ ॥

શિરહાઈ વલં તુહાએ ણય તં જુજાઈ અણંતવિરિઆણં ॥

ઇય જુતું પિણ સુતું વલવિરિયાણં જઇ જેત ॥ ૯૫ ॥

વ્યાખ્યાન:- કેવલીને જો ચૂસ લાગતી હોય તો વલની હાણી થાય. તે તો તેને વિપે સંજવે નહીં કેમકે, વીર્યોત્તરાયકર્મના ક્રુચને લીધે કેવલી અનંતવીર્યવંત છે. એ વચન પણ અયોગ્ય છે. કેમકે, વલ અને વીર્યમાં જોડ છે. શરીરનો જે પરાક્રમ તે વલ કહેવાય છે, અને અંતરગ જે શક્તિવિગ્રેષ તે વીર્ય કહેવાય છે. તેમ ઠતાં ક્રુધાદિકરી શરીરનું વલ ઘટે છે, એવિપે અમે ના કહેતા નથી એ યોગપ્રત્યય છે; યોગ જે છે તે શરીરનામકર્મપરિણતિવિગ્રેષરૂપ છે. અને નામકર્મ તો જગવંતનેવિપે ફીણ થયું નથી. ॥ ૯૫ ॥ અઠ પૂર્વપદ્ધતી આશંકા કરે છે:-

વંધો પરપરિણામા સો પુણ નાણા એ વીયમોહાણં ॥ જો

ગકયા પિહુ કિરિયા તો તેસિ હોઈ શિવીઆ ॥ ૯૬ ॥

વ્યાખ્યાન:- ગ્રહણ તથા મોચનાદિક પરપરિણામથી જીવને કર્મવંધ થાય છે. તે પરિણામ વીતરાગને જ્ઞાનના પ્રતાપે થાય નહીં. ઝાંકેચ “ ગેહ્લદિ એવ એ મુંચદિ, એ પરં પરિણમદિ કેવલી જગવં; પેહ્લદિ સમંતદોસો, જાણદિ સર્વં નિરવસેસં ” ૬ તિ પ્રવચનસારે. કેવલીને તો યોગની ક્રિયા પણ નથી, ત્યારે જોજનની જી કયા અર્થાત્ કેવલીનેવિપે જોજન પણ સંજવે નહીં જો જોજનક્રિયા કેવલીનેવિપે મા

निये तो तेथी योगक्रिया सिद्ध थरो ते तो केवलीनेविषे सनवे नही
 स्थाननिपद्या, विहार, तथा धर्मोपदेशादिकक्रिया पण केवलीने यती
 त्यारे नोजनक्रिया ते केम थाय ! जो कहेशो के, स्थाननिपद्या, विहार,
 धर्मोपदेशादिकक्रिया केवलीने प्रत्यक्ष विद्यमान ठता ना केम कहेवाप
 क्रिया यद्यपि ठे, तथापि प्रयत्नपूर्वक नथी केमके, प्रयत्न रागद्वेप
 थी तेतो केवलीनेविषे नथी, माटे ए क्रिया स्वभावसिद्ध ठे जेम
 वादळा समयविशेषे स्वभावेज संचार करेठे, रहेठे, गर्जना करेठे, तथा वर्षा
 तेम केवलीने पण स्थाननिपद्या, विहार तथा धर्मोपदेशादिक स्वभावेन
 उक्तच "वाणणितेज्ज विहारो, धम्मवदेसो अणियदिणा तेसि
 से, मायाचारोव इच्छीण" इति प्रवचनसारे अतएव केवलीने जे
 या ठे, तेनेविषे मोह नही होवाने लोभे परइव्य परिणामना गिरह्यी
 जाणरी. यत्त "पुण्णफला अरिहता, तेसि किरिया पुणोहि आदयिनी,
 गिरहिया, तम्हा साखाइ गतिमदत्ति" ॥ ६६ ॥

अ० एरी पूर्णपद्मीनी आगकानु उत्तर आपेठे -

जोग विणावि किरिया उवळइ कह ए तस्सोवि ॥
 तुल्ल किरिवेचित्त तद्ध तुल्ल मबुद्धिपुवत्त ॥ ६७ ॥

आ० - केवलीनेविषे स्थाननिपद्यादिक्रिया जो स्वभावेज यती दोष तो
 निग्यैक थाय एम तो काड दीवामा आगतु नथी प्रयत्न सार्यक
 केमके, प्रयत्नविना चेष्टा अतीज नथी माटे केवलीनेविषे प्रयत्ननो
 मात्र स्थानाधिकतानोज उपयोग करयो नही जो कहेशो के, केवलीनेविषे
 ज्य चेष्टा नथी किंतु तेथी गिरहण ठे अर्थात् केवलीनी चेष्टा प्रयत्न
 ठे तो जेष्ठ चेष्टा गिरहण ठे, तेमज प्रयत्न पण शास्त्रात् गिरहण न
 चेष्टा मोहविना थायठे, तेम गिरहण प्रयत्न पण
 कहेशो के, केवलीनी चेष्टा मन पूर्ण नथी, ता त
 एम शास्त्रात् न मानो एरीरीते सर्व ठाणे स
 १ ॥

५ जत्ता जेणि तेसि वयजोगो ॥
 कम्मखवणाय ॥ ६८ ॥

વ્યા૦:—પૂર્વે કહેલા હેતુએ કરીજ ઢિગંવરો કહેઢે કે, કેવલીને રાગ નથી હોતો તેથી તેનેવિપે વચનવ્યાપાર સંજવે નહી. તેમ ઠતાં જે વચનવ્યાપાર થાયઢે તે સ્વનાર્વેજ મસ્તકમાંથી ધ્વનિ નીકલે ઢે એમ જાણવો, પણ અદ્ધરરૂપ વાણી સંજવે નહી. એ શંકા પણ અચુક ઢે. કેમકે, કેવલીને કેવલસ્થની પૂર્વે જેવીરીતે વચન યોગ હતો, તેમજ કેવલજ્ઞાન થયા પઢી પણ જાણવો. અને કેવલીને રાગવિના પણ ક્રિયાનું સામર્થ્ય ઠતાં અદ્ધરરૂપ વાણી કેમ ન સંજવે ? કોઈ આશંકા કરેકે, કેવલી કૃતકૃત્ય ઢે. ત્યારે તે ડપદેશ જાસારૂ કરેઢે ? તેનું સમાધાન એ કે તીર્થક રનામકર્મનો વિપાક એવીરીતેજ નોગવાયઢે. તેથીજ કેવલી ડપદેશ કરેઢે. એ કેવલીનો સ્વનાવજ ઢે. જો કહેશો કે, કેવલી પદેકરી ંકાંતે કૃતકૃત્યઢે ? તો તેમ પણ ન સમજવું. યતઃ ંગેંતેણ કયઢો ; જેણે ઢિન્નં જિણંદણામંતે, તદવંજ ફલં હસ્ત ય સ્વવણો વાઢ અમવેજઢ ; ંતિ વિગ્રેપાવડ્યકે. જો કહેશો કે, પરોપ કારે વિના ડપદેશ ઢેવો સંજવે નહી, અને ંઢા તેજ રાગ કહેવાયઢે. અને રાગત વિપે સંજવે નહી. એવો વ્યામોહ પણ ન કરવો. કેમકે એવો ંઢા પ્રયણ તેને રાગ ન સમજવું. ॥ ૂ૫ ॥

માયાનું
સું સ્વેઅસ્સોદીરણં જિણંદસ્સ ॥ ૂ૬ ॥
હેઠું ંય વા અસ્સપયનીણં ॥ ૂ૭ ॥

વ્યા
ઢીરણા
ઢનીયકા
ઠતાં ડર્ઢી
ઢે એમ કા
કેમકે, ડઢીરણાનું તો આરું લક્ષણ કહ્યુંઢે.— જે સ્થિતિના ઢલિક, ડઢયાવલિકા થી વાહેર વર્તેઢે, તેને કથાયસહિત યોગનામના ઢીર્થેકરી આકર્ષણ કરીને તે ડઢયાવલિકાનેવિપે જે પ્રઢેપન કરવું, તે ડઢીરણા કહેવાયઢે. ॥ ૂ૭ ॥

ંય તં વિરિઅવિરહિયં જાયઢ અપવત્તણઢ્ઢ કરણંતિ ॥

કેવલસહાવપક્કં સુગયસ્સ મયમણુમયં જાણ ॥ ૨૦૦ ॥

વ્યા૦:— જો કહેશો કે તે ડઢીરણા ઢીર્થેવિના થાયઢે, તો તે સંજવે નહી. કે મકે, ડઢીરણા જેઢે તે અપવર્ત્તનાની પરીકરણ વિગ્રેપઢે. એઢલે ંયાનાંતર કરાવવા

નું કારણ છે, અને કારણ જેઠે તે પ્રયત્નરૂપ છે, એમ નમાનતાં જો કેવલ
વાદ માનિયે તો બોલુ મત અનુમત થાય, માટે પ્રયત્ન પણ અંગીકાર

સ્વેનં પાર્શ્વરિજ્ઞઃ કેવલજોગેહિ તો વિણુ પમાય ॥ ૩૩૭
દયદેવપ્રજવો દીસઈ પુણ સો વિ તત્તુલ્લો ॥ ૧૦૧ ॥

વ્યા૦ - કેવલી યોગ પ્રમાદવિના સ્વેદ ઓદીરતો નથી, પરંતુ ઓદયના
હાં ઓદીરણાસરલા દીગમા આવેઢે, તેથી સ્વેદ જેઢે તે ઓદીરિતના
પણ પરમાર્થતાએ તે ઓદીરણા કહેવાય નહીં ॥ ૧૦૧ ॥

નુત્તીઈ સુહૃપત્તી ત પુણ જોગાહુદીરિય હુજા ॥ એસા
પરજુતિલયા એણ પકપિચ્છા એચ્છા ॥ ૧૦૨ ॥

વ્યા૦ - શુક્તિ કહેતાં જે કવલાહારઢે તેણેકરી કેવલીને જે સુલ અપ
પડે, તે યોગથી ઓદીયુ, અને કેવલીને તો યોગની ઓદીરણા સનવે નહીં
તેને વેદનીપની ઓદીરણા હોતી નથી માટે કેવલીને કવલાહાર સંનવે નહીં
થી જે પરશુનિરૂપ વેજી તે આવીરીતે કપાઈ ગઈઢે કે પ્રમાદવિના ઓદીરણા
પણ નહીં એમ નિશ્ચયે જાણવું ॥ ૧૦૨ ॥

ણય હુષ્ણિદાણ પિદ્ધ, કેવલજોગાણ હોડ નુત્તીએ ॥
ત રાગદોસકય, તે પુણ તેસિ વિલીણતિ ॥ ૧૦૩ ॥
ડય મતમાડ ફાસગ, કોહિન્નાઈણ કવલજોઈએ ॥ એવય
હુષ્ણિદાણ, સુષ્ણિદાણસ્સ માદ્ધપ્પા ॥ ૧૦૪ ॥

વ્યા૦ - આહારેકરી નેપત્તીના યોગને હુ પ્રણિધાન થાય નહીં કેમકે, યુગ
નિશાન તે ગાઢેપરઢે થાયઢે તે રાગદોષ તો કેવલીનેરિપે નથી અનુભવ
માદિ ગુણગણે વહેના જે કોહિન્નાદિમહર્ષિ, તેઓને આહાર કરતાં પણ હુષ્ણ
ન ઘોડ નથી થતા ત્રિશિશ્કિ આહાર કરતાં તેઓને આત્મનીતતાના માદ્ધપ્પા
વનન થતો નથી. કિંતુ અપ્રમાદન રહેઢે માતમા ગુણગણાનેરિપે નમ અનુભવ
અગ્ન થતો નથી પણ પૂરે આરજેના વ્યાપારની નિષ્ઠા હાવઢે જમ અનુભવ
આરજના વેગનો આગ્ન થતો નથી પણ ઢે ગુણગણે ઘોડના મોડા થઈ
તેઓ આરજો, તે ઘોડના થતા પણ સાતમે ગુણગણે અવાયઢે માત્ર નહીં

ના અનિપ્રાયેજ “હ્યેતસ્મિન્ ગુણસ્થાનાનિ સંત્યાવશ્યાનિ પટ્” એવું ગુણસ્થાન
ત્મારોહનેવિપે કહ્યુંઠે. તે સંનવિત્તઠે. ॥ ૧૦૩ ॥ ૧૦૪ ॥

હેઝ પમત્તયાએ આદારકહ્વ એવ આદારો ॥ હોઝ
જ્ઞઃ એઽઆરો અસ્મદ્તી એવ તેણાવિ ॥ ૧૦૫ ॥

વ્યા૦:- આદારની કથા કરતાં સાધુ પ્રમત્ત થાયઠે. ત્યારે આદાર કરતાં કે
૧ પ્રમત્ત ન થાય ? એવું પ્રનાવે કહેઠે તે અયુક્ત જાણવું. કેમકે, આદારકથા
ત્માદત્તું કારણ નથી. તેમ ઠતાં જો વસ્ત્રે સરસા કહિયે તો જેમ આદારકથા
તરતાં અતિચાર થાયઠે. તેમ આદાર કરતાં પણ ચતીને અતિચાર થવો જોયે. ॥ ૧૦૫ ॥

ણિદ્વાવિણ એણ હેઝ ઞુત્તી સહ્યારમેત્ત ઓત્તીએ ॥ જેણ
સુએ ણિદ્વિઘા પયડી સા દંસણાવરણી ॥ ૧૦૬ ॥

વ્યા૦:- જો કેવલી આદાર કરતો હોય તો તેને નિઝા હોવી જોઈયે. એમ
જે કહેઠે તે પણ અપ્રમાણ જાણવું. કેમકે, નિઝાતું કારણ આદાર નથી. આ
દાર તો માત્ર નિઝાનો સહચારી ઠે. સિઘંતોનેવિપે નિઝાને દર્શનાવરણીયકર્મ
ની પ્રકૃતિ કહીઠે. કેમકે, આદાર કરતાં પણ કેવલીને દર્શનાવરણીયકર્મનો
અનાવ ઠે. માટે કેવલીને નિઝા હોતી નથી. ॥ ૧૦૬ ॥

એય તસ્સ થોવયાએ જેણ અણુસુ તઠં તઠં હુઠો ॥
ણિદ્વઘ હુઘયાજં ણિદ્વાઈ પસંગઠં તસ્સ ॥ ૧૦૭ ॥

વ્યા૦:- શાસ્ત્રોમાં કહ્યું ઠે કે થોડો આદાર કરવો, માટે આદાર હુટ ઠે, એ
મ કહેવું પણ અયોગ્ય ઠે; કેમકે, ઘણો આદાર કહ્યાથી દર્શનાવરણીયકર્મ
ના વિપાકનો ઉદય થાયઠે. એટલા માટે ઘણો આદાર કરવો હુટ કહ્યોઠે. પ
ણ સ્વનાવે આદાર હુટ નથી. ॥ ૧૦૭ ॥

આદારો એ પમાઠં નન્નઃ અવવાઙ્ગત્તિકાઙ્ગણં ॥

અવવાયા વોલીણા વીયન્નયાણં જિણાણ જઠં ॥ ૧૦૮ ॥

વ્યા૦:- આદાર અપવાદમાર્ગને પ્રતિબંધ કરનારો હોવાથી પ્રમાદરૂપ ઠે, એ
મ નકહેવું. કેમકે, વીતન્નય તીર્થકરને કોઈ અપવાદ નથી. અપવાદ તો જે ડ
ત્સર્ગમાર્ગ કરી શકે નહીં, અને ચારિત્રના ત્યાગથી વીહે, તેને ઠે. જિનને તો તે
નહોય. એ કેવલ પોતાની કલ્પના નથી, કેમકે, ધર્મવિહુનેવિપે નિરપેક્ષયતિથ
ર્મના અધિકારે અપવાદત્યાગસૂત્ર કહ્યુંઠે, એ ગીતાર્થે યથા સૂત્ર વિચારવો ॥ ૧૦૮ ॥

પત્ત મમત્તદેઝ જુતં વોતું પુણો ણ દેદુવ ॥ ૬૬રાણી
મમન્નાવો જિણાણ કહ પાણિપત્તાણં ॥ ૧૦૯ ॥

વ્યા૦ - આહાર કરનારને પાત્ર રાખવા જોઈએ, તે પાત્ર તો એમ કહેવું નહીં કેમકે, પાત્ર તો શરીરની પથે ધર્મસાધન છે જો એમ ને મમત્વનું કારણ માનિયે તો તીર્થંકરપ્રમુખ જે પાણિપાત્રી છે મમત્વપણુ કેમ સનવે? જો કહેશે કે, બાહ્ય પાત્ર મમત્વનું કારણ છે, ણ અસમીચીન છે કેમકે, જેટલું પુજન હવ્ય છે તે સર્વ આત્માથી વાણ છે તે મમત્વનું કારણ થાય? ॥ ૧૦૯ ॥

જાણ તવોવચાનં આહારેણતિ તે મઈ મિઠા ॥

જાણ સેલેસીએ તવો અ ણિવિસસ્સ તેસિતિ ॥ ૧૧૦ ॥

વ્યા૦ - જો કહેશે કે, આહારેકરી કેવલીના ધ્યાન તથા તપનો ધાપ, માટે આહાર લેવો અયોગ્ય છે તો એવું જે તારી મતિમાં જાતે છે તે મિથ્યા છે. કેમકે, ધ્યાન તો શેલેસીયે છે પણ પૂર્વે ઉત્કર્ષતાથી વેશેડી વંસોડી સુરી નથી અને વિગેપેકરી કેવલીને કોઈ તપ પણ નથી તેમજ કેવલીને જે અણુતર તપ કહ્યું છે, તે પણ શેલેસ્યાવસ્થાનાય છે અને અને સોમિત્તના પ્રશ્નના અગ્રિકારે શ્રીનગવતીમાં "કિં નત્તે જ્ઞાતા, અમેતર ણિયમ સયમ સન્નાય સન્નાણસ્સતયમાઈસુ જોએસુ જયણા" પણ છે તેહા પણ તપનું ફળ છે તેમાટે ઉપચારે તપ કહ્યું છે ॥ ૧૧૦ ॥

ઉગલિયદેહમ્મ ય ઠિઈ અવુઠ્ઠીય ણો વિણાદાર ॥

તેણ પિઅ કેવલિણો કવલાદારિત્તણ જુત ॥ ૧૧૧ ॥

વ્યા૦ - આંદાગિકશરીરની સ્થિતિ, તથા તેની વૃદ્ધિ આહારરિત્ત પતી માટે કેવલીને કરનાદણ પુન છે ॥ ૧૧૧ ॥

પરમોગલિઅદેહો કેવલિણ નણુ દવેજ મોદસણ ॥

નદિગાદિગાદિત્ત તેઅમત્ત અપ્પપટલુવો ॥ ૧૧૨ ॥

વ્યા - પૂર્વેરૂઢી ગ્રન્થા કરેને કે, મોહનીયકર્મના ક્ષયથી કરનીન નિદિગાદિગાદિત્ત તે અમત્ત અપ્પપટલુવો તે દરિગદિક સન્નપાદુગદિત્ત પરમ પાત્ર દાપર

ना पढलनी पठे केवल तेजमय होयठे. एवा शरीरने कवलाहारनी अपेक्षा नथी ॥ ११२ ॥
अ० उपली आशंकातुं समाधान करेठे:-

संघयणणामपगइउ केवलिदेहस्स धाउरहियत्ते ॥

पोग्गलविवागिणी कह् अतारिसे पोग्गले होऊ ॥ ११३ ॥

व्या०:- केवलीतुं शरीर जो सप्तधातुरहित कहिये तो तेने वज्ररूपर्जनाराच संघयण नामकर्म प्रकृतिनो उदय केम थाय. केमके, ते प्रकृति तो पुज्जल विपाकनी ठे. ते अस्थि पुज्जने विपेज विपाक देखामे ठे. जो दृढ संस्थानमात्र पुज्जनेविपे ते विपाकने देखादती होय तो देवताने पण वज्ररूपजनाराच संघयण कहेतुं जोये. ११३

मोहविलएण नाणं णामुदयाचेव तस्स पारम्मं ॥

तो वष्पाडविसेसो तं होऊण धाउरहियत्तं ॥ ११४ ॥

व्या०:- मोहनीयकर्मना विलयथी केवलीने केवल ज्ञान उपजे ठे. पण शरीरनेविपे कांई विशेषपणं थतुं नथी. शरीरनामकर्मना उदयथीज शरीरनेविपे विशेषता थायठे. माटे केवलीना शरीरनेविपे पुण्यप्रकृतिना माहात्म्यथी वर्णगति सारसत्वादिकनी विशेषता युक्तज ठे. परंतु धातुरहितपणं थाय नही. अतएव शास्त्रोनेविपे कह्युंठे के, “संघयणरूप संघा, ए वज्रगइ सारसत्त कसासा; ए मा इणुत्तराई, हवति णामोदया तस्स.” एम ठतां जे केवलीना शरीरनेविपे अस्थ्यादि पुज्जल पलटीने अन्यविपेज पुज्ज उत्पन्न थायठे. एवी कल्पना करवी ते दृष्टिविपरीत होवाथी अयोग्य ठे. केमके, पुण्यप्रकृतिनो उदय थयाथी तथा विध लब्धिवडे शरीरवर्णादिकविशेष दृढ होयठे. एम जाणतुं. ॥ ११४ ॥

ओरालिपत्तणेणं तह परमोरालिअंवि केवलिणो ॥

कवलाहारावेरुं ठिं च बुद्धि च पाउणई ॥ ११५ ॥

व्या०:- तीर्थकरतुं शरीर जो परमौदारिक होय तो पण तेने कवलाहार सा पेक्ष स्थिति तथा वृद्धिनो अनुभव थाय. केमके सामान्यपणे औदारिकशरीर नेविपे एवो नियम ग्रह्योठे के, आहारविना शरीरनी स्थिति होयज नही. ॥ ११५ ॥

एय मइनाणपसती, कवलाहारेण होइ केवलिणो ॥

पुप्फाईअं विसयं, अस्स हयाणाइ गिह्मिजा ॥ ११६ ॥

व्या:- जो केवली आहार करे तो तेना आस्वादथी रसनानुं मतिज्ञान थाय

नही, जो एम मानिये तो समवरणचूमिकानेविषे गूढप्रमाण
होवायी, तेना परिमलयी घ्राणेडियतु मतिज्ञान केम न थाय? आत्मत
तुनि थाय नही, एम पण न कहेबु केमके, रतिरूप तृति यती न होय
अमारे पण इष्ट ठे परतु कुधानाशरूप तृति तो आहारविना थायज नही.

इरिआ वद्विआ किरिआ, कवलाहारेण जइ ए केवलिणो॥

गमणाडणा विनद्वे, सा कि तुह पाण पिहियति ॥ ११७ ॥

व्या० जो कहेगो के, केवलीने कवलाहार करतां इरिआवहिरी क्रिया
तो गमनागमनादिक क्रियाए करी केवलीने इरिआवद्विआ क्रिया केम न
माटे जेम केवलीने गमनादिक क्रिया ठे, तेम नोजन क्रिया पण जायती.
प्रथमज कसु ठे. ॥ ११७ ॥

एय परुययारदाणी तेण सया जोग्गसमयणियएण ॥

एय वादिसमुप्पत्ती द्विअमिअआहारगदणाउ ॥ ११८ ॥

व्या० - केरनी जो कज्जाहार करे तो धर्मापवेशमा अतराय पदे, तेथी
परगनी लानि थाय, एम कहेबु न जोइये केमके, ते तृतीयप्रहरतेरीने
मात्र नियतगमयेज आहार करेते तेथी वाकीनो सर्व काटा उपवेशने अ
ठे जा बहगो के, केरनी आहार करेतो शुजादिक व्याधि उत्पन्न थातो
य थाय, ता ए कल्पना पण व्यर्थ ठे केमके, ते सारी रीते जाणीन अ
परिणामाद्विन द्विन मिताहारज करे ठे माटे तेनेरिये शुजादिकना सना
नही अने एथी तेनेरिये रागनी कल्पना पण थाय नही ॥ ११८ ॥

ए पुरीमाड डुगत्रिय मेसिं णिद्वु मोहवीआण ॥

अदमय उय परेमि विवित्तदेसेविहाणाय ॥ ११९ ॥

व्या० - जो कहेगो के, केरनी आहार करे ता तेथी वडिनीन प्रमुग कसु
इरे, तेना डुगत्रानु कारण ठे, एम पण कहेबु नही केमके, डुगत्रानु मून मर
एकमे ठे तेनु ता प्रथमन उन्मूलन करेते ठे अने तीर्थगना एरा अ
ठे के ननां आहार तथा निद्रागनी त्रिभिने फोड कयी शके नही ए कल्पना
ईदने एम डुगत्रा उत्पन्न थाय नही वनी मामाम्य करनी एसांन त्रिभि
केड तेथी एम बीना कांने डुगत्रा उत्पन्न थाय नही पुरीपत्री कसु ठे
कसु ठे एम निद्रा दोंय नही तो पत्री ते केम मनो? यन

तप्यिरो, हलधर चक्रीय वासुदेवाय ; मणुआण नोगनूमी, आहारो एहि एी ते. " ए तो कोई अपूर्व मतठे. केमके, शास्त्रोनेविपे एवो कोई अतिशय क नथी ; तेम एवी उदराग्रि पण नथी के जेथी निहारनो अनाव थाय. तेम ि जो ए वातसाची मानिये तो नस्मकव्याधिनी पठे ते दोषरूप थरो. खल ीकृत आहार मात्र जो नस्म थाय तो पूर्वे केम न थाय ? माटे ते केवल प रुचिमात्र ठे ॥ ११९ ॥

जो पुण नुत्तिअनावो केवलिणो अइसउत्ति जंपेई ॥

सो वायामित्तेणं साहेऊ सुद्ध खउं पुप्फं ॥ १२० ॥

व्या०:- जो कदेशो के, केवलीने जे नुत्तिनो अनाव ठे. ते अतिशय जाण . तो एम कहाथी तमे पोते पोताना वचने अठतीवस्तुने ठती करो ठो त्या आकाशना पुप्प पण ठे एम कदेशो तो कोण ना कहेनारो ठे ! पण ए वच सप्रमाण न कहेवाय. ॥ १२० ॥

एवं कवलाहारो जुत्तीइ समन्तिउ जिणवराणं ॥

पुवायरिएहि जहा तद्देव लेसेण उवइठो ॥ १२१ ॥

व्या०:- एम जे प्रकारे पूर्वाचार्य केवलीने विपे कवलाहारनी समर्थना करी ठे प्रकारेज आ ठेकाणे अमे लेशमात्र कयुंठे. ॥ १२१ ॥

तेणं केवलनाणी कयकिच्चो चेव कवलनोईणं ॥

नाणाईण गुणाणं पणिवायात्तावउ सिद्धो ॥ १२२ ॥

व्या०:- माटे केवली कवलाहार करता ठतां पण कृतकृत्यज ठे. केमके, ज्ञान शीन चारित्र तथा वीर्यगुणनो स्वभावपरावृत्ति एटले पाठल हटवारूप प्रतिघात थी. ज्ञानादिक गुण संपूर्ण सिद्धज होयठे. माटे ते सर्वथा कृतकृत्य तो सिद्धज ठे. म कहेवुं जोइये. तथापि ज्ञानादिगुणचतुष्टयनी विगुह्ताने लीधे केवलीने देश त्रकृत्य कहेतां पण कांई विरोध थावे नही. ॥ १२२ ॥

नाणस्स विमुद्धीए अप्पा एगंतउ ए संसुद्धो ॥

जम्हा नाणं अप्पा अप्पा नाणं तअप्पं वा ॥ १२३ ॥

व्या०:- जो कदेशो के, आत्मा ज्ञानरूप ठे. तेथी ज्ञाननी एकांत शुद्धताने लीधे आत्मा पण एकांत शुद्ध थाय ठे. एम न कहेवु. केमके, ज्ञान ते आत्म

રૂપજ હોયઠે કેમકે, આત્માવિના જ્ઞાનનું રહેવું નથી અને આત્મા
ઠે તે જ્ઞાનસ્વરૂપ પણ હોયઠે ને તદન્યસ્વરૂપ પણ હોયઠે, એ હેતુથી
જ્ઞાનાદિગુણને સ્વનામેકરી શુદ્ધ પણ ઠે અને અવ્યાવાયાદિગુણના સ્વનામેકરી
શુદ્ધ પણ ઠે એમ જાણવું ॥ ૧૨૨ ॥

એવ પરમપત્ત નાણાફણવારગં મુણેઅવ ॥

સવ્વહ પરમપત્ત સિદ્ધાણ ચેવ સસિદ્ધં ॥ ૧૨૪ ॥

વ્યાખ - એવી રીતે કેવલીને પરમાત્માપણ જ્ઞાનાદિકગુણેકરી ઢેગયીન જાણ
વું, સર્વથા પરમાત્મા તે સિદ્ધજ કહેવાય માટે આઠ દોષના વિરહથી આઠ ગુણ
તેનેજ પ્રગટ થાયઠે આત્મા ત્રણ પ્રકારનો હોયઠે એક વાહ્યાત્મા, બીજા
તરાત્મા, અને ત્રીજો પરમાત્મા, આત્મબુદ્ધિથી જે કાયાદિકનું ગ્રહણ થાયઠે,
તે વાહ્યાત્મા કહિયે શરીરાદિકનો અધિષ્ઠાત્ર જે ચેતન તે અતરાત્મા કહિયે,
ને જે સર્વ વપાધિરહિત શુદ્ધ આનંદમય હોય તે પરમાત્મા કહિયે યત “આ
ત્મધિયા સમુપાત્તકાયાદિ કીર્ત્યંતે અત્ર વહિગત્મા કાયાદેશમધિષ્ઠાયકો ન
ત્યતરાત્મા તુ ચિદ્રૂપાનંદમયો નિ જોષોપાધિવર્જિત શુદ્ધ અપ્રત્યક્ષોનતગુણ
માત્માકીર્તિતત્તદક્ષેરિતિ યોગશાસ્ત્રે “ કેટલાએક એમ કહેઠે કે, જે મિષ્ટાન્ના
દિ પરિણામગ્રાન હોય તે વાહ્યાત્મા કહિયે, જે સમ્યક્તાદિ પરિણામગ્રાન હોય
તે અતરાત્મા કહિયે, અને જે કેવલ જ્ઞાનનિગ્રાન હોય તે પરમાત્મા કહિયે
પ્યાત્વાદિ ત્રણ ગુણગણા સુધી વાહ્યાત્મા કહેવાયઠે, અવિરતિસમ્યગ્દૃષ્ટિગ્રાન
ના ચોયા ગુણગણાથી લઈને ક્ષીણમોહનામના વારમા ગુણગણાસુધી અતરા
ત્મા કહેવાયઠે, માટે મિષ્ટાન્નાદૃષ્ટિને પણ નિશ્ચયથી સમ્યગ્દર્શન તથા કેવલ જ્ઞાન
ન ઠે તે શક્તિએકરી અતરાત્મતા તથા પરમાત્મતાને પામેઠે કેમકે, અવિરતિ
સમ્યગ્દૃષ્ટ્યાદિકને પણ નિશ્ચયથી કેવલ જ્ઞાન ઠે અને વાહ્યાત્મા તે નૃતપૂર્વક
કરી કહેવાયઠે કેમકે તેને મિષ્ટાદર્શન પર્યાય પૂર્વ થયાઠે જેમ મધુથી ન
રેલા ઘટમાથી મધુ કઢાડી લીયા પછી પણ મધુઘટ કહેવાયઠે તે ન્યાય અર્થ
પણ જાણવો વ્યક્તે પરમાત્માતે વાહ્યાત્મા તથા અતરાત્મા પૂર્વનૂતનયથી કહેવાય
ઠે કેમકે, તેને મિષ્ટાદર્શન તથા સમ્યગ્દૃષ્ટ્યાદિ એ બન્ને પર્યાય પૂર્વ થયાઠે ॥ ૧૨૫ ॥

તસ્સ ય સદાવસિક્ષા, કિરિચ્છા ગુણ કરણ જોગ અદિગિવ ॥

કમ્મુગુણી આવિદ્ધવે, જજણકરણ ત અદિગિવ ॥ ૧૨૭ ॥

व्या०:- ते केवलीने गुणकरण आश्री स्वभावलिङ्ग किया होयते. तेने केवली ज्ञानादि गुणपर्याय उपजतां आत्माश्री अन्यकर्मादिकारणानी अपेक्षा नथी काजस्वभावालिके तेना कारणपर्ये सर्व आत्मांतरनूत त्रे. मनोवाक्यरूप गुंज ना कारण आश्रीने केवलीने कर्मोपनीतकिया पण थायते. माटे ते अंगेकरी केवल स्वभावलिङ्ग कियान नथी. ॥ १७० ॥

अहं सो सेलेसीए. जाणानलदडूसयलकम्ममलो ॥

कणगंव सबहं त्रिय, लक्षसद्भावो ह्वइ सिद्धो ॥ १७६ ॥

व्या०:- हवे केवली जे त्रे ते. शैलेसीअवस्थानेविषे शुक्लध्यानरूप अग्रिएकरी नवकर्मरूपमजने दग्ध करीने अग्रिएकरी निर्मज्ज किंधलां सुवर्णनी पठे त वेया लज्जस्वभाव थड्ने निःश्वत्पर्यायनो नजनार थायते. ॥ १७६ ॥

तस्मै वर नाण दंमण, वर सुहं सम्मन चरण निव्वठिं ॥

अवगाढणा अणंता, मुत्ताणं थइ अविरियं च ॥ १७७ ॥

व्या०:- ज्ञानावरणीयादिक आठकर्मथी जीवने अज्ञानादिक दोष होयते ते नाश पास्यापठी निःश्वने आ आठ गुण प्राप्त थायते:- पहेजो ज्ञानावरणीयकर्मना ह्यथी अनंत केवलज्ञान उत्पन्न थायते; बीजो दर्शनावरणीयकर्मना ह्यथी अनंत केवलदर्शन उत्पन्न थायते; त्रीजो वेदनीयकर्मना ह्यथी ह्यापिक मस्यक उत्पन्न थायते; चोणो चाग्निमोहनीयकर्मना ह्यथी ह्यापिक चाग्नि उत्पन्न थायते; पाचमो आशुःकर्मना ह्यथी अहं स्थिति उत्पन्न थायते; षष्ठो नामकर्म तथा गोत्रकर्म ए वनेनो ह्यथ यथाथी एक निःश्वगाढक स्थाननेविषे हीगर्भगनी पठे अनंत निःश्वगाढना उत्पन्न थायते; अष्टो मोहनीयकर्मना ह्यथी वे गुण उत्पन्न थायते एम कए, तथा नाम थने गोत्र ए वे कर्मना ह्यथी एक ज गुण उत्पन्न थायते एम कएते: ए ठेकाणे स्वपग्निपाज शरण त्रे. ॥ १७७ ॥

थिरयावगाढणाठ. पनेथं नामगोनकम्मखए ॥

चरणंविथ मोहखए. इथ अहं गुणनि विनि पने ॥ १७८ ॥

व्या०:- षेठजाएह मोहनीयकर्मना ह्यथी एज्ज चाग्निगुणमानेने. तथा नामकर्मना ह्यथी आत्मप्रवेदनिदग्धताए गुण रहते; नेमज गोत्रकर्मना

હૃયથી અવગાહના ગુણ માનેછે ॥ ૧૨૭ ॥ અથ જો આચાર્ય સિદ્ધને
 એ નથી માનતા, તે સૂત્રનું અવલંબન કરીને પૂર્વ પદ્ધતિ કરેછે -

નણ સિદ્ધાતે સિદ્ધો, ણો ચારિત્તી અ ણો અચારિત્તી ॥

જણિતં વવહારણયા, ણિત્તં હોઈ ચારિત્તી ॥ ૧૨૮ ॥

વ્યાખ્યા - “ સિદ્ધે ણો ચારિત્તી ણો અચારિત્તી ” એ સૂત્રનેવિષે સિદ્ધને
 નો અચારિત્રી કહ્યોછે, એવું વચન તો ચારિત્ર ન હોય તો સત્યે, જેમ
 હી હોવાથી નબળાત્વને ટેકાણે અનબળતા કહેવાયછે, તેમ ઠતા સિદ્ધના
 ચિત્રની ગણના કેમ કીડીછે ? ॥ ૧૨૮ ॥ અથ કોઈએક એ સૂત્રનું તત્ત્વ

નણ હહ દેસણિસેદ્ધે, ણો સદ્ધો તેણ તસ્સ દેસસ્સ ॥

અથુ ણિસેદ્ધો કિરિયા, રૂવસ્સ એ સત્તિરૂવસ્સ ॥ ૧૨૯ ॥

વ્યાખ્યા - “ ણો ચારિત્રી ણો અચારિત્રી ” એ વાક્યમાના “ નો ” શબ્દથી
 નો નિપેધ થાયછે એટલે ચારિત્ર વે પ્રકારનું હોય છે, એક ક્રિયારૂપ ને વીતો
 ણામરૂપ છે તેઓમાના ક્રિયારૂપચારિત્રનો સિદ્ધનેવિષે નિપેધ છે, પરંતુ
 ચારિત્રનો નિપેધ નથી, એમ જાણવું ॥ ૧૨૯ ॥ અથ કેવલીનેવિષે
 ચિત્ર છે, પરંતુ શક્તિરૂપ ચારિત્ર નથી એમ કહેવું નહીં તે કહેછે -

જહ કિરિયારૂવ ચિચ્ચ, ચારિત્ત એવ ણાયપરિણામો ॥

તો કિરિયારૂવ ચિચ્ચ, સમ્મત્ત ણાયપરિણામો ॥ ૧૩૦ ॥

વ્યાખ્યા - જે પ્રેક્ષોત્પ્રેક્ષાદિક્રિયાછે, તે ચારિત્ર કહિયે, અને તદુપયાગરૂપ
 ચિત્ર તે જાણચારિત્ર કહિયે, જાણચારિત્ર જ્ઞાનરૂપજ છે ત્યારે નિગતતાવાપ
 પ જે ક્રિયા, તેજ સમ્યક્ત કહિયે, અને અજ્ઞાનપરિણામ તે જ્ઞાન કહિયે,
 નિર્ણય કરતાં જ્ઞાન તથા દર્શનનો જેદ થાય નહીં, જ્યારે આત્મગુણરૂપ સમ્યક્
 ત્યારે ચારિત્ર પણ આત્મગુણરૂપ કેમ ન કહિયે ? અતઃવ મરુદેવાદિકને વાચ્ય
 રાગિના પણ ચારિત્ર સત્યેછે ॥ ૧૩૦ ॥ અથ “ હહ જણિએ જતે, ચરિત્તે પરજણિએ
 ને, તદુપનણિએ ચરિત્તે ગોયમા, હહ જણિએ ચરિત્તે, ણો પરજણિએ ચરિત્તે
 પનણિએ ચરિત્તે ” એમ જગવતી સૂત્રનાં વચનોએ કરી ચારિત્ર જગનનુગામી રૂપ
 માટે મોહનેવિષે ચાગિત્ર સત્યે નહીં, એમ જે કહેછે, તેનું સમાધાન આવીતીને

જં પુણ તં ઇહ નવિચ્છં, તં કિરિયારૂપમેવ ણેયવં ॥

અહવા નવો એ મુક્તો, ણો તમ્મિ નવે ઇચ્છં અહવા ॥ ૧૩૭ ॥

વ્યા:- જે ચારિત્ર ઇહ નવિક કહ્યું, તે ક્રિયારૂપ જાણવું; અને વીજું જે મોહનીયકર્મના ક્ષયથી उत्पन्न થાય છે તે ચારિત્ર મોહનેવિપે હોય છે, તેની અમે પણ ના કહેતા નથી. અથવા મોહના નવમાં વિવક્ષા કરી નથી માટે ઇહ નવિક ચારિત્ર કહ્યું, અથવા મોહનેવિપે ચારિત્ર તો છે, પરંતુ કર્મનિર્જરાનું પ્રયોજન તિહાં નથી, તેથીજ ઇહ નવિક કહ્યું ॥ ૧૩૭ ॥

ણય મોક્કસુદ્ધે લક્ષે, તયણુઠાણસ્સ હંદિ વેફલ્લં ॥

તત્કારણસ્સ ઇહરા, નાણસ્સ વિ હોઈ વેફલ્લં ॥ ૧૩૮ ॥

વ્યા- ચારિત્રનું ફલ મોહ છે, તે પામ્યા પછી ચારિત્ર રહેતું નથી. એમ કહેવું નહીં. અન્યથા જ્ઞાનનું ફલ વિરતિ છે, તે પામ્યા પછી ચારિત્ર રહેતું નથી; એમ કહેવું નહીં; અન્યથા જ્ઞાનનું ફલ વિરતિ છે, તે પામ્યા પછી જ્ઞાનપણ સંજવે નહીં. જ્યારે સિદ્ધને જ્ઞાનનું ફલ નિશ્ચયથી લોકાલોકપ્રકાશરૂપ છે; ત્યારે ચારિત્રનું ફલ પણ નિશ્ચયથી શુદ્ધાત્મસ્વજ્ઞાવાનુનવલક્ષણ શાસતું ન હોય. ॥ ૧૩૮ ॥

એવ પડ્ધાજંગો, અહિયાવહિ પૂરણંમિ ચરણસ્સ ॥

સાવા કિરિયારૂપે, સુચ્ચરણે જં કરંમિત્તિ ॥ ૧૩૯ ॥

વ્યા- સિદ્ધને જો ચારિત્ર માનિયે તો યાવહીવિતોની પ્રતિજ્ઞાનો જંગ થશે. એમ પણ ન કહેવું. કેમકે, ઓઠા કાલે પ્રતિજ્ઞાનો જંગ થાય છે; પણ અધિક કાલે પ્રતિજ્ઞાનો જંગ ન થાય. અથવા તે પ્રતિજ્ઞા ક્રિયારૂપચારિત્રનીયજ જાણવી. કેમકે, “ કરેમિ જંતે ” એવું શ્રુતકરણાર્થ કહ્યું. તે શ્રુતકરણ યુગનાકરણરૂપ ચારિત્રજ અવલંબીને પ્રવર્તે છે. ગુણરૂપ ચારિત્ર તે આત્મસ્વરૂપ છે. મોહવિરહથી તેનો આવિર્ભાવ માત્ર થાય છે. ॥ ૧૩૯ ॥

અહ ચરણ મનુઘાણં, તં એ સરીરં વિણત્તિ જઇ બુદ્ધી ॥

તેણ વિણા નાણાઈ, તા તસ્સ દેહચ્છં પત્તં ॥ ૧૪૦ ॥

વ્યા- જો ચારિત્ર અનુષ્ઠાનરૂપ છે, તે શરીરવિના સિદ્ધનેવિપે સંજવે નહીં. એમ જો કહિયે તો શરીરવિના જ્ઞાનાદિક પણ સિદ્ધનેવિપે કેમ સંજવે! પૂર્વાવસ્થામાં શરીરથી उत्पन्न થયેલા જ્ઞાનાદિકના નાશના કારણવિના સિદ્ધને ધ્રુવ કહિયે છે. ॥ ૧૪૦ ॥

કિરિયા ફલનંદયિની, સ્વદ્વચ્ચં ચરણ વિ દોહ મહ જેઠા
સાતેણ વન્નચરણ, વન્નતરિય તુ પરિણામા ॥ ૧૩૬ ॥

વ્યા૦ બીજું ક્રિયા છે તે શરીરનામકર્મના ઉદયથી છે, શરીરના
ય નહીં શરીરવચ્ચે ચારિત્રરૂપ ક્રિયા થાય છે તે વાહ્યચારિત્ર કહેવાય
વાહ્યચારિત્રરૂપ શુદ્ધ જનસમાચારીરૂપ ક્રિયાનું સેવન કરીને અન્ય જીવ
વમા ધ્રુવચકસુખી જાય છે, એવો વાહ્ય ચારિત્રનો મહિમા છે અને કેવ
યિક ચારિત્ર કહ્યું છે માટે તે વાહ્યચારિત્ર કહેવાય નહીં, કિંતુ તે શુદ્ધ
રિણામરૂપ હોવાથી એ અતરંગ ચારિત્રજ કહેવાય ॥ ૧૩૬ ॥

આયા સ્વલુ સામાડય, આયા સામાડયસ્ત અઘોતિ ॥
તેણેવ ઇમં સુત્ત, જાસડ ત આયપરિણામ ॥ ૧૩૭ ॥

વ્યા૦ “ આયા સામાર્ણ આયા સામાડયસ્ત અઘે ” એ સૂત્ર પણ
આત્મપરિણામરૂપજ કહે છે પરંતુ વાહ્યક્રિયારૂપ નથી કહેતા ॥ ૧૩૭ ॥

ણય સ્વદ્વચ્ચ વિચરિત્તં, જોગિણિરોદ્ધેણ ત વિલયમેઽ ॥

અણ્ણહ વિહલ પત્તો, વિરહો ચારિત્તમોદ્ધસ્સ ॥ ૧૩૮ ॥

વ્યા૦ કેવલીને જે ક્ષાયિક ચારિત્ર ઉત્પન્ન થાય છે, તે જ્યારે યોગનો
ને મોહનેવિપે ગમન કરે છે, તેના પ્રથમસમયમા નાશ થાય છે એમ કહે
કેમકે, ક્ષાયિકજાવનો નાશ થતોજ નથી જો એમ ન માનિયે અને
વનો નાશ માનિયે તો ચારિત્રમોહનીયકર્મનો નાશ કહેવાયો નહીં તો
વલેકરી નાશ થયોતાર કરશુ તો પણ તે નિર્થક થયો કેમકે, ચારિ
યકર્મના નાશથી ક્ષાયિક જાવતો ઉત્પન્ન થયોનહીં ત્યારે એ નાશપણ શુ
નુ? જેમ જ્ઞાનાવરણીયકર્મના નાશનું ફલ કેવલ જ્ઞાન છે, તેમ ચારિત્રમોહ
કર્મના નાશનું ફલ યથાહ્યાત ચારિત્ર છે તે જો સિદ્ધનેવિપે ન હાય, તો
નીયનો નાશ નિષ્ફળ કહેવાયો ॥ ૧૩૮ ॥

તેણં સુદ્ધવર્તે, ચરણ નાણાન દસણ વન્ન ॥

કારણકજ્જવિજ્ઞાગા, સતતમિય કિં ન સિદ્ધસુ ॥ ૧૩૯ ॥

વ્યા૦ તે કારણ માટે શુદ્ધોપયોગરૂપ ચારિત્ર યદપિ ઉપયોગરૂપતા
અન્યથા છે, તથાપિ તેઓમાં કારણકાર્યજાવજેદ છે જ્ઞાન ચારિત્રનું કારણ

૧. તેમ ચારિત્ર જ્ઞાનનું કારણ છે; જેમ સમ્યક્ તથા જ્ઞાનના વિપયોમાં જેદ ન રી. અર્થાત્ વસ્ત્રોનો એક જ વિષય છે, તથાપિ તત્ત્વરોચકરૂપ તે જ્ઞાન કહેવાય છે, તથા તત્ત્વરુચિરૂપ તે સમ્યક્ કહેવાય છે. એવો વસ્ત્રોનો જેદ છે. તેમ જ્ઞાન અને ચારિત્રનો પણ જેદ જાણવો. તેમજ જ્ઞાનાવરણીયાદિક કર્મોનો જેદ પણ સંજવે છે. એવી રીતે જ્ઞાનથી અન્ય ચારિત્ર ઉપયોગરૂપને જ્ઞાનથી અનન્ય અનેકાંતસ્વરૂપ સિદ્ધિનેવિપે કેમ ન થાય ॥ ૧૩૯ ॥ અ. એ પ્રમાણે સિદ્ધિનેવિપે ચારિત્રની સંધિના કરી, તે ઉપર સિદ્ધાંતપદ્ધતે અવલંબીને પૂર્વપદ્ધી સમાધાન કરે.

૨. એ સમાધાણવિહી, જો મૂલગુણેસુ હુજ ધિરજાવે ॥

૩. સો પરિણામા કિરિઆ, જુંજણકરણં પડિઠંતો ॥ ૧૪૦ ॥

૪. વ્યા. મૂલગુણનેવિપે જે સ્થિર જાતરૂપ છે, તેજ ચારિત્ર ક્રિયારૂપ કહેવું. કેમકે. તે મનોવાક્યાયોગરૂપ યુંજનાકરણની અપેક્ષા કરે છે. કોઈ પૂટે કે, એમ કહ્યાથી વીર્યરૂપ ચારિત્ર થાય. તે સંજવે નહી. જેમ જ્ઞાનાચારાદિકથી જ્ઞાનાદેક અન્ય છે, તેમ ચારિત્રાચારથી ચારિત્ર પણ અન્યજ સંજવે. તેને એમ કહેવું છે, જો એમ કહિયે તો વીર્યાચારથી વીર્ય પણ કાં અન્ય ન કહિયે! જો કહેશે કે, યોગરૂપ ચારિત્ર હોય તો તે ઉપશમિક જાવે કેમ થાય! કેમકે' યોગ તે તામકર્મના ઉદયિકજાવે વર્તે છે. ઉપશમિક જાવ તો મોહવિના અન્ય કર્મનો થા પજ નહી. એમ પણ ન કહેવું, કેમકે, યોગપરિણામવિશેષ પણ ચારિત્રમોહનીયકર્મના ઉપશમાદિકની નિયમેંકરી અપેક્ષા કરે છે તે ઉપશમાદિક જાવેજ કહિયે, કેમકે, પ્રધાનની અપેક્ષાએ વ્યવહાર હોય છે. અતઃ એવું ઇંદિયપર્યાંતિ ઉદય જયન્ય પણ ઇંદિયપ્રધાનની અપેક્ષાએ શાસ્ત્રમાં ક્ષાયોપશમિક કહેવાય છે. ॥ ૧૪૦ ॥

અસુદ વક્કજડાણં, ચંદાણં ચંદ્રરૂપપ્રજ્ઞં ॥

૫. વેણસિયા ચારિત્તં, સુષુવડગોત્તિ કાઠણં ॥ ૧૪૧ ॥

૬. વ્યા. જો યોગસ્વરૂપ ચારિત્ર ન કહિયે, અને શુદ્ધોપયોગરૂપ ચારિત્ર કહિયે, તો વક્ક જમને ચારિત્ર કેમ સંજવે? કેમકે, તેને તથાવિધ માયા તે અશુદ્ધોપયોગરૂપ છે. અને તે તો શુદ્ધોપયોગનો જેદ છે, તથા ક્રોધમોહનીયકર્મના પરવર્ણ જે ચંદ્રરૂપાચાર્યાદિક સહજે કોપનશીલ છે, તેને પણ ચારિત્ર કેમ સંજવે? કેમકે, તેને પણ અશુદ્ધોપયોગ છે. મૂલગુણનેવિપે યોગસ્વરૂપ તે તેને પણ સંજવે. જેમ વક્ક અગ્નિએકરી ક્ષણ થાય, તો પણ વક્કપણું મૂકે નહી. જે

મ યથાવિધ કપાયથી અસ્થિરતા પણ કપાયપરિણતિ પ્રમાદરૂપ તેને પણ યોગસ્થૈર્યનો ઘાત થાય નહીં જો યોગક્રિયારૂપ ચારિત્ર કહિયે વાદિકને કેમ સત્ત્વે? એવો સદેહ પણ ન કરવો કેમકે, મહાદેવાદિકને સત્સારનિવૃત્તિરૂપ મનોયોગપરિણતિયુક્ત છે એવું “નગવદર્શનાનંદ, યમુપેયુષી, કેવલજ્ઞાનમમ્જ્ઞાન, માત્રસાદ તથૈવ સા” ઇતિ યોગશાસ્ત્ર વૃત્તો ॥

ચરણં જડ ઉવતંગો, જિણાણ તા હુતિ તિન્નિ ઉવતંગો ॥

દોસુ અ અતપ્રાવે, ત તિઅસ્સ પકપ્પણા મોહા ॥૧૪૭॥

વ્યા० જો શુદ્ધોપયોગરૂપ ચારિત્ર કહિયે, તો કેવલીને આ ત્રણ ઉપયોગો વા જોડ્યે જ્ઞાનોપયોગ, દર્શનોપયોગ, તથા ચારિત્રોપયોગ એમ ત્રણ ઉપયોગ થયા જોડ્યે અને શાસ્ત્રોને વિષે તો વાર ઉપયોગ કહાણે ન તથા દર્શનમાં જ ચારિત્ર જેણે તો ત્રીજું કયું ચારિત્ર કહીશું જે પ્રયાગમાત્ર પાય જો સાકારોપયોગ ચારિત્ર જેણે તો સાકાર પણ સત્ત્વે ઉપયોગરૂપ ચારિત્ર માન્યાથી ઇત્યાદિક અનેક દૂષણ થાય ॥

૩૦ જો વીર્યરૂપ ચારિત્ર કહિયે તો પણ શૈલેશી અવસ્થાને વિષે તે કેમ કેમકે, તે સમયને વિષે પ્રવૃત્તિરૂપ વીર્ય નથી એમ જે કહેતે, તેનું સમાધાન કરી સેલેસીએ જત્તો, ણિવિત્તિરૂવો સચેવ ધિરજાયો ॥

ણપ મો સિદ્ધાણ પિય, જ તેસિ વીરિઅ ણઠ્ઠિ ॥ ૧૪૩ ॥

વ્યા० શૈલેશી અવસ્થાને વિષે યદ્યપિ રૂપ યત્ન નથી, તથાપિ યોગનિરૂપ રૂપ યત્ન નેત, તેજ પરમ સ્થિરજાવરૂપ ચારિત્ર છે, તે સ્થિરનાર નથી, કેમકે તેનો વીર્ય નથી, માટે ચારિત્રને દાનાદિક પાંચ લગ્નિય દ્વારિય થ માદિમાં કહાણે, તથા સૂત્રમા પણ સિદ્ધ અરીર્ય કહાણે ॥ ૧૪૩ ॥

૪૦ જો ચારિત્ર ક્રિયારૂપ કહિયે, તો અક્રિયા મોહકારણ કહી કેમ સત્ત્વે “માણ જતે અક્રિયા કિં ફજા, ગોયમા, સિદ્ધગમણપદ્ધામાત્ર વત્ત” એવું જે કહેતે, તેનું સમાધાન કરેતે -

અને અ અનકિરિયા, મેલેસી અકિરિયત્તિ એગઠા ॥

નાણકિરિયાદિ મોગ્ગો, એત્તો ચિઅ જુજ્જણ એય ॥ ૧૪૮ ॥

વ્યા० અનક્રિયા, શૈલેશી તથા અક્રિયા એ સર્વ શબ્દ અર્થાર્થ કહા ૩૪ ક્રિયા એટલે મહત્ત્વકર્મવ્યવસ્થા જેનું પ્રયોજન, જેથી કાર્ક અર્થ ક્રિયા થાય

नहीं ते; शैलेश एटले मेरुपर्वत, तेनी पठे जे निश्चल अवस्था ते शैलेशी कहेवाय;
प्रने जे अवस्थानेविषे प्रवृत्तिरूपक्रिया न होय ते अक्रिया कहेवायते. अतएव
‘ज्ञानक्रियान्यां मोक्षः’ ए वचन युक्त ठे. केमके, सर्व संवररूपक्रिया अक्रिया
रूपज ठे. ॥ १४४ ॥ उ० कोऽ आशंका करेते.

ननु जोग निरोद्धेणं, चारितं सासयं परं होऊ ॥

असह तेण ए मोक्षो, उप्रव काले असंतेणं ॥ १४५ ॥

व्या० परमार्यतायी चारित्रनो प्रतिपत्ती यद्यपि चारित्रमोहनीयकर्म ठे, तथा
पे जेम चोरनी साये रहेनारो अचोर पण कर्मांकित थायते, तेम मोहना सहचा
यी योग पण चारित्रना विरोधी ठे. माटे योगना निरोधेकरी परम यथारव्यातचा
नेत्र शैलेशीने चरमतमये ऊपजे ते शाश्वतचारित्र तिऽने पण होयते. जो ते चा
रित्र ते समयनेविषे उत्पन्न थईने आगल मोक्ष थवाना समये नाश पामतुं होय
तो ते उत्पन्न थवानुं प्रयोजन शुं? तथा जो कार्यना नमये कारण न होय तो
कार्यनी उत्पत्तिपण केम थाय? ॥ १४५ ॥

केड विति मुणीणं, सदावसमवष्टिडे ह्वे चरणं ॥

तं लक्षसद्वावाणं, सिद्धाणं सामयं जुत्तं ॥ १४६ ॥

व्या० केटलाएक कहेते के. पूर्वोक्त दोपने लीध शुऽोपयोगरूप चाग्रि थाय
नहीं. स्वभावममवस्थानरूप चाग्रि होयते. ते आत्मस्वभाव अविग्न्यादि दशा
ए आघादन करी लीउ ठे. ज्यारे चाग्रिमोहनीयकर्मनो विज्ञय थायते, त्यागे ते
आत्मस्वभाव प्रगटते. ते लब्धस्वभाव निऽने शाश्वतरूप चारित्र युक्त ठे. ॥ १४६ ॥

उ० ए कहेजा परमतुं नमाधान करेते:-

चरणरिउणो ए जोगा, अतसमाएण सवमंवरणं ॥

सिद्धे तम्मि सदावे, समवधाणंति सिद्धंतो ॥ १४७ ॥

व्या० जो एम कहिये के, योगचाग्रिना विरोधी ठे, तेथी योगनो निर्गंध करग
थकी परम चाग्रि ऊपजे ठे. ए कहेवुं योग्य नची. केमके जो मद्रचार्यी योग
चाग्रिना विरोधी थाय; तो दर्शनना पण विरोधी थवा जोये तेम नां न कहेवा
य. ज्यारे शैलेशीअवस्थानेविषे सर्व संवर कहेवाय ठे, त्यागे तेज समयनेविषे मरुज
कर्मनिर्जग कारण चाग्रि ठे, एवा अग्निप्राये स्वभावममवस्थानरूप चाग्रि पणानि
ऽने कहेवुं जोये के जो योगपण्डितमयीनिर्गन्धस्वभावान चाग्रि निऽहोय. ॥ १४७ ॥

उज्जुसुएण मएण, सेलेसीचरमसमय जाविति ॥
अनसमउं चिय जहो, हेऊ हेऊस्स कज्जम्मि ॥ १४८ ॥

व्या० एम जे कबुठे के, शैलेसीना ठेला समयनेविपे चारित्र उपजेने,
सूत्रनयनामते कणपर्याय जगुरवे तथा कारणनो अत्यसमयज कार्यनो हे
ए अनिप्रायेकरी मोहना द्यथीज सादितात द्वायिकनावरूप बीजु चारित्र
पजे ठे ॥ १४८ ॥

एय चरणमोहवधो, सिद्धाण अ चरणण सताण ॥
अविरय पच्चइउं सो अडप्पसगो ठवे इहरा ॥ १४९ ॥

व्या० सिद्धने चारित्र नही होय तो तेने चारित्रमोहनीयकर्मनो वर यत्तो ज
माटे एम न केहेबु केमके विरति अने अविरति ए वे स्वतत्र परिणाम ठे ।
जच जिअलसकण ते उवइठ तठ लसकण जिग ॥
तेण विणा सो जुजइ धूमेण विणा हुआ सुव ॥ १५० ॥

व्या० “नाण च दसण चेव, चरित्त च तवो तहा, वीरिय उवउंनो प.
जीयस्स लसकण” एवीरीते श्रीउत्तराध्ययनसूत्रनी गाथाएकरी जीवु लसक
रित्र कबुठे माटे ते सिद्धने पण होबु जोये एम कहेबु नही केमके चरि
जे ठे ते उपयोगनी पठे यावत् इव्यनावि लक्षण नथी आही ।
थे निग जाणवो जेम धूम धूमिनिग जिग ठे तेम चारित्र जीवो निग इह
जेम धूमविना अग्नि तप्त लोहनेविपे होयठे, तेम चारित्रिना जीवपण हग
एमा कोई प्रियोय नथी, अतएव अतरग लक्षण कहीने बाह्य लक्षण कहेंठे ॥ १५१ ॥
थे उपर कहेजी गाथा उत्तराध्ययनबृहदृत्तिनेविपे अवतरण करेनी ठे ॥ १५१ ॥

एय णिउयस्स नाणे अनेयवित्ती कढ चरणविरहे ॥
सत चिअ पन्निवज्जइ फलेण ज सोय सत वि ॥ १५१ ॥

व्या० जो सिद्धनेविपे चारित्र न होय तो ज्ञानमा चारित्रनी अचद उत्ति हें
सतवे ? केमके, सरुजादेशे ठतांज सर्व धर्म एक धर्मवाचक शब्द बाने एही
ताका पण न करवी, केमके, ते समयमा चारित्र नथी ता पण चारित्रु बन
माटे चारित्र ठे एम मनायठे, ए नयना मते चारित्रना फलविना ठने चारित्र ।
थवठु माने ॥ १५१ ॥

व्या०
श चारित्र
तानाणम्य
न सव
नानुसमिन्

एवि आयाचरणं चिञ्च आया सामाश्रयंति वयणेणं ॥

द्वियाया नयणाए चरणाया सवथोकुत्ति ॥ १५२ ॥

व्या० “आया समाश्रय, आया सामाश्रयस्स अथे” ए सूत्रनेविपे आत्मपर्यायरू
१ जे चारित्र्ये, ते इव्यार्थिक नयना आदेशे आत्मरूप कहुंते, माटे ते चारित्र
गवत् इव्यजावी आत्मस्वभावरूप न जाणवुं केमके, इव्यात्मा, ते नजनाए चा
रेत्रात्मा कहुंते, तथाहि “ जस्स द्वियाया तस्स चरिताया नयणाएत्ति ” एवी
रीते नगवतीसूत्रमां कहुंते, तथा आत्माना जे आठ नेद कहा ठे, तेओमां चा
रेत्रात्माने सर्वस्तोक कहुंते, माटे आत्मा तेज चारित्र एम न कहेवुं ॥ १५३ ॥

एतो द्विय सिद्धाणं, खड्दअम्मि नाणदंसणगाहसं ॥

सम्मत्तजाडगहणं, वढ्ढण दोसा ए संकंती ॥ १५३ ॥

व्या० वली सिद्धनेविपे चारित्र नथी, ते माटेज सिद्धने ह्याडकनावमां ज्ञान तथा
दर्शन ए वेज कहांते. जो कोई कहेजे के, सम्यक्तसमान चारित्र्ये. तेथी सम्यकना ग्रह
णथी चारित्र्युं पण ग्रहण थायते. एम कहेवुं नही. केमके, शुद्धोपयोगरूप चारित्र्यनो
पूर्वेज निषेध कखोते. अने योगस्थैर्यरूप तेहनीज व्यवस्थापना करीते ॥ १५३ ॥

अम्हं एाजिणिवेसा, सिद्धाणं अ चरणस्स पक्कम्मि ॥

तद्द वि नणिमो रतीरड, जं जिणमयमन्न हाकावं ॥ १५४ ॥

व्या० सिद्धने चारित्र नथी, ए पक्कमां यद्यपि अमने अजिनिवेश नथी, तथा
पि आटवुं व्यवस्थापन आटलासारू करिये ठैये के, श्रीवीतरागनां वचन अन्यथा
न थाय ॥ १५४ ॥ अ० एवीरीते सिद्धने चारित्र नथी, एवी समर्थना करी, ल्यारे
सिद्धना गुणोमां चारित्र्यनी गणना केम करीते ? एवा पूर्वपद्धतुं समाधान करेते:-

जइवि जइमो सिद्धतो, इडं केसिंवि तद्दवि सूरीणं ॥

सिद्धाणं चारित्तं, तेसिमए तं मए मिहिअं ॥ १५५ ॥

व्या० यद्यपि सिद्धने चारित्र नथी; एवो सिद्धांत ठे, तथापि केटलाएक आचा
यीं चारित्र मानेते, यतः “ अन्येतु दानादिलव्धिपंचकं चारित्रं च सिद्धस्यापीडंति,
तदाचरणस्य तत्राप्यजावात्, आचरणानावेपि च तदसत्त्वे ह्रीणमोहादि प्वपि
तद सत्त्व प्रसंगात् ॥ ततस्तन्मते नचारित्रज्ञानां सिद्धावस्थायामपि सद्भावेनापर्यवसि
तत्वावकस्मिन् द्वितीयजंग एव ह्यायिको जावो न शेषेषु त्रिष्वपि ” इति विज्ञेयावश्यक

ટીકાયાં ” એ આચાર્યના મતેકરી અમે સિદ્ધના ગુણોમા ચારિત્રની ગણના
 એ મત જે છે તે પૂર્વમતથી વિરુદ્ધ છે માટે અપ્રમાણજ છે એમ કહેવું નહીં
 અવિહિન્નપરપરાએ આવેલાં જે એ વે મત, તે અનતિશય પુરુષયકી નિવારણ
 નહીં જો કહેશો કે, એક એકની યુક્તિની સમર્થના કરતા પ્રત્યેકમા દોષ આવે
 એવો વિચાર પણ ન કરવો કેમકે, જિનવચનકપર અરુચિ થયાવિના ॥
 ત્રણ થતો નથી ॥ ૧૫૫ ॥

તેસિ સઘા કિરિઆ, સદ્વાસિદ્ધા પણઠ કમ્માણ ॥

ઘહપિ કારગાણં, એગઢેજં સમાવેસો ॥ ૧૫૬ ॥

વ્યા० તે સિદ્ધને સર્વ ક્રિયા સ્વજ્ઞાવસિદ્ધ છે, એક પણ વિજ્ઞાવ ક્રિયાનથી કે
 મકે, કર્મરહિત સિદ્ધને ઠ કારક એક અર્થે વિશ્રાંતિ પામે છે તે કહે છે - કથંચિત્
 જ્ઞાનથી અન્યથા અત્માજ્ઞસિક્રિયા સ્વતંત્રપણે કરે છે માટે આત્મા જે છે તેજ કળા
 છે, એ પહેલું કર્ત્તાનામા કારક જ્ઞસિક્રિયા સ્વતંત્ર આત્માનેવિપે પ્રાપ્યમાણ છે, મા
 ટે તેજ આત્મરૂપ કર્મ છે, એ બીજું કર્મનામા કારક જેણે કરીને જ્ઞાનસ્વજ્ઞાવથી
 તથા જ્ઞસિસ્વજ્ઞાવે આત્મા ક્રિયા કરે છે, તેજ આત્મરૂપ કરણ હોવાથી આત્મા
 કર્ત્તા છે એમ જાણવું એ ત્રીજું કરણનામા કારક જે સ્વાનુફલવેચને અર્થ આ
 ત્મા જ્ઞસિક્રિયા કરે છે, તેજ આત્મરૂપ સપ્રદાન છે, એ ચોથું સપ્રદાનનામા કાર
 ક જે પૂર્વજ્ઞેયાકારને વિશ્લેષે ઉત્તરજ્ઞેયાકારમિશ્રિત જ્ઞાનસ્વજ્ઞાવ આત્મા જે છે
 તેજ આત્મસ્વજ્ઞાવરૂપ અપાદાન છે એ પાંચમું અપાદાનનામા કારક તથા જે જ્ઞા
 નરૂપગુણવું નાજન જે આત્માનામે હ્ય તેજ આધાર છે એમ જાણવું, એ બધું
 આધારનામા કારક કહ્યું એ જ્ઞાન આશ્રી ઠ કારક કહ્યા, એમજ સર્વે વીજ્ઞા
 ધર્મો આશ્રી જાણી લેવું ॥ ૫૫૬ ॥

તે પુણ પનરસ જેઆ, તિઘાતિઘાય સિદ્ધનેણ ॥

તઠ ઇયીણ સિદ્ધિં, એ સ્વમઃ સ્વવણો અન્નિણિવેસી ॥ ૧૫૭ ॥

વ્યા० તે સિદ્ધના પદર જેદ કહ્યા છે, યત્ત તીર્થસિદ્ધ, અતીર્થસિદ્ધ, તીર્થસ્ત
 સિદ્ધ, અતીર્થસ્તસિદ્ધ, સ્વપદુદ્ધિસિદ્ધ, પ્રત્યેકબુદ્ધિસિદ્ધ, બુદ્ધબોધિતસિદ્ધ, સ્ત્રીન્નિ
 સિદ્ધ, પુરુષજિગસિદ્ધ, નપુસકજિગસિદ્ધ, સ્વજિગસિદ્ધ, અન્યજિગસિદ્ધ, ગૃહજિગસિ
 ધ્વ એસિદ્ધ, તથા અન્યમિદ્ધ હવે એનો અર્થ કરે છે તીર્થ એટલે જે ચતુર્વિધ સત્ત
 અથવા પ્રયમ ગણધર ઉત્પન્ન થયા પછી જે સિદ્ધ થયા તે તીર્થસિદ્ધ, તીર્થની વચ્ચ

नि यथा पहेला अथवा तीर्थनो विवेद यथा पठी जे सिद्ध यथा ते अतीर्थसिद्ध, तीर्थकरपदवी जोगवीने जे सिद्ध यथा ते तीर्थकरसिद्ध; सामान्य केवली ठातां जे सिद्ध यथा ते अतीर्थकरसिद्ध, बाह्य कारण दीठाविना जे पोतेज जातिस्मरणा दिकथी प्रतिबोध पामीने सिद्ध यथा ते स्वयंबुद्धिसिद्ध; प्रत्येक बाह्य कारण वृ पन्नादि देखी प्रतिबोध पामीने जे सिद्ध यथा ते प्रत्येकबुद्धिसिद्ध, बुद्धजे गुणादिकथकी बोध पामीने सिद्ध यथा ते बुद्धबोधितसिद्ध. स्त्रीलिंगना त्रण प्रकार ठे. वेद, शरीरनिवृत्ति, तथा पथ्य, ए त्रणमां अत्रे शरीरनिवृत्तिनो अधि कार लेवो. वेद तथा पथ्यनो अधिकार नथी. केमके, ए वे प्रकार मोहना अंग नथी माटे शरीरेकरी वर्त्तमान ठातां जे सिद्ध यथा ते स्त्रीलिंगसिद्ध; पुरुष शरीरे करी वर्त्तमान ठातां जे सिद्ध यथा ते पुरुषलिंगसिद्ध; नपुंसकलिंगे करी वर्त्तमान ठातां जे सिद्ध यथा ते नपुंसकलिंगसिद्ध; रजोहरणादिकस्त्रीलिंगनेविषे व्यवस्थित ठातां जे सिद्ध यथा ते स्त्रीलिंगसिद्ध; परित्राजकादिक चार अन्यलिंगनेविषे जे सिद्ध यथा ते परलिंगसिद्ध; गृहस्थलिंगनेविषे वर्त्तमान ठातां जे सिद्ध यथा ते गृहस्थलिंगसिद्ध; जे एकला सिद्ध यथा ते एकसिद्ध; अने जे अनेकनी साथे सिद्ध थाय ते अनेकसिद्ध कहेवायठे. ए पंदर जेदमांना स्त्रीलिंगसिद्धने अग्निनिवेशने वश यथा थका दिगंवरीओ मानता नथी. ॥ १५७ ॥

तस्सम्मयथीसिद्धा, जे पुर्विं चैव स्त्रीण्यथीवेत्था ॥

एवं पुरिस एपुंसा, थी पञ्जाएण णो सिद्धी ॥१५८॥

चरणविरहेण हीण, तणेण पाव पयडीण बाहुल्ला ॥

मणपगरिसविरहात्, संघयणात्तावत्तं चैव ॥ १५९ ॥

व्या० ते दिगंवरीओनुं आहुं मत ठे के, स्त्रीलिंगसिद्ध तो कहिये के जो पूर्व स्त्रीवेदनो द्य करी अने पठी वने वेदनो द्य करी सिद्ध यता होय; तेमज न पुंसकसिद्ध पण तो मानिये के जो प्रथम नपुंसकवेदनो तथा पठी वने वेदनो द्य करी सिद्ध यता होय; शरीरे करितो पुरुषज सिद्ध थायठे; परंतु स्त्रीना प र्थाये करी सिद्धताने पमातुं नथी. केमके स्त्रीने चारित्र होतुं नथी. चारित्र जे ठे ते गुहोपयोगरूप आचेलक्यमूलगुणमयठे; अने स्त्रीतो अचेलक थायज नही. त था पुरुष थकी स्त्रीहीन होवाथी पण तेने सिद्धतानो संजव नथी. नपुंसकत्व तथा स्त्रीत्व महापापे करीने अर्जायठे, एम पापप्रकृतिनी बाहुल्यताने जीधे पण स्त्रीने

મુક્તિ થાય નહીં તથા જેમ સ્ત્રીને સાતમી નરક પ્રથવીએ જવાયોગ્ય તીવ્ર નપરિણામ થતા નથી, તેમ મુક્તિ પામવાયોગ્ય તીવ્ર શુનમનપરિણામ પણ થતા નથી. માટે સ્ત્રી સિદ્ધ થાયજ નહીં અને સાતમી નરકપ્રથવીએ જવાતુ નથી, માટે તેને વજ્રરૂપનનારાચ સઘયણ નહીં હોવાથી પણ સનવ નથી ॥ ૧૫૦ ॥ ૧૫૧ ॥

એવી દિગ્બરીઓની યુક્તિને ગ્રથકર્તા દૂષણ દિયેલે -

તમિઠા વેયસ્વત્, સરીરણિવત્તિ ણિયમણિયત્તિ ॥

ચરણવિરહાઙ્ગા પુણ, સઘે તુદ્દ હોઙ્ગા સિદ્ધા ॥ ૧૬૦ ॥

આઁ દિગ્બરીઓ સ્ત્રીસિદ્ધાદિકના પ્રસિદ્ધ અર્થને સૂકીને જે અન્ય અર્થ કહે તે સનવિત નથી કેમકે, જેને સ્ત્રીવેદાદિકનો પૂર્વેજ કહ્ય છે, એવા નપુસકાદિક શરીરેકરી વર્તતા શ્રેણી કરે તેનેવિપે છે, માટે “ વીસણપુસગવેયા ” શ્લોક શાસ્ત્રવચન સમર્થવાને અર્થે એ કટ્પના કેવલ કદાગ્રહરૂપ જણાયે, જાણ કહિયે કે, વદીર્ણા વેદનોજ પૂર્વે કહ્ય કરવો તો તેનેવિપે પણ શાસ્ત્રોક અવલોક સનવે નહીં શાસ્ત્રોમા તો એમ કહ્યું છે કે, જો પુરુષ શ્રેણીનો આરજ કરે તો તે પૂર્વે નપુસકવેદનો કહ્ય કરવો, પછી સ્ત્રીવેદનો, પછી હાસ્યાદિક ઠ પ્રઠતિના અને પછી પુરુષવેદના ત્રણ સ્થાન કરી તેમાના બે સ્થાનોએ એકવાર કહ્ય કરવો, અને ત્રીજો સ્થાન સજ્વલન ક્રોધ માન સ્વપાવવો જો સ્ત્રીએ કૃપકશ્રેણીનો આરજ કર્યો હોય તો તેણે પૂર્વે નપુસક વેદનો કહ્ય કરવો, પછી પુરુષ વેદનો, પછી હાસ્યાદિક ઠ પ્રઠતિનો અને ઠેવટ સ્ત્રીવેદનો કહ્ય કરવો જોયે અને જો નપુસકે કૃપક શ્રેણીનો આરજ કરવો હોય તો તેણે પૂર્વે સ્ત્રીવેદનો કહ્ય કરવો, પછી પુરુષ વેદનો, પછી હાસ્યાદિક ઠ પ્રઠતિનો, અને સરસેવટે નપુસકવેદનો કહ્ય કરવો જોયે શ્લોક રીતિ જાણી લેવી ॥ ૧૬૦ ॥

અઁ સ્ત્રીજિગે સિદ્ધ થવાતુ નથી, તેમાં ચારિત્રવિરહાદિક જે હેતુ કહાવે, તે અસિદ્ધે, એમ કહેલે -

એગતિ યમિઠીણં, હ્રસ્ત સજમો ચિયા લજ્જા ॥

તાસિ ચરિત્તવિરહે, ચાત્તવણો કહ્ સઘો ॥ ૧૬૧ ॥

આઁ સ્ત્રીને ચારિત્ર ન હોય તેમાં કારણ શુ છે? સ્ત્રીનેવિપે જે હ્રસ્તીનાદિક કારણ હોય તે એકાત નથી, કેમકે, પરમશીજવાને જે મુશીજસાદિક આવિકાત ધર્મ ન

उनी जगवंते पोते प्रशंसा करीते. वला स्त्री जेम केटलाएक पुरुष डुष्टे तेम पण महारंज महापरिग्रही देखायते, माटे स्त्रीनुं डुष्ट कांड एकांते नथी. जो कहेसो के, स्त्रीने लज्जा मटती नथी, माटे चारित्र थाय नही; एम पण न कहेतुं; केमके, नयत्ताज चारित्रांग नथी, विये करीने धर्मोपकरणोनुं धारण करतां चारित्रनो जंग थतो नथी. जो कहेसो के, स्त्रीनुं शरीर हिंसायतन ठे, माटे तेने हिंसा नथी; एक हेतुं पण असन्यपणानुं ठे. केमके, अशक्यपरिहारस्थलनेविषे हिंसा थाय नही. प्रमा दना योगे हिंसा थाय ठे, प्रमादनुं जे व्यपरोपण तेज हिंसा कहिये. वली जो स्त्रीने चारित्र न मानिये तो चार प्रकारनो संय केम संनवे? जो वेषधारिणी आ विकाज साध्वी कहिये तो चारित्र जाण्याविना जे वेषधारण करतुं ए तो मोटी विटंबना कहेवाय! जो कहेसो के, चारित्रलेश स्त्रीने थाय ठे, तो तेमां अमे प ए ना कहेता नथी, पण जो कहेसो के, स्त्रीने चारित्र मोदनुं कारण थाय नही तो ते कदाग्रह मात्र जाणवुं. केमके, अथ्यवसायविज्ञोपेकरी पुरुषनी पठे स्त्रीने पण चारित्रनो उत्कर्ष होयते; एमां कांई विरोधता नथी. ॥ १६१ ॥

हीणत्तं पुण माणं, लद्धिनङ्गिं वलं च अहिगिञ्च ॥

णो पडिकूलमसिद्धं, तिरियणसारम्मि संतम्मि ॥ १६२ ॥

व्या० स्त्रीने जे पुरुषथी हीनपणुं कह्युंते, ते जो विगिष्ट पूर्वज्ञाननी अपेक्षा ए कहिये तो ते प्रतिकूज नथी, किंतु अनुकूजज ठे. केमके, तथाविध ज्ञानविना पण गुरुपरतंत्रताए मापतुपादिक चारित्रना पालणार ययाते. जो लद्धिनी अपेक्षाए कहिये तो पण प्रतिकूज नथी, किंतु अनुकूजज ठे, केमके, तथाविध लद्धि विना पण मानुष्यादिक कृतकृत्य ययाते; जो रुद्धिनी अपेक्षाए कहिये तो पण प्रतिकूज नथी किंतु अनुकूजज ठे. अन्यथा तीर्थिकरादिकनी अपेक्षाए अमलरुद्धि गणधरादिक ठे, तेने मुक्तिनो संनव केम थाय? स्त्री पुरुषने अवय ठे, माटे ते चारित्र रुद्धि करी हीन होवी जाये, एवी आशंका पण न करवी, अन्यथा शिष्यादिक आचार्यादिकने अवय ठे, तेपण चारित्ररुद्धि करी हीन होवा जाये. जो वजन अपेक्षा कहिये तो तेपण प्रतिकूज नथी, किंतु अनुकूजज ठे, केमके, स्त्री करतां निर्वज जे पंगुप्रमुख ते पण अथ्यवसायविज्ञोपे मुक्ति पायेते, जो कहेसो के, हीनवजनने विगिष्टादिरूप चारित्र केम थाय! एमपण न कहेतुं. केमके, चारित्र ते यथाशक्ति आचरणारूप ठे; माटे ते स्त्रीने पण ननवे ठे. उक्तं च “ वादिनि

કુર્વણત્વાદિલઘ્નિચિરિદે શ્રુતે કનીયસિ ચ જિનકલ્પમન પર્યયવિરહેપિ ન મિ
વિરહોસ્તી ” એનેકરી અનુપસ્થાપ્યપારાચિતક પ્રાયચિત્તના અનુપદેશથી સમે
ણ હીનપણુંતે, એ અસબદ્ જાણવું, કેમકે, યોગ્યતાની અપેક્ષા શાસ્ત્રનેત્રે
ચિત્રતપનો ઉપદેશ છે એકંચ “ સંવરનિર્જરારૂપો વદુપ્રકારસ્તપોવિચિત્ત
યોગચિત્તસાવિધિરિવ કંમ્યાપિ કથચિહ્નપકારીતિ ” ॥ ૧૬૨ ॥

પાવાણં પયઙ્ગીણ ધીણિવત્તીઽ વધજણણીણં ॥

સમ્મત્તેણેવ પપ્પ ણો તાસિ પાવવહુલતં ॥ ૧૬૩ ॥

વ્યા૦ સ્ત્રીને જે પાપની વાહુલ્યતા કહીએ, તે વચન પણ મિથ્યાએ, કેમકે
વારે સ્ત્રીપણું વાંધ્યું છે, તેવારે યદ્યપિ વહુલ પાપપ્રરુતિ મિથ્યાત્વાદિરૂપ તેને
તથાપિ તે પ્રરુતિ જેવારે તથાજન્યત્વને પરિપાકે સમ્યક્ ગુણ પામીને ફર હોય
તેવારે સ્ત્રીને પાપની વાહુલ્યતા નથી જહાસુધી સ્ત્રીશરીર હોય, તહાસુરી જોડા
વધકારણ મિથ્યાત્વાદિક રહે તો સ્ત્રીએ સમ્યક્ પણ ન પામ્યું જોયે જા કેમકે
કે, પુરુષથી તીવ્ર કામ પણ અધ્યવસાય છે, માટે નપુસકની પટે સ્ત્રી મુક્તિ પામે
નહી, એમ પણ ન કહેવું કેમકે, તીવ્ર કામ પણ અધ્યવસાય વિગેરે પામે તે
માટે તે મુક્તિનેવિષે વિગ્નકારક નહી હોયથી એ હેતુ અપ્રયોજક જાણવા શ્રવણ
સ્ત્રી મુક્તિ પામે કેમકે, તે નપુસકથી હીનકામએ, માટે તેને પુરુષની પટે જા
વી એ હેતુ પણ અત્રે જાણુ યાયએ ॥ ૧૬૩ ॥

ણય તાસિ મણ વિરિચ્ચ અસુદ્ધ ચ સુદ્ધ વિણેવ ઝફિટ્ટં ॥

તારિમણિયમાજ્ઞાવા તેણ હઠ્ઠં ચરમદ્દેઝ્ઞવિ ॥ ૧૬૪ ॥

વ્યા૦ જો કહેશોકે, જેમ સાતમી નરક દૃષ્ટવીએ જગાયોગ્ય સ્ત્રીને અસુદ્ધ
નોવીર્ય નથી, માટે તેને મુક્તિનેવિષે જવાનો પણ તથાવિચ મનોવીર્ય ધાય નથી
એમ કહેવું નહી કેમકે, એનો નિયમ નથી, કે, જેટલા અધોગતિ જાનોધર્મ
સાય ધાય તેટલોજ કર્ધ્વગતિ જવાનો અધ્યવસાય ધાય કેમકે જુનસીતો
બોની દૃષ્ટીસુરી વલ્કર્યથી અધોગતિએ જાયએ, પછી ત્રીજી દૃષ્ટીસુરી જાને
ચતુરપદ ધાયી દૃષ્ટીસુરી જાયએ ચરગ પાંચમી દૃષ્ટીસુરી જાયએ મીઠો
નરક દૃષ્ટીસુરી જાયએ, પુરુષ થને મધ સાતમી નરક દૃષ્ટીસુરી જાને
એ સ્ત્રી તથા પુરુષવિના વીજા પૂર્યોક્ત સર્વે પ્રાણીયા વલ્કર્યથી મર્યા
આઠમાં ચરજોરુસુરી ઉર્ધ્વગમન કરેએ એવી રીતે યદ્યપિ સ્ત્રી સાતમી નરક

पृथ्वीसुधी जती नथी, तथापि तेने मोक्षसुखनी प्राप्ति थायठे एमां कोई विरोध
 नथी. केटलाएक कहेते के. अधोगतिने परमोत्कर्ष होयठे. ते एकांततायी संनवे
 रही. केमके, जेवी कारणनी उत्कर्षता होय. तेवीज कार्यनी उत्कर्षता कहेवा
 ठे; एवो नियमठे परंतु एथी अन्य कोई नियम नथी. स्त्रीनेविषे जो युद्धादिक
 महारंजरूप कारणनो संनव होय. तो सातमी नरक पृथ्वीसुधी जवाय; तेवुं
 होई कारण नही होवाने लीधे स्त्रीयकी त्यांसुधी जवातुं नथी, किंतु उवीसुधीज
 जवायठे; अने पुरुष तथा मत्स्यनेविषे तेवां कारण होवाथी तेथोथी सातमीनर
 क पृथ्वीसुधी जवायठे. एवी रीते अधोगतिनेविषे जवासारू पुरुष अने स्त्रीना
 कारणोनी विजरूपता होवाथी सरखुं गमन थतु नथी, परंतु ऊर्ध्वगतिनेविषे
 जवासारू वनेनां कारणो सरखां होवाथी सरखुं गमन थवानो अवश्य संनव ठे.
 जेम पुरुषनेविषे शीजादिक गुणरूप ऊर्ध्वगमननां कारण होयठे तेम स्त्रीनेविषे
 गण होयठे. ए हेतुयीज स्त्रीने वज्ररूपननाराचसंययणनो संनव ठे. एम न
 मानवामां कोई युक्ति नथी. ए प्रकारे स्त्रीना निर्वाणना निरोधनेविषे दिगंवरीओ
 ना हेतुनो निषेध कखो; हवे स्त्रीनो निर्वाण थवामां अनुमान कहेते:—हरेक व
 स्तुना अनुमानमां पद्. साथ, हेतु तथा दृष्टांत ए चार प्रकार होयठे. एटजे ए
 चार पदार्थोंए करी निष्. थएली वस्तुने अनुमित कहेते; अने एचार पदार्थोंए
 करी सिष्. थवा योग्य वस्तुने अनुमेय कहेते. जेम के, अग्निपुक्त पर्वत सिष्. कर
 वो होय. ते अनुमेय कहेवायठे; अने एज पद्. कहेवायठे. अनुमान करनी
 वखते “पर्वतमूपद्हीरुत्य, बन्दिमत्वसाथ्यते, धूमत्वात् ऽतिहेतु. पाकगृहवत्, य
 त्रयत्रधूमः तत्रतत्र बन्दि.” पर्वतनो पद्. करीने तेने अग्निपुक्त सिष्. करेते;
 एमां हेतु पर्वतउपर नीकजतुं धूमाहुं ठे, जेम रसोई करवाना गृहमां अग्नि होवा
 थी धूमाहुं नीकजेते, केमके, ज्यां ज्यां धूमाहुं होय त्यां त्यां अग्नि होयठे. ए दृष्टां
 त ठे. तेम “कांचित्स्त्रीयकिं पद्हीरुत्य, मोक्षाविकजकारणता साध्यते, दीक्षापि
 कारत्वात्, पुरुषवत्, येये दीक्षापिकाणि. ते ते मोक्षाविकजकारणः” कोईए
 क स्त्रीनी व्यक्तीने पद्ध्य करीने तेने मोक्षना अविकजकारणवंत निष्. करेते; एमां
 दीक्षानो अधिकार हेतु ठे; अने पुरुषजातिनी पठे ए दृष्टांत ठे. केमके जे जे दी
 क्षानो अधिकारी होय ते ते मोक्षना अविकजकारणवंत होयठे. ॥ १८४ ॥

कीवस्स कप्पिअस्स व इत्थीए कप्पिआइ सिद्धी वि ॥ ए
 विणा विसिठ चरिअ तासि तु विसिठकम्मखउ ॥ १६५ ॥
 पाव तद् इत्थित्तं एय पुण्णफलाण केवलीण हवे ॥ परमा
 सुइच्छूआण एय परमोराणिउ देहो ॥ १६६ ॥

व्या० कोई आशका करे के, जेम जातिनपुसकने मुक्ति थाय नही तेम बा
 पण मुक्ति थती नथी एम उता जो कहेशो के, जेम रुत्रिमनपुसकने मुक्ति थाय
 तेम विद्याप्रयोगादिकेकरी युक्त स्त्रीने मुक्ति थायते, तो तेम पण न सजने,
 मके, स्त्रीने विशिष्टक्रियानुष्ठान होतु नथी, विशिष्टक्रियानुष्ठानविना विशिष्ट
 नो ह्य थाय नही थने विशिष्ट कर्मनो ह्य थायाविना मुक्ति थती नथी त
 स्त्रीपणु जे ठे ते पापप्ररुतिरूप नदीनु जरणु ठे, ते पुण्यरूप सुरतरुना केवज
 नरूपफलने सेउन करनारा केवलीनेविषे केम सजने' अर्थात् पापप्ररुतिरूप
 ने केवज ज्ञान सजने नही तथा स्त्री परम अशुचि ठे तेने परमोदारिक न
 पण सजने नही केवलीनु शरीर तो परमोदारिक होयते तेनु तो स्त्रीनु हगे
 कहेवाय नही, माटे स्त्रीने केवज ज्ञान केम सजने ? ॥ १६५ ॥ १६६ ॥
 थ० ए आशकाने मुक्तिवडे दूषित करेते -
 एय मयुत्त जम्हा विचित्तजावा विचित्तकम्मखउ ॥ ए
 य इत्थित्त प्राव जिणाण पाए एण त्थित्ति ॥ १६७ ॥

व्या० स्त्रीने क्रियाविशिष्टविना विशिष्ट निर्जरा न थाय एम जे वादिअ
 थयुक्त ठे केमके, नावविशेषे फलविशेषने क्रियाविशेषविना नावविशेष
 थाय, एमां एकातता नथी केमके, जो शक्तिना निग्रह करीने क्रिया कपि ते
 जावनी हानि थायते, अन्यथा नावनी हानि थती नथी तथास्त्री पण
 प ठे, एमां पण एकातता नथी, केमके, सम्यकता वनथी मिथ्यात्वादिक पा
 रूप थायते एम पूर्वसही आया ठेये धणुरीने तीर्थकरनेविषे स्त्रीपण न
 होतु, एटजे बहुश स्त्री तीर्थकर थती दीगमा आयती नथी तेयी स्त्रीपण पा
 ठे एम जो कहीये तो विप्रत्वादिक पण तेराज कहेरा जाये रमक बहु
 तीर्थकरनेविषे विप्रत्वादिकना पण अज्ञान हायते अर्थात् धणुरीने इति
 तीर्थकर थएना दीगमा आयेते तेथी सु विप्रदिकने माकना मना न

थी अने परमाद्वारिक शरीरनो तो पूर्वज निपेथ कखोत्रे, माटे ते होय के न होय तेनी शासना चर्चा करवी ! ॥ १६४ ॥

इय इत्तीणं सिद्धी सिद्धा सिद्धंतमूलजुत्तीहि ॥ ईअं

असद्वदंता चिकणकम्मा मुणेअवा ॥ १६५ ॥

व्या० एवी रीते सिद्धांतमूलजुत्तीह करीने स्त्रीने मुक्ति थायते एवुं सिद्ध कखुं तेम ठतां जे हवेकरीने ए अर्थेनी सद्वहणा करता नथी, ते चिकणा कर्मवाजा जाणवा. एवा प्रकारे स्त्रीनेविपे मुक्तिनी व्यवस्थापन कखाथी सिद्धना पंदर चेदनी व्यवस्था थई तेथी सप्रसंग सर्व सिद्धनुं स्वरूप कखु. सिद्धस्वरूपना वर्णनथी परम जावाध्यात्मनुं निरूपण थयुं अने जावाध्यात्मना निरूपणथी ग्रंथार्थ पूर्ण थयो. १६५

अ० हवे ग्रंथार्थनुं परम रहस्य कहेते:-

इयं परमरहस्यं एसो अन्नपकणगकसवटो ॥ एसा

य परा आणा संयमजोगेसु जो जतो ॥ १६६ ॥

व्या० संयमयोगनो जे उद्यम करवो, तेज सर्व शास्त्रना नयविस्तार जाणवानुं फल ठे; अने एज परम रहस्यनूत ठे. यतः “सर्वेसिं पिण चाणं, बहुविहवत्तव यंणि सामिन्ना, न सव्वणयविसुद्धं, जं चरणगुणठितं साहू.” इत्यावश्यकते. तथा आश्रवो नवहेतुः स्यात् संवरो मोहकारणं; इतीयमार्हती मुष्टि, रदनस्याप्रपंचनम्; एनो अर्थ - प्राणातिपातादिक जे आश्रव ठे, ते संसारनुं कारणठे. प्राणातिपातादिकथकी विरमवारूप जे संवर ते मोहनुं कारण ठे; ए परमार्थने विस्तारेकरी जाणवासारुज सर्व शास्त्र ठे. माटे जेणे ए अर्थ जाणो ठे ते परमार्थताथी सर्व शास्त्रज्ञ ठे एम जाणवुं. अतएव उपगम विवेक संवर ए पदनो अर्थ जाणीने चि ज्ञातीपुत्रे निजअर्थ साख्यो. तथा संयमयोगनो जे उद्यम करवो तेज अध्यात्मरूप सोनानी कमोटी ठे; जेम कसोटीए करी सोनानी परीक्षा थायते, तेम क्रियानुष्ठाने करी अध्यात्मनी परीक्षा थायते. ते अध्यात्मेकरी जे विमुद्धि थायते, ते बाह्यकरणनुं आलस्य करे नही. यतः “संयमयोगेसु सया, जे पुण संत विरिद्धा विसी यंति; कहते विसुद्धचरणा, बाहिरकरणाजसा हुंति.” इत्यावश्यकते. तथा एज श्री वीतरागनी परमआज्ञा ठे के, संयमयोगनेविपे यत्न करवो. जेणे ए यत्न क खो, तेणे चैत्य कुल गणादिक सर्वनुं कार्य कखुं, एम जाणवुं. यतः “चेइअ कुल गण संये, आयरिद्धाणं च पवयणसुए अ; सर्वेसु वि तेण कयं, तव संयममुक्कम्मंतो

अ० कोईक कहेउ के, ज्यां सुधी जीवने नव्यत्वनो संदेह होय स्वासुधी
त्रनेविपे ते केम प्रवृत्ते ? केमके, अजव्य अनेक क्रियाकरे तेथी तेने
परतु परमार्थथी तेने कोई फलनी प्राप्ति थती नथी, एतुं समाधान करे -

आसन्नसिद्धिआण जीवाणं लक्षण इम चेव ॥

तेण ए पवित्तिरोहो नवानवत्तसकाए ॥ १७० ॥

व्या० जे जीव थोडा नवे मुक्ति पामनार होय तेनु एज लक्षण के,
यनेविपे वैराग्य धारण करीने धर्ममा प्रवृत्ते यत “आसन्नकालनवत्ति,
जीवस्त लक्षण इणमो, विसयसुहेसु ए रज्जइ, सबधामेण उज्ज,मई”
लाया माटे चारित्रनेविपे प्रवृत्ति थाय, त्यारे जीवे पोताने आसन्नसिद्धिकपण
एयुकहेवाय, पठी ते नव्यानव्यत्वनी, शकाएकरी गुणप्रवृत्तिनो बाधक केम
किंतु साधकज थाय अने हुं नव्यबु के अजव्यबु ? एवी जेने शका उत्पन्न
ते जीव निश्चये करीने नव्यज जाणवो यत “अजव्यस्यहि नव्य न
अजावादित्याचारागटीकाया” ए आशका तो उलटी चारित्रप्रवृत्तिनो
माटे तेथी काइ बाधा थती नथी ॥ १७० ॥

अ० केटलाएक परवादी एम कहेउ के, मोक्षोपायनेविपे प्रवृत्ति
थायउ, ते वैराग्य अचुक्तजोगनेविपे सजवेउ, माटे जोगजोगव्या पठी तेना
करीने जो योगमां प्रवृत्ति करिये तो ते सुखथी थई शकेउ, एम कहेनारने
ने थयें कहेउ -

जो पुण जोए जोतु इतोइ ततो अ संयम काउ ॥ ज

लणम्मि पज्जलित्ता इउइ पढा सणिच्चाउ ॥ १७१ ॥

व्या० जे पुरुष जोग जागवीने पठी सयम पालवानी इच्छा करेउ, ते इच्छा
थम थग्रिमा पमी बजीने पठी शीतलता पामवानी पठे उ केमके, जोग न
व्याथी तेनी इच्छा मटती नथी, किंतु अधिक थायउ यत “नजातु काम
माना, सुपजोगेन शाम्यति, हविषा रुजवत्तमे व, पुनरेव प्रवर्द्धते” जे सुप
व जोगवेउ, ते सुख यद्यपि अनतवार जोगवाई गया उ, तथापि मादनी
मेना दोयने लीये एम जासेउ के, में ए सुख पूर्वे कोई समयनेविपे जोगव्या
यत “पत्ता य कामजोगा, काजमणतं इह स उवजोगो, अयुष पिव मत्तं
हविष जीरो मेणे सुरं” इत्युपदेशमालायां ॥ १७१ ॥

अ० वली नोगनेविषे प्रवृत्ति करतां एवो संदेह रहेते के रखेने नोगनो नाश थई जाय; ते योग्य ठे, केमके, नोग स्थिर नथी, किंतु अस्थिर ठे. अथवा नोग नोगवतां आयुष्यनो अंत आवी जाय तो पण नोग नोगवाता नथी. एवा नोग नोगववानेविषे प्रवृत्ति थतां अविरति जीवने प्रतिकृणे कर्मबंध थायते. ए मां रंचमात्र संशय नथी. माटे जे विवेकी पुरुष ठे ते स्वप्ननेविषे पण नोगनेविषे प्रवृत्तिनी अजिज्ञापा करता नथी. ५वो उपदेश करेते. ॥ १७१ ॥

कोवा जिअवीसासो विड्डुलया चंचलम्मि आउम्मि ॥

सज्जो णिरुज्जमो जइ जराज्जिन्नूतं कदं दोढी ॥ १७२ ॥

व्या० हे जीव, तने जीवितव्यनो गो विश्वास ठे? केमके, जेम विजलीनी ल ता इटले जात्कार कृष्णजंगुर ठे, एटले कृष्णमा देखाय ठे ने कृष्णमां नाश थई जायते, तेम जीवितव्य इककृष्णमां प्रत्यक्ष देखातो ठतां कोई रोगादिकना उद् यथी बीजी कृष्णमां नाश थतां वार लागती नथी. माटे ज्वांसुधी शरीर निरोगी ठे त्यांसुधी जो तूं धर्मकार्य करीश तो करी गकीश. ॥ १७३ ॥

अ० कोई कहेंगे के, जो जीव रोगेकरीने ग्रसेलो होय, अथवा कायबलेकरी हीण थएलो होय, ते चारित्र मार्गनेविषे केम प्रवृत्ति करी गके, तेने उत्तर दियेते देहवलं जइ ए दह्मु तद्वि मणोधिइवलेण जइअवं ॥

तिसिउ पत्ताचावे करेण किं णो जलं पिबई ॥ १७३ ॥

व्या० जो रोगादिकं करी शरीर निर्वल थई गयुं होय तो मनबुद्ध्यादिकना व ले करीने योग धारण करवो. जेम पुरुषने ज्यारे तृपा लागेते त्यारे तेनीपासे जो पा णी पीवानुं पात्र न होय तो हाथेकरी पाणी पीएते: पण तन्म्यो रहेनो नथी. तेम तथाविध काजवल न ठतां पण जेने मोहनी अजिज्ञापा होय तेणे मनोव लेकरी योगमार्गनेविषे प्रवृत्ति करवी ॥ १७३ ॥

अ० जे पुरुष बलना नमयनी गोचनाएकरी वज्रघटितसमयमां नविष्यका ल उपर जगेतो राखी आज्ञा करीने वेगी रहे ते अति दु ग्व पामेते; एम कहेंते.

बलकालसोअणाए अलसा चिंठंति जे अकयपुत्रा ॥

ते पठिता वि लहु सोधंति मुदं अपावंता ॥ १७४ ॥

जइ णाम कोइ पुरिमो ए धनहा णिक्कणो वि उड्डमई ॥

मोहाइ वड्डणाए सो पुण मोएइ अणाणं ॥ १७५ ॥

व्या० जे पुरुष एवी शोचना करे के, हमणा मारामां वज्र नयी, माटे आत्म
धर्माचरण करीश. अथवा हमणा मारो अगसर नयी, माटे आगज जतां धर्म
रण करीश. एम जाणीने आलस करी वेशी रहे ते अरुतपुण्य यका आगन वशी
प्रार्थना कखायी पण पुण्यिना सुखने पामे नही, त्यारे घणो शोच कोत्रे अ
कोइ निर्भन पुरुष प्रथम आलस करिने धन अर्जमानो उद्यमन करे ने पत्री मळी
इष्टा करिने धनपिना डु खने पामेने त्यारे पोताना आत्मानेपिने घणान शोच
रेने माटे प्राप्त थएजो धर्म मृकीने आगल यमप्रार्थना करीये तो मानी प्रार्थन
कहेवाय यत “लद्धिद्वित्र्य च बोहि, अक्रितो णागपगपच्चित्तो, आणायऽ वाहि,
लप्प्रसि कयरेण सुत्तेण ” ॥ १७४ ॥ १७५ ॥ अ० कोई कहेगे के, पापनी नि
दायीज पाप टलेने, त्यारे विगेष अनुष्ठान करवानु कारण शु? एविपे कहे-

जो पाव गरहतो तं चेव णिमेवए पुणो पाव ॥ तस्स
गरहा वि मिष्ठा अतद्दकारो द्वि मिवत्तं ॥ १७६ ॥

व्या० जे पाप करी मिष्ठामि डुक्कड दर्शने फरी पाप करे तेनी पापनिग मिष्ठा
ठे केमके, जेवु बोजिए तेवु जो पालिए नही तो तेज मिष्यात्व ठे यत “ज
जह वायण कुणई, मिष्ठदिही तउदुको अन्नो, वहुंइ अमिठत्त, परस्स सकजणे मा
णे” इत्युपदेशमाज्ञाया हने मिष्ठामि डुक्कड ए शब्दनो अर्थ कहेने - मि कहेना
कायायी तथा जावयी मृडु थड, हा कहेता असयमरूप दोयनु अष्टादन करिने,
मि कहेता चारित्रनी मर्यादामा रह्यो यको, डु कहेता छरुत कार्यनो करनार जे
आत्मा तेने दु निडुवु, क कहेता में जे पाप कखाठे, तेनु ड कहेता उपशम पानी
ने वलघन करवु एरो अर्थ जाणीने मिष्ठामि डुक्कड दीधा पत्री फरी पाप न कर
रवु, ते पापनी साची निदा कहेयायने तेम न करता पत्री जे पाप करवु तेयी ता
उलदु माया मृषावादादि पाप लागेने यत “ज डुक्कडति मिष्ठा । तं चर णिमवए
पुणो पाव, पच्चकमुसावाह, मायानिवही पसगोथ ” इति ॥ १७६ ॥

अ० ए कारण माटे चारित्र लईने जो ते सारा जावयी पाजिए तोज तयी
महाफलनी प्राप्ति थायठे, अन्यथा आजीविकाने अर्थे चारित्र लीधा करतां गृह
स्थधर्मज सारो ठे एम कहेने

चुच्छधम्माठं मुणिणो सुद्धअर किर सुसावगत पि ॥ प
डिअ पि फल सेय तरुपडणानं एच्चपि ॥ १७७ ॥

વ્યા૦ વેપથારી ચારિત્રગ્રહિત જે સુ આવક છે, તે અરિહંતની પૂજા કરે, સુતા મુની સેવા કરે, દટાચારીપણું પાલે. ઇત્યાદિક ધર્મોચરણ કરેછે, અને જે ચારિત્ર વેપથારી હોય તે મુદ્દી ધર્મે તથા યતિધર્મે એ વસ્ત્રથી વ્રથ થાયછે. ઝકંચ “ઠઢીવ એકાધદયા. વિવક્ષિત્તેવ ટિક્કિત્ત્વં નિહી; જડધમ્માત્ત્વુક્કો, ચુક્કડ ગિહ્દાણ ધમ્માત્ત્વ; ઇત્યુપદેશમાલાયાં. વેપથારી ચારિત્રિયાને મૂલગુણવિના તપથી પણ તેનું ફલ થતું નથી. ઝકંચ “મહુવય અણુજ્યાડ, ઠ ડેવં જો તવં ચરડાણં, તો અન્નાણી મૂદો, નાવાબુદો મુણેઅવો. ” માટે કેવલ વેપથારી કરતાં મુદ્દી ધર્મ સારો છે. દટાન— ફલની અનિલાપાયી વૃદ્ધ ઉપર ચઢી, ફલ મેલવ્યા વિના પડી ન જતાં તે ફલ મેલવાઈ શકાય તો સારું, પણ જો ફલની પ્રાપ્તિ ન થતાં નીચે પડી જવાય તો ઝલતું શરીરને લાગે તેથી હુલ્લની પ્રાપ્તિ થાય. તેના કરતાં વૃદ્ધની નીચે વેસીનેજ પડેલું ફલ ગ્રહણ કરિયે તે સારું ॥ ૧૭૭ ॥

સંયમયોગે અપ્પ, ટિઅસ્સ સંચત્તવજ્જોગસ્સ ॥ એ પ
રેણ કિંચિ કહ્ઠં આયસહાવેણ ચિઠસ્સ ॥ ૧૭૮ ॥

વ્યા૦ સંયમના યોગે જે આનંદ થાયછે તે કેવલ આત્મસ્વનાવનેવિપેજ અવશ્યિત છે. તેને પરનું શું કામ છે ! માટે જેને ચારિત્ર પરિણમ્યું હોય, તેણે સર્વ પરપ્રતિવંધ મૂકીને આત્મધ્યમાત્રના પ્રતિવંધે પ્રવર્તેલું ॥ ૧૭૮ ॥ અ૦ એક આત્મધ્યમાત્રનેવિપે પ્રવર્ત્યાથી વીજાને ઉપદેશ કેમ દેવાગે, એવિપે કહેછે.

સંવિગ્ગો ગીયઠ્ઠો વોદ્ધેઽ પરંપરાડ કરુણાએ ॥ અન્નો

પુણ તુસણીઠ પુવં વોદ્ધેઽ અપ્પાણં ॥ ૧૭૯ ॥

વ્યા૦ જે મહાનુજાવી સંવેગી ગીતાર્થ હોયછે, તે પોતે તો રુતરુલ્ય હોયછે, પરંતુ વીજાની ઉપર પરમ કરુણાએ કરીને તેને પ્રતિવોધ કરે તો તેથીતે મહાફલદાર્શિ છે. પરંતુ જે એવો ન હોય તેણે વીજાને ઉપદેશ કરવાનું માંમીવાલીને પ્રથમ પોતાના આત્માનેજ વોધ કરવો જોયેછે. જે પોતે પ્રતિવોધ પામ્યા વિના વીજાને પ્રતિવોધ કરેછે તે કેવલ નાટકીઆની પઠે નાટક કરી દેશામનારોતે એમ જાણવું. ॥ ૧૭૯ ॥

અ૦ એવી રીતે જ્યારે પરપ્રતિવંધ સારો નથી, કિંતુ એકાકીપણુંજ સારું છે, માટે ગઘ પણ પ્રતિવંધરૂપજ છે, એમ જે જાણેછે તેનો સંદેહ મટાડવાને અર્થે કહેછે
દવેણ જો અણેગો ગઠે સો નાવઠ્ઠ દવે એગો ॥ એગાગી
ગીઠ્ઠિય કયાડ દવેઅ નાવેઅ ॥ ૧૮૦ ॥

વ્યા० ગઢમાં ઠતાં ઇચ્છથી જે અનેકતા થાયઁ, તેજ નાવથી એકતા થાયે ।
 ન્યથા ગુર્વાઙ્ગાદિક અકુશવિના ચિત્તરૂપ હસ્તિ સસારરૂપ વનમાં ફરતાં એક
 નારૂપ વેલીતું ઝન્મૂલન કરી નાલે અતઃજ નગવતે “એકસ્ત અઙ્ગિ ધમ્મો”
 દિક પ્રપંથે કરી એકાકી વિહારનો નિપેધ કહ્યોઁ શ્રીદર્શવૈકાન્તિક
 એ આમ કહ્યુઁ “નયા લજિઙ્ગા નિઝણ સયાય ગુણાહિ અ વા ગુણં સમમ,
 ઇક્કોવિ પાવાઙ્ગ વિવઙ્ગયંતો, વિહરેઙ્ગ કામેસુ અસઙ્ગમાણો આ ગાથામાં
 કહ્યુઁ કે, જ્યારે પોતાયકી અધિક ગુણવાલો અથવા સમાન ગુણવાલો સાથે
 નહીં, ત્યારે એકાકી વિહાર કરવો, તે ગીતાર્થ આશ્રી જાણવું કેમકે, તે પાપને
 વર્જીને કામનેવિપે અસંગ કરેઁ માટે તેને એમ કહ્યુઁ અને અગીતાર્થને
 ગીતાર્થની નિશ્રાવિના પાપ વર્જી શકે નહીં તેમ કામાસંગપણ વાની શકે નહીં
 અતઃજ “ગીયઙ્ગો અવિહારો, વીઠં ગીયઙ્ગ મીસિઠં નણિઠં ॥” એવો તત્ત્વ
 હારો, નાણુનાઠ જિણવરેહિ” એ ગાથામાં સુજીરીતે અગીતાર્થને એકાકી
 હારનો નિપેધ કહ્યોઁ માટે ગઢમાં રહી, ગુરુકુજવાસ સેવી, શુનાદિકનો વાત
 સ કરી, અને સાધુસંગ ઠતા પણ અતરંગ નિર્લેપ રહીને જો અધ્યાત્મનાવધ
 નાવિયે તો પરમાનંદની પ્રાપ્તિ થાયે ॥ ૧૮૦ ॥

કિ વહુણા ઇહ જહ જહ રાગદોસા લહુ વિલક્કતિ ॥ ત

હ તહ પયદ્વિઅથ્થ એસા આણા જિણદાણ ॥ ૧૮૧ ॥

વ્યા० ઘણુ શું કહિયે, જેજે પ્રકારે રાગદોષ વિલય થાય તેવી રીતે પ્રવર્તવું
 જ શ્રીવીતરાગદેવની આજ્ઞા ઁ ॥ ૧૮૧ ॥

અક્ષપ્પમયપરિક્કા એસા જુત્તીહિ પૂરિયા જુત્તા ॥ સોહિ

તુ પસાયપરા ત ગીયઙ્ગા વિસેસ વિક્ક ॥ ૧૮૨ ॥

વ્યા० આ અધ્યાત્મમતપરીક્ષા યુક્તિએકરી પૂરી કીધી, તદ્વપ જે આ પ્રપંથે
 તેનું વિશેષજ્ઞ જેગીતાર્થ ઁ તે મજબૂર રૂપા કરીને શોધન કરો એ વિજ્ઞાપનાઁ ।
 શાર્દૂલવિક્રીડિતં વૃત્તં ॥ યસ્યાસન્ ગુરવોઽન્ન જીતવીજયપ્રાજ્ઞા પ્રવૃત્તિ
 બ્રાજતે સનયાનયાદિ વિજયપ્રાજ્ઞાશ્ચ વિદ્યાપ્રદા ॥ હેમ્વા યસ્યચ સમ્પ પદ્મ વિ
 યો જાત સુધી સોદર સોયં તત્ત્વમિદં યશોવિજયસ્યાખ્યાનૃદાખ્યાતવાન્ ॥ ।

इति पन्ति यशोविजयजी उपाध्यायरुत श्री अ
 ध्यात्ममतपरीक्षाग्रयो बानावबोधसहित समाप्त

ૐ શ્રીજિનાયનમ.

અથ શ્રીસમયસાર નાટક વનારસીદાસ કૃત ગુજરાતી

નાપામાં અર્થ સહિત પ્રારંભ:

વપોદાત.

આ ગ્રંથની ડિગંવરી વનારસીદાને શુદ્ધ હિંદુસ્થાની નાપામાં પદ્યાત્મક ગ્રંથરુપ રચના કરીને. એ ગ્રંથકર્તા પોતે મહાપ્રમિત તથા કવીશ્વર હોવાથી વિવિધ પ્રકારની ઇંદગચના કરીને તેણે પોતાની શ્રેષ્ઠ કૃતિ રેલાડી આપીને. પદલાલિત્ય તથા અર્થ ગૌરવતાદિક જે કાવ્યના સારા ગુણ વર્ણન કર્યાં છે, તે આ ગ્રંથની કવિતામાં મારી રીતે ઢીઠામાં આવે છે. અર્જકારવડે કવિતા સારી રીતે સૂચિત કરી છે. આ ગ્રંથ અધ્યાત્મિક વિષયવાળો હોવાથી આમાં માત્ર ગાંત રસજ મુખ્ય છે પણ પ્રસંગાનુસારે વાકીના રસ પણ કંઈક ઢીઠામાં આવે છે. જોપણ આ ગ્રંથ ઉપર કહ્યા પ્રમાણે નન્દવાદિકમાં ગણાવલા ડિગંવરીનો રચેલો છે, તોપણ એનો વિષય આધ્યાત્મિક હોવાથી તે સર્વને ઉપયોગી છે; માટે આ પુસ્તકમાં અમે નાખ્યો છે. એ ગ્રંથની વ્યાખ્યા કોઈ ન્પચંદ્રજી નામના પ્રમિતે કરી છે, તે પણ હિંદુસ્થાની નાપામાં હોવાથી સર્વ જનને સમજ્યામાં આવે નહીં, માટે તેનો આશ્રય લઈને અમે ગુજરાતી નાપામાં વ્યાખ્યા કરી છે. વ્યાખ્યા કરતાં આદિમાં મંગલાચરણનો દોહરો કહ્યો છે તે આપ્રમાણે -

દોહા:- શ્રીજિન વચન સમુદ્ધકો, કૌલગિ હોઈ વચાન; રુપચંદ્ર તૈહૂ જિલ્લે, અપની મતિ અનુમાન. ॥ ૧ ॥

અર્થ - વ્યાખ્યાકર્તા રુપચંદ્રજી કહે છે કે, શ્રી જિનવચનરુપ સમુદ્ધનો કહાંચી વ્યાખ્યાન થાય, તોપણ હું મારી મતીને અનુમાને લખી જણાવું છું. ॥ ૧ ॥

હવે ગ્રંથકર્તા આરંભમાં મંગલાચરણરુપ શ્રીપાર્શ્વનાય સ્વામીનો સ્તુતિ કરે છે.

કવિત્ત, ડકતીસાસર્વે હસ્તાદ્ધર:- કરમ નરમ જગ તિમિર હરન રવગ, ઊરગ લાવન પગ શિવ મગ દરસિ; નિરવત નયન નવિક જગ વગવત, હરવત અમિતજવિક જન સરસિ; મદન કદન જિત પરમ ધરમ હિત, સુમિરત જગત જગ

તસવ મરસિ, સજલ જલદ તન મુકુટ સપત પન, કમવ દનન
વનરસિ ॥ ૧ ॥

અર્થ - જગતમા જે આઠ કર્મરૂપ તિમિર ઇટલે અપકારે
કરવાને સ્વગ ઇટલે સૂર્યરૂપ છે જેના ચરણને વિષે સર્પનુ ચિન્હ છે
માર્ગને દેખાડનારા છે જેનેને ત્રે કરી નિરસતા કથાણરૂપ જન વ
કરી અમિત કે પ્રમાણપિના નવ્યલોકરૂપ સરોવર મહા હર્ષ
જેમાટે કામદેવના કૃપ કરનાર છે, અને જેનુ ઉત્કૃષ્ટ સહજ સુખરૂપ ધર્મ
નકજન સ્મરણ કરી રહ્યા છે તેથી તેનુ સવ દરસિકે સાત નવરૂપ જે
તેના શી જાય છે જેનુ શરીર જલસહિત મેવના જેનુ નીજવર્ણ છે જેના મુકુ
સાત ફણ છે જેણે કમવ નામે અસુરનુ માન નજન કહ્યું છે એવા નિર્ણય
ર્થનાથ જગવાન, તેને વનારસીદાસ નમસ્કાર કરે છે ॥ ૧ ॥

મર્મ લઘુ સ્વરાત અક્ષર યુક્ત ઠપ્પય ઠવ્ એને ચિત્રકાવ્ય પણ કહે છે -

કરમ સ્વજ દલન, કમવ સવ પવન કનક નગ, ધનજ પરમ પદ રમન, જાત
ન અમજ કમજ સ્વગ, પર મત જલપર પવન, મજલ ધન સમ તન સમગ, ધ
અથ રજ હર જલદ, સકલ જન નત નવ જય હર, યમ દલન નાક
વય કરન, અગમ અતટ નવ જલ તરન, વર સવજ મદન વન હર
જય જય પરમ અનય કરન ॥ ૨ ॥

અર્થ - સર્વ કર્મરૂપ સ્વલકે હૃદ વૈરીને દલવા વાજા ઠા કમવ નાના
હા મુર્ચ અસુર તેરૂપ પવન આગજ મેરુ પર્વતની પર અમગ ઠા ધનરે
લ મિલ્ સ્થાનકને વિષે રમનારા ઠો જગતના લોકારૂપી વપન કમનને વિ
અથ મગાને અર્થે સગકે સૂર્ય જેવા ઠો એકાત નય વાડી જે પર મત તેરૂપ
ને મટાડવાને અર્થે પવનના જેવા ઠો જજ સહિત મેવ ઘટાના જેવા સ્થાન
નો શરીર છે સમકરકે વપગમના કરનાર ઠો પરકે ગત્રુરૂપ અગમ
રજને હરણ કરવાને મેવ જેવા ઠો જેને સરુજ જોક નમે છે અથાત્ર ત્રિવલ
જય ઠો જન્મ મગ્નરૂપ જે જય જય તેને હરણ કરનાર ઠા નાકાના મુજ
જગાના ઠા નય પ્રાણીઓને નરક પદના કૃપ કરનાર ઠા અગમ
પાટ અને અતટકે અપાર ણો જે સસારરૂપ મમુર તન તરગાના ઠા
તારામા ગરુ પ્રગાન અને વજગાન જે વદર્પવન, તેને વાનવાન હરુ

नेत्रनी अग्नि जेवा हे जगवान तमे जयवंता थाओ. वली तमे परम अन्नय पद ना करनार ठो, एटले नय जंजन ठो. ॥ २ ॥ आ ठप्पय ठंद वडे परमेश्वरनी महिमानुं वर्णन कयुं. अने पोतानुं काव्य चातुर्य दर्शावुं ठे.

आ ग्रंथना कर्ता बनारसीवास्त कहेने के जेना प्रसादथी परगसेन पिताने येर माहं जन्म थयुं एवो हुं श्री पार्श्वनाथ जगवाननी स्तुति करवुं.

सवैया ५कतीताः— जिन्हके वचन उर धारत जुगल नाग, जये धरनिंद पद मावति पलकमें; जाके नाम महिमासों कुर्यातु कनक कर, पारस पापान नामी जयो है खलकमें; जिनकी जनमपुरी नामके प्रनाव हम, अपनो स्वरूप लख्यो जानसो जलकमें; तेई प्रभु पारस महारसके दाता अब, दीजे मोहि साता दग लीलाके ललकमें. ॥ ३ ॥

अर्थ.— ज्यारे श्री पार्श्वनाथ जगवाननी कुमारावस्थाहती त्यारे कोई एक सम से श्री बनारसी नगरीविषे एक तापसीनी साये अज्ञानतपश्चर्यानी निर्जलनेना पूर्वक वाद थयो, ते प्रसंगे ते तापसीनी धूणीमानां लाकडांमां नाग ठे एवी रीते श्री पार्श्वनाथ जगवाने कयुं, ते वातने पेजा तापसीए गणकागी नही, तेथी ते लाकडांफोमीने ते नागने बाहेर कहाडयो; पण ते अधवळ्यो थयो हतो ते श्री तमफडवा लाग्यो, तेना अंतना समयमां श्री पार्श्वनाथ जगवाने तेने “ॐ अग्नीया उस्ताय नमः” ए मंत्र संजलाव्यो. ते वचन तेणे सारी रीते हृदयमां धारी लीउं. एटलांमां तेना शरीरनी जांति थई गई. तेना अंतना सारा परिणामोने लीधे ते धरणें थयो. तेनी श्री पद्मावती हती; ए कथा श्री पार्श्वनाथ चरित्र मां प्रसिद्ध ठे. ते अद्भुत मद्रिमाने दर्शावतां ठतां ग्रंथकर्ता उपमा लंकारवडे पारममणि अने श्री पार्श्वनाथना ए गुणनी नादृश्यता वेग्याडेने.—

जेना वचन हृदयनेविषे धारण करीने नाग अने नागणी ए वने पलकमां धरणें ए अने पद्मावतीरूपे थया. आंही नाग अने नागणी कहेयाथी दिगंवरीनुं मत जा एवुं. श्वेतांवरी तो एक नाग नेज कहेने. वजी पार्श्वपापान राजारु एटले दुनिया मां प्रसिद्ध ठे एटले पागल मणी नामना पादाणुं स्पष्ट थतांज लाग्यं नामनी कुर्यातुं मोनुं थापने. तां ए पाग्याणमां एवी मद्रिमां किहांथी उन्पन्न थई? तेनुं उतर कहेने.— पार्श्व एवु नाम श्री पार्श्वनाथने मुख्य ठे. तेनी मद्रिमा थकी ए टले मात्र पार्श्व एवुं नाम ठे ते नामनीज महिमांथकीने पार्श्वरूप पाग्याणमां ए यो गुण थयोने. वजी जेनी जन्म पुरीनुं नाम बनारसी नगरी ठे. अने ग्रंथकर्ता कहे

ठे के, मारुं नाम पण बनारसी दु पाम्यो ते मात्र नामना प्रजावयी मे
 त्मस्वरूप जाणी लीजुं ते केवी रीतें जेम प्रजात समयमां सूर्य पोताना
 मां स्वष्ट प्रकाशे ठे, तेनीपरे मारु रूप पण प्रकाशी रह्यु ठे ए पण श्री
 य जगवाननी महिमानो प्रताप ठे तेज श्री पार्थनाथ जगवान महा शा
 देवावाला ठे, ते हवे दृग लीजाकी लजकमेके० आख मीचीने उगडीए अ
 क पलरु मात्रनी सत्तामा मुजने आत्म समाधिरूप शाता आपो एयी नि
 खनी सूचना करी ठे ॥ ३ ॥

सि६ जगवाननी स्तुति करेठे -

अडिल उद - आविनाशी अविकार, परम रसधाम है, समागन सत्त
 हज अजिरामहै, शुद्ध शुद्ध अविरुद्ध अनादि अनंत है, जगत गिरामनि है
 सदा जयपत है ॥ ४ ॥

अर्थ - जेनोविनाश नथी, अने जेने कोई विकार जागे नही एवो पान
 एटने कोई केवलीगम्य जे सहजानद उत्कृष्ट सातरस, तेना जे धाम एउठे
 ठे, माटे सरवगने विषे सहजनी जे अनंत सुखरूप समाधी तेणेकरी ज अर्थ
 राम एटने अति मनोदने चौदराजलोकनी उपर विराजमान होवायी सत्त
 यी रहित शुद्धते सर्वज्ञता पाम्याथी बुद्ध ठे अने सर्वना ईश्वर माटे अति
 एह्यी अयस्याए करी ते अनादि अनंत ठे अने चउद राजलोकना वाहि
 जमान ठे तेथी जगतना गिरोमणि ठे एग जे श्रीसिद्ध जगवान ते सत्त
 जयपत पाथ्यो ॥ ४ ॥

साधुरूप जगवाननी स्तुति करेठे -

सर्वथा इकतिसा - ज्ञानके उजागर सहज सुख सागर सुगुण गतनाग है
 रस नया है मरनकी रीत हरं मरनको जैन करं करनमा पीठ व उगण अनु
 है, धरमसो ममन भरमसो विहमन छु, परम नरम दह र करममा नया है
 ऐमो मुनिगन श्रुत्य लाकर्म विराजमान निरग्वि बतारमी नममकार स्या द
 अर्थ - जे ज्ञाननो उद्यात करनार ठे आत्मइच्छनु ज महनसुख तन
 समुद्र ठे अने सुगुनजे ज्ञान, दर्शन अने चास्त्रिरूप ग्वत्प्रपीना आस्य एउठे
 साण ठे पाच इडियाना विषयनेविषे जे वैराग्य न रूप ममका न वैराग्य
 एउठे कांड पगिह आरीने प्रातययाथी गृहस्थनीपरे जगणना गति मम
 यमान गाधनइय जाणीने जेणे मरणना जयमुनी दीगन एग ॥ ५ ॥

अपनी तेना विषयोची विमुख यथायकी जे चारित्रने अनुसखा ठे; वली जेना प्रश्रय लेवाची धर्मपदार्थ विराजमान थाप माटे धर्मेना मंनन करनाराठे. मिथ्यातिरूप जे नरम तेनुं विज्ञेपेकरीने जे खंमन करनारा ठे; जे परम दयावान अर्से कर्मोनीसाये युक्त करेठे. दयावानने युक्तकरवुं संनवे नही तेम उतां कथुं ते माटे विरोधाजंकार जाणी लेवो. एवी विज्ञेपताने जीध जे मुनिगज एटले रूपी वर शुद्धलोकमां पिसतालीश लाख मनुष्य क्षेत्रनेविषे विराजमान ठे तेने हृदय समझची जोईने बनारसीदान नमस्कार करेठे. ॥ ५ ॥

हवे पांच अनुव्रत लीया ठे जेमणे एवा समकितीनी स्तुति करेठे.
सर्वया तेस्ता:- जेद विज्ञान जग्यो जिनके घट, शीतल चित्त ज्यो जिम चंन; कंजि करै शिव मारगमें जगमाहि जिनेश्वरके लघु नंदन; सत्य स्वरूप सग जिन्हके प्रगटयो अवदात मिथ्यात निकंदन; संत दशा तिन्हके पहिचान करै वर जोरि बनारनि वंदन. ॥ ६ ॥

अर्थ:- जे मंदबुद्धि ठे ते जीव अने शरीरने एक करी जाणेठे; जेद जाणना नथी. पण जेणे समकित पाम्यो ठे, तेना हृदयमां जड अने चेतननुं निन्न निन्न ज्ञान थयुं ठे; एवुं तेने जेदविज्ञान जागृत थयो, तेथी तेनुं चित्त चंदननी पठे शी ज्ञान थयुं ठे. जे मुक्ति मारगमां कंजि करे एटले खेज करी रखा ठे; आ जगतमां श्री जिनेश्वरना जे न्हाणा पुत्रे. अने साधुजे ठे ते सर्वज्ञपुत्र कहेवायठे माटे ते मोक्ष पुत्र ठे. वली आत्मा सदा निश्चयेकरी सत्यरूपमांज ठे, पण मिथ्यातवडे मलिन थयुं जाणेठे. ते फरी सत्यस्वरूप जेनुं निर्मल प्रगटताने पाम्युंठे, अने मिथ्यात्वनुं निकंदन थयुंठे. एटले मिथ्यात्व रखु नथी चार अनंतानुबंधीनी जड तुटी गर्जे. एवी तेमनी शुद्धशा उजखीने बनारसीदान वने हायजोडी वंदना करेठे. ए सर्वपामां सम्यक्तनी दृढता वतावीठे. ॥ ६ ॥

पूर्ण सम्यक्तता दशावधानेअर्थे फरी तेनीज स्तुति करेठे.

सर्वया इकतीसा:- स्वारथके साचे परमारथके साचे चित्त साचे साचे वंदन कहै साचे जैनमती हैं, काहूके विरोधी नाहि परजायबुद्धि नाहि, आतम गवेपी न ग्रहस्थई न पती हैं; निदि गिदि बुद्धि दीमें घटमें प्रगट सदा, अंतरकी लक्ष्मों अजाची लक्ष्पती हैं; दाम नगवतके उदास रहै जगतमां, सुखिया सडीव ऐसे जीव समकिती हैं. ॥ ७ ॥

अर्थ:- जेनी स्वार्थ एटले आत्मा पदार्थनेविषे साची प्रतीति ठे. तथा परमार्थ ते मोक्ष पदार्थनेविषे साची प्रतीति ठे. जेनुं चित्त निर्मल ठे. जे सत्यवचनना बोझ

नारा ठे जे साचा जिनमतने ग्रहण करी रह्यां ठे जेनु मन कल्पना करतु नथी केम के, ते साते नयनुं शुद्धस्वरूप जाणोठे तेथी कोईना दर्शनना विरोधी नथी जेम वीर मत्तानुसारी पर्याय बुद्धिवाला ठे पण इव्य बुद्धिवाला नथी तेथी जीवने कृष्णगु मानेठे तेम समकृतीपर्याय बुद्धिवत नथी पण आत्मइत्यनी गप्पेपना कर्ना ठे तेथी तेने पर वस्तुमा मोह नथी माटे गृहस्थ पण नथी अने महा प्रत लीग नथी, तेथी यति पण नथी पोताना घटनेपिणे शुद्ध आत्म इव्यन सिद्धसमानन जुएठे तेथी घटमाज प्रगट सिद्धि देखेठे अने ज्ञान दर्शन चारित्ररूप सिद्धिनीवृद्धि जेना घटमा सदा प्रगट देखायठे जे अतर परमात्मा देव ठे तेनु जेने लठ थपु ठे, तेथी अयाची एटले कोईनी पासे काई मागे नही एवा लक्ष्मपति ठे वनीने ए पूर्वोक्त प्रकारना प्रगट स्वरूपने पामेला श्री वीतराग जगवतने पामीने तेना दात थयाठे, अने जगतथी उदास रहेठे जे थाने अने राई ए वे व्यानथी विमुख थयाठे. तेथी सदीय सुखनी सन्मुख थयाठे, एवा समकृती जीव महा सुखमयी ठे ॥३॥

फरी पोताना उदासथी समकृतीनी स्तुति करेठे -

खेत्ते. चारित्र्यमां आत्मान्नी शक्तिने साधे. अने मतिज्ञान तथा श्रुतज्ञाननो उदय
थवान्नी उठा करेते. मतिअज्ञान तथा श्रुतअज्ञानने गमावी दियेते. ते समकित्ती
जीव नवसमुद्दनो तरनार कहेवाचते; ए रहस्य ठे ॥ ७ ॥

हवे समकेत पाप्मा ठतां मिथ्यात्वदृष्टिमांज रहेते. तेनुं वर्णन करेते.
सर्वथा इकतीसा.— धरम न जानत वखानत नरमरूप. वौर वौर ठानत लडाई
पडपातकी. नूय्यो अजिमानमें न पावें धरे धरनीमें, हिरदेमें करनी विचार उतपा
तकी. फिरेमावामोलनों करमके कजोलनमे. वरही अवस्थासों वधूलाकेसे पात
की, जाकी ठाती ताती कारी कुटिल कुवाती चारी, ऐसो ब्रह्मवाती है मिथ्याती
महापातकी. ॥ ८ ॥

अर्थ — जे वस्तुना स्वभावरूप धर्मने जाणो नही, अने नर्मरूप मिथ्यावाणीने
वखाणे; तथा ठेकाणे ठेकाणे, पोतानुं मत स्थापवाने पद्धपातनी लडाई करे अने पो
ताना अजिमाने नूय्यो यको धरती उपर पग राखे नही. पोतानेज तत्ववेत्ता
जाणे. एमां अधर पगवडेकरी उत्प्रेक्षालंकार जाणवो. अने हडयामां जेथी उत
पान उपजे एवीज करणीनो विचार करे, अने आ संगाररूप समुद्दनेविषे कर्मरूप,
कजोलोना धकाये करी चारे गतिमां मामामोल करतो फरेते; जेम बटोत्रिया या
युमां आवीगएलुं पानहुं आकाशमां ऊडीने जम्यां कमेते, पण कोई ठेकाणे स्थिर
थई रहेतुं नथी; तेवीज एनी अवस्था थई रहीते. जेनी ठाती गगंडपयमें तम थई
रेहेते: ते तापे करी काली एटले माया तेने राखवाथी कुटिल थई रहेते. अने कु
वाती एटले जे माठी वातोनुंज चितवनकरी रहेते. तथा पापेकरी जगेली ठे माटे
नारी जाणवी एवी जेनी ठाती ठे. एहयो ब्रह्मवाती एटले आत्मवाननां कर्नार
मिथ्यात्वी जीव महापातकयुक्त ठे ॥ ९ ॥

बोद्धा:— वदो शिव अवगाहना, अरु वंदो शिवपंच, जनु प्रनाद नापा करो.
नाटक नामे गरंध. ॥ १० ॥

अर्थ.— जिहां सिद्धनो अवगाह थई रह्योते, ते क्षेत्रने हुं वंदन कर्नुं. अने
ज्ञान दर्शन चारित्र्य ए मोक्षनो पंथके० मार्ग ठे. तेने हुं वंदन कर्नुं. ॥ मंग
जाग्रण करी हवे पोतानुं प्रयोजन कहेते.— जेना प्रनाद थकी समय मार नाट
क ग्रंथ नंस्ततमां हतो ते प्राकृत नाट्यरूप कर्नुं. ए प्रयोजन कायो. ॥ १० ॥

हवे आ धंधना अधिकारी वनाग्नीदान पोतैज ठे; अने एनां कहेया जाग्र
पोतानुं आत्मइय ठे तेनुं वर्णन करेते— कविवर्णनं.

सर्वया तेवीसा-- चेतनरूप अरूप अमूरति सिद्ध समान सदा पद मेरो, महातम आतम अंग कियो परसग महातम घेरो, ज्ञानकला उपजीअव गुननाटक आगम केरो जासु प्रसाद सत्रे शिवमारग पैग मिटे घटवास घसेरो ॥

अर्थ - बाह्यात्मामा अंतरात्माने अने अंतरात्माना परमात्माना जोईये, ए मारो निश्चयरूप पद कहेवा योग्य थायने ते चेतनरूपी अनूपम त्तिक सिद्ध समान ठे जो ते निश्चयरूप पद एवो ठे तो पठी ते प्रगट तु नथी? तेनो उत्तर एम ठे के, मोहकर्मनुं कोई एहबु महात्म्य ठे ते आत्मअगके० आत्म प्रदेशनेविपे महाअधकारनो घेरो ठे तेथी प्रगट हमणा कोई ज्ञान कला मुजने उपनी ठे ते कलानो अश प्रगट थयोने तेना टक सिद्धात गुणनु व्याख्यान करुबु, जे आगमना प्रसादवडे मोहमार्ग अने जलदीथी शरीरमा वास वसवानु मटी जाय एटलेअशरीरपण सिद्धथाय

हवे आ ग्रथनु गौरवपणु बतावीने कविराज पोतानी बुद्धिनु मदपणु लघुता जाणवे ठे - लघुता वर्णन -

सर्वया इकतीसा - जेसे कोउ मूरख महासमुद्ध तरिवेको चुजानितो न्है है तजि नावरो, जेसे गिरिउपरि विरपफल तोरिवेको बावन पुरुष को- वरो, जेसे जलकुफमें निरखी शशि प्रतिबिंब ताके गहिवेको कर नीवो रो, तैसे मे अलपबुद्धि नाटिक आरज कीनो गुनीमोहि हसेगे कहेंगे कोउ

अर्थ - जेम कोई मूरख मनुष्य महासागरने तरवा चाहै अने बाहाणने हाथमे तरवानो उद्यम करे, तो कार्य केमवने, जेम कोई वामन पुरुष हार पहाड उपर वृद्ध होय तेना फलतोडवाने उतावलो थको उमग करे, केवी रीते बनी शके? वली एक त्रीजो दृष्टात कहेने के, जेम पाणीना एनु प्रतिबिंब पड़ेखु जोईने कोई नादान तेने साचो चड समजी हाथ नीचा तो तेना हाथमा चडमा केवी रीते आवे? तेमज दु अल्पबुद्धि बु अने अना टकअथनो आरज मे कीयो ठे, ते मारोआरज सफल नही यशे तगरे बीन वान पुरुषो कहेरोके, जुउ आ ग्रथनो आरज करेवे एबु कहीने गुणीननो वरो जाणी हशो काहजे ॥ १२ ॥

वजी ए कार्य करवाने साहस करेवे पुन

सर्वया इकतीसा - जेसे कोउ रत्नसो बीथ्यो है रत्न कोउ, तामें सून दोरी पोई गई है, तैसे बुद्धीटीका करीनाटिक सुगम कीनो तापरि अथन बुद्धि

समयसारनाटक.

निर्दिष्ट है; जैसे काहु देसके पुरुष जैसी नापा कहें, तैसी तिनहूके बालकनी सिखी लई है, तैस ज्यों ग्रंथको अरथ कह्यो गुरु त्यो हमारी मति कहिवेको सावधान नई है ॥ १३ ॥

जेम कोई हीरानी कणीबडे कोई कठण रतनने आगलयी वीथी राख्युं होय, ने ते पठी तेमां पटुवो रेगिमनी दोरी परोवे ते सुगम चालीजाय तो तेम आ कार्य पण थजो. केमके मुनि अमृतचंद अने पांमेराजमल जेवा पंन्ति तो थया तेमणे आ ग्रंथनी टीका बालबोधमां करीने आ नाटकग्रंथने सुगम कस्योवे, तो तेउपर माहरी अल्प बुद्धि ठे तोपण आ ग्रंथमां सुधी रीतं परणमी गई ठे, तेथी आ कार्य नेविपे महारी समर्थानो दृष्टांत देखाहुं तुं - जेम कोई देशनो बसनारो पुरुष पोतानी देशनापामां बोले अने तेनुं बालक होय तेपण तेनीपासे रहेतोयको ते नापा शीखी ले ठे; तेमज आ कार्य पण ठे. केमके मारा गुरुए आ ग्रंथनो अर्थ मने कह्योवे, तेज प्रमाणे आ ग्रंथनो अर्थ केहेवाने मारी बुद्धि समाधिबंत थ ईने. एटले आगल कहेलो पश्चाताप मटयो ॥ १३ ॥

हवे पोताना सामर्थ्यनुं कारण बतावेवे.

सवैया इकतीसा.—कवहों सुमति वहं कुमतिको विनाश करै, कवहों विमल ज्यो अंतर जगति है; कवहां दया वहं चित करत दयालरूप, कवहों सुजाजसा वहं लोच जगति है; कवहों कि आरती वहं प्रभु सनमुख आवै, कवहों सुचारती वहं बाहरि गति है; थं दसा जैसी तब करै रीति तैसी ऐसी हिरदे हमारे जगवतकी जगति है ॥ १४ ॥

अर्थ:—अमारा हृदयमां जगवतनी जगती रहीने, ते क्यारेकतो सुमतीरूप थ ईने कुमतीनो नाश करेने, क्यारेक अंतरविपे ते जगती विमल ज्योतीरूप थई, ने जागृत थायने. अर्थात् सम्यक्त चेतना तेज जगवतनी जक्ति ठे, क्यारेक तेज जक्ति दयारूप थईने चितने दयालरूप करेने, अने क्यारेक ते जक्ति पोताना आत्मरूप थईने जोवानी लालसा के० लगन थकी एटले लयलागवामां लोचनोने स्थिर करेने अने क्यारेक तो ते जक्तिना रति के० अति रगेकरी प्रभु सनमुख थई रहेने (बीजेथर प्रभु सनमुख आरती करेने ते) अने क्यारेक तो ते जगति सुचारती के० जग वाणीरूप थईने बाह्यर वगति के० शब्द करी रहेने. जेवी जेवी दशा धारेने वारे तेवी तेवी रीतनी करनारी ठे, ते एवी जगवतनी जक्ति अमारा हृदयमां ब रहीने तेथी आ नाटकग्रंथ रचनारूप कार्यमां पण एक जगवतनी जक्तिज का ठे. एतात्पर्यार्थ ठे. ॥ १४ ॥

ઠે, તેથી અલક્ષ ઠે, દેહના સ્વમ થાય પણ આત્મા અસન્નિત ઠે, સર્વ નસ્યો ઠે તેથી સર્વ ગત ઠે, એવું જીવ ઇચ્છનું સ્વરૂપ ઠે તે કહ્યો ॥ ૨૦ ॥

હવે પુરુજન ઇચ્છનું લક્ષણ કહેતે અથ પુરુજન ઇચ્છ યથા -

દોહરા - ફરસ વર્ન રસ ગયમય, નરદ પાસ સવાળ, અનુરૂપી પુરુજન પ્રદેશ પરવાન ॥ ૨૧ ॥

અર્થ - સ્પર્શ વર્ણ રસ ગય એ ગુણમય સદા રહે, નરદ જે સોગરીરૂપ મા સૂક્ષ્મ, વૃત્ત, અસ્ત્ર, ચતુરસ્ત્ર, આયત્ત એ પાંચ સસ્યાન ઠે, તેથી પોત પોતાની વર્ગણા યોગ્યરૂપ ગ્રહણ કરે, તેથી એ પુરુજન ઇચ્છ અનુરૂપી માણુરૂપી ઠે. જેમ આકાશ પ્રદેશ અનત ઠે, તેમ એ પણ અનત પ્રમાણ ઠે.

હવે ધર્મ ઇચ્છનું લક્ષણ કહેતે ધર્મ ઇચ્છ યથા

દોહરા - જેસે સજિલ સમૂહમેં, કરૈ મીન ગતિ કર્મ, તેસે પુરુજન જીવકા, ન સદાર્થ ધર્મ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ - જેમ પાણીના જરાવમા માઠલું ગમન ક્રિયા કરેતે, તદા ક્રિયાનો માઠલું ઠે, અને સજિલ સમૂહ જે પાણીનો જરાવ તે ક્રિયાનો સાધક ઠે. લઇચ્છની તથા જીવઇચ્છની ચલન ક્રિયાનો સાધક ધર્માસ્તિકાય ઇચ્છ ઠે.

હવે અધર્માસ્તિકાય ઇચ્છનું લક્ષણ કહેતે અધર્મ ઇચ્છ યથા

દોહરા - જ્યોં પથિક ગ્રીપમસમેં, વેઠે ઠાયા માહિ, ત્યોં અધર્મકી નૂમિમેં ઢ પેતન ઠદરાહિ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ - જેમ કોઈ વટેમાર્ગ વેસવાની ક્રિયાનો કર્તાઠે, ને ક્રિયાની સાધક ઠે, તેમ અધર્માસ્તિકાયની નૂમી કે ધવગાહના તેમા જડ જે પુરુજન ન ચલત જોત તે વને સ્થિર થાયઠે, તેથી અધર્માસ્તિકાય ઇચ્છ સ્થિરતાનું કારણ ઠે ॥ ૨૩ ॥

હવે આકાશ ઇચ્છનું લક્ષણ કહેતે આકાશ ઇચ્છ યથા

દોહરા - સતત જાકે ડદરમેં, સકલ પદારથ વાસ, જો નાજન સવ જન કો, સોડ દરવ આકાશ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ - સતત કે નિરતર જેના ડદરમા સમસ્ત પદારથ વસી રહાઠે, અને સર્વ જગતનું નાજન કે આધારચૂત ઠે, તે આકાશ ઇચ્છ જાણવું ॥ ૨૪ ॥

હવે કાજઇચ્છનું લક્ષણ કહેતે કાજ ઇચ્છ યથા

દોહરા - જો નવકરિ જીરન કરે, સકલ વસ્તુ ધિતિ ઠાન, પરાવતવનન હૈ, કાજ દરવ સો જાન ॥ ૨૫ ॥

अर्थः— जे इच्च वहे सयला वस्तुनी स्थिति बंधाय एटले पैलां सकल वस्तुने नवी बतावे, ने पठवाहेथी ते सयलीने जुनी करी देखाडे, अने उलट पालट वर्ना ववानी दगाधरे ते कालइच्च जाणवुं. ॥ १५ ॥

हवे आ ग्रंथमां कहेवा लायक नव तत्व ठे तेनुं वर्णन करेतेः— तेमां प्रथम जीवतत्वनी समज पाडेते. नवतत्व वर्णनं, जीवतत्व यथा.

दोहराः— समता रमता उरधता, ज्ञायकता सुखज्ञास; वेदकता चैतन्यता, ए सब जीव विलास. ॥ १६ ॥

अर्थः— सर्व जीव बराबर ठे ए समता, घटवटमां रमी रेहेते ए रमता, ऊर्ध्व दिगे गमन करवुं ए उरधता, सर्व पदार्थेनो जाणनार ते ज्ञायकता सुखमय जाते ठे तेथी सुखज्ञास, सुखइ.ख वेदे ए वेदकता, अने चेतना गुणथी चैतन्यता ए स यलो जीव तत्वनो विलासते. ॥ १६ ॥

अथ अजीवतत्व यथा.

दोहराः— तनता मनता वचनता, जडता जड संमेल; लघुता गुरुता गमनता, ए अजीवके खेल. ॥ १७ ॥

अर्थः— शरीरपणुं, मनपणुं, वचनपणुं, जडवस्तुमां जेलजेस यवापणुं, लघु पणुं, गुरुपणुं, गमनपणुं ए सर्व अजीवतत्वना खेलते. ॥ १७ ॥

अथ पुन्यतत्व यथा.

दोहराः— जो विष्णु नावनि वधे, अरु करध मुख होय; जो सुखदायक ज गतमें, पुन्य पदार्थ मोय. ॥ १८ ॥

अर्थः— जे पदार्थ विष्णु परिणामथी वधे, अने जेनुं ऊर्ध्वमुखते, ऊर्ध्वगति एज चहेते, जे पदार्थ जगतमां सुखदायकते, ते पुन्य पदार्थ जाणवो. ॥ १८ ॥

अथ पाप तत्व यथा.

दोहराः— संकिलेति नावनि वधे, सहिज अयोमुख होय; दुःखदायक संता रमें, पाप पदार्थ सोय. ॥ १९ ॥

अर्थः— जे पदार्थ संकलेग नाव वहे कपायनीवृद्धीथी वधे, मेहजे जेनी गती नीची ठे अयोमुखते, अने जगतमां दुःखदायक ठे तेज पाप पदार्थ केवायते. ॥ १९ ॥

अथ आश्रव तत्व यथा

दोहराः— जोई कर्म उद्योत धरि, दोई क्रिया रम रन; करप नूतन कर्म को, सोई आश्रव तन. ॥ २० ॥

अर्थ -- जे कर्मनो उदय धरीने छुन तथा अछुन क्रियाना रसमा रहे, त्यारे नवा करमनुं करखे के० खेचबु करे ते आश्रव तत्व केवाय ।

अथ संवर तत्व यथा

दोहा -- जो उपयोग सरूप धरि, वर्तत जोग विरक्त, रौंके आवत सो है संवर तत्त ॥ ३१ ॥

अर्थ -- जे छुछ उपयोग स्वरूपने धारीने मन वचन काया जोगणी थको वर्तत अने नवा करम आवताने रोकी राखे ते संवर तत्व कहिये ॥ ३१ ॥

अथ निर्झरा तत्व यथा

दोहा -- जो पूरव सत्ता करम, करि धिति पूरण आव, सो निर्झरा लखाव ॥ ३२ ॥

अर्थ -- जे पूर्व कालनेविषे आयुविना सात कर्म सत्तारूप हता कर्म वर्तमान कालमा सत्तारूप ठे तेनी स्थिति पूर्ण करीने पढी नीरत विखेरवामां जे जीव उद्यमवत थयो ए निर्झरानुं लक्षण जाणवु ॥ ३२ ॥

अथ वध तत्व यथा

दोहा -- जो नव कर्म पुरानसों, मिलें गति भिद होइ, सकति वडावै वध पदारथ सोइ ॥ ३३ ॥

अर्थ -- जे नवा कर्म जुना कर्म साथे आवी मले, अने तेनी गांठ टुट वंश अने आगल जतां ते कर्मना वसनी शक्ती चढती थाय, ते वध पदारथ केवाय ॥ ३३ ॥

अथ मोक्ष तत्व यथा

दोहा -- धिति पूरण करि जो करम, विरे वध पद जानि, हस्त थत उक्त करै, मोक्ष तत्व सो जानि ॥ ३४ ॥

अर्थ -- जे कर्मनी स्थितिने पूर्ण करीने कर्मने खेरे के० क्षयकरी नाखे जे वध पद के० सत्तावन प्रकारें वधस्थान तेने जानि के० जांगीने हस्त के० एत त्माना थंसने क्रमे उज्ज्वल करे तेज मोक्ष तत्व जाणवु ॥ ३४ ॥

हवे कवित उदमां पदार्थनी नाममालां एटले प्रयोजनवाला नामनी माला लखी जणावेछे

अथ नाम माला सूचनिका मात्र लिख्यते अथ समुच्चय वस्तुके नाम दोहरा -- नाव पदारथ समय धन, तत्व वित्त वसु धर्म, इविन अर्थ इन्द्र वहु, वस्तु नाम ए सर्व ॥ ३५ ॥

अर्थः—प्रथम सामान्यपणे वस्तुना नाम कहेते. जाव, पदार्थ, समय, धन, तत्व, वित्त, वस्तु, इव्य, इविण, अर्थ, इत्यादि घणां वस्तुनां नाम ठे. ॥ ३५ ॥

अथ शुद्ध जीव इव्यके नामः—

सवेया इकतीसाः—परमपुरुष परमेत्तर परमज्योति, परब्रह्म पूरन परम परधान है; अनादि अनंत अविगत अविनाशि अज, निरुद्ध मुक्त मुकुंद अमलान है; निराबाध निगम निरंजन निर्विकार, निराकार संसार तिरोमनि सुजान है; सरव दरसी सरवद्ध सिद्ध साईं शिव, धनी नाथ ईश जगदीश जगवान है. ॥ ३६ ॥

अर्थः—परमपुरुष, परमेत्तर, परमज्योति, परब्रह्म, पूर्ण, परमप्रधान, अनादिअनंत, अव्यक्त, अविनाशी, अज, निर्द्वेष्ट, मुक्ति, मुकुंद, अमलान, निराबाध, निगम, निरंजन, निर्विकार, निराकार, संसारतिरोमनि, सुजान, सर्वदर्शी, सर्वज्ञ, सिद्ध, स्वामी, शिव, धनी, नाथ, ईश, जगदीश, जगवान, कहिये. ॥ ३६ ॥

हवे कर्म व्याप्त अशुद्ध जीव इव्यना नाम कहेतेः—संतारी जीव इव्यके नाम

चिदानंद चेतन अलख जीव समसार, बुद्धरूप अशुद्ध अशुद्ध उपयोगी है; चिद्रूप स्वयंभू चिन्मूर्ति धर्मवत, प्रानवत प्राणि जंतु नूत नव नोगी है; गुणधारी कलाधारी ज्ञेयधारी विद्याधारी, अंगधारी संगधारी जोगधारी जोगी है; चिन्मय अखंड हंस अपर आत्मराम, कर्मको करता परम विजोगी है. ॥ ३७ ॥

अर्थः—चिदानंद, चेतन, अलख, जीव, समसार, बुद्धरूप, अशुद्ध, अशुद्धोपयोगी, चिद्रूप, स्वयंभू, चिन्मूर्ति, धर्मवत, प्राणवत, प्राणी, जंतु, नूत, नवनोगी, गुणधारी, कलाधारी, ज्ञेयधारी, विद्याधारी, अंगधारी, संगधारी, योगधारी, योगी, चिन्मय अखंड, हंस, अह्वर, आत्मराम, कर्मकर्ता, परमवियोगी कहिये. ॥ ३७ ॥

अथ आकाशके नामः—

दोहराः—पं विहाय अंबर गगन, अंतरिक्ष जगधाम; व्योम वियत नज मेघपथ, ए आकाशके नाम. ॥ ३८ ॥

अर्थः—खं, विहाय, अंबर, गगन, अंतरिक्ष, जगधाम, व्योम, वियत, नज, मेघपथ, ए आकाशनां नाम. ॥ ३८ ॥

अथ कालके नाम.

दोहा—यम, कृतांत, अंतक, त्रिदस, आवर्त्ती मृतपान; प्रानहरन, आदित तनय, कालनाम परमान. ॥ ३९ ॥

अर्थ - यम, कृतांत, अतक, त्रिदश, आवर्त्तिक, मृतस्थान, प्राणद्वार
तनय, एवां कालना नाम ठे ॥ ३९ ॥

पुन्यके नाम यथा

दोहा - पुन्य सुरुत करधवदन, अकर रोग शुन कर्म, सुखदायक
भागवहिर्मुख धर्म ॥ ४० ॥

अर्थ - पुन्य, सुरुत, उर्ध्ववदन, अकररोग, शुनकर्म, सुखदायक,
भाग, वहिर्मुख, धर्म, ए पुन्यना नाम ठे ॥ ४० ॥

अथ पापके नाम यथा

दोहा - पाप अधोमुख एन अघ, कप रोग दुखधाम, कनिन कुप
प डरित, अशुन कर्मके नाम ॥ ४१ ॥

अर्थ - पाप, अधोमुख, एन, अघ, कप, रोग, दुखधाम, कनिन,
किटिप, अने डरित, ए अशुन कर्मना नाम जाणवा ॥ ४१ ॥

अथ मोक्षके नाम

दोहा - सिद्धेत्र त्रिचवन मुकुट, शिवमग अविचल ध्यान, मोपमुगति
शिव, पंचम गति निरवान ॥ ४२ ॥

अर्थ - सिद्धेत्र, त्रिचवनमुकुट, शिवमार्ग, अविचलस्थान, मोक्ष, मुक्ति,
व, शिव, पंचमगति अने निर्वाण ॥ ४२ ॥

अथ बुद्धिके नाम यथा

दोहा - प्रज्ञा गिपना सेमुखी, धी मेधा मति बुद्धि, सुरति मनीषा चतता
प असविबुद्धि ॥ ४३ ॥

अर्थ - प्रज्ञा, गिपना, सेमुखी, धी, मेधा, मति, बुद्धि, सुरति, मनीषा,
असविबुद्धि कहिये ॥ ४३ ॥

अथ विचक्षण पुरुषके नाम -

अथ मुनीश्वरके नामः—

बोहाः—मुनि महंत तापस तपी. निहुक चारितधाम; यती तपोधन संयमी,
ती साधु गिपि नाम. ॥ ४६ ॥

अर्थ—मुनी. महंत, तापस, तपी, निहुक, चारित्रधाम, यति, तपोधन. संय
मी. व्रती. साधु ए कृपिना नाम जाणवां. ॥ ४६ ॥

दरसनके नामः—

बोहा—दरस विलोकन देखनो. अवलोकन डिंगचाल; जखन दृष्टि निरखन छ
न, चितवन चाहन जाल ॥ ४७ ॥

अर्थ—दर्शन, विलोकन, देखनुं, अवलोकन. डिंगचालन, जखनुं. दृष्टी, निरख
न. जोनुं. चितवन. चाहन. ने जालनुं. ॥ ४७ ॥

अथ ज्ञान तथा चारित्रके नामः—

बोहा—ज्ञान बोध अवगम मनन. जगतज्ञान जगजान; संयम चारित आ
रण. चरन वृत्ति धिग्वान ॥ ४८ ॥

अर्थ—ज्ञान. बोध, अवगम, मनन. जगजानु, जगजान. संयम. चारित्र, आच
रण, चरण, वृत्ती. धिग्वान. ॥ ४८ ॥

अथ साचके नामः—

बोहा—सम्यक् सत्य अमोघ सत, निनंदेह निग्धार; ठीक यथारथ उचित तथ,
मिथ्या आदिअकार ॥ ४९ ॥

अर्थ—सम्यक्, सत्य, अमोघ, सत, नि.संदेह, निर्धार, ठीक, यथार्थ, उचित, त
थ, मिथ्या शब्दने आदि अकार लगाडीने बोलीये तो अमिथ्या शब्दाय ते प
ए एनुं नाम जाणवुं ॥ ४९ ॥

अथ जूठके नामः—

बोहा—अजयार्थ मिथ्या मृषा, वृथा असत्य अलीक; मुया मोय निष्फल
वेतथ. अनुचित असत अलीक ॥ ५० ॥

अर्थ—अजयार्थ. मिथ्या. मृषा. वृथा, असत्य. अलीक. मुया, मोय. निष्फल
वेतथ. अनुचित. असत्य. अने, अलीक. ॥ ५० ॥ इति नाममाज्ञा समाप्ता.

अथ समयसारके द्वादश ठाव वर्णन—

सर्वथा इकतीता.—जीव निर्जीव करता कर्म पुण्य पाप, आश्रय नंबर निरज
ग बंध मोष है, नगव विगुहि न्यादवाद नायिसायक दुआसद दुवार धरे समस्ता

पावकमें दहिये ; आरुति विलोकित कहावे आगि नानारूप, दीर्घ एक
सुनाव जब गहिये तैसे नव तत्वमें जयो हे बहु जेखी जीव, शुद्धरूप
अशुद्धरूप कहिये, जाही ठिन चेतना शक्तिको विचार कीज, ताही ठिन
अजेंदरूप लहिये ॥ ५९ ॥

जेम अग्रिमां तृण, काठ, वांस अने आरने के० वननो बीजो कचरो इत्यादिक
क तरेना इयण बाजीये ठइये ने जेवी जेवी इयणनी आरुतीएटले (आकार) तेवी तेवी
आरुतीनो अग्नी देखाय, एरीते अग्नी नाना प्रकारनारूपनी कहेवायते, पण ते अग्नी
अग्नीनो स्वभाव एक सरखो दाहक ठे, एम जो ग्रहण करिये तो वगो अग्नी एक रूप
तेमज नव तत्वमा जीव जेठे ते जातजातनो जेप धारी रह्यो ठे, माटे जीव
बहु वेशी के० नाना प्रकारनो थयो एटले शुद्धरूप जीव ठे, ते मिश्रित थयो, आते
जीवने अशुद्धरूप कह्यो एनु नाम व्यवहार नय ठे, अने जे नव
चेतना शक्ति विचारिये, ते बखते शुद्ध निश्चयनये केवलीवडे नव नवनो
रख राखीने अलङ्कार जीव ठे, ते सर्वत्र अजेंदरूप पामिये शुद्ध ॥ ६० ॥

फरी बीजीरीते शुद्ध जीव व्यवस्था कहेठे अथ जीव व्यवस्था वनवारी
सवैया इकतीसा - जैसै वनवारीमें कुधातुके मिलाप हेम, नाना जाति जयो
तथापि एक नाम है, कसिके कसोटी लोक निरखै सराफ ताही, वानके प्रमाण
जेतु देतु दाम है, तैसेही अनादि पुज्जसों सयोगी जीव, नव तत्वरूपमें अनादि
महा धाम है, दीजे वनमानसो उद्योत वान ठोर ठोर, दूसरो न आर
आतमाहि राम है ॥ ६० ॥

अर्थ - जेम सोनानी मूसमा चोखु सोनु गाट्यु अने सोनाथी हीण यातु ते शुद्ध
तु कहिये, तेना नाम कहेठे - रूपु, त्राबु, सीसु, जसत, कथीर, इत्यादि वस्तुनो छान
दो हेमनी साथे मिलाप थयो तेथी जुदी जुदी जातनु सोनु थयु, ते उतां एक सामान
नामे थोलखायते, अने तेअशुद्ध सोनाने सराफ कसोटी पथ्थर उपर कसीने तनी
लकीर जुये ने तेउपरथी सोनु केवु ठे ते प्रमाण करे, जेम आ दस रुपीयाना न
नु ठे ने आ अगीपार रुपीयाना जावतु ठे, ने ते माफक तेना दाम थापे नि
तेमज अनादि कालथी ए जीव पुज्ज इव्यनो सयोगी माटे ए जीवे नव
व्यवस्था धारी, गतीपणे स्थितिपणे जाजनपणे वर्तमानपणे, आधारपणे,
पांचे इव्य ग्रहण कीधां अने नवतत्वरूप धारण कखा पण एमां कोई अ
महा तेजवत इव्य ठे ते तो कोई प्रत्यक्ष प्रमाणे ग्रहण थतु नथी, अने थुन

१० कल्पे कल्पे, संसारं निधे पुरुषीं, मनुमानं कुरु कर्त्रीं कल्पे? न्यायं कुरु कल्पे
 मन्त्रोऽप्युपनिषत्प्रमाणायान् इत्युक्तं, ततो श्रीजि कोऽप्युक्तं नदी पण एव
 श्यामश्यामं जाणयः ॥ १००० निश्चयं नदी जीव कल्पे ॥ ६० ॥

एवं तर्था गीते ज्ञे योगजना तर्हिने पश्चिन्ना यामिने तेने मनुनर कहिये. ते न
 ज्ञानाहुं यथाप तर्था गीते नुं? एवं जिये प्रसे योः पुन स्वयंता कर्ताने महेने -

नय ननुनय ज्ञानस्य सत्यं दृष्टान्.

स्वर्गशा इत्यादीना - तस्य शरिरममलं कर्तुं मरिचममलं, ज्ञानप्रपटन नम पटन
 ज्ञानात्, तस्य परमानमाशो प्रभुतो वृत्त तौ तौ, तौ तौ कर्तुं मरिचान कर्तुं पय
 शान्ते, नम्यो नम्ये परमानमान परमेण, निरूप्ये पंथो रिचम होनु जानु रीः
 मेलनस्तु माथकं तौ तौ धाथ री, प्रायी गगनोदरी दगायी रीन जानु रीः ।

अर्थ—जेम सूर्यमन्त्रना उदयशी ए०रीमन्त्रमा आनप के० तावगे अटल थई जाय, अने तमके ० अंधकारना पमजनामी जाय, प्राण वशंत थाय; तेमज शुद्ध नि भयनयना घटावटे ज्यासुधी अंतगत्मानेविषे परमात्मानो अनुनर रहेते, त्या सुधी काई पण निश्चिन्ता न देव्याय, पोतपोताना मननो पट्टपान न रहे, अने अर्द्धा नय तो ज्ञेय के० अज्ञ न पामिये, नय तो ते ठेरे, जेणेरीने वस्तुं साधन कराय अने अनुनर तो मि० वस्तुनो होय माटे अर्द्धा अनुनवमां नयनो ज्ञेय नथी अने एमां प्रत्यक्ष परीक्षादिक प्रमाणनो पण प्रवेश नथी, कमरे जे प्रमाण होय ते तो अमि०नु साधन करे पण मि० वस्तुने सुं साधने? अने नाम स्थापना इज्य जाय ए चार निहंषा ठे, तेपण अमि० वस्तुं साधन करे ठे, ते तो जेवारें परमात्मानो अनुनव सि० थपो त्यारे निहंषाना वसनो विध्वज थपो, जेम सूर्यना प्रकाशवगे अधकारनो नाश थायठे, तेम ए सर्व विजय थाय ठे, आ परमात्माने नयप्रमाण निहंषादिक वस्तु जे जे साधक ठे ते सर्व वस्तु परमात्माना अनुनवमा बाधक ठे; ज्यासुधी नयप्रमाण अने निहंषानो परिवार होय त्या सुधी शुद्ध अनुनव न होय एटलामारु ए बाधक ठे, बाकी राग ढेप दशानी कुं वात केवी! तिहा तो नयादिक कहेवाज जोडये, ॥ ६१ ॥

હવે અનુનવમાં શુદ્ધ રૂપ જીવજ લખ્યો તેની વ્યવસ્થા ઘચન ગોચર જેવી
 હોય તેવી કેહેને - અથ જીવ વ્યવસ્થા વિવરન દાર.

अद्विष्ट उद.- आदि अंत पूग्न मुनाव संयुक्त है; पर स्वरूप परजांग कल्पना
मुक्त है; मदा एक रस प्रगट कही है जैनमें, बुद्ध नयातमवस्तु विराजे वैनमें॥६॥

ना स्वप्नावने भूकतो जाय अने पोताना आत्मानुं ध्यान करे. अने अनुभवमां प्रकाशरूप देखे. तारे कर्म कलंक तेहिज पंक के० काढव तेथी रहित प्रगटरूप अचल अवायित सर्व बाध रहित एवो शाश्वत निरंजन देव परमात्मा पोते ठे, एवुं देखे.

अथ गुण गुणी अचेद कथन व्यवस्था

सर्वेया तर्हस्ता--शुद्ध नयातम आत्मकी अनुभूति विज्ञान विभूतिहि सोई; वस्तु विचारत एक पदार्थ नामक चेद कहावत दोई; यो सरवंग सदा लखि आपुहि, आत्मध्यान करै जब कोई, मेटि अशुद्धि विभावदशा तव सिद्ध स्वरूपकि प्राप्तिहोई ॥ ६५ ॥
अर्थ.— हवे शुद्ध अनुभव जे ठे ते गुण ठे, एक आत्मा गुणी ठे, तेनुं जेवुं अचेद स्वरूप ठे तेवी अचेद अवस्था कही बतावेठे:— शुद्ध निश्चय स्वरूपी आत्मा नो अनुभूति के० जे अनुभव ठे. तेज विज्ञान विभूती के० विशेष रूप ज्ञान संपदा ठे अही आत्मा गुणी ठे ने अनुभवज्ञान गुण ठे. हवे ए वे वस्तु शुं ठे? एवो जो विचार करीये तो एकज आत्म पदार्थ नासेठे. एकज पदार्थमां आ गुण अने आ गुणी एवां वे नाम ठे. तेज चेद केवायठे. एम सरवंग के० सर्व प्रकारे पोतानेज गुणगुणी रूप लखीने जागे कोई आत्मध्यान करे, तारे अशुद्धिभाव दशा मटीने सिद्धस्वरूपनी प्राप्ति याय. ॥ ६५ ॥

अथ ज्ञाता चिंतवन स्वरूप कथन.

सर्वेया इकतीता.— अर्पनेही गुण परजायसों प्रवाहरूप, परिणयो तिहूँ काल अप ने आधारासों; अंतर बाहिर परकासवान एक रस, खिन्नता न गहै निन्न रहै जाँ विकार सों, चेतनाके रस सरवंग जरि रह्यो जीव, जैसे लौन काकर नयो है रस ठारसों; पूरन स्वरूप अति उज्ज्वल विज्ञान घन, मोकों होहु प्रगट निशेष निस्वारसों ॥ ६६ ॥

अर्थ.— हवे एज वातने जेम ज्ञाता लोक पोताना चित्तमां चिंतवे तेवुंज स्व रूप कही देखाडे ठे.— आ जे कोई आत्मा केवायठे. ते तो विज्ञान घन ठे; विशेष ज्ञानमय एक पिंम ठे; ते अतीत अनागत ने वर्तमान ए त्रणे कालमां प्रवाहरूप कखायी अविच्छिन्न धाराये पोतानाज गुण पर्याये करीने पोतानाज ज्ञानादिक गुणनी अवस्था चेदने लीये अने पोताना आधारथी परना आश्रयविना परिणम्यो रहे ठे. अने ए विज्ञान घननी एवी महिमा ठे के तेथी मांहे अने बाहिर ए क चित्त चेतना रसवडे प्रकाशवान थयो जे पोताने जाणे ते अंतर प्रकाश अने बाह्य वस्तुने जाणे ते बाहिर प्रकाश एवा कार्यमां खिन्नता ग्रहण न करे; अने नव विकारथी न्यारो रही सर्व प्रवेशविषे चेतनना रसे करी जीव जरपूर यई रह्यो

अविचल अविचार निर्मल रूप थे. निश्चय नय ने व्यवहार नय ए वन्न थे ते नम्यक् दशामां प्रमाण थे; जे नय थे ते तो अनिप्राय विशेष थे, माटे एकज अक्षर रूप निर्मल तथा समल रूप जाणिये. एम समकाले निर्मल अने समल जीवनी रेणति यह रही थे, ते श्री जिन देव कहे थे अने गणधर देव सर्वदे थे. ॥६८॥

अथ व्यवहार कथनं.

दोहरा:— एक रूप आत्म दरव, ज्ञान चरन दृग तीन ; जेव नाव परिणाम
१, विवहारे सु मलीन. ॥ ६९ ॥

अर्थ:— हवे ज्ञान दर्शन चारित्रनो त्रिक थे ते व्यवहार नयथी थाय थे: ते क
थे:—आत्म इव जे थे ते एकरूप थे, ने ज्ञान दर्शन चारित्र ए त्रण जे थे ते जे
नाव परिणाम थे; त्वारे एकविपे त्रण जेव यथा तेथी ए व्यवहार नयवडे समल
प थयुं. ॥ ६९ ॥

अथ निहचै स्वरूप कथन.

दोहरा:— यदपि समज विवहारसों, पर्यय शक्ति अनेक ; तदपि नियत नय
खेये, शुद्ध निरजन एक. ॥ ७० ॥

अर्थ:—निश्चयनयेकरी निर्मल स्वरूपमांज ध्यावुं नहुं थे ते केहेते:—यद्यपि व्यव
हारनयनी अपेक्षाथी आत्मानेविपे अनेक शक्ति अनेक पर्याय देखायते; माटे ते
मल थे; तोपण निश्चय नयनी अपेक्षाथी शुद्ध निरजन एकज जाण्यमां आवेते. ७०

अथ शुद्ध कथन.

दोहरा:— एक देखिये जानिये, रमि रहिये इक ठौर ; समल विमल न विधा
ये, चहे सिद्धि नहि आर. ॥ ७१ ॥

अर्थ:— हवे शुद्धरूपीज उपादेय थे एवुं केहेते:— जे एक शुद्ध चेतनामय रू
ज देखवुं ते दर्शन, तेमज जाणवुं ते ज्ञान ; अने तेमां जे रमि रहेवुं ते चारित्र
१, ते नयनी अपेक्षावडे समल अथवा विमल रूप विचारवुं नही. एहिज सिद्धि
रहिये, पण बीजा स्वरूपमां सिद्ध नथी. ॥ ७१ ॥

अथ शुद्ध अनुभव प्रशंसा.

सर्वथा इकतीसा:— जाके पद सोहत सुलघन अनंत ज्ञान, विमल विकासव
१ ज्योति जलजही है ; यद्यपि त्रिविध रूप व्यवहारमें तथापि, एकता न तजै यों
नेयत अंग कही है ; सो है जीव कंतीहू जुगतिके सदीव ताके, ध्यान करिवेकों

मेरी मनसा उमही है, जाते अविचल सिद्धि होतु और नाति सिद्धि, नाहि नाहि यामे धोखो नाहि सही है ॥ ७२ ॥

अर्थ - हवे एवा स्वरूपनो अनुनव स्थिर रहेवो ते दुर्जन ठे, माटे सं एनो मनोरथ कहे ठे. जेनेविपे अनत ज्ञानरूप सुजगण शोनेने, अने काशवत के पोतानो तथा परनुं जाणवु एवी ज्योति जेनेविपे लहनही ने यद्यपि व्यवहारनयमा बाह्यात्मा, अंतरात्मा, तथा परमात्मा ए त्रिवि ठे, तथापि निश्चयनयनी अपेक्षाथी एकताने त्यजे नही एतु एकरूपी वहु ठे एवो पदार्थतो जीव ठे हवे ते युक्तिथी करी आगल केहेगे ते युक्तिथी तर तेनु ध्यान करवाने मारी होंस मनमा उमगी रहोवे जेना ध्याननी ज्ञान दर्शन चारित्ररूप इदि अविचल थायठे, एज रीते सिद्ध ठे एण कोई प्रकारे सिद्धि नथी एमा कई धोखो नथी एटजे फूतु नथी एज वात साव

अथ ज्ञाताकी व्यवस्था वर्णन

संवेया तेईसा -- के अपनो पद आपु सँचारत, के गुरुके मुखकी सुनि बाजे चेत विज्ञान जग्यो जिनके प्रगटे सु विवेक कला रज धानी, जाव अनत प्रतिविवत, जीवन मोप दशा वहरानी, ते नर दर्पनज्यो अविकार रहे दि सदा सुखदानी ॥ ७३ ॥

अर्थ -- हवे चेत विज्ञानवडे एनो अनुनव थाय ठे तेथी मुक्ति मने तेन मर्थ कहेवे -- कोई तो पोतानु पद जे पोतानु निरालव स्वरूप, ते पोतान सत्त्वो ने पोतावडे ग्रथी चेतकरी पोताने उलखेठे कोई तो गुरुना मुखनी बाणी शननी ने पोताने उलखेठे अने जेना घटमा जड चेतननु चेत विज्ञान जाग्यु, तेणे को पोताना चेतन रूपनी जे न्यारी कला ठे, तेनी राजधानी जे तेनु ईश्वरपणु नत घटमां प्रगट्यु, अने एज राजधानीमां अनत जाव पदार्थ प्रतिविवित यथा ता ज्ञायक यथा एटले जीवता यकाज मोक्ष दशा वरी मुक्त स्वरूपी यथा अने ए अनतजाव प्रतिविवित यथा तोपण समलरूप न यथा, तेथी ते मनुष्य दर्पण ह से आरीसानीपरे विकार रहित यथा, स्थिररूप यथा, अने सुखदायक यथा ॥

अथ चेत ज्ञान प्रशंसा कथन

संवेया इकतीसा -- याही वत्तेमान समे नव्यनिको मिट्यो मोह लग्या है नदिको पग्यो है कर्म मजसों, उदा करे चेतज्ञान महारुचिका निधान, उदा उचारो चारो न्यारो उद दलसों, याते थिर रहै अनुर्ना विज्ञात गहै किरि द्यो

प्रपनपां न कहे पुद्गलमों ; यदं करतूति यों छुदाइ कर जगतसों. पावकज्यां नि
३ बरं कंचन उपलमों ॥ ७४ ॥

अर्थः—हवे जेदविद्वाननी उत्पत्ति अने भद्रिमा कहेते— आ वर्त्तमानकाल
धेने नव्यलोकनो मोद त्रम टली जाय जे मोद कर्म आत्माने अनादिकालयी
गगुं ठे : अने कर्ममलमां व्यापी रह्योने ; ते मोद त्रम मटवाथी जेद विद्वाननो
इय थाय. ते जेद विद्वान केवुंते ? मद्धारुचिनुं निधान ठे. ए जेद विद्वानमां
इदोटी रुचि पामीये ठिये एटले मद्धारुचिनुं कारण ठे. जेद विद्वानयी गरिष्ट उर
१ अजवाखुं प्रगट आयते, ते अजवाखुं केवुंते ?

एटले मद्धारु घाम घुमथी न्यागोठे ६६ दशाथी नीकली स्थिरतामां रहे. अने
पोताना अनुभवनो विलास ग्रहण करे. पोताने सत्यार्थ पणे जाणे. पठी ए जेद
वेद्वान पाम्या अकी शरीर कर्मादि पुञ्ज रुपी जाणीने पोतानुं न कहे. आत्मारू
। न कहे करतूति के० ए जे जेदविद्वाननी क्रिया तेज जगतथी छुदाईने करे, पां
३ इयथी छुदाई करे, अर्था दृष्टांत बतावेते.— जेम अग्री माटी पापाएने कंचन
प्री छुदी करे ठे तेम जाणी लेवुं ॥ ७४ ॥

अथ परमार्थ शिक्षा कथन.

सवैया इकतीसाः— वानारसों कहे जेया नव्य सुनो मेरी शीख, केहू नाति के
तेहूके एसो काज कीजिए ; एकहू मुहूरत मिथ्यातको विध्वंस होइ, ज्ञानको ज
गाइ अंस हंस खोजि लीजिये ; वाहीको विचार वाको ध्यान यहै कोतुहल, यों
ही जरि जनम परम रस पीजिए ; तजी नववासकी विलास सविकाररूप, अंतक
रे मोहको अनंत काल जीजिए. ॥ ७५ ॥

अर्थः—हवे छु६ जीवइयमां रहेवुं तेज परमार्थ ठे तेनी शिक्षा कहेतेः— व
णारसीदास केहेते.— अहो नाई नव्य जीवो, मारी शीक्षा सांजलो. केवी पण रीते
थी कोई इय क्षेत्र काल नाव पामोने एवुं काम करवुं के जेणे करीने एक मुहुर्तमा
त्रमां मिथ्यात मोहनो विध्वंस थाय अने ज्ञाननो अंस जगावी लेवो, अने सोहं हंसो
एवी ध्वनि करतो हंस जे आत्मा तेने खोजी लइयें. पठी तेनुं लक्षण विचारवुं
पठी तेने ओजखीने तेनुं ध्यान करवुं. एवी एनी कला खोजीने कुतोहल जे
खेल ते कखा करियें ; अने तेज जनम परियंत परम रस पीवो. एरीते सविकार रू
पथी फेली रह्यो एवो नववासनो विलास तेने तजीने तथा मोहनो अंत आ
णीने अनंत कालसुधी जीवीए एटला प्रकारे सि६ थवायते. ॥ ७५ ॥

अचल कथ्युंते, पण निरंतर अचल आसन संचवे नही एवा जिनराजदेव जग
मां जयवंत थाओ जेनी रुढी नक्ति करवाथी महामुक्ति फलनी प्राप्ती थायते.

यथार्थ कथनः—

दोहरा— जिन पद नाहिं शरीरकों, जिन पद चेतन मांहि; जिन वर्नन कहु
प्रार है, यह जिन वर्नन नांहि. ॥ ७८ ॥

अर्थः—एटली व्यवहार स्तुति करीने हवे सत्यार्थ वात कहे ठेः—एजे जिन नाम
ते जीव विपाकी ठे पण पुज्ज विपाकी नथी, तेथी जिनपद ते शरीरनो नथी, जि
पद तो चेतननो ठे; तेथी जिनेश्वरनी स्तुति कोईओरज ठे पण पूर्वे जे जिनेश्वर
नी स्तुति करी ते जिन स्तुति नथी. इहां शरीर जड ठे अने आत्मा चेतन ठे ए वने
ताव निन्न स्वभावमां ठे तेनुं दृष्टांत आपेठे. ॥ ७८ ॥

अथ जड चेतन निन्नभाव दृष्टांत कथनः—

सवैया इकतीसाः—उंचे उंचे गढके कंगुरे यों विराजत हैं, मानो नच लोक ली
वेकों दांत दियो है; सोहे चिहोंउर उपवनकी सघनताई, घेरा करि मानो नू
मे लोक घेरि जियो है; गहरी गंजीर खाई ताकी उपमा बनाई, नीचो करि आ
न पताल जल पियो है; ऐसो है नगर यामें नृपकोन अंगकोउ, योंही चिदानं
सों शरीर निन्न कियो है ॥ ७९ ॥

अर्थः—जेम कोई गढना उंचा उंचाकांगरा वीराजे ठे (अहिं कवि उत्प्रेक्षणा क
ठे.) पण ते कांगरां नथी पण मानुं तुं जे आ नगरमां स्वर्गलोकने गली ज
शने दांत आप्यां ठे; एटले जाणे स्वर्ग लोकने गली जज्ञे. अने एनी चारे तरफ
उपवन एटले वाग वाढीनी सघनता एवी शोनी रही ठे के जाणे नृमिलोक एट
ले मनुष्य लोक तेणे घेरी लीयो ठे. अने ए नगरनी चारे वाजुए उंमी खाही
नी ते जाणे नीचुं आनन एटले मुख करीने पातालज पाणी पातो होयनी
रीते जेणे त्रणे लोक जीत्या ठे एहुं नगरनुं वर्णन कीधुं पण ए नगरमां कोई
राजाना अंगनुं कोई वर्णन कीधुं नथी. मतलब के चिदानंदयकी शरीरने निन्न
करी बताव्युं. ॥ ७९ ॥

अथ तिर्यकरकी निहचै स्तुति सरूप कथन वस्तु वर्णन.

सवैया इकतीसाः— जामें लोकालोकके सुनाउ प्रतिभासे सब, जगी ज्ञान सग
ते विमज जैसी आरसी; दर्शन उदोत जियो अंतराय अंतकीउ, गयो महामोह नयो
परम महारसी; सन्यासी सहज जोगी जोगसों उदासी जामें, प्रकृति पंचांगी ल

ગિ રહિ જરિ ઠારસી, સોઢૈ ઘટમદિરમે ચેતન પ્રગટરૂપ, એસો જિ તાહિ બંદત બનારસી ॥ ૫૦ ॥

અર્થ.— હવે તીર્થકરપદને લેઈ રહેલી જે વસ્તુ છે તેના સ્વરૂપનું જેમાં લોક અને અલોકનો સ્વનાવ ઇટલે સ્વટ ઇચ્છાનાવ પ્રતિજ્ઞાતી રહે, ન શક્તિ નિર્મલ પ્રગટી છે જેમ આરીતામાં પદાર્થના જાવ જાસે, એવી જ્ઞાનમાં સર્વ જાવ જાસે, ઇટલે જ્ઞાનાવરણ ગયુ, અને દર્શનાવરણનાથી કેવલ દર્શન ઓધોત થયુ. અને અંતરાય નાશ કર્યો, તેથી થયો; અને મહા મોહ કર્મ જે છે તે નાશ પામ્યો, તેથી પરમ યોગ્યો, તેણે કરી યથારહ્યાત ચારિત્રનો સન્યાસ ઇટલે તેનો ચારિત્ર આદિ જે સહજયોગ છે તેનો ધરનાર, મન વચન કાપના અઘાતિક ચાર કર્મની પચાસી પ્રકૃતી સત્તાયે રહિ છે તે પણ વની વી થઈ રહી છે, અને જેના ઘટમદિરમા ચેતન ટા છે તે પ્રગટપણે શાદી એવા શ્રી જિન રાજ દેવ તેને વણારસીદાસ વદન રંગે એ નિશ્ચય સુતિ રહી.

હવે એવા શુદ્ધ ચેતનની સ્તુતિનું દૃષ્ટાંત દેસાડીને તે નિશ્ચય અવહારનો કરે છે. અથા શ્રી નિશ્ચય અવહાર તીર્થકર સ્તુતિ કરે.

કવિત્ત ઠંદ —તનુ ચેતન વિવહાર એકસે, નિહવે જિ નિજ હે દાર, સર્વે વિવહાર જીવ ધુતિ. નિયત દૃષ્ટિ મિષ્યા ધુતિ સોડ, જિન મા જીત રૂપ મહાવર. તનુ જિન એક ન માનૈ કોઈ, તા કારન તનક નિરમજ હૈ, તિ નહિ હોઈ ॥ ૫૧ ॥

એમો જિનરાજ-શરીર અને આત્મા એ બંને અવહારમા એક સરખા છે, નિશ્ચય અને પાણુદા છે. એમાં તે તનની સ્તુતિ કરતા જીવની સ્તુતિ મોને મર્ણ પર્થત્તરીથી જોતાં તે મિષ્યા સ્તુતિ છે જિનપદ કર્મ જ છે. મળપણુ શુદ્ધપણુ વિપાકી નથી. તેથી જિન તે જીવ છે અને નો ને નિ ન પામે, જેના સહજ કરી ન માનીએ, તે કારણે તનની સ્તુતિ કરી ને નિ અને જેને પિંચે ચોગ્રીય છે ॥

અન્વેશરહિત નિર્મન રહે છે સ્તુ સરૂપ કથન દૃષ્ટાંત કરી ડિડાડયુ હ- નેમ જેનું મન અચજ છે, ને અચિરકાલ ગડી વસુધા મહિ નૃતિ મહાનિર્મિત પરિ, જો હગવત તિરહૈ સર્વ સૂજી

अचल कहुंते, पण निरंतर अचल आसन संजवे नही एवा जिनराजदेव जग
मां जयवत थाथो जेनी रूढी नक्ति करवाथी महामुक्ति फलनी प्राप्ती थायते.

यथार्थ कथनः--

दोहराः-- जिन पद नाहिं शरीरकों, जिन पद चेतन मांहि; जिन वर्नन कहु
शेर है, यह जिन वर्नन नांहि. ॥ ३८ ॥

अर्थः--एटली व्यवहार स्तुति करीने हवे सत्यार्थ वात कहे ठेः--एजे जिन नाम
ते जीव विपाकी ठे पण पुज्ज विपाकी नथी, तेथी जिनपद ते शरीरनो नथी, जि
नपद तो चेतननो ठे; तेथी जिनेश्वरनी स्तुति कोई धोरज ठे पण पूर्वे जे जिनेश्वर
नी स्तुति करी ते जिन स्तुति नथी. इहां शरीर जड ठे अने आत्मा चेतन ठे ए वने
नाव निन्न स्वभावमां ठे तेनुं दृष्टांत आपेठे. ॥ ३८ ॥

अथ जड चेतन निन्ननाव दृष्टांत कथनः--

मवेया इकतीसा --उंचे उंचे गढके कंगुरे यों विराजत है, मानो नच लोक ली
नवेकों दांत दियो है; सोहे चिह्नोवर उपवनकी सयनताई, घेरा करि मानो नू
मे लोक घेरि जियो है; गहरी गंजीर खाई ताकी उपमा बनाई, नीचो करि आ
न पताल जल पियो है; ऐसो हैं नगर यामें नृपको न अंगकोउ, योंही चिदानं
सों शरीर निन्न कियो है. ॥ ३९ ॥

अर्थः-- जेम कोई गटना उंचा उंचा कांगरा वीराजे ठे (अहिं कवि उत्प्रेक्षणा
ठे.) पण ते कांगरां नथी पण मांनुं वुं जे आ नगरमां स्वर्गलोकने गली, नू
माने दांत आप्यां ठे; एटले जाणे स्वर्ग लोकने गली जगे. अने एनी चारेसु के.
उपवन एटले वाग वाढीनी सयनता एवी शोची रही ठे के जाणे नूमिले जों
ते मनुष्य लोक तेणे घेरी लीयो ठे. अने ए नगरनी चारे वाजुए उंसी ते वन्
नी ते जाणे नीनुं आनन एटले मुख करीने पातालज पाणी पात्यांग द्यो
रीते जेणे त्रणे लोक जीत्या ठे एवुं नगरनुं वर्णन कीयुं पण एना मन्त्रकी
गजाना अंगनुं कोई वर्णन कीयुं नथी. मतलब के चिदानंदयकीननी निन्ननाटु
करी बताव्युं. ॥ ३९ ॥

तः अने ते पर

अथ तिर्यकरकी निहच स्तुति सरूप कथन वस्तु

सवैया इकतीसा. -- जामें लोकालोकके सुनाव प्रनिजाने, गवा लागे ते कहुंतेः--
ते विमज जैसी आरसी; दर्शन उदोत जियो अंतराय अंतर
रम महारसी; सत्पासी सहज जोगी जोगमां उदाली अने नमनों नमने

पनी टेकहों, मोह कर्म मम नाहि नाहि भ्रम रूप है, शुद्ध चेतना
मारो रूप है ॥ ८४ ॥

अर्थ -- विचक्षण पुरुष केहेते के, हुं सदा एक पणो रहु बु, चेतना
रूप रहु, अने पोताना आधारथी रहु बु, मने बीजानो आश्रय नथी
जातनो मोह कर्मनो प्रपच ठे ते महारु स्वरूप नथी, ए भ्रम
स्वरूप नथी, पण शुद्ध चेतनानो सिधु के समुद्र ते मारु रूप ठे ॥ ८४ ॥

हवे एवा पोताना स्वरूपने जाण्यायकी केवी अवस्था प्राप्त पई ते केहे

अथ ज्ञान अवस्था कथन -

सर्वथा इकतीसा -- तत्वकी प्रतीतिसो लख्यो है निज पर गुन, ह्य
न त्रिविध परिणयो है, विसद विवेक आयो आठो विसराम पायो,
पनो सहारो सोधि लयो है, कहत बनारसी गहत पुरुषारथकां, सहन
सों विनाय मिटि गयो है, पन्नाके पकाय जैते कचन विमल होतु, तैम
तन प्रकाश रूप नयो है ॥ ८५ ॥

एवी जीव तत्वनी प्रतीति यई तेरो करीने ज्ञानादिक निजगुण अने परगुण
जा इयना गुण जे गति, स्थिति, अवगाह, वर्तना, वर्णादिक ए सर्व लक्षण
ज्ञान अने चारित्र ए त्रयो गुणनेविषे परिणामी रह्यो ठे, निर्मल विवेक
रो विश्राम पाम्यो ते स्थिरता पामीने पोताने विषेज पोतानो सहन सन
धी लीयो अही बनारसीदास केहेते के ल्यारे आ पुरुषार्थ ते
तेनु ग्रहण करीने सहज स्वभावमा राग द्वेष मोहरूपी विनाय जे
हतो ते मटी गयो अही दृष्टात कहेते -- जेम पाकी इटनी नगीमां गानकापी
ए निर्मज आयते, तेम शुद्ध चेतन निर्मलरूप यईने प्रकाश रूप थपोते ॥ ८५ ॥

हवे विनाय बूटयाथी निज स्वरूप प्रगटताने पामे तेउपर नटी जे
स्त्री, तेनु दृष्टात कही वेसाडे ठे -- अथ वस्तु स्वरूप कथन पातरको दृष्टन -
सर्वथा इकतीसा -- जैरां कोउ पातर बनाय वस्त्र आनरण, यागति क
निशि आडो पट करिके, डूह उर दीगटि सवारि पट दूरि कीजे सकन मन
क देखे दृष्टि धरिके, तैम ज्ञान सागर मिथ्यात ग्रथि जेद करि उमगा
रह्यो तिहु लोक जरिके, ऐसो उपदेस सुनि चाहिये जगत जीव सुखना
जग जानमों निरुगिके ॥ ८६ ॥

अर्थ -- जेम सोई नाचनारी स्त्री आडो पट करीने तथा वस्त्र नृपणउर

मनोहर बनावीने रातना बखते अखाढामां आवी कनी रहे. ते आढा पटथी रा
निविपे देखाय नही. ने जारे अंतरपट दूर करी वेहु तरफ हाथमां काकडा मजगावी
रेचय दूर करे ल्यारे मर्व मनाना लोक दृष्टी धरीने तेनां रूप मणगार वगैरेनी शो
प्रगट जोई रीके ठे. तेम ज्ञाननो सागर एवो जे आत्मा, ते मिथ्यातरूप आढा
थी प्रवन्न रह्यो दतो. ते कोई समे मिथ्यात ग्रंथी रूप पटने जेदीने प्रगट थ
ते ज्ञान समुद्र त्रण लोको नरी रह्यो ठे; एटजे त्रणो लोक ए आत्माने
पे जानी रह्यो ठे. हवे गुरु कहेठे के अहो जगतवामी जीव. में जे पूर्वे उपदे
दीयो एया उपदेशुं श्रवण करुं तारे जरुरुं ठे; ते साजजी जगत जाज
थी निकजीने तारी शुद्ध दशाने संजारी लेईस. ॥ ८६ ॥

तिथीनाटिक समयगारना प्रथम जीव धारुं निरूपण वालबोध सहित समाप्त थयुं.

दोहरा.—जीव तत्व अधिकार यह, कह्यो प्रगट समुजाइ; अब अधिकार थ
जीवको, सुनो चतुर मन जाइ ॥ ८७ ॥

अर्थ—जीवतत्वुं जेवुं स्वरूप ठे तेनो ए अधिकार एटजे स्वरूप, लक्षण, गु
प्रगट समजाव्यो. हवे बीजो जे अजीवधारठे, तेमां अजीवनो अधिकार
गुणपणे करीने कहुंठुं; ते चतुर लोको चित्त दर्शने सांजलजो ॥ ८७ ॥

हवे अजीवने पण ज्ञानवडेज जाणवानुं वनेठे अने आ ग्रंथमां अनित्येय ज्ञानठे
टे संपूर्ण ज्ञाननी अवस्था निरूपण करेठे:—अथ ज्ञानकी अवस्था कथन:—
सर्वथा इकतीसा—परम प्रतीति उपजाइ गनधरकीती, अंतर अनादिकी विजा

विदारो है; जेदज्ञान दृष्टिसो विवेककी सकति साधि, चेतन अचेतनकी
निरवारी है; करमको नासकरी अनुज्ञा अन्यास धारी, हियेमें हरख निज
ता संजारी है; अंतराय नास गयो शुद्ध परकास नयो, ज्ञानको विलास ता
वदना हमारी है. ॥ ८८ ॥

अर्थ.—प्रथमथी जे ज्ञानवडे नय्य लोकना आत्मामां गणधरनी माफक तत्व
म प्रतीति उपजावी, अने समकालपणे अंतरात्मानेविपे अंतरनी जे अना
वेजावता (मूढता) तेने विमारीठे; अने जड चेतन ए वने निन्न ठे एवु
प्रगटुं तेनी दृष्टी तेज विवेकनी शक्ति ते साधि एटजे जुदा जुदा गुण
जाण्यो; अने जुदा जुदा जाणीने चेतन तथा जड तेनी दशा ठीक की
ठवी गुण श्रेणीने धरीने कृणोको कर्मनी निर्जरा करवा लाग्यो; ते करी

અનુનવ અન્યાસ કીયો, એટલે સત્ય પ્રત્યયમા પેતો, અને હૃદયનેવિપે હાં,
અને પોતાની શક્તિ ડલ્હટ કીરી એ કાર્ય થતા અતરાય કર્મ નાંધુ,
રૂપ પ્રકાશ પામ્યુ, એવો કોઈ ક્રમે ક્રમે કરી જ્ઞાનનો વિનાસ ઉત્પન્ન
ને અમારી વદનાઢે ॥ ૫૬ ॥

શિષ્ય પૂઢે ઢે કે સ્વામી, તમે જે જ્ઞાન વિલામ કહ્યો, તેતો તેવોજ ઢે,
તે પામ્યુ ઢૂલ્હન ઢે, તે ડપર ગુરુ પરમાર્થની શિક્ષા દિયે ઢે - અથ
હા કથન --

સવૈયા ડકતીસા -- જૈયા જગવાસી તૂ ડદાસી ઢઢંહે જગતસો, એક ઢ મર
પદેમ મેગે માનુરે આંર સકલપ વિકલપકે વિકાર તજિ ઢઢંહે એત
ગેર આનુરે, તેરો ઘટ સર તામે તુઢીઢે કમજ તાકોં તુઢી મધુકર ઢે ॥
રે, પ્રાપતિ ન ઢઢંહે કહુ એસો તૂ વિચારતુ ઢે સઢી ઢઢંહે પ્રાપતિ સરૂપયાઢી જાતુ ॥

અર્થ - અરે જીવ જગતવામી નાઈ તુ જગત કે ૦ જવ ડ્રમણા તેડુર
(શબ્દ સ્પર્શ, રૂપ, રસને ગય) એને આચારાગ સૂત્રના વચનથી જગત
તેથી ડદાસ થઈને, એક ઢ મહિના સૂરી અગમ વાગાએ મારો ડપેર
એટલે માન્ય કર એમા ઢ મહીના કહ્યા તે ડપલહણથી જાણવા, ડપેર
નથી, અને આર્તગેઢધ્યાનથી અજ્ઞાન ઢગામાં સકલ વિકલપ ઘણા ઢઢંહે,
આત્માનેવિપે વિકાર ડપજે ઢે, માટે તેના વિકારને તજીદે, અને એકાત ઢઢંહે
સી મનને એક ઢેકાણે પરિણામથી રાખ તારો ઘટ કે ૦ શરીર તેનેન તા
વો દેવ અને તેમા એક ડજ્જલ કમલ જોડયે તે કમલ તૂન ઢે અને તૂ
તા રૂપને નીપે મધુકર રૂપે થા, એમ કરવાથી તૂ સહસ્ર ઢન કમનમા વિનાસ
એ વિમલસ્ય ધ્યાન લગાથ્યુ એટલુ કાર્ય કરવાથી પોતાના સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ થઈ
તૂ ક્યારે પણ વિચારીશ નહી એવા પ્રાણાયામવઢે કમન રૂપ તુનગે ને
રૂપની પ્રાપ્તિ થજ, એજ રીતે ગુણજ્ઞાન સુત્રગે ॥ ૫૭ ॥

હવે જીવને અજીવ એક સરલા થઈ રહ્યાઢે, તે જુઢા જુઢા ॥ ૫૮ ॥

અથ વસ્તુ વ્યવસ્થા વર્ણન -

દોહરા - ચેતનરત અનત ગુણ, સહિત સુ આતમરામ યાત અતમિન
સર પુરુષને પરિણામ ॥ ૫૯ ॥

અર્થ - ચેતનાવત ઢે અને અનત ગુણસહિત જે પદાર્થ ઢ ન તા આતમ

जाणवो; अने जे एटलां लक्ष्णोथी मजेला नथी ते सर्व अपर पुजना परिणाम
जाणवा. ॥ ९० ॥

हवे एवी पिढान अनुभवविना न होय माटे अनुभवनी प्रशंसा कहेने:-

अथ अनुभव प्रशंसा:-

कवित्त ठंद:-जब चेतन सँजारि निज पौरुष, निरखै निज दृगसों निज मर्म;
व सुखरूप विमल अविनाशक, जानै जगत शिरोमनि धर्म; अनुर्जा करै शुद्ध
तनको, रमै सुजाउ व मै सब कर्म; इहि विधि सधै मुक्तिको मारग, अरु समीप
पार्वै शिव सर्म. ॥ ९१ ॥

अर्थ:-ए चेतन जे ठे, ते जारे पोतानुं पुरुष के० पराक्रम सँजारे, ने पठे पोतानी
एही करी पोतानुं मर्म जे चेतनपणुं ठे ते निरखे; त्यारे पोतानो धर्म के० स्वभाव सुख
रूप जे निर्मल पणुं, अविनाशी पणुं, जगत शिरोमणी पणुं, सहज स्वरूप तेने
जाणे. एज अनुभव एटले जे निःसंदेह यथार्थ ज्ञान ठे तेज चेतनने शुद्ध करेठे,
अने एज अनुभव जे ठे ते पोताना स्वभावमां रमे अने सर्व कर्मने दूर करे, एरीते
प्रनुभववडे मुक्ति मार्ग सिद्ध थायठे; अने शिवशर्म के० मोक्षनुं सुखते पामेठे॥

हवे ए अनुभवयकी चेतनविषे पोतानुं अस्तित्व साधीने परनुं नास्तित्व साधेठे:-

अथ अनुभव प्रशंसा:-

दोहरा:-वरनादिक रागादि जड, रूप हमारो नाहि; एक ब्रह्म नहि दूसरो, दीसे
प्रनुभव माहि. ॥ ९२ ॥

अर्थ:-आ शरीरमां जे वर्ण गंध रस स्पर्श राग वेपादिक पदार्थनेविषे मोह ठे
ते मारुं आत्मरूप नथी; अने अनुभवविषे पोतानुं एकज जाणपणानुं रूप अमे
जोइये ठइये. पण बीजुं रूप जोता नथी. ॥ ९२ ॥

हवे जीव अजीव एक हेत्तावगाही थया ते छुटा केम केहेवाय? ते उपर दृष्टांत
केहेने:- अथ वस्तु विचार:-

दोहरा:-खांमो कहिये कनकको, कनक म्यान संयोग; न्यारो निरखत म्यान
सों, लोह कहैं सब लोग. ॥ ९३ ॥

अर्थ:-जे सोनानी म्यानमां राखेली तजवार लोक जापामां सोनेरी केहे
वायठे, ते सोनेरीनो योगतो म्यान उपर ठे; जारे तरवारने सोनेरी म्यानमांथी
वार काहाडी जोइये त्यारे तरवार लोढानी जणाय, पण सोनेरी नही जणाय.
तेम अंतरात्मा मांहे जाणवो. ॥ ९३ ॥

કોતુક, સો જલિયે વરનાદિ પસારો, મોહસું નિન્ન જુદો જડસોં વિન, ટક દેશ્વનહારો ॥ ૯૯ ॥

અર્થ - આ ઘટમા અનાદિ કાલનો વિસ્તારવત ધ્રમરૂપ મહા અર્થે, ટકાઈ રહ્યો છે. તે અઘાડામા વીજો કોઈ શુદ્ધ સ્વરૂપ તો અને પુજ્જ ઇચ્છે જે છે તે અત્યંત મહોટો નૃત્ય કરી રહ્યો છે, એજ અવિવેકી જ્ઞા તે અજીવ પુજ્જ ઇચ્છે તેહિજ એકેડિયાદિકના લેવમા લેવાવી રવી વર્ણાદિકના પસારની સામગ્રી લેવાવી કોતુક દેશ્વડી રહ્યો છે વેકરૂપ જે છે તે મોહથી જે પુજ્જ જડ તેથી જૂદો છે તેહિજ વિનમૂર્તિ ચેતન રાજા છે તે તો હા નાટિકનો દેશ્વનારો છે ॥ ૯૯ ॥

હવે જે જીવ અને અજીવનુ એકતાપણુ મિથ્યા જ્ઞાનમા જાણે છે, તેતો થી નિન્ન નિન્ન રૂપ દેશ્વાય છે, તે કહે છે - અથ જ્ઞાન વિલાસ કથન -

સર્વેયા ઇકતીસા - જૈસે કરવત એક કાઠ વીચિ સ્વમ કારૈ જૈસે રાનહત। દૂધ જજકોં, તેસૈ જેદજ્ઞાન નિજ જેદક શક્તિસેતિ, નિન્ન નિન્ન કરૈ ચિદાનદ જ્ઞાન લાં, અવધિકોં ધ્યાવે મનપર્યેકી અવસ્થા પાવે, ઝમગિકે ધ્યાવે પરમાવધિકેવન પાહી જાતિ પૂરન સરૂપકોં ઝયોત ધરે, કરૈ પ્રતિવિવત પદારથ સકનકોં ॥ ૧૦૦ ॥

અર્થ - જેમ એક લાકડાને કરવતી વેહેરીને વે જાગ કરે છે ને જેમ દૂધને પાણી એકઠા હોય તેને જુદા જુદા કરી નાખે છે તેમ જેને જેદજ્ઞાન પ્રગટે તે પોતાની જેદક શક્તિવડે ચિદાનદ તથા પુજ્જ એકમેકે ય તેને જુદા જુદા કરે છે અને તેજ જેદજ્ઞાન પોતાના કૃપોપશમ ની અવધિને ધ્યાવે એટલે પોતાની અવધિ જ્ઞાનરૂપ પર્યાયને પામે, પછી તેહિજ જ્ઞાનથી વિશુદ્ધ થયેલું મનપર્યાય અવસ્થાને પામે, અને તેથી વિશુદ્ધ ધર્મ પામ વરિ સુરી પોંચે, એમ વધતે વધતે જેદજ્ઞાન થકી પોતાનું પૂર્ણ સરૂપ વડાવવા પારણ કરે, એટલે કેવલ અવસ્થા ધારે, અને સર્વ પદાર્થને પ્રતિવિવિત કરે ॥ ૧૦૦ ॥

હીની શ્રી સમયસાર નાટકનો વીજો અજીવદાર વાલાવગોય સહિત સમાપ્ત થયેલો -

શોહરા - યહ અજીવ અધિકારકો, પ્રગટ વશામ્યો મર્મ, અથ સુ જીવ જીવે વેક, કરતા કિરિયા કર્મ ॥ ૧૦૧ ॥

અર્થ - અજીવ દાર એરીતે સમજાવીને કહ્યો અને એનું રહસ્ય એ ને ક જીવે વેક, કરતા કિરિયા કર્મ ॥ ૧૦૧ ॥

અર્થ - અજીવ દાર એરીતે સમજાવીને કહ્યો અને એનું રહસ્ય એ ને ક જીવે વેક, કરતા કિરિયા કર્મ ॥ ૧૦૧ ॥

विषे कर्त्तास्मृक्रियानां विचार यने अजीवनविषे पण कर्त्तास्मृक्रियानां
 पर गुण कहेने ने शिष्य ज्ञानजेने ॥ १०१ ॥
 दवे कर्त्तापिणामा जीवनी मिथ्या दृष्टि ते ते जेदज्ञानथी बुटे. माटे जेदज्ञान
 ते माद्वान्म्य कहेने-अथ जेद ज्ञान माद्वान्म्य वर्तन-
 नर्वया इक्तीना:-प्रथम अज्ञानी जीव कहे मे मदीव एक. दूसरो न धार मे
 कर्त्ता कर्मको: अंतर विवेक आयां आपापर जेद पायो. जयो बोध गयो मिटी
 अग्न जर्मको; नार्म ठां दरवके गुण परजाय सब. नार्म दुख सख्यां मुख पूर
 परमको: कर्मको कर्तार मान्यो पुदगज पिम. आपु कर्तार जयो आत्म धर्म
 ॥ १०२ ॥ जाहि नर्म जीव वेदबुद्धिको विकार तर्ज. वेदत नरूप निज जेदत न
 मको; महा परचम मति मंमन अखंम रस. अनुर्ना अन्यास परकासत परम
 ने; ताही नर्म घटमें न रहे विपरीत जाय. जर्म तम नास जानु प्रगट धर्मको;
 सो दशा आर्व जव सायक कहावे तव, करता व्ह कैस कैस पुज्ज कर्मको: ॥ १०३ ॥
 अर्थ -प्रथमथी अज्ञानी जीव जे ठे. ते पोताना रूपनी चूजवडे एमज कहेने
 निरंतर कर्मनां कर्त्ता हुंज तुं, बीजो कोड नथी एरीने जीवनी अपेक्षा जर्मे
 र्मनां कर्त्ता वनेने. पठी जार घटमा विवेक प्राप्त थाय. ल्यारे निजरूपनां जेद न
 यज्यो एटले बोध थयो, अने ब्रम के० मिथ्यातनां खेज मटी गयो; ने ब्रम ना
 पना ठए इथना गुण पर्याय आत्मानेविषे नासवा लाग्या, कण कण अन्म
 वेद ते पर्याय कहीए अने पूर्णपुष्ट जे ठे तेनुं मुख दीतुं, तेणुं कर्गने
 र्त्ता पुज्जपिम मान्यो. अने पोते अकर्त्ता थयो अने आत्मिक यमे जे अन्म
 कता, तथा चेतनता स्यादिक सजावनो हुं पोते कर्त्ता नुं एम कहेने
 नो अकर्त्ता अने पोताना सजावनो कर्त्ता एम कहेने लाग्या. ॥ १०४ ॥
 जे प्रस्तावे जीव ठे, ते अणीतुं आरोहण करे, अग्रमन्त्र नर्म. वेदवेद
 र तजे, एटले बाह्यान्माने पोतापणे जाणवां ए विकार नर्म. वेदवेद
 बुडज वेदे, अने ब्रमनां जेद करे, वर्णी तीव्र नर्म. वेदवेद
 न करी अंते परमात्मानो प्रकाश करे, एम जे अन्म नर्म. वेदवेद
 री, एटले अहंबुद्धि वडे जे अकर्त्ता अने अन्म नर्म. वेदवेद
 नो ते रहे नही. ते उपर दृष्टान्त अन्म नर्म. वेदवेद
 पना प्रकाशवाथी तम जे अन्म नर्म. वेदवेद

मत्त दशा ज्यारे प्राप्त थाय, ल्यारे ते आत्मस्वभावनो साधक थयो, ते नो कर्ता केम थाय । अने पुद्गजरूपी कर्मने केवी रीते करे । एनो उपयोग नथी ॥ ३ ॥

हवे अहीं प्रथम आत्माने कर्मनो कर्ता मानीने पठी तेने अकर्ता ते ज्ञानना सामर्थ्य वढे बनेछे ते कहेंछे - अथ ज्ञानसामर्थ्यवर्णन -

सवैया इकतीसा - जगमें अनादिको अज्ञानी कहै मेरो कर्म, किरियाको प्रतिपाखी है, अतर सुमति नासी जोगसों नयो उदासी, ममता बिलस परजाय बुद्धि नाखी है, निरज सुजाउ जीनो अतुनीके रस जीनो, कीनो बल दृष्टि निहचमें राखी है, नरमकी दोरी तोरी धरमको नयो धोरी, परमसों जोरी करमको साखी है ॥ ४ ॥

अर्थ - ससारनेविषे जीव अनादिकालथी अज्ञानीज छे, ते कहेंछे के ने अशुभ कर्मनो कर्ता हुज हुं क्रियानो प्रतिपक्षी के० कर्मनी क्रियानो पक्ष नारो बु, पठी ज्यारे अंतरमां सुमतीनो नास थयो, अने मन वचन तथा काय ना योगथी उदास थयो, एटले ए योगने पररूप समज्यो, तथा ए योगनी मटी गई अने परजाय बुद्धि के० मन वचन अने कायाना योगनी जे बुद्धि तेनो दीरी, अने इयबुद्धि राखीने आत्मानो जे निर्जय स्वभाव छे, तेनुं ग्रहण कीनो अने ए मनावनो जे अतुन रस तेमा जीनो के० मग्न थई रह्यो अने सर्व जग हारमां प्रवृत्ति करी रह्योने, पण दृष्टिमां अज्ञा तो निश्चयमां राखी छे, एम कर्ता न मनी दोरी तोड़ी नाखी, एवु उग्रस्थपण सूकी दीनु, अने आत्मिक धर्म जे पानासो सगाव तेना धोरी के० धरनारो थयो, परम साये प्रीति जोड़ी, एटले सिद्धप्राप्ति प्रीति राखीने कर्मनो साखी थयो, एटले पुद्गलकर्मने करे तेनो साक्षी थया छे ॥ ४ ॥

निष्प पुत्रे छे रे, धेतन तथा अचेतन एकक्षेत्रमां रहेछे, अने कर्म कोने, त हो धेतनने कर्मनो अकर्ता केम मनाय ? गुरु कहेंछे के, ज्ञानशक्तिवद अकर्ता मनाय ते कहेंछे - अथ जेदज्ञानको सामर्थ्यपनो कथन -

सवैया इकतीसा - जसो जो दरब ताके तैस गुन परजाय, ताहुसों मिनत न भिजे न बाहु आनसों, जीव वस्तु धेतन करम जड जाति जेद, अमिन मिनत ज्यो निव्व हुने कानसों, एसां सुखिवेक जाके तिरदे प्रगट नया, ताका धमन ज्यो निमिर जग्यो जानसों, सोड जीव करमको करतासों दीने पें अकरता कह्यो छे ॥ ५ ॥

અર્થ:- જે જૈવું ઇચ્છ્ય હોય તેના તેવા ગુણપર્યાય હોય છે, તે તેજ ઇચ્છ્યસાથે મળે, પણ વીજા ઇચ્છ્યસાથે મળતા નથી; જેમ કોઈ સ્નિગ્ધગુણવાળે ધૃતાદિક ઇચ્છ્ય પોતાના પર્યાયથી સ્નિગ્ધ ગુણવાળા ઇચ્છ્યસાથે મળે, પણ રુદ્ધ ગુણવાળાસાથે મળે નહીં; તેમ એ જીવ વસ્તુ ચેતનજાતિ છે, અને કર્મ જે છે તે જડજાતિ છે, એવો જાતિજેદ છે. તેથી ચેતન તથા જડને અમિલનતા છે, પણ કોઈ શુક્તિ મિલાવ નથી. જેમ કેડના નાગની નીચે પશ્ચિમ પ્રદેશ નિતંવ છે, તે ઉપર રહેલા કા નસાથે કેમ મળે? એવો ગુણપર્યાયનો વિવેક જેના હૈયામાં પ્રગટ થયો, તેના હૈયામાં પૂર્વનો ઉપજેલો ભ્રમ નાશ પામ્યો, તે ઉપર દૃષ્ટાંત કેહે છે કે, જેમ સૂર્યનો ઉદય થવાથી અંધકાર નાસે, તેમ નાગ પામે; એવા વિવેકવાળો જીવ જે છે તે કર્મનો કર્તા તો દેવાય છે પણ શુદ્ધતા જે પોતપોતાના ઇચ્છ્યની ગુણ પરિણતિ તેના હવે જીવ અને પુજ્જના લક્ષણના જેદ દેવાડીને એજ વાત દઢ કરે:-

અથ જીવપુજ્જલક્ષણજેદકથન:-
ઉપાય ઉદ:-જીવ જ્ઞાનગુણસહિત, આપગુણ પરગુણ જ્ઞાયક; આપા પરગુણ તત્ત્વ, નાંહિ પુજ્જ સહિ લાયક; જીવરૂપ ચિદ્રૂપ, સહજ પુદગલ અચેત જડ; અમૂરતિ મૂરતીક પુદગલ અંતર વડ; જવલગ ન હોઈ અનુર્જા પ્રગટ, તવલ અપ્યામતિ જર્ત; કરતાર જીવ જડ કરમકો, સુબુધિ વિકાગક ભ્રમ નર્ત ॥ ૬ ॥
અર્થ:-જીવજે છે તે જ્ઞાનગુણસહિત છે, અને જેમ પોતાના ગુણનો ગ્રાહક છે પારકા ગુણનો પણ ગ્રાહક છે. અને એજ ગુણના જેદે કરીને પોતાને રને જર્ત કે છુટે; એવી કજા શક્તિ લાયક પુજ્જ ક્યારે પણ વની શકે તીવનું સ્વરૂપ ચિદ્રૂપ કે ચેતનારૂપ છે, અને પુજ્જતો સેહેજ નાવે અચેતના વંત હોય છે અને જડસ્વરૂપી કર્મનો કર્તા જીવ છે, તે ભ્રમવુદ્ધિ છે; પણ કાલનો ભ્રમ તે સુબુદ્ધિના વિકાશ થવાથી નાશ પામે. ॥ ૬ ॥
કર્મ અને ક્રિયા એ ત્રણે સ્વરૂપ કેહે:-અથ કર્તાકર્મક્રિયાસ્વરૂપકથન:- કરતા પરિનામી દરવ, કરમરૂપ પરિનામ; કિરિયા પરજેકી ફિરનિ, પ નામ. ॥ ૭ ॥
પાંતરને નજે તે પરિનામી કેહેવાય, એવું જે ઇચ્છ્ય, તે કર્તા કહિયે; રૂપાં

तर यावु ते परिणाम, अनेकर्मनु स्वरूप कहियें, अने पर्यायनुं क्रमे क्रमे
क्रिया कहिये ए रीते कर्त्ता कर्मने क्रिया एवा त्रण नाम ठे पण वस्तु

हवे कर्त्ता, कर्म, ने क्रिया ते केहेवामा नाम निन्न निन्न ठे पण वस्तु एवा
ते कहेवे - अथ कर्त्ताकर्मक्रियैकत्वकथन -

दोहरा - कर्त्ता कर्म क्रिया करै, क्रिया कर्म करतार, नाउ चेद बहु विधि
वस्तु एक निरधार ॥ ८ ॥

अर्थ - कर्त्ता त्वारे केहेवाय के ज्यारे क्रिया करे, अने क्रिया त्वारे केहेवाय
ज्यारे कर्म करे, एम नाम चेद जातजातनो पड्यो पण करवायी कर्त्ता
कर्म ने करवायी क्रिया ए त्रणे एकज वस्तु ठे ॥ ८ ॥

हो एक कर्म क्रियानो कर्त्ता एकज होयवे, ते स्थापन करेवे - अथ
कर्मक्रियाप्रतिस्थापना -

दोहरा - एक कर्म कर्तव्यता, करे न कर्त्ता दोय, दुया दरव सत्ता सुतो ए
नार क्यों होय ॥ ९ ॥

अर्थ - ए रात तो सुलीवे के, एक कर्मनी कर्तव्यता के० क्रिया ते एकज
पडे अने तेनो कर्त्ता पण एकज होयवे, पण वे कर्त्ता एकज क्रियाना करता
होय अनी चेतन इयसत्ता अने पुज्जइयसत्ता ते तो दुधा के० ने प्रारे
सुदी वे, ते माटे एक नाव एक कर्म केम बने ? ॥ ९ ॥

हो कर्त्ता कर्म ने क्रियानो विचार कहेवे अथ कर्त्ताकर्मक्रियाविचार -
संस्थापना - एक परिणामके न करता दरव दोय, दोय परिणाम ए
दव न धरतु है, एक करतृति दोइ दव क्यहों न करै, दोई करतृति एक दव न
रतु है, तीर पुदगन एक गेन अवगाही दोई, अपने अपने रूप साव न रतु
है, तह परिणामनिरो करता है पुदगन, चिदानंद चेतन सुनाव आगतु है।

अर्थ - एक परिणामना वे इय कर्त्ता न होय, अने एक इय ज ने त व
विणाम धारण करे नही, ए रीते वे इय मजीने एक करतृती र० क्रिया करता
ए नव करे तेमन एक इय वे क्रिया पण नहीन कर, ए व्यवस्था बनि ह
वा नदर कहत के, तीर अने पुदगन एकमेरु यई ग्या न नयी ए उन ए
के अदरही दया पण पान पानाना मनाययी साई टने नही नयी इतन व
ने जह वे ते उदरविणामनान कर्त्ता याय, अने चिदानंद चेतन न न चेतन
बनन आवे ॥ १० ॥

हवे सम्यक् अवस्थामां कर्मनो अकर्ता अने मिथ्यात्व अवस्थाने विषे कर्मनो कर्ता ठे एम कहेते:- अथ सम्यक् मिथ्या कथन:-

सर्वया इकतीसा:- महा द्दीव डुखको वसीव पर दर्वरूप, अंध कूप काहुपे निवारो नहि गयो है; ऐसो मिथ्या जाव लग्यो; जीवको अनादिहीको, याही अहं बुद्धि जिये नाना नांति जयो है; काहु सम काहुको मिथ्यात अंधकार नेट, मम ता ठेठेठि शुद्ध नाउ परिनयो है; तिनही विवेक धारि बंधको विलास मारि, आत्म सकतिमों जगत जीति जयो है. ॥ ११ ॥

अर्थ:- महादृष्ट अने डुखनो पटु आत्मइव्य ते परइव्य के० पुञ्जइव्य जेतुं रूप ठे, पिंम ठे, अने जेमां सत्य दृष्टि पोची शकती नथी, तेमाटे अंध रूप समान ठे; अने कोईथी निवारण नथी थतो, एवो मिथ्या जाव जे मिथ्यात्व मोह कर्म ते जीवने अनादि काल थकी लागेलुं ठे; एथी परइव्य तरफ जीवनी अहंबुद्धि लागी, तेथी जीव नाना प्रकारनो थयो. अने कोई समये यथाप्रवृत्तिकरणना वखते कोई जव्यजीवनो मिथ्यात अंधकार जेदायो, ते मिथ्यात्वग्रंथि जेदीने अने सर्व कार्यनेविषे जे अहंबुद्धिवहे रहेली ममता हती, तेने ठेदीने शुद्ध चिदानंद जावमांज परिणमी रह्यो, ते समये ते जव्यजीव जेदविज्ञान के० जड चे तननो विवेक धारण करीने अतिरक्ति, कपाय, योग तथा प्रमाद ए जे बंधनाहेतु हता, तेनो विलास ठोदीने आत्मशक्तिवहे एटले पोताना वीर्यबलवहे जगतने जीति जीयेते; जगतथी निराजो थाय ठे. ॥ ११ ॥

हवे जेम कर्मनो कर्ता आत्मा नथी तेम ए कर्म आत्माना करेजां नथी; अने कर्ता ने कर्म एक रूपज ठे ते केहेते:- अथ यथा कर्म तथा कर्ता एकरूपकथन:-

सर्वया इकतीसा:- शुद्ध जाव चेतन अशुद्ध जाव चेतन डहूको करतार जीव और नही मानोये; कर्मपिंमको विलास वर्न रस गंध फास, करता डहूको पुदगल पर मानोये; ताते वरनादि गुन ज्ञानावरनादि कर्म, नाना परकार पुञ्जरूप जानोये; समज विमल परिणाम जे जे चेतनके, ते ते सब अजख पुरुष यों वखानिये. १२

अर्थ:- चेतनानेविषे शुद्ध जाव तथा अशुद्ध जाव जे जाणवामां आवेते, ते तो परिणामरूप कर्म ठे; तेथी ते वनेनो कर्ता जीवज ठे बीजो कोई कर्ता मानवो नही. अने ज्ञानने ठांकुं दर्शनने ठांकुं इत्यादि कर्म पिंमनो विलास ठे; अने वर्ण गंध रस स्पर्शी इत्यादि जे कार्य अने कर्म ठे, ए वनेनो कर्ता पुदगलइव्यनेज प्रमाण राखिये; तेणो करीने वर्णादि के० वर्ण रस गंध स्पर्शी गुण ठे ते

अने ज्ञानावरण दर्शनावरण प्रमुख जे कर्म ठे ते सर्व नाना प्रकारना जाणवा, जेम कह्युं ठे के, जोगापयमिपयेसा के० जोगवडे प्रकृतिप्रवेक्षण ने तेनेविपे चेतनना समलपरिणाम के० अष्टाद परिणाम अने विम के० अष्ट परिणाम ए जे कर्मरूपक ठे ते ते सर्व अलक्ष पुरुरूप ठे, कर्मने एकज वखाणीए ॥ १२ ॥

हवे ए वातना रदस्यने मिथ्यादृष्टि जाणो नही, तेना उपर हस्तिनो

अथ मिथ्यादृष्टि वर्नन हस्तिको दृष्टात -

सर्वया इकतीसा - जैसै गजराज नाज घासके गरास करि, नवत ० निन्न रस लियो है, जैसै मतवारो नहि जानै सिखरनि स्वाद, छुगमें मग्न गऊ दूध पियो है, तैसै मिथ्यामति जीव ज्ञान रूपी है सदीव, पणो पाव, सों सहज सुन्न हियो है, चेतन अचेतन डूहूकों मिश्र पिम लखि, न विवेक कबु कियो है ॥ १३ ॥

अर्थ - जेम हाथीने अनाज साथे घास जेलवीने घास आपेठे ते हाथीनो स्वनाव एवोठे के, घासने अनाजनो छुदो स्वाद सेतो नथी कोई माणस मद्य पीने मतवारो थयो होयने तेने दहीने खांमधी रण जमवाने थापीये ने पुठीये के एनो स्वाद केवोठे तो ते केहेरी के दूध पीये तेवोठे पण तेने दारूनी छुममां छुदा स्वादनी खवर पडती नथी जीव मिथ्यामतिवालो थईने जोपण अनादि कालनो ज्ञानरूपी ठे एट्ठे तो पण पापकर्म अने पुन्यकर्ममा लीन थई रह्योठे, भाटे सहज थयोठे त्यारे चेतन अने अचेतन जे पुज्ज ते वेउने मिश्र के० एक पिने एकमेक मानेठे; पुज्जना जेलथी चेतनने पण पुज्जकर्मनो कर्ता मानेठे कदो विवेकनी नजरथी जोतो नथी ॥ १३ ॥

हवे जीवने कर्मनो कर्ता मानवो ए भ्रमवडे मनायठे, ते उपर -

अथ भ्रमस्वरूपकथनदृष्टात -

सर्वया इकतीसा - जैसै महाधूपकी तपतिमें तिसीयो मृग, जरमसों ल पीवनकों धायो है, जैसै अंधकारमांहि जेवरी निरखी नर, जरमसों नारी प मानि आयो है, थयने सुनाय जैसै सागर सुधिर सदा, पवन सनागनों रि अकुजायो है, तैसै जीव जडसों अव्यापक सहजरूप, जरमसों करमसों कहायो है ॥ १४ ॥

अर्थ.—जेम वैशाक ने जेवना घणा सख्त तापनी गरमीवडे मृग तरस्यो थईने
ग टुपाने जोई तेने जल नरेखुं तजाव मानी ते मिथ्या जलने पीवाने दोडेवे; त
जेम अंधारे पडेली दोरडीने जोईने कोई मनुष्य नरमवडे तेने साप जाणी मरी
जायवे; वली जेम समुद्रनो स्वभाव स्थिर ठे पण पवनना संजोग थकी उवजतो
खायवे, तेम जीव निश्चय थकी जोता जड वस्तुथी अव्यापक ठे, पण अनादि का
ननो सहज रूपी प्रम तेणे करीने ते जीवने कर्मनो कर्ता कहेवे. ॥ १४ ॥
हवे जे सम्यक् दृष्टि थाय ते सम्यक् स्वभावे करीने प्रम दूर करे; अने छ
ने छुदोज नाव जाणे, ते उपर राजहंसपद्मीनो दृष्टांत आपेवे. अथ सम्यक्
दिसनाववर्णन, राजहंसके दृष्टांत:—

सर्वथा इकतीसा.— जैसै राजहंसके वदनके सपरसत, देखिये प्रगट न्यारो ठी
र न्यारो नीर है, तैसै समकितीकी छुदृष्टिमें सहजरूप, न्यारो जीव न्यारो कर्म
न्यारोई शरीर है; जब छुद चेतनाको अनुर्जा अन्यासे तब, नासै आपु अचल न
जो उर सीरहै; पूरव करम उदै आइके दिखाई देहि, करता न होइ तिन्हको
मातगीर है ॥ १५ ॥

अर्थ.— जेम राजहंसनुं वदन के० सुखनी अंदरनी जीन, तेना अडकवाथी
ने पाणी एकमेक होय ते फाटीने छय छुडं ने पाणी छुडं थाय ठे; तेमज स
दृष्टिवडे सहजरूपे जीव ठे ते छुदोज जणाय ने कर्म पण छुडंज जणाय;
शरीर पण छुडंज जणाय; एटजे बाह्यात्मा, अंतरात्मा ने परमात्मा एत्रणे
जणाय. ज्यारे छुद चेतन अनुभवनो अन्यास करे त्यारे पोतेज देखाय.
कर्मनो बीजा कोई साथे जेल नथी. पूर्व संचित कर्म जे ठे ते निज स्थिति
ये अथवा उदीरण करी के० कर्म उदै आव्याथी देखाय; पण जीव कां
ने कर्ता नथी, पण ते कर्मना उदयनो तमातो छुएवे ॥ १५ ॥
शिय पूवे ठे के, हे स्वामी जीव तथा पुज्ज एकमेक थई रह्या ठे, त्यारे ते
नो छुदो छुदो स्वभाव केम जाणीये? त्यारे गुरु तेनो उत्तर आपतां पाणि
कनुं दृष्टांत आपेवे: अथ कर्तृत्व स्वभाव तमोदक तथा व्यंजनको दृष्टांत:

इकतीसा.— जैसै उसनोदकमें उदक सुजाठ सीरो, आगिकी उसनते
लखिये, जैसै स्वाद व्यंजनमें बीसत विविध रूप, लोनको तवाद्
ज्ञान चखिये; तैसै याहि पिंममें विभावता अज्ञानरूप, ज्ञानरूप जी

व नेद ज्ञानसो परखिये, जरमसो कर्मको करता है चिदानन्द, दरब ।
रताग जाव नखिये ॥ १६ ॥

अर्थ - जेम उप्पोदक के० उनु पाणी ते पाणीनो पोतानो सजाव तो
के० शीतलज ठे, पण तेनो स्पर्श करता गरम लागेते ते गरमी आगती ते
खादिष्ट व्यंजन के० शाकमा जात जातनो खाद होय ठे अने लोन के०
नो खारो खाद छुदोज जणाय ठे, ते जीन ज्ञानबडे जणाय ठे, तेम
विजावता जे कर्मनी साथे चेतननुं मलबु तेतो जेम में आ कीतुं एम
ज्ञानरूप ठे अने जीव ठे ते शुद्ध ज्ञानरूपी ठे, एनेतो शुद्ध जाणवो
ठे ए वात नेदज्ञान बडे जणाय ठे ए चिदानन्द जे ठे तेने कर्मनो कर्ता
ते ब्रमबने मनाय ठे । पण इव्यनो विचार करता एनो कर्ता जाव बने नहि
ए ज्ञाता जावज बने ए रहस्य ठे ॥ १६ ॥

हवे निश्चय प्रमाणबडे जे जेनो कर्ता ठे तेने छुदो वतावेते अथ कर्तृत्वविषय
दोहा - ज्ञानजाव ज्ञानी करै, अज्ञानी अज्ञान, दरब कर्म पुदाते
यह निहचै परवान ॥ १७ ॥

अर्थ - ज्ञानी होय तेतो ज्ञानजाव करे एटले जाणवारूपजे कार्य ठे ते
ठे, अने अज्ञानी होय ते हु कर्ता हु एम मानी अज्ञानजाव करेते, अ
कर्म ठे तेने पुज्जज करेते, निश्चेप्रमाणमा एवु स्पष्ट ठे ॥ १७ ॥

शिष्य पूछेते के हे स्वामी ज्ञानजाव ज्ञानी करे ए वात केहेतां ज्ञानना कर्ता
य ठेते, ते कया नयथी ठेते ? तेनो उत्तर गुरु आपेते - अथ व्यवहार कर्तृत्वविषय
दोहा - ज्ञानस्वरूपी आत्मा, करे ज्ञान नहि उर, दरब कर्म चेतन
ह विवहारी वार ॥ १८ ॥

अर्थ - आत्मा ज्ञानस्वरूपी ठे माटे ज्ञानने तो तेज करे, पण बीना नहि
ए निश्चय अने जे एम कहेते के, इव्यकर्मनो करता पण चेतन ठे तनो ब्रह्म
रमा कहेवाय ॥ १८ ॥

हवे शिष्य प्रश्न - कर्तृत्वकथन -

संवैया तेईसां - पुद्गल कर्म करै नहि जीव कहो तुम में समुजी नहि तेई
कान करे यहु रूप कहो अथ, को करता करनी कहु कैंसी, थापुनि थापुनि
जिउरे जड क्यों करि भोमन सगय ऐसी, शिष्य सदेह निवारन कारन बान
है एम है कहु जैसी ॥ १९ ॥

अर्थः—हवे गिण्य पूछे ठे के, जीवने निश्चयनयथी ज्ञाननो कर्ता कह्यो ने कर्मनो कर्ता कह्यो, तेनुं छुं काण्ण? हे गुरु पुज्ज ड्ययरूप कर्मने जीव करे नही एवी वात तमे कही, ते वात हूं यथार्थ समज्यो नही. ए पुज्जरूपी कर्मनो स्वचाव रे? इहां कर्ता तो उरावना नथी अने तेनी क्रिया केवी ठे ते कहो. वली पुज्ज कर्मनो कर्ता पुज्जनेज बनावोठो त्यारे कर्ता कर्म बने जड थया, ते पोतानी मेले जलुं टूटा थावुं केम वनीगके? ए मारा मनमां संदेह ठे. शिष्यना संदेह निवा वाने आ प्रश्ननो यथार्थ उत्तर गुरु हवे कहेठे:— ॥ ११९ ॥

अथ गुरु उत्तर कथनः—

दोहाः— पुदगल परिनामी दरव, सदा परिनमै सोय; याते पुदगल करमको, पुदगल कर्ता होय ॥ २० ॥

अर्थः— हे गिण्य, पुदगल जे ठे ते परिणामी ड्य ठे. कृण कृणमां तरेहवारानी जायठे तेमाटे सदा परिणामी रह्यो ठे ते युक्तिथी पुज्जलिक कर्मनो कर्ता पुज्जलिक थई शकेठे. ॥ २० ॥

अथ पुनः गिण्य प्रश्नः—

अडिल ठंड.—ज्ञानवंतको जोग निर्जरा हेतु है; अज्ञानीको जोग बंध फल देतु है; इह अचरजकी बात हिषे नहि आवही; वूँ कोऊ गिण्य गुरु समुजावही. ॥ २१ ॥

अर्थः—हवे गिण्य पूछेठे के, ज्ञानचाव ज्ञानी करे एवं कहेवाथी जोग निर्जरारूपी प्राय ठे ते केम? ज्ञानी जोग जोगवे ते कर्मनी निर्जरा करेठे, त्यारे तो ज्ञानीनो जोग निर्जरानो हेतु ठे अने अज्ञानी जे जोग जोगवे ते कर्म बंधन करेठे; त्यारे तो अज्ञानीनेज जोग बंध फलदाई कह्यो एतो अचरजनी बात ठे; केमके जोग जोगववा मां समान होय ने एकनो जोग निर्जरानो कारक अने बीजानो जोग बंधनो का क एम केम बने? अने ए वात हृदयमां वसती नथी. आहुं गिण्यनुं केहेहुं सां नजोने गुरु तेनो उत्तर कहेठे.— ॥ २१ ॥

अथ गुरु उत्तर कथनः—

सर्वया इकतीताः—दया दान पूजादिक विषय कपायादिक, दोहू कर्म जोग पै डूहूको एक खेतु है; ज्ञानी मूढ करम करत दीसे एकसे पै, परिनाम जेद न्यारो न्यारो फल देतु है; ज्ञानवंत करनी करै पै उदासीन रूप, समता न धरै ताते निर्जराको हेतु है; बहे करतूति मूढ करै पै मगन रूप, अंध नयो समता सो बंध फल लेतु है. ॥ २२ ॥

અર્થ - દયા પાનવી, દાન દેવુ, પૂજા પ્રમુખ કરવી, એક એવી રીતઠા
અને પાંચ ફિઝ્યોના વિષયનું સેવન કરવુ, કપાયનું સેવન કરવુ, એક એવી
મં છે, એ બંને કર્મનો સસારમા જોગ છે, પણ ક્ષેત્ર એક છે, તેથી બંને
છે અને જ્ઞાની પણ એ બે કર્મ કરે છે, તથા અજ્ઞાની પણ કરે છે, અને
રતાં તો જ્ઞાની અજ્ઞાની એક સરસાજ દેસાય છે, પણ એના પરિણામ
ઠા છે માટે એ કર્મનુ ફલ જુદો જુદો આપે છે જ્ઞાનવાન જે કર્મ ક્રિયા
ઉદાસીન રૂપ થઈને કરે છે, એટલે એની મેલે ઉદય આવેલુ કર્મ કોઈ
મતા ધરતો નથી, એ માટે નિર્જરાનો હેતુ છે અને એજ કર્મ ક્રિયા
પણ એ ક્રિયા કરવામા આનંદ રૂપ રહે છે, ને નિજાત્મ શુદ્ધિને વિસ્તી
એટલે અથ જોવો બની જાય છે, અને મમતા ધારણ કરે છે, તેથી વધ
યે છે, એજ માટે અજ્ઞાની અજ્ઞાનનો કરતા ઠરે છે ॥ ૧૧ ॥

હવે કુનારનું દૃષ્ટાંત આપીને મૂઢનુ કર્તાપણુ શિદ્ધ કરે -

અથ મૂઢ કર્તૃત્વ કથન કુલાલ દૃષ્ટાંત -

વૃણ્ય ઠદ - જ્યો માટીમહિ કલસ, હોનકી શક્તિ રહે ધ્રુવ, દમ વ્ર
કુલાલ વાહિજ નિમિત્ત હુવ, ત્યોં પુદગલ પરવાનુ, પુજ વરગના જેપ પરિ,
વરનાદિક સરૂપ વિચરત વિવિધ પરિ, વાહિજ નિમિત્ત વહિરાતમા,
જ્ઞાન મતિ, જગમાહિ અહરુત જાવસો, કરમ રૂપ વહે પરિનમતિ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ - જેમ કલસરૂપ કાર્ય થવામા માટી ડબ્બની શક્તિ ધ્રુવ કે ૦ નિશ્ચય
તે કાર્યનેવિષે તેને ફેરવવાનો દમ અને ચક્ર કે ૦ ચારુને ચીર ઉતારવાની
કુનાર એ સર્વ વાહ્ય નિમિત્ત થયા તેમ પરમાણુ પુજ્જલનો પુજ તે વધપણ
મ્મણવર્ગણનો જેપ ધરીને જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ, વેદનીય, મોહની
નામકર્મ ગોત્રકર્મ અતરાય એ સ્વરૂપે વિવિધ કે ૦ જાત જાતનો પુજ્જ
અહીં વહિરાતમા એટલે દેવ મનુષ્યાદિરૂપી વાહ્યાત્મા વાહ્યનિમિત્ત થઈને,
રૂપી અજ્ઞાન યદીને અહીં કારણ બન્યો, ત્યારે જગતમાં અહરકારનુદિતી
તેહિજ પુજ્જલસવ્ય કર્મરૂપ બનીને પરિણમ્યો છે ॥ ૧૩ ॥
હવે નિશ્ચે જીગ્નુ અકર્તાપણુ માનોને એના અનુજવમા રહેલુ તેનુ માહાત્મ્ય

અથ શુદ્ધાનુજવ માહાત્મ્ય કથન -

સંય્યા તેજ્ઞા - જે ન કરે નયપદ્ધિ ચિવાદ ધરે ન વિપાદ અનીક ન જા
ઉદવેગ તજ ઘટ અંતર, શીતલજાવ નિરતર રાખે, જે ન ગુની ગુન જદ વિ

आकुञ्जता मनकी सब नाखे; ते जगमें धरि आत्मध्यान अखंभित ज्ञानसुधारस चारखे
 अर्थः—जेम मिथ्याती लोक पोतपोताना नयनो पढ़ धरीने पोतपोतामां विवाद क
 रे तेम न करतां जे सहज आनंदमां रहेते; ने विवाद धरता नथी, अने जूतुं बोल
 नथी, अने झुट ध्यान धरता नथी एटले उदवेगनो त्याग करेते; अने हमेश
 पोताना हृदयनेविषे शीतल जाव राखेते, ने एवा शुद्ध आत्माना अनुभवमां मलेते.
 यी आत्मा गुणी ठे ने ज्ञानगुण ठे, एवो जेने जेद विचार रह्योज नथी, अने
 कल्प के० व्याकुञ्जताने मनमांथी काढी नाखे. एवा जे शुद्ध अनुभवी याय, तेज
 आत्मध्यान धरीने जगतनेविषे संपूर्ण केवल ज्ञानरूप अमृत रस तेने चाखेते. १४
 हवे निश्चय नय यकी अकर्त्तापणानी स्थापना अने व्यवहार नयवडे कर्त्ताप
 णानी स्थापना प्रमाण करीवतावे ठेः—अथ निश्चय व्यवहारनय प्रमाण स्थापनाः—
 सर्वया इकतीसा.—विवहार दृष्टिसो विलोकत बंध्योसो दीसे, निहचे निहार
 न बांध्यो यह किनही; एक पञ्च बंध्यो एक पञ्चसों अबंध सदा, दोउ पञ्च अपने
 प्रतादि धरे इनही; कोउ कहै समल विमल रूप कोउ कहै, चिदानंद तैसोई व
 णान्यो जैसो जिनही; बंध्यो मान खुब्यो माने डहुनको जेद जानै, सोई ज्ञानवंत
 जीव तत्व पायो तिनही. ॥ १५ ॥

अर्थः—चतुर्गतिरूप संनारमां भ्रमण करवानो आत्मानो व्यवहार जोइए तो
 आत्मा कर्त्ताज देखाय ने बंधमां पण जणाय, अने निश्चयनयवमे ज्ञाननोज क
 री अने ज्ञानस्वरूपी जोइये तो एज आत्मा कशामां बंधायलो नही जणाय; तेथी
 कजो व्यवहार पढ़ ग्रहीये तो आत्मा बंधमां ठे, ने एकलो निश्चयपढ़ ग्रही
 ये तो आत्मा सदा अबंध जणाय, एवा वने पढ़ अनादिकालना ग्रहण कीधा ठे.
 कोई व्यवहारनयवालो होय ते जीवने समज कहेते, ने कोई निश्चयनयवालो होय
 ते एने विमज कहेते पण जेणे जेबुं पोतानी बुद्धिथी चिदानंदने बखाण्यो तेवोज
 चिदानंदते. हवे जे सम्यक्दृष्टि होय तैतो आत्माने बंधायलो पण माने, अने
 अबंधपण माने, पण ए मानवामां डहुनयनो जेद जे जाणे तेज ज्ञानी केहेवाय,
 अने तेणेज जीव तत्वतुं स्वरूप उजख्यंते ॥ १५ ॥

हवे बेउ नयने ममान राखीने समकित गगंथी समरस जावमां रहे तेनी प्र
 गमा करेतेः—अथ समगती जाव प्रगंसा कथन.—

सर्वया इकतीसा.—प्रथम नियत नय दूजो विवहार नय, डहुकों फलावत अ
 नंत जेद फल है; ज्यों ज्यों नय फल त्यों त्यों मनके कजोल फल. चंचल सुजाय

f

g

h

i

j

k

l

m

ते तिन मद्य मांस चारव्यो है; तैसे एक वेदनी करमके जुगल पुत्र, एक पाप ए
पुण्य नांउ निन्न चारव्यो है; उहो माहिं दोरधूप दोउ कर्म बंधरूप, याते ज्ञान
न कोउ अजिजाख्यो है. ॥ ३७ ॥

अर्थः-- जेम कोई चंचालनी स्त्री जुगल पुत्र के० वे पुत्र जणो ने पठी एक ठो
ब्राह्मणने आपे, ने एक ठोकरो पोताना घरमां राखे, हवे जे ठोकरो ब्राह्मणना
॥ उठरे ते ब्राह्मण केहेवाय, ने ते मद्य मांसनो त्याग करे, जे चंचालना घरमां
ते चंचाल केहेवाय, ने ते मद्य मांस पण चाखे, ते रीते एक वेदनीय कर्मनां
त्र ठे, एक पाप ने बीजो पुण्य, एवां जुदा जुदा नाम कहांठे, पण बंनेनो
व एक ठे एटले वेउने विपे दोरधूप के० वेदवानी सत्ता ठे. एटले खेदसंताप
ली पापने पुण्य ए वेउ कर्म बंधरूप ठे, एटला वासते ज्ञानीजने ए वेउमांथी
नो पण अजिजाप कीयो नथी. ॥ ३७ ॥

हवे पाप तथा पुण्य ए वेउने समान कहा तेउपर शिष्य प्रश्न पूठेठेः--

अथ शिष्य प्रश्नः--

चोपाईः-- कोऊ शिष्य कहै गुरु पांही; पाप पुण्य दोऊ सम नांही; कारन रस
व फल न्यारे; एक अनिष्ट लगे डक प्यारे. ॥ ३८ ॥

अर्थ--कोई शिष्य गुरुनी पासे आबी कहे के, स्वामी पाप ने पुण्य ए वेने समान
॥ पण ते समान देखाता नथी केमके. ए वेना कारण रस स्वभाव तथा फ
तो जुदां जुदां ठे बली एमांथी एक प्रिय लागे ठे ने एक अप्रिय लागे ठे ॥ ३८ ॥
हवे शिष्य ए वेउनां कारण प्रमुख जुदा जुदा कहे ठे.-- अथ शिष्य कथन.--
सर्वथा इकतीमा -- संकिजेस परिणामनिसो पाप बंध होइ, विगुहसो पुन्य
हेतु जेद मानिये; पापके उदे असाता ताको है कटुक स्वाद, पुन्य उदे साता
रस जेद जानिये; पाप संकिजेस रूप पुन्यहिं विगुह रूप, उहूँको मुनाउ
त्र जेद यो बखानिये; पापसो कुगति होय पुन्यसो सुगति होय, एसो फल जे
परतष्ठ परवानिये. ॥ ४० ॥

अर्थः-- तीव्र कषायमय जे परिणामठे तेनुं नाम संक्लेश परिणाम. तेणे करी
पापनुं बंध पायठे; अने कषायनुं जे मंडपणुं तेने विगुह कहिये; तेवने पुन्य
बंध पाय; एवा हेतु एटले कारण जेद मानिये ठड्ये. अने पापना उदययी
जाता पाप ठे, तेनो स्वादतो कटुक होय ठे. ने पुन्यना उदयवदे जाता उपजे ठे
ते मिष्ट स्वाद होय ठे. एटले पाप ने पुन्य ए वेउने विपे रसजेद थयो; बली

પાપકર્મ ક્લેશ રૂપ છે, તીવ્ર કષાયરૂપ છે, અને પુણ્ય કર્મ વિશુદ્ધ રૂપ છે
 યરૂપ છે, એ બંને કર્મનો નિઝ નિઝ સ્વનાવ થયો, તે એજ ઉપરથી એક
 જેદ વચાણીયે ઠડયે, અને પાપથી કુગતિ કેળ નર્ક ગતી તિર્યંચ ગતી
 અને પુણ્યવ્રમે મનુષ્યગતિ દેવગતિ એવી સુગતિ થાય છે, એ રીતે પાપ
 નેવિપે ફળનો જેદ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી છે ॥ ૪૦ ॥

હવે શિષ્યના પ્રશ્નનો ગુરુ ઉત્તર કરે છે -- અથ ગુરુ ઉત્તર વચન થયું
 સર્વયા ઇકતીસા - પાપ વગર પુણ્ય વધ હૂઠ્ઠમે સુગતિ નાહિ કટુક મનુ
 દ પુગલકો પેશિયે, સફિલેસ વિશુદ્ધિ સહજ દોઝ કર્મ ચાનિ, કુગતિ
 ગ જાલમે વિગેશિયે, કારનાદિ જેદ તોહિ સૂક્ત મિથ્યાતમાહિ, એસા
 જ્ઞાન દૃષ્ટિમે ન લેશિયે, દોઝ મહા અપકૃપ દોઝ કર્મ વગર રૂપ, હૂઠ્ઠ
 મોપ મારગમે લેશિયે ॥ ૪૧ ॥

અર્થ - પાપનો પણ વગ થાય ને પુણ્યનો પણ વગ થાય છે ને
 લ્યા મુક્તિ ન હોય, એટલે વેગથી મુક્તિ નહીં તે માટે વેગ સમાન છે, અને
 રસમા પાપ છે ને મધુર રસમા પુણ્ય છે એ વેગ રસ પુદગલના છે તેથી પાપ
 માનજ છે વલી જે સક્લેશ સ્વનાવને લીધે પાપ છે, ને વિશુદ્ધ સ્વનાવથી
 પણ એ વેગ સ્વનાવ જે છે તે કર્મની ચાલ છે અને કુગતિ તથા સુગતિ તે પાપ
 ફળ છે, તે જેદવડે જગત જાલની વિગેષ તા છે, તેથી પાપ પુણ્ય
 અરે શિષ્ય તને જે પાપ પુણ્યના કારણાદિ જેદ તેણે કરીને પાપ પુણ્યનો
 વ કેળ દિવિધ જાગ સૂજે છે, તે તો મિથ્યામતિમા સૂજે છે, પણ જ્ઞાન દૃષ્ટિ
 તો તો એ દેતજાગ લેશો નહીં એ વેનેવિપે આત્માનુ અવલાકન નથી ત
 વેગ મહા અપકૃપ છે, અને એ વેગ કર્મ છે, તે વગરૂપ છે અને મોક્ષમાર્ગને
 એ વેગનો વિનાશ લેશીયે છે, તેથી એ વેગ સમાન છે ॥ ૪૧ ॥

હવે મોક્ષ માર્ગનેવિપે વેગનો વિનાશ લેતાવે છે - અથ મોક્ષ પદનિ રૂપ
 સર્વયા ઇકતીસા -- સીઝ તપ સજમ પ્રિરતિ દાન પૂજાદિક, અથવા ક્રમ
 કષાય ત્રિપ જોગ હૈ, કોઝ શુનરૂપ કોઝ અશુન સરૂપ મૂઝ, વનુક વિવ
 હવિધ કર્મ રોગ હૈ, એસી વગ પદ્ધતિ લેશાની વીતરાગ દેવ, આતમ ધારને
 લ્યાગ જોગ હૈ, જાજલ તરયા રાગ દોષકો હરયા મહા મોપકા કરયા હૈ
 ઠ ઉપયોગ હૈ ॥ ૪૨ ॥

અર્થ - વ્રત્તચર્ય તપ, પચેદિષ નિગ્રહ, સવર દાન પૂજાપ્રમુખ ક્રિયા એક

१ कारण कर्म ठे. अथवा पापना कारण असंयम कपाय अने विषय जो ठे. ए वेउमां कोई शुनरूप कार्य ठे. अने कोई अशुनरूप कार्य ठे; पण वस्तुनुं ए विचारता तो वेउए कर्म रोग ठे. एटले वेउ प्रकारनो कर्म रोग ठे; एवी वंधनी क्षति के० एक मंडी ते वीतराग ठेवे बखाणी; पण आत्मिक धर्ममां एटले आमानो स्वभाव जोतां कर्म क्रिया त्यागवा योग्य ठे: एवा पापपुण्यने हेय कहेनार, अने जयजल ने तरनार, राग बेपने हरनार तथा महा मोक्षनो करनार एक शुद्ध उपयोग उपदेश ठे. ॥ ४२ ॥

हवे अर्था सर्वयामां शिष्य प्रश्न करेठे. ने अर्था सर्वयामा गुरु तेनो उत्तर लेठे:—अथ शिष्य प्रश्न गुरु उत्तर कथन:—

सर्वया इकतीसा—शिष्य कहै स्वामी तुम करनी शुन अशुन, कीनी है निषिद्ध रे संतो मनमांहि है; मोपके मर्धया ज्ञाता वेसविरती मुनीस, तिन्हूकी अवस्था ने निरावलंब नाहि है; कहै गुरु कर्मको न्यास अनुनां अन्यास ऐसो अवलंब उ हहीको उनमाहि है; निरुपायि आत्म समाधि सोइ शिवरूप, और दौर धूप पु गज पगठाहि है. ॥ ४३ ॥

अर्थ—शिष्य पूछेठे हे स्वामी, तमे तो मोक्ष मार्गमां शुनने अशुन करणी वेउ ने निषेध कीयो, तेनो मारा मनमां संदेह पड़ेठे; केमके मोक्षमार्गना साधक ज्ञा ने देश विरती पंचम गुण स्थान वार्त्ति यया अने मुनीश के० पष्ट सप्तम गुणस्था वार्त्ति सर्व विरती यया, तेमनी अवस्था तो निरावलंबनथी एटलेपोतपोतानी १६ क्रियाना आलंब ने लेईने देश विरती सर्व विरती केवायठे, त्वारे करणी निषिद्ध म थई? हवे गुरु कहेठे:—जेवो अक्षरनो न्यास मांमथो तेवो श्रुत ज्ञाननुं आलंब होय तेम शुन कर्मनो न्यास तेतो जोवामां ठे पण ते अनुभवनोज अन्यासठे ते प्रनुभव अन्यासरूप आलंबन ते तो ज्ञातानुं ज्ञाता पासज ठे, अने तेमां निरुपाय के० रागबेप कपाय इहादिकविना आत्मानो जे समाधीठे, एटले जे पर रूपने बेपे निरुपयोगीपणे रहेंनुं तेज शिवरूप, के० मोक्षरूपठे अने जे दौरधूप के० खेद मतापजेठे ते तो पुज्जनी परिठांही के० ठांयाठे ॥ ४३ ॥

हवे एज शुन क्रियाविपे वंध अने एज शुन क्रियाविपे मोक्ष ए वेउ स्वरूप कही बतावेठे:—अथ वंध मोक्ष स्वरूप कथन—

सर्वया तेईसा—मोठसरूप सदा चिनमूरति वंधमई करतूति कही है; जावतकाल धर्से जह चेतन, तावत सो रसररीति गही है; आत्मको अनुनां जवलो तवलो शिव

रूप दसा निवही है, अथ जयो करनी जब गनत, बंधविया तव
 अर्थ - चिन्मूर्ति के० चिदानंद ठे ते तो सदा मोक्ष स्वरूप ठे,
 किया तेतो सदा वधमय ठे यावत काल के० जेटला कान सुरी पतन
 तावतकाल के० तेटला काल सुरी तेज रसरतीति ग्रहण कीधी ठे, ए
 रहे ठे, एटले ज्यासुधी आत्मानो अनुभव रहे त्या सुरी गुन
 दशा निवही एटले मोक्ष स्वरूपमा रहे, अग्रमतता केहेवाय, अने पाता
 अग्र ययो थको ज्यारे करणीनोज रस ठराये त्यारे तो वधनाज

हवे मोक्षप्राप्तिनु कारण कहे ठे - अथ मोक्ष मार्ग निरूपण -
 सोरठा - अतर दृष्टि लखाव, अरु स्वरूपको आचरण, ए
 शिवकारन एई सदा ॥ ४५ ॥

अर्थ - बाह्य दृष्टि ठामीने अतर दृष्टि आपीने अलक्ष्मो जापकरवा
 स्वरूपनु आचरण करवु, एटले ज्ञान दर्शन चारित्र्यने आचरिये, तेथकी
 जागमिस् थाय, सदाकालनेविषे एज मोक्षनु कारण ठे ॥ ४५ ॥

हवे बाह्य दृष्टिवहे वध पक्षति थाय ते कहे ठे - अथ वध मार्ग
 सोरठा - करम गुनागुन दोष, पुज्या पिम विजाव मज; इनतो
 इ. नांही केवल पाइए ॥ ४६ ॥

अर्थ - गुनकर्म ते पुन्य ने अगुन कर्म ते पाप ए वेउ कर्म ठे
 अने रिनाय जे राग द्वेषादिक मजरूप ठे ए वेउनेविषे दृष्टि रहेवापी मुक्ति
 नही, अने केवलज्ञाननु पद पामीये नही ॥ ४६ ॥

ए रात उपर शिष्य प्रश्न करे ठे ने तेनो उत्तर गुरु दिये ठे -

अथ शिष्य प्रश्न गुरु उत्तर कथन -

सर्वथा इकतीमा - कोउ शिष्य कहं स्वामी अगुन किया अगुन, गुन
 अगुन तुम ऐसी क्यों न बरनी? गुरु कहं जबजों कियाको परिणाम रहं,
 ल उपयोग योग धरनी, थिरता न आवं तोजों अगुन अनुना न हाज,
 किया मोष पयफी कतरनी, वधकी करैया दोऊ डूहमें न जनी हाज
 विचारमें निषिद्ध कीनी रगनी ॥ ४७ ॥

अर्थ - कोई शिष्य पूछे ठे के हे स्वामी, तमे एवु
 न किया जे हिमादिक ते अगुन ठे अने गुन किया जे दया
 न्याये गुरु उत्तर आपेठे के अहो शिष्य, ज्यासुधी कियाना परिणाम रहं

री उपयोगनी धरती के० क्षेत्री एटले उपयोगवंत आत्मा चंचल रहे ठे. ज्यांहुं क्रियामां उपयोग रहे त्यांहुयी आत्मानी स्थिरता थाय नही. अने आत्मानो अचल होय नही. ए उपरयी ए पुण्य पापनी वेव क्रिया ठे ते मोक्षमार्ग कतरणी समान ठे. वंचनी करनारठे एयी वेव क्रियामां एक पण नजी नयी. मुक्तिमार्गनो वायक विचारे त्यां वेव क्रिया निषिद्ध कीयी ठे ॥ ४३ ॥

मात्र ज्ञान मोक्षनो मार्ग ठे ते कहे ठे:-अथ ज्ञान मोक्ष मार्ग यद् कथन:- तवैया इकनीता:- मुक्तिके नाथकको वायक करम तव. आत्मा अनादिको कर्ममांहि बुझ्यो है: एते परि कहै जो कि पाप बुरो पुण्य नजो. तोइ महा मोक्षमार्गनो बुझ्यो है: नम्यक् सुजाव जिपे हियेमें प्रगट्यो ज्ञान. उरय मंगि चर्यो काहूपे न तक्योहै: आरतीतो उज्जल बनारती कहत आपु. कारन रूप वदेके कारजको बुझ्यो है ॥ ४४ ॥

अर्थ:- जे आत्मा मुक्तिको साधक ठे, तेने सर्व कर्म वायक ठे; एयीज अनादि ज्ञानो आत्मा कर्ममां बुझ्यो एटले द्वाइ रह्यो ठे; एम ठतां पण जो कोई एहुं कहे, पाप कर्म नगारं ठे, ने पुण्य कर्म ताहं ठे. तेने महा मूढ जाणवो; ने ते मोक्ष मार्गयी बुझ्यो ठे, एम जाणवुं. एवामां कोइने नवल परिपाक थकी तम्यक् सुजाव प्राप्ति थड तेवारे हीयामां ज्ञान प्रगट्युं तो ते उर्व दशा तरफ उमंगे करिने लव्यो. पण कोई कर्मयी रोकयो रह्यो नही. ते आरीतानी पते उज्जल धरिने ज्ञानोपयोगी पणे कारण सुखी धरिने पोताना मुक्तिरूप कार्यने पोतेज दुके ठे वुं बनारती ज्ञान कहे ठे ॥ ४५ ॥

हवे ज्ञाननो तथा कर्मनो विवरो बतावेठे:- अथ ज्ञान तथा कर्म विवग्न:- तवैया इकनीता:- जोजो अष्ट कर्मको विनास नाही सगवया. तोजो अंत ज्ञाननामें धाग दोई बरनी: एक ज्ञानधाग एक सुजाचुन कर्मधारा. सुहूकी प्र ति न्यागी न्यारी न्यागी धरनी: ग्यान धाग मोक्षरूप मोक्षकी कर्न हाग. दोइकी कर्न हाग जी समुझ तगनी: इननो विगोप जु कर्मधाग वंचक्य, पगयीन नकनि वेविय वंच कगनी. ॥ ४६ ॥

अर्थ:- ज्यां सुयी आठ कर्मनो तवैया विनास यनो नयी एटलासुयी मुक्ति न होय त्यांसुयी अंतगत्मा थकी वे धाग वहेठे; नेमां एक ज्ञाननी धागने बीजी सुजाचुन कर्मनी धाग. ए वंचनी प्ररुनी जुडी जुडी ठे, अने धरनी के० क्षेत्र ते जाण दुई दुई ठे. एमां एटजुं विगोप ठे के जे कर्मधाग ठे ते वंचक्य ठे; अने ज

रण जे छुंन क्रियाते तेथी ते ज्ञानी निज रहे, ममतान धरे, अने आत्मानुंज स्व
र ग्रही अत्माना अनुजवना आरंभना रस्तुं कौतुक करे ठे. ॥ ७१ ॥

इति श्री नाटक समयमारको पुन्य पाप एकत्री कथन चतुर्थे द्वार संपूर्णः

दोहरा—पुन्य पापकी एकता. वरनी अगम अनूप; अथ आश्रव अधिकार
हु. कहां अथात्म रूप. ॥ ७२ ॥

अर्थ—पाप पुण्यनी एकता तो अगम ठे अने अनुपम ठे तेनुं वर्णन कीयुं. हवे
इक आश्रवनो अधिकारते ते कहुंयुं अने अथात्मनुं स्वरूप कहुंयुं ॥ ७२ ॥

आश्रव सुजटनोनाशकरनारज्ञानसुजटनेनमस्कारकरेठे—अथज्ञान वज्र वर्णनः—
मवैया इकतीनाः—जे जे जगवासी जीव थावर जंगम रूप. ते ते निज वन क
राखे वज्र तोरिके; महा अजिमाणी ऐसो आश्रव अगाध जोधो रोपि रनयंज वा
नयो मूठ मोरिके; आयो तिहि थानक अचानक परमधाम, ज्ञान नाम सुजट
वायो वज्र फोरिके; आश्रव पठायो रनयंज तोरि मायो ताहि, निरखी बनारमी
मत कर जोरिके. ॥ ७३ ॥

अर्थ—जे जे थावर जंगमरूप जगतवासी जीव ठे, तेना सहजवज्र ने तोडीने ते
जीवोने आश्रव जोधाए पोताने वस करी राख्याते एवुं महा अजिमाणी जगतमां
आश्रवरूपी अगाध जोधो रहेते, ते रणयंज रोपीने मूठमरोडीने वादो थयो ठे
एम कहेंते के. जगतमां मने जीने एवो कोऽ नयी. ते स्थले अचानक पन्न
म के० अती तेजस्वी ज्ञान नामनो सुजट उपजा आश्रव जोधानो अचानक
। सवायोवज्र फोरवीने लडवा ने आच्यो तेणे आश्रव सुजटने पठाइयो अने
ते रणयंज तोडी नाख्यो एवा ज्ञान सुजटने निरखीने बनारमी दान अने
मस्कार करेते ॥ ७३ ॥

हवे इथरूपी आश्रव अने जावरूपी आश्रवना लक्षण अर्थः—
ज्ञाननुं लक्षण पण कहेंते—अथ ६विध आश्रव लक्षण नयाज्ञान प्रमाण
मवैया तेस्ताः—द्वित आश्रव सो कहिये जहिं पुन्य पाप अने नाराज
वेत आश्रव सो कहिए जहिं राग विरोध विमोह विह्वल
हेये जहिं द्वित नावित आश्रव नास; ज्ञानकला अने ज्ञान
बाहिर आर न नास ॥ ७४ ॥

अर्थ—जाहां पुन्य इथ ठे ते जीवना अने अज्ञान आश्रव पण अने ज्ञान

દ્વિત આશ્રવ જાણીયે. અને જાંઠાં દ્વિત આશ્રવના પ્રસંગ થકી -
 ગદ્યે વિમોહનો વિકાશ થાય ત્યાં નાવિત આશ્રવ કહીયે, અને જ્યાં
 સમ્યક્ પદ્ધતિ કે ૦ સમ્યક્ સ્વરૂપ કહીયે તાંહાં તેને દ્વિત આશ્રવ અને
 આશ્રવનો નાશ થાય, એટલે સમ્યક્ પદ્ધતિને વિષે જ્ઞાન કલા પ્રગટે તેથી -
 વાશ્રવમા બાહિર દ્વિઆશ્રવમાં બીજૂં જાણે નહીં, સમ્યક્જ્ઞ દીગમાં આવે ॥ ૫૪ ॥

હવે સમ્યક્ સ્વરૂપનો ધણી જે જ્ઞાતા તેનું લક્ષણ કહેવું અથ જ્ઞાતા લક્ષણ
 ચોપાઈ ઉંદ --જો દરવાશ્રવરૂપ ન હોઈ, જહ નાવાશ્રવ નાવ ન કોઈ,
 દશા જ્ઞાનમય લહીયે, સો જ્ઞાતા નિરાશ્રવ કહીયે ॥ ૫૫ ॥

અર્થ --જે દ્વિઆશ્રવના સ્વરૂપમાં હોય નહીં, અને જાંઠાં નાવાશ્રવનું પણ જ્ઞાન
 કોઈ નથી, અને જેની દશા જ્ઞાનમય હોય, તેજ જીવ જ્ઞાની અને આશ્રવરહિત કહીયે
 હવે જ્ઞાતાની સમર્થાઈથી નિરાશ્રવપણું દેખાડે છે -- અથ જ્ઞાતાકો સમર્થપણો વર્ણન -

સર્વયા ઇક્તીસા -જે તે મન ગોચર પ્રગટ બુદ્ધિ પૂરવક, તિન પરિણામની મમતા
 હરતુ હૈ, મનસા અગોચર અબુદ્ધિ પૂરવક નાવ, તિન્હિકે વિનાસવેકો વચમ પરતુ
 હૈ, યાહિ નાંતિ પરપરિનતિકો પતન કરે, મોઝકો જતન કરે જૌજલ તરતુ હૈ, જે
 સ જ્ઞાનવત તે નિરાશ્રવ કહાવે સદા, જિન્હકો સુજસ સુ વિચક્ષણ કરતુ હૈ ॥ ૫૬ ॥

અર્થ --જેટલા પરિણામ પ્રગટ મનગોચર છે, એટલા જિન પરિણામનું મનમાં
 સનારે છે જાણે છે, અને બુદ્ધિપૂર્વક કે ૦ પોતાની અહ બુદ્ધિવડે જે અશુદ્ધ પરિણા
 મ વપજે છે, તે પરિણામની મમતા ઠામે છે, અને જે નાવ મનથી અગોચર કે ૦ જનું
 સ્વરૂપ મનવડે દેખાય નહીં, અને અબુદ્ધિ પૂર્વક કે ૦ જેને બુદ્ધિનો પ્રચાર લાગે ન
 હો, એવા અનાગત કાલના જે અશુદ્ધ પરિણામ, તેનો વિનાશ કરવાને વચમ કો
 તે ॥ ૫૬ ॥

અર્થ:- જેમ મતિમંદ કે ૦ અજ્ઞાની જન જગતમાં સ્વંદ કે ૦ મરજી મુજબ તિં, તેમ પંક્તિ પણ સદા તેવીરીતે વર્તે, તે આવીરીતે ચલ ચિત્તવાલા રહે, પ્રસંજત વેન કે ૦ વિચારવિના વચન વોલે, અને શરીર સ્નેહને પ્રવર્તીવે, અને પ્રજ્ઞાનીની માફક જોગતંયોગ રાખે, પરિગ્રહનો સંગ્રહ કરે, અને જ્ઞાન અવસ્થામાં મોહવિલાસ એવોજ કરે, એ રીતે અજ્ઞાનીની અને જ્ઞાનીની એક સરખી રીતિ જોઈને શેષ આચાર્યને પૂછે કે, એને સમ્યક્વંત નિરાશ્રવ કેમ કહિયે ? ॥ ૫૭ ॥

હવે એ પ્રશ્નનું ઉત્તર ગુરુ આપેઃ-અથ ગુરુ ઉત્તર કથન:-

સર્વેયા ઇકતીસા:-પૂરવ અવસ્થા જે કરમબંધ કીને અવ, તેઈ ઉઘે આઈ નાના નાં તિ રસ ઢેત હૈ; કેઈ જીન શાતા કેઈ અજીન અસાતારૂપ, હુદુસોં ન રાગ ન વિરોધ સમ ચેત હૈ, યથાયોગ ક્રિયા કરે ફલકી ન ડગા ધરે, જીવન મુગતિકો વિરુદ્ધ ગહિલેત હૈ, યાતે જ્ઞાનવંતકો ન આશ્રવ કહત કોઝ, મુદ્દતાસોં ન્યારે નયે મુદ્દતા સમેત હૈ. ૫૮

અર્થ:-પૂર્વકાલમાં અજ્ઞાનઅવસ્થાનેવિષે જે જે કર્મબંધ કીધેલાં હોય તેજ કર્મો વર્તમાનકાલમાં ઉદય આવીને નાના પ્રકારનો રસ આપેઢે. તેમાં કેટલા એક જીનકર્મ તે શાતારૂપ ઢે, અને કેટલાએક અજીન કર્મ અજાતારૂપ ઢે; એવા વેડ જાતના કર્મનેવિષેજ્ઞાનીને રાગ અને વિરોધ નથી, એથી જ્ઞાની સમચિત્ત ઢે. અને યથાયોગ્ય કે ૦ ઉદયમાફક ક્રિયા કરે, પણ ફલની ડગા રાખે નહી. ને જીવતા જ મુક્ત થયાઢે; તેથી જીવન્મુક્તિનો વિરુદ્ધ ધારેઢે. એ રીતે જ્ઞાનવત મનુષ્યને કોઈ આશ્રવ કેહેતુ નથી. તે મૂદ્દતાથી ન્યારો થયો અને મુદ્દતા સમેત ઢે ॥ ૫૮ ॥

હવે રાગ દેપ મોહ અને જ્ઞાનના લક્ષણ કહેઢે.-અથ રાગ દેપ મોહજ્ઞાન લક્ષણ:-

દોહરા:- જો હિતજાવ સુ રાગ હૈ, અનહિતજાવ વિરોધ; બ્રામકજાવ વિ મોહ હૈ, નિર્મલજાવ સુ વોધ ॥ ૫૯ ॥

અર્થ:-જે હિતજાવ ઢે તે રાગ ઢે, અને અનહિતજાવ તે વિરોધ ઢે; અને બ્રામ કજાવ ઢે તેને વિમોહ કહિયે, અને નિર્મલજાવ તે વોધ એટલે જ્ઞાન કહિયે ॥ ૫૯ ॥

હવે રાગ દેપનું સ્વરૂપ કહેઢે.- અથ રાગ દેપ કથન:-

દોહા:-રાગ વિરોધ વિમોહ મજ, એઈ આશ્રવ મૂલ; એઈ કર્મ વઢાડકે, કૌં ધરમકી જૂલ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ:-રાગ દેપ ને વિમોહ જે ઢે તે આત્માને મજ ઢે, અને એજ દોષ આશ્રવના મૂલ ઢે. અને એજ રાગદેપ અને મોહ ઢે તે કરમને વધારીને ધરમને જુઝાવી દિખે ૬૦

હવે જ્ઞાતાને નિગશ્રવ કહેઢે:- અથ જ્ઞાતાનિગશ્રવ કથન:-

दोहा -- जहा न रागादिक दसा, सो सम्यक परिणाम, यात ॥
हो निराश्रव नाम ॥ ६१ ॥

अर्थ -- जहा राग द्वेष मोहनी दशा न मले तेने सम्यक परिणाम कहिहो,
उपरयी सम्यकवत पुरुषने निराश्रवी नाम आप्यु ॥ ६१ ॥

हवे ज्ञाता जे ठे ते निराश्रवपणामा विलास करेठे -- अथ ज्ञाता
सर्वैया इकतीसा -- जे कोई निकट नव्य रासी जगवासी जीव, मिथ्या
ज्ञान जाव परिनये है, जिन्हकी सुदिष्टिमे न राग दोष मोह कहू, विमन
कनिमे तीनो जीति लये है, तजि परमाद घट सोधि जे निरोधि जांग, शुद्ध
गकी दशामें मिलिगये हे, तेई बध पद्धति विमारि पर सग मारि आपुमें
वहैके आपरूप जये है ॥ ६२ ॥

अर्थ -- जे कोई नव्य रासीमा जगतवासी जीव ठे, ते नव्यत्व परिपाकने
निकट के पाससे थया, ने मिथ्यामतिने जेदीने पोतानु स्वरूप जे ज्ञान जाव
नेविपे परिणामी रहेठे, जेनी ज्ञानरूपी दृष्टिमा राग द्वेषने मोह कई पामिबे
ही, अने निर्मल निज स्वभावनी विलोकतामा राग द्वेषने मोह एत्रणेने जीतीनी
धाठे, अने पाचे प्रमाद तजी पोताना शरीरने साधीने मन वचन अने काने
शेजेशीकरणमा निरोध करीने शुद्ध उपयोग दशा जे केवज दशा तेनेविपे मने
गया तेवा ज्ञानी बचनो मार्ग विमारी अने परवस्तुनो सग ठोडीने आत्मानेने
मगन थई आपरूपे थया ॥ ६२ ॥

शिष्य पूछेठे के, एम ज्ञातानेविपे निराश्रवपणु थजे तो आयुष्यपर्यंत ज्ञाता निरा
श्रवी थजे गुरु उत्तर आपेठे के, ज्ञातापणु तो उपशमनावने क्योपशम जा
बडे चवज ठे ते कहेठे -- अथ उपशमी क्योपशमी व्यवस्था कयन -

सर्वैया इकतीसा -- जेते जीव पमित खयोपशमी उपशमी, तिन्हकी धन्यता
ज्या बुहारकी समासी है, विन आगमाहि विन पानिमाहि तैसे एउ, विनने मि
ध्यात विनु ज्ञान कजा नासी है, जोलो ज्ञान रहै तोलो सिधिन चरन म
जेमे कीजेनगकी सगति गति नासी है, आवत मिध्यात तब नानारूप वर को
जो उकीने नागकी प्रकृति परगासी है ॥ ६३ ॥

अर्थ -- मिथ्यात्वनी गावजेद कीया पठा जे मिथ्यात्वनो अश उदय आवेठे
जेनो स्वपीजाय अने मिथ्यातपुज उपशम्यो रहे ते जीव क्योपशमी कहिहो
अने जेने अतर मुहूर्तजगी उपशम्योज रहे तेने उपशमी कहिहो एसा वचन

તે જે જીવ પંક્તિ છે તેની અવસ્થા તે હુદારની સાણસી સમાન છે; જેમ સાણમી ઘડીમાં લોહને ગ્રહણ કરી આગમાં હોય છે, ને ઘડીમાં તેહજ સાણસી લોહવંદને ઠંડો કરવા સારુ પાણીનેવિપે હોય છે; તેમ એ કૃપોપગમી અને ઉપગમી જીવ કૃણ એકમાં મિથ્યાત્ત નાવમાં આવે ને કૃણનેવિપે જ્ઞાનકલાના પ્રકાશમાં રહે છે. એવી અવસ્થાનેવિપે જાંઠાંસુધી જ્ઞાનકલા રહે છે તાંસુધી ચારિત્ર મોહનીની પચીસ પ્રકૃતિ ગિથિલ કે ૦ ઢીલી થઈ રહે છે; જેમ મંત્રની જડીએ કરીને સર્પની શક્તિ ગનિ ગિથિલ થઈ જાય છે. તેમ એ પણ જાણવું; હવે એ જીવને ફરી મિથ્યાત્ત ઉદય આવે છે ત્યારે તો નાના પ્રકારના કર્મવંધ કરે છે; જેમ નાગની ઝકોળની કરવાથી નાગની પોતાની પ્રકૃતિ ફરીથી પ્રગટે તે રીતે જાણવું. ॥ ૬૩ ॥

હવે જ્ઞાનના શુદ્ધપણાની પ્રશંસા કહે છે:—અથ શુદ્ધનય પ્રશંસા:—

દોહા.—યહ નિચોર યા ગ્રંથકો, કહૈ પરમ રસ પોપં, તજૈ શુદ્ધનય વંધ હૈ, ગહૈ શુદ્ધનય મોપ ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:—આ સમયસારગ્રંથનું રહસ્ય એજ છે અને એજ ઉત્કૃષ્ટ રસનો પોપકહે કે જે શુદ્ધતાની નયરીતી ઠાંતી તો વંધ છે અને શુદ્ધતાની નયરીતિ ગ્રહી તો મોહ છે ૬૪ હવે વે નયનેવિપે જીવનો વિલાસ કહી વતાવે છે:—અથ જીવ વિલાસ વર્નન:— સર્વેયા ઇક્તીસા— કરમકે ચક્રમે ફિરત જગવાસી જીવ, વહે રહ્યો વહિર મુલ્ય વ્યાપત વિપમતા; અંતર મુમતિ આઈ વિમલ વડાઈ પાઈ, પુજનસોં પ્રીતિ ટૂટી ટૂટી માયા મમતા, શુદ્ધ નૈ નિવાસ કીન્હો અનુજાં અન્યાસ લીન્હો, ત્રમનાવ ઠાં મિદીનો જિનો ચિત્ત સમતા, અનાદિ અનંત અવિકલપ અચલ એસો, પદ અવલંબી અવલોકે રામ રમતા ॥ ૬૫ ॥

અર્થ:—ચૌદરાજલોકમાં કર્મનું ચક્ર કે ૦ કટક ફરી રહ્યું છે, તેમાં જગતવાસી જીવ પણ ફરી રહ્યો છે, અને એ ફરવામાં જીવ વિપમતાએ શુક્ત થયો થકો ક્યારે ૭૮ સંયોગી ને ક્યારે અનિષ્ટ સંયોગી થઈ ને તેમાં વહિર્મુલ્ય થઈ રહ્યો, એટલે વાહ્ય વિષય જોગનોજ ગ્રાહક થયો, અને અંતરરૂઢિયકી આત્મા ન જાણ્યો એટલામાં અંતરનેવિપે મુમતિ ઉપજી, તેણે કરીને પોતાની નિર્મલ પ્રચુતાને પામ્યો, ત્યારે પરવસુ જે પુજન તેની પ્રીતિ ટૂટી. એટલા કાલસુધી પુજનની માયા મમતા જે નહીં ટૂટી હતી તે ટૂટી. જેમ શુદ્ધનયવડે આત્માનું સ્વરૂપ કહ્યું, તેવા શુદ્ધનયમાં પોતે નિવાસ કીધો, અને આત્મસ્વરૂપમાં ઉપયોગ રાખીને અનુનવનો અન્યાસ લીધો એથી ત્રમનાવનો ત્યાગ થયો. અને મન જે છે તે સમાધિનેવિપે લીન થયું.

रथी अनादि अनत काजसुधी जे स्वरूपमा कईं बीजां प्रिकप न
पोतानुं अचल पद अचलं बीने पोतानुं जे रमता रामपणु ठे तेने अचलको
हवे आत्मानु शुद्धपणुं सम्यक दर्शन ठे, तेनी प्रशंसा करेवे -
सवेया इकतीसा - जाके परगासमें न दीसे राग दोष मोह, आश्रव
हि बंधको तरस है, तिहु काल जामे प्रतिविवित अनतरूप, आपु ह
चा नतते सरस है, जाय श्रुत ज्ञान परवान जो प्रिचारि वस्तु, अनुनो
न बानीको परस है, अतुल अखम अविचल अविनासी धाम, चि ॥
सो सम्यक दरस है ॥ ६६ ॥

अर्थ -- जे शुद्ध आत्माना प्रकाशमा राग दोष मोह न देसाय, अने
न होय, तेमा बंधनो तरस के० लागवु ते पण न होय, अने जे शुद्ध
प्रकाशमा त्रणे काले अनतरूप प्रतिविवित थाय ठे, अने निजस्वरूप पण
ठे, अने सत्तानतमा सरस ठे, ते सत्तास्वरूपी अनत पदार्थ ठे, तेथी सरस ठे,
जेना अनतपर्याय सर्व तेहिज धर्म कहे, अने नावश्रुत ज्ञानने प्रमाण करी
नो विचार अनुनव करे, अने जाहा वाणीनो स्पर्श नही, एटले जे वचन
नथी, अनद्वारूपनो अनुनव पोते करे, ए सयोगीगुणस्थानकनी दशा ठे
तुलना नथी एटले अतुल, वली जेनी खंमना नथी माटे अखम, एवु अननवे
अविनाशी धाम के० तेजोमय तेहिज चिदानंद स्वरूप ठे, एवु ईश्वरूप सत्त्व
वर्शननु स्वरूप कहिये ॥ ६६ ॥

इतीश्री नाटक समयसारविषे वालाबोधरूप आश्रवद्वार पंचम सपूर्ण
दोहा - आश्रवको अधिकार यह, कह्यो यथावत जेम, अब सवर वचन
करों, सुनी जबिक धरि प्रेम ॥ ६७ ॥

अर्थ - ए रीते आश्रवनो अधिकार कह्यो हवे सवरतत्त्वनु वर्णन करवु,
हो जबिक के० नव्य प्राणीउ प्रेम धरीने ते सानलो ॥ ६७ ॥

हवे सवरनु आदी ज्ञानवस्तु तेने नमस्कार करेवे - अथ ज्ञान वर्णन -
सवेया इकतीसा - आत्मको अहित अध्यात्मरहित ऐसो, आश्रव महान
खम अमवत है, ताको विसतार गिजिवेको परगट नयो, ब्रह्ममको रिकामी प्रहम
वत है, जामे स्वरूप जो सबमे स्वरूपसो पैं सबनि सों अजित अकाशमय
है, सो है ज्ञान जानु शुद्ध संवरको जेय धरे, ताकी रुचि रेखको अमारे दमवत है ॥
अर्थ - आत्मानु अहित करता अने अध्यात्मस्वरूपथी रहित एवु आश्रव

रूप महातम के० महा अंधकार अखंभपणे अंभवत के० सर्व लोकने ढांकी रह्यो
 ठे, तेनो विस्तार गलवाने जे ज्ञानसूर्य प्रगट थयो ते ब्रह्मांम जेवो सर्व लोका
 जोकने विकाशनो करनारो थयो, अने ब्रह्मांमनुं मंमन जेयकी थायठे, अने जेने
 विषे सर्व रूप जासे ठे; अने जे सर्वरूपे सर्वमां पामिये ठे, अने जे सर्व मूर्तिक
 वस्तुथी आकाशखंमनीपरे अलिप्त ठे; ते ज्ञानरूपी सूर्य तथा जे शुद्ध संवरनो जेप धरी
 रह्या ठे; तेनी रुचि रेखाने एटले तेना उदयने अमारो दंभवत के० नमस्कार ठे. ६०
 हवे जड चेतनना जेदज्ञानथकीज संवररूपी परमात्माने उलखाय ठे, ते सम
 जावेठे:- अथ जेदज्ञान महिमा कथन:-

सवैया तेइसा:- शुद्ध सुतेद अजेद अबाधित, जेद विज्ञान सु तीव्रन आरा;
 अंतर जेद सुनाउ विजाव करे जड चेतनरूप डफारा; सो जिन्हके उरमें उप
 ज्यो न रुचै तिन्हकों परसंग सहारा; आतमको अनुजौ करि ते हरखे परखे प
 रमातम धारा. ॥ ६९ ॥

अर्थ:- शुद्धपणे स्वतेद के० पोतपोताना न्यारा स्वरूपने बतावनार अजेद के०
 एक स्वरूप अबाधित एटले कोई प्रमाणान्तरें अखंभित एवुं जेदज्ञान ते तीव्रण
 सुजाख ठे, ते सुजाखथी अंतरात्मांमां जेदन करीने स्वजाव अने विजावने जुदा
 जुदा करे ने जडरूप तथा चेतनरूपने डफार के० न्यारा करी बतावे एवुं जेदज्ञान
 जेना उदयनेविषे उपज्युं ठे, तेज जीवने परवस्तुनो संग ते सहारा के० रुचे
 नही. अने तेज जीव पोताना स्वरूपनो अनुभव करी यथार्थपणे अंतरात्मानेविषे
 जे परमात्मानी धारा ठे तेने पारखे. ॥ ६९ ॥

हवे जेदविज्ञान जे ठे, ते सम्यक्त ज्ञान ठे, तेनी समर्थाइ थकी स्वरूपनी प्रा
 ति थाय ठे; ते कहेठे:- अथ सम्यक्त सामर्थ्यता कथन:-

सवैया तेइसा:- जो कवहुं यह जीव पदारथ, आंतर पाइ मिथ्यात मिटावै; सम्यक
 धार प्रवाह बहे गुन ज्ञान उहे मुख ऊरध धावै; तो अनिअंतर दर्वित जावित कर्म कि
 लेस प्रवेश न पावै, आतम साधि अथ्यातमको पथ पूरण व्है परब्रह्मकहावै ॥ ७० ॥

अर्थ:- जो कोई आ जीव पदार्थ ठे, ते यथाप्रवृत्तिकरणरूप अवसर पामी
 ने मिथ्यात्वग्रंथि जेदीने मिथ्यात्वने मिटावे शुद्ध सम्यक अने स्वरूप जलधा
 रानो प्रवाह बहे अने ज्ञानगुणना उदय बहे उर्ध्व मुख यईने मुक्ति सनमुख
 दोडे त्यारे अन्यंतर जे इवित कर्म अने जावित कर्म तेना क्लेशनो प्रवेश ते न

थाय जे प्रकृति प्रवेशरूप कर्म ते इवित कर्म अने राग वेपादिक
कर्म एवने प्रवेश नही करी शक्य अने अ यात्मना पय मनीमां आवा
ने साधने पाताना रूपमा पूर्ण थईन परब्रह्म कह्वाय ॥ ३० ॥

हवे सगरनु सांगण सम्यक् दृष्टि तेना महिमा कह्नु - अथ सम्यक् दृष्टि म
सवया तेडमा - जन्म मि यात मु र्म मद्भाग्य जन्म पिजान कना चित्त पा
अपनी महिमा असागत याग कर चरम, न पराड उदतरीति रम चित्त दे
तु निरंतर ज्यानि मयाऽ त मतिमान मृगण समान गग निरफान गुनागुन दे
अर्थ - मि यातग्रथि जेनीन तथा उपशमरूप मद्भाग्य वर्तीन न बुढिवने
पिजाननी कना पामीने, अत न ए जन्मपिजान उड पाताना मरूपनी प्राप्ति ई
पोताना ज्ञान दर्शन चारित्ररूप महिमान असागत चरम ० दैया यकी पार्म
क ० सामग्री तेना त्याग कर अने जना पटमा उदतरीति ० अश्विरनि तदा ह
पिगतीनी गीत फुरी अने निरंतर तप थकी चली मयाऽ आनि याय न तन बु
कहिये त मृगणसमान ते नेमने गुनागुन कर्मरूप फाट नागा गकना नयी ॥
हय सगरनु मून जन्मपिजान ते त माकनु सांगण कही ममचाव -

अडिछ उद - जन्मपिजान सगरनिदान निरगाय ह चरमा निरगा
रुम माय ह नदज्ञान शिरमून जगतमहि मानिय यत्पि हय ह न
उपादय जानिये ॥ ३१ ॥

अर्थ - जन्मपिजान जन्म त निरगाय सगरनु निदान ० मनसागण न प्रन
गनु सांगण सगर ते अत निर्गगन ते माकनु सांगण न ए प्रनरम प्रमा
कनु सांगण परपराथी जन्मपिजान न अ अगर्वा गुढमरूपनी पयजान
जेदज्ञान त्याग जागरे ता पण नयानु उपाय्य त आत्मा न य न तव
हरे स्वरूपनी प्राप्ति थपा पती जेदज्ञाननु हयपणु ग्याय्य मरूप स्थन
दाहा - जेदज्ञान तवना जजा चवता मुनि न दाय परम - ३२
जहा तहा विरूप न काय ॥ ३२ ॥

अर्थ - जेदज्ञान त्यागुथी ननुने ज्यासुग मुनि थड नयी जन्म रम न
प्रगट थाय त्या शिकप काई रहे नही ता जन्मपिजान रम रगन न न
जेदज्ञान मुक्तिना उपाय ते ते कहेन - अथ जन्मपिजानमर्म

चोपाई:-जेदज्ञान संवर जिन्ह पायो, सो चेतन शिवरूप कहायो, जेदज्ञान
तेके घट नांही; ते जडजीव वंधे घटमांही. ॥ ७४ ॥

अर्थ:-जे जीवने जेदज्ञानरूप संवरनी प्राप्ति थई तेज चेतन शिवरूप कहिये
ना ह्यनेविषे जेदज्ञान नथी ते मूर्ख घटपिम्ननेविषे वंधायलो रहेंते. ॥ ७४ ॥

जे जेदविज्ञानवडे आत्मानो महिमा वंधेंते ते कहेंते:-अथ जेदज्ञानकी महात्म्य-
दोहरा:-जेदज्ञान सावू नयो, समरस निर्मल नीर; धोवी अंतर आत्मा,
जोवै नीज गुन चीर. ॥ ७५ ॥

अर्थ:- जेदज्ञान जे ठे ते सावुरूप जाणवुं, अने उपगम रस ते निर्मल पाणी ठे
अंतर आत्माने धोवी मानवो, ते धोवी पोताना गुणरूपवस्त्रने धुवेंते ॥ ७५ ॥

जे जेदविज्ञाननी जे क्रिया ठे ते कहेंते:-अथ जेदज्ञानकी कर्तव्यता महात्म्य-

सर्वया इकतीसा-जैस रजसोधा रज सोयिके दरव काढे, पावक कनक काढी
गह्त उपलकों, पंकके गरजमे ज्यों मारिये कतक फल, नीर करे उज्ज्वल नितारि
गरे मलकों, दधिको मथैया मथि काढे जैसै माखनकों, राजहंस जैसै दूध पीवै
प्राणि जलकों: तैस ज्ञानवंत जेदज्ञानकी सकति साधि, वेदे निज संपत्ति उठेंदे
परदलकों. ॥ ७६ ॥

अर्थ:-जेम कोई रज सोधा के० जोनारो रजने सोधीने एटले सोना रूपा प्रसु
व इयने काढवाने पावक के० अग्निने लगाडेंते, ने सोनुं काढीजई पथरा धूज
गरेने वाली नाखेंते. वली जेम कतकफलने पंकना गजनेविषे नाखीये तो तें
रज जलने मेलथी जूडं करेते, वली जेम दधीनुं मथनहार दधीनुं मथन करी
माखणने जूडं करेते ने राजहंस पाणी दूध जेगा होय तेमांथी मात्र दूध पीई
जायते. पाणीने जूडं करेते तेम ज्ञानवंत प्राणी जेदविज्ञाननी शक्ति साधीने पो
तानी ज्ञानसंपत्तिने वेदे अने परदल के० पुगजनुं कटक जे राग वेपादिक तेने
कापी नाखेंते. ॥ ७६ ॥

अथ जेदज्ञान मोक्षमूल यहु कथन:-

उप्यय ठंद--प्रगट जेद विज्ञान, आपगुण परगुणजानै; परपरिनति परि त्या
गि, शुद्ध अनुभव यिति गानै; करि अनुभव अन्यास, सहज संवर परगासै;
आश्रव द्वार निरोद्ध, कर्म घनतिमिर विनासै; ठय करिविनाव समजाव नजि,
निरविकल्पनिज पद गहे; निर्मज विगुद्ध सासुत सुथिर, परम अनिंदिय सुख जहै. ७७

समयसारनाटक.

थाय जे प्रकृति प्रवेशरूप कर्म ते इवित कर्म अने राग वैपादिक ते कर्म ए वने प्रवेश नही करी शके, अने अध्यात्मना पंथ तेजीमा थावीने ने साधीने पोताना रूपमा पूर्ण थीने परब्रह्म केहेवाय ॥ ३० ॥

हवे सवरनु कारण सम्यक दृष्टिने, तेनो महिमां कहे थे - अथ सम्यक दृष्टि महिमां सवेया तेइसा - जेद मिथ्यात सु पेद महारस जेद विज्ञान कना चिन पाई, अथ अपनी महिमा आधारत, त्याग करे उरमां ज पराई, उद्वतरीति वसे चिन केइत तु निरतर ज्योति सवाई, ते मतिमान सुपूर्ण ममान जगे तिनमां न बुनाबुनछाई अर्थ - मिथ्यातग्रथि जेदीने तथा उपशमरूप महारस वेदीने जे बुद्विने ते विज्ञाननी कला पामीने, अने जे ए जेदविज्ञान बडे पोताना स्वरूपनी प्राप्ति पोताना ज्ञान दर्शन चारित्ररूप महिमाने अवगारे, उर के० देया थकी पराई के० सामग्री तेनो त्याग करे अने जेना घटमा उद्वतरीति के० देशविरति तथा विरतीनी रीत फुरी अने निरतर तप थकी जेनो सवाई ज्योति थाय थे तेने बुद्धि कहिये ते सुवर्णसमान थे तेमने बुनाबुन कर्मरूप काट जागी शकतो नथी ॥ ३१ ॥

हवे सवरनु मूल जेदविज्ञान थे ते मोक्षनु कारण कही समचावेने - अथ जेदज्ञान महिमा कथन -

अद्विष्ट उद - जेदज्ञान सवरनिदान निरदाप ह, सवरसो निरदाप कम मोप है, जेदज्ञान शिवमूल जगतमहि मानिये यदपि हेप है तपा उपादय जानिये ॥ ३२ ॥

अर्थ - जेदज्ञान जेठे ते निरदोष सवरनु निदान के० मृनकारण थे अने निरदोष कारण सवर थे अने निर्जरा जेठे ते मोक्षनु कारण थे ए अनुक्रम प्रमाण जेदज्ञान त्याग जोगने तो पण नयोनु उपादेय ते अथगर जा बुद्धस्वरूपनी अपेक्षा न हवे स्वरूपनी प्राप्ति थया पठी जेदज्ञाननु हेयपणु देखाडने - स्वरूप कथन - दोहा - जेदज्ञान तबजों नजो, जबजों मुक्ति न हाय परम आनि ॥ ३३ ॥

अर्थ - जेदज्ञान त्यागुधी नजुवे ज्यासुधी मुक्ति थई नथी नहा परम आनि थाय त्या विकल्प कोई रहे नही तो जेदज्ञान केम करिने रही ॥ ३४ ॥

जेदज्ञान मुक्तिनो उपाय थे ते केहेने - अथ जेदज्ञानमहिमा कथन -

ચોપાર્ધ:-જેદજ્ઞાન સંવર જિન્હિ પાયો. સો ચેતન શિવરૂપ કહાયો, જેદજ્ઞાન નકે ઘટ નાંહી: તે જડજીવ વંધે ઘટમાંહી. ॥ ૭૪ ॥

અર્થ:-જે જીવને જેદજ્ઞાનરૂપ સંવરની પ્રાપ્તિ થઈ તેજ ચેતન શિવરૂપ કહિયે ના હયનેવિપે જેદજ્ઞાન નથી તે મૂર્ખ ઘટપિંમનેવિપે વંધાયલો રહેતે. ॥ ૭૪ ॥

વે જેદવિજ્ઞાનવડે આત્માનો મહિમા વધેતે તે કહેતે:-અથ જેદજ્ઞાનની મહાત્મ્ય:-

દોહરા:-જેદજ્ઞાન સાનૂ નયો, સમરસ નિર્મલ નીર; ધોવી અંતર આત્મા,

તેવે નીજ ગુન ચીર. ॥ ૭૫ ॥

અર્થ -- જેદજ્ઞાન જે છે તે સાગુરૂપ જાણવું, અને ઉપશમ રસ તે નિર્મલ પાણી છે

અંતર આત્માને ધોવી માનવો, તે ધોવી પોતાના ગુણરૂપવસ્ત્રને ધુવેતે ॥ ૭૫ ॥

વે જેદવિજ્ઞાનની જે ક્રિયા છે તે કહેતે:-અથ જેદજ્ઞાનની કર્તવ્યતા મહાત્મ્ય:-

સવૈયા ડકતીતા:-જૈસ રજસોધા રજ સોધિકે દરવ કાઢે, પાવક કનક કાઢી

પાહત ઉપલકોં, પંકકે ગરનમે જ્યો મારિયે કતક ફલ, નીર કરે ઝવ્વલ નિતારિ

મારે મલકોં; દયિકો મથૈયા મથિ કાઢે જૈસે માલનકો, રાજહંસ જૈસે દૂધ પીવે

પ્રાણિ જલકોં; તૈસે જ્ઞાનવંત જેદજ્ઞાનની સકતિ સાધિ, વેઢે નિજ સંપતિ ઝઢેઢે

પરદલકોં. ॥ ૭૬ ॥

અર્થ -જેમ કોઈ રજ સોધા કે જોનારો રજને સોધીને એટલે સોના રૂપા પ્રસુ

વ ડ્યને કાઢવાને પાવક કે અગ્નિને લગાડે, ને સોનું કાઢીઝડ પથરા થૂલ

ગેરેને વાલી નાખે. વલી જેમ કતકફલને પંકના ગરનેવિપે નાખીયે તો તે

ફલ જલને મેલથી જૂંડ કરે, વલી જેમ દયીનું મયનહાર દયીનું મયન કરી

માલનને જૂંડ કરે ને રાજહંસ પાણી દૂધ જેગા હોય તેમાંથી માત્ર દૂધ પીઈ

જાય. પાણીને જૂંડ કરે તેમ જ્ઞાનવંત પ્રાણી જેદવિજ્ઞાનની શક્તિ સાધીને પો

તાની જ્ઞાનસંપત્તિને વેઢે અને પરદલ કે પુરુષનું કટક જે રાગ દેવાદિક તેને

કાપી નાખે. ॥ ૭૬ ॥

અથ જેદજ્ઞાન મોક્ષમૂલ ચઢુ કથન:-

ઠપ્પય ઠંદ:-પ્રગટ જેદ વિજ્ઞાન, આપગુણ પરગુણજાનૈ; પરપરિનતિ પરિ ત્યા

ગિ, શુદ્ધ અનુનવ ચિતિ ઘાનૈ; કરિ અનુનવ અન્યાસ, સહજ સંવર પરગાસૈ;

આશ્રવ દાર નિરોદ્ધ, કર્મ ઘનતિમિર વિનાસૈ; ઠય કરિવિનાવ સમજાવ નજિ,

નિરવિકલ્પનિજ પદ ગહે; નિર્મલ વિશુદ્ધ સાસુત સુચિર, પરમ અતિંદિય સુગ લહે. ૭૭

थाय. जे प्रकृति प्रवेशरूप कर्म ते इवित कर्म अने राग द्वेषादिक ते कर्म एवने प्रवेश नही करी शके, अने अध्यात्मना पथ सेलीमा आवीने ने साधीने पोताना रूपमा पूर्ण थईने परब्रह्म केहेवाय ॥ ३० ॥

हवे सवरनु कारण सम्यक दृष्टिने, तेनो महिमा कहे ठे - अथ सम्यक

सवेया तेउसा - जेद मिथ्यात सु वेद महारस जेद विज्ञान कजा निन, अपनी महिमा अवधारत, त्याग करे उरसों ज पराई, उद्धतरीति वसे, तु निरतर ज्योति सवाई, ते मतिमान सुवर्ण समान लगे तिनकों

अर्थ - मिथ्यातग्रथि जेदीने तथा उपशमरूप महारस वेदीने जे बुद्धिने विज्ञाननी कजा पामीठे, अने जे ए जेदविज्ञान वहे पोताना स्वरूपनी पोताना ज्ञान दर्शन चारित्ररूप महिमाने अवधारे, उर के० हैया थकी के० सामग्री तेनो त्याग करे अने जेना घटमा उद्धतरीति के० देशविरति विरतीनी रीत फुरी अने निरतर तप थकी जेनी सवाई ज्योति कहिये ते सुवर्णसमान ठे तेमने शुद्धाशुद्ध कर्मरूप काट लागी शक्तोनथी

हवे सवरनु मूल जेदविज्ञान ठे ते मोक्षनु कारण कही समजावे -

अथ जेदज्ञान महिमा कथन -

अद्विष्ट उद - जेदज्ञान सवरनिदान निरदोष है, सवरसो निजरा कम मोष है, जेदज्ञान शिवमूल जगतमहि मानिये, यदपि हेय है उपादय जानिये ॥ ३१ ॥

अर्थ - जेदज्ञान जेठे ते निरदोष सवरनु निदान के० मूलकारण ठे अने राहु कारण सवर ठे अने निर्जरा जेठे ते मोक्षनु कारण ठे ए अनुरूप प्रमाण हनु कारण परपराथी जेदविज्ञानज ठे अगर जो शुद्धस्वरूपनी अपेक्षा जेदज्ञान त्याग जोगठे तो पण नयोनु उपादेय ते आदरवा जाग्य जानिये -

हवे स्वरूपनी प्राप्ति थया पठी जेदज्ञाननु हेयपणु देखाडेठे - स्वरूप कथन

दोहा - जेदज्ञान तबजों जजो, जवलों मुक्ति न होय, परम ज्ञानि कजडा, तडा रिक्त न काय ॥ ३२ ॥

अर्थ - जेदज्ञान त्यागधी नजुठे ज्ञानधी मुक्ति थई नथी जहां परम प्रगट थाय त्या रिक्तप काई रहे नही तो जेदज्ञान केम करीने रही ॥ ३३ ॥

जेदज्ञान मुक्तिनो उपाय ठे ते कहेठे - अथ जेदज्ञानमहिमा कथन -

चोपाई-चेदज्ञान संवर जिन्हि पायो, सो चेतन शिवरूप कहायो, चेदज्ञान
नके घट नांही; ते जडजीव बंध घटमांही. ॥ ७४ ॥

अर्थ:-जे जीवने चेदज्ञानरूप संवरनी प्राप्ति थई तेज चेतन शिवरूप कहियें
ना ह्यनेविषे चेदज्ञान नथी. ते मूर्ख घटपिंमनेविषे बंधायलो रहेते. ॥ ७४ ॥

वे चेदविज्ञानबडे आत्मानो महिमा बंधेते ते कहेते:-अथ चेदज्ञानकी महात्म्य-
दोहरा:-चेदज्ञान साबू चयो, समरस निर्मल नीर; धोवी अंतर आतमा,
वे नीज गुन चीर. ॥ ७५ ॥

अर्थ:- चेदज्ञान जे ठे ते साबुरूप जाणुं, अने उपगम रस ते निर्मल पाणी ठे
अंतर आत्माने धोवी मानवो, ते धोवी पोताना गुणरूपवस्त्रने धुवेते ॥ ७५ ॥

वे चेदविज्ञाननी जे क्रिया ठे ते कहेते:-अथ चेदज्ञानकी कर्तव्यता महात्म्य-

सर्वया इकतीसा-जैसे रजसोधा रज सोधिके दरव काढे, पावक कनक काढी
गहृत उपलको, पंकके गरजमे ज्यों मारिये कतक फल. नीर करे उज्ज्वल नितारि
गरे मलकों; दधिको मय्या मयि काढे जैसे माखनकों, राजहंस जैसे दूध पीवे
प्राणि जलकों, तैसे ज्ञानवंत चेदज्ञानकी सकति साधि, वेदे निज संपत्ति उठेते
रदलकों. ॥ ७६ ॥

अर्थ-जेम कोई रज मोथा के० जोनारो रजने मोधीने एटले मोना रूपा प्रमु
व ड्यने काढवाने पावक के० अग्निने जगाडेते. ने सोनुं काटीजई पथग धूज
गेरेने वाली नाखेते. बली जेम कतकफलने पंकना गर्जनेविषे नाखीये तो तें
फल जलने मेलथी जूड़ करेते, बली जेम दधीनुं मयनद्वार दधीनुं मयन करी
नाखणने जूड़ करेते ने राजहंस पाणी दूध जेगा हाथ तेमांथी मात्र दूध पीई
जायते. पाणीने जूड़ करेते तेम ज्ञानवंत प्राणी चेदविज्ञाननी शक्ति नाधीने पो
तानी ज्ञानसंपत्तिने बंदे अने परदज के० पुज्जनुं कटक जे राग वंपादिक तेने
कापी नाखेते. ॥ ७६ ॥

अथ चेदज्ञान मोक्षमूज यहु कथन.-

वृष्य ठंड -प्रगट चेद विज्ञान. आपगुण परगुणजान; परपग्निति परि न्या
गि, शुद्ध अनुभव चिति जानें; करि अनुभव अच्यान, सहज मंदर परगानें;
आश्रव द्वार निरोड, कर्म धनतिमिर विनानें; ठय रुग्निनाय नमनाय जनि.
निरविकल्पनिज पद गहै: निर्मज विगुह सासुन सुचिर. परम अतिडिय सुख जइ. ३३

अर्थ - जेद ज्ञान जे ठे ते प्रगटपणे पोताना तेम पारका ७५
 थी परवस्तुमां जे परिमन ठे तेनुं ज्ञान करे, पोताना शुद्ध
 खे, ने ते अनुभवनो अन्वय करीने सहज संकरना रूपनो प्रकाश
 धारनो विरोध करीने कर्मरूप मेघ अधकारनो नाश करे, अने विनाश
 दशानो ह्व करीने समजाव के० समाधिने नजे, तेणे करीने जहा
 नथी एवु पोतानु निर्विकल्प पद तेने पामे एटले जे सुखनेविषे मन
 उपरथी ते विद्युद्ध अनत कालसुखी एकरूप तेथी शाश्वत स्थिर एवु
 के० इन्द्रियगोचर नही एवु सुख पामे ॥ ७७ ॥

इति श्री नाटक समयसारको बालावोधरूप सवर धार ठगे सपूर्ण

दोहा -- वरनी सवरकी दसा, जथा जुगति परमान, मुक्ति वितरनी
 सुनहु नविक धरि कान ॥ ७८ ॥

अर्थ - सवरूपनी दशा कही ते मुक्ति तथा प्रमाणे करी कहीने,
 नी वितरणी के० आपनारी एवी जे निर्जरा ठे तेनु वरन करहु -
 नथ्य लोको तमे कान दर्शने शानलो ॥ ७८ ॥

हवे निर्जरानु केवु स्वरूप ठे ते कहेठे - अथ निर्जरास्वरूप कथन -
 चांपाई - जो सवर पद पाइ अनेदे, जो पूरव कृत कर्म निकदे, जो
 व्ह वदुरि न फदे, सो निरजरा बनारसि बंदे ॥ ७९ ॥

अर्थ - पोतानु जे शुद्ध स्वरूप राखवु तेनु नाम सवर कहिये, तेनुं
 सरर आनंद करे, अने पूर्व कालनेविषे जे कर्म कीयाठे, तेने जडथी वखी
 अने जे पूर्व कर्मना फद तेथकी नूटीने पावु ते फदमा सपमाय नही तेनुं
 आत्मानि निर्जरा कहिये ते निर्जराने बनारसीदास वदन करेठे ॥ ७९ ॥

निर्जरानु कारण सम्यक्त ठे माटे सम्यक्तनो महिमा बखाणे ठे -

अथ सम्यक्त महिमा कथन -

दोहा - महिमा सम्यक् ज्ञानकी, थरु विराग बल जोइ, किया कन
 छजते, करमवध नहि होइ ॥ ८० ॥

अर्थ - जे कर्म नूटे तेनु फरीने बंधन थई शके नही ए सम्यक्
 मा ठे बजी ए सम्यक् ज्ञान साये विराग बजनो जोग ठे, तेथी छनाछन
 पका ने तेनुं फज जोगता थका शृखजा बधनवा कर्मनो बध थता नही ॥ ८० ॥

તેવી રીતે જ્ઞાનવત પ્રાણી નાના પ્રકારની ક્રિયા કરે છે, પણ ક્રિયાને પુણ્ય
વાળી જાણી આત્મસ્વરૂપથી જિન્ન માને છે તેથીજ કર્મ વધ કડક થાય છે.

હવે વિષય જોગવતા થકા કર્મ વધ ન થાય એવી જ્ઞાનવૈરાગ્યની શક્તિ
છે - અથ જ્ઞાન વૈરાગ્ય શક્તિ વર્ણન -

સોરઠા - પૂર્વ ઉદય સવધ, વિષય જોગવૈસમકિતી; કરૈ ન નૂતન
મહિમા જ્ઞાન વિરાગકી ॥ ૫૩ ॥

અર્થ - પૂર્વ સચિત કર્મ ઉદય આધ્યાત્મી તેના સવધે સમ્યક્તી જીવ વિષય
ગવે છે, પણ નવાં કર્મવંધ કરતો નથી, એ સમ્યક્ જ્ઞાન તથા વૈરાગ્યની શક્તિ છે.

હવે જે જ્ઞાતા હોય છે તે સમ્યક્ જ્ઞાન અને વિષયની અરુચી એ વેગને
તે કહે છે - અથ જ્ઞાતાકી વ્યવસ્થા કથન -

સવૈયા તેજ્ઞા - સમ્યક્વત સદા ઝર અતર, જ્ઞાન વિરાગ ઝનૈ ગુન ધારે,
સુ પ્રજાવ લક્ષે નિજ લઘન, જીવ અજીવ દશા નિરવારે, આતમકો
બહે યિર, આપુ તરે અરુ અીરનિ તારે, સાધિ સુદર્વે લહે શિવસર્મ સુકર્મ
વ્યથા વમિનારે ॥ ૫૪ ॥

અર્થ - જે સમકિતી હોય તે સદા પોતાના અંત કરે વિષય જ્ઞાન
વે ગુણને ધારે જે ગુણના પ્રજાવવડે પોતાનું જ્ઞાતાપણુ લક્ષણ જોઈને જીવ
વ દશા એટલે જીવ અજીવનું સ્વરૂપ નિરવારે કે જે છુડ છુડ જાયે, તે પતી
ત્માને યથાર્થપણે વેદીને આત્મિક સ્વજાવમા સ્થિરતા થઈ રહે છે, તે
અને સત્યવપદેશ આપી વીજાને પણ તારે છે, એ રીતે પોતાના આત્મક અને
ને મોહસુંખને પામે, અને કર્મવપાધિ સહિત જે વ્યથા તેનું વમન કરે છે ॥ ૫૪ ॥

હવે વિષયની અરુચિવિના જ્ઞાનનું વલ નિષ્ફળ છે, અને એવા જ્ઞાનીને
પદ્ધતિપે રહેવાથી મિથ્યા દૃષ્ટિ ટેરાવે છે - અથ મિથ્યાદૃષ્ટિ વ્યવસ્થા કથન -
સવૈયા તેજ્ઞા - જો નર સમ્યક્વત કહાવત, સમ્યક્ જ્ઞાન કજા નહિ જાગી
આતમયગ અવધ વિચારત, ધારત સગ કહે હમ ત્યાગી, જેપ ધરે મુનિરાન
તર, મોહ મહાનલ અતર દાગી, સૂન્ય હિયે કરતૂતિ કરે પરિ, સો સર જોત
હોઈ વિરાગી ॥ ૫૫ ॥

અર્થ - જે મનુષ્ય પોતે સમ્યક્વત કહેવાય અને સમ્યક્ જ્ઞાનની કજા ન
એટલે સમ્યક્ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ન થઈ તેથી આત્માના અગવિષે વધવિચારે નહીં આ
ત્મા અવંધ છે એમ માને, ને તેથી તે અન્યતર સયોગ ધારે છે વની કાંઈ નિ

अथ नयनो पद्म लईने पोते त्यागी ठे एम कहे, मुनिराजनी पठे पठंतर के० जेप धरे, पण अंतरनेविषे मोहमहानल के० मोहरूप अग्नि शलगी रही होय; विषय थकी वैरागी न थयो, तेथी हिया सुन्य थको मुनिराजनी पठे क्रिया करे, पण ते जीव मूर्खज केहेवायठे पण वैरागी कहेवाय नही ॥ ८० ॥

हवे जे सर्व क्रिया करता थका पण मूढ केवायठे ते कहे ठे:-

अथ मूढ क्रिया वर्णन:-

सवैया तेइसा:- ग्रंथ रचै चरचै गुन पंथ लखै जगमें व्यवहार सुपत्ता; सा धि संतोष अराधि निरजन, देइ सुसीख न लेइ अदत्ता; नंग धरंग फिरै तजि संग ठके सरवग सुधारस मत्ता; ए करतूति करै सठ पै समुजैन अनातम आतम सत्ता. ॥ ८६ ॥ ध्यान धरै करि इंडिय निग्रह, विग्रहसों न गिनै निज नत्ता; त्यागि विनूति विनूति मिटै तन जोग गहै नवनोग विरत्ता; मौन रहै लहि मंद कपाय सहै वध बंधन होइ न तत्ता; ए करतूति करै सठ पै समुजैन अनातम आतम सत्ता ॥ ८७ ॥

अर्थ:- ग्रंथ रचना करे, जला मार्गनी चरचा करे, जला मार्गने लखे, जगतमां व्यवहार मार्गमां प्राप्तिथको रहे, संतोषी थईने निरंजनने आराधे, लोकोने सा री शीखामण आपे, अदत्तदान ले नही, परिग्रह संग त्यागीने नंग धरंग फिरे के० दिगंबर थईफरे, अने मुधा के० मुग्धपणो पोताना रसमां मातो थको सर्वांगे ठक्यो रहे, एवी एवी क्रिया मूर्ख होय ते करेठे पण अनातम सत्ता के० आत्माथी पृथक जे मोहनी गहलता ठे तेने, अने आत्मसत्ता के० छुई जाणपणानी जे सत्ता ठे, तेने छुटी छुटी जाणो नही तेमने मूर्ख केहेवा ॥ ८६ ॥

वली मूढनी क्रिया केहेठे के, ध्यान धरे, इंडिय दमन करे, विग्रह करेठे ते शरीरनी साथे पोताना आत्मानो संबंध गणो नही. विनूति के० संपत्तिनो त्याग क री विनूति के० नरुम शरीर उपर लगाडे, योग मार्ग ग्रहे, अने संसारना जोगथी विरक्त रहे, मौनपणो रहे, कपायनुं मंदपणुं समजे, वध बंधन सहेतो थको पण तातो नही थाय, क्रोधादिक न करे, एवी क्रिया सठ मूढ होय ते करे ठे, पण अनातम सत्ता एटले कर्मादिक प्रजावनी सत्ता अने आत्मसत्ता एटले आत्मानुं सत्य स्वरूप तेने समजे नही माटे तेने मूर्ख समजवो. ॥ ८७ ॥

हवे फरी मूढपणानुं स्वरूप बतावेठे:- पुनः मूढ वर्णन:-

चांपाई:- जो विनुज्ञान क्रिया अवगाहै; जो विनु क्रिया मोख पद चाहै; जो विनु मोख कहै में सुखिया; सो अज्ञान मूढनिमें सुखिया ॥ ८८ ॥

अर्थ - जे जन ज्ञानविना क्रिया अथवा हे अने क्रियाविना मोह पवली जे मोह पाम्या शिवाय कहे के दु सुखी हुं, तेने अजाण भूरानो जाणवो ॥ ८८ ॥

हरे जेने कर्मसत्ता तथा आत्मसत्तानी निघ्नता जासती नयी तेने द कहिये तेनु प्रियेचन करेठे - अथ महामूढ व्यवस्थाकथन -

सर्पया इकतीसा - जगवासी जीवनिसों गुरु उपदेश कहे, तुम्हे इहा अनत काज बीते है, जागो व्ह सुचेत चित समता समेत सुनो, केवन जामे अकर सजीते है, आठ मेरे निकट बताउ में तुम्हारे गुन, परम फरमसो रीते हूं, ऐसे वैन कहे गुरु तउ ते न धरे उर, मित्रकेसे पुत्र चित्रकेसे बीते है ॥ ८९ ॥

अर्थ - सर्व जगवासी जीवना हित बाढ्यने अर्थे गुरु एवो उपदेश अहो नथ प्राणी जीव तमे आ जगतमा मोहनिष्ठानेविषे सूता रह्या यका नादि अन्तकाल तमोने बीख्यो ठे, माटे हरे तो चित्तमा सचेत धर्मे ने समता सहित थका केवलीना वचन साजलो, जे केवलीना वचनमा के० इडियना प्रिय रस तेने जीतेला ठे, अने तमे मारी पासे गुण बताउ, ते गुण केरा ठे, परम एटसे उल्लूख सुरसे करी नरेजा ठे, फर्मचरी रीते के० म्यारा ठे, एवा वचन गुरु कहेठे ते जे प्राणी हयामा ता नपी ते मित्रना पुत्र जेवाठे, केमके मित्रना पुत्रवडे पोतानु घर उगाडु नयी अने तेने शीवामण शी देवी! अने चित्रामण जेवा ठे कारण के ए थकी काई सत्य क्रिया थती नयी ॥ ९० ॥

दोहा - एते पर बहुगों सुगुरु, बोझ वचन रसाल, तेन दशा जागृत कहं डडूकी चान ॥ ९० ॥

अर्थ - ए प्रमाणे सज्जु ठे ते फरी सरस वचन बोने ठे, के जीवने ए नदगा ने बीची जागृतदगा एरी वे दशा ठे तेनी चाज जांजना ॥ ९० ॥

हरे मैन दगानु उर्णन अने - अथ जयन दशा वर्णन -
मर्वया इकतीसा - काया चित्र सारीमें फर्म परजंक जारी, मायासी मर्मा, न चादर कनवना, मैन कर चैनन अचेतनता नाद निह, मादकी मगा ए वनको दगना, वडे वननांग यहे श्यामको सजद धार प्रिये सुगु मारनरी इ मरना; ऐसी मूढ दमामें मगन रहं निह कान, धाये ब्रमज्ञानम न धार अथवा

અર્થ:- કાયારૂપ ચિત્ર સારી છે, તેમાં કર્મરૂપ પર્યંક છે, તેઉપર માયાની સેજ સંવારી છે, કલ્પના કે મનની વિકલ્પનારૂપ ચાદર છે, અચેતનાની કંઘ લઈને એવી સામગ્રીમાં ચેતન શયન કરી રહ્યો છે, મોહની મરોમ તેણે કરીને લોચન ઢંકાયા છે; ડહાણ વલ્લ જોરે છે, તે શ્વાસનો ધોર શબ્દ છે, અને વિષય સુખ કાર્યની દોડાણ કરાણી કરાવી તે સ્વપ્નાવસ્થા છે, અને એનુંજ નામ મૂઢદશા તથા શયન દશા કહિયે. અને એ દશાનેવિષે જે મૂઢા જન હોય, તે ત્રણે કાલ મગન થકો પાવે છે, એટલે ધ્રમજાલમાં ઢોંઢે છે, પણ પોતાનું રૂપ પામતો નથી. ॥ ૯૧ ॥

હવે જીવની જાગૃતદશાનું વર્ણન કરે છે:-અથ જાગૃતદશા વર્ણન:-

સવૈયા ઇકતીસા:-ચિત્ર સારી ન્યારી પરજંક ન્યારો સેજ ન્યારી, ચાદર જી ન્યારી હાં ફૂલી મેરી ધપના; અતીત અવસ્થા સૈન નિડા વહી કોઢ પૈન વિદ્યમાન પલક ન પામેં અવ ઠપના; શ્વાસ ઓ સુપન ઢોઢ નિડાકી અલંગ વૂજે, સૂજે સવ અંગ લલિ આતમ દરપના; ત્યાગી નયો ચેતન અચેતનતા નાવ ત્યાગી, નાલે દૃષ્ટિ સ્થોલિકે સંજાલે રૂપ ધપના. ॥ ૯૨ ॥

અર્થ:-આત્મજ્ઞાન પામ્યાયકી કાયારૂપ ચિત્રસારી છુદી છુદા, અને કર્મરૂપ પલકને પણ ન્યારો દેલે; માયારૂપ સેજ પણ છુદી છુદા, કલ્પનારૂપ ચાદરને ન્યારી છુદા, મતલબકે એ ઠેકાણે મારી સ્થાપના ફૂલી છે એમ સમજે. અતીત અવસ્થાનેવિષે એટલે સયનદશામાં નિડા લેનાર પણ કોઈ વીજા રૂપે ઢુંજડું, વિદ્યમાન કાલમાં તે અવસ્થા નથી. હવે પલકમાત્ર પણ આ અવસ્થામાં મારો અજાણ થનાર નથી. શ્વાસ અને સ્વપ્ન એ બે નિડાની અલંગના સંયોગે વૂજે, અને આત્મારૂપ આરિમાં આત્માનુંજ સર્વ અંગ સૂજે એવી રીતે અચેતનતારૂપ નિડાનો ત્યાગ કરીને ચેતન ત્યાગી થયો ત્યારે પોતાની દૃષ્ટિ સ્થોલીને જુદા, અને પોતાનું રૂપ સંજાલે. ॥ ૯૨ ॥

વજી સદગુરુ શિક્ષાનાં વચન કહે છે:-અથ પુનઃ સદગુરુ શિક્ષા કથન:-

દોહા:-ઈહિ વિધિ જે જાગે પુરુષ, તે શિવરૂપ મદીવ; જે સોવહિ સંમાર્ગે, તે જગવાસી જીવ ॥ ૯૩ ॥

અર્થ:-એ રીતે જે પુરુષ જાગે છે, તેતો સર્વ કાલનેવિષે શિવરૂપ કે મોહરૂપ જાણવા. અને જેટલા સંસારનેવિષે સૂતા છે, તેટલા તો જગતવાસી જીવ નમજવા. ॥ ૯૩ ॥

હવે મોહપદ ઉપાદેયરૂપ કહીને સ્તુતિ કરે છે:-અથ આત્મશુદ્ધિ સ્તુતિકથન.

દોહા:-જો પદ નોપદ નય હરે, સાપદ સોઢ અનૂપ; ત્રિપદ પદ પરમન આર પદ, લગ આપદારૂપ ॥ ૯૪ ॥

ख तेथी विमुख थई परमात्मारूप थईने कर्मनी निर्जरा करे ठे, एटले निर्जरा थायठे. तेथी पोतानी सहज समाधिस्ताधिने पर जे कर्मपुजलादिकनी उपाधि जे राग वैषादिक, तेनो त्याग करीने आत्माने आराधी परमात्मा पणु करेठे ॥६६॥

हवे जे ज्ञान समुद्र परमात्मानी प्राप्ति थाय ठे, ते ज्ञाननी प्रशंसा करेठे:-

अथ ज्ञान समुद्रवर्णन:-

सर्वथा इकतीता:- जाके उरअंतर निरंतर अनंत दर्व, जाव जाति रहे पें सुंजाउ न टरतु हं; निर्मलसौ निर्मल सु जीवन प्रगट जाके, घटमें अघट रस कौतुक करतु हं; जान मति श्रुत आधि मनपर्यै केवल सु, पंचधा तरंगनि उमंग उठरतु हं; सो हं ज्ञानउदधि उदार महिमा अपार, निराधार एकमें अनेकता धरतु हं ॥ ६७ ॥

अर्थ:- जे ज्ञान सागरना मध्यनागनेविपे निरंतर अनंत इव्य पदार्थे जासी रह्या ठे, पण ते इव्यनो खजाव पोते पामतो नथी, निर्मलमां निर्मल एहुं सुजीवन के० जीवितव्य अने समुद्र; पदे सुजीवन के० पाणी ते, जेतुं प्रगटठे, अने घटमें के० हृदयनेविपे अघट के० अक्षररस कौतुक के० सत्यार्थे वेदनतुं जे रस तेनुज कुतोहज करे ठे, एटले ए समुद्रनेविपे रस कुतोहज घणा ठे, अने जे ज्ञान समुद्रनेविपे मतिज्ञान श्रुतज्ञान अवधिज्ञान मनपर्यवज्ञान ने केवल ज्ञान ए पांचे ज्ञान तरंगरूप ठे. उमंग के० पोतपोताने ठेकाणे प्रगट थई रह्यां ठे एवो ज्ञानसमुद्र ते उदार प्रधान ठे, एनो अपार महिमा ठे, एनेविपे सर्व पदार्थे जासे ठे तेथी पोते निराधार अने एक स्वरूप ठता ज्ञातापणामां अनेकता धरे ठे ॥ ६८ ॥

हवे ज्ञानविना मात्र क्रियाबडेज मोहनी प्राप्ति नथी तेनुं वर्णन करेठे:-

अथ मोहमार्ग अप्राप्ति कथन:-

सर्वथा इकतीता:- केई क्रूर कष्ट सहै तपसों शरीर दई, धूम्रपान करे अथो मुख व्हंके फूले हं; केई महा व्रत गहं क्रियामें मगन रहै, वहं मुनि चारमें पयारकेसे जे हं; इत्यादिक जीवनकों सर्वथा सुगति नाहि, फिरे जगमाहि ज्यों वयारके वधू में हं; जिनके हियेमें ज्ञान तिन्हहीको निरवान, करमके करतार जरममें चूले हं ॥ ६९ ॥

अर्थ:- कोई अज्ञानी क्रूर कष्ट सहन करेठे अने पंचाग्नि प्रमुख तप करीने शरीरने वालेठे, कईक अज्ञानी अग्निना धुमाटातुं पान करेठे, नीचुं मुख राखी वंचा पग करीने फूलेठे. केटला अज्ञानी जैन लिंग लईने पांच मद्रावन इव्यथी ग्रहण करेठे, अने क्रियामां मग्न रहेठे, एरीतें मुनिराज पणानो चार वहेठे, पण ते पयारना जेवा फूलेठे, देश जापायें पयार एटले पलाज, जेना फूजनेविपे कण

होता नहीं तेवी रीते निराश जाणवा, इत्यादि केवल क्रिया कलापवडे
वैया मुक्ति यती नहीं, ते जगतनेविपे वयारना बयूल जेम उंचा नीचा
ठे, पण एक ठेकाणे ठरता नहीं, तेवा समजवा, अने जेना
कजा जागृतरूप थईठे, तेमने निरवाण के० मोदू ठे, अने जे
ले केवल क्रियानाज करनारा ठे तेतो नर्मनेविपेज चूली रह्याठे ॥ ९८ ॥

हवे जे मूढ जन ठे तेनी दृष्टि निश्चयमां नहीं, पण व्यवहारने विपे ठे,
तेनेविपे अज्ञान ठे ते कहेठे - अथ मूढ व्यवस्था वर्णन -

बोहा - लीन जयो विवहारमें, उक्ति न उपजे कोइ, दीन जयो
मुक्ति कहासों होइ ॥ ९९ ॥ -

अर्थ - जे व्यवहारमा लीन थई रह्यो होय एटले मगन थई रह्या होय,
कोई उक्ति के तत्वदृष्टि उपजे नहीं, अने पोते अनाय थईने पोताना
पदने नजे, ए रीते पोतानु निश्चयरूप जाण्याविना मुक्ति क्याची थाय ॥ ९९ ॥

बोहा - प्रभु समरो पूजो पढो, करो विविध विवहार, मोदू सरूपी
ज्ञानगम्य निरधार ॥ १०० ॥

अर्थ - प्रभुने समरो, जावे पूजो, नें जावसहित पढो इत्यादि व्यवहार
पण मोदू स्वरूपी आत्माठे तेतो निरधार के० निश्चय ज्ञान गम्य ठे ॥ १०० ॥

हवे निश्चय स्वरूपनेविपे ज्ञान पर्याय रूपी अर्थनु निरूपण करेठे -

अथ पर्यायार्थ निरूपण -

सर्वैया तेईसा - काज विना न करे जिय उद्यम, लाज विना रनमाहि
जि, मीजविना न सप्रे परमारथ, सीजविना सतसों न अरूजे, नेम विना न
निहचे पद, प्रेमविना रस रीति न बूजें, ध्यानविना न यजे मनकी गति,
विना शिवपथ न सूजे. ॥ १ ॥

अर्थ - अर्ही अर्थांतर बतावेठे के, जेम जीव पोताना काम विना
रतो नहीं जेम लाज विना रणसग्रामने विपे फूजतो नहीं वजी जेम इह
खागिना परमार्थ यतो नहीं, अने शीज धारण कीयाविना सत्व साधे मजतु
थो वजी नियम धखा शिवाय निश्चय पद मजतु नहीं, अने जेम प्रेमनी
विना रसरित जणाती नहीं, तथा ध्यानविना मननी गति थोनाती नहीं,
ज्ञानविना शिवपथ के० मुक्तिमार्ग ते सूजतो नहीं. ॥ १ ॥

हवे ज्ञानवंतनो महिमा देखामीने तेनी व्यवस्था कहेते:-

अथ ज्ञानमहिमा धारक व्यवस्था कथनं:-

सर्वथा तेईसा:- ज्ञान उदै जिनके घट अंतर, ज्योति जगी मति होति न मै जी; बाहिज दृष्टि मिटी जिन्हके हिय. आत्म ध्यान कला विधि फैली; जे जड चेतन निन्न लखै सु विवेक लिये परखै गुन थैली; ते जगमें परमारथ जानि गहै रुचि मानि अथात्म सैली. ॥ १ ॥

अर्थ:- जेना हृदयनेविषे ज्ञाननो उदय थवाथी पोतानी ज्योति जागृत थई ने तैथी मति जे बुद्धि ते उज्ज्वल थई पण मेली नथी; अने पोताना बाह्य शरीरने आत्मा करी माने एवी बाह्य दृष्टी ते मटी गई, अने हृदयनेविषे आत्मध्याननी कला तेनी विधि जे यमनियमादिक ते विधि फैली एटले पसरि, ते वखतथी जड चेतनने निन्न निन्न लखे, अने पोतानो विवेक के० जेदविज्ञान तेणेकरी पोताना गुणनी थैली पारखी जीवी. एवा जे जीव तेज जगतमां परमार्थने जाणी तेने रुचिये करी ग्रहण करे, एरीतें अथात्मसैली मान्य करीने परमार्थने जाणै. ॥ १ ॥

हवे मोक्षनी सुगम प्राप्ति देखावैते:- अथ मोक्षप्राप्ति कथन:-

बोहा:- बहु विधि क्रिया कलेससों, शिवपद लहै न कोइ; ज्ञान कला परकाश सों, सहज मोक्ष पद होइ. ॥ ३ ॥ ज्ञान कला घट घट वसे, योग युगतिके पार; निज निज कला उदोत करि, मुक्त होइ संसार. ॥ ४ ॥

अर्थ:- जात जातनी क्रियाने निमित्त क्लेश करवो, तेथी मोक्षपद मले नही. पण ज्ञानकलानो प्रकाश थवाथी सेहेज मोक्षपद प्राप्त थायते ॥३॥ ज्ञानकला तो घट घटनेविषे बसी रहेली ठे, पण मन वचन अने कायाना योगनी युक्तियो पार रहे जी ठे, माटे पोत पोतानी कलाने प्रकाश करवाथी संसारथी मुक्त थवाय ठे, एवो सर्वने सज्जुनो आशीर्वाद ठे. ॥ ४ ॥

हवे मुक्तपणुं अनुभव थकी थायते माटे अनुभवनी प्रशंसा करैते:-

अथ अनुभव प्रशंसा:-

कुंमलियाठंड:- अनुभव चिंतामनिरतन, जाके हिय परगास; तो पुनीत शिवपद लहै, दहै चतुर्गतिवास; दहै चतुर्गतिवास, आस धरि क्रिया न मर्म; नूतन बंध निरोध, पूर्वकृत कर्म विहंगमे; ताके न गनु विकार, न गनु बहु नार न गनु नौ, जाके हिरदेमांहि, रतनचिंतामनि अनुनी ॥ ५ ॥

अर्थ:- अनुभवरूपी चिंतामणिरत्न जेना हृदयनेविषे प्रकाशमान थई रह्योते

ते जीव पुनीत के० पवित्र यईने शिवपदने पामेठे, ने चतुर्गतिनो जे वाम
हन करेठे, एटले देवगति, मनुष्यगति, तिर्यचगति ने नरकगति ए चारे गतिना
ने वाजी नाखेठे अनुनवी जननी रीत एठे के ते आशा धरीने क्रिया
नतन वय के० नवा कर्मना, बंधने निरोधीने सवर धारण करे, तथा
ने बिहमी नाखीने तेनी निर्जरा करेठे, तेना विकारने अहो नञ जीव तु
नही, अने तेना अतिचारने तु गणीस नही, अने तेना जयने पण
जेना हृदयमा अनुनयरूपी, चितामणीरत्न प्रकाशी रखेठे ॥ ५ ॥
हवे अनुनवीनी ज्ञानदृष्टीनु सामर्थ्य बखाणेठे - अथ ज्ञानदृष्टि सामर्थ्य

सूर्या इरुतीमा - जिनके हियेमें सत्य सूरज उद्योत जयो, फेनि मति
मियात तम नष्ट है, जिनकी सुदृष्टिमे न परचे विषमतासों समतासों प्रीति
तासों लष्ट पुष्ट है; जिन्हके कटावमे सहज मोप पय सवे, सायन
तनहो न कष्ट है, तिन्हिकों करमकी किलोल यह है समाधि, मोने यह
रान मोने यह मष्ट है ॥ ६ ॥

अर्थ - जेना हियानेरिपे सत्य सूर्यनो उद्योत यई इहोठे, अने
गतिरूप कर्ण फेनी रह्याठे, तेयी मियात रूप अवकार ते नाश पामा
जे जीवनी सुदृष्टिमा विषमतानो परिचय नथी, एटले समतासाये प्रीति
ठे, ने समतासाये तथा मोदसाये लष्ट पुष्ट के० चित्तप्रिनानी प्रीति राखेठे,
ना कटावनेरिपे एटले थोडा प्रिलोकनमा सहज स्वभावे मादूमार्ग सिद्ध थाव
सायन के० मनोयोगादि व्रण योगनो निरोध एटले
कष्ट नथी. एना ज्ञानगरीने जे कर्म उहेर थावेठे तेने गणतीमा समानी
यव बाणेठे जो कदी गती कर्मना उदयपदमे मोजेठे तोपण ते जागाव
अन जो मोनेठे तोपण मष्ट के० मानप्रतिठे ॥ ६ ॥

हवे ज्ञानीने परवस्तुनो त्याग कह्यो अने प्रियेपणो तेनाज त्याग बखाणेठे -

अथ परवस्तुको त्याग ताको प्रियेप बर्नन -

संबदा इरुतीमा - आतम सुनाव परजावही न सुख तासों, जाहा
मन पमिदमे रह्यो है; ऐगो अरिपेरुको निगान परिग्रह राग, ताको द
हाने मनुष्येक कह्यो है; अथ निज परे व्रम दूरि करिवे मनु यहु
रुदरका उमह्यो है, पमिद अथ परिग्रहका प्रियेप अथ, कदिसा
वई नह न्ह्यो है ॥ ७ ॥

अर्थः--जेनुं मन परिग्रहनेविषे मगन थई रहुं ठे, ते जीवने पोताना, तथा पारका स्वभावनी शुद्धता थती नथी. परिग्रहनों राग तेतो अविवेकतुं निधानं कें हुं ठे, जे परिग्रहना रागनेविषे पोताना ने पारका स्वभावनी शुद्धता नथी, ते परिग्रह रागने त्याग; अर्हीसुधी सामान्य मात्र कह्यो. हवे निजस्वरूपनो भ्रम ने परस्वरूपनो भ्रम तेने दूर करवाना कार्यने घणा प्रकारें सद्गुरू उपदेश करवाने उचंगवंत थया ठे. हवे इहां परिग्रह तथा ते परिग्रहतुं विशेष अंग केहेवाने सद्गुरू जे ठे ते उद्यम उदीरणा करीने लह लह्यो के० सचेत थया ठे ॥ ७ ॥

हवे सामान्यरूप परिग्रहनों राग अने विशेषरूप परिग्रहनों राग तेनो विवरो कहे ठेः--अथ सामान्यविशेष कथनः--

दोहाः--त्याग जोग परवस्तु सब, यह सामान्य विचार; विविध वस्तु नाना विरति, यह विशेष विस्तार ॥ ८ ॥

अर्थः--जेटली परवस्तु ठे तेटली वधी त्याग जोग ठे. एतो सामान्यपणे परिग्रहना त्यागनो विचार जाणीये; अने ते परवस्तु जात जातनी ठे, अने तेना उपर विचार पण जातजातनो ठे एने विशेषपणे परिग्रह त्यागनो विस्तार जाणवो. ८ हवे परिग्रह वतां ज्ञातानी परिग्रह उपर अलिप्त दशा कहे ठेः--

अथ ज्ञाता अलिप्त कथनः--

चोपाईः--पूरव कर्म उदै रस जुंजे; ज्ञान मगन ममता न प्रयुंजे; उरमें उदासीनता लहिये, यों बुध परिग्रह वंत न कहिये ॥ ९ ॥

अर्थः--पूर्व कर्मना उदयथकी जे शुभाशुभ रस उपजे ते जोगवे पण ते रस जोगनेविषे ममता प्रयुंजे नही, मात्र ज्ञाननेविषेज मग्न रहे, पण परिग्रहना संयोग. वियोगनेविषे हर्ष विषाद उपजे नही, एवीरीतें जेना मनमां उदासीनता पामीये ठइयें. एवा बुध के० पंक्तिने परिग्रहवंत कहेवाय नही ॥ ९ ॥

हवे ज्ञानीनी निस्पृह दशा बखाणे ठेः--अथ ज्ञानी अवांठक कथनः--

सर्वथा इकतीता --जे जे मनवठित विलास जोग जगतमें, तेते विनासिक सब राखे न रहत है; और जे जे जोग अजिलाप चित्त परिणाम, तेते विनासीक धर्मरूप व्है बहत है; एकता न इहों माहि ताते बांठा फुरे नांही, ऐसे भ्रम कारजको मूरख बहत है; संतत रहे सचेत परसो न करे हैत याते ज्ञानवंतकों अवंठक कहत है ॥ १० ॥

अर्थः--मनना मानी लीधेला जे जे जगतना जोग विलास ठे, ते ते नाश रूप ठे, आपणा राख्या रहेता नथी. वली जे जे जोग अजिलापुरुष चित्त परिणाम रहेते

ते ते चित्त परिणाम चचलपणे विनासी धर्म रूपने विपे थई रहा ठे ,
नेविपे तथा जोग अजिजापनेविपे अनेकता ठे, पण एकता नथी बनी ।
पणुं ठे तेथी एना उपर ज्ञानीनी बांठा फुरती नथी एना त्रम कार्यने मूर्ख
तेज चाहे ठे, जे सतत के० निरतर सावधान रहे अने परगुत्तु साथे
नहीं, एज माटे ज्ञानवतने अवचक निस्पृही कहेठे ॥ १० ॥

हवे परिग्रहमां रेहेता ठतां ज्ञाताने अजितपणु केनी रीते केहेवाय ते
आपीने समजावे ठे - अथ ज्ञाता अजित दृष्टात कथन -

सवेया इकतीसा - जैसे फिटकडी लोड् हरडेकी पुटविना स्वेत वस्त्र
मजीठ रंग नीरमें, जीग्यो रहै चिरकाल सर्वथा न होइ लाल, जेने नहीं
पेती रहे चीरमें, तैसे समकितवत राग दोष मोह त्रिनु, रहे निशिवासर
जीरमें, पूरव करम हरे नूतन न बंध करे जाचे न जगत सुख राचे न शरीरमें,

अर्थ - जेम कोई स्वेत वस्त्र होय तेने फटकडी लोडर तथा हरडी
पट दीधा शिवाय मजीठना लाल रंगना पाणीमा चिरकाल के० घणाकान सुखी
नावी राखे तोपण ते वस्त्र सर्वथा प्रकारे लाल थाय नहीं, अंतर रंग
तेथी ते चीरमा सफेती रहेज, तेमज समकितवत जे जीव होय ते राग
ना पटविना निशिवासर के० रात दिवस परिग्रहनी जीडमा रहेठे तोपण
कर्मना जोगनी निर्जरा करेठे, अने नवा कर्मनु बधन करे नहीं, अने
खने जाचे नहीं बली शरीरने जोईने राचे नहीं ॥ ११ ॥

हवे परिग्रहने विपे रेहता ठता ज्ञाताने उद्वेग रहितपणु होय ठे ते
वडे दृढ करावे ठे - अथ ज्ञाता अनुद्वेग कथन -

सवेया इकतीसा - जैसे काढु वेसको वसैया बलवत नर, जगलमें जई
ठत्ताकों गहतु है, वाकों लपटाय चहु और मधुमक्षिका पे, कबलीकी उटतों
रहतु है, तैसे समकित शिव सत्ताको सरूप साथे, उद्वेकी उपाधि
रहतु है, पहिरे सहज को सनाह मनमें उठाह, माने सुखराह उद्वेग न लहतु है।

अर्थ - जेम कोई देशनो रेहेवासी जीज वगेरे बलवत नर जगलमां जई
धपुडाने ग्रहण करे ठे, ते वखत ते पुरुषने चारे तरफ मधु मक्षिका के०
माखीउ लपटाई जाय ठे, पण ते पुरुषना शरीर पर कामजी हायठे. तेथी
कित के० मखविना अमख रहेठे, तेमज समकित जीव शिव के०
सत्ता के० सत्तनूतपणु तेनु स्वरूप जे एक विज्ञानधनपणु तेने साथे ठे,

...દેવની જે આત્માને ઉપાધિ જાગી રહી છે, તેને તે સમાધિ કરી જાયો છે. સહજ
 ગુણ જે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર તદ્દૂપ જે સનાહ કે ૦ વસ્ત્ર તરે પેહેરી રાખે છે, અને
 રીતે જે કર્મનિર્જરા તેનો ઝગાહ મનમાં ધારણ કરે એવા અનંત સુખના રાહ કે ૦
 માર્ગને વિષે રહેતો ધકો ઝડેગ દશાને પામતો નથી. ॥ ૧૨ ॥
 હવે એ રીતમાં જ્ઞાતાનો અવંધકપણું વતાવે છે:— અથ જ્ઞાતા અવંધ કથન:—
 દોહરા:— જ્ઞાની જ્ઞાન મગન રહે, રાગાદિક મલ ખોડ: ચિત્ત ઝડાસ કરની
 રે, કરમ વંધ નહિ હોડ. ॥ ૧૩ ॥ મોહ મહાતમ મલ હરે, ધરે સુમતિ પરગા
 ને; મુગતિ પંથ પરગટ કરે, દીપક જ્ઞાન વિલાસ. ॥ ૧૪ ॥
 અર્થ:—જ્ઞાની પુરુષ તો જ્ઞાનમાં મગન રહે છે, અને રમે છે, અને રાગ દેવ મોહરૂપી
 જે મલ છે, તેને ખોડ દિએ છે; અને જે ક્રિયા કરે છે તે પણ ઝડાસીનરૂપ કરે છે, માટે
 એ જ્ઞાનીને કર્મ વંધન થતો નથી. ॥ ૧૩ ॥ વલી મોહરૂપી મહાતમ કે ૦ ધોર
 અંધકારરૂપ જે મલ તેને હરે, અને સુમતિના પ્રકાશનાર દીપકને ધરે, એ રીતે મુક્તિ
 પામે પ્રગટ કરી વતાવે, એવો જ્ઞાનનો વિલાસ તે દીપકરૂપ જાણવો. ॥ ૧૪ ॥
 હવે જ્ઞાનદીપકનું સ્વરૂપ કહી દેશાડે છે:—અથ જ્ઞાન દીપક વર્નન:—
 સર્વયા શક્તીતા — જામે ધૂમકો ન લેસ વાતકો ન પરવેસ, કરમ પતંગનિકો
 શ કરે પલમે; વ્તાકો ન જોગ ન સનેહકો સંયોગ જામે, મોહ અંધકારકો
 જોગ જાકે થલમે; જામે નતતાડ નહી રાગરંક તાડ રંચ, જહ જહે સમતા સ
 થે જોગ જલમે; એસી જ્ઞાનદીપકી સિલા જગી અચંગરૂપ, નિરાધાર ફુરી
 રી હૈ પુદગલમે. ॥ ૧૫ ॥
 અર્થ:— જે જ્ઞાન દીપકમાં ધુમાડાનો લેગ નથી ને જેમાં વાયુનો પણ પ્રવેશ
 અને જે કર્મરૂપી પતંગ જીવનો પલકમાં નાશ કરે છે, ને જેમાં વ્તા કે ૦
 નો જોગ નથી, વીજો અર્થ— કોઈ વિકલ્પ દશા નથી અને જેને સનેહ કે ૦
 અને સંયોગ નથી. વલી જેના પ્રકાશમાં મોહરૂપ અંધકારનો વિયોગ થયું
 જે દીપકમાં તત્ત્વાપણું નથી, વલી જેમાં લાજરંગની રચમાત્ર લાજા
 અને જે સમતા સમાધિનો જોગ તે રૂપ જે જલ તેને વિષે જહજહાયમા
 યો છે, એવો જે જ્ઞાનદીપક છે, તેની શિલા સદા અચંગરૂપ જાગી રહી છે,
 જા સર્વ પદાર્થનું જ્ઞાન કરવાની આધાર છે, અને પોતે નિરાધાર ફુરી
 ને પુજનમાં ફરી કે ૦ ટુપી રહી છે ॥ ૧૫ ॥

हवे ज्ञानना स्वभावमा खंनना नथी ते उपर दृष्टांत आपेने -

अथ ज्ञान स्वभाव अस्वमित्त दृष्टांत कथन -

सबैया इकतीसा -- जैसो जो दरब तामें तैसोही सुनाव सणे, कोव दर्ब
को सुनाव न गहतु है, जैसे सख उज्जज विप्रिय उर्ण माटी नखे, माटीमा दर्ब
से नित उज्जल रहतु है, तैसे ज्ञानवत नाना जोग परिग्रह जोग, करत निष्क
न अज्ञानता लहतु है, ज्ञानकला दूनी होइ उददशा सूनी होइ, ऊनी दशा
यिति बनारसी कहतु है ॥ १६ ॥

अर्थ - जे जेवु इच्छा ठे, तेमा तेजोज स्वभाव सिद्ध ठे, पण कोई इच्छ
इच्छनो स्वभाव ग्रहण करे नहीं जेम कोई जलाशयमा सख वेड़ीनीव हात
सरूपमा उज्जल होय ठे, पण नात नातनी माटी खाय ठे, तेमवता
रग तेना स्वरूपमा देखातो नथी, तेतो नित्य उज्जलज देखाय ठे, तेम
प्राणी परिग्रहना जोगथकी नाना प्रकारना जोग जोगवतो ठता थने विनाम
तो ठता अज्ञानता पामतो नथी अने ज्ञाननी कला बमणी थाय ठे, अने
दशा के० ब्रमदशा ते शूनी थाय ठे, अने नयस्थिति के० ससार स्थिति ते
के० उठी थाय ठे, एवी गीते बनारसीदासनु केहेवु ठे ॥ १६ ॥

हवे सम्यक् ज्ञाननी साथे सम्यक् क्रिया स्याद्वाद मतने आश्रयी कहे ठे -

अथ स्याद्वाद प्ररूपन कथन -

सबैया इकतीसा -- जोलों ज्ञानको उद्योत तोलों नद्री बय होतु, वने
थात तव नाना बय होहि है, ऐसो जेद सुनिक लग्या व विष नागनिमो, ज
निसों उद्यमकी रीतितें विगोहि है, सुनो जेया सतत कहे म समकितवत सु
तो एकत परमेश्वरकी दोहि है, सुनो जेया सतत कहे म समकितवत सु
उख दोहि ऐसी तोहि मति सोहि है, विपेसा विमुख होइ अतुनो दशा आराहि
थर्य - ज्या सुगी ज्ञाननो उद्योत ठे, त्यासुगी बध थतो नथी अने ज्ञान
यात दशावत ठे, त्यारे तो नाना प्रकारनो बध थाय ठे कार्य परमेश्वरी
ज्ञान माहात्म्यनो जेद साजजीने एवु कसु के व विषय जोगरवा नाग्या अ
अचन कायाना योग्यकी उद्यमनी रीति जे क्रिया, तने तें ठाडा दीगो अ तर
वे के हे सतपुरुष सांजज तु जे कहे ठे, के हु समकितवत व पण ए परमेश्वर
ते परमेश्वर परमात्मानी दोही के० होइ करनारी ठे माट व विषयया विनाम

અર્થ - જે જીવ પોતાના પૂર્વ સચિત શુન કર્મના ઉદય વડે મુક્ત ને પણ જોગથી ઉદાસ રહે છે, અને જે જીવને અસાતા વેદ જે તો પણ વિલાપ કરે નહી, અરતિનો વિનાગ કરે નહી, અતરમાં હી રાખે, અને શરીરનો સતાપ સહન કરે, વલી જેનીપાસે આત્મજ્ઞાન કે, ક્રિયા કરીને ફલને ઇષ્ટે નહી, તેજ ઉત્કૃષ્ટ વિચક્ષણ જ્ઞાની કેહવાયને, કર્મ કરતા થકા કર્મના કર્તા એમ તો અમે કહી સકશુ નહી ॥ ૧૧ ॥

હવે એવા જ્ઞાનીની વ્યવસ્થા કહે છે જ્ઞાતા વર્ણન -

સવેયા ઇક્તીસા - જિનકી સુદૃષ્ટિમેં અનિષ્ટ ઇષ્ટ દોઝ સમ, નિનકો વિચાર સુન ધ્યાન હૈ, સ્વાસ્થ્યકો ત્યાગી જે જાહેંગે પરમાસ્થકો, જિનકે નફા ન હૈ ન જ્યાન હૈ, જિનકી સમુજમેં શરીર એસો માનીયતુ, રૂપાનકોસો મ્યાન હૈ, પારખી પદારથકે સાચી ત્રમ નારથકે તેં નહીકો જથારથ જ્ઞાન હૈ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ - જે જ્ઞાતાની સુદૃષ્ટિ એવી છે કે, જેનેવિષે ઇષ્ટ વસ્તુ તથા અનિષ્ટ વરાવર છે, અને જેનો આચાર એવો છે કે જે જલા વિચારથી શુન ધ્યાનમાન રહે, ને પ્રિય સુખ પ્રમુખ સ્વાર્થને ત્યાગીને જે અધ્યાત્મરૂપ પરમાર્થ તેનેવિષે લાગે છે, વલી જેના વચન એવા છે કે, જેમા નફો નથી તેમ ટોટો પણ નથી, અને ને સુસીય ફિંવા કુસીય દેતા નથી મૌન વૃત્તિજ રહેઘે વલી જેની સમજા-ય કે શરીરને ધાનની ઊંજ કે ૦ તુસ જેવુ અને રૂપાન કે ૦ તરવાર તના બુ માને છે, મતલબ કે આત્માને શરીરથી છુદો જાણે છે વલી જે જેવો હોય તેવી તેની પરિક્ષા કરે છે, અને જેમ નવ જ્ઞાનગિના પાંચ દર્શનમાં જે તુ નારથ ચાલી રહુ છે, તેનો સાક્ષી છે, પૂઠવાનુ ધ્યાનક છે, તેહિજ બુદ્ધ અને તેને યથાર્થ જ્ઞાની કહિયે ॥ ૧૨ ॥

હવે સમક્ષિતનુ સાહસપણુ વર્ણન કરે છે - અથ સમ્યક્વતકા

સવેયા ઇક્તીસા - જમકોસો વ્રાતા હુ સ્વદાતા હૈ અસાતા કર્મ, તરસ ન સાહસ ગહતુ હૈ, સુરગ નિવાસી જૂમિવાસી આ પતાલવાસી, મન કપત રહતુ હૈ, ઝરકો ઝજારો ન્યારો દેશિયે સપત જેસો, નો નુ મિયો ધ્યાનદ લહતુ હૈ, સહજ સુવીર જાકો સામુતો શરીર એસો, જ્ઞાની જા જ આચારજ કહતુ હૈ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ - અહિ સસારનેપ્રિયે જે અસાતા વેદનીય કર્મ છે, તે કેવો હુ

अहि उन्प्रेक्ष्य करे मे—जमकोसो ब्राता के० यमना नाई मे. तेनो उदय यता मू
जन जे मे. तेतां माद्वन ग्रही शके नही. सुरगनिवासी के० देवता चूमि
नी के० मनुष्य तिर्यच अने पातालवासी देवता नागकी एवा सर्व त्रिलोकवा
जीवनां तन मन आमातावेदनीय थकी कांपता रहेते. हवे ज्ञानी जीवना उ
अजयानुं जे मे ते अंतरणा चांदरणां जेनुं मे. ते केबु मे? ते समजावे मे के,
सात नय थकी जुड़ज मे. जे अजवालाथी साते नय प्राप्त यतां नथी, अने ए
नावथी निशंक थई मोले मे. अने आनंद पामे मे. सहज सुवीर के० महोदो
दमीक सुनट, जेनुं ज्ञानरूपी शरीर शायत मे, एवा ज्ञानी जीवो आचार्य के०
हा पुरुष पूज्य जाणवा, एवुं आचार्य कहेते ॥ २४ ॥

हवे साते नयनां नाम कहेते:— अथ सप्त नयनाम—

दोहा:— इह नव नय परलोक नय, मरन वेदना जात; अनरक्षा अनशुत
नय. अकस्मात् नय सात ॥ २० ॥

अर्थ:— आ नवनुं नय, परलोकनुं नय, मर्ण नय, वेदना उपजवानुं नय, अ
नरक्षानुं नय, अनशुत नय, अने अकस्मात् नय. ए सात नय जाणवां ॥ २५ ॥
हवे साते नयनां लक्षण कही जुदां जुदां उलखावेते.—अथ सप्त नय लक्षण कयन.—

सर्वया इकतीसा.— दसथा परिग्रह वियोगचिंता इह नव, दुर्गति गमन परलोक
नय मानिये; प्रानतिको हरन मरन नै कहावै सोई, रोगादिक कष्ट यह वेदना बखा
निये; रक्त हमारो कोउ नांही अनरक्षा नय, चार नै विचार अनशुत मन आनिये
अनचित्यो अवहि अचानक कहांधों होइ, ऐसो नय अकस्मात् जगतमें जानिये ॥ २६ ॥

अर्थ:— शान्त्रमां जे दस नांतिनो परिग्रह कह्यो मे. तेना विजोगनी चिंता रहे ते
ज आ नवनुं नय जाणवुं. दुर्गतिगमननुं जे नय ते परलोकनुं नय कहिये; प्राण तू
दवानुं जे नय ते मर्ण नय; रोग प्रमुखथकी जे कष्ट उपजे ते वेदना नय बखा
णिये; अमारी रक्षा करनार कोई नथी देखातो ए अनरक्षा नय; चोर अथवा ड
उमण आब्याथी हुं गुं चत्त करी शकीश एवो जे नय तेने अनशुत जाणिये. अणचित्युं
हुं थो एवुं जे नय मननेविपे रहे तेनुं नाम अकस्मात् नय जाणवुं ॥ २६ ॥

हवे आ नवनुं नय निवारण रूप मंत्र कहेते.—अथ इह नव नय निवारण कयन:—
उष्य उद:— नख शिख भित परवान, ज्ञान अवगाह निरक्त; आतम अं
ग अजंग, संग परधन इम अरक्त; ठिनजंगुर संसार, विनव परिवार नारक्त;

जहाँ उत्पत्ति तहाँ प्रलय, जासु सयोग विरह तसु, परिग्रह प्रपच ॥
इह जय जय उपजै न चित, ज्ञानी निगक निकलक निज, ज्ञानरूप निज ॥

अर्थ - पगना नखथी ते माथानी सिखासुधी एटजे सर्व शरीर प्रमाण
गुण जे ज्ञान ते अवगाह के० व्याप्ति तेने जुए, एवा नख सिर सहित
आत्मानु अग अजग रहे, तेनी साथे जे पुज्जठे तेने परधन के० परइय कहे
सर्व ससार कृणजगुर ठे, ने तेनेविपे जे विजय परिवाररूप चार ठे, ते
गुर ठे, अने जेनी उत्पत्ती तेनु विनाश ठे, जेनो सयोग तेनो प्रियोग
एगो परिग्रहनो प्रपच प्रगट परखीएँ तो आ जवनु जय चित्तमा उपने नही
ते जे ज्ञानी होय ते परिग्रहना वियोगनी चित्ता न राखे, ने नितकरहे,
स्कलक स्वरूप ज्ञानमय सदा जुए ॥ २७ ॥

हवे परलोकजय निवारणनु मत्र कहे ठे - अथ परलोक जय निवारण
उपप्यवद - ज्ञान चक्र मम लोक, जासु अवलोक माख सुख,
म नाहि, नाहि जिसमाहि दोष छुख, पुत्र सुगति दातार, पाप दुर्गति
यक, दो खमित खानिमे, अखमित है शिवनायक, इह विधि विचार परलोक
नहि व्यापक वरते सुखित, ज्ञानी नितकनिकलक निज, ज्ञानरूप निततनित ॥

अर्थ - ज्ञान चक्र के० ज्ञान विस्तार तेतो ममलोक के० मारो लाक ठे,
प्रचार ठे, तेने प्रत्यक्ष जोवो, अने मोक्ष सुख बन्ने रूप ठे, अने इतर
के० तेविना अन्य लोक ते मारो नथी, महारो ज्ञान लोक मारी साथे ठे
दोष छुख नथी परलोकमा सुगतिनु देनार पुन्य ठे, अने परलोकमा कुगतिनु
पनार पाप ठे ए वे पुन्य पाप आत्मानी खमनानी खाणी ठे अने दुःख
हु शिवनायक के० सिद्धरूपी हु एवा विचारथी परलोक जय व्यापे नही,
सुखित के० सदा सुखयत वत्ते, ए प्रमाणे परलोक जय ठानिने ज्ञानी
सक थको निकलक एबु जे निजज्ञानरूप तेने सदा निरखे ॥ २८ ॥

हवे मरणजय निवारणनु मत्र कहे ठे - अथ मरण जय निवारण मत्र-
उपप्यवद - फरस जीज नाशिका, नैन अरु श्रवन अक्ष इति, मन व
बज तीन, सास उस्तास आच यिति, एदस प्राणगिनाश, ताहि ज
जे, ज्ञान प्राण सयुक्त, जीय तिहु काल न ठीजे, यह चित करत नहि मर
नय प्रमाण जिनवर कथित, ज्ञानी नितक निकलक निज, ज्ञानरूप निरगननिव
अर्थ - स्पर्श, रसना, घ्राण, चक्षु, श्रोत्र, ए पांचे इन्द्रिय, मनोबल, वचन

समयसारनाटक.

प्रायवज ए त्रण, स्वासोस्वास्त आयुस्थिति, एदस्त प्राण आदिनो विनाश थाय, तेने
 तगतमां मर्णनय कहे ठे, पण जीव पदार्थ ठे ते ज्ञानरूपी नाय प्राण संयुक्त ठे,
 तेतो जीवने ज्ञान प्राण त्रणे काजनेविपे तूटे नही, एवो विचार मनमां करवाथी
 मर्णनय उपजे नही. नय प्रमाण वडे एवुं जिनेश्वरनुं कथन ठे, ज्ञानी लोक नि
 र्णक. पणो पोताना निकजंक स्वरूप ज्ञानरूपने सदा निरंतर निरखत के०
 तथपणो छुए ठे ॥ २९ ॥

हवे वेदना नय निवारणरूप मंत्र कहे ठे:— अथ वेदना नय निवारण मंत्र:—
 तथ्य ठंड:— वेदनवारो जीव, जाहि वेदंत सोउ जिय; यह वेदना अजंग,
 तो मम अंग नाहि व्यय; करम वेदना द्विविध, एक सुखमय दुतीय दुख; दोऊ
 दो विकार, पुजजाकार बहिरमुख; जब यह विवेक मनमहिं धरत, तब न वेद
 ना नय विदित; ज्ञानी नितकं निकजंक निज, ज्ञानरूप निरखंत नित ॥ ३० ॥

अर्थ— वेदनावारो एटले जाणनारो तेतो जीव ठे, अने जेने जाणनुं ठे, तेपण
 जीवज ठे एटले वेदनावंत ते ज्ञानी जीवए ज्ञानरूप वेदन जे अजंग रूप ठे तेतो मारुं
 अंग ठे. अने कर्म वेदना जे ठे ते मारी नथी अने ते कर्मरूप वेदना वे प्रकारनी
 दो सुख दुखनी वेदना पुजजाकार ठे, पुजजनी ठाया वाहरूप ठे, ज्यारे एवो वि
 चार मनमां धरे ठे, त्यारे वेदनानुं नय वेदी सकुनुं नथी. ज्ञानी लोक दो
 तेतो वेदना नयथी नितकं रहे अने निकजंक एवुं पोतानुं ज्ञान स्वरूप ते
 सदा जातो रहे ॥ ३० ॥

वेदनवारो नय निवारणरूप मंत्र कहे ठे:— अथ अनग्ना नय निवारण मंत्र:—
 तथ्य ठंड:— जो स्वस्तु मत्ता सरूप जगमहि त्रिकाज गत; तान विनाश
 नहज निहच प्रमाण मत; मो मम आत्म दग्ध, सर्वथा नहि सहाय
 निहिं काग्न रुक न. होइ नवक न कोइ पर; जब यह प्रकार निग्धाग स्थि,
 य— स्वस्तु के० निज आत्मरूप वस्तु, सत्तास्वरूप के० इत्यपणो ठनुं केद्व्या
 तगतमां त्रणे काजनेविपे पामिये, तेनो क्यारे पण विनाश नथी थनो, एवुं
 वरूप निश्चयनयना प्रमाणवडे जाणनुं; एज मान् आत्मइय जे ठे,
 त्या प्रकारे कोइतो सहाय धरतु नथी, तेमाटे ए आत्मइयनो कोइ रुक
 तेमज कोइ पर के० बीजो एनो नरुक पण नथी ज्यारे एनो विचार

समयभारनाटक

हृदयमां नही करी राखे त्यां अनगुहा नय नाग पामे एका झा
रुहा नययी निमरु यहा पाताता निरुनरु ज्ञानग्रूपन मग निग
हवे चारुनय निरागण रूप मत्र रुहेने अय रागनय निवाग

वृषय रु - परम रूप परतु नाम पात निम मक्ति पर
हि माहि मद्रि अगम अग्रमिने मा मम रूप अतप अमन अत
धन, ताहि चारु मिम गन उग नद्रि न आग नन निनयतमम यि
तव अग्रुत नय उपममिने ज्ञाना निगुरु निरुनरु निन ज्ञानरूप नि

अर्थ - ज परम स्वरूप रुहाय न अत मान सम्मानाड प्रयुक्
मिने के० चिन्मय एवु जनु नकण न अत नना स्वरूपनरिप परमरूप
श नयी, माहिमही के० ए०यीना उचमा अग्रमय न अत अग्रमिने ने, ए
अनूपम मारु रूप ने ते रुडनुकी रनु नयी अतमिने रु० प्रमाणविना ५३
ट धन ने, ते धनने चोर रुम हरी गरु अत आग रु० बीना काड नाक
गा पामी गरु नही ज्यारे ध्यान धरीन एवु चितवन रु आग अग्रुत नय के
घाडा एननु जे नय ते उपगमी जाय अत एका ज्ञानी हाय त अग्रत नययी
गक थका पोताता निरुनरु ज्ञान स्वरूपन मग निगुनता रुहेने ॥ ३१ ॥

हवे अरुस्मातनय निरागण रूप मत्र रुहेने - अय अरुस्मातनय निवाग रु
वृषय रु - शुद्ध शुद्ध अरिस्तु सहन म समुद्र मि० मम अतव
दि अतत अतुन अरिचन मरुपमम चिद विनाय परगाय यत निरुनरु
यानरु चरु छुरिया नद्रि काड हाड तडा रुत न अचानरु चरु रु मि
उपनत नय अरुस्मात नय नद्रि उद्रित ज्ञाना निरुनरु निरुनरु निन रु
रूप निगुनत निन ॥ ३३ ॥

अर्थ - ज एवु शुद्ध ने रुतन पाताता स्वरूपन रिपन न रुड रु ज्ञाना
य अरिगरी ने, मि०ममान रुद्रियत न अरु रु अरिचिन न अत रु
रुद्रित न जेनी नुनना काडयी न थाय माट अतुन रु एवु रिपनममम
चिदविनाय रु० ज्ञानविनायना जन प्रकाश न यत निरुनरु रु रुद्रियत
रुद्रित ने अत ममारि मुयनु यानरु न ज्यारे का विनायन प म रुद्रियत
अणचितव्या अचानरु नय गाक काड उपज नही आग रिग
मा ज्यारे उपज ने ज्यारे अरुस्मात नय जे न त रुतन यत नय रुद्रियत

वे ते अकस्मात् जयथी निशंक थको पोताना निष्कलंक ज्ञान स्वरूपने सदा
तो रहेछे ॥ ३३ ॥

हवे निर्जराना करनार ज्ञानीनी व्यवस्था कहेछेः—अथ ज्ञानी व्यवस्था कथनः—
उपपद्य ठंढः— जो परगुन त्यागंत, गुह निजगुन गहंत ध्रुव; विमल ज्ञान अं
र, जामु घट महि प्रकास ध्रुव; जो पूरव कृतकर्म, निर्जरा धार बहावत; जो न
बंध निरोध, मोप मारग मुख धावत; निःसंकतादि जस अष्ट गुन, अष्ट कर्म
रि संहारत; सो पुरुष विचव्वन तामु पद, वनारसी वंदन करत ॥ ३४ ॥

अर्थः— जे कोई पुज्जादि गुणनो त्याग करे, अने ध्रुव के० निश्चयरूप एवा गुह
ताना गुणनुं ग्रहण करे; निर्मल ज्ञाननो अंकुर के० उदय जेना घटमां प्रका
त थयो, अने जे पूर्वकृत कर्मने निर्जरानी धर के० श्रेणिविषे बहावि दिये बली
नवा बंधनो निरोध करीने एटले निराश्रव थईने मोहमार्गने सन्मुख दोडेछे;
ए श्रेणिमां दोडेछे, निशंकित प्रमुख जेना आव गुण ठे, ते आवे कर्मरूप
गुनो संहार करे, तेज विचक्षण पुरुष केहेवाय, अने तेना चरनकमलने वणारसी
स वंदन करेछे ॥ ३४ ॥

हवे आव अंगनां नाम कहेछेः—अथ अष्टांगके नाम कथनः—
सोरठाः— प्रथम निसंसंजानि, दुतिय अवंठित परिमनन; तृतिय अंग अ
गलान, निर्मल दृष्टि चतुर्थ गुन ॥ ३५ ॥ पंच अकथ परदोष, थिरी करन ठछम
दहज; सत्तम बल्ल पौप, अष्ठम अंग प्रजावन ॥ ३६ ॥

अर्थः— पेहुं निसंशय के० निःशंकित, वीजुं समकितनो गुण जे अवांठक प
णारूप मननो परिणाम, त्रीजुं अंग अगलान, चौथुं गुण निर्मल दृष्टि एटले मूढ दृ
ष्टि नही ते, ॥ ३५ ॥ पांचसुं परदोष अकथन, ठतुं अंग समकित स्थिर करवाना
प्रजावरूप, सातसुं सर्व साथे वाठलपणुं अव्यात्मक पोषक, अने आवसुं अंग
प्रजावना गुणरूप ॥ ३६ ॥

हवे अंगना लक्षण कहे छेः—अथ अंग लक्षणः—
सर्वया इकतीताः— धर्ममें न संसं गुजकर्म फलकी न इठा, अगुजकों देखि न
गलानि आनैं चित्तमें; साचि दृष्टि राखै काहू प्राणीको न दोष नारखै, चंचलता जा
नि थिति ठानै बोध चित्तमें; प्यारे निजरूपसां उठाहके तरंग उठे, एइ आवगे अंग
जब जागे समकितमें; ताहि समकितकों धरे सो समकितवंत, बहे मोपपावे उ
न आवै फिर इतमें ॥ ३७ ॥

अर्थ - धर्मनेविषे संवेद न होय ते नि गकित गुण, गुण कर्मना पन्ना
छा न होय ते निस्पृही गुण, अनिष्ट वस्तुने जोडने चित्तमा ग्लानी न नाव
अग्लान गुण, कोडीना मगाव्या मगवु नही ने साचनेविषे दृष्टि राखवी ते
दृष्टिगुण, कोई प्राणीनो दोष कहेवो नही ते दोषाख्यन गुण, चचनता
ज्ञानरूप चित्तनेविषे स्थिरता राखवी ते स्थिरकरण गुण, आत्म स्वरूप
राखवो ते वठल गुण, अने आत्मस्वरूप साधनविषे उवाह जहरी के
उवापणु लीगो ग्हे ते प्रजायना गुण, एम एक समकैतना आते या
जागे, अने ते आव गुणे सहित सम्यक्नु धारण करे, ते समकितवत रहेता
तेवाज समकित मोक्ष पामे, ने फरीयी आ समारमा आवे नही ॥ ३३ ॥

हवे निर्जराधारी चैतन्यनु नाटक कहे ठे - अथ चैतन्य नाटक कथन -
सवैया शक्तीसा - पूर्व वध नासे सोतो सगित कला प्रकाशे, नव वंर स्त्री
ल तोरत ठठरिके, निसकित आदि अष्ट अंग सग सखा जारी, समता यत्ना
करे सुख जरिके, निरजरा नाद गाजे ध्यान मिरडिग वाजे, ठक्यो महानद
मात्रि रीजि करिके, सत्तारंग नूमिमें मुकत जया तिटू काज, नाचे शुद्ध
ज्ञान स्वाग धरिके ॥ ३४ ॥

अर्थ - जेम पूर्वकालनेविषे उत्कृष्ट स्थितिकी वय करतो हतो तकी
न करता अनुत्कृष्ट स्थितिकी करवो एम पूर्व वध नाम तेतो सगित
आलाप चारी प्रकाशे, अने नया वधने रोधवु ते रूपतान उठने ठे तानतारने नि
कित प्रमुख जे समकितना आव अंग कह्या ने सहाय जाडी ममता समारि
री तद्रूप स्वर बाधीने आलाप करे ठे, अही कर्मनी निर्जरा हवु ठे एजे
स करवारूप कार्यनु निर्जरा कारण ठे, ते ध्याननेविषे एक स्वरूपनाद गाजे ठे, ए
साह धुनी ठे तेरूप मृदग वाजे ठे, अही जे महानदमय यत्न ठाक्या तेतो
खी थयो, ते जाणिये रीजि थई, ने पोतानी आत्मसत्ता तन काई मूर्ख
एटजे रग ममय थया, तेनेविषे त्रणे कालमा शुद्ध दृष्टीमहित ज्ञानरूप वा
पहेरी धरीने नटरूप चैतन्य मुक्त थईने नाचे ठे ॥ ३५ ॥

इतीश्री समयसार नाटकविषे बालबाधरूप निर्जराद्वार ममम मपण

दोहा - कही निर्जराकी कथा, शिवपथ साधनद्वार, अत्र कृत्वा नव
कहु अथ रिस्तार ॥ ३६ ॥

अर्थ.— मोह मार्गनी साधनकार जे निर्जरा तेनी कथा हती ते कही, हवे जे
थाय ठे तेना अधिकारनो अल्प विचार कहेठे ॥ ३ए ॥

हवे बंध जे ठे ते ठाम्वा योग्य ठे. माटे ते बंधनो विदारणहार जे समकित
न नमस्कार करेठे.— अथ बंध विदारन सम्यक्त वर्णनः—

सर्वैया इकतीसाः— मोह मद पाई जिन संसारी विकल कीने, याहिते अज्ञानु
हु विरद बहतु है; ऐसो बंध वीर विकराल महाजाल सम, ज्ञान मंद करे चंद
हु ज्यों गहतु है; ताको बल जंजिवेकों घटमें प्रगट नयो, उद्धत उदार जाको उ
स महतु है; सो है समकित सूर आनंद अंकूर ताही. निरखी बनारसी नमो
मो कहतु है. ॥ ४० ॥

अर्थः— जे बंधरूप गुनट ठे ते मोहरूप मदिरा पाईने सर्व संसारी जीवने विक
करेठे, एथी ए बंधरूप वीर ठे ते अज्ञानुबाहुतुं वीरुद बहावेठे के० सार्व
मि रई रहेला ठे, एवो विकराल ए बंधरूप वीर गुनट ठे, बली ए महाजाल स
जान ठे. अने एज ज्ञान प्रकाशने मंद करेठे, कोनी पठे जेम राहु चंडने मंद करेठे.
नी पठे जाणी जेठुं; हवे एवा बंधरूप वीरनो प्रतिपद्धी जे ठे, ते एतुं बल तोड
जने घटनेविपेज प्रगट थयो ठे, जेनो उद्यम उद्धत ठे, एटले कोईथी रोक्यो रेहे
वो नथी, अने उदार ठे के० थेट ठे. तथा महत के० मोटो ठे, तेतो समकितरूप
रवीर जाणवो, ते आनंद अंकूर जईने उदय थयो ठे, ते सम्यक्त गुरवीरने जो
ने पोताना अंग उल्लसित थको बनारसीदास नमो नमो कहेठे. ॥ ४० ॥

हवे चेतनाविना कर्म बंध नथी यतां, माटे ज्ञानचेतना तथा कर्म चेतना ए
उनी समज पाहेठे.— अथ कर्मचेतना ज्ञानचेतना वर्णनः—

सर्वैया इकतीसाः— जहां परमात्म कलाको परगास तहां, धरम धरामें सत्य स
जको धूप है; जहां गुन अगुन करमको गढास तहां; मोहके विलासमें महा
प्रथर कूप है; फेजी फिर ठटासी घटासी घट घन बीच, चेतनकी चेतना डुहाया
एचूप है; बुद्धिसा न गही जाय बेनसों न कही जाय, पानीकी तरंग जैसे पा
नीमें गुडूप है. ॥ ४१ ॥

अर्थः— जे चेतनामां परमात्मानी कलानो प्रकाश थाय ठे, ते धर्म धरती ठे;
ने धरतीमां सत्यरूप सूर्यनो तडको ठे, एटले उजली जगा ठे. बली जे चेतना
नेविपे गुन अगुन कर्मना रसनी गढास ठे, एटले गुनागुन कर्मनारस बडे जे चे
तना घोलाइ रही ठे, त्यां मोहराजा विलास करे ठे, तेतो धोर अंधकार ठे,

એ રીતે ચેતન પુરુષની જે ચેતના કે જે સંજ્ઞા છે, તેનો ઘટાપનવીચકે
 ઘવચે ઠટાની માફક ફેલી રહી છે, અને ઘટાની માફક ફેલીયકી
 એ ચેતના તે પરમાત્માની કલાના પ્રકાશમા તથા મોહપ્રિનાસમા એ વે
 ગુપ્તચુપ છે, એટલે ચુપ થઈ રહી છે, એવી એ ચેતના બે તરફ પ્રવેશ કરે છે,
 બુદ્ધિથી ગ્રહણ થાય છે, પણ વચનથી કહી જાય એવી નથી, જેમ
 પાણીમા ગુહ્ય છે તેમ ચેતના વેગ તરફ ગુહ્ય છે ॥ ૪૧ ॥

હવે વધારનેવિષે વંધનો હેતુ કહે છે - અથ વંધનિદાન કથન -
 સર્વેયા ઈકતીસા - કર્મજાલ વર્ગનાસો જગમે ન વંધે જીવ, વંધે ન
 મન વચ કાય જોગસો, ચેતન અચેતનકી હિસાસો ન વંધે જીવ, વંધે ન
 પચવિષે પ્રિયરોગસો, કર્મસો અવધ સિદ્ધ જોગસો અવંધ જિન
 સાધુ જ્ઞાતા પ્રિય જોગસો, ઇત્યાદિક વસ્તુકે મિજાપસો ન વંધે જીવ,
 રાગાદિ અશુદ્ધ અપજોગસો ॥ ૪૨ ॥

અર્થ - કોઈ કહે છે કે કર્મજાલ વર્ગના થકી જગતમા જીવ વંધે
 વાત ઓટી એટલે કર્મ વર્ગના જીવના વંધનો હેતુ નથી, એવી રીતે કહી
 ચન કાયાના યોગથી પણ જીવ બંધાતો નથી, ચેતન તથા અચેતનની
 કી પણ જીવને વંધ થતો નથી અલક્ષ પતી છે, તથા અલક્ષરૂપી છે, તે
 ડિયના ચિપયરૂપ વિપરોગ વડે પણ બંધાતો નથી કર્મ વર્ગનાથી
 વંધાતા નથી, વલી જિનેશ્વર દેવ છે તેતો ત્રણે યોગમા છે તોપણ અવર છે,
 છે, તે અનાજોગ પણે હિસા કરે છે, તોપણ અવંધ છે, જ્ઞાતા પ્રિય જાગરે
 પણ તે અવર છે, એરીતે કર્મ વર્ગના પ્રમુખ વસ્તુના મિનાપથી જીવ
 થાતો નથી પણ માત્ર એક રાગ દેખને મોહ અને જીવ વગર અશુદ્ધ
 યોજ જીવ વંધાય છે ॥ ૪૨ ॥

હવે રાગ દેખ અને મોહનેજ દ્રઢપણે વંધના હેતુ તારવે છે -

અથ વંધનિદાનદ્રષ્ટી કરન વ્યવસ્થા -

સર્વેયા ઈકતીસા - કર્મજાલ વર્ગનાકો વાસ લોકાકાશ માહિ, મન
 યાકો નિપાસ ગતિ આગમે, ચેતન અચેતનકી હિસા વસે પુરુષમે, વિષે
 વડેકે ઝરજાગમે, રાગાદિક શુદ્ધતા અશુદ્ધતા હૈ અલક્ષકી ચહે
 વંધકે વડાગમે, યાહિતે વિચરન અવધ કહ્યો તિહુ કાજ, રાગ દાપ
 સમ્પદ સુનાગમે, ॥ ૪૩ ॥

अर्थः—कर्म जाल वर्गणानो वास तो लोकाकाशमांज ठे, केवल कर्म वर्गणा कारण कीज जो अमूर्ति चेतन इव्य बंधनावने पामे, तो लोकाकाशनो बंध केम नही थाय? मज मन वचन अने कायाना योगनो वास तो चारे गतिनेविपे ठे, अने चारे आ पामां ठे. त्यारे योग ते आत्माना बंधना हेतु केम थाय? चेतननां प्राण हर्षाथी हिंसा थाय ठे; ते पुज्ज बंधरूप प्राणमांज हिंसा थाय ठे, एमज अचेतननी हिंसा ए पुज्जमां ठे, ते आत्मासाथे स्पर्शीती नथी, तो बंध केम थाय? अने विषय चोग वरते ठे, तेतो कर्मना उदयमां ठे, अरुजी रह्या ठे, अने आत्मा तो तेथी निरालो ते बंधाय केम? माटे राग द्वेपने मोह्यकी जे शुद्धता के० सुगुह्यता थाय ने रवस्तुने पोतानी करी मानवी ते अलख पुरुषनी अशुद्धता ठे. अने एज अशुद्धता बंधने वधारे ठे, ए माटे विचक्षण पुरुषने त्रण कालविपे अवंध कह्यो; केमके, अने सम्यक् स्वभावमां राग द्वेप अने मोह नथी ॥ ४३ ॥

हवे ज्ञाताने अवंध कह्यो तोपण उद्यमी अर्शने क्रिया करवी ते समजावेठेः—

अथ उद्यम प्रशंसाः—

सर्वथा इकतीसाः— कर्मजाल जोग हिंसा जोगसों न बंधे पै तथापि ज्ञाता उ मी वखान्यो जिन जैनमें; ज्ञानदृष्टि हेतु विपे जोगनिसों हेतु दोउ, क्रिया एक त यों तौ वने नाहि जैनमें; उदै वल उद्यम गहै पै फलकौ न चहे निरदै दसा होइ हिरदैके नैनमें; आलस निरुद्यमकी जूमिका मिथ्यात मांहि, जहां न संज जीव मोहनींद रैनमें ॥ ४४ ॥

अर्थः— जीव ठे ते कदापी कर्मजालथी बंधाय नही, अने जोगयकी पण बंधाय नही, अने हिंसायकी पण न बंधाय, जोगवडे न बंधाय, तोपण जिनेश्वरना चिनयकी ज्ञाता जीवने उद्यमीज वखाण्युं ठे. ज्ञाननेविपे दृष्टि पण आपेठे, अने विषयजोगमां प्यार पण राखेठे, एवी वे क्रिया एक खेत के० एक आत्माविपे एक ध्यानकविपे करेठे, एतुं तो जैनवासीमां वने नही; अने जे ज्ञानी होय ते एतजुं तो करेके जे संहनन के० संघयण प्रमुख कर्मनो उदय वल ठे, तेथी यथायोग्य ते क्रियाविपे उद्यमवंत थाय, अने तेना फलने इहे नही, ने हृदयरूप नेत्रनेविपे नेर्दय दशावंत न थाय, अने आलस निरुद्यम तो मिथ्यात्वमांज पामियें, एथी आलस ने निरुद्यमनी मिथ्यात्व जूमिका ठे, जे जूमिकानेविपे जीव मोहनिडा जेतो यको सयनदिशामां रहेठे, अने पोताना स्वरूपने संनारतो नथी. ॥ ४४ ॥

ती केहेवाय, अने जे विषय जोगथी उदासी रहे ते तो अन्न समोतीये
 एीने अहो नव्यलोको जोगथी उदास थई, ने मुक्तिने सागो ते
 कहे ठे के, 'जेनुं मन चगुने तेने कथरोटमांज गगा ठे, मतजव के
 नाता थका गगा स्नाननु फल पामेठे ॥ ५० ॥

हवे मोक्षना अधिकारनेविषे चार पदार्थनु स्वरूप रहे ठे -

अथ पदार्थ चतुष्क कथन -

दोहा - धर्म अथ अरु काम सिव, पुरुषारथ चतुरंग, कुपी रत्न
 रहं, सुग्री गहै सरवंग ॥ ५१ ॥

अर्थ - धर्म, अर्थ, काम, ने मोक्ष, पुरुषार्थना ए चार अर्थ ठे, ए
 विषे कुपी के० कुमलियाजो पोतानी मति कटपनाने जालीने बेते ठे, क
 के० पणित पुरुष ठे ते सर्गगनु ग्रहण करे ठे ॥ ५१ ॥

हवे चार पदार्थनी न्यारी न्यारी व्यवस्था सुमनि अनेकुमनिना मन क
 हे ठे - अथ पदार्थ व्यवस्था कथन -

सर्वथा इकतीमा - कुलको आचार ताहि मूरख धर्म कहे, पणित
 चमूने सुनावसों, गेहको खजानो ताहि अज्ञानी अर्थ कहे, ज्ञानी
 दर दरसावका, दपतिको जोग ताहि दुखबुद्धि काम कहें सुग्री काम
 तार चित आचको, इज्जोक थानका अज्ञान लोक कह माह, मतिमान
 करे धर्म अनावसों ॥ ५२ ॥

अर्थ - जे मूर्ख जन होय ते पोताना कुजना आचारन धर्म कहे ठे
 इतवन ता रमूना मनारने धर्म कहे ठे अज्ञानी जन हाथ त पडा
 जे सानु मृजगति वंगर ठे तेने अर्थ के० इत्य रहि उनार न अ
 जन हाथ ते इत्यना दरगारने अर्थ कहे ठे एटने पट्टअन अर्थ कह
 दि जन श्री नानागता जाग मयागने काम कहे न, पण मुग्री के० पणित
 गिनती इष्टा अजिनारने काम कहे ठे, अने जे इष्टा स्थानर न
 नार माह कह न, अने ने मतिमान एटने पणित तार न नाना दही इ
 अवार थाय न, एटने वरना नागने माह कह न ॥ ५३ ॥

हवे चार पदार्थन अर्थान्तरूप कह ठे - अथ पदार्थ चतुष्क अर्थान्तरूप
 सर्वथा इकतीमा - धर्मका मायन नु रमूना मनारना माह माह
 रिज्ज इवे इष्टम, पहे काम मायना नु सगह निगम पद मद्रत मद्रत

ता प्रगटमें; अंतर सुदृष्टिों निरंतर विलोकै बुध, धरम अरथ काम मोठ निज वटमें;
साधन आराधनकी सोंज रहै जाके संग, नूलो फिरै मूरख मिथ्यातकी अलटमें॥५३॥

अर्थ:- धर्मनुं साधन तो तेने कहीये के जे वस्तुना स्वभावने साधवो एटले व
जुना स्वभावने यथार्थ जाणवो, अर्थनुं साधन तेने कहीये के जे पट् ड्यने वि
ग्रहण के० जुदां जुदां जाणवां; काम साधन तेनुं नाम ठे के, जे निरास पदनो
ग्रह करवो, एटले निरुद्ध दशामां रहेनुं; मोक्षनुं साधन ते ठे, के जेवडे पोता
सहज स्वरूप शुद्धता प्रगट जावमां करवी, ए रीते अंतरदृष्टि वहे एटले ज्ञान
दृष्टि यकी बुद्धिमान पुरुष धर्म अर्थ काम ने मोक्ष ए चारपुरुषार्थने निरंतर पो
ताना घटमां देखे; एम चारे पुरुषार्थ साधवानी जेना संघाते सोंज के० सा
ग्री रहे ठे, तोषण मूर्ख जे ठे ते मिथ्यातनी अटलमां नूल्या फिरे ठे ॥५३॥

हवे शुद्ध व्यवहार नये करी वस्तुनुं सत्य स्वरूप कहेते:-

अथ शुद्ध नय वस्तु स्वरूप कथन:-

सर्वेया इकतीता:- तिहूं लोकमांहि तिहूं काल सब जीवनिकों, पूरव करम
गटे आइ रस देतु है; कोउ दीरघाउ धरै कोउ अलपाउ मरै, कोउ दुखी कोउ सु
खी कोउ समचेतु है; याहीमें जीवायो याही माखो याहि सुखी कखो दुखी कखो
ऐसी मूढ आपु मानी जेतु है; याही अहं बुद्धिस्तों न विलसै नरम मूल यहै
मेथ्या धरम करम बंध हेतु है. ॥ ५४ ॥

अर्थ:- त्रणे लोक तथा त्रणे काल तेनेविपे जगतवासी सर्व जीवने पूर्व सं
चेत कर्म उदय आवेते, ने ते पोतानो कढवो तथा मीठो रस आपेते, तेणे करी
ने कोई दीर्घ आयुष्य जोगवी मरेते, ने कोई अल्प आयुष्यमांज मरेते, कोई दुःखी
रहे, अने कोई सुखी होयते, कोई समचित के० सम जावमां रहेते, एम पोत पो
तानी कमाईथी सर्व जीव सुखी अथवा दुःखी ठे. तेने मूढ प्राणी जे ठे ते पोताना
साधन मानेते के, जो में फलाणाने जीवाड्यो, फलाणाने मारी नाख्यो, फलाणाने
दुखी कीयो, ने फलाणाने सुख आयुं. एवो मूढ अहं बुद्धीथी नर्ममां सुखो फरेते,
अने ए नूल एनी मटती नथी, एज मिथ्या धर्म मूढने कर्मबंधनो हेतु थायते॥५४॥

हवे फरी मूढनीज व्यवस्था कहेते:- अथ मूढता कथन:-

सर्वेया इकतीता:- जहांजों जगतके निवासी जीव जगतमें, सबे असहाय
कोउ काहुको न धनी है; जैसी जैसी पूरव करम सत्ता बांधि जिन, तैसी तैसी उदम
व्यवस्था आइ वनी है; एते परि जो कोउ कहै कि में जीवावों मारों इत्यादि अने

क विकल्प बात धनी है सा तो अह बुद्धिमा विरुन नया निवृत्त
ज आत्म सकति तिन्ह हनी है ॥ ११ ॥

अर्थ - जाहासु गी चीर नगनमा निराम रुग्ण नाहामरी एक बीना
पणे रहेने काई काईना मढायकारी नथा तम सा साझा गणा नथी
वी जेवी पूर्ण फानरिपे समसना चारी गग्याने तरी नथी वर्य का
वनी अवस्था वनेत्र एटना उपर न साइ रुद्र रुम आन चागड्योने
या, इत्यादि अनरु मनना रिहपनी याना गणा न त मयनी अहबुद्धि
वे अने ते जीय त्रणे कानन रिप अहसार बुद्धिमा मानन तण बुद्धि
ने हाणी वे, अन ते जीयती ए मूट अरमथा रुद्राय न ए रुद्रय वे ॥ ११ ॥

हरे चार प्रकारे करीन चीरनी व्यमथा उपर चार गृहात प्राप्ते -
अथ चार प्रकार चीर व्यमथा कथन -

सयया इक्कीमा - उत्तम पुंस्पर्फी दशा त्या स्मिमिन डाव्य बाहिन
विगगी मूड अग ह, मय्यम पुंस्पर् नागीय रुमी नाति निय बाहिन रुमी
य कामन तरग ह अरम पुंस्पर् बदरीकन समान नाह बाहिन रुमी
दिज सग ह, अरममा अरम पुंस्पर् पुगीकन सम अतरग बाहिन रुमी

अर्थ - उत्तम पुरुषनी दशा स्मिमिन डाव्य बाहिन रुमी
द्विग्या ने अदरथी कामन न तमज उत्तम पुंस्पर् बाह्य अरमार अर
व्यमहारमा पण मूड अग क० कामन न मय्यम पुंस्पर् नागीय रुमी
नागीय बाह्य अरमारमा रुगार अन अत्यतर कामन न तमम यम इर
बाहारथी रुगण अन रुद्रयामा कामन हाय न अरम रुद्रय रुद्रयामा
म बार बाह्य अरमारनरिप नरम गग्यायन न माहथा रुगार न तम रुद्रय
प बाहार नरमाड राख पण अतरमा सग रु० पायाण चार रुद्रय रुद्रय
अरमायम पुंस्पर् पुगी क० मापारी जरात्र तम मापारी रुद्रय रुद्रय
मा रुगार न तम अरमायम पुंस्पर् माह अन बाहार मयन रुद्रय रुद्रय

हरे उत्तम पुंस्पर्नी दशा रुद्रा वतारन - अथ उत्तम पुंस्पर् रुद्रा
सयया इक्कीमा - रुद्रमा रुद्रा जाह नाचमा नरमयम रुद्रा
रुद्रा नाह गारमा नरुमी नाग नाति रुद्रयमा रुद्रय रुद्रय
न रुद्रि नागमी नाजमा जग विनाम नागमा रुद्रय रुद्रय

जोक लाल जारसी; सीठसो सुजस जानै बीठसो बखत मानै, ऐसी जाकी री ताही वंदत बनारसी. ॥ ५७ ॥

अर्थ— जे पोताना हँयानेविपे सुवर्णने कादव सरखुं जाणो, अने नरेश पद राज्य गादीने नीच सरखी जाणो, मित्रार्जने मीचसी के० मर्ण जेवी जाणो, ने शई के० वडाई ते लीपवानी गार जेवी जाणो, रमायन प्रमुख इव्यजोगनी जा ते केर सरखी जाणो, मंत्र शक्तीवडे जे करामत थाय तेने कहर सरखी जाणो, जापानेविपे हहर के० अनर्थ ते सरखी होस ठे, अने पुढगलनी ठवी पाव समान जाणो, माया रूप जाल तथा जगतनो विलास तेने जाल जेवो जा सुवनवास के० घरवास ने तीरना जाल समान जाणो, कुटुंब कार्यने का समान करी जाणो, लोकजाज राखवी ते मोहडानी लाल जेवी जाणो, सु ने सीठ के० नाकना मेल समान जाणो, नाग्योदयने विष्टासमान जाणो, एवी री रीत होय तेने बनारसीदास वंदना करेठे ॥ ५७ ॥

हवे मध्यम पुरुषनी दशा वतावे ठे— अथ मध्यम पुरुष यथाः— सर्वथा शक्तीताः— जैसे कोउ सुनट सुजाय उग मूरखाय, चेरा नयो उगनीके में रहतु है; उगोरी उतरि गई तब ताहि सुधि नई, पखो परवस नाना संकट रहतु है तेसेही अनादिको मिथ्याति जीव जगतमें, मोले आठों जाम वित्तराम रहतु है; ज्ञान कला जासी नयो अंतर उदासी पैं तथापी उदै व्याधिसों स धि न सहतु है ॥ ५८ ॥

अर्थ— जेस कोई स्वजावे सुनट होय ने तेने कोई उग मले ने ते सुनटने को जडी मूली खवरावे, तेथी ते सुनट उगनो चेलो थई जाय, अने उगना घेरामां हयो रहे, पछी ते सुनटे जे मूली खाधेजी तेनी असर नीकली जाय ने पाठो पो नी शुद्धिमां आवे, तेवारे ते उगने दुर्जन करी जाणो, पण पोते परवश पढयो ते नाना प्रकारना संकट सहन कखा करे ठे, तेम अनादि कालनो मिथ्यात्वी जी परवस पढेलो नाना प्रकारना संकट सहन करेठे, ने आठ प्रहर संसारमां वि ल थई ने मोले, पण विश्राम जिये नही, एटलामां ज्ञान कलानो जास थयो, वारें अंतरमां उदासी थयो तो पण कर्मना उदयरूप व्याधी वडे समाधि लहेतो थो, आश्रवमांज रहेठे ॥ ५८ ॥

हवे अधम पुरुषनी दशा दृष्टांत दर्शने दृढावे ठे— अथ अधम पुरुष यथाः— सर्वथा शक्तीताः— जैसे रांक पुरुषके जाये कानी कोडी धन, उज्जवाके जाय

जैसे सजाई विधान है, झूठके जाये ज्यों पिमोर जिरवानी मग, सुखे
ज्यो पुरीर पकवान है, वायसके जाये जैसे नीवकी निवोरी दाख, बान्ह
दत्त कथा ज्यो पुरान है, हिसकके जाये जैसे हिसामें धरम तैसे, मूलके
सुन बंध निरवान है ॥ ५९ ॥

अर्थ — जेम राक पुरुषने काणी कांडी ठे तेहीज धन मनाय ठे, बने
बडने सयाकाल प्रनात मनाय ठे, अने कुकडाने पिमोर जिरवानी के
सनुं पाणी ते दहीनो थडो मनाय ठे, अने स्कर के सूर्यने पुरीर के
तेज पकवान मनाय ठे, अने कागडाने लावोमी तेज दाख जेवी मनाय
बाजरने दत्त कथा के लोकनी कथा ठे तेज पुराण मनाय ठे, नै हिसके
माज धरम मनाय ठे तेमज मूर्खने पुन्यबंध ते निरवाण के मोहर
ठे, ए अथम पुरुषनी दशा जाणवी ॥ ५९ ॥

हवे अथमाथम पुरुषनी दशा दृष्टातेररी दृढावेने — अथ अथमाथम पुरुष
सर्वया इकतीसा — कुजरकों देखि जैसे रोप करी चुमे खान, रोप के
विलोकि धनवतको, रैनके जगेयाकों विलोकि चोर रोप करै मिथ्यमतिरान
सुनत सिद्धतको, हसकों विलोकी जैसे काग मनि रोप करे अनिमानी
देखत महतकों, सुकविकों देखि ज्यों कुरुवि मन रोप करै लोही डग्न
करै देखि सतको ॥ ६० ॥

अर्थ — जेम हाथी जोईने कुतग रीगे नराईने चुकेने जेम निर्भय पुन
नने जोईने रीगे जराय ठे, जेम राते जागनार पुरुषने जोईन चार रीगे नरा
जेम मिथ्याती मिदातने शाजली रीगे जराय ठे जेम हमने चोप का
गे जराय ठे, जेम महतने जोईने अनिमानी रीग करे ठे जेम मुकरि के
विने जोईने कुकरि के नगरों कवि रीगे बले ठे तेम अथमाथम पुरुष ता
ईने डट मन वहे रीगे जराय ठे ॥ ६० ॥

हवे बली अथमाथम पुरुषनी चाल कहेने — अथ पुन अथमाथम पुन्य द
सर्वया इकतीसा — सरलको सब कहै यकताकों धीव कहे बिना का नली
धनको अधीन है, ठमीको निवज कहै दमीको अदत्ती कहै मधुर वचन को
सों कहै दीन है, धरमीकों दनी निसपट्टहीकों गुमानी कहे तिगना प्रगव नली
नागदीन है, जहा साधु गुण देखै तिन्हकों लगारै दोष ऐसा कहु इतना
रदा मनीन है ॥ ६१ ॥

अर्थः— सरल चित्तवाला ने गठ के० मूर्ख कहे, वक्ता के० कथा कीर्तन वांचने की बात कहे, विनय करना करने कहे के एतो धननी आधीनतायी करे, कृमाव ने निरवल कहे, इन्द्रिय दमन करना करने अदाता कहे, अने मधुर जापण करना कहे एतो गरीब बीहामणो ठे, धरमीने दंभी कहे, अने निस्पृहीने अहंकारी हे ठे, तृप्ता ठोडनारने जाग्यहीन कहे, ज्यां एवां सरलतादिक गुण देखे त्यां एण लगावे, एवुं दुर्जननुं हऽयुं मलीन के० मेलुं होय ठे. अने एवा दुर्जनेज धमायम पुरुषनी प्रकृति जाणवी ॥ ६१ ॥

दूवे मिथ्यादृष्टीनी अहंबुद्धिनुं वर्णन करे ठेः— अथ मिथ्यादृष्टी वर्णनः— चापाईः— में करता में कीन्ही कैसी; अब यों करों कहौ जो ऐसी; ए विपरीत तब है जामें; सो वरतै मिथ्यात दसामें. ॥ ६२ ॥ दोहराः— अहं बुद्धि मिथ्या ता, धरै तु मिथ्यावत; विकल जयो संसारमें, करै विलाप अनंत. ॥ ६३ ॥

अर्थः— हुं कर्ता तुं, आ वर्तमान कालमां केवी बात करुं, जविष्य कालमां की कहीस तेवी करीश, एवी अहं बुद्धि ए विपरीत जाव ठे, अने ए जाव मिथ्या दशाना ठे ॥ ६२ ॥ जे एवी अहं बुद्धि ठे तेज मिथ्यात दशा ठे, अने ए मिथ्यातद जाने धारण करे, तेज मिथ्यावत केहेवाय ठे, अने एवा पुरुषोज संसारने विपे वि जल यका संसारमां नटकता दुःख सहता अनंत विलाप करे ठे. ॥ ६३ ॥

दूवे मूढ प्राणीनी व्यवस्था कही देखावे ठेः— अथ मूढ व्यवस्था कथनः— गर्वया इकतीसाः— रविके उदोत अस्तहोत दिनदिन प्रति, अंजुलीके जीवन ज्यों जीवन घटतु है; कालके ग्रसत तिनठिन होत तीन तन, औरके चलत मानो काठसो कटतु है. एते परि मूरखन खोजे परमारथकों, स्वारथके हेतु भ्रम नारथ वटतु है; मग्यो फिर लोगनिसों पग्यो परजोगनिसों, विपेरस जोगनिसों नेकुन हटतु है. ६४ ॥ जैसे मृग मत्त वृषादित्यकी तपतिमांहि तृषावत मृषा जल कारण अटतु है; तैसे नववासी मायाहीसों हित मानिमानि गनिगामि भ्रमजूमि नाटक नटतु है; आगे का टुकत धाय पाठे वठरा चराय, जैसे दृग हीन नर जेवरी वटतु है; तैसे मूढ जेतन सुरुत करतूति करै, रोवत हसत फल खोवत खटतु है. ॥ ६५ ॥

अर्थः— सूर्यना उदयथी ते अस्तसुधीमा अंजुलीना पाणीनी परें आयुष्य घटतु जायवे, अने कृण कृणविपे काल जे ठे ते शरीरने आसेवे, तेथी शरीर क्षीण जायवे, एरीते तन और के० शरीर तरफ काल ग्रसी रह्योवे, एटले जेम शस्त्र कोई वस्तुने कापे ठे तेम कालरूपी शस्त्र शरीरने कापेवे. एवुं कार्य थई रह्योवे तोपण मूर्खजन जे ठे

ते परमार्थने खोजतो नथी, पण पोताना स्वार्थने माटेज घ्रमना
ठे, लोग के० परवस्तु जे काम क्रोधादिक ते साथे लागो फिरेठे, अने
तेथी पग्यो के० हलि मली रहेठे, तेथी विपरसने नोगवता जरा पण

अर्थ - वजी जेम कोई जबरो मृग होयठे ते वृषादित्य के० वृषसक्रान्तो
ष्टमास तेना तापने विपे अती तृषावत थयो थको मृषा के० जूरी इष्टा थकी
अटतु हे के० जटकेठे, तेथी रीते ससारी जीव परस्वरूप मायाजाजनेविने
एटले तेने हितकारी मानीने घ्रमरूपी नूमीने विपे उराव करी नटनी
ठे ते केहेयो ठे तो जेवो कोई दृगहीन के० आखविनानो पुरुष होयने
चाटतो होय त्यां पासे वाठडुं होय ते दोरीने चावी नाखतो होय तेने
शकतो नथी तेथी तेनी मेहनत व्यर्थ जायठे तेम मूढ प्राणी जे ठे ते
क्रिया करेठे त्यारे रोवत हसत के० अरति अने रतिये करी क्रिया
करेजी क्रियाना परम फलने खोई देयठे ॥ ६५ ॥

हरे फरी बधना करनार मूढ विपयिनी अवस्था कहेठे - अथ मूढ विपयी
सर्वपा इकतीता -- जिये डिठ पेच फिरे जोटन कबूतरसो, वनदो
न कदो घुनटतु है, जाको फल ड ख ताही सातासो कहत सुरा, सहि
अगी धारासी घटतु है, ऐसे मूढ जन निज सपती न लखे क्योही,
मेरी निगियासर रटतु है, याही ममतासों परमारथ गिनसी जाइ, कोही
स पाई दूध ज्यों फटतु है ॥ ६६ ॥

अर्थ - जेम जोटण ग्युतर होय ते जो पाख बध करीने पंग
काट पाट करेठे, तेम मूढ प्राणी अनादि कालना कर्मचर पंगमां परेनठे
अवगो मार्गे परेठे, पण कोई रीते सगजो मार्गे धरतो नथी अने जंतु फल
ठे एग विषय नोगवडे जे कर्क साता उपजे, तेने सुख मानेठे, जम हाई
देठो तरागनी धारने चाटे, जेमां मधनी मीठास थोडी हाय न तरागनी
मीठाम आगगा जतां जीतने नेदी नाखे तेनु ड ख बहु थाय, तम मूढ
पोतानी इनादिक सपनीने कही अोजग्यता नथी, पण पंगमून रन
मारी मारी मानी रहोठे, एज छुटी ममताउडे परमार्थ जाणानु गिन
जायठे, जेम कांचीना पाणीना स्पर्शीथी दूध फाटी जायठे, तम ममतापी
रूप बगडी जायठे ॥ ६६ ॥

हरे मूढनी अटमुडिनी अवस्था कही बतायेठे - अथ पुन मूढ प्राणी

सवैया इकतीताः—रूपकी न फांक हिये करमको मांक पिये, ज्ञान दवि रह्यो मिर
जैसे धनमें; लोचनकी टांकसों न मानै सदगुरु हांक, मोलै पराधीन मूढ
तिहुं पनमें; टाक इक मांसकी मलीती तामें तीन फांक, तीनि कोसो
लिखि राख्यो काहु तनमें; तासों कहै नांक ताके राखिवेको करे कांक,
सो खरग बांधि बांक धरै मनमें. ॥ ६७ ॥

अर्थ.—आत्मानुं रूप दइयामां नथी दीठं, तेथी कर्मनो मांक पीथो, एटले कर्म
रस व्यापी गयो, तेणें करी आत्मानुं स्वरूप जे शुद्ध ज्ञान ते दवाई रह्युं, कोनी
जेम धन के० मेयरूप वादलानेविषे चंद्र टंकाई रहेवे. तेम तथा ज्ञानरूप लोचन
र मिथ्यातनी टांक पडी तेथी सदगुरुनी हांक के० आझा तेने मानतो नथी,
ने मूर्ख पराधिन थको रांक वचन बोलेवे, अने त्रणे कालनेविषे निशंक रहेवे.
मूढता प्रगट करी बतावेवे जे नाकवे ते टांक के० एक मांसनी सीमरी ठे ते
वेषे त्रण फांक ठे ते प्रत्यक्ष प्रमाणे देखियें वैये, ते त्रण फांक केवा देखाववे
कहेवे, ते जाणे त्रणनो आंक त्रण फांकवालो कोइए शरीरमांज लखी राख्योवे,
आचारिक अवयवने नाक कहेवे, अने ते नाकने राखवाने कांक के० लडाई
ने विचारे जे मरीजईश तो पण नाक तो रहेसे एवा विचारथी लडाई करेवे खड
ठे अने मनमां बांक धरीज राखेवे. ॥ ६७ ॥

हवे मूढना विषय रागीपणानी दशा कहे ठेः— अथ मूढ विषय वरननः—

सवैया इकतीताः—जैसे कोठ कूकर कुधित सूके हाम चावे, हाडनिकी कोर चिह्न
र चुंजे मुखमें; गाल ताछू रस मांस मूढनिको मांस फाटे चाटे निज रुधिर मगन
पादमुखमें; तैसे मूढ विषयी पुरुष रति रीत ठाने, तामें चित्त साने हित माने खेद ड
में, देख परतठ बल हानी मज मूत खानी गहे न गिलानि पगी रहे रागरु खमें॥६८

अर्थ — जेम कोई कुतरो खुरख्यो थको हाडकाने चावे ठे, ते हाडकुं सूकुं होय
; तो पण तेने चारे तरफ फेरवीने ते चाटे ठे, ने तेम चाटतां तेना गाल जीजने
गालवानी चामडी फाटे ठे, अने तेथी लोही नीकले ठे ने तेज पोताना लोही
॥ खादथी मगन यई जाय ठे, तेमज जे मूढ विषयी पुरुष ठे, ते रती के०
री पुरुष संयोगनी रीति जे श्रृंगार रस तेनेविषे मगन रहेवे, अने तेथी खेद डः
व डपजे ठे, तो पण तेमां सुख माने ठे, अने ते कार्यथी प्रत्यक्ष पणे बलनी
हाणी थती जाणे ठे, तथा तेने मज मूत्रनी खाण छुए ठे. तेम ठतां तेमां गि

समयमागनाटक

जानपणु ग्रहण करता नथी। डगडा पामना नथी। अन गरुण रूप स्व
मज्जी रहेने तेना शास्त्र आणता नथी, उगडा तमा चित नगावा आनने
हरे समारोना रिक्तता रहान मायु चनना अस्थि कहने

अथ समारो नथी मना अस्थि स्थित -
अभिज्ञ तम् - मया सम्मता निम्न मन्त्र चनन स्था माह विज्ञ
मिथ्याती वह ग्या र्ग रिक्तप अनत अहमति शक्ति मा मुनिता

अर्थ - निश्चयनय उड महजरूप चनन उ त मया सम्मता निम्न स्था
अपहारमा पडीत माहनु रिक्तपणु मानीन मिथ्यामनी थ ग्या उ तनी
मा अनत रिक्तप र्गीत अहमुक्ति शक्ति ग्या उ अन चण समवति
कीउ ने स्थिरता पाम्या तेज मायु थया ॥ ६० ॥

हय मिथ्यात नावथकी अपहारनु असम्बानपण कहने -
अथ मिथ्यात्वनाय अपहार तत्त्व स्थित -

मया इकर्तीना - असम्बान नाय पर्याप्त ना मिथ्यात नाव त्वा
नाय स्तनी चकत ह चिन्हक मिथ्यात गया सम्यक् सम्म जया त निम्न
रिपहारमा मुक्त ह निम्नरूप निरुपायि आत्म समारो शक्ति
त पथका दृष्टत ह तेन चार परम दशम शिखरूप ह ह सम्म स्तनी
मा स्तनी ह ॥ ७० ॥

अर्थ - एक नाकाकाश ने तनी असम्बानपण रूपता स्तनी
असम्बान उ तप्रमाणन मिथ्यात नाय उ चीरता अथ सम्यक् स्थित उ ह
उपहारना स्तनी रहवु ने अन जन मिथ्यात गपु चरु ह स्तनी यमुनि
नात थया अन अपहारथी मुक्त थाय जमा रिक्तप नथी त निम्न स्तनी
जमा उपायि नथी त निरुपायि तयी समारोथी त सम्यक् त त स्तनी
गुणमय थस्त माह मागत जुग उ त चार परम दशम शिखरूप ह ह सम्म स्तनी
निम्न सम्मता टरु पण सम्यक् रासाय नथी ॥ ७० ॥

हय गुम्न शिष्य प्रश्न प्रश्न उ - अथ शिष्य प्रश्न हय -
स्तिष्ठत - न जमाह सम्मती पतिनि प्रतिपात हय तम् -
६ चननमा, निम्निका मून हनु हय अन्त स्थित सम्मता
न ह गुजन दव मात नयाऽ शिष्यऽ सम पुत्रत हय सम्मता

अर्थः— मोह कर्मनी जे जे परिणति ठे, एटले राग द्वेषादिक ठे. ते तो तमे स
बंधुं निदान कहुं, अने एतो निरंतर शुद्ध चेतन थकी जिन ठे, ते माटे ए वं
हवे मूल हेतु कहो; ए बंध थाय ठे ते शुं जीवने सहज कौतुक ठे, के ए
पुज्ज इव्य निमित्त ठे ते कहो एम शिष्य माथुं नमावीने गुरुने पूजे ठे. हवे
उत्तर आपे ठे के हे नव्य प्राणी एनु उत्तर शान्तो ॥ ३१ ॥

अथ गुरु वचनः—

सवैया इकतीसाः— जैसे नाना वरन पुरी वनाइ दीजै हेठि उज्जल विमल म
सूरज करांति है, उज्जलता नासै जब वस्तुको विचार कीजै, पुरीकी ऊजकसों
न जांति जांति है; तैसे जीव दरवको पुग्गल निमित्त रूप, ताकी ममता सो
ह मदिराकी मांति है; जेद ज्ञान दृष्टिसों सुनाव साधि लोजे तहा, साचि शुद्ध
तना अवाची सुख शांति है ॥ ३२ ॥

अर्थः— जेम सूर्यकांति मणी ठे तेम बीजो काश्मिरी पापाण तेवोज ठे, ने ते
हा उज्जल ठे, ने तेनी नीचे तरेतरेना रंगनी पुरी वनावी थापिये ल्यारे तेमां
त जातनो रंग देखाय; पण जारे ते सूर्यकांति मणीना स्वनावनो विचार करि
तारे तो तेनी कांति जे उज्जल ठे, तेज मनमां आवे, अने दीगमां तो नीचेनी
सावेली रंगनी पुरणीनी जलक पड़ेठे तेथीज तरेवार रंग वरण देखायठे, तेरीते
व इव्यनी अशुद्ध वशानुं निमित्त कारण पुज्ज इव्य ठे, तेनी ममताथी मोह
प मदिरानुं उन्मत्तपणुं ठे, अने ज्यारे जम चेतननी जेद ज्ञान दृष्टीवसे चेतन
स्वनाव साथीवे, ल्यारे साची शुद्ध चेतनाज नासे. अने अवाचके वचन गोंचर
ही, एबी रीतनी सुख शांति ठे तेज नासे. ॥ ३२ ॥

हवे वगुना संयोगथी स्वनावमां जेद पड़ेठे, ते उपर दृष्टांत आपेठेः—

अथ संयोगिका स्वनाव वर्णनः—

सवैया इकतीसा.— जैसे महिमंजमें नदीको प्रवाह एक ताहीमें अनेक नांनि
रकी हरनि है; पाथरको जोर तहां धारकी मरोरि होति कांकणिकी खानि तहां
गोंगी जरनि है; पानकी ऊकोर तहां चंचल तरंग उठे, जूमिकी निचानि तहां
शोरकी परनि है; तैसे एक आतमा अनंत रस पुद्गल झट्टकी संयोगमें विनाव
नी जरनि है. ॥ ३३ ॥

अर्थः— जेम पृथ्वी मंज उपर नदीनो प्रवाह एकरूप ठे, अने तेज नदीना
प्रवाहमां पाणीनुं वहेवुं अनेक तरेनुं ठे, जे ठंकाणे नदीना प्रवाहमां मोटा मोटा

પથરા થાવી થહેલા હોય ત્યા ધાર મરડાઈને પડે છે, થને જાહાં કાઠી
ય તાં જાગની જરની કે० જાગ એટલે પાણીના જરા નનકી ઊઠે છે અને
નની જકોર ચાલતી હોય તાંહા ચચલ તરંગ ઊઠે છે, થને જે ઠેકાણે
હોય છે તાંહા જોર પડે છે વમલ થાય છે, તેમ આત્મકથ્ય છે, તેને પુનઃ
યોગ છે અને રસ જે છે તે પટ ગુણી હાની વૃદ્ધીથી થનત છે, તેનો સર્વો
ત્માનેધિપે વિનાવની જરણી થાય છે ॥ ૭૩ ॥

હવે આત્મા અને શરીર એક મેક વંધાઈ રહ્યા છે પણ લક્ષણ જેવું હોય
તે વતાવે છે -- અથ આત્મશરીર લઘન નિન્ન કથન -
દોહરા - ચેતન લઘન આત્મા, જડ લઘન તન જાલ, તનકી
ગિ કે, લીજે ચેતન વાજ ॥ ૭૪ ॥

અર્થ - આત્માનુ ચેતન લક્ષણ છે શરીરનુ જડ લક્ષણ છે, તેથી
મતા ઘોમીને ચેતનનુ શુદ્ધ જ્ઞાનપણ તેનુ ગ્રહણ કરી લેવું ॥ ૭૪ ॥

હવે નિ કેવજ આત્માની શુદ્ધ ચાલ કહે છે - અથ આત્મા યથા -
સર્વયા તેડસા - જો જગકી કરની સવ ઘનત, જો જગ જાનત
વેદ પ્રમાણ પે વેદશુ દૂસરો વેદ અચેતન ચેતન સોઈ, વેદ ધરે પ્રતુ વેદશુ
પર ઘન લાંભે નહિ કોઈ, જઠન વેદિ વિચઠન વૂજત અઠનિસાં પરતઠ ન

અર્થ - જે પદાર્થ સર્વ જગતની કરણી કરે છે, એટલે ચતુર્ગતિ
ને જે જગતને જાણે છે, અને જોયત કે० વેદે છે, પોતાની વેદને પ્રમાણે
વેદથી તે જુદો છે વેદ અચેતન પિમ છે, અને આત્મા ચતનપિમ છે
વે, પ્રતુ છે પણ વેદથી મિન્ન છે વેદનેરિપે પ્રતુ કે० ઢકાઈ રહ્યા છે, અને
ગતો નથી, પણ એના જે લક્ષણ છે તેને વેદી કે० જાણીને વિચક્ષણ
લખે છે એવો આત્મા અહ કે० ક્ષિયથી પ્રત્યક્ષ નથી ॥ ૭૫ ॥

હવે વેદની વાતી કહે છે - અથ વેદ યથા -

સર્વયા તેડસા - વેદ અચેતન પ્રેત દરી રજ રેત જરી મન ગતી
પ્યારિકી પાટ અગારિકી ડંટ ઘપારિકી જોટ સમાપિસોં ગારી રતિ
સાવ હાનિ ડને પરિ તાહિ તુ લાગત પ્યારી, વેદ તુ તાહિ તજગિ નિદાન નિર્મ
જ કો ન વેદકિ યારી ॥ ૭૬ ॥

અર્થ - વેદ અચેતન છે, પ્રેત દરી કે० જનતારૂપ પ્રેતની ગુફા ને ત
જાહી મન કે० વીર્ય તે ઘડી જગેડી છે, અને મજરૂપ મેતરની સ્ત્રી

रोगनी पोट ठे, आराध के० आत्माने ठुपावाने उंट ठे अने उपाधिनी जोट के० मेजारूप ठे, एने विषे असमाधिज रहेते, समाधि रेती नथी. माटे अरे जीव ए देह ते सुखनो नाश करे ठे एवी ठे, तोपण तने ए देह प्यारी लागेठे. अरे जीव वं समझ के ए देह निदान तनेज तजजे पण तुं ए देहनी यारीनो त्याग करतो नथी.

दोहरा:- सुनु प्रानी सदगुरु कहै, देह खेहकी खानि; धरै सहज डुख दोष कों, करै मोठकी हानि. ॥ ७७ ॥

अर्थ:- सदगुरु कहेते के अरे प्राणी सांजलो देह ठे ते खेह के० धुलनी खा ए ठे. एनो सहज स्वभाव वात पित्त कफ रूप डु ख दोषने धरनारो ठे. अने मोठ नी हाणी करे ठे. ॥ ७७ ॥

हवे देहनुं वर्णन करेते:- अथ देह वर्णन:-

सर्वया इकतीसा:- रेतकीसी गढी किधों मढी है मसान केसी अंदर अंधेरी जैसी कंदरा है सैलकी; ऊपरकी चमक दमक पट नूखनकी, धोखे लागे नली जैसी कली है कनैलकी; आंगुनकी आमी महा जौमी मोहकी कनोंडी, मायाकी मसूर ति है मूरति है मैलकी; ऐसी देह याहिके सनेह याकी संगतिसो व्है रही हमारी मति कोजू केसे बैलकी. ॥ ७८ ॥ ठौर ठौर रक्तके कुंम केसनिके फूम, हाम नि सों नरो जैसे थरी है चुरेलकी; थोरेसे धकाके लगे ऐसे फट जाइ मानो, कागदकी पुरी कियो चादर है चैलकी; सूचे त्रम वानि गनि मूढनिसों पहिचानि करै सुखहा नि अरुखानि बढफैलकी; ऐसी देह याहिके सनेह याकी संगतिसों व्है रही हमारी मति कोजू केसे बैलकी. ॥ ७९ ॥

अर्थ:- जाणे रेतीनी गढी बांधी होय के मसाननी मढी एटले अपवित्र ठेका एो हाड मांसनुं एक थवुं कथुं होय, वली जेनी अंदर सैल के० पहाडनी कंदर के० गुफा जेवुं अंधारुं ठे, एवा अपवित्र देहरूप स्थानठे तेउपर नूषणना चमक दमकथी शो जे ठे, धोखे के० फूवा जनकाथी देह नली लागे ठे. ते उपर दृष्टांत ठे के, जेम कनेरनी कली उपरथी सुंदर देखाय ठे, पण तेमां अंदर बिजकुज सुवास होती नथी; तेथी उचाटकारी लागे ठे, अवगुणनी उरमी ठे महाजुंमी ठे, अने मोहनी कनोडी के० मोहनी काणी आंख ठे, तेथी सजतुं नथी, अने मायानी मसूरति के० मायानो समुदाय ठे; एवी मेलनी मूरती ए देह ठे, एना स्नेहथी अने संग तेथी हमारी मति शेलडी पीजवानुं कोवहु तेना बलद सरखी वनी गई ठे॥ ७८॥ वली ए देहनेविषे ठेकाणे ठेकाणे लोहीनां कुंमजां ठे, ने अपवित्र केशनी फुंम

हे, तेमां हामका जरेला ठे जेम चुडेल व्यतरीनु स्थानक होय तेवी ए थोडो धको लागवाथी ए देह एवी फुटी जाय ठे के, जेम कागलनी पुढी नी मेली चादर ठे, ते जेम जरा टकोराथी फाटी जाय, तेम देह फाटी एवी ए देहनी ममताथी भ्रम वाणी के० मिथ्यावाणी सुचे के० कहे, अने लोक एनी पिठान राखे ठे, अने ए देह सुखनी हानी करता ठे, अने खाण ठे एवी ए देहना स्नेह तथा एनी सोवत थकी अमारी बुद्धि गेजडी ना कोट्हुना बलदनी गति जेवी थई गई ठे ॥ ७९ ॥

हवे कोट्हुना बलदनी अवस्था अने तेनी वरावर ससारी जीवनी गती स्पष्ट करी बतावे ठे, अथ कोट्हुका बैलकी अरु ससारी जीव समानरूप सवेया इकतीसा - पाटी बंधे लोचनसों सकुचै दबोचनिसों कोच वेदे खेद तनको, धाड़वोही धधा अरु कथा माहि लग्यो जोत, बार बार कायर है मनको, नूखसहे प्यास सहे डुर्जनको त्रास सहे, थिरता न गहे सास लहे विनको, पराधीन घूमे जैसो कोट्हुको कमेरो बैल तेसो या जगवासी जनको ॥ ८० ॥

अर्थ - जेनी आख उपर पाटी बाधी ठे दबोच के० पगथी ठेलवु, तेथी चाय ठे, अने परोणानी आरना धोच वागे ठे, तेनी सोचनाथी शरीरने ही, ने दोडतो फिरे पोताना धधामा धावतोज रहे, ने खांधे जोतर लागो रहे बार बार आरनो मार पडे ठे, ते सहन कखां करे अने मननो कायर ठे, पण वेठे ठे, अने डुर्जननो त्रासपण खमे ठे, अने स्थिरता पकडतो नथी, बार पण सुखे मोडेथी स्वास लई शकतो नथी, एरीते पराधीन थको जेम कमेरो, के० काम करनारो बलद घूमेठे, तेम जगत वासी लोक घूमे ठे, हे नाई कोट्हुना बलद सरखो तेमनो पण स्वभाव ठे ॥ ८० ॥

हवे जगतवासी जीवनी व्यवस्था कहे ठे - अथ जगतवासी यथा - सवेया इकतीसा - जगतमे मोले जगतवासी नर रूप धरी, प्रेतकेसे धों रेत केसे धुहे है, दीसे पटनूखन आभवरसों निके फिरे फीके विनमांजि अंधर ज्यो सुहे है, मोह के अनल दगे मायाकी मनीसों पगे दानकी लगे कसकेसे फुहे है, धम्मकी बुझि नाही उरजे नरम माहि नाचि नाचि जाहि मरीकेसे चुहे है ॥ ८१ ॥

अर्थ - जगतवासी जीव मनुष्यरूप धरीने डोली रह्या ठे, ए केवा ठे

प्रेतना दीप ठे, ते जेम जलदी मटी जाय ठे, तेम ए पण समज्वा. वली रेंति ना घुमाडा जेवा ठे, तथा वस्त्र चूपणना आडंबरथी शोनायमान देखाय ठे. अने कृष्णकमां फीका थई जाय ठे, जेम सांज सम आकाशमां बादल रंग बदले ठे, तेम जाणवा वली मोहनी अगनीथी दाजे ठे, ने मायानी मनी के० पोतापणुं तेथी पगे के० व्यापी रह्या ठे, जाणियें डाउननी अणीउपर लागेला पाणीना विंड सर खा ठे. वारना विदु जेवा ठे. धरमनी ओलखाण जेने नथी अने भ्रमनेविपे अरुजी रह्या ठे, जेम मरी उतपादनां उदरडां नाची नाची ने मरी जाय ठे. तेम ए सं सारी जीव नाची नाचीने मरण पामेठे ॥ ७१ ॥

हवे जगतवासीनी मोह व्यवस्था कहेठे— अथ जगत व्यवस्था कथन—

सवेया इकतीसा.— जासों तूं कहत यह संपदा हमारी सोतो, साधनि अमारी ऐसे जैसे नाक सिनकी; जासों तूं कहत हम पुन्य जोग पाई सोतो, नरककी साई है वमाई देह दिनकी; घेरा मांहि पर्यो तूं विचारे सुख आखिन्हिको, माखि नके चूटत मिठाई जैसे निनकी; एते परि होहि न उदासी जगवासी जीव, जगमें असाता है न साता एक ठिनकी. ॥ ७२ ॥

अर्थ.— अरे प्राणी जेने तूं कहेठे के आ मारी संपत्ति ठे, तेने तो माधु लोके एवी रीते नाखी दीवीठे, के जेम नाकना मेलने नाखी देयठे. अने जे वडाईने तुं कहेठे के पुन्यना जोगथी हुं पाभ्यो तुं ते तो नरकनी सहायी ठे. जे गजादिकनी सादेचीठे. ते दोढ दिवसनी ठे. ए परीवारना घेरामां तुं पटचो थको आंसुं सुगममजे ठे, पण ते मिठाईनी ऊपर माखीनी पेठे टोत्रानो जणजणाट थई रहे तेम परीवारनो घेरोठे. एवुं उतां जगवासी जीव उदास यतो नथी. साचुं जो जोडये तो जगतनेविपे असाताज ठे, एक कृष्णमात्र पण शाता नथी ॥ ७२ ॥

दोहरा.— यह जगवासी यह जगत, इतसों तोहि न काज; तेरे घटमें जग वस, तामें तेरो राज ॥ ७३ ॥

अर्थ.— ए जे पुर्वे ब्रह्माणा एवा जगतवान्नी लोक ठे, अने ए जोसोनां ज्यां वास ठे, तेने जगत जाणवुं, ए साधे संबंध राखवानुं ताहें काम नथी, पण ताग घटनेविपेज जगतनो वास ठे, अने ते जगतमां ताहें राज्य ठे ॥ ७३ ॥

हवे जे पिंमे ते ब्रह्मां ए वात नाचीठे, एवुं निद्र करी आपेठे.—

अथ पिंम ब्रह्मां वनेन—

सवेया इकतीसा.— चाही नर पिंममें विगजे त्रिभुवन धिनि. यात्रिमें त्रिविध प

रिणाम रूप गृष्टि है, याहिमे करमकी उपाधि ड ख दावानल, याहिम ख वारिदकी वृष्टि है, यामे करतार करतूति याहिमें विनूति यामें जोग वियोग यामे वृष्टि है, याहिमें विलास सब गर्भित गुपतरूप, ताहिका अंतर सु दृष्टि है ॥ ८४ ॥

अर्थ - मनुष्य पिमनेविपे कटीनी नीचे पाताल लोकमे, नानि ते तिर्यक ते उपर उर्ध्व लोकमे, एवी त्रिचुवननी स्थिति जाणवी, अने एनेविपेज कर्क णाम उपजे ठे, ने कर्क नाश पामे ठे, ने कई स्थिर ठे, एवी त्रिविध गृष्टि रही ठे, अने एज पिममा आत्माने कर्मनी उपाधि बलगी ठे, तेज डखकारी नल के० अग्रिनो समुह लाग्यो ठे, अने एज पिममा कोईवारे समा^{५५} गु^{५५} तेज दादलनी सृष्टी जाणवी, ते दावानल उपर मेघनी वृष्टी ठे, एज पिममा नो कर्ता पुरुष ठे, एज पिममा कर्तानी क्रिया ठे, ए पिममांज विनूति के० नादिक सपत्ति ठे, एज पिममा कर्मनो जोग ने कर्मनो वियोग ठे, अने ए^{५५} मा आत्मानु वृष्ट के० दलन जे शुभाशुन गुणोमा धमडाई रहेबु ते ठे, पिममा गर्जित के० मध्यनागमा गुप्तरूपे सर्व विलास ठे पण जेना अतरमा दृष्टीनो प्रकाश ठे, तेने सर्व विलास प्रत्यक्षरूपे जणाय ठे ॥ ८४ ॥

हवे ए बातनो उपदेश गुरु कहे ठे - अथ गुरुपदेश कथन - सर्वथा तेईसा - रे रुचिवत पचारि कहै गुरु, तू अपनो पद गूफ्त न ग्योज हिये निज चेतन लठन है निजमे निज गूफ्त नाही, सिद्ध गुप्त अति उद्धत, भायके फद अरूफ्त नाही, तोर सरूप न डुकि बोहिमे है बुद्धि सूफ्त नाही ॥ ८५ ॥

अर्थ - पचारी के० बोलावीने गुरु कहे ठे, के रे रुचिवत नय्य, तू पद रे० स्थान तेने जाणतो नथी पोताबुं चेतन लक्षण दृष्ट्यामी सोन ताबु लक्षण पोताने विपे ठे ते गूफ्त के० गुप्त नथी, तारु सरूप सिद्ध^{५५} ताम मरद के० निज आरीन ठे, सदा अति निर्मल ठे, पण मायानी जानना मा पड्यु ठे, तेमांथी बूटी शकतो नथी, तारु स्वरूप दबनेविपे नथी एन जाननी विविध दशामां नथी, तारामांज ठे, पण तने सजतु नथी ॥ ८५ ॥

हवे ज्ञानना प्रकाश बहे ईश्वरताने पमाय ते समजावे ठे -

अथ ज्ञान माहान्म्य कथन -

सर्वथा तेईसा - केड उदास रहै प्रभु कारन, केड कहीं उत्रि जाहि कहीं,

इ प्रनाम करे गडि मूरति, केइ पदार् चढे चडि ठीके; केइ कहे असमान के ऊपरि,
केइ कहे प्रभु हेवि जमीके; मेरो धनी नहि दूरदिशांतर मोमहि है मुहि सजतनीके.

अर्थ.— कोई पोताना परमेश्वरने उजखवाने उदासी थई बेसी रहे ठे, कोई क
इ कुंजनेविपे जता रहे ठे, कोई परमेश्वरनी घढेली मूरतिने प्रणाम करे ठे, कोई
परमेश्वरने पामवाने ठीकामां बेसी पर्वतने उपर चढे ठे, कोई परमेश्वरने आत्मा
न उपर ठे एवुं कहे ठे, कोई कहे ठे के, परमेश्वर जमीननी नीचे ठे, ए कुगन
वालांनी अक्षा ठे; पण एविपे मारो निश्चय तो ए ठे के मारो धणी तो कोई दूर
वैय नथी, पण माराविपेज ठे. एम अनुभवथी मने सारुं मालम पड़े ठे ॥ ८६ ॥

दोहरा:— कहै सुगुरु जो समकिती, परम उदासी होइ; सुथिर चित्त अनुजो
करे, यह पद परसै सोइ ॥ ८७ ॥

अर्थ:— सद्गुरु कहे ठे के जे समकिती होय ते परम उदासी रूप थई चित्त
न स्थिर राखीने निज अनुभव अन्यासथी पोताना पढ़ने पामे ॥ ८७ ॥

हवे मननी चंचलता दर्शावी तेने स्थिर केम राखवुं ते उपदेज्ञे ठे:—

अथ मन स्वरूप कथन:—

नवैया इकतीसा:— तिनमें प्रवीन तिनहीमें मायासों मलीन, तिनकमें दीन तिन
माहि जेतो शक्र है; लिये दोर धूप तिन तिनमें अनंतरूप कोलाहल गनत मथान
कोसो तक है; नट कोसो थार कियों हार है रहट कोसो नदी कोसो जौर कि
कुंजार कोसो चक्र है; ऐसो मन त्रामक सुथिर आछु केसो होइ ओरहि को चच
ल अनादिहीको वक्र है. ॥ ८८ ॥ धायो सदा काल पै न पायो कहु ताचो सुख
नपसों विमुख डव कूपवास वसा है; धरमको घाती अधरमको संघाती महा, कु
राफाती जाको संनिपातीकीनी दसा है, मायाकों ऊपटि गहै कायासों लपटि र
है, नूयों त्रम नीरमें वहीरकोसो ससा है; ऐसो मन चंचल पताका कोसो अं
चल सु ज्ञानके जगेंतें निरवान पथ धसा है. ॥ ८९ ॥

अर्थ:— आ मन कृणमां प्रवीण थायवे, कृणमां मायानेविपे मलीन थायवे,
कृणमां दीन दशा धरेवे, कृणमां शक्र के ० ईइ जेवुं वनेवे, कृणमां दोड़ धाम
करेवे, कृणमां अनंतरूप धरे वे, जेम दहीने वजोवता कुजाहल थायवे, तेवुं कु
जाहल ए मन करेवे, वली नट जे नाचनार घुमेतेवुं, के थरहटनी माला घुमे ते
वुं, के नदीनो वमल घुमेवे तेवुं, अथवा कुंजारनुं चक्र फरेवे तेवुं कहुं, एवो सदा
काल मननो त्रामक स्वभाव ठे, एवुं ए मन आज केम स्थिर थाय? जाते चंच

જા અને અનાદિ કાલથી વાકુ ચાલનારું મન છે વલી કેવું છે ? ॥૮૬॥ હમેશા ફરે છે, પણ એને કિહાંય સાચું સુખ પ્રાપ્ત થતું નથી, પોતાના સમાધિસુખથી સુખ થયું છે, અને હું સ્વરૂપ કૃપ વાસમાં વસ્તુ છે, વલી એ મન ધર્મનું પાતી ને અધર્મનું સપાતી છે, એવું મહા કુરાફાતી છે, એ મનની દશા તો જેમ પને સનેપાત થયો હોય તેના સરખી છે. હોહ તથા વચનાને જટ ગ્રહી કાયાના મોહથી મગન રહે, ને ત્રમ જાલમાં પમી જુયુંજ ફરે, જેમ મમા સસજી આવી પહે ને નમતું ફરે, તેવું મન છે ને પતાકા કે ૦ ચ ૧ ૧ ૧ ચલ કે ૦ ટેહાની પટે જાણવું તે જ્યારે જ્ઞાન પ્રગટે ત્યારે નિરવાણ કે ૦ માર્ગ તેને વિષે ગમન કરે એવું છે ॥ ૮૭ ॥

દોહરા.— જો મન વિષય કપાયમેં, વરતે ચચલ સોડ, જો મન ધ્યાન સો, રુકે સુ અવિચલ હોડ ॥ ૮૮ ॥ તાતે વિષય કપાયસો, ફેરિ સુ નિ, શુદ્ધાતમ અનુજોવિષે, કીજે અવિચલ આનિ ॥ ૮૯ ॥

અર્થ — જો મન વિષય કપાયરૂપ રાગ દેપમાં વતેં તો ચચલ જાણવું એમ રાગ દેપ ઠામી ધ્યાન વિચારથી રોક્યું રહે તો અવિચલ જાણવું ॥ માટે વિષય કપાયમાં મનની લાગણી છે તેને કાઢી નિજ શુદ્ધાત્મા લગાડીને આ મનને અવિચલ કરિયે ॥ ૮૯ ॥

હવે મન સ્થિર કરવાને આત્માનો વિચાર કરવો તે કહેવું.—

અથ વિચાર શિક્ષા કથન —

સવૈયા ફકતીલા — અલક્ષ અમૂરતિ અરૂપી અવિનાસી અજ, નિરાધાર નિરજન નિરધ હૈ, નાનારૂપ જેપ ધરે જેપ કો ન લેસ ધરે, ચેતન પ્રવેશ ચેતનાકો પંથ હૈ, મોહ ધરે મોહીસો વિરાજે તોમે તોહીસો ન તોહીસો ન માં નિરાગી નિરવધ હૈ, એસો ચિદાનંદ યાહી ઘટમે નિકટ તેરે, તાહી તૂ વિચાર ઔર સર્વ ધધ હૈ ॥ ૯૦ ॥

અર્થ — એ આત્મા અલક્ષ છે, અમૂરતિ છે, અરૂપી છે, અવિનાશી છે અને ન્યો નહીં એવો છે, અને જેને કોઈનો આધાર નહીં, જ્ઞાનરૂપી છે, તથા રાગવિનાશી છે, ને ટિડ વિનાનો છે, અવધારમા જોઈયે તો નાના પ્રકારના વેપ ધરનારો છે, જોઈયે તો વેપનો લેશ ધરે નહીં માત્ર ચેતનાના પ્રદેશનું ધારણ કરનારો છે, અને નો પધ કે ૦ પુજરૂપ છે, એ ઉપદેશ મનને વાહ્યાત્માનો છે, તે વાહ્યાત્મા મનને છે કે, એ ચિદાનંદ જે છે તે રાજા છે, ને આ પિમનો મોહ ધરે છે, અને હે મન એવું

तारामां ताराजेवो विराजे ठे, पण निश्चैनययकी तारेविपे ने मारेविपे एने मोह नथी, एवुं निरागी निरबंध ठे. एवो जे चिदानंद जगवान ठे, ते अरे मन जे घट माहे जिह्वां तुं वसेठे तेज घटमां ते पण वसेठे माटे ते ईश्वरनोज विचार तुं कर, बीजो विचार सर्व दंड रूपठे. ॥ ९२ ॥

हवे ए चिदानंदनो जे रीते शुद्धानुभव थाय, ते रीते मनने उपदेश करेठे:—

अथ शुद्धानुभव जिह्वा कथनः—

सर्वथा शकतीताः— प्रथम सु दृष्टिस्तौ शरीररूप कीजे निन्न तामें और सूठम शरीर निन्न मानियें: अष्ट कर्मभावकी उपाधि सोई किजे निन्न ताहुमें सुबुद्धिको विलास निन्न जानिये; तामें प्रभु चेतन विराजित अखंजरूप, वहे श्रुत ज्ञानके प्रवान ठीरु आनिचे; बाहिको विचार करि बाहिमें मगन हुजे, वाको पद साधि वेको ऐसी विधि मानिये. ॥ ९३ ॥

अर्थ.—प्रथम सम्यक् दृष्टिवहे शरीररूप बाह्यात्मा निन्न राखवो, ते बाह्यात्मा नेविपे बीजुं सूक्ष्म शरीर कर्म संबंधी अंतरात्मा ठे ते पण निन्न जाणवो, ते अंत रात्माधी परमात्माना ज्ञान दर्शननुं आवादन थायठे, एवुं अष्ट प्रकारनुं कर्म तेना जावनी उपाधि ते पण निन्न जाणवी, अने ते अंतरात्मानेविपे सुबुद्धिनो विलास जे जेद ज्ञानादिक ते पण निन्न जाणीये, अने ते सुबुद्धि विलासमां चेतनरूपी प्रभु जे ठे ते अखंजरूपे विराजे ठे, अने ते चेतन श्रुत ज्ञानना प्रमाणथी हृदयमां सारीपठे उराविये, ए रीते हे मन तुं तेनाज विचारमां मग्न रेजे, ने ते चेतननुं पद साधवाने एटले मोक्ष मार्ग ग्रहवाने एज विधी युक्त ठे एम जाणजे. ॥ ९३ ॥

हवे ज्ञाता जीवुं स्वरूप वर्णवे ठे:— अथ ज्ञानी जीव कथनः—

चोपाई— इहि विधि वस्तु व्यवस्था जाने; रागादिक निजरूप न माने; तातें ज्ञानवत जगमांही, करम बंधको करता नांही. ॥ ९४ ॥

अर्थ:— ए रीते वस्तुनी व्यवस्था जाणे अने राग द्वेषादिक जे जाव ठे, तेने पोतानुं रूप न माने, तेणे करीने ज्ञानवंतने जगतमां कर्म बंधनो कर्ता कह्यो नथी आठ कर्म तेने बंध करी शकता नथी. ॥ ९४ ॥

हवे ज्ञातानी क्रिया कहे ठे:— अथ ज्ञाताकी क्रिया कथनः—

सर्वथा शकतीताः— ज्ञानी जेद ज्ञानसों विलेठि पुदगल कर्म, आतमाके धर्मसों निराजो करि मानतो; ताको मूल कारन अशुद्ध राग जाव ताके, नासिवेको शुद्ध अनुजो अन्यास मानतो; याही अनुक्रम पररूप निन्न बंध त्यागि, आपुमांहि अ

પનો સુનાઈ ગદિ થ્યાનતો, સાધિ શિવચાલ નિરવંધ હોતુ તિહુ કાન,
પિલોક પાઈ લોકાલોક જાનતો ॥ ૯૫ ॥

અર્થ - જ્ઞાતા હોય તે જેદ જ્ઞાનવહે પુદગતિક કર્મનું વિજરૂણ છે, આત્મિક ધર્મથી પુદગતિક ધર્મને જુદો કરી જાણે, એમ વિજરૂણ કરે, પુદગલ ધર્મનું મૂલ કારણ અશુદ્ધ રાગદેષાદિક જાણે છે, તેનો નાશ કરવાનું અનુનવ અન્યાસ જે રીતે પૂર્વે કહ્યો તે પ્રમાણે અવસ્થા ઢેરી અન્યાસ રાત્રે, અનુક્રમે પ્રથમ સુદૃષ્ટિથી શરીરરૂપ નિત્ર કરવું, એ અનુક્રમે પૂર્વ સવયથી બંધને ત્યાગીને પોતાને વિષે પોતાનો જ જ્ઞાનાદિક સ્વજાવ ગ્રહણ કરે, ઢની સાધના કરીને ત્રણે કાલ નિરવંધ થાય, તેવો થઈ કેવલ જ્ઞાન પામીને લોકને જાણનાર થાય ॥ ૯૫ ॥

હવે સમ્યક્ત ધારીનું પરાક્રમ કહી વતાવે છે - અથ સમ્યક્ધારી

સવૈયા ફરતીસા - જૈસે કોઝ હિસક અજાન મહા બલવાન, સાધિ મૂન
ચ ઉચારે ગદિ વાહુસોં, તૈસે મતિમાન દર્વકર્મ નાવકર્મ ત્યાગિ, વૈહ રહ
મતિ જ્ઞાનકી દસાહુસોં, યાહિ ક્રિયા અનુસાર મિટે મોહ અધકાર, વા
કેવલ પ્રધાન સવિ તાહુસોં, ચુકે ન સકતિસોં લુકે ન પુદગતમાહિ, ઢુકે
લકો રુકે ન ફિરિ કાહુસો ॥ ૯૬ ॥

અર્થ - જેમ હિંસક પુરુષ જીજ પ્રમુખ જે હિંસાના ફલથી અજાણ છે,
ને મહા બલવાન છે, તે વૃદ્ધના મૂલને સ્વોદીને પઠી પોતાના જીવના વર્ત
ને ગમેડી નાખે છે, તેમ મતિમાન કે ૦ સમ્યક્તી પમિત જે છે, તે પુદગત
અથ કર્મને, અને જ્ઞાનાવરણી દર્શનાવરણી ઇત્યાદિ આઠ નાવ કર્મને ત્યાગીને
દશાવહે અતીત કે ૦ કર્મરહિત થઈ રહ્યો છે, અને ક્રૂણ ક્રૂણમા એકિયાના વ
મોહ અધકારને મટાવે છે, અને તેથી કેવલ જ્ઞાનની જ્યોતિ ઉદય થાય,
તિ મતિ જ્ઞાન પ્રમુખ સર્વ જ્ઞાનોમા પ્રધાન છે, અને એથી અનત વીર્ય પ્રગટે, ને
એ શક્તી તે ચુકે નહી, અને મોહ સ્થાનને જઈ ઢુકે, અને કાર્ણથી રોચાય નહી.

૬તિશ્રી નાટક સમયસારવિષે વધાર વાજાવબોધ રૂપ અષ્ટમ સમાન

દોહરા - વધ હાર પૂરન નયો, જો હવ દોષ નિવાન, અવ વર્તો ૧૭૧
મોહ હાર સુલતાન ॥ ૯૭ ॥

अर्थ— झुखने दोपतुं निदान जे बंध तेनो द्वार संपूर्ण थयुं. हवे सुखतुं स्था
न जे मोक्ष तेनो द्वार संक्षेपथी वरणतुं तुं. ॥ ९७ ॥

हवे मोक्ष द्वारने आदि ज्ञान विलासने नमस्कार करे ठे— अथ ज्ञान विलास वर्णनः—

सवैया इकतीता.— जेद ज्ञान अरासो झुफारा करै ज्ञानी जीव, आत्म करम
धारा निन्न निन्न चरचै; अनुनी अन्यास जहै परम धरम गहै, करम जरमको
खजानो खोलि खरचै; योही मोखमुख धारै केवल निकट आवै. पूरन समाधि
जहै पूरनके परचै; जयो निरदोर याहि करनो न कबु और, ऐसो विश्वनाथ ता
हि वानारसी अरचै ॥ ९८ ॥

अर्थ— जेम कोई परिद्वानुं करनार पुरुष मुझ प्रमुख इव्यने सुलाकनी आर
हे जेदी सुधातु ठे, के कुधातु ठे, तेनो निश्चय करे ठे, तेम ज्ञानी जीव ठे, ते
जेद ज्ञानरूपी आर वडे आत्मा तथा कर्म ए वेउने जुदां करे ठे, अने ते वेउने
उग जुदा चरचे के० तेमां आत्मिक धारानेविपे तो अनुभवनो अन्यास धारण करे,
थी परम धरम के० मुद्द समाधि तेनुं ग्रहण करे; अने कर्मजालने जुदी जा
ी ठे, तेने सत्ता कर्मरूप खजानो खोलि खरचै के० विखेरी नाखे, तिहां निर्जरा
प, एवी कृपक श्रेणीने लीधे मोक्षना सुखने धाय, त्यां केवल ज्ञान टुकडो आ
अने पूर्ण आत्म स्वरूपना परिचय थकी पूर्ण समाधि पामे, पठी नव भ्रमण
दोर ठांमीने निरदोर थाय. ते पठी तेने कई वीजुंरुख करवानुं बाकी रहे नही;
तेथी ते विश्वनो नाथ थयो, तेने वानारसी दास पूजे ठे ॥ ९८ ॥

हवे सुबुद्धि विलास वडे आत्मस्वरूप सथाय ते अधिकार कहेठे.—

अथ सुबुद्धि विलास वर्णनः—

सवैया इकतीता.— काहु एक जैनी सावधान व्है परम पैनी, ऐसी बुद्धि ठैनी
संहि मारि दीनी है; पैठी नां करम जेदि दरब करम ठेदि, सुनाव विनाव ता
अंघि सोधि लीनी है; तहां मथ्य पाती दोइ लखी तिन्हि धारा दोइ, एक मु
ई एक सुधारस जीनी है; सुधासों विरचि सुधा सिंधूमें मगन नई, ए ती सब
एक सम वीच कीनी है ॥ ९९ ॥ दोहरा— जैसी ठैनी लोहकी, करै एक
दोइ; जड चेतनकी निन्नता, त्यों सुबुद्धिसों दोइ ॥ १०० ॥

अर्थ— कोई एक जैनी जैन आगमना जाणनारे सावधान अईने परमपैनी के०
तीक्ष्ण एवी बुद्धिरूप वैनी के० सोनीनी ठीणी ते शस्त्र विशेष, पोताना
नाखी वीधी, पठी ते सुबुद्धिरूप ठीनी नां कर्म के० आत्म प्रवेशनेविपे

શ્લેષ્મ રૂપ જે રાગ દેપ પરિણામ છે, તેનાં કરમના જેવ તેના પુજારૂપી
ને ઠેકીને સ્વાવ અને વિનાવતાની સધી સોધી લીધી છે, તદ્વા સાધનેવિ
પાતી કે. ત્રિહાર્ષિત બનીને તે પુરુષે બે ધારા લાવી, તેમા એક તો મુયામ
જ્ઞાન મય છે, ને બીજી મુયારસ જીની કે અમૃત રસ જીની જ્ઞાન સમા
અર્થે રાગ દેપાદિકની ઢગા છે, તે મુયા ઢગા છે, તેથી વિરચિ કે. વાગ
મુયા સિધુમા મગ્ર થયુ, જ્ઞાન સમાધિરૂપ મુયા સમુદ્મા મગ્ર રેયુ, એ જે
હી તે સર્વ ક્રિયાનો વિચાર એક સમયમાં કરે ॥ ૯૯ ॥ જેમ લોહાની ઘોષી
ના બે જાગ કરે છે, તેમ જહ ચેતનની એકતા જાગીને જિન્નતા કરવી તે
કોજ થાય છે ॥ ૩૦૦ ॥

હવે જેવુ સુબુદિનુ યિલાસ છે, તેવુ કહે છે - અથ સુબુદિ વિલાસ કથન-
સવૈયા શ્કતીસા - (સર્વ હસ્તકર ચિત્રાલકાર) ધરતિ ધરમ ફનહતિ
મ મલ, મન વચ તન બલ કરત સમરપન, જલ્લતિ અસન સિત ચલ્લતિ
રિત, જલ્લતિ અમિત વિત કરિ ચિત દરપન, કહતિ મરમ પુર દહતિ નરમ
હતિ પરમ ગુર ઘર ડપસરપન, રહતિ જગત હતિ જલ્લતિ જગતિ રતિ,
તિ ગતિ યહ મતિ પરપન ॥ ૧ ॥

અર્થ - સુબુદિ જે છે તે ધરમ રૂપ ફલને ધારેલે, કર્મરૂપ મલને હરે છે, અને
નેવિપે મન વજ વચનવલ અને કાયાનું બલ તેને સમરપણ કરે એટલે
તે ક્રિયામા કામે લગાડે જલ્લતિ કે. સ્વાય છે સિત કે. શીતજ નોન
સનરિત કે. જીજનના સ્વાદયિના જોજન જમે, અમિત વિત કે. પરિમાણ
પોતાનુ જ્ઞાનાદિક બન ચિત્તરૂપ દર્પણ વડે જુએ, મર્મ પુર કે. મર્મની
જીવનુ સ્વરૂપ તે કહે, ગ્રમ પુર કે. મિથ્યા નગર તેને બાલે, અને
વ્રુષ્ટ ગુરુના વચનને ગ્રહણ કરે, અને હૃદયનેવિપે ડપસરપન કે. સ્થિરતા
અને જગતનો હિતકારી થકો રહે, ત્રણે લોકની નકિ અને રતિ કે. સુવ
જહે, એટલે સર્વ લોકને પૂજનીક થાય હોઈ અગતિ ગતિ કે. જેનેવિપે ઘીજા
માન્યની ગતિ થતી નથી, તેવી મોહગતિ ચાહે, એવો મુમતિનો વ્રુષ્ટ વિનાસ

હવે જ્ઞાતાનો વિલાસ કહે છે - અથ જ્ઞાતા વર્નન -
સવૈયા શ્કતીસા - (સર્વ ગુરુ અક્ષર ચિત્રાલકાર) રાનાકોસો જ્ઞાના
થાપા સાથે થાના બીને, દાના થયી નાનારંગી સ્વાના જગી જોધા છે, માયા
જેતી તેતી રેતેમે ધારેતી સેતી, પદાહીકો કદા સ્વોદે સેતીકોમો જોધા છે,

तो हाता जोरे राधासेती तांता जोरे वादी सेती नांता तोरे चांदी कोर
है; जान जाही ताही नीके माने राही पाही पीके, गनै वाते मा
धारावाही बोधा है. ॥ १ ॥

अर्थ:- जे बुध के० ज्ञानी ठे, ते राणा के० राजा जे पातसाहनुं स्वांग जेतो
रहं ठे. जेम राजा पोताना आत्माहुं साधन करे; अने पोताना मंमजनो साज
पोताना धाणाने चीन्हें के० नीवेवानी राखे. वनाइ राखे पण नावानी नही राखे
चारे उपाय वडे नाना रंग करे. खाना जंगी के० लडाईने विषे जोधा थई रहें, तेम
नी पुरुष आत्म साधन करे, गुणवाणा चिन्हें अने त्यागी थको कर्म निर्जराने विषे
ना प्रकारना रंग धारे, राग ढेप दुर्जन साथे लमी हटावी देय, एवी रीते एक प
ना वे अर्थ थाय ठे, जेम लुहार रेतरीम वडे जोडाने घसी नाखे ठे. तेम जेटल
टली माया वेली के० कर्मजाल तथा गजवेज जे कोथ तेने मेथा के० सुबुद्धि ते
प रेतरीम वडे घसी नाखे; अने फंदना कंदने खोवेठे जेम जोधा के० खेदुत खेतरी
नी धरतीने कंद के० मूलथी खोदी नाखे ठे. तेम वाधा के० कर्मबंध तेथी हा
तालोरे के० छुटाई करे, अने राधा के० सुबुद्धि ते साथे नातो जोडे; वांदीके०
कुबुद्धि तेनो नांतो के० संबंध ते तोडे, जेम सोना रूपानी चांदी सोधनार वस्तु उ
वज करेठे, तेम जे जेने तेने जाणे, हेय जे ठामवा योग्य वस्तु अने उपादेय जे आ
रवा योग्य वस्तु तेने पण नीके के० ठीक जाणे, पण हँवाने राहीपाही के० फुल
मान पीकसमान जाणे नीनासथी खीजावेठे, ए रीते माही वातो उरावे एवो
यक्त धारानो वेहेनार अवोधा के० पंक्ति ने ज्ञानी कहिये ॥ १ ॥

हवे ज्ञाताने चक्रवर्त्ति समान कही वतावेठे.-अथ ज्ञाता चक्रवर्त्ति समान कथन.-
सर्वथा इकतीसा:- जिन्हिके दरव मिति साथत ठ खंम थिति, विनसै विनाव
अरिपंक्ति पतन है; जिन्हिके जगतिको विधान पर्जनो निधान, त्रिगुनके जेदमान
वैदह रतन है; जिन्हिके सुबुद्धि रानी चूरि महा मोह वज्र, पूरे मंगलीक जे जे
मोखके जतन है; जिन्हिके प्रमान थंग सोहैं चमू चतुरंग, तेई चक्रवर्त्ति तनु धरै
अर्थ:- जेणे ठए इथ प्रमाण करी साथ्या तेज जाणें ठये खंम साथीजीया,
अने जेना रागधेपादि विनावदिशा वणसी जाए तेज जाणिये शत्रुनी पंक्तिं प
न के० नाश थयो, अने तेने नव प्रकारनी नक्तिं विधान के० करुं तेज तेने
व निधान ठे, ज्ञान दर्शन ने चारित्ररूप जे त्रण गुण ठे, अने तेना ह्योपशम

માફક જે નેદર ઉપજે, તે જેના ચાંદ રતન પ્રગટમાન છે, અને જેમ ચક્રાર્તને લાગ્યો, તે તેના ઠાઠ સ્વપ્ન સાધવાના રાજ્યાનિપેક સમય હોય ત્યારે વજ્ર હાથપડે ચૂરીને, મુલ્ય આગલ મગલીક પૂરે તેમ જેને સુગુદિરૂપ સ્ત્રી રાત્રે, મહા મોહરૂપ વજ્રને ચૂરીને મોહના જતનને માટે મગલીક પૂરે છે, એને માત્ર કાર્ય કરે; અને જે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ કરીને અર્થેનું ગ્રહણ કરે, તથા પરાંક એ કરીને પણ અર્થને ગ્રહે, એવા જેના પ્રમાણરૂપ શ્રંગ છે, તેજ તેની સેના થઈ એમ જાણવું, એ રીતે જ્ઞાતા પુરુષે ચક્રવર્તિની વેદધારી છે, તેમ જ્ઞાતા જ્ઞાતા અતનકે ० અશરીરી જેવું છે ॥ ૩ ॥

પૂર્વે કહી જે નવધા જ્ઞાતિ તેનું હવે વર્ણન કરે - અથ નવધા જ્ઞાતિ વર્ણન -
 દોહા - શ્રવન કીરતન ચિતવન, સેવન વદન ધ્યાન, લગુતા સમતા એકતા, નૌધા જ્ઞાતિ પ્રમાણ ॥ ૪ ॥

અર્થ - ઉપાદેય સ્વરૂપને શાંતલગુ, કીરતન કરવું, ચિતવન કરવું, સેવા કરવી, વદન સ્તુતિ કરવી, ધ્યાન ધરવું, તન્મયતા કરવી, સમાપ્તિ કરવી, એકમેક એ, એ નૌધા કે ० નવ જેદવડે જ્ઞાતિ પ્રમાણ પામતે ॥ ૪ ॥

હવે જે જ્ઞાતા મોહ સન્મુખ થયો તેની અનુગત દશા કહે છે -

અથ અનુગતી વચન -

સર્વેયા ઇકતીસા - કોઈ અનુગતી જીવ કહે મેરે અનુગતી, લગન વિગતે નિજ કરમકો જાલ હૈ, જાને આપ આપુકો છુ આપુ કરી આપુરિયે, ઉત્પત્તિ નામ પ્રુવ ધારા અસરાલ હૈ, સારે વિકલપ મોતોં ન્યારે સગવથા મેરો નિહાં સુગવથા વિવહાર ચાલ હૈ, મે તો છુદ્ધ ચેતન અનત ચિન મુદ્ધા ધારી, પ્રહતા હમાનો એક રૂપ તિહુ કાલ હૈ ॥ ૫ ॥

અર્થ - જે આત્માનો અનુગત પામ્યો તેજ અનુગતી જીવ એવું કહે છે, કે જો આ અનુગતમાં લક્ષણ નેદરથી કર્મ જાલ હવે નિજ દીસવા લાગી અને આ આત્માજ કર્મ કારક આત્માજ કરણ કારક આત્માજ આધાર કારકવિષે આત્માજ કર્મ કારકને જાણે અને અહીં કોઈ પર્યાયની ઉત્પત્તિ અને નાશ છે, અને આ પ્રુવતા પામે છે, એ ત્રણે ધારા અહીં અસરાલ પામે વહી રહી છે તો પણ એ ત્રણે ધારા વિકલપરૂપ છે, અને મારેથી તો સર્વ વિકલપ સર્વથા હુદાન છે વિવહાર તપમા તો કહી નિશ્ચય નથી અને મારો તો ચેતના સ્વરૂપ નિમે સજાવ ન હોય આગત કહી જે ત્રણ ધારા તેતો અવહાર નયની ચાલમાં છે આ જે સિદ્ધાંત વચન

कहुं तुं तेणे करीने हुंतो छु- चेतना स्वरूपी तुं, अतंत चिन मुझ धारी के- अतंत
त ज्ञाननो धरवा वालो तुं, एहवी महारी प्रभुता त्रणे कालने विपे एक रूपेणे॥५॥
हवे चेतनारुंज स्वरूप वतावे ठे.- अथ चेतना वर्नन.-
सवैया सकतीला:- निराकार चेतना कहावे दरसन गुन साकार चेतना छु-
ज्ञान गुण सार है; चेतना अद्वैत दोउ चेतन दरवमांदि, सामान विशेष सत्ताही
को विसतारहै; कोउ कहै चेतना चिनह नाही आत्माने, चेतनाके नास होत त्रि
विध विकार है; लठनको नास सत्ता नास मूल वस्तु नास, तातें जीव दरवको
चेतना आधार है॥ ६ ॥ दोहरा:- चेतन लठन आतमा, आतम सत्ता मांदि;
सत्ता परिमित वस्तु है, जेद तिहूमें नाहि ॥ ७ ॥
अर्थ:- आत्मानो दर्शन गुण जे निराकार कहिये ठइये तेतो निराकार चेत
ना थई, अने जे आत्माने छु- ज्ञान गुण सारचूत कहिये ठइये तेतो साकार चेत
तना थई, विशेषताने लीयो रह्यो ठे माटे साकार कहिये, एरीते निराकार अने साका
रपणे दर्शन तथा ज्ञाननेविपे द्वैत नाव थयो, पण चेतनानेविपे तो अद्वैत नाव
ज रह्यो ठे, अने चेतनागुण थकी चेतन इव्य ठे, तेथी चेतन इव्यमां वेउ समाई
गयां. वली निराकार ने साकारपणुं सामान्य ने विशेषपणायकी ठे, ते तो सामा
न्यता अने विशेषता चेतना इव्यनी सत्तानो विस्तार ठे; कोई मूढमति वैशिष्टिक
सुख दर्शन वाला कहे ठे, के, आत्मानेविपे चेतन चिन्ह नथी, चेतना लक्षण
थी, तेने केबुं के, अरे मूढ, जो चेतन चिन्ह न कहिये तो चेतनानो नाश थवाथी
विध विकार उपजशे, ते कया तो मन वचन ने कायाना विकार जाणवा; माटे
लक्षणो नाश थवाथी वस्तुनी सत्तानो नाश थशे अने वस्तुनी सत्तानो नाश थवाथी
रूप वस्तुनो पण नाश थशे, माटे जीवने जाणवानो तो एक आधार चेतनानोजे
आत्मानुं चेतना लक्षण ठे, सत्ता धर्मविना आत्मा वरे नही तेथी आत्मा स
विपेज ठे, अने पोतपोतानी सत्ता प्रमाणेज सर्व वस्तु ठे, वस्तु इव्य विचारी
त्यारे उत्पादादि त्रणे वस्तुमां जेद कोई नथी ॥ ७ ॥
हवे चेतना लक्षणुं शाश्वत तथा अविनाशीपणुं दृढ करावेठे:-
अथ चेतना अविनाशी यह कथन:-
अर्थ:- ज्यो कलधौत सुनारकि संगति, चूपन नांउ कहै सब कोई; कं
मिटी तिहिं हेतु वहै फिरि औटि तु कंचन होई; त्यो यह जीव अजीव
यो बहु रूप नयो नहि दोई; चेतनता न गई कबहू तिहिं, कारन ब्रह्म

કહાવત સોઈ ॥ ૬ ॥ देखु सखी यह आपु विराजत याकि दसा तब सोहै, एकमें एक अनेक अनेकमें, ६६ लिये दुविधामहि दो है, आपु लखै अपनो पद, आपु विसारकैं आपुहि मोहै, व्यापक रूप यहै घट अतम कौन अज्ञानुमें कोहै । ॥ ७ ॥ ज्यों नट एक धरै बहु नेप कला नुक देखे, आपु लखै अपनी करतूति वहै नट निन्न विलोकत पैखै, ल्यों नट चेतन राउ विनाउ दसा धरि रूप विसैखै, खोलि मुदृष्टि लखै अपनो उंड विचार दसा नहि लेखै, ॥ १० ॥

અર્થ — જેમ કલધોત કે ૦ સોનુ તેને સોની ઘડીને નૂપણ વનાવે, ઘાટના સયોગથી લોકો તેને નૂપણ કેહેવા લાગે છે પણ મૂલ વસ્તુ જે ૬૬ જતુ રહ્યું નથી, કેમકે, જ્યારે તે ઘાટને અગ્રીમા ગાલી નાંખે ત્યારે તે કેવાય, તેમ આ જીવ જે છે, તે અજીવરૂપ કર્મ પુદગલ ઇત્યાદિક વીના લના સયોગથી એક કોડી શાડી સત્તાણુ લાખ કુલ કોડીમા વદુરૂપે થયો, પણ દિવિધ નથી થયો, કેમકે, ચેતનતા કઈ ગઈ નથી, તેમાટે તે સત્પમા બ્રહ્મજ કેવાય છે, જેનો વિસ્તાર મોટો તેને બ્રહ્મ કહીયે ॥ ૬ ॥ આત્માની નુત્તિ, તે સુધિ સખીને કહે છે, હે સખી, જો આ આપણો ઈશ્વર વિરાજે એ ઈશ્વરનો દશા સર્વ એનેજ શોને છે, એવી વિરુદ્ધતા વીજે ઠેકાણે ન શોને વહે એકતામા જોઈયે તો એક રૂપ છે, અને અપર સત્તાએ દેખીયે તો અને ૬૬ દશામા દેખીયે એટલે અજ્ઞાન દશામાં દેખીયે અને જ્ઞાન દશામાં દિવિધ રૂપ છે, તે દિવિધપણુ કહે છે — ક્યારે તો પોતાનુ પદ જે પોતાને સનારીને જુએ, અને ક્યારેક તો પોતાને વિસરીને પોતે મોહમા પડે છે, એહિજ ઈશ્વર ઘટને અતર વ્યાપક રૂપ છે, તેથી જે જે અવસ્થામા વ્યાપે છે જ્ઞાનને વિષે પણ વીજો કોઈ નથી અને અજ્ઞાનને વિષે પણ વીજો કોઈ નથી ॥ ૭ ॥ ના ઉપર દૃષ્ટાંત કહે છે — જેમ કોઈ નટ હોય તે વધુ વેપ ધરે છે, ને તે તે વેપની કરે છે, ત્યારે જગત તેને કુતુહલ સમજે, પણ નટ પોતે પોતાની ક્રિયા જાણે છે, ને ધરેલા વેપથી પોતે છુદો છે, એવુ જાણે છે તેમ ઘટને વિષે ચેતન રાજા રૂપ ને તે વિનાવ દશા ધરીને રૂપ વિશેષ કરે છે, પણ જ્યારે મુદૃષ્ટિ સ્વોની જુએ પોતાનુ પદ ઝંજવે અને ૬૬ વિચારની દશાને પોતે લેવામાં ગણે નહીં ॥ ૮ ॥ હવે ચેતન નટની સયજી ચેતના એક છે, તે કહે છે — અથ ચેતના ઉપાદય વહુ અજ્ઞાન ઉદ — જાકે ચેતનનાવ ચિદાતમ સોઈ છે, આંર નાવ જા ધર સુ

कोई है; यों चित्तमंजित जाव, उपादे जानते; त्याग जोग परजाव पराये मानते ॥
 अर्थ:-जेनेविषे चेतन जाव ठे, तेने चिदात्मा अथवाचिद्रूप कहिये ठे, अने ए
 चेतनाजावधी बीजो जाव जे धारेठे, तेतो कोई बीजो ठे, एथी चेतना मंजित जे
 जाव ठे तेतो उपादेय रूप जाणवो, अर्थात् पोतानो करी जाणवो, अने चेतना जा
 वधी जे परजाव ठे, ते सयलो त्यागवा योग्यठे ने तेने पारको करी मानी लेवो ॥ ११ ॥

हवे जे सम्यक् दृष्टि चेतना उपादेय राखीने मोक्ष मार्गना साधक थया तेनी
 अवस्था कहेते:- अथ सम्यक्दृष्टि मोठ मारगको साधक कथन:-

सर्वथा इकतीसा:- जिन्हके सुमति जागी जोगसों नये विरागी, परसंग त्यागी
 जे पुरुष त्रिभुवनमें; रागादिक जावनिनों जिन्हकी रहनि न्यारी, कवहू मगन
 व्हे न रहै धाम धनमें; जे सदीव आपकों विचारै सरसंग सुख, जिन्हके विकल
 ता न व्यापै कव मनमें; तेई मोक्ष मारगके साधक कहावै जीव, जावै रहो मंदि
 रमें जावै रहो वनमें. ॥ १२ ॥

अर्थ:- जेना हड्यामां सुबुद्धि जागी, अने विषय जोगधी जे वैरागी थया, अने
 जे रागद्वेषादिक परजाव ठे, तेनो सेवना संग के० त्रण लोकनेविषे तेनो त्यागी जे
 पुरुष ठे, अने जे रागद्वेषादिक जाव पदार्थ ठे ते थकी जेनी रेहेणी न्यारी ठे, तेथी
 धाम के० घर अने धन तेनेविषे मग्न थई न रहे, अने जे सदा निश्चय दृष्टीए देखीने
 आत्माने सर्वंग सुख विचारे ठे, तेथी जेना मननेविषे विकलता नही व्यापे, एवी
 दशा जईने जे जीव रह्या ठे, तेज जीव मोक्ष मार्गना साधक केहेवाच, पठी ते
 जावै तो मंदिरमां रहे, ने जावै तो वनमां रहे, पण तेनी दशा सर्व स्थानके
 एकज होय ठे. ॥ १२ ॥

हवे मोक्षगामी जीव विचक्षण पुरुषनी दशा कहेते:- अथ विचक्षणदशा वर्णन:-
 सर्वथा तेईसा:- चेतन मंजित अंग अखंजित सुख पवित्र पदार्थ मेरो; राग
 विरोध विमोह दशा समुजे त्रम नाटिक पुगल केरो; जोग संयोग वियोग व्याप्या
 अविजोकि कहै यह कर्मज बेरो; है जिन्हकों अनुनौ इहि जाति सदा तिन्हकों
 परमारथ नेरो. ॥ १३ ॥

अर्थ:- जे परमात्मानेविषे दृष्टि दैने एवो विचार करे के, जे मारो पदार्थ ठे, ते
 चेतन मंजित ठे, अने अखंजित ठे, अनेय ठे, अनेय ठे, अने सुख ठे, पवित्र ठे,
 अने एथी जुदी जे राग द्वेषने मोहनी दशा थई रह्योठे, तेने तो त्रमरूप मिथ्याजाल
 पुदगलनु नाटक करी समजे ठे, अने पंचेंद्रियना जोगसंयोग ने वियोग एवी बाह्या

रमाने विषे व्यथा श्रवलोकी ने एवुं कहे के, एतो कर्मनो धेरो ठे, कर्मनो अब
एवो अनुभव जेने नित्य रहे, तेने परमार्थरूप मोक्ष ते सदा नेरो के नतीके।
हवे जे मोक्षधी दूर ते चोर, ने मोक्षधी निकट ते साहुकार एवु कहें-

श्रव चोर तथा साहुकार वर्णन -

दोहरा - जो पुमान परधन हरे, सो श्रपराधी श्रद्ध, जो श्रपनो धन
सो धनपति धरमद्ध ॥ १४ ॥ परकी सगति जो रचै, वय बडावे सोइ, जो
चामे मगन, सहज मुक्त सो होइ ॥ १५ ॥

अर्थ - जे पुमान के० पुरुष परधनने हरे, ते श्रपराधी जीव श्रद्ध के०
कहिये, ने जे पोतानाज धननो व्यवहार राखे, ते धनपती कहिये, धर्म
मने जाणनार कहिये ॥ १४ ॥ तेम जे परवस्तुनी सगतीए राखे ते चोर
ने तेज पोताना बंधने बधारे, श्रने पोतानी सत्तामा सदाकाल मगन रहे
मुक्तरूप पाय ॥ १५ ॥

हवे वस्तु कोने कहिये श्रने सत्ता कोने कहिये ते बतावेठे -

दोहरा - वषजे विनसे धिर रहे, यह तो वस्तु बखान, जो मरजादा
सो सत्ता परवान ॥ १६ ॥

अर्थ - उत्पत्तिवत्, विनाशवत्, स्थिरतावत् एतो वस्तुनु बखान ठे, श्रने
वस्तुनी मरयादा जे परिमाण ते धर्म ने सत्ता कहिये, ए अनुभव प्रमाण
हवे केवा केवा इव्यनी केवी केवी सत्ता ठे ते कहें -

अथ सत्ता व्यवस्था वर्णन -

सवैया इकतीसा - लोकालोक मान एक सत्ता है आकाश दर्व, धर्म व
सत्ता लोक परिमिति है, लोक परवान एक सत्ता है अधर्म दर्व, काने
असग्य सत्ता अगनिति है, पुदगल छुट परवानकी अनत सत्ता, जीवकी
सत्ता न्यारी न्यारी यिति है, कोउ सत्ता काहुसों न मिने एकमेक हार्द, ते
हाय यों अनादिहीकी यिति है ॥ १७ ॥

अर्थ - आकाश इव्यनी मर्यादा लोकालोक लगे एक ठे नयी आकाश
एक सत्ता ठे, श्रने धर्मास्तिकाय इव्य लोकप्रमाण एक रूप ने तेयी धर्म
एक सत्ता ठे, श्रने अधर्मास्तिकाय इव्य पण लोक प्रमाण एक रूप न नयी
इव्यनी एक सत्ता ठे, श्रने काजना इव्यना अणु ठे ते लोकाकाश प्रमाण
अमर्यात ठे, तेयी काल अणुनी असख्यात सत्ता ठे ए रहवु दिगज

अने योग शास्त्रमां पण कह्युं ठे, अने लोकविषे पुत्ररूपी शुद्ध परमाणुनी
ए अनंत सत्ता ठे, अने लोकविषे जीव अनंत ठे, तेथी जीवनी पण अनंत सत्ता
तेथीज जीवाजीवनी छुदी छुदी हेत्रावगाहना ठे, जे इव्यनी जे सत्ता होय
बीजी कोई इव्यनी सत्ता साथे मले नही, जो एकमेक थई जाय तो सर्व सत्ता
सहाय पण वत्तें, माटे एकमेक न थाय एवी अनादि कालनी स्थितिठे. ॥१७॥
हवे चेतन इव्यनी सत्तातुं वर्णन करेठे.— अथ चेतन सत्ता वर्णनः—
सवैया इरुतीताः— एइ ठहो इव्य इन्हहीको हे जगतजाल, तामें पांच जड
चेतन सुजान है; काहुकी अनंत सत्ता काहुसों न मिले कोई, एक एक सत्ता
अनंत गुन गान है; एक एक सत्तामें अनंत परजाय फिरे, एकमें अनेक इह
परवान हैं; यह स्यादवाद यहै संतनिकी मरजाव, यहै सुख पोष यहै
को निदान है. ॥ १८ ॥
र्यः— ए ठए इव्ये करी एथीज जगतजाल वत्तेंठे, ते ठनेविषे पांच इव्य
नी ठे, ने एक चेतनरूपी इव्य ठे ते जाणनार ठे, अंही पुदगजनी अनंत
ही, अने जीवनी अनंत सत्ता कही, एवा अनंतपण करीने कोईनी सत्ता
मले नही, एटले छुदी छुदी अनंत सत्ता ठे, अने प्रत्येक सत्तामां अनंत
न ठे, अने एक एक सत्तामां अनंत पर्याय अनंत अवस्था जेदफिरे
वें एकमां अनेक कह्युं ते एरिते ठे, स्याद्वाद मतमां ए वात प्रमाण ठे,
रुपना वचननी पण एज मरियादा ठे, तथा एज मत सुखतुं पोषण क
ने मोहनुं निदान एटले मूल कारण ठे, ॥ १८ ॥
चन थकी जे वस्तुनो धर्म ग्रह्यो जाय तेज सत्ताधर्म कहीये तेथी
यनी सत्ता कहेठे.— अथ एक जीव इव्यसत्ता वर्णनः—
तीताः— साधि दधि मंथनि थराधि रसपंथनिमें, जहां तहां ग्रंथ
सोर है; ज्ञान जानु सत्तामें सुधा निधान सत्ताहीमें सत्ताकी डर
सोर है; सत्ताको सरूप मोख सत्ता नूज यहै दोष, सत्ताके उ
वेह थोर है; सत्ताकी समाधिमें विराजि रहे सोई साहु. सत्तातें
सोई चोर है. ॥ १९ ॥
विषे ठती देखाय, जेम दहीना मंथनमां घीनी सत्ता साधिये, जे थ्या
तो तेथी वस्तु नोपजे ठे, माटे रस मार्गमां सत्ताविना निह नथी
तेने सत्ता कहिये, शास्त्रमां ज्यां त्यां ग्रंथानेविषे सत्तानोजनोकरे.

शब्दते ज्ञान रूपी जानुनो उदय जीवनी सत्तामां निपजे, वली ७
 सत्तामाज पामिये, निधान पण सत्तामांज पामिये जे सत्तातुं डुरनि के ७
 सध्या रूपते, अने जे सत्तानी मुख्यताते तेज चोर के ७ प्रजात रूपते.
 नु जे स्वरूप ते तेज मोक्ष ते, अने सत्ताने जुली जनु एज दोषरूप ते
 न करवाथी चीहोवर के ७ चारे तरफ धामधुम नीपजे, जे पोतानी ॥
 तेमा बिराजमान थई रहे तेने साहुकार कहिये, अने जे पोतानी सत्तापी
 अन्यनी सत्ताने ग्रहे तेने चोर कहिये ॥ १९ ॥

हवे सत्तानी समाधिनु वर्णन करेते - अथ समाधि वर्णन -
 सवैया इकतीसा - जामे लोक वेद नाहि थापना उठेद नाहि पाप ७,
 हि क्रिया नाहि करनी, जामे राग दोष नाहि जामें वध मोष नाहि,
 सन आकास नाहि धरनी, जामे कुजरीत नाहि जामें हारजीत ॥
 शिख नाहि विष नाहि जरनी, आश्रम वरन नाहि काहुकी सरनि ॥
 ६ सत्ताकी समाधि नूनि वरनी ॥ २० ॥

अर्थ - जेमा लौकिक वेदनु नथी, अने जेमा स्थापनानो उठेद नथी,
 पाप पुन्यनो खेद नथी, जेमा कोई क्रिया करणी नथी, जेमा राग द्वेष
 वध मोक्ष नथी, जेमा प्रभुताने दासपणु नथी, जेमा आकाश अने धरती
 जेमा कुजनी रीत नथी, जेमा हारने जीत नथी, जेमा गुरु अने
 मां रिप जरनी एटले चालनु हालनु नथी, जेमा कोई आश्रम व्यवहार
 था वर्ण व्यवहार नथी, जे कोईनी शरण रूप नथी एवी छुट सत्तानी
 माधिरूप वरणवी ते एटले स्वरूपनी छुट समाधिने रिपेज छुट ॥
 हवे मिथ्यादृष्टिने चोर अने अपराधी कही देखडावेते -

अथ मिथ्यादृष्टि अपराधि यह कथन -

दोहरा - जाके घट समता नही ममता मगन सदीव, रमता राम ॥
 ही, सो अपराधी जीव ॥ २१ ॥ अपराधी मिथ्यामती, निरद्वैत हिंदू
 रको माने आत्मता, करे करमको बध ॥ २२ ॥ फूठी करनी आचर, फूठ
 आस, फूठी जगती हिय धरे, फूठो प्रभुको दास ॥ २३ ॥

अर्थ - जेने केवल जाणपणु जे समता ने समाधि ते नथी अने
 यन्तुनी ममतारिपे मगन थई रहे, ने निज घट अथवा स्वरूपनरिपे स्त्री ॥
 यो जे आत्मराम तेने जेणो जाणो नथी तेनेज अपराधी चोर जीव कहिना ॥

अर्थ— जे पण वस्तु जेय ते अपगधी ने तेज मिय्यामति. तेज निरदय ने ते
 शानो अंधकदिये. एतले जे पररूप पुजने आत्मा माने ते कर्मनो बंध करेवे
 जादांसुधी पोतानी वस्तुने न जाणे त्यांसुधी तो जे क्रिया आचरे ते सर्व
 वे. अने तेने जे मोह मुखनी आगा वे. ते सर्व फूरी वे. पोताना प्रभु जा
 ॥ विनानो जे नकि द्वियामां धरे वे, ते सर्व फूरी जाणवी, अने परमेस्वरने उ
 ख्याविना दासपणुं राखवुं तं पण सयजुं फूवुं वे ॥ २३ ॥
 हवे मूढ जोकना फूवपणानी व्यवस्था कहे वे— अथ मूढ व्यवस्था यथाः—
 मय्या इकतीनाः— माटी जूमी सजकी तु संपदा वखाने निज. कर्ममें अमृत
 ने ज्ञानमें जहर है. अपनाने रूप गहें ओरहीसों आपु कहे, ताता तो समाधि
 कि असाता कहर है; कोपको रुपान लिये मान मदपान किये, मायाकी म
 रि हिये जोनकी जहर है, याही नांति चेतन अचेतनकी संगतिसों, साचसों विमु
 ॥ जयो फूवमें बहर है ॥ २४ ॥ तीन काज अतीत अनागत वरतमान, जगमें
 गुंमि प्रवाहको महर है; तामों कहे यह मेरो दिन यह मेरी घरी, यह मेरोई
 मेरोई पहर है; पेहको खजानो जोरे तासों कहे मेरो गेह, जहां वसे तासों
 हे मेरोई सहर है; याहि नांति चेतन अचेतनकी संगतिसों, साचसों विमुख
 यो फूवमें बहर है ॥ २५ ॥
 अर्थ— नात धातु जे वे पहाटनी धरतीनी माटी जेवी वे, तेने संपत्ति करी व
 णे वे. पोतानी अष्टुड क्रियामां अमृत जाणे वे, अने ज्ञानमां जे समजे वे,
 एले क्रिया थकी निधि जाणे, ने ज्ञान थकी नहीं जाणे. जे पोतासुं विद्वानंद
 प वे. तेने ग्रहें नहीं, पण शरीरादिक जे वे तेने आत्मारूप जाणेवे. अने जे
 ता वेदनीय उपजे वे. तेने तो समाधि करी जाणे वे, असाता वेदनीयने कहर
 उपद्व माने वे, कोपनुं रुपान जे खड्ग ते जडने रहे वे, मान ने अहंकार
 तद पीजने रहेवे, हयानेविपे मायानो मरोड राखेवे, जोननी फेर खाया करे
 की रीते अचेतननी संगती थकी एतले जड पुजने संगतीवी साच थकी
 योवे, ने फूवमां बहर हे केणतपर यई रह्योवे, ॥२४॥ अर्थ स्पष्ट. २५
 यक् दृष्टि साहुकारनी व्यवस्था कहे वे— अथ सम्यक्दृष्टि व्यवस्थाकथनः—
 ॥— जिन्हके मिय्या मति नहीं, ज्ञान कजा वटमांहि; परचे आत्म राम
 पराधी नाहि ॥ २६ ॥

समयसारनाटक

अर्थ - जेनी मिथ्यामति नाग पामीने घटनेविषे ज्ञान कना प्रगट
आत्मारामने उजख्यो ठे, ते लोक अपराधी नथी साहुकार ठे ॥ १६ ॥

हवे ज्ञानीनी व्यवस्था कहे ठे - अथ ज्ञानी यथा -

॥ सवैया ॥ कृतीसा - जिन्हके परम ग्यान पावक प्रगट जयो, समे मोह
विरप तीन्यो बढे है, जिन्हकी चित्तानि आगे उदे ग्यान नृमि जागे नागे न
ज्ञान गज चढे है, जिन्हकी समुज्जिकी तरंग अग अगममें आगममें निज
तममें कहे हैं, तेई परमारथी पुनित नर आगों जाम राम रम गाढ करे
पढे है ॥ १७ ॥ जिन्हकी चिहुटी चिमटासी गुन चूनवेको कुरुयाके सुनवेको
कान मढे है, जिन्हको सरज चित कोमल वचन बाने मोम दृष्टि निवे मने
केसे गढे है, जिन्हके सगति जगि अजख अराधिवेका परम ममाधि साकि
वढे हैं, तेई परमारथी पुनित नर आगों जाम, राम रम गाढ करे यहै पाठ पढ़े

अर्थ - जेना हयामा धर्म ग्यानरूप पावक के ० अग्नि प्रगट जयो, तेथीस
ह अने विभ्रम ए त्रणो वृद्धरूप ठे, ते बढे के ० बनी गया ठे जेनी चित्त
ज्ञानदृष्टि आगल उदयरूप कुतरो नसीने जागी जाय ठे अने ज्ञानरूपी ।
उपर चढी रहेठे, तेथी कर्मरूप रज लागती नथी बीजानु न अगम आठे,
जेनी समजना तरंग उठी रह्या ठे एवा आगम के ० जन प्राणीमा निपुण धरा
ने अथात्म ज्ञानमा पूर्ण थयो ठे, तेनेज सम्यग्दृष्टि कहिय परमायने ॥
पुनित के ० पवित्र रूप थयो जाणवो आत्मागमना अनुनर गमना आठे
गढे के ० सपूर्ण मग थई, एज पाठ पढे ठे एटने जणे ठे, ॥ १८ ॥ बनी न
मटी के ० हाथनी चिमटी अथवा चिपीयो तेपडे कई नानी रस्तुन परकी नजरे
ये, तेम पारका गुण चुटी खेयाने जेनी एवी चपटी ठे अने गिर्या माननवरे
वने कानने बध करी राखे ठे जेनु चित्त सरन ने निष्कपटी न न निहृदारी
मोमज वचन बोलेठे काम क्रोधादिक विकारविना माम्य दृष्टी गाव न रीज मग
सेगढेहें के ० मीणना घडाजेखु हृदय कोमल गाव ठे अने पानाना अनरूप
थई ठे, तेने सागवाने जेनी सुमति जागी ठे, अयागी अस्थायी बनी परम
न के ० पवित्र रूप थई रह्या ठे, ने तेज सम्यग्दृष्टि परमायना पद
दृढ मग थई एज पाठ पढे ठे ॥ १९ ॥

समयभारनाटक.

हवे समाधिनुं स्वल्प कहें ठे:- अथ नमाधि वणन:-
 दोहा:- गन रनिक अन्न गनगन, कहन सुतनजों दोहः जब नमाधि प
 न कह. तब बुधिया नहि कोह. ॥ २२ ॥ नंदन वंदन सुनि कन, अवन चितवन जा
 उन पदावन उनदिनन. बहुविय क्रिया कजाय. ॥ २३ ॥ शुभानम अतुनौ जव
 हुनाचा नहि नाहि; करम करम नाराविश. जिव मागग शिवमाहि. ॥ २४ ॥

अर्थ:- आत्मागम जे ठे ते रनिक कें रन जाना ठे. अने राम कें रनहुं ने
 स्वल्प ठे, केवाने नानजवाने रनिकने रन वेव ठे. पर जेवारें एनविषे नमाधि प्र
 णिद थाय ठे त्यारे वे पणुं नयी नहुं. त्याने तां रनिक अने रन ए वे एकज-उ
 हुनाचागम कें रनिक अवस्था थागनो एउजी क्रिया करे ठे क. नंदन कें आ
 ने पाने ठे, वंदन कें प्रणाम करे. सुनी कें ज्ञान जानना शुपनी सुती करे ठे.
 ने एनाज गुण नानजनी एउज चितवन करे, एनाज जाय जपे ठे. जपे नपावे
 वंदे, एवी नीने रनिक अवस्थामां ज्ञान जानना क्रिया कजाय ठे । २० ॥

हवे कही जे क्रिया नेने करतां करतां जहां शुभ आत्मानो अतुनव थाय त
 हुनाचा हुडीजाय. उन कल्पणुं ने अयोगी दृशामां ठे, कर्म जे ठे ते कर्म
 नगनांज रहे. एउसे तंनार मार्गनेविषेज रहे. शुन कर्म पर तंनार मार्गनां ठे
 ने जिव मागे ते शिवमाहि एउसे शुभ आत्माने विषेज ठे. ॥ २१ ॥

चौगर्ह:- इहि विय वस्तु अवस्था जैनी. कही जिनिंइ कही में नैनी; जे प्र
 नंति सुनि गजा, निन्दिळा हुनाचागनो काजा. ॥ २२ ॥ जहां प्रमाद इ
 नहिं थाय; नहौं अवजंअ आरनो थाय. ता काग्न प्रमाद उनपानी, प्रगट
 जे प्रमाद नजि उठन होही: निन्दिळा सोय निरुट दग नोही. ॥ २४ ॥

अर्थ:- ए नीने श्री जिनेइ देव वस्तुनी व्यवस्था कही ठे, ने तेवीज आडा
 शुन क्रियातुं आजंवन जीगयीज काय निदि थाय ॥ २२ ॥
 ने जे सुनिगजने आत्माना अधिक बीषांजने जीवि प्रमाद दृश न थाय
 तातुं आजंवन पाते जिय. तेनाटे प्रमाद तो उनपानी ठे, अने प्रगट नीने मं
 तो थान करणा ठे, अने अंतरापनो करणा ठे. ॥ २३ ॥

ગુસાઈ દેશી જાપાનો શબ્દ છે, એનો અર્થ મુનિરાજ થાય છે, જે મુનિરાજ સયુક્ત છે, તે તો ગિહ્નુ કે ૦ દહાની રીતે વહે છે, ને પહે છે, પણ મે નહીં અને જે પ્રમાદ ઠોઢીને અપ્રમાદપણે વઠોને વના રહે છે, તેને ઈ નજીક મોકલે છે ॥ ૩૪ ॥ જાંઠાં સુધી ઘટમાં પ્રમાદ છે, ત્યાંસુધી તે ન છે, અને જ્યારે આત્માની શક્તી જાગે છે, ત્યારે પ્રમાદની પ્રવૃત્તા નાશ ત્યારે તો પોતાના પ્રધાન અનુનવનો પ્રકાશ થાય છે ॥ ૩૫ ॥

દોહરા - તા કારણ જગ પથ હત, વત શિવ મારગ જોર, પરમાદો અપરમાદ સિવ થોર ॥ ૩૬ ॥ જે પરમાદી આલસી, જિનકે વિકલપ ચૂર; યિજ અનુનૌવિપે, તિન્હિકો સિવપથ દૂર ॥ ૩૭ ॥ જે અવિકલપી અનુનૌ ચેતના યુક્ત, તે મુનિવર લઘુ કાલમે, હોહિ કરમસોં મુક્ત ॥ ૩૮ ॥ જે આલસી, તે અનિમાની જીવ, જે અવિકલપી અનુનૌ, તે સમરસી ॥

અર્થ - તેમાટે જગતનો માર્ગ પ્રમાદોની તરફ છે, અને અપ્રમાદોની તરફ માર્ગ છે, કેમકે, જે પ્રમાદો હોય તે જગતને છુદે અને અપ્રમાદો મુક્તી છુદે છે ॥ ૩૬ ॥ જે પ્રમાદી છે, તે આલસી છે તેને ચૂર કે ૦ ઘણા વિકલપ છે, અને પોતાના અનુનવમાં તેને શિથિલપણું રહે છે, અને તેને મુક્તિ સ્વરૂપાચરણ દૂર છે ॥ ૩૭ ॥ અને જે વિકલપવિના અનુનવમાં વસે છે, તે ચેતના યુક્ત છે, તે મુનીશ્વર થોડા કાલમાં કર્મથી મુક્ત થાય છે ॥ ૩૮ ॥ માદી અને આલસી છે તેને અહ્બુદિથી અનિમાની કહિયેં ને જે સિવ ત પોતાના અનુનવમાં છે, તેને તો સદાય સમરસી કહિયેં ॥ ૩૯ ॥

હવે અનિમાની તથા જ્ઞાનીની અવસ્થા ઉપર દૃષ્ટાંત આપે -

અથ અનિમાની તથા જ્ઞાની અવસ્થા કથન -
કવિત્ત ઠદ - જેસે પુરુષ લગ્યે પહાર અદિ, ચૂચર પુરુષ તોહિ લઘુ લગ, +
રુપ લગ્યે તાકો લઘુ, વતર મિલે હુદુકો વ્રમ જગ, તેસે અનિમાની વ્રતતાન,
જીરકોં લઘુવદ દગ, અનિમાનીકોં કહે તુર સઘ, જ્ઞાન જમે સમતારસતના.
અર્થ - જેમ કોઈ માણસ પહાડ ઉપર ચડ્યો હોય તેને ચૂચર કે ૦ તનાડા માણસો ન્હાનોત્રે એમ છુદે, અને તલોટી વાજા માણસને પહાડ ઉપર
છુદે, અને પઠી પહાડ ઉપર ચઢેજો હેઠે વતરી તાટી ગાનાન મને ત્યાં
વ્રમ નાના પણાનો દૂર થાય, તેમ અનિમાની પુરુષ વચી ગરવન ગણના
જીવને નાના છુદે, તુર જાણો, અને વીજા પુરુષો તે અનિમાની પુરુષન તુર ॥

म अपरस विचारमां विषमता रहे ठे. ते ज्यारे ज्ञान जागे त्यारे वेठना मनमां
विषमता मटीने समपणुं आवी जाय ॥ ४० ॥

हवे एकजा अजिमाणीनी व्यवस्था कहे ठे:- अथ अजिमाणी यथा.-
संवया इकतीता:- करमके जानी समुंजन गुनको मरम. परम अनीति अधरम
ति गहे हे: हांहि न नरम चित्तगरम धरमहुते, चरमकी दृष्टिमां नरम नूली रहै है;
प्राप्तन न खोले मुख वचन न बोले सिर नाएहू न मोले मानो पाथरके चहे है;
खनके हाठ नव पंथके बटाठ ऐसं, मायाके खटाठ अजिमाणी जीव कहे है. ४१
अर्थ:-जे करम बंधयी अती जारी ठे. देपने गुण जाणोठे, पण गुणनो मर्म जा
णतो नथी. अने परम अन्याय तथा अधर्मनी रीत ग्रही राखेठे. चित्तने विषे नरमा
तथा दया परिणाम नथी. देपनो अती यर्म ताप ठे, तेथी गरम रहंठे, ज्ञान
पणी नथी अने चर्मरूप दृष्टीवहे नरममां नूय्यो फरे ठे. कोई विकट आसन बांधे
ने खोले नही, ने मोडेथी वचन बोले नही, मौन ब्रती रहे, तेने ज्ञानी महा पु
जाणीने कोई माथुं नमावे, तो तेनो सत्कार ने अंग चेष्टा पण न करे, जाणि
पथर थवानीज स्वा करतो होय नीवली जेम वाजकने मराववाने हाठ कहीये
इये तेम लोकोने मराववाने वेप धरी हाठ वनीने वेसे, अने नव भ्रमणना मा
मां बटाठना सरखो चाले, एरीते माया जालना खाटनारा अजिमाणी जीवने
उजखीये ॥ ४१ ॥

हवे ज्ञानी जीवनी व्यवस्था कहे ठे:- अथ ज्ञानी यथा.-
संवया इकतीता:- धीरके धैर्या नवनीरके तरैया नयनीरके हरैया वर वीर
यो उमहे हैं; मारके मरैया सुवीचारके कुरैया सुख ढारके ढैरैया गुनलोसों लह
नहे हैं; रूपके रीकैया सर्वनके समुंज्या सवहीके लघुजैया सबके कुबोल सहे हैं
रामके वमैया दुखदामके वमैया ऐसे रामके रमैया नर ज्ञानी जीव कहे है ॥ ४२ ॥
अर्थ:-धीरजने धरनार, संसार सागरने तरनार, नवनीडने हरनार, मोटा सूर
वीरनी परे पोताने साह्य आपवाने उमंगी रह्याठे, कंदर्पने मारनार, जला विचारनुं
करनार, सुख समाधिना ढाजामां ढत्रनार, आत्माना गुणनो लव एटले अंस तेमां
नहजिहि रह्या ठे, आत्मरूपना रीकवनार, सर्व नयना सारनो रस समुंजनार, निर
हंकारी पणे सर्वना नाना नाई यई रह्याठे. कृमावंतपणे सर्वना डुष्ट वचन सहेठे.
राम के० खीने वमैया के० ठोडनार, दुखनी परंपराना दमनार, एवा आत्मारान
ने विषे रमनारा मनुष्यने ज्ञानी जीव कहीये ॥ ४२ ॥

हवे शुद्धात्मना अनुनवनी प्रशंसा करेते - अथ शुद्धात्म
चोपाई - जे समकित्ती जीव समचेती, तिन्हिकी कथा कहौ तुमसेती,
प्रमाद किया नहि कोई, निर्विकल्प अनुनौ पद सोई ॥४३॥ परिग्रह स्था
यिर तीनों, करम बंध नहि होइ नवीनो, जहा न राग दोष रस माहे,
पमारग मुख सोहे ॥ ४४ ॥ पूरव बंध उदे नहि व्यापे, जहां न जे
पापे, दरव जाव गुन निर्मल गारा, बोधप्रधान विविध विस्तारा ॥४५॥
न्हिके सहज अवस्था ऐसी, तिन्हिके हिरदे डुविया केसी, जे मुनिरिप
चढि धाये, ते केवजि जगवान कहाये ॥४६॥ दोहरा - इहिविधि जे
अष्ट करम वनदाहि, तिन्हिकी महिमा जो लखे, नमे बनारसि ताहि ॥

अर्थ - जे समकित्ती जीव ते ते समचेती के० बीतरागपणे समतावत
हो जन्म प्राणी, तेनी कथा दु तमने कहुतु जाहा कोई प्रमादनी किया
निर्विकार निर्विकल्प अनुनव पद कहीये, एटले अनुनवमा विकल्प नथी
जहां परिग्रहनो त्याग ठे, अने त्रणे जोग स्थिर ठे, त्या नवीन कर्मना
थतो, वजी जहा जीवने राग द्वेष रस मोह नथी, तेज प्रगटपणे मोह
ख के० प्रारन ठे ॥४४॥ वजी जहा पुर्वे जे कर्मबन्ध ठे, तेनो उदय नथी,
जाहां पुन्य पापना जेदनो विचार नथी, अने जाहा साधुना सत्तावीम
णे जायपणे निर्मज धाराये वही रह्या ठे, वजी जाहा बोधप्रधान के०
कार जात जातना विस्तारमा ठे ॥४५॥ जेनी एवी सहज अवस्था थई
हृदयमा आत्म ओजखानी डुविया केम रहे! अने एज अवस्थामा जे
ज रूपरु श्रेणी चढी उर्वे मुख धाये तेतो केवजी जगपत जाणवा ॥४६॥

अर्थ - ए रीते करो अष्ट कर्मरूप वनने वालीने पूर्ण आत्मारूपमा जे
अने तेना महिमाने जे सत् पुरुष होय तेहिज जुएते, एटले सत्य पणे
तेने उणावसीदास नमस्कार करेते ॥ ४७ ॥

हवे मोह पदायेनी उत्पत्तिनो कम कहेते - अथ मोह उत्पत्ति वन -
उपपन्न उद - नयो शुद्ध अक्षर, गयो मिथ्यात् मूर नशि, क्रमक्रम
सहज निम शुक्लपद्म जशि, केयन रूप प्रकासि, नासि सुग रामि धाम पुन,
न यिनि आठ, त्यागि गतनाव परम दुव, इह विप्रि अनन्य प्रवृत्ता धन
मागर जयो, अविचज अगम अवनय अखय, जोर दरव जगमदि जरा ॥
अर्थ - शुद्धतानो अक्षर प्रगट यतो मिथ्यात मृजयी नारा पाम्यु, तारा

समयसारनाटक.

जवालीया परववाडीयामां चंडमां क्रमे क्रमे उद्योतवंत थायवे, एरीते आत्म
क्रमे उद्योत थतां केवल ज्ञान रूपनो प्रकाश थाय, अने आत्मानो नि
क्रमे सुख समुह ते नासे, ते पठी आयुष्य कर्मनी स्थिती पूर्ण करीने अ
तिनो नाव गोडीने परमात्मारूपें थाय, एरीते अनन्य प्रभुता एटले सर्व
ता धारण करे, कोनी पेठे तो जेम पाणीनी बुंद बुंद एकवी मली समुह
जेम आत्मा गुणना अंस क्रमे क्रमे प्रगट करतो पूर्ण थयो, ते पठी अविच
रिंम अनय ने अक्षय एडुं जीव इव्य जगतनेविषे सदा जयवत थायवे. ॥ ४८

हवे अष्ट कर्मनो नाश थयेथी जे आत्माना सहज आठ गुण प्रगट थायवे
हवे:- अथ अष्ट कर्म नाशतें अष्ट गुण प्रकाश वर्तन:-

सर्वया इकतीता:- ज्ञानावरनीके गये जानिये जु है सु सब, दंतनावरन
तें सब देखिये; वेदनी करमके गयेते निराबाध रस, मोहनीके गये शुद्ध च

विसेखिये; आठ कर्म गये अवगाहन अटल होइ. नाम कर्म गयेते अमूरती

क पेखिये, अगुरुजअधुरूपहोई गोत कर्म गये, अंतराय गयेते अनंत बल लेखिये. ४९

अर्थ:-ज्ञानावरणीय कर्म नाश थता लोकालोकमांजे वस्तु ठे, ते सर्व जणाय, एटले,

बल ज्ञान प्रकाश थाय, अने दर्शनावरणीय कर्मनो क्षय थवाथी लोकाजोकना नाव

सामान्यपणे जोईये, एटले केवल दर्शनगुण प्रगट थाय, अने वेदनीय कर्मना क्षय

निराबाध रस उपजे एटले आत्मा बाधपणाथी मुक्त थाय, ते अबाधपणे अनंत

सुखरूप गुण उपजे, वली मोहनीय कर्मनो नाश थयेथी विजोपपणे शुद्ध चान्द्रि

थाय, एटले यथाख्यात चारित्र स्पष्ट गुण होय, आयु कर्मनाश थयेथी अय

गाहनानी सादि अनंत स्थिति थाय, (आयुकर्मगते निश्चला स्थितिर्भवति) नाम कर्म

ताश थयेथी अमूर्तिकपणुं जीवतुं शुद्ध स्वरूप उपजे, गोत्र कर्मनो क्षय थयेथी अय

अगुरुजगु गुण उपजे, जेथी जीवमां लघुपणु तथा गुरुपणु न होय. अने अंतराय

कर्मनो नाश थयेथी अनंत बल उपजे, एटले अनंत वीर्यपणानो गुण उपजे ठे. ए

ठार गुण उपजे. ॥ ४९ ॥

इति श्री नाटक समयसारनो वाजबोधरूप नवमो मोक्ष ढाग समाप्तः

दोहरा:- इति त्रि नाटिक ग्रंथमें, कहाँ मोक्ष अधिकार; अथ वर्णों संक्षेपमें,

रव विरुद्धीदार. ॥ ५० ॥

टले वस्तुनो स्वभाव विचारिने परभावने त्यागीने पोताना सहज
ठे, तेथी सुखी डुखी इत्यादि विकल्पविना कर्म सयोगरूप उपाधिविना,
त्माने आराधीने ज्ञान दर्शन चारित्ररूप जोगनी जुगति साथी समाधि
हज स्वरूपमा समायठे ॥ ५६ ॥

हवे अनोक्ता जीवनी अवस्थालुं वर्णन करेठे - अथ जीव अनोक्ता
सवैया इक्तीता - चिनमुझ धारी ध्रुव धर्म अधिकारी गुन, १०१
हारी कर्म रोगको, प्यारो पमितनिको दुस्यारो मोख मारगमें न्यारो
जियारो उपयोगको, जाने निजपर तत्त रहे जगमें विरक्त गहे न ममत
काय जोगको, ता कारन ज्ञानी ज्ञानावरनादि करमको, करता न
न होइ जोगको ॥ ५७ ॥ दोहरा - निरजिलाष करनी करे, जोग
माहि; तातें साधक सिद्ध सम, करता जुगता नांदि ॥ ५८ ॥

अर्थ - चेतना चिन्हनो धरनार, निश्चल स्वभाव ज्ञातापण तेनो
ज्ञानादिक गुणरूप रत्नना जमारनो जमारी ठे, कर्मरूप रोगनो विनाश
पमितनो प्यारो एटले तत्व ज्ञानीने वद्वज, मोक्षमार्गमा दुशीयार के
न, पुजजिक धर्मथी जुद्धो रेनार, मतिश्रुत प्रमुख उपयोगनु अजबाडु जे
मां ययुठे, पोताना अने परका सर्व तत्वनो जाणनार, जगतमां १०२
एटले घेरागी, मन वचन ने कायाना योगनी ममता नही राखनार माटे ज्ञानी
ज्ञानावरणी प्रमुख कर्मनो कर्त्तापण नथी, अने डुख सुखना जोगनो जाण
॥ ५७ ॥ इगारिना क्रिया करवी, अने घटपिममां जोगनी रुची नही राखवी,
मुक्तिनो साधक पुरुष सिद्ध समान कह्यो, अने ते कर्त्ता तथा जोका नथी ॥

हवे अहबुद्धि थकी कर्त्तापणु थायठे ते कहेठे - अथ अहंबुद्धि वर्तन -
कवित्तवद - ज्यो हिय अथ विकल मिथ्यात धर मृया सकन गिन

वत, गहि एकत पठ आतमको, करता मानि अयोमुख धायत, लो जिन
ख चारित कर, करनी करि करतार कहावत, वठित मुक्ति तथापि
विनु समरित नवपार न पावत ॥ ५९ ॥ चोपाई - चेतन अरु जीव
लोन्हा, पुद्गल करम अचेतन चीन्हा, वासी एक खेतके दाऊ, यदपि
मिजे नहि कोऊ ॥ ६० ॥ दोहरा - निजनिज जाठ क्रिया सहित,
प्यारि न कोइ, करता पुद्गल करमको, जीव कहांमां होइ ॥ ६१ ॥

अर्थ - जेस कोइ हृदय अग्रपुरुष विकल मिथ्याधारीने हयामां

जावे, ते सर्व जूवा ठे ते क्रियावादीनो एकांत पद्वी ग्रहीने आत्माने कर्त्ता मानीने
अधोमुख के० नीची गतीने पकडी रहोठे, एवो जे जिनमती ठे ते नाव चारित्र
विना अने इय चारित्रयुक्त करणी करेठे, ने क्रिया करण एटले शुन क्रियानो
कर्त्ता पोते केहेवायठे, ते मुक्तिने वांठे तोपण मूढमतिठे, नवनो पार समकित
विना पामतो नथी. ॥ ५९ ॥ अने जीवनों अंक के० चिन्ह चेतना जाणवी;
अने पुज्ज तथा कर्म ए वेउने जड जाणवा. चेतन अने अचेतन वेउ एक क्षेत्रा
वाहीठे एटले एक क्षेत्रवासी ठे, तथापि कोई कोईथी मले एवा नथी. ॥ ६० ॥
ते पदार्थ ठे ते पोतपोताना जावनी क्रिया सहित रहे ठे, जेमां व्यापी रहे ते
अनुने व्याप्य कहीये अने व्यापी रहेनार पदार्थने व्यापक कहीये तेथी पुज्ज व्या
प्यमां जीवुं व्यापकपणुं नथी, माटे पुज्जकी कर्मनो कर्त्ता जीव क्यांची थाय
प्रयात् न ज थाय. ॥ ६१ ॥

हे व्यवहारमां जे रीतें जीवुं कर्त्तापणुं ठरेठे ते जाणवेठे:-अथ कर्त्ता कथन:-

सवैया इकतीता:-जीव अरु पुज्ज करम रहे एक खेत, जद्यपि तथापि सत्ता
गरी न्यारी कही है; जठन सरूप गुन परजे प्रकृति जेद, डडूमें अनादिहीकी
विधा बहरही है; एते परि निन्नता न नासे जीव करमकी, जौलों मिथ्या नाउ
गेलों अंधी वाउ बही है; ज्ञानके उद्योत होत ऐसी सुधी दृष्टि नई, जीव कर्म
पिंमको अकरतार सही है. ॥ ६२ ॥ दोहरा.- एक वस्तु जेसी जु हे, तासों
मले न आन; जीव अकर्त्ता करमको, यह अनुनो परवान. ॥ ६३ ॥

अर्थ:- जेम आकाश प्रदेशमां पुदगल कर्म अवगाहि रहे ठे; तेज आकाश
प्रदेशमां जीव प्रदेश पण अवगाहि रहे ठे. एम जीव अने पुज्ज एक क्षेत्रना
वासी ठे, तथापि चेतननी सत्ता अने जडनी सत्ता ए वे जुडी ठे. अनादि काल
नी लक्षण जेदवडे स्वरूप जेदवडे गुणपर्यायवडे ने प्रकृति जेदवडे ए वेउनेधिपे
दिविधता चाली आवेठे तेम ठतां लक्षण प्रमुखनी निन्नता मिथ्यात्व नावने लीधे
जीव अने कर्मनी ज्यां सुधी नासे नही, त्यां सुधी अंधोवायु वहे ठे एटले जीवने
कर्त्ता मानीये ठेये. अने ज्ञानुं उद्योत थावाथी सम्यक्तनी एवी शुद्धता थई के ते
थी कर्म पिंमनो अकर्त्ता जीव सही थयो ठे. एम जाणुं ॥ ६२ ॥ जे वस्तु जेवीरी
ते ठे ते साये आनके० बीजा स्वरूप वाली वस्तु मलती नथी. एकमेक यती नथी
एथी जीव कर्मनो अकर्त्ता ठे: ए अर्थ अनुभव प्रमाणथी समजाय ठे ॥ ६३ ॥

हवे मूढ जीव कर्मनो कर्त्ता मानी लेय ठे ते कहे ठे - अथ
 चोपाई - जेडुरमती विकल अज्ञानी, जिन्हि सुरीति पररीति न जानी,
 मगन नरमके नरता, ते जिय नाव करमके करता ॥ ६४ ॥ दोहरा -
 ध्यामति तिमरसो, लखे न जीव अजीव, तेई नावित करमके, करता होइ
 ॥ ६५ ॥ जे अगुह परिनिधि धरे, करे अह परवान, ते अगुह
 रता होइ अज्ञान ॥ ६६ ॥

अर्थ - जे जीव डुष्ट बुद्धिवहे विकल ठे, अज्ञानी ठे, जे पोतानी ने
 रीत जाणता नथी माया जालमा मग्न ठे, भ्रमनाचरता के० धणी ठे,
 नाव कर्मना करनारा ठे ॥ ६४ ॥ जे जीव मिथ्यामति अधिकारी जीव
 ने निन्न पणे जाणता नथी, ते जीव सदाकाल नावित कर्मना कर्त्ता ठे,
 पोतपोताना कर्मनो जे स्वनाव तेनेज नावित कर्म कहिये ॥ ६५ ॥ जे
 अगुह परिणतिने धरेठे, सर्व क्रियामा अहकार बुद्धिथी अह कर्त्ता एव
 रुठे, ते जीव अजाण यका अगुह परिणामना कर्त्ता थायठे ॥ ६६ ॥

अथ शिष्य प्रश्न -

दोहरा - शिष्य कहै प्रभु तुह्य कह्यो, डुविध करमको रूप, दवे कर्म
 मई, नाव कर्म चिद्रूप ॥ ६७ ॥ करता दरवित करमको, जीवन होइ
 अथ इह नावित करम तुम, कह्यो कौनकी चाल ॥ ६८ ॥ करता याका को
 कोन करै फल जोग, के पुदगल के आत्मा, के डुहुको सयोग ॥ ६९ ॥

अर्थ - हवे शिष्य प्रश्न पुठे ठे के, हे प्रभु तमे कह्यु ठे के, कर्मनु
 प्रकारनु ठे, एकतो पुदगलमय ते पुदगल पिमरूप इय कर्म ठे, अने वीड
 व कर्म ठे ते चिद्रूप के० चेतनाविकार रूप ठे ॥ ६७ ॥ वली स्वामी तमे एव
 इय कर्मनो करनार जीव त्रणे कालमां नथी, ल्यारे नावित कर्म तमे कर्त्ता
 ल कह्यो ठे ? ॥ ६८ ॥ ए नावित कर्मनो कर्त्ता कोण ठे, ने एना कर्म
 जोक्ता कोण ठे ? पुजल कर्त्ता जोक्ता ठे ? के आत्मा कर्त्ता, जोक्ता ठे ? किं
 ल अने आत्मा ए वेहुनो सयोग कर्त्ता जोक्ता ठे ॥ ६९ ॥

हवे आ प्रश्ननो गुरु उत्तर आपेठे - अथ गुरु उत्तर कथन -

दोहरा - क्रिया एक करता जुगल, यों न जिनागम मांदि, अथवा
 औरकी, और करै यो नाहि ॥ ७० ॥ करे और फल जोगवे, और वन नहि

जो करता सो जोगता, यहै यथावत जेमा॥७१॥ जाव कर्म कर्त्तव्यता, स्वयं सिद्ध न
है होइ; जो जगकी करनी करे, जग वासी जिय सोइ॥७२॥ जिय करता जिय जो
गता, जाव कर्म जिय चालि; पुद्गल करे न जोगवे, दुविधा मिथ्या जालि॥७३॥ तातें
जावित करमको, करे मिथ्याती जीव; सुख दुख आपद संपदा, नूजे सहजसदीवा॥७४॥
अर्थः— क्रिया करणी एक होय अने तेना करनारा जुगल के० वे एवी वात
जिनेश्वरना आगममां नथी कही, तेम पुद्गल अने जीव ए वेउ एक क्रिया करे
नही, अथवा बीजानी क्रिया ठे अने करनार वली बीजो ज ठे, एवुं पण ठे नही,
एटले पुद्गलनी क्रिया जीव न करे अने जीवनी क्रिया पुद्गल न करे॥७०॥ एरीते क
रे एक अने तेनुं फल जोगवनार बीजो ज होय एवुं बने नही, एवुं जिनेश्वरना आग
ममां नथी कह्यु, एटले पुद्गलनी क्रियातुं फल जीव जोगवे नही; केमके जे कर्त्ता
तेहिज जोगता; जे कर्म करे तेज फल जोगवे, ए वात केवत प्रमाणे खरी ठे॥७१॥
जाव कर्मनी कर्त्तव्यता के० क्रिया तेतो स्वयं सिद्ध न थाय, एटले जाव कर्म
जोतानी मेले सिद्ध नही थाय. तेथी एवुं ठे के जे जगतनी क्रिया करे ते जा
व कर्मनो कर्त्ता ठे; एटले गमनागमन क्रिया करे तेज जाव कर्मनो कर्त्ता जगत
वासी जीव ठे॥७२॥ जीवज कर्त्ता अने जीवज जोक्ता ठे, जीवनी चल विचलताथी
जाव कर्म उपजे ठे, एथी जावित कर्म जीवनी चाल ठे. ए जावित कर्मने पुज्ज
करे नही, तेम जोगवे पण नही, एमां जे अर्द्धत मतवाला द्विधा राखे ठे. ते मि
थ्या जाल ठे ॥ ७३ ॥ तेमाटे जे मिथ्याती जीव ठे, ते जावित कर्मने करे ठे.
तेणे करी सुख दुःख आपदा संपदा सदा सहजे जोगवे ठे ॥ ७४ ॥

हवे एकांत वादिसांख्यमतना वचननुं वर्णन करे ठेः— अथ एकांत वादी वर्णनं.—
सर्वथा इकतीता— केई मूढ विकल एकांत पठ गहैं कहैं आत्मा अकरतार
परम परम हैं; तिन्हसों जु कोउ कहैं जीव करता हैं तासों, फेरी कहैं करमको क
रता करम हैं; ऐसे मिथ्यामग्न मिथ्याती ब्रह्म घाती जीव, जिन्हके हिये अना
दि मोहको जरम हैं; तिन्हको मिथ्यात दूरि करिवेको कहैं गुरु स्यादवाद परवान
आतम धरम है ॥ ७५ ॥

अर्थः— कोई मोह मूढ जीव ज्ञानबडे विकल एकांत पढ़ गहीने एम कहे ठे
के, आत्मा अकर्त्ता ठे, परम पूर्ण ठे, ते एकांत वादीने कोई एवुं कहे के, आत्मा
कर्त्ता ठे, तेने सांख्यमति प्रमुख एकांत वादी कहे ठे के. कर्मनुं कर्त्ता कर्मज ठे.
एवा मिथ्यातमां मग्न मिथ्याती जीव ब्रह्म घाती ठे. तेमना हैयामां अनादि का

સમયસારનાટક.

ની સગતીથી ઝલટ પાલટ થઈ રહ્યો છે, જાણે નટની વાજીનો લેન ક
ની તેમ લેલ કરે છે ॥ ૯૫ ॥

અથ અનુનવ વ્યવસ્થા કથન
દોહરા - નટ વાજી વિકલપ દસા, નાહી અનુનો જોગ, કેવન અનુનો
કો, નિર વિકલપ ઉપયોગ ॥ ૯૬ ॥

અર્થ - અનુનવમા આત્મદ્વ્યની જે અવસ્થા પામિયે તે કહે છે પૂર્વ
જે નટ સરસ્વી જીવની ઝલટ પાલટ વાજી છે, તે તો વિકલપ દસા છે એક
અનુનવમાં યોગ્ય નથી નિ કેવલ અનુનવ કરવાને નિર્વિકલપ ઉપયોગ
તેજ સત્ય છે ॥ ૯૬ ॥

હવે અનુનવમાં નિર્વિકલપ ઉપયોગ આપવું તેનું દૃષ્ટાંત કહે છે -
અથ અનુનો દૃષ્ટાંત કથન -

સર્વેયા ઇક્તીસા - જેસે કાઠુ ચતુર સવારી હે મુગતમાલ માજાની ક્રિયા
ના નાતિકો વિજ્ઞાન હૈ, ક્રિયાકો વિકલપ ન લેખે પહિરન વાલો, મોતીની
મગન સુખવાન હૈ, તેસે ન કરે ન છુજે અથવા કરે સુ છુજે, ધોર કરે જો
સબ નૈ પ્રવાન હૈ, યદ્યપિ તથાપિ વિકલપ વિધિ ત્યાગ જોગ નિરવિચિત્ર
નો અમૃત પાન હૈ ॥ ૯૭ ॥

અર્થ - જેમ કોઈ ચતુર પુરુષે મોતીની માલા સમારીને વનાવી ને તેનાં
નાતનુ વિજ્ઞાન છે, પણ તે માલાનો પહેરનારો તેની ક્રિયાનો વિકલપ જાતો
પણ મોતીની શોનાથી મગન ને સુખવાન થઈ રહે છે, જેમ મોતીની માલા
નેક વિજ્ઞાન છે, તેમ અહીં પણ અનેક વિકલપ છે, આત્મા કર્તા નથી, નર
થી, અથવા કર્તા છે, જોક્તા છે, અથવા રાગ દેપાદિક કરનારા વીજા છે, ક્ષત્ર
ગવનારા વીજા છે, એ સર્વ નય પ્રમાણ છે યદ્યપિ એ સર્વ નય પ્રમાણ છે,
એ સર્વ વિકલપ વિધિ ત્યાગવા યોગ્ય છે કેમકે અનુનવ જે છે તેનો નિર્વે
યને અમૃતપાન સમાન છે ઉપાદેય છે ॥ ૯૭ ॥

દોહરા - દરવ કરમ કરતા અલસ, યદુ વિવહાર કહાવ, નિહવ નરે
વ, તેસો તાકો જાવ ॥ ૯૮ ॥

અર્થ - પુદગલ દ્વ્યરૂપ કર્મનો કર્તા અલસ પુરુષ આત્મા છે, એ બધા

का केवाई शकै ठे, निश्चय नयमां तो ए वात ठे के जेबुं जे इव्य होय तेबुं तेबुं
 नाव स्वरूप होय, एधी पुद्गल इव्यनी क्रिया पुजजवडेज वनेठे. ॥ ९७ ॥
 हवे जेबुं विपरीतपणुं बुद्धिमां नासेठे, तेबुं कहेठे:-अथ विपरीत बुद्धिकथन:-
 सबैया इकतीसा - ज्ञानको सहज ज्ञेयाकाररूप पग्निमे यद्यपि तथापि ज्ञा
 ज्ञान रूप कह्यो है; ज्ञेयज्ञय रूप यों अनादिहीकी मरजाद. काहु वस्तु काहुको
 नाउ नहि गह्यो है; एते परि कोउ मिथ्या मति कहे ज्ञेयाकार प्रति जातनितों
 ज्ञान अशुद्ध रह्यो है; याहि छुबुद्धितों विकल जयो मोलत है समुजेन धर
 यों नर्ममाहि बह्यो है ॥ ९९ ॥
 अर्थ - ज्ञाननो ए सहज स्वभाव ठे के, घट पट प्रमुख ज्ञेय के० जाणवाजोग
 पदार्थ ठे. तेनो जे आकार ठे, तेजरूपे आत्मानुं ज्ञान परिणमे, यद्यपि ए वात
 माण ठे तो पण ज्ञान जे ठे, ते ज्ञानरूपज कहेवाय पण ज्ञेयरूप न कहेवाय
 जे ज्ञेय पदार्थ ठे ते ज्ञानमां परिणम्यो ठे तोपण ज्ञेयरूपज केवाय, पण ज्ञानरूप
 केवाय एवी अनादि कालनी मर्यादा ठे, कोई वस्तु बीजी वस्तुनो स्वभाव ग्रहण
 नही, तेम छुदो छुदो स्वभावपण धारण करे नही, एवी मर्यादा बंध वातठे, तेम
 कोई वैशेषिक प्रमुख मिथ्यामति कहेठे. के ज्ञेय पदार्थना आकार प्रति जासे ठे,
 ज्ञान पदार्थ अशुद्ध चई रह्योठे, ज्यारे ए अशुद्धपणुं मटी जगे तारे मुक्तिथगें,
 छुट बुद्धिथी मिथ्यात्व मोहनो विकल्प थयो, तेथी अहिं तहिं विरज चईने
 ठे. अने धर्मके० वस्तुनो स्वभाव जाणतो नही. तेथी अममां बह्यो फिरे ठे. १००
 वे पदार्थ पोताना स्वभावमां व्यापीरह्योठे ते कहेठे:-अथ व्यापकताकथन:-
 १०१ - सकल वस्तु जगमे अमुद्गाई; वस्तु वस्तुनो मिले न काई; जीव वस्तु
 जेती, सोक निन्न रहे सवगती ॥ १०० ॥
 जगतनेविषे सर्व जाव अस्तहाय पणे वसें ठे. कोई कांईनो मद्राय का
 ज अर्थ प्रगट पणे कहे ठे, के एक वस्तु बीजी विजटण वस्तु ग्राथे मजे
 नमां जेटजी वस्तु ठे. तेटजीने जीव जाणे ठे. एटजे सर्व हेंय वस्तु जी
 परिणमेठे, तोपण जीव सर्व वस्तुथी छुदोज रहें ठे, एन पांनसोना
 ठे तेथी छुदा रहेंठे ॥ १०० ॥
 ये व्यवहारनी केवत देवादेठे - अथ व्यवहार कथन:-
 १०२ - एवम एवम फज जोगवें, जीव अज्ञानी कोइ; यत्त गपनी व्यवहार
 न होइ. ॥ १०१ ॥

ध्रमरूप तालाने खोलवानी कुंची ठे सुबुद्धि शीज रूप सुधा समुद्रमा
 राधा पण तेवी ठे, एम एवेठ शीज प्ररुतीयेकरी महा सुखदायी ठे,
 उदय करवाने प्राची के० पूर्वे दिशा जेवीठे, निदाननी जाचनारी नयी,
 हीपणे सुबुद्धि अने राधिका ठे निरवाची के० वचन गोचर नयी, एवे
 रहेठे, जेनी साची ईश्वरता ठे धाम के० जे पोतानु आत्म घर तेनी खबरदा
 साथे रमी रहीठे ते राम एटले पोताना इष्टनी साथे रमनागी ठे राधा स
 टले राधावल्लनीना मार्गेना रसग्रथमा राजानामे ईश्वरनी प्यारी ठे, तेवीज
 पण ठे एवी सतजननी मानेती ठे अने स्वस्थपणे रेनारी अने नर के०
 शाणी ठे एवी सुबुद्धि वत्तेठे, माटे सुबुद्धिने राधिका राणी कहेवी ॥ १३
 रीते कुबुद्धि कुबजा थई अने सुबुद्धि राधिका थई ए वे पोतपातानी
 मति लीयी रहेठे ते कुबुद्धि जे कुबजा तेतो करम बधनी अधिकारी
 सुबुद्धि राधिका तो विवेकनी खाण ठे ॥ १५ ॥ ज्ञानावरणीय आदिक
 ठे, ते पुद्गलरूप ठे अने मतिनी वक्रता ठे ते जाव कर्म जाणीए, जे
 परिणमन होय तेने विवेक गुणनु चक्र कहीए ॥ १६ ॥

हवे जाव कर्मेना चक्रनी उपर दृष्टात कहेठे - अथ कर्म चक्र यथा -
 कवित्त ठंद - जैसे नर खेलार चोपरको, लाज विचार करै चित चाव,
 वारि सा बुद्धी बटासों, पासाको कुबु परे सु दाउ, तैसे जगत जीव
 उद्यम चितवे उपाउ, लिख्यो ललाट होइ साई फल, कर्म चक्रको ॥ १७ ॥
 अर्थ - जेम कोई चोपटनो खेल करे, ते पुरुष चित्तमा लाज विचारी
 चाह राखे, एटले हीस राखे, पोतानी बुद्धि बलने जुग प्रमुखनो ॥ १८ ॥
 चोक प्रमुख दाव उपर सारी सजाल राखीने रमे, पण दाव तो पासान
 तेम जगतनो जीव उद्यम करीने पोताना स्वारथनो उपाय चितवे,
 लाटमालख्यु होय तेज फल थाय, कर्म चक्र उदय माफक थाय एनो एन.

हवे विवेक चक्र उपर दृष्टात कहे ठे - अथ विवेक चक्र यथा -
 कवित्त ठंद - जैसे नर खिलार सतरजको, समुजे सब सतरजकी शत;
 चाल निरखे दोउ दल, मोह राग न विचारे मात, तैसे साधु निपुन निव
 लरून लखे तजे वतपात, साथे पुन्य चितवे अने पद, यह सुविवेक चक्र
 ॥ १८ ॥ दोहरा - सतरज खेले राधिका, कुबजा खेले सारि, यात्र नि

तिवो, वाके निसिदिन हारि ॥ १९ ॥ दोहराः— जाके उर कुवजा वसे, सोई
प्रलख अजान; जाके हिरदे राधिका, सो बुध सम्यक वान ॥ ३० ॥

अर्थ— जेम कोईमाणस सेतरंजनो रमनार सेतरजना खेलनी सर्व धात के० युक्ति
प्रने दाव समजेठे. पोताना पराया दल उपर नजर राखी चाल चाले, पोताना
पारका वजीर हाथी प्रमुख मोहोरा गणतिमां राखी मनमां परने मांत करवो वि
पारेठे. तेम साधु लोक पंथित ठे, ते मोह मार्गमां खेले. लक्षणथी वस्तुने
गोय तेमां उत्पातरूप कार्य होय ते ठांमी दे, अने पोतानुं साधन करे, चित्तमां
प्रजेठ पद विचारे ए विवेक चक्रनी वात ठे ॥ १७ ॥ सुबुद्धि राधिका ते सेतरंज
जली रही ठे, अने कुमति कुवजा पासा सरखो खेल खेलेठे. तेमां आ सुमती रा
का तेनुं विवेक चक्रमां रातदिन जीतनुं थायठे. अने कुमति कुवजा ते कर्म
क्रमां रातदिन हारेठे ॥ १९ ॥ जेना हैयामां कुमति कुवजा वसे, तेतो अलख
आत्माना अजाण ठे. अने जेना हैयामां सुमति राधिका वसेठे. तेज समकेतवंत
कहेतां ज्ञाता कहिये ॥ ३० ॥

विज्यां शुद्धज्ञान ठे त्यां शुद्धक्रिया थाय ते कहेठेः—अथ ज्ञानक्रिया सहकार कथन
सर्वथा इकतीताः— जहां शुद्ध ज्ञानकी कला उद्योत दीसे तहां शुद्ध परवान
शुद्ध चारित्रको अंस है; ता कारन ज्ञानी सब जाने ज्ञेय वस्तु मर्म, वैराग विलास
मर्म वाको सरवंस है; राग दोष मोहकी वसासों निन्न रहे याते, सर्वथा त्रि
काल कर्मजाजको विध्वंस है; निरुपाधि आत्म समाधिमें विराजे ताते, कहिये प्र
गट पूरन परमहंस है; ॥ ३१ ॥ दोहरा— ज्ञायक जाव जहां तहां, शुद्ध वरनकी
शाल; ताते ज्ञान विराग मल, सिव साथे सम काल. ॥ ३२ ॥

अर्थ— जे प्राणीविषे जे शुद्ध ज्ञाननी कलानो उद्योत देखायठे, ते प्राणीवि
तेज वखतमां आत्मानी शुद्धता प्रमाण करीने शुद्ध चारित्रनो पण अंस थाय
कारणथी जे ज्ञाता होय तेतो ज्ञेय के० हेय उपादेयरूप सर्व जाणवा योग्य
वस्तुनो मर्म जाणे, त्वारे ते हेयने ठांमे अने उपादेय रूप सर्व जाणवुं तेने ग्रहेठे,
तो वैराग्यना विलासनो स्वभाव सर्व अंस करी प्रगट थाय. अने वैराग्य आ
माथी राग दोष मोहनी दशाथी प्राणी निन्न रहेठे, तेथी पूर्वकृत कर्मनी निर्जरा
थायठे, अने वर्तमानकालमां कर्म न बाधे, जे प्रकृति छुटी गई ते आगामिक काल
मां बाधे नही, एम सर्वथाप्रकारे कर्मजाजनों विध्वंस थाय. तेवारे राग दोषादिक
उपाधि रहित आत्म समाधिमां विराजे तेथी तेने पूरण परमहंस प्रगटपणे क

કહેતે કે, માહારુ સ્વરૂપ કરુણા નિધાન છે તથા સર્વનો
 સર્વનો હિત વત્સલ છે અને અમ્લાન કહેતા નિર્મલ છે કાલને
 છે કર્મ ચાલનો તેને જય નથી, એટલે કર્મ જેના સ્વચાલનો નાશ કરી
 મન વચન અને કાયાના યોગની જાલ તેથી અજીત છે, અને આ
 સ છે, તેતો મોહનો વિલાસ છે, પણ માહારો વિલાસ નથી, જગત
 ભ્રમણ તેથી હુ શૂન્ય હુ, ગતિ કર્મ જગત કરેતે, તેતો મારા
 અશૂન્ય સમાન છે, એથી પાપ કોણે કીડું, હવે કોણ કરેતે, આગ
 રંગે, આ જે ક્રિયાનો વિચાર દીઠામા આવેતે તેતો સ્વપ્નાની દોરધાવ
 વ્યવહાર છે ॥ ૪૧ ॥

હવે મિથ્યા પરિણામનું વરણન કરેતે - અથ મિથ્યાત પરિણામ
 દોહરા - મૈ યૌ કીર્તૈ યૌ કરૈ, અથ યહ મેરો કામ, મન વચ
 એ મિથ્યાત પરિણામ, ॥ ૪૨ ॥ મન વચ કાયા કરમ ફલ, કરમ દશા જા
 દરિત પુજન પિરુમે, નાવિત નરમ તરંગ ॥ ૪૩ ॥ તાંતે નાવિત ધરમનો
 સુનાવ અપૂર્વ, કોન કરાવે કો કરે, કોસર લહે સવ જૂવ ॥ ૪૪ ॥
 અર્થ - મ આયુ કીડું આમ કરુહુ, હવે આ માહારું કામ છે, તે કુડું
 જ્ઞાન ચેતના નાગ્યાવિના મન વચન કાયામાં મિથ્યા પરિણામ વસેતે, ॥ ૪૨ ॥
 મન વચન કાયાના જોગ છે, તે કર્મનું ફલ છે, અને કર્મની દશા જડરૂપ
 એ જે મન વચન કાયા છે, તે પુજન દ્રવ્યનો પિરુ છે, તેથી આ મિથ્યા તાંત
 વપરેતે, ॥ ૪૩ ॥ તેમાટે આત્માનો નાવિત ધર્મ એટલે શુદ્ધ જાણપણ
 પ્યા તમગરૂપ કર્મ સ્વનાય વિપરીત છે, તેને કરાવે કોણ અને કો કોણ
 મન કોણ છે, એટલે અનુમોદે કોણ એ પ્રપચ સર્વ જુઠાને, ॥ ૪૪ ॥

હવે આ જોગથી ક્રિયા હાય તેની નિદા કરેતે - અથ ક્રિયાની નિદા
 દોહરા - કરની હિત કરની સદા, મુક્તિ વિતરની નાદિ, મની બા
 રિપે, સની મહા હુર માદિ, ॥ ૪૫ ॥ સર્વયા ક્રતીમા - કરનીની સની
 મોહ રાજા વગે, કરની અજ્ઞાનનાય ગરુડની પુરીદે, કરની સમ સાર
 કી પ્રતી ત્રાયા કરની પ્રગટ, માયા મિસરીની વરીદે, કરની જાનમે
 ચિદાનંદ કરનીની ઘટ જ્ઞાન જ્ઞાન દુતિ હુરીદે, આચારજ કર કરનીના
 જીવ કરની સદીર નિદેશ મરૂપ હુરીદે ॥ ૪૬ ॥

અર્થ - કરની જે ક્રિયા છે તે સદા અદિતની કરનારી છે, મુક્તિ તા

थी, आ क्रियाने आगममां तो वंथ पद्धतिमांज गणी ठे, तेथी क्रिया महा दुख
रहित ठे. ॥ ४७ ॥ क्रियानी जूमिमां महा मोह राजा वसेठे, अने क्रिया ठे ते
अज्ञान जाव राहसनी नगरी ठे. एटले क्रियामां अज्ञान राहस रही शकेठे. अने
क्रिया ठे ते तो कर्मनो पडठायो ठे. अने काय योगनो पडठायो ठे. अने पुज्जनो
पडठायो ठे क्रिया ठे ते प्रगट माया जाज ठे, तथा ते साकरनी ठरी ठे, मोगात
पापो मारेठे. आ करणीनी जालमां चिदानंद परमात्मा उरजो के० मग्न थई
हो ठे, अने क्रियाना थोथे ज्ञानरूप सूर्यनी ज्योति ठपी रही ठे. श्री आचार्य
हरे के क्रिया करतो थको जीव व्यवहारीज कहिए. पण निश्चल रूप देखवाथी
क्रिया सदा सर्वदा बुरी ठे, एटले खोटो ठे. ॥ ४८ ॥

हवे पोतानी समज पामे तेने ज्ञाता कहेठे:- अथ ज्ञाता कथन:-
चोपाई:- मृषा मोहकी परिनति फेळी, तातें करम चेतना मैजी; ज्ञान होत हम
मुजी एती, जीव सदीव निन्न परसेती ॥ ४९ ॥ दोहरा:- जीव अनादि स्वरूप मम,
रम रहित निरुपाधि; अविनाशी अजरन सदा, सुखमय सिद्ध समाधि ॥ ४९ ॥
अर्थ:- अमारामां पहेजा मिथ्या मोहनी परिनति फेजाई ठे, एटले मोहथी
प्रगुद्ध थई, त्यारे फेजाणी. तेनो उदय गाढो थयो, तेथी चेतना शुद्ध होती पण
प्रगुद्ध थई, कर्मसहीत चेतना मजीन थई. हवे ज्ञान चेतना प्रगट यता अमे एटली
गत जाणी, के जे जीव ठे ते निश्चे परजोगथी न्यारो ठे ॥ ४९ ॥ अनादि कालथी
जे जीव प्राणधारी केहेवायठे. ते मारुं स्वरूप ठे ते स्वरूप केबुं ठे ते कहेठे. कर्म
रहित ठे. अने संयोगादिक उपाधि रहित ठे. बली विनाश न पामे, सदा ईश्वर ठे;
केबुं शरण न राखे, अने आ स्वरूप सिद्धसमाधिना सुखमय ठे ॥ ४९ ॥

हवे ज्ञानस्वरूप कर्म उपाधिथी निन्नठे ते कहेठे:- अथ ज्ञान स्वरूपी कथन:-
चोपाई:- में त्रिकाज करणीनों न्यारा, चिद्विज्ञात पद जगत उज्यारा; राग
विरोध मोह मम नांही, मेरो अवलंबन मुजमांही ॥ ४९ ॥ सर्वथा तेस्ता:-
तत्पक्वतं कहे अपने गुनमें नित राग विरोधमें रीनो, में करतूति करों निर्वं
क, मोह विषे रस लागत तीतो; सुद्ध मुचेतनको अनुर्जा करि, में जग मोह
महा नड जीतो, मोप समीप नयो अथ मो कहुं फाज अन्त इही विधि बीतो
॥ ५० ॥ दोहरा:- कहे विचठन में सदा, रह्यो ज्ञान रस रावि; मुझातम अनुचूनि
तो, खजित न होइ कदाचि ॥ ५१ ॥ पूर्व करम विष तर नए, उदे जोग फल
जुज; में इन्हको नहिं जोगता, सहज होहुं निगमूल ॥ ५१ ॥

અર્થ - હું ત્રણે કાલમા ક્રિયા કરણીથી ન્યારો હુ માહારે કર્મથી સગનથી તો ક્રોધથી સગ કેમ થાય માહારું પદ કે ૦ સ્વરૂપ, ચિદવિલાસ કે ૦ જ્ઞાનવિલાસ છે, તે જગતમા થજવાલુ છે અને રાગ દેષ મોહનાવ વર્તે છે. તેતો માહારું સ્વરૂપ નથી માહારો અવલવ આધાર માહારા સ્વરૂપમાં છે ॥ ૪૯ ॥ સમકેતી જીવ પોતાના ગુણ કહેતે હુ નિત્ય પ્રત્યે રાગ દેષ મોહથી, રીતો કે ૦ રક્ત દટલે રહિત હુ હુ જે ક્રિયા કરુહુ તે રાગ દેષ વિના વાઘારહિત કરુહું અને જે એ વિષય રસ છે તે, મોહતીતો કે ૦ મને તિલ્લ લાગેતે દટલે કડવા લાગેતે શુદ્ધ પોતાની ચેતનાનો અનુનવ કરીને હુ જગતમાં મોહરૂપ મહાસુનટ જીલો, માહારુ એવુ સ્વરૂપ પામીને હુ મોહને સન્મુલ્ય થયો, હવે મને એવી રીતથીજ અનત કાજ ચોતો દટલે અનત કાલ લગે એવોજ રહુ એ આશસા છે ॥ ૫૦ ॥ વિચક્ષણ જ્ઞાની પુરુષ આગસા કરીને કહે કે હુ સદા જ્ઞાન રસમાં રાવી રહુ અને હું શુદ્ધ આત્માના અનુનવથી કોઈ પણ કાલમા સ્થિત ન થાઉં એ આગસા છે ॥ ૫૧ ॥ એ પૂર્વ કૃત પુન્યપાપરૂપ જે કર્મ છે, તે વિષ વૃક્ષ જાણવા અને તે કર્મના વડય નો જે જોગ છે તે વિષ વૃક્ષના ફલ ફલ છે હુ આ વડય જોગનો નોક્કા નથી રાગ દેષથી રહિત હુ અનાદિકાજના સાથે લાગેલા વિષય જોગ છે તેસદ્જ નિર્મૂલયાય ૫૨ હવે વડાસીનતાને વેરાગ્ય કહિયે તેનો મહિમા કહેતે - અથ વેરાગ્યમહિમાકથન - વોહરા - જો પૂરવ કૃત કર્મ ફલ, રુચિસોં હુજે નાંહિ, મગન રહે આતો પહુર, શુદ્ધાતમ પદમાંહિ ॥ ૫૩ ॥ સો બુધ કર્મવડસા રહિત, પાવે મોપ તુરંત, હુજે પરમ સમાધિ સુલ, આગમ કાજ અનત. ॥ ૫૪ ॥

અર્થ - જે પૂર્વકાજમાં કર્મ કરુ તેનુ ફલ વડય થયું તે ફલથી રુચિ લગાડી જોગવે નહીં અને આત પ્રહર શુદ્ધ આત્મપદમાં મગન રહે. ॥ ૫૩ ॥ તેજ પન્નિત કર્મદશા રહિત થઈને તરત મોહપદ પામે, તે પછી આગમિક કાલમાં અનત કાજ લગે પરમ સમાધિનુ સુલ જોગવે ॥ ૫૪ ॥

હવે જ્ઞાનિ પુન્યનો કર્મ કર્મે મહિમા વધેતે કહેતે - જ્ઞાની પુરુષ મહિમા કથન - વપ્પય વડ - જો પ્રદેશ કૃતકર્મ, વિરય વિષ ફલ નહિ હુજે, જોગ હુગતિકારજ કરત મમતા ન પ્રહજે, રાગ વિરોધ, નિરોધ સગ વિક્ષેપ સવિ વંને, શુદ્ધાતમ અનુનો અન્યાસિ સિય નાટક મને, જો જ્ઞાનપત હ્રદ મગ ચગત, પૂરન હ્રદ કેવ જ જહે, સો પરમ અતોડિય સુગ્યગિયે, મગન રૂપ સતત રહે ॥ ૫૫ ॥

અર્થ - જો જ્ઞાના થઈને પૂર્વ કૃતકર્મ રૂપ વૃક્ષના વિષ ફલને જોગવે નહીં

एटले इष्ट फलथी रतिन उपजे अनिष्ट फलथी अरति न उपजे एवो ज्ञाता उं वे.
ते मन वचन कायाना योगे करी युक्त ठे तेथी जोगनी गति के० प्रवृत्तियें करे
करेठे, पण कार्यविषे ममता प्रवृत्तये नही एरीतें राग द्वेषनो विगोष करि
ना संगथी जे विकल्प खेठे, ते सर्व ठामे, शुद्ध आत्माना अनुभवनां करि
करीने शिवनाटक के० जे थकी जीवन्मुक्ति होय एवो नाटक मांमं जों इच्छा
पुरुष एहिज मार्गे चाजे तो पूरण स्वभाव पामीने केवल ज्ञान पामे रहीं.
ज्ञान पामीने उत्कृष्ट अतीन्द्रिय सुखनेविषे निरंतर मगन रहे. ॥ ५५ ॥

हवे शुद्ध आत्मा इव्य ठे तेनुं वर्णन करेठे:—अथ शुद्ध आत्मवर्णन—

सर्वथा इकतीता.— निरर्ज निराकुल निगम वेद निरर्ज, ज्ञानेन ज्ञानेन
त मांशयतु है; रूप रस गंध फास पुदगलको विजास, तानो दृढ
श गांशयतु है, विग्रहसो विरत परिग्रहसे न्यारो सदा, नामें नित
पांशयतु है; सो हे ज्ञान परवान चेतन निधान तादि, अविनाश
सोत नांशयतु है; ॥ ५६ ॥ जैसो नर जेदरूप निर्वचन
रज्ज्वेद अथ जेदको न गहंगो; दीसे कर्म रहित सद्गिन
ज यान फिरि बाहिर न वहेगो; कबहु कदाचि अपनो
रस राचिके न परवस्तु गहंगो; अमलान ज्ञान
जांति आगम अनंत काल रहेगो. ॥ ५७ ॥

टि आणु समौ पाइ अपनो सुभाव गहि लीनो है;
सो से सब लीनो, जो जो त्याग जोग सो सो
ही गोर त्यागिवेको नांही थीर, वाकी कहा
अंग त्यागि वचन तरंग त्यागि, मन त्यागि

अर्थ:— जे निर्जय केवाय ठे, निराकुल
हेवाय ठे. वेद के० ज्ञानरूप केदेवाय
र्थ ठे जेमां सर्व जगत समाय ठे. अने
र्था ठे, तेतो पुजजनो विजास ठे, तना
इष्ट ठे वली जे विग्रह के० शरीर
रिग्रह तेथी छुदो ठे. जेमां सदाय
ण पामीए ठे एवुं पदार्थ तो
ण ठे. अने चेतनानो निधान ठे.

ठे ॥५६॥ हवे बीजुं पण शुद्धात्म इव्य सिद्धनु वर्णन करेठे - अतीत कालमां पण शुद्धात्म इव्य निश्चय नयथी अनेद रूप हतो अने व्यवहारनयें नेदरूप हतो हवे केवल रूप पामिने निर्नेद के० नेद रहित जाणीए हवे एवी दशामां कोण मूर्ख नेद उरावसे नैयायिक लोक जे पोतानी परुपणामां समाधि योग आत्माने कर्म रहित मानीने फरी संसारमां अवतार मानीने ठे तेने नमस्कार करेठे पण जे कर्म रहित थयो सुख समाधान सहित थयो. पोतानु स्यानक पाम्यो ते पात्रो बाह्य सकटमा केम पड्यो जेम धरतीनो नार उतारवा ईश्वर अवतार लेइने हुं ख पामेठे एवु मिथ्यादृष्टिनो केवतमाठे पण जीव शुद्ध थईने फरी राग रसमां रावि ने कोई कालमा आपणु स्वभाव त्याग करीने पर वस्तुने ग्रहे नही केमके अम्लान ज्ञान के० जे ज्ञान फरी करमाय नही एवु ज्ञान विद्यमान कालविषे प्रगट थयुं तेतो आगमिक कानमा अनंत काल लगी रह्यो ॥ ५७ ॥ हवे फरीयी अवतार लेवाना कारणनो अभाव कहेठे - अनादिकालथी चेतन मिथ्यात जावरूप विजावमा रमि रह्यो हतो ते समयप्रस्ताव पामीने, विजावथी उपरातो थई पोतानो शुद्ध स्वभाव हतो ते पोतेज लइ लीधो, तेथी ज्ञान दर्शनादिक जाव लेवा योग्य हतो ते लीगो, अने राग वेपादिक जाव त्यागवाजोग हतो ते सर्व त्यागी दीयो ते लेवानु बोझ ठेकाणु रह्यु नही, अने त्यागवानु पण बीजु ठेकाणु रह्यु नही हवे इहां बाकी नबु कार्य करवानुं क्यो रह्योठे जे कार्य करवाने फरी अवतार लेवु पडे जे उपाधिसग हतो तेतो सर्व त्यजी ने एटले थंग त्याग के० काय योग त्यागिने वचन तरंग त्याग के० वचन योग त्यागीने तथा मनो योग त्यागिने बुद्धि त्याग के० विकल्प त्यागीने आत्माने शुद्ध करी लीयो ॥ ५८ ॥

हवे बाह्य नेप धरवो ते इव्यजिग कहीए ते एकांतपणे मोहनु कारण नयी ते कहेठे - अथ एकांत इव्यजिगीकी निदा -

दोहरा - शुद्ध ज्ञानके वेद नहि, मुझा नेप न कोइ, ताते कारन मोपको, दर वजिग नहि होइ ॥ ५९ ॥ इव्य जिग न्यारो प्रगट, कला वचन विन्यान, अष्ट महारिधि अष्ट सिधि, एक होहि न ज्ञान ॥ ६० ॥

अर्थ - आत्मा तो शुद्ध ज्ञानमय ठे अने शुद्ध ज्ञानने वेद नथी, अने ज्यारे वेद नथी त्यारे ज्ञान ने मुझा नेप पण कोइ नथी तेथी मोहनुकारण इव्य जिगहोय नही एटले नेप लीधे मुक्ति नथी ॥ ५९ ॥ ज्ञानथी इव्यजिग तो प्रगट पणे छुदोज ठे कजाविज्ञान, वचन विज्ञान, ते ज्ञानथी न्यारो ठे तथा आचार, श्रुत शरीर,

वचन, वाचना, बुद्धि, उपयोग, संग्रह संजीवना, ए अष्ट महा सिद्धि थे. अने अ
णिमा, महिमा, गरिमा, लघिमा, प्राप्ति, प्रकाम्य, शक्ति, वशित्व, ए अष्टमहा
सिद्धि थे. ते पण ज्ञान नथी ॥ ६० ॥
हवे एटला महिमावंत स्थानक थे, तो पण ए ज्ञानना स्थानक नथी ते कहेंगे:-

अथ ज्ञान अनाव स्थानक कथन:-
सर्वया इकतीता - जेपमें न ज्ञान नहि ज्ञान गुरु वर्चनमें, मंत्र जंत्र तंत्रमें न
ज्ञानकी कहानी है, अंधमें न ज्ञान नहि ज्ञान कवि चातुरीमें वातनिमें ज्ञान नहीं
ज्ञान कहा वानी है; तातें जेप गुरुता कवित्त अंधमंत्र वात, इनतें अतीत ज्ञान
चेतना नितानी है, ज्ञानहीमें ज्ञाननही ज्ञान उरगोर कहू, जाके घट ज्ञान तोड़
ज्ञानको निगानी है ॥ ६१ ॥

अर्थ:- जेपमां ज्ञान न पामीए अने गुरुवाई के० गर्वपणुं महोटाइ पणुं ते
मां पण ज्ञाननुं स्थानक नथी अने मंत्र तत्र यंत्रमां ज्ञाननी कहेणी नथी तथा
अंध शास्त्र पढवायी पण ज्ञान प्राप्त थु नथी कवितामां चातुर्यतामां ज्ञान नथी.
अतः जे वाणी थे ते सुं ज्ञान थे, अर्थात् वाणी
पण ज्ञान नथी माटे जेख गुरु वाइ कविताई, अंध मंत्र यंत्र तत्र वात ए सर्वथी
अतीत के० छंदोज ज्ञान वस्तु थे, ते चेतननी सहिनाणी थे. ज्ञानतो क्यारे जा
पणुं. के जे अष्टाष्ट पणो होय तेतो ज्ञान न कहेवाय, माटे पूर्वे जे स्थानक क
ह्या तेथी जूज कोइ ज्ञान वस्तु थे माटे जेना घटमां ज्ञान प्रगटणुं, तेज
ज्ञाननुं मूलकारण थे ॥ ६१ ॥
हवे जे पूर्वे जेप प्रमुखना धारक कया तेनी मूढता कहि रेखाडे थे:-

अथ जेयादि धारक मूढ बहु कथन:-
सर्वया इकतीता - जेप धरे लोगनिको वंचे सो धरम गग, गुरुता कहेवाये गुरु
वाई जाते चाहियें, मंत्र तंत्र साधक कहावे गुनी जादूगर, पंथित कहावे पंथितार्थ
जामें लहिये, कवित्तकी कजामें प्रवीन सो कहावे कवि, वात कही जाने सो पवार
गीर कहिये; ए तो सब विपेके निवारि मायाधारी जीव, इन्हकों विजांकिके द
पाल रूप रहिये ॥ ६२ ॥
अर्थ:- जेप धरीने लोकाने, गगे जरमावे ते धर्म गग कहेवाय, एटले तेने गु
स्तानी चाहना होय ते गुरु केवाय. मंत्र यंत्र तंत्रादिक गुणनुं जे साधक हांय ते
जादूगर केवाय. अने जेमां पंथितार्थ रही थे. ते पंथित केवाय, कवित्त चातुरिनी

कलामां जे प्रवीण होय तेतो कवि केवाय, वातो वनावी वनावीने कही जाणे ते पवारगर केवाय एटली श्रवस्थाना धरनारा ठे ते सर्व इडियविषयना यात्र क मायाधारी जीव ठे तेने जोईने मनमां एबु विचारिये के श्रद्धो इति श्राध्वर्य ए बापडा केम पोतानो स्वार्थ खोयठे एवी रीते तेना वपर दयाजूरुप थई रहेबु हवे जीवना अनुनवनी योग्य दशा कहे ठे - अथ अनुनो जोगता कथन - दोहरा - जो दयालता नाव सो, प्रगट ज्ञानको अग, पें तथापि अनुनो दशा, वरते विगत तरग ॥ ६३ ॥ दरशन ज्ञान चरण दशा, करे एक जो कोइ, यिर व्है साथे मोप मग, सुधी अनुनवी सोइ ॥ ६४ ॥

अर्थ - जे आत्माने शुद्ध दयालता नाव प्रगटेठे तेतो ज्ञाननु अग प्रगट थयुं एम जाणीए पण अनुनव दशा जे ठे ते तो विगततरग के० विकल्प रहित वर्ते ॥ ६३ ॥ वली दर्शन ज्ञान चारितनी दशाने विकल्प रहित एकपणे आत्माने छुएठे, एज रीते स्थिररूप थईने मोक्ष मार्गने साथे ठे तेनेज सुधी के० सुबुद्धिवत अनुनववत केहिये ॥ ६४ ॥

हवे नि सदेह शुद्ध स्वरूप पामबु तेनो महिमां कहे ठे - अथ अनुनो महिमाकथन - सवैया इकतीसा - जोइ दृग ज्ञान चरणात्ममें उटि गोर जयो, निरदोर परवस्तुकों न परसे, शुद्धता विचारे ध्यावे शुद्धतामें केजि करे, शुद्धतामें यिर व्है अमृत धारा वरसे, त्यागी तन कष्ट व्है सपष्ट अष्ट करमकों, करे ध्यान नष्ट नष्ट करे और करसे, सोई विकल्प विजई अल्प काजमाहि, त्यागि जो विधान निरवान पद दरसे ॥ ६५ ॥

अर्थ - जे कोई दर्शन ज्ञान चारित्ररूपी आत्मानेविषे ज्ञानने ठेकाणे ठेरावीने वाट बांधे, त्यां निरदोर के० सशय रहित थईने परवस्तुनो स्पर्श न करे त्या निभे नय ग्रहण करीने शुद्धताज विचारे, शुद्धताज ध्यावे अग्रमादि थईने शुद्धतामां केजि करे शुक्ल ध्यानना प्रयम पायामां प्रवेशकरी शुद्धतामां यिर थईने महा ध्यान वरूप अमृतनी धारा वरपावे, आंधी अवयवरूप लक्ष्ण ठे तेथी शरीरना कष्टने त्यागेठे लीनताथी शरीर कष्ट न जाणे त्यारे स्पष्ट थईने एटले वीर्य फोरवीने आठे कर्मनो स्थान नष्ट करे एटले कर्मोंने सत्ता थकी चलायमान करे अने नष्ट करे के० निर्जरा करे ऐसे औरहुंकेसे के० ते जीव कर्मोंने आर्कापिने निर्जरावे ते जीव विकल्प जालनो विजय करीने अल्प काजमांज विधान के० नवे श्रेणि ने त्यागी मोक्ष पद देखे एटले पामे ॥ ६५ ॥

हवे शिष्य पुत्रे ठे के ए अनुभव पामवो महा विषम ठे ते उपर गुरु शिक्षादे ठे—
अथ अनुजो शिक्षा कथन—

चोपाई:- गुन परजमें दृष्टि न बीजे; निरविकल्प अनुजों रस पीजे; आप समाइ आपमें लीजे; तनपा मेठि अपनपो कीजे ॥ ६६ ॥ दोहरा:- तजि विनाव दुइजे मगन, सुधातम पदमांहि; एक मोप मारग यहै, और दूसरो नाहि ॥ ६७ ॥

अर्थ:- आत्माना गुण पर्याय अनेक ठे. पण तेमां दृष्टि न देवी. मात्र निर्विकल्प इयनो अनुभव रस पीवो. आत्मा आधारमां आत्मानो समास करो लेवो एटले लय लगाडवो, एटले आपणे गरीर धारी ठीए, ते दशानो काय योग पणुं ठे ते मटावो आत्म स्वरूप करीए ॥ ६६ ॥ आत्माना मूल स्वभाव विना बीजो सर्व विजाव पणुं ठे, तेहने त्यजीने शुद्ध आत्माना चिदानंद स्वभावमांज मगन यहै, एक अद्वितीय मोक्षनो मार्ग एज ठे. तेथो बीजो कोइ मोक्षनो मार्ग नथी ॥ ६७ ॥ हवे शुद्ध आत्मस्वरूपना अनुभवविना महाव्रत्तिपण इयलिगी जाणवा ते कहेठे:-

अथ इयलिगी व्यवस्था कथन:-

सर्वथा इकतीसा:- कइ मिथ्या दृष्टि जीव धारे जिन मुझ जेप. क्रियामें मगन रहे कहे हम जती हैं, अनुज अखंड मजरहित सदा उद्योत, ऐंते ज्ञान नावसों विमुख मूढमति हैं; आगम संज्ञाले दोष टाले विवहार जाले, पाले वृत्त पद्यपि तथापि अविरती हैं, आपुको कहवै मोप मारगके अधिकारी मोपसों सदी वरुष्ट डट डरगति हे ॥ ६८ ॥ दोहरा - जे विवहारी मूढ नर, परजे बुद्धी जीव, तिनको बाहिज क्रीयको, हे अवजंव सदीव. ॥ ६९ ॥

अर्थ:- कंक जीव मिथ्या दृष्टि ठे थने आचार्य उपदेश रसथी जिन मुझजेप धारी ठे थने साधुनी क्रियामां मगन रहेठे, थने पोताना मनयी अथवा कोईना पूवयाथी अमे जती वइये एम कहेठे एटले महाव्रत्ति ठे थने जेनी गुजना नथी एउ अखंड के संपूर्ण विजाव मजरहित सदा प्रकाशवत पोतानुं अनुभवगण जे ज्ञान नाव ठे तेथी विमुख ठे माटे मूढमती ठे जोपण ते क्रिया कहेठे आगम लिखंत संज्ञारेठे थने आधारादिकना दोष टाली व्यवहारमां दृष्टि गवैठे ए जे जयपि महावृत्त पाले ठे तो पण निश्च नयथी ए अविरतीज कहीए एवा जे जीवने ते पोते मोक्ष मार्गना अधिकारी लोकमा कह्यावने. पण मोक्षथी ए एवा स्वभाव रहेठे एटले थनयने पण क्रिया केवज नयमा अव्ययकृष्टि गति ही ठे पावो ए डट डरगतिमां पड़ेठे. ॥ ६८ ॥ जे कोइ मूर्ख मनुष्य व्यवहार

માજ રહે અને જે જીવ પર્યાય બુદ્ધિવત્ છે તે સુનગતિયો જીવ હોય તો નહીં
 એવી પર્યાય બુદ્ધિ ધારે છે તેને તો બાહ્ય ક્રિયાનો અવલગન સદાય કહ્યો છે ॥ ૬૦ ॥

હવે વ્યવહારે મહામૂઠ છે તેનું વર્ણન કરે છે - અથ મહામૂઠ વર્ણન -
 ચોપાઈ - જેસે મુગધ ધાન પહિવાને, તુપ તંજુનો જેદ ન જાને, તેસે મૂઠમતી
 વ્યવહારી, લાલે, ન બંધ મોપ વિધિ ન્યારી ॥ ૬૧ ॥ દોહરા - કુમતી બાહિજ દિટિસો,
 બાહિજ ક્રિયા કરત, માને મોપ પરપરા, - મનમે હરપ ધરત ॥ ૬૨ ॥ શુદ્ધાત્મ

અનુનો કથા, કહે સમકિતી કોઈ, સો સુનિકે તાસો કહે, યહ સિવપય ન હોઈ ૬૩
 અર્થ - જેમ કોઈ મનનો નોલો, પુરુષ છે તે ધાનને તો થોડાં લે પણ તૂલ અને તંજુ
 માં નિવ્રતા છે તે ન જાણે તેમ જે વ્યવહારી મૂઠમતી છે તેતો બંધવિધિ અને મો
 કુવિધિ જૂઠી જૂઠી લાલે શકે નહીં કેવલ વિધિજ જાણે ॥ ૬૦ ॥ જે કુમતી હોય
 તે પર્યાય બુદ્ધિથી શાતા વેદની પણે સમાધિ સુલ જાણીને બાહ્ય દિટિથી તેની
 હેતુરૂપ બાહ્યક્રિયા કરે અને બાહ્યક્રિયામા મગન હોય તો તેથી તેને નિર્જરા મા
 નીને મોક્ષ પરપરા માને અને મનમા આનંદ પામે ॥ ૬૨ ॥ તે મૂઠને કોઈ સમ
 કિતી જીવ શુદ્ધ આત્માની અનુચ્ચ વશાને મોક્ષનું કારણ કહે તો તેનું વચન
 સાનલીને તેને એવું કહે કે એ રીતેતો મોક્ષમાર્ગ થાય નહીં ॥ ૬૩ ॥

હવે મૂઠ તથા જ્ઞાનીનું લક્ષણ કહે છે - અથ મૂઠ તથા જ્ઞાની લક્ષણ કથન -
 કવિત - જિન્હકે વેહ બુદ્ધિ ઘટ અતર, મુનિ મુઝા ધરિ ક્રિયા પ્રવાનહિ, તે હિ
 ય અથ બધકે કરતા, પરમ તત્વકો જેદ ન જાનહિ જિન્હકે હિયે સુમતિકી કનિ
 કા, બાહિજ ક્રિયા જેપ પરમાનહિ, તે સમકિતી મોપ મારગ મુપ, કરિ પ્રસ્થાન
 નવ સ્થિતિ જાનહિ ॥ ૬૪ ॥

અર્થ - જેના હીયામા વેહ બુદ્ધિ રહે છે એટલે વેહધારી ને પણ નિવ્રત્તણે જાણ
 તો નથી અને મુનીશ્વરની મુઝા ધારિને ક્રિયાનેજ પ્રમાણ કરે છે તેતો હીયાનો
 અથ છે અને બધનો કરનાર છે અને પરમ તત્વકો મોક્ષ તત્વના જેદ ને જાણતો
 નથી અને જેના હીયામા સમ્યગ્ દિટિને લીધે સુબુદ્ધિની કરણીકા જાગી તેતો બાહ્ય
 ક્રિયાને જેપ રૂપ પ્રમાણ કરે છે તેનેતો સમકિતી કહીએ તે જીવ મોક્ષ માર્ગ ને
 સન્મુલ્ય પ્રસ્થાન કે પ્રયાણ કરી કરીને નવસ્થિતિને નિર્ધેનજે છે ॥ ૬૪ ॥

હવે સદેપથી નિ કેવલ ઉપાદેયરૂપ મોક્ષ માર્ગનો ઉપદેશ વે છે -

અથ મોક્ષનો ઉપદેશ સદેપ માત્ર કથન -

સર્વયા શક્તીસા - આચારિજ કહે જિન વચનકો વિસતાર, અગમ અપાર હૈ

કહેંગે હમ કિતનો! વહુત વોલવેસોં ન મકસૂદ ચુપ નલી, વોલીએ સુ વચન પ્રયોજ ન હૈ જિતનો; નાનારુપ જલપસોં નાના વિકજપ ઝઠે, તાતે જેતો કારિજ કયન નલો તિતનો; શુદ્ધ પરમાત્મકો અનુનો અન્યાસ કીજે, યહે મોય પંચ પરમારથ હૈ ઇતનો ॥ ૭૪ ॥ દોહરા.— સુદાત્મ અનુનોક્રિયા, સુદ્ધ જ્ઞાન દગ દોર, સુ કતિ પંચ સાધન વહે, વાગ જાલ સવ ઝોર ॥ ૭૫ ॥

અર્થ:— આચાર્યજી શિષ્યને કહે છે. અહો શિષ્ય જિનેશ્વરનાં વચનનો વિસ્તાર તો નય પ્રમાણ કરીને અગમ અપાર છે. અમે કેટલોક કહીએ, આહો વહુ વોલવું તે અમારે મકસુદ નથી તેથી ચુપ રહેવું તેજ ઠીક છે, અને જેટલું પ્રયોજન છે. તેટલુંજ વોલવું પણ નાના પ્રકારનું જલ્પ કે વોલવું કહિયેં તો નાના પ્રકારના વિ કલ્પ ઝઠે તેથી જે એક કાર્ય છે તેપુરતુંજ વોલવું વસ છે, શુદ્ધ પરમાત્મ ઇચ્છના અનુનવ યોગનું અન્યાસ કરીએ એજ મોહ માર્ગ જાણીએ, વધી વાતમાં એટલોજ પરમાર્થ છે ॥ ૭૪ ॥ જે ક્રિયાથી શુદ્ધ આત્માનો અનુનવ થાય તેજ ક્રિયા છે અને શુદ્ધ જ્ઞાન દૃષ્ટિની દોર તેજ મુક્તિ પંથનું કારણ છે. વોજુ સર્વ વચનામંવર છે ॥ ૭૫ ॥

હવે શુદ્ધ જીવ ઇચ્છનું વર્ણન કરે છે:— અથ શુદ્ધ જીવ ઇચ્છ વર્નન—

દોહરા.— જગત ચક્રુ આનંદમય, જ્ઞાન ચેતના નાસ; નિર્વિકલ્પ સાશ્વત સુધિર, કીજે અનુનો તાસ. ॥ ૭૬ ॥ અચજ અર્થમિત જ્ઞાનમય, પૂરન વીત મમત્વ, જ્ઞાનગ મ્ય વાધા રહિત, સો હૈ આત્મ તત્વ. ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:— જે પદાર્થ જગતમાં ચક્રુજેવું છે અને આનંદમય છે. જેની જ્યોતિ જ્ઞાન અને ચેતના છે. જેમાં કોઈ વિકલ્પ નથી જેદ નથી. અને શાશ્વતો છે તથા સ્થિર છે. જે પદાર્થનો અનુનવ કરીએ તો મુક્તિ પામીએ. ॥ ૭૬ ॥ જે કોઈકાલે પોતાના સ્વજાવથી ચલાયમાન થાય નહીં એવો અર્થમિત જ્ઞાનમય છે. સંપૂર્ણ સમાધિવંત અને મમત્વ રહિત, ઈંદ્રિય ગ્રાહ્ય નહીં તેથી જ્ઞાન ગમ્ય છે અને અઘેય અજેયપણા થી વાધા રહિત છે તેજ આત્મ તત્વ કહીએ. ॥ ૭૭ ॥

ઈતિ શ્રી નાટક સમયસાર ગ્રંથનો દશમ સરવ વિસુદ્ધિ નામા દાર વાલાવોધરુપ સંપૂર્ણ થયો.

દોહરા:—સરવ વિસુદ્ધી દાર યહ, કહ્યો પ્રગટ શિવપંથ; કુંદ કુંદ મુનિરાજરુત, પૂરન નયો ગરંથ. ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:— જે દારમાં આત્માની સર્વ વિશુદ્ધિ પામિયે તેજ દાર ગટપ

माज रहे अने जे जीव पर्याय बुद्धिवत् ठे ते मुजगतियो जीव होय तो नलो एवो पर्याय बुद्धि धारेठे तेने तो बाह्य क्रियानो अवलवन सदाय कह्योठे ॥६९॥

हवे व्यवहारे महामूढ ठे तेनु वर्णन करेठे - अथ महामूढ वर्णन -

चोपाई - जेसे मुग्ध धान पहिचाने, तुप तंडुजको चेद न जाने, तेसे मूढमती व्यवहारी, लखे न बध मोप विधि न्यारी ॥७०॥ दोहरा - कुमती बाहिज विष्टितो, बाहिज क्रिया करत, माने मोप परपरा, मनमें हरप धरत. ॥ ७१ ॥ बुद्धात्तम

अनुनो कथा, कहे समकित्ती कोइ, सो सुनिके तासों कहे, यह सियपथ न होइ ७२

अर्थ - जेम कोइ मननो चोलो पुरुष ठे ते धानने तो थोलेखे पण तूस अने तंडुज मां निन्नता ठे ते न जाणे तेम जे व्यवहारी मूढमती ठे तेतो बधविधि अने मोक्षविधि जूड़ी जूड़ी लखी शके नही केवल विधिज जाणे ॥७०॥ जे कुमती होय ते पर्याय बुद्धिथी शाता वेदनी पणे समाधि सुख जाणीने बाह्य इष्टिथी तेनी हेतुरूप बाह्यक्रिया करे अने बाह्यक्रियामा मगन होय तो तेथी तेने निर्जरा मा नीने मोक्ष परपरा माने अने मनमा आनद पामे ॥ ७१ ॥ ते मूढने कोइ सम कित्ती जीव बुद्ध आत्मानी अनुभव दशाने मोक्षतुं कारण कहे तो तेनु वचन तानजीने तेने एवु कहे के ए रीतेतो मोक्षमार्ग थाय नही ॥ ७२ ॥

हवे मूढ तथा ज्ञानीतुं लक्षण कहेठे - अथ मूढ तथा ज्ञानी लक्षण कथन -

कवित - जिन्हके देह बुद्धि घट अंतर, मुनि मुझा धरि क्रिया प्रवानहि, ते हि य अथ बधके करता, परम तत्वको चेद न जानहि, जिन्हके हिये सुमतिकी कनि का, बाहिज क्रिया जेप परमानहि, ते समकित्ती मोप मारग मुप, करि प्रस्थान जय स्थिति जानहि ॥ ७३ ॥

अर्थ - जेना हीयामा देह बुद्धि रहेठे एतले देहधारी ने पण निन्नपणे जाण तो नथी अने सुनी-वरनी मुझा धारिने क्रियानेज प्रमाण करेठे तेतो हीयानो अथ ठे अने बधनो करनार ठे अने परम तत्वके० मोक्ष तत्वना चेद ने जाणतो नथी अने जेना हीयामा सम्यग दृष्टिने लोये सुनुदिनी करणीका जागी तेतो बाह्य क्रियाने जेप रूप प्रमाण करेठे - तेनेतो समकित्ती कह्यो ते जीव मोक्ष मार्ग ने समुत्त प्रस्थान के० प्रयाण करी करीने जयस्थितिने निर्बेजांजे ठे ॥ ७३ ॥

हवे सदैपथी नि केवल वपादेयरूप मोक्ष मार्गनो उपदेश दे ठे -

अथ मोक्षको उपदेश सदैप मात्र कथन -

सर्वथा इक्षतीमा - आचारिज कहे जिन वचनको विसतार, अगम अथार दे

કહેંગે હમ કિતનો! વહુત બોલવેસોં ન મકસૂદ ચુપ નહી, બોલીએ સુ વચન પ્રયોજ ન હૈ જિતનો; નાનારૂપ જલપસોં નાના વિકલપ ઝહે, તાતે જેતો કારિજ કથન નહો તિતનો; શુદ્ધ પરમાત્મકો અનુનો અન્યાસ કીજે, યહે મોય પંથ પરમારથ હૈ ૬૩નો ॥ ૭૪ ॥ દોહરા:— સુધાતમ અનુનોક્રિયા, સુદ્ધ જ્ઞાન દગ દોર, મુ કતિ પંથ સાધન વહે, વાગ જાલ સવ ઔર ॥ ૭૫ ॥

અર્થ:— આચાર્યજી શિષ્યને કહે છે. અહો શિષ્ય જિનેશ્વરનાં વચનનો વિસ્તાર તો નય પ્રમાણ કરીને અગમ અપાર છે. અમે કેટલોક કહીએ, આહી વહુ બોલું તે અમારે મકસૂદ નથી તેથી ચુપ રહેવું તેજ ઠીક છે, અને જેટલું પ્રયોજન છે. તેટલુંજ બોલવું પણ નાના પ્રકારનું જલ્પ કે બોલવું કહિયે તો નાના પ્રકારના વિકલ્પ ઝહે તેથી જે એક કાર્ય છે તેપુરતુંજ બોલવું વસ છે, શુદ્ધ પરમાત્મ ડ્યુના અનુનવ યોગનું અન્યાસ કરીએ એજ મોહ માર્ગ જાણીએ, વધી વાતમાં એટલોજ પરમાર્થ છે ॥ ૭૪ ॥ જે ક્રિયાથી શુદ્ધ આત્માનો અનુનવ થાય તેજ ક્રિયા છે અને શુદ્ધ જ્ઞાન દૃષ્ટિની દોર તેજ મુક્તિ પંથનું કારણ છે. બોલુ સર્વ વચનામંવર છે ॥ ૭૫ ॥

હવે શુદ્ધ જીવ ડ્યુનું વર્ણન કરે:— અથ શુદ્ધ જીવ ડ્યુ વર્નન:—

દોહરા:— જગત ચક્રુ આનંદમય, જ્ઞાન ચેતના નાસ; નિર્વિકલ્પ સાશ્વત સુધિર, કીજે અનુનો તાસ. ॥ ૭૬ ॥ અચજ અસ્ખંભિત જ્ઞાનમય, પૂરન વીત મમત્વ, જ્ઞાનગમ્ય વાધા રહિત, સો હૈ આતમ તત્વ. ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:— જે પદાર્થ જગતમાં ચક્રુજેવું છે અને આનંદમય છે. જેની જ્યોતિ જ્ઞાન અને ચેતના છે. જેમાં કોઈ વિકલ્પ નથી નેદ નથી. અને શાશ્વતો છે તથા સ્થિર છે. જે પદાર્થનો અનુનવ કરીએ તો મુક્તિ પામીએ. ॥ ૭૬ ॥ જે કોઈકાલે પોતાના સ્વનાવથી ચલાયમાન થાય નહીં એવો અસ્ખંભિત જ્ઞાનમય છે. સંપૂર્ણ સમાધિવંત અને મમત્વ રહિત, ઈંદ્રિય ગ્રાહ્ય નહીં તેથી જ્ઞાન ગમ્ય છે અને અઘેય અનેયપણાથી વાધા રહિત છે તેજ આત્મ તત્વ કહીએ. ॥ ૭૭ ॥

इति श्री नाटक समयसार ग्रंथनो दशम सरव विमुद्धि नामा द्वार बालाबोधरूप संपूर्ण थयो.

દોહરા:—સરવ વિમુદ્ધી દાર યહ, કહ્યો પ્રગટ શિવપંથ; કુંદ કુંદ મુનિરાજરુત, પૂરન નયો ગરંથ. ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:— જે દારમાં આત્માની સર્વ વિમુદ્ધિ પામિયે તેજ દાર કહ્યો તે પ્રગટ

अर्थ - प्रथम शिष्य पुछे, स्वामी जीव स्वाधिन ठे के पराधिन ठे? जीव ए क ठे के गणतिमा अनेक ठे? ए केम मनमा जाणवु अने जीव कहेवाय ठे तो जगतमा सदायठे के नथी, ए अस्तिपणानो सदेह ठे, अने जीव अस्ति के अविनाशी ठे के विनाशी ठे हवे आवी रीतना प्रश्न उपर सजुरु कहेठे के हे शिष्य जीव वस्तु जगतमा ठे, पण नास्ति न कहीए, अने ते जीव आपणे स्वाधिन ठे अने एक ठे यद्यपि गिणतीयें अनेक ठे, तो पण लक्षणथी एक ठे अविनाशी इव्य इष्टि दीजे तो एमज ठे, अने जो पर्याय नय प्रमाण करीये तो जीव पराधीन ठे, कर्माधीन ठे अने अवचित मरण देखता कृष्णजगुर ठे गत्यादिक देखता अनेकरूप ठे वली अजीव पदार्थ स्थापनानी अपेक्षाये न थी अने जहां पर्याय प्रमाण ठे तिहा एठे ॥ ९७ ॥

हवे इव्य क्षेत्र काल नावें करीने सर्व वस्तुनु अस्तिनास्तिपणु कहेठे -

अथ दरव क्षेत्र काल नाव अस्तिनास्ति कथन -

सवैया इक्ष्वा - दर्ब क्षेत्र काल नाव चारो जेद वस्तुहीमें, अपने चतुष्क वस्तु अस्तिरूप मानियें, परके चतुष्क वस्तु नास्ति नियत अंग, ताको जेद दर्ब परजाय मध्य जानिये, दरवतो वस्तु क्षेत्र सत्ता जूमिकाल चाल, सुजाय सहज मूल सकति बखानिये, याही जांती परिकल्प बुद्धि कल्पना, विवहार दृष्टि अशनेद परवानि ये ॥ ९८ ॥ दोहरा - हे नाही नाही सु है, हे हे नाही नाहि, यह सरवगी नयध नी, सवमाने सब माहि ॥ ९९ ॥

अर्थ - इव्य क्षेत्र काल नाव ए चारें जेद वस्तुमां विचारीए, आही आपणे वस्तु ठे, ते अस्तिरूप मानीए, एटले स्वइव्य स्वक्षेत्र स्वकाल स्वनावथी विचारीए स्यां रे तो सर्व वस्तु अस्तिरूपें ठे, अने जो परवस्तुथी ए चारने विचारियें तो वस्तुनु नास्तिरूप नीपजे ठे एटले परइव्य परक्षेत्र परकाल परनावथी सर्व वस्तु नास्तिरूपे ठे नियत अंग के निश्चैनयथी अस्ति ठे तेनो जेद इव्य पर्यायथी जाणवो ए चार जेदमां इव्यथी वस्तु कहीए, वस्तुनी सत्तानी जूमिने क्षेत्र कहियें, वस्तुनी परिणाम चालथी काल कहीए, सहजनी मूलशक्तिने स्वनाव कहीए ए रीते बुद्धिनी कल्पना करीने परइव्य क्षेत्रादिकना जो रिकरूप ग्रहण करियें जेम के घट वस्तु ग्रहण करवाथी परइव्य परक्षेत्र परकाल परनावनी कल्पनाथी नास्ति ठे ए व्यवहार दृष्टिथी वस्तुना अंग जेद प्रमाण थाय ॥ ९८ ॥ अने ए नथी एवु कहेवामां स्वइव्यादिकवुं अस्तिपणु लर्ने परइव्यादिकथी नास्तिपणु लर्णै तथा नही ते ठे एम

कहेवामां प्रथम परध्व्यादिकुं अन्तिपणुं ग्रहीए; ठे अने नथीज एम केहेवामां फरी परध्व्यादिकुं केवल नास्तिपणुज ग्रहण करिये ठे; एयी सात नांगा उपजे ठे, आही सर्वांग नयना धणी स्यादादी सर्व वस्तुमां सर्व नांगा माने ठे. ॥ एए ॥

हवे चांद नयना चेदथी एकेक चेदे एकांत पद्मीनी जेवी केहेणी ठं तेवी कहेठे:-

अथ चतुर्दश नय चेद एकांत पद कथन नाम स्थापन-१

सर्वथा इकतीता:- ज्ञानको कारन ज्ञेय आत्मा त्रिलोक मेय. ज्ञेयतां अनेक ज्ञान मेज ज्ञेय गांही है. जोलों ज्ञेय तोलों ज्ञान सर्व दर्बमें विनाज्ञेय ठेज ज्ञान जीव वस्तु नांही है. वेह नसे जीव नसे वेह उपजत जसे, आत्मा अचेतन है सत्तार्थनमांही है, जीव ठिन जंगुर अज्ञायक स्वरूपी ज्ञान, ऐसी ऐसी एकंत अवर्या मूढ पाही है ॥ ५०० ॥

अर्थ:- प्रथम चउद नयना नाम स्थापना कहेठे.- जे ज्ञेय वस्तुमां ज्ञान उपजेठे. तेथी ज्ञाननुं कारण ज्ञेय ठे ए नाम ठे, १ त्रण लोक प्रमाणे आत्मा ठे, तेथी त्रिलोकमय एवुं नाम ठे. २ जेम अनेक ज्ञेय ठे, तेम ज्ञान पण अनेक ठे. ते अनेक ज्ञान ए नामठे. ३ ज्ञानमां ज्ञेयनी ठाया ठे ते मेजवुं ठे. तेथी मेज्जन ज्ञेय ए नाम ठे. ४ ज्यां सुथी ज्ञेय ठे त्यां सुथी ज्ञान ठे. ज्ञेय उपरांत ज्ञान नथी तेथी ज्या जगी ज्ञेय ए नामठे ५ सर्व दर्ब मयी विज्ञान ठे. तेनु तेज नामठे. ६ ज्ञेय क्खनं प्रमाणे ज्ञान ठे, तेथी ज्ञेय क्खमान ए नाम ठे. ७ जीव वस्तु जगतमां नथी तेथी नास्ति जीव ए नामठे, ८ वेहनो नाश थवाथी जीवनो पण नाश, तेथी जीव नाश ए नामठे ९, वेह उपजवाथी जीव विगजे ठे, तेथी वेह त्यां जीवोत्पाद ए नामठे १० आत्मा ठे ते अचेतन पदार्थ ठे तेथी अचेतन ज्ञाता ए नाम ठे ११ ननाना अंत ते जीव कद्रिण ठे, पण आत्मा अंत मात्र ठे ए नाम ठे १२ जीव ठे. ते क्खजंगुर ठे तेथी एज नामठे १३, ज्ञान ठे ते ज्ञायक स्वरूपमां नथी तेथी अज्ञायक ज्ञान ए नाम ठे १४ एवी एवी एकांत अवर्या मूढ लोको पामे ठे, ए नयना चेद जाणवा ॥ ५०० ॥

हवे ज्ञाननुं कारण ज्ञेय. एजे प्रथम नय कयुं तेनो प्रपंच करी देवादेठे:-

अथ ज्ञानको कारन ज्ञेय प्रथम नय यदु कथन.-

सर्वथा इकतीता:- कोउ मूढ कहै जेने प्रथम नमारि जीनि. पीठे नाकें उपर सु चित्र आनो जेखिये; तेने मूज कागज प्राट वट पट जेमो. तेनो नटां ज्ञान नय कागज विगारिये; टानी कहै जेमी वस्तु तेनोसं सुजाव नासो. नानं ज्ञान ज्ञेय चिद्र

निम्न पद पेपिये, कारन कारज दोउ एकहीमे निहचे पें, तेरो मत साचो विवहार
दृष्टि देखीये ॥ ५०१ ॥

अर्थ - कोई मूढ मीमांसक ते शिष्य लोकने एम समजावे ठे के, जेम प्रथम
जितने समारी होय तोपठी तेना उपर चित्र सारुं थाय, अने नरसी उपर नरसुं
चित्र थाय, तेम ज्ञाननी उत्पत्तिनु कारण मन ठे, पण जेवो घटपट प्रमुख पदार्थ हो
य तेवुज तिहाज्ञानरूप कार्य विशेष थाय ठे, जो घटपदार्थ जाणवा योग्य
होय तो घट ज्ञान होय, अने पट पदार्थमा पट ज्ञान होय, तेथी ज्ञानतुं कारण
झेय ठे, हवे तेने स्यादाद ज्ञानी एम कहेठे के, अहो नाई, जे जेवी वस्तु ठे
तेनो स्वभाव पण तेवोज ठे, जे ज्ञानपदार्थ ठे तेनो स्वभाव जाणवानोज ठे, अने जे
झेयपदार्थ ठे ते जाणवा योग्यज ठे, आ अर्थ जेदथी ज्ञान अने जेय एवने छुदा
पद जाणवा अहीं जे जेय कारण पणे कह्यो तेज ज्ञान विकल्पे कसु, तेथी घटपटादि
जगत ठे ते जड पदार्थ दूर रहा, अने ज्ञान ठे तेज सामान्य पणे ठे तेथी निश्चेनयथी
तो ज्ञानमां जेय पामिये, पण व्यवहार दृष्टि आपता तो ताहार मत पण साचुठे ५०१
हवे बीजा एकात नय आत्मा त्रिलोकमय ठे तेनो प्रपच देखाडे ठे -

अथ इतिय नय आतमा त्रिलोक प्रमानयहु कथन -

सर्वेया इरुतीता - कोउ मिथ्यामति लोकालोक व्यापि ज्ञान मानि, समुजे त्रि
लोक पिरु आतम दरव है, याहिते सुवद ययो मोले सुप हू न वोले कहे याज
गतमें हमारोई खरव है, तासों ज्ञाता कहे जीव जगतसों निम्न पै जगतको
विकासी तोहि याहीते गरव है, जो वस्तु सो वस्तु पररूपसों निराली सदा,
निहचे प्रमान म्यादवादमें सरव है, ॥ ५०२ ॥

अर्थ - कोई नैयायिक वेजोपिक मिथ्याति ठे ते ज्ञानने लोकालोक व्यापी मा
नीने एवु समजे ठे के जीवने ते विज्ञाननो पिरु ठे अने विज्ञान ठे ते लोकालोक
व्यापी ठे तेथी आत्मदृश्य त्रण लोक प्रमाण ठे तेथी पोताने सर्व व्यापी ईश्वर
मानीने स्वद ययो मोले ठे अजिमानमां चढ्यो थको बीजाने मूर्ख मानीने कोई
नी साये सुखथी न वोले जो वोले तो एम कहे के आ जगतमां हमारीज खरव के
सर्व रचना ठे हवे तेने सादाद ज्ञानी कहे ठे के अहो नाई जीव जे ठे ते जगतथी
निम्न ठे पण तेना ज्ञानमां जगतनो विकास ठे तेथी ईश्वरपणानो गर्व चढ्योठे पण
जे वस्तु ठे तेतो पोताना स्वरूपमाज रहे ठे अने परस्वरूपथी सदा छुदी रहे ठे तेथी
जगत अने आत्माने निश्चेनयना प्रमाणथी स्यादादमां सर्वथा विवरोध पामिए ५०२

हवे त्रीजो एकांत नय ते ज्ञेयथी ज्ञाननो अनेक प्रपंच कहि देखावेठे:-

अथ त्रितीय ज्ञेयसो अनेक ज्ञान कथन:-

सर्वथा इकतीसा:- कोउ पशु ज्ञानकी अनंत विचित्राई देखे, ज्ञेयको आकार नाना रूप विस्तृत्यो है; ताहीको विचारी कहे ज्ञानकी अनेक सत्ता, गहिके एकंत पशु लोकनि सों लय्यो है; ताको भ्रम भंजवेको ज्ञानवंत कहे ज्ञान, अगम अगाध निराबाध रस नय्यो है; ज्ञायक सु नाई परजाईसों अनेक नयो, जद्यपि तयापि एकतासों नहिं टर्यो है; ॥ ५०३ ॥

अर्थ:- कोई पशु के० मूर्ख ज्ञाननी अनंत विचित्रता देखेठे. तनो हेतु कहे ठे. जगतमां ज्ञेय वस्तु अनंत ठे, तेना आकार अनंत ठे. ते ज्ञानमां परणमे ठे तेथी ज्ञानपण नानाप्रकारथी विस्तरे ठे, अने तेना नाना रूप विस्तारने विचारीने ज्ञाननी अनंत सत्ता माने ठे. एवो एकांत पशु जसने प्रतिवादी लोकथी लडे ठे. हवे स्यादादी ज्ञानवंत ते एकान्तपट्टीना भ्रम भंजवाने एम कहेठे के, अहो नाई तूं ज्ञानने ज्ञेयनो आकार परणम्यो जाणीने केम नूजे ठे? ज्ञान ठे ते अगम्य वस्तु ठे. निराबाध रसथी नय्यो ठे. ज्ञाननो ज्ञायक स्वभाव ठे, तेथी जद्यपि पर्याय शक्तिथी ज्ञान अनेकरूप थयुं ठे. तथापि ज्ञायक स्वभावथी ज्ञाननी एकताज ठे, पण ते एकताथी ज्ञान टलतुं नथी. ॥ ५०३ ॥

हवे चोथा नयमां ज्ञाननेविषे ज्ञेयनी ठायानो प्रपंच देखाने ठे:-

अथ चतुर्थ ज्ञेय ठायो यह कथन:-

सर्वथा इकतीसा:- कोउ कुथी कहे ज्ञानमांहि ज्ञेयको आकार, प्रतिनासि रह्यो हे कजंक ताहि धोइए; जब ध्यान जलसों पखारिके धवल कीजे, सब निराकार छुट्ठ ज्ञानमई होइए; तासों स्यादादी कहे ज्ञानको सुनाव यह, ज्ञेयको आकार वस्तु नाहि कहा खोइए; जैसे नाना रूप प्रतिबिंबकी फलक दीसे, जद्यपि तथापि आरसी विमल जोइए. ॥ ५०४ ॥

अर्थ:- कोई कुथी के० कृत्रिम वैशेषिक मतवालो एम कहे ठे के, जो जगत वासी जीवना ज्ञानमांज ज्ञेयनो आकार प्रतिनासे ठे, ते आकार तो निराकार ज्ञानतुं कलंक उपजेठे. तेने धोई नाखवो जोइए, तेथी निराकारतुं ध्यान लगावतुं तंतो जल थयुं, ते जलथी प्रह्लादीने ते ज्ञानने उज्ज्वल करियें तेवारें निराकार छुट्ठ ज्ञानमय थवाय ठे, हवे आंही स्यादादी तेने कहे ठे. अरे नाई ज्ञाननो एज स्वभाव ठे,

નિન્ન પદ પેપિયે, કારન કારજ દોઢ એકહીમે નિહચે પેં, તેરો મત સાચો વિવહાર
દૃષ્ટિ દેસીયે ॥ ૫૦૧ ॥

અર્થ - કોઈ મૂઢ મીમાંસક તે શિષ્ય લોકને એમ સમજાવે છે કે, જેમ પ્રથમ
જિતને સમારી હોય તોપછી તેના ઉપર ચિત્ર સારુ થાય, અને નરસી ઉપર નરસુ
ચિત્ર થાય, તેમ જ્ઞાનની વ્યવસ્થિતું કારણ મન છે, પણ જેવો ઘટપટ પ્રમુખ્ય પદાર્થ હો
ય તેવું જ તિહાજ્ઞાનરૂપ કાર્ય વિશેષ થાય છે, જો ઘટપદાર્થ જાણવા યોગ્ય
હોય તો ઘટ જ્ઞાન હોય, અને પટ પદાર્થમાં પટ જ્ઞાન હોય, તેથી જ્ઞાનનું કારણ
જેય છે, હવે તેને સ્યાદાદ જ્ઞાની એમ કહે છે કે, અહો નાઈ, જે જેવી વસ્તુ છે
તેનો સ્વનાવ પણ તેવો જ છે, જે જ્ઞાનપદાર્થ છે તેનો સ્વનાવ જાણવાનો જ છે, અને જે
જેયપદાર્થ છે તે જાણવા યોગ્ય જ છે, આ અર્થ જેદથી જ્ઞાન અને જેય એવને છુદા
પદ જાણવા અહીં જે જેય કારણ પણે કહ્યો તેજ જ્ઞાન વિકલ્પે કહ્યું, તેથી ઘટપટાદિ
જગત છે તે જઠ પદાર્થ દૂર રહ્યા, અને જ્ઞાન છે તેજ સામાન્ય પણે છે તેથી નિશ્ચે નયથી
તો જ્ઞાનમાં જેય પામિયે, પણ વ્યવહાર દૃષ્ટિ આપતા તો તાહારુ મત પણ સાચું છે ૫૦૧

હવે બીજા એકાત નય આત્મા ત્રિલોકમય છે તેનો પ્રપચ દેસાડે છે -

અથ કૃતિય નય આત્મા ત્રિલોક પ્રમાણયદુ કથન -

સવૈયા ફરતીસા - કોઝ મિથ્યામતિ લોકાલોક વ્યાપિ જ્ઞાન માનિ, સમુજે ત્રિ
લોક પિમ આતમ દરવ હૈ, યાદિતે સુઠદ નયો મોલે મુપ દૂ ન વોલે કહે યાજ
ગતમેં હમારોઈ સરવ હૈ, તાસોં જ્ઞાતા કહે જીવ જગતસોં નિન્ન પે જગતકો
વિકાસી તોહિ યાદીતે ગરવ હૈ, જો વસ્તુ સો વસ્તુ પરરૂપસોં નિરાલી સદા,
નિહચે પ્રમાણ સ્યાદવાદમેં સરવ હૈ, ॥ ૫૦૨ ॥

અર્થ - કોઈ નૈયાયિક વૈશેષિક મિથ્યાતિ છે તે જ્ઞાનને લોકાલોક વ્યાપી મા
નીને એવું સમજે છે કે જીવ છે તે વિજ્ઞાનનો પિમ છે અને વિજ્ઞાન છે તે લોકાલોક
વ્યાપી છે તેથી આત્મસ્વ્ય ત્રણ લોક પ્રમાણ છે તેથી પોતાને સર્વ વ્યાપી ફેર
માનીને સ્વઠદ થયો મોલે છે અનિમાનમાં ચઢ્યો થકો બીજાને મૂર્ખ માનીને કોઈ
ની સાથે મુલ્યથી ન વોલે જો વોલે તો એમ કહે કે આ જગતમાં હમારીજ સરવ કે
સર્વ રચના છે હવે તેને સાદાદ જ્ઞાની કહે છે કે અહો નાઈ જીવ જે છે તે જગતથી
નિન્ન છે પણ તેના જ્ઞાનમાં જગતનો વિકાસ છે તેથી ફેરપણાનો ગર્વ ચઢ્યો છે પણ
જે વસ્તુ છે તેતો પોતાના સ્વરૂપમાં જ રહે છે અને પરસ્વરૂપથી સદા છુદી રહે છે તેથી
જગત અને આત્માને નિશ્ચે નયના પ્રમાણથી સ્યાદાદમાં સર્વથા વિવરોધ પામિ ૫૦૨

हवे त्रीजो एकांत नय ते ज्ञेयथी ज्ञाननो अनेक प्रपंच कहि देखाढेठे:-

अथ त्रितीय ज्ञेयसो अनेक ज्ञान कथन:-

सर्वैया इकतीसा:- कोउ पशु ज्ञानकी अनंत विचित्राई देखे, ज्ञेयको आकार नाना रूप विसतर्यो है; ताहीको विचारी कहे ज्ञानकी अनेक सत्ता, गहिके एकंत पद लोकनिसों लय्यो है; ताको भ्रम भंजवेको ज्ञानवंत कहे ज्ञान, अगम अगाध निराबाध रस ज्यो है; ज्ञायक सु जाई परजाईसों अनेक नयो, जद्यपि तयापि एकतासों नहिं टर्यो है; ॥ ५०३ ॥

अर्थ:- कोई पशु के० मूर्ख ज्ञाननी अनंत विचित्रता देखेठे. तेनो हेतु कहे ठे. जगतमां ज्ञेय वस्तु अनंत ठे, तेना आकार अनंत ठे. ते ज्ञानमां परणमे ठे तेथी ज्ञानपण नानाप्रकारथी विस्तरे ठे, अने तेना नाना रूप विस्तारने विचारीने ज्ञाननी अनंत सत्ता माने ठे. एवो एकांत पद लईने प्रतिवादी लोकथी लडे ठे. हवे स्यादादी ज्ञानवंत ते एकान्तपद्मीना भ्रम भंजवाने एम कहेठे के, अहो जाई तुं ज्ञानने ज्ञेयनो आकार परणम्यो जाणीने केम नूले ठे? ज्ञान ठे ते अगम्य वस्तु ठे. निराबाध रसथी ज्यो ठे. ज्ञाननो ज्ञायक स्वभाव ठे, तेथी यद्यपि पर्याय शक्तिथी ज्ञान अनेकरूप थयुं ठे. तथापि ज्ञायक स्वभावथी ज्ञाननी एकताज ठे, पण ते एकताथी ज्ञान टलतुं नथी. ॥ ५०३ ॥

हवे चोया नयमां ज्ञाननेविषे ज्ञेयनी ठायानो प्रपंच देखामे ठे.-

अथ चतुर्थ ज्ञेय ठायो यह कथन:-

सर्वैया इकतीसा:- कोउ कुथी कहे ज्ञानमांहि ज्ञेयको आकार, प्रतिजासि रह्यो हे कलंक ताहि धोइए; जब ध्यान जलसों परवारिके धवल कीजे, सब निराकार शुद्ध ज्ञानमई होइए; तासों स्यादादी कहे ज्ञानको सुजाउ यह, ज्ञेयको आकार वस्तु नाहि कहा खोइए; जैसे नाना रूप प्रतिबिंबकी जलक दीसे, जद्यपि तथापि आरसी विमल जोइए. ॥ ५०४ ॥

अर्थ:- कोई कुथी के० कुबुद्धि वैज्ञानिक मतवालो एम कहे ठे के, जो जगत वासी जीवना ज्ञानमांज ज्ञेयनो आकार प्रतिजासे ठे, ते आकार तो निराकार ज्ञानतुं कलंक उपजेठे. तेने धोई नाखवो जोइए, तेथी निराकारतुं ध्यान लगाडतुं तेतो जल थयुं, ते जलथी प्रह्लादीने ते ज्ञानने उज्ज्वल करियें तेवारें निराकार शुद्ध ज्ञानमय थवाय ठे, हवे आंही स्यादादी तेने कहे ठे. अरे जाई ज्ञाननो एज स्वभाव ठे,

કે ક્રેયનો આકાર વસ્તુમાં જાતે તો આંદી આકાર ગમાવી નાલવાની છુ મતલબ છે જેમ આરસીમાં નાના રૂપ પ્રતિ વિવનો ઝજકાટ દેશાય છે તો પણ આરસી નિર્મલ જોશુ પણ તેને પ્રતિબિબનુ કજક કોઈ ન કહે ॥ ૫૦૪ ॥

હવે પાંચમો એકાંતનય તે જ્યાં લગે ક્રેય ત્યાં લગે જ્ઞાન તેનો પ્રપંચ કહી દેલાહે છે
અથ પચમ જૌલો ક્રેય તોલો જ્ઞાન યહ કથન -

સવૈયા ફકતીસા - કોઝ અઢા કહે ક્રેયાકાર જ્ઞાન પરિનામ જોજો વિદ્યમા ન તૌલો જ્ઞાન પરગટ હૈ ક્રેયકે વિનાશ હોત જ્ઞાનકો પિનાસ હોઈ, એસી વાર્ક દિરદે મિષ્યાતકો અલટ હૈ, તાસોં સમકિતવત કહે અનુજાં કહાન, પરજે પ્રગ ન જ્ઞાન નાનાકાર નટ હૈ, નિરવિકલપ અવિનસ્વર દરવ રૂપ, જ્ઞાનક્રેય વસ્તુસોં અવ્યાપક અઘટ હૈ ॥ ૫૦૫ ॥

અર્થ - કોઈ અજાણ પુરુષ એવું કહે છે કે જેવો ક્રેયનો આકાર તેવું જ્ઞાનનું પરિણામ થાય છે, તેથી ક્રેય વિદ્યમાન જ્યાં લગી હોય, ત્યાં લગી જ્ઞાન પ્રગટ રહે છે અને ક્રેયનો વિનાશ થયે જ્ઞાનનો પણ વિનાશ થાય છે, એવી વાત મિષ્યામતીના હૃદયમાં મિષ્યાની અલટ લાગી રહે છે, હવે તેનાથી સમ્યકવત સ્યાદાદી અનુનય ની કથા કહે છે અરે નાઈ, જેમ કોઈ નટ પુરુષ છે તે નાના પ્રકારના જેપ ધારી ને નાના પ્રકારના નામ ધરાવે છે, તેમ જ્ઞાનરૂપ નટ છે, તે નાના આકાર ધરીને પર્યાય પ્રમાણે બહુરૂપી થાય છે પણ જેવું નટ ઇચ્છ્ય એક છે તેવું જ્ઞાન વસ્તુ પણ નિર્વિકલ્પ એક છે, ઇચ્છ્યપણે અવિનસ્વર છે અને જ્ઞાન વસ્તુ તે ક્રેય વસ્તુથી અવ્યાપક છે, એટલે ક્રેયવસ્તુ જ્ઞાન વસ્તુમાં એક મેક ન થાય તેથી જ્ઞાન ક્રેયની એકતા અઘટતી છે ॥ ૫૦૫ ॥

હવે ષષ્ઠ એકાંતનય સર્વ ઇચ્છ્યમયી આત્માનો પ્રપંચ કહી દેલાહે છે -

અથ પટમ સર્વ દર્વમય આત્મા યહ કથન -

સવૈયા ફકતીસા - કોઝ મદ કહે ધર્મ અધર્મ આકાસ કાલ, પુદગલ જીવ સ વ મેરો રૂપ જગમેં, જાને ન મરમ નિજ માનેં આપા પરવસ્તુ બધે વિઠ કરમ ધરમ રોવે મગમેં, સમકિતી જીવ સુઠ અનુજો અચ્ચાસે તાતેં પરકો મમલ ત્યાગ કરે પગ પગમેં, અપને સુનાવમે મગન રહે આગેં જામ, ધારા વાહી પંથિક કરાવે મો પ મગમેં ॥ ૫૦૬ ॥

અર્થ - કોઈ મૂર્ખ બ્રહ્માદૈત્યાદી એવું કહે છે કે જો કોઈનાં મતમાં ધર્મ અધર્મ આકાશ કાલ જીવ પુદગલ એ ઇચ્છ્ય કહેવાય છે તે સર્વ બ્રહ્મ છે તેથી મારુ પણરૂપ સર્વ જગતમાં વિસ્તારિ રહ્યું છે બીજો પદાર્થ કોઈ નથી આંદી ગુરુ શિ

अने कहे ठे. अहो शिष्य एतो ब्रह्मादितवादी मूढ मती ठे, ते पोतानो मर्म जाण तो नथी, अने पर वस्तु ठे तेने आत्मा जाणो ठे. एवा मिथ्यात्वथी ए दृढ कर्म वां धे ठे. अने जगतमां पोतानो धर्म खोवे ठे. पोतानो स्वभाव गमावे ठे. जे सम केती जीव होय तेतो सोहं चीजना ध्यानथी शुद्ध अनुभवनो अन्यास करे, तेथी आत्मतत्व जुडंज पामे. अने पगले पगले परवस्तुनो त्याग करे, अने पोताना शुद्ध स्वभावमां आठे प्रहर मगन रहे, तेथी ज्ञान धारामां वहेनारो मोक्ष मार्गमां चालनारो कहेवाय ठे ॥ ५०६ ॥

हवे सातमो एकांत नय जे ज्ञेय क्षेत्र प्रमाण ज्ञान तेनो प्रपंच कहि देखाडेठे

अथ सप्तम ज्ञेय क्षेत्र प्रमाण ज्ञान यह कथनः—

सवैया इकतीसा.— कोव सव कहे जेतो ज्ञेयरूप परवान, तेतो ज्ञान ता तें कहुं अधिक न आर है; तिहुं काल पर ठेत्र व्यापी परनयो माने, आपा न पि ठाने ऐसी मिथ्या दृग दौर है; जैन मती कहे जीव सत्ता परवान ज्ञान, ज्ञेयसों अ व्यापक जगत सिर मोर है; ज्ञानकी प्रजामें प्रतिविवित विविध ज्ञेय, जदपि तथा पि श्रिति न्यारी न्यारी ठौर है ॥ ५०७ ॥

अर्थः— कोई मूर्ख एम कहे ठे के जेटलुं ज्ञेय वस्तुनो आकाररूपनुं प्रमाण ठे एटले ज्ञेयनो जेटलुं एक नाहानुं मोहोदुं प्रमाण ठे. तेटलुं ज्ञाननुं प्रमाण ठे. ते थी कोई वधारे बीजो प्रमाण नथी एम ज्ञानने त्रणे कालमां परहेत्र व्यापी अ ने पर वस्तुथी परिणम्यो, एटले ज्ञेयथी एक मेक थयो ज्ञानने माने ठे. पण ज्ञानने आत्मारूप जाणो नहीं; एवी मिथ्या दृष्टिनी दौर ठे. हवे तेने जैनमती स्यादादी कहे ठे. अहो नाई, जेटलां आकाश क्षेत्रमां जीव सत्ता ठे तेटलाज प्रमाण ज्ञान ठे. अने ज्ञान ठे ते घट पटादिक ज्ञेय पदार्थथी अव्यापक ठे एज जगतना मस्तके मुगट समान ठे. जो पण ए ज्ञाननी प्रजामां नाना प्रकारना जे य पदार्थ प्रतिविवित थई रह्याठे, तोपण ज्ञाननी स्थिति लूटीज ठे. अने ज्ञेयनी स्थिति पण जुटीज ठे. अने ज्ञाननुंठेकाणुं आत्मा ठे ते पण जुदोज ठे, अने ज्ञयना पृथिवी प्रमुख जे ठेकाणा ठे ते पण जुदाज ठे ॥ ५०७ ॥

हवे आठमो नय नास्तिकवादी एम कहे ठे के वस्तु नथी एज एकांत नय ठे. तेनो प्रपंच कही देखाडे ठेः— अथ अष्टम नास्तिकवादी वस्तु नाही यह कथनः—

सवैया इकतीसा.— कोव शून्यवादी कहे ज्ञेयके विनाश होत, ज्ञानको विनाश होइ कहो केसे जीजियें; तातें जीवितव्यताकी थिरता निमित्त थव, ज्ञयाकार परि

કે ક્ષેયનો આકાર વસ્તુમાં જાતે તો આંદી આકાર ગમાવી નાશવાની છું મતજીવ
જેમ આરસીમાં નાના રૂપ પ્રતિ ચિવનો ઝડકાટ દેખાય છે તો પણ આરસી
નેર્મલ જોડે પણ તેને પ્રતિચિવનુ કજક કોઈ ન કહે. ॥ ૫૦૪ ॥

હવે પાંચમો એકાંતનય તે જ્યાં લગે ક્ષેય ત્યાં લગે જ્ઞાન તેનો પ્રપંચ કહી દેખાડેને
અથ પચમ જોલો ક્ષેય તોલો જ્ઞાન યહ કથન -

સવૈયા ઈક્તીતા - કોઝ અજ્ઞ કહે ક્ષેયાકાર જ્ઞાન પરિનામ જોજોં વિચમા
ન તોજોં જ્ઞાન પરગટ હૈ, ક્ષેયકે વિનાશ હોત જ્ઞાનકો વિનાસ હોઝ, એસી વાર્ક
હેરદે મિષ્યાતકી અજટ હૈ, તાસોં સમકિતવત કહે અનુજોં કહાન, પરજે પ્રજા
ન જ્ઞાન નાનાકાર નટ હૈ, નિરવિકલપ અવિનસ્વર દરવ રૂપ, જ્ઞાનક્ષેય વસ્તુસોં
અવ્યાપક અઘટ હૈ ॥ ૫૦૫ ॥

અર્થ - કોઈ અજાણ પુરુષ એવું કહેઝે કે જેવો ક્ષેયનો આકાર તેવું જ્ઞાનનું
પરિણામ થાયઝે, તેથી ક્ષેય વિચમાન જ્યાં લગી હોય, ત્યાં લગી જ્ઞાન પ્રગટ રહેઝે
અને ક્ષેયનો વિનાશ થયે જ્ઞાનનો પણ વિનાશ થાયઝે, એવી વાત મિષ્યામતીના હ
દયમાં મિષ્યાની અજટ લાગી રહેઝે, હવે તેનાથી સમ્યકવત સ્યાદાદી અનુજવ
ની કથા કહેઝે અરે જાઈ, જેમ કોઈ નટ પુરુષ છે તે નાના પ્રકારના જેપ ધારી
ને નાના પ્રકારના નામ ધરાવેઝે, તેમ જ્ઞાનરૂપ નટ છે, તે નાના આકાર ધરીને પર્યાય
પ્રમાણે બહુરૂપી થાયઝે પણ જેવું નટ દ્રવ્ય એક છે તેવું જ્ઞાન વસ્તુ પણ નિર્વિકલ્પ
એક છે, દ્રવ્યપણે અવિનસ્વર છે અને જ્ઞાન વસ્તુ તે ક્ષેય વસ્તુથી અવ્યાપક છે, એટલે
ક્ષેયવસ્તુ જ્ઞાન વસ્તુમાં એક મેક ન થાય તેથી જ્ઞાન ક્ષેયની એકતા અઘટતી છે ॥ ૫૦૫ ॥

હવે ષષ્ઠ એકાંતનય સર્વ દ્રવ્યમયી આત્માનો પ્રપંચ કહી દેખાડે ઝે -

અથ ષષ્ઠમ સર્વ દર્વમય આત્મા યહ કથન -

સવૈયા ઈક્તીતા - કોઝ મદ કહે ધર્મ અધર્મ આકાસ કાલ, પુદગલ જીવ સ
વ મેરો રૂપ જગમેં, જાને ન મરમ નિજ માનેં આપા પરવસ્તુ વધે વિદ કરમ ધરમ
સ્વોવે મગમેં, સમકિતી જીવ સુઠ અનુજો અન્યાસે તારેં પરકો મમત્વ લ્યાગે કરે
પગ પગમે, અપને સુનાવમે મગન રહે આઠોં જામ, ધારા વાહી પંથિક કરાવે મો
પ મગમેં ॥ ૫૦૬ ॥

અર્થ - કોઈ મૂર્ખ બ્રહ્માદેતવાંદી એવું કહે ઝે કે જો કોઈનાં મતમાં ધર્મ અથ
ર્મ આકાશ કાલ જીવ પુદગલ એ ષ દ્રવ્ય કહેવાય છે તે સર્વ બ્રહ્મ-ઝે તેથી મા
રુ પણરૂપ સર્વ જગતમાં વિસ્તરિ રહુ છે બીજો પદાર્થ કોઈ નથી આંદી ગુરુ શિ

ત્રણે કાલમાં આત્મા અચેતન થય. એવું માહારો મત છે. હવે પંક્તિ સ્યાદાવી કહે છે અહો નાઈ જ્ઞાન વસ્તુ સદ્જ સ્વભાવે અલખિત છે, અને ક્રેયનો આકાર ધરે તે તોપણ ક્રેયથી વિરક્ત છે જેમ આરસીમાં આકાર જાતે તોપણ તે આકારરૂપ આરસી ન થાય, જો ચેતના લક્ષણનોપણ નાશ માનીએ તો જીવની સત્તાનો પણ નાશ થાય, ત્યારે જીવ વસ્તુ પણ અસત્ થાય, તેથી જીવ તત્ત્વ જે છે તે જ્ઞાન ચેતનાના પ્રમાણથીજ માનીએ ॥ ૧૨ ॥

હવે બારમો એકાત નવ અસપ્રમાણ જીવ સત્તાનો પ્રપચ કહી વતાવે છે -

અથ દ્વદશમ અસ પ્રમાણ સત્તા યદ્ કથન -

સંવેયા શ્કતીતા - કોઠ મહા મૂરપ કહત એક પિમ્માહિ, જહાજોં અચિત્ત અગ લહ્લહે હે, જોગરૂપ જોગ રૂપ નાના કાર ક્રેય રૂપ, જેતે જેદ કરમ કે તેતે જીવ કહે હે, મતિમાન કહે એક પિમ્માહિ એક જીવ, તાહીકે અનત જાવ અસ ફેલિ રહે હે, પુગલસોં નિજ્ઞ કર્મ જોગસોં અલિજ્ઞ સદા, વપજે વિન સે થિરતા સુજાવ ગહે હે ॥ ૧૩ ॥

અર્થ - કોઈ બૌધમતી મહા મૂર્ખ એમ કહે છે કે, એક શરીરમાં જ્યાં લગી અચિત્ત અગ લહ્લહે, યોગપરિણામથી યોગરૂપ જોગપરિણામથી જોગરૂપ એમ ક્રેયનાં નાનાપ્રકાર રૂપ જેટલાં કર્મ કે ક્રિયાના જેદ થાય છે તેટલાં જીવ સંખ્યા કહે છે, એટલે જીવ સત્તા અસપ્રમાણ થઈ, હવે પુદ્ગલ સ્યાદાવી એમ કહે છે કે, અહો નાઈ એક પિમ્મા એક જીવ છે અને તે જીવના જ્ઞાન પરિણામે કરીને અનત જાવ જાતનરૂપ અસ ફેલી રહ્યા છે પણ જીવ છે તે પુદ્ગલથી નિજ્ઞ છે, અને કર્મયોગથી અનિજ્ઞ કે નિરાકુલ છે, તેમાં જાવ અસ અનત વપજે છે અને અનત વિણસે છે પણ જીવતો સ્થિરતારૂપજ ગ્રહી રહ્યો છે ॥ ૧૩ ॥

હવે તેરમો એકાતનવ લ્ષણજગુર જીવનો પ્રપચ કહી દેખાવે છે -

અથ ત્રયોદશમ ઊનજગુર જીવ યદ્ કથન -

સંવેયા શ્કતીતા - કોઠ એક ઊનવાદી કહે એક પિમ્માહિ, એક જીવ વપજત એક વિનસતુ હે; જાહી સમૈ અતર નવીન ઇતપતિ હુડ તાહી સમૈ પ્રથમ પુરાતન વસતુ હે; સરવગ વાદી કહે જેસે જલવસ્તુ એક, સોડ જલવિવિધ તરગનિ લસતુ હે તેસે એક આતમ દરવ ગુનપરજેસોં અનેક નયો પેં એક રૂપ વસતુ હે ॥ ૧૪ ॥

અર્થ - કોઈ એક લ્ષણવાદી બૌધ એમ કહે છે કે એક પિમ્મા એક જીવ વપજે

ठे. एक जीव विणसे ठे. जे समे पिंममां नवा जीवनी उत्पत्ति न थाय ते समे पे हजो पुराणो जीव ठे ते वसे ठे, पठी ते विणसेठे. एम शृंखला बंध उपजे विणसे ठे, तेने सर्वांगवादी जैनमती एम कहेठे के अहो नाई, जेम तलाव प्रमुख ज लाभयमां जल वस्तु एक ठे तेज जल विविध तरंगे करी लसित के० निन्न निन्न देखाय ठे, तेम एक आत्मा इच्च ठे ते गुण पर्यायथी अनेक रूप थयो ठे तोपण इच्चार्थिक नये एक रूपेंज देखीए ठे. ॥ १४ ॥

हवे चउदमो एकांतनय ज्ञायक अज्ञायकनो प्रपंच कह्य वतावे ठे:-

अथ चतुर्दशम अज्ञायक ज्ञायक नय यह कथन:-

सवैया इकतीता:- कोउ बाल बुद्धि कहे ज्ञायक सकति जोलों, तोलों ज्ञान अशुद्ध जगत मध्य जानिये; ज्ञायक सकति काल पाई मिटि जाई जब, तब अ विरोध बोध विमल वखानिये; परम प्रवीन कहे ऐसी तो न बनें वाही, जैसे विनुं परगास सरजन मानिये; तेसैं विनुं ज्ञायक सकति न कहावे ज्ञान, यह तो न पठ परतक परवानिये. ॥ १५ ॥

अर्थ:- जैनी बालकना जेवी तुष्ठ बुद्धि ठे. एवो कोई शुन्य वादी तथागत कहेठे के, ज्यां लगे ज्ञानमां ज्ञायक शक्ति ठे, त्यां लगे जगतमां ज्ञान अशुद्ध कहे वायठे, तेनो एज परमार्थी ठे, के जे ज्ञायकपणुं ठे ते विकल्परूप ठे. अने विकल्प थी ज्ञान अशुद्ध थाय ठे, तेथी निर्विकल्प ज्ञान शुद्ध ठे. ज्यारे जवितव्यताने व शयी पोतानो समय प्रस्ताव पामीने ज्ञायक शक्ति ठे ते मटी जाय, ल्यारेज विकल्पना विरोधथी रहित एवुं बोध के० ज्ञान ते विमल के० शुद्ध वखाणीए. हवे एने परम प्रवीण स्यादादी कहेठे:- अरे नाई जे तुं ज्ञायक एकतामां विकल्प मानीनें शंका पामेठे, अने ज्ञायक पणुं अशुद्ध मानेठे, ए वात बने नही. जेम प्रकाशविना सूर्य मान्यो न जाय, अने प्रकाशथीज सूर्य मान्यो जाय, तेम ज्ञायक शक्तिविना ज्ञानपण कहेवाय नही, जो तमे अनुमानप्रमाणथी तमारो पद साधन करता नथी, तो प्रत्यक्ष प्रमाणथी पण तमारो पद प्रमाण कीथो न जाय, तेथी तमारो पद ठे ते पदनास ठे. ॥ १५ ॥

हवे जेणे चउद एकांत नय हटावी दीधा एवो जे स्यादाद तेनी सुतिकरेठे:-

अथ स्यादवाद प्रशंसा कथन:-

दोहरा:- इह विधि आत्म ज्ञान हित, स्यादवाद परवान, जाके वचन विचारसों, मूरख होइ सुजान ॥ १६ ॥ स्यादवाद आत्म सदा, ता कारन बल

वान, शिव साधक बाधा रहित, अथे अखंनित आन ॥१७॥ स्यादवाद अधिकार यह, कह्यो अजप विसतार, अमृत चंद मुनिवर कहे, साधक साधि डुवार ॥१८॥

अर्थ— आधी रीते आत्माना ज्ञाननो हितकारी स्यादाद मत ठे, तेज प्रमाण जाणवो जे स्यादादनी वचन युक्तिमां पूर्वे मूर्ख होय ते सुजाण थाय ॥१९॥ जे स्यादाद स्वरूप ठे तेज आत्माना दशा ठे ते कारणथी स्यादाद ठे ते महा बलवान ठे मोक्षुं साधक ठे, अने कोई युक्तिथी नांगे नही, तेथी ते बाधा रहित ठे अक्षय ठे, अने सर्व नयमा फेलि रह्यो ठे तेथी अखंनित एनी आण ठे ॥१७॥ श्री आचार्य एम कहे ठे के, आ कर्क स्यादादनो अधिकार अत्पविस्तारथी कह्यो हवे श्री अमृतचंद आचार्य बारमो साध्य साधक द्वार कहे ठे ॥१८॥

इति श्री नाटक समयसारना इग्यारमां स्यादाद नामा द्वारनो अधिकार बाजाबोध सहित समाप्त ॥ ॥ ॥ ॥

हवे साध्य वस्तु अने साधक वस्तु स्वरूप देखाडे ठे -

अथ श्री साध्य साधक स्वरूप कथन-

सवैया इकतीसा - जोई जीव वस्तु अस्ति प्रमेय अगुरु लघु, अजोगी अमूर्तिक पर वेशवत हे, उत्पत्तिरूप नाशरूप अविचल रूप, रतनत्रयादि गुण जेदसो अनत हे, सोई जीव दरब प्रवान सदा एकरूप, ऐसो शुद्ध निहचे सुजाठ विरतंत हे, स्यादवाद मांही साधि पद अधिकार कह्यो, अब आगे कहियेकों साधक सिधात हे ॥१९॥

दोहरा - साधि शुद्ध केवल दशा, अथवा सिद्ध महत, साधक अविरत आ विमुक्त, गीन मोह परजत ॥२०॥

अर्थ - जे कोई जीव वस्तु ठे ते इव्यथी अस्तिपणे प्रमेयपणे अगुरु लघु पणे अजोगीपणे अमूर्तिक पणे, प्रवेशवत पणे, प्रवर्तें ठे, तेमां जे नास्तिपणु नही ते अस्तिपणु जाणवु, अने प्रमाण ग्रहण करवा योग्य ठे, तेथी प्रमेयपणुं ठे अप्रवर्गलीक पणाथी अगुरु लघुपणुं ठे, इत्यादि धर्म ठे उत्पत्तिरूप पर्यायथी विनाश रूप पर्यायथी अविचलरूपथी ज्ञान दर्शन चारित्र रत्नत्रय कहिए. इत्यादि क गुणोना जेदथी अनत पणु जीवो वचें ठे तेज जीवइव्य एकरूपज सदा प्रमाण ठे ते एकरूपने अस्तित्व प्रमेयत्वादिक धर्म करी आगल कह्यो तेज शुद्ध निभयनयथी एनो एवो स्वभाव वृत्तांत ठे तेज साध्य पद कहु एटले साधवाला एक वस्तु ते स्यादाद अधिकारमां कहु हवे आगल एने साधवानु सिद्धांत साधकजे

॥ १० ॥ सुद्ध केवलीनी द्धाने साथ्य वस्तु कहिए. अथवा महंत सिद्धपणुं ते साथ्य वस्तु ठे. अने चोथा अघित गुणगणाधी मांझीने वारमां झीण मोह गुणगणा पर्यंत नव गुणगणाना धणी जे बुध के० पंथित ठे. ते सर्वेने साथ्य कहिए. १० हवे अघित्यादि साधकनी व्यवस्था कहेने. — अथ साधक व्यवस्था कथन —

सर्वथा इकतीमाः — जाको अथो अपूरव अनेवर्ति करनको, जयो लाज नई गुरु वचनकी बोद्धनी; जाके अनेतानुबंध क्रोध मान माया लोभ, अनादि मिथ्यात मिश्र समकित मोहनी, सातों परकिति खपी किया उपसमी जाके, जगी उरमांही समकित कला मोहनी; सोइ मोह साधक कहायो ताके सरवंग, प्रगटी गतिगुन थानक आरोहनी. ॥ ११ ॥ मोरठाः — जाको सुगति समीप, नई नव स्थिति घट गई; ताकी मनसा सीप, सुगुरु मेघ मुक्ता वचन. ॥ १२ ॥

अर्थः — जे जीवने अथो के० यथाप्रवर्ति करणनो अने अपूर्व करणनो तथा अनिवृत्त करणनो लाज थयो, एटले ए सम्यक्त प्राप्तिना त्रण करण ठे तेनो लाज थयो, अने जेने गुरु वचननी बोद्धनी थई एटले गुरु उपदेशनो लाज थयो, तेथी अनेतानुबंधी क्रोध मान माया अने लोभ, तथा अनादिकालनी मिथ्यात मोहनी, मिश्रमोहनी अने सम्यक्त मोहनी, ए सात प्रकृति जेनी क्षय थई, अथवा उपसमी अथवा सातेमा कंड खपी कंड उपसमी, एवी जेना ह्येयांमां सुहामणी समकितनी कला जागी. तेज जीव मोहनो साधनारो कहेवाय. तेना सर्व अंगमां एटले बाह्य अन्तर अंगमां गुणस्थानक आरोहणी के० चढवानी शक्ति प्रगटी ॥ ११ ॥ जेने नवस्थितिना परिपाकथी मुक्ति समीप थई, अने संसारनी स्थित घटी गई, ते पुरुषनी मनसा शीप समान थई, त्यां सदगुरु ते मेघ समान थयो, ते सदगुरुना वचन तेनी मनसारूप सीपमां अमौलिक मोती जेवा थया थकां रुचे ठे ॥ १२ ॥

हवे सदगुरुने मेघनी उपमा कहिने स्तवे ठेः — अथ गुरु प्रशंसाः —

बोहरा — ज्यों वरपे वरपा समे, मेघ अखंभित धार, त्यों सदगुरु बानी खिरें, जगत जीव हितकार ॥ १३ ॥

अर्थः — जेम वरसाद कालमां मेघ अखंभित धारायें वरसे. तेमज सदगुरु होय ते जगतवासी जीवने हित कारक अमृत वाणी खेरे ठे ॥ १३ ॥

हवे सदगुरुना उपदेश आक्षेपणी धर्म कथा कहे ठेः — अथ उपदेश कथन —

सबैया तेईसाः — चेतनजी तुमजागि बिलोकहुं लाग रहे कहाँ मायाकि ताई, आय कहाँहुं कहाँ तुम जाउगे माया रहेगि जहाकि तहांई; माया तुझारि

न जाति न पाति न वसकि वेली न असकि जाई, दासि किए बिनु जातनि मारत,
 एसि अनीति न कीजे गुसाई ॥ २४ ॥ दोहरा - माया ठाया एक हे, घटे वटे
 तिनमाहि, इन्हकी सगति जे लगे, तिनहि कहुं सुख नाहि ॥ २५ ॥ सवैया तेईसा -
 लोगनिसो कबु नातों न तेरों न तोसों कबू इह लोगकों नांतो, ए तों रहेरमि
 स्वारथके रस, तू परमारथके रस मातो, ए तनसों तनमे तनसे जड, चेतन वू त
 नसो नित हातो, होहि सुखी अपनो वल तोरिकें राग गिराग विरोधका तातो
 ॥ २६ ॥ सोरठा - जे डुरबुद्धीजीव, ते उतंग पदवी चहे, जे समरसी सदीव,
 तिन्हको कबू न चाहिए ॥ २७ ॥ सवैया इकतीसा - हासीमे विपाद वसे विद्यामें
 विपाद वसे, कायामे मरन गुरुवर्त्तनमे हीनता, सुचिमे गिलान वसे प्रापतिमें हानि
 वसे, जैमें हारि सुदर दशामे ठवि ठीनता, रोग वसे जोगमें सयोगमे वियोग वसे, गु
 नमे गरज वसे सेवामाहि दीनता, और जगरीति जेती गर्जित असाता सेती, साताकी
 सहेजी है अकेली उदासीनता ॥ २८ ॥ दोहरा - जिहि उतंग चडि फिरि पतन,
 नहि उतंग बहिकृप, जिहि सुख अतर नयवसे, सो सुख है डुखरूप ॥ २९ ॥
 जो गिलसे सुष सपदा, गये ताहि डुख होइ, जो धरती बहु त्रिणवती, जरे अगनि
 सो सोई ॥ ३० ॥ इति गुरुवपदेस समाप्त दोहरा - सबदमाहि सतगुरु कहै,
 प्रगटरूप जिन धर्म, सुनत विचक्षण सबहे भूढन जानै मर्म ॥ ३१ ॥
 अर्थ - अहो जीव चेतन, तमे मोह निझा तजीने जागो, अने सत्य स्वरूप वे
 खीने मायारूप सपदाने छु वलगी रह्याओ, पृथिवी प्रमुख अटार चारादीक जे ठे
 तेमा तमे क्याथी आव्या ठो? अने कही दशामा जाशो? अने जेनी सा
 ये तमे राखी रह्याओ, तेतो मायाजाल सपदा ज्यानी त्या रहेजो ए मायाजाल तमा
 री जातो नथी, तथा पाती नथी अने माया तमारा वसनी वेली नथी, अने तमा
 रा अश के० एक देशनी पण काई नथी, तेथी तमारे अने मायाने सबध तो को
 ई पण नथी अने तमे पोतानी करीने जाणोठो तेथी एकहेवत साची करो ठो, के
 दासी कयां चगर जात मारो ठो, तेथी उतपात यात्रो माटे हे महत पुरुषो एबी
 अनीति न करवी ॥ ३४ ॥ माया अने ठाया एक सरखीज ठे कृणमा वधे ठे अने
 कृणमा घटे ठे तेथी ए मायानी सगते जे लागी रहेजे तेने क्यारे पण सुख
 पातु नथी ॥ ३५ ॥ आ जे पुत्र कजत्रादिक तु पोताना जाणो ठे तेतो पारका
 लोका जेवा ठे, ए लोकोनी साये तारो काई नातो नथी अने ए लोकोने पण ता
 हारी साये कोई प्रकारनो नातो नथी ए जे पुत्रकजत्रादि लोको ठे तेतो पोता

ની આગળનાં ગ્નથી તાદ્રગી નાથે ગ્મી રહ્યો છે. અને અરે ચતન તુ તો પોતાનાં ચ
 તનારૂપ પરમારથના ગ્મમાં ગચી રહ્યો હું. વજી એ જે લોકો છે તે તારા તનથી
 તનમય થઈ રહ્યા છે. એટલે તાદ્રાગ શરીરથી મોદીત છે. અને એ શરીર તો જન્મ છે
 અને તુ તો ચેતન છે. તેથી તે જટથી તાદ્રારી મદા નિવ્રતા છે. માટે ગગ અને હેપ
 રૂપ મોદ કર્મનો નાંતો તોમી પોતાનું વજ ફોગ્યીને સુખી થા ॥ ૨૬ ॥ જે જીવ
 ગગ હેપથી હુટ્ટ વુદ્ધિ થઈ રહ્યો છે. તેતો ડંડાદિકની ંચી પદવી ાહે છે, અને
 જે જીવ નદાર્ડ સમગ્મી જાયમાં રહે છે. તેને કોઈ ંચ પદવીની ાહના થાતી ન
 થી. ॥ ૨૭ ॥ ઢાંસીને મારી માની એ છે પણ તેમાં વિષવાદ વસે છે, વિદ્યાને સારી
 જાણી એ ઢી એ પણ તેમાં વિવાદ જગડો વસે છે, કાયાને સારી જાણી એ ઢી એ પણ તે
 માં મરણદોષ છે, ગુરુતાર્ડ કે બવદાર્ડને સારી જાણી એ ઢી એ, પણ તેમાં કોઈકવારે ઢી એ
 તા છે, પચિત્રાર્ડ સારી જાણી એ ઢી એ, પણ એને આદિ કે બંધંતે હુગઢા ંપજે છે, પ્રાપ્તિ
 સારી જાણી એ ઢી એ પણ તેની માયે ઢાણી જાગી રહી છે, જીતવું નહું છે પણ
 તેની સાથે ઢાગું લાગું છે, જ્ઞાનીની સુંદર દશા નજી છે પણ અંતે કાંતી ઢી એ
 થઈ જાય છે, જોગું સુખ સારું છે, પણ તેમાં રોગની ંત્પત્તિ છે, ંટ સંયોગ નજો છે
 પણ તેની માયે વિયોગ પણ તૈયાર થઈ રહે છે. પ્રીતી નજી છે પણ તેની સાથે અપ્રી
 તિ પણ ંપજે છે, આંદાર્યાદિક ગુણમાં ગર્વ અહંકાર વસે છે, રાજ સેવા સારી છે, પણ
 તેમાં ઢીન પણ વસે છે. અને વીજી જેટલી જગતવાસી જીવોની રીત સારી જાણી
 એ છે, તેતો સર્વ અંતર ગર્જિત અગાતા સહિત છે. તેથી એકલી ંદાસીનતાજ શા
 તાની સાહેજી છે. માટે સમરસ જાવજ થે એ ॥ ૨૮ ॥ જે ંચે ંકાણે ચઢી
 ને પઠી નીચે પઢવું થાય, તે ંતંગ ંકાણું ન કહેવાય. પણ તે ંકાણું કુવા જેવું
 કહેવાય, તેમ જે સુખના અંદર હુ સ્વ વસે છે તે સુખ પણ હુ. સ્વરૂપ કહેવાય છે ॥ ૨૯ ॥
 કેમકે સુખ સંપદા વિલસે છે પણ પઠી તેના નાશથી હુ. સ્વ થાય છે. જેમ તૃણોવાલી ધ
 રતી અગ્નિથી વજી જાય છે. પણ તૃણવિનાની ધરતી કોઈ રીતે વજતી નથી, એ દૃષ્ટાં
 તે જાણી જોવું ॥ ૩૦ ॥ એરીતે ગુરુ ંપદેશ સુચનીકામાત્ર સંપૂર્ણ થયું, સદગુરુ જે છે
 તે જિનધર્મને પ્રગટ રૂપ શબ્દમાં જ કહે છે. એટલે વચનમાં વચાણે છે. તે જિનધર્મને
 સાંજલી વિચરૂણ પુરુષ હોય તે સર્વદે છે, અને મૂર્ખ હોય તે તેનો મર્મ જાણે નહીં ૩૧
 હવે કોઈકને ંપદેશની રુચિ છે, અને કોઈકને નથી તેવું સ્વરૂપ કહે છે:—

અથ ંપદેશ રુચિ અરુચિ કથન —

સવૈયા તેજસા.— જેસે કાઢૂ નગરકે વાસી છે પુરુષ જૂલે, તામેં એક નર સુદ એ

क छट्ट दण्डों, सोन किने पुके समीप परे कृवटमें, काहू थोर पयिकको पुने प
 थ पुको, सोना कहे नृपारा नगर दे तुमारे दिग, माग्य दिग्वावे मनुजवे नाजगु
 को, मन पर छुट पयिकाने येन माने छुट, दिग्दे प्रवान तेने उपदेश गुनको ॥३३॥
 मयया छकीना.— जेमे राहु जगजमे पावमको समो पाई अपने सुताई मडा
 मेय अग्रपुत्रे; श्यामल कषाय कट्ट नीवन मगुर पार, तेमो रम वाटे जडा जेमा
 दयपुत्रे; तेमो ज्ञानवन नर ज्ञानको अग्रान करे, रमको उमाडो हेन काहू परप
 तु छे, यरे पुनि सुनि कोन गह कोन गह मोई, काहूको विपाद होई कोन हरपु
 दि ॥ ३३ ॥ दोहरा.— गुरु उपदेश कदा करे, डगरावि ससार, बने सदा जाके
 मदर, जीव पंच परकार ॥ ३४ ॥

अर्थ.—जेम कोई नगरना रासीवे पुरुष नगरमाथी निकजीने दिशा चुजी गया,
 ते ये पुरुषमो गर तां छुट के० दियाना सरज स्वभावनो दतो, थने एक दियानो
 छुट दतो, पगी ते घने पुरुष नगरनी समीपज फरवा लाग्या पगी कोई बीना
 गाढमार्गने नगरनो माग्य पुनवा लाग्या, छारे ते कहेवा लागो जे तमारु गाम
 ता तमारी समीप छे, कम फही ते घेनेने मारग देखादे, थने रुडी रीते पुर के० नग
 रने खोज करी समजावे, पग वतावे तेमो जे सरज दियानो छे, तेतो साबु माने,
 पण पट्ट दियानो छे ते माने नही, तेम गुरुनो उपदेश छे तेपण पुरुषना हेया प्र
 भाणे छे ॥ ३३ ॥ जेम कोई अरण्यामा बरसाद पोतानो समय पामीने स्वभावयी
 मला मेय पर्ये छे प्यारे आवाजी प्रमुख खाटा रसवाला तथा बावल प्रमुख कता
 एग रायाजा, थने निवटा प्रमुख रुडवा रसवाजा, जाल प्रमुख नीव रसवाला,
 जेरी मध प्रमुख मधुर रसवाजा, थने दोण प्रमुख द्वार रस वाजा जाडोमा तेउ
 ना गुण प्रमाणे रस पृदि थाय छे, तेम ज्ञानी आचार्य प्रमुख पोताना बचन
 वर्गणा यय योगे गिरे के० प्रकाशे छे ॥ ते ज्ञाननुं बखाण करता पोतानो अत्रुन
 व रामो राम परे रसा छे, पण ते बखते कोई योग्य अयोग्य श्रोतानी परिहा
 करता नयी, पगी ते भोता पुस्तोमा ते ज्ञाननी पजि सांजजीने कोई तेनी वा
 णीने गदे छे, कोई सुई रसे छे, निद्रा करे छे, कोई मिथ्यादृष्टिने विपादपण थाय छे,
 थने कोई शम्भर दृष्टि छे ते रस पण पामे छे ॥ ३३ ॥ माटे गुरुनो उपदेश छ
 करे या सतारी लोक डगराथ्य छे, समजावया कठण छे, जे ससारना बदरमा
 ॥ ३४ ॥ प्रसारनी श्रद्धावाजा जीयो छे, ते सदा बसीज रखा छे ॥ ३४ ॥

હવે પાંચ પ્રકારના જીવના નામ કહે છે:— અથ પાંચ પ્રકાર યથા:—

દોહરા:—મૂંઘા પ્રજુ ચૂંઘા ચતુર, સૂંઘા રોચક સુદ, ઝંઘા ડરવુઢી વિકલ, ધૂંઘા ધોર અબુઢ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ:—એક તો મૂંઘા તેતો પ્રજુ સ્વામી છે, બીજા ચૂંઘા કે ૦ ચતુર છે, ત્રીજા સૂંઘા કે ૦ રુચિવંત છે, ચોથો ઝંઘા કે ૦ ડરવુઢિ છે, અને વિકલ છે પાંચમા ધૂંઘા કે ૦ ધોર કુબુઢિ છે ॥ ૩૫ ॥

હવે મૂંઘાનું લક્ષણ કહે છે:— અથ મૂંઘા યથા:—

દોહરા:— જાકી પરમ દશાવિપે, કરમ કલંક ન હોઈ; મૂંઘા અગમ અગાધ પદ, વચન અગોચર સોઈ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:— જેની ઉત્કૃષ્ટ દશા વર્ણવેલી છે, જેમાં કોઈ કર્મરૂપ કલંક દેશાય નહીં, એવો જે અગમ તથા અગાધ પદ છે એટલે સિદ્ધ પદ છે જે વચનનો વિષય થઈ શકે નહીં તેને મૂંઘા કહિયે. ॥ ૩૬ ॥

હવે ચૂંઘાનું લક્ષણ કહે છે:— અથ ચૂંઘા યથા:—

દોહરા:—જે ઉદાસ બૈ જગતસોં, ગદે પરમ રસ પેમ; સો ચૂંઘા ગુરુકે વચન, ચૂંપે વાલક જેમ. ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:— જે જીવ જગતથી ઉદાસી થઈ રહે છે, અને જે પરમ દશામાં રહી તેના પ્રેમ સવાદને ગ્રહે છે. એટલે ઉત્કૃષ્ટ દશા જાવે છે, તેતો ગુરુના વચનને વાલકની પરે ચૂંપે છે. અને પુષ્ટિ પાવે છે, તે ચૂંઘા કહેવાય છે. ॥ ૩૭ ॥

હવે સૂંઘાનું લક્ષણ કહે છે:— અથ સૂંઘા યથા:—

દોહરા:— જો સુ વચન રુચિસોં સુને, દિણે હાટતા નાંદિ; પરમારથ સમુજે નહીં, સો સૂંઘા જગમાંદિ. ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:—જે રુચિયે કરી આગમના અંગ જે સુ વચન તેને સાંનલે છે; જેના હૃદયમાં હાટતા નથી, પણ સૂક્ષ્મ સત્ત્વને સમજે નહીં તેને, જગતમાં સૂંઘા ગુરુપ કહીયે. ॥ ૩૮ ॥

હવે ઝંઘાનું લક્ષણ કહે છે:— અથ ઝંઘા યથા:—

દોહરા:— જાકો વિકલ ૪ લગે ગમ અંગ અનિષ્ટ; સો ઝંઘા વિદેઈ વિકલ, હાટ રિષ્ટ પાવિષ્ટ. ॥

અર્થ:—જેને ૪, અને આગમ અંગ અનિષ્ટ લાગે, તેતો વિકલ ૪ લગે ગમ અંગ અનિષ્ટ; સો ઝંઘા વિદેઈ વિકલ, હાટ રિષ્ટ પાવિષ્ટ. ॥

हवे इव्य क्षेत्र काल नावे करीने आत्मानु अखमितपणुं कहे ठे -

अथ इव्य क्षेत्र काल नाव कथन -

सवैया इकतीसा - जेसे एक पाको आवफल ताके चारि अस्त, रसजाली गुठजी ठीजक जव मानिये, यों तो न वनें पे एसे वने जेसे दहेफल रुपरस गध फास अपम प्रवानिये, तेसे एक जीवको दरव पेत्र कालनाय, अस्त नेद करि निन्न निन्न न वपानि ये, दर्व रूप पेतरूप कालरूप नावरूप, चारों रूप अजख अखम सत्ता मानिये॥६१॥

अर्थ - शिष्य कहेते हे स्वामी इव्य क्षेत्र काल नावरूप वस्तुना चार अशत मे कही ठो, त्या एवु दृष्टात आपवु के, एक आवफल ठे तेना रस, जाली एट से रेसो गोठली अने ठाल ए चार अस्त ठे, तेमज वस्तुना इव्य क्षेत्र काल नाव ए अश होय के न होय, हवे गुरु कहे ठे हे शिष्य आही तु अशके० खम समज्यो ते थी ए दृष्टात दीगु तेतो वने नही पण आही अखमपणामा चार अस्त नावया तेनु दृष्टात ए ठे के तेज आवफल ठे तेमा रूप, रस, गय ने स्पर्श ए चारे अखमपणे प्रमाण करिए ए चार रस ठे, तेम एक जीवनु इव्य क्षेत्र काल नावरूप अस्त नेद करीने रस जाली गोठलीने ठाल ए खम खम वखाणीये नही आही जे सा ध्यरूप आत्म सत्ता ठे ते इव्यथी अखमितपणे, आत्मा इव्यरूप ठे अने क्षेत्रथी अखमपणे असख्यात प्रवेशाअवगाहपणे ठे, कालथी अखम त्रिकाल वर्तिठे ना यथी अखम ज्ञायक नावपणे ठे, एम जीवना चार अश अखमपणे मानीये॥६१॥

हवे साध्यपदमा ज्ञान क्षेत्रनु विज्ञेप पणु अने अविज्ञेप पणु कहेते -

अथ ज्ञान क्षेत्र विज्ञेप कथन -

सवैया इकतीसा - कोउ ज्ञान वान कहे ज्ञान तो हमारो रूप, क्षेत्र पटदर्व सो हमारो रूप नाही हे, एक न प्रवान एसे दूजी अत्र कहीं जेसे, सरस्वती अक्षर अरथ एक गंही हे, तेसे ज्ञाता मेरो नाम ज्ञान चेतना विराम, क्षेत्ररूप सकति अनंत मुक्त पाही है, ताकारण वचनके नेद नेद कहीं कोउ, ज्ञाता ज्ञान क्षेत्रको विज्ञास सत्ता माही हे ॥ ६२ ॥ चोपार्ड - स्वपर प्रकाशक सकति हमारी, ताथें वचन नेद ब्रम नागी, क्षेत्र दमा विविश परगामी, निज रूपा पररूपा नासी. ॥ ॥ ६३ ॥ दोहर - निजरूपा आत्म सक्ति, पररूपा परवस्त, जिनि तसि लीनो पेच यह तिनि तिर जियो समस्त ॥ ६४ ॥

अर्थ - कोई ज्ञानवत प्राणी पोताना अनुनय प्रमाणथी एम कहेते के जे ज्ञान ठे तेतो अमारु रूप ठे अने जे पट इव्य क्षेत्र तेतो अमारु रूप नथी तेथी

ज्ञान अने ज्ञेय विशेष पणामां ठे. गुरु कहे ठे, एतो एकज नय प्रमाण ठे. ह
बीजा नयथी जेम अविशेष पणुं थाय ठे. तेम कहुं तुं. जेम सरस्वती के० वि
रारूप अर्थ ठे. तेम अक्षर के० विद्यारूप अर्थ एकठो रहे, तेम ज्ञाता ते तो मा
रारुं नाम यथुं. अने जे ज्ञान ठे तेतो चेतनानो विराम के० प्रकार ठे. अने जे
ज्ञान ज्ञेय पणे परिणम्यो ठे. ते तो ज्ञेयरूप शक्ति ठे एवी अनंत शक्ति माहारीज
से ठे. ते कारणथी वचन चेद करीने ज्ञान अने ज्ञेयनो चेद कोई जेने कहो प
बीजो नय देखवाथी ज्ञाननो ने ज्ञेयनो विलास आत्म सत्तामांज ठे. तेथी अवि
रूप पणुं ठे. ॥ ६२ ॥ जेथी हमारी शक्ति एवी ठे जे पोतानो प्रकाश करे अने
रनो पण प्रकाश करे तेथी स्व पर प्रकासक ठे, तेथी ज्ञान अने ज्ञेय ए वचन जे
जे चेद ठे, तेज नारी भ्रम उपजावेठे: पण वस्तु एक ठे. ज्ञेय के० जे जाणवा यो
य तेतो दशा वे प्रकारे करीने कही एक तो निजरूपा बीजी पर रूपा कही ठे ॥ ६३ ॥
मांही जे निजरूप ज्ञेय दशा कहीए ते तो स्वरूप प्रकाशक आत्म शक्ति ठे, अने जे बी
जी पर रूप ज्ञेय दशा ते परवस्तु ठे जेणे एवातनो पेच जाणुं तेणे तो समस्त जाणुं ॥ ६४ ॥
हवे एज पेच स्यादादमां जोडए ते स्यादादरूप वस्तुनुं वर्णन करेठे:-

अथ स्यादाद रूप वस्तु वर्णनः

सवैया इकतीसा--- करम अवस्थामें अशुद्धसो विलोकियत, करम कलंकसो र
हत शुद्ध अंग हे, उजेने प्रवान समकाल सुदासुद्धरूप, एसो परजाइ धारी जीव
जाना रंग हे, एकही समेमें त्रिधारूप पें तथापि याकी, अखंफित चेतना सकति स
वंग हे, यह स्यादाद याको चेद स्यादादी जानें, मूरप न माने जाको हियो दृ
जंग हे. ॥ ६५ ॥ निहचे दरव द्रिष्टि दीजें तव एकरूप, गुन परनति चेद नाय
बहुत हे, असंप प्रदेश संयुगत सत्ता परवान, ज्ञानकी प्रनासो लोकालोकमा
चुत हे, परजे तरगनिके अंग विनजंगुर हे, चेतना सकति सो अखंफित अचुत हे,
गोहे जीव जगति विनायक जगत सार, जाकी मांज महिमा अपार अद्वयुत हे,
॥ ६६ ॥ विज्ञाव सकति परिनतिसो विकल दीगे, सुद्ध चेतना त्रिचार्त्तें सज्ज न
हे; करम संयोग सो कहावे गतिको निवासी निहचे मरूप सदा मुक्त मर्दन हे
नायक सुजाउ धरे लोकालोक परगासी सत्ता परया न मत्ता परगाम वंत हे; गोहे जी
जानत जहां न कौतुको महान जाके कीर्ति कहान अनादि अनंत हे. ॥ ६७ ॥
अर्थ:- कार्यण शरीर सहित आत्मानो कर्म अवस्थामा दृष्टि दर्शण नो आ
माने अशुद्ध देखीए ठीए. अने कर्म कलंक रहित केवज आत्मामाज दृष्टि द

હવે તો જો શુદ્ધ શ્રગ છે અને એ વેચનય મમકાજેજ પ્રમાણ કરીએ તો શુદ્ધ
 રૂપ કયુ જાય. એમા પર્યાયની ધારાયેં કરીને જીવના વિચિત્ર પ્રકાર છે. શુદ્ધ શ્રગ
 ૬ અને શુદ્ધ શુદ્ધ એ ત્રણરૂપ આત્માના એકજ સમે પામીએ, યદ્યપિ એ છે તથા
 પિ ત્રણેરૂપમાં આત્માની શ્રવ્યમિત ચેતના શક્તિ સર્વ શ્રગમા જરિ રહિ છે, તેન
 મ્યાઘાટ કહીએ, તેનો જેદ જે મ્યાઘાટી હોય, તેજ જાણે પણ જેનુ હૃદય દમ્ભ
 કે. સમ્યક દૃષ્ટિ રહિત છે તે મૂર્ખ એનો જેદ ન જાણે ॥ ૬૫ ॥ નિશ્ચયનયથી
 ઇચ્છા ઉપર દૃષ્ટી આપિયે તો આત્મ ઇચ્છા એકરૂપ છે અને એ આત્મ ઇચ્છાના ગુણ
 પરિણતિરૂપ જેદ જાણથી જોડયે તો આત્મા બહુરૂપે છે અને આત્માની સત્તા શ્ર
 સગ્યાત આકાશ પ્રદેશ સયુક્ત છે, અને તે સત્તાને પ્રમાણ આત્મા કહ્યો જાય
 અને જ્ઞાનની પ્રજા વિચારીએતો જોકાજોક પ્રમાણ ક્ષેત્રથી સયુક્ત આત્મા કહ્યો
 જાય, તથા ક્ષણક્ષણમા પર્યાય રૂપ તરંગના શ્રગ વિચારીએતો જીર ક્ષણગુરજ
 કહેવાય છે, અને તેને ચેતના શક્તિથી વિચારીએ તો સદા સર્વદા શ્રવ્યમજ કહેવા
 ય, અને શ્રવ્યુત કહેવાય છે તેજ જીર જગતનો વિનાયક કે. ધણી અને જગત
 માં મારનૂત પદાર્થ છે જેની મોજ અને મહિમા અપાર છે અને શ્રવ્યુત છે ॥ ૬૬ ॥
 અને પ્રીતુ પણ મ્યાદવાદ કહેતે - સગદેવાદિક વિનાય શક્તિથી પરિણમ્યો દેવીએ
 તા આત્મા વિચાર દેવાય છે, અને તેનો શુદ્ધ ચેતનાજ વિચારીએતો મહજ સત્તરૂપ
 હોય છે, અને સત્તોગ મહિત આત્મા વિચારીયે તો ચારે ગતિનો વાસી અને ચારા
 સી લાગ્ય વાનીનો વાસી કહેવાય છે, અને નિશ્ચયનયથી એનુ સ્વરૂપ જો વિચારી
 તો સદા સર્વદા મુનિરૂપ મહત છે, અને જો એ જ્ઞાપક સ્વનાય ધારી વિચારી
 તો ગોરાનાથ પ્રમાણ શ્રમેય કહેવાય, અને જોએ આત્માની પ્રકાશવત સત્તા વિ
 શામ્યે તા પોતાની સત્તા પ્રમાણ આત્મા હોય, તે જીર યત્ન સાધ્ય છે જે જહાન
 કે. જગતને જાણે, જે મહાટા શંતુકી પુરુષ છે, જેની કીર્તિ અને કથા અનાદિ
 અનત જ્ઞાન ગંગી પાવતી આવે છે ॥ ૬૭ ॥

હવે સાધ્યરૂપ રંગ દનાનુ વર્ણન કરે છે - અથ કેરજ દશા વર્નન -

મરણા રસનીયા - પંચ પરમા જ્ઞાનાવરનકો નાસ કરિ, પ્રગટી પ્રવિદ્ જગ
 મંદિ જગમતી છે, જ્ઞાપક પ્રનામે નાના દેયરી અમ્યા ધરિ, અનેક નર્સેં એકતા
 મેં સમગી છે, માટી જાતિ રહેગી અનત જ્ઞાન પગત, અનત શક્તિ ફોગિ અનત
 સો ગંગી છે, નરદહ દેવનમે કેરમે સરુપ મુઠ, એમી જ્ઞાન જ્યોતિકી નિ
 શા સમગિ જગી છે ॥ ૬૮ ॥

અર્થ - મતિ જ્ઞાનાવરણ પ્રમુખ પાંચ પ્રકારના જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો નાશ કરીને પ્રસિદ્ધ કેળવણી પ્રત્યક્ષરૂપે પ્રગટી એવી જે જ્ઞાન જ્યોતિની સિખા જગતમાં જગમગી રહી છે. તે જ્ઞાન જ્યોતિની સિખા પોતાના જ્ઞાયકપણારૂપ પ્રજામાં નાના પ્રકારના જોયની અવસ્થા ધરીને અનેક રૂપ થઈ છે, તેપણ જ્ઞાયક પણાની જે એકતા છે તેના રસથી મલી રહી છે. તેજ રીતે અનંત કાલ પર્યંત રહેશે. અને અનંત વીર્ય ફોરવીને અનંત પદથી લાગી રહેશે. જેવારે મનુષ્યના દેહરૂપ દેવલમાં શુદ્ધ કેવલ જ્ઞાન સ્વરૂપે એવી જ્ઞાન જ્યોતિની સિખા જેવી સમાધિ છે, તે જાગૃત થઈ એટલે સર્વ વિપમતા નાવ મટિ ગયો ॥ ૬૭ ॥

હવે અમૃતચંદ આચાર્ય છે તે ચંદમાં છે. અને તેની કલારૂપિ ત્રણ ધારા છે, તેનું જુદા જુદા અર્થથી વર્ણન કરે છે:—અથ અમૃત ચંદ કલાકે ત્રણ અર્થ કથન—

સવૈયા ડકતીલા - અહર અરથમેં મગન રહે સદા કાલ, મહા સુખ દેવા જે સી સેવા કામ ગવિકી; અમલ અવાધિત અલપ શુન ગાવના હૈ, પાવના પરમ શુદ્ધ જાવના હૈ જવિકી, મિથ્યાત તિમર અપહાર વર્ધમાન ધારા, જેસી ઝંજે જામ લોં કિરન ઢીપે રવિકી, એસી હૈ અમૃત ચંદકલા ત્રિધારૂપ ધરે, અનુજો દશા ગરંથ ટીકા બુદ્ધિ કવિકી ॥ ૬૮ ॥ ઢોહરા.— નામ સાધિ સાધક કહ્યો, ઘર ઘડ શમ ઠીક, સમય સારનાટક સકલ, પૂરન જયો સટીક ॥ ૭૦ ॥

અર્થ.— અમૃતચંદની અનુનવ દશારૂપ કલા છે તેતો અહર અર્થમાં કેળવણી પદાર્થમાં સદાકાલ મગન રહે છે, અને જેવી કામધેનુની સેવા સુખદાયક થાય તેવી સુખદાયક છે; અને અમૃત ચંદની યંચ ટીકારૂપ કલા છે તેજ પાઠલા વર્ણને કરી શુકલ છે, અને અમૃતચંદ કવિની બુદ્ધિ છે, તેતો અહર અર્થ કેળવણી તેમાં મગન રહે છે, આગલ વીજું વર્ણન પૂર્વલી રીતે જેમ અમૃત ચંદની અનુનવ દશાની કલા અને યંચની ટીકાની કજા અને કવિકજા એ ત્રણ કજા અમલ છે, અવાધિત છે, અલપ પુરુષના શુણનો ગાયન કરતીજ રહે છે તેથી પાવન છે, નવ્ય ત્વ પણાની પરમ શુદ્ધ જાવના છે, અને એ ત્રણેકલા, મિથ્યાત્વરૂપ અંધકારની અપહરણ કરનાર છે, અને ચઢતે પરિણામે છે, જેમ ચઢતા વે પોહોર લગી સૂર્યના કિરણ ચઢતા ચઢતા ઢીપે છે, તેમ એ કજાપણ વધતી વધતી ઢીપે છે, એવી અમૃતચંદ આચાર્યની કલા છે તે ત્રણ પ્રકારનું રૂપ ધારણ કરે છે, એક તો અનુનવ દશા વીજી યંચની ટીકા કરી તે અને ત્રીજી કાવ્ય વંચ કરતાં કવિકજા કીચી ॥ ૬૯ ॥

साथ साथीक नामे वारमो द्वार ठीक कह्यो, अमृतचंद आचार्यनुं करेलुं कलस
रूप समयसार नाटक ग्रंथ टीका समेत संपूर्ण थपु ॥ ७० ॥

इति श्री नाटक समयसारनो साथ सायकनामा वारमु द्वार बाजाबोयरुप
संपूर्ण थयो अथाग्रंथ ७००० मान ठे

हरे ग्रंथनी अते अमृतचंद आचार्य कवि आलोचनाकरेठे - अथ कविआलोचन -
दोहरा - अथ कविजन पूरव दशा, कहै आपसो आप, सहज हरप मनमे
धर्म, हरि न पठाताप ॥७१॥ सयैया इकतिसा - जो मे थाप ठानि दीनो पररूप
गरी लीनो, कीनो न रसेरो तहा जहा मेरो थज है, जोगनिको जोगी रहि करमको
कतो नयो, हिरे दमारे राग दोष मोह मल है, ऐसी रिपरीति चाल नई जो थ
तीन राज, सो तो मेरी क्रियाकी ममताताको फल है, ज्ञान दृष्टि नासी नयो क्रिया
सो उदासी रह, मिथ्या मोह निशामे सुपनको सो ठज है ॥७२॥ दोहरा - अमृत
चंदमुनिराज दत्त, पुरन नयो गरथ, समयसार नाटक प्रगट, पचमगतिकोपथ ७३

अर्थ - हरे कनसनो करनार कविठे ते पोतानेज पोतानी पूर्वदशा कहेठे
पोताना मर्म जाण्वाथी सहज हर्ष उपज्यो ठे ते आलोचनामां वारे ठे, पण प
मागो करतो नयी ॥७१॥ अतीत काजे जे महारु आत्मनुं स्वभाव हतो ते म
नांनि दीगो, अने पर जे कर्मादिक पररूप हतो ते मे लई लीगो, अने ज्यो समा
रिपि मागो निगम हतो, त्यां मे वाम न कीगो पाच इडियोना रिपय जोग
नो नागी अर्धे कर्मनो कर्ना थया, अमाग हेयामा राग द्वेषरूप महा मोह मा
हतो ली वज्रटी चाने चायो तेनो अतीत काजमां यात गीती एवु जे कार्य
पण तेनो मागी क्रियामा ममता रागी तेनु फज थपु हरे तो ज्ञान दृष्टि नासी
तेची क्रियाथी उदासी थयो, अने जे अतीत काजमां अस्थ्या अर्ध तना मोह
मिथ्यात निशामा स्वपना जेरो घेन थयो ॥७२॥ अमृतचंद आचार्यना करेलो ग्रंथ
संपूर्ण थया, आ समयसार नाटक जे ग्रंथ ठे ते प्रगट पणो पचम गतिके ७ मुकिना
पथ ठे ॥७३॥ इति श्री समयसार नाटक ग्रंथ अमृतचंद आचार्यरत्न संपूर्णम् ॥

हरे बणागमीदाग स्नेहे - दोहरा - जागी जगति प्रनारता, कीनो ग्रंथ
निराहि, चिन प्रतिमा चिन माग्यी, नमे बणागमी ताहि ॥ ७४ ॥

अर्थ - चेनी जकिना प्रनारे करीने गहनार्थ ग्रंथहत्तो ते निराहरीगो ली
आ कनना चिन प्रतिमा ठे त श्रीचिनेग्र मग्नी ठे तेने बणागमीदाग नमरे

हवे जेवा श्री जिनेश्वर देव महात्म्यवंत ठे, तेवी जिन प्रतिमा पण महात्म वत ठे ते कहेवे:- अथ जिन प्रतिमा महात्म्य कथन:-

सर्वैया इकतीसा:- जाके मुख दरससों नगतके नैननिकां थिरताकी वानी चढी चंचलता विनसी; मुझा देखे केवलीकी मुझा याद आवे जहां, जाके आगें इंडकी विनूति दिसे तिनसी; जाको जस जंपत प्रकास जगे हिरवेमें, सोई मुझ म ती होइ हुती जो मजिनसी; कहत बनारसी सु महिमा प्रगट जाकी, सोहे जिनकी सबी हे विद्यमान जिनसी ॥ ७५ ॥

अर्थ:- श्री जिन प्रतिमाना मुख दर्शन थवाथी जे तेना नक्तजन ठे तेना न चनने कंस आगल सम्यक् दशा के० संवर दिशा पामेली होय तेनी स्थिरतानी वाणी वधे, अने जे नावपदार्थमा चंचलता होय तेनो नाश थाय. अने पद्मासन स्थित मुझा आकार ज्यां देखे, त्यां केवलीनी मुझा याद आवे ठे. ते केवलीनी मुझा एम सं नारवामां आवे ठे के, जेनी आगल इंडनी संपदा ठे ते त्रण समान देखावठे, एटले चौसठ इंड महिमा करेठे, अने ते दशा सांजलवामां आवे तेवारे त्यां जे के वलीना जग कहेवायठे, तेना गुणनो प्रकाश हयामां जागेठे, अने त्यां जे पहेली मति सम्यक् दशामां मेली जेवी हती ते मुझ थई, तेथी वणारसीदास कहेवे के जिन प्रतिमानी एवी प्रगट महिमा ठे के ते विद्यमानजिनेश्वर समानज मानवी ॥ ७५ ॥

हवे जिन प्रतिमानो नक्तिवत ठे तेतुं वर्णन करेठे.-अथ प्रतिमा माने ताको वर्णन

सर्वैया इकतीसा:-जाके उर अंतर सुदृष्टिकी लहरि लसी, विनसी मिथ्यात मो ह निडाकी समारपी, सैली जिन सासनकी फैली जाके घट जयो, गरवको त्यागी पट दरवकां पारपी, आगमके अक्षर परे ह जाके श्रवणमें, हिरदे चंमारमें समा नी वानी आरपी; कहत बनारसी अलप नवस्थिति जाकी, सोइ जिन प्रतिमा प्रवाने जिन सारपी ॥ ७६ ॥

अर्थ:- जेना हीयामां सम्यक् दर्शननी जेहेर विराजमान थई रही ठे. अने मिथ्यात मोहनीय रूप निडांनी मुठां ते विनास पामी ठे, तथा जेना घटमांथी जिन सासननी सैली के० तत्व समजवामां अने तत्व समजणमां अहं बुद्धिरूप अजि माननो त्याग थयोठे, अने जे ठ ए इव्यने परखनारो ठे. जेना श्रवणमां आग मना अक्षर पडे ठे. एटले सिद्धांत सांजले ठे, वली रूपेरियं आपे आर्पित रूपि संबंधी वाणी ते जिनवाणी कहिये, ते जेना हृदयरूप चंमारमां समाणी ठे.

एटले जरी ठे, वणारसी दास कहे ठे के जेनी नवस्थिति अत्प आवी रही ठे, तेज पुण्य जिन प्रतिमाने जिन सरिपी प्रमाण करेठे ॥ ७६ ॥

हवे वणारसी दास पोतानी कथनी कहेठे - अथ वणारसी कथन -
चोपाई - जिन प्रतिमा जन दोष निकदे, सीस नमाइ बनारसिवदे, फिरि म नमाहि विचारे ऐसा, नाटक ग्रथ परम पद जैसा ॥ ७७ ॥ परम तत्व परचेइ समाही, गुन धानककी रचना नाही, यामें गुनधानक रस आवे, तो गरथ अति शोना पारे ॥ ७८ ॥ दोहरा - यह विचारि सद्धेपसो, गुनधानक रस योज, वरनन करे बनारसी, कारन सिव पथ खोज ॥ ७९ ॥

अर्थ - जिन प्रतिमा ठे तेज मनुष्यना राग द्वेष मिथ्यातनुं निकदन करनार ठे, तेथी वणारसीदास मस्तक नमावीने तेने वदे ठे पठो बनारसीदास मनमां एम विचारे ठे के, आ नाटक ग्रथमां जेबु परमपद ठे तेबु आही कहेठे ॥ ७७ ॥

आ ग्रथमां उपादेयरूप परम तत्व, आत्म तत्वनो परिचय ठे पण गुणस्या नकनी रचना आ ग्रथमां नथी हरे जो आ ग्रंथमा गुणस्थानकनो रस आवे तो आ ग्रंथ सारी शोना पारे ॥ ७८ ॥ ए प्रमाणे विचारिने सद्धेप मात्र गुण स्थानकना रसनी योजनो वणारसी दास वर्णन करे ठे ते वर्णन शिवपथनुं कारण ठे अने शिष्यपथनी खोजना ठे ॥ ७९ ॥

हरे गुणस्थानरनु सरूप ठे तेबु कहेठे - अथ गुनधानक सरूप कथन -
दोहरा - नियत एक विनहारसो, जीर चतुर्दश जेद, रंग जोग बहु विरि भयो, ज्यु पट सदन सुपेद ॥ ८० ॥

अर्थ - निधे जीर एकरूप ठे अने व्यग्रहारनयथी जीर चांद जेद ठे आ हीं दृष्टींत अर्थठे, जेम वस्त्र सहज रंगमां सफेद ठे पण रंगना जोगथी विधि प्र प्रकाशना रंगनो चाप तेम गुणस्थानरथी जीरनो तेरो जेद ठे ॥ ८० ॥

हरे चांद गुण स्थानना नाम कहेठे - अथ चतुर्दश गुनधानक कथन -
सर्वथा इक्षतीना - प्रथम मिथ्यात दृजो सासादन तीजा मिश्र, चतुर्थो अक्षत पंचमो प्रतर्च है, ठो परमन सातमो अष्टममतनाम, आठमो अष्टम कान सुख मच है, नौमो अनिर्गुणनाय दशमो मूर्तमनोन, एकादशमो सु दशमंत माह वच है, द्वादशमो गीत मोक्ष तेग्या मजागी जिन, चांदहो अजोगी जाही विनि अक पच है ॥ ८१ ॥ दादग - ग्रने सत्र गुन यानर, नाम चतुर्दश मात्र, अत्र वर्णो मिथ्यातके, जेद पंच परस्पर ॥ ८२ ॥

અર્થ:- પ્રથમ મિથ્યાત, વીજો સાસાદન, ત્રીજો મિશ્ર, ચોથો અવિરત, પાંચમો રંચ માત્ર વ્રત ઇટલે દેશવ્રતી, ઠળો પ્રમત્ત, સાતમો અપ્રમત્ત, એવા નામ છે. આઠમો અપૂર્વકરણ અથવા નિવૃત્તિ વાદર, એ વે નામ છે તે આંદી સુખનો સંચ કેળ મિત્રાપ છે, નવમો અનિવૃત્તિ વાદર, દશમો સૂક્ષ્મ લોચ, અગ્યારમો ઉપસાંત મોહ, આંદી મોહની વંચના છે ઇટલે મોહથી ટુટવું છે. વારમો હીણ મોહ કહીએ, તેરમો સયોગી જિન, તે કેવલો ઘયો, ચાંદમો અજોગી જિન, જેની સ્થિતિ અ ૬ વ ક્ષ લ એ ન્હસ પાંચ અક્ષર જેટલી છે. ॥૫૧॥ એમ સર્વ ચરુદે ગુણ સ્થાન ના નામનુ સત્યાર્થ વર્ણન કીધું તે શોષે છે. હવે અનુક્રમે પહેલા મિથ્યાત ગુણાણાના પાંચ પ્રકારથી પાંચ જેદ છે તે કહું. ॥ ૫૨ ॥

હવે પાંચ મિથ્યાત્વના નામ કહેઁ:- અથ પાંચ મિથ્યાતકે નામ કથન.-

સર્વેયા ઇકતીતા:- પ્રથમ એકંત નામ મિથ્યાત અનિગ્રહીક, દૂજો વિપરિત અનિનિવેસિક ગોત હૈ; ત્રીજો વિનય મિથ્યાત અનાનિગ્રહ નામ જાકો, ચોથો સંતે જહાં ચિત્ત જોરકોસો પોત હે; પંચમો અજ્ઞાન અનાજોગિક ગહ્નરૂપ, જાકે ઉદે ચેતન અચેતનસો હોત હૈ; એ પાંચો મિથ્યાત ત્રમાવે જીવકો જગતમે, ઇન્હકે વિનાસ સમકિતકો ઉદોત હૈ. ॥ ૫૩ ॥

અર્થ:- પાંચ મિથ્યાત્વમાં પહેલો એકાંત પદ્ધતિ ગ્રાહી અનિગ્રહિક નામે મિથ્યાત છે. વીજો મિથ્યાત પહેલા મિથ્યાતથી વિપરિત છે. તેનું અનિનિવેસિક એવું ગોત કેળ નામ છે, ત્રીજો વિનય મિથ્યાત સર્વનો પૂજનાર છે જેનું નામ અનાનિગ્રહિક છે, ચોથો સંસયિક મિથ્યાત જ્યાં ચિત્ત છે તે ત્રમણ કરતું રહે નમરાના વચાની માફક, પાંચમો અજ્ઞાન મિથ્યાત, એ અનાજોગિક પણાથી અજાણપણે એકેડિયા દિકમાં ગહ્નરૂપી છે. નિહાની ઠાકતું સ્વરૂપી છે. જેના ઉદયથી ચેતન છે તે અચેતન થઈ રહ્યું છે. જેના નામ લીધા તે એજ પાંચે મિથ્યાત જીવને જગતમાં જમાવે છે. એ પાંચે મિથ્યાત્વનું વિનાશ થયેથી સમકેતનો ઉદ્યોત થાય છે ॥ ૫૩ ॥

હવે એકાંતવાદી અનિગ્રહીક મિથ્યાતનું લક્ષણ કહેઁ:- અથ એકાંત યથા:-

મોહરા:- જો ઇકંત નય પદ્ધ ગદિ, ઠકે કરાવે વદ્ધ; સો ઇકંત વાદી પુરુષ, મૃપાવંત પરતદ્ધ. ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:- સાતે નયમા હર કોઈ એક નયનો પદ્ધ ગ્રહીને પોતાના જાણપણામાં ઠકી જાય છે, અને વદ્ધ કેળ તત્ત્વવેત્તા કહેવાય, તે એકાંત મતનો સ્થાપક મીમાંસક નૈયાયક પ્રમુખ પુરુષ છે તે પ્રત્યક્ષપણે અનિગ્રહીક મિથ્યાતી છે ॥ ૫૪ ॥

હવે જાણપણામાં તો કાંઈક અનેકાંતપણુ છે. પણ હવેયકી વિપરીત કહેતે માટે તેનું લક્ષણ કહેતે - અથ વિપરીત યથા -

દોહરા - અથ ઝકતિ પય ઝઘપે, થાપે કુમત સુકીય, સુજસ હેત ગુરુતા ગ્રહે, સો વિપરીતી જીય ॥ ૮૫ ॥

અર્થ - ગ્રંથમાં જે કહ્યો એવો માર્ગ તેને યથાપીને નન્દ્યાદિક પોતાની કુમતિ થાપે પોતાની પ્રસિદ્ધિ થવાને માટે ગુરુતા કે ધ્યાચાર્યપણો ગ્રહેતે, તે જીવ અનેકાંતતાથી વિપરીત થયો તેને આજિનિયેસિક મિથ્યામતી કહીએ ॥ ૮૫ ॥

હવે જેનો વિનય મિથ્યાત છે એવા અનનિગ્રહિક મિથ્યાતીનું લક્ષણ કહેતે
અથ વિનય મિથ્યાત યથા -

દોહરા - દેવ કુદેવ સુ ગુરુ કુ ગુરુ, ગિને સમાન જુ કોડ, નમેં નગતિસોં સવ નિકો, વિનય મિથ્યાતી સોડ ॥ ૮૬ ॥

અર્થ - સુ દેવને અને કુદેવને સુ ગુરુને અને કુ ગુરુને જે કોડ સમાનજ ગણે છે, અને તામણી તાપસનીપરે પરિણામ પ્રવર્જ્યા લેડને નક્તિયી સર્વેને નમેતે, પણ ગુણદોષની સ્વર ન હોય તે વિનય મિથ્યાત્વ કહિયે ॥ ૮૬ ॥

હવે જેના જાણપણામાં સદેહ છે, તે સશય મિથ્યાતી કહિયે તેનું લક્ષણ કહેતે
અથ સસય યથા -

દોહરા - જો નાના વિકલપ ગહે, રહે હિંદ હેરાન, ચિર વહે તત્વ ન સદહે, સો જિય સસયવાન ॥ ૮૭ ॥

અર્થ - જે અપાર નય જાલ દેખિને જીવમાં સશય રાખે, નાનાપ્રકારના ચિત્ત વિકલ્પ ગ્રહે અને હેરાન થઈ રહેતે સ્થિરતા રાખીને તત્વને સર્વેં નહીં તેજ જીવ સશયવત મિથ્યાતી કહીયે ॥ ૮૭ ॥

હવે પાંચમા અજ્ઞાન મિથ્યાતીનું લક્ષણ કહેતે - અથ અજ્ઞાન યથા -

દોહરા - જાકો તન હુય વહલતોં, સુરતિ હોતિ નહિ રચ, ગહલ રુપ વરતે સદા, સો અજ્ઞાન તિરયંચ ॥ ૮૮ ॥ પચ જેદ મિથ્યાતકે, કહે જિનાગમ જોડ, સાદિ અનાદિ સરુપ થવ, કહોં અવસ્થા દોડ ॥ ૮૯ ॥

અર્થ - શરીરમાં હુ સ્થના વહેજથી જેને હેય ડપાવેયની, રચમાત્ર સુરતા રેતી નથી, સુરતિ રુપે જે સદા વર્તે છે તે એકદિયાદિક તિરયંચ અજ્ઞાન મિથ્યાતી કહિયે ॥ ૮૮ ॥ શ્રી જિનેશ્વરના આગમ સિદ્ધાંત જોડેને મિથ્યાતના પાચ જેદ કહેતે - જે

नी आदि पामीए तेतो आदि मिथ्यात्व कहीए, अने जेनी आदि न पामीए तेतो अनादि मिथ्यात्व कहिये, एवी एवी मिथ्यात्वनी अवस्थानुं स्वरूप हवे कहेते ॥ ८५ ॥

प्रथम सादि मिथ्यात्वनुं लक्षण कहेते:- अथ सादि यथा:-

दोहरा:- जो मिथ्या दल उपसमे, ग्रंथ जेद बुद्धि होइ,

फिरि आवे मिथ्यातमें, सादि मिथ्याती सोइ ॥ ८६ ॥

अर्थ:- जे मिथ्यात मोहनीयना दलने उपसमावीने मिथ्यात्व ग्रंथी जेदीने ज्ञाता समकेती थईने पाठा मिथ्यातमां आवे ते सादि मिथ्यात्व कहीए एना मिथ्यातमां हवे आदि थई तेथी सादि मिथ्याती कहिये ॥ ८६ ॥

हवे बीजो अनादि मिथ्यातनुं लक्षण कहेते:- अथ अनादि यथा कथन:-

दोहरा:- जिनि गरंथि जेदी नही, ममता मगन सदीव; सो अनादि मिथ्या मती, विकल बहिर्मुख जीव. ॥ ८७ ॥

अर्थ:- जे जीवे मिथ्यात्व ग्रंथी जेदी नथी अने सदासर्वदा काल लगण ममता मांज मगन रहे, ते जीव अनादि मिथ्याती कहीए, अने जे बहिर्मुख रहे जेने परमात्मा इत्यनी दृष्टि नथी, ते बहिर्मुख जीव कहीए. ॥ ८७ ॥ इति श्री वणार सीदास कृत नाटक समयसारनेविषे प्रथम गुणस्थानकनो अधिकार संपूर्ण यथो.

दोहरा:- कह्यो प्रथम गुण थान यह, मिथ्या मत अजिधान; अलप रूप अ व वरनहुं, सासादन गुन थान. ॥ ८८ ॥ सर्वथा इकतीता - जैसे कोउ बुद्धित पुरुष खाइ खीर खांम, बोन करे पीठे के लगार स्वाद पावे हे; तैसे चटि चोये पां चएके ठवे गुनथान काहु उपसमीको कपाइ उडे आवे हे; ताहि समे तहां गि रें परधान दशा त्यागी, मिथ्यात अवस्थाकां अधोमुख रह आवे हे; बीच एक स मे वा ठ आवली प्रमान रहे, सोइ सासादन गुनथानक कहावे हे. ॥ ८९ ॥

अर्थ:- जेनुं मिथ्यात एवुं नाम ठे, ते पेहेलुं गुणस्थानक सूचना मात्र कहुं, हवे संक्षेप मात्र नासादन गुन स्थाननुं स्वरूप कहुं. ॥ ८९ ॥

अर्थ:- जेम कोइ कृधावंत पुरुष ठे ते खीरखांम खाय पठी तेने वमन करेते ते वमननी पठी पण खीरखांमना जोजननो लगारेक स्वाद पामेते. तेम कोइ जीव उपशम सम्यक पामीने चोये अविरत गुनस्थाने ग्यो ठे. अथवा उपशम न म्यक पामताज सरखो समान पाचमां गुणवाणे अथवा ठवे गुणवाणे चदयो त्यां समकेतनी उज्वजाता न थई, अने अन्तानुंबंधी उपशमि कथाय इतां ते उदय यथो, ते समयमां ते त्रणे गुण वाणायकी ते उपशम सम्यग्ज्ञानी प्रयान

दशा जे श्रेष्ठ दशा तेने त्यागीने फरी मिथ्यात दशाने उधे मुखे उलटो रहेते, एटले मिथ्यात्व पामतामा अने सम्यक्त वृद्धतामा वचे एक समयकाल प्रमाणे अथवा उत्कृष्ट व व्यावजिका प्रमाणे जे सम्यक्त अश रहेते तेनेज सास्वादन गुन स्थानक कहिए ॥ ९३ ॥ इति द्वितीय गुन स्थानक समाप्त

दोहरा - सासादन गुन थान यह, जयो समापत बीय, मिश्र नाम गुन था न अत्र, वरनन करो त्रितीय ॥ ९४ ॥ सवेया इकतीसा - उपसमी समकि ती केतो सादि मिथ्यामती, डूहूनिको मिश्रित मिथ्यात थाइ गहे हे, अनतानु वयो चोरुरीको उधे नांही जामे, मिथ्यात समे प्रकृति मिथ्यात न रहेहे, जहां सद्वदन सत्यासत्यरूप समकाल, ज्ञान जाव मिथ्या जाव मिश्र धारा वहे हे, जाकी थिति अंतर सुदूरत वा एक समे, एसो मिश्र गुन थान आचारज कहे हे

अर्थ - आ बीजो सास्वादन नामे गुणस्थान सपूर्ण अथु हवे त्रीजु मिश्र गु नयाननुं वर्णन करुनु ॥ ९४ ॥

अर्थ - उपशम सम्यक्ति मिथ्यात मिश्र अने सम्यक्त रूप त्रण पुज करीने ज्याने मिश्र पुजमा जीव वत्ते, अथवा सम्यक्तथी पडीने फरी मिथ्यात्वमां आवी सादि मिथ्यात्वी धर्मे मिश्र पुज उदय थयाथी मिश्रमा वत्ते, एवेवने मिश्र गुण स्थानक कहियं, केमके मिथ्यात्व सम्यक्त थको वत्ते ते जेथी ससार अनतो वये ते अनतानुवधीनी चोरुरी कहिए, तेनो जेमां उदय नथी अने मिथ्यातपणु शमे तथा उपशमेते, त्यां मिथ्यात्वनी प्रकृतिनो उदय रहेतो नथी ज्यां समकाले सत्या सत्य रूप श्रद्धा ते एटले श्रद्धामां साचु खोटुं वेच ते तिहा ज्ञान जाव ते, ते मिश्र धारामां वहेते अने मिथ्यात्व जाव पण सम्यक्त धाराथी मिश्रित धारा थकी वहेते जेनी ठगटि स्थित अतर्मुहूर्त काजनीते, अथवा जघन्य एक समयनी ते एतु नाम त्रीजु मिश्र नामे गुणगणु आचार्यजी कहेते इति तृतीय गुनस्थान समाप्त ९५॥

दोहरा - मिश्र आ पूरन नई, कही यथा मति जायि, अथ चतुर्थ गुनयान विरि, कहां जिनागम अरि, ॥ ९६ ॥

अर्थ - मिश्र गुणगणनी जेरी दशा ते, ते जेवी पोतानी बुद्धि ते तेरी रीते जासाम्य कही ते सपूर्ण अः हवे श्री जिनागमनी शांय लईने चोया सम्यक्त गुण गणानी विरि कटुनु ॥ ९६ ॥

हवे चोया सम्यक्त गुणगणानु वर्णन करेते - अथ सम्यक्त वर्णन - मवेया इकतीसा - वेई जीव समकित पाइ अर्थ पुदगज, परावर्त कान तांई

चोखे होई चित्तके. कोई एक अंतर मुहूर्तमें ग्रंथि जेदि. मारग उजंघि सुख वेद मोप वित्तके; ताते अंतरमुहूर्ततां अर्ध पुज्जजों. जेते समें होही तेते जेद समकितके; जाही समे जाको जव समकित होई मोई, तवहीमों गुन गहे दो प दहे ५तके. ॥ ९३ ॥ दोहरा:- अथ अपूर्व अनवृत्ति त्रिक, करन करे जो कोऽ; मिथ्या ग्रंथि विदार गुन, प्रगटे समकित सोऽ ॥ ९४ ॥

अर्थ:- सम्यक्त पामीने चित्तनो चोखो र्थने अर्ध पुदगल परावर्तन काल ल गण संसारमां रहेते, अने कोईक जीव तो एकज अंतमुहूर्त कालमां मिथ्यात ग्रंथी जेदी समक्त पामीने चारे गतिनो मार्ग उजंघन करी मोक्षरूप वित्तना सुख वेद. पण संसारमां रहे नही तेथी सम्यक्त पामीने जयन्य संसार स्थित एक अंतर मुहूर्तनी ठे अने उत्कृष्ट संसार स्थित अर्ध पुदगल परावर्तनी थायते. हवे एटली संसार स्थितिनी वचमां एक एक समयनी वृद्धि करता जेटला ते स्थितिना जेद थाय तेदजा सम्यक्तना जेद पामीए ए रीते सम्यक्तना घणा जेद पामिये; जे समे जेने सम्यक्तनु उदय होय ते समे ते जीव त्यारथी पोताना गुण ग्रहेते; अने ५ तके के० ते संसार अवस्थाना दोपनुं दहन करेते. ॥ ९३ ॥ अथ के० यथाप्र वृत्ति करण, अपूर्व करण, अनिवृत्ति करण ते त्रणे करण जे कोई नव्यजीव करे ते त्यां कोईक वखते एक, आधुक्मविना जाते कर्मनी स्थिति अंत कोडा को मी सागरोपम प्रमाण रहे. त्याने यथाप्रवृत्ति करण थाय पठी मिथ्यात ग्रंथी जे दवाथी अपूर्वकरण थाय. अने सम्यक्त प्रगटवाथी अनिवृत्तिकरण थाय, जे कोई ए त्रणे करण करी मिथ्यात ग्रंथी विदारीने सम्यक्त स्वरूप पामे तेज सम्यक्त कहिये हवे अष्ट प्रकारथी सम्यक्त विवरण करे ते:- अथ अष्टरूप कथन:-

दोहरा:- समकित उत्पत्ति चिन्ह गुन, नूपन दोप विनास; अतीचार जुन अष्ट विधि, वरनों विवर्ग तास ॥ ९५ ॥

अर्थ - सम्यक्तनुं तरूप, १ सम्यक्तनी उत्पत्ति. २ सम्यक्तनुं चिन्ह, ३ सम्यक्त नो गुण, ४ सम्यक्तनुं नूपण. ५ सम्यक्तना दोप, ६ सम्यक्तनो विनास, ७ सम्यक्तना अविचार, ८ ए नवे आठ प्रकार यथा. तेनो विवर्ग कर्तुं ॥ ९५ ॥

हवे प्रथम सम्यक्तनुं तरूप कहते:- अथ सम्यक्त यथा -

शोषार्ध:- सत्य प्रतीति अवस्था जाकी; दिन दिन गीति गहे नमनासी; दिन दिन करे सत्यको नाको, समकित नांव कदाव ताको ॥ ९६ ॥

अर्थ:- सत्यमा जेनी प्रतीति ते ते सावानेज नगदहेते, एवी जेनी अवस्था

અને દિવસે દિવસે વધતી વધતી ક્રમા નિર્લોચતા પ્રમુખ સમતાની રીત ગ્રહણ કરે છે એવું સત્ય કાર્ય પહેલા કદીન કર્યું, તેથી હવે ક્રૂણ ક્રૂણમા સત્યનો તાકો કે ૦ મહા કાર્ય કરે છે તે જાવનું નામ સમ્યક્ત કહીએ ॥ ૬૦૦ ॥

હવે સમ્યક્તની ઉત્પત્તિ કહે છે - અથ ઉત્પત્તિ યથા -

દોહરા - કેતો સહજ સુનાવકો, ઉપદેશે ગુરુ કોઈ, ચિહ્નું ગતિસેતી જીવકોં, સમ્યક્ દરશન હોઈ, ॥ ૬૦૧ ॥

અર્થ - નદીને કિનારે ઝંઝા પાણીના કણોલ આવતા જાતાના ન્યાયથી એટલે સરિહુપલ ધોલના ન્યાયથી કોઈને સહજ સ્વનામમાજ સમક્તિ ઉપજે, કોઈ ગુરુના ઉપદેશ થકી સમ્યક્ત ઉપજે, જે જીવ ચારે ગતિમા સયન નિષ્ઠા કરી રહ્યો હતો તેને જે સમ્યક્ત ઉપજે છે તે એવા એવા પ્રકારથી ઉપજે છે ॥ ૬૦૧ ॥

હવે જેથી સમ્યક્ત ઉપજ્યું જાણીએ તે સમ્યક્તના લક્ષણ કહે છે - અથ લગન યથા
દોહરા - આપા પર પરચેવિપે, ઉપજે નહિ સદેહ, સહજ પ્રપચ રહિત દગા સમક્તિ લક્ષણ એહ ॥ ૬૦૨ ॥

અર્થ - આત્મા અને આત્માથી વીજા જે કર્માદિકના પુજ્ઞ છે, એટલે વીજા પાચે ડબ્બ તેના પરિચય પ્રતીતિમા, સદેહ ઉપજે નહીં અને સહજ સનાવમા આત્મદશા તે માયાની પ્રપચ રહિતથાય એ સમ્યક્તના લક્ષણ કહિયે ॥ ૬૦૨ ॥

હવે સમ્યક્તના ગુણ કહે છે - અથ ગુણ યથા -

દોહરા - કરુના વઠલ સુજનતા, આતમનિદા પાઠ, સમતા નગતિ વિરાગતા, ધરમ રાગ ગુન આઠ ॥ ૬૦૩ ॥

અર્થ - દયા તથા સર્વનું હિત વાઠક પણું સર્વ સાથે મૈત્રી જાવ રાખવું આત્મનિદાનું પઠન કરવું, ઈષ્ટ અનિષ્ટ ઉપર સમજાવે રહેવો, દેવ ગુરુની જક્તિ, વૈરાગ્ય માજ નિજ્યો થકો રહેવું ધર્મથી રાગ રાખવો એ સમ્યક્તના આઠ ગુણ છે ॥ ૬૦૩ ॥

હવે સમ્યક્તના પાંચ ચૂપણ કહે છે - અથ પંચ ચૂપણ યથા -

દોહરા - ચિત્ત પ્રજાવના જાવચ્છત, હેય ઉપાદયવાનિ, ધીરજ દરપ પ્રવીનતા ચૂપણ પંચ વચ્ચાનિ ॥ ૬૦૪ ॥

અર્થ - ચિત્ત કે ૦ જ્ઞાન એટલે જિન શાસનનો જેવી રીતે પ્રજાવ વધે તેવા જાવમા રહેવું હેય ઉપાદેયનું જ્ઞાનવત ઈર્ષ, ધૈર્યમા રહેવું, સમ્યક્તપામીને હર્ષ રાખવું, તત્ત્વચિત્તારમા પ્રવીણતા રાખવી, એ પાંચ સમ્યક્તનાં ચૂપણ વચ્ચાણિ ॥ ૬૦૪ ॥

हवे सम्यक्ता पचीत दोष कहेते:- अथ पंचवीत दोष यथा:-
दोहरा:- अष्ट माहामद अष्ट मल, पट आयतन विशेष; तीन मूढता संजुगत,
दोष पचीती एष. ॥ ६०५ ॥

अर्थ:- अष्ट माहामद ठे, अने आठ मल ठे, ८ आयतन विशेष ठे, अने
त्रण मूढता ठे; ए सर्व एकठा करीए तो पचीत दोष थाय. ॥ ६०५ ॥

हवे आठ जातना मद कहेते:- अथ अष्ट मद यथा:-

दोहरा:- जाति लान कुल रूप तप. वल विद्या अधिकार; इन्हको गरव छु
कीजिये, यह मद अष्ट प्रकार. ॥ ६०६ ॥

अर्थ:- जातिमद, लानमद, कुलमद, रूपमद, तपमद, वलमद, विद्यामद,
तथा अधिकार के० ऐश्वर्यमद ए आठ वस्तुनो जे गर्व करवो तेज आठ प्रकारना
मद कहाते. ॥ ६०६ ॥

हवे आठ प्रकारना मल कहे ठे.- अथ अष्ट मल कथन:-

चोपाई:- आसंका अस्थिरता वांठा; ममता दृष्टि दगा डुरगंठा; वत्सल रहि
त दोष परनापे; चित्त प्रनावना मांहि न रापे. ॥ ७ ॥

अर्थ:- धर्म उपर अने जिनशासन वचन उपर गंका राखे, धर्ममां स्थिरता
नही. स्वर्गादिकनी वांठा धरे, कुटुंबादिकविषे ममत्व जाव राखे, ए धर्म म
लीन ठे एवी डुरगंठा करे, स्वामी वत्सल न करे, पारका दोष प्रकाशे, ज्ञान प्रसु
ख विविध प्रकारनी प्रनावनामां चित्त न राखे. ए आठ मल जाणवा ॥ ७ ॥

हवे ८ आयतन दोष कहेते ते ८ स्थान मिथ्यात्वना कहेते:- अथ पडायतनयथा -

दोहरा:- कुगुरु कुदेव कुधर्म धर, कुगुरु कुदेव कुधर्म; इनकी करे सराहना,
यह पडायतन कर्म. ॥ ८ ॥

अर्थ:- कुगुरुने माननार, कुदेवने सेवनार, कुधर्मने माननार, कुगुरु प्रशंसा,
कुदेव प्रशंसा, कुधर्म प्रशंसा, ए ठानी प्रशंसा करे ते आयतन कर्म दोष ठे. ॥ ८ ॥

हवे त्रण मूढता दोष कहेते:- अथ मूढत्रय यथा कथन:-

दोहरा:- देव मूढ गुरु मूढता, धर्म मूढता पोप; आठ आठ पट तीनि मिजि,
ए पचीन सब दोष. ॥ ९ ॥

अर्थ:- सुदेव समजे नही ए पेजी मूढता, सुगुरुने समजे नही ए बीजी गुरु
मूढता. सुधर्मने समजे नही ए बीजी धर्म मूढता. ए अविद्यानो पोपक ठे ए
रीतें आठ मद, आठ मल, ८ आयतन, त्रण मूढता, सर्व मजी पचीत दोष यथा. ए

હવે પાંચ પ્રકાર સમ્યક્તનો નાશ કરે તે કહેવે -- અથ નાશ પચક યથા -
 દોહરા - જ્ઞાન ગર્વ મતિમદતા, નિતુર વચન ડદગાર; રુઝનાવ આલસ દ
 સા, નાસ પચ પરકાર ॥ ૧૦ ॥

અર્થ - જ્ઞાનના ગર્વથી, બુદ્ધિની મદતાથી, કઠણ વચનના ડદગાર કે કહેવાથી,
 રોઝ નાવ ધરવાથી, આલસ પળાથી, એવી રીતે પાંચ પ્રકારે સમ્યક્તનો નાશ થાયવે
 હવે ઢિગવર સપ્રદાયથી સમ્યક્તના પાંચ અતિચાર કહેવે - અથ અતીચારપચકયથા -

દોહરા - લોગ હાસ નય નોગ રુચિ, અગ્રસોચ યિતિ ચેવ, મિથ્યા આગમકી
 નગતિ, મૃપા દરસની સેવા ॥ ૧૧ ॥ ચોપાઈ - અતીચાર એ પચ પ્રકારા, સમલ કરહિ સ
 મકિતકી ધારા, દૂપન જૂપન ગતિ અનુસરની, દસા આઠ સમકિતકી વરની ॥ ૧૨ ॥

અર્થ - સમ્યક્તની ક્રિયાથી મને લોક હસસે એવો મનમા નય રાખે, પાંચ ડ
 ડિયના વિષયનોગની રુચિ રાખે, આગલ માહારુ શુ થાગે એવી પોતાની સ્થિતિનુ
 ચિન્તન કરતો રહે, મિથ્યાત દર્શનના જે આગમ સિદ્ધાંત છે તેની નક્કિ કરે, પાંચ
 મુ મિથ્યા દર્શનની સેવા કરે ॥ ૧૧ ॥ એ પાંચ પ્રકારના અતીચાર તે સમ્યક્
 ની ડજ્બલ ધારાને મલ સહિત કરેવે, એવી દૂપણ ગતિની પાઠલ લાગી અને જૂપ
 ણ ગતિને પાઠલ લાગી રહે એ સમકિતની આઠ દશાને વરણી ॥ ૧૨ ॥

હવે જે સાત પ્રકૃતિના ક્ય અથવા ડપશમથી સમ્યક્ ડપજે તે કહેવે -

અથ સમ પ્રકૃતિ યથા -

દોહરા - પ્રકૃતિ સાત અથ મોહકી, કહો જિનાગમ જોડ, જિન્હકો ડવે નિ
 વારિકે, સમ્યક્ દરશન હોડ ॥ ૧૩ ॥ સવૈયા ડકતીતા - ચારિત મોહકી ચારિ
 મિથ્યાતકી ત્રીનિ તામે, પ્રથમ પ્રકૃતિ અનતાનુબધી કોહની, બીજી મહામાન રસ
 નીજી માયા નઈ ત્રીજી, ચોથી મહાલોન દસા પરિગહ પોહની, પાંચ મિથ્યાત મ
 તિ ઠઠી મિશ્ર પરનતિ, સાતઈ સમે પ્રકૃતિ સમકિત મોહની, ઈઈ પટ વિગવનિ
 તાસી એક કુતિયાસી, સાતો મોહપ્રકૃતિ કહાવે સત્તા રોહની ॥ ૧૪ ॥

અર્થ - હવે મોહનીયની સાત પ્રકૃતિ શ્રી જિનેશ્વરનો આગમ જોઈ કહુડુ જે
 સાત પ્રકૃતિનો ડદય નિવારવાથી સમ્યક્ દર્શન પ્રગટ થાયવે ॥ ૧૩ ॥ મોહની
 કર્મના વે જેડ છે - એકતો ચારિત્ર મોહના, બીજી મિથ્યાદર્શન મોહની, તેમાં ચારિત્ર
 મોહનીયની ચાર પ્રકૃતિ, અને મિથ્યા દર્શન મોહનીની ત્રણ પ્રકૃતિ મત્રી સાત
 પ્રકૃતિ ઠ, તેમાં પ્રથમ પ્રકૃતિ અનતાનુ બરી કોહની કે ક્રોડની, બીજી પ્રકૃતિ મ
 હા અનિમાનના રસમાં નીનો થકો રહે તે અનતાનુબધી માન, અને ત્રીજી પ્ર

કૃતિ મહામાયામય તે અનંતાનુવંધી માયા, ચોથી પ્રકૃતિ મહાલોચ દશામાં પ
રિગ્રહની પોષણ કરનાર એ અનંતાનુવંધી લોચ, પાંચમી પ્રકૃતિ મિથ્યાત મોહ
ની, ઠઠી પ્રકૃતિ મિશ્રપરિણામ એટલે મિશ્ર મોહની, સાતમી પ્રકૃતિ જે છે તે
પહેલી ઠાણ પ્રકૃતિનું સમ થયો એટલે ઢવાઈ ગઈ તે સાતમી સમ્યક્ત મોહની જાણ
વી, એમાં ધુરલી ઠ પ્રકૃતિતો વિંગવનિતાસી કે વાણી જેવી છે એની ગેલ લાગી તો
કાંઈ ટૂટતી નથી, અને એક સાતમી પ્રકૃતિ કૃતિયાસી કે કુનાર્યા જેવી છે તેનોપણ
નરોસો નથી એ સાતે મોહનીયની પ્રકૃતિ તે જીવના સદ્જાવની રોકનાર છે. ॥ ૧૪ ॥

હવે સાતે પ્રકૃતિથી સમ્યક્તના જેદ ઉપજે તે કહે છે:—અથ સમ્યક્ત જેદ કથન
ઠપ્પય ઠંદ — સાત પ્રકૃતિ ઉપસમહિ, જાસુ સો ઉપસમ મંમિત ; સાત પ્રકૃતિ
ઠય કરન, હાર ઠાયકી અસ્વંમિત; સાતમાંહિ કબુ પિપહિ, કબુક ઉપસમ કરિ રક્કે;
સો ઠય ઉપસમવંત, મિશ્ર સમકિત રસ ચક્કે; પટ પ્રકૃતિ ઉપશમ્ વા પિપ્, અથ
વા ઠય ઉપશમ કરે; સાતઈ પ્રકૃતિ જાકે ઉદય, સો વેદક સમકિત ધરે ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:—જેને એ સાત પ્રકૃતિ ઉપસમી જાય તેતો ઉપસમી, પંમિત કે જ્ઞાતા હોય તેનું
નામ ઉપશમ સમ્યક્ત કહીએ; અને જે એ સાતે પ્રકૃતિનો ક્ય કરનાર હોય તેને ક્ષા
યકી કહીએ, તે અસ્વંમિત ક્ષાયક સમ્યક્ત હોય, વલી એ સાતે પ્રકૃતિમાં કંઈ સ્વપાવે,
કંઈ ઉપશમાવી રાખે, તેતો ઉપશમ સદ્ગુણ સહિત, તેમાં મિશ્રરૂપ સમ્યક્ત રસને ચા
ખે, એ સાતો પ્રકૃતિમાં ઠ પ્રકૃતિ ઉપશમે અને સાતમી સમ્યક્ત મોહનીય તો પ્રકૃતિ ક
દય આવી વેદે છે. અથવા ઠ પ્રકૃતિ ક્ય અઈ છે અને સાતમી વેદે છે. અથવા ઠ પ્ર
કૃતિમાં કોઈ પ્રકૃતિનો ક્ય થયો છે. અને કોઈનો ઉપશમ થયો છે, અને સા
તમી પ્રકૃતિ વેદે છે તે વેદક સમ્યક્ત ધારી કહીએ ॥ ૧૫ ॥

હવે સર્વે સમ્યક્તના નવ જેદ કહે છે:—અથ નવવિધિ સમ્યક્ત વર્નનં:

દોહરા:—ઠય ઉપસમ વરતે ત્રિવિધ, વેદક ચાર પ્રકાર; ઠાયક ઉપશમ જુગ
લગુત, નીધા સમકિત ધાર ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:—ક્યોપશમસમકિત ત્રણ પ્રકારનો વર્તે છે. વેદક સમ્યક્તના ચાર પ્રકાર
છે, ક્ષાયક સમ્યક્તનો એક પ્રકાર છે અને ઉપશમ સમ્યક્તનો એક પ્રકાર, એ ક્ષાયકને
ઉપશમ વેદુના મલવાથી સર્વ મલી નવ પ્રકારનો સમ્યક્તધારી થાય ॥ ૧૬ ॥

હવે ક્યોપશમ સમ્યક્તના ત્રણ પ્રકાર કહે છે:—અથ ક્યોપશમ ત્રિ યથા:—

દોહરા:—ચારિ પિપહિ ત્રય ઉપસમહિ, પણ પય ઉપસમ દોઈ; પૈ પટ ઉપસમ
એક યો, પય ઉપસમ ત્રિક હોઈ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ - માટે પ્રકૃતિમા અનતાનુવંધીની ચોકડી લખી ગઈ છે, અને ત્રણ દર્શન મોહની ઉપસમી છે, તેને ક્યોપશમ સમ્યક્ કહીએ અથવા ચાર અનતાનુવંધી અને મિથ્યાત મોહની એ પાંચ પ્રકૃતિ ક્યુ ગઈ છે, અને બે ઉપશમી છે, તેને પણ ક્યોપશમ સમ્યક્ કહીએ, અથવા મિશ્ર મોહની લગણ ઠ પ્રકૃતિ ક્યુ ગઈ, અને સાતમી ઉપશમારી છે. તોપણ ક્યોપશમ સમ્યક્ કહીએ એમ ત્રણ પ્રકારે ક્યોપશમ સમ્યક્ થાય છે. ક્યોપશમ સહિત સમ્યક્ મોહની વેદવાધી જે ક્યોપશમ વેદક નીપજે છે તેના બે પ્રકાર છે - અથ ક્યોપશમ વેદક કિંક યથા કથન -

દોહરા - જદા ચારિ પ્રકરતી પિપહિ, બે ઉપસમ ફક વેદ, પચ ઉપસમ વેદક દગા, તાસુ પ્રથમ ચદ્ર જેદ ॥ ૧૭ ॥ પચ પિપે ફક ઉપસમ, ફક વેદે જિહિ ઠોર, ગો પચઉપસમ વેદકી, દગા કૃતિય ચદ્ર ધોર ॥ ૧૮ ॥

અર્થ - જ્યાં અનતાનુવંધી ચાર પ્રકૃતિ ક્યુ થાય છે અને મિથ્યાત મિશ્ર એ રેગ પ્રકૃતિ ઉપશમે છે અને એક સમ્યક્ મોહની વેદે છે આવી દશમા જે ક્યોપશમ સહિત વેદક સમક્ષિત થયો છે તેનો આ પ્રથમ જેદ છે ॥ ૧૭ ॥ બલી જ્યાં ચાર અનતાનુવંધી અને મિથ્યાત મોહની એ પાંચ પ્રકૃતિ લખી છે, અને એક મિશ્ર માહની ઉપશમી છે અને એક સમ્યક્ મોહની વેદે છે ત્યારે ક્યોપશમ સહિત વેદક સમક્ષિતની આ બીજી દગા થઈ ॥ ૧૮ ॥

ત્યે જે દ્વાપિય સહિત વેદક છે - અને ઉપસમસહિત વેદક છે તેનો પ્રકાર કહે છે -

અથ દ્વાપર વેદક ઉપશમ વેદક યથા કથન -

દોહરા - પચ પટ વેદે છ જો, વ્યાપક વેદક સોડ, પટ ઉપસમ ફક પ્રકૃતિ વિદ, ઉપસમ વેદક સોડ ॥ ૨૦ ॥ વ્યાપક ઉપસમની દગા, પૂરવ પટ પદ મોહિ, કહી પ્રગટ અવ પુનસ્કૃતિ, માર્ગ વરની નાજિ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ - જ્યાં ચાર અનતાનુવંધી અને મિથ્યાત માહની મિશ્ર મોહની એ ઠ પ્રકૃતિ લખી છે અને એક સમ્યક્ મોહની વેદે છે, ત્યારે દ્વાપિય વેદક સમ્યક્ રૂઢિયે અને એ ત્રણ ઠ પ્રકૃતિ કહી તે જેણે ઉપશમારી છે, અને છ સમ્યક્ માહની વેદ ઠ, ત્યારે ઉપશમ વેદક સમ્યક્ રૂઢિયે ॥ ૨૦ ॥ ક્યોપશમ નામે તે મોહનાથકોળ તેનો દગા ના વાવના પટપટ કે ૦ ઉપચ વદમાં કહી છે, તેણી ઠ પ્રકૃતિ ઠ તેના ઉપશમ કરી ગયે, એવું પ્રગટ કરતુ ઠ તેથી આજિ કરી કહેવાયા હો અનિમત્તના સમક્ષે તે કારણથી કરી રાખ્યાં નથી ॥ ૨૧ ॥

હવે સમ્યક્તા મૂલ જેદ ચાર અને ઉત્તર જેદ નવ છે તે કહેઝે:- અથ જેદ વિવરન:-
 દોહરા:- પય ઉપસમ વેદક પિપક. ઉપસમ સમકિત ચારિ; તીન ચારિ ૬ક ૬
 ક મિલત, સવ નવ જેદ વિચારિ. ॥ ૨૨ ॥

અર્થ:- ક્યોપગમ સમ્યક્, વેદક સમ્યક્, ક્ષાયક સમ્યક્, ઉપગમ સમ્યક્, એવા મૂલ
 ચાર જેદ સમકિતના થયા. વલી ક્યોપગમના ત્રણ જેદ. વેદકના ચાર જેદ અને ક્ષાય
 કનો એક જેદ, ઉપગમનો એક જેદ, એ સર્વ મલી સમકિતના નવ ઉત્તર જેદ થયા.
 હવે નિશ્ચયાદિક સમ્યક્તાની વ્યવસ્થા કહેઝે:- અથ નિશ્ચે વ્યવહાર સામાન્ય વિગેષ:-

સોરઠા - અવ નિહચે વિવહાર, અરુ સામાન્ય વિગેષ વિધિ; કહોં ચારિ પરકા
 રિ. રચના સમકિત જૂમિકી. ॥ ૨૩ ॥ સવૈયા ૬કતીસા:- મિથ્યા મતિ ગાંઠિ જેદ
 જગી નિરમલ જ્યોતિ, જોગસોં અતીત સોતો નિહચેં પ્રવાનિયે; વહે હંદ દસાસોં
 કહાવે જોગ મુઝા ધરે, મતિ શ્રુતિ જ્ઞાન જેદ વિવહાર માનિયે, ચેતના ચિહન પહિ
 ચાન આપપર વેદે, પૌરુષ અલપ તાતે સમાન વચાનિયે; કરે જેદાજેદનો વિચાર વિસ
 તારૂપ હેય ગેય ઉપાદેયસોં વિગેષ જાનિયે. ॥ ૨૪ ॥ સોરઠા:- યિતિ સાગર તે
 તીસ, અંતર મુદુરત એક વા; અવિરતિ સમકિતિ રીસ, યહ ચતુર્થ ગુન યાન ૬તિ ૨૫

અર્થ:- હવે નિશ્ચેથી અને વ્યવહારથી સામાન્ય વિગેષપણો કહેઝે સમ્યક્તાની જૂમિ
 ની ચાર પ્રકારની રચના છે તે કહેઝે. ॥ ૨૩ ॥ પ્રથમ મિથ્યાત ગ્રંથી જેદિને જે આ
 ત્માની નિર્મલ જ્યોતિ જાગી છે. અને જે જ્યોતિ મન, વચન, કાયાના જોગથી અ
 તીત છે તેતો સમ્યક્ નિશ્ચેનયથી પ્રમાણ કરીએ. વીજું તે સમ્યક્ ૬૬ દશાથી વ
 ર્તમાન થાય છે. એટલે વહુ વિકલ્પથી ધામધૂમ દશાથી વર્તે છે. ત્યારે તો એજું કહે
 વાય છે કે એ જોગ મુઝા ધારી છે આ મતિ જ્ઞાની છે. આ શ્રુત જ્ઞાની છે. એવા જેદ
 વ્યવહારનયથી માનિયે છે ત્રીજું એ આત્માના ચેતનારૂપ ચિન્હ કે ૦ લક્ષણ જાણી
 ને આત્મ ૬વ્ય અને પર ૬વ્યને વેદે છે. પરતુ અંતરાયના ઉદયથી પુરુષ પગક્રમ
 અલ્પ છે. એટલે અવિરતિ છે. તેથી એ સામાન્યપણે સમ્યક્ કહીએ, ચોથું શુભ
 અને શુભિનો જેદાજેદ વિચાર વિસ્તારૂપ કરે જેમ આત્મા શુભિને જ્ઞાનાદિ ૬
 એ છે. તેના જેદાજેદનો વિચાર કરવો એવા હેય જ્ઞેય ઉપાદયનો વિગેષ ૨૨૨૭
 એ વિગેષપણે સમ્યક્ જાણિએ. ॥ ૨૪ ॥ અવિરત સમ્યક્તાની અર્થાત્ ૨૬૨૭ ૨૬૨૭
 ગરોપમ સ્થિતિ અથવા જયન્યથી એક અંતર મુદૂરતની સ્થિતિ ૨૬૨૭, ૨૬૨૭, ૨૬૨૭
 કતની રહસ્ય મર્યાદા એ વે પ્રકારેં હોય, એ ચોથું ગુણમ્યાન્ય ૨૬૨૭ ૨૬૨૭ ૧૨૨

हवे पांचमां गुणस्थानकना विवरणनो आरज करेठे - अथ पंचमगुनयानक आरज दोहरा - अब वरनो इकवीस गुन, अरु बावीस अचन्य, जिन्हके सग्रह त्या गतों, सोहे आवक पण्य ॥ २६ ॥

अर्थ - तेमा प्रथम पाचमा गुणस्थानक लायक आवकना एकवीस गुण क हुंहु अने बावीस अचन्य ठे ते कहुहु जे गुणने सग्रह करवाथी अने जे अचन्यने त्यागवाथी आवकनो पक्ष गुणसग्रहीत शोनायमान थाय ते कहुहु ॥ २६ ॥

हवे आवकना एकवीस गुणना नाम कहेठे - अथ आवक इकवीसगुन कथन - सर्वेया इकतीसा - लज्जावत दयावत प्रसत प्रतीतवत परदोषकों टर्क्या पर उपगारी है, सोम दृष्टि गुन ग्राही गरिष्ठ सबकों इष्ट सीष्ट पक्षी मिष्टवादी दीर्ग विचारी है, विशेषज्ञ रसज्ञ कृतज्ञ तज्ञ धरमज्ञ, नदीन न अजिमाानी मथ्य विवहारी है, सहजै विनीत पाप क्रियासों अतीत एसो, आवक पुनीत इकवीस गुन धारी है ॥ २७ ॥

अर्थ - लज्जावत १, दयावत २, सतभूर्ति ३, प्रतीतवत ४, परदोषनो ढाकनार ५, परउपकारी ६, सोमदृष्टि ७, गुणग्राहक ८, गुरुवाई ९, सर्वनो वल्लन १०, सिष्टाचारनु पक्षी ११, मिष्टवचन बोजनार १२, उमो विचार विचारे १३, विशेष ज्ञाननो जाणनार १४, शास्त्ररस जाणनार १५, करेला उपकारने जाणे १६, ते उपकारने जाणे १७, धर्मेने जाणनार १८, अदीनपणु ग्रहे अजिमाानी रहे नही १९, एवा मध्यम वेहेवारमा रहे के जेथी सहज स्वजावे विनयवत होय २०, अने पापक्रिया थी रहित होय २१, एवा पवित्र आवक एकवीस गुणना धरनार थाय ॥ २७ ॥

हवे जयन्य आवकने बावीस वस्तु अजुहु ठे - अथ बावीसअचन्य वर्नन - कवित्त ठेद - उंरा घोरवरा निसनोजन, बहु बीजा वेगन सधान, पीपर वर उवरि क वृवरी, पाकर जोफल होइ अजान, कद मूल माटी विष आमिष, मधु मापन अरु मदिरापान, फल अति तुष्ट तुसार चलित रस, जिनमत ए बावीस अपान ॥ २८ ॥

अर्थ - गमोरा हेमा करदा १, काचा धोलना वमा २, रात्री नोजन ३, बहु बीज फल ते दाढम प्रमुख ४, वेगण ५, अथाणु पाणीमाहेजो ६, पीपलनी पीपी ७, वनवृक्षना फल ८, घोलरना फल ९, कतुवरना फल १०, पाकरीना फल ११, अजाण्याफल १२, कदमूलनी जाति सर्व १३, माटीनीजाति १४, अफीमप्रमुख १५, मास १६ मधु १७, माखण १८, मदिरापान १९, बहु तुष्ट फल काचु फल २०, हीम २१, जेनो वणै, रस, गंध, स्पर्श फरी गयो होय ते चलित रस २२, ए बायोम वस्तु श्री जिनेश्वरना मत धारिने अजुहु ठे ते खावी नही ॥ २८ ॥

बोहरा - अत्र पंचम गुण थानकी, रचना वरनो अल्प;

जामे एकादश दशा, प्रतिमा नाम विकल्प. ॥ १९ ॥

अर्थ:-हवे देशविरतीनामं पांचमा गुणथानकी रचना अल्पमात्र वर्णवुं तुं संक्षेपमात्र करीने ते गुणथानमां अग्यार प्रतिमा धारी ठे प्रतिमा एवुं नाम चारित्र विकल्पनुंठे. १९

हवे अगीधार प्रतिमाना यथार्थनाम कहेठे:-अथ एकादश प्रतिमा नामकथन सबैया इकतीसा:- दंसन विद्युदकारी वारह विरतधारी सामायक चारी पर्व पो सह विधि वहे; सचित्तको परिहार दिवा अपरस नारी, आठो जाम ब्रह्मचारी नि रारंजी व्ह रहे; पाप परिग्रह ठंमे पापकी न शिक्षा मंमे, कोउ याके निमित्त करे सो वस्त न गहे; एते देस व्रतके धरैया समकित्ती जीव, ग्यारह प्रतिमा तिन्हे जगवंतजी कहे ॥ ३० ॥

अर्थ:- दर्शन विद्युदनी करनारी दर्शन प्रतिमा १, वारे व्रतनी धरनारी वि रति प्रतिमा. २, जहां सामायकनो उच्चार ठे ते सामायक प्रतिमां. ३ जहां पर्व व्याप्याथी पोसह करवो ते पोसहप्रतिमा. ४, जहां सचित्त वस्तुनो परिहार कहियें ते सचित्त परिहार प्रतिमा. ५, ज्यां दीवसे स्त्री स्पर्श न करवो ते दिवस अस्पर्श प्रतिमा. ६, आठे प्रहर ब्रह्मचर्यमां रहेवुं ते ब्रह्मचर्य प्रतिमा. ७, सर्व आरजनो जिहां त्याग करवो ते निरारजी प्रतिमा. ८, परिग्रहने त्यागवो ते परिग्रह त्याग प्रतिमा, ९, ज्यां पापोपदेश न देवुं ते पापोपदेश त्याग प्रतिमा. १०. कोई आपणा निमित्त आहारादिक वस्तु करे तेले नही ते उद्देशिक त्याग प्रतिमा. ११, ए अगीधार प्रकारे करीने देश विरत धारी सम्यक्ति जाव कहा ठे तेनी आ इग्यार प्रतिमारूप प्रतिज्ञा जगवंतजी कहे ठे ॥ ३० ॥

हवे ए प्रतिमानो अर्थ कहेठे:- अथ प्रतिमा कथन:-

बोहरा:- संयम अंस जग्यो जहां, जोग अरुचि परिनाम, उदे प्रतिज्ञाको जयो, प्रतिमा ताको नाम. ॥ ३१ ॥

अर्थ:- जहां संयम चारित्रनो अंस जाग्यो, अने जोग अरुचिना परिणाम यया, त्यां कोई प्रतिज्ञानो उदय थयो तेनुं नाम प्रतिमां कहीए. ॥ ३१ ॥

हवे प्रथम दर्शन प्रतिमानुं विवरण करेठे:- अथ प्रथम प्रतिमा यथा:-

बोहरा:- आठ मूलगुण संग्रहे, कुवसन क्रिया न कोइ; दर्शन गुन निर्मल करे; दर्शन प्रतिमा सोइ ॥ ३२ ॥

अर्थ:-आही पेहेला कहा ठे करुणा वस्तुल सुजनता इत्यादिक सम्यक्तता आठ मूल

गुण ठे तेनो सग्रह करे, ज्यां साते व्यसननी क्रिया नथी एग्य सम्यक्त दर्शनना गुण निर्मल करे, तेज दर्शन प्रतिमा कही इहा व्रत नथी एनो काज एक माननो ठे ॥ ३१ ॥

हवे बीजी प्रतिमानो विचरो कहेते - अथ द्वितीय प्रतिमा यथा -

दोहरा - पंच अनुव्रत आदरे, तीन गुण व्रत पाल, सिद्धा व्रत च्यारों धरे, यह व्रत प्रतिमा चाल ॥ ३२ ॥

अर्थ - पांच अनुव्रत, त्रण गुणव्रत अने सामायक धारे १, पोसह धारे २, देशवगासग करे ३, अतिथि सविनाग करे तथा चार सिद्धाव्रत धारे, ते व्रत प्रतिमा जाणवी तेनो काल वे महीनानो ठे ॥ ३३ ॥

हवे त्रीजी सामायक प्रतिमानो विचरो कहेते - अथ तृतीय प्रतिमा यथा -

दोहरा - दर्वजाव विधि सज्जगत, हिये प्रतिज्ञा टेक, तजि ममता समता गहे, अंतर मुदुरत एक ॥ ३४ ॥ चोपाई - जो अरिभिन्न समान विचारे, आरत रुद्र कुथ्यान निवारै, सजमसहित जावना जावे, सो सामायकवत कहावे ॥ ३५ ॥

अर्थ - दश दोष वचनेना टालवा, वार दोष कायाना टालवा, ए इच्छाप्रति अने दश दोष मनना टालवा ते जावविधि जाणवी, तेणे करीने सयुक्त, अने हेया मा एक शो आठ पंचपरमेष्ठी मन्त्रनो स्मरण लागो रहे, एम बीजी पण कोई प्रतिज्ञा नी टेक राखीने, ममता तजीने, समता ग्रहण करवी, एम एक अंतरमुहूर्त काल पर्यंत सामायक चारित्र थाय ॥ ३४ ॥ जे कोई शत्रु मित्रने समान विचारे, आर्त्तथ्यान राक्ष्याननुं निवारण करे, पंच सवर सहित थाय वार जावना जावे, तेज सामायकधारी आवक कहिए, ए त्रीजी प्रतिमा त्रण मासनी होय ॥ ३५ ॥

हवे चौथी पोसह प्रतिमानो विचरो कहेते - अथ चतुर्थ प्रतिमा यथा -

दोहरा - सामायक कीर्ती दस्ता, चार पहर लों होइ,
अथवा आठ पहर रहे, पोसह प्रतिमा सोइ ॥ ३६ ॥

अर्थ - जे पूर्वे सामायकनी दशा कहीते तेवी दशा चार प्रहर लगी होय, अथवा तेवी दशा आठ प्रहर लगे रहे तेज पोसह प्रतिमा धारी आवक कहीए, ए चार मासनी प्रतिमा जाणवी इहा आठम चउदश अमास पूनमने दहाडे तथा पर्वदिन आवेथी पोसह करे ॥ ३६ ॥

हवे पाचमी सचित्त परिहार प्रतिमानो विचरो कहेते - अथ पंचमी प्रतिमा यथा -

दोहरा - जो सचित्त जोजन तजे, पीवे प्रासुक नीर,
सो सचित्त त्यागी पुरुष, पंच प्रतिज्ञागीर ॥ ३७ ॥

अर्थ:- जे तच्चित्त नोजननो त्याग करे अने फालु जज पीए. ए रीते जे पुस्त्य तच्चित्त वस्तुनो त्याग करे ए पेहेजी प्रतिमाथी एटली बधनी. क्रिया करे तेनो पांचमी प्रतिमानो धरनार जाणवुं ए प्रतिमा पांच मास सुधी रहें. ॥ ३३ ॥

हवे ठी ब्रह्मचर्यप्रतिमानो विवरो कहें:- अथ पट्टी प्रतिमा यथा:-
चोपाई:- जो दिन ब्रह्मचर्यव्रत पाजे: तिथि आए निति यांत संज्ञाजे:-

गहि नांवामी करे व्रत रक्षा; तो पट्ट प्रतिमा साधक थका. ॥ ३४ ॥

अर्थ:- तच्चित्तनो परिहारि तो प्रथमनीज रीते ठे. अने दिवने ब्रह्मचर्य व धारे पाजे. अने पंचमी पर्वे थावे दीवतरात्रमां एटले आठ प्रह्म ब्रह्मचर्य पाजे तिहां नववाडे करीने ब्रह्मचर्यवृत्तनी रक्षा करे. ते पुरुष ठी प्रतिमानो साधनहार होय ते ठमास जगणनी जाणवी ॥ ३५ ॥

हवे तातमी ब्रह्मचर्य प्रतिमानो विवरो कहे ठे:- अथ नतमी प्रतिमां यथा:-
चोपाई:- जो नववाडि नहि विधि नाथे; निशिदिन ब्रह्मचर्य आगधे: तो न तम प्रतिमाधर जाता; जीज शिगेमनि जगत विख्याता ॥ ३६ ॥

अर्थ:- जे थावक नववाड नहि जे ब्रह्मचर्यवृत्तनी विधि ठे, ते विधियें ज रात दिवत ब्रह्मचर्यने आराधनो रहें. अने जे आगज व प्रतिमानी क्रिया करी तेने तो जीशोज ग्या ठे. एवो जे थावक ठे. तेनो नानमी ब्रह्मचर्य प्रतिमानो धरनार जानी पुस्त्य जीज शिगेमणि जगनमां प्रख्यानि पामेजो जाणवो ॥ ३७ ॥

हवे आंदी प्रनंगथी नव वाटनो विवरो कहे ठे:- अथनांवाटि यथा:-
कचिंतदंड:- तियजयान प्रमत्ति निरपन, वेपगीठ जापन मधुवेन; पृथ्वीनां गकेजि रमचिंतन, गुरु आहार जेत चित्तचन; कणि सुचित्तन निगार वनावन, तियप रजक मथसुखनेन; मनमथ कथा वदनि नरि नोजन, ए नववाडि जान मतजन ४०

अर्थ:- ज्यां स्त्रीं वने त्यां वानन करवो. प्रमत्ति गवनीने स्त्रीना अंगोपांग ठे खेवानही, दृष्टिदोषं निवारण करीने. थावुं पटुं आपीने स्त्रीना मधुर वचन नां जेजे नही, पूर्व काजमां जे जांग क्रीडा करी होय तेनो गत चिंतवें नही, चित्त ना चेतने अर्थ वृत्तादिक नहि गमिष्ट आहार जेतही. खान मंजनथी शरीरने परित्र करीने शृंगार जाना नजे नही. स्त्रीने मुखाना पजंगमां मुखनेन करे नही. मनमथ जे वंद्य तेनी कथा कहें नही. पट्ट जरीने नोजन न करे, ए नव वाटो जेन मनमा जाणवी ए बहुज आनंद कारी ठे ॥ ४० ॥

हवे आठमी निरारन प्रतिमानो विर्रो कहे ठे - अथ अष्टमी प्रतिमा यथा -
दोहरा - जो विवेक विधि आदरे, करे न पापारन, सो अष्टम प्रतिमा मनी,
कुगति विजे रन यन ॥ ४१ ॥

अर्थ - जे कोई आवक पाठली सर्व किया करतो अको प्रियेक सहित विधि
विशेष आदरे, अने पापनो आरन पोताना हाथे न करे तेतो आठमी निरारन
प्रतिमानो धरनार आवक कुगतिना विजयनो रणथंन रूप थई रह्यो ठे ॥ ४१ ॥

हवे नवमी परिग्रह प्रतिमानो विर्रो कहे ठे - अथ नवमी प्रतिमा यथा -
चोपाई - जो दसया परिग्रहको त्यागी, सुख सतोप सहज बेरागी, समस्त
चितित किंचित ग्राही, सो आवक नौ प्रतिमा वाही ॥ ४२ ॥

अर्थ - जे नवविध परिग्रहनो त्यागी होय, सुख सतोप सहित बेरागी होय, उ
पशमरसथी नीज्यो रहेतो होय, किंचित ग्राही कहेता कईएक असन वशननु ग्रहण
करनारो होय अने बीजी किया सर्वे आठमी प्रतिमानी परे होय, ते आवक नव
मी प्रतिमानो धरनार होय ए प्रतिमा नवमास लगी रहे ॥ ४२ ॥

हवे दसमी पापोपदेश त्याग प्रतिमा कहेठे - अथ दसमी प्रतिमा यथा -
दोहरा - परकों पापारनको, जो न देइ उपदेश, सो दशमी प्रतिमासहित, आ
वक विगत क्लेश ॥ ४३ ॥

अर्थ - नवमी प्रतिमा लगण गृह कुटुंब परिवारने पापनो उपदेशआपे पण
आहीं पापारननो उपदेश त्यागे ते आवकने दशमी प्रतिमासहित जाणिये तेज
आवक क्लेश रहित थयो एम जाणु ॥ ४३ ॥

हवे अग्यारमी उचितग्राही प्रतिमानो विर्रो कहेठे - अथ अग्यारमी प्रतिमा यथा
चोपाई - जो सुठद वरते तजि मेरा, मठममपमहि करे वसेरा, उचित अ
हार उदम विहारी, सो एकादश प्रतिमा धारी ॥ ४४ ॥

अर्थ - जे आपणा घर वार मेरा ठामने सुठद वर्ते, अने मठ ममपमां वास
करे, आपाकर्मि आहार त्यागे, योग्य आहार ले अने उदम व्यवहारी थइ साधु जे
बु थाय, ते अगीआरमी प्रतिमनो धरनार थाय ए आवकनी करणी ठे ॥ ४४ ॥

हवे अग्यारमी प्रतिमानी व्यग्रस्था कहेठे - अथ एकादश प्रतिमा यथा -
दोहरा - एकादश प्रतिमा दशा, कही देशप्रत माहि, चही अनुक्रममूलसों,
गही सु नृटी नाहि ॥ ४५ ॥

अर्थ - ए अगीआर प्रतिमानी दशा पांचमां देशविरति गुणस्थानकमाहे क

ही हवे प्रथमथी जे आगलनी प्रतिमाओ ग्रहण करेली ठे तेतो अनुक्रमे ग्रहीज रह्यो ठे पण तेथी बुटो नथी अने चढति चढति क्रिया करतो रहेते ४०॥

हवे अग्यार प्रतिमा धारीमां जघन्य, मध्यम, उत्कृष्ट, दशा कहेते:-

अथ जघन मध्यम उत्कृष्ट कथन:-

दोहरा:- पट प्रतिमा ताई जघन, मध्यम नव परजंत; उत्तम दशमी ग्यार मी, इति प्रतिमा विरतंत ॥ ४६ ॥

अर्थ:- ठठी दिवश ब्रह्मचर्य प्रतिमा लगण जघन्य श्रावक होय, अने नवमी परिग्रह त्याग प्रतिमा लगण मध्यस्य श्रावक थाय, दशमी अग्नीधारमी प्रतिमानो धणी उत्तम श्रावक होय एटजे प्रतिमानुं वृत्तांत कसुं इति प्रतिमा अधिकार समाप्त

हवे पांचमां गुणस्थाननी स्थिति कहेते:- अथ पंचम गुणस्थानक स्थिति:-

चोपाई:- एक कोटि पूरव गनिलीजें; तामें आठ वरप घट कीजें; यह उत्कृष्ट काल थिति जाकी, अंत मुहुर्त्त जघन्य दसाकी ॥ ४७ ॥

अर्थ:- एक कोटि पूर्ववर्षनी संख्या कीजे तेमां आठ वर्ष घटामीए पठी जे वर्ष रहे ते देश व्रति गुणस्थानकनी उत्कृष्ट कालस्थिति जाणवी, अने आदेशव्रति गुणस्थाननी जघन्यदशानी स्थिति एक अंतर्मुहुर्त्त कालमांन होय ॥ ४७ ॥

हवे एक पूर्वकालनी वर्षसंख्या कहेते:- अथ पूर्वसंख्या कथन:-

दोहरा:- सत्तरि लाख करोड मिति, ठप्पन सहस करोडि; एते वरप मिलाइ करि, पूरव संख्या जोडि. ॥ ४८ ॥

अर्थ -सितेरलाख कोटि वर्ष एटली मित्ती के० प्रमाणता उपर ठप्पन हजार कोटि वर्ष मेलवीर्य तेवारे पूर्वकालनी जोडिना वर्ष संख्या थाय तेना ७०५६०००००००००००. एटला अंक थाय, लोक वेहेवारमां सात लक्ष पांचननीज साठ अर्ब कहिए. ॥ ४८ ॥

हवे अंतर्मुहुर्त्त कालनी जघन्य उत्कृष्ट प्रमाण कहुंहुं:-अथ अंतर्मुहुर्त्तप्रमाण दोहरा - अंतर मुहुर्त्त वै घडी, कठुक घाटि उत्कृष्ट; एक समे एकावली, अंत मुहुर्त्त कनिष्ट. ॥ ४९ ॥ यह पंचम गुणस्थानकी, रचना कही विचित्र; अथ उत्तम गुणस्थानकी, दसा कहुं सुनु मित्र ॥ ५० ॥

अर्थ:- वे घनीमां एक समय ओठो थाय, त्यारेतो उत्कृष्ट अंतर्मुर्त्त थाय अने एक आवलीने एक समय ते कनिष्ट के० जघन्य अंतर्मुहुर्त्त काल होय ए दिगंबर संप्रदायथी ठे ॥ ४९ ॥ एम देशव्रति पांचमां गुणस्थाननी विचित्र पुरुषे रचना कहीते हवे हे मित्र ठगा गुणस्थाननी दशा कहुंहुं ते सांजलो ॥ ५० ॥

समयसारनाटक.

हवे प्रमत्तनामे ठग गुणगणानी धवस्या कहुनु - अथ प्रमत्तगुणस्थान
दोहरा - पंचप्रमाद दशा धरे, अगस्त गुनवान, थविर कटप जिन क
त, हे प्रमत्त गुनवान ॥ ५१ ॥

अर्थ - धर्मरागादि पांच प्रमादनी दशा धारेठे अने साधुना अव्यावीस गुण
ठे आही अव्यावीस गुण कहा ते दिगवर संप्रदायथी थिवर कटपथी थिवरनो आ
र अने जिनकल्पथी जिननो आचार तेणोकरी युक्त ठे एम प्रमत्त गुण स्थान होय
हवे पांच प्रमादना नामनी गणती करेठे - अथ पंच प्रमाद यथा -
दोहरा - धर्मराग विकथा वचन, निडाविषय कपाइ, पंच प्रमाद दसातहि
त, परमादी मुनि राइ ॥ ५२ ॥

अर्थ - धर्मउपर राग राखे, विकथा वचन बोले, निडासेवे, रस ते इडिप्रमुखना वि
पय सेवे, कपाय सेवे, ए दशासहित जे मुनिराज होय ते प्रमादी कहीए ॥ ५२ ॥
हवे श्री मुनिराजना अव्यावीस मूल गुण कहेठे - अथ अगस्त मूलगुन कथन
सर्वया इकतीसा -- पंच महाव्रत पाले पंच सुमती सजाले, पंच इडि जीति न
यो नोगी चित चेनको, पट आवश्यक क्रिया दवित नावित साधे, प्रासुक धरा
में एक आसन है सेनको, मजन न करे केसजुचे तन वस्त्र सुचे, त्यागे दतवन पें
सुगंध स्वास चेनको, गाढो करपे अहार लघु जुजी एकवार, अगस्त मूल गुन
धारी जती जैनको ॥ ५३ ॥

अर्थ - सवाउ पाणाइ वायाउवेरमण इत्यादिक पंच महाव्रत पाले इयासुमति
प्रमुख पांच सुमति सजालीने करे अने पांच इडिनो जीतनार एटले जेने इडियोनाविप
य सेवता चित्तमा चेन नउपजे, तेथी विषयोनों त्यागी थाय सामायक प्रमुख ठ आव
इयकक्रिया ठे ते इव्यथी पण साधे अने जावथी पण साधे ए ११ गुण थया फासू पृथ्वी
प्रमुख सव्यामा प्रमाणोपेत एरु शयन आसन राखे ए २२ गुण थया स्नान न
करे केश लाच करे शरीरविषे वस्त्रनो त्याग करे दांतण नकरे स्वासवदनो सु
गंध मूखनुण प्रमुख नले, उजो उजो अहारकरे लघुता के० अतप्रांत आहार
जुजे तेपण एक टेक खाय ए अगतीस मूल गुणनो धरनार जैन दर्शनी जती
होय ॥ ५३ ॥ ए दिगमवर संप्रदायथी गुण कहा ठे
हरे पांच महाव्रत कहेठे - अथ पंच महाव्रत यथा -
दोहरा - हिंसा मृषा अदत्त धन, मधुन परिग्रह साज,
रिचित त्यागी अचुप्रती, सवि त्यागी मुनिराज ॥ ५४ ॥

अर्थ:- जीवघात असत्य चोरी मैथुन परिग्रहसामग्री ए पांच आश्रवने किंचि
त त्यागे ते अणुव्रती श्रावक कहीए अने सर्वथा त्यागे ते मुनिराज कहीए॥५४॥
हवे पांच प्रकारनी समिति एटले सावधानपणुं कहेते:-अथ पंच सुमति यथा:-

दोहरा:- चले निरपि जापे उचित, जपे अदोष अहार;

लेइ निरखि मारे निरखि, सुमति पंच परकार ॥ ५५ ॥

अर्थ:- जोईने चाले ते इयां सुमति, योग्य वचन बोले ते जापा सुमति, दूष
णरहित आहार लीए ते एपणा सुमति, वस्त्र पात्र निरपीने ले ते अदान सुमति
मलमुत्रादिक जोईने परठवे ते पारीगवणीया सुमति, ए पांच प्रकारे सुमति॥५५॥
हवे जे अवश्य करीए ते आवश्यक कहीए तेना नाम कहेते, अथपमावश्यकयथा

दोहरा:- समता वंदन शुति करन, पमिकमनो सझाउ, काउसग मुझाधरन
ए पडावसिक जाउ. ॥ ५६ ॥

अर्थ:- सामायक धरवी १ गुरुवंदना करवी २ चोवीशजिनेश्वरनी स्तुति कर
वी ३ अतिचारथी निवर्त्तनाते पडिकमना ४ स्वाध्याय करवी ५ काउसगमुझा ध
रवी ए ठ आवश्यक कहीए. ॥ ५६ ॥

हवे थिवर कल्प अने जिनकल्पनो जेद कहेते.-अथ स्थिविर कल्पी जिनकल्पी -

सर्वथा इकतीसा:- थिविर कलपी जिनकलपी छविथ मुनि, दोउ वनवासी दोउ
नगन रहत हे; दोउ अगारस मूल गुन के धरैया दोउ सरव तियागी व्हं विरागता गह
त हे; थिविर कलपिते जिन्हके सिष्य सापा होई,वेठके सनामें धर्म वेसना कहत हे; ए
काकी सहज जिन कलपी तपस्वी घोर, उदेकी मरोरसुं परिसह सहत हे. ॥ ५७ ॥

अर्थ:- थिवर कल्पी अने जिन कल्पी ए वे प्रकारना मुनिश्वर होय ए वे व
नवागमां रहे. अने वेहु नागारहे ए वे अगारीस मूल गुणना धारनार ए वे सर्वस्व
के० सर्व परिग्रहना त्यागी यईने विरागजाव धरे एवा कहा पण ते वेमां स्थिवर
कल्पी ते कहीए जेने शिष्य जापा होय, अने सनामां वेसिने धर्म देशना करे
अने जे जिन कल्पी होय ते एकाकी होय घोरतपस्वी होय अने कर्म उदयनी मगे
रथी जे परिसह उपजे ठे ते सहन करे ए दिगमवर नंग्रवायिक वचनोते.॥५८॥

हवे प्रसंगथी वावीन परिसह नाधुने सहवा योग्य तेना नाम कहेते.-

अथ वावीन परीसह यथा कथन -

सर्वथा इकतीसा:-ग्रीयममें धूप विति नीतमें अंक पचीन, नृपेययेगी प्याले नी
रन चहतु हे; मंत मत्तकादिनां न मनें नृमि नैन करें, वय वंथ विद्यामें अमोज दैर

हनु है, चर्या छुख नरे तिन फाससो न थरहरें, मल डुरगथकी गिलान न गहतु है, रोगनको न करें इजाज एसो मुनिराज, वेदनीके उदे ए परिसह सहतु है ॥ ५७ ॥

अर्थ - उष्ण कालमा तडकामा आताप सहे, शीत कालमा शीत सहेवाची चित्तमा कपे नही, चुख्यो ठता धीरज राखे अनेपणी ग्रहे नही प्यासवत थको त दोष पाणीनी चाहना करे नही नागा शरीरने मास मसकादि करडे तोपण मरे नही धरतिये सग्या करे मरणांत कष्ट आवे जातजातना वध वधनादिक कष्ट तेथी अमोज रहे पण चलायमान न थाय चर्या के० विहारनु छु ख नरे तदरीजे विहारमा तथा सयनासनमा कगोर त्रण स्पर्शथी थरहरे नही मेलनीजे दुर्गंध ठे तेथी तेनी दुग्धमा न करे रोगनी वेदना सहे पण तेनो इजाज न करे एवा मुनिराज होय ते वेदनीय कर्मना उदयथी ए इग्यार परिसह उपजे ठे तेने सहे ठे ॥ ५७ ॥

कुंडजीपा - एते संकट मुनि लहे, चारित मोह उदोत, लज्जा सकुच ड प थ रे, नगन दिगवर होत, नगन दिगवर होत, श्रोत रति स्वाद न सेवे, त्रियसनमुख दृग रांकि, मान आपमान न वेवे, थिर व्हे निर्नय रहे, सहे कुवचन जग जेते, निष्क पद सग्रहे, लहे मुनि सकट एते ॥ ५८ ॥ दोहरा - अल्प ज्ञान लघुता लवे मनि उत्तरप विज्ञोऽ, ज्ञानावरन उदोत मुनि, सहे परिसह दोऽ ॥ ६० ॥ स रे अदरसन डुरदसा, दरसन मोह उदोत, रोकेवमग अज्ञानकी, अतरायके होत

अर्थ - हवे चारित मोहनीना उदय थवाथी मुनिराज सकट सहेते ते सकटनी गणतरी कहेते नगन दिगवर थई जे लज्जाथी सकोच छु ख उपजे ठे तेने धरे एटले सफ्टथी न जागे १ वली नगन दिगवर थई श्रोत के० इडीयना र नि म्मादने न गेये, २ स्त्रीना हाथ जायथी चुके नही ३ कोऽ सत्कार करे कांइ अस्त्कार करे तेउपर रिपम जाय जाये नही ४ कोऽ जयथी जागे नही स्थिर र हे निर्नय रह ५ जगतमां जे कऽ कुवचन ठे आक्रोसना वचन ठे ते सर्व सहन करे ६ निष्ठा ग्रहणथी निष्क पद सग्रहे पण ते सकटथी जाजे नही ए गान सकट चांग्रि मोहनीना उदयथी मुनि लहेते ते सहन करे ठे ॥ ५८ ॥ होय जप्यामिना अल्पज्ञानथी मर्ममा पोतानी लघुता थाय ते सहन कर पोता ना मनिना उल्परथी उल्परपणु जोडने गुरुता सहे, एवी ज्ञानावरणी कर्मना उ दय घाना अज्ञान पगिमिद अने प्रज्ञापगिमिद ए वे पगिसह उपजे ठे ते सहन कर ॥ ६० ॥ दर्शन मोहनीयना उदय थवाथी मर्मार् दर्शननी मजिनता उपजे तनी उट दना सहे पण मर्मार् दर्शनथी न जागे अतगय कर्मनो उदय थवाथी ज

जाननो उमंग रोकी रहे तेथी अजानने सहन करे ए बाबीस परिसह कह्या ॥ ६१ ॥
हवे जे कर्मथी जे परिसह उपजे ते कहे ठे. अथ बाबीस परिसह विवरनन -
सवैया ५कतीता:- एकादश वेदनीकी चारित मोहकी सात, ज्ञानावरनीकी
दोऽ एक अंतरायकी; दंसन मोहकी एक षाविसति बाधा सब, केई मनसाकी के
५ बाकी केई कायकी, काहुकों अलप काहुसों बहोत उनी साता, एकहीं समेमें उ
ठे अथवे असहायकी; चर्याथित सज्जामांहि एक सीत उस्नमांहि, एक दोऽहोहि ती
नि नांही समुदायकी ॥ ६२ ॥ दोहरा:- नानाविध संकटदशा, सहिसाधे शिव
पंथ, थिविरकल्प जिन कल्पधर, दोऊ सम निगरंथ. ॥ ६३ ॥

अर्थ.- अग्याअर संकट तो वेदनी कर्मना उदयथी उपजे ठे चारित्र मोहनी
य कर्मथी सात बाधा उपजे ठे ज्ञानावरणी करेली वे बाधा उपजे ठे अंत
रायनी कीथी एक बाधा उपजेठे दर्शन मोहनीनी करेली एक बाधा उपजे ठे, स
र्व मत्री बाबीस बाधा थइ ते बाबीसने परिसह कह्यै बाबीस बाधामां कोई मन
नी ठे कोई वचननी ठे कोई कायानी ठे आ बाबीस बाधामाहेली कोइने अल्प
एक वे उपजे कोइने बहु उपजे तो एकज समे ओगणीस बाधानुं उदय थाय ते
मां असहायनी के० जे बाधा बाधासायेज बोलेठे पण साये बने नही ल्यारे तेमां
एकज बाधा एक समे थई ते असहायनी कह्यै. जेम चर्यापरिसह चालवाथी उ
पजे ठे निपेद्या परिसह रहेवाथी उपजेठे शय्या परिसह रहेवाथी उपजे ठे.
अने शितबाधा तथा कृष्ण बाधामां एक समयमां एकज बाधा उपजे तेथी आ पां
च परिसहमां एक अथवा वे अथवा त्रण एक समयमां थाय पण समुदायरूप पां
चे न थाय. ॥ इति परिसह अधिकार समाप्त थयो इति परिसह अधिकार -

अर्थ.- एवां नाना प्रकारना संकट ठे तेनी दशा सहन करीने मुक्तिमार्ग साधे,
तेथी थिविर कल्पना धरनार अने जिन कल्पना धरनार ए वेहु नियंत्र समान ठे
हवे थिवर कल्पमां अने जिनकल्पमां कंइ तफावत ठे ते कहेठे:-

अथ स्थिविरकल्प जिनकल्प तारतम्य कथन:-

दोहरा - जो मुनि संगतिमें रहे, थविरकल्प सो जानि, एकाकी जाकी दसा,
सो जिनकल्प वपानि. ॥ ६४ ॥ चोपाई - थविर कल्प मुनि कठुक सरागी; जिन
कत्तपी महांत विरागी, इति प्रमत्त गुनधानक धरनी, पूरन नई जयारथ वरनी. ६५

अर्थ - जे मुनीश्वर गव्वना गणनी संगतमां रहेठे, तेतो थिवरकल्पी जाणीए
जेने गणनी निश्चा नथी जेनी एकाकी दशा ठे तेतो जिनकल्पी कह्यै ॥ ६४ ॥

એ વેળે નિગ્રયમા ચિવરકલ્પનો ધરનાર કડક સરાગ દશામા છે, અને જે જિનકલ્પી છે તે મહાવૈરાગી છે એટલે પ્રમત્ત ગુણગાણાની જે ચૂમિકા વાંચી અને યથાર્થ સાચપણે વરણી તે પૂર્ણ થઈ ॥ ૬૫ ॥

હવે સાતમા ગુણસ્થાનનું વર્ણન કરે છે - અથ સત્તમ ગુણસ્થાનક વર્નન -
 ચોપાઈ - અથ વરનો સત્તમ વિસરામા, અપ્રમત્ત ગુણસ્થાનક નામા, જહા પ્રમાદ ક્રિયા શિધિ નાસે, ધર્મધ્યાન ચિરતા પરગાસે ॥ ૬૬ ॥ દોહરા - પ્રથમ કરનચારિત્રકો, જાસુ અત પદ હોઈ, જહાં અહાર વિહાર નહિ, અપ્રમત્ત હે સોઈ ॥ ૬૭ ॥

અર્થ - મુક્તિરૂપ મંદિરમાં ચઢતાં તે સાતમો વિસામો છે, અને અપ્રમત્ત ગુણસ્થાનક જેનું નામ છે તે હવે વચાણે છે જે ગુણસ્થાનમાં ધર્મરાગાદિકેકરી પ્રમાદની શિધિ નાસે છે, જે પૂર્વજા ગુણસ્થાનકમાં ધર્મધ્યાન ચલતો હતો તે આંહી સ્થિત થઈ પ્રસન્ન કરે છે ॥ ૬૬ ॥ પ્રથમ ગુણસ્થાનના અંતપદમાં એટલે જેલા સમયમાં ચારિત્રમોહની કર્મને જેવવાનો યથા પ્રવૃત્તિનામે પ્રથમ કરણ થયું, આંહી ધર્મધ્યાનની સ્થિરતા એવી છે કે જ્યાં અહાર વિહાર ક્રિયા નથી તે અપ્રમત્ત ગુણસ્થાનક હોય એ વચન વિગર સપ્રવાયનું છે ॥ ૬૭ ॥

હવે આઠમા ગુણસ્થાનનું વર્ણન કરે છે - અથ અષ્ટમ ગુણસ્થાનક વર્નન -
 ચોપાઈ - અથ વરનો અષ્ટમ ગુણસ્થાન, નામ અપૂરવ કરન વચાના, કવુરુ મોહ ઉપસમ કરિ રાખે, અથવા કિચિત્ ક્યકરિ નાખે ॥ ૬૮ ॥ જો પરિનામ ન પે નિ રૂપહી, તિન્હુકો વડો દેલિયે જવદી, તવ અષ્ટમ ગુણસ્થાનક હોઈ, ચારિત્ર કરન દુસરો સોઈ ॥ ૬૯ ॥

અર્થ - જેનું નામ અપૂરવ કરણ વચાણીએ ઠીએ, હવે આંહી એણી ચઢવામાં જે ઉપસમીર પક્ષે પડે છે તેતો આંહી કડક મોહને ઉપસમારી રાખે છે, અથવા જે કવુરુ પક્ષે પડે છે તેતો આંહી ચારિત્ર મોહનો કડક ક્યકરિ નાંખે છે ॥ ૬૮ ॥ એવું જે પરિણામ પેહેનાં કોઈ કાઝમાં થયું નથી તે પરિણામનું જ્યારે પ્રગટ પણ થયેલું હોય, ત્યારેનો આઠમું ગુણસ્થાનક હોય તેને જે સમય ચારિત્ર મોહનીય કર્મ જેવવાને અપૂર્વ કરણ નામે વીરુ કરણ હોય તેનું નામ નિવૃત્તિ પણ છે ॥ ૬૯ ॥

હવે નવમા ગુણસ્થાનનું વર્ણન કરે છે - અથ નવમ ગુણસ્થાનક વર્નન -
 ચોપાઈ - અથ અનવનિ કરન સુનુ જાઈ, જહાં નાપ ચિરતા અશિકાઈ, પૂરવ નાપ ચનાવન જેતે, મહન અમાન નાપ મય તેતે ॥ ૭૦ ॥ જહાં ન ના

व उलटि अथ आवे; सो नवमो गुनस्थान कहवे; चारित मोह जहां बहु ठीका; सो हे चरन करन पद तीजा. ॥ ७१ ॥

अर्थ:- प्रथम अनिवृत्ति करण गुणस्थाननो व्यवहार कहुं तुं ते सांजलो. जे गुणस्थाननेविषे स्थिरता नावनी अधिकारि ठे. अने पूर्वजाव कपायना उदयथी जेटला चलाचल नाव होय तेवा सर्व आंही सहज अमोल थया ठे ॥ ७० ॥ ज्यां नावथी चढीने फरी तिहांथी पडी नीचेना गुणस्थानके न आवे एवो अनिवृत्ति कहेवाय, आंही अनिवृत्तिनो परमार्थ सिद्धांतमां बीजीरीते ठे, ते तो नवमं गुणस्थान कहेवाय, ज्यां चारित्र-मोहनीय कर्म घणुंज जुटी गयो ठे तेज ए चारित्र मोहनीय कर्म नेदवानो बीजो अनिवृत्ति करण थयो. ॥ ७१ ॥

हवे दशमु गुन स्थानक कहुं तुं:- अथ दशम गुनस्थानक वर्णन:-

चोपाई:-कहो दशम गुन स्थान इताखा, जहां सूक्ष्म शिवकी अजिजापा; सूक्ष्म लोन दसा जहाँ लहिए; सूक्ष्म संपराय सो कहिए. ॥ ७२ ॥

अर्थ:- जिहां उपगम्यक् अने रूपक एवी वे शाखा वर्ते ठे. जे गुण स्थानमां सूक्ष्म शिव पदवीनी अजिजापा ठे. एवी ज्यां सूक्ष्म लोन दशा पामियें, ते सूक्ष्म संपराय कहिए, संपराय एवुं कपायनुं नाम ठे. ॥ ७२ ॥

हवे अग्यारमं उपसंत मोह नामे गुणस्थान कहुं तुं:- अने तेनी प्रभुतानुं प्रमाण कहुं तुं. अथ एकादशम गुनस्थान वर्णन:-

चोपाई:-अथ उपसंतमोह गुनस्थाना; कहाँ तासु प्रभुता परवाना; जहां मोह उपसमेन नाते; जथाप्यात चारित परगामे. ॥ ७३ ॥ दोहरा -- जाहि फगनके जीव गिरि, परं कर गुन रद; सो एकादसमी दसा, उपममकी सरद्वद. ॥ ७४ ॥

अर्थ:- जे गुणस्थानमां मोहनीय कर्म सर्व उपममी जाय पण उदयमां नाते नही अने यथाख्यात चारित्रनो प्रकाश अर्धने जेवुं निसंग आत्मानु सहज रूप ठे तेखु प्रगटे. ॥ ७३ ॥ जे उपशम श्रेणि चटिने अने जे गुणस्थानने फगनीने अयश्यज जीव तिहांथी पडे अने जे गुण प्रगटे ते सर्व रद करे, ए अमीयार मी दशा अर्ध, एटले उपसंत मोह गुणस्थान थयुं एटले उपममनी मर्यादा अर्ध. ॥ ७४ ॥

हवे बारमा द्वीणमोह गुनस्थाननुं वर्णन कहुं तुं:- अथ द्वादशम गुनस्थानक वर्णन:-

चोपाई:- केवल ज्ञान निकट जहां आवे; तहां जीव सब मोह विषार; प्रगटे यथाप्यात परवाना. सो द्वादशम लोन गुन स्थाना. ॥ ७५ ॥

अर्थ:- जे गुणस्थानने केवल ज्ञान निकट आवे ठे. अने त्यां जीव

હનોય કર્મ સ્વપાત્રીને બીજા પણ ધાતી કર્મ સર્વ સ્વપાત્રે, અને જ્યાં પ્રધાન ઉત્કૃષ્ટ યથા સ્થાત ચારિત્ર પ્રગટે એવા પ્રકારથી જેઠે તે વારમો ક્ષીણ મોહ ગુણસ્થાનક રહી ॥ ૭૫ ॥ હવે આહી લગણ પાઠલા ઠઠાથી માંની સાત ગુણસ્થાનમાં ઉપગમ શ્રેણીની અપેક્ષાએ જેકાલ સ્થિતિ ઠે તે કહેઠે - અથ પદ ગુણસ્થાનક સ્થિતિકથન ઉપગમ શ્રેણિક અપેક્ષા દોહરા - પદ સત્તમ અત્તમ નવમ, દશ એકાદશ વાર, અંતર મુદુરત એક વા, એક સમે ધિતિ ધાર ॥ ૭૬ ॥ ઠીન મોહ પૂરન નયો, કરિ પૂરન ચિત્ત ધાન, અ વ સજોગ ગુણ ધાનકી, વરનો વસા રસાલ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ - ઠટું, સાતમુ, આઠમુ, નવમુ દશમુ, અગ્યારમુ, વારમુ, એ સાત જે ગુણસ્થાન ઠે તેની સ્થિતિ એક અંતર મુદૂર્તની ઠે અથવા સાત ગુણસ્થાનની જવન્ય એક સમયની સ્થિતિ ધારો ॥ ૭૬ ॥ મોહમય જે ચિત્તની ચાલ હતી તેનું ચૂર્ણ કરીને ક્ષીણ મોહ ગુણ સ્થાનક પૂરણ થયુ હવે સજોગીગુણ ધાનકની રસાલ દશાનુ વર્ણન કરું ॥ ૭૭ ॥

હવે તેરમા ગુણધાનનું વર્ણન કરું - અથ ત્રયોદશમ ગુણ સ્થાનક વર્ણન - સર્વેયા ફક્તીમા -- જાકી હુ સ્વ દાતા ધાતી ચોકરી વિનસર્ગ ચોકરી અથા તી જરી જેવરી સમાન હૈ, પ્રગટ નયો અનત દસન અનત જ્ઞાન વીરજ અનત સુલ્લ સત્તા સમાધાન હૈ, જામ આઠ નામ ગોત વેદની પ્રકૃતિ એસી એકપાત્રી ચોરાસી વા પચાસી પરવાન હૈ, સો હૈ જિન કેવલી જગત વાસી જગવાન, તાકી જો અવસ્થા સો સજોગી ગુંન ધાન હૈ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ - જે આત્મ ગુણના ધાતના કરનાર એવા જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાવરણી, મોહનીય, અતરાય, એ ધાતી કર્મની ચોકડી હુ સ્વ દાતા હતી તે જેની વિનાશ થઈ ગઈ, અને જે આત્માના ગુણનો ધાત ન કરે એવા વેદની, આયુ, નામ, ગોત્ર, એ ચાર અધાતિ કર્મની ચોકડી રહી તે બહેલી દોરી સમાન રહી ઠે દર્શનાવરણીય કર્મક્રમ યથાથી જિહા અનત કેવલ દર્શન પ્રગટ થયો અને જ્ઞાનાવરણી ક્રમ યથાથી જિહા કેવલ જ્ઞાન પ્રગટયુ અતરાય કર્મ ક્રમ યથાથી અનત વીર્ય પ્રગટયો મોહનીય કર્મ ક્રમ યથાથી અનત સુલ્લસત્તામય અને સમાધિ પ્રગટી અને જેમાં આયુ કર્મ, નામકર્મ, ગોત્રકર્મ, વેદનીકર્મ, એવાની સર્વ ૮૫ પ્રકૃતિ રહી ઠે તેમાં કોઈના આહારિક શરીર આહારક અગોપાંગ, આહારક સપાતન, આહારક વેપન, તથા જિનનામવિના, એસી પ્રકૃતિ રહી ઠે અને કોઈને જિનનામ સહિત ઠે તથી (૮૧) રહી ઠે તથા કોઈને અહારક ચતુષ્કરે અને જિનનામનથી માટે ૮૪ ઠે તથા કોઈને જિનનામ સહિત પચાસી પ્રકૃતિનુ પ્રમાન ઠે એવી દશાનો ખરનાર જે ઠે તે

जिन होय केवली होय जगततुं नगवान होय तेनी जे अवस्था ठे तेनेज सयोगी गुणस्यानक कहीए. ॥ ४८ ॥

हवे सजोगी गुणस्यानकवालानी मुझा देखाडेठे:-

सर्वथा इकतीना:-जो अमोल परजंक मुझा धारी सरवथा अथवा सुकाउसग मुझा धिरपाल हे: खेत सपरस्त कर्म प्रकृतिके उदे आए, बिना मग जरे अंतरिक्ष जाकी चाज हे: जाकी धिति पूरव करोडि आठवर्ष घाट, अंतरमुद्गरति जघन्य जग जाल हे: सो हे देव अठारह दूषण रहित ताकों वनारसी कहे मेरी वंदना त्रिकाल हे. ४९

अर्थ:- जे अमोजपणे सर्वथा प्रकारे पर्यंक मुझा धारी होय एटले पद्मासनवा जीने सदा सर्वदा वेसेठे, अथवा काउसगमुझा स्थिरपणे पाले ए वचन दिगंबर सं प्रदायतुं ठे, अने क्षेत्र, स्पर्श रूप जे कर्म प्रकृति ठे तेनो उदय अथाधी केवली विहार करेठे पण बीजा पुरुषनीपठे चाले नही पण केवली मगलुं नखाबिनाज आकाशमां अथर चालें चाले ए परूपणा दिगंबर संप्रदायनी ठे: जे सयोगी गुण स्याननी स्थिति आठ वर्षे न्यून पूर्वकोटी वर्षनी थाय केमके जन्मथी आठ वर्षलगी केवलज्ञान उपजतो नथी, अने आ गुनथानानी जघन्यस्थिति एक अंतरमुहूर्तनी थाय जगतजालमां एटलुं रहेंहुं होय आंही जे एवी अवस्थानो धरनार होय तेतो अठार दूषण रहित वेवाधिवेव थाय वनारसीदास कहेठे के तेने मारी त्रिकाल वंदना ठे ॥ ४९ ॥

हवे अठार दूषणनां नाम कहेठे:- अथ अठारस्त दोष कथन:-

कुंमलीया:-दूषण अठारह रहित, सो केवलि संजोग; जनम मरण जाके नहीं, नहिं निंझा नय रोग, नहिं निंझा नय रोग, सोग विस्मय न मोहमति; जरा खेद परस्वेद, नाहिं मद वैर विपे रति; चिंता नांही सनेह, नाहिं जह प्यास न जूपन; धिर समाधि सुख सहित, रहित अठारह दूषण. ॥ ५० ॥ कुंडलीया:- वानी ज हां निगदरी, तत्तथातु मज नांहि; केस रोम नख नहि वढे, परम उदारिक मांहि; परम उदारिक मांहि, जांहि इंडिय विकार नसि, जथाख्यात चारित प्रधान धिर सुकज ध्यान सति; लोकालोक प्रकास, करन केवल रजथानी; सो तेरम गुनथा न, जहां अतिशय मयवानी. ॥ ५१ ॥ दोहरा:-यह सजोग गुनथानकी, रचना कही अनूप, अथ अयोग केवल कथा, कहों यथारथ रूप ॥ ५२ ॥

अर्थ:- जे अठार दूषणथी रहित ते सजोगी केवली कहिए जेने जन्म नथी मरण नथी, निंझा नथी, नय नथी, रोग नथी, सोग नथी, विस्मय नथी, मोहम ति नथी, जरानो खेद नथी, परस्वेद नथी ? ० मद नथी ? ? वैर नथी ? ? विपय

ઉપરતિ નથી ૧૩ ચિતા નથી ૧૪ સ્નેહ નથી ૧૫ જેને તરસ લાગે નહીં ૧૬ નૂપ જા
 મે નહીં ૧૭ અસ્થિરપણુ નથી ૧૮ તેથી સમાધિસુખ સહિત સ્થિરરૂપ થાય છે, એ
 વા અઢાર દૂપણ રહિત છે એ અઢાર દોષ દિગ્ગ્વર સંપ્રદાયથી છે સિદ્ધાંત સપ્ર
 દાયમા ૧૮ દૂપણ છુટા કહ્યા છે ॥ ૮૦ ॥ આ ગુણસ્થાનની અવસ્થામા નિરક્ષી
 વાણી હોય ને મસ્તકમા અહંકાર ધ્વનીરૂપ હોય છે, અને શરીરમા સાત યાતુ અને
 સાત ધાતુના મલ થતા નથી એ દિગ્ગ્વર સંપ્રદાયથી કહેલું છે અને જેના શરીર
 મા કેશ, રોમ, નખની વૃદ્ધિ થતી તથી, એતો ઉદારીક શરીરમા પણ એટલા દાપ
 નથી, તેથી દેવાધિદેવ પરમ ઉદારીક શરીરમાજ કહિએ, જ્યાં જેને ઇન્દ્રિયવિકાર નાસી
 ગયા છે, ને જ્યાં પ્રધાન ઉત્કૃષ્ટ યથારહ્યાત ચારિત્ર પ્રગટ થયું છે, જ્યાં શુદ્ધ ધ્યાનરૂપ
 ચક્ષુમા સ્થિરરૂપ થયો છે અને જ્યાં લોકાલોકના પ્રકાશની કરનારી કેવલ જ્ઞાનરૂપ
 રાજધાની વિરાજી રહી છે, તે તેરમું સયોગી ગુણસ્થાનક કહિએ, જ્યાં પાતરીશ અતિ
 શય મયવાણી છે ॥ ૮૧ ॥ એ સયોગી ગુણસ્થાનની સર્વથી અધિક અનૂપ રચના કહીએ
 હવે અયોગી કેવલીની દશા યથાર્થરૂપ કે ૦ જેવીરીતે બની છે તેવી રીતની કહું ૮૨
 હવે ચાંદમા અયોગી ગુણસ્થાનનું કર્ણન કરું અથ ચતુર્દશ ગુણસ્થાનક વર્તન

સચેયા ફક્તીતા - જહાં કાહૂં જીવકોં અસાતા ઉદે સાતા નાહિ, કાહૂંકોં અ
 સાતા નાહિ સાતા ઉદે પાડયે, મન વચ કાયસોં અતીત નયો જહાં જીવ જાકો
 જસ ગીત જગ જીત રૂપ ગાડયે, જામેં કર્મ પ્રકૃતિકી સત્તા જાગી જિનકીતી, ય
 તકાલ હેસમેમેં સકલ લિપાડયે, જાકી ચિતિ પચ લઘુ અક્ષર પ્રવાન સોડ, બોડ
 હો અયોગી ગુણ થાના વહરાડયે ॥ ૮૩ ॥

જે ગુણસ્થાનમા કોઈ જીવને અશાતા વેદનીનો ઉદય છે અને શાતા
 ઉદય નથી, એટલે શાતા વેદની સત્તારૂપ છે અને કોઈને શાતા વેદની
 અશાતા હુ સ્વરૂપ ઉદયમા નથી, એટલે સત્તામા છે અને જ્યાં
 યોગ, વચનયોગ, કાયા યોગથી જીવ અતીત એટલે ર
 તને જીતયા રૂપ ગાડે ઘીએ એટલો છે અને

दोहरा:- चौदहगुनथानक दशा, जगवासी जियनूल; आश्रव संवर नाव दे,
बंध मोहके मूल. ॥ ७४ ॥

अर्थ:- जगतवासी जीव अष्टदशको नूलमां पड्यो ठे तेनी ए चौद गुण
स्थानकयी चौद दशा थाय ठे. आही तत्व दृष्टिमां जोतां जे आश्रव संवर नाव
ठे तेज बंध मोहना मूल ठे; एतले आश्रव बंधतुं मूल ठे अने संवर मोहतुं, मूलठे
हवे आश्रव संवरनी जुदी जुदी अवस्था कहेते. अथ आश्रव संवर व्यवस्था कयन.

चोप.ई- आश्रव संवर परनति जोलों, जगत निवासि चेतना तोलों; आश्रव
संवर विधि विवहारा; दोऊ नवपथ शिवपथ धारा. ॥ ७५ ॥ आश्रव रूप बंध उत्पत्ता,
संवरज्ञान मोप पद दाता, जा संवरसों आश्रव ठीजे, ताकों नमस्कार अथ कीजे. ७६

अर्थ:- ज्यां सुधी आश्रव संवरतुं परिणाम परिणामे ठे, त्यांसुधी चेतन रूप ई
श्वर जगत निवासी थई रह्योठे. आही आश्रवनी विधि ठे ते व्यवहारमां ठे
अने संवरनी विधि ठे ते पण व्यवहारमां ठे. ए उर्जा के०वे व्यवहार पंथ ते संसार
मार्गनी धारा अने मोह मार्गनी धारा पण ठे. ॥ ७५ ॥ संसारमां जे बंधरूप उत्पत्त
ठे ते तो आश्रवरूप ठे. अने जे मोहपदनो दाता ज्ञान ठे ते संवर रूप ठे.
जे संवरयी आश्रव क्य थयो होय तेने हवे नमस्कार करीए ठीए. ॥ ७६ ॥

हवे ग्रंथनी अंत मंगलाचरण रूप संवर रूपी ज्ञानने नमस्कार करेते.-

सर्वथा इकतीसा:- जगतके प्रानी जीवद्वंद्वहो गुमानी एतो, आश्रव अस्तु इ. ख
दानी महा नीम हे; ताको परत्ताप खंनिवेको परगट थयो, धर्मको धरंया कर्म गेगको
हकीम हे, जाके परत्ताप आगे जागे परत्ताप सब, नागर नवल सुख सागरकी मीम
हे; संवरको रूप धरे साथे शिवराह एतो, ज्ञानी पातसाह तारों मेरी तसमीज दे. ७७

अर्थ:- जगतना वासी जेटला प्राणी ठे. ते नर्वने जीनीने जे गुमानी थई
रह्यो, एवो आश्रवरूप जे अस्तु ठे. ते महा दुखदायक ठे. तनो प्रताप मंथवा
ने जे ज्ञानरूप बादशाह प्रगट थयो ठे ते केयो ठे के धर्मेनो धारण करनार्ग
ठे. अने कर्मरूप गेग गमाववानो हकीम ठे जे ज्ञान बादशाहनां प्रताप आगज
साम कोषादिक राग ठेदरूप पुज्जना नाव ठे ते सर्वे नानी जाय ठे; अने नागर के०च
तुर ठे. जे पेहेजां कोड बारे न पामेजो एवो जे नरो सुख समुद्र ते जगण जेनी मीम ठे.
संवररूपनो धर्माग अने मुक्तिमार्गनो नाथनाग एवो जे ज्ञानरूपी बादशाह ठे. तेने
माहारी सज्जाम ठे. एतले नाटक करीने ज्ञान बादशाहने मुजगे जीतो ठे. ॥ ७७ ॥

इति श्री समयसार नाटक राजावशोपर अष्ट महीन समाप्त थयो.

चोपाई - नयो ग्रंथ संपूर्ण जापा, वरनी गुनथानककी सापा, वरनन ओर कहाँ लौ कहिये, जथा सकति कही चुप रहे रहियें ॥ ८८ ॥ लिहए करन ग्रंथ उदधि का, ज्यों ज्यों कहिये त्यों त्यों अधिका, ताते नाटक अगम अपारा, अल्प क वीसुरकी मतिगारा ॥ ८९ ॥ दोहरा - समयसार नाटक अकथ, कविकी म ति लघु होइ, ताते कहत बनारसी, पूरन कथे न कोइ ॥ ९० ॥

संज्ञा इरुतीसा - जैसे कोव एकाकी सुनट पराक्रम करि जीते केही नातिचकी कटक सो लरनो, जैसे कोव परविन तारु जुज नारु नरतरे केसे स्वयंनूरमन सिधु तर नो, जैसे कोव उदिमी उठाह मनमाहि धरे, करे केसे कारज विधाताको सो करनो, तेसे तुठ मती मोरी तामें कविकला थोरी, नाटक अपारमे कहाँलो याहि वरनो ? ९१

अथ जीव महिमा कथन --

संज्ञा इरुतीसा -- जैसे बटवृक्ष एक तामे फल हैं अनेक फल फल बहु बीज बीज बीज बट है, बटमाहि फल फलमाहि बीज तामे बट कीजे जो विचार तो अन तता अघट है, तेसे एक सत्तामें अनत गुण प्रजा प्रजामें अनत नृत्य नृत्यमें अनत उट है, उटमें अनत कजा कलामे अनत रूप, रूपमें अनत सत्ता एतो जीव नट है ॥ ९२ ॥ दोहरा - ब्रह्म ज्ञान आकाशमें, उहे समति पग होइ, जथा स कति उदिम धरे, पार न पावे कोइ ॥ ९३ ॥ चोपाई -- ब्रह्म ज्ञान नन अत न पावे, सुमति परोठ कहाँजो धारि, जिहि विधि समयसार जिनि कीनो, तिन्दके नाम धरे अथ तीनो ॥ ९४ ॥

अथ कवि त्रयी कथन नाम --

संज्ञा इरुतीसा - कुदकुवाचारज प्रथम गाथा बद्ध करे, समेसार नाटक त्रियारी नाम दयो है, ताहीके परपरा अमृतचंद जये तिन्ह, ससरुत कलस समारि सुख लपा है, प्रगट्या बनारमी गृहस्थ सिरीमाज अत्रकिये ह कविच हिए बोध बीज बयो है; शब्द अनादि तामे अरथ अनादि जीव, नाटक अनादियो अनादिहिको जयो है

अथ कविध्ववस्था कथन -

चोपाई - अथ कवु कहु यथारथ वानी, सुकवि कुकविकी कथा कहानी, प्रथम सुखी कहाँ मोई, परमारय रम वग्ने जोई ॥ ९६ ॥ कजपित वात हिए नहि थाने, एन परपरा रीनि वग्याने, मत्याग्रथ संजी नहि ठने, मृषा वादसों प्रीति न मने ॥ ९७ ॥ दोहरा - उद मवद अह्वर अरथ, कहे निक्षिंत प्रवान, जो इहि विधि रचना रच सो है सुखि सुवान ॥ ९८ ॥

चोपाई:- अब मुनु कुकवि कहें है जेना; अपगयी द्विय अंय अनेना; मृदा
नाच गन वगने दिननों; नई वरुनि नदि उपजे चिनमों ॥ ७०१ ॥ आति जान प्र
जा मन आने; परमाग्य पय जेद न जानें; बानी जीव एक करि वृजे; जाको वि
न जट अंयि न सुजे ॥ ७०० ॥ बानी जिन नयो जग मोजे, बानी ममता त्यागि
न बोजे; हे अनादि बानी जगमांदी, कुकवि बान यद समुजे नांही. ॥ ७०१ ॥

अथ बानी व्यवस्था कथन -

सर्वथा इकतीना - जेमे काहू देसमें नजिजधर कागजकी, नदीनों निकसि फिरि
नदीमें ममानी हे; नगरमें ठार ठार फेजी गद्दी चहूं थोर, जाके द्विग वहें मोई कहे
मेरो पानी हे. त्योही घट नदन नदनमें अनादि ब्रह्म, बदन बदनमें अनादिदीकी
बानी हे; कर्म कजोत्रमों वत्तासली बयारि बाजे, तामों कहे मेरी धुनि एतों मृद
प्रानी है. ॥ ७०२ ॥ दोहरा - एते मृद कुकवि कुधी, गहे मृदा पय दोर : रहे
मगन अजिमानमें, कहे थोरकी थोर. ॥ ७०३ ॥ वस्तु तरूप लखे नही, बाहिज
दृष्टि प्रमान; मृदा विजास विजोकके, करे मृदा गुन ज्ञान. ॥ ७०४ ॥

अथ मृदा गुन ज्ञान बया -

सर्वथा इकतीना - मांसकी गरधि कुच कंचन कज्जल कहे, कहे मुख चंद जो
मजेखमाको घरु हे, हाटके दशन आहि हीग मोती कहे ताहि, मांसके अधर ओ
ठ कहे विव फरु हे; हाड दंम जुजा कहे कौजनाज काम जुधा, हामहीके यंजा
जंया कहे रजा तरु हे, योही फूजी जुगति बनावै आ कहावै कवि, एते पर कहे
हम मारदाको वरु हे. ॥ ७०५ ॥ चोपाई - मिय्यावत कुकवि जे प्रानी, मिय्या
तिनकी नायित बानी, मिय्यावत सुकवि जो होई, वचन प्रवान करे सब कोई. ७०६
दोहरा - वचन प्रवान करे सुकवि, पुरुष हदे परवान. दोज अंग प्रवान जो,
तोहे सहज सुजान. ॥ ७०७ ॥ अथ नाटक समयसार व्यवस्था कथन:-

चोपाई - अब यह बात कहाँ है जेसे, नाटक जाया नयो सु एते, कुंद कुंद
मुनि मूल उधरता, अमृतचंद टीकाके करता. ॥ ७०८ ॥ समेतार नाटक सुख
बानी, टीका सहित संस्तरुत बानी, पंक्ति पढ़ै दृष्टमती बूजे. अजपमतीको अरथ
न सूजे. ॥ ७०९ ॥ पामे राजमल्ल जिनधर्मों, समयसार नाटकके मर्मों, तिन्ह ग
रंथकी टीका कीनी, वालाबोध सुगम करि दीनी. ॥ ७१० ॥ इहि विधि बोधवचनिका
फैली, समोपाइ अध्यातम सेली, प्रकटी जगतमांदि जिनबानी, घर घर नाटक
कथा बपानी. ॥ ७११ ॥ नगर आगरामांदि विख्याता, कारन पाइ

पच पुरुष अति निपुन प्रवीने, निसिदिन ज्ञानकथा रस जीने ॥ ७१२ ॥ दोहरा -
रूपचंद पंडित प्रथम, छतिय चतुर्जुज नाम, तृतीय जगौती दासनर, कौरपान
गुनधाम ॥ ७१३ ॥ यर्मदास ए पच जन, मिजि वेसे इरु गोर, परमारथ चरचा
करे, इहके कथा न थीर ॥ ७१४ ॥ कवहू नाटक रस सुने, कवहू थोर सिद्धांत,
कवहू विग बनाइके, कहे बोध विरसंत ॥ ७१५ ॥ अथ विगयया -

दोहरा - चित चकोर करु धरम धरु, सुमति नगौती दास, चतुर नाव विर
ता नए, रूपचंद परगास ॥ ७१६ ॥ इहि विधि ज्ञान प्रगट जयो, नगर आगरे
माहि, वेसदेस महि विस्तयो, मृषा देश महि नाहि ॥ ७१७ ॥ चोपई - जहा त
हां जिनवानी फेली, जपे न सो जाकी मति मेली, जाके सहज बोध उतपाता,
गो ततकाल लखे यह वाता ॥ ७१८ ॥ दोहरा - घटघट अंतर जिन वसे, घटघ
ट अंतर जिन, मत मदिराके पानसो, मतवाला समुजें न ॥ ७१९ ॥

चोपई - बहुत बड़ाव कहालो कीजे, कारजरूप वात कहि लीजें, नगर आगरे
मारे विप्याता, बनारसी नामे लघु ज्ञाता ॥ ७२० ॥ तामे कवित कला चतुराई, कपा
करे ए पचा जाई, ए परपच रहित हिय खोले, ते बनारसीसो हसि बोले ॥ ७२१ ॥
नाटक मर्मगार हित जीका, सुगमरूप राजमली टीका, कवित बह रचना जो
लॉई, जाया ग्रथ पढे सृज कोई ॥ ७२२ ॥ तब बनारसी मनमहि आनी, कीजे
सो प्रगटे चिनगानी, पच पुरुषकी आझा लीनी, कवित बचकी रचना कीनी ॥ ७२३ ॥
मोक्षदंग निगनने पिते, आसुमाम मित पद वितीते, तिथि तेरसि रविबार
प्रयोना, तादिन ग्रथ समापत कीना ॥ ७२४ ॥ दोहरा ॥ सुख निधान सकय न
र मादिय माहि सिंगन, सहम साहि गिर मुकुटमनि, साह जहा सुजतान ॥
७२५ ॥ चाहे राज सुचेनगों, कीनो आगम सार, इति जीती व्यापी नही, यह
वनको वनगार ॥ ७२६ ॥ अथ मयका वीरु कयन -

मयेपा इस्तीमा - तीनमे दसोत्तर सोरठा दोहा उद दोउ, सुगजस तेतानीम
इस्तीमा आने हे, गामी सु चोपईये मेतीम तेइमे सर्वये, वीम ठप्ये अगारह क
दिन धराने ह, मान पुनिही अटिजे चारि कुरुनीए मिले, सकय सातसे सभार
म ठीकगने ह, बनीम अहंके मनोर कीने ताके मेवे ग्रथ सख्या सत्रहत सा
नयसिक्काने हे ॥ ७२७ ॥ दादग - समयसार आतम दरव, नाटक नाव अतत,
साहे आगम नामम, परमाग्य रिगनन ॥ ७२८ ॥

॥ इति परमागम समयसागरनाटक नाम निहांत सपूर्णम् श्री गन्तु ॥

सम्यक्त्व स्वरूपस्तव.

थी अकाम निर्जराने योगे गर्नज मनुष्य थाय, अथवा गर्नज तिर्यच पचेडिय
य, ते जेवारे गर्नज पचेडितीर्थच अथवा गर्नज मनुष्य थाय, तेवारे प्रवल
धिकरणी थयो, तिहां पांचे आश्रव प्रवलपणे सेवे तिहा प्राण तथा पय
पूरणहोय तेनेजीधे त्रिकाल वेदन स्वकीय परकीयना विकल्पजालमां पडे, ते
उल्लूह कर्मस्थितिनु धणी थाय, आर्त रीड ध्याननी प्रवलता थाय, ते दुष्य
ननायोगे कर्मस्थिति दीर्घकरे, इहां कोश्कजीव प्रवल हिंसादिक कारणनेयो
सातेनरकोने विपे जाय, अथवा किवारेक मुर्छादिक अधिकरण योगे पाठो एके
डियमां पण जाय, तिहां अनतकाल रुले

अथवा किवारेक वेदन चेदन ताडन तर्जन शीत तापादिक सहनकरतो जा
ति शरजपरिणामी माटे तीव्रसक्केस न करे तो अकामनिर्जराकरी कोश्कजीव देवगति
पामे, अथवा कोर्झीव मनुष्यथाय तेमांजो देव थयोतो अतिशय विषयाशक्तमा
माचीने तीव्रसक्केसो विषयाशक्त थको मरीने प्राये तिर्यच पचेडी गर्नजथाय, तिहां
बहुल हिंसादिक सेवनकरी नरकेजाय, अथवा पाठोपडी एकेडियचक्रमा जाय, फ
री तिहाथी निकली पचेडियपण पामतां उल्लूह कायस्थिति योगे असख्य पुज्ज
परावर्त वीतीजाय

अथवा कोर्झीवमरी मनुष्यथाय, तिहां कारण अपरिपाकपणाथी बहुलतायें
अनार्यक्षेत्र अनार्यकुजमां उपजे, तिहां प्रवल कपाय विषयादिक अशुद्धहेतुना
योगे अदारे पापस्थानकसेवी, किवारे सातेनरकोनेविपे जेवा जेवा कर्म बांधे तेवां
तेवां कर्मानुसारे ते ते नरकमा जई उपजवुथाय, एम यथावधी उपजे, तिहां नरक
सवधी आकराड ख असख्यकाज पर्यंत सहन करे, ते नरकड खना विपाक जव
नावनादिक ग्रथथी जाणवा

अथवाकोर्झ तो मनुष्यनवपामी घरकुटवनी तीव्र मूर्छांमा मूर्ध्धितयको अज्ञान
योगे परिणम्यो तो फरी तिर्यचगति यावत् एकेडिय चक्रमापडे वली ते दशापाम
थनतानत काज व्यतिक्रमीजाय, तथा कोर्झमनुष्य विशिष्टज्ञानविना मूढचेतना
त प्ररुतियें सरलथको सहजे कपायनी मदताये मनुष्यपण थाय, तिहावनी का
परिपाकविना अशुद्धकारणनी बहुलतानेयोगे मिथ्यात्वादिक अशुद्धहेतुनी पुट
ये कर्मस्थिति उल्लूहकरे, ते उल्लूहकर्मस्थिति जखियेंगेंगें ॥ गाथा ॥ माहेरा
जेडी, सत्तरिवीसचनामगायाण ॥ तीसापराणि चउन्न, तिचीसापराड था

उस्त ॥ १ ॥ अर्थ ॥ तेकर्मबंध बांधवाना चारहेतुने, मिथ्यात्व अविरति कथा य अने योग, ए चारहेतुनी प्रवृत्ताये कर्मस्थिति उत्कृष्टी बांधे.

तिहां सर्वकर्मनो उत्पादकपोषक मोहनीय कर्म ठे, जेम इमायी मुरगी अने मुरगीयी इहुं तेम मोहनीयकर्मयी आतेकर्मबांधे, आते मजी मोहनीयकर्म नी पुष्टीकरे, माटे मोहनीयकर्मनी मुख्यताकही, मोहनीयकर्मने राजपदनी उपमाकही, ते मोहनीयकर्मनी अव्यावीत प्रकृतिमां मिथ्यात्व मुख्य कर्मप्रकृतिने. तमस्त संसारमां सर्वजीवने तमस्त डु खनोहेतु एकमिथ्यात्वने. ते मिथ्यात्वमोहनीय एकवारनुंबांधुं उत्कृष्टो तिंचेरकोडाकोडी सागरोपमसुधी विपाकआपे, तेहनो विपाक अत्यंत मदिरापाननी घुमि सरिखोने, जेम मदिरानुं पानकरनार पुरुष मित्रने शत्रुनी बुद्धियें मारवाढोडे अने शत्रुने हंसीहंसी मजवाढोडे.

तेम तीव्रमोहना उदययी जीवने अजीवजाणे अने अजीवने जीवजाणे तथा धर्मेने अधर्मजाणे, अधर्मेने धर्मजाणे, मार्गने उन्मार्गजाणे. उन्मार्गने मार्गजाणे, साधुने असाधुजाणे, असाधुने साधुजाणे, मुक्तने अमुक्तजाणे, अमुक्तने मुक्तजाणे, ए दशप्रकारें मिथ्यात्व विपाक आपे.

तथा नामकर्म अने गोत्रकर्म एकवारनुंबांधुं उत्कृष्टो वीतकोडाकोडी सागरोपम स्थितिरहे. ते नामकर्मनो विपाक चित्रकार सरिखो विचित्रपणे ठे केमके जे वर्ण रहित गंवरहित स्पर्शरहित रूपरहित रसरहित अने तमन्तदोष रहित, असंख्यातप्रदेशी लोकप्रमाण अखंड अनंत ज्ञान दर्शन चाग्नि स्वरूपी नयन संचयन संस्थान रश्मि, ए वा अरूपी आत्माने एकेश्वर वैश्व कुरुषी सुरुषी वीगणो कुवमो काजां धांजां अतिमहोदो तो हजारयोजनप्रमाण अति मृद्व तो वाजनी अलीउपरें अनामकर्म गोलेगोले अत्यंत निगोडे निगोडे निगोडे अनंत जीव, इत्यादिक जीवने अनामकर्म स्वरूप विपाकआपे एतुं ए नामकर्मने.

गोत्रकर्मनो विपाक हुंजारना चांभा नगरां ठे, केमके एजीव जगती एजीवणी निवृत्तमान जगतने वंदनीय स्वरूपी ठे, तेज जीवने चंदाज जगती एजीव खो जेने कोई अटक नही कदापि अटक तो जजादिक ज्ञानरश्मि एजीव विष्टा चर्म दाढनुं जह्ण कर्नागे स्नान वस्त्रां आवे, अनामकर्म अनामकर्म तो तेनी कोई शंका न आणे, गोचरण न करे, अने पंचेन्द्र सूर्य चंद्राणो धागक तत्त्वान्त नवे उचिन वस्तुनो जाण, नवे अनामकर्म अनामकर्म अनामकर्म करणी करवा नमये, तेहनुं दर्शन दर्श अनामकर्म अनामकर्म.

ના કરેનહી, તેથી તેને વસ્તિ વાહિર રહેવું પડે, એ સર્વ વિપાક નીચ ગોત્રના જા
વા તથા ઊંચ ગોત્રના વિપાક તે જે કોઈ જીવ મૂર્ખ જઠ હટ નિર્ધન નિર્ગુણ કુરૂપ
કુઠિત હોય, અને કુરૂમનો કર્તા હોય, કર્મ ચમ્પાલ હોય, એવું ઠતા પણ મહોટ
કુજમાં અવતાર લીધો હોય, તો દોષે નચો પણ લોકમાં આદર સન્માન સત્કાર
પામે, જો અશુદ્ધાચરણ દેહી નિદા થાય, તોપણ અવશર ઉપર તેહને સવ
કોઈ તેહીને વિનયકર, જે એ મહોટા છે, મહોટા કુજના છે, ઓલાદીને, કેટલાક
દોષ ઢાક્યા જાય. ઇતિ ગોત્ર કર્મવિપાક

જ્ઞાનાવરણી અને દર્શનાવરણી તથા વેદનીય અને અતરાય એચારેકર્મની સ્થિ
તિ એકવાર વાંધ્યા ત્રીસકોઢાકોઢી સાગરોપમ પર્યંત વિપાકઆપે
તેમાં જ્ઞાનાવરણીકર્મ આશનાપાટા સમાન છે, જેને એકર્મનો તોત્રોદયહોય તે
પ્રાણી કોઈજ જાણેનહી, કેમકે જીવના સર્વ આકાશ તથા કાલ પ્રમુખ ઇચ્છ
યાયથી અનતગુણ જ્ઞાનગુણના પર્યાપ્ત છે, તે સર્વપર્યાય એ જ્ઞાનાવરણીકર્મે આવ
ને ઉપજતાંહોય, વાકી સર્વપર્યાયનું જ્ઞાન ઢાક્યુ છે, એક અદ્વરનો અનતમો જાગ વ
ધાદોરહે, તેપણ ઇચ્છસ્વનાવેરહે, પણ કર્મની રાયતિનથી, એક જીવઇચ્છ તેવીના સ
ર્વઇચ્છના ઇચ્છ ગુણ પર્યાયના ત્રિકાલિક ઉત્પાદ વ્યયનો એકસમયમા જ્ઞાયક ચિદા
નદયનરૂપી એહવું ચેતનરાજ છે તેને એ જ્ઞાનાવરણીકર્મ જઠરૂપ અતિગુપ્તકરીના છે,
પણ તેહના ઉપર કોઈરીતે અનુકપાકરેનહી, કાષ્ટપ્રાયકરે, ચેતનના મુખ્ય જ્ઞાનગુણ
ને આવરે, એ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના વિપાક જાણવા

દર્શનાવરણીયકર્મ વેત્રીતરિસુ દરવાન દોઢીદાર સરિસુ છે, જેમ રાજાપ્રતન્ન થ
પોઠતા દરવાન સુમી નહોયતો તે અટકાવી રાખે, પણ રાજાની નેટકરવાનઆપે
તેમ અર્મના વિપાક જે પૂર્વાંત સ્વરૂપ જીવને અધકરે, ન્યૂનઈડીય શન્યઈડીયકરે
વધિરકરે સર્વ શુનકરણીઆદરે, તે અવસરે સર્વપાતી નિદા આવી તેનો શુનનિમિત્ત
ધ્યર્થકરી નાખે, એ દર્શનાવરણીય કર્મનો વિપાક જાણવા

વેદનીયકર્મ મધુજિત તરવારની ધારા સમાન છે તેમાં મધુના આસાદ સરિસી
શાતાવેદનીય છે અને જોન વેદાયાના હ સ સરિસી અશાતા વેદનીય છે એકર્મના
વિપાક ગર્ભગતહ સ જન્મસમયના હ સ સમસ્ત રોગોત્પત્તિનાહ સ મરણ સમય
નાહ સ વિયોગોદયનાહ સ વિષય અપ્રાપ્તિનાહ સ આઠ મહાનયનાહ સ શીતહ સ
તાપહ સ તથા તિર્યચના જવમાં વધ વધન નારવહન શકટવહન રુપિક્રિયાગત હ

ख खासीक्रियाडु.ख नासावेधडु.ख द्रुधाडु.ख प्यासाडु.ख मृगयाडु.ख असवारी
नाडु.ख दूरपंथ गमनडु.ख जातिर्वरीनाडु.ख धर्मबुद्धिये हनन समयना डु ख
पिंजरामां पडवानाडु ख इत्यादिक अनेकडु.ख तिर्यचगतिमांठे, तथा नरकगतिमां
क्षेत्रवेदना शरीरगत अनेक रोगजन्यडु.ख परमाधामिकृतडु ख अन्योन्य प्रहरण
प्रहार डु.ख ए सर्वे अशातोदय वेदनीयना विपाकजाणवा, तथा शातावेदनीयोद
यथी सर्वेइहित खावा पीवानाजोग वली खेलवुं स्त्रीविज्ञास राग रंग सुख सव्या
मान महत्व राजलीजा कामनासिद्धि निरोगता इत्यादिक सर्वे शातावेदनीयना वि
पाक ठे. एकर्म जीवना आव्यावाधगुणने बाधकरनारुंठे. समस्त देव मनुष्यना
त्रिकाजिक पुजलिकसुख एकवाकरीने तुल्यनाकरियें तो सिद्धनासुखने अनंतमे जागे
पण न आवे, एहवा सहजानंदी जीवने एकर्म गुनागुन पुजजपिंममां रखडावे ए
वेदनीयकर्मनो विपाककह्यो.

अंतरायकर्म राजाना जंमारीशरिखुंठे. जेम राजा सुप्रशन्नयई कोईने इव्य आप
वानो आदेशकरे, पण जो जंमारी अनुकूज न होय, तोकोईपण निमित्ते विलंबक
रीआपे, धकाखबरावे, पण इव्य आपेनही, तेम एकर्मनाविपाके दान शक्ति न पामे
कदापि दानइष्टा न करे अने इष्टाकरेतो उलटो कोई एहवो विकल्पउठे के, जेयकी
दानआपवानी बुद्धि जूलीजाय, पण आपीशकेनही, तेमज लाज मेलववाने अर्थ
पण घणीज पोतानी बुद्धि केलवी चतुराईथी उद्यमकरे, सर्ववातें खबरदारीराखे,
अने कार्यपण सलुखार्थमां आवे, जेयकी एवी आशा थायके आ उद्यममां रुढीप्रा
प्ति अवश्यथशे तेथी हर्षवत पण थाय एटलामां कोईजानांतराय कर्मना उदयथी
एहवां कारणो आवी वने के जेयकी लाजने ठेकाणे उलटो त्रोटोथईपडे, ते ला
जांतराय कर्मनो विपाक जाणवो तेमज जोगांतरायकर्मना विपाके जोग न पामे, कदा
पि पामे तो रोग शोग जयादिक कारणो जोगवी शकेनही एमज उपजोग वस्तुपण
एना उदयथी न पामे, कदापिपामे तो तेनो कोईपण हरकतनेलीधे उपजोग करीशके
नही, तेमज वीर्यांतरायना उदयथी शरीर निर्वलतापामे, अनेक औषध रसायन
खाय तोपण उलटो कोई कुपय्यादिकने योगे रोग थाय, दुर्वलतानी बुद्धि थाय,
परवसादिकने योगे मननीहोंस मनमांसमें पण चिंतितकार्य करी शकेनही, एरीतें
अंतरायकर्मनो विपाक जाणवो.

आयुर्कर्मनी उत्कृष्टीस्थिति तेत्रीत सागरोपमनीठे, ते एक गुनायु वीजुं अथु
नायु एवे प्रकारेठे, एकर्म हेड शरिखुंठे, जेम ज्यां लगण हेडमां पण प

सम्यक्त्व स्वरूपस्तव

इधुहोय त्याजण किहापण जवाई शकायनही, तेम आयुकर्म बांध्यापती
एटली धर्मकरणीकरे दायिक सम्यक्त्वादिक उपाजे तोपण बांधेलीगती अवश्य
गवचीपडे, पण वूटेनही, बीजा कर्मोनोउदय तोअपवर्त्तन सक्रमणादि करण य
नि फलकरे, पण ए कर्मतो नोगव्यापिना वूटेजनही, बीजा बुजाबुजनकर्म वंच न
च परिणाम योगे दल वृद्धि हानीथाय, पण एकर्मतो यथावधे अवश्य नोगव्युंज
जोय, जोपण नरकादिकना ड खघणाय अनिष्ट लागे, तोपण वूटेनही, एरीते
आयुकर्मनो विपाक जाणवो

एरीतें आठेकर्मनी प्रकृति स्थिति रस अने प्रवेशबंधना परवशपणे अनंतानंत
पुणजपरावर्त्त थया जन्ममरणादिरूप, नीपण कातारमां नम्यो, एम जमता जमतां
कोईकवारें डूर्जन मनुष्यनवादि सामग्रीयोग मज्यो, पण मिथ्यात्वनी प्रवजता
तुये अथवा पाचकारणना परिपाकविना किहापण सम्यक्त्वनी प्राप्ति नथई, केव
नवपूरीथयो इहा प्रसंगे योगविंडुयंथमांकहेली सम्यक्त्व प्राप्तिनी शेली लखियेंवश्ये
जे नव्यजीवते तेने नव्यताना उदयेकरी अकाम निर्जराये कर्मखपावता पाच
कारणनी अनुकृजतायेकरी वे पुणजपरावर्त्त शोष सत्तार रहे, तेवारे धर्मशब्द सामा
न्ये सहहे, जे धर्मशब्द शानलवा सन्मुख निर्विवेकपणेहोय तेने श्रवणसन्मुखी ना
वकहियें, पण तथाविध आदरपीपासाकाईहोयनही पण सहज मिजेतो विमुखनही
पत्रे तिहांथी सत्तार परित्रमणकरतो जीव उच्च जावमा आवे, तेवारे दोढपुण
ल परावर्त्तरहे मार्गगवेपणा मार्गश्रवण मार्गसन्मुख मार्गानुसारी मार्गप्राप्ति इत्यादि
कनाम इहाथी आगथाय, धर्मनणी रते जिनोक्तमार्गनु श्रवणहोय कोइरतीतें रुचि
थाय पण तीप्रजावें गवेपणानहोय, एने मार्गपतित कहिये, एटले मार्गपडयो कोइ
नो एवीरुचीथईपमो, सत्तारपरित्रमणकरतां एकपुणन परावर्त्तरहे तेवारे जिनमा
गानुसारीपण बुडाबुडनी गवेपणामात्रहोय, एगीतेकरतां इहां धर्मर्यावनकानथा
न्यायसपत्र विनयप्रमुख पात्रीतगुणपामे, मित्रादिकदृष्टी पामवानो श्रवण
य, एहने मार्गानुसारी कहिये, इहा पटदर्शननी निवृत्ताजाणो, जिनोक्तमार्गे व्यव
ते प्रवर्त्तें, इहांथी मिथ्यात्वमदपडयु, तेथी व्यवहारे इव्यधर्मपणपामे, पण सम्यक्त्व
ति न थाय, इहा पहेना त्रण अनुष्ठाननी प्रवजता होय, सर्वक्रियाकरे तेदेखी वी
थनेरुजीव धर्मपामे, पण पोताने नहोय तेक्रियानुफल स्वगादिकथाय, पण नि
थये नथाय ॥ २ ॥ इतिद्वितीय गाथार्थ

हवे सम्यक्त्व प्राप्तिनो उपायकहेतुः-

पल्लोवलमाऽअद्वा. पवत्तिकरणेणकोविजऽकुण्ड ॥

पलिआ असंखनागुण. कोमिकोमि अरविऽ सेसं ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ इहां चरम पुज्जपगवर्तमां मिथ्यात्वनी मंदतायाय तिवारें सम्यक्त्व पामयाना कारण त्रण करण्ते, तेनानाम एक यथाप्रवृत्ति वीजोअपूर्व वीजोअनिवृत्ति. तेमां इहांप्रथमकरणनो अयमरत्ते तेकहेतु, ए सम्यक्त्वगुण पामतां सुधीमां त वेनाधारण आर दृष्टांतकह्यांते तेमां यथाप्रवृत्तिकरणकरतां वे दृष्टांतलागे ते दृष्टांतनी आवड्यकोक्त गाथा जिखुंवुं.

“पल्लयगिरि मरिचवज्रा, पिबीजिआ पुरिस्तपह जरगहीआ ॥कोदव जज ववा णिअ सामाऽयलानदिहंता ॥ १ ॥ एगायानोअर्थकहेतु एक पालानुंदृष्टांत, वीजुं पर्वतथी नदिप्रपातस्थानेरहेजा पापाणुं दृष्टांत, वीजुं पीपीजिका ते कोमीनुंदृष्टांत. चोथुं त्रणपंथीपुत्तपुं दृष्टांत. पांचमु ज्वरग्रहीतनुं दृष्टांत, ठुं मदनकोऽवनुं दृष्टांत, मातमुं मज्जिनजल दृष्टांत, आठमुं समजवत्त्वदृष्टांत, ए आठ दृष्टांत सर्वे सम्यक्त्वनो लान यतासुधीमां लागे, ते यथा स्थानके लखीसुं, पण इहांतो यथा प्रवृत्तिकरणे वे दृष्टांतलागेते ते कहिये ठेयं.

तिहां सम्यक्त्वपामता करण त्रण्ते १ यथाप्रवृत्तिकरण २ अपूर्वकरण ३ अनिवृत्तिकरण; तेमा यथाप्रवृत्तिते ‘अनतिक्रम्यकरोतीति’ यथाप्रवृत्ति, ए व्युत्पत्तिनो अर्थ -यथाके० जेम अनादिनी चालते तेमनीतेम प्रवृत्तिनुं करणके० जीवपरिणामनुं प्रवर्तनते जिहां, तेने यथाप्रवृत्तिकरणकहियें, एटले अनादिनुंजे चाल परिणामते ते प्रवर्तन फखुंनथी, अनादिचालें प्रवर्तते पण कारणपरिपाकना जोरथी मिथ्यात्वनी मंदतायाय, तेथी पालाने दृष्टांते जेम पूर्वे जखो धाननोपालो तेमां थोडुंधा ननाखियें अने घणुं धानकाटीये तेवारें तेपालो काजांतरे खाजीयाय तेम कर्मरूप धानेकरी समस्त आत्मप्रवेगरूप पालोचखांते तेपालो जीवने अनानोगथी एटले इहाविना सहजें अकामनिर्जराथी ठेदनजेदनादिकथी अशुचविपाकावगरें मिथ्यात्व तथा अनंतानुबंधी कपायनी मंदतानायोगें कर्मविपाके बहु व्यापकन होय तेवारें कष्टमाफक निर्जरावणीयाय, अने मिथ्यात्व कपायनी मंदता माटे नवाकर्मपण घणावाधेनही, मंदवीर्यमाटे प्रवेगरज पण थोडुंग्रहणकरे एटले घणी निर्जरायाय अने बंध अल्पयाय तेथी कर्मस्थिति रूपधान्यनुं पालो घटाहे.

तथा बीजदृष्टांत नदीना पापाणुं, जेम पर्वतथी नदीगारापडे तिहा नीचेरहे
 लुं पापाण तेनदीनी जलधारा पडवाथी अरहो परहो घोलाय अथडाव, ते पापा
 ण घोला घचनानेयोगे घसाईने घोलघाटमाआवे, फरसमां सुहालोयाय, एरीतेस
 हेज स्वजावेकोईक घाटमांआवे पण कोइए एनो विचारपूर्वक घाट कखोनथी

तेम जीवते पापाणरूप, नदीप्रवाह ते कर्मोदय प्रवाहे पचतो अक्राम निर्जराथी
 पूर्वोक्तन्याये निर्जरायेकरी कोइक धर्मप्रवृत्तियोग्य घाटमाआवे. (आकारमांआवे)

ए वेदृष्टातेकरी एकआयुर्कर्मवर्जिने वाकीसातेकर्मनी उत्कृष्टस्थितियोग्य वधप
 रिणामने घटाडे, तथा पूर्ववधहोय तेपण निर्जरे, तेवारे सितेरकोडाकोडी मिथ्या
 त्व बाधतोहतो ते परिणाम टलीने पत्योपमने असख्यातमे नागे न्यून एक को
 माकोडीनी स्थितिवधना परिणाम राखे, तथा पूर्ववधहोय तेपण सर्व स्थिति
 घटीने एक कोमाकोडीनी स्थिति सेपरहे, एरीतें एक आयुर्कर्म मूकी वाकी सा
 ते कर्मनी स्थितिघटानीनाखे एटले त्रीसकोमाकोमी स्थितिवाला कर्मानी ओगण
 त्रीस कोडाकोडि घटाडी पत्योपमने असख्यातमेनागे न्यून एक कोडाकोडी
 सागरोपम राखे, ज्ञानावरण दर्शनावरण वेदनीय अने अतराय ए चार कर्मनी
 एटली स्थितिराखे, तथा नाम अने गोत्र ए वेकर्मनी उत्कृष्टी वीसकोडाकोडी साग
 रोपमनी स्थितिमाथी ओगणीस कोडाकोडीघटाडीने पत्योपमने असख्यातमे ना
 गें न्यून एक कोडाकोडिराखे, एटलासुधी जे जीवना परिणामनी योग्यताथयी एउ
 नाम यथाप्रवृत्तिकरण कहिये, ए करण जीव ससारमां नमता नमता अनतिवार
 करे, पत्योपमने असख्यातमेनागे उंठी एककोडाकोडी सागरोपमनी शातकर्मनीसे
 पस्थितिरही तिहासुधी यथाप्रवृत्तिकरण कहिये, आगले अथीदेशआव्यो खरो पण
 ए करणयोग्य परिणामे आगज न जवाय इति प्रथमकरण

बीजु अपूर्वकरण ते जे पहेला ससार परित्रमण करता कदापि एउ, करण जे
 जीवपरिणाम विजोय ते पाम्योनथी माटे अपूर्वकरण कहिये, ए अपूर्वकरण परि
 णामे धन निउड रागद्वेष परिणतीमयी जे अथी तेने जेदवामामे, जे जेदे तेह अथ
 यमायने अपूर्वकरण कहिये

त्रीजु अनिवृत्तिकरण ते जे अथ्ययसाय फल प्राप्तिविनानिवर्त्तें पडेनही, एटले
 पूरें आय्योजे अपूर्वकरणरूप परिणाम ते पाठो जायनही तेने अनिवृत्तिकरण
 कहिये, ते अनिवृत्तिकरणरूप परिणामेकरी जीव सम्यक्त्व पामे ते त्रीजुकरण इ
 हा ए त्रण करणनी साखथापवाने कटपनायनी गाथा जिग्वेते "अतिमकोडा

कोडी, सर्वकम्माण आउवक्काणं ॥ पजियाअसंखिअऽ, नागेखीणेहवऽगंती ॥ १ ॥
गंतिचिउडुप्पेउ, ककटयणरुद्धमूढगंतीव ॥ जीवस्सकम्मजणिउ, घसुरागदोसपरि
णामो ॥ २ ॥ जागंतीतापढमं, गंतीसमऽउउनवेवीयं ॥ अनियट्टी करणंपुण, सम्म
त्तपुरक्कडे जीवे ॥ ३ ॥ ए त्रणगायानो अर्थं जेशमात्रं लखियेते.

आयुवर्जाने सातेकर्मनी अंतिम के० ठहेली कोडाकोडिस्थिति पय्योपमने अ
संख्यातमेंजागे न्यूनरहं वाकीसर्वखपीजाय एहवे इहां गंती कवणस्थानकठे ॥ १ ॥
गंतीरुहेवीने सुडुप्पेउ के० अत्यंतदुःखं चेदवायोग्य कर्कश वक्र गूढ गुप्त कोइ ख
दिगदि कवीण काष्टनागांठनीपरें जेवीतेवीरीतें चेदाय ठेदायनही ए उपमायें अ
नादिनुं जीवने कर्मजनित धन के० निबड राग द्वेष परिणति संचयरूप ग्रंथी ते
वज्रवत् दुर्जेयते ॥ २ ॥ जिहांगंतीने तिहांसुखीआवे तेने पढम के० प्रथम यथा
प्रवृत्तिकरण होय, पठी गंतीसमऽउउ के० ग्रंथी समर्थनकरतां साम्यर्थवत्तयई ग्रंथी
चेदतां बीजुं अपूर्वकरण होय; तथा पुण के० वली अनियटीकरण के० अनिवृत्ति
करण ते सम्मत्तपुरक्कडे के० सम्यक्त्व अवश्यप्राप्त नव्यपणे आगलकखं जेणे जीवे,
एटले सम्यक्त्व अवश्यपामवुं जेना मुखआगल रसुते तेजीवने त्रीजुंकरण होय॥३॥

एरीतें धाननोपालो तथा नदीनुपठर ए वे दृष्टांतें कोइकजीवें यथाप्रवृत्तिकरणें
पय्योपमने असंख्यातमेंजागें न्यून एककोडाकोडि सागरोपमनी सातेकर्मनी शेष
स्थिति कीथी, एटले सम्यक्त्व प्राप्तिनो निश्चैययो एरीतें शिष्यबोव्यो तेवारे गुरुक
हेवे इहां सम्यक्त्व प्राप्तिनुं निश्चैययोनथी ते गाथायें करीकहेवे.

तवविगंतीघणराग दोसपरिणामयं अनिर्दितो ॥

गंठियजीवो विद्वद्वा, नलदइ तुद दंसणं नाह ॥ ४ ॥

अर्थः— तवविके० तिहांपण कांइकउणी एककोडाकोडी स्थिति शेष सातकर्म
नी कीथी तोपण अनव्य अथवा दुर्नव्यत्वादिक दूषण ने लीथे हाहाइतिखेदे रा
गद्वेषपरिणाममईग्रंथीदेशगत जीवपण ग्रंथीने अणजेदतोयको हे नाथ ताहरं दर्श
नजे श्रीमुखे कहेलुं सम्यक्त्वते पामीशकेनही? केमके ए यथाप्रवृत्ति करणछुद्धीतो
अनव्यपण आवे एवुं आवश्यक वृत्तिमां कछुते के अनव्यपण कोइक अकामनि
जैराकरतो ग्रंथीदेशसुखीआवे तिहां अरिहंतनी रुद्धिदेखीने अथवा अन्यकोई पुज्जली
करुद्धीनी इछायें प्रवर्त्तमानथको चारित्रलीये तिहांमात्र श्रुतसामायकनो लाज तेने
होय, पण शेष दर्शन सामायिकादिक पामेनही, एम संसारमां नमताथका व्यव

हार रासियाजीवप्राये जिहांसुधी चरमावर्त चरमकरण न पामे तिहासुधी अनतिव
र ग्रंथीदेशसुधीआवी पाठापडे ॥ ४ ॥ इतिचतुर्थगाथार्थ

हवे जीव जे रीतें ग्रंथीनेदे ते रीत कहेवे -

पहिलिय पिविलिय नाएण, कोविपङ्क्त सन्निपंचिटी॥

जवो अवहुपुग्गल, परियटवसेस ससारो ॥ ५ ॥

अर्थ - पहिलिय पिविलिय नाएण के० इहा ग्रंथीदेशपास्यापठी कोइरुजीव अपूर्वक
रणकरे ते पथीजे वाटमार्गु तथा पिपिलीकाजे कीडी तेने नाएण के० न्याये दृष्टां
तेंकरे तेदृष्टांत देखाडवाने नाप्यनी गाथाउ लिखुबु

जहइहतिन्निमणुस्ता, जतडविपहसहावगमणेण ॥ कालाइक्रमनीया, तुरतिप
चायदोचोरा ॥ १ ॥ दंष्ट्रमगतडहे, तेणोमग्गउपडिनियचो ॥ वीउंगहियोतइउ, स
मइकतोपुरपत्तो ॥ २ ॥ थडवीनवोमणुस्ता, जीवोक्कम्मछिइपहोदीहो ॥ गठियनय
छाण, रागहोसायदोचोरा ॥ ३ ॥ जग्गोविइपरिवुद्धी, गहियोपुणगविउंगउतइउ ॥ स
मत्तपुरएव, जोइसा तिन्निकरणाइ ॥ ४ ॥ खिइसहावियगमण, थाणूसरण तउत्तमु
प्यण ॥ गणथाणुसिरेवा उंहरणवामुअगीण ॥ ५ ॥ खिइगमणपिवपढमं ॥ था
णूसरणचकरणमप्पुव ॥ उप्पयणपिवत्ततो, जीवाणकरणमनियट्टिं ॥ ६ ॥ थाणुवग
विदेसो, गठियसत्तस्ततडवछाण ॥ उंसरणपिवत्ततो, पुणोविकम्मछिइविवद्धि ॥ ७ ॥

हवे ए सातगाथानो अर्थ किचित्तमात्र लिखुबु जहइह के० जेमइहा कोइक ति
न्निमणुस्ता के० त्रणमनुय्ये, ते सहावगमणेण के० स्वचावगमनेकरी सहेजे नि
प्रयोजने जतिपह के० थटवीपंथेजायवे ते जाताजाता घणी थटवी उंजधीगया
पठी कालाइक्रमनीया के० कालअतिक्रमवेकरी नयपास्या, एटसे थसूरवखतें थट
वीनो पंथ तेथी मरवाजागा, एटलामा तुरति के० तुरत पचायदोचोरा के० बेचार
आवी लागा. ॥ १ ॥ पठी ते त्रणमनुय्यें दिष्टमगतडहे के० मार्गनेतडे एट
से मार्गनेमुखें ठुकडा वे चोरोदेखीने ते के० ते त्रणमाथी एणोमग्गाउ के० एकतो मा
गैयकी पाठो निवळ्यो, एटसे पाठोनासीगयो तथा वीउंगहियो के० वीजानेतो ते
चोरलोकोये ग्रहणकीयो एटसे पकडीलीधो, थने तइयोसमइकतो के० त्रीजोमउ
प्यते चोरोने सम्यक्प्रकारें अतिक्रम्यो, एटसे पोतानु बलवीर्यफोरवी चोरोने हतप्र
हतकरी पुरंपत्तो के० पुरप्रतेपहोतो एटसे इच्छितस्थानके निर्जयपणे पहोतो ॥ १॥
ए दृष्टांत सम्यक्त्व प्राप्तिमा उपनयचावे उतारेवे -

अडविनवो के० नवत्रमणरूप तो अटवीकहियें, तेमां मणुस्ताजीवो के० म
नुष्य ते त्रण उत्कृष्ट जातना संसारी जीव कहिये, अने कम्मछिईपहोदीहो के० क
मैस्थितिते महोदो दीर्घ मार्गकहियें, तथा गंठियनयछाणं के० ग्रंथीदेश ते नयनुं
स्थानक कहियें, वली रागदोसायदोचोरा के० राग अने द्वेपरूप वे चोरजाणवा
॥ ३ ॥ तेत्रणमांथी दुर्जव्य अथवा अजव्यजीव तेतो नग्गो के० पाठो नागो (ना
सीगयो) तथा अचरमकरणी अथवा अपरिपक्व कारणीतो ग्रंथीदेशेंजरह्यो, इहां
ग्रंथीदेशो नव्य अथवा अजव्य उत्कृष्टो संख्यात असंख्यात कालसुधीरहे पठी न
व्यने शेष अर्धपुनत्रपरावर्त्त संसाररह्योहोयतो ग्रंथीनेदे अधिक संसारीपाठोफिरे
इहां ग्रंथीदेशें नव्य अथवा अजव्य रह्यांथका इव्यश्रुत निन्न दशपूर्वसुधी पामे
इव्यचारित्रपामे.

अजव्य पूर्वश्रुत न पामें, केटलाक ग्रंथोने अनुसारे तथा वृद्ध परंपरायेंपण अज
व्यने पूर्वश्रुत न होय, तथा कोइक ग्रंथने अनुसारे लब्धिदशपूर्वसंपूर्णने पूर्वलब्धिक
हियें, ते अजव्यने न होय पण शेषहोय, पठी बहुश्रुतकहेतेखरं पुरेपुरा दशपूर्व
तथा अधिक यावत् चउदपूर्वसुधि जे नणे ते नियमा सम्यक्त्वीहोय केमके कल्प
जाप्यमां कसुंते यतः चउदस दसय अजिन्ने, नियमासम्मत्तसेसएनयणा ॥ इति
तेमाटे उत्कट कारणयोगे बीजो पुरुषतो ग्रंथीदेशेज टकीरह्यो, तथा त्रीजो चरम
करणी प्रात नव्य सम्यक्त्ववंत वीर्योद्धासवधते राग द्वेपर परिणतिरूप ग्रंथीनेदी ने
सम्यक्दर्शन रूप नगरेज पहोचे एम त्रणेकरणनो उपनय जोईजा के० जोडवो॥४॥

हवे त्रणगाथायें पीपीजिकानुं दृष्टांत समजावेते.— खिइसहाव के० जेमहिति
जे पृथ्वी तेनाउपरे सहजस्वजावें कीडीफिरेते गमनकरेते पण तेमां कोइनी प्रेर
णानथी, हवे तेमां एक कीडीतो फरती फरती थाणुजे खीजो अथवा जीतप्रमुख
तिहांसुधी आविने वली पाठीफरीजाय, तथा कोइक कीडीतो थाणुजे खीजां
जीतते उपरें चढवामांन तेचढीने थाणुना उपर वेसी रहे, तथा वली कोइक की
डी थाणु उपरें चढीने उडीजाय, तथा कोइक कीडी खिलाथी अधवच पाठीउतरे
ए मृच्छगीणं के० मृदंगीजे कीडी तेनुं दृष्टांत जाणवुं ॥ ५ ॥

हवे एनो उपनय उपमान देखावेते, खिइगमणंके० ह्मितिगमन एटले कीडीनुं
पृथ्वी उपरें फरवुं खीलाना मूजसुधी थाववु ते पढमंके० प्रथमना यथा प्रवृत्तिक
रण सरिखुंते, तथा कोइक कीडी थाणुंतरणंचके० खीजेचटी ते सरिखुं बीजुं

सम्यक्त्वस्वरूपस्तव

मपुर्वके० अपूर्वकरणे, तथा कोशक कीडी खीजेचढीने तेखीजाथी उपयणव
डोगई ते सरिखु जीवने त्रीजु अनिवृत्तिकरण कहिये ॥ ६ ॥

थाणुवगविदेसोके० थाणुंजे खीजो तिहांज टकीरहेबु ते ग्रथीदेजें रहेबु ए
गवीयसत्तस्ततवघाणके० ग्रथीगतजीवन कोशकालसुधी तिहा रहेबुहोय, ते
सुठे, तथा उत्तरणपित्तचोके० ते खीजारूप गवीदेशथी आसरे एटले पावुकि
ते पुणोवि के० फरी कर्मस्थितिनी वृद्धिकरे फरी उल्लुष्टी कर्मस्थितिवधारे ॥ ७ ॥
ए सातगाथाये वे दृष्टातकह्या तेणेकरी कोऽ सङ्गीपर्याप्तो पचेडी नव्यजीव सु
किजावा योग्यहोय, जेने अवद्वपुग्गलपरियट्ट के० अर्द्धमात्र पुज्जपरावत्ते शेय
ससार वाकी रह्यो होय, एहवो एटले लक्षणपूरण जे जीव होय ते जीव जे करे ते
आगली गाथाये कहेवे ॥ ५ ॥ इति पचमगाथार्थ

अपुर्वकरणमुग्गर, धायविद्विय डवगविजेवसो ॥
अतमुदुत्तेणगउ, नियट्टिकरणे वि सुज्जतो ॥ ६ ॥

अर्थ - हवेपूर्वोक्त लक्षणवत जीव ते ग्रथीदेशसुधीआवे, तिहा परिणाम निर्म
लतानी वृद्धिहोय ते कहेवे, अपुर्वके० पूर्वोक्तोश्वारे पाम्योनही, एहबुजे परिणा
तेने अपूर्वकरण कहिये, ते अपूर्वकरण कहेबुजे जे निवड आकरी अत्यंतकविण
एवी पूर्वोक्तरूपजे ग्रथी तेने जेदवाने मुग्गरके० वज्र सरिखु ठे तेने पायके०
घायेंकरीने विद्वियके० विहित एटले कखोवे डटग्रथीनु जेदजेणे, सोके० तथाजुत
ते जीव प्रतिक्षणे विद्युदमान परिणामनी निर्मलता वधते थके अतर मुहूर्त
मात्रमां पूर्णोक्त अनीवृत्ति करणोगयो एटले ग्रथीजेदकरता अतर मूहूर्तलागे तिहां
चढते परिणामें ग्रथीजेदकरी अनिवृत्तिकरणे जाय, इहां अपूर्वकरणनी विद्युदता
थकी अनिवृत्तिकरणनी निर्मलता वद्युदतरवे, माटे अपूर्वकरण अने अनिवृत्ति
रणनी निन्नता चई ॥ ६ ॥ इतिपट्टिगाथार्थ

हवे ते अनिवृत्तिकरणे गयोथको जीव जे करे ते कहेवे
सो तठरणे सुदमोव, वयरी जय जणियपरमआनद ॥
सम्मत्तलढइजीवो, सामन्नेण तुद पसाया ॥ ७ ॥

अर्थ - ॥ सोतठके० तेजीवने तिहां अनिवृत्तिकरणे अती विद्युद परिणाम
जोरची मिष्यात्व माहनीयना पुजनीस्थिति वे थाय, तेमा पहेजी स्थिति अ
मुहूर्तयेय एटले एक अतरमुहूर्तमा खपीजाय, एटली स्थितिना मिष्यात्व मो

धनीय नाम्ना रथनादलीन नं मन्त्रोटीस्त्रिनिजे मन्त्रोटी नागगेरममा पयाप
मना धर्मग्यानामां जागे न्युनये ते म्यिनिमांयी नजीम्येचीने. एतले बीजीपयां
पमने अन्तर्ग्यानमनागे न्युन एकांतामन्त्री नागगेरम प्रमाणदनी नेमायी अं
नर मुद्वर्तप्रमाण येप नीची जेंचीने वृदीरीरी. वाही जंगरही तेनु मन्त्रोटी पुज
छल्लागारयां एतले न्जानीम्यिनि तथा मन्त्रोटीम्यिनने यद्यमा आंतगेरडयां ते
यारे ए हेतुम्यिनिनी यद्यमा जे ग्यात्री जगारही तेनेअंतरकगणकद्विरे एम इहां
अनिवृत्तिरक्षणना जोरपी अंतरकगण करे.

अने प्रथम म्यिनिगन दल्लियाने अंतरमुद्वर्तमां ग्येये अने मन्त्रोटीम्यिनिमांयी
प्रायना दल्लियाने उपपमाये विपरानि यद्यकरे अंतरमुद्वर्तने यद्यनयाये एवाकरे
एतले अनिवृत्तिरक्षणे ये राखकरे एततो मिथ्यात्वम्यिनिना वेनागकरी अंतर
परणकरे अने बीजं अंतरमुद्वर्तवेद्य प्रथम लघुम्यिनिने स्याये एतले अनिवृत्तिकर
णनो बालपूगेथाय तेयारे प्रागज अंतरकगणमां भग्ने दोटे जाय प्रवेशकरे. तेयारे
तिहां अंतरकगणने प्रथमममये रंनाय तमारे प्रसादे द्वायिकादिकनीपरे विशिष्टतो
नही पण सामान्यपणे अदपकालीन उपपमनामा समकृतपामे. ते सीरीतेपामे ते
नी उपपमाकरेते, एतेसुदमोहवैरि जपजणियपरमप्राणंदके० जेमनुनटहोय ते रणने
चिपे वैरीने जीतवाथी परमानंदपामे. तेम अनादिनाजे रागद्वेषरूप मन्त्रोटागत्रु तक्र
नित शुरुकर्मम्यित्यादि अन्तानुबंधपिया चार वैरीने जीतवाथी परमानंद सरिखुं स
म्यक्त्व जीवपामे यहुक्तं आवश्यकादिग्रंथे.

पावति स्ववेकणं, कम्माऽ अद्वा पवति करणेणं ॥ उवल्लनाएण कहमवि, अ
निवृत्तपुवि तउगति ॥ १ ॥ नंगिरिवरंच जेतु. अणुवकरणुग्गवद्धपाराए ॥ अंतोमुहु
त्तकानं, गुंतुमनियट्टिकरणंमि ॥ २ ॥ पस्समयंसुप्रंतो, खविक कम्माऽ तउवहुत्था
इं ॥ मिष्ठतं मिउर्रेणे, खीणेणुण्डयमिउवसते ॥ ३ ॥ संसारगिम्मतवियो ॥ तत्तो गो
सीनचंदणरसोव, अर्रपरमनिवुइकरं, तस्संतेलहइसम्मत्तं ॥ ४ ॥

हवे ए चारगाथात्रोनो अर्थ लिखेते अनादिकालनुं संसारचक्रमां जमतोथको
जीव पावतिके० पामे, मिथ्यात्वमोहनीयादिक कम्माइके० कम्मोने स्ववेकणंके० ख
पावीने ते अद्वापवति करेकणके० यथाप्रवृत्तिकरणेकरीने कर्मां खेपवे, तेनुदृष्टांत
उवल्लनाएणके० उपजजे पूर्वोक्त नदीना प्रवाहानो पाखाण, तेना दृष्टांतखेपवे, प
ठी अनिन्नपुविके० पुर्वकोड्वारे जेदीनथी एवीजे रागद्वेष परिणतिमई मिथ्यात्वग्रंथी
तं के० ते ग्रंथीने जीरीतेजेवे के गिरिवरंके० गिरिवरजे पर्वतते जेतु के० जेदवाने जेम व

सम्यक्त्व स्वरूपस्तव

ज वज्रजानते, तेम अपूर्वकरण परिणामरूप उग्र वज्रपाराये करीने जीव
दतो अतर सुहृत्कालमा अनिवृत्तिकरणयोग्यो, पठीते अनिवृत्तिकरणे गयो
करे तेआगली गाथाये कहेने ॥ २ ॥

पश्चिमयंके प्रतिमये एटले समय समयप्रते विष्टमान परिणामिय
हा बहुलाकर्मोने खेपवे, तेवखते जे मिथ्यात्वना दजिया उदययाव्या, तेने क
थने जे उदय न आव्या उदयानिमुख न थया ते दजियाने उपशमावे, एटले
रणादिक करणवले पण विपाकोदय अथवा प्रदेशोदय जे थर्शकेनही तेने उप
माव्या कहिये, एम ऽहा अनिवृत्तिकरणे केटलाक मिथ्यात्वना दजियावेपव्या, अ
केट लाक उपशमाव्या, थने मिथ्यात्व स्थितिना वे नागकरी विचमां अतरकरण
कखु ॥ ३॥ हवे ते अतरकरण करता जे थयु ते आगली गाथायें कहेने
सत्तारगिम्मके जेम कोईक पथी जन ग्रीष्मकालमा मथ्यान समये निर्जन
नमा सूर्यनापडेला किरणने परित्तापें पडेला छ्ना अजडतापेकरी अतिव्याकुन थया
होय, तेने कोई शीतल स्थानकमले वली तिहाकाई वावनाचदननु रसठाटे तेंवा
ते पथी सातापामे केवो आनदमग्र होय
तेम ऽहा नव्यजीव रूप पथी अनादिकालनु सत्ताररूप उग्र ग्रीष्मकानें जन्म

मरणादिकरूप निर्जलवनमा कपायरूप उग्रतापे पीडयो रागशोगादिरूप छ् अजड
एटले सुख तेणेकरी अलुज्यो (दग्धययेजु) थने तृष्णारूप महाटी पीपासा ते
णेकरी परानव्यो थको एवो नव्यपथी ते अनिवृत्तिकरणरूप शुद्ध शरजमार्ग पा
मि दूरथी अतरकरणरूप शीतलस्थानकदेखी हर्षवतथको धनीतिहा पहातो, एटने
गोशीर्षजे वावनाचदन तेहनोजे रस तेहनीपरें शीतल थर्शपरमके अतिशय परम
वल्हट अनिवृत्तिकरण परम सुखसाताकरण एहनु तस्सतेके ते अनिवृत्तिकरणे
अते थने अंतरकरणने प्रथमसमये घनसारवत् शीतल सम्यक्त्वपामे तेवारे अनता
वधी तथा मिथ्यात्वरुत परित्ताप सर्व मटीजाय गाढ तृष्णा पीपासा मटीनाया॥४॥
ऽहा अनादिकालनु परमशत्रु परम दुखदातारूप एहवा मिथ्यात्वनु दुख थ
तर सुहृत्सुधी दफेत्थाय (दूरथाय) अनादिनो प्रथम दुखांत ऽहांथयो ऽहां ति
क्षित सैजीमां काजन्निष्टायें गुणदोष प्राप्ति तथा विरह आश्री चारजांगा क्हावे
ना नामकहेने १ अनादिअनत २ अनादिमात ३ सादिमात ४ मादिअनत
ए चारजांगानु अर्थकहेने जेने मिथ्यात्वादिक अनादितुने थने ते किवार मट
पण नही एवा अनाद्यादिकने अनादिअनत प्रथमजागोने थने जे नव्यजीवें

प्रथम सम्यक्त्वपाम्युं तेवारें ते जीवें अनादिना मिथ्यात्वतुं अंतर्ध्याएयुं तेमाटे तेने अनादिसांत बीजोचांगो जाणवो; तथा जे जीव सम्यक्त्वपामी वली सम्यक्त्व वमन करो मिथ्यात्वं गया तेवारें मिथ्यात्वनी आदिथयी, पठी केटलोक काल मिथ्यात्वे रही वली शुनसामग्रीना षोणथी फरी सम्यक्त्व पाम्यो तेवारें मिथ्यात्वनी अंतर्ध यो ए बीजो सादिसांतनामा चांगोथयो, तथा चोथो सादिअनंतनामा चांगो तेद्वा यिक सम्यक्त्वादि द्वायकचावें जेने जे गुण प्रगट थया तेगुण तेने होय पण मिथ्यात्वीने न होय, केमके ग्रंथी जेद कखापठी जे मिथ्यात्व होय, ते तो सादिसांत चांगे ज होय, माटे जेने सम्यक्त्वादिक द्वायकगुण प्रगटथा ते सादि, अने ते गुणआ व्या जाय नही ते अनंत, एटले नव्य मिथ्यात्वीने त्रयो चांगाहोय, अने अचनव्य मिथ्यात्वीने एकज अनादिअनंत चांगोहोय, यदुक्तः—मिथ्वतमजवाणं, तमणाइमणंत येसु एोयवं॥जवाणं तमणाइ, सपय्यवसियंतु सम्मत्ते॥१॥अर्थ.—अचनव्यने मिथ्यात्व अनादि अनंत चांगेहोय, अने नव्यने अनादि सपर्यवसित चांगें मिथ्यात्वहोय इति॥१॥७॥

हवे सम्यक्त्व केटले जेदेंहोय ते आगमनी गाथायें कहेठेः—

तंचेगविहंछविहं, तिविहं तह चउविहंच पंचविहं ॥

तठेगविहं जंतुह, पणीय जावे सु तत्तरई ॥ ८ ॥

अर्थः—एक प्रकारें वे प्रकारें त्रण प्रकारें चारप्रकारें अने पांचप्रकारे पण आगममां सम्यक्त्व कळुंठे, ते जेदोना स्वरूप विवरीने कहेठे.—तठेगविहंके० तिहां एकविध सम्यक्त्व ते जंके० जे हे परमेश्वर बुद्धके० ताहुरा पणियंके० प्रकास्या जे जीवादिकनाव पदार्थ तेनेविपे तत्वरुचिहोय अर्थात् परमार्थ बुद्धिहोय, शकल दोपरहित अने शकलगुणे संपन्न एहवा अरिहंतदेवें जायुंजे तत्वते सत्यठे, एहवी रुचि परमार्थबुद्धि, तद्रूप आगममां कळुंठे. ‘तमेवसच्च निस्संकं जंजिणोद्विपवेइयं’ इत्यादि रुचिरूप, यदुक्तंयोगशास्त्रेः—रुचिजिनोक्ततत्वेपु सम्यक्श्रद्धानमुच्यते जायतेतन्निर्गणेण गुरोरधिगमेनय १

ए उपला श्लोकनो अर्थ करेठे—श्री जिनेश्वर जापित जीवाजीवाटिक तत्वनेविपे जे सम्यक्श्रद्धान के० निश्चल प्रतीत तेने तत्वरुचि कहियें, ते तत्वरुचि श्रद्धान मिथ्यात्वदलना रसनी मंदताये जातिस्मरणादिक निमित्तें ईहापोह करतां करतां सहेजे पोतानीमेळें तत्वश्रद्धान पामे ते निसर्ग सम्यक्त्व कहेवाय, अथवा शुनशु रुनी उपागना करतां सिद्धांतवाणी सांजजतां जे पामे ते उपदेशिक श्रद्धान कहियें ॥ १ ॥ इत्यादिक जडूण जे तत्वरुचि ते एकविध सम्यक्त्व कहियें ॥ ८ ॥

अर्थः— ज्ञान दर्शन चारित्र्यरूप शु. ६ अ. ६। नास्तन रमणता पूर्वक रत्नत्रयीरूप
प आत्मानुंजे शुचपरिणाम तेने निश्चयसमम्भत्तं० निश्चय सम्यक्त्व कहिये, ए
टले आत्मानेज निश्चय सम्यक्त्व कहिये, केमके आत्मा ने आत्माना गुण ते कां
ईजुदानची परिणामे अनन्यते एकते गुण गुणी जावें अनेदेज रह्याते केमके अ
नेदपरिणामे परिणम्योजे आत्मा ते तजुणरूपज कहेवाय. यहुक्तं योगशास्त्रेः—
आत्मेवदर्शनज्ञान चारित्र्याख्यवायते ॥ यस्तदात्मैवस्वर्गुणः शरीरमथितिष्ठति॥ १ ॥

प्रायें अप्रमत्तताधुने निश्चयनय सम्यक्त्व पूर्णकहेवायते केमके जेवुं जाण्युं ते
बोज त्यागजावते अने अक्षापण तदनुकूपते माटे स्वरूपोपयोगी जीवने आत्मा
तेहिज ज्ञान दर्शन चारित्र्यते. कारणके आत्मा रत्नत्रयात्मक अनेदनावें शरीरमां
रह्याते. माटे रत्नत्रयीने शु. ६। उपयोगे वर्तताजीवने निश्चय सम्यक्त्व कहिये.

तथा इयरे० इतर ते वीजुं व्यवहारसम्यक्त्वते. ते हे प्रभु तहारा मि. ६। तने
विपे सम्यक्त्वना हेतुजे मिथ्यात्वीनुं संस्तव परिचय प्रमुख जे अतिचारादिक दो
पते तेना त्यागची थाय तथा देव गुरु नक्ति बहुमान योगे शासनोन्नति हेऊहि
के० हेतुयें थाय. यहुक्तं गुणस्थानक विचारग्रंथेः— देवेगुरुचसंयेच तन्नकिशासनो
न्नति ॥ अन्नतो पिकरात्पेव स्थितिस्तुयेंगुणाजये ॥ १ ॥ अर्थः— देव गुरु तथा श्री
संय तेनी बहुमान सहित नक्तिकरे शासनोन्नतिकरे अविगति गुणताणे रद्योयको
पण आगमोक्त विधिमागें निगतिचार सम्यक्त्वप्रवृत्ति नहितहोयतेने व्यवहार
सम्यक्त्व कहिये ॥ १ ॥

हवे त्रीजा वे प्रकारें सम्यक्त्व कहते तेमा एक निमगें सम्यक्त्व प्राप्ति अने बी
जी उपदेशजन्य सम्यक्त्व प्राप्ति. इहां गिष्पपुत्रेतेके नितर्गवे० नहंजे सम्यक्त्वनी
प्राप्ति केवीरीतेंथाय? तेवारे गुन दृष्टांत गांनित सम्यक्त्व प्राप्तिना उपाय कहते—

जल वड मग्ग कुदव. जराइ नाएण जेणपन्नत्तं ॥ नि

स्सग्गुवएमन्नवं ॥ समत्तं तम्म तुप्र नमो ॥ १७ ॥

अर्थः— ए नाथानां पाव दृष्टांत कह्याते. तेमां जजनां तथा वन्ननां अने कोइय
नो ए त्रणदृष्टांत आगज पुंज त्रय जावनावमरे कटीवनावमे. अने मार्गनां तथा
ज्वरनां ए वे प्रवृत्तते ते कहते— जेमकांकि पंची मार्गची द्रष्टव्यो पटी बीजाकोई
ना उपदेश पाप्माविनाज जमतो जमतो पातानीमेले नहंजे मार्गचटे, अने कोइ
पंच द्रष्ट घयजो पंची नयाविध पापना उदयची कोई नहंजननां योग नमजरा
ची मार्ग पामेजनही. निहांहुंनिर्वाणहं अनेत्रीजांपुन्य बीजानेपूटीमार्गपामे.

तेमज वली ज्वरनो दृष्टात कहेवे -- जेम कोईकने तापज्वर आब्यो ते कोईने औपथ कखाविनाज पोतानी मेले जतोरहे, अने कोईकने तो औपथ चूर्ण धागादि (दोरादिक) प्रयोगकरवाथी ज्वरजायवे, तथा कोईकनेतो असाध्यज्वर कोईरीतें जायजनही एरीतें ए वे दृष्टांत सम्यक्त्व प्राप्तिविषे जोडवा ते आवीरीते --

कोईक शुक्लपद्मी कालादिक कारण परिपाकवत् चरमावर्त्ति चरमकरणी एवो नव्य जीव ते सहेजे आपे आप विचारतेथके सम्यक्त्वपामे ते निसर्ग सम्यक्त्व कहियें, तथा कोईक जीव पूर्वोक्त कालादिक योग्यतावत् होय पण सजुरुने योगे उपदेश साजली अनादिनी जूलमटाडी देव गुरु धर्म सद्वहणारूप सम्यक्त्वपामे तेने उपदेश सम्यक्त्व कहिये एरीते नाएणके० ए न्याये (दृष्टांत) द्वाराये निसर्गोद्भव सम्यक्त्व तथा उपदेशोद्भव सम्यक्त्व ते हे प्रभु तुमे कसु परूप्युं तेमाटे परमोपकारी एहवा तु जने माहरो नमस्कार थाब्यो ॥ १२ ॥ एम वेप्रकारनु सम्यक्त्व त्रण रीते कसु हवे त्रणप्रकारे सम्यक्त्व कहेवे --

तिविद् कारग रोचग, दीवग जेएहि तुह मय विऊहि ॥

खाजवसमोवसमिय, खाइय जेएहि वा कहियं ॥ १३ ॥

अर्थ -- हेनाथ तुहमय के० तहारा मतना विऊहि के० वेता जे गणधरा दिक, तेणे कारक रोचक अने दीपक एम तिविद् के० त्रण जेएहि के० प्रकारें सम्यक्त्व कसुवे, वा के० अथवा ह्यायोपशमिक उपशमिक अने ह्यायिक एरीतें पण त्रणजेवें सम्यक्त्व कहियंके० कसुवे ॥ १३ ॥

हवे कारकादिक सम्यक्त्वना लक्षण कहेवे --

ज जह जणिय तुमए, त तह करण मि कारगो होइ ॥

रोचग सम्मत्त पुण, रुझित्त करतु तुह धम्मे ॥ १४ ॥

अर्थ -- हेनाथ जे जेम यथार्थनावे विधिमार्ग तुमे जणियं के० प्रकाशयो ते तेमज आझाने अनतिक्रमतोथको एटले तुमारी आझासहित आगमोक्त शैलीपूर्वक यथाशक्तियें दान पूजा व्रत नियमादिक करे तेने कारक सम्यक्त्व कहियें, तथा पुन के० वजी वीजु रोचक सम्यक्त्व, ते तुहधम्मके० तहारा धर्मेनेविषे रुझित्त करतुके० रुचिमात्रकरे, श्रीजिनोक्त धर्मेकरवानी इछारहे शुद्धश्रद्धाराखे कोईने धर्मे प्रवृत्ति करतोदेखीने रुडुमाने परतु पोते जारीकर्मों माटे क्रियानुष्ठानादिक करी शके नही तेने रोचक सम्यक्त्व कहियें ॥ १४ ॥

हवे दीपक सम्यक्त्व कहेते:-

सयमिह मित्रदिघी, धम्मकहाईहिं दीवइ परस्स ॥

दीवग सम्मतमिणं, जणंति तुह संमय मईणो ॥ १५ ॥

अर्थ:- सयमिह के० स्वयं पोतेतो मिथ्यादृष्टी अजव्य दुर्नव्य होय, पण अंगारमर्दाकाचार्यनी परे धम्मकहाईहिंके० धर्मकथादिकेकरी आदिशब्दथी सामायिता एना अनुष्ठानना अतिशयेंकरीने एटले दंजरचना विशेषेकरी, पर जे बीजा जव्य जइक जीवोहोय तेने धर्मेकरी दीपावे, एटले आगला जीवोना घटमां प्रकाशक रावे. परंतु पोताने अंतरंगपरिणामें अज्ञानहोय एहवाने हे प्रभु तहारा समयजे सिद्धांत तेना जाणपुरुषो दीपक सम्यक्त्व कहेते.

इहां शिष्यें प्रश्नकछुंजे पोते मिथ्यात्वी मिथ्यात्वे वासित अंतःकरण वालाने सम्यक्त्वी केमकहोते? तेवारे गुरुकहेते हे शिष्य, जो मिथ्यापरिणामीते तोपण आगला प्राणीउने धर्म पमामवानो हेतुथायते, अथवा शासनोन्नतिकरेते, माटे कारणे कार्यनो उपचारकरी सम्यक्त्व कहियें, सम्यक्त्वनो हेतुते माटे सम्यक्त्व कहिये, यइ कें सिद्धांते:-विहियाणुछाणं पुण, कारग मिहरोयगं तु सद्धणं॥मिद्धिदिघीदीवइ, जंत नेदीवगं तंतु ॥१॥ अर्थ:-विहियाणुछाण के० विहित एटले नीपजाव्युंते कछुंते आग मानुसारें धर्मानुष्ठानजेणे ते कारक सम्यक्त्व कहियें; अने रोयगं के० रोचक सम्यक्त्व ते शुद्धसद्धणारूप रुचियाय तेने कहिये, वली मिद्धिदिघी के० पोतें मिथ्यादृष्टीयको परने तत्वदीपावे, परने सम्यक्त्व प्रकाशकरे तेने दीपक सम्यक्त्व उपचारें कहिये॥१५

हवे बीजीरीतें प्रकारांतरें त्रणजेद सम्यक्त्वना कहेते:-

अपुव्वकय त्तिपुंजो, मित्र मुइन्नं खवित्तुअणुइन्नं ॥

उव्वसामिय अनियट्ठि, करणाउ परं खउवसमी ॥ १६ ॥

अर्थ:- इहां त्रण सम्यक्त्वनी विगत ए प्रकरणनेविपे प्रकरणकारना आशयथी अवचूरिकारनो आशय निन्नपमेते. पण ठीक शब्दार्थ मलतोनी माटे आवश्यक विशेषावश्यक अर्थदीपिका सुदर्शनाचरित्र कल्पनाय प्रमुखग्रंथोने सम्मत प्रकरणकारनो आशयते ते विगत लिखियेते:-प्रकरणकारें सिद्धांत तथा कर्मग्रंथिक ए वेहुना अनिप्राय ग्रहणकरी प्रकरण रचनाकरीते. तेमां सिद्धांतकारनो ए आशय ते जे अनादि मिथ्यादृष्टीने कोई तथाविध सामग्रीनो सद्भाव एटले प्राप्तियई यथाप्रवृत्तिप्रमुख त्रणकरण करतां अपूर्वकरणना अध्यवसायथी ग्रंथी जेदी जेपमि

ध्यात्व स्थितिना त्रण पुंज करी प्रथम शुद्धपुंजननेवेवे ए त्रणपुंजनी स्थापना करि येठैये - (० शुद्धपुंज ० मिश्रपुंज ० अशुद्धपुंज) ते कारणथी उपशम सम्यक्त्वपाम्याविनाज प्रथम ह्योपशम सम्यक्त्वपामे, तथा वली कोईक नव्यजीव यथाप्रवृत्त्यादिक करणत्रय अनुक्रमें पूर्वोक्तविधियेंकरी अंतरकरणने प्रथम समये उपशम सम्यक्त्वपामे पण उपशममें रह्यो पुंजत्रण करेजनही, अंतरमुहूर्त काल प्रमाण शुद्धनिर्मल अप्रीकृतिक उपशमनाववेदी तिहांथी चलायमान यथोक्तको अवश्य मिथ्यात्वेजाय, अपरपुंजतो ठेनही माटे इल्लिकाने दृष्टांतेफरीपाठो सगणजे मिथ्यात्व स्थानकथी आब्यो तेफरी मिथ्यात्वेज जाय, जेम इल्लिजे कोईजातनी लट इयल एककाटादिक पदार्थथी आगल जावाने चाहनाकरे त्यारे आगलागात्रनु विद्धे प के० विस्तारबुकरे, आगला शरीरनाजागने चारेतरफविस्तारता स्थानक अणुपामता पाठीपूर्वस्थानके जिह्वाथी शरीर उपाड्युद्धतु तिहाजआवे यदुक्तं कटपनाप्ये - आलवणमलहति जहसघाणनमुचएश्लिया ॥ एवम्यकयतिपुंजो मिहचियववसमी एइ ॥ १ ॥ ए गायानो अर्थ सुगम प्रथम लखाइजगयोवे

एम स्थानांतरगमनना जाय माटे उपशम सम्यक्त्वी मिथ्यात्वेज जाय ए सिद्धांतिकनो अजिप्रायठे, तथा कर्मग्रथ वाला एममानेठे के जेकोई अनादि मिथ्यादृष्टी ससारीजीव जेवारे चरमावर्त तथा चरमकरण करवाने अवसर पहेला सम्यक्त्व प्रातिकालेज यथा प्रवृत्त्यादि करणत्रय करवा पूर्वकज अंतरकरणकरे, तिहां उपशम सम्यक्त्वपामी अवश्य त्रणपुंज करे, एटले यथाप्रवृत्तिकरणे ग्रथीदे शेथावे, तथा अपूर्वकरणे ग्रंथीजेदकरे, तथा अनिवृत्तिकरणे मिथ्यात्वस्थितिना वे जागकरे, एकअंतरमुहूर्तवेच न्हानीस्थितिकरे, बीजी देसूणी कोमाफोडी प्रमाण म होटी स्थितिकरे एवी वे स्थितिकरे

एरीतें वे स्थितिकरी तेमांथी न्हानीस्थिति खेंचोलेई नेवचमां अंतरकरे एटले वे स्थितिनीवचमां खाली जायगारहे एमकरे, पठो न्हानीस्थितिने अनिवृत्तिकरणना अथ्य वसायेंकरी खपावीने, पठो अंतरकरण जे वे स्थितिनावचे खाटी जायगारहीते, तेमां प्रवेशकरे, त्या अंतरकरणमां प्रवेशकरवाने पहेले समयेज उपशम सम्यक्त्व पामे, ते अंतरकरणथोलपतां अंतर मुहूर्त प्रमाण कालजाय तेनेज उपशम सम्यक्त्व कहिये हवे अंतरकरणमा वर्ततो औपयसरिखु जे उपशम सम्यक्त्व, ते सम्यक्त्वेकरी ने कोदरावा धान अथवा मजीनजल अथवा मलीनवस्त्र ए त्रणेना सरिखुजे मिथ्यात्व मोहनीयकर्म तेने सोयीने त्रणेजागे वेचीनाखे, तेमां पहेजो जागतो शुद्ध

निर्विष तथा स्वच्छ निर्मल जाणवो अने बीजोनाग अर्द्धशुद्ध तथा थोडोक गदलुं अने थोडोमलीन जाणवो वज्री त्रीजो नाग संपूर्ण अशुद्ध यथास्थित तथा कलुष अतिमोहोलो तथा मलीन गलोच जाणवो. हवे ए त्रणे वस्तुना दृष्टांते विचारीने विपदरीतें देखावेने:-

जिम मीणसहीत कोष्टव धानने उसजलादिक औपधनायोगे एकनाग मीणर हीतकखो, बीजोनाग अर्द्धशुद्ध कखो, अने त्रीजोनाग जेमहूतो तेमनोतेमरह्यो, ते अशुद्धे, तथा जेम कोईक वस्त्रमलीनहंतुं ते द्वारादिक औपधनायोगे अतिस्वच्छ निर्मल थाय, बीजुं थोडाऔपधानो प्रयत्नमाटे थोडुंनिर्मलथाय अने त्रीजुं मलीनज रहे, तथामलीन जलजेमनिर्मज फलादिकनायोगे अतीस्वच्छथाय, बीजुं थोडुंनिर्मल थाय त्रीजुं मलीनज रहे, एम त्रण दृष्टांतें अंतरकरण गत उपशमसम्यक्त्वरूप औपधनायोगे करी मिथ्यात्वमोहनीयना दलियां मिथ्यात्वरूप मीणमां नखांहतां तेनो एक नागतो शुद्धकखो मीणरहीत कखो, अने बीजोनाग अर्द्धमीणरहीत थयो, एट लामां अंतरमुहूर्तना कालनीसमाप्ति थई तेथीते बीजो नागतो अर्द्धशुद्धथयो अने त्रीजोनाग शुद्धकरवानेतो पोची शक्योज नही तेथी ते त्रीजो नागतो संपूर्ण मिथ्यात्वरूप मीणसहित विपथी नरेलोज रहिगयो.

हवे ते त्रणपुंजनां त्रण नामथयां, तेमां पहेलो शुद्धपुंजते दर्शनमोहनीयक हियें, हवे ते जीव अंतरकरण गत उपशम काल, पुरोथयेथके एटले जेटलोवखत अंतरकरणनो तेदलोज वखत उपशम सम्यक्त्वनोठे ते उपशम सम्यक्त्वनोकाल अंतरमुहूर्तप्रमाण पुरोथयेथके जो परिणामनी विगुडीरहे तो शुद्धपुंजनो उदयथाय, तेनुं नाम क्षयोपशम सम्यक्त्व कहिये, एटले मिथ्यात्वरूप मीणामां नरेलां दलियांजे शुद्धकखां तेहनो उदय क्षयोपशम सम्यक्त्वकहियें.

इहां शिष्य प्रश्नकरेठे के जो निर्विषदलियांकखां तोपण जातेंते दलियांपोते मिथ्यात्वनांठे, निर्विषथीतो रस रूप गंधादिक गयुं पण गुणने आवरणकरनारां दलियांतो तेमनां तेमजठे, तो सम्यक्त्वश्रद्धा नासना केमथाय? तेवारें गुरुकहेठे के जेमकोई अन्नक अथवा अपर पापाणादिक ते जातेंमलीनहोय तेनेकोई औपधादिक योगेंकरी ते पापाणादिकमांथी कालासरूप कलुषता काडीनाखे तेवारे ते दल निर्मलथाय, पठीतेने आंतरेजे वस्तुरहीहोय ते सर्वदीगमांआवे, पण ठानीरहेनही तेमज इहां दर्शनमोहनीयकर्मना दलमथ्ये अशुद्धपरिणितरूप मिथ्यात्व विपेंकरी मलीनथयेळुं अत्यंतकालासपणुं नरेलुंहंतुं ते उपशम सम्यक्त्वरूप औपधनी

महीमाथी दूरथाय, पढी निर्विपदजियांरह्यां ते स्वष्ट अत्रपटल सरिखांठे ते निर्मलदलियां काईश्रद्धा जासनमां विपरिणाम करेनही, तेथी जो जाते मिथ्यात्वदजियांठे तोपण निर्विपद (निर्मलठे) तेथी तेने ह्योपशम सम्यक्त्व कहियें

यष्टकं विशेषावश्यकवृत्तो - तद्यथेसुप्रदीपस्य स्वप्नात्रपटलेगृह ॥ नकरो त्यावृत्ति काचि देवमेतद्गुणरपि ॥१॥ एकपुजी द्विपुजी च त्रीपुजी वानुक्रमात्; एने पश्चानुपूर्वेंलेवु एटले त्रीपुजी द्विपुजी एकपुजी दर्शानुनयवाश्वेव मिथ्यादृष्टिश्रकीर्तित ॥

२ ॥ इहा लोकनेविषे जेम अत्रखना पडातरे स्हेजुंदीपक सर्वस्थानके उद्योतकरे, पण तिहा अत्रक जोआडोठे तोपण काई न्यून प्रकाश दीपकतुं करीशकेनही, ते बीजरीते सोधेला मिथ्यात्वदल तेपण काई न्यून श्रद्धाकरेनही

तिहा त्रिपुजी ते सम्यक्दर्शनी द्विपुजी ते मिश्रदर्शनी अने एक पुजी मिथ्या दृष्टिहोय, तथा उपशम सम्यक्त्वथी आगलें जो काईक उज्वल काईकमजीन एह वा मिश्रपरिणामथाय तो मिश्रमोहनीयनो उदयथाय, एटले मिश्रपुजनो उदय आवे अनेजो अनतानुबधीना उदय बलथकी अतिमजिन परिणामथया तो मिथ्यात्व मोहनीयनो उदयथाय एटले अष्टपुजनो उदयआवे

एरीते ससारमा केटलाक त्रीपुजी केटलाक द्विपुजी केटलाक एकपुजी, तेमां ह्योपशमो त्रिपुजीहोय तथा मिथ्यात्व ह्य करवाने सम्यक्त्व मोहनीयनी उज्वलताकरे तेवारें द्विपुजीहोय, अथवा अपुजी एटले पुजरहित पण ह्यायक सम्यक्त्वीहोय तथा जिवारे मिश्रउदेलन करे अथवा क्लेपवे तेवारे एकपुजीज होय इहां पुजत्रयनो सक्रम कल्पनाथे एमकहोठे प्रवर्द्धमान परिणामी जे सम्यक्त्वीहोय ते मिथ्यात्व दजिक पुज्जने आकर्षांने सम्यक्त्वपुजमा अथवा मिश्रपुजमां सक्रमावे तथा मिश्रपुज्जने सम्यक्त्वी सम्यक्त्वमा सक्रमावे

तथा मिथ्यादृष्टी मिश्रपुज्जने मिथ्यात्व पुजमानाखे अने सम्यक्त्व पुज्ज मिथ्यात्वपुजमा सक्रमावे, पण मिश्रपुजमां न नाखे, तथाचोक्त - मिश्रमिश्रखीणे तिपुजीसम्मदीक्षोनिषमा ॥ खीणमिडमिधुत इणपुजीवखवगोवा ॥ १ ॥ एरीतें कर्मग्रथिकमतें प्रथम उपशम सम्यक्त्वजपामे अने ते उपशमि नीयमा त्रणपुजकरे, उक्तच कर्मग्रथे - कम्मगयेसुधुव पदमोवसमी करेइ पुज तिथं ॥ तवडिउणगहइ सस्मेमीत्तमिमिधेवा ॥१॥ अर्थे सुगमठे एरीतें सिद्धांतिकमार्गे तथा कर्मग्रथिकमार्गे निन्न निन्न आशय ठे ते प्रकरणकरनारे तो वेहुना आशयलेई प्रकरणनी रचना करीते तिहां सिद्धांतकारना आशयें कोई मिथ्यादृष्टी यथाप्रवर्त्त्यादि करणत्रयें करी

अंतरकरणकरे तिहां अंतरकरणमां उपशम सम्यक्त्वपामे पण पुंजत्रय करेनही अंतरमुहूत्ते उपशम सम्यक्त्ववेदीने पठी मिथ्यात्वेजाय ए आशय प्रकरणकारें सातमी गाथामां अनितृत्तिकरणे अंतर करणकरी सामान्ये मात्र उपशम सम्यक्त्वपामे पण पुंजत्रय न कखां एमकह्युत्ते, वली कोईजीव यथाप्रवृत्तिकरण करी पठी अपूर्वकरणे ग्रंथोत्तेदी पुंजत्रयकरी अनितृत्तिकरणे क्योपशम सम्यक्त्वपामे ए आशय अपुवक यत्तिपुंजो एम सोलमी गाथामां कह्योत्ते, एटले अनादि मिथ्यादृष्टी प्रथम क्योपशम सम्यक्त्वजपामे ए सिद्धांतसेलीत्ते.

तथा कर्मग्रंथानिप्रायें तो अनादि मिथ्यादृष्टी जीव पहेलां करणत्रयपूर्वक अंतरकरणे उपशम सम्यक्त्वकीथईने त्रणपुंजअवश्यकरे. पठी जे पुंजनो उदयथाय ति हांजाय एटले कोई शुद्धपुंजेजायतो क्योपशम सम्यक्त्वकीयाय तथा जो मिश्रपुंज नो उदय थायतो मिश्रगुणगणैजाय अने अशुद्धपुंजेगयो तो मिथ्यात्वकीयाय ए अनिप्राय कर्मग्रंथसेलीनो ठे, ते ग्रंथकारें सत्तरमीगाथायें अकयत्तिपुंजोउत्तर इत्यादि आशयकह्यो, एरीते सिद्धांतिक तथा कर्मग्रंथिक वेदुएमजी उपशम सम्यक्त्व पाम वाना वे मार्गकह्या तथा क्योपशम सम्यक्त्वपामवाना पण वे मार्गकह्या, एटलीवा त प्रसंगथी कही हवे मूलगाथानो शब्दार्थे लिखियेत्ते.

अपुवकयत्तिपुंजो इत्यादिक अपूर्वकरणे कखात्ते त्रणपुंजजेणे मिश्रजे मिथ्यात्व तेनादल उइसु के० उदयआव्या तेने द्वेपवीने क्यकरीने अने अणुइन्नं के० उदय न आव्या जे मिथ्यात्वनादल तेने उपशमावीने अनियट्टीकरणाउ परखउवसमी के० अनितृत्तिकरणथी आगल क्योपशम सम्यक्त्व पामे ॥ १६ ॥

हवे कर्मग्रंथनी सेलीयें उपशम सम्यक्त्व प्राप्तिनो उपाय कहेत्ते:-

अकय ति पुंजो ऊसर, दव ईलिय दह रुख नाएण ॥

अंतरकरणवसमिउ, उवसमियोवाससेणि गउ ॥ १७ ॥

अर्थ:- अकयत्तिपुंजोत्ति के० जेणे त्रणपुंज पूर्वकखानथी एटले पुंजकखाथी आगल जेम वनमां दावानल वलतो ऊसरके० उखरखेत्र एटले जिहां खारीजमी न रणरूपहोय अथवा केवल वेलुएटले रेतिनीनूमिहोय सुकी नदीप्रमुखनी, तेने ऊखरनूमिकहिये, तथा जेनूमिउपर पूर्वदवलागी गयोहोय अने घासलाकडी तथा रुख के० जाडप्रमुख वली साफथई गयाहोय ते दवदग्व नूमिकहिये एटले एक ऊखरनूमि अने बीजी दवदग्वनूमि ए वे ठेकाणा जो वलती ईलियके० अग्नीपामें

तो पोतानीमेले उलवाइजाय नाएणके० एण्यायें मिथ्यात्व वेदनरूप जे दावानल ते अंतरकरणरूप ऊखरखेत्रपामीने सहेजे पोतानीमेले उवसमिउंके० उपशमि जाय उलवाइजाय तेथी जीव उवसमिउंके० उपसम्यक्त्व पामे.

केमके पूर्वे अनिवृत्तिकरणना जोरथी जे जे मिथ्यात्वना दलिया उदयआ व्याते ह्यकीया अने जे उदयनथी आब्या ते उपशमाब्या, एटले आवता रोकी राख्यां तथा विष्कजित, उदयकखा अने वली दूरेराख्यां एम विचमां अतरमुहूर्त गम्य निर्मल, प्रदेशोदीरणादि करण ने अयोग्य एहवुं अतरकरणकीयु

इहां शिष्य प्रश्नकरेते के पूर्वे ह्योपशम सम्यक्त्व पामवाने अवसरे एम कसु हतु जे उदयआब्या मिथ्यात्वदल ते ह्यकीयां अने उदय न आब्या ते उपशमा ब्या ए लक्षणकसु हतु अने वली उपशम सम्यक्त्व काले पण एमजकहोठो तो ह्योपशम तथा उपशममां कोई, फेरपड्योनही तेमठतां गणतिमां जूदाकेम कहोठो?

हवे गुरु उत्तर कहेते के ह्योपशममां तो शुद्धदलियानो उदयते तेमां कोई मिथ्यात्व पुजमाथी दलिपुंजलीने उदय आवे ते प्रदेशोदयते इतितत्व

हवे ते अनिवृत्तिकरणना वलथी मिथ्यात्वनी एक न्हानी अने एक महोटी एवी वे स्थितिकरी तेमां पेला लघुस्थितिने द्वेपवी अने बीजी महोटी स्थितिने दूरयंजावी विचमां अतरकखो, तेमां प्रवेशकरे तेने पहेलेसमये उपशम सम्यक्त्व होय, पठीते उपशम सम्यक्त्वना जोरथी अतरमुहूर्तमां शेष विष्कजितउदय मि थ्यात्व स्थिति, तेना शुद्ध अर्द्धशुद्ध अने अशुद्ध एवा जणपुजकरे एटले उपशम सम्यक्त्वनो कालपूरोथयो कहेवाय पठीते जीवना जहेवा परिणामरहे तेवा पुज नो उदयथाय ए उपशम सम्यक्त्व एकजवार होय अने ए सहज मोक्षनुवीजते

इहां प्रथम सम्यक्त्व पामतां कोईक जीवतो एकलु सम्यक्त्वज पामीने रहि जाय अने कोईक जीव सम्यक्त्वसाये देशविरतिपणु पण पामे अथवा सर्वविरति पणुपण सायेंज पामे यडक वृहत्सतकचूणों - उवसमसम्महिच्छी अतरकरणे विथो कोई देस विरयंपि लजेइ कोई पमचापमचनावपि सासायणो पुण न कि पि लहेइ इति एनोयथे सुगमते

इहां उपशमकाल पूर्णयथाथी परिणामनी निर्मलताये शुद्धपुजनो उदयआ वे तेथी ह्योपशम सम्यक्त्वथाय ते वली कालातरें सका कखा कुतीर्थससर्गे कु शास्त्र श्रवणादिक अतिचारनी प्रव्रजताथी मिथ्यात्वदलनी उदीरणताथी मिथ्या त्वे मिश्रितथाय तो तत्काज मिथ्यात्वगुणगोत्रजाय मिथ्यात्वीथाय ते वली स

ख्यात् अनख्यात् कालान्तरे शुचनिमित्ते करी, प्रपतित सम्यक्त्वजीव फरी सम्यक्त्व पामे तेवारेपण अपूर्वकरणे त्रणपुंजकरी अनित्यनिकरणे शुद्धपुंजोदय क्षयोपशम सम्यक्त्वपामे. इहां शिष्यपुत्रेठे जे पहेला सम्यक्त्व जानकालें तो किवारे प्रथम न पाम्या तेमाटे अपूर्वकरणकहो पण हमणा तो जे पूर्वपाम्युं हतुं तेनोज फरीजान थयो तो तेने शीरीतें अपूर्व कहिये ?

हवे गुरुकहेठे अपूर्वसरिखुं अपूर्व एटले जे वस्तुने थोमाज वखतपामियें पण घणावखत नपामियें तेने अपूर्वजकहियें केमके संसारसंबंधी अन्यपर्याय प्राप्तिनी संख्याआगल ए सीगणतिमांठे माटे एने अपूर्वज कहिये एरीतें वृद्धवचनठे सिद्धांतिक नो ए अनिप्रायठे.

तथा फरी सम्यक्त्वनी प्राप्तिनीपरें देशविरति अथवा सर्वविरति नी प्राप्तिना वखतेपण यथाप्रवृत्ति तथा अपूर्वकरण ए वनेकरे पण अनित्यनिकरण न करे मात्र अपूर्वकाल समाप्ति समयेज देशविरति अथवा सर्वविरतिपणुंपामे जेवारें देशविरति अथवा सर्व विरतिपणुंपामे तेवारे यावत् अंतरमूढूर्त जगें तो अवश्य ते जीवना प्रवर्द्धमान परिणामहोय अने अंतमुद्हूर्त वील्यापटी कोर्ना प्रवर्द्धमान परिणामथाय अथवा कोर्ना हीन हीन थाय अने कोई स्वप्नावस्थजरहे.

तथावली जे उपयोगविना सहेजे परिणामनी मलिनताये देशविरतिथी पडयो अथवा सर्वविरतिथी पडयो ते फरी परिणामनी निर्मलताने योगें करणकखाविनाज देशविरति अथवा सर्वविरतिपणुं पामे, वलीजे उपयोगेपड्या एटले उपयो गीतोहोय पण पोताना कुमत कदाग्रहादिक दोपेकरी विपर्याशयई कुविकल्प पूर्व क पड्याथका मिथ्यात्वेगया ते जघन्यथी अंतरमुद्हूर्त तथा उत्कृष्टो प्रचूत् घणोका लगये थके फरी देशविरति अथवा सर्वविरतिपणुं पामें ते पूर्वोक्त करण कखाथी ज पामे एम कम्मपयमीग्रंथे टीकामां कसुठे तथा सिद्धांतिक ने मतें तो विराधित सम्यक्त्व गृहित सम्यक्त्वथकोपण कदाचकोईक ठगीनरकट्टधी सुधीपणजाय खरो, अने कर्मग्रंथिक मतेंतो वैमानिक विना अन्यस्यानके न उपजे तेमाटे गृहीत सम्यक्त्ववत ठे एहवुं प्रवचन सारोदार वृत्तिमांकसुठे.

तथा आवाप्त सम्यक्त्वगुणथी पडयोथको कर्मग्रंथिकना मतेंतो उत्कृष्टस्थितिक कर्मप्रकृतिवांधे अने सिद्धांतने अनिप्रायेंतो निन्न ग्रंथिक उत्कृष्टस्थितें कर्मप्रकृति वांधेजनही ए सर्व प्रसंगेकसुठे एटलें अंतरकरणगत उपशम सम्यक्त्वकसुं.

तथा अवसमियो वा ससेणिगडं कं० अथवा उपशम सम्यक्त्व स्वश्रेणीयेहोय

एतन्ने स्वश्रेष्ठिते उपशमश्रेणि चढतापण होय, यडुक्त - उवसतमसेद्विगयस्मय, होइ
उवस्तामिउवसम्मच, जोवा थकय तिपुजो, थखविहमिहो जहइसम्म ॥ १ ॥
ए गायानो अर्थ सुगमरे

हवे स्वश्रेष्ठिते उपशमश्रेणी तेनी विधि अनुक्रमे लिखेते, तिहां प्रथम उपशम
श्रेणि चढयायोग्यना जरुण गुणस्थान क्रमारोह ग्रथथीजिखियें ठेये - पूर्वङ्क शुद्धि
मान् युक्तो, ह्यायसहननस्त्रिनि सध्यायनाद्यशुक्लांश स्वाश्रेणीश्रयतेकमात् ॥ १ ॥

अर्थ - पूर्णगत श्रुतनो धरनारहोय शुद्धिमान् के० नित्य अप्रमत्त निरतिचारवत
चाग्निप्रियो दाय, यजी केटजाकने मतेतो अग्निरत्यादिक चारगुणगणावाला पण
उपशमश्रेणीना प्रारंभक होय, तथा आद्यसहनन के० वज्ररूपजनाराच रूपजना
राच नाराय ए आद्यना त्रण सवयणमांथी अन्यतर सवयणी अने ध्यायनाद्यशुक्लां
श के० शुक्लध्याननो प्रथम पाद ध्यातोयको एवोते उपशमश्रेणी मांदायोग्य ति
हां अप्रमत्त गुणगणे अनतानुग्रही कषायनी चोफडी तथा मिथ्यात्व मिश्र अने
सम्पत्त्य ए त्रणमोहनी मजी माते प्रवृत्ति उपशमारीने सज्वलननो लोचनगजित
योग मोहनीय फर्मेनीप्रवृत्ति ते अपूर्वकरण गुणगणे तथा अनिवृत्तिकरण गु
णगणे उपशमारीने पत्री सूक्ष्मसपराय गुणगणेलोचनमोहनीय प्रवृत्तिने अणु
अणु करी पत्री उपशान मोह गुणगणे तेहिज अणुरूप लोचनप्रवृत्तिने उपश
माय एम सरोपगमरुते यडुक गुणस्थान क्रमारोहग्रथे - अपूर्वादिदण्डक गुणे
पु समरुक्रमान् रगनिगितेगाति लोचानुत्पद्यततुसम ॥ १ ॥ अर्थ सुगमरे

तथा इहां उपशमश्रेणीसंग्रह वेप्रसारेहोय एक स्वप्नायु बीजो दीर्घायु तिहां
अपराधपुत्र तो श्रेणीगमानि अग्रसरे मरणपाश्या यको अहमेप्पणे उपजे सर
यार्पेनिधि पर्यंत देवतायाय यडुक - श्रेण्याद्वारुतेकाजे दमेद्वेपगगति पुष्टा
पुष्पुत्तानांत नपेचाग्निमादन ॥ १ ॥ अर्थ - जे स्वप्नायुहोय अने प्रथम समय
लोहोय ते सगार्पेनिधिपर्यंत जाय, अहमइने जेनाउपर सोइनु दुक्रमनदी एह
या कषातीत दयतामा उपने अने बीजा तथा त्रीजा सवयणमाजात अगुतीत
धरमां देवनेहउर्वन उपने पण आगन न जाय

तथा पुष्टपु सम्पत्त्यो तो उपशानमोह गुणगणापर्यंत मोहनीयफर्मेनु पूर्ण
उपशमकरे तेसरे उपशम सम्पत्त्य दाय, यडुक - शानिद्वारुतमात्रवा दगपक
म्येद्वेति तो स्वप्नामम्यकवचाग्नि जेवाश्रयगमात्मर ॥ १ ॥ अर्थ - इहां उपशान
मोह गुणस्थानरुते इतिमोहनीय चाग्निमादनोय उपशमावसर सम्पत्त्य चाग्नि

त्रते उपशम जावमांशोय तथा जावपण उपशमहोय तथा जेने तन्नवं मोक्षेज्जुं होय तेने क्षायिक नम्यक्त्वं पणहोय. तेने उपशान्तमोह गुणगणे पांचेजाव होय पणतेज्जुवा जाणवा पण इहांतो केवज उपशमनीज विवक्षां तया इहां उपशां तमोह गुणगणे चट्ठो ते अवश्यपडेज. यङ्कं—उत्तमोहोदयप्राप्त्यो पशमीच्यवतेन तः ॥ अथरुतमजंतोयं पुनर्मांजिन्यमस्तुते ॥ १ ॥ अर्थ.—उपशमी चाग्निमोह नीयनो उदयपामीने उपशान्तमोह यकी पडे फरी मोहजनित प्रमादनी कजुपना मांपडे ए एमजयटमानत्रे केमके जेम मोहोत्तुं गदजुंप्राणी होय तेने कोर्य आप धनेजारे मेजहोकोरिये तवारं निर्मजजज उपर तरतुंगह तेषाणी कोर्य वायुप्रसुग्य नी प्रेणानिमित्त पामी फरी गदजुं (मेजुयाय) ए प्रनाव प्रमादोदयनात्रे. यङ्कं—सुत्रकेवजीयादाराग उज्जुमउववन्तंगाविउपमाया ॥ हिंमंतिजवमपानं तयपंतरमेव चउगइया ॥ १ ॥ अर्थ.—श्रुतकेवजीजे चउदपूर्वि तया आहारक शरीरनाथणी वजी उज्जुमउजे मनपर्यवज्जानी उज्जुमतीवाजा पण विपुलमनीना यणीनही तथा उपशान्तमोह इयारमां गुणगणावाजा ए सर्वप्रमादना योग्यी तेहिजवने अने तर अनेताजवत्रमण चारंगतिमां वातोकरं तेमाटे मोहने वाठनार प्राणीयें सर्व था प्रमाद नहीजकरवो.

इहां शिष्यपूर्व के उपशमीनां अवश्यपडे तो उपशमीने मुक्तिनी योग्यता ठे के नथी? गुरुकहेते सातजव प्रमाण अवशेष आयुवाजो उपशमी खंमश्रेणीक थ को अशुरीश्रेणीथकोज पाठांफिरे ते सातमें गुणगणेआवी फरी कृपकश्रेणीचडे ते सातजवने अंतर क्षीणमोह वारमें गुणगणेथर्य अंतगड केवजी यको मोह जाय, इहां सातजवते मुहूर्त्तनो इयारमो जागकहिये जंप्राणी तन्नवमोहगामी होय ते एकजवार उपशमश्रेणीमामें उपशमथी उत्तरी कृपकश्रेणीचडे अनेजे तन्नव मोहगामी नहोय ते एकनवमा वेवारपण कोर्यकजीवश्रेणीकरे पण तन्नवें निद्रि वने नही यङ्कं निद्रांते.—जीवोदुक्क जम्ममि. इकमेटी करेइ उवममगो ॥ खयंपिकआ नोकजा दोवारेउवसामगो ॥ १ ॥ अर्थ.—जे जीव एक जन्ममां एकवार उपशमश्रेणी करे ते मोहपणपामे अने जे वे वारकरे तेने कृपकश्रेणीनहोय इहां अचरम गरी री उपशमी पमयायका प्रथम गुणस्थानके मिथ्यात्वं जाय यङ्कं गुणस्थानक मारो हेः—अपूर्वाद्यात्त्रयोप्यर्थः मेकंयानिसमोद्यताः चत्वारोपिद्युतायाद्यं नतमंचांल्येहि नः ॥ १ ॥ अर्थ.—उपशमश्रेणीचटतां अपूर्वाद्याके अपूर्व अनिवृत्तिने सूक्ष्मपराय ए त्रणगुणगणावाजा उंचाचटतां एकेक गुणगणो चडे एटजे अपूर्वगुणथी अनिवृ

निवाद्धें जाय अने अनिचृत्तिवाद्धरथी सूक्ष्मसंपरायें जाय अने सूक्ष्मसंपरायणी उप
 शांतमोह गुणवाणे जाय एम एकेकगुणवाणेचढे तथा उपशमथी पडता अपूर्वाधिक
 चारगुणवाणाथीपडतां मिथ्यात्वेजाय अथवा अंतदेहीजे चरमशरीरीहोय ते पडतां
 सातमें गुणवाणे आवी अटके, तेवली सातमागुणवाणाथी फरी कृपकश्रेणीयेंचढे
 परंतु जे एकवार उपशमीहोय ते कृपकश्रेणीकरे पण वेवार उपशमी होयते कृप
 कश्रेणी न करे यहुक्त—उपसमसेषिचउक्त जाईजीवस्त आनव नूण, तागुणदोषान
 वे स्ववगसेणीपुणोणा ॥ १ ॥ आ ससारमा रहेतोयको जीव मोहूपामे तिहांसुधी
 चारवखत उपशमश्रेणीकरे तेवली एकजवमा वेवारकरे अने कृपकश्रेणीतो आत्मा
 ससारमा एकजवारकरे इतिगाथार्थ ॥ एवात प्रसंगेयई ॥ १३ ॥

हवे कृपकश्रेणीतुं स्वरूपकहेते प्रथम ह्यायकनी अनुक्रमणिका कहेते -

मिवाइखएखइठ सोसत्तगिखीणिताइवझाऊ ॥

चउतिनवनाविमुक्ती तप्रवसिद्धीविइयरोवा ॥ १४ ॥

अर्थ - पूर्वे सिद्धांतानिप्राये अपूर्वकरणोक्तावे त्रणपुजजेणे ते जीव शुद्ध
 पुजोदयें वत्तेतो यथा कर्मप्रथानिप्राये अंतरकरणगत उपशमवलें कयाते त्रणपुज
 जेणे ते जीव जेवारे शुद्धविपाकोदय वेदतो एटले ह्यायोपशमसम्यक्त्वे वरें
 तो चोयागुणवाणाथी मामीने ह्यायिकप्रारजे' तिहा प्रथम अनतानुबधी चार क
 पाय तथा मिथ्यात्वमोहनीयपुज मिश्रमोहनीयपुज अनेसम्यक्त्वमोहनीयपुज ए
 त्रणपुज अने पूर्वांत चार कपाय ए सातेप्रकृतिनो ह्यकरे तेवारे ह्यायक सम्य
 क्त्वीयाय तेना वे जेदढे एक वडापुह्यायिक सम्यक्त्वी बीजो अवडापुह्यायिक स
 म्यक्त्वी तिहाजे अवडापु एटले जे जीव आगलानवनु आयुवाधुनयी एवो ह्या
 यिक सम्यक्त्वीजीवतो तद्भवेज मोहेंजाय, अने जेणे आवतानवनु आउपुवांधीने
 पठी सातप्रकृति ह्यकरी ह्यायक सम्यक्त्व पाम्यो ते जीव त्रणजवे अथवा चार
 नवें मोहेंजाय तिहाजो देवजवनु अथवा नरकजवनु आयु वाधुहोय तो त्रीजे
 नवें मोहेंजाय, तथा असख्यान वर्पेना आउपावन युगनिपा मनुष्य तिर्यचनु
 आयुवाधुहोय तो चोयेनवें मोहूपामे, केमके युगजधर्मि अवश्य देवगतिपामे, ति
 हाथी चवी मनुष्ययई मोहेंजाय, माटे चारजवकरे! इहां आयुवाध्यापठी काईजी
 व ह्यायिक सम्यक्त्वपाम्यु तो ते जीव सातप्रकृति ह्यकरीजे एटलेजरहे पण
 आगल कृपकश्रेणीवट्टेनही ते जवेतो ह्यायिक मात्रेंजरहे पठी पूर्वांकरितें त्रीजेन
 वें अथवा चोयेनवं सिद्धिरे ए प्रसंगथी वातकही

हवे रूपक श्रेणीनुं स्वरूपकहेतुः—अणमिदमिस्ससत्तम्मं अणं नपुंसद्विवेयत्तं च
पुमवेषं च खवेई कोहाऽएयसंजलणा ॥ १ ॥ गइआणुपुविदोवो जाईनामं च जावचउरें
दी आयावंउज्जोयं थावरनामं च सुहुमं च ॥ २ ॥ साहारणमपक्कंतं निदानिदं च पय
लपयजं च थीणं खवेइताहे ओत्तं जं च अछन्नं ॥ ३ ॥ वी समिऊणनियंतो ॥ दोहेस
मएहिं केवलोत्तेते पढमेनिदं पयलं नामस्स इमाइ पयडीउं ॥ ४ ॥ देवगइ आणुपुवी
निऊवित्तं घण पढम वज्जाइ अस्सरंतंगण तिउयराहारनामं च ॥ ५ ॥ चरिमेना
णावरणं पंचविहदंसणं च उवियप्पं पंचविहमंतरायं खेविताकेवलीहोइ ॥ ६ ॥ इ
ति श्रेणीस्वरूपं. ए त्रणप्रकारें सम्यक्त्व कहुं. ॥ १७ ॥

हवे चार प्रकारे सम्यक्त्व कहेतुः—

चउहाउं सासाणं, गुमाइ वमणुव माल पमणुव ॥

उवसमिउं उपडंतो, सासाणो मिउ मऽप्पत्तो ॥ १८ ॥

अर्थः— चउहाउं के० चारप्रकारें सम्यक्त्वहोय ते आवीरीतें के त्रण सम्य
क्त्वतो पूर्वकह्या अने जेवारें तेनीतार्थें सासाणं के० सास्वादन नामे सम्यक्त्व
जेजीयें तेवारें चारप्रकारें सम्यक्त्वथाय हवेसास्वादननुं स्वरूपकहेतु.

उपशम सम्यक्त्वनो काल अंतरमुदूर्तवे तेमांथी जेवारें कोइकजीवने जचित
व्यनानायोगें मिथ्यात्वे अवश्यजातुंते तेवारें उपशमकालमां उत्कृष्ट उ थावजिका
प्रमाण काज बाकी शोपरह्योहोय अने जयन्यथी एकसमय ग्हांदांय अथवा तेनी
वचमानो जेजेरहेते मध्यमकाल कहियें एटलो उपशम सम्यक्त्वनो काल शोपरहे
तिवारें उपशमावेलाजे अनंतानुबंधी कपायनादल तेनो उदयथाय ते जीवने सम्य
क्त्व थकां गोजना वमननीपरें तथा माल पतननीपरें एटले जेम गोजप्रमुख मधु
रसतनुं जोजनकरी पातुं वमनकरे तेवारें जोजन करती बखतेंजे मधुरताना स्वाद
नी लेजतहोय तेवी लेजत काई वमन करती बखतें न होय पण काईक गज च
टयो अनिश्चित स्वादलागें केमके जोपण वमनतोत्रे तोपण मीगसतनुंते तेम उपश
मयी पढयो अने हजी मिथ्यात्वे पद्दोतुंनथी तेना विचजाकाजमां सास्वादन न
सम्यक्त्व ते शुद्धवमन सरखोहोय ते वमतां सम्यक्त्वनो अनुजबदेखाटयो अने मा
लयकी पढवा अरिखो काजस्थिति देखाटयो. जेम माजयसी पढतां सावधानहोय
तोपण वेहुदाइयो ते अवश्य जूमी फरसे तेम सम्यक्त्वनी श्रेणीगन मावधान
होय तोपण अनंतानुबंधी दजना उदयवसें टकी नकनही इति तत्त्वं.

हवे सास्त्रादन शब्दो अर्थजित्वेने सह्यासादेन वर्त्तते इति सास्त्रादन सम्यक्त्वो आस्त्रादमात्ररहे तेथी सास्त्रादनकहिये अथवा आके० समस्तपणे शासन करे पातनकरे मुक्तिमार्गथी व्रतकरे ते आशातनकहिये एटले अनतानुबन्धी कया यवले सम्यक्त्वगुणथी धृष्टकरेमाटे आशातने ते आशातनसहीत अवस्थहोय माटे ग्राह्यशासन कहिये अने प्राकृतसूत्र माटे सासायणकहिये यद्धुक्तं त्रिगोपावश्यके - उवसमसम्मत्ताउ चडकपमिद्वयपावमाणस्त ॥ सासायणसम्मत्तं तव त रालमिद्वयजिय ॥ १ ॥ एनोयर्थे सुगमठे एरीतें चार प्रकारें सम्यक्त्वकल्य ॥ १९॥

हवे पाचप्रकारे सम्यक्त्व कहेने -

वेयग जुअ पचविह ॥ तचतुहुपुंजखयंमितइयस्स ॥

खयकाल चरमसमए ॥ सुधाणु वेयगो होइ ॥ २० ॥

अर्थ - पूर्वे कहाजे चार सम्यक्त्व तेनीताये वेयगके० वेदक सम्यक्त्व छु अके० युक्तकरियें तेवारे पचविहके० पाचप्रकारे सम्यक्त्वहोय जे सम्यक्त्वना अत्यंत शुद्धपुजने वेदीये अनुनविषे ते वेदकसम्यक्त्वकहिये तेहथी शुद्धपुजथी अनर्थीतरने अजेद ठे माटे ए सम्यक्त्वपण वेदक कहेवाय एटले जे रूपकथे एी प्रतिपन्न तंचके० ते प्रथम अनतानुबन्धीचोकडी तथा हुपुजखयमिके० मिथ्यात्वपुज अने मिश्रपुज ए वेपुज कथययेठते तइयस्सखयकाल चरमसमएके० शुद्ध ठहेला सम्यक्त्व पुजना दजियापण उदरी उदरी उदयें अनुनवी अनुनवी निजरा करता करता निठव्युठे उदीरणा बल जिहा एटले चरमावजिकार्ये उदीरणा करण लागेनही एटले त्रीजा सम्यक्त्व पुजने कथे करता जेवारे ठेलो सर्वोदित पुजजमास चरम समय वेद्य शुद्धअणुनु वेदन एटले शुद्धायापशम पुजजनेवेदे ते वेदक सम्यक्त्व कहिये यद्धुक्तं विदोपावश्यके - नेयगसमस्तपुण सवोइय चरम पुगजायठे ॥ खीपेदसण मोहे, तिबिहमि खाइपं होइ ॥ १ ॥ इहां शिष्य प्रश्नकरे के तुमे चरम शुद्धमासनु वेदन ते वेदक कहोठो तेवारे क्योपशममां अने वेदक मा इयो फेरथयो केमके शुद्धपुजनु वेदन बे ठेकाणे सरिखुने तो छुडनाम केम कहोठो? तेवारे गुरु वत्तरकहेने के तें साचुकल्य पण एमां विशेष एने के एवेदक तो थशेप समस्त पुजनानुनय वत अत्यंत शुद्धने अने इतरजे क्योपशम सम्यक्त्व ठे तेतां उदित थनुदित बे पुजज उदयानुनय वतठे एटलो विशेषठे परमां जोतातो क्योपशमजठे समस्त मोहनीय कथकरवाना कालनो जे चरमसमप

मात्र ते वेदक सम्यक्त्व कहिये. जेम सूक्ष्मलोचना खंम वेदवायकी सूक्ष्मसंपराय गुणस्थानक कहिये. तेम शुद्धक्योपगम पुञ्जना वेदवायकी वेदक सम्यक्त्व था यठे, एम वेदक सम्यक्त्व सहित सम्यक्त्वना पांचनेद थाय इति वेदकस्वरूपं १०

हवे ए पांचे सम्यक्त्वनो काल कहेठे:-

अंतमुहुत्तो वसमो, ठावलिय सासण वेयगो समउ ॥

साहिय तितीसायर, खइउ छ गुणो खउवसमो ॥ ११ ॥

अर्थ:- उपगम सम्यक्त्वनो काल उत्कृष्टो अंतरमुहूर्तठे, अने सास्वादननो काल उत्कृष्टो ठ आवलिनोठे, तथा वेदक सम्यक्त्वनो काल एक समयठे, अने द्वायिक सम्यक्त्वनो उत्कृष्टकाल सर्वाथे सिद्धिनी अपेक्षाये साधिक तेत्रीससागरोपमनो ठे, साधिककह्यातेतो मनुष्यजवनी अपेक्षायेकह्या; केमके द्वायिक सम्यक्त्ववतजीव ते त्रणजव अथवा चारजव उत्कृष्टो संसारमारहे, उक्तंच पंचसंग्रहे:- तइय चउउं तमि, नवमि सिग्यंति दंसणे खीणे ॥ जंठेव निरय संखाउ, चरम देहेसु ते हुंति ॥ १ ॥

अर्थ:- वझायु द्वायिकसम्यक्त्ववतजे होय ते देवगति अथवा नरकगतियें जाय. तेवारे तज्ञवांतरे तृतीयजवें मोक्षजाय; तथा कोई द्वीण सप्तकी जो तिर्यचमांउप जे तो अवउय असंख्य वर्षना आउपावाला युगल तिर्यचमां उपजे, पण संख्यात वर्षायु तिर्यचमां द्वायिक सम्यक्त्ववत न उपजे, पठी तिर्यचमांथी देवथाय, अने देवमांथी मनुष्यथई मोक्षजाय, अने जे अवझायुवत होय तेतो तेहिजजवें कृपक श्रेणीपुरीकरी सिद्धयाय, तथा एकजीव आश्री अथवा अनेकजीवआश्री सम्यक्त्वनो उपयोग जघन्यथी तथा उत्कृष्टथी अंतरमुहूर्तज होय. अने क्योपशमरूप सम्यक्त्वनी लब्धीतो एकजीवने जघन्य अंतरमुहूर्त अने उत्कृष्टीतो दुगणो के० द्वायिकथकी वमणो ठासठ सागरोपम अने मनुष्यजवें अधिकहोय, तेथी उपरांत सिद्धजयाय, एटले वारमादेवजोकसुथी त्रणवार गमनथाय, तिहां उत्कृष्टायु बावीस सागरोपमनुंठे, अने मनुष्यनो नव अधिकगणतां ठासठसागरोपम जाजेराथाय, अने विजयविमान आश्री वे नव करवापने तिहांपण उत्कृष्टायु तेत्रीस सागरोपमनुंठे, अने मनुष्यजव गणतां साधिक ठासठसागरोपम क्योपशम सम्यक्त्वनो कालमानथाय, एम नानाप्रकारना जीवो आश्रीसर्वकाल ठासठ सागरोपमठे, यइ कं सिद्धांते - दोवारे विजयाइसु, गयस्स तिन्नीअ अजुए अहवा ॥ तइ अइरेग नरजवि य, नाणा जीवाण सब्बा ॥ १ ॥ एनोअर्थ सुगमठे ए पांचेसम्यक्त्वनो कालकह्यो.

दवाण सवनावा, सवपमाणेहि जस्तउयलक्षा ॥ सवाहि नयत्रिही हिय,
 विहाररुइति नायवो ॥ ८ ॥ अर्थ - इव्यजे धर्मास्तिस्त्रायादिक ठ तेना सर्वनाव
 जे इव्य गुण पर्याय उत्पाद व्यय ध्राव्य तेने सर्वनय जग प्रत्यक्ष परोक्षादिप्रमा
 णे स्यादाद सैली सहित अनेक सप्तजगी परुपणायेजाणे ते सातमीविस्तार रुचि

दसण नाण चरित्ते, तव विणए सच्चसमीइ गुत्तिमु ॥ जोकिरिया नावरुइ,
 सोखलु किरिया रुइनाम ॥ ९ ॥ अर्थ - जेने दर्शन ज्ञान चारित्र तप विनय समिति
 गुत्तिप्रमुख बाह्य क्रियाथी वणु रगहोय क्रियानावमां वणी चाहना रहे तेने आठ
 मी क्रियारुची कहिये

अणजि गाहिय कुदिछी, सखेव रुइति होइ नायवो ॥ अविस्तारउ पवयणे, अ
 णजि गहियो असेसेसु ॥ १० ॥ अर्थ - जेप्राणी अणजिगहिय के० अनजि
 ग्रहिक कुदृष्टीजे कुमार्गे शाखादिक दर्शनोनो आग्रह धरेनही थोडु कहायकी
 वणुजाणे कुमतिथे पमेनही समोविचारे चिजातिपुत्रनीपरे तथा प्रवचनजे जिना
 गम तेनेविपे वणु अविस्तारद के० निपुणतो न होय तोपण सरलगुणोकरा कदा
 ग्रह धरेनही जिनमार्गनी प्रतीत माने तेने नवमीसद्वेष रुचीरुहिये

जो अष्टिकाय धम्म, सुय धम्मखलुचरित्तधम्मच ॥ सद्वहइ जिणानिहिय, सा
 धम्मरुइति नायवो ॥ ११ ॥ अर्थ - जे नव्यजीव अष्टिकायधम्म के० पवा
 स्तिकायनु स्वरूप जाणे तथा श्रुतधर्म अने चारित्रधर्म ने बाह्य अंतरगनावें श्री
 जिनोक्तमार्ग सद्वहे सकल स्वभाव विज्ञाव स्वरूप जाणे तेने हेपोपादेय जावें य
 थायोग्य सद्वहे ते दशमी धर्मरुचि कहिये ए दशरुचि ते सम्यक्त्वना जेदहे

हवे ए सम्यक्त्वगुणनी प्राप्ति ते मिथ्यात्वना त्यागथी थाय ते मिथ्यात्वना जे
 द पाचत्रे तेमाजे लौकिक प्रवाहधर्म जेजे सारजी सपरिग्रही कुशीजसेवनादिक जे
 धर्म बुद्धेग्रहो तेहिज सारकरीजाणे तेनु हवताणे अमारोधर्म तेज सारठे एम
 कदाग्रहकरे पण मध्यस्थथई परिह्वाकरी शुद्धनेग्रहेनही ते अनिग्रहिक मिथ्यात्व

जे एम कहेके सर्व दर्शनरुडाठे सर्वने वादियें पण नदियेनही एवी पोतानी
 मदबुद्धिजे जडतापण तेनेजीवे काचने तथा मणीने सरखाकरे पण परिह्वाकरी
 शुद्धने ग्रही शकेनही ते बीडु अननिग्रहिक मिथ्यात्व

जे जाणीजोईने छुतु बोले कुमति कदाग्रहना जोरथी विरुद्ध परुपणाकरी ड
 रत ससार वृद्धिकरे जमाजी प्रमुख नन्हवनीपरे ते त्रीडु आनिनिवेशिक मिथ्यात्व

जे श्री जिनोक्त सिद्धांतना जाव सांजली संशय धरे जे ए केमहसे एम मगम ग्योरहे ते चोथुं सांशयिक मिथ्यात्व कहिये.

जे ऐकेंडियादिक समूर्धम जीवोने अनादिनुं पठवाडे लागोरह्योते प्रायें अस्त नीयासुधीतो अनाजोगिकज होय ते पांचमुं अनाजोगिक मिथ्यात्व जाणवुं

अथवा संसारीजीवोने बीजापण चारप्रकारें मिथ्यात्वहोय ते कहेते एक देव गत लौकिक बीजो गुरुगत लौकिक बीजो लोकोत्तर देवगत चोथो लोकोत्तर गुरु गत तेमां हरी हर शक्ति प्रमुखने माने पूजे ते लौकिक देवगत मिथ्यात्व, ब्राह्मण तापसादिकने गुरुबुद्धमाने पूजे ते लौकिक गुरुगत मिथ्यात्व, बलीजे सप्रजाव जि नाविवने इंदिय सुखने अर्थ माने पूजे ते लोकोत्तर देवगत मिथ्यात्व, अनेजे सुसा धुने इहलोक सुख यश मान प्रतिष्ठा अथवा धन धान्य पुत्रादिकनी आस्थाधरी माने इहे दानआपे ते लोकोत्तर गुरुगत मिथ्यात्व कहियें.

तथा जीवे अजीवसत्ता अजीवेजीव सत्ता मग्गे उमग्गसत्ता उमग्गेमग्गसत्ता सुदेवेअदेवसत्ता अदेवेसुदेवसत्ता सुसादुसु असादुसत्ता असादुसुसादुसत्ता धम्मे अयम्मसत्ता अयम्मधम्मसत्ता ए दशप्रकारें विपरीत वासनारूप मिथ्यात्वते.

तथा जे बली रक्षाबंधन गंक्रांतिपूजन एम एकवर्षमां शतपर्व आराधन ते सर्व लौकिक पर्वगत मिथ्यात्वते तथा दीवालीप्रमुख कव्याणीकना दिवशे इंडी यमुखने साधे विशेष पूजारचनादिक करे ते लोकोत्तर पर्वगत मिथ्यात्वते ए सर्व मली एकवीसजेते मिथ्यात्व ते संसारीजीवोने संसारमां नमाडेते.

तथा बली धर्माधिजीवने चारप्रकारें मिथ्यात्व टालवानो उपयोग राखवो ते कहेते तेमां प्रथम प्रदेशमिथ्यात्वते ते जे आत्मप्रदेशें पूर्वबंध मिथ्यात्वनादलियां र ह्याते ते सत्तागत अथवा उदयगत दलियांते ते प्रदेशगत मिथ्यात्वते ते जेवारे जीव जिनवाणीसांजली यथार्थजावजाणी सबहे सकल पुत्रलिकनावने हेयसबहे केवल स्वरूपलानते यथार्थ परिणति परिणमन तेनेज सुखनुंमूलजाणी सबहे आदरकरे एवीवांठायें प्रदेशमिथ्यात्व टलीजाय.

बीजुं परिणाम मिथ्यात्व ते जे पोताना प्रमाददोपेकरी शुद्धअद्विफरीने कुअ द्वायाय जेम पूर्वधरने निष्ठादिक दोपेकरी पूर्वगलीतथाय मरीने निगोदादिकेजाय जेम प्रसन्नचंद राजकूपी दूरवाक्य सांजली चेतनाफरीगइ ते परिणाम मिथ्यात्वक हिये ए मिथ्यात्व ते जिनवाणीनेविषे तीव्रोपयोगी रहेवाथी टलेते.

त्रीजुं परुपणामिथ्यात्व ते उत्सन्नपववानी जे महोटादोप तेने कहियें एथीअ

નતસત્તાર વ્રમણકરે ધર્મચીજનો ઘસકરે જે સદ્દેહના રાક્ષસીને મરણાંત કષ્ટપડે તો
પણ શ્રીજિનવાણી વિરુદ્ધ પ્રરુપણાનકરે તેને એ મિથ્યાત્વનું દોષટલે

ચોથું પ્રવર્તિતમિથ્યાત્વ તે જે મિથ્યાત્વની કરણીકરે મિથ્યાત્વ પ્રવર્તિતે તેને ક
હિયે એ મિથ્યાત્વ સુસાધુ તથા સુશ્રાવકની સગતિ કરવાથી તથા રાગદેષને મદ
કરી મધ્યસ્થનાને થડ પરિહારકરી શુદ્ધપ્રવર્તન કરવાથી ટલે

એમ એ મિથ્યાત્વજેઠે તે જગતમા જેટલી હુલ્લેખનીજાતોઠે તે સર્વનું મૂલકારણજે
કોપ્યોહમમન કોપ્યોચ્ચાલ તથા વેતાલ જે નકરીસકે તે હુલ્લેખ એમિથ્યાત્વઆપે
ધ્યાધિ મૃત્યુ ટાઝિડ તથા વનવાસથીપણ મિથ્યાત્વ સેવનતે અનતગુણ હુલ્લેખ
જે જેણે મિથ્યાત્વજીવ્યો તેણે સર્વજગતજીવ્યો ઇશ્વાદિકની કુદ્દિપામવી મુલનને
પણ મિથ્યાત્વ ટાઝિડ હુલ્લેખ કરતે તેમાટે આત્મસુલ્લેખથીજીવે વિશેષથી મિથ્યાત્વ સો
ધન કરવું નિર્મલ શ્રદ્ધા કરી આત્મગુણયુક્ત સકાદિદોષ વિમુક્ત સમ્યક્ત્વ દૃઢકરવું

દોષ આત્મગુણોની સમ્યક્ત્વની પુટીકરે તે આત્મગુણ કહેજે ગાથા ॥ નિસ્સંકિપ
નિરંકિપ, નિરિતિગિતા અમૃદદિષ્ટીય ॥ શ્રવણદ્વિધીરકરણે, વચ્ચલપ્પનાવણેઅ
॥ ૧ ॥ શ્રીજિનાગમનેપિ સૂક્ષ્મચિત્તર અતિદિપ્તિદિક્ષા ચાવજે તે સાચા સદ્દે
પણ સદેહમતા નશ્ચાણે અને સાતત્ય પણ મનમા આણેનહી તે પ્રથમ નિસકલગુણ

ધીનો નિરંકારગુણ જે અવ્યયદર્શનના કષ્ટ મત્ર ચમત્કારાદિક ઇન્દ્રિયદેહી તેની
ચાહના નકરે આરુદ્ધાયરેનહી અથવા ધર્મના પુણ્યરૂપફળની ઇચ્છા નરાણે કેમકે
નિહાં ઇગ્ની આનુરૂપ તિહાપુણ્યસ આગોથાય તિહા ઇચ્છા તિહાકર્મવધતે અને
પુણ્યનો ધર્મક્રિયાનો વસ્તુસ્વનાયતે તેનો અવશ્યજથાય તેને ઇચ્છારૂપ દાપ તો સા
મુ કરમગમરે અને જે નિષ્કલગુણો ધર્મક્રિયાનુફળને તે નિરવિધિને માટે એ નિર
ંકારગુણથી ધર્મફળ કુદ્દિનેપામે

પ્રીત્તુ નિવિતિગિતાગુણ તે જે કર્મમંત્રી ફળનો સદેહ રાખેનહી જેમકોઈમન
પ્રધર્મરૂપી કરતો કોઈ પુર્વકૃત પાપપ્રતિતિને ઉદયહુ લેપોડતો થકો મદ્યુદિ
નો ધણી અનિચારે જે કૃત્યમિચ્છુ તોપણ પીડાકેમ પામુ એ ધર્મક્રિયાનુ ફળ
પામેરે નહીં થાય અનિચારે પણ અનિચારેજે અંતોપુર્વકૃત કર્મફળ ઉ
દય આપ્યાતે પણ પર્તમાન જે ધર્મક્રિયા કરુ તે આગત અગત્ય આવગત
રેમને શ્રીજિનશ્રેયે કહેજે કટાણ કર્મમાણ ન મુક્ત અગ્નિ, માટે જે નિરિતિ
ગિતા અનિચારે તે મન્દ ધર્મને શ્રીજિનજગતિ રમાશ્રમણે કૃત્યમંડ હ
સ્વને નિવિતિગિતા ગિદ્ધ ગિદ્ધરૂપિ ॥ નેયન કળનણે, નાનાપરણા દગણ ॥

अथवा अगुनपुनः एकमग्न्यागणे पण अगुनपुनःदेखी दुगंवा करेनही तथा पुण्योदये गुनसंयोग मित्राथका खुसीनयाय अहंकार करेनही पापोदयथी अगु नसंयोगमित्रा द्विजगीरयायनही ते निविनिगंवा गुणकहिये.

चोथो अमूढदृष्टीगुण ते जे श्रीआगमसिद्धांतमां निगोदप्रमुखना सूक्ष्मविचार सांनजतां मुंजायनही जे पोतानी धारणामां आवे ते धारीराखे अने जे धारणावु द्विये नआवे ते सबहे, तिहां एमविचारेजे सर्वदोषथी विमुक्त एहवा जिनेश्वरते अ न्यथा वादीनहोय. चहुकं आगमैः—अनससृजनुजिह्या, सबणुमय मवितह ॥ त हाचिंतएमड्यं. अन्नहान वयंतिजे॥१॥अणुवकय पराणुगह, पराणुजा जंजिणा जग प्यवरा ॥ जिय राग दोसमो हाय. नन्नहा वाडणो तेण ॥ २ ॥ अर्थः— जेजि नवाणी सांनजतां खवर नपहे. समजवामां नआवे, तेना हेतु जिखेते. कोईक श्रो तातो पूर्वजव कृत ज्ञानविराधन कर्मोदयथयेयकं मतिधुर्वलताथी न समजे तिवा रें आचार्य तथा विधि उपदेशक कोई हेतु दृष्टांतादिक वचनेकरी श्रोताना चित्त मां उतारे, एहवा महापुरुषोने विरहे तथा नीतोन्वायना अणजाणवायकी एटले अनेक नय युक्तिना ग्रहणपणाविना अथवा ज्ञानावरणीकर्मना प्रबलोदयथी न समजे, तेवारें आत्मार्यि अमूढदृष्टीजीव एवो विचारकरे जे हेतु उदाहरण अथवा अनेक युक्तिदृष्टांतें घणा वखत कहंताथकां पण मने सारीपठे समजण पढतीन थी ते महारे पूर्वोक्त दोषना योग्यथी जाणवी, पण सर्वज्ञमत तो अवित्तव सत्य जेते, एम कहे तेवारें कोई दृष्टाकरे जे एकांते जिनोक्त रचनाज सत्यते एवुं तें कि मजायु? तेवारें अमूढदृष्टी श्रोता उत्तर कहंतेः—अणुवकय के० जे जिनेश्वर ते केवां ठे प्रत्युपकारनी चाहनाविना परने अनुग्रह उपकार करवाने तत्परते, तथा जंजि णा के० जे कारणमाटे जिनेश्वरते जगतमां प्रवर के० श्रेष्ठे, रूप वज तेजकांति बुद्धि बुद्धि सिद्धिप्रमुख गुणे सर्वोत्कृष्टे; अने वली जियराग के० जीयाते मूलथी राग देपने मोहजे अज्ञान ए त्रणदोष जेमांवी गयाते माटे जिनेश्वर अन्यथावादी होयज नही तेथी परमवयार्यवात ते आगमनीजते ए अमूढदृष्टीनामा चोथोगुण.

पांचमो अववृह गुण ते पोतानी आत्मां अनंत ज्ञानदर्शनादिक गुणते ते नुपावेनही उदकडुख मेठवाने दीनतादिक न जापे शुद्धसत्ता जेवीते तेवीजकहे अने पुनजिक सुखडुखते अज्ञानदशा कृत उपाधिने आत्मा ए रागदेष उपाधि थी न्यारोते. समज परजे अन्यसाधक तेमांणजे गुणहोय ते प्रगटकरीकहे पण नुपावेनही ते पांचमोगुण.

ઠ્ઠો ચિરીકરણગુણ તે પોતાના પરિણામ પરજાવમાંથી કાઢી જ્ઞાનધ્યાનમાં જોડે, નિત્યે ધર્મક્રિયાકરતોહોય તે અવગચ ચિરયોગવત થયોયકો કરે, પણ ચપ લતાના કારણમિલે તોપણ અચિરપણુ પ્રહેનહી સાધ્યસાધનથી મગેનહી, તથા કોઈ નચપ્રાણી શુજાશુન કર્મોદયનિમિત્તે ધર્મથી પમતોહોય તેને સહુપદેશાદિક આપી અથવા તેને કોઈરીતે સહાયીથઈને તેનું પરિણામ ચિરકરે, પણ મગવા ન આપે તે ઠ્ઠો સ્થિરીકરણ ગુણ જાણવો.

સાતમો વત્સજ્ઞતાગુણ આ વર્તમાન શાસનમાં જે નચ ધર્મરુચિ જીવોતાયે સામાયક પોસહ પરિકમણ યાત્રા પૂજાદિક ધર્મકરણી કરતાહોય, જેહની સદ્દેશાદિક એકહોય તે પોતાના સાધર્મી કહિયે, તેની નક્કિકરવી તે વત્સજ્ઞતાકહિયે અથવા સર્વજીવ જાતે આપણાસાહમીજાઠે, એકસત્તાયે સરસાઠે, વાસ્તે સર્વજીવની વાત્સજ્ઞતા કરવી, જીવદયાપાત્રવી, અથવા અતરગજાવે જીવના જ્ઞાનાદિકગુણ તે તેને જ્ઞાનધ્યાનેકરી પોષયા (પુષ્ટકરયા) એટલે જ્ઞાન ધ્યાનનો ઘણો અન્યાસ કરવો એ સ્તનિષ્ઠા વાત્સજ્ઞતાગુણ સાતમોત્રે

આઠમા પ્રનાયિકગુણ તે જનશાસનની ઇન્નનિકરવી, સઘયાત્રા રથયાત્રા અથવા મહાદા તથા જપ ઁત્રી વપધાન પ્રતિષ્ઠા પૂજાદિકના ઘણામહોત્સવે અદ્વજક દાના દિશની ઇશારતાકરી જેથી અન્યદર્શનીંપણ અનુમોદનાકરે એરી ધારાયે ધર્મ સમુપચરે, મદર્શનની વૃદ્ધિકરે, ઘણાજીવોને ધર્મજોડાવે, એજા કારણ મેલવે જેયકી જનશાસનને પ્રનાયે (દોષાયે) એ બાહ્યપ્રનાયિકગુણ અથવા પાતાની આત્માના જ્ઞાનાદિકગુણ તેને વધારવા પુષ્ટકરવા તે અતરપ્રનાયિક ગુણ એ પ્રનાયનાગુણ આઠમા કહ્યા.

હવે શ્રી સમ્યક્તત્ત્વના સદસત્ત્વજેદ ત્રિશુદ્ધ વ્યવહારથી કહેતે -

તિન્મુદિ લિંગ લાગ્ગણ, દૂમણ ખૂમણ પજાયમાગારા ॥

સદ્દટણ જયણ જાયણ, ઠાણ વિણાય મુરુ મુણાઈય ॥ ૭૪ ॥

અર્થ - તિન્મુદિ કે. સમ્યક્તત્ત્વની પ્રણમુદિત્રે, તેમાં પહેજી મનમુદિત શ્રીજિન તપા જિનમત એ વે વિના અપર સર્વે અસાગ્ગે ડમ ચિતવે તે મનમુદિ ધીત્રી પ ચનમુદિ તે શ્રીજિનેશ્વરનુ આરાધન કરતાં સર્વે સપંની સિદ્ધિયાયજ અન કાંઈ પ દેશન ક્ષુદ્રના અદયથી જે કાર્ય ન થયુ તે અન્ય દેશથી શુચિયાનુન, માટ અગ્નિ તની મેંદાથી જામના સિદ્ધિયાયન, વાત્સ મપ્રમાંયણ અન્યદયની પ્રાર્થના ન કર.

एवुंजे निसंकपणे बोलवुं ते वचनसुद्धि कहियें. त्रीजी कायशुद्धिते कोई पूर्वकृत अशुभनोदयथी कोई मित्यादृष्टी दुष्टराजा अथवा चोर अथवा दुष्ट देवादिकजेठे ते एो खड्गादिके जेथो, निह्वादिके यंत्र घाणीप्रमुखे पीव्यो, अग्नी प्रमुखे दाज्यो, एवा महोटा मरणांत कष्टआवे, पण एक श्रीजिनेश्वरविना अपर देवने वज्रजंघनीपरे नमेनही ते कायशुद्धि कहियें.

लिंगके० लिंगत्रण्ठे. ते कहेठे:—जे श्रीजिनागम सांजलवानी घणीज इघाराखे इंदियसुखना अनेककार्यमूकी आगम सांजलवाने तत्परहोय ते प्रथम सुश्रुपा लिंग कहियें. वीजुंलिंगते धर्मकरणी करवाने परमरागहोय जेटला धर्मकरणीयठे तेहिजकार्यमाने वाकी सर्व नवपूरणमाने ते वीजुलिंग. त्रीजुलिंगते जे श्रीजिनेश्वर तथा जिनमार्गानुसारी गुरु तेना वैयावच्चमां यथायोग्य निश्चलानिग्रह रूप नियमं प्रवृत्ते ते त्रीजुलिंग जाणवुं.

हवे जेथकी हृदयगत सम्यक्त्व लिखियें जाणियें तेजह्ण पांचठे:—ते कहेठे तेमां पहेलुं लह्ण समठे, तेजेम रागद्वेषनी मंदता, तेम समतानी वृद्धि, सुखदुःखना उदये हर्षविषाद धरेनही ते समकहियें. एठजे समपणेहोय पापोदये पुण्योदयें अ व्यापकहोय तेसम नामा प्रथम लह्ण जाणवुं. वीजु संवेग लह्ण ते नित्यें मोहानिलापरहे, जे जे मोहना कारणठे ते ते उपरें आदर घणुंहोय, परनावथी विमुखरहेते वीजुं लह्ण. त्रीजुं निरवेद्यलह्णते जे सत्तांग सहित एकवत्र राज्यपाम्युंहोय तोपण एमजाणे जे ए वंटीखाने पढयोळुं. ए कारागारथी के वारें वृटीत, सर्व पुजलिकजाव ते बंधनरूपगणे, समस्त संसारथी उदासरहे, ते निरवेद्य लह्ण त्रीजुं जाणवुं चोथुं अनुकंपनलह्ण ते जे सर्व संसारीजीव उपरें अनुकंपाधरे, एठजे संसारीजीवोना इव्यडु ख देखीने तेना उपर परम मैत्रीजावधरी, यथा शक्तियें उपकारकरे, मनमां एवी चाहना राखेजे कोई जीव पाप नकरे कोईजीव डु खी नथाय, सर्व संसारीजीव इव्य जाव डु खथी वुटे, धर्मपामे महारी शक्तिफुरे तो सर्वने धर्मस्त्विवंतकरुं, जेम एना जन्ममरणना डु खटले, एवी वा सनाते अनुकंपा लह्ण चोथुं जाणवुं. पाचमुं आस्तिक्यता लह्णते श्रीजिनना सन तथा जिनधर्मउपरें परम आसताहोय, परमरंगहोय एरीतें धर्मरंग वानीतहोय ते आस्तिक्यता लह्ण पांचमुं जाणवुं.

हवे पांच दृषण सम्यक्त्वना कहेठे:—तेमां प्रथम संकादृषण ते जे जिनवाणी मां संदेहधरे ते शंकाकहिये. तेना वे जेठेठे:—एक देशविषयी वीजो सर्वविषयी. तेमां

सर्वविषयसंका ते धर्मत्रे के नथी अथवा जिनधर्म सत्यत्रे किवा असत्यत्रे एनी विचारणाते सर्वधी सकाजाणवी अने जे देशसकाते जीव सर्वगतत्रे के असंगतत्रे पृथ्वीमां जीवपणुं कमठरे अथवा निगोदादि स्वरूप केम घटमानथाय ? कई युक्ति मानिये अथवा वर्तमानकालें चारित्र्यत्रे के नथी इत्यादिक देशसका जाणवी तथा पूर्वैकहीजे सर्वमका ए वे मका सम्यक्त्वने दगवे ते सकानाम प्रथम दूषण जाणवु बीजु काकादूषण ते जे परदर्शननो अनिजापधरे तेन आकाका, दूषणकहिये ते वेप्रकारेते एक देशधी आकाका बीजी सर्वधी आकाका तमा संगतादिक एकन दर्शननो अनिजापधरे ते तो देश विषय थाका, अने जे संपादपनीधर्मनी आकाकाधरे ते बीजी सर्वविषय आकाका, एबीजुदूषणकहु सम्यक्त्व मजीनकरे ए श्रीजिनागममां अविस्वास रूप दूषणते

त्रीजुं वित्तिगिह्यादूषण ते जे तपस्यादिक धर्मकरणीकरता तत्कन्यफज्जनों सदेह धरे, ए धर्मक्रिया फलसे के नहीफलस, केमके क्रिया वे प्रकारनी जगतमां देखाय ते, एक फलआपे बीजी अफज्जपण थाय, आयादाचार्यनी पर सदहमापडे, इहां कोईशिष्य पुठयु जे सकाते सदेहरूपते, अने आ विचिकक्षापण सदहरूप कहां तो ए वेमां शोविशपणुते जेथी निज निजकहोता एम शिष्ये पुठयायी गुरुकहे ते सका दूषणते इव्यगुण विपेते अने विचिकक्षा क्रिया विपेते ए त्रीजु दूषण

चाथु प्रगसादूषण ते कलिगी तापस साक्यादिक देखीते अहा ए महाटा त पस्वीते, इयादिक वर्णन ते आससाकहिये, ए प्रसमाकरता असकृणाकरणे करी त सम्यक्त्व मजीनकरे, मुग्धबुद्धि मिथ्यादृष्टी लोकने विपे अत्यादरथाय मिथ्याधर्मनी सदापुष्टीथाय, केमके लोककहेके जनधर्मापण एनी प्रसमाकरते, तो ए महायुणी ते इत्यादिक दूषणांथी सम्यक्त्व मजीनथाय ए चाथुदूषण

पाचमु दूषणते जे कुलिगी अन्यदर्शनी साथे सत्त्व परिचयकरे नित्य जेगार हे, तेनी क्रियाना वर्णन महिमा साजली अद्वादोषदलीथाय अने तेनी गुलन क्रियादेखी दर्शन दृढता सिधिलथाय, माटे अन्य दर्शनीनो परिचय त्यजवा ए पांचमु दूषणते

हवे पांच नूपण कहेते -प्रथम स्वैर्यनूपणते जे श्रीजिनधर्मने विपे स्थिरताहो य, पण युक्ति कुयुक्ति साजली चपलचित्त करेनही ते स्वैर्यनूपण बीजु प्रजावना नूपणते श्रीजिनशासननी अनेक सपयात्रा पूजा प्रतिष्ठादिकना महात्म्य करेन बीजु प्रजावना नूपण जाणवु त्रीजु चक्रिनूपणते श्रीजिनशासन उपर धनीनकि

राखे, जेम कोई दलिड़ी रोगी अपराधी कजंकी प्रमुख दोपनिधान महाडखियो दीन हीननिष्ठाचरानुवस्था अनुभवतो, एवा ड खी पुरुषने कोई उपकारी साम्यर्थ्यवान पुरुषें करुणालावी तेना सर्वेड खफेडी महोटा धन धान्य राजरुद्धि समृद्धि संहितकखो, हवेते दलिड़ीपुरुषने उपकारना करनार उपर केहवी नक्तिहोय तेथी अधिक नक्ति देव, गुरु, धर्म, उपरेंराखे ते त्रीजुं नक्तिनूपण कहिये. चीथुं नूपण श्रीजिनशासननेविषे कुशलता आगमनैलीयुक्ति प्रयुक्ति हेतुदृष्टांत मांहे अतिनिपुण ए नूपणवंत क्यांय खलायनही जिहांजाय तिहां आगमनी कुशलताथी अन्य दर्शनीमां जैनमार्ग दीपावे कोई स्थानके हारेनही, परिकर्मित बुद्धिवले प्रज्ञानो मार्गदीपावे घणाने जैनधर्मपमाडे ते चोथुंनूपण.

पांचमुं तीर्थसेवा नूपण ते जे इव्यजावथी तीर्थनी सेवामां रसीयोहोय तिहां इव्ययी तीर्थ ते श्रीसिद्धाचलादिक पुण्यक्षेत्र जिहां तरतमयोगें घणाजीव सिद्धि वखा घणाजीव रत्नत्रयीपाम्या घणासम्यक्त्वदृष्टी देवनिवासि ते एवां पुण्यक्षेत्रें अनेक जनसमुदाययुक्त विधिपूर्वक जायते तिहां ते महापुरुषोना चरित्रने बहुया द करता पुण्यक्षेत्रना योगथी घणा कर्मोनी निर्जराथाय, केमके बंध तथा निर्जरा ते इव्य क्षेत्र काल जाव ए चारने अनुकूलता माफक थायते शुचिइव्यादिक चारने निमित्ते पुण्यनी वृद्धिथायते, तेथी निकटसंसारियायते. वली अशुचिइव्यादिक चारने योगे संसारदुःख दुर्गतिनी वृद्धिथायते, माटे कर्मद्वय निमित्तें इव्यतीर्थज वुं अने जावतीर्थ ते दादसांगी अथवा चतुर्विध संघ तेनी सेवा नक्तिबहुमान क रतां आत्मा निर्मलथाय, बीजाजीव धर्मपामे ए तीर्थसेवानामे पांचमुनूपणकह्युंते.

हवे आठप्रजावक कहेते पावयणी धम्मकही, वाई निम्मित्त तवस्तीय ॥ विव्या सिद्धो अ वमि, अठेव प्रजावगा जणिया ॥ १ ॥ अर्थ:- पावयणीके प्रावचनीते जिनमार्गमा कुशल जिनमार्गदीपावे, तेथी प्रजावक कहियें. वीजुं धर्म कथामां अतिनिपुण होय ते घणा दुर्बोधजीवोने धर्मपमाडे, शासननी उन्नतिवधारे, माटे बीजो प्रजावकजाणवुं. त्रीजो प्रजावक वादी तेएकवातने शेकडावखतथा पे, वजीतेज शेकडावखत उट्यापे पण किहां खलायनही. प्रतिज्ञा हेतु दृष्टांत युक्ति कुयुक्तिमां निपुण, एवा तीक्ष्णबुद्धिमान वादी स्यादादमां निपुण ते राजद्वार बहुजनसमूह जयपताकावरे, शासनने दीपावे माटे वादी प्रजावकत्रीजो जाणवो चोथो निमित्तजापी प्रजावक ते जे पूर्व आम्नायनायोगथी नूत नविष्य वर्तमान कालनी वातकहे ते निमित्त कुशल; कोई तथाविध अवसरे राजद्वारादिकमां शा

રિતિકંગારેણ તે રૂનિ કહેતાં ધ્યાજીવિકા તંદ્રિજ મદ્દોટા કાતાર એટલે થટવી એ
 ટલે કોઈ પાપોદ્યથી એવું ઇચ્છ ક્ષેત્રાદિક યોગ મઝિજાય કે જેયકી ધ્યાજીવિકા
 ની કુજનતાયર્જિજાય ત્રણદિવસ પયંત જિહાંસુધી શક્તિફુરે પરિણામટકે તિહાં સુ
 ધીતો ટપ્પોરદે પત્રે જાણેજે હવે ટકાસેનહી એવુંદેવે તેવારે કોઈ ચિરુદ્ધ કારણે
 ધ્યાજીવિકા કરવીપદે તે ઠ્ઠો ધ્યાગારજાણવો. એ ઠ્ઠ ધ્યાગારતો જે ઉત્સર્ગ પાલી
 ધકેનહી તેનેઠે, પણજે દૃઢ પગિનામી હોય તે સાવાસ્તે ધ્યાલંબનજાહે, જે મંદહોય
 તે લાકઠી લેડને ચાલે તો તેને કોઈ ચિરુદ્ધપણ કહે નહી.

હવે ચાર સદ્દહણા કહેઠે તેમાં પ્રથમ પરમાર્થજે તત્વાર્થ તત્વજ્ઞાન શાસ્ત્રરહ
 મ્ય તેનો પરિચયકરે, કેમકે તત્વજ્ઞાન પામ્યાવિના જે યયમઠે તે કષ્ટરૂપઠે, માટે
 તત્વજ્ઞાન પરિચય એ પ્રથમ સદ્દહણાકહિયે. બીજી તત્વજ્ઞાનની સકલપરમાર્થનાજા
 ણ જે મુનિરાજ તેની સેવાકરે, એવા મુનીને સેવ્યાવિના તત્વ પ્રાપ્તિપણનથાય, માટે
 તત્વ જ્ઞાનની સેવના તે બીજી સદ્દહણાજાણવી. ત્રીજી વ્યાપન્નદર્શની વર્જન તે
 વ્યાપન્નકેળ ગયુંઠે દર્શન જેયકી, એટલે શ્રદ્ધાનૃપ યેલા સ્વદર્શની, તેની સંગતન
 કરવી, હીણાની સોવતકરતાં સાધુજનપણ હીણોકેહેવાય, વાસ્તે દર્શન વ્રટું
 સંગ વર્જેવું એ ત્રીજી સદ્દહણા જાણવી. ચોથી કુટ્ટટી સંગવર્જન તે મિથ્યાત્વી તા
 પસાદિકની સંગતનકરે, રાસજસંગે ગાયકુટાણી માટે ધર્માર્થિયે કુલિંગીનું સંગવર્જ
 વુ એચોથી સદ્દહણા જાણવી

હવે ઠ પ્રકારે જયણાકહેઠે તેમાં પ્રથમ અન્યદર્શની જે તાપસાદિક તથા
 તેના દેવજે વ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેસ શક્તિ પ્રમુખ ૩ તથા તેણે ગ્રહણકરેલાજે અરિહં
 તના ચૈત્ય પ્રતિમાં વર્ણનાથ પ્રમુખ એટલાની સાથે ઠપ્રકારનો વ્યવહાર નકરવો ઠ
 પ્રકારની જયણા કહિયે તેનાનામ કહેઠે એક વંદનનકરવું બીજું વિશેષ બહુમાન
 પૂર્વક પંચાંગ પ્રણિપાતાદિક તેને નમન કહીયે તે પણ નકરવું ત્રીજું દાનજે અન્ન
 વસ્ત્રાદિક તેપણ નક્તિપૂર્વક ધર્મસાધનાર્થે નથ્યાપવું. યચિત અનુકંપ જાણીદેવું તે
 ની મનાઈ નથી. ચોથું અનુગ્રહ પ્રદાન જે વારંવાર તેહીતેહીને દેવું તે પણ નકરવું.
 પાંચમું આલાપ તે બોલાવ્યાવિના ધ્યાગલથી એકવાર બોલવું તેપણ નકરવું, ઠ્ઠો
 સંજાપતે વારંવાર બોલવું તેપણ નકરવું. એ ઠ વાના કરતાં સમ્યક્ત્વજાય માટે ઠ
 વાના વર્જવા એ ઠ પ્રકારની જયણા કહિયે.

હવે સમ્યક્ત્વની જાવના કહેઠે.—સમસ્ત ધર્મનું મૂલતે સમ્યક્ત્વઠે એવું જાવવું
 તે પ્રથમ જાવના. તથા સમસ્ત ધર્મરૂપ નગરનો દાર તેપણ સમ્યક્ત્વઠે એવું જાવ

बु ते बीजी जावना तथा धर्मरूप प्रासादनो पाऽयो अथवा पीठते पण सम्यक्त्व जठे एबु जावबु ते त्रीजीजावना, तथा सम्यक्त्वते आत्मार्यिकजीणेने निधान अखुट खजानोठे एबु जावबु ते चोथीजावना, समस्त धर्मनो आधार ते सम्यक्त्व जठे एवी वासना ते पांचमी जावना जाणवी, तथा धर्मरूप अमुक्यचीजने राखवा नु जाजनते सम्यक्त्वठे एम जावबु ते ठी जावना जाणवी

हवे सम्यक्त्वना ठ गण कहेठे छुऽपद पणामाटे अस्ति ते जीवठे एम दृढ निश्चे जाणबु ते प्रथम गणठे तथा सास्वत नित्यठे इव्यथी किंवारे नाशनथी ए बीजुगण तथा पुण्य पापनो कर्ता तेपण ए जीवजठे ए त्रीजुगण. तथा वली पुण्य पापनो जोक्ता तेपण जीवजठे ए चोथुगण तथा निर्वाण जे मुक्ति सिद्धते ए पां चमुंगण तथा ते मुक्तिपामवानो उपायपणठे ते ठठुगण ए ठ गणाविशेषनी च च्या दर्शन सितरी प्रमुख ग्रंथथकी जाणवी ए ठगणनी अप्रतीत अविश्वास ते मिथ्यात्व जाणबु माटे ठ गण रुढीरीते सद्दहवा आगमरुची गुरुपासेथी धारवा

हवे सम्यक्त्वनी निर्मलताने अर्थे दशनो विनयकरवो ते कहेठे - अरिहत ते विचरता तीर्थकर १ ज्योतिस्वरूपी सिद्ध २ चैत्यजे प्रभुना देरातर ४ श्रुतसिद्धांत ५ वीतरागनो धर्म ६ मोक्षमार्गना साधक साधु ७ पाचप्रकारना आचार ते पोतेपण पाले अने परने पलावे ते आचार्य ८ जे इग्यारअग पोते नणे अने प रने नणावे ते उपाध्याय ९ पवयणीते चउदपूर्वधर १० दर्शनजे सम्यक्त्व ए दश नो विनयकरवो एदशेनो यथायोग्य अनुकूलपणथवीने विनय करतायका सम्य क्त अतिनिर्मल थाय

विठार तुह समया, सया सरताण नवजीवाण ॥

सामिय तुह पसाया, हवेऊ समत्त सपत्ति ॥ १५ ॥

अर्थ - हे स्वामिन् तुहसमया के० तद्वारा परूष्या सिद्धांतनो विठारं के० विस्तार तेने सया के० सदाकाल सरताण के० अनुसरतां अज्ञासकरता एवा नवजीवाण के० नव्यजीणेने तुहपसाया के० ताद्वारा पशायथी सकल सिद्धांतनोपार एवोजे समत्त के० सम्यक्त्व तेनी सपत्ति के० प्राप्ति ते सम्यक्प्रकारे निरावरणजावे हवेयु के० थाउ ए प्रकरण करनारनी आसीतठे इति सम्यक्त्वस्तव वालावबोध सपूर्ण मगमद

॥ अथ प्रशस्ति लिख्यते ॥

॥ दोहरा ॥ यह विधि समकित गुणतणी ॥ प्रापति आगम माहि ॥ नापी नि

सुणी सदहे ॥ तस दो डुरगति नांहि ॥ १ ॥ सुरपति सुख जेवो सुगम ॥ सुजन
रङ्ग इक ठत्त ॥ डूर्जन नरनव जगतमें ॥ समकित गुण संपत्त ॥ २ ॥ दान दया
संयम क्रिया ॥ समकित युत शिव हेत॥नहि तो मंडक चूर्णपरि॥नव बंधन संकेत
॥ ३ ॥ विण समकित संयम क्रिया ॥ करे अन्तंती वार ॥ पार न पावे तेह युत ॥
अड नवमे निस्तार ॥ ४ ॥ एक सहित दश गुण वधे ॥ गुन्य अंक कहिवाय ॥ वो
यिषुक्त गुण सवि क्रिया ॥ नहितो कष्ट कहाय ॥ ५ ॥ पुन्यदिशी पूरव नली ॥ जिहाँ
उदयाचल थान ॥ कल्याणक सवि जिनतणा ॥ तिण ए दिशि परधान ॥ ६ ॥ सु
विहित सूरि गुणे नखा ॥ (श्री) पुन्यसिंधु सूरिस्त ॥ वाचक ज्ञानसागर तणि ॥ निनु
जस नामे सीत ॥ ७ ॥ तास शिष्य पूरव तणा ॥ तीरथ जेटण काज ॥ गुन
सकुने सूरतयकी ॥ करि प्रयाण गुन साज ॥ ८ ॥ यमुना सुर तटनी तटे ॥ वद
न श्रीजिनपाय ॥ नगर मगसुदावाद लागि ॥ अनुक्रम पढुता जाय ॥ ९ ॥ साव स
खा गोत्रे नलो ॥ साह सुगाल सु नाम ॥ डखमां काले धर्मनो, कखो सुगाल सु
गाम ॥ १० ॥ समतसिखर गिरिराज पर ॥ वीसे टूँके स्तूप ॥ थापी तिम इकवी
समो ॥ कखो प्रसाद अनूप ॥ ११ ॥ पंचम थारे परगढो ॥ कखो उद्धार प्रति
६ ॥ मानव नव सफलो करी ॥ जगमांहे जश लीध ॥ १२ ॥ तसु सुत नागनि
धी नलो ॥ दाता धर्मी दद ॥ राजसजा मंमन समी ॥ अचिनव अचय प्रत्यक्ष ॥
॥ १३ ॥ साह मुला नामे निपुण ॥ आगम रुचि प्रिय धर्म ॥ तास कहणथी ए क्रियो
॥ जापामय स्तव मर्म ॥ १४ ॥ आगे बहुश्रुते बहु जिख्या ॥ समकित जेट विरोप
॥ बाहुं लखि जापा जिखुं ॥ उनमें कूण विरोप ॥ १५ ॥ तोनी तस आसय अ
गम ॥ हुं ठगस्य अयाण ॥ जूल चूक जे मुजतणी ॥ बुध जन लाजो गण ॥
॥ १६ ॥ आगम जलधि थपार हे ॥ मुज मति नौका बुध ॥ क्यो निवहे नादो
नदी ॥ पकरे जेढी पुढ ॥ १७ ॥ अल्पमति में अज्ञान हुं ॥ जाणुं न बहुत रहस्य ॥
कपाकरी मोपें छति ॥ करजो गुह अवस्य ॥ १८ ॥ सज्जन मुजशिरमोर हे ॥ हुं
सज्जनको दास ॥ संतकपाथी मुज दुते ॥ ए सफलो सुप्रयास ॥ १९ ॥ कुमति क
दाग्रह प्रमथकी ॥ वितठ लखाणुं जेह ॥ श्रीसंघ सांखे मुजहुं ॥ मिठाडकड
तेह ॥ २० ॥ दूर्जन चारुं थंगमें ॥ समकित एह धमूल ॥ नविजन तस उद्यम
करो ॥ जिम शिवसुख अनुकूज ॥ २१ ॥

इति श्री सम्यक्त्व स्वरूपस्तव वाजावबोध सहित समाप्तः

॥ श्रीशासनतिनकाय नम ॥
॥ अथ श्रीपष्टिशतक बाजायवोध व्याख्यासहित प्रारम्भ ॥

प्रथम व्याख्याकर्त्तानु मगजाचरण

दोहा - शासननायक जगतिलो, प्रणमी वीर जिणद ॥ पष्टीशतक प्रकीर्णना,
अर्थे लिखु मतिमद ॥ १ ॥ अर्थ - शासनना नायक एटले अग्निपति जगति
लो एटले त्रण जगतनेविपे तिजक समान, एहेवा जे श्रीगीजिनइ, तेमने प्रण
म करिने आ पष्टी शतक प्रकर्णनो अर्थ, मारी मदमतिने अनुसारे जखुडु ॥१॥

मूलप्रकरणकर्त्तानु मगजाचरण -

मूल आर्यावृत्तम् - अरिह देवो सुगुरु, सुख धम्म च पच नकारा ॥ धन्नाप
कयवाण, निरतर वसइ हिययम्मि ॥१॥ दोहा - धन्य रुतारथके हिये, श्रीअरिहतसुं
व ॥ सुगुरुवसे जिनधर्मपुनि, पाचनमणनितमेवा ॥१॥ व्याख्या - अरिह-दवइरुत पूजा
दिकने योग्य, अथवा अ-नथी, रह-ठानो काई पदार्थ जेनाथी, अथवा अ नथी
रह-रथ जेने समीप, अथवा अ-नथी, रह-प्राप्ति पुत्रकजत्र धनादिकनी जेने,
अथवा अ-नथी, रह-त्याग आत्मगुणगणनो जेने, एवो देवा-दव तथा सु-
रूडा शोनायमान ज्ञान क्रियावान गुरु-धर्मशास्त्रार्थना उपदेश दवावाना
अथवा तेनु कयन करवावाला, सुख-निर्मल ते कषायमज रहित सम्य
स्व विनय दयामूल श्रीजिनजापित एवो धम्म-जे उर्गतिनेविपे पडता प्राणीउं
गारे ते श्रीगीतरागनो धर्म जाणवो, पण अन्य हरिहरादिकना नही च-समुब
अर्थे जे, एटले जे पदनी साथे वोजवु योग्य होय ते पदनी साथे एनाथी वाना
ये वली पच-अरहतादिक पाच परमेष्टी, तत्सवधी, नवकारा-नमस्कार, ए
रपदार्थ ते धन्नाण-धन्य जे पुण्यवान प्राणीउं, कयवाण-रुतार्थ प्राणीउंना ए
निवम जे रागद्वेष तथा मोहरूप गाढी चेदीने निर्मज सम्यक्त्ववान
जे, तेउंना हिययम्मि-हृदयनेविपे एटले अत कारणनेविपे निरतर-अतराय
एटले सदासर्वदा वसइ-वसेजे एथी पापी दरिद्र एग जे मिथ्यादृष्टि त
हृदयनेविपे वसे नही एवु सूचन कखु एनो फनितार्थ आठे -- ज धन्य अ

ને કૃતાર્થ પુરુષો હોય તેમના હૃદયનેવિષે સુદેવ, સુગુરુ, શુદ્ધર્મ તથા પંચપરમે
ષ્ટીને નમસ્કાર એ ચાર પદાર્થો નિરંતર વાસ કરી રહેતે, પરંતુ વીજાના હૃદયમાં
રહેતા નથી ॥ ૧ ॥

અવતરણ.-પોતાથી વીજુંકાંઈ નવને તોપણ અરિહંત દેવનું આરાધન અવશ્ય કરવું
તે કહેતે:- મૂલ-જડ ન કુણસિ તવ ચરણં, ન પઢસિ ન ગુણેસિ દેસિ નો દાણં,
તા ઇત્તિયં ન સક્કિસિ, જં દેવો ડક્ક અરિહંતો ॥ ૧ ॥ દોહા:-જો ન કરૈ તપ દાન
દુ; ન પઢે ન ગુણે તત ॥ તદ આણંદ જપો સદા, દેવ એક અરિહંત ॥ ૨ ॥
આલ્ખ્યા:- જડ-જો તવચરણં- તપચારિત્રને તું ન કુણસિ- ન કરી શકતો હો ન
પઢસિ- સૂત્ર તથા પ્રકરણાદિને જાણી શકતો ન હો. ન ગુણેસિ-પ્રથમ જાણેલા
સૂત્ર અથવા પ્રકરણાદિકનું મનન અથવા વિચાર કરી શકતો ન હો, અને
દાણં- સુપાત્રાદિકને કાંઈ પણ દાન દેવું તે નદેસિ-તું દર્શ શકતો ન હો તા-તો
પણ ઇત્તિયં- આટલું. ન સક્કિસિ- તું કરી શકતો નથી? જં- જે, દેવોડક્ક
અરિહંતો- દેવ તો એક અરિહંતજ અમારે આરાધવા યોગ્ય છે, તેની સાથે
સુગુરુ તથા સુધર્મ પણ લઈ લેવા. એનો જાવ એ છે કે, વીજું કાંઈ પોતાથી વની
શકતું ન હોય તોપણ અર્હદેવ, ગુરુ, સુસાધુ તથા સુધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા રાખીને
તેમનેજ માનવું તે સર્વોત્તમ છે. ॥ ૧ ॥

અવતરણ -સંસારનાં ડુલ્ખનો નાશ કરનાર માત્ર એક વીતરાગનો ધર્મજ છે, વીજો
કોઈ નથી એમ કહેતે. મૂલ -રે જીવ જવ ડહાફં, ડક્કં ચિય હરડ જિણમયં ધમ્મં ॥
ડયરાણં પણમંતો, સુહ કચ્ચે મૂઢ સુસિચ્છોસિ ॥૩॥ દોહા -જવ ડુપ હરન જિનેંડ મત,
ધર્મ એક રે જીવ ॥ પરસુર નમતો તું સુસ્યો, સુન કારજમેં ક્લીવ ॥૩॥આલ્ખ્યા.-રે જીવ-
હે જીવ ડક્કંચિય-એકજ જિણમયં-જિનમત તે શ્રીવીતરાગ જાપિત ધમ્મં-ધર્મ, જવ
ડહાડ-સંસારસંવંધી જન્મજરા મરણાદિક ડુલ્ખોને હરડ-હરણ કરેતે એટલે નાશ ક
રેતે. એમજ સુદેવ અને સુગુરુ પણ જાણવા પણ ડયરાણં-ડતર જે વીતરાગ દેવથ
કી અન્ય દેવ હરિ હર વ્રહ્માદિક છે તેઓને, સુહકચ્ચે-પોતાને સુખ થવાને અર્થે,
પણમતો-પ્રણામ કરતાં મૂઢ-હે મૂર્ખ, સુસિચ્છોસિ-તું મૂનાયો છે એટલે ઝગાયો છે
એનો ફજિતાર્થ -સુદેવ સુગુરુ તથા સુધર્મને મૂકીને કુદેવ, કુગુરુ તથા કુધર્મને
જે તેવું તેથી કાંઈ કલ્યાણ થતું નથી ॥ ૩ ॥

અવતરણ:- વલી પણ એજ જાવની પુટી કરેતે:- મૂલ-દેવેહિં દાણવેહિ
ય, સૂંડ મરણાંડ ગરિકાંડ કોંઈ ॥ ઢટ કય જિણ સમત્તા, વહુ થયિ થજરામર

પત્તા ॥ ૪ ॥ દોહા - સુણો ન દેવ રૂ દાનવે, મરણથી રાહ્યો કોય ॥ વહુત
 વિ અજર અમર થયા, નિશ્ચલ સમક્તિ જોય ॥ ૪ ॥ વ્યાખ્યા - દેવેદિ- સુરો
 ઇ, ય- તેમજ દાણવેદિ- અસુરોએ મરણાશ્યો- મરણ થકી કોઈ- કોઈને પણ
 રક્તિઓ-રક્ષણ કહ્યું છે એવું સુઓ-સાંજ્યામા અથવા દીગમા આચ્યુ નથી
 અને દટકયજિણસમ્મત્તા-જેણે નિશ્ચય કરી એકજિન દેવ સત્ય માન્યો છે, અ
 થયા મિષ્યાત્વમોહ ઉઘેદકરૂપ જે જિનપ્રરૂપિત ધર્મે તેના તત્વાર્થ શ્રદ્ધાનરૂપ સ
 મ્યકુ દર્શન જેણે નિશ્ચય કહ્યો છે, એવા વહુઅવિ-ઘણા પ્રાણીઓ અજરામર-મો
 હસ્યાનને પત્તા-પામ્યા, પામે છે અને પામશે એનો જાવાર્થ - એવું ક્યાય સાંજ
 ત્યામાં અથવા દીગમા આવતું નથી કે કોઈને દેવે અથવા દાનવે મરણથી વચા
 વ્યુ છે, પરંતુ જેણે શ્રીજિનનો જાપેલો ધર્મ પાડી સમ્યક્ત્વ પામ્યો છે એવા ઘણા
 પ્રાણીઓ મોહને પામ્યા છે, ઉપચારથી પામે છે અને પામશે, ॥ ૪ ॥

અવતરણ - સમ્યક્ત્વ સકલ સુખનું કારણ છે, અને મિષ્યાત્વ સકલ કલ
 અથવા અનર્થોનું કારણ છે, તોપણ વધા સમ્યક્ત્વને અગીકાર કરીને મિષ્યાત્વને
 કેમ મૂઠી વેતા નથી? તે દૃષ્ટાંતે કરી કહે છે - મૂલ - જહ કુવિ વેતા રત્નો, મુ
 સિક્કમાણોપિ મન્નણ દરિત ॥ તહ મિચ્છ વેસ મુસિચ્છા, ગપપિ ન મુણતિ ધમ્મનિ
 હિ ॥ ૫ ॥ દોહા - જિમ વેસ્યા રત્ત કોઈ નર, મને વગાતો સર્મે ॥ તિમ મિષ્યા વેસ્યા
 ઠગ્યો, લાવે ન ગત નિધિ ધર્મે ॥ ૫ ॥ વ્યાખ્યા - જહ-જેમ કુવિ-કોઈક માણસ વે
 સારત્તો-વેસ્યાનેરિપે રત્ત એટલે આસક્ત થયો થકો મુસિક્કમાણો-ચરાવ થવા
 માંડ્યો હોય એટલે વેસ્યાએ તેનું ધન વગેરે સ્ત્રીના સગથી જેટલી હાણી પાપ છે તે
 યધુ કરવા માંડ્યું હાય તોપણ તે દરિત-હર્ષને મન્નણ-માની લિયે છે, તહ-તેમ
 મિચ્છ વેસ મુસિચ્છા-મિષ્યાત્વરૂપિણી વેસ્યાએકરી ઠગાયલા લોકનું સર્વસ્વ ગપપિ-
 ગપુ ઠતાં પણ ન મુણતિ- જાણતા નથી એનો જાવાર્થ આ છે - જે મનુષ્યો મિ
 ષ્યાત્વમાં મુગઈ રહ્યા છે તેથી ધમ્મનિહિ-ચારિત્ર ધર્મનું નિધાન જે સમ્યક્ત્વ
 અથવા ધર્મેનિધિ તે સમ્યક્ત્વરૂપ નિધાન તેની હાણી થઈ ઠતાં પણ જાણતા નથી

અવતરણ - મિષ્યાત્વી જીવ ધર્મરૂપ નિધાનનો નાશ થાજો વેશતા નથી, એ
 વુ પાંચમી ગાયમાં ગામાન્યપણે કહ્યું, તેજ આ ઠવી ગાયમાં કુનાચાર આશ્રી પિ
 શેરપણે કહે છે - મૂન - જાત્ર પગાંત્રે મકુન, કમમ્મિ જડ હોડ મૂઠ ધમ્મુત્તિ ॥ તા
 નિશ્ચાળવિ ધમ્મા, યજ્ઞાય અધમ્મ પગિાડી ॥ ૬ ॥ દાહા - લોક પ્રવાહ મકુન ક
 મે, ધર્મે હાથ જા વાન ॥ તા ધર્મો મિષ્યાત્વ કુન, યતિ અધર્મની ચાલ ॥ ૬ ॥ વ્યા

ख्या- लोत्र पवाहे-अजाण लोकोनी विचार रहित जे प्रवृत्ति ते लोकप्रवाह क
हियें. ते रूप सकुज क्रमम्भि- सकुजक्रम एटले पोताना वंश परंपरानो आचार
पालवाथी मूट-हे मूर्ख एटले विवेक विकल, जड-जो धम्मूति होइ-धर्म यतो हो
य ता-तो मित्राणवि-चंडाल. माठीगर, निह्न तथा म्लेठादिक अनार्यने पण धम्मे-
धर्म थाय, तथा अहम्म परिवाडी-अधर्मनी परिपाटी एटले पापपदति अथवा थे
णी यकाय-याकी एटले एरु ठेकाणे रहोने पुन्यपणाने पामी एवुं यशे एनो नावा
थे आ ठे-हे मूर्ख, जो लोकप्रवाहरूप पोतानो कुजाचार पालवाथी धर्म यतो
होय, तो म्लेष्ठ लोकोने पण धर्म यवो जोये. तथा अधर्मनी परिपाटी याकी ए
टले लोकमांथी अधर्मनो अनावज थई जवो जोये. माटे जेथो लोकप्रवाहरूप
सकुजाचारनेविपे धर्मने मानेठे, तेथोए म्लेठादिक अनार्योनेविपे पण धर्मनुं स्या
पन कसुं एम थशे; अने धर्म तथा पाप ए वे पदार्थ जुदा ठरशे नही. ॥ ६ ॥

अवतरण:- एनीज लोक अने लोकोत्तरनेविपे विशेषता बतावे ठे.- मूलः
लोयम्मि राय नीई, नायं न कुजक्रमम्मि कइयावि ॥ किं पुण तिलोय पढुणो, जि
णिंद धम्माहि गारम्मि ॥ ७ ॥ दोहा:-कुजाचार करि जो नही, राजनीतिमें न्याय॥
जैनराजमें तो किंसुं, कुजाचार करि जाय ॥ ७ ॥ व्याख्या:- लोयम्मि-लोकने
विपे एवो नायं-न्याय ठे के, कुजक्रमम्मि-कुलक्रम एटले कुजाचारनी अपेक्षाए क
री कइयावि- कदापि रायनीई-राजनीति न-नथी प्रवर्त्तती; ल्यारे पुण-वली
कुजाचारे करी तिलोय पढुणो-त्रिलोक प्रभु एहवा जे जिणिंद-जिनेंइ तेना ध
म्माहि गारम्मि-धर्मरूप अधिकारनेविपे प्रवृत्ति कि- केम थाय? अपितु
नज थाय. अहीं अर्थनी योजना थावी रीते करवी:- कुजनो आचार अवश्य
पालवो, पठी ते सारो होय के नरशो होय तोपण तेनो तिरस्कार करवो नहीं, एवी
काई राजनीति पण होती नथी, केमके जो एहेवी राजनीति होय तो धर्म अने अ
धर्मनी व्यवस्था निन्नपणे थाय नही माटे राजनीतिनो संबंध कुजाचारनी साथे
होतो ज नथी. एथो कुजाचार पालवो एहेवो नियम नथी, एटले कुजाचार धर्म
थी विरुद्ध होय तो तेनो त्याग करवामां काई अटक नथी. एवुं लोकमां पण सिद्ध था
यठे, ल्यारे त्रिलोकपति जे जिनेंइ तेना धर्मरूप अधिराजना अधिकारनेविपे कुजाचा
रना अपेक्षा केम होय! एटले कुजाचारना आग्रहनेविपे धर्म होतो नथी. एनो नावा
थी:- जेम राजानी आझाएकरी राजनीति होयठे, तेम जिनेंइ देवनी आझाए शुद्ध ध
र्मरूप अधिराज अथवा अधिकार होयठे; अन्यथा न होय. ॥ ७ ॥

અવતરણ-એવી રીતે લોકપ્રવાહરૂપ કુલાચાર સેવ્યાથી જિનધર્મની પણ મિહતા થતી નથી, ત્યારે તેથી સસારની નિવૃત્તિનો સત્ત્વ તે શીરીતે થાય ! તે દેખાડે - મૂલ - જિણ વચણ વિચ્છૂણવિ, જીવાણ જ ન હોઈ નવ િરઈ ॥ તાકહ અવિચ્છ ન્નૂણ, મિહ્નત હયાણ પાસમ્મિ ॥ ૬ ॥ દોહા ॥ કર્મે જિન મત નિપુનકે, જો નવ વિરતિ ન હોય ॥ તૌ મિધ્યાત્વ હત મૂઢકે, પાસ વિરતિ કિમ જોય ॥ ૬ ॥ આ રહ્યા - જિણ વચણ વિચ્છૂણવિ જીવાણ-જેથો જિન વચનોના જાણનારા ઠે, એહેવા કેટલાએક જીવોને પણ કુયુરુ તથા કુમ્મહનાયોગથી જ- જો નવવિરઈ-નવવિરતિ એટલે સસારની નિવૃત્તિ ન હોઈ- નથી થતી તા-ત્યારે મિહ્નતહયાણ-મિધ્યાત્વેક રીતે હણાયલા એહેવા અવિચ્છૂણ-જિનાગમના અજાણ લોકઠે તેડને પાસમ્મિ-પાસે નવવિરતિ એટલે સસારની નિવૃત્તિ કહ-કેમ થાય ! અપિતુ નજ થાય એનો નાવાર્થ - કેટલાએક જિનાગમના જાણનારા મનુષ્યોને પણ કુયુરુ તથા કુમ્મહને ડરામ્મહતેના પ્રસંગથી સસારની નિવૃત્તિ થતી નથી, તો મિધ્યાત્વેકરી હણાયલા જે અજાણ લોક, તેડને નગની નિવૃત્તિ ઢુકડી તે કેમ હોય ! એટલે તે ચારિત્ર ધર્મ ક્યાથી પામે કે જેથી કર્મબંધ તૂટે ! અર્થાત્ ચારિત્ર ધર્મ નજ પામે ॥ ૬ ॥

અવતરણ - એવી રીતે વિરતિનુ ડુર્ગ્ગજનપણ દેખાડયુ, હવે અવિરતિ જીવોને જા ઈને વિરતિ જીવોને શુ થાયઠે તે કહે ઠે - મૂલ -વિરયાણ અવિરણ, જીવે દહૂણ હોઈ મણ તાવો ॥ હા હા કહ નવકૂવે, બુઢતા પિહ નચ્ચતિ ॥ ૭ ॥ દોહા -દેશ અ વિરતી જીવક, તાપ વિરતિ મન હોય ॥ હા હા કિમ નવ કૂપમે, બૂઢત નાચે જોય ॥ ૭ ॥ આરહ્યા - અવિરણ- અવિરતિ જે હિસાદિ અડારે પાપના સેવવા વાલા, જી વે- જીવોને દહૂણ- દેશીને વિરયાણ- વિરતિવત પુરુષોના મણતાવો-ચિત્તનેવિપે કરુણારૂપ તાપ હોઈ- થાયઠે તેનુ સ્વરૂપ આયુ ઠે - હા હા- સેવની વાત ઠે કહ- કેમ નવકૂવે-સસારરૂપ અધકૂપનેવિપે બુઢતા-બૂઢતા તે અવિરતિ અપચ્ચા રક્ષાણી અનાણી પ્રાણી નચ્ચતિ- નાચેઠે એટલે નૃત્ય કરેઠે અથવા સુશી થાયઠે હે આત્મોન્, પિહ- દેપ, ડુર્ગતિનુ કારણ જે પાપ, તે કરી કરીને વાપડા જીવો સુશી થાયઠે , એડનુ કલ્યાણ તે અમે કેમ કરી શકીયે ! એવી રીતે અનેક પ્રકારે વિરતિવત પુરુષોના મનનેવિપે તાપ અથવા સેવ થાયઠે, પણ વીજા કોઈ પ્રકારનો તાપ વિરતિવત પુરુષોને થતો નથી ॥ ૭ ॥

અવતરણ - અવિરતિને જોઈને વિરતિના મનમા દયાજાવ ઉત્પન્ન થાયઠે, એમ કહ્યુ, હવે વીજા સર્વ પાપોનુ ફલ કહ્યુજ ઠે, તેમા પણ મિધ્યાત્વનુ ફલ થતિ

હુટ ઠે તે દેલાહે ઠે.—મૂલ—આગ્ન જન્મિ પાવે. જીવા પાવતિ તિરક હુકાડં ॥ જં પુ
 ણ મિત્ત લવ, તેગં ન લહંતિ જિણ વોદિં ॥ ૧૦ ॥ દોહા—આરનજ પાપે કરી, જીવ
 મહા હુલ પાય ॥ વજિ મિચ્છાત્વ લવં કરી, લદે ન સમકિત નાચ ॥ ૧૦ ॥ વ્યાખ્યા—
 આગ્નજન્મિ—જીવને ઉપડવ કર્મો. તે આગ્ન થકી ઉત્પન્ન થયા જે પાવં-પાપ.
 તે કલ્યાથી જીવા-જીવો તિરક હુકાડં—તીક્ષ્ણ હુલને પાવતિ—પામેત્રે, એટલે હુઃ
 રવનેજ પામેત્રે પણ તેથી નમ્યક્ત્વ ન પામે એમ નથી થતું; કિન્તુ નમ્યક્ત્વ પામ
 વાનો તેડને સંજવ હોયત્રે; યને પ્રાપ્ત પણ યાય ઠે. પુણ-પરતુ જં- જો મિત્ત
 લવ-વિપરીત પ્રરુપણાદિક મિચ્છાત્વનો લવમાત્ર પણ જો જીવને આવીને વજગે
 તો તેણં-તેનાં યોગથી જિણવોદિ-જિનવોદિ તે શ્રી જિનનાથિત સમ્યક્ ડર્શન.
 તેને પર નવે ન લહંતિ—પામતો નથી એનો નાવાયે:-વીજાં પાપો કલ્યા ઠતાં પ
 ણ નવાંતરનેવિપે સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થવાનો સંજવ ઠે, પરંતુ મિચ્છાત્વના લવના સં
 યોગથી નવાંતરમાં સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થતી નથી માટે વીજાં પાપો કરતાં મિચ્છા
 ત્વ પાપનું વધારે હુટપણું દેલાહયું ઠે ॥ ૧૦ ॥

અવતરણ:-જે ઉત્તૂત્ર તેજ મિચ્છાત્વ ઠે તે પ્રગટ કરી દેલાહે ઠે:- મૂલ:-જિણ
 વર આણા જંગં, ડમગ્ગ ઉત્તુત્ત લેત્ત દેસણં ॥ આણા જંગે પાવં, તા જિણમય
 હુકરં ધમ્મં ॥ ૧૧ ॥ દોહા-ડંગના ય ઉત્તૂત્રકી, હોય જિણાજા જંગ ॥ આજા
 જંગે પાપ તદ, હુ કર જિણ ધરમંગ ॥ ૧૧ ॥ વ્યાખ્યા.- ડમગ્ગ ઉત્તુત્ત લેત્ત દે
 નણં-ઉન્માર્ગ ઉત્તુત્રનોલેશ દેલાહવાથી ઉત્પન્ન થયો જે જિણવર આણાજંગ-
 જિનવરની આજ્ઞાનો જંગ (જંગ કહ્યાથી અલ્યંતાનાવ નહી પણ જંગની પઠે અ
 થવા સંમની પઠે થાયઠે તે હુલનો હેતુ હોવાથી તેજ અહીં જિનાજ્ઞાનો જંગ
 જાણવો) આણાજંગે-જિન આજ્ઞાનો જંગ થયાથી પાવં-પાપ થાયઠે; તા-તેય
 કી જિણમય-જિનમત તે શ્રી જિનેશ્વરનો નાપેલો ધમ્મં-સમ્યક્ત્વાદિક ધર્મ તે
 હુકર-હુકર ઠે; એટલે કરવો વણો કવણ ઠે. માટે જેમ જિન આજ્ઞાનો જંગ અ
 થવા સંમ ન થાય તેમ નચ્ચ જીવોએ કરવું જોયે ॥ ૧૧ ॥

અવતરણ.-આ-મચોદાણ કરી જ્ઞા-જણાય જીવાદિક પદાર્થો જેથી તેને આ
 જ્ઞા કહેઠે; એહવી શ્રીવીતરાગની વાણી ઠે. ક્ષાયોપશમિક નાવ તજીને ઉદયિક નાવ
 નું સેવન કરવું તે ઉન્માર્ગ; યને શ્રી વીતરાગનાં વચનોથી જે ઉગટું વોલનું તેને
 ઉત્તૂત્ર કહેઠે. તો જિન આજ્ઞા રહિત જે ધર્મ તે પાપ ફલનો વેનાર ઠે, તે દેલા
 હેઠે. મૂલ-જિણવર આણા રહિયં, વહાર તાવિકેવિ જિણ દવં ॥ હુટ્ટિ નવ સમુ

દે, મૂઢા મોહેણ અન્નાણી ॥ ૧૨ ॥ દોહા - કેડ મૂઢ અન્યાય કરિ, આણ નગ
 જિમ થાય ॥ તિમ જિણ ડવ્ય વધારતા, બુઢે નવોદધિમાય ॥ ૧૨ ॥ વ્યાખ્યા -
 કેવિ-કેટલાએક મોહેણ- મોહે કરીને અન્નાણી- અજ્ઞાની શુદ્ધજ્ઞાન વિકલ એ
 વા મૂઢ- મૂર્ખ તત્ત્વજ્ઞાનના અજાણ જિણવરઆણારહિય- જિનવરની આજ્ઞાથી
 રહિત થયા થકા જિણદલ જિનડવ્યને- વધારતાવિ વધારતા ઠતાં પણ નવ સમુદે-
 સસાર સમુદ્નેવિપે બુઢિતિ- બુઢે ઠે નમેઠે ॥ ૧૨ ॥

અપરણ - અગારકર્માદિક કર્મરૂપ કુવ્યાપાર પોતે કસાથી અથવા કોઈના હા
 થે કરાવ્યાથી, અથવા દેવડવ્યેકરી ગૃહાદિક સ્થાવર મિલકત खरीद કરી અથ
 વા કરાવીને જાઢે આપવી તથા નીચ લોકોને જિનડવ્ય વ્યાજની આજ્ઞાએ ધીરવા
 થી, તથા પોતે વજરાન ઠતાં જોર વેપારીને જવરજસ્ટીથી કોઈની પાસેથી કાઈ
 ડવ્ય લઈ લેતુ તથા માઝી, સુતાર, શિલ્પી (કડિયા) ઇત્યાદિકની પાસેથી વચનાકરી
 ટલે ઠીને જે દેવ ડવ્યની વૃદ્ધિ કરવી તે જિનઆજ્ઞાથી રહિત ઠે એ વૃદ્ધિ જિન
 આજ્ઞા પ્રમાણે કહેવાય નહીં પણ જિનઆજ્ઞાથી બાહર કહેવાય તથા કુરુજા
 ણ્ટને નરઝી કઝાણ કરી દેવડવ્ય પ્રમાણનો શાસ્ત્રોનેવિપે નિપેધ કલો ઠે ઘણો
 ણાન થતો રોય તોપણ એ ડવ્ય કોઈને અગ વધાર વેવાનો નિપેધ કલો ઠે સુર
 ણ તથા રજાદિકનાં આનૂયણો રાખીને તેના વ્યાજથી દેવડવ્યની વૃદ્ધિ કરવી કહી
 ઠે અને સુરનાણરી તથા ન્યાયોપાર્જિત ધનના જાગે કરી દેવડવ્યની વૃદ્ધિ ક
 રવી એમ શાસ્ત્રોમાં કહુઢે. માટેજ અયોગ્ય મનુષ્યને વેશના દેવી નહીં તે કહેઢે -
 મૂઢ - કુગ્ગહ ગહ ગહિયાણ, મુઢો જો વેડ ધમ્મ ડવેસ ॥ સો ચમ્માસી કુઠર,
 વણ્ણમ્મિ પિરેડ કપૂર ॥ ૧૩ ॥ દોહા - કુમ્મહ ગ્રહ ગ્રહિ જીવકૂ, જો કુઠ ધ
 મ્મ સુણાય ॥ ચર્મનગરી કુઠરમુગે, સો કર્પૂર ચવાય ॥ ૧૩ ॥ વ્યાખ્યા - કુગ્ગહ
 ઢનિનિવેગ મિષ્ટાન્વરૂપ જે કુમ્મહ તદૃપ ગહ-ગ્રહ જે જૂતાદિક તેણેકરી ગહિયા
 ણ-ગ્રહણ થણા જે લોભો તેઅને મુઢો-મુગ્ગ જો-જે ધમ્મડવેસ-ધર્મના ડ
 વેશને વેડ-વિપે ઠે, સો- તે ચમ્માસીકુઠરવણ્ણમ્મિ-ચર્માદિકન જઠ્ઠણ કરનાર
 કુતંગના મહોમા જાણે કપૂર-કર્પૂર નોજન પિરેડ-ક્રિપતિ ણ્ટલે નાચેઢે ણો
 જાણાયે - જે મનુષ્યો હુગગ્રહરૂપ જૃતેકરી પ્રસાયજા ઠે તેડને શુદ્ધ ધર્મની વજ
 ના દેવી તે કુતંગના મહાડામાં ડનમ નોજન આપગાની પઢે, અથાત્ વાગ્ય
 અગિરી જાડે ધર્મોવેશ કરગો ॥ તાન્પર્ય ઠે ॥ ૧૩ ॥

નિહાનથી બાહર પોતાની મનિષ કરી કરવેનો પાતે અગિરાર શ્રેણા જે અત

ત્ય પદાર્થે. તેને જૂઠો ઉપદેશ ઘેરને પુટ કરવો તે અગ્નિનિવેશ મિથ્યાત્વ કહેવાય છે. અને જે હેય ઉપાદેયના જ્ઞાનેકરી રહિત હોય તેને મુગ્ધ કહેતે.

અવતરણ:-અયોગ્ય પુરુષને ઉપદેશ દેવામાં રોપનો સંતવ છે તે કહેતે:-મૂલ-રોનો વિશ્વમા કોસો, સુતં જાસંતયસ્ત ધન્નસ્ત ॥ ઉત્સુત્તેણ સ્વમાવિય, દોસ મહા મોહ આવાસો ॥ ૧૪ ॥ દોહા:- સૂત્ર જાપિ નર ધન્ય તસ. રોપવિ ઉપશમ કોશ ઉત્સૂત્રીકી પિણ ક્રમા, મહા મોહ ઘર દોપ ॥ ૧૪ ॥ આશ્વા-સુતં જાસંતયસ્ત ધન્નસ્ત-સૂત્રનું જાપણ કર્તા જે ધન્ય પુરુષ છે, તેનો રોસોવિ-રોપ દટલે ક્રોધ છે તે પણ સ્વમાકોસો-ક્રમાનો કોશ દટલે ખંડાર છે; અને ઉત્સુત્તેણ-ઉત્સૂત્રેકરી સ્વમાવિય-ક્રમા પણ દોસ-દોષ અથવા ઢેપરૂપ છે; મહામોહ આવાસો-તે મહામોહ દટલે અજ્ઞાનનો આવાસ દટલે મહેજ છે. એનો જાવાર્ય:-સૂત્ર જાપી શુદ્ધ પ્રરૂપ ક ગીતાર્ય પુરુષનો ક્રોધ પણ ક્રમાનો ખંડાર છે, કેમકે, તે શિષ્યાદિકને શુન સા ધનનો હેતુ છે, અને ઉત્સૂત્ર જાપી અગીતાર્ય પુરુષની ક્રમા પણ ક્રોધનો ખંડાર છે, કેમકે, તે શિષ્યાદિકને અશુન સાધનનો હેતુ છે. ॥ ૧૪ ॥

અવતરણ:-કોઈક તેકાણે ક્રોધ શુનનો હેતુ થાય છે અને ક્રમા અશુનનો હેતુ થાય છે માટે જિનધર્મનું સમ્યક્ જાણપણું ઘણું કઠણ છે તે કહેતે. મૂલ-શ્કોવિ ન સંદેહો, જં જિણ ધમ્મેણ અદ્ધિ મુક્ક સુદં ॥ તં પુણ હુવિન્નેયં, અશ્વકકડ પુત્ર રહિયાણં ॥ ૧૫ ॥ દોહા-જો શિવસુખ જિણધર્મથી, એકનિ નહિ સંદેહ ॥ પુન્ય હીણકે જાણવો, કઠિણ મોહ સુખ તેહ ॥ ૧૫ ॥ આશ્વા-શ્કોવિ-એક પણ નસંદેહો-સંદેહ નથી, જં-જો જિણધર્મ-જિણધર્મનું આરાધન કહ્યું તતાં મુક્કસુદં-મોહસુખ અદ્ધિ-એ; દટલે જિનધર્મના આરાધનથી નિશ્ચયે કરી મોહ થાય છે એમા એકે સંદેહ નથી. પુણ-વલી ત-તે જિનધર્મ હુવિન્નેય-હ:સેકરી જાણવા યોગ્ય છે; દટલે જાણવાને અશક્ય છે. તે કોણેજે અશ્વકકડ પુત્રરહિયાણં-અતિ ઉત્કટ દટલે અતિ પ્રધાન સમ્યક્ત્વરૂપ પુન્ય ચકી રહિત પ્રાણી છે તેને, અર્થાત્ અગ્નિનિવેશ મિથ્યાત્વીને જિનધર્મનું સમ્યક્ જાણપણું થવું ઘણું કઠણ છે એ જાવ છે. ॥ ૧૫ ॥

અવતરણ:-સ્ત્રીની ચોસત કલા અને પુરુષની વોતેર કલા ડલ્યાદિ સ્થૂલ પદાર્થોથી જિનધર્મનું હજીનપણું ઢેલાડે છે- મૂલ-સંઘંપિ વિયાણિક્કાઠ, જણ્ણ સહ ચરિ માઠ જણમજે ॥ ડકંપિ જાય હુજહં, જિણ મય વિહુ રચણ સુવિઆણં ॥ ૧૬ ॥ દોહા-ચતુર્ણ સવહી કલા, લહિયે જગત સુજાણ ॥ પિણ હુલેજ ડક જન મત, વિધી રત્ન વિજ્ઞાન ॥ ૧૬ ॥ આશ્વા-સંઘંપિ-સર્વ પણ વિયા

નેવિપે જાણ્યામા આવેઠે, તહ-તિમ ચરિમાઽ-ચતુરાઈપણુ એટલે યચિત કાર્યને
વિપે કુશલપણુ જણમણે-અવિવેકી લોકોનેવિપે પણ લગ્નઽ દીગમા આવેઠે, કાઈ
ડુર્જન નથી, કેમકે સતારની ચતુરાઈ જીપે થનત વાર પામેલી ઠે પરતુ નાય-હે
નાઈ ફકપિ-એકજ હુજહ-ડુર્જન ઠે એટલે હુ લે કરી પમાય એવુ ઠે તે જિણમય
વિહિ રયણ સુવિચ્છાણ-જિનમત સવધી વિધિ રત્નનુ નહુ જાણપણુ તથા કરવા
પણુ તેજ એક ડુર્જન ઠે, કેમકે, વિવેકી પુરુષને જિનશાસન સવધી વિધિરત્નનુ સ
મ્યક્ જાણપણુ તથા કરવાપણુ સજવે પણ બીજાને સજવે નહીં એ નાવ ઠે ॥૧૬॥

અવતરણ --જિનમતવિધિરત્નના સમ્યક્ જાણપણાનુ ડુર્જનપણુ દેશ્વામયુ તે જાણ
પણાનેજ સમ્યક્ત્વ કહેઠે, માટે હવે સમ્યક્ત્વનુ ડુર્જનપણુ દેશ્વાઢેઠે -- સૂત્ર - મિ
શ્વત વહુ લયાએ, વિશુઽ સમ્મત્ત કહણ નવિ હુજહ ॥ જહ વર નરવઽ ચરિય,
પાવ નરિદસ્ત ડદયમ્મિ ॥ ૧૭ ॥ ડોહા -- વહુજતાય મિથ્યાત્વકી, હુજન સુ
સમકિત દ્યાન ॥ જિમ પાપી નૃપકે ડદૈ, વર નરનાય કથાન ॥૧૮॥ વ્યાખ્યા -
મિશ્વત વહુ લયાએ- મિથ્યાત્વ તથા મિથ્યાત્વીઓના વહુજ પણાને લીધે, એટલે વ
ર્તમાન હુપમ કાલમા દેદીપ્યમાન અસયતપૂજા નામે દગમા અઘેરાના મહિમાએ
કરી ઇચ્છિગી કુલિગી તથા તેઓના સેવકો અનિનિવેશાદિક મિથ્યાત્વીઓ ઘણા
ઠે માટે વિશુઽસમ્મત્તકહણમવિ-અનિનિવેશ મિથ્યાત્વ મતરહિત નિર્મલ સમ્યક્ત્વ
નુ કથન કરવુ પણ હુજહ-ડુર્જન ઠે અહીં દૃષ્ટાત કહેઠે -જહ- જેમ પાવનરિ
સ્ત ડદયમ્મિ--પાપી એટલે અન્યાઈ રાજાનો ડદય થયો ઠતાં વરનરવઽ ચરિય-પ્રધા
ન ન્યાયવત નૃપતિના ચરિત્રનુ વર્ણન કરવુ ડુર્જન ઠે તેમ તે પણ જાણી લેવુ ॥૧૯॥

અવતરણ --વિશુઽ સમ્યક્ત્વનુ કથન કરવુ પણ હુર્જન ઠે, તથાપિ ડત્સૂત્ર નાપી
ઇચ્છિગીનો ત્યાગકરવો યોગ્ય ઠે તે કહેઠે -- સૂત્ર - વહુ ગુણ વિઝ્ઞા નિલયો,
ડસુત્ર નાસી તહા વિમુત્તવો ॥ જહ વર મણિ હુત્તો વિહુ, વિગ્ધ કરો વિસદરો
લોએ ॥ ૧૮ ॥ ડોહા -- વહુ ગુણ વિદ્યા ગેહજો, તદપિ ડસૂત્રી હેય ॥ જિમ વર
મણિહુત વિગ્ધ કર, વિપધર લોક વિપેય ॥ ૧૯ ॥ વ્યાખ્યા -- વહુ ગુણ-જોપ
ણ ઘણી થાકરો ક્રિયા કરવાદિરૂપ ઘણા ગુણ વિઝ્ઞા-ચોંદ શ્રુતરૂપ વિદ્યાનુ નિ
લયો-પર ઠે, અથવા વહુ ગુણગાંઝી વિદ્યાનુ ઘર ઠે, તહાવિ-તોપણ ડસૂત્રના
સી-ડત્સૂત્ર નાપણ કરનારા ઇચ્છિગીનો મુત્તવો-ત્યાગકરવો યોગ્ય ઠે એવિપે દ
ષ્ટાત કહેઠે -જહ-જેમ વરમણિહુતોવિ-શ્રેષ્ઠ મણિ રત્નેકરી મુક્ત ઠતા પણ હુ-નિધ
પ કરો વિગ્ધ કરો-વિગ્ધને કરનારો એહેવો વિસદરો-વિપધર જે સર્પ તે લોએ-લોકને

વિપે અથવા લોકોએ ઠાંડવા યોગ્ય છે. એનો જાવાર્થ:-જેમ સર્પ અમૂલ્ય મણિને ધારણ કરનારો ઠતાં વિપમયી હોવાથી ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે; તેમ કોઈ પુરુષ વધુ ગુણયુક્ત વિદ્યાવાન ઠતાં ઝત્સૂત્રનાપી હોય તો અવશ્ય ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે. ॥ ૧૭ ॥

અવતરણ:- અતિશય કરી જે મોહ તે વ્યામોહ કહેવાય છે. તેમ ઝત્સૂત્રનાપી ઇચ્છાલિંગી જે ગુરુ તે, કુજક્રમથી ચાલ્યા આવે છે, માટે તેને કેમ મૂકાય! જો હું ત્યાગ કરું તો સજ્જન લોકો મારો ત્યાગ કરે, અથવા વમાર્ડે અંગીકાર કરેલો ચાલ મુકી દેયે તો વાપ દાદાનું નામ જાય, ઇત્યાદિક જે વિચાર કરવો તે સ્વજન વ્યોમોહ કહેવાય છે; તેજ દર્શાવે છે:- મૂલ-સયણાણં વામોહે, લોચ્યા ધિર્વંતિ અથ લોણ ॥ નો ધિર્વંતિ સુધર્મે, રમેહા મોહ માહ્યં. ॥ ૧૮ ॥ ઢોહા.-સ્વ જન નેહ ધન લોચ કરિ, તેવે લોક મિથ્યાત ॥ રમ્ય ધર્મમેં નવિ રમ, હૈ અજ્ઞાન ઝતપાત ॥ ૧૮ ॥ વ્યાખ્યા:- સયણાણંવામોહે-સ્વજનના વ્યામોહેકરી, અથલોહે-અર્થના લોચેકરી, એટલે મંત્ર તંત્રાદિકનું અર્થ જે પ્રયોજન અથવા અર્થ જે ધન તેના લોચેકરી, લોચ્યા-સામાન્ય લોક જે છે તે, ધિર્વંતિ-ગ્રહણ કરે છે એટલે પો તાને વશ કરે છે; અને રમે-રમણીય જિન જાણિત સુધર્મે-જે સારો ધર્મ છે તે નોધિર્વંતિ-ગ્રહણ કરતા નથી હા-મોટી સ્વેદની વાત છે; જુઓ મોહમાહ્યં-મોહનું કેટલું માહાત્મ્ય એટલે મહિમા છે એનો જાવાર્થ:-સ્વજન અથવા ધનના લોચે કરીને લોકો મિથ્યાત્વનું સેવન કરે છે; અને રમ્ય જે જિન ધર્મ તેને મૂકી દિયે છે એ મોહનું માહાત્મ્ય છે ॥ ૧૮ ॥

આશંકા:-સર્વે લોક મોહને વશ થયા થકા મિથ્યાત્વની સેવના કરે છે એમ કહ્યાથી સર્વને અધર્મનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થશે! એ શંકાનું નિરાકરણ કરે છે:-મૂજ:-ગિહ્વાવાર પરિસ્તમ, ચિન્નાણ નરાણ વીસમણ ગાણં ॥ એગણ હોડ રમણી, અન્નેતિ જિણિંદ વર ધર્મ ॥ ૨૦ ॥ ઢોહા.-ગૃહ વ્યાપાર પરિશ્રમે, ચિન્ન થયા નર તાહિ ॥ ઇકનારી વિશ્રામ હે, અન્ય જિનાગમમાંહિ. ॥ ૨૦ ॥ વ્યાખ્યા:-સ્ત્રી પુત્રાદિક કુટુંબ પરિવાર ગિહ્ એટલે ઘરને અર્થે, વાવાર-દંત લાલ્લ ગ્સાદિક અનેક વિધ વ્યાપાર કરતાં થયો જે પરિસ્તમ-પરિશ્રમ એટલે સ્વેદ તેણે કરી ચિન્નાણ-ચિન્ન એટલે થાક, લાગ્યાથી આકુજ થયજા એવા એગણ-એકેક નરાણ-મનુષ્યને વીસમણગાણં-વિશ્રામનું સ્થાન તે રમણી-સ્ત્રી હોડ-છે. કેમકે, તેડ જાગી કર્મજીવો છે માટે, અને અન્નેતિ-વીજાને એટલે હૃદયિવત જીવોને વિશ્રામનું સ્થાન જિણંદવર ધર્મ-જિનેડનો જાપેલો પ્રયાન ધર્મ છે. અર્થાત્ જે જાગી કર્મ માણ

सो ठे तेउने खीनो सग प्रीय लागेने, अने जे हलुकमीं माणशो ठे तेथोने
जिन धर्म कर्तेय प्रीय लागेने ॥ २० ॥

अवतरण - मूढ तथा अमूढ पेट नरवामा सरखां ठे, पण कर्मविपाकेकरी सरसा
नयी ते कहेने मूल - तुजेवि उथर नरणो, मूढ अमूढाण पिछ सु विवाग ॥
एगाण नरय डुरा अत्रेसि सासप सुक ॥ २१ ॥ दोहा - सम पिण उदर
नरे जुथो मूढ अमूढ विपाक ॥ मूढ लहे नरकावि डुरा, निपुण लहे शिव नार
॥ २१ ॥ व्याख्या - जेना अरस परस उयर नरणो-उदरनु नरबु एटले पेट
नरनु अथरा घग्ना व्यापार कार्यनु करबु ते तुजोवि-तुज्य एटले सरखा ठे तोप
ण मूढ अमूढाण-मूढते अरिरेकी अजाणजाक अने अमूढ ते विवेकी धर्मेना जाण
लारु ठे, तथाना विवाग-विपाक एटने कर्मना खुनाबुन रस ने पिछसु-हे पारि
नु वेग, एगाण-एक एक केटजाएक निर्विरेकी महारानी महापरिग्रही, तथा मि
ष्याटि जीरा न तथान नरयडुरा-नरकनु डुरा ठे उपजडणथी तिर्थच तथा
गिगाडनु पण पण जाणय अत्रनि-चीजा जे सम्यकदृष्टि दशरिति धर्मज्ञ रिबे
की नीरा न तथान मामयमुख माट। स्थिति आश्री देशनोकरसत्रथी शाश्वत सुत
न उपनहणया परपणकरा मोहना सुखना पण सजय ठे मूढ तथा अमूढ
ना विवाकमा एटनु करु न माट मूढपणानो त्याग करवा योग्य ठे ॥ २१ ॥

अवतरण - एर यगायाएकरी अमूढपणानी प्राप्तिनो उपाय प्रगट करीने कहे
ठ - निण मय कडा पत्रया मयग रग जियाण सवारी ॥ सगला सम्मन स
म्मन सुद दमणया ॥ २२ ॥ ता जिन आण परण, धम्मांमा अथ सुगुरु पासमि ॥
अह नथिप मद्राया तम्भरणमम्भ कदगाया ॥ २३ ॥ दोहा - जिनमन क्या
प्रवय मय नण मयग उपाय ॥ मयग नु समझित वत समझित मुद गिराय ॥ २२ ॥
ता जिन दान पर अरम मुणरा सुगुरु मराज ॥ अथरा तन उपदशरा कय
ह तु अरक पाम ॥ २३ ॥ व्याख्या - सवारी- सर जिनमय कडा पत्रया
जिन मनना क्याना प्रवय अथरा निवय त विवाण-इवुफमा नथ नीजान
मयग कग-मयग न माहानिनाप तेना करनार न अने मयगा सम्म
न-मयग त सम्यकदृष्टि वता न एटन सम्यकदृष्टि वता मयग दाय न मूढ रस
एट-इवुअ मन कनक रजिन मुद अज्ञान कर। सम्मन-सम्यकदृष्टि दायन ॥
न नवार्थ - इवु कर्मा जावान जिन मनना क्याना सर प्रवया अथरा म
द निवय मयगना वनक न ॥ २३ ॥ ता-न कारण माट जिनआणपण-

जिनगजनी ध्याज्ञानेविषे जे तत्त्व प्रधान ठे ते मनुष्ये. सुगुरु पास्तन्मि-नाग गु
रुनी पासे एटले नम्यक् ज्ञान दगेन तथा चारित्रवान गुरुनी पाजे धम्मो-धर्म
नोद्यव-नांजजवुं योग्य ठे. अह-अथ एटले जो तेवा सुनि मद्दाराजनो योग
न थाय तो उचियं-उचित प्रमाणे तस्तुवएतस्त-ते सुगुरु जायित धर्म उ
पदेशनो कहगाद्यो-बक्ता पण पोतानी मतिथी कहनार नही एहंवा सदाद्यो-आव
क जे धारणादिक गुणेनहित होय तेने नमीपे धर्म नांजजवो पण बीजानी पाजे
थी तांजजवुं नही एनो नावार्ये -- जिनाझा पाजनाग प्राणीए सुगुरुनी पाजेथीधर्म
हुं श्रवण करवुं. तेनो योग न थाय तो कोई धारणादि गुणे सहित आवकनी पा
सेथी तांजजवु पण अनेग पासेथी कदी पण नांजजवुं नही. ॥ २३ ॥

अवतरण.- धर्मोपदेश तांजज्याथी तस्यक्त्वादिकहुं जाणपणुं थायठे ते श्रेष्ठे
ते कहेठे:- मूल:- स कहातो उवएनो. तन्नाणं जेण जाणई जीवो ॥ तम्मत्त
मिच्च जावं. गुरु अगुरु धम्म लोअ ठिई ॥ २४ ॥ दोहा:- कथा ज्ञान उपदेशते
जाणे जाते जीव ॥ तमकित अरु मिथ्यात्वनो, नाव त्रिलोक धितीव ॥ २४ ॥
व्याख्या:- सकहा- ते कथा सो उवएतो-ते उपदेश तन्नाणं- ते ज्ञान जेण-जेणे
करी जीवो- जीव तम्मत्तमिच्चजावं-तस्यक्त्व तथा मिथ्यात्वना नाव अथवा स्व
रूपने गुरुअगुरु-सुगुरु अने अगुरु एटले कुगुरुना नावने तथा धम्म-जिन
धर्मनी स्थितिना नावने अने लोअठिई लोकनी स्थितिना स्वरूपने जाणई-उपा
देय तथा हेयपणे जाणे एनो नावार्ये:- जेणेकरी जीव तस्यक्त्वादिकना स्वरू
पने जाणी शके नही ते कथा पण नही ते उपदेश पण नही अने ते ज्ञानपण
कहेवाय नही. ज्ञानादि रत्नत्रय संयुक्त ते सुगुरु कहेवाय ठे, तेथी विपरीन ते
कुगुरु कहेवायठे. रात्रि नोजननी विरति प्रमुख ते धर्मस्थिति कहेवायठे; अने ध
न धान्यादिके करी प्राये ग्रहस्य गोचेठे, अथवा लोकविरुद्ध न करवुं ते लोकस्थि
ति कहेवायठे. ॥ २४ ॥

अवतरण:- जिन वचन तांजज्याथकी पण केटलाएक नारी कर्मो जीवोहुं मि
थ्यात्व जतुं नथी ते कहेठे. मूल:- जिण गुण रयण महा निहि, लद्धूणवि
किन जाई मिच्चं ॥ अह पत्तेति निहाणे, किवणाण पुणोवि दारिदं ॥ २५ ॥
दोहा:- जिन गुण मणि निधि पाय कर, किम न थाय मिथ्यात ॥ निधि पाये
पिण रुपणके, वजि दरिड् विख्यात ॥ २५ ॥ व्याख्या:- जिण गुण
निहि-जिनराजना तस्यक्त्वा चारित्रादिक गुणरूप ॥

લેટી. વિજયાદશમી. ગણેશ ચોથ. નાગ પંચમી. પાપ નવમી. વઘ વાગસ, ધન તેરસ ઇત્યાદિક અનેક મિથ્યાત્વના પર્વોને કિવસે ઘણા પાપ. ડપડવ. કુતુહલ થાય છે. જેના પ્રસંગથી ધર્મી પુરુષોની પણ પાપ મતિ થાય છે. ત્યારે અલોકોની તે શી વાત કહેવી! માટે જે પુરુષે મિથ્યાત્વ પર્વોની સ્થાપના કરીએ તે પુરુષનું નામ પણ અશુભ જાણવું: એટલે તેનું નામ લીધાથી પણ પાપ લાગે છે ॥૨૩॥

અવતરણ-ઊપરની જે ગાથાના અનુસારે તો જ્યારે સુપર્વ આવે છે. ત્યારે સર્વ ધર્મમતિ ઉત્પન્ન હોવાથી વધા ધર્મી થવા જાય; અને જ્યારે કુપર્વ આવે છે ત્યારે ફરી તેઓનીજ પાપ બુદ્ધિ ધર્મ જવાને લીધે વધા પાપી થવા જાયે. ત્યારે કોઈનો સ્થાપીનાય નિહ થજો નહીં એટલે સર્વે જન પાપી અને ધર્મી ઋજો. એ આગકા દૂર કરવાને ઊત્તર કહે છે-- મૂલ-મઝઠિઃ પુણ એતા, અણુસંગેણં હવતિ ગુણ દોતા ॥ ડક્કિઠ પુણ પાવા, અણુસંગેણં ન વિષ્પંતિ ॥ ૨૪ ॥ દોહા-જ્ઞેવે સંગે જે હવો. તે નર મધ્યમ હોય ॥ અતિ ધર્મી અતિ પાતકી. તે તો ફિરે ન કોય ॥૨૫॥

આલ્યા:- પુણ તેમાં મઝઠિઃ મધ્યમ પુરુષની સ્થિતિ એટલે મર્યાદા એતા-એ છે; અણુસંગેણં-અનુસંગે કરીને એટલે પરના પ્રસંગથી ગુણી તથા નિર્ગુણીના પ્રસંગથી ગુણ રહિત થાય છે, એ મધ્યમ પુરુષની સ્થિતિ છે, પરતુ ડક્કિઠ પુણપાવા-જે ડલ્કટ પુણ્યવંત ધર્મી તથા જે ડલ્કટ પાપી અધર્મી છે તે અણુસંગેણં-પર પ્રસંગેકરી ન વિષ્પતિ-ગ્રહણ કર્યા જતા નથી એનો નાવાર્થ-ડલ્કટ ધર્મીને પાપીનો પ્રસંગ થાય તો પણ તેની પાપમતિ થતી નથી, અને ડલ્કટ જે પાપી પાપીનો પ્રસંગ થાય તો પણ તેની પાપમતિ થતી નથી; અને જે મધ્યમ પુરુષ હોય છે તેજ ન્યૂનાધિકતાને પામે છે. જે અતિ પાપી તેમજ અતિ પુન્યવાન નહોય તે મધ્યમ પુરુષ કહેવાય છે. ॥ ૨૬ ॥

અવતરણ.-વલી એનેજ વલી દઢાવે છે--મૂલ:-અસ્તય પાવિય પાવા, ધન્મિઅ પસુ તોવિ પાવ રયા ॥ ન ચર્જંતિ સુહ ધમ્મા, ધન્ના કિવિપાવ પવેસુ ॥૨૭॥ દોહા-અતિ પાપી પાપરત, રહે સુપર્વે જેમ ॥ પાપ કુપર્વે ધર્મથી, ધન્ય ચર્જે નહિ તેમ ॥૨૮॥

આલ્યા-જે માટે એમ છે તો-તેમાટે અસ્તય પાવિય પાવા-અતિગય એટલે ડલ્કટ પુણ્યવંત પાપ જેણે, એટલે જે ડલ્કટ પાપી પુરુષ છે. તે ધન્મિઅપવેસુ-ધર્મી પુરુષ સંબંધી પર્યપણાદિક પર્વોને વિષે પણ પાવરયા-પાપ રત હોય છે, એટલે પાપ કાલે વેપે આસક્ત રહે છે. કિવિ-તેમજ કેટલાએક ધન્ન-ધન્ય એટલે પુન્યવંત પ્રાણી

उ पापपक्षेसु-पाप पर्वोनेविषे पण शुद्ध धम्मा-शुद्ध धर्मयकी नचजंति-चलायमा
न यता नयी अने नवीन धर्मी जीवोने स्थिर राखवाने अर्थ दर्शन त्रष्ट पासठा
दिकनो तथा अन्य दर्शनी कुलिगीनो प्रसंग पण करता नयी, घणो कहेवाची शु

अवतरण - जेम सुपर्व अने कुपर्व ए वे प्रकारना पर्व कहाते, तेम सुजक्षी
तथा कुजक्षी ए वे प्रकारनी लक्ष्मी ठे ते वतावेठे -- मूल - लक्ष्मीवि हवइ डवि
हा, एगा पुरिसाण खवइ गुण रिद्धि ॥ एगाय वल्लसती, अणु पुत्राणु नावाउ
॥ ३० ॥ दोहा - लक्ष्मी दोविथ एक तो, नर गुण धण ह्यकार ॥ एक दिपावे
पुन्यकृ, पाप पुन्य अनुसार ॥ ३० ॥ व्याख्या - लक्ष्मीवि-लक्ष्मी पण डविहा- वे प्र
कारे हवइ- ठे तेमां एगा-एक तो अज्ञान कष्टादिके करी प्राप्त यएली जे ठे ते
पुरिसाण-पुरुषांनी गुणरिद्धी-ज्ञानादिक गुणरूप रिद्धिने खवइ-ह्य करेते, ए
जे नाश करेते य-यजी एगा-एक सुपात्र दानादिके करी प्राप्त यएली जे लक्ष्मीने
ते पुन्यांनी ज्ञानादिक गुणरिद्धिने वल्लसती-वल्लासने पमाने ठे एटले वयारेते
अणु पुत्राणु नावाउ- पाप धर्मेना अनुनाय यकी एटले प्रनावयकी ते लक्ष्मी वे
प्रकारे हापने अणु-पाप अज्ञान कष्टादिक, तेना प्रनावयकी प्राप्त यएली जे
लक्ष्मी ते गुणरिद्धिने नाश करेते, अने पुन्य-पुन्य धर्मे सुपात्र दानादिक, तेना
प्रनावयकी प्राप्त यएली जे लक्ष्मी ते गुण रिद्धिनी वृद्धि करेते ॥ ३० ॥

अवतरण - ते लक्ष्मी जेगा देवामां जेम दोष थायते तेम कहेते -- मूल -
गुणो नष्टा जाया, सठे शुणिकण लिति दाणाइ ॥ डुन्निवि अमुणिय सारा, द
सम समपम्मि बुद्धि ॥ ३१ ॥ दोहा - जाट यया गुरु आदने, स्तवी छेत वा
तादि ॥ तन्व अजाण हए बुद्धे, डमम्म समए प्रादि ॥ ३१ ॥ व्याख्या - गुरुणो-
नाममात्र गु कउन जाह निग रजोहरण मुग वल्ल धारीने आजीविकानो कर
नार, नष्टा जाया-जाट यया एटले जाटनी पठे कीलिं वचनाना वोजनार यया
सठे-नाममात्र आरक्के शुणिकण-मनरीने एटले अहो मदानाग्य, पुन्यवत, अ
हो कण्डरुह, मनोरत्ति पूरु, देगुरु नत्तिकरु, जिन आझा प्रतिपाजर, आ
द्वरत धारु, होन दीनोडागु, धीर गनीर आदायांदि गुण गणेरजस्त इत्यादि
ह मनना करिने दाणाइ-अमनादि आझा वल्ल पात्र वयज पाद पुमणादिक
वस्तु निजि-निवेते डुन्निवि-ते घटे एटले मनना सांजनीने वस्तुने दवागना
मन्त्र अने मनना करिने वस्तुने मेरागानो कृगु अमुणियसाग-जेउत मिळी

तनो सार एटले परमार्थ जाण्यो नथी, तेउ दूतमसमयस्मि-डपम काजरूप समु
इनेविपे बुड्ढंति-वूमेवे; एटले नरक निगोटादिकनेविपे प्राये घणा काजमुयीनमेवे ३ ।
अवतरण:- गत गाथामां परमार्थने न जाणनारा वूढेवे एम कहुं, ते परमा
र्थने न जाणनारा घणा ठे अने परमार्थने न जाणनारा थोडा ठे ते कारण सहित
कहेवे. मूल:- मित्र पवाहे रत्तो, लोथो परमठ जाणथो थोवो ॥ गुरुणो गारव

रसिआ, सुव धम्मं निगूहंति ॥ ३७ ॥ बोहा:- मित्र प्रवाहे रत घणा, लोक स्तो
क समु ॥ गारविरत लंपट गुरु, गोप धर्म विसु ॥ ३१ ॥ व्याख्या:- मित्रप
वाहे-मिथ्या एटले विचार रहित जूगनेविपे रत्तो-रक्त एटले आसक्त एवा लोथो-
जे लोक ठे; ते घणा ठे. ते लोकोथकी तथा सम्यक्त्वना पडिवाइ थकी परमठ
जाणथो-परमार्थना जाण पुरुषो हमणा घणाज थोवो-थोडा ठे; कारण के गा
रव रसिआ-रुडि रत साता गारवनेविपे रसिक एवा गुरुणो-नाम मात्र गुरुवे; ते
सुव धम्मं-निर्मल जिन जापित तपसंयमरूप धर्ममार्गने निगूहंति-गोपवेवे. केम

के, गुड मार्गनी प्ररूपणा करीश तो मने कोण बांझो! तथा पूजओ! एवी स्था
पना करीने गुड मार्गने प्रकाश करता नथी, माटे परमार्थना जाण पुरुष थोडावे. ३१
अवतरण:- वलो बीजो हेतु वतावे ठे. मूल:- सवोवि अरिह देवो, सुगुरु गुरु
जणइ नाम भित्तेण ॥ तेंति सुरुवं सुहयं, पुन विहूणा न पावति ॥ ३३ ॥

बोहा - अरिह देव सुगुरु गुरु. नाम मात्र सवि कहव ॥ ताके सुजग सुगुरुक,
पुन्यहीण नहि जहव ॥ ३३ ॥ व्याख्या:- परपरा गत जे आवक कुज, तेनेविपे
उपजेलो ते सवोवि-वधाउने पूठीये तो नामभित्तेण-नामात्र करीने जणइ-एम क
हेवे के, अरिह देवो-अरिहंत जे वीतराग ते देव, सुगुरुगुरु-संविद्ध गीतार्थ ते
गुरु, उपजकृण्णयी श्रीवीतराग जापित श्रुत चारित्ररूप ते धर्म; एम नाममात्र
थी कहेवे, केमके, तेंति-ते देव गुरु तथा धर्महुं सुहयं-सुख दायक इटकारी गनुं
जे सुरुवं-स्वरूप, तेने पुनविहूणा-रूढा पुन्यथी रहित प्राणी न पावति-पामना न
थी. माटे परमार्थना जाण वर्त्तमान काजनेविपे थोडा अथवा कोई विरजावे. ॥ ३३ ॥

अवतरण:- गुड मार्गना उपदेशक तो ठे तोपण हमणा परमार्थना जाण
पुरुष थोडा केम कहाओ? एवो शिष्यां संजय दृष्ट कृत्वा निमिज गुन कहेवे जे
अहो नइ, साजज - ॥ मूल:- सुहा जिण ध्याण ग्या, केनिं पावाण हुंति निर सज्जं,
जेति ते निरसज्जं केनिं मृटाण ते गुणो ॥ ३४ ॥ बोहा:- गुड जिनाता गुन दयं,
सज्जने शिर सज्ज ॥ जेने ते निरसज्ज शुन, ते गुन सब अनुसज्ज ॥ ३४ ॥ व्याख्या:-

जिण आणस्या- जिन राजनी आझा पाजवानेपिरे रक्त एटले साग्रधान होवाने लीधे सुद्धा- निर्मल चित्तवाला एवा जे सविज्ञ गीतार्थ शुद्ध मार्गोपदेशक ठे ते केसि पावाण-केटलाएक पापी श्रमणोना सिरसूल-माथानु चल दुति- थायने, एटले शुद्ध मार्गनी देशना कोईरु प्रकारे साजलीने त्रासने पामे ठे एवा जेसि- जे पापी श्रमण केवल वेशधारी होय ठे, तेउने ते शुद्ध मार्ग उपदेशक पुरुषसि रसूल-माथाना झूलना जेवा लागे ठे ते-ते पापी श्रमण नि केवल वेपधारी के सिमूढाण- केटला एक मूढ अजाण लोकोना गुरुणो-गुरु ठे, एटले पूज्य ठे एनो जावार्थ - जे पापी श्रमण पापमी जैनानास नि केवल वेप धारी सविज्ञ प क्षीना गुणो करीने पण रहित एवा तथा तेउना सम्यक् ज्ञान विकल एवा नक्त लोक तो घणा होय ठे, पण सत्य असत्यना विवेकी परमार्थ कुशल कोई विरलाज होय ठे

अवतरण - अशुद्ध मार्ग प्ररूपक कुगुरुने तथा तेना नक्त लोकोने जोरिने ग्रंथकार खेद सहित वचन कहे ठे ॥ मूल - हा हा गुरु अथ अकळं, सामी न दु अथि कस्त पुकरिमो ॥ कह जिण वयण कह सुगुरु, सावया कह इय अकळं ॥३५॥ दोहा - गुरु अकार्य हानहि घणी, करिये कहा पुकार ॥ सुगुरु आइ नि न वचन कह, कहा अकार्य असार ॥ ३५ ॥ व्याख्या - हा हा-अति मोटो खेद थाय ठे, गुरु अथ अकळं-कुगुरुने मानबु तथा पूजबु इत्यादिरूप वर्तमान सम यनेविषे मोटु अकार्य थाय ठे, एवी रीते दयालु सुगुरुना वचन सांजलीने कोई एक बोझो के ल्यारे पुकार करो, एटले कोई सुधर्मी राजा प्रमुखनी पात्रे फिरि याद करो ल्यारे गुरु कहेवा लाग्या के हे नइ, सामी-सुराजकुलोत्पन्न लोकहि त कारक दुर्नीति निवारक कोई राजा नअष्टी-नथी तो दु-निभये कस्त-कानी आगल पुकरिमो-अमे पुकार करिये। माटे फिरियाद करवी निरर्थक ठे, एवा गुरुना वचन सांजलीने बली ते बोझो के, ल्यारे प्रथम 'हा हा गुरु अथ अकळं' ए वाक्य तमे केम बोझा? गुरुए कहु एटला वास्ते के, कह-क्यांहा जिणवयण-सकल नय समूह, अखिल दोष रहित, एवां जिनवचन एटले सर्वज्ञ जाहित वचन, अने कह-क्याहां सुगुरु सावया- सुगुरु तथा आवक अने कह-क्याहां गुरु अथ अकळं-सम्यक् ज्ञान क्रिया यकी व्रष्ट अविधि मार्गना उपदेशक, एवा जे कुगुरु, तेउनी भेवनारूप मोटु अकार्य जे ठे ते केटलो अनर्थ कारी ठे ॥ ३५ ॥ नामादिक लई, तथा अशुद्ध मार्गनी प्ररूपणा करी करीने ते

કુયુરુ પોતાને તથા પોતાના નકલ લોકોને હુર્ગતિમાં નાચે છે; એવા કરુણા જાણ થી 'હા હા યુરુ અ અકલ્ક' એ વાક્ય બોલવામાં આવ્યું છે ॥ ૩૫ ॥

અવતરણ:- પૂર્વ ગાથામાં કુયુરુની સેવનારૂપ મોટું અકાર્ય કહ્યું તે યથાર્થ જાણીને કોઈક હલુકર્મી નવ્યજીવ તે યુરુનો ત્યાગ કરે તેને મૂઢ લોક હુટ કહે છે, તે દુષ્ટાંતેકરિ કહે છે.-મૂલ:-સખે દિઠે નાસડ, લોડ ન હુ કિંપિ કોડ અચ્છે ઈ ॥ જો ચયઈ યુરુ સખં, હા મૂઢા જણડ તં હુઈ ॥ ૩૬ ॥ ઘોઘા:- સાપ દેશ નાસે કુઈ, લોક કહે કહુ નાહિ ॥ કુયુરુ સાપથી જે નસે, મૂઢ કહે સજ તાહિ ॥ ૩૬ ॥ વ્યાખ્યા:-લોડ-લોક સખે દિઠે-સર્પનેદેશીને નાસડ-નાશી જાય તેને કોડ-કોઈ માણસ કિંપિ-કાંઈ અચ્છેડ-કહેતા ન-નથી. હુ-નિશ્ચયે, દુષ્ટે તેને કોઈ એમ કહેતો નથી કે તું કાયર છે, વીકળ છે, અથવા નપુંસક છે. ઇત્યાદિક કોઈ નરહું વચન કહેતા નથી, ડાહ્યું સારું કહે છે, કે તારું મોટું જાગ્ય જે તું સા પની પાસેથી નાશી ગયો. અને જો-જે પુરુષ કુયુરુ સખં-કયુરુરૂપ સર્પને ચયડ-ત્યાગ કરે છે દુષ્ટે તેને મૂકી દિયે છે, હા-ઈતિલેદે મૂઢા-મૂઢ અજ્ઞાની લોક તં-તે કુયુરુરૂપ સર્પને મૂકી દેનારને હુઈ-હુટ, જાગ્યહીણ, પોતાના વાપ ઢાઢાદિ પૂર્વજોની કુલમર્યાદાનું ડાહ્યન કરનાર છે એમ જણડ-કહે છે; પણ સારું કહેતા નથી; દુષ્ટે તું કુયુરુરૂપ સર્પથી વચી ગયો એ ઘણું સારું થયું માટે તું મોટો જાગ્યવાન છે એમ કહેતા નથી; કેમકે સર્પ અને કુયુરુમાં કેટલું અંતર છે તે તેડ જાણતા નથી. ॥ ૩૬ ॥

અવતરણ:- હવે સર્પ અને કુયુરુમાં ઘણો અંતરાય છે તે કહે છે.- ॥ મૂલ:-સખો ઈકં મરણં, કુયુરુ અણંતાડ દેડ મરણાડ ॥ તો વરિસખં ગહિયું, મા કુયુરુ સેવણં નદં ॥ ૩૭ ॥ ઘોઘા:- એક મરણકું સાપ દે, કુયુરુ મરણ અનંત ॥ શ્રેષ્ઠ સા પ યદહું તદા, કયુરુ સેવ નહિ સંત ॥ ૩૭ ॥ વ્યાખ્યા:-સખો-સર્પ ઈકંમરણં-એકજવાર મરણને દિયે છે; અને કુયુરુ-અગીતાર્થ તથા વિધિમાર્ગના અજાણ જે કુયુરુ તે અનંતાડ મરણાડ દેડ-અનંતવાર મરણને દિયે છે; જ્યારે અગીતાર્થ કુયુરુની એવી કથા છે, ત્યારે જે સર્વ ગુણેકરી રહિત કુયુરુ હોય તેનું શું કહેવું! તો-તે માટે નદં-દે નડ, સખંગહિયું-સર્પને મણિલેવાદિકને અર્થે જે યદહુ કરવું તે વર-શ્રેષ્ઠ છે પણ કુયુરુસેવણં-કુયુરુની સેવા અથવા પૂજા મા-કરીશ મા. અર્થા ત્ હે નડ, રહે કુયુરુની સેવના તુ કરે કદાપિ કરવી નહી, તું પોતાનું કચાણ ઇ જ્ઞનાર તથા સરજ સ્વજાવનો હોવાથી આ વત્તમ સીલામણ હું તને આપું ॥ ૩૭ ॥

અવતરણ:-એવી રીતે પૂર્વ ગાથામાં સર્પચક્રી પણ કુયુરુને ખૂનો કહ્યો તેમ

वतां तेने लोको गुरुचुदिए नेमेठे तेजुं कारण शु? ते ठलायाने लीधे मानेठे एम
 दृष्टांत सहित कहेठे - जिण आणा विचयंता, गुरुणो जणिकण ज न मिच्यंति॥
 ता कि कीरइ लोथो, ठलियो गडुरि पयाहेण ॥ ३८ ॥ दोहा - जिण आझाथी
 रहितने, गुरुकहि जो गिरनाय ॥ गमर प्रवाहे जण ठट्यो, तो सुं करिये जाय ॥
 ॥ ३८ ॥ व्याख्या - जिण आणा- समिति शुक्ति महाव्रतादि जिण जाणित कि
 या अनुष्ठानरूप जे जिनराजनी आझा, तेने विचयंता-प्रिगेपे करी त्याग करनार
 एयो जे कुगुरु, तेने गुरुणो- गुरु जणिकण- कहीने एटले जाणीने ज- जो
 नमिच्यंति-लोक नमेठे, ता-तो किरइ-शु करिये। एनो कोई उपाय नथी केम
 के, गडुरि पयाहेण-गाढरीना प्रवाहनी पठे प्रचार रहित मूर्ख लोकोनी जे चाज
 तेणे करीने लोथो-लोको ठलियो-ठलाई गया ठे ते जाणो दिग्मूढपणाने, अ
 धपणाने, बधिरपणाने पास्या होयनी। एवा ए लोक थई गया ठे तथा तेथोने
 जाणे छटग्रह तथा जूत वजग्या होयनी। तथा तेथोनी कपर योग चूर्णादिक
 नापीने जाणे कोईये वज करी लीया होयनी। केमके सिद्धांतथी वधुं विपरीत
 आचारे चालेठे, तेमज बीजाने पण चलावेठे एवा कुगुरुने गुरु करीने मानेठे
 माटे ए लोक गाढरीया प्रवाहे करी ठलाया ठे, तेथोने हवे सुधारवानो काई उ
 पाय विचारमा आवतो नथी ॥ ३८ ॥

अवतरण - पूर्व गाथामां कसु के लोको ठलाई गयाठे ते कपर कोई एवी आशका
 करेके, लोको गुरुने दाक्षिणताने लीधे नमता ह्मो। एटले चतुराईगाला जाणीने नम
 ता ह्मो। तेने हितोपदेशक गुरु कहेठे के, जाई ए ठेकाणे लोको चतुराईथी रहितठे, ते
 सांजज - मूल - निहस्किन्नो लोथो, जइ कुवि मग्गेइ रुटिया खम॥ कुगुरुण सग चयणो,
 दक्षिन्नही महामोहो॥ ३९ ॥ दोहा - लोक अदाक्षिण कोइ जो, मागे रुटिया जाण॥ कुगु
 रु सग त्यागन विपे, दाक्षिणता धिग राग॥ ३९ ॥ व्याख्या - निहस्किन्नो-दाक्षिणथीरहित
 लोथ-था लोको ठे, केमके, जइ जो कुवि-कोई पण जूलेकरी पीडित रांक माणस रुटि
 पाखम-रोटीनो खम एटले रोटीजीनो एक ककडो मग्गेइ-अन्नदाता, सेठ साहेब इ
 त्यादिक चादुक बचने करी मागेठे, तो पण तेने ते आपतां नथी, वजटां डुर्वच
 नो घोजीने कहाडी मुकेठे थने कुगुरुण सग चयणो-कुगुरुनो सग त्यागवाने
 विपे दक्षिन्न-दाक्षिणपणु करेठे एटले एमने मारा वाप दादादिक मानता आ
 वेजा ठे, वजी मारा गडना कहेरायठे, माटे केम रोडाय। एम लोक कुगुरुनी
 दाक्षिणतामां मोठो खेद ठे, महामोहो-ए मोटु अज्ञान ठे के,

દીન ડુઃખીને એક રોટીનો કકડો આપતાં કઠણ લાગેઢે, અને ડુર્ગ-ડુર્ગતિ પ્રાપક જે કુગુરુ, તેને અતિ સરસ અસન પ્રધાન વસન પ્રમુલેકરી સન્માનેઢે; માટે એ મોટું અજ્ઞાન લોકોનેવિપે પ્રવર્તે ઢે. ॥ ૩૯ ॥

અવતરણ:- પૂર્વ ગાથામાં દૃષ્ટીરાગી લોકોનું મૂંઢપણું કહ્યું, હવે તેઓના નામ માત્ર ગુરુનું મૂંઢપણું કહેઢે:- મૂલ:- કિં નણિમો કિં કરિમો, તાણ હયાસાણ યિઠ ડુછાણં ॥ જે દંતિકણ લિંગ, સિવતિ ન રચન્મિ મુઢ જણં ॥ ૪૦ ॥ ઢો હા:- નારૈં નરકે મુગ્ધ જન, દેલાહો મુનિ વેપ ॥ તે હતાજ સલ ધીમ્ને, કહિયે કિંનું વિશેષ ॥ ૪૦ ॥ વ્યાખ્યા:- હયાસાણ-ઉત્તરોત્તર કલ્યાણરૂપ હાણાં ઢે આગા જેની એવા યિઠ ડુછાણં-ધીઠ એલે અકાર્ય કરવામાં અતિ ચતુર અને ડુટ એલે દોષવાલા તાણ- તેઓને કિં નણિમો- શું કહેશું! અને કિં કરિમો- શું કરશું? જો ઉપકાર કરિયે તો પરચાતાદિ ઉપડવ કરવાને સાવધાન થાય; તે આંધલા સિંહના નેત્ર ડવાહવાના દૃષ્ટાંતે જાણી લેશું; એલે કોઈ આંધજો સિંહ જોઈ તેની કપર દયા આણીને કોઈ પુરુષ કાંઈ ડજાજ કરીને તેને દેલતો કરે તો તેનાજ પ્રાણ જિયે. તેમ કુગુરુની કપર ઉપકાર કયો હોય તો તેના વડલામા અપકાર જિવાય વીજો ફાયદો થવાનો નથી. ત્યારે કોઈ કહેજે કે તેઓની કપર અપકારજ કરવો તો તે પુણ્યવાનને અવટિત ઢે; માટે તેઓને શું કહેશું! અને શું કરશું કાંઈ કહેશું! અથવા કરશું ઉચિતજ નથી. કેમકે, જે-જે લિંગ-ગ્જોહરણ તથા મુલ્ક વલ્લાદિક સાધુનો વેપ તેને દંતિકણ-દેલામીને મુઢજણ-મુગ્ધ જન એ ટલે ચિવેક વિકજ લોક, તેઓને નરચન્મિ-નરકનેવિપે સિવતિ-નાલ્કેઢે. ॥ ૪૦ ॥

અવતરણ:-પૂર્વ ગાથામાં કુગુરુનું મૂંઢપણું દેલાહયું, હવે તેડની મુતિને મિપે નિંદા કરે ઢે:- ॥ મૂલ - કુગુરુવિ સંનિમાહં, જેનિં મોહાઢ ચંદિમા દહું ॥ સુગુરુણ ઉવરિ નત્તી, અઢ નિવિમા દોઢ નવાણં ॥ ૪૧ ॥ દોહા -તે પ્રસંમિયે કુગુરુ પણ, જ સુ મોહાઢિક વેપ ॥ સુગુરુ પરિજવી જીવકે, યાએ જગતિ વિશેષ ॥ ૪૧ ॥ વ્યાખ્યા:- કુગુરુવિ- કુગુરુને પણ સંનિમોહં-હું- પ્રગંશું હું; કેમકે, જેતિં-જેના મોહાઢ ચંદિમા-મોહાઢિકે કરી જે ચંદપણું અથવા, કૂરપણું, તેને દહું-દેગીને જ ઘાણં-મોહાનિજાણી નવ્ય પ્રાણીયોને સુગુરુણ ઉવરિ-સુગુરુની કપર અઢનિવિમા-અતિદૃઢ નકિ હાંઢ-યાય ઢે. એટલા વાન્ને કુગુરુની પ્રગના કરિયે ઢેપે, પરંતુ તેના ગુણોનું વર્ણન કરી પ્રગંના કરતા નથી. ॥ ૪૧ ॥

અવતરણ - પૂર્વ ગાથામાં જે નવ્ય જીવ કહ્યા ને નમ્પરુ દૃષ્ટિ જાળવા તેડનું

સમ્યક્ત્વ ઇલાસને પામવાનું કારણ કહે છે - મૂઝ - જહ જહ તુટ્ઠ ધમ્મો, જ
 હ જહ હ્રાણ હોઈ અઈ ઉદરું ॥ સમદિધિ જિયાણ ॥ તહ તહ ઇલસઈ સમત્ત ॥
 ૪૨ ॥ દોહા ॥ જિમ જિમ સ્વલનો અતિ ઉવે, જિમ જિમ તૂટે ધર્મે ॥ તિમ તિમ
 સમકિત જીવકો, ઇલસે સમકિત સર્મે ॥ ૪૨ ॥ વ્યાખ્યા - જહ જહ-જેમ જેમ
 ધમ્મો-જિન નાપિત ધર્મે તુટ્ઠ-તૂટે એટલે હાણીને પામે છે, વલી જહ જહ-
 જેમ જેમ હ્રાણ-દર્શન ઘટ, નિન્દવ, પાસઘા, ઇસના તથા કુસીજિયાદિક અ
 ને અન્ય દર્શની ત્રિદમી, પરિવાજક, તથા ધિપ્રાદિક હ્રાણ લોકોનો અઈ ઉદરું-અ
 તિ ઉદય એટલે અતિશય જોર સત્કાર તથા પૂજાદિક હોઈ-થાય છે તહ તહ-
 તેમ તેમ સમદિધિ જિયાણ-સમ્યક્ દ્રષ્ટિ જીગેનું સમ્મત-સમ્યક્ત્વ ઇલસઈ-ઇ
 લાસને પામે છે, એટલે વિશેષ દીપે છે એ મોટો આશ્ચર્ય છે શિષ્યને ગુરુ કહે છે
 કે, કાઈ આશ્ચર્ય નથી, વસ્ત્ર, પાત્ર, વસતિ, આહાર તથા પોતપોતાના શ્રાવક ઇ
 ત્યાદિની કપર લઢી મરજો, અને સાધુ કહેવાજો વલી કલહના કરનાર, મારક
 ટના કરનાર ગુર્વાદિક મોટા સત્પુરુષને પણ અસમાધિ ઉત્પન્ન કરનારા થજો હ
 પમ કાલમા ઘણા અસયતિ થયા થકા સયતિ કહેવાજો, અને કોઈક વિરલા
 ધર્મીયો સુસાધુ થજો એવા શ્રી મહાવીર સ્વામીના વચન સનારી સનારીને તથા તે
 પૂર્વાંક લોકોને જોઈ જોઈને શ્રી વીર વચનની આસ્થા તે સમ્યક્ત્વનું આસ્તિમ્યતા
 નામે પાંચમું લક્ષણ દૃઢ થાય છે ॥ ૪૨ ॥

અવતરણ - પૂર્વાંક ગાયમા જેમ હ્રાણ પાપી લોકોનો હમણા અતિ ઉદય ક
 હ્યો તેમ હમણા જિનમતનો અતિ ઉદય કેમ થતો નથી? તે પ્રશ્નોત્તરરૂપ ગાથા
 ઈકરી કહેતે -- મૂઝ - જથ જતુ જણણિ તુલ્લે, અઈ ઉદય જ ન જિણમએ હોઈ ॥
 તે કિઠ કાલ સજવ, જિયાણ અઈ પાવ માહપ્પ ॥ ૪૩ ॥ દોહા - જગ જનની
 સમ જિનમતે, જો અતિ ઉદય ન હોય ॥ કઝિ કાલજ જણનો અતિ, પાપ મ
 હાતમ સોય ॥ ૪૩ ॥ વ્યાખ્યા - જથજતુજણણિતુલ્લે-જગતના જીવને માતાની
 તુલ્ય, જિણમએ-એકો જે જિનમત, તેનો અઈ ઉદય-અતિ ઉદય જ-જો ન-નથી
 હોઈ-થતો ન-તે કિઠકાલમનવજિયાણ-કિઠકાલ એટલે કઝિકાલમાં ઉત્પન્ન
 થઈના જે જીવ તેડના અઈપાવમાહપ્પ-ઉત્સૂર દેશનાદિક દોષરૂપ અતિ પાપનું
 મહાન્ય છે એના નાવાયે - જિનમતનો ઉદય તો શ્રી હ્રિષ્ણસહ અણગારસુધી વ
 સંગે, તોપણ જેવા તીર્થકર મહારાજ ઇત્યાં જિનમતનો ઉદય હતો, તેવો જિન
 મતનો અતિ ઉદય નથી થતો તેનું કારણ દોષ હ્રાણ કઝિઠ પંચમ કાલનેરિયે હ

ન્યત્ર યયા જે જીવ પાપ્યંતી લોક. તેના વત્સુત્ર દેશનાદિ મહાદોષરૂપ અતિ પા
પનો પ્રતાપ છે. માટે જૈન મતનો અતિ ઉદય કેવી રીતે થાય ! ॥ ૪૩ ॥

અવતરણ- પૂર્વ ગાયામાં કહ્યું કે જિનમતનો અતિ ઉદય થતો નથી તે હ
૫ લોકોના અતિ પાપનું મહાત્મ્ય છે : તે હૃદ્ય લોકો પાપે કરીને પૂર્ણ હોય છે તે
કહે છે - મૂલ - ધર્મમિ જસ્ત માયા, મિત્ત ગદ્દો વસુતિ નોતંકા ॥ કુગુરુવિ
કરડ સુગુરુ, વિવસોવિ ત પાવ પુત્તતિ ॥ ૪૪ ॥ દોહા - જિતકે માયા ધર્મેમાં,
લાગો ગ્રદ મિધ્યાત ॥ તો વત્સુત્રી નરમ નદ, કદે વજટિ સવિ વાત ॥ ૪૪ ॥

વ્યાખ્યા- જસ્ત-જેને ધર્મમિ-જિન ધર્મનેવિપે માયા-કપટ વચ્ચે, એટલે પૂજા
ધનાદિક લાજ યજ કીર્તિને અર્થે લોકની દૃષ્ટિ કરી જે ધર્મ કરવો તે વધી મા
યા જાણવી તે જેને છે, મિત્તગદ્દો-અતલ અધાન મિધ્યાત્વનો ગૃહ હવવા
દ વચ્ચે જેને વલી વસુતિ-વત્સુત્ર નાપી છે, નોતંકા- વત્સુત્ર નાપવા
યકી નરક નિગોદનેવિપે અનંત કાલસુધી નિવાસ યગે એવી જેને ગંકા નથી;
વલી જે કુગુરુવિ-કુગુરુપ્રતે પણ સુગુરુ-સારો ગુરુ કરડ-કરડે, એટલે આ ઉત્તમ
ગુરુ છે એમ માને છે, ત-તે વિવસોવિ-વિધાન ઠતાં પણ એટલે ઇચ્છયકી ઘણા
શાસ્ત્રો નણેલો ઠતાં પણ પાવ પુત્તતિ-હિંસાદિક અદારે પાપેકરી પૂર્ણ જાણવો. ॥

અવતરણ- પૂર્વ ગાયામાં કહ્યા પ્રમાણે જે પાપેકરી પૂર્ણ હોય તે કાંઈ પણ
ધર્મ કાર્ય કરી શકે નહીં; ધર્મ કાર્ય જિનાજ્ઞા પ્રમાણે કલ્યાણી સુખદાયક થાય
છે; અન્યથા ન થાય તે કહે છે - મૂલ - કિંચંપિ ધર્મ કિંચં, પૂયા પમુહં જિણિં
દ આણા ॥ નૂત્ર મણુગ્ગ હરદ્ધિં, આણા ખંગાઠ હહદાયં ॥ ૪૫ ॥ દોહા.-
જિન પૂજાદિક કાર્ય પણ સફળ જિનાજ્ઞા થાય ॥ આણા ખંગરહિત દયા, કાર્ય
સર્વી હુલદાય ॥ ૪૫ ॥ વ્યાખ્યા - પૂયા પમુહં-પૂજા પ્રમુલ એટલે જિન પૂજા,
સામાયક પ્રતિક્રમણ, શાસ્ત્રાન્યાસ, તથા જિનસુવન કરાવવા પ્રમુલ ધર્મકિંચં
ધર્મરુલ્ય જે કિંચંપિ-કરવું તેપણ જિણિંદ આણા-જિનેંદની આજ્ઞા કરી સુખદાઈ
થાય છે. નૂત્રમણુગ્ગહરદ્ધિં-નૂત અનુગ્રહ રહિત એટલે જીવ દયા કરીને રહિત
જે જિન પૂજા તથા સામાયકાદિક ધર્મ કાર્ય કરવું તે જિન આણાનો ખંગ કલ્યા
જેવું થાય છે. માટે સિદ્ધાંતમાં કહ્યું છે કે, વીતરાગની આજ્ઞાનો ખંગ કરવા યકી
પૂર્વોક્ત સર્વ ધર્મકાર્ય હુહદાયં-જન્મ મરણાદિક હુલના વેનારાં છે. જિન રાજની
આજ્ઞાનું આરાધન કલ્યાણીજ મોહ થાય છે. અને જિનરાજની આજ્ઞા વિરાધવા
યકી નરકાદિક હુલ થાય છે. એ જિનાગમનું ગુહ્ય છે. ॥ ૪૫ ॥

અવતરણ -- જિનાકાવિના કષ્ટાદિક જે કરવું તે સર્વ સસારનો હેતુ થાય છે તે કહે છે -- મૂલ - કષ્ટ કરતિ અર્પ, દમતિ દથ ચર્પતિ ધમ્મડી ॥ ૬૬ ॥ ન ચય તિ મિષ્ણત્ત વિસલ્લવ જેણ બુદ્ધિતિ ॥ ૪૬ ॥ દોહા - કષ્ટ કરે આપા દમે, ઇચ્છ ત જે પણ જોય ॥ તજે નહીં મિથ્યાત્વ લવ, બુદ્ધે જેદથી જોય ॥ ૪૬ ॥ વ્યાખ્યા - કષ્ટ કરતિ- જોઈ કરવો, ઇચ્છાને પગે ચાલવું, ધરતી ઉપર સૂવું, તથા અણસણા દિ અનેક પ્રકારનું વાહ્ય તપ, સ્વાદિક કષ્ટ જે છે તે મૂર્ખ કરે છે અર્પ-આત્મા ને, ઇચ્છે મનને તથા ઇન્દ્રિયોને દમતિ-મૂર્ખ દમે છે, વલ્લી દથ-ધનાદિક ઇચ્છ તે ને ધમ્મઙ્ગિ-ધર્મના અર્થો થકા જે મૂર્ખ ચર્પતિ- લ્યાગે છે, પણ ફક્ત મિષ્ણત્તવિસલ્લવ-એક મિથ્યાત્વ વત્સૂત્રરૂપ વિપલવને ન ચર્પતિ- મૂકી દેતા નથી જેણ-ને મિથ્યાત્વ વત્સૂત્રરૂપ વિપલવે કરી મૂર્ખ અજ્ઞાની હવ સમુદ્ધનેવિષે બુદ્ધિ-બૂદ્ધે છે, એ મોટી શેવડની વાત છે ॥ ૪૬ ॥

અવતરણ -- પૂર્વ ગાથામાં વત્સૂત્ર જાપીતું મૂઢપણુ દેશ્યામયુ, હવે શુદ્ધ પુરુષ નો સગ કરવો અને અશુદ્ધ પુરુષનો સગ ત્યાગવો તે કહે છે ॥ મૂલ - શુદ્ધ વિદિ ધમ્મ રાડ, વઢઈ શુદ્ધાણ સગમે મુચ્છણુ ॥ સાવિય અશુદ્ધ સગે, નિવણાણ ગિલ્લ અણુદિયહ ॥ ૪૭ ॥ દોહા - વધે મીત સતસગથી, વર વિધિ ધરમ સુરાગ ॥ ઘટે કુસાગે પ્રતિ દિવસ, વિહુનો પણ તે રાગ ॥ ૪૭ ॥ વ્યાખ્યા - મુચ્છણુ-હે સુજન, હે ધર્મોપદેશ યોગ્ય, શુદ્ધાણ- જે શુદ્ધ પુરુષ, સુતાધુ, તથા સુશ્રાવક હોય તેનો સગ મે-સમાગમ અથવા પરિચય કલાથી શુદ્ધ વિદિ ધમ્મરાડ-શુદ્ધ વિધિ તે રાગ કેવ મલ રહિત રત્નત્રયી મોહ માર્ગ વિધિ તડપ જે જિન નાપિત ધર્મે તેનેવિષે રાગ ઇચ્છે પ્રીતિ વઢઈ- વધે છે ઇચ્છે વૃદ્ધિને પામે છે અને હે સુજન, સાવિય-તે પણ શુદ્ધ વિધિ ધર્મનો રાગ, અશુદ્ધ સગે-અશુદ્ધ પુરુષ ઇચ્છે વત્સૂત્ર જાપી પાસઙ્ગાદિકનો સગ અથવા પરિચય કલાથી નિવણાણવિ-નિપુણ પુરુષો પણ અણુદિયહ- નિરંતર દિન દિન પ્રતે ગલ્લ-ગલ્લે છે ઇચ્છે હાણીને પામે છે ત્યારે અનિપુણ પુરુષોને હાણી થાય તેમાં શુ કહેવું! માટે વત્સૂત્રજાપી પાસઙ્ગાદિકનો સગ સર્વથા વર્જવો, અને શુદ્ધ પ્રરૂપક આચારવત પુરુષનો પરિચય કરવો ॥ ૪૭ ॥

અવતરણ - પૂર્વ ગાથામાં અશુદ્ધ પુરુષના સગનો ત્યાગ કરવો એમ કહ્યું, એથી એમ જાણવું કે જે અશુદ્ધ પુરુષ હોય છે તે શુદ્ધ પુરુષની ઉપર કેવ કરવા વાલા હાથ છે, માટે તેના સમીપે વલ્લવિનાના પુરુષે વસવું નહીં, તે કહે છે -- મૂલ - જો તે વડ શુદ્ધ શુરુ, અશુદ્ધ જોઆણ સો મહા સત્તુ ॥ તમ્હા તાણ સયાસે, વલ્લ રહિઓ

મા વસિષ્ઠ્યાસુ ॥ ૪૭ ॥ દોહા-- શુદ્ધ ગુરુ જે સેવતો, તે અશુદ્ધ જણ ગત્રુ ॥ તો
વલ રહિત વસો નહી, જ્યાં અસુદ્ધ જણ તત્ર ॥ ૪૭ ॥ વ્યાખ્યા:- જો-જે લોક
સુદ્ધ ગુરુ-નિર્મલ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર ગુણે ગુણવંત ગુરુ પ્રતે સેવડ-સેવે ઠે; સો-
તે લોક અશુદ્ધ લોચાણ-ઉત્સુત્ર નાપી પાસઘાદિકના દૃષ્ટીરાગી નક્ક લોક, તેડને મ
હાસત્રૂ-મહા ગત્રુ એટલે વૈરીના જેવાં લાગે ઠે; તમ્હા-તે કારણ માટે તાણ-તે
અસુદ્ધ લોકોના સયાસે-સમીપે વલરહિડ-ધર્મ આશ્રી નિર્નય પણું અને શરીર ધ
નાદિક શક્તિ સંપન્ન એમ અન્યંતર વાહ્ય એ વે પ્રકારના વલે કરી, રહિતજે હોય તેણે મા
વસિષ્ઠ્યાસુ-વસતું નહી; કેમકે, જે દેવી માણસ હોય તે સારા ગુણને પણ દૂષણ
દિયે ઠે; માટે અશુદ્ધ લોકોના સમીપે વસતું તેમાં ઘણો ડપડવ રહ્યો ઠે; તે
થી વીજે કોઈ ઠેકાણે રહેવું તે સારું ઠે! ॥ ૪૭ ॥

અવતરણ - પૂર્વ ગાથામાં સ્વલ પુરુષોની પાસે રહેવાનું નિવારણ કહ્યું તેનું
કારણ કહેઠે.- મૂલ - સમય વિક્ર અતમઘા, સુતમઘા જઘ જિણમએ અવિકં ॥
તઘ ન વઘડ્ધ ધમ્મો, પરાહવં લહડ્ ગુણરાગી ॥ ૪૯ ॥ દોહા-- જિન મત વિડ
અતમર્થે જન, જહાં સમર્થે અજાણ ॥ ધર્મે ન વાધે તહ લહે, ગુણરાગી અપમાન
॥ ૪૯ ॥ વ્યાખ્યા.- જઘ-જહાં સમયવિક્ર-જિન આગમના જાણ પુરુષ અતમ
ઘા-ક્ષેત્ર કાલાદિક ડોપેકરીને અતમર્થે ઠે, અને જિણમએ-જિન મતનેવિપે અવિક્ર-
જે અવિદ ઠે એટલે અજાણ ઠે; તે સુતમઘા-અતિ કલહ, ક્લેશ તથા માર કૂટ કર
વાને સમર્થે ઠે; તઘ-તિહાં ધમ્મો-શુદ્ધ વિધિ ધર્મે નવઘડ-ઘડિને પામે નહી; ડ
લઘું ગુણરાગી-ગુણાનુરાગી પુરુષ પરાહવં-પરાજવને એટલે તિરસ્કારપણાને લહડ-
લહે એટલે પામેઠે, માટે અશુદ્ધ પુરુષોના સમીપે અતમર્થે હોય તેણે ન વસતું. ॥ ૪૯ ॥

અવતરણ:- જે સામર્થ્યવાન ઝન્માર્ગી તથા ડત્તુત્રી હોય તેનો જિનમાર્ગને
વિપે પ્રવેશ કરવા દેવો નહી તે કહેઠે - મૂલ - જં ન કરડ અડ જાવં, અમગ્ગ સે
વો સમઘડ ધમ્મે ॥ તા લઘં અહકુલ્યા, તા પીઘડ સુદ્ધ ધમ્મઘી ॥ ૫૦ ॥ દોહા
સવલ કુમાર્ગી ધર્મમે, જો ન કરે અતિ જાવ ॥ તો સુંદર અથ જો કરે, તો સુધ
ધાર્મિ હુય દાવ ॥ ૫૦ ॥ વ્યાખ્યા - સમઘડ-સુષ્ટિ ચપેટાદિક પ્રહારની અપેક્ષા
કરી કુઠિત સમર્થવંત એવો જે અમગ્ગસેવી-અવિધિમાર્ગ એટલે ઝન્માર્ગનો સેવ
નાર, ડત્તુત્રનો વોજનાર, સમ્યક્ત્વરહિત જિગધારી લોક તથા તેડના નક્ક લોક
તે ધમ્મે-જિન ધર્મનેવિપે જં-જો અડજાવ-અતિ જાવપ્રતે નકરડ-કરે નહી; એ
લે ત્યાં પસારો અથવા પ્રવેશ કરે નહી; તા-તો લઘં-જણ ઠે એટલે સુંદરવે અહ-

અથ જો તે અગ્રિધિ માર્ગના સેવનાર લોક જિનધર્મનેગિપે અતિ નાવ એટલે પ્રવેશ
કુચ્યા--કરે તા--તો સુઠ વામગી-સુઠ ધર્મના અર્થી જે નવ્ય પ્રાણી છે તેડનેપી
હૃદ-પીઠે એટલે અઠતા આજ પ્રદાન ઈર્વચન હેજનાદિકે કરી હ રા દિયે, માટે તે ડ
ન્માર્ગિ લોકોનો જિનધર્મનેગિપે પ્રસાર ન થાય એટલે આગુ ન થાય તોજ સારું ૫૦

અવતરણ - પૂર્વ ગાથામાં કહ્યું કે, સમર્થ ઇન્માર્ગીનો જિનધર્મનેગિપે પ્રવેશ
થાય તો તે ધર્માર્થીને પીડા કરે છે, હવે ધર્માર્થી પુરુષોનો કોઈ પરાજય કરી શ
કે નહીં તે કહે છે - મૂલ - જહ સઘ સાવયાણ, એગ્ગ જ તુ મિહ્વાયમ્મિ ॥
ધમ્મઘિયાણ સુદર, તા કહણુ પરાજવ કુચ્યા ॥ ૫૧ ॥ દોહા - મિચ્યા વાદે
હોય જો, શ્રાવક જન સઘ એક ॥ ધર્મી જનકું વર તદા, કિમ થે હુવ અગિવેક
॥ ૫૧ ॥ વ્યાખ્યા - મિહ્વાયમ્મિ-મિચ્યાવાદનેગિપે સઘ સાવયાણ-નામ માત્ર
સર્વ શ્રાવકોનું જ-જો એગ્ગ-એકત્વપણું છે, તુ-વલી જહ-જો એકત્વપણુ ધર્મવિ
ધિવાદનેગિપે ધમ્મઘિયાણ-ધર્માર્થી પુરુષોનું હોય તા--તો સુદર--હે સુદર, હે ન
હ, તે નામ માત્ર શ્રાવક લોક ધર્માર્થી પુરુષોનો પરાજવ-પરાજવ અથવા તિર
સ્કાર તુ-હિતિ પ્રિતકે કહ-કેમ કુચ્યા--કરે! અપિ તુ નજ કરે ધર્માર્થી પુરુષા
નું પણ ધર્મગ્રિધિવાદનેગિપે એકત્વપણુ નથી કેમકે, એ ગ્રિપમ કાલનો પ્રજાવ છે
માટે નામ માત્ર જે શ્રાવક છે તે ધર્માર્થી પુરુષોનો પરાજવ કરે છે એનો નાવાર્થ
આ દેરાસરનેગિપે અમારો તથા અમારા ગોત્રી હોય તેઓનો મૂલ નાયકની પૂજા
આરતી કરવાનો અધિકાર છે, ઘોજાનો અધિકાર નથી તથા ચડિકાદિ ગોત્ર
દેવો દેવતા અમારા પૂર્વજ માનતા આઘ્યાઠે, તે અમે તમારા કહ્યાથી કેમ મૂકી
યે? નગરાદિકનેગિપે સુગ્રિહિતનો પ્રવેશ થતાં પૂર્વે કોઈ સમયે ઓઠવ થયો નથી
તે અમે વેળા ઠતા કેમ થાય! ઇત્યાદિક જે મિચ્યાવાદ તેનેગિપે નામમાત્ર શ્રાવકોનું
જે એકત્વપણુ છે, તેમાં ગ્રિધિ ચંત્યાદિક ધર્મગ્રિધિવાદનેગિપે ધર્માર્થી પુરુષોનું સવપદ્ધાન
એકત્વપણુ હોય તો હે સુદર, કોઈ પણ ધર્માર્થી પુરુષોનો પરાજવ કરી શકે નહીં

અવતરણ - પૂર્વ ગાથામાં ધર્માર્ધાંતું વર્ણન કહ્યું, હવે તે ધર્માર્થીને સહાય ક
રનારા ગુણોને કહે છે - મૂલ - તં જયહ્ પુરિસ રયણ, સુગુણહ્ હેમ ગિરિવર મહ
ગ્ધ ॥ જસ્તા સયમ્મિ સેવહ, સુગ્રિહિરત્તં સુઠ જિણ ધમ્મ ॥ ૫૨ ॥ દોહા - સુગુણ મ
હર્ષ મહા ગિરિ, જયસોં પુરુષ રત્ન ॥ જસુ આશ્રય આચાર રત, કૌ સુર્મ જત
ન્ન ॥ ૫૨ ॥ વ્યાખ્યા - ત પુરિસ રયણ--તે પુરુષ રત્ન જયહ્-જયવત છે, અથ
વા જયવત આશ્રો, જસ્ત સયમ્મિ-જેના આશ્રયે એટલે જેના આધારે સુગ્રિહિર

૩-સુવિધિરત પુરુષ એટલે વિધિમાર્ગનેવિષે તત્પર પુરુષ શુદ્ધ જિણધર્મ કદાગ્રહા
દિક મજ કલંક રહિત જિનધર્મપ્રતે સેવડ- સેવેઝે એટલે આરાધેઝે, એવો પુરુષરત્ન
સુગુણકું-ઔદાયે, વૈયે. ગંજોર, ક્રમા વિનયાદિક સુષ્ટ ગુણરૂપ ધનેકરીને સહિત
ઝે, વજી તે પુરુષ રત્ન કેવો ઝે? હેમ ગિરિવર મહ્ગ્યં-મેરુ પર્વતની પઠે મહર્થ ઝે
એટલે અતિ મહોંગો અથવા અમૂલ્ય ઝે. ॥ ૫૨ ॥

અવતરણ:- પૂર્વ ગાથામાં કહ્યું કે, ધર્મને સહાયતા કરનારો અમૂલ્ય પુરુષ
ઝે; તેનોજ ફરી પુટ્ટી કરેઝે.- મૂલ.- સુરતરુ ચિંતામણિણો, અર્થ ન લહંતિ
તસ્ત પુરિસ્ત ॥ જો સુવિહિરય જણાણં, ધર્માધાર સયા ઢેઈ ॥ ૫૩ ॥ દોહા.-
તે સુપુરુષકે મૂજકૂ, સુરતરુ મણી ન પાય ॥ વિધિરત જનકું જો દિણ, ધર્મ સહા
હ્ય સદાય ॥ ૫૩ ॥ વ્યાખ્યા:- જો- જે પુરુષ સુવિહિ રચણાણં- સુવિધિ રત લોકો
ને ધર્માધાર- ધર્મનો આધાર એટલે ધર્મનો અવટંવ સાહ્ય, ઢેડ- દિયેઝે, સયા- સ
દા સર્વદા, તસ્ત પુરિસ્ત-તે પુરુષનો અર્થ-અર્થ એટલે મૂલ તે સુરતરુ ચિંતામણિ
ણો-કલ્પવૃક્ષ ચિંતામણિરત્ન ઉપલક્ષણથી કામધેનુ કામકુંજ ઝે તે નલહંતિ-નથી
પામતા; કેમકે. તે પુરુષને શિવસુખદાયક અમૂલ્ય સમ્યક્ત્વ રત્નની પ્રાપ્તિ ઝે
માટે કલ્પવૃક્ષ ચિંતામણિ પ્રસુખ ઝે તે તે પુરુષના મૂલને નથી પામતા, એટલે
તેની તુજના કરી શકતા નથી. ॥ ૫૩ ॥

અવતરણ - પૂર્વ ગાથામાં ધર્મને સહાય કરનાર પુરુષના ગુણનું કીર્તન થયું
તે સાંજીને તે સત્પુરુષોત્તો લક્ષાને પામેઝે; ત્યારે તેનું ગુણ કીર્તન કરવામાં ફલ
શું ઝે એવો શંકાનું નિવારણ કરવાનેઅર્થે કહેઝે - મૂજ.- લક્ષંતિ જાણિ મોહં,
સપ્પુરિસા નિચય નામ ગહણેણં ॥ પુણ તેસિ કિત્તણાઝં, અમ્હાણ ગજંતિ કમ્મા
5 ॥ ૫૪ ॥ દોહા - જાજે નિજ નામોચ્ચરે, હું માનું સત પુર્ય ॥ વજિ વ્હેના ગુણ
ગાય હમ, કર્મ ટલે કટુ તુર્ય ॥ ૫૪ ॥ વ્યાખ્યા.- સપ્પુરિસા-સત્પુરુષ જે ઝે તે
જોષણ નિચય નામ ગહણેણં-નિજક નામનું ગ્રહણ કલાથી એટલે આ વાતા,
પરોપકાર કર્તા, ડલ્યાદિક ગુણો કરી સહિત પોતાનું નામ સાંજીયાથી લક્ષાતિ-લ
ક્ષાને પામેઝે. જાણિમોહં-એમ ઝે તે હું જાણુંવું, તોષણ તેમિ કિત્તણાઝં-તેના
ગુણ કીર્તન કલાથી પુણ-વલો અમ્હાણ-અમારા કમ્માડ-જ્ઞાનાવરણાદિક પાપ
કર્મ ગલંતિ-ગણેઝે, એટલે ક્ય થાયઝે, માટે સત્પુરુષના ગુણ કીર્તન નિરંતર કરવા.

અવતરણ.- પૂર્વ ગાથામાં સત્પુરુષોનેવિષે રહેલા ગુણોનું જે વર્ણન કરવું તે
નિર્જરાનો હેતુ ઝે એમ કહ્યું, હવે આજ્ઞા રહિત ધર્મ સેવનારનો વાત્તા કહેઝે.-મૂલ

આણા રહિયં કોહાઈ સંજીવં અપ્પ સસણહંચ ॥ ધમ્મ સેવ તાણ નય કિત્તી નેય
ધમ્મ ચ ॥ ૫૫ ॥ દોહા -- આણ જંગ ક્રોધાદિ છુત, આપ પ્રસસ નિમિત્ત ॥ ધર્મ
સેવતા લોકને, નહીં ધર્મ નહિ કિત્ત ॥ ૫૫ ॥ વ્યાખ્યા -- આણારહિય-આશ્રવ
હેય, સંવર, ઉપાદેય એ વીતરાગની આજ્ઞા તેણે કરી રહિત વલો કોહાઈ સંજીવ
ક્રોધાદિ સમુત્પન્ન એટલે ક્રોધ માન માયા લોભ એ ચાર કપાયે કરીને સહિત, તથા
અપ્પ સસણહંચ--આત્મ પ્રજ્ઞાસાને અર્થે પોતાની શોજાને અર્થે એ પ્રકારે ધમ્મ-જિન
ધર્મ પ્રતે સેવતાણ-સેવનારા લોકોની નયકિત્તી-કીર્તિ નથી, એટલે વિવેકી પુ
રુષ જે ઠે તે તેડની શ્લાઘા કરતા નથી ચ-વલો નેયધમ્મ-- તે ધર્મ પણ નહીં
કે જે હુર્ગતિમાં પમ્પતા પ્રાણીને રાખે નહીં ॥ ૫૫ ॥

અવતરણ -- પૂર્વ ગાથામાં કહ્યું કે, આજ્ઞારહિત ધર્મના સેવનારની કિર્તિ નથી
હોતી અને તેડને ધર્મ પણ નથી હોતો, તો પણ કાઈક તો કીર્તિ તથા ધર્મ થ
તો હશે, એ આશંકા દૂર કરવાને કહેલું -- મૂલ -- ઈયર જણ સસણાણ, હિંદા ઉ
સ્સુત્ત નાસિણ ન જય ॥ હી હી તાણ નરાણ, હુહાઈ જહ્મુણહ્ જિણ નાહો ॥ ૫૬ ॥
દોહા -- નીચ પ્રસસાણ નણે, ઉત્થુત ધીર નિલાજ ॥ જો નાવી હુ સ્વ તેહને, સો
જાને જિન રાજ ॥ ૫૬ ॥ વ્યાખ્યા -- ઈયર જણ સસણાણ-જિનોત્ત ધર્મના અજા
ણ ઇતર જન સામાન્ય લોકોએ કરેલી જે પ્રજ્ઞા, તેણે કરીને હિંદા-ન્દિષ્ટ થા
લા એટલે પ્રસન્ન થયા થકા ઉસ્સુત્ત નાસિણ-ઉત્સૂત્ર જાપણ કરતા ન જય-જે
ને નરકાદિકને વિષે જમવાનું નય નથી, હી હી-મોટી સ્વેદની વાત છે તાણ ન
રાણ-તે નરોના અનાગત કાલસંવધી હુહાઈ-જે હુ સ્વ છે, તે પ્રતે જહ્-જો જિણ
નાહો-જિનનાથ મુણહ્-જાણે છે, તો પણ તે હુ સ્વપ્રતે સમસ્ત પ્રકારે કહેવાને
સમર્થ નથી, કેમકે, હુ સ્વ અનત છે માટે ॥ ૫૬ ॥

અવતરણ -- પૂર્વ ગાથામાં ઉત્સૂત્ર જાપીને અનત હુ સ્વ થાય છે એમ કહ્યું, હ
વે વોધીને અનત સત્તાર ધ્રમણનો નાશ થાય છે તે કહે છે -- મૂલ -- ઉસ્સુત્ત
નાસગાણ, વોહી નાસો અણત સત્તારો ॥ પાણહ્વણિ ધીરા, ઉસ્સુત્ત તા ન નાસ
તિ ॥ ૫૭ ॥ દોહા -- વોધિ નાશ ઉત્સૂત્રિકે, જામણ મરણ અનત ॥ પ્રાણ તજે
પણ ધીર તત, નહિ ઉત્સૂત્ર જણત ॥ ૫૭ ॥ વ્યાખ્યા -- ઉસ્સુત્ત નાસગાણ-જિન
રાજના વચનથી વિરુદ્ધ તે ઉત્સૂત્ર કહેવાય છે, તેનું જાપણ કરનાર એટલે વોન
નાર, તેને વોહીનાસો-શ્રી જિન ધર્મની પ્રાપ્તિ તે વોધી સમ્યક્ત્વ તેનો નાશ થાય
અને અણત સત્તારો-અનત સત્તાર થાય એટલે અનત કાલસુધી ચાર ગતિમાં પ્ર

मबुं थाय ता-ते कारण माटे पाणञ्चएवि-प्राण तज्याथी पण एटले प्राण कंठने विपे आख्या ठता पण धीरा- बुद्धिमान जे पंढित पुरुष ठे ते उत्सुतं-जिन वचन थी विरुद्ध न नासंति- बोलता नथी ॥ ५७ ॥

अवतरण:- पूर्व गाथामां उत्सूत्र बोलवुं नही, एटले जे धीर पुरुष होयठे ते उत्सूत्रवुं बोलवुं अविधि जाणीने त्याग करेठे; हवे ते अविधिनी प्रशंसा पण न कर वी ते कहेठे:- मूल - मुद्गाण रंजणढं, अविहि पसंसं कयावि न करिख्या ॥ किं कुज बहुणो कडवि, धुणंति वेसाण चरियाइ ॥ ५८ ॥ दोहा:- अविधि कीर्ति न कर कदा, रुच्छ जन रंजन हेत ॥ शुन कुज वधु कि नी किया, वेस्या चरित धुणेत ॥ ५८ ॥ व्याख्या:- मुद्गाण रंजणढं-अजाण लोकोने रंजन कर वाने अर्थे अविहि पसंसं-पोतानो गड मूकी बीजानी पात्रो जई सामायक पडि कमण शास्त्र श्रवणादिक काई न करवुं जेम तेम पूजा सामायकादिक धर्मकृत्य करवुं, विधि अविधि काई न जोवुं, इत्यादिक जे उत्सूत्र तेरूप अविधिनी प्रशंसा एटले नि कारण जे अविधि करवानी अजिलापा जे अविधिनी प्रशंसा तेने सत्पुरुष कयावि-कदापि एटले काई काले पण न करिख्या-करे नही; एज वात दृढ करवाने वास्ते अर्हीं दृष्टांत कहेठे:- कि-गुं कुलवहुणो- कुलवधु एटले कुलवा न स्त्रीओ कडवि- काई ठेकाणे पण वेसाण चरियाइ- पोतानी इच्चाए चालवुं, सरस आहार करवो, अति उन्नव वेश पहेरवो, परपुरुषने जोगववुं, जोगननो जान मानवो, इत्यादिक वेस्याना जे चरित ते प्रते धुणंति-स्तवे अथवा वखाणे, अपि तु नहोज वखाणे केम के जो तेना वखाण करे तो कलंक लागे. तेम जे सत्पुरुष ठे ते अविधिनी श्लाघा करेज नही केमके, जो करे तो तेने उत्सूत्रनो कलंक लागे. ५८

अवतरण:- पूर्व गाथामां अविधिनी प्रशंसा ते जिन अज्ञाना जंगनो हेतु हो वाथी तेनो निपेध कखो, हवे ते जिन आज्ञाना जंगनो जय कोईने होयठे ने को ईने नथी होतो ते कहे ठे:- मूल.- जिण आणा जंग जयं, जवसय जीयाण होइ जीवाणं ॥ जवसय अजीरुयाणं, जिण आणा जंजणं कीडा ॥ ५९ ॥ दोहा - जवजयथी अति नीरु जे, आण जंग जय तास ॥ जवजयथकी अजीरुनं, आणा जंग न हास ॥ ५९ ॥ व्याख्या - जवसय जीयाण- जवसतजीत एटले नरकादि कना शेकडा जवथकी बीहीता एवा जीवाणं- जीव जे ठे तेथोने जिणआणा जंगजयं- जिन आज्ञाना जंगनो जय होइ-याय ठे; केमकं, ते जवसत जीत जीव एवो विचार करेठे के जो राजानो आज्ञानो जंग कखो होय तो वंथादिक थने

ક પ્રકારના હુ સ્વની પ્રાપ્તિ થાયઠે, તો જિન શ્રદ્ધાનો ખંગ કરવાથી જીવ નિષ્કે કરો નરકાદિ ચાર ગતિમાં પ્રાપ્ત થઈને કાલસુખી થઈને હુ સ્વ જોગવે તેમા શુ કહેવું ! માટે જિન શ્રદ્ધાના ખંગનો જય સત્પુરુષ જયસતજીતને હોયઠે, અને જ વસય શ્રીચીરુયાણ- જે નરકાદિક ખંગના શોકઢાથકી નથી બીહોતા એવા જે જીવ તેઓને તો જિણ આણાજણ કીમા- જિન શ્રદ્ધાનો ખંગ કરવો, તથા વિરાધ હુ તે કીમારુપ ઠે એટલે એક હાસીરુપ ઠે ॥ ૫૯ ॥

અવતરણ - પૂર્વે ગાથામાં કહ્યું કે, જે જીવોને જવની જીતિ નથી તે જિન શ્રદ્ધાને વિરાધે ઠે, એથી એમ ન જાણવું કે, જે શાસ્ત્રોથી શ્રદ્ધા હોય ઠે તેન વિરાધે ઠે, અને જે જાણ હોય તે નથી વિરાધતા ! કિંતુ શાસ્ત્રના જાણ હોય ઠે તે પણ કોઈ હુટ કર્મના વડયથી જિન શ્રદ્ધાને વિરાધે એમા કાઈ આશ્ચર્ય નથી તે કહે ઠે - મૂઝ - કો અસુશ્રાણ દોસો, જ સુશ્ર સહિયાણ ચેપણા નહા ॥ ૬૦ ॥ કિંદી કમ્માણજઈ, જિણોવિ લક્ષો અલક્ષિ ॥ ૬૦ ॥ દોહા - જોનસિ સુત સુત ચે તના, કિસો અસુતનો દોષ ॥ ધિગ્ ધિગ્ કર્મનકૂ થદા, લજય અલજ જિન પોત ॥ ૬૦ ॥ વ્યાખ્યા - સુશ્ર સહિયાણ-શ્રુત સહિત જે લોક ઠે, તેડને એટલે ઘણા સિદ્ધાંત ના જાણ લોકોની જ-જો ચેપણનહા-ચેતના નાશને પામી એટલે જિન શ્રદ્ધાની શ્રદ્ધાને અજાણે અનિનિવેશ મિષ્યાત્વના વડયે કરી ચેતના વિપરીત પાણે પા મી તો અસુશ્રાણ-અશ્રુત લોકોની એટલે જે જિનોક્ત સિદ્ધાંત નાણા નથી એવા લોક ઠે તેડનો કો દોસો-શુ દોષ કમ્માણ-કર્મને ધિદ્-ધિક્ ધિક્ થઈ એટલે કર્મને પિકાર ઠે જશ્યો-જે કારણ માટે જિણોવિ લક્ષો-જિન એટલે સીયકર, પામ્યા ઠતાં પણ અજકુતિ-અણ લાખ્યા અથવા અણ પામ્યા જેવું થયું જ માનિ પ્રમુલ્કને, તે સત્ય ઠે કેમકે, સિદ્ધાંતમા કહ્યું ઠે કે, મનુષ્ય જન્મ અને સિદ્ધાંત સાંનનવું હુનેન ઠે તે કદાચ સાંનણે પણ સાંનજીને તેની શ્રદ્ધા શ્રાવણી પમ્મ હુનેન ઠે કેમકે, મોટું માર્ગ સાંનજીને પણ ઘણા વ્રટ થાય ઠે ॥ ૬૦ ॥

અવતરણ - પૂર્વે ગાથામા કર્મને પિકાર હોજો એમ કહ્યું, માટે કોઈનો ઉપહાસ કરવા નહીં તે કહે ઠે - મૂન - ઇયરાણિ ઉપહાસ, તમ હુત નાય કુલ પસૂયાણ ॥ એમ પણ કારિ અગ્ની, જ હાસ સુદ્ધ ધમ્મમિ ॥ ૬૧ ॥ દોહા - કરવું પર ઉપહાસ ને તે અયુક્ત નિનદાસ ॥ કુન પ્રમૂતકે અગ્નિ હે ધરમરિયે જો હાસ ॥ ૬૧ ॥ વ્યાખ્યા - નાય-હે નાઈ ઇયરાણિ ઉપહાસ-ઉત્તર સામાન્ય નીચ લોકોના પણ ઉપહાસ કરવો ન-તે કુન પમૂયાણ-કુજ પ્રમૂત એટલે કુનોન પુરુષોને અયુક્ત-અ

મુક છે એટલે અગ્નિ છે. પુણ-તથા સુઠ ધર્મમિ-નિર્મલ જાણ મજ રહિત થયે
તથા સુઠ ધર્મ મને જે હામ-અજ્ઞાની લોકોને જે હામ્ય થાય છે એમ-
એ સર્વ અર્થ-વચનથી ન કહેવાય. એવા સૌંદર્ય અગ્નિ છે કેમકે. હામ્ય છે તે કોયા
ને કપાયું કારણ છે તે કોડ પૂર્વ સંચિત નય ચારિત્રને વાજી જન્મ કરી નામે છે.
તે જીવને પ્રાર્થે ઉત્કૃષ્ટ અનંત કાલ સુધી કુંજમાર્ગના ચાકની પથે સંતાર કાંતારમાં
નમાયે છે. માટે કોઈનો ઉપદામ કર્યો નહીં ॥ ૬૧ ॥

અવતરણ:- પૂર્વે ગાથામાં કાલું કે જે સુઠ ધર્મનો ઉપદામ કરે તે અજ્ઞાની
છે, તેને પણ જે સુમણ મુજન દોષ તે. પરમ ક્ષિત દેવાની ડગા કરે એમ કહેઃ-
મૂજ -- દોનો જિણિદ વચણે. સંતોનો જાણ મિથ પાવમ્મિ ॥ તાણપિ સુઠ હિય
યા. પરમ દિય ઢાઠ મિત્તિ ॥ ૬૨ ॥ ઘોઢા -- મિથ્યાત્વે સંતોપ જસ, જિન વર
વચને ઢેપ ॥ તતુ પણ સુઠ મનાદિનુ. પરમ સુદિત ઉપદેશ ॥ ૬૩ ॥ વ્યાખ્યા.-
જાણ-- જેઓને જિણિદ વચણે-જિનેંદના હામ્ય કપાયાદિક દોષ વર્જિત જે વચન.
તેઓનેવિપે દોસો-ઢેપ વર્તે છે અને મિથપાવમ્મિ-હિંસા જાય. મિથ્યાત્વ દર્શન ગણ્ય
અટાર પાપ તેનેવિપે સંતોનો-સંતોપ વર્તે છે એટલે પ્રસન્નતા વર્તે છે, તાણપિ-તેઓને
પણ સુઠ હિયયા-નિર્મલ છે હૃદય જેઓના એવા જે પુરુષ તે પરમ હિયં ઢાઠ ઈ
તિ-સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર મોહના ઉપાયરૂપ પરમ ક્ષિત દેવાને ઈચેઢે. ॥ ૬૨ ॥

અવતરણ:- પૂર્વે ગાથામાં કાલુ કે, જિનધર્મનો કૈશે થને મિથ્યાત્વ પાપનો
અતિ ગર્ભી હોય તેની કપર પણ ઉપકાર કરવો તેનું કારણ શું? તે કહેઢે:-
મૂજ -- અહવા સરલ સહાવા, સુઅણા સઘઠ હુંતિ અવિયપ્પા ॥ ઠહુંત વિસત્રા
ણધિ, કુણંતિ કરસ ડુજીઆણં ॥ ૬૩ ॥ ઘોઢા:- સરલ સ્વનાવી સ્વજન વહે. નિ
વિકલ્પ સઘ ઈર ॥ મતિત સાપ કપર અપો, કરે કૃપા ક્યા ધોર ॥ ૬૩ ॥
વ્યાખ્યા.- અહવા-અથવા સરલ સહાવા-સરલ એટલે નિષ્કપટ સ્વનાવ છે જે
ઓનો એવા જે સુઅણા- સુજન એટલે સંત પુરુષ છે તે સઘઠ-સર્વ સ્થાનકનેવિપે
અવિયપ્પા-હટ રાગદેપ વિકલ્પ રહિત હુંતિ- હોયઢે. એટલે શત્રુમિત્રનેવિપે સમ
ચિત્તવર્તી હોયઢે. ઠહુંતવિસત્રાણધિ ડુજીઆણં-મૂકી વીધો છે અથવા વમનકચો
ઢે મુલયકી વિપનો નર એટલે સમૂહ જેણે, એવા જે હિજિન એટલે સર્પ તેઓની
કપર પણ કરુણ-કરુણા એટલે દયા કુણંતિ-કરેઢે, ત્યારે વીજાની કપર દયા
કરે તેમાં તે શું કહેહું! અહી સર્પ સમાન ડર્જન અને વિપ સમાન તેઓનાં ડર્વ

चन जाणवा एवा दुर्जननी कपर पण जेने वयाजाव वचेंते एवा सज्जन
हित करवानी इच्छा केम नही करे। अथि तु करेज ॥ ६३ ॥

अवतरण - पूर्व गाथामां श्रावकनु सम्यक्त्व दृढ करवाने कथन कथु
साधुनु सम्यक्त्व कथु नही तेंथी एवो विचार थायठे के साधुने सम्यक्त्व
ते शका दूर करवाने कहेते - मूल - गिहि वाचार विमुक्के, बहु मुणि लोएवि
हि सम्मत्त ॥ आलवण निरयाण, सद्वाण जाय कि नणिमो ॥ ६४ ॥ दोहा

गृह व्यापार रहित घणा, मुनि पण समकित हीन ॥ इह साजवन आदकू का
वे किमु कुनीन ॥ ६४ ॥ व्याख्या - गिहि वाचार विमुक्के-गृहस्थ सवधी

गार कर्मादिक अनेक प्रकारना व्यापार कुव्यापार थकी विमुक्त-रहित एटले
व्येकरी गृहस्थना व्यापारेकरी रहित एवा जे बहुमुणिजोएवि-घणा जे साधु जन
तेउनेविपेपण नहि सम्मत्त-सम्यक्त्व नथी तो आलवण निरयाण-माता पिता
नो आग्रह, पुत्र कजत्र चातादिकनो मोह, श्रेष्ठादिकनी दाहिणता इत्यादिक जे
आनवन तेनेविपे निरत-तत्पर एटले पूर्वोक्त आजवनोएकरी कुदेव कुगुरु तथा
कुधर्मने सेजता एवा जे सद्वाण-नाममात्र श्रावक तेउनेविपे सम्यक्त्वनी प्राप्ति
नो जाय-हे चात, कि नणिमो-यु अमे कहिये? केमके जो गृहस्थ व्यापार
लवन रहित इव्य मुनिनेविपे सम्यक्त्वनी नास्ति ठे, तो पुत्र कजत्रादिक अने
आलवनोएकरी सहित व्याकुज एवा जे नाम श्रावक तेउनेविपे सम्यक्त्व केम
होय। अथि तु न होय ए जाव ॥ ६४ ॥

अवतरण - पूर्व गाथामा सम्यक्त्व पामवानो उद्यम प्रथम करवो एम रेखाड्यु,
हवे उत्सूत्रनो निपेध करवो ते कहेते - मूल - नसय न पर कोवा जइ नीय
उसुत्त नासण गिहिय ॥ ताबुद्धिति निप्रतं, निरवय तवफडा डोय ॥ ६५ ॥
दोहा - किमहिन उत् भुत नापवु, उत् भुत नापु जोय ॥ ता सहि बूडित
नय्य तू निरर्थ जप तप होय ॥ ६५ ॥ व्याख्या - सय-स्वयमेव एटने पोता
नो बुद्धि करीने न-उत्सूत्र न बोजवु, पर-गुर्वादिकनी अपेक्षाए करीने न-उ
त्सूत्र न बोजवु वा-अथवा कोण जाणो केम ठे केम नथी। जिनागम अति ग
नीरार्थ ठे, विधि जोता तो तीर्थनो उद्येव थाय, माटे जेम चाजे तेम चनाआ
जवु एम जे बोनवु ते उत्सूत्र, इत्यादिक उत्सूत्र वानवु नही तथा काया-रोप
थकी उपजकणथी मान माया लोभ हास्य नयादिकथी उत्सूत्र न वानवु जीय-
रे जीव, जइ-जो उसुत्त नासण-उत्सूत्रनु नापण एटले कथन विहिय-कथु

તા-તો સંસાર સમુદ્ધનેવિપે બુદ્ધિસિ-તું બુદ્ધીશ. નિપ્રંત-નિશ્ચે તવફાહોવં-તપનો
ફટાટોપ એટલે આમંત્રર તે ઉત્તુત્ર વોલવાથકી નિરણ્યં-નિરર્થક છે, એટલે ફો
કટ છે. માટે તપક્રિયાઈ કરીને સંસારથી તું તૂટવાનો નથી. ॥ ૬૫ ॥

અવતરણ:- પૂર્વ ગાથામાં જેને જિનવચન પરિણમ્યા નથી તેનું સ્વરૂપ કહ્યું,
હવે જેને જિનવચન પરિણમ્યા છે તેનું સ્વરૂપ કહેઠે:- મૂલ:- જહ જહ જિણિંદ
વયણં, સમ્મં પરિણમઽ સુઽ હિયયાણં ॥ તહતહ લોઞ પવાહે, ધમ્મં પહિહાઽ
નહ ચરિયં. ॥ ૬૬ ॥ ઘોઠા - જિમ જિમ જિનવચ સુમનને, પ્રગટે સમ્યક્ પ્રકારા ॥
તિમ તિમ લોક પ્રવાહમે, ધર્મ જાતિ નટ ચાર ॥ ૬૬ ॥ વ્યાખ્યા:- જહ જહ-જે
મ જેમ સુઽ હિયયાણં-નિર્મલ હૃદયવંત પુરુષોને જિણિંદવયણં-જિનેડનાં વચન
સમ્મં-સમ્યક્ પ્રકારે પરિણમઽ-પરિણમે છે એટલે અત્યંત રુચેઠે, તહ તહ-તેમ
તેમ લોઞપવાહે-લોક પ્રવાહનેવિપે ધમ્મં-જે આપમતિનો ધર્મ છે તે નહચરિ
યં-નટ ચરિત એટલે નટનાં ખેલની પઠે તેને પહિહાઽ-પ્રતિજાસેઠે એટલે દેખાય
ઠે, તેવા પુરુષોને સમ્યક્ત્વ થાય. ॥ ૬૬ ॥

અવતરણ:- પૂર્વ ગાથામાં જિનેંડ વચન આશ્રી કહ્યું; હવે તેનુંજ દૃઢપણે ક
યન કરેઠે:- મૂલ:- જાણ જિણિંદો નિવસઽ, સમ્મં હિયયમ્મિ સુઽનાણેણં ॥ તા
ણ તિણં વ વિરાયઽ, સમિત્ત ધમ્મો જણો સયલો ॥ ૬૭ ॥ ઘોઠા:- સુઽ જ્ઞાન
કર જસુ હિયે, સમ્યક વશો જિનેશ ॥ તસુ આગે તૂણ જિમ દિપે, મિથ્યા ધર્મિ
અગેપ ॥ ૬૭ ॥ વ્યાખ્યા:- જાણ હિયયમ્મિ-જેના હૃદયનેવિપે જિણિંદો-જિનેંડ
તીર્થનાથ સમ્મં-સમ્યક્ પ્રકારે સુઽ નાણેણં-નિર્મલ જ્ઞાને કરીને નિવસઽ-વસે
ઠે; તાણ-તેને સમ્મિત્ત ધમ્મો-મિથ્યા ધર્મ સહિત એવા જે સયલો-સકલ જણો-
લોક છે તે તિણંવ-તૂણોની પરે અર્કિંચિત્કર એટલે કાંઈ હિત વજ કરવા સમર્થ
નથી એવો તે મિથ્યાત્વી લોક વિરાયઽ-વિરાજે ઠે, જાસેઠે એટલે દેખાયઠે. ॥ ૬૭ ॥

અવતરણ:- પૂર્વ ગાથામાં જેના હૃદયમાં સમ્યક્ પ્રકારે જિનેંડ દેવ વગેઠે તે
જિનધર્મયકી ચલાયમાન થાય નહીં, એમ દેખાડ્યું. હવે તેથી જે ડત્તર છે તેનું
સ્વરૂપ કહેઠે - મૂલ:- લોઞ પવાહ સમીરણ, ઉદંમ પયંમ ચંમ લહરીઈ ॥ ૬૮
સમ્મત મહાવલ, રહિઆ શુરુઆવિહલંતિ ॥ ૬૮ ॥ ઘોઠા:- લોક પ્રવાહ પવન
ઉદંમ, ચંમ પ્રચંમ લહરેય ॥ દૃઢ સમક્ષિત અતિ વલવિના, શુરુઆ પણ દલ્લેય
॥ ૬૮ ॥ વ્યાખ્યા:- લોઞ પવાહ સમીરણ-લોક પ્રવાહરૂપ પવન, તેને ઉદંટ-
આગમ વિરુદ્ધ અઠતાં વચનરૂપ અતિ ઝની એવી પયંમ-પ્રચંદ હુ સ્વદાયક ક્રોધ

पठि शतक

ना वचनरूप माहोमाहे मजेजी श्रेणी जे चम- रोड अतिगय नयकारी एवी ल
हरीए-जहेरीयोएकरी प्रेखा ठता एया, वली दढसम्मन महावल रहिया-दढ स
स्यक्वरूप महा वजेकरीने मोटा पराक्रमे करीने रहितवता एवा गुरुआवि- वा
ह्य गुणोकरीने मोटा पण ते हज्जति-हाजेते एटले मोलम मोजा थायठे थमुक
एम कहेते, थने थमुक एम कहेते तेमा कोनु खरु मानिये। थानु के पहेजानु। शु
करिये। एवी रीते माजम मोजा थायठे पण तत्व निश्चे करी शकतो नथी ॥६७॥
अपरण - पूर्व गाथामा लोक प्रवाहरूप पवननी लहेरोएकरी जे प्रेखा होयते
ते अज्ञानी हायते, एम कसु, हवे तेनु सरूप कहेते - मूज - जिण मय लव
जीनाह ज ड ग पावणति अन्नाणी, नाणीण सनरिन्ता, जएण हियय थरगुर
॥ ६९ ॥ दादा - जिनमतनी निदा करी, जो अज्ञानि डुख पाय ॥ ते सानरि
छानी तणा, नय करि रुपे काय ॥ ६९ ॥ व्याख्या - जिणमय लवहीजाए-सा
दादनी एम तमात्र दीननाए करी अन्नाणी-अज्ञानी जीय ज डुख-जे डुख
ते पावणति-गाम न न डुयने सनरिन्ता-सजारीने अथवा न सनरिन्ता-ते डुख
न समगन नाणाण-ज्ञानगान पुष्पानु नण-नयेकरीने हियय-हृदय थरगुर-
थर थर रयायमान थाय न एम न अज्ञानी जायनी कपर अनुत्पा थावे ते
अपरण - पूर गाथामा जिनमतनी दीनना थर। पणुज वीह ते ए नाय ॥ ७० ॥
गाम न न डुयन याद कराने ज्ञानी पुष्पनु हृदय नये करी थर थर रूप न एम कसु,
एम न ज्ञानीपर अज्ञानीना दापने जाना नथी त रुह ते - मून - र चार अना
णीण मिगुरिहाण नियमि मि दाम ॥ अण्णारि मि न याणमि नयड कछण
ममन ॥ ७१ ॥ दादा - मिथ्यादृष्टि अज्ञानिना दोष जुये थु याय ॥ नदि ना
शु थायन रूठ ममस्ति जाय ॥ ७१ ॥ व्याख्या - र जोर-र नय चार अना
ण मिगुरिहाण-अज्ञान। न मिथ्यादृष्टि न तउना दाम-जिनमतन। दीननादि
न मि-शु नियमि-तु रूप न, तु तादरी अण्णारि-आन्मान पण मि न या
न-शु नया नाणता ज अनक राय इय थर। जिनमत थाथान जिनमतन।
ता रुध। नया म धणा डुय पाय्या, एम थु तु नया जाणता? थयान तु
न वना नयड-रातगगना रचनया नणाय न जममन-ममस्ति रान
न-रूठ कर। अनरूपम वरुन थाया पमाय थयया नणाय न पणम
नय थयया नणाय न ॥ ७० ॥

અવતરણ—પૂર્વે ગાયમાં કાઠે કરીને સમ્યક્ત્વ જણાય છે એમ કહ્યું, ત્યારે જિવ્યે યગંત્ર કરી કે, ગોત્ર દેવનાદિક તથા પાનગ્રાદિકને પૂજતાં લોકવૃત્તિએ ક નેને કોઈએક ત્વચી જાય નેમાં શું ઘોષ છે? ડહા તો શુદ્ધ જિનધર્મની છે? એનો ઉત્તર કહેતે—મૂજ—મિત્તન માયરત્તવિ, જે ડહ વંતેનિ સુદ્ધ જિણ થમ્મં ॥ તેગ ગાધિ જરેણ, શુનું ડહંતિ સ્વીગડ ॥ ૩૧ ॥ દોહા—આચરતા મિથ્યાત્વને, જે વા જન જિન ધર્મે ॥ જ્વર પીટિન ને પય પિવા, વાંતે વિરુજ વિગર્મે ॥૩૧॥ આરભ્યા:—મિત્તન માયરત્તવિ—કુદ્ધેવ, કુગુરુ, કુયર્મે નેવનરુપ મિથ્યાત્વને આચરતાં અથવા સે વનાં લોકની વૃત્તિએ કરી કોઈએક દિવસે પણ જે—જે પુરુષ ડહ—આ જગતને વિપે નુદ્ધ જિણધર્મ—નિર્મલ જિન ધર્મને વંતેનિ—વાંતે છે. તે પુરુષ જરેણ—જ્વરે કરી ને એટલે તાપે કરીને ધગાધિ—ગ્રન્થ એટલે પીડાતા થકા પણ સ્વીગડ—હીરાદિકપ્ર તે શુનું—ચાવાને ડહંતિ—ડહંતે, એવા ન્યાય કરેતે. એટલે જે મિથ્યાત્વપ્રતે સેવતો થકો જિનધર્મની ડહા કરેતે તે કરવું તેનું સર્વ નવ હુ:ખને અર્થે છે. ॥ ૩૧ ॥

અવતરણ—પૂર્વે ગાયમાં મિથ્યાત્વને આચરતો ઠતો પણ જે જિનધર્મે કર વાની ડહા કરેતે. એમ કહ્યું. હવે તેના ઘોષ દેશાદતા ઠતાં દૃષ્ટાંત સહિત દાષ્ટાંત કહેતે.—મૂજ—જહ કેડ સુકુજ વહુણો, સીજં મયલંતિ જિંતિ કુજ નામં ॥ મિ નુત્ત માયરત્તવિ, વહંતિ તહ સુગુરુ કેરત્તં. ॥ ૩૨ ॥ દોહા:—જિમ કેડક સુકુજ વધૂ, વ્રત હત જિયકુજ નામ ॥ આચરતા મિથ્યાત્વ તિમ, વહે સુગુરુ અનુગામ. ॥ ૩૨ ॥ આરભ્યા—જહ—જેમ કેડ—કોઈએક સુકુજ વહુણો—સારા કુજમાં ઉત્પન્ન થયેલી સ્ત્રીઓ સીજં મયલંતિ—અંગ ઉપાંગ ગોપીને રાખવાં, પર પુરુષોની સાથે વાતો ન કરવી, અતિ ઉદ્ગટ વેપ ન પહેરવો, નીચી દૃષ્ટિ કરી ચાલવું, કામવિકારની કયા ન કરવી, ઘરને વારણે કજા ન રહેવું, વારી ગોલજાની વાહર મુલ્ક કહાડીને ન જાંવું, લાજ તથા શરમને મૂકીને વાતનો વિસ્તાર ન કરવો. આજસ ન મોટવું, જાણી જોઈને વગાસા ન નાખવાં, કડકડાં ન કહાડવાં, પર પુરુષને પ્રેમ સહિત ન જોવું, કાર્યધિના કોઈ સગાવાજાને યેર પણ ન જાવું, ઇત્યાદિક ગીજ આચારને મજીન કરતી ઠતી જિંતિકુજનામં—સેનાપતિ, ગાથાપતિ શ્રેષ્ઠી ઇત્યાદિ મો ટાના કુજવું નામ લેતી એટલે અમે મોટા કુજની ઠેા, એમ કહેતી મોટા કુજને કલં કિત કરેતે તહ—તેમ મિત્તન માયરત્તવિ—કુદ્ધેવ તથા કુગુરુસેવા, અને ઉત્સૂત્રપ્રભુ પળાદિક મિથ્યાત્વને આચરતાં ઠતાં પણ નામસાધુ અને નામશ્રાવક તે સુગુરુ કેરત્તં—સાધમાં સ્વામી પ્રમુલ્ક સુગુરુના કેડવાપણાપ્રતે વહંતિ—વહેતે એટલે ધારણ

કરેઢે અર્થાત્ પોતે ઉત્સૂત્રી અનાચારી ઠતાં સવિદ્ધ ગીતાર્યે સુગુરુના કેઢવાપણને ધારેઢે તે ઝલટું આચારવત ગુરુને ઉત્સૂત્રી અનાચારી લોકમાહે પ્રતિઢ કરેઢે પણ તે બાપઢાને અઢ્ઢાનને વસે સ્વર પઢતી નયી ॥ ૭૨ ॥

અવતરણ -- પૂર્વે ગાથામા મિથ્યાત્વનુ આચરણ કરતા ઘણા દોષ લાગેઢે એમ કહ્યુ, હવે ઉત્સૂત્રવિપે વાત કહેઢે -- મૂલ -- ઉત્સુત્ત માયરતવિ, ઝવતિ અપ્પ સુ સાય ગત્તમ્મિ ॥ તેરુદરોરઘઢવિ, તુલંતિ સરિસ ધનઢેહિ ॥ ૭૩ ॥ દોહા -- આચરતા ઉત્સૂત્ર જે, માનૈ આપસુસઢ ॥ રાંઢ દરિંઢે હુ સિ તે, તુલે સાય સુધનઢા ॥ ૭૩ ॥ વ્યાખ્યા -- ઉત્સુત્ત માયરતવિ--અવિધિએ જિનપૂજા સામાયક પઢિકમણાદિક ઉત્સૂત્ર પ્રતે આચરતા ઠતા પણ એટલે સેવતાં થકા અને જે સુસાવગત્તમ્મિ--સુશ્રાવકપણા નેવિપે અપ્પ--પોતાને ઝવતિ-સ્થાપેઢે તે--તે પુરુષ શુ કરેઢે ! રુદરોરઘઢવિ--રોંઢ રોરેકરી એટલે અતિશય દારિંઢે કરી ઘસ્ટઠતા પણ એટલે પીઢયા થકા અને ધણઢેહિ સરિસ--ધનાઢઘની સાથે એટલે મહાધનવાનની સાથે તુલતિ-તુલના કરે, એટલે પોતે દારીંઢી ઠતા ધનાઢઘનીસાથે ઘરોઘરીપણુ કરેઢે ॥ ૭૩ ॥

અવતરણ -- પૂર્વે ગાથામા ઉત્સૂત્ર બોલે તે મૂઢ કહેવાય એમ કહ્યુ, હવે જે મૂઢ હોય તે ન્યાય જાણે નહી તે કહેઢે -- મૂલ -- કિવિ કુલ કમમ્મિરત્તો, કિવિ રત્તા સુઢ જિણવર મયમ્મિ ॥ ઇય અંતરમ્મિ પિઢ્ઢહ, મૂઢા નાય ન જાણતિ ॥ ૭૪ ॥ દોહા -- કેંઢ કુલાચારે રતા, કેંઢ રત જિન મત્તમાહિ ॥ હુયો વ્રાત ઇતિ અતરે, જલ્લે ન્યાય સઠ નાહિ ॥ ૭૪ ॥ વ્યાખ્યા -- કિવિ--કેટલાએક પુરુષ ઢે તે કુલકમ્મમિ--કુલ કર્મનેવિપે એટલે સત્ય અસત્ય વિચાર રહિત, અવિધિ મલ કલક સહિત, લોક પ્રવાઢનેવિપે રત્તા--રક્ત ઢે એટલે આસક ઢે, અને કિવિ--કેટલાએક પુરુષો ઢે તે સુઢ જિણવરમયમ્મિ--નિર્મલ અવિધિ મન કઝકરહિત અનેકાત સ્યાઢાદ જિનવર મત્તનેવિપે રત્તા--રક્ત ઢે એટલે સાવધાન ઢે, ઇય--એ પ્રકારે અંતરમ્મિ--પુરુષોમા પ્રગટ અતર ઠતા કુઝકમ મિથ્યાત્વનેવિપે જે રક્ત તે અવિવેકી, અને સુઢ જિનમત્તનેવિપે જે રક્ત તે વિવેકી, એ પ્રકારે પુરુષો માં પ્રગટ અતર ઢે તે મૂઢા--મૂઢ જ્ઞાન વિકલ પ્રાણી નાય--ન્યાયને નયાણતિ--નયી જાણતા એટલે કુઝકમ ઢે તે સસારનો હેતુ ઢે, સુઢ જિનેંઢમત ઢે તે મોઢનો હેતુ ઢે એ સ્વરે સ્વરો જે ન્યાય તેને નયી જાણતા પિઢ્ઢ--હે શ્રોતાયો તમે સુથો એ કેટલી આશ્ચર્યની વાત ઢે ! ॥ ૭૪ ॥

અવતરણ -- પૂર્વે ગાથામા કહ્યો જે ન્યાય ને વિપરીતપણે જાણીને કોઈ એક

जीव मिथ्या दृष्टि पाखंमीउनो संगमात्र मूके पण तेणे कहेलो धर्म मूकी दिये नही ते अयुक्तपणुं ठे एम कहे ठे.— मूलः— संगोवि जाण अहिउ, तेसिं धम्माइ जे पकुवंति ॥ मुत्तूण चोर संगं, करंति ते चोरियं पावा ॥ ७५ ॥ दोहा.— अहि तकारि जसु संग पण, जे तसु धर्म करेय ॥ चोर संग तजि चोरिने, करै पापि न र तेय ॥ ७५ ॥ व्याख्याः— जाण—जे मिथ्यादृष्टि पापंमीउनो संगोवि—संगपण अहियो—अहितकारी ठे, जन्म जरा मरणादिक दुःखने देवा वालो ठे; तेसिं—ते मिथ्यादृष्टि पाखंमी लोकोनुं कथन करेजुं थापेजुं जे धम्माइ—पाप नवमी चामुंडा काजिकादिक पूजना प्रमुख धर्म तेने जे—जे पुरुष पकुवंति—अतिगय करीने करे ठे ते पावा—पापी जुओ गुं न्याय करे ठे! चोरसंगं—चोरना संगने मुत्तूण—मूकीने एटले सूजी आरोपण, कान नाशिकादिक ठेदन जेमां कांईक संशय हतो ते चोर नो संग मुकीने तेना संगथी संतोष न पामीने पाप मति ते चोरीयं—चोरी पणा प्रते करंति—करेठे; एनो जाव—जेमां गूली देवानो अथवा कान नाशिकादिक ठेदन क रवानो कांई पण संशय नथी एवी जे चोरी तेने करे ठे जुवो ए केटलो अज्ञान ठे.

अवतरण.—पूर्व गाथामां मिथ्यात्वीना धर्मनी स्थापना करे ते पापी कहेवाय एम कसु, हवे तेज वात विशेषे करी कहे ठे — मूलः— जउ पसुमहिस लखा, पवं होमति पाव नवमीए ॥ पूअंति तं पि सद्धा, हा हीजा वीररायस्त ॥ ७६ ॥ दोहाः— पातक नवमी पर्वमें, पसु मरता जसु पास ॥ तेने पूजित श्राद्ध जन, हा जिन हेजा हास ॥ ७६ ॥ व्याख्याः— जउ—जे स्थानकनेविपे तथा जे चामुंडा काजिका ज्वाला प्रमुखनी आगज पाप नवमीए पवं—पाप नवमी शुद्ध आसु चैत्र संबंधी नवमी तिथी प्रमुख जे पर्व तेनेविपे पसुमहिस लखा लाखो गमे पशु ना ग बोरुडा महीत पामा उपलक्षणथी मनुष्य सूररादिक होमंति—होमाया जाय ठे, मगया जाय ठे, स्थिरना कर्दम थाय ठे. तपि—ते चामुंडादिक देवीओप्रते मद्धा—कुज कमथी चालवुं थावेजुं ग्रहण कयुं ठे जिनमत जेणे. ते श्रावक जोरु पूअं ति—पूजे ठे, हाथ जोडे ठे, मस्तक नमावे ठे, नैवेद्यादिक चढावे ठे, जे श्रावक ना म धरावीने एम करे ठे ते हा—इति खेदे करी वीररायस्त—वीतराग देवनी हीजा—हीजना एटले निंदा करे अथवा करावे ठे; मिथ्यात्वी लोक एम बोले ठे जे जगान्के स्थिर थकी पण जे मरे, एक कीडाना मरवायी बीहे, एवा श्रावक जोरु श्रावी श्रावीने अमारी चामुंडा देवीने पूजे ठे माटे जनना देवयकी अमारी चामुंडादि

चं. सगमं कष्टंति केवि धुरि धवला ॥ तह मित्राव कुटुंबं, इह विरला केवि कष्टं
ति ॥ ७९ ॥ दोहा:- जिम कादव खूतो शकट, काढे केइक धोरि ॥ तिम कुटुंब
मिथ्यात्वथी, काढे केइ सजोर ॥ ७९ ॥ व्याख्या:- जह- जेम केवि केटलाएक धु
रिधवला- प्रधान वृषन ठे ते अइरुलमिखुत्तं- अति कादवमां खूतेलुं एवुं जे
शगमं- शकट एटले गारुं तेने कष्टंति-कहाडेठे: तह- तेम इह- आ दूसम आ
रानेविपे केविविरला- केटलाएक विरला हलुकर्मी आसन्न सिद्धि कदाग्रह रहित
पुरुष ठे ते मित्रावो- पूर्वोक्त मिथ्यात्वरूप कादवमांथी कडुवं- पोताना पुत्र क
लत्रादिक कुटुंब परिवारने कष्टंति-कहाडेठे, अने जिनचापित धर्मेनेविपे जोडेठे
पण सर्व प्राणी जोडवा समर्थ नथी. ॥ ७९ ॥

अवतरण -- पूर्व गायामां मिथ्यात्वमां पडेला जे कुटुंब तेने कोई विरला पुरु
ष कहाडे पण वधा कहाडी शके नही एम कस्य, पण जिनदेवने जोवायकी सर्व
जीव सम्यक्त्व पामगे ते शंका निवारण करवाने वास्ते कहेठे.- मूल -- जह व
दलेण सूरं, महियल पयडंपि नेय पिठंति ॥ मित्रतस्त य उदए, तहेव न नियं
ति जिण देव ॥ ८० ॥ दोहा:- जैसे महितल प्रगट जी, घन युत रवि न दि
खाय ॥ तैसे उदय मिथ्यात्वके, नहि दीसत जिनराय ॥ ८० ॥ व्याख्या:- महि
यल पयडंपि सूर-वट पटादिक वस्तु देखाडवायकी महीतल पृथ्वीमंजलनेविपे प्र
गट एयो जे सूर्य, तेने पण जह-जेम वदलेण-वाढलाए करीने एटले मेव घटाए
करीने लोक नेयपिठंति-नथी देखता. तहेव-तेमज मित्रतस्तय उदए-पूर्वोक्त
मिथ्यात्वनो उदय थयो ठतां जिणदेवं-जिनदेव प्रत्ये लोक न नियंति-नथी देख
ता, च शब्दथी सुगुरु तथा सुधर्म प्रत्ये पण नथी देखता, जेम वाढलाएकरीने सूर्य
नो विव देखाय नही, तेम मिथ्यात्वना उदयथी सुदेव सुगुरु देखाय नही वाढल
खशी जाय त्यारे सूर्य देखायठे; तेम मिथ्यात्व टव्याथी जिनदर्शन थाय ठे. एटले त
त्वथकी जिनदेवनुं स्वरूप उजखाय ए जाव; पण बीजीरीते नही एम जाणवुं. ८०

अवतरण -- हवे मिथ्यात्वनो उदय थयाथी जीव मिथ्यात्वनेविपे आसक्त था
यठे, अने गुणी पुरुषनेविपे मञ्जर करे ठे, एवा जीव थायज नही तो सारुं ते
कहेठे:- मूल:- कि सोपि जणणि जाथो, जाणो जणणीइ कि गथो विदिं ॥ ज
इ मिञ्जरथो जाथो, गुणोसु तह मञ्जर वहइ ॥ ८१ ॥ दोहा -- किम ते जाथो
जणनिये, जाथो तो कि पुष्ट ॥ मिथ्या मगन थयो जदी, तिम गुण मञ्जरि डुष्ट ॥
॥ ८१ ॥ व्याख्या:- कि-शुं सो-ते अपिनिश्चे जणणिजाथो-

जणणीऽ-जो माता ए जाय्यो-जन्म्यो तो ते विदि-वृदिने किं-केम गत्रो-पा
म्यो। एटले ते पुष्ट केम थयो। एम केम कहेंबु पड्यु। जह-जो मिष्ठरयो-मि
थ्यात्वनेविपे रत एटले आसक्त एहवो जाय्यो-थयो वली जो गुणोसु-सम्यक्
ज्ञान दर्शन चारित्रादि गुणो युक्त जे पुरुष तेनेविपे तह-तथा समुच्चय अर्थनेविपे
मधुर-मठर ऽया एटले देपजाव प्रत्ये वहइ-वहेठे, करेठे एटला वास्ते हे शिष्य,
कह्यु पड्यु जे ते माताए केम जन्म्यो। थने जो माताए जन्म्यो तो केम ते वृ
दिने पाम्यो। केमके पूर्वोक्त जे लौकिक लोकोत्तर मिथ्यात्व, तेनेविपे पोते प्रवृ
त्ति कलायी परने प्रवृत्ति कराव्यायी थने गुणी पुरुषनेविपे देपबुद्धि कलायी प्राए
अनंत नवत्रमण ठे वली कुपुत्रनी माता पण प्राए सारी होती नयी, कदाच
कोई सारी होय तो कुपुत्रने जोगे माताने मजिनता आवे माटे कुपुत्र न जन्म्यो जसतं

अवतरण - पुर्व गायानो अर्थसानलीने कोई बोळो के, देव तथा देवी प्रभु
ग आपणने कोई उपद्रव करे नही माटे मानीए ठेए ते शका दूर करवाने कहेंते -
मृज - वेसाण वदियाणय, माहण हुंवाण जस्कसिरकाण ॥ जसाजस्कछाण, रि
पाण जनिदूरेण ॥ ८१ ॥ दोहा - वेस्या ब्राह्मण जाट डुब, जहसिह्न इन बापा
जह स्याम मनगत ठे, त्रितीयी अजगाय ॥ ८२ ॥ व्याख्या - वेसाण-वेस्या
नो वदियाण-चारण जाटादिक लोकोनो माहण हुंवाण-ब्राह्मण लोकोनो हुंवा
नो, जगत् गिरगाण-जह व्यतर देव जेप गणेशादिकनो एटले मिथ्या दृष्टि देवी
देवताओंनो जना-जक्त अथवा सेवक ठे तेज तेओनो जस्कछाण-जहने माग्या
नुं स्यामर ठे एटने वेस्या चारण जाटादिक सरिखा जे मिथ्यादृष्टि देव देवीओने
माने अथवा प्रजेने तेओनेज ते आरीने नहेठे थने छु ख दिखेठे, ते तेआनीन पाशो
थी जह मागेठ पण त्रियाण-त्रिति पुरुषोत्थकी दूरेण-दूर जति-जायने एट
मे ते मिथ्यादृष्टि देव देवीना त्यागी ठे, वदज नमस्कारादिक आदर पण रों
करता नयी तेथकी ते देव देवीउ दूर जायने ॥ ८२ ॥

अवतरण - पुर्वे गायामा त्रिति पुरुषोत्थकी मिथ्यादृष्टि देवता दूर जायने त्त
हसु, माटे त्रिति पुन्य सु६ मार्गनेविपे सुखे चास्ते ते कहेंते - मृज - सु६ मार्ग
जाया, सु६ण गहन सु६ मग्गमि ॥ जे पृण अमग्ग जाया, मग्गे गहन तं चुप्य ॥
॥ ८३ ॥ दोहा - सु६ सु६ मार्ग चन, थया सु६ मग्ग जेय ॥ जात कुमार्गी मा
गेमे, चने अचरन तेय ॥ ८३ ॥ व्याख्या - सु६ मार्ग जाया-सु६ मार्गनेविपे व
त्तय थया एटने जे सु६ पग्गण मायु आरक्ता कुननेविपे वत्तय थया त

जीव सुख मग्गम्मि-सम्यक् ज्ञान दर्शन चारित्र्य रूप निर्मल जे मोक्षमार्ग तेनेविषे सुहेण-सुखे सुखे गडंति-गमन करेते. एटले जायते, एमां काई आश्रय नथी. पुण-वली जे-जे प्राणी अमग्ग जाया-कुमार्गनेविषे उत्पन्न थया ते एटले अन्य दर्शननेविषे तथा उत्सूत्र जापी उन्मागें चालनार लैनाजास नन्हव पासठा थोस त्नादिकना कुलनेविषे उत्पन्न थया ते जीव सुयुरुना सुखनी वाणी सांजलीने मग्गे-मोक्षमार्गनेविषे गडंति-गमन करेते थयवा जायते. तं-ते चुट्यं-आश्रय ठे ॥ ७३ ॥

अवतरण:- पूर्व गाथामां कथुं जे कुमार्गनेविषे उत्पन्न थया ते मोक्षमार्गें चा ले ते मोटो आश्रय ठे. एवुं सांजलीने कोई कहेडोके एमां तुं आश्रय ठे? ए आशंका दूर करवाने कहेते:- मूल:- मिच्चन सेवगाणं, विग्घसयाइं पि विति नोपावा ॥ विग्घ लवंमि विपणिण, दट्ठ धम्माणं पणञ्जंति ॥ ७४ ॥ दोहा:- मि ध्यात्वीके विघन सत्त, पण वोजत नहिं छुट ॥ पडे विघन लव धर्मिके, तो नार्च अय पुट ॥ ७४ ॥ व्याख्या:- मिच्चन सेवगाणं- मिध्यात्वतुं सेवन करनार, एट जे कुदेव कुयुरु मिध्यादृष्टि देवी देवताना पूजनारने विग्घसयाइं पि-रोग सोग न य कष्ट मरणादिक ओकडा गमे विघ्न थायते, पण ते ओकडा विघ्नोना समूद्र प्रत्ये पावा- जे पापी मिध्यात्वी लोक ठे ते नो-नथी विति- वोजता थने दट्ठधम्मा णं-दट्ठ धर्मी पुरुषोने विग्घ लवंमि विपणिण- लवमात्र विघ्न पट्याथी पण एटले लगावेक खास खास प्वरादिक थयाथी पण ते पापी मिध्यादृष्टि लोक पणञ्जंति- अतिशय करी नाचे थयवा कूदेते; दट्ठ धर्मी पुरुषोना अवर्णवाद वोजेते माटे जे कुमार्गनेविषे उत्पन्न थईने शुद्ध मार्गनेविषे चाले ते मोटो आश्रय जाणवो. केम के कुमार्गमां उत्पन्न थईने सुमार्गें चाजे एवो संनव थनो नथी. ॥ ७४ ॥

अवतरण:- पूर्व गाथामां कथुं के जे पापी लोक ठे ते दट्ठ धर्मी पुरुषोने ल गारेक विघ्न पडे ते जोईने नाचेते; केमके, तेपांते उन्मार्गनेविषे उत्पन्न थया एवुं जाणता नथी ते कहेते - मूल:- नम्मन संहुआणं, विग्घपि दु होइ उट्ठव नग्गिं ॥ परमुच्चवपि मिच्च, न संहुयं अइ महाविग्घं. ॥ ७५ ॥ दोहा:- नमदृष्टी के रिप न पण, उठव नरिखो होय ॥ अति उठव मिध्यात्व लन, महा रिन्न जय जाय ॥ ७५ ॥ व्याख्या:- नम्मन संहुआणं-नमस्कृत नहिं पुरुषोने रिपपि दु-मरणादिक विघ्न पण निषेध करी उठव नग्गिं-उत्पन्नना उंचुं होइ-थापने केमके नमस्कृतवान पापी आ लोकनेविषे नम नवेगादिक मुजेरनी मदानदी होयते. ते मरीने पण प्रथान वेदगतिने पामेते. माटे तेने मग्गादिक निरपण उन्मार्ग

બચે, અને જે મિશ્રત સજ્જ-મિથ્યાત્વ સયુક્ત છે તે પરમુચ્ચવિ-પરમ વત્સલ
ત્સવ ઠતાં પણ અહ મહાવિગ્ન-અતિ મહા વિગ્નત્ત છે કેમકે મિથ્યાદૃષ્ટિ
મહા મોહ મિથ્યાત્વ દવાનજને યોગે સતમાત્મા હોય છે માટે અહીં હુ લી
મરીને હુર્ગતિનેવિષે જાય છે એવી રીતે પરલોકનેવિષે પણ હુ લી થાય છે તે
અનર્ગમમાં જે ઉત્પન્ન થાય તે જાણતા નથી ॥ ૮૫ ॥

અવતરણ - પૂર્વ ગાયમાં કહ્યું કે, સમ્યક્ત્વવાન પ્રાણીને વિગ્ન પણ ઉત્તવ
જેવો થાય છે, તે કેવી રીતે તે કહે છે - મૂલ - હોવિ તાણ પણમડ, હીનતો નિય
રિદ્ધિ વિગ્ન ॥ મરણતે વિહુ પત્તે, સમ્મત્ત જે ન ઠહતિ ॥ ૮૬ ॥ દોહા - નિજ સ
પતકૂ હીનતો, નમે હુ પણ તાસ ॥ જે સમકિત ઠામે નહી પહે મરણકી ત્રાન

॥ ૮૬ ॥ બ્યાલ્યા - હુ-નિશ્ચેકરી મરણતેવિ પત્તે-મરણાત સમય પ્રાપ્ત ઠતા પણ
ઘટલે કવગત પ્રાણ થયા ઠતા પણ જે-જે પુરુષ સમ્મત્ત-જિનોક્ત તત્ત્વ શ્રદ્ધાન
સમ્યક્ત્વને ન ઠહતિ-નથી મૂકતા તાણ-તે પુરુષોને હોવિ-દેવેષ્ પણ પણમડ-
પ્રણામ કરે છે તે શુ કરતો થકો પ્રણામ કરે છે? નિયય મિદ્ધિવિગ્ન-નિજક સ
ધી ઘટલે પોતા સવધી કહિ નમ્મકિનો જે વિસ્તાર તેને હીનતા-હીનતા કરત
થકો ઘટલે તૃણ તૃણ માનતો થકો પ્રણામ કરે છે ॥ ૮૬ ॥

અવતરણ - પૂર્વ ગાયમાં કહ્યું કે, કવગત પ્રાણ ઠતા પણ સમ્યક્ત્વનો ત્યાગ
કરતા નથી એહેવુ દટપણ હોવાનું કારણ શુ છે તે કહે છે - મૂલ - ઠહતિ નિય
ય જીર્ણ, તિણય મુક્કઞ્ઞિણો ન ઇણ સમ્મ ॥ જપ્પડ પુણોવિ જીર્ણ, સમ્મત્ત હારિર્ણ
કત્તો ॥ ૮૭ ॥ દોહા - મોહાર્થી તૃણ જિમ તજે, નિજ જીવિત ન સમત્ત ॥ જી
રિત વનિ પણ પામિયે, હ્યુ ન સમકિત કત્ત ॥ ૮૭ ॥ બ્યાલ્યા - મુક્કઞ્ઞિણો-
જે મોહનો અર્થ છે તે નિયય જીર્ણ-પોતાના જીવિતને ઘટલે આપુ તથા પ્રા
ને તિણય-તૃણની પઠ ઠહતિ-ઠામે છે અથવા ત્યાગી દિયે છે ઇણ-પુન ઘટલે વર્ત
સમ્મ-સમ્યક્ત્વને ન-નથી મૂકતા શુ જાણીને નથી મૂકતા? જીર્ણ-જીવિત જે
તે તા પુણાવિ-ગ્ની પણ જપ્પડ-પ્રાપ્ત થશે, કેમકે જ્યા સુધી માઠ નથી ત્યા
સુરી જીવિત તા જન્મ જન્મનેવિષે છે, પણ સમ્મત્ત હારિય-સમ્યક્ત્વ રત્ન ઘાગુ
કત્તા-સ્વાથી પ્રાપ્ત થાય કેમકે સમ્યક્ત્વ રત્ન હારનું ફરીને પ્રાપ્ત થયું અતિ હ

લ્લન છે એમ શ્રીગીતગ ગ કહ્યું છે માટે પોતાના જીવિતનો ત્યાગ કરત પણ મા
દનો અર્થ સમ્યક્ત્વના ત્યાગ કરતા નથી ॥ ૮૭ ॥
અવતરણ - પૂર્વ ગાયમાં સમ્યક્ત્વ હારેવું ફરી પ્રાપ્ત થવું કુર્વન કયુ ન તા

पठो शतक

नी पूया-जज पुष्प चदन धूप दीपादिरूप विधिपूर्वक पूजा ते सम्मत्त गुण
सम्पत्त्व ज्ञानादिक गुणनी कारिणी- करवा वाली तथा सम्पत्त्व ज्ञानादि
ए प्रगट करवाने कारणचत नणिआ-जिनागममा कहो ठे साविय-वनी
ण पूया-तीर्यस्त्रनी पुष्प चदनादिरूप अविधि पूर्वक पूजा ते मिष्ठत्तरि-
प्यालनी करनागी निण समये-जिन आगमनेविषे देसिआ-देखामी ठे एम ज
पोने अहो नइ तीर्यकरनी त्रिपूर्वकज पूजा करवी श्रेय ठे ॥ ९० ॥
आगतण-पूर्व गाथामां जे तत्वने जाणनार होयते ते त्रिपूर्वक जिनपूजा क
ने एम वगामु पण एवी रीते तत्वने जाणनार कोण हाय ठे ते कह्ये-
मुन-न न निण आणा त चिय मन्नइ न मन्नए मेस ॥ जाणइ लोपपना
दे न इ तन सा अ तनरिऊ ॥ ९१ ॥ दाहा-जो जा जिन आझा सहित,
तद्धिन मारन नाय ॥ अर न मारन तत्व नइ, लाकिके विदु सोय ॥ ९१ ॥ जा
प्या-ज ज निण आणा-ज ज उचन जिन आझाण कराने ते त चिय-तेव
तान मन्नइ-ज मन्न मानउ मम-ने टानी अय जिन आझा विरुइ जे वच
तन न मन्न-नया मानता ता ज इ-निश्च नायपराहे-नोरु प्रगहनेवि
तन-तय माय मायनरूप मार पदाय कांड पण न-नया चाणइ-जाणता सा-
त पुण्य तगरिऊ-तवज्ञाना जाणता पण एवी वीचा कांड तवना जाणनयी ॥ ९१ ॥
आगतण-पुन गाथामां रतां जे अर्थ, न प्रगट करवान अथ उपनय म
हित निगमन करतां वतां एतल समानि करतां वतां रुखे ठे-मुन-निण द
इण पम्मा आणा रदियाण कुड अइमुनि ॥ ९२ ॥ दान-आणा रदित अरम कुट म विनाइ
हित कुण्ड पम्मा ॥ ९२ ॥ दाहा-आणा रदित अरम कुट म विनाइ
न मन्नइ न व नाणा रग पम जिनाडा मार ॥ ९२ ॥ आग्या-निण आ
त विनाइ-जे आजाण करान पम्मा-रुमा दयादिरूप म उ आणा रदियाण-
मम-ममम रग रदित न पुण्य तन कुड-प्रगटपण अइमुनि-रिमातन रा
त ता पुण्य-राय आणा उ इति-पद समानिन अर्थ ९२-ए प्रहार तन-
इति-ममम दान गान इ नइ निण आणा-जिन आझाण करान मम
तन उ एम आजाण करान मम अथ कुण्ड-तम रग ॥ ९२ ॥
ना अथ ममममम गमा जिन आजाण करान मम
अवना-पुन गाथाचंदन नया माननता नया चाणाना वद, हाट

તેને યોગ ઝેલાહતાં ઠતાં કહેત્રે— મૂલઃ— સાહીણે ગુરુ જોગે, જે નહુ નિસુણંતિ
 સુઘ ધમ્મઘં ॥ તે હુઠ ધિઠ ચિત્તા, અહ સુહમા નવનય વિહૂણા ॥૯૩॥ ઘોહાઃ—
 નવનય રહિત સુનટ તયા, હુટ ધીઝ નર તેય ॥ ઠતે સુગુરુ સ્વાધીન જે, શુઘ
 ધર્મે ન સુણેય ॥ ૯૩ ॥ વ્યાખ્યા— સાહીણે—સ્વાધીન પણું ઠતાં ગુરુજોગે—શુઘ ધ
 મોપદેશક ગુરુનો યોગ સમાગમ ઠતાં જે—જે પુરુષ સુઘ ધમ્મઘં—શુઘ ધર્માર્થપ્રતે
 ઇટલે વિષય કપાય મલ્લરહિત સમ્યક્ જ્ઞાન ક્રિયારૂપ ધર્મ પરમાર્થને દુ—નિશ્ચે ન
 નથી, નિસુણંતિ—તાંજલતા. તે—તે પુરુષ કેવાઠે ? હુઠધિઠ ચિત્તા—હુટ ધીઝ ચિત્તવા
 લા જાણવા ઇટલે રાગદેષ મિથ્યાત્વ કદાચહ સહિત ચિત્ત તે હુટ ચિત્ત કહિયે ;
 વારંવાર કહિયે તોપણ કુચાલ ઠોઢે નહી તે ધીઝપણું ; તે ધીઝપણા કરી
 ઇત ચિત્ત હોય તે ધીઝચિત્ત કહિયે એવા ચિત્તવાલા અહ—અથવા તે કેવા
 ? નવનય વિહૂણા—તંતાર ધ્રમણરૂપ સંગ્રામના નયથકી વિહૂણા—રહિત

ઠકુરાણવિ, આણા જંગેણ હોઽ મરણ હુહં ॥ કિં પુણ તિલોચ પદુણો. જિણિંદે
વાઽ દેવસ્ત ॥ ૯૬ ॥ દોહા:- એક મર લઘુ જૂપની, આણ જંગથી થાય ॥ સુંવ
લી ત્રિચુવન જૂપની, આણ હણે કહેવાય ॥ ૯૭ ॥ વ્યાખ્યા:- ડ્યરાણ ઠકુરાણ
વિ-ફતર વીજાપણ ઠકુર સામાન્ય રાજાઓની આણા જંગેણ-આજ્ઞાજંગ કહ્યાથી
મરણ હુહં-મરણાદિક હુઃખ હોઈ-હોયઠે. તો તિલોચપદુણો-ત્રિલોકના પ્રચુદ્દે
સ્વામી એવા જિણિંદે દેવાદિદેવસ્ત-જિનેંડ દેવાધિદેવની આજ્ઞા જંગ કહ્યાથી અ
નંત જન્મ મરણ થાય તે હુઃખનું કિંપુણ-શું વર્ણન કરિયે! અનંત હુઃખ કહી શ
કાય નહી સંવિઙ્ગ ગીતાર્થીની પરંપરાથી ચાલતો આવેલો જે અર્થ, તેને પ્રમાણ ન
કરવું દેલે માનવું નહી તે આજ્ઞા જંગ કહેવાયઠે. ॥ ૯૭ ॥

અવતરણ:- પૂર્વ ગાથામાં જિન આજ્ઞાનો જંગ કહ્યાથી અનંત હુઃખ થાયઠે એમ કહ્યું,
પણ જેઓ દયા ધર્મને વિષે યથામવાન હોયઠે, તેઓને જિન આજ્ઞાએકરી સું થાયઠે
તે કહેઠે:- મૂલ - જગ ગુરુ જિણસ્ત વચણં, સયલાણ જિણાણ હોઈ હિય કરણં ॥
તાતસ્ત વિરાહણયા. કહ્ ધમ્મો કહેણુ જીવદયા. ॥ ૯૮ ॥ દોહા:- જગહિતકર
જિનવર વચન, તે કારણ નવિલોચ ॥ તાત વિરાધે ધર્મે કિમ, જીવદયા કિમ
હોય. ॥ ૯૯ ॥ વ્યાખ્યા:- જગગુરુ જિણસ્ત-ત્રણ જગના ગુરુ એવા જે શ્રીજિનવ
ર, તેમનું-વચણં-વચન કહેવું ઠે? સયલાણ જિણાણ- એકેદિયથી લઈને જાવત્
પંચેદિય સકલ જીવોને હિય કરણં-હિત કરનાર દેલે કલ્યાણનું કરનાર હોઈ-ઠે.
તા-તે કારણમાટે તસ્ત-તે જિનવચનની વિરાહણયા-વિરાધના કહ્યાથી દેલે સં
હના કહ્યાથી જુ-ફતિ વિતર્કે કહ્ધમ્મો-ધર્મે તે ક્યાંથી! અને કહ્-ક્યાંથીણુ જીવ
દયા-નિજ પરજીવની અનુકંપા દેલે કરુણા અપિતુ કોઈજ નથી; જિનવચનની
આરાધનાએકરીનેજ ચારિત્ર ધર્મે અને દયા પ્રમાણ ઠે, અન્યથા નથી. ॥ ૯૯ ॥

અવતરણ:- પૂર્વ ગાથામાં જિન આજ્ઞાની વિરાધના કહી, તે જિન આજ્ઞાનો
પ્રકાર દેખામતાં કહેઠે:- મૂલ - કિરિયાઈ પમા મોવં, અહિયં નાહંતિ આગમ વિ
હૂણં ॥ મુદ્દાણ રંજણઘં, મુદ્દાણં હીજણદાણ ॥ ૧૦૦ ॥ દોહા:- સૂત્ર રહિત
વર્ણો અધિક, ક્રિયા તણો મંમાણ ॥ રૂચુ રજણ મુનિ હીજયા, ફિરે મૃદગત ગ્રાણ
॥ ૧૦૦ ॥ વ્યાખ્યા - આગમ વિહૂણં-મિહંતોક્ત વિધિવેં કરીને રહિત અને
સિદ્ધાંતમાં નથી કહ્યો જે પ્રકાર તેણેકરીને રહિત. દેલે મિહંતમાં પુણ્ય ને
વેદ્યાદિક પૂજા કરવી, કહી ઠે, તે ન કરવી એમ કહે; વજી જિનપૂજા સામાયક
પ્રતિરૂપણાદિક ધર્મે કર્તવ્ય વિધિ પૂર્વક કરવું એમ કહ્યું ઠે. ને જેમ તેમ કરવું;

विधि अविधि प्रमुखने जोबु नही एम कहे, इत्यादिक जे उत्सूत्र प्ररूपणा ते आ गम विहीण कहिये, एबु किरियाइ फडाडोव-बाह्य तप नियम व्रतादि धर्म अतु छानरूप क्रियानो जे फटाटोप एटले आर्नवर तेने मुनिराजथी अहिय-अधिक साहति-साधेठे एटले करेठे, जे निन्द्वादिक जिगिया टोक ठे ते, एम करेठे ते सा सारु आर्नवर करेठे ? सुद्धाण रजणव-मुग्ध लोक एटले जिन धर्मेना अजाण नीला लोकोना चित्ते रजन करवाने अर्थे, तथा सुद्धाण हीजणछाए-छुद्ध पुरु पोनी एटले सिद्धात नापित अर्थेना कथनार पुरुपोनी हीजना करवाने अर्थे ते अज्ञानी मूढ सम्यक ज्ञान रहित क्रियानो आर्नवर अधिकतर देखावेठे ॥१००॥

अवतरण -पूर्व गाथामा अछुद्ध धर्म देखाडवावालाने मूढ तथा अज्ञानी कसु हवे जे छुद्ध धर्मेनु दान करेठे ते पुरुपो केवा होयठे ते कहेठे - मूल - जो देइ सुद्ध धम्म, सो परमप्पा जयस्मि न हु अन्नो ॥ किं कप्पडुम सरिसो, इयर तरु होइ कइयावि ॥ १०१ ॥ दोहा - छुद्ध धर्मकू जो दिए, सो जिनराज न ओर ॥ सुरतरु समतरु अन्य क्या होय कहो किण ओर ॥ १०२ ॥ व्याख्या - जो-जे साधु आवक सम्यक् दृष्टि कोइ सुद्धधम्म-निर्मल कपाय मल रहित श्री वीतराग नापित धर्मप्रते देइ- दिये, सो- ते परमप्पा- परमात्मा ठे एटले तीर्थकरतुल्य ठे हु- निश्चय जयस्मि- जगतनेविपे तेनी तुलना करनारो अन्नो- बीजो कोई नथी ए वातमा कोई वितर्क करे तो तेने एम कहिये के, कि-शु कप्पडुमसरिसो- कल्पवृक्षना जेवो इयरतरु-कोई बीजो वृक्ष कइयावि-कोई काले होइ-याय ! ते कहो ल्यारे ते वितर्क करनारो बोळ्यो के कदापि न थाय माटे तमे कसु ते सत्यठे १०१

अवतरण -पूर्व वे गाथामा अछुद्ध धर्म प्रकाशकनी उपेक्षा अने छुद्ध धर्मदायक नी प्रशंसा करवानु जे जणाव्यु ते तो जे वस्तुनो गुण दोष जाणें ते करे, केम के, ते मध्यस्थ पुरुष होयठे पण जे वस्तुना गुण दोषथी अजाण होय ते मध्यस्थ पुरुष मां गणाय नही ते कहेठे - मूल -जे अमुणिअ गुण दोषा, ते कहअ बुहाण इति मशछा ॥ अह तेवि हु मशछा, ता विस अमित्राण तुल्लत ॥ १०३ ॥ दोहा - जे गुण दोष अज्ञान ते, किम बुधमें बुध होय ॥ अथवा ते बुध होय तो, सम विष अमृत दोष ॥ १०४ ॥ व्याख्या - जे-जे पुरुष अमुणि अगुणदोषा-वस्तुना गुण अने दोष नथी जाणता, ते-ते पुरुष बुहाण-बुध एटले पडित पुरुषोनेविपे म शछा- मध्यस्थ राग द्वेष रहित समचित्तवाला कहअ-केम हुंति- याय ! एटले जे वस्तुना गुण तथा दोषने जाणतो नथी ते बुध मध्यस्थ पुरुषने तुल्य केम गणाय !

અપિતુ નહીજ ગણાય. અહ- વલી તેવિ-તેનેપણ હુ-જો મઝઝ-મથ્યસ્ય કહિયે
 ઇટલે વસ્તુના અજાણ જીવપણ જો સમચિત્તવાલા હોય તા- તો વિસઅમિઆણ-
 વિપ અને અમૃત વઘ્નેને તુલ્યત- તુલ્યતા થાય. પણ એમતો કોઈ પ્રકારે થાય નહી
 વસ્તુ ધર્મને જે જાણનારો હોય તેનેજ મથ્યસ્ય પંખિત કહિયે. અને વસ્તુ ધર્મનો જે
 અજાણ હોય તેને અમથ્યસ્ય પુરુષ કહિયે એ જાવાર્થ. ॥ ૧૦૨ ॥

અવતરણ:- હવે ગુણનો રાગ અને દોષ ત્યાગ પૂર્વક ઉપદેશના મિસે કરીને ક
 હે ઠે:- ત્રણ તત્ત્વ આરાધવા યોગ્ય ઠે:- મૂલ- મૂલં જિણિંદ દેવો, તત્ત્વયણં ગુર
 જણં મહાસયણં ॥ સેસં પાવછાણં, પરમપ્પાણં ચ વહ્મંમિ ॥ ૧૦૩ ॥ દોહા:-
 મૂલ જિનેશ્વર તદ્વચન, ગુરુ જન ગાઢા સૈન ॥ જોપ પાપ થાનક તજૂ, નિજ પર
 નો ઢિન રૈન ॥ ૧૦૩ ॥ વ્યાખ્યા:-મૂલં-પ્રથમ જિણિંદ દેવો-જિનેડ્ દેવ વીજો તત્ત્વ
 ણં-તે જિનેડ્ દેવસંવંધી વચન સિદ્ધાંત ત્રીજા મહા સયણં-પરમ હિતકારી માટે મોટ
 સ્વજન એહેવા ગુરુજણં-ગુરુજન ઇટલે તે જિનેડ્ દેવના સાધુ મુનિરાજ, એ ત્રણ
 તત્ત્વ સેવવા યોગ્ય ઠે. સેસં- જોપ વીજા પરમપ્પાણં ચ-પર સંવંધી ઇટલે અન્ય
 ઢર્શની સંવંધી અને પોતાસંવંધી ઇટલે લોકોત્તર મિથ્યાત્વ સંવંધી પાવછાણં-જે પ
 પ સ્થાનક ઠે તે સર્વને વહ્મંમિ-હું વર્જુ હું ઇટલે ત્યાગ કરું હું ॥ ૧૦૩ ॥

અવતરણ:- કોઈ કહેજો કે, એકનો અંગીકાર કરવો અને વીજાનો ત્યાગ કર
 વો; એમ કહ્યાથી તમારામાંજ રાગ દેવની પ્રાપ્તિ થશે? તે ગંકા દૂર કરવાને કહે
 ઠે:- મૂલ:- અમ્હાણ રાગ રોસં, કસ્સુવરિ નહિં હ્થ ગુરુ વિસણ ॥ જિણ આણરયા
 ગુરુણો, ધમ્મહં સેસ વોસરિમો ॥ ૧૦૪ ॥ દોહા:- રાગ રોસ કિન કપરે, નહિ
 હમને ઠે એક ॥ ધર્મ હેત જિન આણ રત, ઠે ગુરુ ઔર વિવેક ॥ ૧૦૪ ॥
 વ્યાખ્યા:- અહારે રાગરોસ-રાગ દેવ કસ્સુવરિ-કોઈની કપર નહિ-નથી. ગુરુ
 વિસણ-ગુરુ સંવંધી વાર્તા, હ્થ-એમ ઠે. જિણ આણરયા-જિનરાજની આજ્ઞામાં
 રત અથવા તત્પર એવા ગુરુણો-ગુરુ ધમ્મહં-મોહ સાધન જે ધર્મ તેને અર્થે અ
 મારે સેવવા યોગ્ય ઠે સેસ- જોપ ઇટલે વીજા જે જિનરાજની આજ્ઞાથી વાર્તા
 ઠે તે સર્વને વોસરિમો-અમે વોસરાવિએ ઠે, ઇટલે ત્યાગ કરીએ ઠે. જે વીતગા
 ની આજ્ઞામાં હોય તેને ગુરુ માનિયે ઠે; અને વીજાઈની કપર તો અમારે ય
 સ્ય જાવ વંતે ઠે. માટે હે જડ, કોઈની કપર અમે રાગ દેવ કરના નથી ॥ ૧૦૪ ॥

અવતરણ:- હવે ગુરુનેવિપે પણ રાગ દેવનો અજાવ હોયઠે તેજ
 કહેઠે:- મૂલ - નો અપ્પણા પરાયા, ગુરુણો કડયાવિ હંતિ ગુરુ

અ રચણ મંમણ, મનિય સંઘેવિ તે સુગુરુ ॥ ૧૦૫ ॥ **દોહા** - નિજ પર ગુરુ ન કરે કદા, તલ જ્ઞાત ગત ગર્વ ॥ જૈન વચન મણિ મમણે, મંમિત તે ગુરુ સર્વ ॥ ૧૦૫ ॥ **વ્યાખ્યા** - અપ્પણા-એ આપણા ગણના ગુરુણો- ગુરુ છે માટે એમનેજ વાદબુ અને એમની પાત્રોથીજ વ્યાખ્યાન સાંનલબુ, તથા વ્રત પચ્ચરકાણ કરવા, અને પરાયા-એ પરગણના ગુરુ છે માટે એને વાદબુ નહી, એની પાત્રોથી વ્યાખ્યાન સાંન લબુ નહી, વ્રત પચ્ચરકાણ કાર્ણ ન કરબુ, એવી ચાલ તે સુદાણ-સમ્યક્દૃષ્ટિ શ્રાવક લોકોની કડ્યાવિ-કદાપિ નો-નહી દ્વંતિ-હોય કેમકે, જિણવચણ રચણ મમણ મહિય- જિન વચનરૂપ રત્નના મમન એટલે આનૂપણે કરી જે મમિત વિનૂપિત છે, તે સંઘેવિ-તે સર્વેપણ સુગુરુ-રૂઢા ગુરુ છે, સમ્યક્દૃષ્ટિ શ્રાવક લોકાને વાદવા પૂ જવા યોગ્ય છે અને જે જિનવચનથી ઉપરાઠા ચાલે છે તે વાદવા પૂજવા યોગ્ય નથી.

અવતરણ - સુગુરુજ શામાટે ગ્રહણ કરબુ! એ શકા દૂર કરવાને કહે છે - મૂલ - વલિ કિઝ્ઝામો સઙ્કણ, જણસ્ત સુવિસુદ્ધ પુત્રજીતસ્ત ॥ જસ્ત લહુ સગ મેવિ, સુચમ્મ વુદ્ધિ મસુદ્ધસણ ॥ ૧૦૬ ॥ **દોહા** - ગુદ્ધ પુન્ય થુત સજન જન, તસુ જશ્યે વજિહાર ॥ જસુ લઘુ મગમથી હુવે, ધર્મે વુદ્ધિ વિસ્તાર ॥ ૧૦૬ ॥ **વ્યાખ્યા** - સુવિસુદ્ધ પુત્ર જીતસ્ત-અતિ નિર્મલ શ્રુત ચારિત્ર ધર્મરૂપ પુન્ય, તેણે કરી સયુક્ત એવા જે સઙ્કણ જણસ્ત-પરમ હિતકારી હોવાથી સઙ્કન જન એટલે સાધુ જન તેની વલિ કિઝ્ઝામો-વલી પૂજા તથા સેવા અમે કમિયે ડેવે એટલે અમે તેની વજિહારીયે જેવે ઠેવે જસ્ત- જેનો લહુસગમેણવિ-લઘુ એટલે અત્યપમાત્ર સ ગમ એટલે પરિચય કલાથી પણ સુચમ્મ- જિનજાપિત ધર્મની વુદ્ધિ- વિચારણા સ સુદ્ધસણ-અતિ વદ્ધાસ એટલે અતિ આનદને અથવા અતિ વિસ્તારને પામે છે એ કારણ માટે સુગુરુજ ગ્રહણ કરવા યોગ્ય છે ॥ ૧૦૬ ॥

અવતરણ - સાપ્રત સુગુરુનુ વર્ણન કરવાના અધિકારનેરિયે સ્મૃતિના ઉપયોગ મા આપ્યા જે શ્રીજિનવદ્ધનસૂરીજી, તે સુગુરુ હોવાથી તેમની સ્તવના કરતાં કહે છે - મૂલ - અઙ્કવિ ગુરુણો ગુણિણો, સુદ્ધા દોમતિ તદ્ધયઢા કેવિ ॥ પદુ જિણ વદ્ધહ સરિસો, પુણોવિ જિણવદ્ધહો ચેવ ॥ ૧૦૭ ॥ **દોહા** - કેડ આજ પિણ યા કરા, દોમિ ગુણિ ગુરુ સુદ્ધ ॥ પ્રસુ જિનવદ્ધન સારિવો, વલિ જિનવદ્ધન વુદ્ધ ॥ ૧૦૭ ॥ **વ્યાખ્યા** - અઙ્કવિ- આજપણ એટલે ચાલતા સમયમા પણ ગુણિણા- જ્ઞાનાદિ ગુણોકરીને ગુંણવત એવા સુદ્ધા- દનરહિત અથવા નિર્મલ ચિત્તગાલા આ તદ્ધયઢા- આકરી તપ ક્રિયાના કરવાવાજા સુદ્ધા તથા શુદ્ધા-એવા, કેવિ-કેટલાએક ગુરુણો-

गुरु एटले साधुजन दीसनी-देखीए ठैये, नजरे जोडये ठैये. उपजकृणथी सांजली
ये ठैये. पुणोव-वली पण पढुजिणवद्धह सरिसो-प्रभु जिनवद्धन सरखोतो जिण
वद्धहोचेव-जिनवद्धनज संजजायने; ने तेज कर्ण अचकुने दर्शनज थतुं होयनी!

अवतरण:-हवे जिनवद्धन सूरिना जेवा सर्वोत्कृष्ट पुरुषोनां वचनोथी पण के
टलाएकने सम्यक्त्वनी प्राप्ति थती नथी, ते दृष्टांतसहित कहेने - मूल-- वयणे
वि सुगुरु जिणवद्धहस्त केलिं न उद्धतऽ सम्मं ॥ अह कह दिणमणि तेयं, उल्लु
आणं हरऽ अंधत्तं ॥ १०८ ॥ दोहा:- गुरु जिनवद्धन वचनथी, उल्लसं सम्मन
जास ॥ दैर धूककी अंधता, कैसे जानु प्रकाश ॥ १०८ ॥ व्याख्या:- सुगुरुजिण
वद्धहस्त-सुगुरु जिनवद्धनजीना वयणेवि-वचनो ठतां पण एटले उपदेश सां
नजता ठता पण केलिं-केटजाएक जारीकर्मी जीवोनुं सम्मं-सम्यक्त्व ज्ञान चहु
न उद्धतऽ-उद्धासने पामता नथी एटले ऊघडता नथी अह-अथ एटले एनी
ऊपर दृष्टांत कहेने:- दिणमणितेयं-सूर्यनुं तेज सर्वत्र प्रकाश करतुं ठतां उल्लु
आणं-उल्लूक एटले धूवड पट्टीनो अंधत्तं-अंधकार कह-केम एटले कया प्रकारे
हरऽ-हरे एटले दूर करे; अपि तु नहीज करीगके. ॥ १०८ ॥

अवतरण:- वली जे श्रीजिनवद्धनसूरिनां वचनोयकी नवना स्वरूपने देखता
ठतां सम्यक्त्वने अंगीकार करता नथी, तेवा पुरुषोना विरूपणाने विकारता ठतां
कहेने:- मूल:- तिहुअण जणं मरंतं, दहूण निअंति जे न अप्पाणं ॥ विरमंति
न पावार्त्तं. विद्धी विरुत्तणं ताणं ॥ १०९ ॥ दोहा:- मरता जग जन जोडने,
जे न करै वन मन्न ॥ पापयकी विरमे नही, ते नर थीठ अथन्न. ॥ १०९ ॥
व्याख्या:- मरंतं-मरता एवा जे, तिहुअण जणं-त्रण नवनना जन एटले लो
कने दहूण-देखीने जे-जे पुरुष अप्पाणं-पोतानी आत्माने न निअंति-
नथी देखता. अने पावाअो-हिंसा तथा मृयादि पाप व्यापार थकी न विरमंति-
विराम पामता नथी, एटले निवर्त्ततां नथी; ताणं-ते पुरुषोना विरुत्तणं-धीठ
पणाने विद्धी-विक् विक् होजो, एटले विकार थाउ. ॥ १०९ ॥

अवतरण:- हवे तेनाज कुस्नेहपणाने कहेने:- मूल:- सोएण कंदिकणं, कु
ट्टेकणं निरं च उअरव ॥ अण्यं खिवंति नरए, तं पिडु विद्धी कुनेहत्तं ॥ ११० ॥
दोहा:- शोक विलाप करी उदर, शिर कूटी उर देह ॥ नाख नरके जीवने, विग्
विग् ते कुनेह ॥ ११० ॥ व्याख्या:- सोएण-शोकेकरीने कंदिकण-आक्रंदन अ
थवा विलाप कयाथी च-वली निर-मस्तक उअरं-उदर एटले पेट च शब्दथी

वरु एटले उरादिक प्रते कुटकण-कूटी पीटीनै नरए-नरकनेविपे जे अर्थ-
 त्माने विवति-केपेठे एटले नाखेने, हु-जे कारण माटे तेनुं जे कुनेहत्त-कुने-
 पणु ठे, तपि-तेने पण धिक्-धिक् होजो एटले धिक्कार थाय्यो ॥ ११०
 अवतरण -- हवे शोकादिक कीधायकी जलटो अति दोष होयठे तेज कहें-
 मूल - एग पियमरणइह, अन्न अण्णावि विषयए नरए ॥ एगच मालपमण,
 अन्न जगुडेण तिरियाउ ॥ १११ ॥ दोहा - प्रिय मरणनु एक डख, बीजु न
 रक मजार ॥ इरुतो पडवु मालथी, बीजो मन प्रहार ॥ १११ ॥ व्याख्या - ए
 ग-एक पियमरणइह-पुत्र कलत्रादिक प्रियजन स्वजन लोकोना मरवावु डख
 अन्न-बीजु नरए-नरकनेविपे अण्णा-आत्मा विविषयए-विदेपिये ठेए एटले ना
 खीये ठेए ए मोटो आश्चर्य ठे अही दृष्टातकहेने - एगच-एक तो मालपडण-
 एकादि मालथकी पडवु, अने अन्न-बीजु जगुडेण-जाकमीए करीने तिरियाउ-
 माथाकपर घात करवो एटले जे पमयो तेनु माथु फोमी नाखवु ए मोटो अन्याय ठे
 अवतरण - एम क्यांथी करे? एवो आशका करीने हमणा सुगुरुवादिकनु ड
 लैनपणु प्रगटकरता उता कहे ठे - मूल - सपइ दूसम काले, धम्मगी सुगुरु
 सावया डलहा ॥ नाम गुरु नामसद्धा, सरागदोसा बहू अउ ॥ ११२ ॥ दोहा -
 धर्माथी दूषम समै, डलज साधुने आव ॥ नाम साधु आवक बहू दृग रागादि
 सवाध ॥ ११२ ॥ व्याख्या - सपइ-साप्रत एटले वर्त्तमान काल दूसम काले-दू
 सम कालनेविपे धम्मगी-श्रीजिन नापित मोक्ष पद सायक शुद्ध विप्रि धर्मना
 अर्थी अनिजापी एवा, सुगुरु सावया-सुगुरु सु साधुने आवक समणोपासक ड
 जहा-डर्नेन ठे, अने सराग दोसा-राग वेपे करीने सहित एवा, नाम गुरु-स
 म्यग् ज्ञानादि गुणे करीने रहित केवल नाम मात्र गुरु साधु, तथा नाम सद्धा-
 नाममात्र आवक तेतो बहु अउ ॥ ११२ ॥
 अवतरण -हवे सुगुरु आवरुपणानो हेतु कहे ठे - मूल - कहियपि सुद्ध
 धम्म, काहिवि धन्नाण जणइ आणद ॥ मिच्चत्तमोहिआण, होइ रई मिच्च
 म्मेसु ॥ ११३ ॥ दोहा - शुद्ध धर्मनी वात पण, धनने रति उपजाय ॥ मि
 चा मोहित मूढने, मिथ्यात्वे रति थाय ॥ ११३ ॥ व्याख्या - कहियपि-क
 ठे तोपण सुद्ध धम्म-निर्मज वीतराग नापित धर्म एटले विस्तार सहित क
 ठे जे जिन धर्म तेकाहियधन्नाण-केटलाएक धन्य पुरुषोन पण एटने था
 क ज धन्य पुन्यवत प्राणीउने आणद-आनद एटले आत्मिक हर्ष जणइ-उन्य

તેમ ધર્મે મનાણ સવ, વિન સમકિત ન ફલેત ॥ ૧૧૬ ॥ વ્યાખ્યા - ડક વડ હિલા રહિયં-ગામાનાં પડાં રોકવાની સ્ત્રીજીએ કરી રહિત એવું, સવગ સગડ-સર્વાંગ શકટ ઠતાં પણ એટલે વીજાં મર્વ અંગેકરી સહિત ગાઠુ ઠતા પણ જહ-ને મ ડુ-નિશ્ચે નચડ-નથી ચાલતુ તહ-તેમ સમ્મત પરિદીણ-સમ્યક્ત્વ રહિત એ હેવુ જે ધર્મફમાનોવ-દાન દયા શીલ તપાદિક ધર્મનો ફટાટોપ એટલે જે આત્મવર તે ન ચલડ-નથી ચાલતો, એટલે અવ્યાવાય અક્ય મોઠુ ફલ નથી થાપતો, ઝલટું વિગેપતર હાલતુ કારણ થાય છે ॥ ૧૧૬ ॥

અવતરણ - ગિય વિકર્ક કરેઝે કે, જે સમ્યક્ત્વવિના અન્ય ધર્મે આત્મવર છે, તે હિતને કરતા નથી, એવું વાક્ય મિથ્યાત્વીનેવિપે રોપરૂપ શ્રેય? એ આશાકા દૂર કરવાને કહેઝે - મૂલ - ન મુણતિ ધર્મતત્ત્વ, સઘ પરમઘ ગુણહિય અહિયાં વાલાણ તાણ ઝવરિં, કહ રોસો મુણિય તત્તાણ ॥ ૧૧૭ ॥ દોહા - ધર્મે તલ શ્રુત આત્મહિત, અહિત ન જાણે જેહ ॥ તે અજાણ પર રોપ કિમ, જિનમત કુત્તલ કરેહ ॥ ૧૧૭ ॥ વ્યાખ્યા - ધર્મતત્ત્વ-જેમા જિનોક ધર્મનુ સ્વરૂપ રહેતુઝે, એવા જે સઘ-શાસ્ત્રસિદ્ધાત તેને જે પુરુષ નમુણતિ- નથી જાણતા, વલી જે પુરુષ પરમ ઘ ગુણહિયં- પરમાર્થ જે મોક્ષપદ તેનું સાધન સમ્યક્ જ્ઞાનાદિક ગુણ તડૂપ જે હિત તેને જાણતા નથી, વલી જે પુરુષ અહિય- અહિત એટલે મિથ્યાત્વ અવિરતિ કપાયાદિ નવત્રમણનું કારણરૂપ જે અહિત તેને નથી જાણતા, તાણવાલાણ- તે વાલ અજ્ઞાની જીવોની ઝવરિં-ઝવર મુણિયતત્તાણ-જેઝંજ જિન ધર્મે તલ એટલે પરમાર્થે જાણો છે, તે પુરુષોને કહરોસો-રોપ કેમ થાય? અપિતુ નજ થાય કેમકે, જે જ્ઞાતા પુરુષ હોય છે તે હ્ય તથા જાય એ વે અનુકપા સહિતજ હાય છે ॥ ૧૧૭ ॥

અવતરણ - હવે જે વાલ અજ્ઞાની લોકો છે તેઝંજુજ વાલપણુ દટાત સહિત દેલાહે છે.- મૂલ - અપ્પાપિ જાણ વયરી, તેસિ કહ હોડ પરજિણ કમળા ॥ ચોરાણ વદિયાણય, દિષ્તેણ મુણેયઘ ॥ ૧૧૮ ॥ દોહા - જસુ વેરી નિજ આત્મા, તસુ પરદયા ન હોય ॥ યાચક ચોરતણો ડહા, ઝદાહમણ જગ જાય ॥ ૧૧૮ ॥ વ્યાખ્યા - જાણ-જે લોકોનો પોતાનો અપ્પા-આત્મા પણ વયરી-વેરીઝે એટલે શત્રુની ઘુસ છે, કેમકે હિમા અસત્ય અઢત્ત તથા પરદારાગમનાદિ અહિન કાર્ય કરેઝે માટે. તેસિ-તે વાલ અજ્ઞાની લોકોને પરજિણ-પર જીવાની કપર કરુણા-દયા કહ-કેમ હોડ-થાય? અપિતુ નજ થાય, એટલે જેન પોતાનો આત્મા પણ શત્રુની પઝે શત્રુ વર્તે છે, તો તેને વીજા જીવાની કપર દયા તે કેમ વને? અ

पितृ नहीज वनं ते चोगण-चोरने बली वंदियाण-वंदिक पुरुषोने एटले परधन
अजिजापी पुरुषोने दिक्षतेण-दृष्टांते करीने मुण्येयवं-जाणवुं एटले जेम चोगादि
कनें परनी दया आवती नथी, तेम छुष्टाचारी इह परजोक विरोधकारी, उत्तुत्र
जापी जे होय तेने परजीवनी दया आवे नही. ॥ ११८ ॥

अवतरण:- हवे बाल स्वभावप्रते विचार करीने ते बालना स्वरूप तथा ल
क्षणने कहेवे:- मूल:- जे रक्क धणार्णं, कारणनूया हवति वावारा ॥ तेवि दु
अस्पावच्छुया, धन्ना ठहुंति नवनीया ॥ ११९ ॥ बोद्धा:- जे ठे राज धनादिनो,
हेतुनून व्यापार ॥ ते अति पाप वणिज तजे, उत्तम नव नीतार ॥ ११९ ॥ व्या
ख्या - रक्क धणार्णं-राज एटले राजादि पदवीनो, धणीमादि धनादिकनो आदि
शब्दयी शब्दादिक इंडियविषयनो कारणनूया-कारणनूत एटले हेतुरूप. एवो जे-
जे वावारा-व्यापार हवंति-ठे, एटले बाह्य व्यापार शत्रुहनन राजसेवा रुपी कर्म
दंतवाणिज्यादि. अने अंतर व्यापार पंचाग्निताप अज्ञान कष्ट क्रियादिरूप तेवि-
ते व्यापार पण दु-निश्चय अस्पावच्छुया-नरक निगोदादिकना कारणमाटे अति
पापसहित ठे एम जाणीने ते व्यापारने धन्ना-जे धन्य पुन्यवंत उत्तम पुरुष ठे
ते ठहुंति-ठोडेवे एटले त्याग करेवे. ते उत्तम पुरुष केहेवायवे:-नवनीया-नवनी
त ठे एटले जे संसारथकी वीहीना ठे, अने उदास रहेवे तेज महा मत्तिवे. ११९

अवतरण:- धन्य पुन्यवंत सत्ववंत जे उत्तम पुरुष ठे तेतुं स्वरूप कहु; हवे अ
धम पुरुष जे हीण सत्त्व ठे तेतुं स्वरूप कहेवे -मूल:-विश्याय सत्तर हिया, धण
सवणार्णहिं मोहिया लुब्धा ॥ सेवति पावकम्मं, वावारे उयर नरणछा ॥ १२० ॥
बोद्धा:- मोहित धन स्वजनादिके, लुब्ध सत्त्व करि हीण ॥ पाप नजे व्यापारमें,
मथ्यम पेढायीन ॥ १२० ॥ व्याख्या:- विश्याय-प्रथम उत्तम पुरुष कह्यो, तेनी
अपेक्षाएकरीने बीजा जे अधम पुरुष ठे ते पावकम्मं-स्वामी झोह, विश्वासापात,
चोरी, परधन हरणादी तथा अंगार कर्मादि पंदर कर्मादान तथा हिंसादि अ
ष्टादश पापस्यानकने सेवति-सेवेवे, वावारे-व्यापारनेविषे उयरनरणछा-उदर ए
टले पेट भरवाने अर्थे, ते अधम पुरुष केवा ठे:- सत्तरहिया-सत्त्व एटले शुन
पराक्रम रहित एवा, बली ते अधम पुरुषो केवा ठे:- धणसवणार्णहिं धन स्वज
नादिके करीने आदि शब्दयी शब्दरूपादिक इंडिय विषये करीने मोहिया-मोहित
एटले मूढ थण्णा एवा, बली ते अधम पुरुष केवा ठे? लुब्धा-लोभी एटले ला
लची अति ठे एवा जाणवा. ॥ १२० ॥

अवतरण - बीजा अधम पुरुषनु स्वरूप कहु ह्ये बीजा अधमाधम पुरुषनु स्वरूप कहेते - मूल - तस्या ह्माण अहमा, कारणरहिया अनाणगणे ॥ जे जपति उत्तुत्त, तेसि धिद्विध पमिच्च ॥ १२१ ॥ दोहा - अधम अधम कारण विना, करि अज्ञान अजिमान ॥ जे उत्थुत्त जापन करे, गिग धिग तेतुं ज्ञान ॥ १२१ ॥ व्याख्या - तस्या-बीजा अह्माण-अधमोनेविपे अह्मा-अधम एट ले बीजा अधमाधम पुरुष ते कारण रहिया-धनलान कुटव पोपणादि कारण रहि त ठता अनाणगणे-अज्ञानना गवे करिने जे-जे उत्तुत्त- उत्सूत्रप्रते जपति-जपेते अथवा बोलेते तेसि-तेना पडिच्च-पामित्यने धिद्विधु-धिकार बिकार बाधो धनलानादि कारणे जे उत्सूत्र बोलवु, ते दुर्गतिने देवावावु ठे, माटे कारणने लोप पण उत्सूत्र बोलवानो निपेध ठे त्यारे कारणविना तो विज्ञापणे निपेधज जाण वो माटे कारणविना अने अज्ञान अजिमाननी वृद्धिची जे उत्सूत्र जापण करेते ते अधमाधम पुरुष जाणवो तेना पडितपणाने बिकार बिकार ठे जे नीचची पण नीच होय तेने अधमाधम कहिये ॥ १२१ ॥

अवतरण - उत्सूत्र बोलनारने शासारु अधमाधम कह्यो? अने तेना पडितपणाने शासारु बिकार बाधो एम कहु? ते देखाडता ठना कहेते - मूल - ज वीरजिणस्त जियो मिरई उत्सुत्त लेम देसणओ ॥ सागर कोडाकोडि, हिमई अइनीमजवरसे ॥ १२२ ॥ दोहा - जीव मरीची वीरनो, उत्थुत्त लेस उच्चार ॥ सागर कोडा कोडि जो, नमियो नवकातार ॥ १२२ ॥ व्याख्या - ज-जे कारण माटे वीरजिणस्तजीयो-वीर जिनेश्वरनो जीव मिरई-नरत पुत्र मरीचीने जवे उत्सुत्त लेस देसणओ-कपिले ज्यारे वारवार पूठवा मान्यु, त्यारे एम बोया के, हे कपिल रूपन जिणसाधुओनेविपे पण धर्म ठे अने अर्ही अमारामा पण धर्म ठे, एतद्रूप उत्सूत्रनो जे लेश, तेनी देशना थकी अइनीमजवरसे-अति नीम रीइ जव थरण जे ससार कातार तेनेविपे सागर काडाकाडी- सागरोपमनी को डाकोडीमुधी एटले एक कोडाकोमी सागरोपममुधी हिमई-हीमेने एटजे नमेने, एम वर्तमान निर्देशनी अपेक्षाए कहु, परमार्थे नो नम्योने एम जाणवु ॥ १२२ ॥

अवतरण - हवे उत्सूत्रनु निगमन करता ठता कहेते - मूल - ता जइ इमपि चयण, वारवार सुणिच समयम्मि ॥ दोतेण अवगणिता, उत्सुत्त पयाइ सेवति ॥ १२३ ॥ दोहा - वारवार ए श्रुत वचन, साजनि जोतो हेय ॥ सेवे बहु उत्सुत्र पद, दोष न माने जेय ॥ १२३ ॥ व्याख्या - ता-ते कारणमाटे जइ-जो इम-ए

प्रत्यह्. वयणं—मगीचिउक्त उत्सृज्य वचनो प्रत्ये समयस्मि—सिद्धांतनेविषे वारंवार—
 वारंवार सुणीत—सुणीने एटले मानजीने अपि—पण दोसेण—अनिनिवेप मिथ्यात्वा
 दिक दोपेकरी अथवा दोपेकरी अवगणित्ता—अवगणनाए करीने एटले अपमानताए
 करीने उत्सृज्यपाड—उत्सृजना पदने सेवति—जे सेवेठे एटले जे बोलेठे. ॥ १२३ ॥
 मूलः—ताण कहंजिण धम्मं, कह नाणं कह डहाण वेरगं ॥ कूमानिमाण पंमिय, न
 डिया बुद्धंति नरयस्मि ॥ १२४ ॥ दोहा—तसु जिन धर्म किहां यकी, ज्ञानसु ड ख वै
 राग ॥ कूटमान पंडित नटित, नरके खेलत फाग ॥ १२४ ॥ व्याख्या—ताण—ते पुरुषोने
 कह—केम जिण धम्मो—जिन धर्म थाय ! कह—केम नाणं—यथार्थ ज्ञान थाय ! क
 ह—केम डहाण—नरकादिकनां ड ख यकी वेरगं—वैराग्य एटले उदासपणुं थाय !
 अपितु ते उत्सृज्य जापीउने जिनधर्मादिक काई प्राप्तज न थाय. केमके, जिन धर्म
 आजाए करीने पूर्वे कहुं ठे ते कारण माटे कूमानिमाण पंमिय—कूड अने अनिमा
 न अथवा ज्वा अनिमान अहंकारे करी सहित जे पंमित पणुं ते कूटानिमान पं
 दितपणुं कहिये. तेणे करीने ते पुरुष नडिया—नडेला एटले पीढायला नरयस्मि—
 नरकनेविषे एटले नरकरूप अंधकूपनेविषे बुद्धंति—बूढे ठे. एम जाणीने उत्सृज्य
 न बोझवु एज सार ठे ॥ १२४ ॥

अवतरणः—हवे जे उत्सृज्य जापी जीव ठे, तेने हितोपदेशनुं दान देवुं नही, केम
 के, ते ए दान लेवाने अयोग्य ठे ते कहे ठे— मूल — मामा जंपह वदुअं, जे वडा
 चिक्कोहिं कम्मेहिं ॥ सवेसि तेनि जायड, हिउवएसो महादोसो ॥ १२५ ॥ दोहाः—
 जे वाय्या खल कर्म करि, ते सबहीके थाय ॥ हित उपदेश सु दोष मय ॥ बहु मा
 नण डण न्याय ॥ १२५ ॥ व्याख्या — उत्सृज्य जापी कदाग्रही अयोग्य जीवने व
 दुअं—यणो हितोपदेश मामा जंपह—कहेवो नही. केमके, जे—जे पुरुष चिक्कोहिं
 कम्मेहिं—चीकणा कर्म एटले अति क्लिष्ट ज्ञानावरणादिक कर्म करि वडा—बांधेला
 अथवा निगडेला ठे. तेसि सवेसि—ते सर्वने हिउवएसो—हितोपदेश एटले मोक्ष
 मार्गनो उपदेश ते महादोसो—महा दोषरूप अथवा महा दोषरूप जायड—थाय ठे,
 माटे अयोग्य जीवने घणो हितोपदेश कहेवो नही ॥ १२५ ॥

अवतरण — धर्मेने अयोग्य जीवने हितोपदेश करवायी क्लेशमात्र थाय तेनुं
 कारण कहे ठे — मूल — हिययस्मि जे कुसुडा, ते किं बुद्धंति धम्म वयणेण ॥ ता
 ताण कए गुणिणो, निरुद्धं दमड अप्पाण ॥ १२६ ॥ दोहा — जसु कुसुड मन
 केम सो, जिन वचने बूजेय ॥ तो तेने अर्थे गुणी, फोकेट आत्म दमेया ॥ १२६ ॥

व्याख्या - हिययम्मि-हवयनेरिपे एटले चित्तनेरिपे जे- जे पुरुष कुसुदा-कुसु
 एटले अष्टुद ने, एटले अनिनिवेश मिथ्यात्वादिक दोषरूप कटाक पके करीने
 न ठे, ते-ते पुरुष कि-केम धम्मवयणेण-जिनधर्मसवधी उचने करी बुज्झति-व
 पामे। अपितु नहीज पामे, ता- ते कारण माटे ताणरुए-ते छट चित्तगालाने अर्थ
 णिणो- ज्ञानादिक गुणेकरी गुणउत पुरुषने ते निगुय- निगुयक एटले फोकट अर्थ
 ए-आत्माने दमड- दमेने, एटले क्लेश उपजावेने, अर्ही फलीतार्थ एम समजु के, जे
 गुणी पुरुष होयने ते परने गुण करायनी बुद्धिमाटे हितोपदेश कर्त्ता काई पण पोताने
 क्लेश माने नही, पठी परने गुण याओ या न याओ ए गुणीनो सद्दज स्वनायने माटे
 गुणी पुरुषनो कीधेलो उपवेश फोकट नथी ते उपवेश पोताने स्वाध्याय तप ठे ॥ १६
 अवतरण -- गुणी पुरुष एम कहेने के अहो नय, जिनधर्म करायदिक तो
 दूर रहो, पण एक जिन धर्मनु अक्षान ठे तेपण ड खनु दरण करनारु ठे, तेज कहे
 ने - मूल - दूरे करण दूर, म्मि साहण तह पजायणा दूरे ॥ जिन धम्म सद्दहाण,
 पि तिकडकाइ निछयइ ॥ १२७ ॥ दोहा - करनो अरु साधन तथा रहो प्रजाव
 ए दूर ॥ अष्ट धर्म अक्षान पिण दूर कठिण डुखपूर ॥ १२८ ॥ व्याख्या - क
 रण- विधिए करीने दान शीत तप जायनारूप जिनधर्मनु जे रुरु, तेतो दूरे-दूर
 रहो, तथा साहण-पूर्वोक्त जिनधर्मनु साधन एटले कथन करु तेपिण दृग्मि-दूर
 रहो, तथा पजायणा-प्रायचनी धर्मरुथी प्रमुख अष्ट प्रकारना प्रजायरूपणे करीने
 जे जिनधर्मनी प्रजायना करयो एटले जिनधर्मनो मद्रिमा उद्यात रुग्गा तेपण दूरे-
 दूर एटले ठेठे रहो, मात्र जिन धम्मसद्दहाणपि-जिनजापित धर्मनु एक अक्षान रुचि
 पण पण तिक डकाइ-तीक्ष्ण दारुण जे नरकादिक ड ख तेने निछयइ-निष्ठापेने
 एटले नसाहेने, अथात् बीछ काई न वने तो पण एक जिनधर्मनु अक्षानरुनु ॥ १२९
 अवतरण - ते अक्षाननु लक्षण ए के ति-क्षाननु सांजलवु ते ति-क्षान सांज
 जयानी पोतासवधी ऽद्या वेखाढता उता कहेने - मूल - रुड्या दोही विवसो
 म्म ॥ १३० ॥ दोहा - ते दिन क्यारे थारगे ज्यारे सदगुरु पाम ॥ उन्मजामे
 रहित जिन, धर्म सुणीसु खास ॥ १३१ ॥ व्याख्या - विरामा-न विराम विराम
 जेगाथी ते पठी ते सुद्धर्त्त ते पद, ते मास ते यय कड्या-क्यारे द्वाही-थगे
 ऽद्या-ज्यारे सुगुरुण-सुविहित गीतार्थ धर्माचार्य सुगुरुन पायमूनम्मि-पादमून
 एटले समीपे जिनधम्म-जिनजापित धर्मने निसुपोसु-दृ सांजनीश क्यो थया

થકો હું સાંનલીંગ ! ઝસ્તુત લેતવિસલવ રહિઓ-ઝત્સૂત્રના લેશરૂપ વિપલવેકરી
ને રહિત ઠતો ઇટલે ગુરુને સમીપે સાંનલવાથી મનમાં રહેલા જે ઝત્સૂત્ર વાક્ય,
તેના લેશરૂપ વિપના લવેકરી રહીત થયો થકો હું સાંનલીંગ. ॥ ૧૨૭ ॥

અવતરણ:- તે દિવસ ક્યારે થયો એમ શાસત્ર કહ્યું ? ગુરુનું તો કાંઈ હર્લેનપ
છું નથી; કેમકે, ગુરુ તો જોવામાં ઘણા આવેઠે, તે કપર કહેઠે:- મૂલ:- દિઠા
વિ કેવિ ગુરુણો, હિયએ ન રમંતિ મુણિય તત્તાણં ॥ કેવિ પુણ અદિદુઝ્ચિય, રમં
તિ જિણવલ્લહો જેમ ॥ ૧૨૯ ॥ દોહા:- વીઠા પણ કેશ્ક ગુરુ, ન ગમે જાણ હિ
યેય ॥ કેશ્ક અદોઠાહિ જગમેં, જિમ જિણવલ્લહન શ્રેય. ॥ ૧૨૯ ॥ વ્યાખ્યા:- કેવિ-કેટલા
એક દિઠાવિ-નજરે જોણા પણ કાને સાંનલેલાની શી વાત કરવી ! ગુરુણો-સાધુ
સમાચારીમાંહે નિપુણ એપણીય આહારના લેવાવાલા એવા ગુરુ તે મુણિયતત્તાણં-જેણે
જિનશાસનનો તત્ત્વપરમાર્થ જાણ્યો ઠે, તેના હિયએ-હૃદયનેવિપે નરમંતિ-રમતા
નથી ઇટલે રુચતા નથી, કેમકે તેના હૃદયનેવિપે તો જે સમ્યક્ જ્ઞાન ક્રિયા સંવેગ
ગુણે કરીને સહિત ગુરુ હોય તે રુચેઠે, પણ એકલું જ્ઞાન એકલી ક્રિયાદિક વાલા
રુચતા નથી. પુણ-વલી કેવિ-કેટલાએક અદિદુઝ્ચિય-નહીં વીઠેલા જ્ઞાનક્રિયા સં
વેગ સહિત ગુરુ પણ રમંતિ-રમેઠે રુચેઠે; જેમ-જિમ જિણવલ્લહો-જ્ઞાન ક્રિયા
સંવેગ સહિત જિનવલ્લહન સૂરિ નહીં વીઠેલો અમારા ચિત્તનેવિપે રુચેઠે; તેમના ર
ચેલા ગ્રંથો જોતાં તથા તેમના સંતાનીક સાધુની સમીપે તેઓના જ્ઞાન વૈરાગ્ય ક્રિ
યાનુષ્ઠાન સાંનલતાં અતિ પ્રિય લાગેઠે એમ નેમીચંડ જંઘારી કહેઠે. ॥ ૧૨૯ ॥

અવતરણ:- એમ ઠતાં પણ જે પુરુષ કુગુરુને પણ સુગુરુની પઠે માને ઠે, તેનું
નિરાકરણ કરતા ઠતા કહેઠે:- મૂલ:-અજયા અશ્ પાવિઠા, સુઠ ગુરુ જિણ વરિદ
તુલ્લત્તિ ॥ જો ઇહ એવં મન્નઃ, સો વિમુહો સુઠ ધમ્મસ્સ ॥ ૧૩૦ ॥ દોહા:- આરં
જી અતિ પાપિને, જિનવર સુગુરુ સમાન ॥ જે જાણે તે જીવ જિન, ધર્મ વિમુલ્લ
વેનાન ॥ ૧૩૦ ॥ વ્યાખ્યા:- તે કુગુરુ કેવા ઠે ? અજયા-યજ્ઞ રહિત ઠે, ઇટલે
પટ્ જીવિન કાયના વઠ કરવાનેવિપે જે તત્ત્વર ઠે; તે કારણ માટેજ અશ્ પાવિ
ઠા-અતિ પાપિઠ ઠે; ઇટલે પાપ કર્મ વાંધવાનેવિપે પ્રધાન ઠે ઇટલે મુલ્ય ઠે એવા
જે કુગુરુ ઠે, તેને પણ સુઠ ગુરુ જિણવરિદતુલ્લત્તિ-નિર્મલ ગુરુ ગૌતમ ગણધરા
દિકને સદૃશ અથવા ઘણું છું કહિયે જિનવરેંડ તુલ્ય ઠે, એવ-એ પ્રકારે ઇહ-જ
ગતનેવિપે જો કોઈ મૂઠ પુરુષ મન્નઃ-માનેઠે ઇટલે જાણે ઠે; સો-તે પુરુષ સુઠ

ધમ્મસ્ત - શ્રી વીતરાગ નાપિત શ્રુત ચારિત્રરૂપ નિર્મજ જે ધર્મ, તેને ત્રિમુહો-
 લ જાણવો એટલે થવલા મુલવાલો જાણવો ॥ ૧૩૦ ॥

થવતરણ -- ધર્મને કરતો થકો પણ ધર્મથી ત્રિમુલપણુ કેમ કહ્યુ ? એ થ
 કાતુ સમાધાન કરતાં કહે છે - મૂલ - જો તે વદસિ પુક્કસિ, વચણ હીનેસિ
 સ્ત રાગેણ ॥ તાકહ વદસિ પુક્કસિ, જણવાય વિશ્વિ ન મુણેસિ ॥ ૧૩૧ ॥ દોહા-
 વાંદે પૂજે જેહને, હોલે તેનો વણ ॥ વાંદે પૂજે કિમ તદા, જન થિતિ જૂયે સન
 ॥ ૧૩૧ ॥ વ્યાખ્યા - જો-જે જિનરાજપ્રતે ત-તુ વદસિ-વાંદે છે, પુક્કસિ-પૂજે
 છે, થને પોતાના ઇત્સૂજ નાપી હીણાચાર્ય ગુરુને રાગેણ-રાગે કરીને તસ્ત-તે વદ
 નીયથી તો જિનરાજનુજ વલી વચણ-આગમરૂપ વચન હીજેમિ-તેની તુ હીનના કરે
 છે, એટલે નિદા કરે છે, રે મૂઠ, જિનરાજનાં વચનોની હીજના કરે છે, તા-તો ક
 હ-કેમ જિનરાજને વદસિ-તુ વાંદે છે, પુક્કસિ-તુ પૂજે છે, જણવાય વિશ્વિ-રે મૂઠ,
 તુ જનવાદની લોક વ્યવહારની સ્થિતિ એટલે મર્યાદાને પણ નમુણેસિ- નથી જા
 ણતો, કે જેને વાદિયે તેના વચન જો ન માનિયે તો વાદતુ તથા પૂજતુ વ્યર્થ
 જાણવુ એ જાવાર્થ છે ॥ ૧૩૧ ॥

થવતરણ -- લોકવ્યવહારની જે સ્થિતિ છે તે કહે છે -- મૂજ - જોએવિ ઇમ
 નણિય, જો આરાહિજ્ઞ સો ન કુલિજ્ઞા ॥ મન્નિજ્ઞ તસ્ત વચણ, જહ્ ઇશ્વસિ ઇશ્વિ
 યં કાઝ ॥ ૧૩૨ ॥ દોહા -- કહ જન જે આરાધિયે, ન કોપાડ્યે તેહ ॥ માની
 જો તમુ વેન જો, વઠિત તુ વાઠેહ ॥ ૧૩૨ ॥ વ્યાખ્યા -- જોએવિ-જોકોત્તરની
 તો શી વાત ! લૌકિક વ્યવહારને વિષે પણ ઇમ નણિય-એમ કહ્યુ છે જો-જે દવ
 દાનવ રાજાદિક મોટા પુરુષ આરાહિજ્ઞ-આરાધિયે, પૂજિયે સો-તે દેવ દાનવ
 રાજાદિકને ન કુલિજ્ઞા-કુપિત ન કરિયે એટલે તેને જે વાતથી કોપ ચટ તે વાત ન
 કરિયે તસ્ત-તે દેવ દાનવ રાજાદિકનુ વચણ-વચન માનિયે એટલે પ્રમાણ ક
 રિયે ઇશ્વિય કાઝ-ઇશ્વિત કરવાને એટલે પોતાના મન વઠિત પૂરણ કરવાને જહ્-
 જો ઇશ્વસિ-તુ ઇશ્વે છે તો એ પ્રકારે પુત્ર મિત્રાદિકને લોક વ્યવહારને વિષે જોક સી
 સમાણ દીએ છે, તો લોકોત્તર વ્યવહારની વાત તા મોટી છે ॥ ૧૩૨ ॥

થવતરણ - એમ જગવન્ વચન સાંજ્યા ઠતા પણ ધર્મ કરવાને દોષ
 હીને હવે સ્વાહા જે નિશ્ચલ પુરુષ છે તેની સ્તવના કરતો ઠતો કહે છે - મૂન -
 સમ દમે જોએ, મુહાક સિદ્ધિ હાક ઇદયમ્મિ ॥ ધન્નાણ જાણ ન ચનહ, સમ્મ
 તાણ પણમામિ ॥ ૧૩૩ ॥ દોહા - હુટ ઇદય હાલ પ્રગટ જન દસમ દહ ઠ

तादृशविशिष्ट बुद्धि नथी माटे नियजमयाए-पोतासबंधी जडपणानो वली कम्मरुत्तस्त-प्रथम सुगुरु जोग न थवानी अयेकाए करीने कर्मना जारीपणानो नेव-नथीज वीतसिमो-अमे विश्वास करता, केमके, पुत्रेण-तादृश विशिष्ट पुन्येकरीने धन्नाए-धन्य पुन्यवत्त प्राणीउने कयञ्चाए-जेणे अर्थ सिद्ध कखो ठे एटले जेणे बोध बीजरूप अर्थ नीपजाव्यो ठे तेने सुद्ध गुरु-बाह्य अन्यतर परिग्रह रहित निर्मल गुरु मिलइ-मले ठे ॥ १३५ ॥

अवतरण - वली कोई शिष्यादिक अथवा वादी वितर्क करे ठे के एमां तमा रे छु प्राप्ति थई? तेविपे कहेठे - मूल - अहंत्थ पुणो अउन्नो, ता जइ पत्तो अह न पत्तो अ ॥ तहवि दु सो मह सरण, सपइ जो छुग पहाण गुरु ॥ १३६ ॥ दोहा - वलिदु अपुन्य तदा जदी, जाधो नवि जाधोय ॥ तेषिण ते मुण सरण अय, छुग प्रधान गुरु जोय ॥ १३६ ॥ व्याख्या - पुणो-वली अहंत्थ अउन्नो-दु अपुन्य दु एटले तादृश वसिष्ठ पुन्येकरी रहित दु ता-ते कारण माटे जइ-जो पत्तो-पूर्वोक्त गुरु में पाय्यो, अह-अथवा न पत्तोअ-न पाय्यो, तहवि-तापण दु-निश्चे सपइ-संप्रति एटले वर्तमानकालनेविपे जो-जे छुगपहाणगुरु-छुगप्रधान गुरु ठे, तविदु गीतार्थ आचार्य ठे, उपलक्षणथी तेमनी निश्चाए जे उपाध्याय अथवा साधु ठे सो-ते मह-अमारे सरण-शरण आधारठे आत्मगुणवृद्धिने अथे विश्रामतु गमठे ॥ १३६ ॥

अवतरण - कोई आशका करे के, एवी सुगुरुनी प्राप्ति थवाथी पण छु थयुं? एवो सशय दूर करवाने कहेठे - मूल - जिणधम्म उन्नयेयं, अइसय नाणीहि न ऊए सम्म ॥ तहवि दु समय विईए, ववहार नएण नायव ॥ १३७ ॥ दोहा - सम्मक् जाणे केवली, जैनधर्म उह्यो ॥ तदपि जाणणा योग्य है श्रुत व्यवहारे तेय न्नेय-इ खे जाणवा योग्य ठे केमके, उत्तर्ग अपवाद निश्चय व्यवहारादिक गेक डागमे नयोए करीने कहेलो ठे माटे जिनधर्म इ खे जाणवा योग्य ठे, अइसय नाणीहि-अवधिज्ञानी चौदपूर्वधर तथा दशपूर्वधरावि अतिशय ज्ञानीओने सम्म-सम्मक् प्रकारे जिनजापित धर्म नऊए-जाणीए ठेए पण अनिपुण बुद्धिने गम्य नथी, माटे जिनधर्म इ खे जाणवा योग्य कह्यो, एम निश्चयनये करीने ठे तहवि-तोपण दु-निश्चय समयविईए-सिद्धांतनी स्थिति मर्यादाए करीने ववहार नएण-सिद्धांतोक्त साधु श्रावक सम्मक् दृष्टिना व्यवहारे एटले व्यवहार नयेकरीने जिनजापित धर्म नायव-जाणवा योग्यठे, विधिपूर्वक यथाशक्ति आराधवा योग्य ठे ॥ १३७ ॥

अवतरणः— कोई आशंका करे के, एम कहेहुं ठे ते केम मानवुं? तेने कहे
 ठे.— मूलः— जम्हा जेणहिं नणियं, सुय ववहारं विसोहियं तस्त ॥ जायइ विद्यु
 ५ वोही. जिण आणाराहगत्ताओ ॥ १३८ ॥ दोहा— शोधित श्रुत व्यवहारनें,
 निर्मल समकित थाय ॥ जिण आणा राधन थकी, जे कारन जिनगाय ॥ १३८ ॥
 व्याख्या.— जम्हा—जे कारणमाटे जियोहिं—जिन तीर्थकरोए नणियं—कहुं ठे. सुय
 ववहार—श्रुत व्यवहारे करीने एटले सूत्र निर्युक्ति वृत्ति नाप्य चूर्णि ए पांचने श्रुत
 कहिये; ते श्रुतना व्यवहारे करीने विसोहियं तस्त—चारित्रनी विद्युद्धी करनार
 जे पुरुष, तेने विद्युद्ध वोही—विद्युद्धवोही एटले अति निर्मल सम्यक्त्व जायइ—
 थाय. श्याथी? जिण आणा राह गत्ताओ—श्रुतव्यवहारे करीने चारित्रनी विद्युद्धि
 करवा रूप जिन आझाहुं आराधकपणुं थवाथी. ॥ १३८ ॥
 अवतरण.— कोई आशंका करे के, तमे कहुं जे सिद्धांतनी स्थितिए करीने
 अने व्यवहार नये करीने जिनधर्म जाणवा योग्य ठे; एवी रीते कहेवाथी जिन
 धर्म देखाडवावाला गुरु पण सिद्ध थाय ठे; तेम ठतां तेनेविषे शी शंका ठे? ते
 जे उत्तर कहेठेः— मूलः— जे जे दीसंति गुरु, समय परित्काइ ते न पुजंति ॥
 ते न मिले श्रुत न्याय ॥ पिण श्रद्धा इक ठे चरण, उपसह अंत गवाय ॥ १३९ ॥
 व्याख्या.— सांप्रतकाले जेजोगुरु—जे जे गुरु धर्माचार्य उपाध्याय साधु दीसंति—दे
 ठे; समय परित्काइ—सिद्धांतनी परित्काए करीने एटले सिद्धांत कथित व्य
 नयनी विचारणाए करीने जे धर्माचार्य गुरु ठे ते नपुजंति—ते नथी पूराता
 नथी मिलता परित्काने नथी सहन करी शकता; शाथी? सिद्धांत कथित व्य
 नने यथार्थपणे न करवाथी. अहीं कोई शंका करे के, एम तो चारित्रनी
 यई? त्यारे ग्रंथकर्ता कहेठे के, पुणमेगं सद्वहणं—वली अमारे एक—जिनव
 धु अंतसुधी एटले उपसह आचार्यसुधी चरण—चारित्र वर्तशे. ए अमारे
 नठे. माटे अमे चारित्र मानिये ठेए. चारित्रनो निषेध करता नथी; पण
 हारे करीने प्रवर्ततो देखीए तो कहिये के, कुगुरुने सुगुरु केम कहेवाय. १३९
 ए.— जे श्रद्धान ठे ते थुं करवायोग्य ठे ते कहेठेः— मूलः— ता एगो
 मज्जमणोहिं समयदिछीए ॥ सम्मं परित्कियवो, मुचूण पवाह हज
 ७ ॥ दोहाः— तो मध्यस्थ मनेवि इक, युग प्रधान श्रुत न्याय ॥ १४० ॥

રાતે પરિવહો, તજિ પ્રવાહ હલવાય ॥ ૧૪૦ ॥ વ્યાખ્યા - તા- તે કારણમાટે પ્રવાહ હલવોલં- લોકપ્રવાહ સંબંધી જે હલવોલ જિવાર રહિત જે કજકજ તેને, મુતુણ- મૂકીને વલી સમયદિષ્ટીએ- શ્રી આચારાંગ નિસીય વ્યવહારાદિક સિદ્ધા તની દૃષ્ટિએ કરીને મજ્જમણેહિ- મધ્યસ્થ રાગ દેષ કદામહ રહિત જેઓનાં મન ઠે તે પુરુષોએ ણો જુગપવરો- એક જુગપવર એટલે સમ્યક્ જ્ઞાન ક્રિયાએકરી સહિત એક જુગ પ્રધાન આચાર્ય હોય તે સમ્મ-સમ્યક્ પ્રકારે પરિક્ષિયવો-પરસ્વો નિશ્ચય કરવો, પણ આચાર્યાદિકના આચારે કરિ રહિતને આચાર્યાદિક માનવું નહીં ૧૪૦

અવતરણ - કોઈ આશકા કરે કે, પ્રવાહ હલવોલને મૂકીને એમ કયુ, પણ લોક પ્રવાહનો હલવોલ જો પોતે નિપુણ હોયે તો છુ કરે? એનું નિવારણ કર તાં કહેઢે - મૂલ - સપડ દસમઘેરય, નામાયરિએહિં જણિય જણમોહે ॥ સુદ ધ મ્મથો નિકળવિ, ચલંતિ વહુ જણ પવાહાથો ॥ ૧૪૧ ॥ ટોહા - થવ દશમ ચરજ નામગણિ, જનિત નીચ જન કર્મ ॥ લોક પ્રવાહે નિપુણ પણ, પડિયા ત જિ છુન ધર્મે ॥ ૧૪૨ ॥ વ્યાખ્યા - સપડ-સાપ્રત એટલે વર્તમાન હુપમા કાજને ત્રિપે દસમઘેરય- આરજ પરિગ્રહમા આસતક સદા વ્રહ્મચારી અસયત ચકા સય ત કહેવરાવતા તેઓને જે પૂજવું તથા વડન નમસ્કારાદિક કરવું, તે અસયત પૂજા નામે દશમો આશ્ચર્યઢે, વલી નામાયરિએહિં-નામ માત્ર આચાર્ય કેવજ લિ ગોપજીવિ ઇચ્છયકી ને જાવથકી સાધુની ક્રિયાએ કરીને રહિત દશમો આશ્ચર્ય ન નામાચાર્ય એ વઢે જાણિય-જાણુ ઢે અથવા ઉપજાચુ ઢે, જણ-નીચ પામર લોકોને ઁચિત મોહે-મોહ એટલે અતિ રાગ તેને એવા જે નિકળવિ-નિપુણ પણ એટલે ધર્મ કર્મનેવિપે ચતુર પણ મુશ્વધમ્માઁ-ચુન જિવ કલ્યાણકારી જિન જાપિત જે ધર્મ તેયકી ચલંતિ-ચલેઢે, પ્રષ્ઠ થાયઢે, તો વીજા અનિપુણ પુરુષોની શી વા તાં! કેમકે, નિપુણ પુરુષ પણ ધર્મયકી ચલેઢે, વહુ જણ પવાહાઁ-પણા લોકો નો જે પ્રવાહ ગતાનુગતિક એટલે વિવેકરહિત વોલવું ચાલવું પ્રવર્તવું, તેણે ક રીતે તે નિપુણ પુરુષ પણ જિન ધર્મયકી ચલેઢે પઢેઢે માટે લોક પ્રવાહને મૂકી ને ઢેટે રહેવું, પ્રષ્ઠાચાર નામાચાર્યનો પણ પરિચય ન કરવો જો જિનધર્મ વિધિમા ગેની અનિલાપ રાખ્યો હોય તો એ જાવ ॥ ૧૪૨ ॥

અવતરણ - એવી રીતે જેઓ લોક પ્રવાહમાં પડેલા ઢે તેઓનું હુટપણુ દેલા હુ, હવે જે જિનધર્મથી પડેલાનું આલવન જિણે તેનો દોષ, અને જે નથી લેતાં તેનો શુણ વોલતા ઁતા કહેઢે - મૂલ - જાણિય મિશ્વદિષ્ટો, જે પડણા જવણા

ઠે ઠે તેનું સ્વરૂપ કહે છે - મૂળ - અન્નિમાણવિસોપગમન યં ચ યુતિ વેન ગુ
રુણો ય ॥ તેહિ પિ જશ્યો માણો, હીંદી તં પુત્ર હુમિશ્રિં ॥ ૧૪૪ ॥ દોહા - મા
નવિપોષ સમાવવા, શુદ્ધ દેવ ગુરુ ધર્મ ॥ તે સેવે પણ મદ થયો. હા તે પૂર્વ કું
કર્મ ॥ ૧૪૪ ॥ વ્યાખ્યા - દેવગુરુણોપ- અન્નાર વેપ રહિત. હાલશ ગુણ સહિ
ત જે અરિહત દેવ તેની, તથા સત્સવિગ ગુણાગ્રુત ગુરુ સુસાધુ તેની, યુવતિ-
સ્તવનાતથા વત્કીર્તના કરવી, વપલરૂણથી અન્યુગ્રાહન નકિ વહુમાન વદન ન
મસ્કારાદિક કરવાં તે અન્નિમાણ વિસોપસોપન યં ચ- જાત્યાદિ અન્નિમાનરૂપ
વિપને વપશમાવવાને અર્થે છે, ચ શબ્દ થકી મિથ્યાત્વાદિ દોષ વપશમાવવાને
અર્થે છે, કેમ કે, સુદેવ સુગુરુની સ્તુતિ કલાથી અન્નિનિવેગ કદામદ અજ્ઞાન અ
ન્નિમાન ટલે અને શુદ્ધ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ પાવ એમ આગમમાં કહ્યું છે તેહિપિ-
તે દેવ ગુરુએ કરીને જશ્યો- જો માણો- માન અન્નિમાન દેવ ગુરુવિપે થયો કેમ
થયો તે કહે છે - આ વેલ્ય મારા પૂર્વજોના છે, એને મૂકીને વીજા વેલ્યમાં વસ્ત
વાદિક કરવાને કેમ જવાય? ઇત્યાદિક દેવવિપે અન્નિમાન, વજી એ ગુરુ મારે અ
ગીકાર કરેલો છે, એગીતાર્થ ક્રિયાવત ગુણવત છે તેવિના વીજા ગુરુઓ નહે ગુણ
વાન હોય તો પણ તેની કપર રાગ ધરે નહી, વલદુ મઠર નાવ આણે ઇત્યાદિ ગુરુ
વિપે અન્નિમાન થયો, હીં હી-એ મોટી છેદની વાત છે તંબુવહુચરિય-તેપૂર્વજવરુ
હુકર્મ ચરિત છે એટલે તે પોતાનો દોષ છે એમાં વીજા કોઈનો દોષ નથી ॥ ૧૪૪ ॥

અવતરણ - જેને ચોટા અન્નિમાનરૂપ ધન છે, તે સદેવ અસન્નુત પદાર્થ ને
માને છે, તેને વપાલન સહિત પ્રગટ દોષ જણાવીને નિર્જેત્સ્ના કરતા ઠતા કહે
છે - મૂળ - જો જિણઆચરણા, જોશ્યો ન મિલેઈ તસ્ત આચારે ॥ હા હા મૂ
ઢ કરિંતો, અપ્પ કહ નણસિ જિણ પણય ॥ ૧૪૫ ॥ દોહા - જિન આચરણ થ
કી છુદો, જે જણ તસુ આચાર ॥ રે સત્ કરતો કિમ કહે, હુ જિન જગત વદાર
॥ ૧૪૫ ॥ વ્યાખ્યા - જોજોશ્યો- જે પાસઘાદિક લોક છે તે જિણ આચરણા-
જિન નાપિત આચરણાની સાથે નમિલેઈ- નથી મલતા, તસ્ત- તે પાસઘાદિક
નો જે આચારે- નિજમતિ કલિપત જે આચાર છે તેને કરિંતો - અગીકાર કરતો
ઠતો હા હા- મોટી છેદની વાત છે મૂઢ- હે મૂર્ખ, અપ્પ- પોતાને જિણપણ
યં- જિનને વિપે સુગુરુને વિપે નમસ્કાર કરવાવાલો, સ્નેહ કરવાવાલો કહ- કે
મ નણસિ- તુ કહે છે, જો જિનનાપિત આચરણાને આચરતો હોય તો તારુ કહ
સજવે, માટે પુત્ર વોલીને શાસારુ- ફોકટ આત્માને વિટવના કરે છે ॥ ૧૪૫ ॥

અવતરણ:- અહીં કોઈ વિકર્તક કરે કે, જિન આચરણ મૂકીને કોઈ પાસઢા
 દિકની કહેલી આચરણ અંગીકાર કરતા હશે, તેનો ઉત્તર કહેવે:- મૂલ:- જં
 વિચ્છ જોઓ મન્નડ, તંચિચ્છમન્નંતિ સયલ જોઢાવિ ॥ જં મન્નડ જિણનાહો, તંચિ
 અ મન્નંતિ કિવિ વિરલા ॥ ૧૪૬ ॥ ઢોહા:- જાકું માને લોક તસ, માને લોક
 પાસઢાદિક લોક જંચિચ્છ-જેઆચરણને મન્નડ માનેઢે સયલ જોઢાવિ-તાદશવિ
 વેક વિકલ સકલ લોક પળ તંચિચ્છ-તે પાસઢાદિકની જાપેલી આચરણને મ
 મ્નંતિ-માનેઢે, જેમ લોવઢાનો કીડો લોવઢાને સારું માનેઢે, તેમ, વલી જિણનાહો-જિ
 નનાથ જં-જે આચરણને મન્નડ-માનેઢે, સમ્યક જાણેઢે, તેમ કિવિ વિરલા-કેટલા
 ક-વિરલા હલુકર્મી જીવ તંચિચ્છ-તે જિનજાપિત આચરણને મન્નંતિ-માનેઢે,
 યયાશકિયે પાલે, આરાધે ઢે, જિનધર્મ પાલવું તે નડીના પૂરની સાવે જવા વરા
 વર ઢે. માટે કોઈક હલુકર્મી જીવ જિનજાપિત ધર્મ આચરણને માનેઢે કિવ
 ઢુણા ઇટલે ઘણું કહ્યાથી ઘું! ॥ ૧૪૬ ॥

અવતરણ:- અહીં કોઈ વિકર્તક કરે કે, લોકો પ્રાયેકરી લોકોનું જ કહેલું માનેઢે,
 જિનરાજનું કહેલું માનતા નથી, એવો તેઓનો સ્વજાવજ ઢે; તે નહીં પણ જિનરાજનું
 કહેલું ને માન્યા ઠતાં અને લોકોનું કહેલું માન્યા ઠતાં જે ઢોષ થાયઢે તે કહે
 ઢે:- મૂલ:- સાહમિ આઝ અહિઓ, વંધસુઆઈસુ જાણ અપુરાઓ ॥ તેસિં નહુ
 સમ્મનં; વિન્નેયં સમયનીઈયે ॥ ૧૪૭ ॥ ઢોહા:- સાધર્મીથી અધિક જસ, પરિ
 જન કપર પ્રેમ ॥ તાસ ન સમકિત માનિયે, આગમ નોતી ઇમ ॥ ૧૪૭ ॥ વ્યા
 ર્ણ:- જાણ-જેને સાહમિઆઝ-સમ્યક્લાદિ ગુણો કરીને જે સરલા તે સાધર્મી, કહિ
 યેં તેથીપણ વંધસુઆઈસુ-વાંધવ પુત્રાદિકને વિપે આદિ શ્દયો માતા પિતાનાર્યાદિક
 ને વિપે અહિઓ-અધિક અપુરાઓ-અપુરાગ સ્નેહ વર્તે ઢે. તો તેસિં-તેને નહુ-નહી
 જ સમ્મનં-સમ્યક્, હોય એવાત સમયનીઈયે-સિદ્ધાંતનીતિ એકરીને વિન્નેયં-વિરોધપ
 યે જાણવા યોગ્ય ઢે. સાધર્મીની સાયે કોઈ પ્રકારનો કલહ અથવા ક્રેશ કરવો
 નહીં-વલી સાધર્મી સીદ્ધાંતો હોય તો તેને સહાય કરવું, કેમકે, શાસ્ત્રમાં કહું
 ઢે-કે; સંસારમાં સાધર્મીના જેવું વીઠું કોઈ સગપણ નથી-સાધર્મીની સેવા જકિ
 વાઢલાતા એ કરીને સમ્યક્ વિરોધ નિર્મલ થાય. માટે વંધુ સુતાદિક સર્વ સ્વજ
 નનો-અનુગ્રાહ તે કરમવંધવું કારણ એ ઢોષ જાણી સાધર્મીને વિપે અધિકતર ધર્મી
 ગુરાંગ નિરંતર રાખવો એજ શ્રેય ગુણ ઢે. ॥ ૧૪૭ ॥

થવતરણ - એવી રીતે લોકાચારને માનનારનો દોષ પ્રગટ કરીને હવે
 કાચાર સર્વંથી નિપેદનો ઉપદેશ કહેતે - મૂલ - જડ જાણિસિ જિણ ના
 યાચારા વિપક્ષે જૂઓ ॥ તા તં ત મન્નતો, કહ મન્નસિ લોચ્ર યાચાર ॥
 દોહા - જિનપતિ લોકાચારથી, જો તુ જાણે નિન્ન ॥ તો કિમ લોકાચાર
 માને પ્રષ્ટ મન્ન ॥ ૧૪૬ ॥ વ્યાખ્યા - જડ-જો જાણિમિ-તુ જાણેતે, જિણના
 જિનનાથ એટલે જિનવરેડે છે તે લોચ્રાચારા-દર્શનવ્રટ પાસઘાદિક તથા ચ
 રીની વ્રાહ્મણ પરિવાજક ત્રિદહી તાપસાદિક જે લોક તેઓના આચારયક્ષી વિ
 કષ્ટે જૂઓ-વિપક્ષજૂત છે, એટલે ન્યારો છે અથવા તે જોકોના આચારોનો નિ
 નાથ વિપક્ષ જૂત છે એટલે શત્રુરૂપ છે એમ જો હે જડ તુ જાણેતે, તા-તો ત-
 તુ ત-તે જિનનાથને મન્નતો-માનતો અથવા જાણતો ઠતો નોચ્રાચાર-લોક
 ના આચારને કહ-કેમ મન્નસિ-તુ માનેતે ॥ ૧૪૬ ॥
 અવતરણ - તુ લોકાચારને કેમ માનેતે? એમ કહ્યુ તેનેજ ફરી દટ કરોતે,
 તથા જિનેડને માન્યા થકા પણ જે મુગ્ધ લોકો છે તે વીજા દેવાને માનેતે તે દે
 તથા જિનેડને માન્યા થકા પણ જે મુગ્ધ લોકો છે તે વીજા દેવાને માનેતે તે દે
 સ્વાહતા ઠતા કહેતે -મૂલ - જે મન્નેવિ જિણિદ, પુણોવિ પળમતિ ડચર દેવાણા
 મિઘત્ત સન્નિવાયગ, ગઘાણ તાણ કોવિઙ્કો ॥ ૧૪૭ ॥ દોહા - જિનવરને પ્રણ
 મી વલી, જે પ્રણમે અન દેવ ॥ સન્નિપાત મિથ્યાત હત, તસ કુણ વદ ફેર
 ॥ ૧૪૭ ॥ વ્યાખ્યા - જે-જે મુગ્ધ તત્વના અજાણ છે, તે જિણિદ-જિનેડ દેવને પણ મ
 નેવિ માનેતે અને પુણોવિ-વલી પણ ડચરદેવાણ-ડચર જે જિનેડ દેવથી વીના હ
 રિ હર વ્રહ્માદિક રાગી દેવી મિથ્યાદૃષ્ટિ દેવ છે તેને પણમતિ-પ્રણમ ને એડને
 પૂજે છે તાણ-ત મિત્તમન્નિવાયગગઘાણ-મિથ્યાત્વરૂપ સન્નિપાત રાગ કાળ ગ્રસ્ત
 યેલા ગજાપના અથવા વ્યાસ થેલાનો કોરિઙ્કો-વચ કાળ થાય 'અપિનુ તેના
 નેઈ વચજ નયો કેમકે જને અમૃત સમાન જિન ધર્મ પુરિસ ત્રિપસમાન મિથ્યા
 મે જેવા થયા તેના હિતાપદેગક ગુરુ વચરાજ શુ ઉપાય કરે' ॥ ૧૪૭ ॥
 અવતરણ - હવે મિથ્યાત્વરૂપ સન્નિપાત રાગેકરી ગ્રસ્ત થાના શુ કરે ત
 રે - મૂલ - ણા અ ગુરુ ણો પિ સાવગો ચેડાણિ પિઙ્ગાણિ ॥
 ય જ નિણદ્વ પરસ્પર ને ન પિઙ્ગતિ ॥ ૧૪૮ ॥ દોહા - ગુરુ એક વનિ શ્રા
 રુ, ચૈન્ય પિરિથિ વિત્રેય ॥ તામ જા જિનડચ્ય તે દિણ પરસ્પર નય ॥ ૧૪૮ ॥
 મા - ણોચગુરુ-એકજ ગુરુ કેમકે જિગ આચાર એક માટે એક ગુરુ, ણાપિ મા
 ક પણ આવક કારણકે સર્વના દેવગુરુ ધર્મ એક માટે આવક પણ એક ચડાણિ

વિવહાણિ— ચેત્ય દેહરાસર અથવા જિનપ્રતિમા તે વિવિધ અનેક ઠે; તથાપિ જિ
 નેંદ્ર દેવ સર્વે સરસા માટે ચેત્ય પણ એકજ; એ ત્રણે એક એક થઈ થકે પણ ત
 ઘ્ય— ત્યાં એટલે તે શ્રાવકોની પામે જ— જે જિણદર્શ— જિન ઇચ્છે ઠે; ટપજ
 કણથી જ્ઞાન ઇચ્છે સાધારણ ઇચ્છે ઠે તે—તે ઇચ્છે પરુપર—પરસ્પર એટલે નથી આપ
 માંહે ચેત્ય જ્ઞાનાદિક કાર્ય પહેરતે ન વિચિંતિ— નથી વેચતા એટલે નથી આપ
 તા; તે જોની સુલતા લાલચી ગુરુ નિર્મલ ટપદેશ તેને દેતા નથી; પણ વલદું
 જેથી અહંકાર મમકાર પણ વધે તેવો ટપદેશ કરે ઠે. એ જાવ ઠે ॥ ૧૫૦ ॥

અવતરણ:— એમ કરતાં ઠતા તે ગુરુ આદિક ઠે કે નથી? તે વિષે કહે ઠે:—
 મૂલ:— તે ન ગુરુ નો સદ્ગા, ન પૂજ્યો તેહિં હોડ જિણનાહો ॥ મૂઢાણં મોહ વિર્ષ,
 સા નક્કડ સમય નિવણોહ ॥ ૧૫૧ ॥ દોહા.— તે ગુરુ નહિ શ્રાવક નહી, નહિ પ્રહ
 પૂજક તેય ॥ મોહ ધિતી મૂઢોતણી, જાણી શ્રુત નિપુણેય ॥ ૧૫૨ ॥ વ્યાખ્યા:—
 તે— તે નગુરુ—તેગુરુ નથી કેમ કે, સુલ દાક્ષિણતાએ કરીને જિનોક નિર્મલ ટપદેશ
 નથી દેતા માટે તથા નો સદ્ગા—તે શ્રાવકપણ નથી; કેમ કે, ચેત્યાદિ ઇચ્છે ચેત્યાદિકા
 ય પમયાથી મમતાને લીધે નથી વેંચી આપતા માટે તે શ્રાવકપણ નહી કહેવાય વલો
 તેહિં—તેણે જિણનાહો—જિનનાથ પણ ન પૂજ્યો હોઈ—પૂજ્યો નથી એમ ઠે કેમકે
 જે મમકારાદિક ક્ષિપ્તચિત્તવાલા યયાપિ પૂજાદિક કરે તથાપિ તેને પૂજાદિક કર
 વાવાલા ન કહિયે. માટે શિષ્ય કહેઠે તો તેને શું કહિયે? ગુરુ કહેઠે મૂઢાણં—મૂ
 રોની મોહવિર્ષ—મોહસ્થિતિ કહિયે. સા—તેવાત સમય નિવણોહિ—સિદ્ધાંતમાં જે
 નિપુણ ગુરુપદે તેને નક્કડ—જણાય ઠે પણ વીજા જાણતા નથી ॥ ૧૫૩ ॥

અવતરણ:— પૂર્વ ગાથામાં કહું નથી તે ગુરુ તેજવાત પ્રગટ કરતા ઠતા કહે
 ઠે:—મૂલ:—સો ન ગુરુ છગ પવરો, જસ્સ વયણંમિ વટ્ટા જેથો ॥ ચિય નવણ; સ
 ક્ષગાણ, સાહારણ દલમાઈણં. ॥ ૧૫૪ ॥ દોહા:—ચેત્ય જીવન વલિ શ્રાવજન,
 સાધારણ ઇચ્છાદિ ॥ તાસ જેદ જસુ વચનમે, તેગુરુ ઠે જગદાદિ ॥ ૧૫૫ ॥ વ્યા
 ણ્યા:— જસ્સ—જેગુરુના વયણંમિ—વચને કરીને એટલે કુટિલ ટપદેશ કરીને તથા
 પોતાસંવંધી ચેત્યાદિક કરાવડું તે તમને પ્રધાન ઠે, એમ સાદાટ ટપદેશ—દીધાથી
 ચિયનવણ—ચેત્યનવનોને વિષે એટલે જિન પ્રાસાદોને વિષે તથા સદ્ગાણં—શ્રાવકોને
 વિષે વલો સાહારણદલ્લ માર્ણં—સાધારણ ઇચ્છાદિકને વિષે આદિ શબ્દથી જ્ઞાન
 ઇચ્છને વિષે જેથો—જેદ વટ્ટા—વર્તે ઠે; એટલે અહંકાર:—

પોતા સંવંધી ચેત્ય તથા શ્રાવકાદિક થાપીને માહોમાંહે જે જગદા

पादे ठे ते जुग पवरो जुग प्रधान गुरु-आचार्य न-नथी केम के, प्रथम जे वि
शेषण कह्युं ते कुगुरुनुं ठे माटे ते जुगप्रधान गुरु न जाणवो ॥ १५२ ॥

अवतरण - अही कोई वितर्क करे के, जेना वचन यकी चैत्य नवनादिको
नेद वर्ते ठे, ते जुग प्रवर गुरु न होय, एम जे कह्यु, ते तो तीर्थकरादिकवर्ते ते कान
नेविषे युक्त ठे, पण हमणा तो नेद विना कोई पण मर्यादा नहोय । ए आश
का दूर करवाने साप्रतहमणा पण सिद्धांत कथित विधिनेविषे जे पुरुष नथी प्रवर्तता
तेथोना दोष देखाडता उता कहे ठे - मूल - सपइ पढुवयणेणवि, जाव न उ
छसइ विहि विवेयत्त ॥ ता निविड मोह मिष्ठ च गविया डुछ माहप्प ॥ १५३ ॥
दोहा - प्रगटे न विधि विवेक अथ, प्रभु वचने पण जाव ॥ ताव निवड मिष्या
त्वनी, गवितणो अनुनाव ॥ १५३ ॥ व्याख्या - सपइ-सप्रति एटले वर्तमान का
जनेविषे पण पढु वयणेणवि-प्रभु नापित जे वचन आगम ते साजट्याथी जा
व-ज्यां सुधी विहिविवेयत्त-जिन इव्यादिकनु जिनागम उक्त प्रकारे वधारवु, खर
चवु, रक्षुण करवु, तथा इव्ये जावे पवित्र थईने आशातना टाजी, अणिगम सा
चवी, जिनपूजा करवी, सुगुरु नक्ति करवी, तथा दोष रहित सामायक प्रतिक्रम
ए पोपध उपवास करवा, तथा निरतिचार सम्यक्त्व सहित सर्व व्रत पालवा, इ
त्यादिक विधिविवेक पण जेने न उछसइ-नथी उछासने पामतो, ता-ते कारण माटे
एनिविममोहमिष्ठचगविया डुछ माहप्प-निविम एटले अतिदृढ मोह मिष्यात्वनी
गांठवु कोई डुछ माहात्म्य ठे, एटले प्रभाव ठे, एम जाणवु केमके उती समर्थीयें
सिद्धांतोक्त विधिनेविषे न प्रवर्तवु ते प्रभुना वचननी आशातना ठे ॥ १५३ ॥

अवतरण - ते कारण माटे हवे प्रभुवचननी आशातनानु डुछपण कथन क
रतां उता कहेठे - मूल - वयण मरण जयाइ, डुहाइ तिस्काइ नेथ डु स्काइ ॥ ड
स्काण डुह निहाण, पढुवयणा सापणा करण ॥ १५४ ॥ दोहा - वधन मरण
जयादि डुय, नहि तीक्ष्ण डुय जाण ॥ जे अविनय प्रभु वचननो, ते डुख दोष
निधान ॥ १५४ ॥ व्याख्या - वधन-दोरहादिके करी बांधवु, मरण-थायु अथ
वा प्राणनो नाश, जयाइ-इह लोकादिक सात जय इत्यादिक जे डुस्काइ-डु ख ठे
ते, तिस्काइ-तीक्ष्ण एटले आकरा डुस्काइ-डु ख नेथ-नथीज थोडाकात रहे
पण पढुवयणा सापणाकरण-प्रभुना वचननी आशातनानु जे करवु, ते डु स्का
ण-जन्ममरणादिक डु खनु दुहनिहाण-डु ख निधान ठे, एना जेवु वीरु कोई
समारमां डु ख नथी ए जाव ॥ १५४ ॥

અવતરણ.— એવી રીતે આશાતનાના કરનાર સંવંધી અનંત ડુઃખ કહ્યાં, હવે વર્તે માનકાલાદિ દોષ થકી યથોક્ત વિધિ કરવાને અસમર્થ એવો જે પોતાનો આત્મા તેને નિંદતાં ઠતાં કહે છે:— મૂલ:— પદ્મવયણ વિહિરહસ્તં, ણાકણં જાવ દીસે અપ્પા ॥ તા કહ સુસાવગત્તં, જં ચિત્તં ધીર પુરિસેહિં ॥ ૧૫૬ ॥ દોહા:— વીર વચ ન વિધિ સાર લખિ, જવ નિજ આત્મ જોય ॥ તો કહૈંતે ગૃહિ ધર્મે જે, ગૃહો ધીર પુરુષોય ॥ ૧૫૫ ॥ વ્યાખ્યા:— પદ્મવયણ વિહિરહસ્તં—પ્રચુના વચન સિદ્ધાંત નો જે વિધિનો સાર તેને નાકણં—જાણીને જાવ—યાવત્ એટલે વ્યાસુંધી અમે અપ્પા—પોતાનો આત્મા દીસે—દેખીએ ઠે. તા—ત્યારે એમ વિચાર થાય છે કે, મારેવિપે કહ—ક્યાંથી સુસાવગત્તં—સુશ્રાવકપણું ધીરપુરિસેહિં—કામદેવ અરણક શ્રાવકાદિક ધીર પુરુષોય જં ચિત્તં—જે આચલું તે. ॥ ૧૫૫ ॥

અવતરણ:— કોઈ ચિત્તર્ક કરે છે કે, જો ધીર પુરુષોય અંગીકાર કરેલું શ્રાવક પણું નથી તો શા કારણથી દેવપૂજાદિ અનુષ્ઠાનવિધિનેવિપે પોતાના આત્મા એ પ્રકારે પર્યાસીએ ઠે. એટલે જોડિયે ઠે? એ આશંકાએ કરીને કહે છે:— મૂલ:— જહિ દુ વત્તમ સાવય, પયઢીએ ચઢણ કરણ અસમઘો ॥ તહિ પદ્મવયણ કર ણે, મણોરહો મજ્જ હિયયમ્મિ ॥ ૧૫૬ ॥ દોહા:— યદપિ સુશ્રાવક સેહિએ, ચઢણ કટણ અસમર્થ ॥ તદપિ મનોરથ મુજહિયે, કવહૂ કરું તદર્થ ॥ ૧૫૬ ॥ વ્યાખ્યા:— જહિ—જોપણ દુ—નિશ્ચે, વત્તમ સાવયપયઢીએ—પૂર્વોક્ત વત્તમ શ્રાવકોની પગથીએ એટલે શ્રેણિએ ચઢણ કરણ અસમઘો—ચઢણ કરવાને એટલે અરોહણ કરવાને અસમર્થ એવો હું હું તહિ—તથાપિ એટલે તોપણ પદ્મવયણ કરણે—પ્રચુનાપિત વચ ન અંગીકાર કરવાનેવિપે એટલે શ્રીવીતરાગ કથિત જે વિધિનું કરવું તેનેવિપે મણોરહો—મનોરથ મજ્જહિયયમ્મિ—મારા હૃદયમાં વર્તે, એટલે જોપણ વત્તમ શ્રાવકોની પદવીને આરોહણ કરવાને હું અસમર્થ હું તો પણ પ્રચુવચન અંગીકાર કરવાનો મનોરથ મારા હૃદયમાં વર્તે, અને પોતાની યથાશક્તિપ્રમાણે આરાધુ હું, તેમાટે સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિ યોગ્ય કોઈએક શ્રાવકના જેદમાં હું નિમગ્નતો શ્રીવીતરાગ દેવ જાણે. ॥ ૧૫૮ ॥

અવતરણ.— હવે વત્તી તે જિનવચન અંગીકાર કરવાના મનોરથની વાંઝા કર તા ઠતાં કહે છે, જે કામણ માટે પ્રચુના વચન અંગીકાર કરવાનો અમારા મનમાં મનોરથ છે:— મૂલ:— તા પદ્ પપમિથ વચણે, સંપપ્પેસિ પમ્મ નાવેણ ॥ બુદ્ધ વચણ રચણ ગહણે, અહ્હ લોહોમન દુહા નયા ॥ ૧૫૭ ॥ દોહા:— તા

प्रचुनमत, चरणे जाचू एक ॥ होय सदा मुज तुम वचन, रतन लोच अतिरेक ॥ १५७ ॥ व्याख्या - ता-ते कारण माटेज पदु-हे प्रनो, श्रीगीतरागदेव, चरणे-तमारा चरण जुगलने पणमिथ्य-प्रणाम करीने परम जावेण परम उत्कृष्ट जावथी इक-एक वस्तु पडेमि-हु प्रार्थुं तु एटले मागु तुं, ते एक वस्तु तुहवयण रयण गहणे-तमारा वचनरूप इ ख दारिइ दानाग्यादिक दूर करवाथी रत्ननीप ठेरत्न, तेनु ग्रहण करवानेविपे अज्ञोहो-अतिलोच एटले अति ग्रहणं मज्ञ-अमारे हुक-होय सया-सदा ॥ १५७ ॥

अवतरण - कोई वितर्क करे के, एवीरीते शासारु इच्छा करवी पडे ? पोतानी मेलेज जिन वचनरूप रत्ननु ग्रहण करवानेविपे लोच थरो ? ए आशंका करीने कहेने - मूल - इह मिथ्यावात निक्किठ जावउंगलिअ गुरुवि वेच्याण ॥ अम्हाण कद सुहाइ, सजाविक्कति सुमिणेवि ॥ १५८ ॥ दोहा - मिथ्यावात सुमनिन मन, गत विवेक हममाहि ॥ कहाथि सुख सजाविए, स्वपनविपे पण नाहि ॥ १५८ ॥ व्याख्या - इह-ए पाचमां दूयम कालनेविपे मिथ्यावात-मिथ्यात्वनी वासनाए अक्षाए करीने निक्किठ जावउ-निक्कीट एटले अति मजिन जाव परिणाम थयो तेथी गतिअ गुरुविवेच्याण- गजायो ठे एटले नाशने पाम्योठे तत्व अतत्व सबधी प्रथम जाव एटले न्यारा न्यारा जाउ, जे मोटा विवेक विचार जेना एवा जे अम्हाण- अमे, तेने सुमिणेवि - सप्रनेविपे पण सुहाई- जिनवचनरूप रत्न ग्रहण करवु ते सुख हेतु माटे सुख ते कद-शा प्रकारे करीने सजाविक्कति-सजाविए एटले विचारिए थयरा थापिए ? केमके, मिथ्यात्वे करीने वासित ठे मति जेनी, थने गयो ठे माटो विवेक जेनो तेने तेवु सुख क्वांथी थाय ? ॥ १५८ ॥

अवतरण - गीरीने क्वांथी होय तेरीत कहेने - मूल - ज जीवियमितपि दु, धरे मि नाम च सावयाणपि ॥ तं पिपदु महा चुक, इह विसमे दूसमे काले ॥ १५९ ॥ दोहा - धरु जो जीवित मात्र पण, नाम आइनो सार ॥ तेपण अति अचिरज प्रह, दूसम कान मजार ॥ १५९ ॥ व्याख्या - इहविसमे दूसमेकाले-था गियम दूसम कालनेविपे जं-जो जीविअ मितपि-वेश सयमरूप जीवितमात्रने पण को ई प्रकरना जगे करीने दु-प्रकटपणे सावयाणपि-सम्यक्त्व पूर्वक दादग व्रत धारी आशंकां च-वज्जी नाम-नाम मात्रप्रते धरमि-हु धारण करुहु, न पि-ते पण पदु-हे प्रह, हेनाय महा चुक-माटो आधर्य ठे, बीजु वयारे शु कडिये ? ॥ अवतरण - ए प्रकारे कानादिकना अनुमारे करीने पोताना स्वप्ने वहीन हने

पोतानुं जन्म सफल करवाने अर्थे सुगुरुने विनती करता ठता कहेते.— मूलः— परिजा
विकृण एवं, तद् सुगुरु करिऊ अम्ह सामिचं ॥ पदुसामगि सुजोगो ; जद् सहलं होइ
मणुअचं ॥ १६० ॥ दोहा.— ५म विचार करि तिम सुगुरु, हमने करो सनाय ॥ सुलज होय
जिम नरपणुं शिव सामग्री साथ ॥ १६० ॥ व्याख्याः— एवं—दूषमा कालनेविपे जिन
जापित धर्मनुं डुर्जनपणुं ठे ए प्रकारे परिजाविकृण—परिजावीने एटले वीचारीने सु
गुरु—हे सुगुरु, हे शोचन आचार्य एटले हे सम्यक् ज्ञान दर्शन चारित्रादि गुण
संपन्न सुगुरु तद्—तेम अथवा ते प्रकार अम्हसामिचं—अमारा संवंधी स्वामीपणाने
करिऊ—करो एटले ते प्रकारे अमारा ऊपर तमे स्वामीपणुं धारण करो. जद्—जेम
अथवा जे प्रकारे पदुसामगिजोगो—प्रसुदर्शनादिकनी सामग्रीनो एटले प्रसुजापि
त धर्मसामग्रीनो सारो योग थाय, ते यथार्थके मणुअचं—मनुष्यपणुं सहलं—सफल
होइ—थाय, केमके, संसारमां चार अंग जीवने पामवा डुर्जन ठे, तेमां प्रथम मनुष्य
पणुं, बीजुं सिद्धांतनुं सांजजबुं, त्रीजुं सिद्धांतने सांजलीने जिन वचननी श्रद्धा करवी,
श्रद्धा यथा पठी तप संयमने विपे पराक्रम फोरववो; ए चार अंग डुर्जन ठे.
तेमां प्रथम मनुष्य पणुं डुर्जन कहुं, पण ते मनुष्य पणुं सफल क्यारे
थाय, ज्यारे जेप त्रण अंगनी प्राप्ति थाय माटे हे सुगुरो अमारा ऊपर तमे स्वामीप
णुं करो के जेम प्रसु जापित धर्म सामग्रीनो हमो जोग थाय, ते यथायथी मनु
ष्यपणुं सफल थाय? ॥ १६० ॥

अवतरण.— हवे समाप्तिने अर्थे ग्रंथकार पोतानुं नाम कथन पूर्वक तथा ते
ना अव्ययनादिकथी यता फलना कथन पूर्वक अने स्मरणनी उपादेयता प्रते ए
टले तेनुं जे अंगीकारपणुं तेने कहे ठे — मूलः— एवं चंमारिअ ने, मि चंदरइया
उ कइविगाहाउ ॥ विहि मग्गरया नवा, पढंतु जाणंतु जंतु सिवं ॥ १६१ ॥ दोहा
नेमिचंद चंमारिकृत, गाथा केइक एम ॥ विधि मग मग नविक नणो, लखो ल
हो शिव हेमां ॥ १६१ ॥ पट्टि शतक प्राकृत थकी, दोधक किया सुजास ॥ दोध
क शोधक बुद्धिजन, सेवक मोहन तास ॥ १६१ ॥ व्याख्याः—एवं—ए प्रकारे सङ्क
न चंमारीनो पुत्र अने जिनेश्वर सूरीनो पिता प्रसिद्ध एवो जे चंमारीअ नेमिचंद—एटले
चंमारिक गोत्री नेमिचंद आवक तेणे रइयाउ—रचित जे कइवि—केटली गाहाउ—
गाथा? एकशो ने एकसठ; ते गाथाउने विहिमग्गरया—श्री वीतराग जापित वि
धिमार्ग एटले मोक्षमार्गनेविपे रत एटले तत्पर एवा जे नवा—नव्य जीव ते पढं
तु—सूत्र थकी नणो, जाणंतु—अर्थ पठिजानेकरी जाणो; सूत्रार्थ वेदु सम्यक् प्र

કારે અન્યાસીને સિવં-શિવપ્રત્યે એટલે નિરુપદ્ધ મોહને જાડ-પામો એ યંથ ન
 ણ્યાથી તથા યંથનો સમ્યક્ પ્રકારે અર્થ જાણ્યાથી નિશ્ચલ સમ્યક્ત્વ થાય છે, નિશ્ચ
 લ સમ્યક્ત્વથી દ્વાયિક જ્ઞાન ચારિત્ર થાય તે દ્વાયિક જ્ઞાન ચારિત્રેકરી અનુક્રમે વરિ
 ત અર્થની નિદિ થાય વલી વરિત અર્થ છે તે નવ્ય જીવોને શિવ પ્રાપ્તિજ જાણવી,
 બીજો કોઈ વરિતાર્થ નથી તથા શિવ શબ્દ યંથના અર્થે અગીકાર કહ્યો તે મગલ અ
 થવા કહ્યાણને અર્થે જાણવો ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૬૧ ॥ ઇતિ શ્રીપઠી શતક સમાપ્ત

તપોરત્ન શ્રી ગુણ સુંદર ઉપાધ્યાયરૂત પઠી શતકની ટીકા તે શ્રીશાંતિ
 સાગરજી મહારાજજીની સમીપે શ્રીરાજનગરમધ્યે શ્રી ગુરુ બુદ્ધિવિજય મહારાજ
 જીનો ઉપાસક જે યદુ ગોત્રી ડંડવાલ મોહનલાલ, તેણે સાંજલી ધારી વિચારીને તે
 નો કિંચિત્ જાચાર્ય મદ્દણ કરીને પઠી શતકનો અદ્ધરાર્થ કેવલ જાપારૂપ બાલાવ
 બોધ કહ્યો; તેમાં શ્રી વીતરાગનાં વચનથી જે કાંઈ અધિકુ ડંહું વિપરીત લખાણું
 હોય, કોઈ પ્રકારનુ ઉત્સૂચ લખાઈ ગયુ હોય, તથા કોઈ કાનામાત્રાદિ ક્લેશ દીર્ઘનો
 ફરક પડ્યો હોય, તસ્ત મિથ્યામિ ઇક્રમ એટલે તેનુ જે પાપ મને લાગ્યુ હોય, તે
 મિથ્યા ફોકટ થાડ જતી સ્યાદાદ શ્રી જિનમત નિપુણ પરોપકાર સ્વનાવવાજા
 ધરુનો એ સુઠ અશ્વમતિ કપર અનુમદ્દ કરીને થ્યા પઠી શતકનો બાલાવબોધ શોધી
 બેવો એજ વિનતી છે ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

ઇતિ શ્રી પઠીશતક નામક ગ્રંથ દો
 હા તથા બાલાવબોધ સહિત સમાપ્ત

॥ श्री वीरपरमात्मायनमः ॥

सकलपंक्ति चक्रचक्रवर्तिपंक्ति श्रीकृमाविजयगणि शिष्यमुख्यपंक्ति परवद
मिनीनालतिलक पंक्ति श्रीजिनविजयगणि गुरुन्योनमः सिद्धि बुद्धि विधायिने
श्रीमत् गांतम स्वामिनेनमः

अथ श्री पंक्ति उत्तम विजयजीकृत संयमश्रेणीनुंस्तवन
अर्घ्यसहित प्रारंजियेते.

श्रीवर्द्धमानंजिनंतत्ता ॥ वर्द्धमानगुणारूपदं ॥

स्वोपज्ञसंयमश्रेणी ॥ स्तवस्यार्थोवितन्यते ॥ १ ॥

॥ ढाल पहेली प्रथम गोवालातणेनवेजी एदेशी ॥

केवल ज्ञान दिवाकरूजी ॥ सिद्ध बुद्ध सुखदाय ॥ आतम सं
पद जोगवेजी ॥ वर्द्धमान जिनराय ॥ गुणोदधि शासन ना
यक वीर ॥ मेरू महिधर धीर ॥ गुणो ॥ शास ॥ २ ॥ एआंकणी

अर्थ ॥ समस्त केवलज्ञानावरणी कर्मना कृपयकी उपनुंजे केवलज्ञान तडूप
सूर्यते क्हायकजावें सकलगुण निष्पन्नसिद्धते समस्त वस्तुस्वनावनुं बुद्धके जाण
ते उपकारीपणे सर्वसुखनुं दातारते स्यादादपणे परिणमित अनंतगुण पर्यायरू
प आत्मसंपदाने जोगवेते एहवो चोवीसमो तीर्थकर सामान्य केवलीउमां राजा
सरिखो श्रीवर्द्धमानस्वामी गुणोनोसमुद् गुणरूप रत्ननी उत्पत्तिनुं स्थानक वर्तमान
शासननुं अधिपति श्रीवीरपरमेश्वरते वली उपसर्ग परितह आवेथके अग्निगरह्या माटे
मेरूनीपरे धीरते ॥ १ ॥ एटले वंदनात्मक स्तवनात्मक अने वस्तुनिर्देशात्मक ए त्रणप्र
कारना नमस्कारते तेमां स्तवनात्मक इष्टसमुचित नमस्कारकस्यो ॥ १ ॥

अनुक्रमिं संयम फरसतोजी ॥ पाम्यो क्हायक जाव ॥

संयमश्रेणी फूलडेजी ॥ पूजुं पद निष्पाव ॥ गुण ॥ २ ॥

अर्थ ॥ अनुक्रमे उत्तरोत्तर प्रधान सयमस्थानक फरसतोयको यहुत दशाश्रुत
स्कार्ये - 'तत्सप्तजगवतस्त अनुत्तरेणनाणेण अनुत्तरेणदसणेण अनुत्तरेणचरितेण
अनुत्तरेणआजिण अनुत्तरेणविहारेण अनुत्तरेणरीरेण अनुत्तरेणअङ्गवेण अनु
त्तरेणमहवेण इत्यादिक मोहनीय कर्मनु कृयकरी उच्छृष्ट सयमस्थानरूप द्वीण
मोह गुणस्थानक पाम्यो एह्वो श्री वर्द्धमानस्वामी तेना पापरहित चरणकमन
ने सयम श्रेणीरूप नावफुल्लेकरीने पूजुके० अर्चुबु एवदनात्मक नमस्कार कखो॥१॥

वाचक जशविजये - रच्योजी ॥ सखेपे सङ्काय ॥ विस्तरि
जिन गुण गावताजी ॥ जीहा पावन आय ॥ गु० ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ प्रथम सयमश्रेणीनु सङ्काय तिहुणबुद्धिवाजाने गम्ययाय एतुन्यायवा
दिशोनेविपे मुकुटमणि समान उपाध्याय श्री जशविजय गणिये रच्युने पण
तेनी रचना शङ्केपेकरीने माटे विस्ताररुचीने अथ विस्तारे सयमस्थानक गर्जित
जिनेश्वरना गुण गावता जीन तया जन्म पवित्रयाय उत्तमजीउने एवोज मनोर्य
होयने यहुत चिरसचिय पावपणासणीए जवसयसहस्समहणीए चोवोसजिनयि
णि गायकहा वोत्रनुमेदीहा एटले मगज अजिण्यादिककहा ॥ ३ ॥

वारकपाय खय उपशमेजी ॥ सरव विरति गुण ठाण ॥
तेना आदिम ठाणमाजी ॥ पर्यवनु परिमाण ॥ गु० ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ हरे श्यायना वारकपायने कृपोपशमे एटलेजे दजिक उदयश्याय्या तेनु
कृपकरे अनेजे उदयनयीश्याय्या तेने उपशमावे अने प्रदेजें उदयश्याय्याने वेदे एहवी
अवस्थाये वर्ततायका अग्नि देगविरतिप्रमुख वारकपायने अनाये उपनुजे सर्ववि
रतिरूप ठाणे गुणस्थानक तेहना सर्वजवन्यमांजघन्य स्थानकमां एटले आदिमजे प्र
थम स्थानक तेमा निर्विनाग जाग एटले जेना केगजीनी बुद्धियेपण एकसमना ये
अंसनयाप एगजे चाग्रिनापयाय अथरा अस तेनुं प्रमाण जे सख्या तेरुहेजे॥४॥

सरवाकाश प्रदेशयीजी ॥ अनंत गुणा अविनाग ॥
वृटतकल्पना नाप्यमाजी ॥ नापे तु महां जागा॥ गु० ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ लोकाजोरुना आकाशप्रदेश जेटजामें अनंतजे एटले अनतानी गणना
अनंत प्रमाणने तेमा लोकाजोरुना आकाशप्रदेशनी गणनानु जे अनंतुज तेन
अनंतगुणो कयिं एटना अविनाग ठागुणस्थानरुना सर्वयी जवन्यमां जग्य

स्थानक जे पहेलुं स्थानक तेमांठे एरीतें वृहत्कल्पनानाप्यमां हे महाभाग्य म
हापूज्य तुं कहेने यहुक्तं तेकतियापएता तवागासस्तमगणा होई, तेततियापएता
अविनागतउं अनंतगुणा. ॥ १ ॥ ५ति ॥

एरीतें सर्वविरतिगुणस्थानना सर्वथी जयन्यमां जयन्य पहेला संयमस्थानमां
एटला निर्विनागहोय ए निर्विनाग सर्वोत्कृष्ट विद्युद्ध देशविरति गुणस्थानकना
निर्विनागथी समस्त जीव जेटले अनंतते तेटले अनंतते गुणता जेटला अनंताथा
य तेटला जाणवा ग्रंथांतरे एमपण कसुत्रे जे उत्कृष्ट, देशविरति विद्युद्धस्थानक
ना अविनाग दशहजार अस्तकल्पनायें कल्पियें पठी सर्वजीवतो अनंतांते तेनेप
ए अस्तकल्पनायें एकशत प्रमाणकल्पिये पठीते परस्पर दशहजारने सोगुणाकरि
यें तेवारें दशलाखयाय एटला अविनाग सर्वविरतिना प्रथम संयमस्थानकमांठे. ॥ ५ ॥

भाग अनंत आदित्यीजी ॥ बीजे ठाणे वृद्धि ॥ ५म

अनंत जागुत्तरेजी ॥ यानकनि होय सिद्धि ॥ गुण ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ एपहेला संयमस्थानथकी बीजा संयमस्थानकमां अनंतमें जागें वृ
द्धिहोय एटले पहेला संयमस्थानकमां जेटला अविनागठे ते जेटलाचउदराजलो
कमां जीवठे ते सर्वजीवने सरखेनागें वहेचीआपता एकजीवनेजागें जेटला संय
मना अविनागआवे तेटला अविनागनी पहेला संयमस्थानना अविनागकरतां
बीजा संयमस्थानमां वृद्धियाय एवीरीते बीजा संयमस्थानथी वली त्रीजा संयम
स्थानमां पण तेटलाज अविनागनी वृद्धियाय तेम त्रीजाथी चोथामां यथोत्तर
अनंतभाग वृद्धियाय तेमज आगलपण संयमस्थाननी निष्पत्तियाय हवे एमवृ
द्धि करता करता सर्व केटला संयमस्थानकें एक कंमकथाय तेकहेने. ॥ ६ ॥

अंगुल भाग असंखमांजी ॥ जे आकाश प्रदेश ॥ तेता

यानक नीपजेजी ॥ कंमक तास निवेश ॥ गुण ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ एक अंगुलमात्र आकाशक्षेत्रना असंख्यातमां जागमां जेटला आकाश
प्रदेश ठे तेटला अनंतभाग वृद्धिना संयम स्थानक नीपजे के० नीपजावियें एटला
संयमना स्थानकनो समुदाय तेने आगम परिजापायें कंमकनी स्थापना कहिये
उक्तंच कर्मतिएवन्नर्द्ध अंगुलजागो अतंखिळो. ॥ ७ ॥

बीजा कंडक ठाणमांजी ॥ आदि असख्यांस जाण ॥

तदनंतरनत जागनाजी ॥ यानक कंमक माण ॥ गुण ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ हवे पूर्वेजे अनतजागवृद्धिना कमकनु स्वरूपवताव्यु ते अनतजाग वृद्धिकमकनी स्थापना ने अनतर बीजो असख्यातजाग वृद्धिना कमकनी स्थापना पाय ते आवीरीते जे पूर्वे अनतजागवृद्धि कमकना चर्मस्थानकमा जेटला अविजागणे तेयकी आ बीजा कमकना आदिस्थानकमा असख्यातमें जागे वृद्धिजाणवी

एटले पहेजा कमकना चर्मस्थानकमा जेटला अविजागणे ते असख्याता लोकाकाश प्रवेशने वहेची थापता एकप्रवेशने जागे जेटला अविजागणावे तेटला असख्यातजागनाथसनी बीजाकमकना प्रथमस्थानकमा वृद्धिपाय तेने अनतर वजी अनतजाग वृद्धिना स्थानक कमक प्रमाणपाय ते केम असख्यातजाग वृद्धिना प्रथमस्थानची अनतमो जागवधे एवु प्रथम स्थानक तेनु अनतमोना ग वृद्धिरूप बीजु स्थानक एम यथोत्तर कमकप्रमाण होय एम आगलपण पाठला स्थानची आगजा स्थानमां जागवृद्धि तथा गुणवृद्धि पोतानी बुद्धेजाणवी ॥ ६ ॥

इम नंत जाग वृद्धिनेजी ॥ कंमक कमक मध्य ॥ ठाण

असख्यास वृद्धिनाजी ॥ कमक माने लक्ष ॥ गुण ॥ ७ ॥

अर्थ ॥ एम अनतजाग वृद्धिना कमक प्रमाणस्थानक अने असख्यातजाग वृद्धिनु एकस्थानक एरीते अनतजाग वृद्धि कमक कमकने विचालें असख्यजागवृद्धि तु एकेरु स्थानक करतां असख्यात जाग वृद्धिना स्थानक केटलापाय ते कहेने कमकमानेनदळे० कमकप्रमाणे तथा एटले एक कमक प्रमाण थयां एटले पद्विमांहे असख्यजाग वृद्धिरूप बीजीवृद्धि पूरीई ॥ ७ ॥

ते आगेनत जागनाजी ॥ यानक कमक मात ॥ तदनंतर

संख्य जागनुजी ॥ यानक एक विख्यात ॥ गुण ॥ १० ॥

अर्थ ॥ ते असख्यजागवृद्धि कमकना चर्म स्थानकने आगेके० आगेन अनतर अनतजाग वृद्धिना स्थानक कमकमात्रपाय एटले कमक प्रमाण करिये तेवा रसदी संख्यातजागवृद्धिनु एकस्थानक प्रविद्धहोय एटले पूर्वेपाथातयपेजा कमकना चर्मस्थानकमां जेटला अविजागणे तेने वल्लष्ट सख्यातपद सायें जागवतां एटलेनेगे जेटलाआवे तेटलाअर्थे एम आगलपण मनुद्धे जाणीलेवु ॥ १० ॥

ते ऊपर द्वय वृद्धिनाजी ॥ जेता ठाण अतीत ॥ ते कीधे
संख्याज्ञागनुंजी ॥ वीज्युं ठाण पवित्त ॥ गुण ॥ ११ ॥

अर्थ:-हवेते संख्यातनाग वृद्धिना प्रथम स्थानकने ऊपर द्वयके० वे वृद्धिना
स्थानक जेटला अतिक्रम्याठे एटले पूर्वे अनंतनागवृद्धि अने असंख्यातनागवृद्धि
एरीते एवेवृद्धिना जेटला स्थानक गयांठे ते सर्वने आ पहेला संख्यातनाग
वृद्धि नामा स्थानकने आगलकरियें ते करवापठी संख्यातनागवृद्धिनुं वीज्युं स्या
नक पवित्र संयम परिणामरूप आवे ॥ ११ ॥

इम वृद्धि द्वय अंतरेजी ॥ कंमक माने ५४ ॥ अंससं
ख्याते वृद्धिनाजी ॥ थानकजिनवर पुढ ॥ गुण ॥ १२ ॥

अर्थ ॥ एजरीते आगलपण ते अनंतनागवृद्धि तथा असंख्यातनागवृद्धि ए
द्वयके० वे वे वृद्धिना स्थानकने विचमां एकेक संख्यातनाग वृद्धिनुं स्थानक कर
ता कंमक प्रमाणनीपजे हेष्ट हे प्राणवद्वन ते संख्यातनाग वृद्धिना स्थानक हे
जिनवीर हे वीतराग तुमे फरस्या. ॥ १२ ॥

वलि पूरव द्वय वृद्धिनाजी ॥ थानक सरव करेह ॥ आग
ल गुण संख्यातनुंजी ॥ थानक एक धरेह ॥ गुण ॥ १३ ॥

अर्थ ॥ संख्यातनागवृद्धि कंमकना चरमस्थानकने आगलें पूर्वजी वे वृद्धिना
जेटला स्थानकगयांठे तेटला सर्वस्थानक कग्वा एटले करियें तेने आगल संख्या
तनागवृद्धिनुं कंमक पुरुषयुं तेमाटे तेने ठंकाणे संख्यातगुणवृद्धिनुं एकनयम
स्थानकधरे एटले धरियें यापियें एटले पाठज अनंतनागवृद्धिनुं कंमक गुणुं तेना
चरम स्थानकमा जेटला अविनागठे तेने उत्कृष्ट संख्यात गुणाकरियें ते संख्यात
गुणा करतां जेटला अविनागथाय तेटला अविनाग प्रथम संख्यातगुणवृद्धिना
स्थानकमां वधे एरीते आगलपण स्वबुद्धे जाणवुं. ॥ १३ ॥

इम त्रिक वृद्धिने अंतरेजी ॥ गुण संख्यातना ठाणाकंम
क माने नीपजेजी ॥ जाणे तुं वर नाण ॥ गुण ॥ १४ ॥

अर्थ ॥ एम त्रिकवृद्धिने विचालें एटले पूर्वे अनंतनागवृद्धि असंख्यातनाग
वृद्धि संख्यातनागवृद्धि ए त्रण त्रण वृद्धिना नवी स्थानकने विचालें एक एक
संख्यातगुणनुं स्थानक करियें एम करना संख्यातगुण वृद्धिना स्थानक कंमक

प्रमाण नीपजे एटले पटवृद्धि माहे चोथी सख्यातगुणवृद्धि पूरीथई सयम स्था
नक चारित्र परिणामरूप होवाने लीधे अरूपीठे तेमाटे हे सर्वज्ञ ते सर्वतु जाणें
पुनरपि त्रिक वृद्धी तणाजी ॥ पूरी ध्यानक सर्व ॥ असरया
त गुण वृद्धिनुंजी ॥ ध्यानक एक अगर्व ॥ गु० ॥ १५ ॥

अर्थ - सख्यातगुण वृद्धिकमकना चरमास्थानकची आगल वली त्रणवृद्धिना
एटले अनंतनागवृद्धि असख्यातनागवृद्धि अने सख्यातनागवृद्धि ए त्रणवृद्धिना स्था
नक जेटला पूर्वे ग्यांठे ते सर्व सयमस्थानक पूरीने नीपजावीने ते पठी असख्या
तगुण वृद्धिनु एक सयमस्थानक आवे माटे हे अगर्व पाश्चात एटले पूर्वे थयजा
अनंतर कमक ना चरम सयमस्थानकमा जेटला अविनागथाय तेने असख्यात
लोकाकाश प्रदेश प्रमाणे गुणाकार करता जेटला अविनागथाय तेटला अविना
ग प्रथम असख्यगुण वृद्धिना स्थानकमा वधे ॥ १५ ॥

चतुरंतर चतुरंतरेजी ॥ ध्यानक कमक मेय ॥ असंरयात
गुण वृद्धिनाजी ॥ पंक्ति वीर्य वरेय ॥ गु० ॥ १६ ॥

अर्थ ॥ तेगारपठी वजी आगलपण चार चार वृद्धिने विचालें एकेक असख्या
तगुण वृद्धिनु सयम स्थानक नीपजे एम नीपजावता कमक मात्र थाय ए अत
रूपात गुणवृद्धिना सयम स्थानक एटले असख्यातगुण वृद्धिना प्रथम स्थानक
पठी अनंतनागवृद्धि असख्यनागवृद्धि सख्यातनागवृद्धि सख्यात गुणवृद्धि एवां
चार वृद्धिना स्थानक कयापठी असख्यगुणवृद्धिनु वीजु स्थानक आवे एरीते
चार चार वृद्धिने विचालें एकेक असख्यातगुण वृद्धिनु स्थानक करता कमकमा
प्रथाय एटले पट वृद्धिमाहे असख्यगुण वृद्धिरूप पाचमी वृद्धि पूरीथई ए सर्व
सयमस्थानकरूप ध्यानगुण ते हे जी हे परमेश्वर तुमें पंक्ति वीर्यकरीने वया
पाण्या माटे तुमे वय पुज्य सुत्यठो तमारी स्तवना करता एवां गुण पामियें ॥ १६ ॥

उपर वली चतु वृद्धिनाजी ॥ फरसे ध्यानक सार ॥ तद
नंतरनंत गुणनुंजी ॥ ध्यानक एक उदार ॥ गु० ॥ १७ ॥

अर्थ - हवेते असख्यगुणवृद्धि कमकना चरम स्थानकने उपर पठी चार
वृद्धिना स्थानक एटले अनंतनागवृद्धि तथा असख्यनागवृद्धि अने सख्यातनाग
वृद्धि तथा संख्यातगुणवृद्धि ए चार वृद्धिना सर्व स्थानक फरसे हे सार हे जगत
उत्कृष्ट प्रभु तेवार पठी वजी आतगाहित अनंतगुणवृद्धिनु एक प्रथम स्थानक

महोदुं आवे एटले पाश्चात्य जे (पूर्वेंथयला) अनंतर संयम स्थानकमां जेटला अ
विनागठे ते सर्व जीवोनी संख्यारूपजे अनंतोठे ते अनंता साथे अनंतगुणकरतां
जेटला अविनागयाय तेटला अविनाग अनंतगुणवृद्धिना प्रथम स्थानकमां वधे.

पंच पंच बुद्धी विचेंजी ॥ ठाण एक इक जोय ॥ इम

अनंत गुण वृद्धिनाजी ॥ कंमक माने होय ॥ गु० ॥ १८ ॥

अर्थः-- अनंतगुणवृद्धिना प्रथम स्थानक पठी अनंतर अनंतनागवृद्धि असंख्य
नागवृद्धि संख्यातनागवृद्धि संख्यातगुणवृद्धि असंख्यातगुणवृद्धि एवां पांच वृद्धि
रूप समस्त संयम स्थानक उपजे तेवारपठी एक अनंतगुणवृद्धिनुं बीजु संयम स्था
नक आवे एरीते पांच पांच वृद्धिने विचमां एक एक अनंतगुणवृद्धिनुं स्थानक नीपजे
ते ज्ञान दृष्टिये जुठ एम करतां अनंतगुणवृद्धिना संयमस्थानक केटलायाय न
कहे ठे कंमक प्रमाणेहोय एटले अंगुलना असंख्यातमा जागमां जेटला आकाश
प्रवेशठे तेनाजेटला अनंतगुण वृद्धिना संयम स्थानक थाय ते कंमक थय ॥ १८ ॥

उपर वली पंच वृद्धिनाजी ॥ फरसे संयम ठाण ॥ प्रय

चन अनुसारें कहंजी ॥ पट स्थानक परिमाण ॥ गु० ॥ १९ ॥

अर्थः-- हवे अनंतगुणवृद्धिना चरम स्थानकने उपर वली मूलवृद्धि ते वृद्धि
दिना सर्व संयमस्थानक फरसे पण पांचवृद्धि पूरी कयापठी प्रमाणे अनंतगुणवृद्धिनुं
स्थानक ते न करबुं केमके पट स्थानक पुरुषायुं केमके पट
स्थानकना परिमाणनी परपणा ते प्रवचनअनुसारेके ० कंमक प्रमाणे
सारोधारनी टीकाने अनुसारे कही ॥ १९ ॥

असंख्य लोकाकाशनाजी ॥ प्रदेश ने परिमाण ॥ २० ॥

स्थानक ऊपरेंजी ॥ ऊठे वलि पट ठाण ॥ २१ ॥

अर्थ - चक्रवर्ती प्रमाण एक लोकाकाशने प्रदेश अनंतगुणवृद्धिना
अलोकमां कळपीयें तेना जेटला आकाश प्रदेशनुं पट स्थानकने
एक प्रथमनुं मूल पट स्थानक ने ऊपर ऊपर पट स्थानकने
एटले असंख्यानिवार ऊपरा ऊपर पट स्थानकने ऊपर ऊपर
अन्नं वक्षणां पुनो अन्नं; एव मनंवा लोका, प्रदेश, अनंतगुणवृद्धिनुं

ए संयम गुण ठाणमांजी ॥ २२ ॥

अपर नजना पणेंजी ॥ २३ ॥

उत्तमविजयजीकृत संयमश्रेणी स्तवन

अर्थ ॥ ए सयमके० चारित्र गुणस्थानकमां लटने नत्तागुणगणाना
 स्थानकयी मांहीने यथाख्यात चारित्ररूप चरम स्थानरूपधन तेमाजें
 वर्तते ते मुनि वांदयायोग्यते पण वेगमात्रने नांदगानु प्रयोजननथी क
 सोवि अष्पमाणो, अमजमपणसु यद्गमाणस्म ॥ कियि अतियेस, मित
 रेइ खळत ॥ १ ॥ इति माटे अपररु० बीजा जे सयमश्रेणीयो वाट्य ते न
 बदनीक एटले कारणे नांदगायाग्य पण कारणिना नांदगायाग्यनदी ए अर्थे नू
 व्यजाप्यमां जोईजेबु ककच सयम गण विषाण किंरुम्मा रात्रिगणनइ यव ॥ २ ॥
 इहां पटस्थानकना नामकहेने १ अनतनागवृद्धि २ असख्यनागवृद्धि ३ सख्य
 तनागवृद्धि ४ सख्यातगुणवृद्धि ५ असख्यातगुणवृद्धि ६ अनतगुणवृद्धि ७ सख्य
 नाग तथा गुण वृद्धिकही ते केवी सख्याये ते ते जाणगान आगमनी गायकहे
 ते - सब जिणहिं अनत, नागच गुण असख्य जागहि ॥ जाणअसख्य सख्य, सखि
 क्षेण च जिष्ठेण ॥ १ ॥ एनोअर्थ - एपटवृद्धिरूप पट स्थानकनेनिपे जे अनत
 नागनु स्थानक तथा अनतगुणनु स्थानक ए वे स्थानकनी सख्या ते सर्व चक्र
 राजलोकमां जेटला जीवनी सख्याते ते सख्याये नागतथा गुणनीवृद्धि करवी
 अने असख्यनागवृद्धि तथा असख्यगुणवृद्धि ए वे स्थानक ते असख्यान नाकाकाश
 प्रदेश नी जेटली सख्याते ते सख्याये नाग तथा गुणनीवृद्धि करवी अन सख्यात
 नागवृद्धि तथा सख्यातगुणवृद्धि ए वे स्थानक ते कल्लुट मर्यातानी जेटनी स
 ख्याते तेटली सख्याये नाग तथा गुणनी वृद्धिकरवी इतिजाग
 तथा जे सयमस्थानक अनतनागवृद्धिने पामे ते पाठना सयमस्थानकना जे
 टला अविनाग होय तेने समस्त जीवोनी जेटली सख्याते ते सख्याय नाग आप
 ता जेटला अविनाग आवे तावत्प्रमाण अनतनागे अधिक जाणनु अन व स
 यमस्थानक असख्यातनाग वृद्धिनेपामे ते पाठना सयमस्थानकना निविनाग ना
 ग जेटलाहोय तेने असख्य लोकाकाश प्रदेशप्रमाण नाग आपना जेटना
 अविनाग जाचे तावत् प्रमाण असख्येयनागे अधिकजाणबु तथा जे सयमस्था
 नक सख्यातनाग वृद्धिने पामे ते पाठना सयमस्थानकना जेटला अविनागद्वय
 तेने कल्लुट मर्याताये नाग हरता जे अविनाग जाचे तेटना सख्यातनाग अ
 धिक जाणबु वली जे सयम स्थानक सख्यातगुण वृद्धिनेपामे ते पाठना सयम
 स्थानक ना जे निर्विनागनागते तेने कल्लुट सख्यातगुणनी रानियेगुणता जे अ
 नागताय तावत्प्रमाण सख्यातगुणे अधिक जाणबु तथा जे सयमस्थानक अस

ख्यात गुणवृद्धिने पामे ते पाठला संयमस्थानना जे अविनागळे तेने असं
ख्यात लोकाकागनाजे प्रवेशे तद्गुणित करियें तावत् प्रमाण असंख्यातगुणो अ
धिक जाणवुं तथा जे संयमस्थानक अनंतगुणवृद्धिने पामेते ते पाठला संयम
स्थानकना जेटला अविनागळे तेने समस्तजीवोनी अनंति संख्यायें गुणतां जेटला
अविनाग याय तावत्प्रमाण अनंतगुणो अधिक जाणवुं. इतिज्ञेयं. ॥ २१ ॥

पट ध्यानक संयम तणाजी ॥ कहेतां स्तवतां वीर ॥ ह
माविजय जिन चक्तिथीजी ॥ उत्तम लहे नव तीर ॥ गुण ॥ २२ ॥

अर्थ ॥ ए संयमना पटस्थानक कहेतां थकां तथा संयमश्रेणे गर्जित वीर प
रमेश्वरने स्तवतां तथा वली ह्मागुणे करीने मोहवुं जेणे विजय कखोळे, अणुत्तरा
ए खंति ए इतिवचनात् एहवा जिनके० वीतराग जे श्रीवीरस्वामि तेनी चक्तिथी
उत्तमजीव होय ते नवके० संसारसमुद्रनो पारपामे सिद्धपरमेश्वरथाय एटले पं
क्ति श्री ह्माविजयगणि तत्तुगिष्य पंक्तिश्री जिनविजयगणि तेमनी चक्तिथी मु
नि उत्तमविजयजी संसारनो पारपामे एमपण जाणवुं ॥ २२ ॥

अवतरणः— पूर्वोक्त संयमस्थानक समजवाने सुगमथाय तेमाटे श्री वीरप्रभु
नी स्तवनाकरतां यंत्रनो बीजोढालकहेते इति संबंध ॥

टाल बीजो सुरतीमहीनानीदेशी.

वस्तु स्वचाव प्रकाशक नाशित लोगालोग ॥ वीर जगत
गुरु भोगवे रत्नत्रयीनो भोग ॥ संयमना पट ध्यानिक सूक्ष्म
बुद्धि गम्य ॥ स्व पर विबोधन हेतें थापुं यंत्र सुरम्य ॥ २ ॥

अर्थः— सदसदादिक अनंतधर्मात्मक वस्तुस्वचाव तेनुं प्रकाशक तथा केवल
ज्ञानरूप आरसीमां जेने लोकालोकनुं स्वरूप नास्योळे एहवो श्रीवीरपरमेश्वर त्र
णजगतनो गुरु नावरत्नत्रयीनो आस्वाद अनुभवते सम्यक्ज्ञान यथार्थविवोध स
म्यक्दर्शनं तत्त्वप्रतीति सम्यक्चारित्रं निजस्वरूप रमण स्थिरत्तारूप इति रत्नत्रयी
स्वरूपं संयमनी पटवृद्धिना स्थानक तीक्ष्ण बुद्धियें गम्यते तेमाटे पोताने तथा
परने समजवाने अर्थ असत्कल्पनायें मनोहर यंत्रथापुं तिहां अनंत नागवृद्धि
ने स्थानके मीमां अने असंख्यातनागवृद्धि स्थानके एकठा संख्यातनागवृद्धि स्था
नके वगडा संख्यातगुणवृद्धि स्थानके त्रगडा असंख्यातगुण वृद्धिस्थानके चोगडा

અનતગુણ વૃદ્ધિસ્થાનકે પાંચઢા એમ અસત્કલ્પનાયે ચારમીનાયે અનતનાગવૃદ્ધિ
કમક ચાર એકઢે અસંખ્યનાગવૃદ્ધિ કમક ઇત્યાદિક સંજ્ઞા જાણવી ॥ ૧ ॥

નાગ અનતહ વૃદ્ધિના ઠાણે કમક સાર ॥ ઠે યદ્યપિ તે અ
સરખ્ય ઠવુ તસ વિહ ચાર ॥ અસરખ્ય નાગ વૃદ્ધિનુ ધ્યાનક આ
ગલં એક ॥ તસ ઠામે ઠવુ એકો મન ધરી અતિહિ વિવેક ॥ ૨ ॥

અર્થે ॥ અનંતનાગવૃદ્ધિના સ્થાનક નલાં કમકમાત્ર અગુલ અસંખ્યનાગગત
આકાશ પ્રદેશ પ્રમાણે ઇરીતે જોપણ તે અનતનાગ વૃદ્ધિના સ્થાનક અસરખ્યા
તાઠે તોપણ અસત્કલ્પનાયે તેના ચારવિહ સ્થાપુહુ એટલે અનતનાગવૃદ્ધિનુ કમ
ક, પુરુષયુ તેથી આગલ અસરખ્યાતનાગવૃદ્ધિનું સ્થાનક એક આઠે તેને ઠેકાણે
મનમા અત્યત વિવેક ધરીને એકઢો થાપુહુ તે પૂર્વોક્ત સ્થાનકથી નિત્ર પાઢવા
નિમિત્તે થાપુહુ એમ સર્વત્રજાણવુ ॥ ૨ ॥

ચઠ ચઠ વિહ અતર ઇમ હોય એકાચાર ॥ તઢનતર ચઠ વિહ
સઘલા વીસ ઉઢાર ॥ આગલ નાગ સરખ્યાતહ વૃદ્ધિનો વીઠ
જાણ ॥ ઇમ ચઠ વિયા ઠવતા મીમા શત પરિમાણ ॥ ૩ ॥
ચઠ વીઝા વીસ એકા મીમા શત સમુઢાય ॥ નાગની વૃદ્ધિ માઢે
અયા હવે ગુણ વૃદ્ધિ કઢાય ॥ સરખ્યાત ગુણની વૃદ્ધિમા તીઠ
આઢિ ઉઢાર ॥ ઇમ સવિ મીમા અકા વિચ ઠવિ તિઝા ચાર ॥ ૪ ॥

અર્થે ॥ વલી આગલ અનતનાગ વૃદ્ધિના એક કમક જેટલા સ્થાનક થાય તેને
ઠેકાણે ચારવિહ થાપીયે આગલ અસરખ્યનાગ વૃદ્ધિનુ એક સ્થાનકઢે તેમાટે વઝી
એકઢો થાપીયે ઇરીતે ચારચાર વિહને આંતરે જેવારે ચાર એકઢાથાય એટલે અસરખ્ય
નાગ વૃદ્ધિનુ કમક પુરુષયુ તેવારપઠી આતરા રહીત ઠેઢાનુ અનત નાગવૃદ્ધિનુ ક
મક આઠે તેને ઠેકાણે ચારવિહથાપીયે એટલે સઘલા સરવાલે ચાર એકઢાને વીસ
મિનાંથયા તે પઠી આગલ સરખ્યાતનાગ વૃદ્ધિનુ સ્થાનક એક આઠે તેને ઠામે વગ
ઢાની થાપના જાણીયે ઇરીતે ચાર એકઢા ગર્જિત વીસવિહ અનતર સરખ્યાતના
ગ વૃદ્ધિનુ એક એક વગઢો આણતા જેવારે ચાર વગઢાઆઠે તેવારે સરખ્યાતનાગવૃદ્ધિ
નુ કમક પુરુષાય તેવારપઠી વલી ઠેઢે ચાર એકઢા ગર્જિત વીસ મીમાઆઠે એમ સ
રખ્યાતનાગ વૃદ્ધિપર્યંત સર્વ સમુઢાયે મીઢા (૧૦૦) એકઢા (૨૦) વગઢા (૪)

एतावता संख्यात नागवृद्धिनुं कंमक एक असंख्यातनागवृद्धिना कंमक पांच अ
नंतनागवृद्धिना कंमक पचवीस एटला स्थानक असत्कल्पनायें नाग वृद्धिमांघया
हवे गुणवृद्धिमांहे जे स्थानकथाय ते कहेंते. हवे आगल संख्यातगुण वृद्धिनुं ए
क स्थानकआवे तेने ठेकाणे एक त्रगडो थापीयें एटले संख्यातगुण वृद्धिमां प्रथम
उत्तमस्थानकनो त्रगडोजाणवो एरीते वली पण पूर्वला चार वगडा वीस एकडा
गनित शतमिमा थापीने तेने अनंतर बीजो त्रगडोआवे एरीतें जेवारे चार त्रगडा
थाय तेवारें ते चार त्रगडे संख्यातगुण वृद्धिरूप कंमक पुरुंययुं चोथा त्रगडाने
अनंतर वली चार वगडा वीस एकडा अने शत मीडा थापीयें ॥ ३ ॥ ४ ॥

वीस बीआ शत एका पण सय विंडु मान ॥ असंख्यात गुण
वृद्धिनो चोको धुरि मंमाण ॥ इम चउ चोका आणतां तिक वीस
दिक शत जोय ॥ पण सय एकडा मीडा पंचवीससैं होय ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ इहां संख्यातगुण वृद्धिपर्यंत सर्वमली त्रगडा चार वगडा वीस अने एक
डा शो तथा पांचसे मीमा एटले संख्यातगुण वृद्धिनुं कंमक एक अने संख्यात
नाग वृद्धिना कंमक पांच असंख्यातनाग वृद्धिना कंमक पचीस अनंतनाग वृद्धि
ना कंमक एकसो ने पचीस थाय तेवार पठी असंख्यातगुण वृद्धिरूप प्रथम स्थान
कनो चोगडो मांमीये फरी चार त्रगडा वीस वगडा एकसो एकडा सहित पांचसो मी
मा गयेथके वली बीजो चोगडो मांमीये ए परीपाटीये जेवारे चार चोगडाथाय एटले
असंख्यात गुण वृद्धिनुं कंमक पुरुंययुं वली चोथा चोगडाने अनंतर चार त्रगमा
वीस वगडा एकसो एकडा अने पाचसैं मीमा थापीये तो सर्वमली चार चोगडा
वीस त्रगमा एकसो वगडा पांचसे एकडा पचीसोमीमा थाय एटले असंख्यात गु
णवृद्धिनुं कंमक एक संख्यात गुणवृद्धिना कंमक पांच संख्यात नागवृद्धिना कंम
क पचीस असंख्यात नागवृद्धिना कंमक एकसोपचीस तथा अनंतनागवृद्धिना
कंमक ठसोने पचीस थया ॥ ५ ॥

हवे अनंत गुण वृद्धि पदे ठवि पंचक चंग ॥ पुनरपि पूरव रीतें
मीडां अंक सुरंग ॥ तिवार पठी पंचक इम पंचक चउ जव
थाय ॥ आगें पण पंचवीससैं मीमां अंक कराय ॥ ६ ॥

अर्थ ॥ हवे अनंतगुण वृद्धिपदेके अनंतगुण वृद्धिरूप प्रथम स्थानकने ठे
काणे एक पांचमोथापीये पुनरपि पूर्वलीरीतें चार चोगमा वीस त्रगमा

मेंनागें संज्वलननुं क्रोधखपावे आठमेनागें संज्वलननुमान खपावे अने नवमेंनागें संज्वलननी माया खपावे एरीते नवमें गुणगणो वीजापायाथी वीसप्रकृति खपावे पठी दशमेगुणगणो संज्वलननुं लोच खपावतो शुक्लध्याननुं प्रथक्त्व वितर्क सविचाररूप प्रथमपाद तडूप अनलेकरी सकल मोहनीय चरम शांतकरे पठी द्वीणमोह गुण गणो चढे द्वायक चारित्रवंतथाय तिहा एकत्व वितर्क अविचाररूप शुक्लध्याननुं वीजोपाद अनुचवी द्विचरम समय निडाडुगखपावी चरमसमये ज्ञानावरणीपांच दर्शनावरणीचार अंतरायपांच एवं चउदप्रकृति ने द्वाये अनंत चतुष्टी विनूपित सिद्धवधु योग्यथाय इतिश्री सिद्धसेनदिवाकर कृत प्रवचनसारोद्धारनी वृत्तिमां पटस्थानकना यंत्रनीस्थापनादीती ते कृमायें उपलक्षित जे दशविधधर्म तेणेकरी विशेषे जयवंता एवां जिनके० श्रुतकेवली अधविजिन मनपर्यवजिन जे सुधर्मा स्वामी तेना वयणके० वर्चमान आगम तेथी उत्तम साधु साध्वीउने फरस्तनरूपे तथा उत्तम श्रावक श्राविकाने श्रद्धा मनोरथ रूपें संयमश्रेणी चित्तमांपेठी एटले पंक्तिश्री कृमाविजयगणि गिप्परत्न पंक्तिश्री जिनविजयगणि ना वचनथी सुनि उत्तमविजयना चित्तमां यंत्रनीस्थापना पेठी एटले स्थिरपणेरही इति ए पण सोचवुं

अवतरणः— प्रथमढाले पटस्थानक परूपणाकीथी वीजाढालें तेनायंत्रनी स्थापनाकरतां स्थूलजुद्धिनेपण सुखेसमजाव तेमकखुं हवे एकांतरादिक मार्गणायें को ईपूठे तेने सुखे कहीसकियें तेरीते वीरप्रभुनी स्तवनाकरतां अधस्तन स्थान परूपणानो ढाल कहियेंते इति संबंध जाणवो ॥

ढाल त्रीजो एकवीसानी देशीनो.

आतम रामीरे, शिव विसरामी नित्यनमु ॥ प्रभुजी स्तवतारे पाप पोताना निगमु ॥ पटथानिकरे जे अह गण परूपणा ॥ सुणो सयणारे वयणा कल्पनी जाप्यना ॥ १ ॥ ब्रूटकः— आदि असंख अंस वृद्धिथी कहो ॥ जाग अनंत अंस केटलां ॥ हेठथानिक एम पूठत ॥ कड्यें कंफक जेतलां ॥ जाग संख्या तह गुण संख्यातें ॥ असंख अनंतह गुण वली ॥ तस प्रथमथी कहे अध अनंतर ॥ कंफक माने केवली ॥ १ ॥ इत्यनंतरमार्गणा अर्थ ॥ शुद्ध निर्मल निकलंक आत्मस्वभाव रमणशील निरुपद्रवस्थान द्वैत्रथी उर्ध लोकाग्रनावयी निरावरणावस्था तेनेविपे वितरामी एवां श्री वीरप्रभुने नित्य

उत्तमविजयजीकृत संयमश्रेणी स्तवन

सदा नमस्कारकरुं ए प्रभुने स्तवता अनेकजयोपार्जित पोतानाकया रसी
परे अनेवरह्यां जे पापकर्म तेने निगमु के० गमावु प्रनोर्नमस्कार स्तु
मेतदेव संयमपट स्थानकनेविषे जे अनतर एकातरादिक अद्वगण परू पणा
सम्यक्दृष्टी उत्तमसङ्गनो तमे साजलो ए वचन श्रीवृहत्कटपना जायनावे ॥

हे उत्तमजीयो तमे कहोके असख्यात नागवृद्धिना प्रथम संयम स्थानक
अनतनाग वृद्धिना हेवला संयमस्थानक केटलागया एम कोई पूछे तेने उत्तर
अनतनाग वृद्धिना हेवलास्थानक एक कमक जेटला गयाठे केमके अनतनागवृ
कमकपुरुषयु तेने अनतरेज असख्यनाग वृद्धिनु प्रथम स्थानक थयुवे तेमाटेज एम
केवु तेमज सख्यातनाग वृद्धिना प्रथम संयम स्थानकथी असख्यनाग वृद्धिना हे
वला संयम स्थानक केटलागया तथा सख्यातगुण वृद्धिना प्रथम स्थानकथी स
ख्यातनागवृद्धिना हेवला स्थानक तथा असख्यातगुण वृद्धिना प्रथम स्थानकथी स
सख्यातगुण वृद्धिना हेवला स्थानक वली अनतगुण वृद्धिना प्रथम स्थानकथी
हेवला असख्यातगुण वृद्धिना स्थानक केटला गया ए रीते काइ पूछे तेवारे सर्व
त्र हेवला आतरा रहीत मार्गणाये कमक प्रमाणे संयम स्थानक केवलीकहे य
डक पचसग्रहे सवांसि बुद्धिण कमक मेता अनतरा बुद्धि ॥ इत्यनतरमार्गणा ॥ १ ॥

एकातररे मार्गणा सुणो सवि सतरे ॥ नाग सरयानेरे मूल था
नकथी ततरे ॥ हेवे थानिकरे नाग अनतना जापीयि ॥ एकक
मकरे कमक वर्गते दापीयि ॥ ३ ॥ ब्रूटक ॥ दापीयि गुण सरया
तथी वली ॥ असख अनत गुणथी तथा ॥ पढम ठाणथी एक
अतर ॥ कमक वर्ग कमक यया ॥ इति एकातर मार्गणा ॥ एक
अतर मार्गणा कही ॥ सुणो द्वतर मार्गणा ॥ सरयान गुण
थी हेवथानक अनत नागना सुजमना ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ हवे एकातर मार्गणा कहेवे ते हे सर्व सतजनो उत्तम पुरुषो तमेसा
तजो के एकांतरमार्गणाते सु जे एकवृद्धि पिचमा पढतीमूकीने पञ्चाक्षरी त ए
अतर मार्गणा कहेवाय ते आग्रीरीते जे सख्यातनाग वृद्धिना म्नाके० प्रथम
स्थानकथी हेवज असख्यातनाग वृद्धिनाजे स्थानकगया तेनी पञ्चानक्षरी अने तन
ज वजीजे अनतनाग वृद्धिना स्थानकगयाते ते पूछया एम काईर एकातर पूछे त

उत्तम विजयजीकृत मंथम श्रेणी स्तवन.

वारे एम कहियें जे एक कंमक धने कंमकवर्ग प्रमाण. जेमां हेवज असंख्य
 ग वृद्धिना स्थानक कंमकमात्र गयांते तेमां एकेका असंख्यातनाग वृद्धि
 कने हेवज एकेक अनंतनाग वृद्धिनुं कंमकगुणुं अने असंख्यातनाग वृद्धि
 स्थानक कंमकमात्रते माटे कंमक कंमक साये गुणाकार करियें एटले कंमक
 धाय तनुणोवर्ग स्तिवचनात् अने अनंख्यनाग वृद्धि उपरे अनंतनाग वृद्धि
 एक कंमकगुणुंते तेमाटे एकतो कंमकवर्ग अने तेना उपर वली एक कंमकप्रम
 ए एटजा अनंतनाग वृद्धिना स्थानक गयांते एम कहेवुं. ॥ ३ ॥
 तेमज वली संख्यातगुण वृद्धिना प्रथम स्थानकथी हेवे संख्यातनाग वृद्धिना
 स्थानकगयां तेमूकीने असंख्यातनाग वृद्धिना स्थानक पूठवा तथा असंख्यातगु
 ए वृद्धिना प्रथम स्थानकथी हेवज संख्यातगुणवृद्धिना स्थानक गयां ते मूकीने
 संख्यातनाग वृद्धिना स्थानक पूठवा तेमज वली अनंतगुण वृद्धिना प्रथम स्था
 नकथी हेवज असंख्यातगुण वृद्धिनाजे स्थानकगयां ते पढतामूकीने संख्यातगुण
 वृद्धिना स्थानक एकांतर मार्गणायें केटजा पामीयें एमकोई पूठे तेने एडुं उत्तर
 धापिये जे कंमकवर्ग अने उपर एक कंमक जेम पूवें कहांते तेम कहेवा स्ति
 एकांतर मार्गणा बडकें पंचसंग्रहे एगंतराउबुद्धी ॥ वगो कंमस्तकंमच स्ति एरीते
 एकांतर मार्गणाकही हवे द्वयंतर मार्गणा साजजो जे वे वृद्धि वचमां मूकीने पूठीयें
 ते द्वयंतर मार्गणा कहियें ते आवीरीतें के संख्यातगुण वृद्धिना प्रथम स्थान कथी
 अनंतनाग वृद्धिना स्थानक केटजा गयां एमपूठवाथी हेखनमना तेकहियेवे. ॥ ४ ॥
 कंडक घनरे, कंडक वर्ग छ, गुणो करो ॥ एक कंमकरे तस सं
 ख्या मनमा धरां ॥ छग अंतररे असंख्य अनंत गुणयां ल
 ह्यां ॥ अध स्थानकरे पूरव परें जाणो कहां ॥ ५ ॥ इति द्विकां
 तरमार्गणा त्रूटकः- त्रिकै अंतर कोई पूठे ॥ आदि असंख्य
 गुण वृद्धिथी ॥ हेवें नाग अनंत केरां ॥ गण कहो गुरु वय
 एथी ॥ कंडक वर्गनुं वर्ग कीजे ॥ कंडक घन त्रिक उभरें ॥
 कंडक वर्ग त्रिक एक कंडक ॥ होए ते मनमां धरे ॥ ६ ॥
 अर्थ ॥ कंमक घन एक अने कंमक वर्ग वे तथा ते उपर एक कंमक एटजा
 नक पामीयें ए सर्व जेजा करतां केटजी संख्याधाय ते मनमां धरोके ॥

दिम ठाणधी ॥ हेठ थानकरे जाग अनंत ना मानधी ॥ ७ ॥
 ब्रूटक, परिमाणधी ते अष्ट कंडक ॥ वर्गवर्गा पट घना ॥
 चार कंडक वर्ग आगल ॥ एक कंडक सोजना ॥ इति चतुरं
 तर मार्गणा, पर्यवसाननी मार्गणा ते ॥ पट थानिक पूरे करे ॥
 मूलधी संयम ठाण फरसी ॥ वीर विचू केवल वरे ॥ ८ ॥

अर्थ ॥ एम ठठी अनंतगुण वृद्धिना पहेजा स्थानकधी हेठलि बीजी वृद्धिना
 एटले अस्तंख्यात जागवृद्धिना स्थानक पण पूर्वे जेटलां त्रिकांतर वृद्धिना अनंत
 र कल्यांते तेटला जाणवा इति त्रिकांतर मार्गणा

हवे चतुरंतर मार्गणानेविषे अनंतगुण वृद्धिना आदिमके० प्रथम स्थानकधी
 हेठला स्थानक अनंतजाग वृद्धिना प्रमाणधी केटलांते ॥ ७ ॥ तेपरिमाणधी
 आठ कंमकवर्गवर्ग तथा ठ कंमकघन तथा चार कंमकवर्ग तथा उपरें एक कंम
 क जोजन संयम परिणामरूपठे ए केवीरीते जाणीयें ते समजावेठे.

अनंतगुण वृद्धिना प्रथम स्थानकधी हेठलि अस्तंख्यगुण वृद्धिना स्थानक कं
 मक प्रमाण गयांते अने अस्तंख्यगुणना एकेक स्थानकने हेठल अनंतजाग वृद्धि
 ना स्थानक कंमकवर्गवर्गएक तथा कंमकघनत्रण अने कंमकवर्गत्रण बली कंमक
 एक प्रमाण पामियें तेमाटे ए सर्वने कंमकगुणा करियें जेथाय ते सरवालो करी
 राखियें तथा अस्तंख्यातगुण वृद्धिने उपरें कंमकवर्गवर्गएक कंमकघनत्रण कंमक
 वर्गत्रण कंमकएक पामियेंते ते पूर्वली रासीमां प्रहृषियें तेवारें यथोक्त मान थाय
 यडुक्तं पंचसंग्रहे, अथ कंम वगवग्गा, चत्तारि वग्गा ठ ग्यनाकंम ॥ चउ, अंतर
 बुढीए, हेठठाण परूवणाए ॥ ११ ॥ इति, कंमक संज्ञा चारतेने तनुणोवर्ग सोल वर्गः
 कंमकगुणां घन चोसठ वर्गवर्गां वसो ठपन्न घनः कंमकगुणोपि वसो ठपन्न यथो
 चित स्थानके संख्याकरजो इति चतुरंतरमार्गणा.

हवे पर्यवसाननी मार्गणा कहेठे पर्यवसान जे ठेहडो तेनी मार्गणा ते पट
 स्थानक पूरेयये जाणवी ए मूलधीके० धुरधी संयमस्थान फरसीने जगतुं नायक
 जे श्रीवीरपरमेश्वर ते केवलज्ञानवखो ॥ ८ ॥

उपर मध्यधीरे संयम थानिक जे नजे ॥ ते नियमारे हेठ उ
 तरी पुनरपी सजे ॥ अंतर्मुद्दूत्तनीरे बुढी हानि ठाणमां ॥ होय

मुनिनेरे ज्ञानीदिखे ज्ञानमा ॥९॥ ब्रूटक ॥ अण्वबहुअ विचार
करता अनत गुणना थोडला ॥ तेहथी गुणह असंस्य के
रा ॥ कमक वर्ग कमक जला ॥ पठानुपूर्वि बुद्धि उत्तर एहन्याये
जाविये ॥ कृमाविजय जिन चरण उत्तम जक्तिजावे पावीये ॥१०॥

अर्थ ॥ जे उपरना सयमस्थानक तथा वचमांना सयमस्थानक अनुक्रमे फर
से ते नियमा हेत उत्तरीने काजातरे पुनरपीके० वली सजेके० सावधानथाय स
यमश्रेणीपामे यहुक्त अतोमुहुक्त मिचंपि, फासियं हुक्क जेहि समत्तं ॥ तेतिअव
पुगज, परियटो चेव ससारो ॥ १ ॥ जो एमठे तो संयम पाभ्यानु सुं कहेवु इति
अतरमुहुक्त कालप्रमाणे अधस्तन सयमस्थान थकी उपरि स्तन सयमस्थानातो
दरूप वृद्धि तथा उपर स्तन स्थानथकी अधस्तन स्थानावरोदरूप हाणी मुनिने
थाय ते हे ज्ञानवान वीरपरमेश्वर तमे देखोठो यहुक्त कल्पनाये गाथादपे ए
ये चरित सेदि, पडियळ्ळइ हेत कोइ उवरिवा ॥ जे हेत पवनिळ्ळइ, सिस्सइ णिष
मां जडा जरदा ॥ १ मत्तेगा उवरिया, नियमा गमणतु हेतिम छाण ॥ अतो मु
हुक्त बुद्धी, दाणीयि तहेव नायवा ॥ २ ॥ इति ॥ ९ ॥

अवे अण्वबहुत्वना विचारकरतां अनतगुण वृद्धिना सयमस्थानक सर्वथकी थो
डा जाणया तेपकी असख्यातगुण वृद्धिना सयमस्थानक कमकवर्ग अने एक कमक
जेटजा एटमे परमाये अमरस्यातगुणा पभानु पुर्वीये वृद्धि आगले आगले एरी
ते जाविये सर्वत्र अनंतर वृद्धिस्थानक असख्यातगुणा इतिनाव कृमानाविजय
एयां जिनरे० वीरपरमेश्वर तेना चरणकमलनी उत्तमविधि युक्त जक्तिना महिमा
मरी सयमश्रेणी पामिये जयनिम्नार अइये ससार समुद्रनो पारपामिये ॥ १० ॥

दान चांथो रागधन्याश्री कृतसरूप

गायो गायोरे जले वीर जगतगुरू गायो ॥ एआकर्णति
संयमश्रेणी आनक पटविषयणा यत्र बनायो ॥ अह
ठाण पन्थण करता ॥ मनुज जनम फल पायोरे ॥ जले० ॥ १॥

अर्थ ॥ जगतनाष्ट जगतनाष्ट्य एवां श्री महावीरप्रभु तेने जनेनायरी गा
यो मन्त्रा संयमश्रेणीना स्तवननी सप्रहगाया कहेता (कहीन) कनम रीयेत प्रथम

ढाले संयमश्रेणीना पटस्थानपरूपणा बीजाढाले यंत्रस्थापना त्रीजाढाले अह्व
ण परूपणा करतां मनुष्य जन्मनुं फल पाप्मुं ॥ १ ॥

शुद्ध निरंजन अलख अगोचर ॥ एहिज साध्य सुहायो ॥ झा
नक्रिया अवलंबी फरसो ॥ अनुभव सिद्धि उपायोरे ॥ नलेण ॥ २ ॥

अर्थ ॥ शुद्धनिरावरण निरंजन रागद्वेष अंजन रहित अलख लिपि अगोचर ते
जे स्वरूप चर्म चक्षुये जणायनही एवो परमात्मा स्वरूपानंद विलासी परभाव उ
दासी तेहीज अमारो स्वरूप अमने साध्यपणे सुहायो एटले रुच्यो हे आत्मन
हे जीव सम्यक्ज्ञान सम्यक्क्रिया अवलंबीने फरसो पामो जे स्वस्वरूपना विचारमां
मनविसरामपामे अने अपूर्व रसस्वादउपजे एवोजे अनुभव ते सिद्धिनुं उपायते
यष्टुक्तं नाणकिरियाहिंसुको इतिवचनात् ॥ २ ॥

श्रद्धा ज्ञान लह्यांठे तोपण ॥ जोनवि जाय पमायो ॥

बंध तरु उपमते पामे ॥ संयमठाणजो नायोरे नलेण ॥ ३ ॥

अर्थ ॥ संयमश्रेणीनुं महीमा कहियेठे जे सम्यक्दर्शन सम्यक्ज्ञान पाम्यांठे
तोपण जो प्रमादस्थानक नजाय तो वांजीया फलरहीत वृक्षनी उपमापामे केम
के जोसंयमस्थानक न आव्योतो राजाश्रेणीक तथा सत्यकी विद्याधरनीपरे जाणवुं.

जम खर चंदन चारनो वाहक ॥ चारनो चागी कहायो ॥ ति

णिपरें ज्ञानी संयम हीनो ॥ सदगतीयें नविजायोरे ॥ नलेण ॥ ४ ॥

अर्थ ॥ जेम गर्दन वावनाचंदननो चारवहेतोथको चारनो चजनार कहेवाय
पण सुगंधनो चोगी न कहेवाय तेम ज्ञानीपुरुष चारित्रविना ज्ञाननो चोगीथाय
पण सदगतीजे मोक्ष तिहाजायनही यष्टुक्तं जहाखरो चंदन चारवाही ॥ चारस्त
चागी नहुचंदनस्त ॥ एवंउनाणी चरणेणहीणो नाणस्तचागी नहु सुगंध ॥ १ ॥

आश्रव त्यागें संवर परिणति ॥ अविरति सरव उगयो ॥ स्व

स्वरूपमां थिरता तेहिजा ॥ संयम शुद्ध उदरायोरे ॥ नलेण ॥ ५ ॥

अर्थ ॥ संयमनुं मूलस्वरूप कहियेठे पंचाश्रवने त्यागे पंचसंवर परणतिरूप
मनकरणानियमुवजीववहो ए वार अव्रतिते अनावें पोताना स्वरूपमां स्थिरता
रमण निश्चिंतानुभव तेहीज वीतरागें आगममां शुद्धसंयम उदरायो. ॥ ५ ॥

અનુજવ સુરતરુ ફલને કાજે ॥ કીજે આત્મ અમાયો ॥ સન
મુખનાવે જેહ પ્રવર્તન ॥ તેહ નિવર્ત નિદાયોરે ॥ જલે ૦ ॥ ૬ ॥

અર્થ ॥ અનુનવરૂપજે કત્પટ્ટ તેનુંફલજે મોક્ષ તે પામવાને અર્થે આત્મા મા
પારહીત કરવો અથવા અનુનવસુખી જીવનમુક્તિ મોક્ષને સન્મુખનાવે પ્રથમાર્થી
નુમારી જે પ્રવર્તન તેહિજ નિવર્તનનુ ઉપાયઁ યજ્ઞક નિર્જિત મદમદનાનાં વાકા
ય મનો વિકાર રહિતાનાં ॥ વિનિવૃત્ત પરાશનાં મેહંવ માક્ષમુવિહિતાનાં ॥ ૬ ॥

જ્ઞાનક્રિયા ડુગ ચક્રે શોજિત ॥ સયમ રથ સુખદાયો ॥ અનુજવ
ધોરી યુત શિવ નગરે ॥ જાતા વિગ્નનથાયોરે ॥ જલે ૦ ॥ ૭ ॥

અર્થ ॥ જ્ઞાન અને ક્રિયારૂપ બે ચક્રકે ૦ પડ્યા તેણેકરી શાજિત એવો સયમ
રૂપ રથ તે સુખદાર્ઢે અને અનુનવરૂપ ધોરિયે જોડયો તદારૂઢ આત્મા વિદાન
વને શિવનગરિયે જાતાં નિરાવરણપાતાં વિગ્ન અતરાય કોઈનથાય ॥ ૭ ॥

રાયસિદ્ધારથ વગ વિનૂપણ ॥ તિસલારાણીજાયો ॥ અજઅજ
રામર સહેજાનંદી ॥ ધ્યાન નુવનમા ધ્યાયોરે ॥ જલે ૦ ॥ ૮ ॥

અર્થ ॥ ઇદિતોદિત રાજા સિદ્ધાર્થના વશનો શોજાવનારો શીન સમ્યક્ત્વ વેત
વિરતિ એવી ત્રિસલારાણીયે જન્મ્યો અપુનરાવૃત્તિયે યોનિનિર્ગમ એટલે હવે સિદ્ધાર
થના કહોઢે જન્મરહિત જગમરણ રહીત સહેજ અકટમ સ્વસ્વરૂપાનંદી એવો વીર
પરમાત્મા તેને ધ્યાનરૂપ જાવ ધરમા ધ્યાબ્યો ચિતબ્યો ॥ ૮ ॥

સવત નદ નિધિ મુનિ ચડે ॥ દેવ દયાકર પાયો ॥ પ્રથમ જિને
સર પારણ દિવશે ॥ સ્તવના કલશ ચઢાયોરે ॥ જલે ૦ ॥ ૯ ॥

અર્થ ॥ નવનદ નવનિધિ સાતમુનિ એકચડ્ થકાનાવામતોગતીતિવચનાત્ એટલે
સવત્ ૧૭૯૯ નાવરસમા દેવદયાનો કરનાર પામ્યો અથવા તનુ સાતનપામ્યો
જે દિવશે પ્રથમ જિનેશ્વર શ્રી આદિનાથે ઘરસીતપનો પારણા ઇશ્વરસ શ્રવાનન
દ્વાર્યે કીધો તે દિવસ સયમશ્રેણે ગર્જિત શ્રીવીરપ્રચ્છનુ સ્તવનરૂપ પ્રાસાદનપિ ક
લસચટાબ્યો એટલે સપૂર્ણકીરો ॥ ૯ ॥

વિજયદેવસૂરીમ પટોધર ॥ વિજયમિહ સવાયો ॥ મત્યશિષ્યાધર
કપૂરવિજયબુધ ॥ ક્રમાવિજય પુણ્ય પાયોરે ॥ જલે ૦ ॥ ૧૦ ॥

द्वये गुरुपरंपरा जिखीयेते श्रीवीरस्वामिना पांचमां गणधर श्रीसुधर्मस्वामि पहे
ला पद्मोदधयया तिहांथी आठपाटलगे निग्रंथविरुधारी १ नवमं पाटे तृगमित्र कोटी
वार जप्या माटे कोटीविरुधारी २ पन्नरमं पाटे चंडसृष्टि चंडवत् धनुसोम्ययया माटे
चंडगद्या कहेवाणा ३ सोलमं पाटे सांमतनडाचार्य धणु निर्ममयया वनवासरह्या
माटे वनवानी विरुधयुं ४ ठत्रीनमं पाटे सर्वदेवसूरियया वढतजें आचार्यपद आ
प्युं अने तेना शिष्यजेयया ते वढताखानीपरें परिवारे वध्या तेवली घणागुणे व
ध्या माटे वढगद्याकहेवाणा ५ चुमाजीसमं पाटे आंविज वर्धमान तपकीधामाटे रा
णाजीये तपाविरुददीयो तिहांथी तपाकहेवाण ६ अनुक्रमे वासवमं पाटें आदेयना
मधारी श्रीविजयदेवसूरि तत्पटप्रभावक सवाऽ विजयसिंहसूरि तेनी साची ग्रहणा
शिक्षा आसेवना शिष्याधारी अर्थात् पंढित सत्यविजयगणि गहनायकनी आज्ञा
मागी क्रिया उद्धारकीयो श्रीआनंदघनतार्थ वनवासरह्या अनेक तपकीया अनुक्रमें
वृद्धावस्थाजाणीने अनिहजपुर पाटणमां रहेतां धर्मोपदेशदेतां तेमना शिष्य पं
ढित कपूरविजय अने पंढित कुशलविजय ययां तेमां श्रीकपूरविजयगणितो अरि
हंतप्रतिमा प्रतिष्ठादिक अनेक धर्मकार्यकारी प्रभावक यया देश नगर पुर पाटणे
विहार करतां करतां रह्या तेमना शिष्य पंढित वृद्धविजयगणि तथा पंढित क्षमा
विजयगणि यया तेमां पंढित क्षमाविजयगणि तो देशनाथापवाना गुणेश्वरी अ
नेक नव्यजीवोने उपकारी पवित्र चरण कमल धारी यया ॥ १० ॥

सूरतमांहे सूरय मंमण ॥ श्रीजिन विजय पसायो ॥ विजयद
यासूरिराजे जगपति ॥ उत्तमविजय मल्हायोरे ॥ जलें ॥ ११ ॥

अर्थ ॥ श्रीसूरतवंदरे सूर्यमंमण पार्श्वनाथनी स्मृति प्रणति महिमाये तथा
पंढित श्रीक्षमाविजयगणि शिष्य रत्न संप्रति विद्यमान चिरजीवी परमोपकारी पं
ढितश्री जिनविजयगणियें उद्यमकरी मने प्रथम अच्युत कराव्यो ते जेम माता
पिता पुत्रने प्रथम पगमांनवा तथा बोलवा शिखवे तेम गुर्वादिके मने उपकारकीयो ए
श्री तपागहधिराज नटारक श्रीविजयदयासूरिस्वरना राजमां जगत्पति जगत् परमे
श्वर श्रीवीरस्वामिने मुनि उत्तमविजयें मल्हायो गायो स्तवनागोचरकीयो ए स्तवन अ
मह्वरी गीतार्थ पुरुषो तमे सोधजो नणावजो नणता नणावतां संयमश्रेणीयें नू
पितयऽ सहेजानंदपामजो ॥ ११ ॥

इतिश्री संयमश्रेणी गर्जित वीरविजो स्तवनं समाप्तं श्रीरस्तु.

॥ શ્રી જિનેંદાય નમ ॥

અથ શ્રી લોકનાલદ્વાત્રિશિકા વાલાવબોધ સહિત પ્રારંભ

પ્રથમ વાલાવબોધ કર્તાનું મંગલાચરણ -

શ્રીમદાપ્ત પ્રણમ્યાદૌ, જગત સ્થિતિ દર્શક ॥

વસ્યે લોક વિચારસ્ય, વાર્તિક સમયાનુ ગમ્ ॥ ૧ ॥

ધ્યાત્મા - જગતની સ્થિતિના દેસાદનારા એટલે જગતની યથાર્થ સરૂપ સ્થિતિના દેસાદનારા શ્રીગીતરાગ જગવાનને પ્રણામ કરીને એટલે નમસ્કાર કરીને આ લોકના વિચારનું વાર્તિક સમયાનુસારે એટલે આગમોક્ત પ્રકારે હું કહું છું ॥ ૧ ॥

જિણ દસણં વિણાજં, લોચ્યં પૂરતિ જમ્મ મરણેહિં ॥

જમઙ્ જિવણત જવે, તસ્સ સરૂવ કિમવિ બુદ્ધ ॥ ૨ ॥

ધ્યાત્મા - 'જિણ' - જિન એટલે શ્રીતીર્થંકરદેવ, તત્પ્રણીત 'દસણ' - દર્શન એટલે સમ્પન્ન, દર્શન થયવા તીર્થંકરનું દર્શન તે મનોવચન તથા કાય એ ત્રિકણ નાવું કરી જે વેસનું તે છે 'વિણ' - તે વિના 'જ' - જે 'જમ્મમરણેહિ' - જન્મ તથા મરણે કરી 'લોચ્ય' - જાંક એટલે સામાન્યપણે ચાંદરાજ લોકને 'પૂરતિ' - પૂરતો થતો 'અણત જવે' - અનત જવપ્રતે 'જિથો જમઙ્' - જીવ પ્રમેટે, 'તસ્મગરૂવ' - તે લોકનું સરૂપ, આકાર, જાંવી, પહોલાઈ તથા જાડાઈ 'કિમગી' - કંઈક મોક્ષમાત્ર 'બુદ્ધ' - કહું છું ॥ ૨ ॥

અવતરણ - અનત પ્રદેશ થતોમોક્ષાશનેરિપે સામાન્યપણે થયેમાત્ર જાણતો આકાર વચાણે છે -

વડ્ઞમાદ્ ઠાણ તિય પય, કટિત્થ કર યુગ નરાગિંડે લોંગો ॥

ઉચ્ચતિ નામ ધુચ્ચ ગુણ, ધમ્માઙ્ ઇ દદ્ધ પટ્ટિપુણો ॥ ૩ ॥

અર્થ - 'વડ્ઞમાદ્' - સ્વાસ્થ્યો તેના 'ઠાણ' - રિનોરગાના સમયનેરિપે 'તિય' - ત્રિપત એટલે દેસાધ્યા છે 'પય' - પદ એટલે વ ધરણ જેણે, વની રિનોરગો 'કટિ' - કટિરૂપ એટલે કટોતરિપે જે 'કયુગ' - રૂપ યુગન તથા જ 'નરાગિંડે' -

ધ્યાત્વા - 'પયતલિ' - પદતલે એટલે પહેલા જે વેશાલ સ્થાન સ્થિત મનુષ્યને થાકારે લોક કહ્યો, તે પગના તલિયાને ઠેકાણે ચારેદિશિએ સાત રાજ પ્રમાણ પો લો છે, થને મધ્ય નાગ જે પુરુષાકારનેવિપે નાજિનું ગમ છે, ત્યાંહાં એક રાજ પ્રમાણ ચારે દિશિએ પોજો છે વજ્રે હાથની કોળીના ગમનેવિપે પાંચ રાજ પ્રમાણ પોજો છે; થને મસ્તકને ઠેકાણે એક રાજ પ્રમાણ પોજો છે, વલી તે લોક દેવની માયવતી સાતમી નરક ધૃત્વીના તલાથી કપર યાવત્ સિદ્ધ શિજામુખી જોતાં ચોથા રાજ પ્રમાણ આ લોક કંચો છે ॥ ૪ ॥

અવતરણ - હવે પહોલાણની સ્થિતિ કહેતે -

સગરકુ મધવદ્ તલા, પાસ દાણીય મહિયલે એગા ॥

તો વુદ્ધિ વંજના પુણ, પણ દાણીજા સિવે એગા ॥ ૫ ॥

ધ્યાત્વા - માયવતી જે સાતમી નરક ધૃત્વી, તેના તલાથી ચારે દિશિનેવિપે એ લોક સાત રાજ પ્રમાણ પહોજો છે, ત્યાંથી પ્રવેશની હાની કરતાં કપર તિર્યગલોકની મહી તજનેવિપે થાવે ત્યારે ચારે દિશિનેવિપે એક રાજ પ્રમાણ વિસ્તાર છે ત્યાંથી વની કપર જાતાં વૃદ્ધિ થાય છે, તે પાંચમો વ્રહ્મા નામે દેવલોક છે ત્યાં ચારે દિશાએ પાંચ રાજ પ્રમાણ પહોજો છે. ત્યાંથી વલી પ્રવેશ ઘટતા છે તે જ્યાં સિદ્ધ શિજા છે ત્યાં ચારે દિશિએ એક રાજ પ્રમાણ પહોજો છે તથા દાણી વૃદ્ધિ જે છે તે તો પ્રવેશ માત્ર કહી છે તો પૂર્ણ સ્વામુશ્યા કેમ માંમિયે ઠેક ? ત્યાં એ વિગેષ છે - જે વજ્રેપાતે પ્રવેશનો દાણો છે તાપણ કતરતાં તથા ચઢતાં વજ્રે પાસાના વે ત્રિરૂણા લર્ક, અવના સયના જોડી સ્વામુશ્યામાં જેનીય ત્યારે સ્વામુશ્યા પૂર્ણ થાય એમ સર્વેત્ર જાણવું હવે વિમારના ગિરો લગીયે ઠેક - સાતમી નરક ધૃત્વી સાત રાજ પ્રમાણ, ઊંડી માહા ઋગ્ન પ્રમાણ, પાંચમી ઋગ્ન રાજ પ્રમાણ, ચોથી પાંચ રાજ પ્રમાણ, પ્રીતી ધાન રાજ પ્રમાણ, ઘોંટી અમીગજ પ્રમાણ તથા પહેલી ધમ્મા નરક ધૃત્વી એક રાજ પ્રમાણ પહોજી છે ચારે દિશિરૂંનેવિપે એ વિસ્તાર છે મુચ્ચનામ્નો વિમાર આગન કહીશુ એ માન લોકનાજ ઘટ્ટીગીને અનુસાર વસુ છે પ્રયોત નેવિપે અન્યદ્રવ્યપણ દેવતામાં આવશે નિશ્ચયની યાત્નાતો જ્ઞાની જાણ ॥ ૫ ॥

અ - હવે નારના ન માંનરાના ઇશાય કહેતાં પ્રથમ ત્રસ નાહાના ચિત્ત કહવે -

સગરત્ર રેદ નિગિચ, ઊવમુ પાળુદુ ચરકુ ચરુઅસે ॥

ઇગ રકુ રિત્તરા યય, ચરુદમ રકુદ્ર તસનાટી ॥ ૬ ॥

વ્યાખ્યા:—સત્તાવન રેપા ત્રીઠી સ્થાપીયે, વલી પાંચ રેપા કનની માંનિ, એમ કરતાં કંચપણે ચઠ્ઠી સૂણા ઠપન્ન સ્વંન થાય; ત્રીઠી સત્તાવન્ન રેપા છે. તેમાં તેના ઠપ્પન સ્વંન થાય છે. કનની પાંચ રેપા છે. તેના ત્રીઠા ચાર સ્વાંદુઆ થાય, ચાર સ્વાંદુ એક રાજ થાય, તથા એ ત્રસ નાહી પહોલાઈએ કરી એક રાજ પ્રમાણ, અને લાં વ પણે ચૌદરાજ પ્રમાણ જાણવી. ॥ ૬ ॥

અવતરણ:— તથા લોકનો મધ્ય નાલ તે ત્રસ નાહી તેમાં વેંડિયાવિક ત્રસ જીવ જન્મમરણ પામે છે, માટે ત્રસ નાહી કહેવાય છે. એ ત્રસ નાહીની વાહાર જે લોકોનો વિસ્તાર છે, ત્યાં સૂક્ષ્મ એકેડિય નિગોવ સર્વત્ર વ્યાપી રહ્યું છે. તે વાહારનો વિસ્તાર અધોલોકનેવિપે કહ્યો હવે ઊર્ધ્વલોકનેવિપે સ્વાંદુઆનો વિસ્તાર કહેશે:

ઝમું તિરિચ્ચં ચનરો, હુસુ ઠ હુસુ અઠ દસય ઇક્કિ ॥
વારસ દોમું સોલસ, દોમું વીસાય ચઠ્ઠસુ પુઠો ॥ ૭ ॥

વ્યાખ્યા:—ઊર્ધ્વ લોકની શ્રેણીનેવિપે પ્રથમ રત્નપ્રજ્ઞા નરકપૃથ્વી થકી કપર જે આઠઘાવીશ સ્વાંદુઆની શ્રેણી છે. તેમાં લોકના મધ્યથી કપર પહેલી બે શ્રેણીનેવિપે ચાર ચાર સ્વાંદુઆ ત્રસ નાહીનાજ છે. પણ ત્રસ નાહીથી વાહાર નથી. ત્યાર પછી વલી તેથી કપર બે શ્રેણીનેવિપે ઠ ઠ સ્વાંદુઆ છે, એટલે ચાર સ્વાંદુઆ ત્રસ નાહીના અને એકેકો વન્ને પાસાનો સ્વાંદુઆ લેખવતાં ઠ સ્વાંદુઆ થાય. ત્યાર પછી કપર એક શ્રેણીનેવિપે આઠ સ્વાંદુઆ છે. તે બધે સ્વાંદુઆ બે પાડે તેનાં ચાર સ્વાંદુઆ અને ત્રસ નાહીના ચાર સ્વાંદુઆ એ આઠ સ્વાંદુઆ છે. વલી તેની કપર એક શ્રેણીનેવિપે દશ સ્વાંદુઆ છે. તે વન્ને પાસે ત્રણ ત્રણ છે, અને ત્રસનાહીના ચાર મલી દશ થાય છે. ત્યાર પછી બે શ્રેણીનેવિપે વાર વાર સ્વાંદુઆ છે; ત્યાર પછી બે શ્રેણીનેવિપે શોલ શોલ સ્વાંદુઆ છે, તેમજ ચાર શ્રેણીનેવિપે વીશ વીશ સ્વાંદુઆ છે. તે વધા પૃથક્ એટલે જુજુઆ છે. ॥ ૭ ॥

અવતરણ:—એવી રીતે ઊર્ધ્વ લોકનેવિપે પ્રવેશની વૃદ્ધિના સ્વાંદુઆ કહ્યા, એટલે આઠઘાવીશ શ્રેણીમાં ચોદ શ્રેણી થઈ; હવે હાનીના સ્વાંદુઆ કહે છે:—

પુણરવિ સોલસ દોમું, વારસ દોમું ચ તિસુ દસ તિસુઠ ॥
ઝહુસુ હમું ચઠ્ઠ સ્વાંદુઆ, સઘે ચઠ્ઠરુત્તરા તિસયા ॥ ૮ ॥

વ્યાખ્યા:—વલી પંદરમી તથા શોલમી એ બે શ્રેણીનેવિપે શોલ શોલ સ્વાંદુઆ

ઠે સત્તરમી તથા અઠારમી એ વે શ્રેણીનેવિપે ચાર ચાર સ્વાંદુશ્યા ઠે ઓગણીશ
મી, વીશમી તથા એકવીશમી એ ત્રણ પક્તિનેવિપે દશ દશ સ્વાંદુશ્યા જાણવા.
વાવીશમી ત્રેવીસમી તથા ચોવીશમી એ ત્રણ પક્તિનેવિપે આઠ આઠ સ્વાંદુશ્યા જા
ણવા. પચીશમી તથા ઠવીશમી એ વે શ્રેણીનેવિપે ઠ ઠ સ્વાંદુશ્યા ઠે અને સત્યાવીશમી
તથા અઠવાવીશમી એ વે શ્રેણીનેવિપે ચાર ચાર સ્વાંદુશ્યા ત્રસ માહેલાજ ઠે ॥ ૬ ॥

અવતરણ - એવી રીતે કર્ણ લોકની અઠવાવીશ શ્રેણીના સ્વાંદુશ્યાનુ માન કરુ
એ પ્રમાણે સર્વ કર્ણ લોકના સ્વાંદુશ્યા ત્રણગેને ચાર થાય ઠે વલી પણ કહેને -

ઠવરીય લોચ મક્કા, ચઠ ચઠ ઠાણેસુ સત્ત પુઢવીસુ ॥

ચઠર દસ સોલ વીસા, ચઠવીસ ઠવીમ અઢવીસા ॥ ૭ ॥

આત્મા - ચૌદ રાજ પ્રમાણનો મવ્ય એટલે જે વજ્રનો પ્રવેશઠે, ત્યાંથી અધોનો
ફ પ્રતે કતરતાં સાત નરક દુષ્વીનેવિપે પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે ચાર ચાર શ્રેણીનેવિપે ક
હે ઠે તે કેમ? અધો લોરની અઠવાવીશ શ્રેણીમાં પહેલી નરક દુષ્વીની ચાર શ્રેણી
નેવિપે ચાર સ્વાંદુશ્યા ઠે તેના શોન સ્વાંદુશ્યા થાય ઠે વીજી નરક દુષ્વીનેવિપે
ચાર શ્રેણીએ પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે દશ દશ સ્વાંદુશ્યા ઠે તેન દશ ગુણ કરતાં ચાલીશ
સ્વાંદુશ્યા થાય ઠે. ત્રીની નરક દુષ્વીએ ચાર શ્રેણીમાં પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે શોઝ શાન
સ્વાંદુશ્યા ઠે તેના ચોસઠ થાયઠે, ચોથી નરક દુષ્વીએ ચાર શ્રેણીમાં પ્રત્યેકમાં
વીં પીં સ્વાંદુશ્યા ઠે તેના છત્રી સ્વાંદુશ્યા થાયઠે પાંચમી નરક દુષ્વીએ ચાર શ્રે
ણીમાં પ્રત્યેકે ચોવીશ ચાવીશ સ્વાંદુશ્યા ઠે, તેના ઠનુ થાયઠે ઠવી નરક દુષ્વીએ
ચાર શ્રેણીમાં પ્રત્યેક ઠવીશ ઠવીશ સ્વાંદુશ્યા ઠે, તેના છઠ્ઠાને ચાર થાયઠે સાત
મી નરક દુષ્વીએ ચાર શ્રેણીએ પ્રત્યેકમાં અઠારીશ અઠારીશ સ્વાંદુશ્યા ઠે તે
ના છઠ્ઠાને ચાર થાય ઠે છત્રી રીતે શાન, ચાવીશ, ચાસઠ, છત્રી, ઠનુ, છઠ્ઠા
ને ચાર તથા છઠ્ઠા ને ચાર ॥ ૭ ॥

અઢ પણ મય માનર, મઢુઅ મોલહિય અઢમય મવે ॥

પ્રમાણ લોરમજે, જાયણ અમ્મમગ રાઈદિ ॥ ૧૦ ॥

આત્મા - અમ્મનના મવે છત્રી સ્વાંદુશ્યા ગણિત તા પાંચગાન થાર મવ
અઢ અને પૂવ મવે નાંકના ત્રણમેને ચાર કયા તન માય મતારીયે તમાર મા
મતારી અમ્મને મવ સ્વાંદુશ્યા જે નાંકના મયનુ ઠામ કરુ ને પ્રમા

नामनी प्रथम नरक पृथ्वीनेविषे असंख्यात योजननी कोडी मेरुना मूलनेविषे गो
स्तनाकार रुचकथी हेठल लोकनी मध्यभाग जाणवो. ॥ १० ॥

अवतरण.—हवे चौद राजनेविषे अथो लोक, तिर्यक् लोक तथा ऊर्ध्व लोक
मां कोण कोण रहेते ते कहे ठे:—

सग रज्जु जोयण सया, अक्षर सुण सगरज्जु माण इहं ॥

अह तिरिय उहु लोआ, निरय नर सुराड जावुह्ना ॥ ११ ॥

व्याख्या.—लोकना मध्यथी आठमा राजनेविषे समजूतलथी नवगें योजन कं
चो तथा नवगें योजन हेठज ए अमारगें योजन प्रमाण तिर्यग् लोक कहे
वाय ठे. त्यारे ऊर्ध्व लोकना सात राज ठे. ते अक्षरगें योजन ऊर्ध्व लोकमां ग
एथी हेठला सात राज ते अथो लोक कहेवाय; आदारगें योजन रहित सातराज
प्रमाण ऊर्ध्व लोक कहेवाय ठे. हवे अथो लोकनेविषे नारकी प्रमुख, तिर्यक् लोक
नेविषे मनुष्यादिक, अने ऊर्ध्व लोकनेविषे देवता प्रमुख वगोठे. यद्यपि जवनपल्यादिक
देवता अथोलोकमां वगोठे तथापि नारकी वणा ठे, माटे तेज अथोलोके कहाठे. ॥ ११ ॥

अह लोय निरय असुरा, वंतर नर तिरिअ जोडस तरुग्गी ॥

दीवु दहि तिरिअ लोए, सुर सिद्धा उहु लोगम्मि ॥ १२ ॥

व्याख्या:— पाठली गाथानेविषे 'निरय नर सुराड'—ए वाक्यमां आदि शब्द
आव्यो ठे माटे आदिशब्द निरयादि त्रणे शब्दोनी सावे जोडिये. त्यारे निरयादिक
नारकी असुर देवता अथोलोकमां वगोठे. व्यंतर नर मनुष्यादिक तिर्यक् ज्योतिषी,
तरु वनस्पतिकाय अग्निकाय ए असंख्याता क्षीप समुद्ररूप तिर्यक् लोकमां वगोठे.
सुरादिक सुर देवता, तिहू कहिये मुक्त जीव ते सर्व ऊर्ध्व लोकमां रहा ठे. ॥ १२ ॥

इकिक्क रज्जु इकिक्क निरय सग पुटवि अमुर पढमंता ॥

तह वंतर तडवरि नर, गिरिमाड अ जोडमा गयणे ॥ १३ ॥

व्याख्या:— एकेक राज प्रमाण एकेक नरक पृथ्वी ठे. एटले साते नरके सात
राज यया. तथा पहेजी नरक पृथ्वीमां असुर एटले जवन पति रहेते; तथा प्र
कारे व्यंतर पण पहेजी नरक पृथ्वीमां रहेते. तथा प्रथम पृथ्वीनी कपर नर म
नुष्य अनेक नगर गिरि एटले मेरु पर्वतादिक पदार्थना समृद्ध ठे. चंडमा, सूर्य, ग्रह,
नक्षत्र तथा तारा एपांच प्रकाशना ज्योतिषी गयणेकें आकाशनेविषे रहेते. ॥ १३ ॥

લોકનાલેખાત્રિશિકા.

ઠસુ સ્વપ્નગેસુ અ ડગ, ઘડસુ ડગં ઠસુ અ કપ્પ ચત્તારી ॥
 ઘડસુ ઘડ સેસેસુ અ, ગેવિક્ષણુત્તરાય સિદ્ધતે ॥ ૧૪ ॥

ધ્યાત્મા - લોકના મધ્યથી કપર ઠ સ્વાંધુઆના કપરલા નાગનેવિપે સં
 ફાન એ નામના વે વેવલોક છે એટલે અહીં લોકના મધ્યથી ઘોઢ રાજ કષ્ટ
 વેવજોકે વલી ત્યાથી ચાર સ્વાંધુઆ કપરના નાગનેવિપે સનત્કુમાર તથા મા
 નામના વે વેવલોક છે ત્યાંથી ઠ સ્વાંધુઆમાં અનુક્રમે વ્રહ્મા, લાંતક, શુક્ર તથા સ
 શ્રાર નામના ચાર વેવજોક છે ત્યારપછી ચાર સ્વાંધુઆનેવિપે ચાર વેવલોક થાનત
 પ્રાણત, શ્રારણ, તથા અચ્યુત નામના છે વાકીના થાત સ્વાંધુઆનેવિપે નવમ્વેવક
 તથા પાંચ અનુત્તર વિમાન છે તેમાં પ્રથમ ચાર સ્વાંધુઆનેવિપે નવમ્વેવક છે ને ઘરના
 ચાર સ્વાંધુઆનેવિપે પાંચ અનુત્તર વિમાન છે અતઃસ્વાંધુઆના ઘેડાનેવિપે સિદ્ધ શિલા
 અતરણ - એવીરીતે કર્ધ્વ લોકનેવિપે વેવલોકની સ્થિતિ કહી, તેવિપે થાગ
 મની સાર કહે છે તથા યાગમે -

મોહમ્મમ્મિ દિવદ્વા, આઠ્ઠજ્ઞા ય રજ્ઞુ માહિદે ॥
 ચત્તારી સદસાર, પણચુણ સત્ત લોગતે ॥ ૧૫ ॥

ધ્યાત્મા - લાક્ષના મધ્યથી સૌધર્મ વેવજોક ઘોઢરાજ કષ્ટ છે, લોકના મ
 ધ્યથી માહિદ્ દગનોક અઢોરાજ કષ્ટ છે, લોકના મધ્યથી સદસાર વેવજોક
 ચાર રાજ કષ્ટ છે, લોકના મધ્યથી અચ્યુત વારમો વેવલોક પાંચરાજ કષ્ટ છે,
 યને લાક્ષના મધ્યથી લાક્ષત સાત રાજકષ્ટ છે ॥ ૧૫ ॥
 મમ્મન ચરણ રદિયા, સર્વ લોગ ફસે નિરવસેસ ॥
 મનય ઘડઠમ જાણ, પચય સુય દેસ વિરડેણ ॥ ૧૬ ॥

ધ્યાત્મા - સમ્યક્ત્વ એટલે દગનેવિપે વેવની સદ્દેશના, ગુરુનેવિપે ગુરુની સદ્
 દેશના, દયામન ધર્મનેવિપે ધર્મની સદ્દેશના, ચરણ એટલે પંચાશ્રવથી વિરમણ પ
 દેશના નિમદ્, અનતાનુવરિયા કાથ, માન માયા તથા જ્ઞાનના ત્યાગ
 નાદન વધન દન કાપદન, તની વિરતિ આ જ સયમના મત્તર જદ, તળાગી
 કુક ને શાગ્રિ તેણેકમિ રદિત એટલે મિથ્યાત્વ કુપુર, કુદેય તથા કુયર્મના ત
 ના અવિરતિ ત્વા જ મમાગી જીર તેને મમ્યક્ત્વ ચરણ રદિત કદિય તથા
 નાંદ રાગનાક પ્રતે મૃદ્ધ તથા શાદર જીર યાનિમાં કરના થરા નિરમિય

પણે ફરને એટલે ચૌદરાજમાં તિજમાત્ર જૂમિ ઇળ ફરતી ન મૂકે ; શ્રુતજ્ઞાની જે યતિ ઠે તે લોકના મધ્યથી ઊંચે સાત રાજ ફરતે ઠે ; કારણ કે, શ્રુત જ્ઞાની ને ઝલ્હટ્ટી ગતિ સર્વાર્થે નિહિ સુધી ઠે એવું સિદ્ધાંતમાં કહ્યું ઠે. તે સર્વાર્થે સિદ્ધિ લોકના મધ્યથી કાંઈ એક કણ સાત રાજ ઠે. તે સ્તોકમાત્ર કણા હોવા થી. તામાન્ય પણે પૂરાજ ગણ્યામાં ઘાઘ્યા ઠે. “ ઠગમઠ સંજયાણં, ડવવાઈ ડ કોત્તર ઇસદ્વષ્ટ ” એમ કહ્યું ઠે. ‘ ચંડદસ નાગે પંચય, વજી દેગવિરતિ વારવ્રત ધ ર શ્રાવક તે ચૌદ રાજના ચૌદ નાગમાંથી, પાંચ નાગ કર્ણ્ય લોકના ફરશે, કેમકે, શ્રાવકની ઝલ્હટ્ટી ગતિ અચ્યુત નામના વારમા દેવજોકસુધી કહી ઠે તે વારમો દેવલોક લોકના મધ્યથી પાંચ રાજ ડચો ઠે. તેમાટે પાંચ રાજ કહ્યા અવતરણ— હવે પ્રથમ સુચિરહ્નુ, પ્રતરરહ્નુ, ધનરહ્નુ, તેડના અનુક્રમે પ્રમાણ કહેતાં પ્રથમ સાતમી નરક ઇશ્વરીની આદિથી માંમીને સુચિરહ્નુ કહેઠે:—

અડવીસા ઠવીસા, ચંડવીસા વીસ સોલ દસ ચંડરો ॥ સુહ
રજ્જુ સત્ત પુઢવિસુ, ચંડ ચંડ નડઆંડ પયર ઘણા ॥ ૧૭ ॥

અર્થે ॥ સાતમી નરક ઇશ્વરીનેવિપે અગવીશ સુચિરહ્નુ ઠે, ઠઠી નરક ઇશ્વરીને વિપે ઠઠીશ સુચિરહ્નુ, પાંચમી નરક ઇશ્વરીનેવિપે ચોવીશ સુચિરહ્નુ, ચોથી નરક ઇશ્વરીનેવિપે વીશ સુચિરહ્નુ, ત્રીજી નરક ઇશ્વરીનેવિપે શોલ સુચિરહ્નુ, વીજી નરક ઇશ્વરીનેવિપે દશ સુચિરહ્નુ તથા પહેજી નરક ઇશ્વરીનેવિપે ચાર સુચીરહ્નુ, જે ચાર સંહુ આ શ્રેણીવંધ, અંને પહોજાઈએ એકજ સંહુથો હોય તેને સુચિરહ્નુ કહિયે. સાત મી નરકઇશ્વરી ચાર સંહુઆ કંચી ઠે; અંને અગવીશ સંહુઆ ત્રીઠી ઓલીએ ઠે; એ માટે અગવીશ સુચિરાજ જાણવા. એવી સર્વત્ર જાવના કરવી હવે એ સાતે ન રકઇશ્વરીના સુચિરહ્નુ માંન જે એકઝેને અગવીશ થાયઠે તે ચાર નાગે કરીએ તો પ્રતર રહ્નુ માંન મલે વલી તે પ્રતર રહ્નુ થાંક ચારે નાગે વેતાં જે ફલિતાંક થાય તેડલા ધનરહ્નુ જાણવા. ચાર ચાર સંહુઆ ચારે દિશિએ એટલે એકેક રાજલાંવો તથા પહોજો અંને પારાજ જાહો હોય તે પ્રતરરહ્નુ કહેવાય ઠે, તથા ચાર સંહુઆ જાહાપણે, લાંવપણે તથા પોહોજપણે તે ધનરહ્નુ કહિયે. પહેજા પ્રતર રહ્નુનેવિપે શોલ સંહુઆ હોય ધનરહ્નુનેવિપે ચોશઠ સંહુઆ હોય તે આગલ કહેવાઝે ॥ ૧ ॥

અડવીસ સયં ઠસયરિ, અહ ઠઠું ચંડ જુયા હસય સવે ॥
સુહ રજ્જુ પયર રજ્જુ, દુતીસિ ઇળ વીસ ઇગવણા ॥ ૧૮ ॥

લોકનાલઘાત્રિંશિકા

બ્યાલ્યા - અધો લોકનેવિપે પાંચશેને વાર સ્વાંહુઆ ઠે, તેના ચાર નાગ તાં પ્રત્યેક નાગ એકશેને અઘાવીશનો થાય તેટલા સુચિરહુ જાણવા કર્ધ્વ નેવિપે ત્રણશેને ચાર સ્વાંહુઆ ઠે તેના ચાર નાગ કરતાં પ્રત્યેક નાગ ઘોટે થાય, તેટલા સુચિરહુ જાણવા તે અધોલોકના એકશેને અઘાવીશ સુચિરહુ ત કર્ધ્વ લોકના ઘોટેર સુચિરહુ, એવને એકઠા કરિયે ત્યારે વશેને ચાર સુચિરહુ થાય અધોલોકના એકશેને અઘાવીશ સુચિરહુને ચાર નાગ દેયે ત્યારે વત્રીશ પ્રતરરહુ થાય, કર્ધ્વ લોકના ઘોટેર સુચિરહુને ચાર નાગ દેયે તો ઓગળીશ પ્રતરરહુ થાય ॥૧૭॥

અવતરણ - હવે ધનરહુનુ માન કહેઢે -

ઘણરજ્જુ અઠ દિઠા, પઝણ પણુઠુ ઝને પઝણ તેર ॥
ઘણ પયર સૂઝ રજ્જુ, સ્વહુઅ ચઝસઠિ સોલ ચઝ ॥૧૮॥

બ્યાલ્યા - અધોલોકના વત્રીશ પ્રતરરહુ ઠે, તે ચાર નાગે વેતાં આવ થાય, માટે અધોલોકનેવિપે આવ ધનરહુ જાણવા કર્ધ્વ લોકનેવિપે ઓગળીશ પ્રતરરહુ ઠે તે ચાર નાગે વેતાં પોણા પાંચ ધનરહુ ઠે તે ઝને કહેતાં અધ તથા કર્ધ્વ લો ના એકઠા કરિયે તો પોણા તેર ધનરહુ થાય હવે ધન પ્રતર તથા સુચિરહુના ન કહેઢે - ચોસઠ સ્વાંહુઆનો એક ધનરહુ થાય, શોલ સ્વાંહુઆનો એક પ્રતરરહુ થાય, ચાર સ્વાંહુઆનો એક સુચિરહુ થાય એ સામાન્ય પ્રકારે દૃષ્ટાત માત્ર ચહુ સ્વ લોકનુ પરિણામ વેલાહુ, પણ લોકનુ સ્વરૂપ વૃત્તાકાર મલ્લકને આકારે તે વૃત્તાકારના સ્વાંહુઆ યત્રમાં જાણાય નહીં, માટે ચોરસ કહ્યો ઠે ॥ ૧૯ ॥

અવતરણ - હવે મન કટપનાએ રૂત વૃત્તાકાર લોકનેવિપે ધનરહુ પ્રતરરહુ, તથા સુચિરહુનુ માન કહેઢે, તેમાં પ્રથમ સ્વાંહુઆની સત્ત્વા કહેઢે -

સયવગ્ગુ સિગુણે પુણ, વિસય ગુણયાલ હવતિ ઘણ રહુ ॥
સમૂ પણઢત્તરિ સય, સમૂ તિસઠી અહુઠુ કમા ॥ ૨૦ ॥

બ્યાલ્યા - પોતાના વર્ગથી સ્વાંહુઆ ગળીએ તે આ પ્રમાણે - સાતમી માયવ ઇશ્વીનેવિપે હેવજી શ્રેણી એ અઘાવીશ સ્વાંહુઆઠે, તેને અઘાવીશના આકાર એ ત્યારે સાતશેને ચોરાશી સ્વાંહુઆ એક શ્રેણીમાં થાય એરી ચાર શ્રેણી ઠે સાતશેને ચોરાશીને ચારે ગુણતાં ત્રણ હજાર એકશેને વત્રીશ સ્વાંહુઆ થા મ ઠવી નરક ઇશ્વીનેવિપે હેવજની શ્રેણીએ ઠવીશ સ્વાંહુઆ ઠે તેને ઠવીશ

थी गुणतां ठगोंने ठोतेर थाय. एवी चार अणीउं ठे. तेथी ठगोंने ठोतरने चार
 थी गुणतां वे हजार सातगोंने चार घनरकुनां खांदुआ थाय. पांचमी नरक पृ
 ध्वीनेविपे हेवजनी अणीए चोवीश खांदुआ ठे. तेने चोवीशथी गुणतां
 पांचगोंने ठोतेर थाय. एवी चार अणी ठे तेथी पांचगोंने ठोतरने चार
 रथी गुणतां वे हजार त्रणगोंने चार घनरकुना खांदुआ थाय. चौथी नर
 क पृथ्वीनेविपे ठेली अणीए बीज खांदुआ ठे तेने बीजथी गुणतां चारगों थाय.
 एवी चार अणी ठे तेथी चारगोंने चारथी गुणतां शोलगों घनरकुना खांदुआ
 थाय. बीजी नरक पृथ्वीनेविपे ठेली अणीए शोल खांदुआ ठे. तेने शोलथी गुण
 तां वगोंने ठप्पन थाय. एवी चार अणी ठे. तेथी वगोंने ठप्पनने चारे गुणतां ए
 क हजारने चोवीश घनरकुना खांदुआ थाय. बीजी नरक पृथ्वीनेविपे ठेली अ
 णीए दश खांदुआ ठे. तेने दशे गुणतां एकगो थाय. एवी चार अणी ठे. तेथी
 एकगोंने चारे गुणतां चारगो खांदुआ थाय. अने पेजी नरकपृथ्वीनेविपे ठेली अ
 णीए त्रन नाडीना चार खांदुआ ठे. तेने चारे गुणतां शोल थाय. एवी चार अ
 णी ठे तेथी शोलने चारथी गुणतां चोगठ थाय. त्याने पहेजी नरकपृथ्वीनेविपे
 घनरकुना चोगठ खांदुआ जाणवा. एवी रीते सात नरकपृथ्वीना खांदुआनो व
 र्ग करी नर्व अंक एकठा करीए तो अग्याग हजार वगोंने वत्रीश अथोलोकनेविपे
 घनरकुना खांदुआ थाय. दवे ऊर्ध्वजोकनेविपे घनरकुना खांदुआनो विचार क
 हेउं —ऊपर लोकना मस्तकथी आदि लेवी. ऊपरनी अणीए चार ग्यांदुआ त्रस
 नाडीना ठे. तेने चारे गुणतां शोल थाय. एवी वे अणीउं दोवाथी शोजने वमणा
 करतां वत्रीश घनरकुना ग्यांदुआ थाय तेथी हेवजनी अणीनेविपे ठ ग्यांदुआ ठे.
 तेने ठ गुणा करतां-वत्रीश थाय. एवी वे अणीउं दोवाथी वत्रीशने वमणा करतां वा
 तेर थाय. पठी आठने आठ गुणा करिचे त्याने चोगठ थाय. एवी त्रण अणीउं दो
 वाथी चोगठने त्रण गुणा करतां एकगोंने वाणु थाय. त्याने पठी दशने
 दश गुणा करिचे त्याने एकगो थाय. एवी त्रण अणीआं दोवाथी एकगोंने त्र
 णथी गुणतां त्रणगों थाय. पठी वागने वाग गुणा करिचे त्याने एकगोंने चुमाजी
 श थाय. एवी वे अणीआं दोवाथी एकगोंने चुमाजीशने वमणा करना वगोंने
 धवराजी थाय. पठी शोजने शोजथी गुणतां वगोंने ठप्पन थाय. एवी वेअणीआं
 दोवाथी वगोंने ठप्पनने वमणा करतां पांचगोंने चार थाय. पठी बीजने बीजथी
 गुणतां चारगों थाय. एवी चार अणीआं दोवाथी चारगोंने चारथी गुणतां शोलगों

धाय वली त्याची घटता शोलने शोलथी गुणतां वगोने उपन धाय
 श्रेणीथो होवाथी वगोने उपनने वमणा करतांपांचोने वार धाय त्याची
 रने वारे गुणतां एकशोने चुमालीश धाय एवी वेथ्रेणीथो होवाथी एकशो
 लीशने वमणा करतां वगोने अगशी धाय त्याची हेवज दगने दगो गुणतां
 शो धाय एवी एकज श्रेणी होवाथी एकशोज गणवा त्याची हेवज आग
 ठे गुणतां चोशठ धाय एवी एकज श्रेणी होवाथी चोशठज गणवा त्याची हे
 ठने ठथी गुणतां ठत्रीश धाय एवी वे श्रेणीठ होवाथी ठत्रीशने वमणा करतां
 तेर धाय त्याची हेवजा चारने चारे गुणतां शोल धाय एवी वे श्रेणीठ होवा
 शोलने वमणा करता वत्रीश धाय ए सर्व थक एकठा करतां उर्ध्वलोकनेवि
 चार हजारने चोसठ घनरज्जुना खांहुथ्या थापठे तेने पूर्वोक्त अधोलोकना धग्या
 हजार वगो वत्रीस खांहुथ्यानी साथे एकठा गणतां पदर हजार वगोने ठनु घनरज्जुना
 खांहुथ्या धाय एवीरीते पोताना वर्गनी साथे गणतां चोशठ खांहुए एक घनरज्जुना
 य ठे माटे पंदर हजार वगोठनुने चोशठ जागे वेचतां वगोने उंगणचालीशना ना
 ग थावे त्यारे ए वृत्ताकार लोकनेविपे वगोने उंगणचालीश घनरज्जु धाय ठे ह
 वे अधोलोकना तथा उर्ध्व लोकना घनरज्जु उ निन्न निन्न करी कहेठे - 'सुदु प
 ए हत्तरिय' अधोलोकनेविपे एकशोने सामी पचोतेर घनरज्जु धाय ठे 'सुदु प
 सढीथ डुडूकमा' कर्ध्व लोकनेविपे साढी त्रेसठ घनरज्जु धाय ठे 'सुदु प
 न जाणीलेवो ए वन्ने एकठा करिये त्यारे वगोने उंगणचालीश घनरज्जु धाय ॥२०॥

अवतरण - हवे घनरज्जुना खांहुथ्याना प्रतररज्जु कहे ठे -

चउ गुणिय पयर रज्जु, सत्त डुरुत्तरय डसय चउपणा ॥
 अठ उठ नव ठप्पणा, सवे चउ गुणिय सुड रज्जु ॥७१॥

व्याख्या - अधोलोकनेविपे एकशोने साढी पचोतेर घनराज ठे तेने चारथ
 गुणतां सातगो ने वे अधोलोकनेविपे प्रतरराज धाय कर्ध्व लोकनेविपे साढी त्रे
 सठ घनराज ठे, तेने चारथी गुणता वगोने चोपन प्रतर राज धाय एम अधोनोक
 या कर्ध्वलोकना एकठा करिये त्यारे नवगो ने ठप्पन प्रतरराज धाय ए सव
 र राजने चाणुणा करतां जे थक थावे ते सूचीरज्जुनु मान जाणवु ॥ २१ ॥

अवतरण:- हवे सूचीरङ्गुं मान गाथाए करी कहेठे:-

अडवीस सयदुतर, दस सोला अठतीस चोवीसा ॥

इय संवग्गिय लोए, तिह रज्जु खंमुआ नेया ॥७१॥

व्याख्या:- अधोलोकनेविषे सातशे ने वे प्रतर रङ्गु ठे. तेने चोगुणा करतां वे हजार आवशे ने आवसूची रङ्गु थाय. ऊर्ध्वलोकनेविषे वशेने चोपन प्रतर रङ्गु ठे, तेने चोगुणा करतां एक हजारने गोल सूचीरङ्गु थाय. तथा अधोलोक अने ऊर्ध्व लोकना एकठा करतां त्रण हजार आवशे अने चोवीश सूची रङ्गु थाय. पोता ना वर्गे गणित लोकनेविषे त्रिक रङ्गु कहिये एम धनरङ्गु तथा प्रतररङ्गु तथा सु चीरङ्गु ए त्रण राजना खांमुआनी संख्या जाणवी. ॥ ११ ॥ हवे वर्गेना अंकथी गणतां जे खांमुआनी संख्या आवे ते संग्रह गायामां कहेठे:-

एगार सहस्र डसया, वत्तीसा चउसहस्स चउसठी ॥ अ

ह उहुं सब पन्नर, सहस्स डन्नि सय ठ ननुआ ॥ ७३ ॥

व्याख्या:- अधो लोकनेविषे वर्गेने अंकथी गणतां अग्यार हजार वशेने व त्रीश खांमुआ थाय. ऊर्ध्व लोकनी श्रेणी वर्गेना अंकथी गणतांचारहजार ने चोसठ खांमुआ थायतेवेहु एकठा करिये त्यारे पंदर हजार वशे ने ठपन्न थाया ॥१३

अवतरण:- हवे वर्गे करवानो विधि गाथाए करी कहेठे:-

अड ठ चउवीस वीसा, सोल दस चऊ अहुहु चउ ठठा ॥

दस वार सोल वीसा, सरिसंक गुणान चउहि गुणे ॥७४॥

व्याख्या:- अही बीन शब्द त्रण ठेकाणे जोडवो. ते आस:- अगवीश, ठवीश तथा चोवीश एम जाणवु. तथा ए माघवती सातमी पृथ्वीथी आदि लईने जे आ गवीशादिक अंक त्रीठी श्रेणीनेविषे आवे ते पोतपोतानेसरखे अंके गुणी ए अनेएक ठा करिये. पठी तेने चोगुणा करतां जे अंक आवे ते खांमुआनी संख्या जाणवी ते आवी रीते.- सातमी नरक पृथ्वीने तलेथी अगवीशने अगवीसथी गुणतां सात शेने चोरासीथाय ठवीसने ठवीशथी गुणतां ठशेनेठोतर थाय; चोवीसने चोवी सथी गुणतां पांचशेने ठोतेर थाय वीशने वीशथी गुणतां चारशो थाय; शोलेने शोलथी गुणतां वशे ने ठपन्न थाय, दशने दशथी गुणतां एकशो थाय; अने चारने

ચારથી ગુણતા શોભ થાય, એ સાતે સ્થાના અકોને એકઠા કરિયે ત્યારે બે હજાર આ વશો ને આઠ થાય, તેને ચોગુણ કરતાં અગ્યાત્ હજાર વર્ગો ને વત્રીસ થાય એ અધો લોકના સ્વામી આ જાણવા હવે કર્ધ્વ લોકના સ્વામી કહેઠે - ચાર, ઠ, આઠ, દશ, વાર, શોભ તથા વીશ એ અકોને સરસા અકથી ગુણતા, તે આવી રીતે - ચારને ચાર ગુણ કર્યાથી શોભ થાય અને ઠથી ગુણતાં વત્રીસ થાય, આઠને આઠથી ગુણતાં ચોસઠ થાય, દશને દશથી ગુણતા એક ગો થાય વારને વારથી ગુણતાં એક શોને ચુમાલીસ થાય, શોભને શોજથી ગુણતા વશોને ઠપન થાય, વીસને વીસથી ગુણતાં ચારસો થાય, એ સાત સ્થાનોના અક એકઠા કર્યાથી એક હજારને શોભ થાય. તેને ચારથી ગુણતા ચાર હજાર ને ચોસઠ કર્ધ્વ લોકના સ્વામીની સંખ્યા થાય પઠી અધોલોકના તથાકર્ધ્વ લોકના સ્વામી એકઠા કરિયે ત્યારે પદર હજાર વશોને ઠનુ થાય ॥ ૨૪ ॥

અવતરણ - વલી પ્રકારાંતરે વર્ગ કરવાનો વિધિ ગાથાએ કરી કહેઠે -

ચત્ર અઢવીસા ઠપ્પ, સપયરસરિસંક ગુણિય પિદુમિલિય ॥

સમ દીઠ પિદુવેઢા, ઠઠુમઢો સ્વમુઆ નેઆ ॥ ૨૫ ॥

બ્યાખ્યા - લોકના મસ્તકનેવિષે કપરલી ત્રીઠી શ્રેણીએ ચાર સ્વામીના છે સા તમી નરક પૃથ્વીની ઠેલી શ્રેણી અઠાવીસ સ્વામીના છે એમ ચારથી આદિલગને ઠેલી ઠપનમી શ્રેણી અઠાવીસ સ્વામીના છે એટલે પુરુષાકાર લોકનેવિષે ત્રીઠી ઠપન પ્રતરની શ્રેણી છે આદિ તથા અતની શ્રેણીઠનુ ગ્રહણ કર્યા થી મધ્યની શ્રેણીનુ પણ ગ્રહણ થાય છે, માટે ઠપન શ્રેણી છે જે શ્રેણીનેવિષે ત્રીઠી શ્રેણીના જેટલા સ્વામીના છે તેટલા અકથી ગુણીએ, જેમકે, સર્વથી કપર ની મસ્તક શ્રેણીનેવિષે ચાર સ્વામીના ત્રીઠા છે ત્યારે ચારને ચારથી ગુણતા શોભથાય એમ ઠપન શ્રેણીઠ સરસે આંકે ગણી એકઠી કરિયે ત્યારે પૂર્વાક પદર હજાર વ શોને ઠનુ સ્વામીની સંખ્યા થાય હવે સ્વામીના પરિમાણ કહે ઠે - લાંબપણે, પોલાણે તથા જાડપણે કુનીની પઠે મરસા છે એટલે પોલા, લાંબા તથા જાડા પા રાજ પ્રમાણ કર્ધ્વલોક તથા અધોલોકના સર્વે એવા સ્વામીના જાણવા ॥ ૨૫ ॥

અવતરણ - હવે વૃત્તાકાર લોક ધન કરવાનો વિધિ કહેઠે -

ઢાહિણ પાસ હસ્વમા, ઠઠુ વામે ઠવિજ્ઞ વિચરીયા ॥

નામી સહિય તિ રઙ્ગુ, પિદુ જાયા સત્ત દીહુચ્ચે ॥ ૨૬ ॥

व्याख्या:- ऊर्ध्व लोकनेविषे त्रस नाडीयकी दक्षिण बाजुए एटले जमणी वा
जुना वे खंम. ते ध्याम:-ऊर्ध्व लोकनेविषे ज्यां कोणीनी जगो ठे, तेमध्ययी जोतां
वारमी श्रेणी ठे. ते वारमी श्रेणीची वे खंम करिये एटले ऊपरला खंमनेविषे
शोल श्रेणीओ रहे. एवी रीते दक्षिण बाजूना जे वे खंम ठे ते ऊर्ध्व लोकनेविषे
त्रस नाडीनी मावी बाजूनेविषे उलटा करी नाखीए. ते ध्याम:- ऊपरना खंमनी
कूर्परनी जे दिशा, ते मस्तकनी तरफ करिये; अने हेठला खंमनी कूर्परनी जे दिशा
ते लोकना मध्य तरफ करिये. एटले ऊपरलो खंम ऊपरनी दिशाए तथा हेठलो
खंम हेठली दिशाए थापीए. त्रस नाडी तहित मावी बाजूए त्रीठा त्रण राज
थायठे ते ध्याम:- त्रस नाडीयी बाह्य कूर्परने ठेकाणे जमणी बाजूए आठ खां
हु आ त्रीठा ठे; तेना वे राज अने एक त्रस नामीतुं राज, एम त्रण राज पोला
ईए थायठे; अने लांबपणे तथा वंचपणे सात राज होयठे. ॥ २६ ॥

द्विधात वाम खंमे, दाहिण पासे ठविज विवरीअं ॥

नुवरिम ति रङ्गु खंम, वामे ठाणे अहो दिजा ॥ २७ ॥

व्याख्या:- अथो लोकनी त्रस नाडीयी जे मावी बाजूनो आखां खंम ठे, ते
विपरीत एटले अथलो अथवा वंयो हेठली त्रस नाडीनी जमणी बाजूनेविषे था
पीए. एटले अथोलोकनेविषे जमणी बाजूए त्रीठा चार राज, अने लांबपणे ना
त राज थया ते आ प्रमाणे:- त्रस नाडीयी जमणी बाजूमां अथोलोकनी हेठ
वार खांहुआ ठे; तेना त्रण राज; अने त्रस नाडीतुं एक राज, एम चार राज
थाय. पली ऊर्ध्वलोकनो मावी बाजूनो त्रीठा त्रण राज लांबो मान राज प्रमा
ण खंम ठे. ते अथोलोकनी जे त्रस नाडी ठे तेनी मावी बाजूए दैए, एटले सर्व
त्र पूर्व, पश्चिम, दक्षिण तथा उत्तर दिशिओए तथा जाट पणे मातयनरङ्गु प्र
माण घन लोक थयो. ॥ २७ ॥

इय संवट्टिय लोठ, बुद्धि कठ सत्त रङ्गु माण यणो ॥

मग रङ्गु अट्टिय द्विधा, गिह्द पासाइ पुरिजा ॥ २८ ॥

व्याख्या:- ए प्रकारे करी इय संवर्णित लोक वृत्ताकारे कीयो पण ते लोक
वृत्ताकारे; ते केवी रीतेकीयो-गुडिए करी. मन कल्पनाए करी मान राज प्रमाण
घन कीयो, तथा मात घनरङ्गु घना लांबपणे, पोजपणे तथा वंचपणे जे अधिक

આંહુઠં થાય તે લઈને હેઝલ જે જગોએ આંહુ હોય તે પાસૂ પૂરિયે એવીરીતે ચોર
સ સાત ધનરજી પ્રમાણ લોક કયો પણ ચોરસ નથી ગોલાને આકારે લોક વૃ
ત્તાકાર છે પણ ધનલોક વૃત્તાકાર લાચાય નહી તેમાટે ચોરસ કીધો છે ॥૨૬॥

અવતરણ - હવે એ સમઘન લોકનેવિષે ધનરજી, પ્રતરરજી, સૂચીરજી અને આં
હુઆની સંખ્યા કહે છે -

ઘણ રજી તિસય તેયા, લ તેર વાવતરીય પયર સૂઝ ॥

ચઝપત્ત ડસી સંઘુઅ, સહસિ ગવીસા નવહ પત્તા ॥૨૭॥

વ્યાખ્યા - એ વૃત્તાકાર ધનીરૂત ચોરસ લોકનેવિષે ત્રણશેને તેતાલીશ ધનર
જી છે એક હજાર ત્રણશેને વોતર પ્રતર રજી છે. પાંચ હજાર ચારશેને અવપાશી
સૂચી રજી છે આંહુઆની સંખ્યા કહે છે - સાતરાજ પ્રમાણ ધનલોકના આંહુઆ
એકવીશ હજાર નવશે ને વાવન જાણવા ॥ ૨૭ ॥

અવતરણ - હવે ધનરજી, પ્રતરરજી, સૂચીરજી અને ધનલોકના આંહુઆ આ
વાની કરણી ગાથાએ કરી કહે છે -

સગવગ્ગો સગ ચઝ તિગ, ગુણિએ ઝનય અદુઘુ સંઘુ ઘણા ॥

ઘઝૂસઠં સિઆલં, ચઝ ગુણિએ પયર સુઝ અસા ॥ ૩૦ ॥

વ્યાખ્યા - એ સાતધનરજી પ્રમાણ સમચોરસ જે લોક છે તે સાત સાત વર્ગથી ગણિ
એ તે સત્ત વર્ગ કહિયે ત્યારે સાતને સાતથી ગુણિયે, ત્યારે ઝંગણ પચામ થાય એવી ઝંગ
ણપચાશ ધનરજીની સાત શ્રેણી છે તે યોગણપચાશને સાતથી ગુણતાં ત્રણશેને
તેતાલીશ ધનરજીની સંખ્યા થાય પઠી ધનરજીનો આંક ત્રણ વાર ચોગુણો કરિયે
ત્યારે અનુક્રમે અધોલોક તથા ઊર્ધ્વલોકના પ્રતરરજી, સૂચીરજી, તથા આંહુઆની
સંખ્યા મળે છે, તે આ પ્રમાણે - ત્રણશે તેતાલી ધનરજીને ચોગુણા કરિયે ત્યારે
એક હજાર ત્રણશેને વોતર પ્રતરરજી થાય છે તે પ્રતરરજીનો આંક ચોગુણો કરિયે
ત્યારે પાંચ હજાર ચારશે ને અવપાશી સૂચીરજી થાય તથા સૂચીરજીનો ચોગુણો
આંક કરતા આંહુઆની સંખ્યા એકવીશ હજાર નવશેને વાવન થાય હવે અધો
લોક તથા ઊર્ધ્વલોકની ઝુદીઝુદી ધનરજી સૂચીરજી પ્રતરરજી તથા આંહુઆની સં
ખ્યા કહે છે - અધોલોકનેવિષે એક સે ને ઠું ધનરજી છે, અને ઊર્ધ્વ લોકનેવિષે
એક શો ને સુઠતાલીશ ધનરજી છે, એને વલી ત્રણ વાર ચોગુણા કરતાં અનુક્રમે પ્ર

तगरकु, तथा सुचिरकुना अंस एटले खांहुआनो मान अधोलोक तथा ऊर्ध्वलो
कनेविपे निन्न निन्न मिली आवेठे. ॥ ३० ॥

अवतरण— अधो लोक तथा ऊर्ध्व लोकना खांहुआनो निन्न निन्न प्रमा
णनो संग्रह करी कहेठे:—

सग चुलसी पण अफसी, दग तीस वतीस तिविस बावन्ना ॥

पण चुअल जुआ वारस, दसस चण वइसय ६ हिआ ॥ ३१ ॥

व्याख्या:— अधोलोकनेविपे एक शो ने ठनु घनरकु ठे ; तेने चोगुणा करिये
त्यारे सातशें ने चोराशी अधोलोकनेविपे प्रतररकु थाय. अने ऊर्ध्व लोकनेविपे
एक शो ने सुडतालीश घनरकु ठे, तेने चोगुणा करिये त्यारे ऊर्ध्व लोकनेविपे
प्रतररकु पांच शो ने अठ्ठाशी थाय. अने अधोलोकनेविपे त्रण हजार एक शो
ने ठत्रीश सुचिरकु थाय ऊर्ध्व लोकनेविपे वे हजार त्रण शो ने बावन सुचिर
कु ठे हवे खांहुआनी संख्या कहेठे:— अधोलोकनेविपे पण वार हजार
पांचशोने चुमालीस खांहुआठे ऊर्ध्व लोकनेविपे नवहजार चारसो ने
आठ खांहुआ ठे. अधोलोक तथा ऊर्ध्वलोकना एकठा खांहुआ करिये तो एक
वीश हजार नवशोने बावन पूर्वोक्त संख्या मले. तथा अही त्रणशें ने तेतालीश
राज कहा पण तेना खांहुआ नथी. मात्र वशोने उगण चालीशराजना खांहुआ ठे
तेथी एकशोने चार घनरकु अधिक ठे. तेना खांहुआनो गम नथी. पण एक वि
शेष ठे, के ए घनलोक चोरस कखो ठे, अने लोक वृत्ताकार ठे. त्यारे चारे दिशि
ना खूणा अधिक थाय ; तोपण एवढो अंतर पडे नही. पण ए चोरसनुं जे परि
माण कसु ठे ते अंतरंग वृत्ताकार लोकनुं मान धरीने कसु ठे. माटे खुणानो जा
ग अधिक थाय नही. पठी प्रकारांतरनी वात तो ज्ञानी जाणो. पण पूर्वोक्त वर्ग
ना आंक गणतां पंदर हजार वशोने ठनु खांहुआ थाय. तेने चोशठ जाग देतां
घनराज थाय. अधिक खांहुआ नथी त्यारे त्रणशोने तेतालीश राज केम थाय
ते गीतार्थे विचारी जेवुं, असंख्यात योजननो एक राज थायठे. अथवा सहस्र चार
लोहनो गोलो कोईएक महर्दिक देवतापोतानी शक्ति करी तेने नीचे नाखी दिये त्या
रे ते गोलो ठ मास, ठ दिवस, ठ पहर ; ठ घडी अने ठ पल जेटला काले
नीचे आवीने पडे. तेतलो एक राज थाय. ए चारे दिशिउनेविपे राजनुं प्रमाण
थाय ते जाणवुं. ॥ ३१ ॥

इय पयर लिहिय बग्गिय, संवट्टिय लोग सार मुवलप्र ॥
सुअ धम्म कित्तिअ तह, जय ह जहा नमह न इह निस ॥३९॥

व्याख्या - ए प्रकारे करी जे ठपन प्रतर, ते प्रकारे लिखित वज्जी संवर्गित एटले वर्गने आंके गणित लोक तेनो सार तत्व ज्ञानविचार यथार्थ पयो लोकस्वरूप सब गुरुधी पामीने ते प्रकारे यत्न एटले उद्यम करवो पूर्वे जे प्रकारे चौद राज लोक तुं प्रमाण कह्यु, ते लोकमा अतत जन्ममरण पामता थका बारवार अत्यर्थपयो मां भ्रमो, एवो तीर्थकर सकल जीव हितकर पारग परमेश्वरनो नव्य जीवने उ पदेश ठे. लोकनो सार केवो ठे - ते श्रुतधर्म एटले जे सिद्धांत मार्गमां ज्ञानना बजे करी ज्ञानवान तीर्थकरे कहेल्लु ठे ॥ ३९ ॥

श्रीमदाप्तोक्त विधिना, लोकनालस्य वार्त्तिक ॥ धिमित्र
धनराजस्य, गगारख्य तनुजाकृते ॥ १ ॥ श्रीमत्सहज रत्ने
न, व्याख्यात मुदयाविधिना ॥ असगत यडुक्तत, विरो
प्य धीधनैर्नृश ॥ २ ॥ युग्मम् ॥

इति श्री लोकनाल घात्रिशिका वाजावबोध

समाप्ता

श्री कलीकुंभ पार्थनाथायनमः

अथ

श्री सम्यक्त्व विचार गर्भित श्री महावीरजिनस्तवन.
वालावबोध सहित प्रारंभ.

मंगलाचरण.

प्रणम्य परमानंद, दायकं जिननायकं ॥ वर्द्धमान चिदानंदं, वर्द्धमान जिघा
धर ॥ १ ॥ श्रीसम्यक्त्वस्तवस्यास्य, वर्द्धस्य लोकनापया ॥ वालानामवबोधाय
वालावबोधं तनोम्यहं ॥ २ ॥

दोहा:- प्रणमी पद जिनवरतणा ॥ जे जगने अनुकूज ॥ जास पसायें में
लह्यु ॥ समकित रयण अमूल ॥ १ ॥ ते जिम वीरे उपदिस्थुं ॥ परखद मझि अ
नूप ॥ तिम हुं वर्णवसुं हवे ॥ समकित सुद्ध स्वरूप ॥ २ ॥

अर्थ:- श्री देवाधिदेवना चरणकमल नमीने जेना चरणकमल सकल जीवने
हितकारीते अनुकूजवे जे श्रीवीरपरमात्माना चरणकमलने प्रसादे में पण अमु
लक सम्यक्त्वरत्न पाम्युं ॥ १ ॥ ते सम्यक्त्व जेम श्रीमहावीरे वार परपदामां प्र
कास्थुं तेम हुं सम्यक्त्वतुं स्वरूप महारीबुद्धिप्रमाणे वर्णवीत ॥ २ ॥

ढाल पेदेलो एगिमीकिहां राखी एदेशी टीका.

इगविध डुविध त्रिविध चउविधवजि ॥ पणविध दशविधजाणो ॥ ए समकि
त शिवतरुनुं बीजक ॥ संप्रति परें मन आणोरे ॥ प्राणी समकित गृथ आरा
धो ॥ जेम शिवमारग सायोरे ॥ प्राणी ० ॥ सम ० ॥ १ ॥ ए आंरणी ॥ इगविध
तुज आणा रुची डुविहा ॥ इय नावथी कहिये ॥ निश्चयने व्यवहारे अथवा ॥
समकित डुविध सदइयें रे ॥ प्रा ० ॥ २ ॥ सदहणा सुधी तुज आगम ॥ परमा
रथ नवीजाणे ॥ समकित इय्यकी तस कहिये ॥ नावथी तत्व वखाणेरे ॥ प्रा ०
॥ ३ ॥ मिय्यापुज्जत शुद्धनु वेदन ॥ समकित इय्य कदावे ॥ नावथि तत्व रु
चिपण तिमहिज ॥ तत्व रुची पग्जावेने ॥ प्रा ० ॥ ४ ॥ पुज्जरूपी अरूपी अ
पुज्जत ॥ ए पण द्विविध तु देवे ॥ द्वायोपशमिक वेदक पुज्जत ॥ जेप अपुज्जत
लेखेरे ॥ प्रा ० ॥ ५ ॥ निश्चय समकित शुन, आतमनो ॥ ज्ञानादिक परिणाम ॥

अथवा आतम समकित कहिये ॥ गुण गुणी जेद न ठामरे ॥ प्रा० ॥ ६ ॥ मि
थ्या दृष्टीतणी सन्तवना ॥ त्यागादिक व्यवहार ॥ यजिय निसर्गापर अधिगमयी ॥
बिहुजेदे निरधाररे प्रा० ॥ ७ ॥ जिम कोई मारग चूलो पंथी ॥ जमता मारग
आवे ॥ कोइरु उपदेशादिक योगे ॥ कोइरु थाग न पावेरे ॥ प्रा० ॥ ८ ॥ ज्वर प
ण सहेजे औपध योगे, जाये एक न जाय ॥ मारग जर दृष्टांते समकित ॥ ९
णि परे द्विविधे थायरे ॥ प्रा० ॥ १० ॥ जाती समरण प्रमुख थकीजे ॥ तान नि
सर्ग विचारा ॥ गुरुउपदेशादिक थी आव्युं ॥ ते अधिगम चित्तधारारे ॥ प्रा० ॥ ११ ॥
कारक रोचक दीपकजेदे ॥ त्रिविधे पण ए जाणु ॥ अथवा उपशम ह्यापोपशमि
क ॥ ह्याधिक जेदे दारुगुरे ॥ प्रा० ॥ १२ ॥ ते जिमजाणु ते तिमकीरु ॥ ते का
रक तस स्वास ॥ तुज धर्मोपरि रुचिची रोचक ॥ नहि, किस्मिया, अन्यासरे ॥ प्रा०
॥ १३ ॥ मिथ्या दृष्टि थको पण पोते ॥ धर्मकथादिक सारे ॥ दीपक परं परने दी
पावे ॥ ते दीपक उपचाररे ॥ प्रा० ॥ १४ ॥ ते समकित जिम फरसु जीवे ॥
तिम तुज थागल दाखु ॥ तुज आगम नय न्याय बुधोदधि ॥ परमाण्व रस चा
खुरे ॥ प्राणी समकित सुख अराधो ॥ १५ ॥

अर्थ ॥ एकप्रकारानु वेप्रकारानु त्रणप्रकारानु चारप्रकारानु पाचप्रकारानु अथवा
दशप्रकारानु सम्यक्त्वजाणवु ए सम्यक्त्व माहुरुपवृक्षु वीजनूतजाणवु सप्रतिरा
जानीपरं मनमांचितवबु यक्षुं - एगविह डुविह तिविह, चउहा पचविह दसवि
ह सम्म ॥ मुक तरुवीयनूपं, सपइ रायाव धारिळा ॥ १ ॥

एकविधते ताहरी आझारुचिरूप वेप्रकारानु सम्यक्त्वते एकइय सम्यक्त्व बीजु ना
वसम्यक्त्व अथवा निर्भेसम्यक्त्व अने व्यवहारसम्यक्त्व एण वंप्रकार कहिये ॥ २ ॥
तेमाजे तमेवसन्निससकंजजिणेहि पवेइय इत्यादिकसदहणासुधीहोय पण प
रमार्ये कांईनजाणे जीवाजीवादि स्वरूपण नममजे तेने इव्यसम्यक्त्व कहिये
जावेण सदहतो अथाण माणेवि सम्मत्तमितिवचनात् तथा तमेवसन्न इत्यादि
क सदहणासुधीहोय अने नवतत्वादिकना जेदानुजेदपण परमाथे समजे तेने ना
वसम्यक्त्व कहिये जीगाइनवपयथ्ये, जाजाणइ तससहोइसम्मत्तमिति वचनात् ॥

अथवा रूपी इव्यसम्यक्त्व अने अरूपी जावसम्यक्त्व एप्रकारेण वनेदथाय
तेज विवरितेकहेते मिथ्यात्वना सुखपुत्रजनुवेदन एटने मिथ्यात्वना त्रणपुज कथा
ने तेमां जे सुख पुत्रजनुवेदवु तेने इव्यसम्यक्त्व कहिये अने नाथी तत्वरुचिहाय
तेने जावसम्यक्त्व कहिये ते उपशम ह्याविकादिक जाणवु ॥ ४ ॥

अथवावली बीजेप्रकारे सम्यक्त्वतुं द्विविधपणु देखाहेते रुपी अने अरुपी ए वे चेदेजे सम्यक्त्वते ते आवीरीतेजे एक ह्यायोपशम अने बीजुंवेदक ए वे सम्यक्त्वरुपी पुग्लरूपते माटे एने रुपी कहिये अने शेष जे ह्यायक. उपशम अने सा स्वादन ए त्रण सम्यक्त्व पुज्जरूपनयी माटे एने अरुपी कहियें यहुकं विचारपं चातिकायां धम्माधम्मा गासा, जीवाकालोय खाइमंचेव ॥ सातायण उवत्तमियं, अपुग्लार्ड तुएयार्ड ॥ १ ॥ करानिय वेउविय, आहारग तेयस कुणी मसो ॥ उ स्तात्तंनिस्सात्तं कम्मण कम्माणि ठायतमो ॥ २ ॥ वग्गणअणंतअयव, मिस्सत्तंथो अचित्त महत्तंथो ॥ वेयग स्वाउवत्तमं, ऊज्जोय पुग्लसुएनणियं ॥ ३ ॥ ए द्विविध पणुपण ताहात् केवलजाने हे जगवन्तुं देखेते ॥ ७ ॥

हवे निश्चैसम्यक्त्व अने व्यवहारसम्यक्त्व ए वे देखाहेते निश्चययी निश्चैनयें ज्ञानादिमय एटले ज्ञान दर्शन चारित्ररूप आत्मानो गुणपरिणाम तेहिज सम्यक्त्वकहियें अथवा ज्ञान दर्शन चारित्ररूप आत्मानो परिणाम ते आत्मारूपजते तेमाटे आत्माज सम्यक्त्व कहियें इहां गुणगुणीनो अचेदोपचार लहियें गुणते ज्ञान दर्शन चारित्रादिक अने गुणीते आत्मा ए वे एकेकयी जूढानयी तेमाटे ए वे ने माहोमाहं चेदनयी अचेदरूपजते यतः आत्मैव ज्ञानदर्शन चारित्राण्यथवा यते. यत्तदात्मकएवंप शरीरमवितिष्ठति ॥ ६ ॥

बीजुं व्यवहार सम्यक्त्वते जे मिथ्यादृष्टिसंघाते परिचयप्रमुख ठाने अथवा दे वगुरुनी नकिप्रमुख साचवे व्यवहारयी सम्यक्त्वना दूषणटाले अने सम्यक्त्वना नूपणआदरे इत्यादिक लक्षणैकरी व्यवहारयी सम्यक्त्वयारि कहियें जेमाटे गुण स्थान कमारोहमां कसुत्रे. देवेगुंवे संवेच, नन्नकिंजासनोन्ननि ॥ अत्रतोपि करो त्येव, स्थितिस्तूयें गुणालये ॥ १ ॥

अथवा निसर्ग अने अयिगम ए वेचेदपण सम्यक्त्वना कहियें ते देखाहेते. जे म कोइकपुष्प मार्गयीजूजो कोइना उपदेशविना स्वयंनमतो पोतानीमेलेज पोते मार्गप्रतेपामें एटले पोतानीमेले मार्गेश्यावे अने कोइकतो जूजोयको परनाउपदेश थी एटले बीजोकोई मार्गदेखामें तेवारें मार्गेश्यावे अने कोइकतो मूलयी मार्ग पामेज नही एमज जूजोफरे अथवा ज्वग्नेदृष्टान्ते जायवुं जेम कोइकने ताप आ वतोहोय ते पण कोइकतो पोतानीमेजे परीपाकेजजाय अने कोइक श्यापयादिक न संयोगें जाय तथा कोइकज्वगतो जायजनही ए दृष्टान्ते कोइकजी वतो जानिस्मरणादिके पोतानीमेलेजपामे अने कोइकर्ज गयी पामे

तथा कोष्कपामेजनही इहातो मिथ्यात्वरूपज्वरठे ते कोष्कने गुरुवपदेजें अथवा सहेजेमटीजाय अने कोष्क अन्नव्यादिकने मटेजनही अने जल वस्त्र कोडव दृष्टात त्रणठे ते पुजत्रयनेविषे जावसे इहा मार्ग तथा ज्वर ए वेदृष्टातनो प्रस्तावने माटे वेज कहा ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥

हवे सम्यक्त्वना त्रण जेद कहेठे तेमा एक कारक वीजु रोचक त्रीजु दीपक अथवा एक द्वायक वीजु उपशमिक त्रीजु द्वायोपशमिक ॥ ११ ॥

हवे एना लक्षण कहेठे हे जगवन् हे वीतराग ते जेम कहुठे तेमज करवु एटले ताहरी आझाप्रमाणे चालवु तेने कारक सम्यक्त्व कहिये अने करनार ते पण कारकसम्यक्त्ववत थयो तेनेपण कारक सम्यक्त्व कहिये आधाराधेयानेदोष चारे अने रोचक सम्यक्त्व तेतो ताहारा धर्मउपर ताहारा शासनउपर रुचीमात्रनु कर नार एटले धर्मउपर रुचीमात्र होय पण आचरी शकेनही तेमाटे रोचक कहिये ॥ १२ ॥

त्रीजु दीपकसम्यक्त्वते पोते मिथ्यादृष्टी अथवा अन्नव्य अगारमर्दकादिकनी परे धर्मकथायेकरी अथवा मातृस्थानानुष्ठानातिसयेकरी कोष्क प्रकारे जिनोक्त तत्व परने दीपावे वीतरागना वचन परनेप्रकाशे तेथी कोष्क सम्यक्त्व पामे दीप कनीपरे पोतानीपासे अधिकार अने परने प्रकाशस्थानीय सम्यक्त्व पमाडे तेमाटे दीपक सम्यक्त्व कहिये एनु अपरनाम व्यजक सम्यक्त्वपण कहिये ते मिथ्यादृष्टीनेपण परिणाम परिणमन ते उपचारथी कारणनेविषे कार्यनाउपचारथी सम्यक्त्व कहिये यजुक्त यथायथा चाचरण जिनोदितं, तथा तथा यत्र सतिप्रवर्तते ॥ तदगस्तम्यक्त्वमिदं प्रचक्षते, तथा विष्णुके खलुकारकजिना ॥ १ ॥ विहितानुष्ठान प्रतिनावविष्णुके रतीवविमलाया ॥ प्ररोचयतीतिरुत्वा रोचकमिदमाह सम्यक्त्व ॥ १ ॥ स्वयमिथ्यादृष्टि स्तदपिचजनयर्मकथयामुहु सम्यग्मार्गे नयतिचहित चैववदति ॥ तजुक्त सम्यक्त्व ह्यु पचरितवृत्त्या जिनमते तथा धर्मादीनाप्रकटनतया व्यजरु मिति ॥ ३ ॥ पुनरप्युक्त - विहियाणुष्ठाण पुण, कारगमिहरोयगतु सद्दहण ॥ मिच्चदिच्छीदीग्ग्, जततोदीवगतंतु ॥ ४ ॥ इति

ते सम्यक्त्व जेम जीवे फरस्यु अनुजव्यु पाम्यु तेम तमारा आगल वीनवुवु ते ताहारा आगमने अनुसारे एटले ताहारा आगमना नयजे नेगमादिकने न्याय शास्त्र समत्यादिक तद्रूपजे सुयोदधि एटले अमृतसमुद् तेनु परमार्थजे तद्दहस्य तेहिजरसने चाखु अनुजवु एटले तहारा आगमनु परमार्थ लेझे तेने अनुसारे कहीमु ॥ १४ ॥ ए पहेजो ढालनु अर्थ पुरो थयु

ढाल बीजो देवतुज सिद्धांत मीगोएदेशी

वीरजिणोसर साहिब सुणजो ॥ निजसेवक अरदासरे ॥ दीन दयाकर गकुर
 आपो ॥ तुहचरणे मुज वासरे ॥ वी० ॥ १ ॥ लोकाकाशि रह्यो अविनाशी ॥
 नाव अनादि अनंतरे ॥ ए नव चक्र तणा दुःख बहुला ॥ जोगवियां जगवंतरे ॥
 वी० ॥ २ ॥ सूक्ष्मनिगोद वस्योहुं स्वामी ॥ अनादि वणस्सइ नामरे ॥ तिहांमे
 कीध अनंता पुजल ॥ परावर्त्तविण स्वामिरे ॥ वी० ॥ ३ ॥ अव्यवहाररासैं इम व
 सिउ ॥ काल अनंतो जोगेरे ॥ कर्मपरिणाम नृपति आदेशे ॥ तादश नव्यता यो
 गेरे ॥ वी० ॥ ४ ॥ तिहांएकण सासोसासमें कीधां ॥ नवसतरे जाजेरारे ॥ ए दु
 ख तुजविण कुणठोमावे ॥ स्वामी मुज नवफेरारे ॥ वी० ॥ ५ ॥ व्यवहाररासी
 लइ उत्कर्षे ॥ काल अनंत अनंतोरे ॥ शुल निगोदने पृथ्वी पाणी ॥ तेज अनि
 ल त्रस जंतोरे ॥ वी० ॥ ६ ॥ तिहांपण हुं वसिउ तुमपाखें ॥ मिथ्यामतनेजोरे
 रे ॥ हरिहरदेवकरीमें मान्या ॥ तुं न चढ्यो मनमोरेरे ॥ वी० ॥ ७ ॥ तेण में ठेद
 न जेदन ताडन ॥ नूप तृपा गुरु नाररे ॥ गर्जवासने जन्म जरा दुख ॥ जोगवि
 यांनिरधाररे ॥ वी० ॥ ८ ॥ इम चउगइ नवना दुख फरसी ॥ वारअनंती अना
 णीरे ॥ पालाढट्टांते इगपुजल ॥ परावर्त्तस्थिति आणीरे ॥ वी० ॥ ९ ॥ नव्यपणा
 दिक ने परिपाके ॥ गिरिसरि डुपल न्यायेरे ॥ अध्यवसाय विशेषकरणजे ॥ अना
 जोगथी आयेरे ॥ वी० ॥ १० ॥ ते त्रिविधे नारखु तिहां पहेलुं ॥ यथाप्रवृत्त व
 ली बीजुरे ॥ करण अपूरव नामे कहीये ॥ अनिवृत्त करण ते त्रीजुरे ॥ वी० ॥
 ॥ ११ ॥ यथाप्रवृत्तकरणे आधुविण ॥ सात करम करी खीणरे ॥ कोमा कोमी
 सायर इगपलनो ॥ असंख्यनाग तिणे हीणरें ॥ वी० ॥ १२ ॥ इहां कर्कस निवि
 म गुपिलजिम ग्रंथी ॥ जेदन डुकर कामरे ॥ कर्मपरिणाम जनित घन जीवनो ॥
 रागद्वेष परिणामरे ॥ वी० ॥ १३ ॥ ते ग्रंथी नवीजेदी जीवे ॥ पहेलि इणो संसार
 रे ॥ वार अनंति अनव्यपण आवे ॥ ग्रंथीजगें निरधाररे ॥ वी० ॥ १४ ॥ नव्य
 अनव्य रहे तिहां ग्रंथी ॥ संख्य असंख्योकालरे ॥ अरिहंतादिकनी रुद्धिदेखी ॥
 संयमने उजमालरे ॥ वी० ॥ १५ ॥ तिहां लहे श्रुत समायक इव्यें ॥ सेप ला
 न नही तासरे ॥ तिहांथी ग्रैव्यकेपणजीवे ॥ पण नहि शिवपुर वासरे ॥ वी०
 ॥ १६ ॥ कोइक नव्य महातम तेहमां ॥ जेहनेनवनो पाररे ॥ निशित कुगर धारें
 जिम ततपिण ॥ जेदे वल मनोहाररे ॥ वी० ॥ १७ ॥ करण अपूरव परमविशु
 धे ॥ तिमते ग्रंथी आयेरे ॥ जेदीने अंतर मूहूरतमां ॥ अनिवृत्तिकरणे जायेरे ॥

વી૦ ॥ ૧૮ ॥ મિથ્યામોહ તણીસ્થિતિ તેહનુ ॥ અતરમુદૂરત ઓરે ॥ ડડય જ
 ણ ડપરેં ડંડધી ॥ તે સમરથ સુવિવેકોરે ॥ વી૦ ॥ ૧૯ ॥ અનિવૃત્તિ કરણ વિગે
 પે અતર ॥ મુદૂરતકાલ અનૂપોરે ॥ અતરકરણ કરે તિહાં વેચજે ॥ દલિક અનાવ
 સરૂપોરે ॥ વી૦ ॥ ૨૦ ॥ જિમવનદવદગ્ધે ઘન ડલ્લર ॥ પામી ઠામ ડહ્વાયરે ॥ તિમ
 મિથ્યા વેદન વનદવ સમ ॥ અતરકરણે થાયરે ॥ વી૦ ॥ ૨૧ ॥ અતરકરણ કરે
 મિથ્યાતની ॥ યિતિપુગ કહે જિન ન્યાનેરે ॥ અતરકરણ થકી યિતિ હેવી ॥ પહે
 લી મુદૂરત માનેરે ॥ વી૦ ॥ ૨૨ ॥ તેહથી ડપરલી યિતિ વીજી ॥ તિહાં પ્રથમ
 સ્થિતિ જાણોરે ॥ મિથ્યાદલીકનુ વેદન તેહથી ॥ મિથ્યાદટ્ટી વચાણોરે ॥ વી૦
 ॥ ૨૩ ॥ અતરમુદૂરત તે યિતિનાજે ॥ નહી મિઠાદલ વેદોરે ॥ અતરકરણનો પ્ર
 થમ સમય તિહા ॥ લહે ડપશમ નિરવેદોરે ॥ વી૦ ॥ ૨૪ ॥ પરમાનંદ મગન હોઈ જટજિ
 મ ॥ જીતી કટક અગેપરે ॥ ન્યાયવત હરપેજિમ ગાઢે ॥ ન્યાય ધનાગમ પેલેરે ॥ વી૦ ॥ ૨૫ ॥

અર્થ ॥ હવે વીજાઢાલની પ્રથમગાથાતો સુગમઢે માટે વીજીગાથાથી અર્થ ક
 હેઢે - હા સદૈવલોકાકાશ પ્રતિષ્ઠિત અનાદિ અપર્યવસિત નવચક્રાસ્ય પુરોઢર
 વર્તિ તેમાહે વર્તતા ઇવા પૂર્વે સર્વપ્રાણી અનાદિવનસ્પતિમા સૂક્ષ્મનિગોઢ પરપર્યાય
 માહે અનતા પુજનપરાવર્તલગે જીવ રહ્યો સાથે ઇકશ્વાસોશ્વાસમા સતરનવ જાજેરા
 કરે જન્મમરણાદિક વેદનાના સમૂહને અનુનવે તથાવિધ નવ્યપ્રાણી પણ અનતો
 કાલ અવ્યવહારરાસીમારહી કર્મપરિણામ રાજાની આજ્ઞાથી તથાવિધ નવ્યપણાને
 નિયોગેકરી વ્યવહારરાસીમાહે પ્રવેસકરે

વ્યવહારરાસીતે કોનેકહિયેં જે વાઢરનિગોઢ ઇથ્વી પાણી તેજ વાયુ પ્રત્યેકવન
 સ્પતિ અને ત્રસ તેમાપણ અનતાનત કાલસુધીરહે ઇપ્રમાણે સકલહ સપાઢપ વી
 જનૂત જે મિથ્યાત્વ તેણેકરી ઇટલા કાલજગે ચારગતિનુ સસાર સવધી ઢેદન જે
 ઢન તામન જૂપાટપાદિસહન યુરુનારાક્રમણ ગર્જનવશન જન્મ જરા રોગ શોકઇટ્રિયો
 ગ અનિષ્ટસયોગ ઇયાં ટ્રિપાઢ મરણાદિક ઢારુણહ સ્વ પ્રાપ્તે અનતિવાર અનુનરીતે
 પાજાને ઢટ્ટાતે પાડુતે ઢાન્યનરવાનુ નાજનવિગેવજાણવુ તે જેમ કોઢકપુરુષ તે
 પાજામાં યોઢુયોઢુ ઢાન્યનાથે અને ગણુવણુકાઢે તે ઢાન્ય કેટલેકકાલે ગૂટે તેમ
 કર્મઢાન્યરૂપ પાજામાહે જીવ અનાનોગથી યોમ્ના કર્મવાઢે ઇટલે યોમ્નાલે અને
 ઘણાકર્મનિર્જરે ઇટલેગણુકાઢે ઇરીતે ઢેહલો ઇક પુજનપરાવર્ત જેણે નવસ્થિતિ
 આણીગણીઢે ઇવુઢોઢક ચારગતિ સત્રીજીવ તે કથમપિ મહતાકઢે તથા નવ્ય
 ત્વ પગ્પિાકના ઘનયકી ગિરિસરિહુપજ યોજનાઢક્ટપ પર્વત નઢી પથ્થર યોજનાસ

मान अनाजोग निर्वर्त्तित एवुं यथाप्रवर्त्तिकरण करणंपरिणामोत्रेतिवचनात् एहवुं
अव्ययसायविशेषरूप तेणोकरीने एक आयुवर्द्धानि सर्वज्ञानावरणादिक सातेकर्म ते
नी पञ्चोपमासंख्येयजागे न्यून एककोटीसागरोपमनी स्थितिते जेहनी एहवांकरे
ते सर्वकर्मनी उत्कृष्ट स्थितिकेटलीने के जेमांथी वीजीन्यूनकरे ते गाथायेंकरीकहे
ठे मोहे कोडाकोडी, सत्तरिवीसंचनामगोयाण ॥ तीसयराणि चउल्लं, तितीसयराणि
आऊस्त ॥ १ ॥ अत्रांतरे जीवने कर्मपरिणामजनित धन रागद्वेषपरिणामरूप क
र्कश निविडचिरप्ररूढ गुपिल वल्कग्रंथीनीपरे दुर्जेद अजिन्नपूर्वगाढीहोय.

तडुक्तं घस्सण घोलण जोगा, जीवेणजयाहविक्क कम्मविई ॥ खविया सवासा
गर, कोडाकोडी पमुत्तूणं ॥ १ ॥ तडुवियथोचमित्ते. खविये डंठतरमि जीवस्त. ह
वडहु अजिन्नपुटो, गंठीएवं जिणाविति ॥ २ ॥ गंवितिसुडुप्रेउ, ककडघणरूढगूढ
गंठिव जीवस्त कम्मजणिउं, घणरागदोस परिणामो ॥ ३ ॥

ए गांठ सुधी अजव्यपण यथाप्रवर्त्तिकरणोकरी कर्मखपावी अनंतिवारआवे प
णांठने जेदेनही यडुक्तं प्रवचनसारोद्वारे करणं अहापवत्तं, अपुवमनियट्टिमेव न
वाणं ॥ इयरेसि पढमंचिय, नसुइकरणंति परिणामो ॥ १ ॥

ग्रंथीवेजेंवर्त्ततो नव्य अथवा अजव्य तिहां संख्यात अथवा असंख्यातोकाल
रहे तिहांरह्योयको इव्यश्रुत निन्न दशपूर्ववर्णं अजव्यजणे ते तीर्थंकरनी क्विदे
खी अथवा स्वर्गसुखादिकनो अर्थियको जेवारे दीक्षालिये तेवारे पूर्वजणे तेमाटे
ज निन्न दशपूर्वांतश्रुत ते मिथ्याश्रुतपणहोय मिथ्यात्वेग्रह्यामाटे मिथ्याश्रुत कहे
वाय अने जेने चउदपूर्व अथवा संपूर्ण दशपूर्वश्रुतहोय तेने नियमा सम्यक्त्व
होय पण कांइकउणा दशपूर्वधरादिकनेविपे सम्यक्त्वनी नजना जाणवी यडुक्तं
कल्पजाप्ये चउदस दसय अजिन्ने, नियमा सम्मत सेसए नयणा ॥ इति तिहांथी
इव्यसंयमपाली जैननीक्रियानेबले नवग्रैव्यकेपणजाय पण मिथ्यादृष्टीमाटे संसा
रनो पारपामेनही यडुक्तं आवश्यककटीकायां अजव्यस्यापि कस्यचित् यथाप्रवृत्तिक
रणतो ग्रंथिमासाद्याहृदादि विज्ञूतिदर्शनतः प्रयोजनांतरतोवा प्रवर्त्तमानस्य श्रुत
सामायिक लानोजवति नज्ञेपलानइति

एम यथाप्रवर्त्ति करणोकरीने ग्रंथीलगे नव्यपणआवे अने अजवपणआवे पण
अपूर्वकरणादिकतो नव्यनेजहोय अपूर्वकरणे तो पथिक पिपीलिकयोज्ञांतं यथा.

जह इह तिन्निमणूसा, जंतमविपहं सहावगमणेणं ॥ वेला इकंमनिया, तुरंति
पताय दोचोरा ॥१॥ दहुंमग्ग तडुठे, तडुगोमासउं पडिनियत्तो ॥ वीउंगहिउं तइउं,

समझंकोतो पुरपत्तो ॥ २ ॥ अडवी नगो मणूसा, जीमाकम्महिइ तहोदीहो, गती
 यनयघाण ॥ राग दोसाय दो चोरा ॥ ३ ॥ नग्गोविइ परिवुड्डी, गहिउं पुण गवि
 उं गउं तइउं ॥ सम्मत्त पुरएव, जोइक्का तिन्नि करणाइ ॥ ४ ॥ खिइ सानावियग
 मण, थाणूसरण तउं समुप्पयण ॥ गणताणुसिरेवा, कहरण वा मुअगीण ॥ ५ ॥
 खिइगमण पिव पढम थाणु सरणच करण मपुवं ॥ उप्पयणपिवतत्तो, जीवाण
 करण मनियाट्ठिं ॥ ५ ॥ गाणुव गविदेसो, गविय सत्तस्त तउ वघाण ॥ ऊपरण
 पिवतत्तो, पुणोविकम्महिइगिवड्डी ॥ ७ ॥

एम ए वे दृष्टाते त्रणकरण जावयां एकयायुक्कर्मवर्जिने बीजा सातकर्मनी
 कट्ठरी स्थिति खपाची वाकी एककोडाकोडी सागरोपमते पत्थोपमने अत्तरखा-
 तमेंजागे न्यून सातेकर्मनी स्थिति प्रत्येके थाणी राखी

हवे कोइक महात्मा समासन्न परमनिर्वृत्ति सुख समुल्लसित प्रचुरडुनिवार
 वोर्षप्रसर तीक्ष्ण कुमारधारानीपरे अपूर्वकरणरूप आत्मानि परमविशुद्ध यथोक्त
 स्वरूप ग्रंथीनेजेदकरीने मिष्यात्वमोहनीय कर्मस्थितिनु अत्तरमूहुत्त उदयदूणथी
 उपरे अतिक्रमिने अनिवृत्तिकरण सङ्गितविशुद्धि विजोपेकरीने अत्तरमूहुत्तकाज
 प्रमाण वेददजिका जावरूप अत्तरकरणकरे इहा यथाप्रवृत्तिकरण अपूर्वकरण
 अनिवृत्तिकरण नो अनुक्रम थावीरीतेंजाणवु तेरुहेत्रे यथा जागती तापढम,
 गतीसमइउं जवेवीपं ॥ अनियट्ठीकरण पुण, सम्मत्त पुरकडेजीये ॥ १ ॥ गवित्त
 म इउंउत्तिं ॥ ग्रथि समतिक्रामत्त निदानस्येत्यर्थे सम्मत्तपुरकडेति सम्यक्त्व पुर
 रुत्त येनतस्मिन् आसन्नसम्यक्त्वे एवजीवे अनिवृत्तिकरण जवतीत्यर्थे

एट्ठे जे करणेकरी गिरिसरि जलवेगालोमयमान पायाणनीपरें घचना घोलनादि
 केकरीने एकयायुक्कर्मवर्जि ओप सातेकर्मनी कांइउण्णी एक कोडाकोडी सागरोप
 मनी स्थितिकरतो ग्रंथीदेगलगेयावे ते यथाप्रवृत्तिकरणकहिये अने जे अध्यवसा
 ये अत्राप्तपूर्वके घन रागदेष परिणतिरूप ग्रंथीने जेदवामामे ते अपूर्व करण क
 हिये वजी पूर्वप्रातयपाजे अध्यवसाय तेने अनिवर्तके एवा अध्यवसायविजोपे
 ग्रंथीनेदकरीने सम्यक्त्वपामे ते अनिवृत्तिकरण कहिये हवे अत्तरकरण करतिवे
 जाये मिष्यात्व मोहनीयकर्मनी ये स्थितिकरे एक अत्तरकरणथी हेवजी प्रथम
 स्थिति अत्तरमूहुत्तप्रमाण बीची तेथी उपरली वाकीरहेजी पत्थोपमासरयेयजाग
 न्यून कोडाकोडी सागरोपमरूप स्थितिजाणवी

तेमा प्रथम स्थितिनेविषे मिष्यात्वदजिक वेदनथी ए जीउने मिष्याट्ठीन क

हियें अंतरमुहूर्ते वली ते स्थितिगयेयके अंतरकरणनो प्रथम समय तिहांज सम्यक्त्वपामे मिथ्यात्वद्वजिक वेदनना अजावथीजेम वनमां दवलागोहोय ते जेवारे उख रजूमिपामें तेवारे पोतानीमेले उल्हाइजाय तेम मिथ्यात्व वेदनरूप वनदव तेषण अंतरकरणरूप उखरजूमिपामिने उल्हाइजाय तेवारे तेने उपशमसम्यक्त्वनो जाज थाय.

उक्तंच ऊसरदेसंदडि, द्वियं च विज्ञाऽवणदवोपप्य॥ इयमिद्वस्ताणुदए, उवस मसम्मंलहइजीवो ॥ १ ॥ टीका ॥ ग्रंथिजेदोहि मनोविघातपरिश्रमादिनिष्ठैः ख साय्योवर्त्तते तदाहि सजीव. कर्मरिपुमध्यगतस्तं ग्रंथिंप्राप्यातीव परिश्राम्यति, प्रचू तकमाराति सैन्यांतकृत्वेन संजातखेदत्वात् संग्रामगिरसीवडुर्द्धयापाकृतानेकं शृणुरनरं ईजतवत्॥ यडुक्तं सम्यक्त्वस्तवे॥ सोतठरणो सुहमो, व वैरिजयजणियपरम आणंदो ॥ सम्मतं लहइ जिउं, सामन्नेणं तुह पसाया ॥ १ ॥ टीका ॥ सजीवस्तत्रानिवृत्तिकरणेकृते अंतरे हेनाथ तवप्रसादात् तवसाक्षात् सामान्यतो ननुद्वायि कादिविद्विगिष्टतया सम्यक्त्वं उपशमिकारख्यं लजतेजीवः कऽवेत्याह रणे सुहमोवेति वैरिजयेन जनितोयः परमानंदस्तरणे सुजटइवा॥ तथाहि रणेनटो वैरिजयादानं दमश्रुते तथैव रागद्वेष कर्मस्थित्यादि वैरिजयात्परमानंदं कल्पंसम्यक्त्वं लजते जीव. तडुक्तं पावंति खवेकणं, कम्माइ अहापवत्त करणेणं ॥ उवलनाएण कह मवि, अजिन्न पुविं तउगंवि ॥ १ ॥ तगिरिवरंवजेनुं अयुवकरणुगवड्ढा धाराए ॥ अंतोमुदुत्तकालं ॥ गंतुंअनियट्टिकरणंमि ॥ २ ॥ पइसमयंसुअंतो, खविउंकम्माइ तउ बहुआइं ॥ मिउत्तमिउऽस्से खीणेणुइयंमि उवसंते ॥ ३ ॥ संसारगिम्हत्तविउं, त नो गोलीतचंदणरसोव ॥ अइपरम निवुइ करं, तस्तंते लहइमम्मत्तं ॥ ४ ॥ अत एव नय्यानां मिथ्यात्वस्यानादिसांतत्वं ॥ तडुक्तं मिउत्तमजन्वाणं, तमणाइ मणंतयं सुणेयव ॥ नवाणंतमणाइ, सपड्ढवसियंतु सम्मत्ते॥ ए वीजाढालनी सोलमीगायायी मांमीने चोवीसमी गायामुथी नवगायानो अर्थकह्यो वीजाढालनोअर्थ पुरो यथो.

॥ टाल त्रीजो सहारेममाणी एदेगी. ॥

॥ इणीपरें तुजथी समकित फरखुं ॥ जेदथी नवजज तरखुं ॥ धनधन तुम सेवा ॥ एथी मन वठीत फज लेवा ॥ तेकरवा मुज हेवारे ॥ ५० ॥ १ ॥ तिहां कोइ देश विरति तसत्तरसी ॥ नर्व विरतिजहं द्रिनिगे ॥ ५० ॥ मिश्रामयण कोदर वा सरिखुं ॥ उपशम ओपधपरखुं ॥ ५० ॥ २ ॥ जज यन्मादिकनेट्टणने ॥ तुज आगम कहखांते ॥ ५० ॥ मिथ्यापुंजकरेव्रणानोधी ॥ उपशमकरेगुजवोधीने ॥ ५० ॥ ३ ॥ शुद्धने अर्थ विदुद्धते वीजो ॥ अविदुद्धं मत्तगीजोने ॥ ५० ॥ उपशमथी

पडिउमनवामे ॥ ह्यायोपशमिक पामेरे ॥ ४० ॥ ४ ॥ मिश्र तथा मिथ्यात्वने फर
 से ॥ करममतीइम हरसेरे ॥ ४० ॥ वीजुह्यायोपशमिक कहिये, उपशमपरिपणज
 हियेरे ॥ ४० ॥ ५ ॥ मिष्टापुजकरीत्रिण निरणे ॥ कोई अपूरवकरणेरे ॥ ४० ॥ शुद्धपुन
 तिहावेदतोझानी, जिनवचनामृतपानीरे ॥ ४० ॥ ६ ॥ उपशमपाम्याविण तुजना
 मे ॥ ह्यायोपशमिकपामेरे ॥ ४० ॥ यथाप्रवृत्तिकरणत्रयक्रमयी ॥ अतरकरणेवुज
 यीरे ॥ ४० ॥ ७ ॥ जेलहेउपशम नवजल तरवा ॥ तसत्रणपुजन करवारे ॥ ४०
 आलवन अलहती ईयल, जिमसठाण नमूकेरे ॥ ४० ॥ ८ ॥ मिश्रपुज अणजानी
 उपशमे ॥ तिममिथ्याते दूकेरे ॥ ४० ॥ उपशमसमकितथीतिणिपडिउ ॥ जइ मि
 थ्या गुण अडिउरे ॥ ४० ॥ ९ ॥ इम सिद्धांतीनिज मत खोले ॥ कल्पनाप्यपण
 बोलेरे ॥ ४० ॥ ते त्रणपुजनुसक्रमनापु ॥ जिनवयणेमनराखुरे ॥ ४० ॥ १० ॥ मिथ्या
 दलिकयीपुज्ज खिची ॥ समकितदृष्टीविचीरे ॥ ४० ॥ सकरमावे समकित मीमे ॥
 शुनपरिणामे हिंसेरे ॥ ४० ॥ ११ ॥ समकितदृष्टी मीत आकर्षी ॥ समकितमां
 हेहर्षीरे ॥ ४० ॥ सकरमावे मिथ्यादृष्टी ॥ मिथ्यामांगुणदृष्टीरे ॥ ४० ॥ १२ ॥ सम
 कित पुज्ज मिथ्यामांहे ॥ पण मीसे नवि चाहेरे ॥ ४० ॥ मिष्टाखीण नहीजे जे
 हने ॥ ते त्रण पुजठे तेहनेरे ॥ ४० ॥ १३ ॥ मिष्टाखीण थये दोय पुजी ॥ मी
 स खये एक पुजीरे ॥ ४० ॥ ह्यायक समकित पुज्ज नाशे ॥ जिन आगम इम ना
 सेरे ॥ ४० ॥ १४ ॥ सोधित मयण कोइवा थाने ॥ समकित पुज्ज मानेरे ॥ ४० ॥
 तेहने विरुध तैलाविक पाशे ॥ शुद्धपणु तस नासेरे ॥ ४० ॥ १५ ॥ तिमज कु
 शास्त्र कुतीर्थिकसगे ॥ तस किरिया मन रगेरे ॥ ४० ॥ मिथ्या, मिश्रित समकित
 जाये ॥ ततहण मिथ्या थायरे ॥ ४० ॥ १६ ॥ समकितथी पडिकजो पावु ॥
 वजी समकितलहे आबुरे ॥ ४० ॥ ते त्रण पुज करे तिहां फेरी ॥ मिष्ट अपूर
 विवेरीरे ॥ ४० ॥ १७ ॥ अनित्तिकरण वल्ले ते रसीउ ॥ समकित पुजे वसीउरे ॥
 ४० ॥ समकित परेजिहा विरतिनेपाये ॥ आद्यकरण वे आवेरे ॥ ४० ॥ करण अपूर
 रव काजने आगे ॥ निरतिलही तिहा जागेरे ॥ ४० ॥ १८ ॥ अतर सुदूरतमां
 तस जाये ॥ निज परिणामे वाधेरे ॥ ४० ॥ उचो नियम नही तिहां कोई ॥ वृ
 द्धि हाणी सम होईरे ॥ ४० ॥ १९ ॥ अनानोग परिणामनी हाणे ॥ गइ निरति
 नवी जाणेरे ॥ ४० ॥ अरुत करण थको ते प्राणी ॥ फिरी लहे विरति सुहा
 णीरे ॥ ४० ॥ २० ॥ आनोग जे विरतिथी खसिया ॥ तिमज मिथ्यागुणे वसिया
 रे ॥ ४० ॥ अतरसुदूरतमा लहे आठी ॥ जघन्य थको फिरी पाठीरे ॥ ४० ॥ २१ ॥ उत्कर्षे व

दुकालें नाथी ॥ आद्य करण्ठे सांखीरे ॥ ५० ॥ ५णीपरे कर्मप्रकृति वृत्तिमांहे ॥
तिदां जांजो उग्राहेंरे ॥ ५० ॥ २७ ॥ कोऽ विगथित समकेत फेरी ॥ ते जहे मि
थ्या वेरीरे ॥ ५० ॥ ठठीनरक लगें ते जाय ॥ समय मत्तें कहेवायरे ॥ ५० ॥ २३
आक बंधविना कडाहे ॥ फिरी समकित थवगाहेरे ॥ ५० ॥ वैमानिकविण आ
उ न बांधे ॥ कर्म मती मत सांधेरे ॥ ५० ॥ २४ ॥ समकित पतित कहे मतवां
धे ॥ उत्कृष्टी स्थिती बांधेरे ॥ ५० ॥ निन्न ग्रंथिने आगम न्याने ॥ स्थिति उत्कर्ष
न मानेरे ॥ ५० ॥ २० ॥ ५णीपरे जेद मतांतर जाणे ॥ पण संदेह न आणेरे ॥ ५०
नि.शंकित तुज वयण आराधे ॥ न्याये तस गुण बांधेरे ॥ ५० ॥ २६ ॥

अर्थ:- हवे त्रीजाढालनो अर्थे कहेते हवे प्रथम सम्यक्त्व पामतां कोऽक
जीव सम्यक्त्वनी सार्थेज वेशविरति अथवा सर्वविरतिपणुं पामे ॥ उक्तंच शतकवृह
ज्जुणों ॥ उवसम सम्मद्विष्टी, अंतरकरणेविउ कोऽ ॥ वेसविरयंपिलनऽ, कोऽपमत्ताप
मत्तजावंपि सासाणोनकिपिलजेऽति. पठी ते ओपधसमान उपशम सम्यक्त्वे करी
ने कोऽक जल वस्त्रने दृष्टांते मिथ्यात्व मोहनीयकर्म सोधीने त्रण प्रकारेकरे ते
कहेते ? छु-पुंज २ अर्धविशु-पुंज ३ अविशु-पुंज.

ते त्रण पुजमांथी जेवारे छु-पुंजनो उदय होय तेवारे छु-मिथ्यात्व पुज
वेदनथी द्वायोपशम सम्यक्त्व कहियें तेनुं लक्ष्ण कहेते जेम कोऽवा धोयाथकां
केटलाक मयणारहित थाय अने केटलाक जिगारेक मयणावालारहे अने केटलाक
तो मयणासहीतज रहे अथवा पाणीपण केटलुक स्वव निर्मल थाय अने केटलुक
निर्मल तथा मेलुं रहे तथा केटलुकतो मेलुजरहे तेमज वस्त्रपण धोयाथकां को
ऽक निर्मलज थाय कोऽक अर्ध मलीन रहे अने कोऽकतो आखु मलीनजरहे.

ए पूर्वांक्त दृष्टांते त्रण पुंजपण ठे तेमां जेवारे छु-पुंजनुं उदय होय तेवारे
तेना उदयना वशथकी जीवने विशु-अ अरिहंतना तत्वनी अ-आहोय तेथी ते जीव
द्वायोपशमिक सम्यक्त्व पामे अने जेवारे वली अर्धविशु-पुंजनो उदय होय
तेवारे ते उदयनावशथकी जीवने अर्धविशु-अ अरिहंतनापीतनुं तत्व अ-आन होय
तेवारे एजीव सम्यक् मिथ्यादृष्टी एटले मिअदृष्टीवत कहिये अने जेवारें अछु-पुं
जनो उदय होय तेवारे जीवने मिथ्यादृष्टीज कहिये तेवारें ते उदयनावशथकी
वीतरागना शासनउपरें सर्वथा रुची नज होय.

यथाप्रवृत्तिकरणादिकरणत्रय अनुक्रमे अंतरकरणे उपशम सम्यक्त्वपामे त्रणपुंज
तोजीव सर्वथा नजकरे तेमाटे उपशम सम्यक्त्वथी पमचो अवश्यमि.

हवे कर्मग्रंथिकनु मतकहेवे कर्मग्रथवाला एममानेवे के अनादि मिथ्यादृष्टीजीव स
म्यक्त्वलाजकाले यथाप्रवर्त्यादिक करणत्रय पूर्वक अतरकरणकरे तिहां उपशम सम्य
क्त्वपामे तिहात्रणपुज अथवश्यकरे तेकारणमाटेज उपशमयी पढ्योजीव ह्यायोपश
मिकसम्यक्त्वपामे अथवा मिश्रपुजेजाय अथवा मिथ्यात्वेजाय एचारगाथानो अर्थवे

हवे पाचमीगाथायी मामीने नवमीगाथासुयी वली सिद्धांतिकनुमत कहेवे कोई अ
नादि मिथ्यादृष्टी तथाविधसामग्रीना सन्नावे अपूर्वकरणेकरी त्रणपुजकरे पठी शु
द्धपुंजना पुज्जनेवेदतो जीव उपशम सम्यक्त्व पाम्याविना प्रथमयीज ह्यायोपश
मिक सम्यक्त्वपामे अने बीजा घणाजीवतो यथाप्रवर्त्यादिक करणत्रय अनुक्रमे
अतरकरणे उपशम सम्यक्त्वपामे माटे त्रणपुजतो जीव सर्वथानजकरे उपशमयी
पढ्यो अथवश्यमिथ्यात्वेज जाय ॥ यद्धुक्त कटपनाप्ये ॥ आलवण मज्झताजह सत्तण
न मुंचएइजिया ॥ एव अकयतिपुजो, मिहचिय उवसमीएई ॥ १ ॥ जेम गात्रसमु
द्धितकरेयके इलिकाजे गामरते बीजास्थानकरूप आलवनने अणपामति पोतानु
स्वस्थाननमूके गात्रसकोची तेजस्थानके रहे तेम उपशम सम्यक्दृष्टी उपशम स
म्यक्त्वयीपढ्यो त्रणपुजकखानयी माटेमिश्रपुज अने शुद्धपुजलक्षण स्थानातर
अणपामतो वलीतेहीज मिथ्यात्वपुजे आवे एसिद्धांतिकनु मत कह्यु ॥ ५॥ ६॥ ७॥ ८॥ ९॥

हवेपुजत्रयनुसक्रमण कहेवे कटपनाप्यमा एमकसुठे के सम्यक्दृष्टीजीव मि
थ्यात्वदलिकयकी पुज्जआकर्षि प्रवर्द्धमान परिणामयको सम्यक्त्वपुजमाहे अथ
वा मिश्रपुजमाहे सक्रमावे अने मिश्रपुज्जने सम्यक्दृष्टी सम्यक्त्व पुजमाहे सक्र
मावे अने मिथ्यादृष्टी मिथ्यात्वपुंजमा सक्रमावे तथा सम्यक्त्वपुज्ज पण मिथ्या
त्वमाहेज सक्रमावे पण मिश्रमानसक्रमावे यद्धुक्त मिहत्तासकती अविरुद्धा होइ
सम्म मोत्तेसु ॥ मीमाउवादोसु, सम्मामिह्वन उणमीस ॥ १ ॥ जेनो मिथ्यात्वद
यपाम्पुनयी ते सम्यक्दृष्टी निपमा त्रिपुजीजहोय अने मिथ्यात्वहीणययेयके
द्विपुजीजहोय अने मिथ्यात्व तथा मिश्रवेहीणययेठते एकपुजीजहोय अने स
म्यक्त्वपुज ह्यपकरेयके ह्यपक एटसे त्रणपुजनोह्य कखायका ह्यायिक सम्यक्त्व
वत होय ॥ यद्धुक्त कटपनाप्ये मिहत्तेमिअखोणे, तीपुजीमम्मदिठ्ठिणोनियमा ॥ खीण
मिउ मिहत्तेडुण्णपुजीवखवगोवा ॥ १ ॥ जे सम्यक्त्वपुज्ज ते सोधित मदनकाइ
वा समानजाणवा तथा जेम सोधेजा कोइवा विरुधत्तेलादिके नाध्यायका फरीपा
वा मयणाजायाय तेम सम्यक्त्वपुज्जने विरुधत्तेलादिक समान कुतीर्यसतर्ग कु
शास्त्रधवणादिक मिथ्यान्नेकरी वासीतकखायका ततक्षण मिथ्यात्वियाय

वलीते सम्यक्त्वथी पडवडियो फरी सम्यक्त्वपामे तेवारे शीरीते पामे तेकहे
ते प्रथम पडवडिया केटलाहोय अने ते केइगतिमांजाने ते कहेते.

अजविय चउछणंते, पंचमए दंसणाऽ परिवडिया ॥ सेसाउसिद्धिमाऽ, अछम
एतंमि तेवीतं ॥ १ ॥ मतांतरेप्येवं ॥ अजविय चउछणंते, पंचमिसमाऽ परिवडी
सिद्धा ॥ सेसाअछमणंते, पज्जथूलवणाऽ वावीत ॥ २ ॥ चत्तारिय वाराउ, चउदस
पुत्रीकरेइआहारं ॥ संसारंमिवसंतो, एगजवे छुन्नि वाराउ ॥ ३ ॥ तिष्ठयररिद्धिदंस
ए, सुद्धमपयद्यावगाहणाहेवं ॥ संसयउव्वेयउं, गमणंजिणपायमूलंमि ॥ ४ ॥ स
मउजहन्नमंतर, उक्कोसेणंहवंति ठम्मासा ॥ आहारसररीराणं, उक्कोसेणं नवसह
स्ता ॥ ५ ॥ जंनरए अमुसार्ह, पुट्टवाऽसु सयल विगल तिरिएसु ॥ वंतर जोऽविमाणे,
सुपनेयइमेअसंखिज्जा ॥ ६ ॥ सियसंखतियमसंखा. मणुएसु अणंतया वणेनवरं ॥
परिवडिअगया आहा, रग्गविलप्रंति इह समए ॥ ७ ॥

जेवारेपण सम्यक्त्वथी पडयो फरीपाउं सम्यक्त्वपामे तंवारे पण अपूर्वकरणेकरी
पुंजत्रणकरीने अनितृत्तिकरणेकरी सम्यक्त्व पुंजेजाय एटले द्वायोपशम सम्यक्त्व
पामे इहां कोई पूजेजे अपूर्वकरण तो पूर्वं केवारेपण एवो परिणाम न आव्योहोय
अने प्रथम नवोआवे तेने कहियें करणंपरिणामविशेष इतिवचनात् अने अ
पूर्वकरणतो ग्रंथीनेवेआव्योहोतो तेहीज वली परिणामे फरी आव्यो तेवारे अपू
र्वपणु केमथयुं ? तेने उत्तरकहेते अपूर्वमिवापूर्वस्तोक वारमेवजानादितिवृद्धा अपूर्व
नीपरं अपूर्व थोमावारज पाम्या माटे. फरीअपूर्वकहियें जेम कोइक पदार्थ पुत्र ध
नरत्नादिक पूर्वेथोहंपाम्याहोय ते फरीपामे तोपण तेने अपूर्व करीजमाने तेम अ
पूर्वकरणरूप परिणामपण जीवने थोमावारज आव्योते तेमाटे तेपण अपूर्वज
कहियें ए सिद्धांतउं मतजाणउं.

हवे सम्यक्त्वपाम्यानीपरे जेवारे कोइजीव देशविरति अथवा सर्वविरतिपणुपा
मे तेवारेपण यथाप्रवृत्तिकरण अने अपूर्वकरण ए वे करणकरे पण अनितृत्तिकर
ण करेनही अपूर्वकरणनो अंतरमुहूर्तरूप काल समाप्तिने अनंतर समयेज देग
विरति सर्वविरति पडिवज्या, पठी अनंतर अंतरमुहूर्तलगे ते जीवने अवश्य प्रव
र्द्धमान परिणामहोय पठी अंतरमुहूर्त उपरांत नियमनही कोइप्रवर्द्धमान परिणा
मियकोजरहे अने कोइ स्वनावस्थजरहे तथा कोइ हीनपरिणामिपणथाय तेवली
अनाजोगे कोइक परिणामनी हाणीयकी देशविरति अथवा सर्वविरति थकी
पडया ते अरुतकरणा एवतांलजंतेके० यथाप्रवृत्तिकरण अने अपूर्वकरण कस्यावि

नाज वली देशविरति अथवा सर्वविरतिपणुपामे अने जेजीव आनोगेकरी पड्या
अने अनोगेकरीनेज मिथ्यात्वेगया ते जयन्यथी अंतरमुद्धर्त्ते अने उत्कर्षथी घणे
काले यथोक्त करणपूर्वकज एटले पूर्वोक्त वस्त्रेकरणोकरिनेज देशविरति अथवा स
र्वविरतिपणु वली फरीथीपामे एवु कर्मप्ररुतिनी वृत्तिमां कसुठे ए दशमीगाथाथी
मांमीने बावीसमी गाथासुधी तेरगाथानु अर्थजेलो कसु ॥ २२ ॥

हवे सिद्धातनुमत अने कर्मग्रथनुमत निन्ननिन्नकहेठे तेमां प्रथम सिद्धांतिक
नामतेतो विराधित सम्यक्त्वी सम्यक्त्वथी पड्यो फरी सम्यक्त्व पाम्योथकोपण
कोइरु ठवीनरकसुधीजाय अने कर्मग्रथिकनामतेंतो ठते सम्यक्त्वे वैमानिकविना
वीजाठेकाणानुं आयुवाधेजनही यष्टुक सम्मत्तमिठलदे, विमाणवळ न वधए आ
उ ॥ अहवन्न समत्त जहो, अहवन वयाउ उणुवि ॥ १ ॥ वली कर्मग्रथिकनेम
तेंतो सम्यक्त्वपामीने पड्यो तेजीव उत्कृष्टस्थितिनी कर्मप्ररुतिवावे तथा सिद्धां
तिक मतेतो निन्नग्रथीवालाने उत्कृष्टीस्थितिनी वधजनहोय

यष्टुक सिद्धांतिक मतेहि विराधित सम्यक्त्वे गृहीतेनापि सम्यक्त्वेन पष्ट ए
थिवीपावत्कोपुत्पद्यते अने कर्मग्रथीकमतेतो वैमानिकेन्योन्यन्ननोत्पद्यते तेनगृ
हीतेनेत्युक्त प्रवचनसारोद्धारवृत्ती अवाप्तसम्यक्त्वश्रुतत्परित्यागे ॥ कर्मग्रथिकम
तेतो उत्कृष्टस्थिती कर्मप्ररुतीर्विधाति सिद्धांतिकानिप्रायतस्तुनिन्नग्रथेस्तुत्कृष्ट स्थि
तिबंध एवमस्यादित्यादिजेद मतातरे जाणे पण हवताणेनही जे जेम वीतरागनी
आज्ञाहोय तेम प्रमाणकरे पण सदेहनआपो तेजीव ताहरी आज्ञानु आराधक
जाणवोए त्रैवीसथीमांमी ठवीसमीगाथासुधी त्रीजाढालनो अर्थपूरोययो

॥ ढालचोयो विनयवहोमुखकार अथवा साजिनइ नोगीरहो एदेशीने ॥

॥ दर्शन मोह विनाशथीजी ॥ जेनिर्मल गुणगण ॥ ते समकित उवे कसुजी ॥
ते नविपण हित थाणरे ॥ जिन जी तुज थाणासुरग ॥ मुळ नगमे मिथ्यासगरे ॥
जि० ॥ १ ॥ ए आकणी ॥ मिट्टा दरसण मोहनीजी ॥ उपशमि उपशमजाण ॥
धुरग्रंथी जेदे कसुजी ॥ उपशमश्रेणी प्रमाणरे ॥ जि० ॥ २ ॥ नाश उदीरण मि
ठनोजी ॥ अनुदीरण समगाम ॥ कृपउपशमथी उपजेजी ॥ कृपोपशमिका नाम
रे ॥ जि० ॥ ३ ॥ त्रिपिथि मोह विनाशथीजी ॥ त्रीजुहायिकनाम ॥ कृपकश्रेणी च
ढतांडुएजी ॥ जेहथी शिवपुर वामरे ॥ जि० ॥ ४ ॥ विपाक प्रवेशें वेदबुजी ॥ हि
विष उदय विष्कन ॥ उपशमतु तेहने कहेजी ॥ आगममां थिरथनरे ॥ जि० ॥ ५ ॥
नाश विपाकांदय थकी जी ॥ वेदन तेहनुरे नाम ॥ उपशमि ते नवि सजवेजी ॥

ह्यायोपशमिक गमरे ॥ जि० ॥ ६ ॥ मित्रा पुञ्ज वेदवाजी ॥ शुद्ध अशुद्ध तिहां दो
य ॥ विपाक प्रदेशोदय थकीजी ॥ अनुक्रमे समजी जोयरे ॥ जि० ॥ ७ ॥ अण चउ
डुग मित्रा तणाजी ॥ पुंज खपावीरे होय ॥ शुद्धपुंज खपतां तिहांजी ॥ अंतिम पु
ञ्ज होयरे ॥ जि० ॥ ८ ॥ तस वेदन तेहने कहुंजी ॥ वेदक चोथुरे नाम ॥ उपश
म वमतां पांचमुंजी ॥ सासादन गुण धामरे ॥ जि० ॥ ९ ॥ अंतरमुहूरत एकनी
जी ॥ उपशम स्थिति उवेष ॥ उत्कर्ष पट आवली जी ॥ जघन्य समय होय शेषरे
॥ जि० ॥ १० ॥ अशुद्धपुंज जावा तणीजी ॥ इहायें तिहां तास ॥ अण कसाय उदयें
हुयेजी ॥ जेहथी उपशम नागरे ॥ जि० ॥ ११ ॥ उपशमथी पमतांयकाजी ॥ न ग
यो मित्रारे जाव ॥ तावत सासादन कहुंजी ॥ उपशम स्वाद सदावरे ॥ जि०
॥ १२ ॥ अंतरमुहूरत कालनीजी ॥ उपशम स्थिति गुणखाण ॥ सासादन पट आ
वलीजी ॥ वेदक समय प्रमाणरे ॥ जि० ॥ १३ ॥ स्थिति सागर तेत्रीसनीजी ॥ सा
धिक ह्यायक जाण ॥ वमणी स्थिति एहथी कहीजी ॥ ह्यायोपशमिक गणरे ॥
जि० ॥ १४ ॥ उपशम सासादन कहुंजी ॥ आनव वेलारे पंच ॥ वेदक एक वेला
हुयेजी ॥ तिमहिज ह्यायक संचरे ॥ जि० ॥ १५ ॥ वार असंख उत्कर्षथीजी ॥ ह्यायो
पशमिक होय ॥ हवे तस गुण गाणा कहुंजी ॥ सांजलजो सहु कोयरे ॥ जि० ॥ १६ ॥
उपशम अडगुण गाणमांजी, अविरत गुण पदरेख ॥ ह्याइक गुण गाणे सवेजी ॥
आदिम त्रणविणशेषरे ॥ जि० ॥ १७ ॥ अविरति गुणगाणा थकीजी ॥ जावत स
प्तम गाण ॥ एक वेदक बीसु इहांजी ॥ ह्यायोपशमिक जाणरे ॥ जि० ॥ १८ ॥ सा
सादन सासादनेजी ॥ जापे अंग उवंग ॥ न्याये शिवसुख ते लहेजी ॥ जशतुज आ
ण अचंगरे ॥ जि० ॥ १९ ॥

अर्थ:- हवे चोथा ढालनो अर्थकहेते तेमां प्रथम वारगाथालगें उपशमादिक
पांच सम्यक्त्वतुं स्वरूपकहेते दर्शनमोहनीयना विनाशयकी जे आत्माने निर्मल
गुणस्यानक उपजे ते निर्मल सम्यक्त्व कहियें ते उपशमादिक पांचप्रकारतुंते.

हवे उपशमसम्यक्त्व ते कोने कहियें ते उलखावेते उदीरणामिध्यात्वनो ह्यथ
याथी अने अनुदीरणा मिध्यात्वनो उपशमथयाथी एतले विपाकप्रदेश वेदनरूप
द्विविधें उदयने विष्कंजणणे करीने नीपतुं ते उपशम सम्यक्त्व कहियें.

उदीर्णस्य मिध्यात्वस्य ह्येतत्पुनर्दीर्णस्य उपशमेविपाकप्रदेशवेदनरूपस्य
द्विविधस्याप्युदयस्य विष्कंजणेन निर्वृत्तिं, उपशमिकं तदोपशमिकं सम्यक्त्वं द्वि

धा ग्रंथिजेदसन्नव उपशमश्रेणि संनवच ग्रंथिजेदसन्नवप्रसिद्धं उपशमश्रेणिसंनव
सम्यक्त्व श्रीजिनजङ्गणिप्रणितगाथाजिरेव विनाच्यते.

उपशमसम्यक्त्व वे प्रकारनुंते एकग्रंथिजेदेवपनु बीजुंउपशमश्रेणीयी उपनुं तेमां
ग्रंथिजेदनुं स्वरूपतो बीजाढालमा कसुते अने प्रसिद्धपण्ठे अने उपशमश्रेणीयी
उपनुजे सम्यक्त्व तेनु स्वरूपतो श्रीजिनजङ्गणि कृत गाथायेंज नावियेते

यडुक्तं उवसामग सेढीए, पछवडं अप्पमत्तविरवति ॥ पङ्कवस्ताणे सोवा होइ
पमत्तोअविरडंवा ॥ १ ॥ अन्नेजणति अविश्य, देसपमत्तापमत्तविरयाण ॥ अन्नय
रो पडिवङ्कइ, दसण समयंमि अनियट्ठी ॥ २ ॥ सज्जलणाईण समो ॥ छुत्तो स
जो अणोदडंजेउ ॥ तेपुवचिय समिया ॥ नणुसम्मत्ताइ लाजमि ॥ ३ ॥ आचार्या
आसिखडंवसमोसि, समो दुणा नणइ कोवितेसोसि, नणुखीणमि उइन्ने ॥
सेसोवसमे खडंवसमो ॥ ४ ॥ सोचेव तणुवसमो ॥ उइए खीणमि सेसए समिए ॥ सु
हुमोदय यामीसे ॥ नतूव समिए वितेसोय ॥ ५ ॥ वेएइ सत कम्म ॥ खडंवसमो
सु नाणुजावसो ॥ उवसत कसाडं पुण, वे एइन सतकम्मपि ॥ ६ ॥ सजोअणा
इयाण ॥ नणुदडं सजयस्त पमिसिद्धो ॥ सच्चमिह सोणुजाव ॥ पडुच्च न पएत
कम्मतु ॥ ७ ॥ नणियं च सुए जीयो ॥ वेएइ नवाणुजाव कम्मतु ॥ ज पुण पएत
कम्म ॥ नियमा वेएइ तं सब ॥ ८ ॥ नाणुदिय निज्जरए ॥ नास्तत मुदेइ ज त
कुवसम्म ॥ सबपएतकम्म ॥ वेएउ मुच्चए सबो ॥ ९ ॥ किहदसणाइ घाडं ॥ न
होइ सजोअणाइ वेययडं ॥ मदाणु नावयाए ॥ जहाणु नावपि विकहचि ॥ १० ॥
निच्च मुइन्नपि जहा ॥ सयल चक नाणिणो तदावरण ॥ नविघाय मदयाए ॥
पएत कम्म तहा तेयं ॥ ११ ॥

हवे ह्यायोपशमिकनु स्वरूप कहेते उदीरण मिथ्यात्वमोहनीयने विपाकोदयेंक
रीने वेदितपणामाटे कृयकरेथके अने अनुदीरण मिथ्यात्व मोहनीयने उपशमावे
थके ए कृय अने उपशमरूप ते ह्यायोपशम सम्यक्त्व कहियें इहा पूर्वपक्करीने
चर्चक पूठेते के कहोजी ह्यायोपशमिक अने उपशमिक सम्यक्त्वनो शो विशेषप
णुने केमके उदीरण मिथ्यात्वनोकृय अने अनुदीरण मिथ्यात्वनो उपशम ए तो
वेहुनेविषे समानते तेमठेता वेहुना जूडाजुदा नाम केम कहोते एकनाम केम के
हेतानथी एम पूठनारने उच्चर कहेते सानजो ह्यायोपशम सम्यक्त्वनेविषे छुइमि
प्यात्वपुजना पुज्ज विपाकोदयें वेदीयें ते अने अगुइमिथ्यात्व पुजना पुज्ज प्रवे

शोध्य वेदीयेते अने उपशमसम्यक्त्वनेविज्ञेतो वली सर्वथा कांश्येपण नयीवेदता एटलुं विज्ञेपपणुं उपशम अने क्वायोपशमनुं जाणुं.

यडुक्तं— आसि खउवसमोसितसमोदुणा जणऽ कोवितेसोसिं; तणु खीणंमि उड्ढे ॥ सेसोवसमे खउवसमो ॥ १ ॥ सोचेवनणूवसमो ॥ उड्ढे खीणंमि सेसएसमि ए॥ सुदुमोदय यामीसे ॥ नतूव समिए वितेसोय ॥ २ ॥ वेएऽ संतकम्मं खउवसम्मे सु नाणु जावसो ॥ उवसंत कसाउ पुण ॥ वेएऽन संतकम्मंपि ॥ ३ ॥ इत्याद्युक्त मस्ति.

हवे क्वायक सम्यक्त्वनुं स्वरूपकहेउे सम्यक्त्व मिश्र अने मिथ्यात्वपुंजरूप त्रिवि ध दर्शनमोहनीयनुं निग्गेप क्वायलक्षण क्वायक सम्यक्त्वकहिये ते क्वायकसम्यक्त्व रूपकश्रेणीपडिवजतानेहोय यडुक्तं ॥ खीणे दंसण मोहे, तिविहंमि विजव नि आण जूयंमि ॥ तिप्पञ्चायमनुजं, सम्मत्तं खाऽयं होऽ ॥ १ ॥ ते क्वायकसम्यक्त्व रूपकश्रेणीने विपे आवीरीतेहोय ते कहेउे.

यडुक्तं ॥ पढम कसाये समयं, खवेऽ अंतो सुदुत्त मिचेणं ॥ तत्तुच्चिय मिच्चत्तं, त उअ मीसं तउसात्तं ॥ १ ॥ वडाउ पडिवन्नो, पढम कसाय क्वाए जऽ मरिक्का ॥ तो मिच्चतोदयउ, विणक्का जुक्को न खीणंमि ॥ २ ॥ तमिम उक्काऽ दिवं, तप्परिणामो अस्तत्तए खीणे ॥ उवरय परिणामो पुण, पत्ता नाणा मई गडुं ॥ ३ ॥ खीणंमि दंसणतिए, किहोऽ तउति दंसणाईउ ॥ जन्नऽ सम्मदिछी, समत्त खए क उ सम्मं ॥ ४ ॥ निदलिय मयण कुदव, रुवं मिच्चत्त मेव सम्मत्तं ॥ खीणं न उ जोनावो, सदहणा लक्खणो तस्म ॥ ५ ॥ सो तस्स विमुदयरो, जायऽ सम्मत्त पुगल रकयउ ॥ दिठ्ठि सएह सुद, प्प पमल विगमे मणूसस्स ॥ ६ ॥ जह सुद जलाणुगयं, दहुं सुदं जलक्काए सुतरं ॥ सम्मत्त सुद पुगल, परिरक्काए दंसणं एवं ॥ ७ ॥ तमिअ तऽय चउउे, जवमि सिअंति खऽय सम्मत्ते ॥ सुर निरय जुगलि सुगई, ऽमंनुजिणकालिय नराणं ॥ ८ ॥ पडिवत्तीए अवरिय, देस पमत्तापमत्तविरयाणं ॥ अन्नयरो पडिवक्काऽ, सुक्कक्काणोव गयच्चित्तो ॥ ९ ॥ इति क्वायक सम्यक्त्व स्वरूप.

हवे वेदकसम्यक्त्वनुं स्वरूपकहेउे वेदकसम्यक्त्वते रूपकश्रेणी पडिवर्जनारने होय चारअनंतानुबंधीया कपाय तथा मिथ्यात्व अने मिश्र ए वे पुंज खपावेयके अने सम्यक्त्वपुंज खपावतोहोय एटले सम्यक्त्वपुंजना ठेजापुंज खपाववाने उज मालययो ते सम्यक्त्वनापुंजनुं वेदनकाल तेना चरमसमयनेविपे चरमपुंजनुं वेदनुं तेनुंनाम वेदक सम्यक्त्व कहिये; जेम सूअजोचना खंम वेदनथी सूअसपराय कहिये तेम जाणुं. यडुक्तं सम्मत्त चरम पुगल, अणुजवणावेयगंविति इति वचनात्

हवे सास्वादन सम्यक्त्वनु स्वरूपकहेत्रे पूर्वोक्त परमनिधान जान समानजे उ
पशम सम्यक्त्व तेनो अतरमूहूर्तजे काल ते कालमाथी उत्कृष्टथी उपे व आब
निका प्रमाण काल रह्यो होय अने जयन्यथी एकसमय अविशेषहोय तेवारे अ
ष्टुषुपुजे जावानी उवाये कोइरुने महा विनोपिकोष्ठान कटप अनतानुब्रधियानो
उदयहोय ते अनतानुब्रधीने उदये सम्यक्त्व वमतो गुलवमननीपरे अथवा मा
लपतननीपरे सम्यक्त्वने आस्वादे यातेथके सास्वादन सम्यक्त्वहोय एटले उपश
मसम्यक्त्ववत उपशमथी पमतोथको जिह्वासुधी हजी मिथ्यात्वगुणठाणो नथी
पाम्यो तिहाजगे सास्वादन सम्यक्त्व कहिये तडुक उवसम सम्मत्ताउ, चयउ मि
थं अपाय माणम्म॥सासायण सम्मत्त, तयतरालं मिठा वलिया ॥१॥ एरीते चोयाडा
लनी धारगाथासुधी पांच सम्यक्त्वनुं स्वरूपकस्तु हवे वली काइकतेनोजविशेष कहेत्रे

सम्यक्त्व ते सुं कहिये जे मिथ्यात्व विकारनु अणउपजावनारो एहवो कोइ
अतिशुद्ध अथ्यवशापशिरोप आत्मानु परिणमन तेनेज सम्यक्त्व कहिये तेनाजे
द टापक वेदक उपगमिक सास्वादन द्वायोपशमिक नैदव्याख्यान गाथायेकहेत्रे.

ग्रीणे दसण मोहे, तिग्निहमि विखाइय जवेसम्म ॥वेयग मिह सवोइय, चरमि
मय पुग्गन ग्गास ॥ १ ॥ उपसम सेटि गयस्सउ, होई उवसामियनु सम्मत्त ॥
जोरा अकपतिपुजो, अ सयि मिहो लहइसम्म ॥२॥ उवसम सम्मत्ताउ, चय
उमिउ अपाय माणम्म ॥ सासायण सम्मत्त, तय तराल मिठा वलिया ॥ ३ ॥
मिष्ठनज सुज्ज, नंगीण अणुइय च उपसत्त ॥ मीमीनावपरिणय, वेइऊ तंखउ
सत्त ॥ ४ ॥ इत्यादि वाग्गाथाउनो अर्थे कह्यो

हवे ए पांच सम्यक्त्वनी न्यिति काजमानादिक कहेत्रे तेमा उपशमसम्यक्त्व
नो अतरमुहूर्त न्यनिष्ठानत्रे सास्वादननु उत्कृष्टो व आबनिकानु अथवा जयन्य
थी एउ समपकानत्रे वेदरुनो एउ समय द्वायसम्यक्त्वना साधिक तेत्रीम सा
गरोपमकान द्वायोपशम सम्यक्त्वनु सागिक नाशवसागरोपमनु काज जाणवु

एक सास्वादन सम्यक्त्व अने बीजु उपशमसम्यक्त्व ए वे उत्कृष्ट पांचगा
द्यावे तथा वेदक अने द्वायि ए वे सम्यक्त्व एकराज आये अने द्वायोपशम
सम्यक्त्व अमरमातिराग आये यडुनं अतमुहूर्तो उममा, नावनि सामाण वेयगा
सम्मत्त ॥ साहिय निनी माय, मउउ डुगुणो मउउममा ॥ १ ॥ उक्ताम सासाय
ण उवसमिना दुनि पचवागउ ॥ उयग मउगाइकनि, अउमयारा मउउममा २
हवे प्रसगागत साइ विगेरना कहेत्रे सामायक चार प्रकारनुउ सम्यक्त्व सा

मायक श्रुतसामायक देशविरतिसामायक अने सर्वविरतिसामायक तेमां जे सम्यक्ताचोनावते सम्यक्त्वसामायक श्रुतसिद्धांतनुं नणवुंते श्रुतसामायिक देशयकी विरमहुं ते देशविरतिसामायक सर्वयकी विरमहुं ते सर्वविरतिसामायक एरीते चार सामायक ठे तेमां सम्यक्त्वसामायक श्रुतसामायक देशविरतिसामायक ए त्रणने उत्कृष्ट आकर्ष एटले जे प्रथमपणे मूक्यानुं ग्रहण ते एकनवमां सहस्रष्टयक्त्व एटले वेहजारथी मांमीने नवहजारशुधी होय अने सर्वविरतिने शतष्टयक्त्व एटले वशोथी मांमीने नवसोसुधी होय ए उत्कृष्टथी कसु, ने जघन्यथी एक ज आकर्ष सर्वने होय ए एकनवआश्रयी कसु यडुक्तं तिह्लं सहस्र पुद्गुत्तं, सय पुद्गुत्तं च होइविरिण ॥ एगनवे आगरिसा, एवइया हुंति नायवा ॥ १ ॥

हवे नानानव आश्री आकर्ष कहेठे:-ए उपरना त्रणसामायकने सर्वनवनेविपे उत्कृष्टा अत्तरावाता सहस्र ष्टयक्त्व आकर्ष थाय अने सर्व विरति सामायकने सर्व नवमां सहस्र ष्टयक्त्व आकर्ष होय ए सर्वनव आश्री कसु. यडुक्तं तिह्लं सहस्र मसंखा, सहस्र पद्गुत्तं च होइ विरिण ॥ नाएगनवे आगरिसा, एवइयाहुंति नायवा ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥

हवे ए पांचसम्यक्त्वने गुणगणकहेठे बीजे सास्वादन गुणगणे सास्वादन सम्यक्त्वहोय अने चोथाथीमांमीने अग्यारमां गुणगणालगे आठगुणगणा उपशम सम्यक्त्वने होय अने चोथाथीमांमी चउदमांलगे इग्यारगुणगणा ह्यायक सम्यक्त्वनेहोय अने चोथाथीमांमी सातमांगुणगणालगे चारगुणगणा वेदक अने ह्यायोपशमसम्यक्त्वनेहोय. यडुक्तं बीयगुणे सासाणो, तुरियाइसु अठ्ठिगार चउचउ ॥ उवसमग खडग वेयग, खाउवसमा कमाहुंति ॥ १ ॥

हवे चउदगुणगणानोअर्थ लेशमात्र गाथायेंज कहीदेखाडेठे गाहा ॥ जीवाइ पयठेसु, जिणोव इछेसु जा असदहणा ॥ सदहणावि य मित्रा, विवरीय पवहणा जाय ॥ १ ॥ संसय करणं जंपिअ, जंतेसु अणाचरो पयठेसु, त पंचविहं मिहं, त दिष्टिमिहविहीअ ॥ २ ॥ उवसम अ-इड विउ, मिह पमत्तो तमेयगं तुमणो ॥ सम्मं, आसायंतो, सासायण सो मुणोयवो ॥ ३ ॥ जह गुम दहीणिवि समा, इ नाव सहियाणि हुंति मीसाणि ॥ जुंजं तस्ततहोनय, दिहीउमीस दिहीउ ॥ ४ ॥ तिविहेविहु सम्मत्ते, थेवावि नविरइजस्त कम्मवसा; सो अविरउ तिजन्नइ देसे पुण देसविरिउ ॥ ५ ॥ विगहा कसाय निदा, सदाइरउ नवे पमत्तुत्ति ॥ पंच समिउत्ति गुत्तो, अ पमत्त जई मुणोयवो ॥ ६ ॥ अप्पुवं अप्पुवं, जहुत्तरं जोकरेइ विक्कंमं ॥ रसकंमं म

ग्याय, सोहोइ थपुव कण्णुति ॥ ७ ॥ विनिवट्ठति तिसुद्धि, सम्मग वड्ठवि जमि
 अन्नन्न ॥ तत्तो नियट्ठिवाण, विवरीय मउवि अनियट्ठी ॥ ८ ॥ यूलाण लोह समा
 ण वेअगो वायरो मुणेयवो ॥ सुद्धमाण होइ सुद्धमो, उवसतेहि तु उवसतो ॥ ९ ॥
 खीणमि मोहणिल्ले, खीण कसाउ सजोगि जोगिनि ॥ होइ पवत्तो अतउ, थपम
 तो होइहु अजोगी ॥ १० ॥ अविरय सासण मिट्ठा, परनधिया नउण सेस गु
 णवाणा ॥ मिट्ठस्त तिन्नि जगा, ठावलियं होइ सासाण ॥ ११ ॥ तितीसयर च
 उठं, पुढाण कोडि कण तेरसम ॥ लहु पचकर चरिम, अतमुहु सेसगुण गाणा
 ॥ १२ ॥ ए चौथाढालनो १७-१८-१९-ए त्रण गाथानो अर्थ कह्यो

॥ ढाल पाचमो शातिसुधारस कुम्मा तुरमे मुनिवर एदेशी ॥

धन धन शासन ताहरुं ॥ माहरु जिहामन लीनरे ॥ कृण पण तसविण न
 प्रिरहे ॥ जिमजल जर विण मीनरे ॥ धन० ॥ १ ॥ देशविरति दरशणथकी ॥ प
 लिय, पुहुत्तमा जाणिरे ॥ अनुक्रमे चरणश्रेणीविहु ॥ सग्व्यसायर गुण खाणिरे ॥
 धन० ॥ २ ॥ तेहिज नवेहुए तेहने ॥ जेहनेसत्तगखीणरे ॥ चउतियजव उत्कर्ष
 यी ॥ पुव्ववडावने पीणरे ॥ धन० ॥ ३ ॥ वझायु सुर नरगनु ॥ तेहने तियनव
 ततरे ॥ आउ असख्यनर तिरितणु ॥ तसपण चउनवे अंतरे ॥ धन० ॥ ४ ॥ स
 मकित स्थितिहोए अयोगथी ॥ अतरमूढुरत एकरे ॥ साहिय खउवसमाप्तिरी ॥
 सायर वासठि ठेकरे ॥ धन० ॥ ५ ॥ इग अथवा बहु आत्तरी ॥ दरसणनो उप
 योगरे ॥ जघन्य उत्कृष्ट थकी कह्यो ॥ अतरमूढुरत नोगरे ॥ धन० ॥ ६ ॥ दरस
 णलब्धि शुन सुरलता ॥ क्योपशमादिक, रूपरे ॥ अतरमूढुरत माननी ॥ जघ
 न्यथी कहेजिनचूपरे ॥ धन० ॥ ७ ॥ वासठ सायर सविमली ॥ नरजव हिय उ
 तरुष्टरे ॥ तेहथी उई जो नविदिए ॥ समकित रयणने पृष्टरे ॥ धन० ॥ ८ ॥
 ते निश्चय शिवपदलहे ॥ ए एकजीवने योगरे ॥ जीपनानाश्रित सर्वदा ॥ दरस
 णनो उपयोगरे ॥ धन० ॥ ९ ॥ अतरमूढुरत एकनु ॥ जघन्य अतरमन आणरे ॥
 अई पुज्ज परावर्त्तनु ॥ तस उत्कृष्ट परिमाणरे ॥ धन० ॥ १० ॥ जीव नानाश्रि
 त नरि होए ॥ समकित अतर लेशरे ॥ तत्र आवश्यक वृत्तिमा ॥ ए अधिकार
 विशेषरे ॥ धन० ॥ ११ ॥ दशविध सहज उपदेशथी ॥ उपशम प्रमुख जे प
 चरे ॥ अहव नितग रुइ जेदथी ॥ दशविध तस परपचरे ॥ धन० ॥ १२ ॥ नि
 सगुवएत थाणारुइ ॥ सुत वीयरुइ अनिरामरे ॥ अनिगमा जोग त्रिरिघारुइ ॥
 सखेय धम्म रुइ नामरे ॥ धन० ॥ १३ ॥ गुरुउपदेशविण सहेजथी ॥ जिनयप

ये परतीतरे ॥ जेहने तेहने जाणजो ॥ प्रथम नितर्ग रुचि रीतरे ॥ धन० ॥ १४ ॥
 तेनवि गुरुउपदेशथी ॥ सद्वहे जे जण आपरे ॥ ते उपदेशरुचि नर कह्यो ॥ इम
 तुज आगम आपरे ॥ धन० ॥ १५ ॥ कारण प्रमुख अजाणतो ॥ मुज जिन आ
 णज खेमरे ॥ तइय आणारुचि तुंकहे ॥ माप तूपादिक जेमरे ॥ धन० ॥ १६ ॥
 सूत्र जणतो समकितलहे ॥ प्रसन्न प्रसन्न परिणामरे ॥ गोविंद वाचकनीपरे ॥ सु
 चरुई तसनामरे ॥ धन० ॥ १७ ॥ देशरुई खंडवरमथी ॥ सबरुई विस्तारिरे ॥
 उदकमां तेजविडुपरे ॥ वीरसु नवतारिरे ॥ धन० ॥ १८ ॥ अजिगमरुई सुयना
 णने ॥ अरथथकी अवगाहेरे ॥ अंगपइन्न प्रमुखजे ॥ शास्त्र सबेनिरवाहेरे ॥ धन० ॥
 १९ ॥ इयना जाव जाण्वाजियो ॥ सबे प्रमाणे असेसरे ॥ सर्वनयेतिम तसक
 ह्यु ॥ विहार रुई अकलेगरे ॥ धन० ॥ २० ॥ दंशणनाण चारित वली ॥ तिमतिन
 यो तमकामरे ॥ सुमति गुपतिफिरियारुचे ॥ तेफिरिया रुइनामरे ॥ धन० ॥ २१ ॥
 आगम कोविद नवीहुए ॥ कुमय कुटिघीवि जुत्तरे ॥ संखेवरुई तेहने कह्युं ॥ जि
 मचिलातिय पुत्तरे ॥ धन० ॥ २२ ॥ धम्म अयम्म प्रमुख दव ॥ चरण सुय ध
 म्मना जेदरे ॥ जेजिन जापित सद्वहे ॥ तेधम्मरुई निरवेदरे ॥ धन० ॥ २३ ॥
 एदशविध दरशण कह्यु, उत्तराध्ययनमजाररे ॥ अध्ययने ते अडवीतमें ॥ न्याय
 सागर सुखकाररे ॥ धन० ॥ २४ ॥

अर्थ ॥ हवे पांचमा ढालनो अर्थ कहेछे जेटली कर्मस्थिति ठते पूर्वे
 सम्यक्त्वपणुं पाम्योछे तेमांहेथी पव्योपम पृथक्त्व लक्षण स्थितिनाखंम ख
 पावेथके आवकपणुं देशविरतिपणुंपामे तेवारपठी ते कर्मस्थितिमांथीपण संख्यात
 सागरोपम कर्मस्थितिखंम खपावेथके चारित्र उदय आवे तेवारपठी पण वली
 संख्यात सागरोपम स्थितिखंम खपावेथके उपशमश्रेणी पडिवजे वली तेवारपठी
 पण संख्यातसागरोपम खपावेथके कृपकश्रेणी आय. तडुक्तं सम्मत्तंमि उल्लेखे, प
 लिय पुहनेण सावगो हुक्का ॥ चरणोव सम खयाणं, सायर संखंतराहुंति॥ १ ॥

हवे कांइक लेशमात्र श्रेणीखरूपकहेछे पूर्वनोजाण पूर्वगतश्रुतनो धरनार अ
 प्रमत्तगुणनुंधणी आद्यनात्रण संघयणमाहेला संघयणनोधणी तेगुक्कव्यानना चारपा
 याछे तेनांनाम कहेछे पृथक्त्ववितर्कविचार एकत्व वितर्क विचार सूक्ष्मक्रियानिवृत्ति स
 मुचिनक्रियानिवृत्ति तेमाहेला पृथक्त्ववितर्कविचार नामेप्रथमपायो ध्यातोउपशमश्रे
 णी पडिवजे. यडुक्तं पूर्वकाः शुद्धिमान् युक्तोह्यार्थः संहननैस्त्रिभिः ॥संख्यायन्नाय शुक्लां
 शंस्वाश्रेणिं श्रयतिरक्रमात् ॥१॥ अन्यनेमतेतो अधिरतादिकपण श्रेणी आरंभकछे.

वजी तेवारपठी अग्रमत्तातगुणगणे अनतानुवर्धीनी चोकडी अने त्रणमोहनी
य ए सातप्ररुति उपशमावी एकसंज्वलननु लोचवर्द्धि वाकी मोहनीयकर्मनी जे
वीमप्ररुतिरही ते आरामे अपूर्वकरण तथा नवमे अनिवृत्तिवादर गुणगणे उपशमा
वे पठी सूक्ष्मसपरायने विपे लोचनु अणुअणुकरीने उपशातमोहनेविपे तेहिज
लोचने उपशमावे तडुक अपूर्वादि द्वयैकैक, गुणेषु शमक क्रमात् ॥ करोति विश
ते शान्तिं लोचानुत्त्वच तन्म ॥ १ ॥

निहां प्रथम मययणवाजोतो उपशमश्रेणी अपरिसमाते एटले श्रेणीपूरीकखा
गिना मरेतो पचानुत्तरविमानेजाय अने जो पुष्ट आउपावालोहोय तेवली उपशा
तमोदज्ञगे मोहनीय उपशमावे तिहा उपशमसम्यक्त्वहोय अने उपशमजाय चा
ग्रिहोप ए वे उपशमजायना होय ए उपशमिक अवश्यपडे

तडुक शांतदृग् वृत्तमोहत्वादन्नीपशमिकानिधे ॥ स्याता सम्यक्त्वचारि
त्रे जागभोपशमात्मक ॥ १ ॥ पततिचाय मवश्य ॥ यत्त ॥ वृत्तमोहोदय प्रा
प्योपगमीच्यते तत ॥ अध कृतमनतोय पुनर्मांजिन्यमश्नुते ॥ २ ॥ अपिच ॥
एव फेयनि आगग, वज्रुम इवसतगाविदुपमाया ॥ हिमति नव मणतं, त
पगतमरे पगगया ॥ ३ ॥

इति गिष्पुत्रे मामी उपशमिकने तेहिजनेवे मोहहोय किवानहोय तेवारे
एवरेतेरे होपणगरु तेरेमके सातजय अवशोपापुहोय एवो कोइ उपशमिक
ममश्रेणी करीजे पात्रोयसे ते सातमेगुणगणेआवीने वली कृपकश्रेणीपडिवजे ते
गानावमां हीणमोरीयइ अनगडकेरतीयाय पण एटलोविशेषजे एकवारज उप
शमश्रेणी पडिय्याहाय ते कृपकश्रेणीपामे अने कृपकश्रेणीपण पडिवजे पण जे
वे वरन उपशमश्रेणी पडिय्याहाय तेने तेहिजने कृपकश्रेणी नयाय

तडुक जीरोट्ट इह जन्ममि, इहमि वरमामगा ॥ ग्वपंपि कुड्गा नोकुड्गा ॥ वा
वारे वरमामगे ॥ १ ॥ वरमामगेणि चचक्र, जायइ जीरस्म आनर नण ॥ ता
पुण दो एगनरे मरग म्मणी पुणो एणा ॥ २ ॥ उक्तच सत्तनिरा चूणा ॥ जादा
वारे वरमम, मेदियनिरइइ तम्म नियमात्तम्म जरे, मरगमेदि नगिजा इहमि
वरमममेदि पदियइइ तम्म मरगमेदि विट्ठानि

ए वरममदिहना अनिप्रायत अने आगमनो अनिप्रायतो आरीरीनेजे ज ए
नरनेरे एवश्रेणी पडिवने यडुक म्मनाय ॥ एव अप्पणि वट्ठिण, मम्मन व
मनुवइहमेमु ॥ अन्नय मेदियइइ, एगनरेणय मवाइ ॥ १ ॥ मवाइ ५० मा

देशविरत्यादिकहोय. अन्यत्राप्युक्तं ॥ मोहोपशमएकस्मिन् नवे दिःस्यादसंतत. ॥
यस्मिन् नवे उपशमः कथोमोहस्य तत्रतु ॥ १ ॥

इहां शिष्य षूठे कहोस्वामी संयतने अनंतानुबंधियातुं उदय निपेथ्योत्रे तो तेनुउपशम केवीरीते घटमानथाय ए संसयदूरकरो गुरु कहेत्रे हे माहानुनावतेतो अनुजागकर्म अंगीकारकरिने निपेथ्योत्रे पण प्रदेशकर्मआश्रीने निपेथ्योनथी तेमाटे प्रदेश कर्मोदयतुं इहां उपशम जाणवो तेवारे फरी शिष्यवोव्यो जोतमे संयतने प्रदेशकर्मोदयनो उपशमकस्यो तो अनंतानुबंधियाना उदयथी दर्शननोविधात के म नथीयतुं तेवारे गुरुकहेत्रे एना प्रदेशकर्मना मंद अनुजवपणामाटे तेम कोडकने अनुजागकर्मनो अनुजवपण अत्यंत विधात न करे जेम संपूर्ण मल्यादिक चतुर ज्ञानीने मल्यादि ज्ञानावरणोदय अत्यंत विधात नथी करतुं इत्यादिक दृष्टांते दर्श ननो विधात न थाय.

तथाचान्यथायि परमगुरुणाः— जीवेणंजंते सयंकं कम्मंवेएइ गोयमा अठेगइयं वेएइ अठेगइयं नोवेएइ सेकेणछेणंपुढा गोयमा छुविहे पन्नचे तंजहा पएसकम्मये अणुजागकम्मये तिष्ठणंजं पएस कम्मं ते नियमा वेएइ तिष्ठणं जं अणुजागकम्मं त अठेगइयं वेएइ अठेगइयंनोवेएइ इत्यादि. हवे वली विशेषी कांश्क उपशमथे एणीनुंज स्वरूप ग्रंथांतरथी कहेत्रे त्यां प्रथमथी अनंतानुबंधीनी उपशमना कहियेवें.

अविरति सम्यक्त्वदृष्टी देशविरती प्रमत्त अप्रमत्त ए माहेलो अन्यतमअन्यतमयो गनेविपे वर्त्ततो तेजोलेइया पद्मलेइया शुक्ललेइया मांहे अन्यतमलेइया सहीत साका रोपयोगे उपयुक्त सागरोपम कोडाकोडीमांहे स्थितिसत्कर्मकरणकालथी पूर्वं पण अंतरमूढूर्त्तकाललगें अवदायमान चित्तसंतति एवो अवतिष्टेतिम अवतिष्टतोथको वली परावर्त्तमान प्रकृतिप्रतें शुजजवांधे पण अशुजनेनवांधे वलीजे अशुज प्रकृति नुरस चउठाणुंहोय तेने वे वाणुकरे अने जे शुजप्रकृतिनुरस वे वाणुहोय तेने च उठाणुकरे वली स्थितिवंधनेविपे पण पूर्णपूर्णयथेथके अन्यस्थितिवंधप्रते पूर्वपूर्व स्थितिवंधनी अपेक्षायें पद्योपमासंख्येयजाग ह्रीणोकरे.

ए प्रकारें करणकालथीपूर्वं अंतरमूढूर्त्तकाललगे रह्नीने तेवारपठी अनुक्रमे त्रण करणप्रत्येके अंतरमूढूर्त्तना तेप्रते करे ते आवीरीते जेम यथाप्रवृत्तिकरण अपूर्व करण अनिवृत्तिकरण वली चोथो उपशांतकाल तिहां यथाप्रवृत्तिकरणनेविपे प्रवेशकरतो प्रतिसमये अनंतगुणवृद्धि विबुधप्रवेशकरे वली तिहांपण पूर्वोक्त शुद्ध

एविगुदि स्थानकथी अनंतगुणी तिहांथी प्रथमसमयनेविपेज जयन्यविगुदि अनंतगुणी तिहांथीपण तेहिज प्रथम समयने विपेज उत्कृष्टविगुदि अनंतगुणी.

त्यांथी पण वीजासमयनेविपे जयन्यविगुदि अनंतगुणी त्यांथीपण तेहिज वीजासमयनेविपे उत्कृष्टविगुदि अनंतगुणी त्यांथीपण वली वीजासमयनेविपे जयन्यविगुदि अनंतगुणी ए प्रकारे जयन्य अने उत्कृष्टविगुदिस्थानक अनंतगुणवृद्धे त्यांलगेंजाणवा ज्यांलगें अपूर्वकरणना चरमसमयनेविपे जयन्यथी उत्कृष्टविगुदि अनंतगुणी. स्थापनाचेयें एअपूर्वकरणनेविपे प्रवेशकरतोजीव स्थितिघात रस २५००००००००२७ घात गुणश्रेणी गुणसंक्रम अने अन्यस्थितिवंध प्रते २३००००००००२४ समकाले आरंभे. त्यांस्थितिघात कहेतांठतां कर्मना अग्नि २१०००००००२२ मजागथकी उत्कृष्टथी प्रचूतसागरोपम शतपृथक्त्व मात्र अ १९००००००२० ने जयन्यथी पद्योपमसंख्येयजागमात्र स्थितिखंमनादलिकप्रते १७०००००१७ खंमे वली हेवलीजे स्थिति खंमासे नही तिहांप्रद्वेपे अंतरमुहूर्त कालें उकेरे (खंडे) पूर्वांकप्रकारेज वली निद्वेपे ए प्रकारें अपूर्वकरणना कालनेविपे घणास्थितिखंम सहस्रव्यतिक्रमें तेमठतापण अपूर्वकरणना प्रथमसमयने विपे जे स्थिति सत्कर्महु ते तेनाज चरमसमयनेविपे संख्येयगुणहीनयथुं ए स्थितिघातकहु.

हवे रसघात कहेते अगुजप्रकृतिनाजे अनुजाग सत्कर्म तेना अनंतमजाग प्रते मूकीने शेषअनुजागहुं अंतरमुहूर्तकालमां विनासकरे खपावीनाखे त्यांथी वली पण ते पूर्वे मूक्यो जे अनंत जाग तेनो पण अनंत जाग मूकीने शेष अनुजाग प्रते अंतरमुहूर्त काले खपाडे. एरीते अनेक सहस्र अनुजाग खंम ते एकस्थितिखंम नेविपे व्यतिक्रमे उलंघेतेस्थितिखंमनेसहस्रैअपूर्वकरणपरिसमाप्ति आघएसघातकहु

हवे गुणश्रेणी कहेते अंतरमुहूर्तस्थितिनी उपरलीजे स्थितिवर्तेते तेमांथी दलिकलेडने उदयावलिकानी ऊपरली स्थितिमां प्रतिसमयें असंख्यातगुणपणे निद्वेपे तयथा प्रथम समयनेविपे स्तोक वीजासमयनेविपे असंख्यातगुण वीजा समयनेविपे असंख्यातगुण एप्रकारें त्यांलगेजाणवुं ज्यांलगें अंतरमुहूर्तनो ठेलो समय आवे ते अंतरमुहूर्त अपूर्वकरण अने अनित्यनिकरणना कालयकी किचित्मात्र अधिकजाणवुं ए प्रथमसमयनेविपे लीवांजे दलिक तेनो निद्वेपविधि एप्रकारे ठे के द्वितीयादी समयग्रहीत दलिकनो पण निद्वेप कहेतो वीजुं गुणश्रेणी रचनाने अथे प्रथम समयनेविपे जे दलिक ग्रहीयें तेथोहुं तेथीपण वीजा समयनेविपे असंख्यातगुण तेथीपण वीजा समयनेविपे असंख्यातगुण एप्रकारें त्यांलगें जाणवुं

ज्यालगे गुणश्रेणी करगनुं चरमसमय आये त्यालगे, अपूर्वकरणना समयनेविपे वली अनिवृत्तिकरणना समयनेविपे अनुनवताने अनुक्रमे द्वयपामतां गुणश्रेणी दजिक निक्षेपयाकते वेहुयेवली ऊपर वधेनही ए गुणस्थान कसु

हवे गुणसक्रम कहेते अपूर्वकरणना प्रथम समयनेविपे अनतानुवंधियाविक अशुचप्रकृतिना जे दलिक परप्रकृतिनेविपे सक्रमारे ते स्तोक तेगार पत्नी बीजा समयनेविपे परप्रकृतिमां असख्यातगुणु सक्रमारे त्याथीपण बीजासमयनेविपे असंख्यातगुण सक्रमारे ए प्रकारे त्यालगेकहेतु ज्यालगे ठेहेजो समयथावे, तिम अन्यस्थितिउप कहेता अपूर्वकरणना प्रथमसमयनेविपे अन्यज अपूर्वस्थितिउप आरनिजे स्थिति उध अने स्थितिघात ए वे समकाले जे पुराथाय ते अन्यस्थितिउप जाणु ए प्रकारे पांच पदार्थ अपूर्वकरणमां होय प्रवर्त्ते ए अपूर्वकरण कसु

हवे अनिवृत्तिकरण कहियेजे जेमां प्रवेश करनार सर्वे तुल्यकालना धणीउ ए कज अध्यवसायस्थानिक होय ते आवीरीते के अनिवृत्तिकरणना प्रथमसमयने विपे अने जे वल्यो अनेजे वर्तते तेसर्वेनु एकजरूप अध्यवसायस्थानिक होय तेमज बीजा समयनेविपेपण जे वल्यो उर्तेजे अने वर्तते तेपण सर्वेनु एकजरूप अध्यवसाय स्थानिकहोय पण एटलोविशेषजे प्रथम समयजावी विशोधिस्थानिकनी अपेक्षायें बीजा समयमां अनतगुणहोय ए प्रकारे त्यालगे कहेतु ज्यालगे अनिवृत्तिकरणनो चरमसमयथावे एटला माटेज ए करणनेविपे पैग तुल्यकालनायणी जेप्राणी ते सबधी अध्यवसाय स्थानिकने परस्पर निवृत्ति अने व्यावृत्तिनयी तेमां टेज एनु अनिवृत्तिकरण एनु नाम कहिये

वली ए करणनेविपे जेटलासमय तेटला अध्यवसाय स्थानिकहोय पहेजा वे अध्यवसायस्थानिकयी आगजा अध्यवसायस्थानिक अनतगुणवृद्धेहोय ए मुकावलीने स्थाने स्थापवा इहापणप्रथमसमययी आरंजीने पूर्वोक्त पाचपदार्थ समकाले प्रवर्त्ते ए करणनाकालना असख्यातानाग गयेथके एकनागथाकतेथके अनतानुवंधियानेहेतु आवलीकामात्रमूकीने अंतरमूहुत्तप्रमाण अंतरकरणप्रते अनिनवस्थिति वधा-धासमान अंतरमूहुत्तप्रमाण कालेकरे

वजी अंतरकरण सत्कदजिक वस्कीर्यमाण वधा-धानी परप्रकृतिमां प्रक्षेपे प्रथमस्थितिगतदजिक आवजिकामात्र वेद्यमान परप्रकृतिमाहे स्तवुक सक्रमारे अंतरकरणकरेथके द्वितीयसमयनेविपे अनतानुवंधीयानी उपरली स्थितिउपदजिक उपशमाववाने अर्थे आरजे

सम्यक्त्वविचारगर्भित महावीरजिनस्तवन.

ते आवीरीते प्रथमतमये स्तोक उपगमावे तेथी वितीयतमये अतंरव्यातगुण एम ज्यालगे अंतर्मूढुर्नकुंकाज त्याजगे
 वजी वृतीयतमये अतंरव्यातगुण एम ज्यालगे अंतर्मूढुर्नकुंकाज त्याजगे
 एटलेकाले सर्व अनंतानुबंधिया उपशम्या उपशमिताते शुंकहियें जेमरेणुनु ।
 एटले समूहते पाणीनाविड्याना समूहे सिंच्यो वणादिके कूटयो निरुपदहोय ।
 म कर्मरेणुनु समूहपण विगोविरुप सजिजप्रवाहे सिंचोने अनिवृत्तिकरण
 वणथी कूटयोयको संक्रमण उदय उदीरणा निधत्त निकाचना एटजा कारणोने अ
 ग्ययाय एप्रकां केटजाक अचायोंना मते अनंतानुबंधीयानी उपशमनाकही.
 वजी बीजातो एमपणकहेते कं अनंतानुबंधीयानी उपशमनानहोय पण वित्त
 योजना एटले रूपणाहोय ते आवीरीते इहां अणी अणपड्विव्यापण अविरति
 तथा विरति चारेगतीवाजाजेवा ते आम.- जेम नारकी तथा देवताते अविरतिस
 मस्यकूटटी अने तिर्यच तथा मनुष्यतेमां अविरति सम्यकूटटी तथा देशविरतिसम्य
 कूटटी अथवा सर्वविरति ते अनंतानु बंधियानी वित्तयोजनाने अर्थे यथा प्रव
 त्याडिक त्रणकरणकरते करणीनी वक्तव्यता सर्व पाठलकह्याप्रमाणे जाणवी पण
 इहां एटजो विगोपजे अनिवृत्तिकरणमां प्रवेग कळोथको अंतरकरण करेनही. उ
 कंच कर्मप्रकृतां॥चउगइया पळ्ळात्ता, तिन्निवित्तंजोयणे वित्तंजोयं ॥ तिकरणहितीहि
 सहिया, नंतरकरणं उव समोवा ॥ १ ॥ एनी अहरगमनिका चारगतीना नारकी
 तिर्यच मनुष्य देवता सर्व पर्याप्तियेंअपर्याप्ता एवा अविरति देशविरति अने सर्वविर
 नि ए त्रणोमां अविरति सम्यकूटटी तो चारेगतीना तथा देशविरति तिर्यच अथवा
 मनुष्य अने सर्वविरति तो मनुष्यज संयोजनना अनंतानुबंधीवाप्रते वित्तंजोने
 एटले विनागे ते यथाप्रवृत्तिकरण, अपूर्वकरण, अनिवृत्ति वादरेसहितथको विना
 से पण इहां एटजो विगोपजे एक अंतरकरण न कहेवुं अथवा उपशम न कहेवो
 एटले उपशम अनंतानुबंधियानो न होय पण कर्मप्रकृति अजिहित स्वरूपे उदज
 ना संक्रमणे करीने हेतु आवजिकामात्र प्रते मूकीने उपर निरविशेष अनंतानुब
 यियानुं विनाशकरे अने आवजिकामात्रतो स्तिवुकसंकमे करीने वेद्यमान प्रकृतिने
 संक्रमावे एटले अनंतानुबंधियानी वित्तंयोजनाकही
 हवे दर्शनत्रिकनी उपशमना कहियेते तेमां मिथ्यात्वनी उपशमना मिथ्याद
 टीनेहोय सम्यक्त्वनी तथा मिश्रनी उपशमना वेदक सम्यकूटटीनेजहोय; तेमां
 मिथ्यादृष्टीने मिथ्यात्वनी उपशमना प्रथम सम्यक्त्व उपजावतानेहोय ते आवी
 रीते- जे संज्ञीसर्वपर्याप्तियें पर्याप्तो करणकाजथीपूर्वेपण अंतरमूढुर्नकुंकाजसुधि प्र

तिसमयें अनतगुणवृद्धिविबुद्धीए प्रवर्द्धमान अनव्यसिद्धिक विबुद्धिनी अपेक्षायें
 अनतगुण विबुद्धिसहीत मतिअज्ञान श्रुतअज्ञान अने विजगज्ञान एमाहेलो अ
 न्यतम साकारोपयोग तेनो उपयोगी अन्यतम योगनेविषे वर्तमान जघन्यपरिणामे
 तेजोलेख्यानेविषे मध्यमपरिणामे अने पद्मलेख्यानेविषे उत्कृष्टपरिणामे बुक्कने
 श्यानेविषे वर्ततो मिथ्यावृष्टी चारेगतीमाहेलो नारकी तिर्यच मनुष्य अथवा देवता
 सागरोपमकोडाकोडीमाहे जेने कर्मस्थितिनी सत्ताठे तेने मिथ्यात्वनी उपशमना
 प्रथमसम्यक्त्वउपजावता होय इत्यादिक पूर्वोक्त त्याजगेकहेवु ज्याजगे यथाप्रवृत्ति
 करण अने अपूर्वकरण परिपूर्णहोय त्याजगे, पण इहां एटलोत्रिओष जे अपूर्व
 करणमा गुणसक्रम न केवो तोसुकेवो स्थितिघात, रसघात स्थितिबध गुण
 श्रेणी एटलावानाज केवा गुणश्रेणीनी रचनापण उदय समयथी आरानीने
 जाणवी तेवारपठी अनिवृत्तिकरणनेविषे पण एमजकहेवु अनिवृत्तिकरणकालना
 सख्यातानाग गयेथके अने एक सख्यातमनाग अवगोपरहेथके अतरमूढुत्तमात्र हे
 तुमूकीने मिथ्यात्वनु अतरकरण अतरमूढुत्तमात्र प्रमाण प्रथम स्थितिथी काश्क
 समधिक अथवायून अनिनवस्थिति बंधादासमान अतरमूढुत्तकालेंकरे अंतरक
 रणसत्क वली दलिकप्रतें उकेरीने प्रथमस्थिति अने द्वितीयस्थितिमा प्रक्षेपे प्रथ
 मस्थितिनेविषे प्रवर्ततो उदीरणाप्रयोगेकरीने जे प्रथमस्थितिगत दलिकठे तेने स
 माकर्षिने उदयनेविषे प्रक्षेपे ते उदीरणा अने वलीजे द्वितीयस्थितिना पासाथी
 उदीरणाप्रयोगेज दलिकाकर्षिने उदयनेविषे प्रक्षेपे उदीरणापण पूर्वसूरिये विशेषप्र
 तिपत्तिनेअर्थे आगालइत्युच्यते एबुक्कहिये

उदय उदीरणायेंकरीने प्रथमस्थितिप्रते अनुभवतो त्याजगेगयो ज्याजगे आव
 जिकाइयविशेपरहेथे तेरेहेथके आगलव्यवष्टेदीये तेवारपठी केवलउदीरणाज प्र
 वर्तें तेपणत्याजगे ज्याजगे ओष आवजिकानहोय अने आवजिकाओषहाय तेगरे
 उदीरणापण निवर्तें तेवारपठी केवल उदयआवजिकामात्र अनुभवें आवजिकामा
 त्रना चरमसमयनेविषे वली द्वितीयस्थितिगत दलिकप्रते अनुभावजेदेकरीने स
 म्यक्त्व मिश्र मिथ्यात्व ए त्रणप्रकारेकरे

उक्तच कर्मप्रकृतियूँ ॥ चरमसमय मिश्रद्वितीयेकाले उवसमसम्मदिहीहोई
 ताहेविश्यति तिहाणुनागकरेइ तंजहा सम्मत्तसम्मामिश्रतं मिश्रत चेति स्थापना
 एएए तिवारपठी अनंतरसमयनेविषे मिथ्यात्वनाउदयना अनावधी उपशमिक
 सम्यक्त्व पामे

उक्तंच कर्मप्रकृतौ मित्रनुदयेखीणे, जहए सम्मत्त मोवसमियंसो ॥ लंजेण ज
स्त लप्पइ. अयहिंय मलइ पुव्वंजं ॥ १ ॥ अन्यत्राप्युक्तं जात्यंयस्ययथापुंसश्रुतु
ल्लोत्तेजुनोदये ॥ सदृशं तथैवास्य. सम्यक्त्वेसतिजायते, ॥ १ ॥ आनंदो जायतेऽन्यंतं
सात्त्विकोम्य महात्मन ॥ स दशाध्यपगमेय द्वादशाधितस्य सवैपधात् ॥ २ ॥ ए प्रथ
म सम्यक्त्वमुं जान मिथ्यात्वना सर्वोपगमनयकी थाय. उक्तंच सम्मत्तपढमलंजो,
सवोवसमाइति ए सम्यक्त्व पडिवजतो कोइकतो देशविरतिसहित पडिवजे अने
कोइक सर्वविरति सहित पमिवजे.

उक्तंच पंचत्तंग्रहे ॥ सम्मत्तेणं समगं. सबंदेसंच कोविपमिवल्ले ॥ बृहत्तक बृह
ज्जुणावप्युक्तं उवत्तम सम्मदिही, अंतरकरणो विउ कोइ ॥ देसविरइं पिलहेइ,
कोइ पमत्ता पमत्त जावंपि ॥ १ ॥ तसाणो पुणनकिंपिलहेइति तेमाटे देशविरति
प्रमत्त अप्रमत्त संयतनेविपेपण मिथ्यात्व उपगांतलाने

हवे वेदकसम्यक्दृष्टीनेविपे त्रण दर्शनमोहनीयनी उपगमना विधिकहियें
ते इहां वेदक सम्यक्त्वदृष्टीजीव संयमनेविपे प्रवर्त्ततोयको अंतरमूढुर्त्तमात्रकालें
दर्शनत्रिकउपगमावे ते उपगमावताने वली करणत्रिकादिकनी विधि जेम कर्म प्र
कृतिनीटीकामां कहीते तेमज जाणवी

एम उपगांतदर्शनमोहनीयत्रिक चारित्रमोहनीयने उपगमाववा वांठतो वली
पण यथाप्रवृत्त्यादिक त्रणकरणेकरी उपगमावे ते करणनुस्वरूप पूर्वनीपरेंजाणुं
पण केवल इहां यथाप्रवृत्तिकरण ते प्रमत्तगुणगणे जाणुं तेमज अपूर्वकरण
अपूर्वगुणगणे अने अनिवृत्तिकरण अनिवृत्तिवादरगुणगणे तथा सूक्ष्मसंपरायगु
णगणे जाणुं इहां पण स्थितिघातादिक पूर्वनीपरे प्रवर्त्ते पण एतजोविजोप जे
इहां सर्व अगुणप्रकृति अवध्यमाननो गुणसंक्रम प्रवर्त्ते एम कहेवुं अपूर्वकरणका
जनो संख्यातमोज्ञाग गयेथके निडाप्रवजाना वंधनो व्यववैद होय तेवारपठी
प्रनूत स्थितिरखंम सहस्र गयेथके अपूर्वकरण काजना संख्यातानाग गवा होय
एक अवजोप रह्योहोय वजी इहां अंतराले देवगति देवानुपूर्वो पंचेडियजाति वै
क्रियशरीर वैक्रियांगोपांग अहारक शरीर अहारकांगोपांग तेजम कामेण समचनु
स्त्व वर्षचनुष्क अगुरुजगु उपघात पराघात उन्नात त्रन वादर पर्याप्त प्रत्येक
प्रगस्तविहायोगति स्विर शुन सुनग सुस्वर आग्नेय निर्माण तीर्थकर असंझी ए
त्रीतप्रकृतिनुं वंध व्यववैद थाय.

तेवार पठी स्थितिरेवम पृथक्त्व गयेथके अपूर्वकरण काजना चरमतमयनेविपे

તિસમયે અનતગુણવૃદ્ધિવિશુદ્ધીએ પ્રવર્ધમાન અનવ્યસિદ્ધિક વિશુદ્ધિની અ
અનતગુણ વિશુદ્ધિસહીત મતિચ્છાદાન શ્રુતચ્છાદાન અને વિચગદ્ધાન એમાહે
ન્યતમ સાકારોપયોગ તેનો ઉપયોગી અન્યતમ યોગનેવિપે વર્તમાન જયન્યપા
તેજોલેશ્યાનેવિપે મધ્યમપરિણામે અને પદ્યલેશ્યાનેવિપે ઉત્કૃષ્ટપરિણામે
શ્યાનેવિપે વર્તતો મિથ્યાદૃષ્ટી ચારેગતીમાહેલો નારકી તિયેચ મનુષ્ય અથવા
સાગરોપમકોડાકોડીમાહે જેને કર્મસ્થિતિની સત્તાએ તેને મિથ્યાત્વની
પ્રથમસમ્યક્ત્વઉપજાવતા હોય ડાહ્યાદિક પૂર્વોક્ત ત્યાજગેકહેવું જ્યાજગે યથા
કરણ અને અપૂર્વકરણ પરિપૂર્ણહોય ત્યાજગે, પણ ડાહ્યા એટલોગિગેય જે
કરણમા ગુણસક્રમ ન કેવો તોમુકેવો સ્થિતિયાત, રસયાત સ્થિતિવધ
શ્રેણી એટલાવાનાજ કેવા ગુણશ્રેણીની રચનાપણ ઉદય સમયથી આ
જાણવી તેવારપત્રી અનિવૃત્તિકરણનેવિપે પણ એમજકહેવું અનિવૃત્તિકરણ
સગ્યાતાનાગ ગયેથકે અને એક સભ્યાતમનાગ અવગેપરદેથકે અતરમૂઢુત્તમ
મુષ્કીને મિથ્યાત્વનુ અતરકરણ અતરમૂઢુત્તમાત્ર પ્રમાણ પ્રથમ સ્થિતિથી
સમયિક અથવાન્યૂન અજિનવસ્થિતિ બંધાદાસમાન અતરમૂઢુત્તકાલેકરે અ
રણસન્ન વલી દક્ષિણપ્રતે ઉકેરીને પ્રથમસ્થિતિ અને દ્વિતીયસ્થિતિમા પ્રદે
મસ્થિતિનેવિપે પ્રવર્તતો ઉદીરણાપ્રયોગેકરીને જે પ્રથમસ્થિતિગત દક્ષિણે તે
માર્કાર્પિને ઉદયનેવિપે પ્રદેપે તે ઉદીરણા અને વલીજે દ્વિતીયસ્થિતિના પા
ઉદીરણાપ્રયોગેજ દક્ષિણાર્કાર્પિને ઉદયનેવિપે પ્રદેપે ઉદીરણાપણ પૂર્વસૂરિયે વિ
નિપત્તિનેથથે આગાજડનુચ્યતે એકુકહિયે

ઉદય ઉદીરણાપ્રયોગેકરીને પ્રથમસ્થિતિપ્રતે અનુજવતો ત્યાજગગયો જ્યાજગે
નિકાહયગિગેપરદેથે તેરદેથકે આગલચવઘેદીયે તેવારપત્રી કેવજઉદીરણા
વર્તે તેપણત્યાજગ જ્યાજગે ગેપ આવજિજ્ઞાનહોય અને આવજિજ્ઞાનગેપહાય
ઉદીરણાપણ નિવર્તે તેવારપત્રી કેવજ ઉદયઆવજિજ્ઞાનમાત્ર અનુજગે આગનિ
પ્રના ચરમમમયનેવિપે વલી દ્વિતીયસ્થિતિગત દક્ષિણપ્રતે અનુજાગજેદેકરી
અન્ય મિથ્ય મિથ્યાત્વ એ ત્રણપ્રકારેકરે

ઉત્તેચ કર્મપ્રવૃત્તિયૂગાં ॥ ચરમસમય મિથ્યદિષ્ટીમેકાજે ઉવસમસમ્મદિષ્ટી
તાહેવિડ્યવિડિ નિહાણુનાગમેડ નંજહા સમ્મત્તસમ્મામિથ્યતં મિથ્યત્ત ચેતિ સ્ય
એણ નિરાગપત્રી અનતરસમયનેવિપે મિથ્યાત્વનાઉદયના અનાયથી ઉપગ
મમ્યક્ત્વ પામે

उक्तं च कर्मप्रकृतौ मित्रचतुदयेस्वीणे, जहए सम्मत्त मोवसमियंसो ॥ लंजेण ज
स्त लप्पऽ. आयहिय मलऽ पुव्वं ॥ १ ॥ अन्यत्राप्युक्तं जात्यं धस्ययथापुंसश्चकु
र्वाचेणुनोदये ॥ सदृशं तथैवास्व. सम्यक्त्वे सति जायते, ॥ १ ॥ आनंदो जायतेऽन्यं
सात्त्विकोऽस्य महात्मन ॥ २ ॥ अथाध्यपगमेयऽ द्याधितस्य सदैवधात् ॥ ३ ॥ ए प्रथ
म सम्यक्त्वमुं लाज मिथ्यात्वना सर्वोपशमनयकी थाय उक्तं च सम्मत्तपदमजं नो,
सर्वोवसमाऽति ए सम्यक्त्व पडिवजतो कोऽकतो देशविरतिसहित पडिवजे अने
कोऽक सर्वविरति सहित पमिवजे.

उक्तं च पंचसंग्रहे ॥ सम्मत्तेणं समगं, सर्वदेसंच कोविपमिवहे ॥ बृहत्तक बृह
ज्जुणाविप्युक्तं उवसम सम्मदिही, अंतरकरणो विउ कोऽ ॥ वेसविरहं पिलहेऽ,
कोऽ पमत्ता पमत्त जावंपि ॥ १ ॥ ससाणो पुणनकिंपिलहेऽति तेमाटे देशविरति
प्रमत्त अप्रमत्त संयतनेविपेपण मिथ्यात्व उपगांतलाने

हवे वेदकसम्यक्त्वदृष्टीनेविपे त्रण दर्शनमोहनीयनी उपशमना विधिकहिये
ते इहां वेदक सम्यक्त्वदृष्टीजीव संयमनेविपे प्रवर्त्ततोथको अंतरमूहुर्त्तमात्रकाले
दर्शनत्रिकउपशमावे ते उपशमावताने वली करणत्रिकादिकनी विवि जेम कर्म प्र
कृतिनीटीकामां कहूँते तेमज जाणवी.

एम उपगांतदर्शनमोहनीयत्रिक चारित्रमोहनीयने उपशमाववा वांठतो वली
पण यथाप्रवृत्त्यादिक त्रणकरणेकरी उपशमावे ते करणनुस्वरूप पूर्वनीपरंजाणवुं
पण केवल इहां यथाप्रवृत्तिकरण ते प्रमत्तगुणगणे जाणवुं तेमज अपूर्वकरण
अपूर्वगुणगणे अने अनितृत्तिकरण अनितृत्तिवाटरगुणगणे तथा सूक्ष्मसंपरायगु
णगणे जाणवुं इहां पण स्थितिघातादिक पूर्वनीपरे प्रवर्त्ते पण एटलोविशेष जे
इहां सर्व अगुणप्रकृति अवस्थमाननो गुणसंक्रम प्रवर्त्ते एम कहेवुं अपूर्वकरणका
लनो संख्यातमोचाग गयेथके निडाप्रचलाना बंधनो व्यवहेद होय तेवारपटी
प्रनूत स्थितिखंड सदस्र गयेथके अपूर्वकरण कालना संख्यातानाग गया होय
एक अवशेष रह्योहोय वली इहां अंतराले देवगति देवानुपूर्वी पंचेन्द्रियजाति वै
क्रियगरीर वैक्रियांगोपांग अहारक गरीर अहारकांगोपांग तेजस कार्मण समचतु
रस्व वर्णचतुष्क अगुरुलघु उपपात परापात उन्नास त्रस वादर पर्याति प्रत्येक
प्रशस्तविहायोगति स्थिर गुण सुनग सुस्वर आगेय निर्माण तीयकर असंझी ए
त्रीसप्रकृतितुं बंध व्यवहेद थाय.

तेवार पटी स्थितिरेवम पृथक्त्व गयेथके अपूर्वकरण कालना चरमसमयनेविपे

उक्तं च कर्मप्रकृता मित्रनुदयेखीणैः, जहए तन्मन मोवनमियंतो ॥ जंजेण ज
रुन जप्रइ, आगहिय मज्ज ६ पुवंजं ॥ १ ॥ अन्यत्राप्युक्तं जायंथम्यययाहुंनश्चतु
ज्जंजेणुनोदये ॥ नदशीनं नयैवान्य, नम्यक्त्वेन निजायते, ॥ १ ॥ आनंदो जायते अन्यं
नात्तिकोन्य महात्मन ॥ न ६ धाध्यपगमेय ६ ध्यायितन्य तदौपधात् ॥ २ ॥ ए प्रय
न नम्यक्त्वतुं जान मिथ्यात्वना नवोपगमनयकी धाय, उक्तं च नमनपदमज्जो,
तदोदत्तमासि ए नम्यक्त्व पडिवजतो कोऽकतो देशविरतिनहिन पडिवजे अने
कोऽक नवेविरति सहिन पमिवजे.

उक्तं च पंचतंत्रह ॥ नमननेपां तमगं तद्वेदेतंच कोविपमिवहे ॥ बृहन्नक बृह
ज्जुणावप्युक्तं उवगम नमनदिष्टी, अंतरकरणो विठं कोऽ ॥ देवविठं पिजहइ,
कोऽ पमना पमन जावंदि ॥ १ ॥ ननाणो पुणनविपिजहइति तेमाटे देशविरति
प्रमन अप्रमन संयतनेविषेण मिथ्यात्व उपगांतजाने.

हवे वेदकत्तम्यक्त्वष्टीनेविषे त्रण दर्शनमोहनीयनी उपगमना विधिकहिये
ते इहां वेदक नम्यक्त्वष्टीजीव संयमनेविषे प्रवर्तनोयको अंतरमृद्गुर्नमात्रकाले
दर्शनत्रिकउपगमावे ते उपगमावताने वजी करणत्रिकादिकनी विधि जेम कस्मे प्र
कृतिनीटीकामां कहीउं तेमज जाणवी.

एम उपशांतदर्शनमोहनीयत्रिक चारित्रमोहनीयने उपगमाववा बांढनो वजी
पण ययाप्रवृत्त्यादिक त्रणकरणेकरी उपगमावे ते कणनुत्तरूप पूर्वनीपरैजाणहुं
पण केवज इहां ययाप्रवृत्तिकरण ते प्रमनगुणगणे जाणहुं नेमज अपूर्वकरण
अपूर्वगुणगणे अने अनिवृत्तिकरण अनिवृत्तिवादरगुणगणे तथा सूक्ष्मतेपगयगु
णगणे जाणहुं इहां पण स्थितियातादिक पूर्वनीपगे प्रवर्ते पण एटजोविशेद जे
इहां तवे अचुनप्ररुति अवस्थमाननो गुणतंत्रम प्रवर्ते एम कहेहुं अपूर्वकरणका
जनो संख्यातमोनाग गयेयके निडाप्रचजाना वंधनो अवहेद होय तेवापठी
प्रभूत स्थितिवंद सहस्र गयेयके अपूर्वकरण काजना संख्यातानाग गया होय
एक अवशेद रह्याहोय वजी इहां अंतराजे देवगति देवानुपूर्वी पंचेडियजानि वै
क्रियगरीर वैक्रियांगोपांग अहारक गरीर अहारकांगोपांग तेजत कर्मण तमचतु
रस्व वर्णचतुष्क अगुत्तजु उपशात पराधान उक्तात त्रन वादर पयोत प्रत्येक
प्रगमत्विहायोगति स्थिर गुन गुनग सुखर आनंद निमां तीर्थकर अतंजी ए
त्रीनप्रकृतिनुं वंध अवहेद धाय.

तेवार पठी स्थितिरैवम पृथक्त्व गयेयके अपूर्वकरण काजना चरमतमयनेविदे

तिसमयें अनंतगुणवृद्धिविबुद्धीए प्रवर्द्धमान अनव्यमिद्विक विबुद्धिनी अपेक्षापें
 अनंतगुण विबुद्धिसहीत मत्तिअज्ञान श्रुतअज्ञान अने रिजगज्ञान एमाहेलो अ
 न्यतम साकारोपयोग तेनो उपयोगी अन्यतम योगनेरिपे वर्तमान जयन्यपरिणामे
 तेजोलेइयानेविपे मध्यमपरिणामे अने पद्मलेइयानेविपे उत्कृष्टपरिणामे गुह्यने
 ज्यानेरिपे वर्ततो मिथ्यादृष्टी चारेगतीमाहेलो नागकी तिर्यच मनुष्य अथवा श्वेता
 सागरोपमकोडाकोडीमाहे जेने कर्मस्थितिनी सत्ताठे तेने मिथ्यात्वनी उपशमना
 प्रथमसम्यक्त्वउपजावता होय इत्यादिक पूर्वोक्त त्याजगेकहेवु ज्याजगे यथाप्रवृत्ति
 करण अने अर्पवकरण परिपूर्णहोय त्याजगे पण इहा एटजोविशेष जे अपूर्व
 कणमा गुणसक्रम न केवो तोसुकेवो स्थितिप्राप्त, रस्तप्राप्त स्थितिवध गुण
 श्रेणी एटजावाताज केवा गुणश्रेणीनी रचनापण उदय समयची आरनीने
 जाणगी तेवारपती अनिवृत्तिकरणनेविपे पण एमजकहेवु अनिवृत्तिकरणकालना
 सख्याताजाग गयेथके अने एक सख्यातमजाग अगोपरहेथके अनरमृदुर्त्तमात्र हे
 तुमृकीने मिथ्यात्वानु अंतरकरण अंतरमृदुर्त्तमात्र प्रमाण प्रथम स्थितिची काश्क
 समयिक अथगान्यून अन्ननवस्थिति वंवाक्षासमान अंतरमृदुर्त्तकालेकरे अंतरक
 रणसदक वली दनिकप्रतें उकेरीने प्रथमस्थिति अने द्वितीयस्थितिमा प्रक्षेपे प्रथ
 मस्थितिनेरिपे प्रवर्ततो उदीरणाप्रयोगेकरीने जे प्रथमस्थितिगत दनिकठे तेने स
 माकर्षिने उदयनेविपे प्रक्षेपे ते उदीरणा अने वलीजे द्वितीयस्थितिना पातायी
 उदीरणाप्रयोगज दनिकाकर्षिने उदयनेविपे प्रक्षेपेए उदीरणापण पूर्वसृष्टिचें विशेषप्र
 तिपत्तिनेथयें आगालइत्युच्यते एवुकाहिजे

उदय उदीरणायेंकरीने प्रथमस्थितिप्रते अनुभवतो त्याजगगयो ज्याजगे आर
 जिकाक्षप्रिगोपरहेजे तेरहेथके आगलअथगोदीयें तेवारपती करजउदीरणान प्र
 वतें तेपणत्याजग ज्याजग ओप आवजिकानहोय अने आवजिकागपहाय तगों
 उदीरणापण निजें तेंगापती केज उदयआवजिकामात्र अनुजने आगनिकामा
 त्रना चरमममयनेविपे वजी द्वितीयस्थितिगत दनिकप्रते अनुजागजेउकरीन स
 म्यक्त्व मिश्र मिथ्यात्व ए त्रणप्रकारेकरे

उक्तच कर्मप्रवृत्तिचूणो ॥ चरमसमय मिश्रद्वितीमेकाजे उपसमसम्मदिष्टीहाहीड
 ताहेविडयडिड तिहाणुनागरुडे तंजहा सम्मत्तमम्मामिभुन मिभुन चति स्थापना
 एएए तिगापती अनंतरसमयनेरिपे मिथ्यात्वनाउदयना अनावयी उपशमिक
 सम्यक्त्व पामे

उक्तं च कर्मप्रकृता मिश्रचुदयेखीणे, जहए सम्मत्त मोवसमियंतो ॥ लंजेण ज
रुन लप्पइ. आयहिय मज्झ पुवंजं ॥ १ ॥ अन्यत्राप्युक्तं जात्यंधम्यययापुंनश्चकु
त्तंजेणुनोदये ॥ सद्वीनं तथैवान्ध. सम्यक्त्वेमतिजायते, ॥ १ ॥ आनंदो जायतेऽन्यं
नात्विकोम्य मद्रात्मन. ॥ न ६धाध्यपगमेय ६ ६धाधितस्य सदीपधात् ॥ २ ॥ ए प्रथ
म सम्यक्त्वमुं जान मिथ्यात्वना सर्वोपगमनयकी थाय. उक्तं च सम्मत्तपढमजंजो,
नवोवसमाऽति ए सम्यक्त्व पडिवजतो कोऽकतो देशविरतिसहित पडिवजे अने
कोऽक सर्वविरति सहित पमिवजे.

उक्तं च पंचसंग्रहे ॥ सम्मनेणं समगं, सर्वदेसंच कोविपमिवज्जे ॥ बृहवतक बृह
ज्जुणावप्युक्तं उवसम सम्मदिही, अंतरकरणो विउ कोऽ ॥ देसविरडं पिजहइ,
कोऽ पमत्ता पमत्त जावंपि ॥ १ ॥ तत्ताणो पुणनकिपिजहइति तेमाटे देशविरति
प्रमत्त अप्रमत्त संयतनेविपेपण मिथ्यात्व उपगांतजाने.

हवे वेदकसम्यक्दृष्टीनंविपे त्रण दर्शनमोहनीयनी उपगमना विधिकहियें
ते इहां वेदक सम्यक्त्वदृष्टीजीव संयमनेविपे प्रवर्त्ततोयको अंतरमूहुर्त्तमात्रकालें
दर्शनत्रिकउपगमावे ते उपगमावताने वली करणत्रिकादिकनी विधि जेम कर्म प्र
कृतिनीटीकामां कहीते तेमज जाणवी

एम उपशांतदर्शनमोहनीयत्रिक चारित्रमोहनीयने उपगमाववा वांठतो वली
पण यथाप्रवृत्त्यादिक त्रणकरणेकरी उपगमावे ते करणनुस्वरूप पूर्वनीपरेंजाणवुं
पण केवल इहां यथाप्रवृत्तिकरण ते प्रमत्तगुणगणे जाणवुं तेमज अपूर्वकरण
अपूर्वगुणगणे अने अनिवृत्तिकरण अनिवृत्तिवादरगुणगणे तथा सूक्ष्मसंपरायगु
णगणे जाणवुं इहां पण स्थितिधातादिक पूर्वनीपरे प्रवर्त्ते पण एटलोविशेष जे
इहा सर्व अगुनप्रकृति अव्यमाननो गुणसंक्रम प्रवर्त्ते एम कहवुं अपूर्वकरणका
जनो संख्यातमोनाग गयेथके निडाप्रचजाना वंधनो व्यववेद होय तेवारपठी
प्रचूत स्थितिर्वम सहस्य गयेथके अपूर्वकरण काजना संख्यातानाग गया होय
एक अवशेष रह्योहोय वली इहां अंतराले देवगति देवानुपूर्वी पंचेंद्रियजाति वं
क्रियगरीर वैक्रियांगोपांग अहारक गरीर अहारकांगोपांग तेजस कामेण समचनु
रस्व वर्णचतुष्क अगुरुजु उपयात परायात उज्जात त्रस वादर पर्याति प्रत्येक
प्रगस्तविहायोगति स्थिर गुन सुनग सुस्वर आदेय निर्माण तीयेकर अतंझी ए
त्रीसप्रकृतिनुं वंध व्यववेद थाय

तेवार पठी स्थितिरेवम पृथक्त्व गयेथके अपूर्वकरण काजना चरमतमयनेविपे

हास्य रति नय जुगुप्सतानो बंधव्यवधेद थाप हास्य रति थरति शोक नय जुगुप्सा
नो उदय होय सर्वकर्मना देशोपशमना निधन निकाचनाकरणो व्यवधेदहाय

त्याथी अनतर समयनेविषे अनिवृत्तिकरणमा प्रवेश करे त्यापण स्थितिधाता
दिक पूर्वनीपरेकरे तेवारपठी अनिवृत्तिकरणकालना सख्याताजाग गधेयके दर्शन
सप्तकविना शेष मोहनीयनी एकवीमप्रकृतिनु अतरकरण करे त्या चार सज्वलन
माहेलो अन्यतमवेद्यमान सज्वलननो थने त्रण वेदमाहेलो अन्यतमवेद्यमान
वेदनी पहेली स्थिति स्वोदय कालप्रमाण ए वे काढता शेष एकादश कपाय थने
थात नोकपायनी आवजिकामात्र पोताना उदयकाज प्रमाण वली चारम वलना
थने त्रण वेदठे तेमा स्त्रीवेद नपुसकवेदनो उदयकाल सर्वस्तोक स्वस्थाने वली मा
होमाहेतुय तेथी पुरुषवेदनो सग्व्येयगुणो तेथी सज्वलनना क्रोधनो विशेषाधिक
तेथी सज्वलनना माननो विशेषाधिक तेथी सज्वलननी मायानो विशेषाधिक
तेथी सज्वलनना लोचनु विशेषाधिक एम इहा अनिवृत्तिकरणनेविषे घणु कहेवु
ठे ते प्रथगीरवना नयथी नथी कहेता कवल विशेषार्थे कर्मप्रकृतिनी टीकाजांची

वली अतरकरण करीने तेवारपठी नपुसक वेदने अतरमुहूर्तमात्रमा उपशमा
वे तेवारपठी अतरमुहूर्तमात्रे स्त्रीवेदने उपशमावे तेवारपठी अतरमुहूर्तमात्रे हा
स्यादिपट्टक उपशमावे ते समयनेविषे पुरुषवेदनो बध उदय उदीरणानो व्यवधेद
थाप तेवारपठी समयकण आवजिकाद्वये पुरुषवेदने उपशमावे तेवारपठी सम
काले अतरमुहूर्तमात्रे अथप्रत्याख्याना वरण प्रत्याख्यानावरण ए वे क्रोधने उपशमावे
तेवारपठी तडुपशातेवली ते समयेज सज्वलनना क्रोधना उदय उदीरणानो व्य
वधेद होय पठी समयकण आवजिकाद्विके सज्वलननाक्रोधने उपशमावे तेवार
पठी अतरमुहूर्तमात्रे अथप्रत्याख्यानावरण प्रत्याख्यानावरणनु मान समकाले उप
शमावे ते उपशमेयके वलीते समयेज सज्वलनना मानना बध उदय उदीरण
नो व्यवधेदहोय तेवारपठीवली समयकण आवजिकाद्विके सज्वलननामानने उ
पशमावे तेवारपठी समकाले अतरमुहूर्तमात्रे अथप्रत्याख्यानावरण प्रत्याख्यानावर
ण ए वे मायाने उपशमावे तडुपशातेवली ते समयेज सज्वलननी मायाना
बध उदय उदीरणानो व्यवधेदहोय तेवारपठीवली समयकण आवजिका
द्विके सज्वलननीमायाने उपशमावे तेवारपठी समकाले अथप्रत्याख्यानावरण
प्रत्याख्याना वरण ए वे लोचने उपशमावे ते समयेज सज्वलनना लोचना
बंध उदय उदीरणानो व्यवधेद थाप तेवारपठी सज्वलना लोचने उपशमावता

तेना त्रण जाग करे तेमांथी वे जागने समकाले उपशमावे त्रीजा जागना संख्या ताखंम करे तेपण जूदे जूदे कालजेवे उपशमावे वली संख्याता खंमना किट्टीएतुं अपरनाम ठे तेना चरमखंमना असंख्याता खंमकरी सूक्ष्मकिट्टीएतुं अपरनामकरे

तेवारपठी समय समयनेविषे एकेको खंमकरे ते उपशमावे इहांवली दर्शनस तक उपशमेशके निवृत्तिवाढर एवुंनामकहियें त्यांथी कंचु अनिवृत्तिवाढरकहियें ते ज्यांलगें लोचनो असंख्येय अंतिम चरमखंमआवे त्यांलगे कहिये. ए अगावीसजेदे निन्नमोहनीयनी उपशमनाकहो.

हवे गाथानोअर्थ विवरियेते इहां वन्नेश्रेणीना स्वरूपमां प्रथम उपशमश्रेणीनुं स्वरूपकहेते उपशमश्रेणीनुं प्रारंजक अप्रमत्तसंयमी ज होय अने बीजातो एमकहे ठेके अविरति देशविरति प्रमत्त अप्रमत्त ए माहेलो गमेतेहोय अने श्रेणीपरिस मासे पण श्रेणीथी पडे तेवारे वली पाठो अविरति देशविरति प्रमत्त अप्रमत्त ए माहेलो अन्यतम गमेते होय. ते पहेलो समकाले अनंतानुबंधिया क्रोध मान माया लोचने उपशमावे तेवारपठी मिथ्यात्व तथा सम्यक्मिथ्यात्व अने संम्यक् दर्शन ए त्रण समकाले उपशमावे तेवारपठी अनुदीणें पण नपुंसकवेद उपशमावे तेमां जो पुरुष प्रारंजक होय तो प्रथम नपुंसकवेद पठी स्त्रीवेद पठी हास्यपट्क उपशमावीने पठी पुरुष वेद उपशमावे.

अने जो स्त्री प्रारंजिका होय तो प्रथम नपुंसकवेद पठी पुरुषवेद पठी हास्यादि पट्क पठी स्त्रीवेद उपशमावे अने जो नपुंसक प्रारंजक होय प्रथम ए अनुदीणें पण स्त्रीवेद उपशमावे पठी पुरुषवेद पठी हास्यादि पट्क तेवारपठी नपुंसकवेद उपशमावे पठी वे क्रोध एकांतरीत संज्वलन विगेष क्रोधांतरित सहगतुय उपशमावे.

एटले एनो ए अर्थते जे अप्रत्याख्यानावरण प्रत्याख्यानावरण ए वे क्रोध क्रोध पणे सरखा समकालें उपशमावे तेवारपठी एकजो संज्वलननोक्रोध उपशमावे पठी अप्रत्याख्यानावरण प्रत्याख्यानावरण ए वेमान समकालें उपशमावे पठी संज्वलन ननुंमान उपशमावे पठी अप्रत्याख्यानावरण प्रत्याख्यानावरण ए वे मायाने सम काले उपशमावे पठी संज्वलनीमाया उपशमावे पठी अप्रत्याख्यानावरण प्रत्याख्यानावरण ए वे लोच समकाले उपशमावे तेवारपठी संज्वलननुं लोच उपशमावे इहां उपशमश्रेणीनी न्यापनाकरवी.

इहां चर्चकपूठेते के क्होजी संज्वलनादिकने उपशमपठेते पण अनंतानुबंधियाने तो सम्यक्त्व प्रातिपद त्यांज उपशमाव्याते तो इहांअनंतानुबंधियानुं ठ

पशम केम घटमानथाय हरे गुरु उत्तरकहेने दर्शनपन्निवजता त्यांअनंतानुवधिया
नो कृपोपशमहतो अने इहांतो उपशमने तेमाटे विरोधनथी वली शिष्यवोयो क
योपशम अने उपशममा गोविशेपने गुरुकहेने ज्या कृपोपशमने त्यातो उदीरणानु
कृप अने अनुदीरणानु विपाकानुनवनी अपेक्षाये उपशमने अने वली प्रदेशानुन
वयीतो उदयनेज अने उपशमनेविपेतो प्रदेशानुनवपणनथी यदाहूपीयूपपायोमि
वेण्डसंतकम्म, खंडवसमिए धनाणुनावसो ॥ उरसत कसाउं पुण, वेण्ड नसत
कम्मपि ॥ १ ॥ अन्यत्राप्युक्त उवसत कम्मज, नतउं कमुं नदेइ उदएवी ॥ नय
गमयई परमगइ, नचेवउंकइएततु ॥ १ ॥ एगाथानो लेणमात्रअर्थे कहेने सवोप
शमेजे उपसम्यु ते मोहनीयकर्मने बीजाकर्मने सर्वोपशमनथी सवोवसमो मोहस्त
चेवेति वचनात् तेनु अपकर्षण पण नथाय

एटले मोहनीयरुम अपवर्त्तनाकरणेकरीने स्थितिरसेकरी हीनपण कोइ करीश
केनही अपिशब्दने निजक्रमपणामाटे उदयेपण ते दिजे एटले ते वेदेपणनही उ
पलक्षणथी उदयने अविनाजानी उदीरणाने विपेपण नदीये एणजाणवु

वली बध्यमान सजातीय परप्रकृतिप्रते मक्रमणकरणेकराने नगमे सक्रमावे प
णनही वली तेकर्मोपशमाव्ययकु उत्कर्षपणनही एटले उद्वर्त्तनाकरणेकरीने स्थि
तिरसेकरी वधारेपणनही निवृत्ति निकाचन तो पूरं अपूर्वकरणकालेज निवृत्तिने
तेमाटे इहा उपशातपणे तेनु निपेध नकरीये इहा शिष्यपूठेने कहोजी सयतने अ
नतानुवधियानु उदय निपेधोने तो तेनु उपशम केवरीते घटमानथाय? तेवारे गु
रुकहेने के तेतो निश्च अनुनागकर्म अगीकारकरीने तेनु उदयनिपेधोने पण प्रदश
कर्मथाश्रीने अनतानुवधियानु उदय निपेधोनथी तथा चान्यथायि परमगुरुणा जीवे
णनते सयरुम कम्म येण्ड गोपमा इत्यादिक पाठपूर्व एज तयनमां कहींगया ठेये

तेमाटे इहा प्रदेशकर्मानुनवना उदयनो उपशमजाणवो तेवारे वली शिष्यवो
व्यो जो एमसयतने अनतानुवधियानो उदयहोय तो तेथी दर्शननो विघातकेमन
थाय गुरुकहेने प्रदेशकर्मनु मद अनुनवने तेथी दर्शननो विघातनथाय तेम काइ
कने अनुनागकर्मानुनपण अत्यंत विघात नकरे जेम सपूर्ण मत्यादि चतुज्ज्ञानी
ने मत्यादि ज्ञानावरणोदय विघातनथी करता तेम जाणवो तेवारपवी सूक्ष्मना
न चरम किट्टिनो उपशम अपेक्षेने सज्वलननो लोन उपशातथाय यडुक अणद
स नपुमि डीरेय शुक्कच पुरित वेपच ॥ दोदोणग तरिए, सरिमे सग्स उवममइ
॥ १ ॥ ते समयेज ज्ञानावरण पचक दर्शनावरण चतुष्क अतराय पचक यज

कीर्ति उच्चैर्गोत्र एतली प्रकृतीनोबंध व्यवहेदध्याय तेवी अतन्तर मन्त्रमन्त्रे ॥
उपशांत कपाय गुण होय ते जयन्ययी एकसमयमात्र अने उत्कर्षेयी अन्तरमन्त्रे ॥
लगे. तेवी ऊर्ध्व नियमा ए उपशामक अवश्यपडे, तेपढवुं वे प्रकारे ॥
हृये वीजुं कालनेहृये त्यांनबहृय मरतानेहोय अने कालहृय ॥
पूर्णथये होय जे कालहृय पडेतेतो जेम चढयो तेमजपडे ज्यांजगे ॥
रणा अवतिन्नते त्यांत्यापडतोथको तेपाठा आरंजीये एतज्ञाज्ञे ॥
लगेपडे ज्यांजगे प्रमत्तसंयतगुणगणोठे त्यांजगेपडे. वली कोऽक ॥
ला वे गुणगणोजाय अने कोऽक सास्वादन जावणपाये.

वली जे नवहृयेपडे ते प्रथमसमयेज सर्व बंधनादिक करण ॥
मकहेते बंधन संक्रमण उर्दना अपवर्त्तना उदीरणा उपक्रम ॥

हवे ए बंधनादिक आठेना अर्थ कहेते कर्मपुत्रजन ॥
मिलोहू पिंमनीपरे अन्योन्य मलबुं ते बंधन कहिये वली ॥
प्रवेशने अन्यकर्मरूपपणे रह्याठे तेने अन्यकर्मरूपे ॥
कहिये तथा जे स्थिति अने अनुनागतुं वधागुं ने उर्दना ॥
तथा अनुनागतुं वटाडवु ते अपवर्त्तना कहिये तथा ॥
ने उद्यावजिकानेविपे प्रवेश न करवुं ते उदीरणा ॥
रणा नियति निकाचना करणने अयोग्यपणे ॥

સ્વરૂપ ત્વેવ યાપ્રકૃતિ વધ્રાતિ જીવસ્તદનુનાવેન પ્રકૃત્યંતરસ્થં દક્ષિણં વીર્યવિગેષે
 ણ યત્પરિણમયતિ સસક્રમ તત્રપ્રકૃતિસક્રમ સામાન્યલક્ષણાવગમ્ય મૂલપ્રકૃતી
 ના મુત્તરપ્રકૃતીના વાસ્થિતેર્ઘ્યદુત્કર્ષણમપકર્ષણ યા પ્રકૃત્યતરસ્થિતૌવા નયન
 સસ્થિતિસંક્રમ અનુનાગસક્રમોપ્યેવ મેવ યત્કર્મ્મદ્વ્યમન્ય પ્રકૃતિ સનાવેન
 પરિણામેન પરિણમ્યતે સપ્રદેશસંક્રમ કર્મ્મણિ કર્મ્માતિરાનુપ્રવેશ સક્રમ કરણત્વ
 વત્કેચ મૂલપ્રકૃત્યનિજ્ઞા સક્રમયતિ ગુણતત્તત્તગ પ્રકૃતી ॥ નચાત્મા મૂર્તત્વાદપ્યવ
 સાયપ્રયોગેણ ૧ તથા મતાંતર ॥ મોતુણ આવચંચલુ, દંસણમોહચરીતમોહવ ॥
 સેસાણ પયડીણ, ઉત્તરવિહિસંકમોનણિઉ ॥ ૨ ॥

ઉલ્લુપ્તથી એક જવનેવિપે વેવાર ઉપશમશ્રેણી પઢિવજે તેને નિયમા તે જવને
 વિપે ક્રૂપકશ્રેણી ન હોય અને જે એકવાર ઉપશમશ્રેણી પઢિવજે તેને ક્રૂપકશ્રેણી
 પણ હોય વત્કેચ સતતિકાચૂર્ણો જોદોવારે ઉવસમ, સેઢિપઢિવજ્ઞ ૬ તસાનિયમા ॥ તંમિ
 નવેલવગ, સ્તે ઢીનઞિજોક્કસ્તિ ॥ ૧ ॥ ઉવસમ સેઢિપઢિવજ્ઞ ૬, તસ્સલવગસેઢિદુક્કતિ ॥

એ કર્મયથીનો અનિપ્રાય કહ્યો અને સિદ્ધાંતાનિપ્રાયેતો એકજવમાં એકજશ્રેણી
 પઢિવજે વત્કેચ કટપાખ્યયને ॥ એવ અપ્પઢિવડિએ, સમ્મતે દંવ મણુય જમ્મસુરા ॥
 અન્નપર સેઢિવજ્ઞ, એગવેણચ સઘા ૬ ॥ ૧ ॥ ૬હા સઘા ૬કે ૦ સર્વ સમ્યક્ત્વ દેશ
 વિરત્યાદિક અન્યત્રાપુક્ત મોહોપશમ એકસ્મિન્ જવેલિ સ્યાદસતત ॥ યસ્મિ
 ન્ જવેતૂપશમ ક્કયોમોહસ્ય તત્રનહિતિ ઉપશમશ્રેણિ

હવે ક્રૂપકશ્રેણીનું સ્વરૂપકહેતે ૬હા ક્રૂપકશ્રેણીનું પઢિવજણહાર મનુષ્ય આવ
 વર્ષથી ઉપરનો અવિરત દેશવિરત પ્રમત્ત અપ્રમત્ત એ માહેલો કોઈ અન્યતમ અત્ય
 ત વિશુદ્ધપરિણામિ ઉત્તમ સઘયણવાલો પૂર્વનોજાણ અપ્રમત્ત શુદ્ધધ્યાનોપગતે પણ
 પઢિવજે અને વીજાતો ધર્મધ્યાનોપગતેન પઢિવજે એમકહેતે પઢિવજવાનુ અનુક
 મ કહેતે અવિરતિ દેશવિરતિ પ્રમત્તસયત અપ્રમત્તસયત એ માહેલોકોઈ અન્યતમ
 પ્રથમ અત્તરમૂઢુર્ને અનતાનુવધિયાની ચોકડી સમકાલે લપાવે તેનો અનતમના
 ગ મિપ્પાત્વમાંસરૂપીને તેવારપઠી મિપ્પાત્વ તદ્દશેસઘાતેજ સમકાલે લપાવે જેમ
 અતિસનૂત દાવાનજ નિર્થે અર્ધદર્થે ઇધણાતરપામિને વેઝનેવાલેઝે તેરીતે એ ક્રૂપક,
 પણ ત્રીજશુજપરિણામ પણથી સાવશેપ અન્યત્ર પ્રક્રેપીને લપાવે એમજ વલી ત
 મ્યક્ત્વ મિપ્પાત્વ, પણ લપાવે તેવારપઠી એજઅનુક્રમે સમ્યક્ત્વનેપણ લપાવે યજી
 સમ્યક્ત્વનો ચરમસ્થિતિએમ ઉત્ક્રીર્ણથકે એ ક્રૂપકકૃતકરણ એવુ કહિયે ઉક્તક
 રણાહાનનેવિપે વર્તતો કોઈક કાજપણ કરીને ધારગતિમાહે અન્યતમગતિયે ઉપજે

वली लेख्यानेविपे पण पूर्वे शुक्लजेख्यानेविपे हतो अने हमणा अन्यतम ले ख्यानेविपेजाय तेमाटे प्रस्थापक मनुष्य अने निष्ठापक चारेगतिनेविपेहोय. उक्तंच पष्ठवयगोय मणुस्तो, निष्ठवगो चउसुविगईसु, इहांजो वक्षायु कृपकश्रेणीप्रतें आ रंजे तो अनंतानुबंधियाना क्यथी अनंतरमरण संजवतो व्युपरमेंविरमे तेवारप ठी कदाचित् मिथ्यात्वनाउदयथी वली अनंतानुबंधियाने उपविणे पाठा आरंजे केमकेअनंतानुबंधियुं वीजजे मिथ्यात्व ते हजी विनाश पाम्युं नथी माटे. अने जेणे मिथ्यादर्शन क्यकळुंते ते उपविणेनही अनंतानुबंधिया फरीपाठा प्रारंजेनही एट ले अनंतानु बंधियानु वधकरेनही केमके मिथ्यात्वरूप वीज नथी तेमाटे

वली क्षीणसप्तक तो अग्रतिपतित परिणाम माटे अवश्यदेवतामां उप जे अने प्रतिपतित परिणामतो वली नानापरिणाम संजवे तेमाटे जेवो परिणाम होय तेवी चारेगतिमाहेली अन्यतमगति उपजे. उक्तंच वक्षज पडिवन्नो, पढम क सायकए जइमरिक्का ॥ तोमिचचोदयउं, विणिक्क चूउन खीणंमि ॥ १ ॥ तमिमजजाइ दिवं, तप्परिणामोय सत्तए खीणे ॥ उवरय परिणामोपुण, पठानाणा मईगइउं ॥ २ ॥ वक्षायुपण जो तिवारेकालनकरे तोपण सप्तकक्षीण ययो यको नियमारहे पणव ली चारित्रमोहनीय खपाववाने यत्न नकरे. उक्तंच वक्षज पडिवन्नो, नियमा खीणं मि सत्तएगइत्ति. इहां कोइपूतेजे मिथ्यादर्शनादिकनो क्यथययो तेवारे ए कृपकने सम्यक्त्व रहीत कहियें किवा सम्यक्त्वसहीत कहिये त्यारेगुरुवोल्या सम्यक्कट्टीज कहिये फरी परवोव्यो जे कहोजी सम्यक्दर्शननो परिह्यथयो तो सम्यक्कट्टीपणुं क्याथीहोय फरी गुरुकहेते मयणालाटाली चोखाकखा एवाजे कोइवा ते समान अंपनीत मिथ्यात्वनाव एवा मिथ्यात्वना पुजज तेहिज सम्यक्दर्शन कहिये तेने प रिह्येवली तत्वश्रदान लक्षण परिणाम पमयोनथी तेमाटे साहसु श्लक्षणात्रप टल टलवाथी चक्रदर्शननीपरे विगुदितरहोय.

यदाह जायसुधांचोधि ॥ खीणंमिदंसणतिए, किंहोइ तउंनिदंसणाईए ॥ नन्नइ सम्मदिछी, सम्मत्तखए कउं सम्मं ॥ १ ॥ तिविलीय मयण कुदव, रुवमिचत्तमेव सम्मत्तं ॥ खीण तउंजोनावो, सदहणा लक्खणोत्तस्स ॥ २ ॥ यदिया ॥ जह सुइ जलाणुगयं, उइं सुइं जलरकएसुतरं ॥ सम्मत्त सुइ पुगल, परिकए दंसणं ए वं ॥ ३ ॥ तम्मिय तइय चउठे, नवंमि सिज्जति खइय सम्मत्ते ॥ सुरनर सुगली सु गई, इमंतु जिण कालिय नराणं ॥ ४ ॥

ए प्रकारे क्षीणसप्तकीनेविपे सम्यक्त्व पामियें जोवली अवक्षायु कृपकश्रेणीने

आग्ने तोमसकृद्दीपयथे नियमा अनुपरत परिणामज चारित्रमोहनीय स्वपादवाने
 यत्रप्रते आग्ने उक्तच जायकृता ॥ इत्यरो अनुवरउच्चिय, सयलिसमाणेति तिहाजे
 सकृजश्रेणीप्रतेरु तेवा कृपकने निजनिज जवनेविषे सुरायु नरकायु तिर्ग्यागु
 ए त्रण आठपाय्यवनेयाजहोय उक्तच ॥ सुरनरय तिरिय आठ, नियय नवे सबजी
 नाणमिति एहिज कहेने देवायु नाकायु तिर्यगायु लक्षणे आयुत्रय ते कृपक
 सत्य सम्यहृदशेन अग्रोपने एहवोज अप्रत्याख्यानावरण अने प्रत्याख्यानावर
 ण कृपायरूप आठप्रकृति ते समकाले स्वपाववाने अर्थे आग्ने ए प्रकृति अर्धस
 पांथेजेन अतगले नामकर्मनी तेरप्रकृति अने त्रण दर्शनावरणनी मजी सोलप्र
 त्ति गपाये तेना नाम कहेने एहेडियजाति, वेडियजाति, तेंडियजाति, चउरिडि
 यनाति म्यानादिप्रकृति ते निडानिडा, प्रचलाप्रचला, स्थिणक्षीए, स्त्यानादिप्रकृति,
 उजोतनाम तिर्यहृदिक, नरकहृदिक, आग्रनाम, सूक्ष्मनाम, साधारण नाम, आ
 तय नाम, तेगागपत्री आठ कपायनु जेटलु अग्रोप रहु होय ते स्वपावे ए सर्व
 अतगमृत्तुनाम्रे गपाये एमत्रादेश जाणवो
 रनी धीता एमरहरेके प्रथम सोजप्रकृतिज स्वपाववानेअर्थे आग्ने केवन
 दर्शनागने आठपायन रापाय पत्री सोजप्रकृतिसपाये पत्री नपुसकवेद पत्री स्त्री
 वेद पत्री दाम्यादिपदक पत्री पुरुषवेदना त्रणसमकरे तेमांथेयन समकालेगपाये अर्थे
 श्रीगोपन तो गगानना कोप्रमांथेआठेपे एक्रम पुरुषप्रतिपत्ति होयतेवारेजाणो
 अर्थे श्रीगगानिहाहोय तो प्रथम नपुमरुवेदकगपाये पत्री पुरुषवेद पत्री
 दाम्यादिपदक पत्री स्त्रीवेदगपाये अने जेगरे नपुमरु आग्रनरहोय तेगा ए द्वय
 अनुदीपण प्रथम स्त्रीवेदगपाये पत्री पुरुषवेद पत्री दाम्यादिपदक पत्री नपु
 वेद गगार तरागपत्री गगानना राध मान माया जान गहण प्रत्यक्ष
 मृत्तुनाम्रे काने पुत्राकरीने गपाये अणी पत्तिमानि सापण अतगमृदुन
 उ अतगमृत्तुना अगम्यातानेदव त्यां जानना चममयनना मर्यातायम
 ने दृष्टव काननदहरी तेने गपाये रनी तेना चममयन तेना अगम्याता
 ने तेदव मनमयमय एका मयगपाये
 इहा ईं न दर्शन मय निजनिवाय कडिये त्यांथी उचा अनिज
 चममयनमयने मयाव त्यां नग नाणरा त्यांथी उचा अनिज
 मयने मयमयन मयमयमय कडिये ते त्यांन चममयनना अनिज
 त्यांनेमयन त्यांथी त्यांनेमयमयन चारित्रिया कडिये तरनी म

सम्यक्त्वपाम्याना नव सहीत चारनव करे अने जेणे कोइपण गतिनु हजी आव
 पुंबांधु न होय अने क्षायक सम्यक्त्वपामे तो ते जीव तेजने वृषकप्रेणी पूरी
 करी ने सिद्ध थाय उक्तच पचसग्रहादी तश्य चउठे तम्मिय, नवमि सिंजति द
 सणे खीणे ॥ जंवे नर असखा, उ चरम देहेसु ते हुति ॥ १ ॥ ए त्रीजी अने
 चोथी गाथानो अर्थ ठे

एक जीवनी अपेक्षायें अथवा नानाजीवनी अपेक्षायें सम्यक्त्वोपयोग जघन्यथी
 अने उत्कृष्टथी अंतरमुहूर्तेज होय अने क्षायोपशमरूप सम्यक्त्व लब्धितो एक
 जीवने जघन्य अंतरमुहूर्ते अने उत्कृष्टी ठाशठ सागरोपम मनुष्यनवे अधिक होय
 ते उपरांत सम्यक्त्वथी पमेनही तो नियमासीजे ए एकजीव आश्रीने कसु अने
 नानाजीवआश्रीतो क्षायोपशम सम्यक्त्व सदासर्वदा होय यडुक्त दोवारे विजया
 इसु, गयस्ततिन्नसुए अह्व ताइ ॥ अइरेग नरनविय, नाणा जीवाण सबक्षा
 ॥ १ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ एटली गाथाउंनो अर्थ ठे

हवे सम्यक्त्वनु अंतरते सम्यक्त्वथीपमीने पावु फरी सम्यक्त्वपामे तो केतले
 कालें पामे इत्यादिक स्वरूप कहेठे ते अंतर जघन्यथी तो अंतर मुहूर्ते एटले
 कोइकजीव सम्यक्त्व गयापठी वली पावु तदावरणना क्षयोपशमथी अंतरमुहूर्ते
 मात्रेज सम्यक्त्व पामे अने उत्कृष्टथी आशातना प्रचुरने अर्द्धपुञ्जपरावर्त्तनु अंतर
 पडे उक्तच तिष्ठयर पवयणसुअ, आयरियं गणहर महद्बीअ ॥ आसायतो बहुतो,
 अणत ससारिउंहोइ ॥ १ ॥ इहा काइकन्यून अर्द्धपुञ्ज परावर्त्तरूपअनतससारजाणवो

हवे ते पुञ्जपरावर्त्त केतलेकालेहोय तेनु स्वरूप कहेठे अनति अवसप्पिणी
 वत्सप्पिणीए एक पुञ्जपरावर्त्तहोय तेवा पुञ्ज परावर्त्त अनता अतीतयया अ
 ने अनता अनागतयसे हवे ए पुञ्जपरावर्त्त इव्य क्षेत्र काल नाव नेदे चारप्रकारे
 थाय तेवली एकेको सूक्ष्म अने बादर एवे प्रकारे करता आवप्रकार थायते कहेठे
 तेमा प्रथम इव्यथी सूक्ष्म अने बादर एवे नेदकहेठे औदारिकपणे वैक्रियपणे
 तेजसपणे नापापणे सासोश्वासपणे मनपणे कार्मणपणे ए सातपणे सर्वचतुर्द
 सरङ्कु गत परमाणुउंप्रते आत्मा फरसे तेवारे इव्यथी बादर पुञ्जपरावर्त्त थाय
 यडुक्त स्तोत्रादी औदारिक वैक्रिय ते, जस नापाप्राणचित्तकर्मतया ॥ सर्वाणुपरि
 एतेम्मै, स्थूलोन्नूत पुञ्जावर्त्त ॥ १ ॥ अन्यत्राप्युक्त नापोच्चासमनस्तेज, क
 र्मौदारिकवैक्रिया ॥ स्पृष्टायत्पुञ्जा मुक्ता, इव्यत संप बादर ॥ १ ॥

ए औदारिकादिक सात माहेथी एकेक औदारिक शरीरादिकपणे प्रत्येके सर्वचतु

देनं गच्छत परमाणुवत्प्रते जीवकस्तीति अनुक्रमेण तेवारे इव्यथी सृज्य पुञ्ज
परायत्तयाय पदं च उग्राज्जोन्मादेजा सर्वपरमाणु पुञ्जते त्रीदागिकशरीरपणे
परिणमावे पद्वीरजी तेमज सर्वपरमाणुपुञ्ज वैक्रियशरीरपणे परिणमावे एमज
तेजन शरीरपणे जापापणे तान्तीश्वानपणे मनपणे कान्मेणशरीरपणे प्रत्येकं अ
नुक्रमे आत्मापरिणमावे तेवारे इव्यथी सृज्यपुञ्ज परायत्तयाय अने केदलाएक
आचार्यने मनंतो ए मानमादेजा त्रीदागिक वैक्रिय तेजन ने कान्मेण ए चागशरीर
मादेजं गयेते एकशरीरपणे सर्वपुञ्ज परमाणुया प्रते आत्मा अनुक्रमे फरतीने
सूरे पणइती व्युत्क्रमे फरन्त्याते लेखामां गणायनही जे अनुक्रमे फरन्त्यातेज परमा
णुया लेखामांगणाय तेवारे इव्यथी सृज्यपुञ्ज परायत्तयाय यदुक्तं तत्सत्तत्ककेनच,
समस्त परमाणु परिणतेयम्यः संतारे संतरतः सृष्ट्योमैजिनतदावसे ॥१॥ मतांनरेनु
सृष्ट्यम्येकेन जायेन स्पृष्टान्गुं पि पुञ्जा येनुक्रमेण मुंकास्तेगल्यंते व्युत्क्रमेणनु ॥१॥

द्वयं क्षेत्रीयं मध्य अग्ने वाद्य ए वै प्रकाशनां पुञ्ज परावर्त्त कहते जेटजा लो
काकाशना प्रवेश ते तेटजा सर्व आकाशप्रदेशों जीवमरणपामे एटजान्व मरणक
रीने जीव क्रमोत्क्रमे जेम तेम करीने फग्ने एटजे जेटजा लोकाकाशनाप्रवेशते तेटजा
गर्व आकाशप्रदेश जेम तेम मरण करी फग्ने तेवारे क्षेत्रीय स्वृज पुञ्ज परावर्त्त वाय

अने जेवारे एक आकाशप्रदेशनेविषे जीवमर्गेने तदनंतर वीजा आकाशप्रदेश
नेविषे मरे तेवारे ते मरणाश्रित आकाशप्रदेश लेखामांगणाय पण तृतीयादिक
आकाशप्रदेशमरे ते आकाशप्रदेश लेखामांगणायनही जोडना पासेना आकाश
प्रदेशमरे तेहिज आकाशप्रदेश लेखामांगणाय एम अनुक्रमें सर्वलोकाकाशना प्र
देश मरणरुग्गेने फरसे तेदलेखाने क्षेत्रथी सूक्ष्मपुनत्र परावर्त्तथाय चडुक्तं लोका
काशप्रदेशाये त्रियमाणेन जंतुना ॥ क्रमोत्क्रमेण संस्पृष्टाः, सस्यूजः क्षेत्रतो जवेत् ॥
॥१॥ मत्वाक्षेत्रेयदेकत्र, त्रियतेतदनंतरं॥ क्रमेण जीव सर्वत्र, क्षेत्रेसूक्ष्मः स उच्यते १

द्वे कालथी सृष्ट्य अने वादर पुञ्जपरावर्त्त कहेंजे जेटला उत्तर्पिणीनेविपे नमयहोय तेजला नमय क्रमे अने उत्क्रमेथनुक्रमे अने अथनुक्रमे जीव मरणोक रीने व्यापे फरत तेवारे कालथी स्थलपुञ्ज परावर्त्त थाय.

अने ते उत्तापिणीने पहिले तमयेमरीने वजी वीजी उत्तापिणीनावीजे सम ये मरे तेवारे ते ममयलेखामांगणाय पण वीजी उत्तापिणीने त्रीजे श्रयवा प हेजेसमये मरे ते लेखामां गणाय नही वजीत्रीजी उत्तापिणीने त्रीजेसमये तो तेसमये लेखामां गणाय पण पुढेने वीजे चौथे प्रमुख समवामारे

सम्यक्त्वविचारगर्जित महावीरजिनस्तवन

नावे एरीते जेटला एक उत्सर्पिणीना समयहोय तेटलासर्व समय थनुरुमे
 करीने फरसे तेवारे तेटले काळे कालथी सूक्ष्मपुञ्ज परावर्त्तथाय यज्ञक याव
 त्सर्पिण्यांस्तु , समयास्तान् स्वमृत्युना ॥ क्रमोत्क्रमेणव्याप्नोति, सस्थूज का
 नवेत् ॥ १ ॥ प्रथमे समये मृतोत्सर्पिण्यांस्तदनतर ॥ त्रियते यदि सर्वत्र, ३
 त्सूक्ष्म सकाजत ॥ २ ॥

हवे नाथी सूक्ष्म अने वादर पुञ्जपरावर्त्त कहेते ५हां जगतमां एक समय
 रिपे जे पृथ्वीकायादिकनाजीव सूक्ष्म अग्नीकायमा कपजेते ते जीव केटलाज
 जेते अक्षरव्येय लोकाकाशप्रवेश रासीप्रमाण कपजेते एटले अलोकमाहे चक्रदरा
 जलोकना जेवा अक्षरव्याता लोक कल्पीये ते अक्षरव्याता चक्रदराजलोकना जेट
 ला आकाशप्रवेशथाय तेटलाजीव एकसमयनेविपे पृथ्वीकायादिकमाथीचवीनेसूक्ष्म
 अग्नीकायनेविपे कपजेते ते जे पृथिव्यादिकथी अने वादर अग्निकायथी चवीने
 एकसमयनेविपे सूक्ष्म अग्निकायपणे कपजेते ते जेवा पण जे सूक्ष्मअग्निकाय
 पो पूर्वेकपनाते वली तेहिजमरीने सूक्ष्मअग्निकायपणे कपजेते ते लेवानही केम
 के ते तो पूर्वेन सूक्ष्मअग्निकायपणे रह्याते ते केटलाते एकसमयनेविपे जे सूक्ष्म
 अग्निकायनाजीव कपजेते तेथी अक्षरव्यातगुणा पूरे कपना सूक्ष्मअग्नीकायना जी
 वते तेकेमके एक सूक्ष्मअग्निकायनाजीव कपनाथको अक्षरमृदुर्त्तसुधी जीवेते अ
 ने अक्षरमृदुर्त्तमा जेटला समयते ते समयसमयमा प्रत्येके पूर्वोक्त अक्षरव्येयलोका
 काशप्रवेशप्रमाण सूक्ष्म अग्निकायपणे जीवो कपजेते तेमाटे एकसमयमा सूक्ष्मअग्नि
 कायना जे जीवकपजेते तेथी एजकायनेविपे पूरे कपजेजाजीव अक्षरव्यातगुणाते
 एटने एकसमयनविपे कपना ते तथा अक्षरमृदुर्त्तमाहे जे पूर्व कपनाते तेसर्व
 जेनाकगव तनाज सग्याथाय ते सर्वसग्याथी तेजजीवांनी कायस्थिति एटले तेहि
 ज कायनविपे मर्गने अक्षरव्येय कर्त्तार्षिणी अक्षरव्यातगुणाते केमके एकेक
 सूक्ष्म अग्निकायनाजीवनी अक्षरव्येय कर्त्तार्षिणी अक्षरव्यातगुणाते केमके एकेक
 ति कहीते माट रनीते कायस्थितिथीपण सयमस्थानक अने अक्षरव्यातगुणा
 क प्रत्येक अक्षरव्यातगुणाते एटने कायस्थितिथी सयमस्थानक अक्षरव्यातगुणा
 यने अनुनागवधस्थानरूपण अक्षरव्यातगुणाते अने ए २ माहोमाहे ता तुयते
 एटले जेटला नयमस्थानक तेटलान अनुनागवध स्थानकते अने कायस्थितिनी
 ते अक्षरव्याता स्थितिपधते अने एक स्थितिचयनविपे अक्षरव्याता अनुनागवध
 सरूप कहते

अनुजागबंध स्थानकते कोनेकहियें जे एक कपायिक अथ्यवसायेंकरीने ग्र
ह्याजे कर्मपुञ्ज तेनुं विवक्षित एकसमय बंध रस समुदाय परिमाण तेने अनुजा
गबंध स्थानककहियें ते अनुजागबंधस्थानक केटलाठे तो के चक्रदराजलोक जे
वो एकलोकाकाश तेना असंख्याता लोकाकाश अलोकमां कल्पीये तेना जेटलाप्र
देशठे तेना जेटलाठे ते अनुजागबंधस्थानकना निष्पादक एटले नीपजावनार जे
कपायोदयरूप अथ्यवसाय विशेष ते पण अनुजागबंध स्थानक कहिये तेपण ते
टलाजठे जेटलेकाले क्रमोत्क्रमे करीने सर्व अनुजागबंधाथ्यवसायनेविपे वर्त्ततोय
को जीव भूठ होय तेवारे तेटलेकाले वादर जाव पुञ्जपरावर्त्तथाय.

कोइकजीव सर्वजघन्य कपायोदयरूप अथ्यवसाय स्थानकनेविपे मरणपाम्यो
तेवारपठीजो तेहिजजीव अनंताकालपठी पण ते प्रथम स्थानकयकी अनंतरवी
जा अथ्यवसाय स्थानकनेविपे वर्त्ततोयको मरणतेपामे ते मरणने लेखामांगणियें
पण बीजा उत्क्रमजावी अनंतामरण पण लेखामां न आवे एरीते अनुक्रमे सर्व
अनुजाग बंधाथ्यवसाय स्थानक जेटलेकाले मरणेकरीने फरसे तेटले कालें सूक्ष्म
जाव पुञ्ज परावर्त्त कहिये इहां क्षेत्रयकी सूक्ष्म पुञ्जपरावर्त्त मार्गणानेविपे
जेवुं ने बीजा पुञ्जपरावर्त्ततो परुपणा मात्रे.

यदुक्तं:- एक समयमि लोए, सुद्धमगणिजिआउं जे उपविसंति ॥ तेहुंति अत्तं
खलोग, पएस तुह्मा असंखिज्जा ॥ १ ॥ ततो असंख गुणिया, अगणिक्कायाउ ते
ति कायविई ॥ ततो संयम अणुजा, ग बंधछाणाण संखाणि ॥ २ ॥ ताणिमंतरेण
जया, पुछाणि कमुक्कमेण सखाणि ॥ जावंमि वायरोसो, सुद्धमो अक्रमेण बोधवो
॥ ३ ॥ अन्यत्राप्युक्तं ॥ जावेथ समये जीवाः पृथ्वीकायपुरस्तराः ॥ सूक्ष्मेण तेजः
कायेण यावंत. प्रविशंतिहि॥१॥ इहेते स्युरसंख्येय लोक प्रदेशानुव्यकाः॥असंख्यातास्त
तः पूर्वोत्पन्नाः कायस्थितस्ततः ॥ ततःस्थानान्यसंख्यानि संयमाथ्यवसाययो. ॥
तानिस्पृशेद्यदाजीवः किञ्जगवन् जवांतरे ॥ ३ ॥ वादरोव्युत्क्रमेणायं क्षेत्रः सूक्ष्मक्र
मेणतु ॥ अत्रक्षेत्र परावर्त्तणा विकार.परैर्नतु. ॥ ४ ॥

ए प्रकारे सम्यक्त्वरहित थको एणेजीवे अथ्यवहार रासीमांहे एवां पुञ्जपरा
वर्त्त अनंताकाला तेहिजजीव महताकष्टे व्यवहाररासीपाम्यो त्यां व्यवहाररागीमां
पण केटलाक काजसुधीरहेते माटे हवे इहां प्रसंगे कायस्थितितुं काइक स्वरूपकहेते.

तिर्यचनी गति असंन्रिया एकेंडी वनस्पति अने नपुंमक एटला मांहे एक आ
वलिकाने असंख्यातमैजागें जेटलासमयहोय तेटला पुञ्जपरावर्त्त उत्कृष्टोरेहे एक

सम्यक्त्वविचारगर्भित महावीरजिनस्तवन.

नावे एरीते जेटला एक उत्तर्पिणीना समयहोय तेटलासर्व समय थनुकमे करीने फरसे तेवारे तेटले कालें कालथी सूक्ष्मपुज्ज परावर्त्तथाय यडुक्त यावत्तर्पिण्यास्यु, समयास्तान् स्वमृत्युना ॥ कमोटक्रमेणव्याप्नोति, सस्थूज काउ नवेत् ॥ १ ॥ प्रथमे समये मृतोत्तर्पिण्यास्तदनंतर ॥ त्रियते यदि सर्वत्र, कत्तूक्ष सकालत ॥ २ ॥

हवे नावथी सूक्ष्म थने वादर पुज्जपरावर्त्त कहेवे इहां जगतमा एक समय विपे जे पृथ्वीकायादिकनाजीव सूक्ष्म अग्नीकायमा ऊपजेवे ते जीव केटलाऊप जेवे असख्येय लोकाकाशप्रदेश रासीप्रमाण ऊपजेवे एटले थलोकमाहे चकदरा जलोकना जेवा असख्याता लोक कटपीये ते असख्याता चऊदराजलोकना जेट ला आकाशप्रदेशथाय तेटलाजीव एकसमयनेविपे पृथ्वीकायादिकमाथीचवीने सूक्ष्म अग्नीकायनेविपे ऊपजेवे ते जे पृथिव्यादिकथी थने वादर अग्निकायथी चवीने एकसमयनेविपे सूक्ष्म अग्निकायपणे ऊपजेवे ते लेवा पण जे सूक्ष्मअग्निकायपो पूर्वेऊपनावे वली तेहिजमरीने सूक्ष्मअग्निकायपणे ऊपजेवे ते लेवानही केम के ते तो पूर्वेज सूक्ष्मअग्निकायपणे रह्यावे ते केटलावे एकसमयनेविपे जे सूक्ष्म अग्निकायनाजीव ऊपजेवे तेथी असख्यातगुणा पूर्वे ऊपना सूक्ष्मअग्नीकायना जी ववे तेकेमके एक सूक्ष्मअग्निकायनोजीव ऊपनोथको अंतरमूहुर्त्तसुधी जीवेवे थ ने अंतरमूहुर्त्तमा जेटला समयवे ते समयसमयमा प्रत्येके पूर्वोक्त असख्येयलोका काशप्रदेशप्रमाण सूक्ष्म अग्निकायपणे जीवो ऊपजेवे तेमाटे एकसमयमा सूक्ष्मअग्नि कायना जे जीवऊपजेवे तेथी एजकायनेविपे पूर्वे ऊपजेलाजीव असख्यातगुणावे एटले एकसमयनेविपे ऊपना ते तथा अंतरमूहुर्त्तमाहे जे पूर्वे ऊपनावे तेसर्व जेलाकरीये तेनीजे सख्याथाय ते सर्वसख्याथी तेजजीवोनो कायस्थिति एटले तेहि ज कायनेविपे मरीने अवतरबु तेरूप कायस्थिति असख्यातगुणावे केमके एकेक सूक्ष्म अग्निकायनाजीवनी असख्येय उत्तर्पिणी अवसांप्पिणी प्रमाण काय स्थि ते कहीवे माटे वलीते कायस्थितिथीपण समयस्थानक थने अनुनागवधस्थान प्रत्येके असख्यातगुणावे एटले कायस्थितिथी समयस्थानक असख्यातगुणा ने अनुनागवधस्थानकपण असख्यातगुणावे थने ए वे माहोमाहे तो बुयवे एटले जेटला समयस्थानक तेटलाज अनुनागवध स्थानकवे थने कायस्थितिनी थसख्याता स्थितिबधने थने एकेक स्थितिबधनेविपे असख्याता अनुनागवध नकवे तेनोज स्वरूप कहेवे

अनुनागबंध स्थानकते कोनेकहियें जे एक कपायिक अध्यवसायें करीने ग्र
ह्याजे कर्मपुत्र तेनुं विवक्षित एकसमय बंध रस समुदाय परिमाण तेने अनुना
गबंध स्थानककहिये ते अनुनागबंधस्थानक जेटलाठे तो के चक्रदराजलोक जे
वो एकलोकाकाश तेवा अंतरव्याता लोकाकाश अलोकमां कळपीये तेना जेटलाप्र
देशे तेना जेटलाठे ते अनुनागबंधस्थानकना निष्पादक एटले नीपजावनार जे
कपायोदयरूप अध्यवसाय विज्ञेय ते पण अनुनागबंध स्थानक कहियें तेपण ते
टलाजठे जेटलेकाले क्रमोत्क्रमे करीने सर्व अनुनागबंधाध्यवसायनेविषे वर्ततोय
को जीव मूढ होय तेवारे तेटलेकाले बादर जाव पुत्रपरावर्त्तथाय.

कोडकजीव सर्वजघन्य कपायोदयरूप अध्यवसाय स्थानकनेविषे मरणपाम्यो
तेवारपठीजो तेहिजजीव अनन्ताकालपठी पण ते प्रथम स्थानकयही अनन्तग्यी
जा अध्यवसाय स्थानकनेविषे वर्त्ततोयको मरणतेपामे ते मरणने लेखामागणियें
पण बीजा उत्क्रमजावी अनन्तामरण पण लेखामां न थावे एरीते अनुक्रमे गर्
अनुनाग बंधाध्यवसाय स्थानक जेटलेकाले मरणेकरीने फरमे तेटले कालें मूढ
जाय पुत्र परावर्त्त कहिये इहा क्षेत्रयही मूढ पुत्रपरावर्त्त मार्गणानेविषे
जेवुं ने बीजा पुत्रपरावर्त्ततो परपणा मात्रे

यदुक्तं - एक समयमि लोण. सुदुमगणिजिआउं जे उपरिगंति ॥ नेहंति अगं
खलोग, पणस तुजा अगंविद्धा ॥ १ ॥ ततो अगंय गुणिया, अगणिआयाउ ते
सि कायविई ॥ ततो संयम अणुना, ग बंधघाणण संयाणि ॥ २ ॥ ताणिमंतरेण
जया, पुछाणि कमुक्रमेण सहाणि ॥ जावमि वायगेमो, सुदुमो अक्रमेण बोधो
॥ ३ ॥ अन्यत्रापुक्तं ॥ जावेय समये जीवा. पृथ्वीसायपुग्गमग. ॥ महंणु तेजः
कायेणु पावत प्रविशंतिहि ॥ १ ॥ इहते न्दुग्गंय्वेय लोक प्रदेसनु यका ॥ अगंय्वानाम्
त पूर्वात्पद्मा कायप्पित्तमत्त ॥ तत न्दयानान्दगंय्वानि संयमाय्वदमाययो ॥
तानिग्गुह्येयदाजीय पिज्जगहन् नवांतरे ॥ ३ ॥ वाटगंय्वन्धमेणायं इयः मूढक
मेणु ॥ अत्रक्षेत्र परावर्त्तणा विराग परमेतु ॥ ४ ॥

ए प्रकारे सम्यक्त्वगति पक्षो एतेर्जिने अध्यवसाय गमीमाहे मया पुत्रपरा
वर्त्त अनन्ताकाला तेहिजजीव महत्ताठे व्यवहारगमीमागे त्या व्यवहारगमीमां
पण जेटलाक साजसुप्रागंते माटे हवे इहा अनन्ते वादविहितुं काइ मरणपरंते.

तिपेज्जी गति अमद्विष्टा एतेही दग्गवदि अने नपुण एतना मांते एर हा
बलिसाने अगंय्वानमेमां जेटलाग्गमरोय जेटला पुत्रपरावर्त्त अगंय्वाने एर

आवजिकाना पण असंख्यातासमय थने आवजिकाना असंख्याताजागनापण थ
संख्याता समय जाणवा कारणके असंख्यातु असंख्याते जेदेने

हवे व्यवहारसाठीमां आव्यापणीपण सूक्ष्मपणे केटलो काजरहे ते कहेने पृ
थ्वी थप तेज वाठ थने वनस्पति ए पाच सूक्ष्ममा सामान्यपणे असंख्याता
लोकाकाश प्रदेशप्रमाण उत्सांप्पिणी थने थवसांप्पिणी काजजे रहे एम्सूक्ष्ममा
रहे तोपण एटलोज काल थने पांचसूक्ष्ममारहे तोपण एटलोज काजजाणवो

हवेवादरमां सामान्यपणे रहेतो केटलो काजरहे तेकहेने वादरमां थने वादरवनस्प
तिमां थगुलने थसंख्यातमेजागे जेटलाप्रदेशहोय तेटलीउत्सांप्पिणी थपसांप्पिणीका
लजगेरहे थनेवादरनिगोदमा थडीपुज्ज पराउत्तरहे थनेपृथ्वीकाय थपकायतेउकाय
वाठकाय प्रत्येक वनस्पतिकाय थने निगोदमां सितेर कोमाकोमी सागरोपम जगेरहे

हवे विगलेंडी थने सामान्यपणे पर्याप्तोवादर एकेडी एमां केटलोकाजरहे ते
कहेने वेंडी तेंडी चोरेडीमां सख्यातावरस सहस्रसुधीरहे थने सामान्यपणे पर्याप्तोवा
दर एकेडी माटी पाणी वायरो प्रत्येक वनस्पति मांपण सख्यातावरस सहस्र सुधिरहे

हवे वादरपर्याप्ता थग्रिकाय थने विगलेंदी तेनो काईक विजोपकहेने वादर
थग्रिकायनी नवस्थिति कल्हृटीतो त्रणग्रहोरात्री थने कायस्थिति कल्हृटीतो
निरतर सर्वनवकाल सकलनायें सख्याता दिवसनी जाणवी थने वेइडीमाहे नव
स्थिति वारवर्षनी थने कायस्थिति सर्वनव काल सकलनायें सख्याता वरस होय
थने तंडीमाहे उगणपचासदिवश नवस्थिति ते एकनवनो कल्हृटो आवपानोकान
ठे थने कायस्थिति सर्वनवसकलनायें सख्यातादिवशनी ठे वली चउरडीमा उल्ह
टो ठ महीनानी नवस्थिति एकनवग्रायुरूपठे थने कायस्थिति तो सख्याता मही
नानी ठे थने त्रस माहेतो वे सहस्रसागरोपम सख्यातेवरसे थधिक कायस्थितिठे

हवे पचेडीनु सामान्य विशेषपणे कायस्थितिनु स्वरूपकहेने पचेडीमाहे पच
डीपणेजीवरहेतो उल्हृष्ट एकहजार सागरोपम जाजेरुहे थने देव तथा नारकी
मा नवस्थिति थने कायस्थिति तेपण तेंत्रीससागरोपमज जाणवा सन्नीया थने
पुरुषवेदमाहे वगे सागरोपमथी मामीने नवगे सागरोपम जाजेरानी कायस्थिति
ठे सन्नीया तिर्थच सन्नीया मनुष्यमाहे ग्रणत्रण पटपोपम सातपूर्वकोडी सहित
कायस्थितिहोय थने स्त्रीवेदमाहे एरुगोदगपटपोपम थने पूर्वकोमी पृथक्त्वे थ
पिक एटजी कायस्थितिहोय तथा स्त्रीवेद थने नपुसकवेदमां जयन्यतो एकसम
य ते उपशमथ्रेणीगजाने होय थने जेपवीजायाकताने जयन्यकाज थतरमूडुते

अपर्याप्ताने जयन्त्य अने उत्कृष्टो पण अंतर मुहूर्त्तकाल पर्याप्ता सूक्ष्म अने वादर
अनंत कायने जयन्त्य अने उत्कृष्टो अंतरमुहूर्त्तकाल जाणवो.

चक्रं कायस्थिति विचारस्तोत्रे अवबहारियमने, नमिकण अणंत पुग्गल
पण्डे ॥ कद्विचद्वारसिं, संपत्तानाहत्तविय ॥ १ ॥ ऊहोत्तंतितिरियगऽ, अत्तं
नि एगिद्विण नपुंसेत्तु ॥ नमिउ आवजि अत्तंखि, जागतमपुग्गल परट्टी ॥ २ ॥
नामन्नं मुहमेत्त, उत्तप्पिणित अत्तंखलोगसमा ॥ नमिउ तहपिहुमुहमे, पुटविज
लजलण पवणवण ॥ ३ ॥ उहेण वायरत्ते, तह वायरवणत्तसंमुताउ पुणो ॥ अंगु
लअत्तंखनागो, वेगमुपरट्टयनिगोए ॥ ४ ॥ वायरपुटविजलजलण, पवणं पनेय
वणनिगोएनु ॥ सत्तरि कोडाकोडी, अयरणांनाह नमिउहं ॥ ५ ॥ संखिक्कवास न
हमे, त्रित्तिउरिंदीमुउहंअत्तहा ॥ पज्जत वाय रेगिंदिज्जलानिल परिसेत्तु ॥ ६ ॥
वायरपज्जिगविति चउ, रिंदिसुत्तंखदिणवास? उमात्ता; संखिक्कवास अद्विया, नने
मुदोत्तागरसहस्ते ॥ ७ ॥ अयरसहस्त्तंअहियं, पणिदिमुत्तितीत्तअयरसुगनिग्ग ॥
सत्तिमुत्तहपुरिसेत्तु, अयरसयपुहुत्तमप्रहियं ॥ ८ ॥ सत्तितिरिनरेत्तु पुटो, पट्टि
सत्त पुव कोडिउत्तं ॥ दत्तहिय पजिय सयं, थी सु पुवकोडि पुहुत्तउत्तं ॥ ९ ॥
वि नपुणे समउ, जह्मो अंतो मुहुत्तसेत्तु ॥ अपक्क सुक्कोत्तंपिय, पक्क सुक्क
ल अणंतवि ॥ १० ॥ ए कायस्थितिकही

हवे प्रसंगागत जवसंबंध परस्पर जवगणनारूप कहेते:-परजवनुं अने
उत्कृष्ट अने जयन्त्य आयुने जेदेकरी चारनांगायाय तेकेवीरीतेक
उत्कृष्ट अने परजवनुंपण उत्कृष्ट, ज्यां अवतरे त्यां जयन्त्य अने
जयन्त्य, ज्यां अवतरे त्यां उत्कृष्ट अने परजवनुं जयन्त्य, ज्यां
अने परजवनुं उत्कृष्ट, ए चारनांगाजीवने जवगणनाये जाणवत.

सत्तिउमनुण्य अने सत्तिउतिर्येचठ नरकमां उत्कृष्टो
जाय; सत्तिउ मनुण्य अने सत्तिउ निर्येच ते जवनपनि
उमां देवजोकमुधी थावजव एकांतरित उत्कृष्टो जाय
वा; निर्येच सातमीनरके सातवारजाय अने पुग्गल
जयन्त्यतो त्रणजवथाय, नवयैवेयक अने आनंत
रेदेवजोक लगे सातजवहोय; चारअनुत्तरमां
होय, अनेसवोर्थनिं६ जयन्त्य अने उत्कृष्ट
न्य, अने उत्कृष्टपण वे जवजहोय, ५हां

पुगजिया तिर्यंच तथा मनुष्य ते जवनपति व्यतर ज्योतपी अने वे देवलोकना देवतामाजाय, पण इहा उल्हट्ट अने जघन्यवेजजवहोय, असन्नितं पर्याप्तोतिर्यंच ते प्रथमनरके अने जवनपति तथा व्यंतरमा उल्हट्ट तथा जघन्य वेजजवहोय

आववेवलोकना देवता अने ठ नरकनानारकी ते पर्याप्ताअपर्याप्ता सन्नित्या तिर्यंच तथा मनुष्यमा उल्हट्टा आवजवकरे, सातमि नरकना नारकी तिर्यंचमां ठ जवकरे अने पूरण आवपे चारजवकरे, नवग्रैवेपकना देवता अने नवमाथी वार मांदेयजोकमुधीना चार देवजोकना देवता पर्याप्ता सन्नित्या मनुष्यमा ठ जवकरे

चार अनुत्तर विमानना देवता मनुष्यमा चारजवकरे अने जघन्यथी वे जवकरे, तथा सर्वार्थसिद्धिना देवताने जघन्य अने उल्हट्ट वेज जवहोय, जवनपति व्यतर ज्योतपी अने वे देवलोकना देवताने माटी पाणी प्रत्येक वनस्पतिमा जघन्य अने उल्हट्ट ये जवहोय असख्याता आवपावाला पुगजिया तिर्यंच अने मनुष्यमाह सन्नितंअसन्नितं तिर्यंच अने सन्नितं मनुष्य मिथ परस्परे वेजजवाणवा.

माटी पाणी वायु अने अग्नि एना जीव वनस्पति पृथ्व्यादिकमांहे मिथ परस्परे अमग्यातो काजरहे, अने पृथ्व्यादिकजीव वनस्पतिमांहे असख्यातोकाजरहे अने वनस्पतिनाजोव वनस्पतिमांहे अततोकाजरहे, विगलेंडीनाजीव पांचपृथ्व्यादिकमांहे सख्यातो काजरहे पांच पृथ्व्यादिकना जीव विगलेंडियमा सख्यातो काजरहे, विगलेंडीनाजीव विगलेंडीमांहे सख्यातो काजरहे, उल्हट्टआवपे त्रिजांगे आव जवाणवा, जघन्यतो सगळे वे जवजाणवा

सन्नित्या असन्नित्या तिर्यंच तथा मनुष्यने विगलेंडीअने पांच पृथ्व्यादिकमां आवजव पाय, मनुष्य अने तिर्यंचमांहे विगलेंडीअने पृथ्व्यादिकना जीव आवजवथावे, एचिहु जांग जाणवा, वजी वायु अने अग्नीमा मनुष्यने उल्हट्ट अने जघन्य तो वेज जवहोय, एगीन पगनर अने ते जवना आयुनो सवय तेनी बंधस्थिति चिहुनागे जय म्य अने उल्हट्ट अनुक्रमे वही

उक्त्य तत्रैव सायस्थितिरिचार सोत्रे - परजय तप्रवथाऊ, लहु गुरु चवजगि सन्नितरनिगिं ॥ नग्यत्रगे उक्कोम, इकातर नमइ अचनये ॥ १ ॥ जणवणजोइ कप, ८ गेरिइय अइजराउ डु जहन्ना, सगमत्तमीइतिगिं, पण पुण्णासु यतिजहन्ना ॥ २ ॥ गेरिइकाणय चवगे, मग पण्णुनर चवमिनिजहन्ना ॥ पड्डा तरोंति सगं डुहाडुनरन मतमाइ पुणो ॥ ३ ॥ डुगुगजिय निगियमणुथा ॥ डुनरा जणजाइ कपडुगे ॥ गवणपड जरणपणे, डुद डुनर अमग्नि पजतिरिं ॥ ४ ॥ पज स

त्रि तिरिनरेसुय, सहस्रारंता सुराय हनिरया ॥ अहचव सत्तम निरया, तिरिये ठ
नव चकपुसा ॥ ५ ॥ पज सन्निरने ठ नवा, मेविक्काणय चउक्कदेवाय ॥ चउणुत्त
रे चउ नवा ॥ डुजदन्न डहावि सव्वा ॥ ६ ॥ नूजल वणे सु डुनवा, डहावि नव
णवण जोइत्त डुकप्पा ॥ उमियाउतिरि नरेत्तह, मिय सन्नियरति सन्निरा ॥ ७ ॥
नूजल पवग्गि मिहवणा, चुवाइ सुवणेसु अचवाइ ॥ पूरंति अस्संख नवि, वेवणीणसु,
अणंतनवे ॥ ८ ॥ पण पुठवाइ सुविगला, विगलेसु अ नवाइ विगलि संखनवे ॥ यु
रु आउति जंगेपुण, नवठ सव्वठ जहन्ना ॥ ९ ॥ मिहसंन्नियर तिरिनरा, विगलउ
वाइ सुयनर तिरिसुए ए ॥ अमनवा चउजंगे, डह पवणगिसु नराडु नवा ॥ १० ॥
परतप्पवाउ माणा, इह पउसंवेह कणवंधविई ॥ कित्ति य विन्नविउमलं, चउजंगे
हनुको सकमा ॥ ११ ॥ ए दशमीगाथानो अर्थेते. नानाजीवनी अपेक्षाये कंठ
नहोय इत्यादिक आवश्यकवृत्तिमां कसुंते ए इग्यारमी गाथानो अर्थे ते.

अथवा एहिज सम्यक्त्व अनेकविध कहियें यदाहुः एगविह डुविह विविह
चउहा पंचविह दसविहं सम्मं ॥ दक्का इकारगाइ, उवसम जेएहिं वसुं ॥ १ ॥
एगविहं सम्मरुई, निसग्ग हिग्गमेहिं तं नवे डुविहं ॥ तिविहं तसइह डुविहं
डुकार गाईयं ॥ २ ॥ खइयाइ सात्तणजुयं, चउहा वेयग जुयं तुपंचविहं नन्दि
वरम पुग्गल, वेयणाउ दसविहंएवं ॥ ३ ॥

अथवा उत्तराध्ययनना अठावीसमां अध्ययनमां ए पाग दसव्वठ जहन्ना नि
सगुवेएसरुई, आणरुई सुत्त वीयरुइ मेव ॥ अजिगम विहन्ने विमि जंठ
धम्मरुई ॥ १ ॥ नूअछेणा हिगया, जीवाजीवाय पुण नन्दि ॥ नन्दि नन्दि
संव, रोय परोएइ उनिसग्गो ॥ २ ॥ जोविणदिक्काये, नन्दि नन्दि नन्दि ॥
एमे अन्न न हत्तिअ, सनिसग्गरुइत्ति नायवो ॥ ३ ॥ नन्दि नन्दि नन्दि
परेण सद्धई ॥ ठवमउ एजिणेण व. उवणसद्धि नन्दि ॥ ४ ॥ नन्दि नन्दि
मोहो, अन्नाणं जस्स अवगयंहोई ॥ आणाणं नन्दि नन्दि नन्दि ॥ ५ ॥
जोसुत्तमहिक्कंतो, सुएण उगाहंउ सम्मनं ॥ नन्दि नन्दि नन्दि ॥ ६ ॥
यवो ॥ ६ ॥ एगेण अणेगाई, पयाइ जो पग्गं नन्दि ॥ नन्दि नन्दि
वीयरुइत्ति नायवो ॥ ७ ॥ मोहोइ अनिगग्गं नन्दि नन्दि ॥ ८ ॥
रत्त अंगाई ॥ पडन्नं विट्ठिवाउय ॥ ९ ॥ नन्दि नन्दि ॥ १० ॥
उवलळा ॥ सवाहि नपविहीहिं. विट्ठिवाउय ॥ ११ ॥ नन्दि
तवविणए सव्वसमिइ गुत्तीसु ॥ जोइत्ति नन्दि, नन्दि

॥१०॥ अणनिगहिय कुदिघी, सखेवरुइति होइनायवो, अविस्तार उपवयणो, अण तिगहियो अ सेसेसु ॥११॥ जो अठिकायधम्मो, सुअखलुचरित्त धम्मच, सदहइ जिणानिहिय, सोधम्म रुइति नायवो ॥ १२ ॥ हवे एगाथानो विपमार्थ लेशमात्र कहेठे नूअउत्ति सज्जताअमीअर्याइ सज्जतार्थत्वे न सहसमत्याजातिसमृति प्रति जादिरूपया सज्जत ए अर्थ जाणवाने प्रथम सत्तजगीनु स्वरूप कहेठे

सिआ अठि सिआ नठि, अठि नठि सिआ पुणो ॥ मिआ चेव अवत्तवो, उ गविहिनिसेहउ ॥ १ ॥ सिआ अठि अवत्तवो, चेवविहिनिसेवउ ॥ सिआ अ ठिसिआणठि, अवत्तवो सिआ तहा ॥२॥ सत्तजगी जिणुदिछा, सवनावेसुसम्मया

हवे एनो अर्थ कहेठे - सकल पदार्थ पोतपोताना रूपे इव्य क्षेत्र काल अने नावेकरी ठता ठे जेम घट पोताने रूपे इव्यथकी माटीनो अथवा सोना रूपा त्रांवा प्रमुखनो ठे, क्षेत्रथकी राजनगरनो उपनोठे कालथकी शीतकालनो उपनोठे जावथी स्यामरूपठे एरीते सर्व इव्यपदार्थ इव्य क्षेत्र काल जावथी पोतपोताने रूपे ठताठे ते स्यादस्तिलरूण सत्तजगीनो प्रथमजेद जाणवो

अने सकलपदार्थ पररूपे इव्य क्षेत्र काल अने जावथी नथी जेम घटते वरू रूपेनथी इव्यथी जलरूपेनथी क्षेत्रथी सत्तजगीनो उपनोनथी कालथी उलकाज नो उपनोनथी जावथी रक्तरूपेनथी एम सर्वपदार्थ पररूपे इव्य क्षेत्र काल अने जावथी नथी, ए स्यात्तास्तिलरूण सत्तजगीनो बीजो जेदजाणवो

सकल पदार्थ अनुक्रमे विचारता स्वइव्य क्षेत्र काल जावेठताठे, अने परइव्य क्षेत्र काज जावे अठताजठे, जेम घट स्वइव्य क्षेत्र कालजावे पूर्वोक्तरीते ठताठे अने परइव्यादिके अठतोठे एमसर्वपदार्थ जाविये, ते स्यादस्ति स्यान्नास्तिलरूण सत्तजगीनो बीजो जेदजाणवो

तथापली सर्वपदार्थ स्वइव्यादिकेठता अने परइव्यादिके अठताठे पण ते ए केकाळे विविनिपेय वचने ठतो अठतो कही सकीयेनही, केमके एयो कोशान्न थो जे ठता अठता लरूण वे गुणने बोले, ए गुणविविनिपेयथी अवक्तव्यलरू ण सत्तजगीनो चोयोजेद जाणवो

तथा सर्वपदार्थ स्वइव्यादिकेठता पण पर्यायथी अठता माटे समकाले विवि निपेय रूपनार्ये अवक्तव्यठे जेम सुवर्णमयमेरु इव्यरूपे सास्यतो अने पर्यायरूपे अमास्यतो पण एकेकाले सास्यतो असास्यतो कही सकिये नही ए स्यादस्त्येय स्यादवक्तव्यमेय सत्तजगीनो पाचमोजेद जाणवो

सर्वपदार्थे षड्व्यादिकेनथी पण स्वरूपे उतापणाथी एकेकाले निषेध विधि कल्पनायें अवक्तव्यजन्ते जेम सेलनी गोल खांड एने परस्परें यद्यपि चित्रपणुंजन्ते, अने माधुर्यपणानो अंतरपणन्ते, अने सेलहीपणे ऐक्यन्ते, पण चित्र अनिचित्र एकेकही सकीयेनही, ए स्यान्नास्त्येव स्यादवक्तव्यमेव सप्तचंगीनो ठगोनेद जाणवो.

सर्वपदार्थे स्वड्व्यादिकेठताते अने षड्व्यादिके अठताते पण समकाले विधि निषेध कल्पनाये अवक्तव्यजन्ते, जेम घट स्वड्व्यादिके पोतानेरुपेठे अने पटादिकनी अपेक्षायेनथी, माटे एक समयेंसडूप अने अणकहेवायोग्यपणेठे एम एकपदार्थनेविषे स्यादस्त्येव स्यान्नास्त्येव स्यादवक्तव्यमेव लक्षण सप्तचंगीनो सातमोनेदजाणवो.

एकपदार्थनेविषे ए कल्पना केमघटे ? त्यांद्दष्टांत.—जेम कोईकने दूधनोनियमठे ते दूधविना दधिप्रमुख सर्वजातनो गोरसजिये, अने जेने दहिनी नियम ठे ते दहि विना सकल गोरस जिये. अने जेने गोरसनोनियमठे तेने दुधदहीप्रमुख समस्तगोरसकल्पेनही, तेमजे पूर्वे एकनेद स्यादस्ति स्यान्नास्ति स्यादवक्तव्यमेव लक्षण देखाडया तेने संकलितरूप सातमाचेदनी अंतर जाणवो एमए सप्तचंगी श्रीजिनेंइद्वेवं उपदेसी ते सर्वपदार्थनेविषे सम्मतठे ते सप्तचंग्यादि जेने सम्यक्प्रकारेरुचे, जे जेमकहु ते तेम सदहे, सहसम्मत्या जातिस्मरणदिके स्वप्रतिचायेकरीने रुचे ते निमर्ग रुचि सम्यक्त्वकृहिये ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥

धर्मास्तिकायादिक षड्व्यना समस्तजाव एकत्व प्रत्यक्त्वादिक अग्रेय पर्यायरूप ने प्रत्यक्षादिकप्रमाणे जेनो जिहांव्यापार तिहां तेजप्रमाणे प्रतीति प्रसिद्ध जेणे पास्यान्ते, अनेवली सर्वनयविधियें नैगमादिकचेदे ड्व्यनासर्वजाव जाण्यान्ते ते विस्ताररुचि प्रमुखने धर्म धर्मांना अनेद उपचारे विस्ताररुचि सम्यक्त्व कहिये.

हवे कांईक प्रमाण अने नयनी विशेषता कहेते.—त्यांप्रथम प्रमाण एटलेसुं? ते कहेते—प्रमाणुंकरण ते प्रमाणकहियें. जे ‘यथार्थानुच प्रमा’ यथार्थज्ञान ते प्रमा कहिये. ते प्रमाणुं करण अतिशयितकारण ते प्रमाणकहिये ते जैनमते एकप्रत्यक्ष अने बीजो परोक्ष ए वे प्रमाणन्ते. अने नास्तिकमति एकप्रत्यक्षप्रमाणजमाने तथा सुगत बोध कणाद अने वैशेषिक प्रत्यक्ष ने अनुमान ए वे प्रमाणमाने पारमार्पसांख्य, प्रत्यक्ष अनुमानने शब्द ए त्रणप्रमाणमाने. अर्हपादनैयायिक प्रत्यक्ष अनुमान उपमान अने शब्द ए चारप्रमाणमाने. प्रजाकर, प्रत्यक्ष अनुमान उपमान शब्द अर्थापत्ति ए पांच प्रमाणमाने, जट्ट, प्रत्यक्ष अनुमान उपमान शब्द अर्थापत्ति अने अज्ञाव ए ठ प्रमाणमाने यजुं रत्नाकरावतारिकायां चार्वाकोध्यहमेकं सु

गतकणचुजो सानुमानसशाब्द, तद्वैतपागमार्थ सहित मुपमयातत्रयं विदूपाद ॥
 अर्थापत्त्या प्रनाठ द्वदतिचनिखिलमन्यतेनष्ट एतत्सामावदे प्रमाणे जिनपति स
 मये स्पष्टतो स्पष्टतश्च ॥ १ ॥

वज्री जैनमते प्रमाणं लक्षणकहेते - सम्यग्ज्ञानं प्रमाणतद्विधा प्रत्यक्षेतरजे
 दात् अवधिमन पर्यायादावेक देशप्रत्यक्षो केवलसकलप्रत्यक्षं मतिश्रुतेपरोक्षे वज्री
 त्रीष्टु प्रमाणं लक्षणातरकहेते - सकलवस्तुसाधक प्रमाणं प्रमीयते परिठियते व
 स्तुतत्वं जैनज्ञानेत्प्रमाण तद्विधा सविकल्पेतरजेदात् सविकल्प मानस तच्चतुर्वि
 धं मतिश्रुतावधिमन पर्यायरूपं निर्विकल्प मनोरहितं केवलज्ञानमिति प्रमाण
 स्यनुत्पत्ति प्रमाणेन सग्रहीतार्थेकाशोनय श्रुतविकल्पोविज्ञानुरनिप्रायोवानय ना
 नास्वजावन्वो व्यावृत्तकस्मिन् स्वजावे वस्तुनयति प्राप्नोतीतिवानय

ते नयना सातचेदहे - नैगम सग्रह व्यवहार ऋजुसूत्र शब्द समनिरूढ एवजुत
 समस्तपदार्थं ते सामान्यविशेषोनय धर्मरूपते तेमां सामान्यते घटत्वादिक प्रमुख
 जाल्यादिरूपते, अने विशेषते सुवर्णमयघट मृन्मयघट एमव्यक्त्यादिरूपते इत्यादि
 क नैगमनय वस्तुने वनयात्म सामान्यविशेषरूप मानेते जेमाटे सामान्यते विशेष
 विनानहोय अने विशेषते सामान्यविना नहोय

सग्रहनय तो वस्तुने सामान्यरूपज मानेते केमके सामान्ययकी व्यतिरिक्त
 कोइ विशेष नथी आकाशनाष्ठजनीपरे वनस्पतिविना कोइ निव आम्नादिकनथी
 देखाता अने जे देखापते ते सर्व वनस्पतिरूपते, जेम हस्ताद्यतर्जावी अंगुली प्रभु
 स हस्तादिकथी दूरनथी हस्तादिरूपजते

व्यवहारनयतां पदार्थने विशेषात्मकज विशेषरूपज मानेते, विशेषयकी जित
 कोइ सामान्यनथी उपविशणनीपरे दृष्टांतदेखाहेते - कोइरुहसेजे वनस्पतिसेबीहो
 प तेमारें निराग्रादिक नामजीवादिना सु लक्षकिये ! अपितु कांइज जङ्गलाप
 अने नामजीवुं तेवारें तो विशेषजययो प्रणपिरूपादलोपादिक जोकप्रपाचन स्या
 पण विशेषनोन उपयोगते नामलेइने कहेते के अमुक आप्यधकरो तेवारें ज ते
 आप्ययाय पण मात्र आप्यधकरो एमकेवायी, आप्यधकोइ करतोनथी तेणेकी
 विशेषथीकोइ सामान्यरूपजथी मर्वे विशेषरूपजते

ऋजुसूत्रनयतां अतीन अनागत वस्तु नमाने, केवल वर्तमान मनीयहाय तेन
 माने, अतीन अनागत अने परकीय वस्तुय कार्यनिदिनथाय, अत्रनु आकाज मम
 स तेनीपरे जाणीजेवु अने नाम स्थापना इय ने जाव ए चारनिदूपाते तेमांइ

लो नावनिहेपोमाने, बीजा त्रणनिहेपा नमाने, तेमज आगला आगला नयपण नमाने तेपण एक नावनिहेपोज माने.

शब्दनयेनी अनेक पर्यायेकरी एकज अर्थमाने. जेम कुंज कलश घटादिक अने क शब्द घटव्यक्तिरूप एक अर्थबोलेने.

समनिरुद्धनयतो पर्यायजेदथी जिन जिन अर्थमानेने. कुंज कलश घट एनो छुटोछुटो अर्थने. अने घटपटादिकनीपरं जो पर्यायजेदे पण वस्तुनो जेदनहोय तो कुंज अने घटनोपण पर्यायांतर नहोय.

एव नूतनयतो एक पर्यायानिधेय वस्तुपण स्वकीय कार्य करतुं होय तो माने जो कार्य अणकरतुं पण वस्तुमानिये तो घटनेविषे पटनो व्यपदेश केम न थाय.

ए सातेनय यथोत्तर विशुद्धते ते एकेकाना जो शो जेदने. एम सातनयना सातसो जेद थाय. एव नूत अने समनिरुद्ध ए वे नयोनो शब्द नयमां अंतर्भाव थाय त्यारे पांच नयना पांचजो जेद थाय. ते इव्यास्तिक तथा पर्यायास्तिक ए वे नयमां सर्व नयेनो अंतरभाव थायने एटले प्रथमना चारनय इव्यास्तिकमां आवे अने पाठला त्रणनय पर्यायास्तिकमां आवे.

यङ्कं श्री अनुयोगधारसूत्रे—नयसरूपं सेकित नयेनये सत्तमूलनया पन्नत्ता एो गमे संगहे ववहारे उक्कुसूए सदे समनिरुद्धे एवंनूते तवणेगेहि माणे, हिं मिण इतिणेगमस्त नीरुत्ती ॥ सेसाणं पि नयाणं लखमिणमो सुणेहवोडं ? संगहिय पिं मियवें संगहवघणं समासउविति; वन्नइ विणिडियवें, ववहारो सवदवेसु २ पञ्चुप्प व्रंगणही, उक्कुसूटनय विहिंसुणेयवो ॥ इवई विसेसित्तं, पञ्चुप्पन्नं नयो सवो ॥३॥ वधउ संकमणं, होइ अयवणंये समनिरुद्धे ॥ वजण अउ तडजयं, एवं नूएविसे सेइ ॥४॥ नायंमि गिण्हयवे, अगिण्हयवमि चेव अउमि ॥ जइव मेव मेवइ, इनो उवएसोसोनउ नाम ॥ ५ ॥ सवेसिं पि नयाणं, बहुविहदत्तव संनि सामित्ता ॥ तं सव नय विसुद्धं, जं चरणगुण छित्तसाहू ॥६॥ एणं निच्चं निरवय, व मक्कियं सव गंच सामन्नं ॥ निस्तामन्नत्ताउ, नडिविसो खणुप्पंच ॥ १ ॥ नेगंनिच्च मणिववि, सावयव सक्कियंच निन्नगयं ॥ तुल्लत्ता तुल्लत्तण, सवि संसंतं समासन्नं ॥१॥२०॥

ज्ञान दर्शन चारित्र तप समित्यादिक क्रियाजे सम्यक्त्वने बले रुचे ते क्रिया रुचि सम्यक्त्व कहिये ए एकवीसमीगाथानो अर्थने.

अननिगृहीत अनंगीरुत कुट्टी सांगतादिक मतरुपठे जेणेवली अविगारदः प्रव चने प्रवचनानिज्ञोपि एटले प्रवचननेविषे माह्योनथी अने शाक्यादिक प्रवचननेविषे

चिजातीपुत्रनीपरे अनागृही के० आग्रह रहितने ते सहेपथी तत्वजावतोयको तेने संक्षेपरुचि सम्यक्त्व कहिये

कुमत ते कोने कहिये क्रियावादी अक्रियावादी अज्ञानवादी विनयवादी प्रभु खडुं जे मत तेने कुमत कहिये परपाखमानि सर्वज्ञप्रणीत पाखमव्यतिरिक्तानि तेपांडवतस्त्रीणिशतानि त्रिपष्ट्यधिकानि नवतु

यदुक्त आवश्यक बृहद्वृत्तौ - असीइसयकिरियाण अक्रियाणचहोऽचुलसीइ, य न्नायिअसत्तछि, वेणइयाणचवत्तीसं ॥१॥ अस्याव्याख्या असीइ सयकिरियाणति अ शीत्युत्तर शतक्रियावादिनां तत्रनकर्त्तार विनाक्रियासंभवति तामात्म समवायिनां वद तिये तत्त्वज्ञाभूते क्रियावादीनालेपुनरात्मायस्तित्व प्रतिपत्तिलक्षणा अमुनोपायेना शीत्यधिक शतसंज्ञाविधेया जीवाजीवाश्रव वंयसवर निर्झरा पुण्य अपुण्य मोक्षा ख्या नवपदार्थान् विरचय्य परिपाट्याजीव पदार्थम्याध १ परपरजेदापुन्यसनी योतयोरधोनित्य १ अनित्य (२) जेदौतयोरप्यध काले १ श्वरा २ स्म ३ नियति ४ स्वभाव ५ जेदा. पंचन्यसनीया पुनश्चेद्विकटपा कर्त्तव्या अस्तिजीव स्वत नित्य कालतइत्येकोविकल्प विकल्पार्थभापं विद्यतेखलुअप आत्मास्त्वेन रूपेण नित्य कालवादिन उक्ते नैवानिजापेनद्वितीयोविकल्प ईश्वरकारिणिन तृतीयोविकल्प आत्मवादिन पुरुषएवेद सर्वमित्यादि नियतिवादिन श्रुतयोविकल्प स्वभाववादि न एवस्वतइत्यऽत्यजतालब्धा पंचविकल्पा परतइत्यऽत्यजताइत्यनेनापि पंचव ज्ञ्यते नित्यत्वाऽपरित्याग परित्यागेन धेतेदशविकल्पा एव अनित्यत्वेनापि दशैवएते विगति जीवपदार्थेनलब्धा अजीवादिस्वप्नसुषुप्तमेव प्रतिपद विगतिविकल्पाना मतो विंशतिर्नवगुणशतमशीत्सुनर क्रियावादिनामिति अक्रियाणचहोऽचुलसीइ ति अक्रियावादिना नवति चतुरशीतिजेदाइति नक्षिकस्यचिदवस्थितम्य पदार्थस्य क्रियाममस्ति तद्भावे एवावस्थितेरजावादित्येववादिनो अक्रियावादिनस्तथा सा दुरेके कृणिका सर्वसंस्कारा अस्थितानांकुत क्रियानूतियेपां क्रियामेवकारक सैव वोच्यते इत्यादि एतेचात्मादि नास्तित्वप्रतिपत्तिजक्षणा अमुनापायेन चतुरशीतिर्व क्तव्या एतेपा पुण्यापुण्यवर्द्धत पदार्थ सप्तकान्यसत्तर्थावजीवस्याध स्वपर्विकल्पने दक्षपोपन्यास असत्त्वादात्मनो नित्यानित्यत्वजेदीनस्त कालादीनांतुपचाना पृथीप दृष्टान्यस्यतेपश्चाद्विकल्पानिजाप नास्तिजीव स्वत इत्येकोविकल्प एवमीश्वरादि निरपिपदृष्टावसाने नैर्वापद्विकल्पा तथा नास्तिजीव परत कालतइतिपदेविकल्पा एकत्रषादशएवमजीवादिष्वपिपदसुप्रतिपद षादशविकल्पा एकत्र सप्तषाद

अ गुणाश्चतुरशीतिर्विकल्पा नास्तिकानामिति अत्राणिश्रसत्तच्छिति अज्ञानिकानां स
सपटिर्नेदाऽति तत्र कुत्सितं ज्ञानमज्ञानं तदेवामस्तीत्यज्ञानिका नन्वेवजघुत्वात्प्र
क्रमस्यप्राग्वद्बुद्धीहिणा नवितव्यं ततश्चज्ञानाऽतिस्यात्तुनपदोपः ज्ञानांतरमेवाज्ञा
नमिथ्यादर्शनसद्वचरितत्वात् ततश्चजातिगद्वत्वात् गौरखरवदरूपमित्यादिवऽद
ज्ञानिकत्वमिति अथवाऽज्ञानेनचरति तत्प्रयोजना वा अज्ञानिकाः अतंचित्यरुत
बंधवैकल्पादिप्रतिलक्षणा अमुनोपायेन सतपटिर्ज्ञातव्या तत्रजीवादिनवपदार्थान्
पूर्ववध्यवस्थाप्यपर्यतेचोत्पत्तिमुपन्यन्याथ. सतसदादय उपन्यसनीया सत्त्व? म
सत्त्वं १ सद् अतत्त्वं ३ अवाच्यत्वं ४ सदवाच्यत्वं ५ असदवाच्यत्वं ६ सदसदवाच्य
त्वं ७ प्रमितिनैर्ककस्यजीवादे. सतविकल्पाः एतेन नवसतकास्त्रिपटिः उत्पत्तेश्चत्वा
र एव विकल्पास्तेष्वसत्त्वं १ अतत्त्वं २ सदसत्त्वं ३ अवाच्यत्वं ४ चेतित्रिपटि
र्मध्येहिता सतपटिर्नवति कोजानातिजीव. सन्नित्येकोविकल्प. ज्ञातेनवाकि एवमस
दादयोपिवाच्याः उत्पत्तिरपि किततोअसत. सदसतो अवाच्यम्येति कोजानात्येतन्नक
भिदपीत्यनिप्राय. वेणुस्यापंच वचीसंति वैनयिकानां षात्रिंशद्देवा विनयेनचरंति
विनयो वा प्रयोजनमेवामिति वैनयिका एतेच अनवधृतलिगाचारशान्त्राविनय
प्रतिपत्तिलक्षणा अमुनोपायेन षात्रिंशद्वगंतव्याः सुग्नृपति ज्ञातियति स्यविरा
धममातृपितृणां प्रत्येकं कायेन वाचामनसादानेनच देशकालोत्पन्नेन काप्तेन विनय.
कार्यऽत्येतेचत्वारोनेदा. सुगदिष्वष्टसुस्थानेषु एकत्र मीजिताऽष्टात्रिंशदिति सर्वमं
ख्यापुनरेतेषां त्रीणिगतानिप्रपष्टयविकानि नवति.

अन्यत्रापिठकं:-आस्तिकमतमात्माद्या नित्यानित्यात्मकानवपदार्थाः कालनि
यतिस्वभावेधरात्मरुतिनः स्वपरसंस्थाः १ काजयदृष्टानियतीश्वरस्वभावात्मनश्चतुर
शीतिः नान्तिकवादिगणमतं नस्तति सतस्वपरसंस्था २ अज्ञानिकवादिमतं नयजी
वादिन् सदादिसतविधान्. नावोत्पत्ति सदन्द ६ नावाच्यांश्चकोवेनि ३ वैनयिमनं विन
यश्चेतो वाहायदानत. कार्यः सुग्नृपतियनि ज्ञातिन्यविगधममातृपितृगुमदा ४ ए
तेषां प्रगंमानकाव्यां पुण्यनाज एतषु लब्धमेनिजन्मेत्यादिलक्षणा एतेषामिथ्या
दृष्टित्वात् ए वावीनमी गायानोअथ्येते.

अन्तिकायतेतुं कद्विधे अन्तयः प्रदेयाः सति अत्येत्थमिकायः धर्मास्त्रिराय अथर्मा
स्तिकाय आरागान्तिकाय जीवान्तिकाय पुज्जान्तिकाय ए पांचनेअन्तिकाय कद्विधे.

धर्मांगन्युपपट्टनादिमन्धृत धर्मे चवा नामापिनादिधर्मेनचिधर्मेतु पय्याय
ज्येष्ठधर्म्मो वा शुनधर्म्मोऽहचिग्न्येतिह्वा ए दशप्रधानं नम्यन्व मोष्टनन्तुं धी

जन्तुते सप्रतिराजानेविपेजाणु यङ्कं एगग्निह डग्निह तिग्निहं, चउहा पंचविह
दसविह सम्म ॥ मुक्क तरु वीथ नृथं, सपञ्जरायावधाम्गिजा ॥ १ ॥ सर्व एण
थानो अर्थे विवखोते

हवे शिष्यबोव्यो स्वामी एक प्रकारनु सम्यक्त्व सप्रतिराजाने घटेने अथवा वे
प्रकारनु संचवते पण त्रण प्रकारनु घटमान नथी केमके पहेजातो उपशम सम्य
क्त्वनो सप्रतिराजानेविपे सदेहते, ते उपदेश प्रथमतो अथीजेदे हाय अथवा उप
शमश्रेणीयेंहोय त्या प्रथमतो तेना जाननो सदेहते एटले तेचखते सप्रतिराजायें
अथिजेदकरी उपशमसम्यक्त्व पांशु होय एण निश्चयनु सदेहते अथने वीजु उपश
मश्रेणीयें उपशम सम्यक्त्व होय ते उपशमश्रेणीतो तेकाळे विष्टेद पामीने अथने
ह्यायकपण न घटे केमके ह्यपकश्रेणीपण विष्टेदपामीने तेथी सप्रतिराजानेविपे
ह्यायोपशम सम्यक्त्वज संचवते परिजोयानुमानेरुने कारकादिजेद यकीपण त्रि
विधपणु इहा संचवतो नथी आद्यजेद वयनो संचवते पण कारक रोचकनो संचव
ते पण मिथ्यात्व सञ्जित दीपकारख्य तृतीयजेदनो अथसंचवते अथने चारप्रकारनु
पण सम्यक्त्व सर्वथा नघटे तेतो उपशम ह्योपशम ह्यायिक अथने चोष्टु सासा
दनमाहे जेजियें तेवारे चारजेदथाय ते उपशमसम्यक्त्वथकी पडताथका अथनता
नुवंधियाने उदयठता मिथ्यात्वप्रतें जायावाठतो एवाजीउने सासादन सम्यक्त्वनु
धारणहते तेतो अथनतानुवंधियानोउदय तेणे कवलितपणामाटे कलुपपणुने अथने
पांचप्रकारनु सम्यक्त्वपण सप्रतिराजानेविपे नघटे केमके वेदकसम्यक्त्वना अ
जावथी एटले वेदकतो ह्यायकपामति वेलायें ह्योपशमनो चरमपुज्ज आसवेदता
ने होय तेतो सप्रतिराजानेविपे संचवियेनही वजी ह्यायिकसम्यक्त्वनी प्रातिनाय
जावथी ए दशवित्र निसर्गेरुच्यादिक पण सर्व तिहा सप्रतिराजानेविपे घटतानथी
सर्वजेद एकस्यले संचवेनही तेमठता एटला प्रकारना सम्यक्त्वनुधारण सप्रतिराजा
ना दृष्टांते तमे केमकए एम शिष्यपुठु

हवे गुरु उचरकहेते केसम्यक्त्वतो सप्रति राजानीपरे निश्चलधरवु ते बनी
शास्त्रनीते परुष्यमाण परुषितोथको एकादिजेदेहोय इत्येवमेवयाज्य एनो अथने
एमजकरवो तथाच सर्वनिरयमिति जेम सर्व समजसहोय एगविहे इत्यादिक
सम्यक्त्वजेद गाथावृत्तिनो ए मर्व अर्थेजाणतो उचराध्ययनमापण अछावीसर्म अ
ध्ययने दशप्रकारनु सम्यक्त्वकलुने निसगुणएसरुल्यादि ए तेनीममी तथा चावो
समी गाथानो अर्थे

वेदह्याङ्ग १४४४ मितेवर्षे राजादिनगरस्थेन ॥ विबुधोत्तमाब्धिं शिशुना न्या
याद्विलज्जिता नाम्ना ॥ १ ॥ सम्यक्त्वस्तवनस्या ऽस्यलोकनाथनिबन्धस्य ॥ स्व
परेषाम् स्मृतिहेतो, रकारि वालावबोधोयं ॥ २ ॥ युग्मं ॥ शास्त्रविरुद्धं किंचि दुपयुक्तं
बुद्धिमांघ्रतो मयका ॥ तत्संशोध्यं विबुधैरुपकारपरैर्महामतिभिः ॥ ३ ॥

ढाजठघो माइ धन्नमुपनतुदेशी.

जडजलपणपोते सिंच्युकावनबोले ॥ तत्संगतिजोडुं तेहनेपणतसतोले ॥ तेम
हुं गुणहीणो तोपण दात्त तुमारो ॥ अथगुणउवेपी प्रभुजी पारउत्तारो ॥ १ ॥ तुं
गुणमणि दरिउं उदरिउं जगजेणो ॥ मुजकांइनतास्यो तुज संगतिनही तेपो ॥ अल
गो तहिविलगो तुमुज विलपीडेव ॥ अविचलपदध्यापो ॥ ठीजतणीसीडेव ॥ २ ॥ न
हीतो मुजदावे नहीमूकुंकरुंतोर ॥ जालीदिलनीतर घालीकरमुंजोर ॥ जासोकिम
दीया, विणशिवसुखजिनराज ॥ सहजे जो देशो तो रहेगे तुमलाज ॥ ३ ॥ अविन
यमुजखमजो हुंहुं मूढअयाण ॥ करतांनविआवे वीनतडोजिनचाण ॥ बालक
जेमबोले कालोगहिलोबोल ॥ तेमातपितामन, लागे, अमृततोल ॥ ४ ॥ इणपरे
प्रभुस्तविउं तमकितलेशविचारे ॥ आगमअनुसारे मुजमतिने अनुहारे ॥ संव
तरुतरसमुनि चंडसंवत्तरजाणी ॥ १४६६ ॥ नादरवेमात्ते सीतपंचमीगुणखाणि ॥
॥ ७ ॥ श्रीतपगवनायक श्रीविजयरत्नसूरिंद ॥ सुरगुरुजश आगलें करजोडेमतमंद ॥
तत्तराजेपंढित उच्चमसागरसीत ॥ कहेन्यायसागर प्रभु पुरोसंघजगीत ॥ ६ ॥

ॐ श्री सम्यक्त्व विचार गर्भित श्रीमहा
वीरजिन स्तवन वालावबोध सहित संपू
र्ण थयो कल्याणमस्तु सुचंचवतु.

॥ શ્રી તીર્થનાયકાય નમ ॥

॥ અથ શ્રીપદ્મવ્યસ્વરૂપ પ્રારન્યતે ॥

ઠ ઇચ્છમા પહેલુ જીવજીવે તેમા ચેતના પદાર્થે છે અહીં ચેતના તે યોગ કહિયે તેયપયોગ વે પ્રકારનો છે -એક સાકાર ને વીજો નિરાકાર તેમા સાકાર તે જ્ઞાન અને નિરાકાર તેં દર્શન જાણવું એ જ્ઞાન તથા દર્શનનો વિચાર જુદો વો છે, તે આગલ કહેવાણો, ત્યાથી જાણી લેવો તે જીવ વે પ્રકારના છે -એક નિઃ અને વીજા સસારી તેમા જે અષ્ટ કર્મ રહિત થયા છે તે સિઃ જાણવા તેના પદર નેદ છે તે આપ્રમાણે -

(૧) તીર્થંકર વિદ્યમાન ઠતાં જે સસારને તરીને મુક્તિને પામ્યા છે તે ચતુર્વિધ સપ અથવા પ્રવચનવકા પ્રથમ ગણધરાદિક જાણવા ચક્રુત સિઃકાતે - “તિઠ જતે તિઠં તિઠં કરે તિઠ ગોચમા, અગ્રહા તાવ નિયમા તિઠકરે તિઠંપુણો વા ઠવણો સમણ સધો પદમ ગણદગેવા” એવી રીતે તીર્થસિઃ જાણવા

(૨) જે તીર્થ કપનાવિના તથા તીર્થનો વિષેદ થયા પછી મુક્તિને પામ્યા છે, તે મરુદેવી પ્રનૃતિ, શ્રીચંદ્ર પ્રસુ તથા શ્રીસુવિધિનાથ સ્વામીના મય સમયને વિષે ધર્મ વિષેદ થયો ઠતા કેટલાએક જાતિસ્મરણથી ટીકા લીધી ને સિઃ થયા તે અતીર્થ સિઃ જાણવા (૩) જે અષ્ટ મહાપ્રાતિહાર્ય ચોત્રીસ અતિશય પાત્રીસ વાણીપુણે, તીર્થંકર પદ જોગવીને સિઃ થયા તે શ્રીકૃપન દેવ જગવાન પ્રમુલ્ય સર્વ તીર્થંકર સિઃ જાણવા (૪) જે તીર્થંકર પદ પામ્યાવિના સિઃકા વસ્યાને પામ્યા તે સામાન્ય કેવલી અતીર્થંકર નિઃ જાણવા (૫) જાતિસ્મરણાદિકે વાધ પામી મોઢે ગયા તે સ્વયંબુદિ સિઃ જાણવા (૬) જે કોઈ વાદ્ય પ્રત્યય દેહીને તે નિમિત્તે વોધને પામીને મુક્ત થયા તે પ્રત્યેકબુદિ સિઃ જાણવા

આગકા -સ્યારે સ્વયંબુદિ અને પ્રત્યેકબુદિમા વિગેપતા છું છે ?

અત્તર -વોધિ, શ્રુતિ, ઝિંગ તથા ઠપધિ એ ચાર પ્રકારના નેદ છે સ્વયંબુદિ તે જોવિસ્મરણે કરી અથવા અવધિ જ્ઞાને કરી વાદ્ય પ્રત્યય વીઠાવિના વોધને પામ્યા છે, તે જેમ તીર્થંકર તથા અતીર્થંકરમા વ્યતિરેકપણુ છે તે અધિકાર અહીં પણ જાણી લેવો તીર્થંકર સાહાત ત્રીજે ઠામે વહ્યા છે માટે, અને પ્રત્યેકબુદિ તો વાદ્યકરણ રૂપન તથા ઇધ્ધજાદિક દેહીને વોધ પામ્યા છે, પણ તે નિયમે એકાદી

વિચરે છે એ પ્રથમ પ્રત્યેક વોધિનેદ છે. અને સ્વયંબુદને પૂર્વાધીત શ્રુત હોય તો તેને દેવતા લિંગ આપે, અથવા ગુરુની સમીપે જઈને લિંગ ધારણ કરે છે. લિંગ તે સાધુ વેપ રત્નોદરણાદિક જાણવા તથા તે જો એકાકી વિચરવાને સમર્થ હોય તો એકાકી વિચરે છે, નહીં તો ગૃહમાંજ વિચરે છે. અને જો પૂર્વાધીત શ્રુત ન હોય તો અવશ્ય ગુરુની પાસે જઈને વેપ ગ્રહણ કરે; અને તેની સાથે વિચરે એ નિયમ છે. અને પ્રત્યેકબુદ તો પૂર્વચંવાધીત શ્રુતજ્ઞાનીજ હોય છે, તે જવન્યથી અગ્યાર અંગ તથા ઉત્કૃષ્ટથી કાંઈક ન્યૂન દગ પૂર્વે નળોલો જાણવો. એને લિંગ દેવતા દિધે; અથવા લિંગરહિત પણ હોય છે. એમ શ્રુતિ તથા લિંગ એ વે નેદ મલી ત્રણ નેદ થયા. અને સ્વયંબુદને પાત્રાદિક દગવિધ ઉપધિ હોય છે એમ કહ્યું છે, ને પ્રત્યેકબુદને તો જવન્યથી વે પ્રકારનોજ ઉપધિ કહ્યો છે; તથા ઉત્કૃષ્ટથી નવ પ્રકારનો ઉપધિ પણ કહ્યો છે. એવશ્યવિના પણ ઉપધિના નેદ જાણવા.

(૪) જે બુદ એટલે આચાર્યના કહેલા ઉપદેશથી વોધને પામીને દીક્ષા લઈ અનુક્રમે મોદ્દને પામે તે બુદવોધિત સિદ્ધ જાણવા.

(૫) જે સ્ત્રીનું લિંગ અથવા ચિન્હ ઠતાં મુક્તિલક્ષિવચ્ચા છે તે સ્ત્રીલિંગ સિદ્ધ. તે લિંગ ત્રણ પ્રકારનું છે—એક જેને ફુંફમદાહની પતે પુરુષની અનિજાપા હોય; બીજું શરીર નિર્વૃત્તિ નિનવ તથા સ્તનનાગાદિક જેને હોય; અને ત્રીજું નૈપ પ્યતે તિલક. તવોલ, નેત્રાંજન, વશ્વ, હાર, ડોર અને નૂપુરાદિ લક્ષણ વાહ્યરૂત શૃંગારરૂપ હોય છે. એ ત્રણ લિંગ છે તેમાનું અત્ર શરીરનિર્વૃત્તિ લક્ષણ નિંગ ગ્રહણ કરવું. તે ઠતાં ચારિત્રની પ્રાપ્તિ થઈને જે કેવલાવસ્થા પામીને મોદ્દેજાય તે સ્ત્રીલિંગ સિદ્ધ કહેવાય છે આગંઠા:— વેદની વર્જના યામારુ કરી છે?

ઉત્તર.— વેદ ઠતા ચથારાત્ત ચાગ્ત્રિ તથા કેવજ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થતી નથી. માટે તેનો નવમે ગુણભાણે અજાવ થાય. તોજ ઉપગત્તાં ગુણભાણાપ્રત્યે આગેદ થઈ શકે છે. અને ત્યાર પછી નર્વ ધાતિક કર્મોનો ક્ય કરે માટે વેદ લક્ષણ લિંગ વર્જ્ય છે. અને શૃંગાર લક્ષણ પણ કાંઈ પ્રધાન નથી. કેમકે, યોગે શૃંગાર સજીને નિંદાતન ઉપર વેરેજી ઠતાં શુન ધ્યાને જાવના જાવની થકી સ્ત્રી કેવજ જ્ઞાન પામે છે. તેમ શૃંગાર રહિત થઈ થકી પૂર્વોક્ત અવસ્થા કરીને પણ કેવજ જ્ઞાન પામે છે. માટે શૃંગાર મોદ્દનો ગેચક નથી. શરીરનો આકાર તો વિગેપેકરી રોષક હોયજ નહીં; કેમકે, જ્યાં સુધી મનુષ્ય ગતિનેવિષે મનુષ્યનું આયુષ્ય દોષ છે, ત્યાં સુધીજ એ ચિન્હ હોય છે.

આશા - (વિગંઘરી) સ્ત્રીને મોહની પ્રાપ્તિ થતીજ નથી, કેમકે, મોહ
 તે ચારિત્રને આધીન છે, તે ચારિત્ર સ્ત્રીને વદય આપે નહીં કેમકે, સ્ત્રીને સર્વ
 પુરુષવિના રહેવાઈ શકાતુ નથી સ્ત્રીના અગોપાગ સર્વથા પુરુષને અજિનવકારીએ
 તેથી તે કયામા રહ્યાઈ શકાતા નથી, અને તે ઢાંકવાને અર્થે વસ્ત્ર ધારણ કરવ
 પહેટે વસ્ત્ર રાખ્યાથી પરિગ્રહ થાયછે, અને પરિગ્રહવાલા મનુષ્યને મૂર્ઘાનો સ્વ
 વ હોયછે જ્યામુધી જેને મૂર્ઘા છે ત્યાંમુધી તેને સયમની પ્રાપ્તિ થતી નથી, માટે
 સ્ત્રીને ચારિત્રની પ્રાપ્તિ ન થાય, અને ચારિત્રવિના મોહની પ્રાપ્તિ તે કેમ થાય ?
 વલી સતારમાં સર્વોત્કૃષ્ટ પદવીની પ્રાપ્તિ સર્વોત્કૃષ્ટ અધ્યવસાયથી થાયછે, એવાત
 વિગંઘર તથા શ્વેતાંઘર વધાને સમ્મત છે તે સર્વોત્કૃષ્ટ પદ કે પ્રકારનુ છે - એક
 સર્વોત્કૃષ્ટ પદ હુ લેવુ સ્થાનિક છે ને બીજુ સર્વોત્કૃષ્ટ પદ સુલેવુ સ્થાનિક છે તે
 માં સર્વોત્કૃષ્ટ હુ લેવુ પદ સાતમી નરક પૃથ્વીની પ્રાપ્તિ છે, અને સર્વોત્કૃષ્ટ સુલેવે
 મોહ પદની પ્રાપ્તિ છે તેમાં સત્તમ નરક પૃથ્વીનેવિષે સ્ત્રીનુ ગમન થઈ શકે નહીં
 એમ સિદ્ધાંતોમા કહ્યુ છે, જ્યારે એવુ પાપ ઉપાર્જિત વીર્ય સ્ત્રીને હાતુ નથી ત્યાં
 મોહપદનુ ઉપાર્જન કરવા જેવુ મનોવીર્ય તે સ્ત્રીને ક્યાથી હોય ! માટે સ્ત્રીને માં
 કહ્યુ હાયછે કે જેથી સ્ત્રીવેદ મળેછે, માટે સ્ત્રી માયાવીજ હોયછે તે કારણ માટે
 તે સ્વાનાયે કુટિલજ હોયછે એમ ન્યાયે કરીને સ્ત્રીને ચારિત્રની પ્રાપ્તિ થાય નહીં
 વલી સાધુ તો વનવાસી હોયછે, જ્યાં ઘણા મનુષ્યાદિકનો સંપટ હોય, ત્યાં સાધુ રહે
 નહીં કેમકે, ત્યાં જ્ઞાન તથા ધ્યાનનો વ્યાયામ થાયછે અને સ્ત્રીથી તો એકાકી રહેવા
 નથી જ્યાં વસતિ હોય ત્યાંજ રહેવાઈ શકાયછે કેમકે, સ્ત્રીને એકાકી વિચરતાં
 ના શોનમા વિગ્ર પહેટે ઘણામા રહેતા પ્રતિવંધ નમેછે, અને રાગ દેષમા પહેટે,
 માટે સ્ત્રીને ચારિત્ર પણ નહીં ને તે ચારિત્રના અજાણે મોહ તે ક્યાથીજ હાય ?
 ઉત્તર - (શ્વેતાંઘરી) સ્ત્રીને વસ્ત્રનો પરિગ્રહ કહેવો નહીં જેની ઉપર મૂઠા
 પડે તે પરિગ્રહ કહેવાયછે, મૂર્ઘાવિના પરિગ્રહ કહેવાયનહીં યત્ન મુઠા પરિ
 હા બુદ્ધિ " એમ શ્રીનિદાંતમા કહ્યુછે તે કારણ માટેજ ખરતચક્રવાતિ પદસ
 નાના, ઘોસર હજાર અતેઘરી સહિત દર્પણ સદનમા વેળો ઊતા તથા મઘ
 કારેકરી અજરૂત ઊતા કેવજ્ઞાન પામ્યો છે કેમકે, તે પશુચરૂ મૂઠાથી
 ન હતા તે માટે જીવનેમાટા પરિગ્રહ તો મમત્વનાય છે અને જ મમત્વ ના
 રહિત છે તેને તો ધનધાન્યાદિ સપતિ પણ વાપર કરી શકતી નથી જા એ

મ ન માનિયે તો સંતારનેવિપે સર્વ દરિદ્રી મનુષ્યોને કેવલ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઈને મોહનો પ્રસંગ આવજો. કેમકે, તેની પાણે કોઈ સમયે પણ એક કોઢીમાત્રનો પ રિગ્રહ હતો નથી. તેમ ઠતાં તેવા પ્રાણીડતો સંતારમાં ઘણા રજડતા ઢીઠામાં આવે ઢે, પણ તેડની પાણે મૂર્ઠારૂપ મોટો પરિગ્રહ હોયઢે; માટે તેડને છુન દશા પ્રગટ થતી નથી. વલી શ્રીવૌતરાણે વે કલ્પ કહ્યારે:—એક જિન કલ્પને વીજો સ્ય વિર કલ્પ. તેમાં જિનકલ્પનો સ્ત્રીને સંનવ નથી, પરંતુ સ્યવિર કલ્પનો સંનવ ઢે.

પૂર્વપદ્ધમાં કહ્યું ઢેકે, ડલ્કુટ પદનું વાધક મનોવલ ઢે, તે સ્ત્રીને હોતું નથી મા ઢે જેમ સ્ત્રી સાતમે નરકેજતી નથી તેમ તે મોહનેવિપે પણ ન જઈ શકે! એ ડુ કિ પણ સમીચીન નથી, એવો પણ કાંડ નિયમ નથી. કેમકે, કેટલાએક પુરુષા દિકને દેત્ર સેડવાનું સામર્થ્ય હોયઢે પણ શસ્ત્રાન્યાસ કરવાનું સામર્થ્ય નથી હો તું તેથી શું થયું! કોઈને કોઈએક કર્મની ફુરણા ન થવાથી શું વીજાં કર્મોની ફુ રણાનો પણ અજાવ સમજવો કે? એમ ઠતાં જો હઠકરી વેશશો તો વીજી ઘણી વાતોમાં વિરોધ આવજો. જેમકે વધુમાં વધુપાપ ડપાર્જિને છુજપરિસર્પનીચે વીજી નરક ણ્ઢ્વી સુધીજ જાયઢે અને પદ્ધીડ ત્રીજી નરકણ્ઢ્વી સુધી જાયઢે. અને વધારેમાં વધારે પુણ્ય ડપાર્જિને ડપર તે વડ્રે જાતિવાલા પ્રાણીડ સહસ્રાર દેવલોકસુધી જા યઢે. ડહાં મનોવલ તો વડ્રેનું સરશું ઢે. ત્યારે અધોગમન થોહું અને ડર્ધ્વ ગમન ઘણું કેમ થાયઢે! માટે એવો નિયમ ન કહેવો. એવી રીતે સ્ત્રીજાતિનો પણ એવો સ્વના વજ ઢે કે ડલ્કુટ પાપ ડપાર્જન કરે તો ઠઠી નરકણ્ઢ્વી સુધીજ જાય; પરંતુ ડલ્કુટ સંવરની પ્રાપ્તિ થવાથી મોહની પ્રાપ્તિ તો થાયજ.

વલી પૂર્વપદ્ધમાં કહ્યું કે, સ્ત્રીને માયામોહનીય કર્મની અધિકતાને લીધે વા રિત્ર ડદય આવે નહી; એ વાત યથપિ સત્ય ઢે, તથાપિ સ્ત્રીને મોહનીયકર્મનો ડપશમ તથા ક્ય હોયઢે; એનો કોઈનાથી અનંગીકાર થાય નહી. અને સર્વથા સ્ત્રીને મોહનીયકર્મનો ક્ય અથવા ડપશમ થતોજ નથી એવું તો તમારાથી પણ કેવાસે નહી. કેમકે, અનંતાનુવંધી કપાયનો ડપશમ અથવા ક્ય થાય ત્યા રેજ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાયઢે. અને અપ્રત્યાઝ્ઢ્ઢાનીય કપાયનો ડપશમ અથવા ક્ય થાય ત્યારેજવેશવિરતિપણું પ્રાપ્ત થાયઢે. એમ તો તમે પણ અંગીકાર કરોઢો ત્યારે સ્ત્રીમાં સર્વ વિરતિપણું કેમ માનતા નથી! તથા ગોમડસારની ગાથામાં સ્ત્રીને મોહ કહ્યોઢે:— “અમ્મયાલા પુંવેયા, ડલ્કીવેયાય ઢુંતિ વાલીતા; વીસન પુંસગ વેયા, સમએ એણ સિઝંતિ.” એવો પાઠ તમારા સિઝંતોમાં પણ ઢીઠામાં

આવે છે તેમજ કર્મયથ, તથા ગુણસ્થાન ક્રમારોહનો વિચાર કરતાં પ્રસિદ્ધપણે સ્ત્રીને મોહનો સંજવ થાય છે જેમકે, નવમા અનિવૃત્તિકરણ ગુણસ્થાનકસુધી ત્રણ વેદનો ઉદય હોય છે ત્યાં ઠાસવ પ્રકૃતિ ઉદયને પામે છે પછી સૂક્ષ્મ સપરાય દશમા ગુણસ્થાનકમા પણ ઠાસવ પ્રકૃતિ ઉદય હોય છે, એમા ત્રણ વેદ તથા સજ્વલનનો ક્રોધ માન ને માયા એ ત્રણ પ્રકૃતિ હોતી નથી એવી રીતે ઉદયાધિકારમાં કહ્યું છે એ ઉપરથી જાણવું જોઈએ કે જો સર્વવિરત્તિ ચારિત્ર સ્ત્રીને ન હોય તો નવમા ગુણસ્થાનકસુધી કેમ પહોંચી શકે, માટે સ્ત્રીને સર્વવિરત્તિપણ માનવું જોઈએ છે એ વિષે સારી રીતે વિચાર કરી જોજો

- વલી પૂર્વ પદ્ધત્માં કહ્યું કે, સ્ત્રીને એકાકી વિચરવાનો અધિકાર નથી, કેમ કે એકાકી વિચર્યાથી તેના શીજમા વિઘ્ન પડવાનો સંજવ થાય અને જો પચતી સાથે વિચરે તો મમત્વનાવ થાય એ વક્તિ પણ વિચારરહિત છે, કેમ કે એકાકી વિચરતા પણ જો મન શુદ્ધ હોય તો કાંઈ પણ શીજનો ખગ થતો નથી સ્ત્રીને વિષે તો એવું ધૈર્ય હોય છે કે તેને દેવો પણ મોહાયમાન કરી શકતા નથી તેમ પચનેવિષે વિચરતા મમત્વ પણ સંજવે નહીં, કેમકે જો તેના મનમા વીતરાગાવસ્થા હોય તો સસારમા જીવને જે સરાગપણુ બધનનો હેતુ છે તે જો ઉપશમને પામ્યો તો પછી તેને વન તથા ઘર વગેરે સરસ છે એ કાંઈ જીવને બધનના હેતુ થતા નથી વધ તે એક રાગાદિ લક્ષણ અશુદ્ધ ઉપયોગ છે ઇત્યાદિક વિચાર કરતાં તથા શ્રીવીતરાગની આજ્ઞા જોતા તો સ્ત્રીને મોહ થાય છે માટે એવા હવનો ત્યાગ કરવો યોગ્ય છે એવી રીતે સ્ત્રી સિદ્ધ જાણિયે

-(૯) જે પુરુષના લિંગવડે સિદ્ધસ્થાને પહોંચે છે તે પુરુષલિંગ સિદ્ધ તે લિંગ પણ પૂર્વની પદ્ધતિ ત્રણ પ્રકારના છે - વેદ, શૃંગાર ને આકાર તેમાં વેદ ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે કેમ કે, વેદ ઉતાં નિષ્કેરો મોહની પ્રાપ્તિ થાયજ નહીં શૃંગાર તથા ક્ષતિ મુક્તિ થાય છે ને ક્ષતિ નથી પણ થતી તથાપિ શૃંગાર અપ્રધાનજ છે અને આકાર ઉતા મોહ થાય છે માટે તે પુરુષ લિંગ સિદ્ધ કહિયે

(૧૦) જે નપુસક લિંગે સિદ્ધત્વ પામે છે તે નપુસક સિદ્ધ; તે લિંગ પણ પૂર્વોક્ત રીતે ત્રણ પ્રકારનાં છે - વેદ, શૃંગાર ને આકાર તેમાં વેદ અને શૃંગાર વે ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે અને આકારનેવિષે મોહ થાય છે માટે તે મદ્દણ કરવા યોગ્ય છે તે આકાર પણ ત્રણ પ્રકારનો છે - એક ઇન્દ્રિય ઉદ્દી, એટલે રૂપણાદિક ખગ કરેલા, વીજા ઇન્દ્રિય અવયવસહિત એટલે ઘાત્યાવસ્થાનેવિષે કામાદિક કુ

चेष्टायें करी इन्द्रियुं मूलयकी बल गमावीने नपुंसक थया होय ते. अने बीजा जे जन्मथीज नपुंसक थया होय ते. ए त्रणेने लोको नपुंसक कहेते. परंतु पर मायें जोतां पहेला वे ने नपुंसकपणुं नथी. केमके, तेउनेविपे पुरुष वेदनो अजि लाप होयते; जोगने अयें स्त्रीनी इहा करे ठे; परंतु पुरुषनी इहा करता नथी. पण गुं करे के तेउनां अयव सावचेत होतां नथी. तेथी योनि जोग न थाय. एउ नपुंसक पणाने बीजा कुचेष्टाथी पाम्या ठे; माटे पुरुषवेद ठे, नपुंसक वेद नथी. नपुंसक वेद तो जे जन्म जात होयते तेनेज कहिये. ते नपुंसकने पुरुष तथा स्त्री ए वनेने जोगववानी अजिलापा थायते; माटे तेज वास्तविक नपुंसक कहेवाय. अत्रचू-६ आचार्य एम कहेते के, जे स्वभावे जन्मजात नपुंसक होय ते ने चारित्र आवे नही, ल्यारे तेने मोक्ष पदनी प्राप्ति ते केम थाय ! माटे रुत्रिम नपुंसक खेवो. अने नवीन आचार्य एम कहेते के, जे रुत्रिम होय ते नपुंसक न कहेवाय. जेने नपुंसक वेद उदयागत होय तेनेज नपुंसक कहिये. रुत्रिमने तो पुरुष वेद उदयागत होयते, तेथी तेने तो पुरुषवेदज कहिये. एउं विवेचन करी खेवुं. एवा नपुंसकलिंगे जे मोक्ष थया ते नपुंसक सिद्ध कहेवाय ठे.

(११) जे रजोहरण तथा मुखवस्त्रिका प्रमुख ठतां कैवल्य पद पामे ते स्त्रालिंग सिद्धकहेवायते. (१२) जे तापसादिक प्रमुख बीजा बिन्धवान ठतां लोकांत स्थित थयाते ते अन्य लिंग सिद्ध जाणवा. (१३) जे नरत प्रवृत्ति गृहस्थ वेप धारी ठतां लोकना मस्तकनेविपे स्थित थएला ठे ते गृहि लिंगी सिद्ध जाणिये. (१४) जे एक समयनेविपे एकलोज सर्वोत्कृष्ट सुखना धामने पाम्यो होय ते एकाकी सिद्ध ठे. (१५) अने जे एक समयनेविपे अनेक जीवो सिद्धत्व पाम्या होय ते अनेक सिद्ध कहेवाय ठे. वली जे सिद्धावस्था पाम्या वझे बीजा कोई समय थई गयो न होय किंतु तेज समयठे ते अनंतर सिद्ध कहिये; अने जेने सिद्धावस्था पाम्याने समयथी उपरांत काल थई गयो होय ते परंपर सिद्ध क हिये. इत्यादिक सिद्ध जीवोना जेद ठे.

हवे बीजा संसारी जीवोविपे धाम समजवुं:-ते संसारी जीव वे प्रकारनाठे:- एक स्थावर बीजा त्रस. तेमां स्थावर पांच प्रकारना ठे:-पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउ काय वाउकाय ने वनस्पतिकाय. ए पांचेना वली सूक्ष्म अने वावर ए वेवे जेद ठे. अ ने त्रस जीवो चार प्रकारना ठे:-वेडिय, तेंडिय, चउरिंडियने पंचेंडिय तेमां पंचेंडिय चार प्रकारना ठे -देव, मनुष्य, नारक ने तिर्यच. एवधा जीवोविपे सविस्तर जीववि

પહ્લવ્યવિચાર

ચારાદિ પ્રકરણોમાંથી જાણીએવું એ જીવ થનતરે, તેમાં ચેતન ગુણ છે તથા
રકાદિ પર્યાય છે જે ગુણવત તથા પર્યાયવત હોય તેને ઇચ્છ્ય કહિયે ગુણ પ
ય ઇચ્છ્ય મિતિ વચનાત્ એવી રીતે જીવ ઇચ્છ્ય જાણવું

અજીવ ઇચ્છ્ય પાંચ પ્રકારનું છે - ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, પુજ્જાસ્તિકાય ને કાલ તેમાં જે ગતિપર્યાય ને નજનારા જીવ તથા પુજ્જાને
સહાયકારી હોય તે ધર્માસ્તિકાય જ્યાં જ્યાં ધર્મ ઇચ્છ્ય છે ત્યાં ત્યાં જીવ તથા પુજ્જા
જોની ગતિ થાય છે જેમ કે, અજોકનેવિષે એ ઇચ્છ્ય નહીં હોવાથી ત્યાં તેઓની
ગતિ થતી નથી એ વિષે દૃષ્ટાંત - જેમ મત્સ્યની ગતિને સહાયકારી જલ છે
એટલે જ્યાં જ્યાં જલ હોય ત્યાં ત્યાં મત્સ્યની ગતિ થઈ શકે છે, તે મત્સ્ય જ્યારે જ
જલ સહાયકારી નથી માટે તેમ ધર્માસ્તિકાય, પણ જીવ તથા પુજ્જાની ગતિને
સહાયકારી છે એ ધર્મ ઇચ્છ્ય યદ્યપિ એકજ છે તથાપિ નયના જેવેકરી એના ત્રણ
પ્રકાર છે - સમૂહ નયેકરી, વ્યવહાર નયેકરી તથા કુચ્છસૂત્ર નયેકરી તેમાં વ્ય
વહાર નયે કરી ધર્માસ્તિકાય ઇચ્છ્ય અસરભાત પ્રવેશાત્મક ધર્માસ્તિકાય એક છે
તેમ વ્યવહાર નયેકરી પોતાની બુદ્ધિ કરી પરિકલ્પિત તે ધર્માસ્તિકાયના વે
નાગ, ત્રણ નાગ, ચાર નાગ ઇત્યાદિ ઘણા વેશ છે અને કુચ્છસૂત્ર નયે કરી અસ
રભાત પ્રવેશના પ્રત્યેક પ્રવેશને ધર્માસ્તિકાય કહિયે, એટલે સ્વપ્ન, વેશ તથા પ્રવેશ એને
ધર્માસ્તિકાય કહિયે. એનો ગતિ લક્ષણ ગુણ છે, અને અગુરુલ્લધુ લક્ષણ પર્યાય છે
અધર્માસ્તિકાય તે સ્થિતિના પર્યાયને નજનારા જીવ અને પુજ્જાને સહાયકારી
જાણવું જ્યાં જ્યાં અધર્માસ્તિકાય હોય છે, ત્યાં ત્યાં જીવ તથા પુજ્જાની સ્થિતિ
ઈ શકે છે જેમ કે, અજોકનેવિષે એ ઇચ્છ્ય નહીં હોવાને લીધે જીવ તથા પુજ્જા
સ્થિતિ થઈ શકતી નથી એવિષે દૃષ્ટાંત - સ્થિતિના પર્યાયને સેવન કરનારો
પથિરુ, તેને ઠાપા સહકારી છે એટલે આ સસારમાં વેશાટન કરતાં માર્ગને વિ
વિશ્રામ કરીને સાતાને પામે છે તેમ જ્યાં વૃદ્ધની સારી ઠાપા હોય છે, તે
વિશ્રામને પામી રહ્યા છે એ ઇચ્છ્ય પણ પૂર્વોક્ત રીતે નયના જેવે ત્રણ પ્રકાર
- તેમાં સમૂહ નયેકરી અસરભાત પ્રવેશ સ્વરૂપ એક સ્વપ્ન છે, વ્યવહાર નયના
ઇચ્છ્યનો એકજ સ્વપ્ન ઠતાં તેના બુદ્ધિ પરિકલ્પિત વિનાગ તથા ત્રિનાગ પ્રમુખ

પણા નેદ થાય છે. અને રુઝસૂત્ર નયે કરી એના જેટલા પ્રદેશ છે તે પ્રત્યેક અધર્મા સ્તિકાય કહેવાય છે. એનો સ્થિતિ લક્ષણ ગુણ છે, અને અગુરુ લઘુ લક્ષણપર્યાય છે.

આકાશસ્તિકાય તે જીવાદિક પાંચ ઇચ્છાનું નાજન જાણવું. કેમ કે, એ ઇચ્છા નેવિપે પોતપોતાના સ્વરૂપે સકલ ઇચ્છો વ્યાપી રહ્યાં છે. તે વે પ્રકારનું છે.—એક લોકાકાશ ને વીજો અલોકાકાશ. તેમાં ચાંદ રાજ ઉચ્ચિત લોક કહેવાય છે તે અનિયત પ્રમાણ પહોલો છે. પરંતુ ધન કરિયે તો લાંબો તથા પહોલો વેગોન સત્ત રહ્યું પ્રમાણ સમાન થાય છે. અને અલોક અનંતો છે. ને તે ગોલકાકાર છે. સમસ્ત પદાર્થો લોકનેવિપે હોય છે, માટે અલોક શૂન્ય છે. એના પણ પૂર્વનીપછે ત્રણ નેદ થાય છે.—તેમાં સંગ્રહ નયેકરી અનંત પ્રદેશાત્મક લોકાલોક પ્રમાણ એક સ્વંધ છે; વ્યવહાર નયેકરી બુદ્ધિપરિકલ્પિત વે નાગ, ત્રણ નાગ તથા ચતુર્નાગાદિક અનેક પ્રદેશ છે; અને રુઝસૂત્ર નયેકરી તે પ્રત્યેક પ્રદેશરૂપ જાણવું. એમ એના પણ સ્વંધ, વેશ તથા પ્રદેશ એ ત્રણ નેદ થયા. એનો અવકાશ લક્ષણ ગુણ છે, અગુરુલઘુ પર્યાય છે.

કાલ તે નવ જીર્ણોપાદક જાણવો. એ સકલ પુણ્યલોનેવિપે નવીનતા તથા જીર્ણતા હોય છે તેનો સહકારી કારણ છે.

આશંકા:— નવીનતા તથા જીર્ણતા થવી એતો પુદ્ગલનો સ્વભાવજ છે, તેમાં કાલનું શું કામ છે? પુદ્ગલો પોતાની મેલેજ નવીન પર્યાયોને ધારણ કરે છે, તેમ જ જીર્ણ પર્યાયોનું પણ નજે છે. કેમ કે, પુદ્ગલ અને જીવ એ વસ્ત્રે પરિણામી ઇચ્છા છે; એવું શ્રી નગવાને કહ્યું છે. જે પૂર્વાવસ્થાનો વિનાશ અને ઉત્તર અવસ્થાનું ઉત્પાદન તેને પરિણામ કહે છે. એટલે પર્યાયનો ઉત્પાદ તથા વિનાશ થાય છે; પરંતુ ઇચ્છાથી ઉત્પાદ તથા વિનાશ કહેવાય નહીં. એવી રીતે પુણ્યનેવિપે પરિણામપણું હોવાથી સ્વર્ગ ઉત્પાદ તથા વિનાશરૂપ નવીનતા તથા જીર્ણતા પર્યાયને પામી રહ્યા છે. કોઈ ઇચ્છાનો સવર્ધા નાગ તથા ઉત્પાદ થતો નથી ત્યારે કાલ ઇચ્છાની અધિક કલ્પના તે શાસારુ કરવી જોયે?

ઉત્તર:— ચંદ્રપિ નવીનતા તથા જીર્ણતા જે પુદ્ગલના પર્યાય છે તે પુદ્ગલને વિપેજ છે. તથાપિ ત્યાં નિમિત્ત કારણ કાલ ઇચ્છા છે. કેમકે, નિયતે કરી હોય છે. પરંતુ અનિયત પણે કહી હોતું નથી. જેમકે, ચંપક, અશોક તથા સહકાર પ્રમુખ વનસ્પતિનેવિપે કુતુમ સંપદા, કાલે થાય છે; મહા હિમકળ મિશ્રિત શી તલ પવન કાલે થાય છે; મેઘવૃષ્ટિ, ધનગર્જિત, તથા વિદ્યુત્ જાત્કારાદિક કાલેકરી થાય છે; તેમજ રુતુવિનાગ, વાલ કુમાર તથા યૌવનાવસ્થા, તથા પક્ષિત ગમાદિ

क पण काले करी थायठे इत्यादिक व्यवस्थानेविषे काल सहकारी ठे काल निमित्त कारण न होय तो सर्व वस्तु व्यवस्था रहित थई जाय जे सत रतु आध्या विनाज चपक, अशोक तथा सहकार प्रमुख वनस्पतिने फल थावे, रतुठ आगल पाठल थई जाय, वाय्वावस्थानेविषे जरा थाय, स्थामा वाय्वावस्था थाय, यौवनावस्था प्राप्त थयाविना वाजिकाज गर्न करे, इत्यादिक अव्यवस्था, कालइव्य नही मान्याथी थई जाय एटले वधु वि तज थयां करे पण तेम तो काईज थतु नथी, तेथी काल निमित्त कारणठे के सर्व पोतपोतानी कालमर्यादाएकरी थायठे माटे पुदगलतानेविषे नवजीर्णता थापादक काल ठे ते काल एक प्रवेशी समय लक्षण ठे ते समय पण जे व मान वत्तेठे ते लेवो केमके, अतीत समयनो विनाश ठे थने थनागत समयन उत्पाद थयो नथी ते वर्तमान समय पण अनतो ठे जेटजा पुज्ज इव्यना पर्याय ठे ते प्रत्येकनेविषे एकेक वर्तमान समय ठे तेमाटे यद्यपि एक ठे तथापि अनतनेविषे लागेलो होवाथी अनतो कहेवाय ठे.

आशका - (अन्यतीर्थां) एक ठतां अनतनी साथे केम लागेठे ?
उत्तर - जेम तमे सत्ताने एक मानता ठतां ते थनेक इव्यपर्यायनेविषे रहेन मानो ठो ! तेम ए पण मानी लेबु जेने तमे सत्ता कहोठो तेने थमे वर्तमान समय कहिये ठेये मात्र नामनो फेर ठे

आशका - समयतो एक ठे थने पूर्वापर कोटी विनिर्मुक्त ठे त्यारे थावनिकादि व्यवहार केम थशे ? तेतो अस्तरव्यात समय मजेठे, त्यारे एक थावजिका थायठे उत्तर - अही वे नय ठे - एक निश्चय ने बीजो व्यवहार निश्चय ते परमा धनी साथे मजेठे थने व्यवहार ते लोकिरुविषे होयठे तेमां निश्चय नये करी तो एक समय लक्षणकाल ठे, थने व्यवहार नयेकरी थावनिकानी कल्पना ठे ते अस्तनूत कल्पनाएकरी कहिये ठेये - अस्तरव्यात समय मजे त्यारे एक थावनि का थायठे, तेवी एक कोडी सडसठ लाख सितोतेर हजार वगेने शोज थारनि का थाय त्यारे एक मुहूर्त थाय यथा समयावली मु० ए सर्व व्यवहारे करीनेन कहेवायठे परतु परमार्थ जोतां तो सर्व कल्पना ठे ए समय लक्षण काल पि सताजीश लाख याजन प्रमाण समय क्षेत्रनेविषे ठे पण वाहार नथी ते पर नार्थ जाणीजेजो ज्यां आदित्य गतिठे, त्यांज काल व्यवहार ठे ए अधिकार वेवाह प्रज्ञति सूत्रनी रुत्तिमां श्रीथनयवेत्तरिए कह्योठे यत "आदित्य ग

તે સ્તદ્યંજકત્વાત્. કાલતું વ્યંજક આદિત્યગમન તે જ્ઞાપકઠે. અને વાહારના હી પનેવિપે આદિત્યતું ગમન નથી; ત્યાં સ્થિર ઠે. આશંકા.— કાલ તો માત્ર મનુષ્ય ક્ષેત્રનેવિપેજ ઠે, તેથી વાહાર નથી એવું તમારા કહેવા ઊપરથી થયું. ત્યારે વાહારના હીપોનેવિપે તથા સ્વર્ગ નરકનેવિપે કાલની કેમ સ્વર પમે? ઉત્તર:— મનુષ્ય ક્ષેત્રની અપેક્ષા કરીનેજ ત્યાં કાલનો વ્યવહાર કહેવાય ઠે. અત્ર સમય તે હ્ય જાણવું: હ્ય પરાવર્તન લક્ષણ ગુણ જાણવો; અને અગુરુ લઘુ પર્યાય જાણવો.

એવિપે ઢિગંચરી આમ માનેઠે.— “લોકાકાશનેવિપે જેટલા આકાશ પ્રદેશ ઠે, તેનેવિપે એકેક કાલનો અણુ ઠે. એટલે અસંખ્યાત કાલના અણુ ઠે. એવું શ્રી ને મીચંડ સિદ્ધાંતિએ હ્ય સંયદ્દમાં કહ્યું ઠે. યત: લોઆગાસ પાસે, ડક્કેક જે ઠિ યાદુ ડક્કિક્કા: રચણાણં રાસીમિવ, કાલાણુ અસંખ દ્વાણિ. તેવા અસંખ્યાત કાલાણુતું સંમેજન થાય ત્યારે એક સમય કહેવાયઠે. સમય તે પર્યાય ઠે. તે અણુ પણ સૂર્યમંડલત્રમિલક્ષણ નિમિત્ત કારણ પામીને એકગમલેઠે ત્યારે સમય નીપ જેઠે. જેમ ચક્રત્રમિ નિમિત્ત કારણની જોગવાઈ પામીને મૃત્પિંમનો ઘડો નીપજે ઠે. તેવી રીતે એણ જાણી લેવું.”

એને શ્વેતાંચર દૂપણ ઢિયેઠે.— એમ જો માનિયે તો ઠવો અસ્તિકાય થયો. કેમ કે, જેને સંધ. વેગ તથા પ્રદેશ હોય તેને અસ્તિકાય કહેઠે. અત્રી સમય તે ગંચ દિનાગ કલ્પનારૂપ વેગ તથા કાલાણુ તે પ્રદેશ ઠરેઠે. એમ માન્યાથી વિપરીતતા થયો. અને અસ્તિકાય તો પાંચજ ઠે. અને કાલને તો શ્વેતાંચર તથા ઢિગંચર કો ડપણ અસ્તિકાય કહેતા નથી.

પુદ્ગલ હ્ય જે વસ્તુ પૂર્ણ તથા ગજન ધર્મયુક્ત હોય તે જાણવું— એટલે કોંડ એક સંધનેવિપે પુદ્ગલ પૂર્ણતા હોયઠે, અને કોંઈક સંધનેવિપે ગજન એટલે વીગ્ય ગઈજતા હોયઠે. એવું કાજાઢિ કારણ પામીને થાયઠે. એવો પુજ્જાનો મ્વનાયજ ઢો યઠે, તેના ચાર જેઠ ઠે:—સંધ, વેગ પ્રદેશ ને પરમાણુ તેમાં પ્રથમ સંધના અનંત પ્રકાર ઠે — વે પ્રદેશ એકા ઘયાથી ઢિપ્રદેશી સંધ, ત્રણ પ્રદેશો મલ્યાથી ત્રિપ્રદેશી સંધ. એમ ચાવત્ સંખ્યાત પ્રદેશી. અનંચ્યાત પ્રદેશી તથા અનંત પ્રદેશી સંધ જાણી લેવા તેમજ વેગ પણ ઢિનાગ તથા ત્રિનાગ જહુણ જાણી લેવો.

આશંકા —સંધમાં ગણ પરમાણુ આવી મજે જે માટે ત્યા વેગ વ્યવહાર મંનરે ઠે. કેમ કે, તેના જેટલા વેગ રાગિ તેટલા વડે મકેઠે. જેમ કે, રાસિક સંધ અર્થો અર્થ કરિયે તેને વે વેગ રહિયે; એમ ત્રણ ઢિનાગ રચાથી ત્રણ વેગ થાય; ને

यावत् चार, पांच, संख्यात, अस्संख्यात तथा अमत्त सुग्री यई शकेछे, एही रीते जे वडो मोटो खंभ होय तेना अनुसारे देशनी कटपना यई शके छे परंतु मात्र व प्रदेशीउज खंभ होय तेनेविषे देशविभाग केम यई शके ? केम के, तेमा तो मात्र वे परमाणुउज मेलन होय छे तेने ज्यारे वे प्रदेशोनी कटपना थाय त्यारे खंभ परिणामनेविषे देश तथा प्रदेश ए वनेनो व्यवहार नि-६ होवाथी तेमा देश कीयोने प्रदेश कीयो समजवा ?

- उत्तर - देश अने प्रदेशमा काई सर्वथा जेद नथी केम के, स्वधनेविषे विभाग त्रिनागादिक अवयव छे, तेने देश कह्छे ते देश पण वे प्रकारना छे - एक सांश छे, बीजा निराश छे. एटले जे सांश छे तेने पण देश कहिये ने जे निराश छे तेने पण देश कहिये तेम निराशने प्रदेश पण कह्छे छे. प्रकृष्ट जे देश तेने प्रदेश कहिये, एटले जेमा बीजो कोई अश मले नही तेने प्रदेश कहवो ए माटे वे प्रदेशी था खधनेविषे देश पण वे कहिये, ने प्रदेश पण वे कहिये एटले जे वे प्रदेश छे तेनेज वे देश कहिये. वे प्रदेशी खधनेविषे सांश देश न थाय, कि तु निराश देश ज थायछे तथा त्रण प्रदेशी खधनेविषे एक वे प्रदेशीउं खंभ ते देश थाय, बीजो एक प्रदेशीया थाय परमाणु अर्द्ध अर्द्ध न थाय केमके, श्रीवीतराग देवे परमाणुने अष्टेय तथा अनेय कह्यो छे. माटे त्या जे वे प्रदेशीउं देश कह्यो ते सांश जाणवो, अने जे एक प्रदेशीउं देश ते निराश जाणवो एम सर्व ठामे स्वधनेविषे विचारी लेवु जेटला स्वधना जे अवयवने ते देश कहा ने तेज प्रदेश कहिये प्रदेश ते नि प्रदेशीय अवयव जाणवा अने सप्रदेशी अवयवने देश कह्छे ने ज्या सप्रदेशी अवयवनो सनव नहोय त्या नि प्रदेशीय अवयवने पण देशन कह्छे ते वे प्रदेशीया स्वधनेविषे प्रति-६पणे जाणवो तथा एक देश प्रदेश लह ए व्यवहार ते ज्यारे स्वधरूपे परिणम्यो होय त्यारे तेने परमाणु पुज कहिये तथा जे स्वधरूपे परिणामने पाम्या नथी ने प्रत्येके प्रत्येके एकाकी रह्यो छे तेने परमाणु कहिये अही प्रसंगथी कालनी स्थिति मर्यादा त्रिखिये छे - एक परमाणु बीजा परमाणुनीसाथे न मलीने स्वधनावने न पाम्यो होय किंतु एकाकीज रह्यो होय, तेना जन्म्यथी एक समय काज ने उत्कृष्टथी अस्सख्यातो काल जाणवो त्यार पट्टी वली स्वधरूप परिणामने पामेछे एम एक परमाणु आश्री समजवु पण सर्व परमाणु आश्रीता अन्ततो काज जाणवो एवु कोइ समये पण जाणवो नही, जे समये सर्व परमाणुथो स्वधरूपे परिणामने पामेला होय, ज्यारे जाइ

हुं त्यागे लोकनेविषे अनंतानंत परमाणु तूटा दीगमां आवेठे. अने जे एकाकी खंध रहेठे तेनी स्थिति जयन्यथी एक समय अने उत्कृष्टथी असंख्यात कालनी होय ठे. पुञ्जसंयोगनी स्थिति उत्कृष्टी असंख्यात कालथी अधिक होय नही. ए पण एक काल आश्री जाणवुं सर्व काल आश्रीतो सर्व कालनुं अवस्थान जाणवुं. केमके एवो कोई पण काल होतो नथी के जे काले सर्व लोक खंधथी शून्य होय. एम विचारी लेवुं. एकालनी स्थिति कही हवे कालनी मर्यादा आम ठे:- परमाणु, एकाकी जावनो त्याग करीने अन्य परमाणु द्यणुक त्रिअणुकादि साथे मलीने खंध जावने पान्या ठे, ते पाठा पूर्वना परमाणु जावने पामे एटले एका की थाय तेमां जयन्यथी एक समय अने उत्कृष्टथी असंख्यातो काल जाणवो.

आशंका.- अनंत प्रदेशीया खंधनेविषे जे संयुक्त परमाणुं ठे ते असंख्यात कालसुधी उत्कृष्टपणे ते खंधनेविषे रहेठे. ते खंधनो ज्यारे जंग थायठे त्यारे ते मांथी जघु खंध निष्पन्न थायठे. तेमां पण ते परमाणुं असंख्यात कालसुधी रहेठे. एवी रीते एक खंधना अनंत खंध थई शकेठे. ते प्रत्येक खंधमां असंख्यात कालसुधी परमाणुनी स्थिति होवाथी अनुक्रमे अनंत कालनो संनव थायठे; त्या र पठी ते एकाकी पणाने पामेठे. एवी रीते अनंत कालनो अंतर पण संनवेठे. त्यारे असंख्यात कालनोज अंतर केम कहोठो? उत्तर:-अरे नाई, जो एटला का लसुधी पुञ्जनो संयोग रहेतो होय तो एम संनवे पण पुञ्जनो संयोग तो असंख्यात कालसुधीज रहेठे. तदनंतर वियोग थई जायठे.

आशंका - परमाणु खंधनी साथे मलेजठे ते खंधविनाश पामेतो असंख्यात काल उपरांत विनाश पामेठे एटलेज ए सूत्र चरितार्थ थयो पण ते विवक्षित परमाणुं आश्रयिन्त खंधनो वियोग थये ते परमाणुने सुं. ते माटे एमके, परमाणुनो खंधने विषे अथवा अन्यपरमाणुनी साथे संयोग थयोठे तेनो पाठो वियोग पण असंख्याते काले थायठे. उपरांत रहे नही.

आशंका. एकाकी परमाणु पणे करी केवी रीते वियोग कहोठो?

उत्तर:- सूत्रना प्रमाणे करी कहिये ठेए. एटले श्री व्याख्यात प्रज्ञिति प्रमुख सूत्रनेविषे कहेजुं ठे के परमाणु बली परमाणु पणे जजे तो पाठो उत्कृष्ट असंख्या ते काले जजे तेमज जे वे परमाणुआ मलीने खंध थयो ठतां तेनो विध्वंस थया पठी फरी. ते बन्नेनो संयोग जयन्यथी एक समय अने उत्कृष्टथी अनंत काले थायठे. लोकनेविषे अनंत परमाणुं ठे, अनंत द्यणुक खंध ठे; एम त्र्यणुक, चतुर

પઢવ્યવિચાર

પુક, સરખાતાપુક, અસરખાતાપુક અને અનતાપુક, એટલી જાતિના સ્વ
તે સર્વ અનત અનત પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે છે તેની સાર્ય પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે ઉલ્લેખ કરી
સ્થિતિયે જો મિલે, તો તેનો વિયોગ થતાં પણ અનત કાલ થાય ત્યારે પતી પતી
ને વિસ્તરતા પરિણામે, તે પુજા સયોગ થાય માટે અનત કાલ કહ્યો છે
હવે વલી પ્રસંગથી કેન્દ્રસ્થિતિ લખિયે ઈયે - પરમાણુ એક આકાશના પ્રદેશને
રોકે છે પણ વીજા પ્રદેશને રોકી શકે નહીં, એટલે જેવડો આકાશ પ્રદેશ છે તેવ
નો પરમાણુ છે, પરંતુ આટલી વિશેષતા છે કે, આકાશનો પ્રદેશ અમૂર્તિક છે ને
પરમાણુ મૂર્તિક છે, માટે વે પ્રદેશમા પણ સમાવેશ થાય, ત્રણ પ્રદેશમાં પણ સ
માવેશ થાય એમ યાવત સરખાત તથા અસરખાત પ્રદેશમાં પણ તેડનો સમાવે
શ થઈ શકે છે, તે સ્વ પણ અસરખાત પ્રદેશી તથા અનત પ્રદેશી જાણવા, વે પ્ર
દેશી સ્વ જગન્યથી એક પ્રદેશમા સમાઈ સકે, અને ઉલ્લેખથી વેજ પ્રદેશને રોકે
છે, તેમજ ત્રિપ્રદેશી ઉલ્લેખથી ત્રણ પ્રદેશ રોકે છે, એ પ્રમાણે જે સ્વ જેટલા પ્ર
દેશનો હોય તે તેટલાજ આકાશના પ્રદેશને ઉલ્લેખથી રોકે છે, તથા જગન્યથી સર્વ
ને વિષે એકજ પ્રદેશ કહેવો, તથા અનત પ્રદેશી સ્વ ઉલ્લેખ પરો અસરખાત પ્રદેશને
રોકી શકે છે પણ અનતને રોકે નહીં કેમ કે, લોકાકાશના અનત પ્રદેશ છેજ નહીં
આકાશ - એક આકાશ પ્રદેશમા અનત પ્રદેશી સ્વ અનત પ્રદેશ રોકે નહીં
ઉત્તર - આકાશને વિષે અવગાહ ગુણ છે, તેણે કરી જ્યાં એક પુજા છે ત્યાં જ
અનત પુજાનો સમાવેશ થઈ શકે છે જેમ એક પ્રદીપ પ્રજાને વિષે અનેક પ્રદીપ પ્રજા
નો સમાવેશ થઈ જાય છે, તથા જેમ એક પારદ કર્પને વિષે સુવર્ણ શત કર્પ સમાઈ
જાય છે એવો પુજાનો ધર્મ છે માટે એક આકાશના પ્રદેશમા અનત પરમાણુ અન
ત અનતાપુક સ્વ છે, તે પોતપોતાના સ્વનાવે કરી રહ્યા છે
અનતાપુક, અનત ત્ર્યપુક અનત સરખાતાપુક અનત અસરખાતાપુક તથા અ
નત અનતાપુક સ્વ છે, તે પોતપોતાના સ્વનાવે કરી રહ્યા છે
સમય લોકને વિષે એક સ્વની અવગાહના કેમ થાય ?

તે અસરખાતનો જાગ અવગાહીને રહે છે, અને કોઈક
સ્વ છે, તે પણ વલી અસરખાત પ્રદેશી તથા અનત પ્રદે
શી છે, કોઈક અસરખાત પ્રદેશને રોકી શકે નહીં
છે, તે કેવલ સમુદાતની પડે જાણી લેવું, તે આ પ્રમા

એમ શ્રી પ્રજાપતિ સ્વનાવે
કર લોકને અવગાહી રહે

એ:-કોઈએક અર્ચિત મહાસ્વંધ વિશ્રસા પરિણામેકરી પહેલા સમયે અસંખ્યાતા યોજન વિસ્તાર સહિત દંડ કરી વીજા સમયે કપાટ કરે; ત્રીજા સમયે થાણુ કરે; ચોથા સમયે પ્રતર પૂરણ કરે; તે કરીને સમસ્ત લોકમાં વ્યાપી રહે; પટી પાંચમા સમયે પ્રતર સંહરે, ઠા સમયે ચાનક નાજે; સાતમાં સમયે કપાટ નાજે; આઠમા સમયે દંડ સંહરીને સ્વંધ સ્વંધ થાય; એમાં ચોથો એક સમય કહ્યો, તે સકલ લોકને વિષે વ્યાપી રહેવાવિષે જાણવું, એવું વર્ણન શ્રીવિગ્નેશ્વરચક્રમાં પણ વિગેષે કરેલું છે.

અશંકા:- (વૌઠ મતાનુસારી) એક આકાશ પ્રદેશનેવિષે રહેલા એક પરમાણુને વીજા ઠ પ્રદેશની ફરસના હોય છે. જે સમયે પૂર્વે દિશાને ફરસે છે તેજ સ્વરૂપે પશ્ચિમ દિશાને ફરસતો નથી. તેથી અપર સ્વરૂપે ફરસે છે એવું જણાય છે કે મકે, જો તેજ સ્વરૂપે ફરસે તો પટ્ દિગ્સંબંધ સંજવે નહી. અને પટ્ દિગ્સંબંધ તો લોક પ્રસિદ્ધ છે જેમ કે, આ પશ્ચિમ દિગ્સંબંધ, આ પૂર્વ દિગ્સંબંધ, તથા આ ઠ ત્તર દિગ્સંબંધ પ્રમુખ ઠ એ દિગ્સંબંધ નિન્ન નિન્ન કહેવા અન્યથા પટ્ દિગ્સંબંધ ફરસના કેમ કહેવાઈ શકાશે? અને પરમાણુ તો નિરંશ છે, માટે એક અંશનેવિષે ઠ સંબંધ નિન્નનિન્ન કેમ થાય? એ કારણ માટે પરમાણુને સાંશ કહેવું જોયે. ત્યારેજ નિન્નનિન્ન સ્વરૂપે પટ્ દિશાઓની ફરસના ઘટમાન થશે.

વત્તર:- (જની) પરમાણુ તો નિરંજ છે. સાંશ કહેવાયજ નહી. પરંતુ પુજલ પરમાણુનેવિષે અર્ચિત્ય પરિણામ શક્તિ હોવાથી તેણેકરી નિરંતર્યપણે ઠ દિશા નીતાયે રહ્યો છે. અને ઠ દિશાઓની ફરસના કરે છે. પણ અંગેકરી ફરસના ન સમજવી. (વલી વૌઠને કોઈક વિગેષ પૂછે છે.) તમે કેમ જ્ઞાનના મંતાનનેવિષે એકજ ક્રુણને કારણ કાર્યજાવ સંબંધ માનો છો? પૂર્વ જ્ઞાન જનક જે ક્રુણ તે પણ નિરંશ છે તેમ ઠતાં તેમાં વે અંગની કટપના કરો છો, જે અંગે કરી કારણસંબંધ છે. તેજ અંગેકરી કાર્યસંબંધ નથી; અને જે અંગેકરી કાર્યસંબંધ છે તેજ અંગેકરી કારણ સંબંધ નથી. એ તમારી શુક્તિયે તમારાજ ગજામાં ફાની આવે છે માટે એમ માનવું જોયે છે કે, ક્રુણતો નિરંશ છે પણ વસ્તુ વ્યવર્તનનેકરી કાર્યકારણ જાવ સંબંધની કટપના ષડ શકે છે. એમ પરમાણુનેવિષે પણ વિચાર કરીજો.

હવે વલી પ્રતંગથી દેવવગાદની નિયતિ લખીયે ઠા:-જે આકાશ પ્રદેશનેવિષે જે પુજત્વ રહ્યું છે તે એક પ્રદેશવગાદ, સંખ્ય પ્રદેશવગાદ, અથવા અનંત્ય પ્રદેશવગાદ જયન્યથી એક નમવતુથી રહે; ને ત્યાર પટી એક પ્રદેશવગાદ ને ૬૪ પ્રદેશવગાદ પાવે, અને ૬૪ પ્રદેશવગાદ ને ૬૪ પ્રદેશવગાદ આવે ને ૬૪ પ્રદેશવગાદ તો ૪

पड्डव्यविचार.

संख्यात काल पठी थाय परतु थनत कालसुधी एकावगाढपणे रहे नही, एवो एनोस नावज ठे हवे अथवाहनुं अतर लखिये ठेए - जे परमाणु ए करीने जे आकाशनो प्रे श अथवाहित अएलो होय तेज ठेकाणे जयन्यथी एक समय थने उत्कृष्टथी थ संख्यात कालसुधी रहेते त्यार पठी वली बीजा प्रदेशनी अथवाहना करेते एम फरतो फरतो फरि तेज आकाश प्रदेशनेविपे उत्कृष्टथी असंख्यात काले आवीनाय ठे केमके, आकाशना असख्यात प्रदेशज ठे

आशका - मूल प्रदेशनो त्याग करी बीजा असख्यात आकाश प्रदेशीय थ नतवार फरसीने पठी पाठो आवीने मूलनो प्रदेश फरसतां थनतकालनुं थत संजवेते तेम उतां असख्यात कालनुज अतर कहेवानु कारणथु ?

उत्तर - पुजजनो एवो स्वनावज होयते के, ते असख्यात कालसुधी फरीने पाठो तेज आकाश प्रदेशनी अथवाहना करेते हवे पुजजना गुण कहिये ठेए - जेणेकरी वस्तु, अजरुत एटले शोनायमान दीवामां थावे तेने वर्ण कहेते तेना पाच प्रकार ठे - रुक्म, नीज, श्वेत, पीतने रक्त ए वधा पुजजने विपे होयते थही कोईक नैयायिक ठगो विचित्र वर्ण पण मानेते ते पाच वर्णाना सयोगथी उपजे ठे तेने सर्वथा निन्नज कहेते, पण ते निन्न नथी गथ वे ठे - एक सुगंध बीजो दुर्गंध अत्र कोई बीजो विचित्र गंध पण माने ठे ते पण सयोगथी उत्पन्न थायते परतु निन्न नथी

रस पांच ठे - तिक्त, कटुक, कषाय, आम्ल तथा मधुर कोईक लवणने ठगो रस कहेते परतु तेनो मधुर रसनेविपे अतरचाव ठे ते आ प्रमाणे - सर्व जोजन तैयार कथुवता तेमा यद्यपि बीजा सर्व इथ्योनु मेजन होय ठे तथापि जो एक लवणनु प्रहेपण कथु न होय तो ते जोजन मधुर जागतु नथी एट- माटे लवणने पण मधुरज कहेवु

स्पर्श थावते - कर्कश, मृड, गुरु लघु, उष्ण, शीत, स्निग्ध ने रुद्ध ए थाव फरस पुजजनेविपे होयते एम सर्व मजी बीज गुण पुजजना जाणवा तेउमांना पांच गुण एक परमाणुनेविपे मजी आवेते ते आरी रीते - पांच उणांमांनो ग मे ते एक वर्ण, पांच रसमांनो गमे ते एक रस, वे गरमांनो गमे ते एक गर, थन थाव फरसमांनो चार फरस नथी होता, ते आ - कर्कश, मृड, गुरु ने लघु ए चार स्पर्श सुख परमाणुनेविपे न होय थने जीत, उष्ण, स्निग्धने रुद्ध ए चा रमां पण विरोधी वे गुण एक प्रदेशनेविपे न होय जेम के, शीतनो विरोधी उष्ण

गुण ठे तथा स्निग्धनो विरोधी रुक्ष गुण ठे. ते माटे अविरोधि वे गुण होय शीत स्निग्ध अथवा शीत तथा रुक्ष अथवा उष्ण स्निग्ध अथवा उष्ण ने रुक्ष, एम विपरीत पण पण थईं शकेते. माटे परमाणु एक अंग ठे तेमां अविरोधी वे फरस लेवा. एवी रीते पांच गुण एक परमाणुनेविपे जाणवा. वे प्रदेशीया खंधनेविपे उत्कृष्टी दश गुण होयते. केमके, तेमां निन्न निन्न वे व र्ण, वे रस, वे गंध तथा चार अविरोधी स्पर्श ते वे वे जूढा जूढा प्रदेशनेविपे होय ए दशगुण वे परमाणुना जाणवा. एम त्रिप्रदेशी खंधनेविपे उत्कृष्टी वार गुण होयते, ते आ प्रमाणोः—एक वर्णने एक रस ए वे गुण द्विप्रदेशी खंधना कर तां एमां अधिक होय ठे. केमके त्रण प्रदेश होवाथी गंध तो प्राये वेज ठे, अने फरसतो सूक्ष्म परिणामे चारज होयते. तथा चार प्रदेशीया खंधनेविपे उत्कृष्टी चौदगुण होयते. तेमां चार वर्ण चार रस ने वाकीनासर्व पूर्वोक्त रीते जाणवा. पंच प्रदेशीया खंधनेविपे पांच वर्ण, पांच रस, वे गंध, तथा चार फरस ए शोल गु ण होयते. एम संख्यात प्रदेशीयो खंध, असंख्यात प्रदेशीयो संध तथा अनंत प्रदेशीयो खंध जेटली वारसुधी सूक्ष्म परिणाम पण परिणाम्यो होय ठे त्यांसुधी तेथोनेविपे उत्कृष्टी शोल गुण होयते. अने जवन्यथी तो पूर्व जे पांच गुण परमाणुनेविपे कहेला ठे तेदलाज अनंत प्रदेशीया खंधनेविपे पण होय ठे.

हवे वादर परिणाम कहियेठेए—वादर परिणामनेविपे जवन्य तो सात गुण होय ठेः—गुरु, कर्कश, अथवा मृदु, लघु, ए वे स्पर्श अविरोधी लेवा; अने पांच गुण मूल गा लेवा अने उत्कृष्टी तो वीश गुण होयते हवे एना पर्याय कहिये ठेए—पर्याय ते एक गुण रुग्ण तेम एक गुण नीजादिक पण जाणवा जेम के, एक परमाणुमां सर्व जवन्य पण रुक्ष वर्ण होय तो ते एक गुण काजो कहिये. पत्री वजी तेथी वमणी कालाश ते द्विगुण रुग्ण कहिये एम यावत संख्यात गुणो, कालो अनं ख्यात गुणो कालो तथा अनंत गुणो रुग्ण वर्ण होयते; एप्रमाणे नर पर्यायो जाणवा. एम नीज तथा पोनादिकनेविपे पण एजरीने जाणी सेवुं.

आशंका—गुण अने पर्यायनेविपे जेद बुं ठे? जे गुण न्ह्या तेने पर्याय कहोठो.

उत्तर.—गुण तथा पर्यायनेविपे कांई जेदठे. “सद् नात्रिनो गुणाः क्रमना विनः पर्याया.” जे सदैव न्हयनीं ठे एदले बगि, गंध, रस तथा स्पर्श, ते गु ण जाणवा ए सामान्यपणे मूर्तिमंत इय्यची एक देश निन्न न टोय माटे गु ण कहेवापठे, अने जे अहुकने होय ते सदा न्हजावी न होय तेने पर्याय क

પડ્ડવ્યવિચાર

હિયે જેમ કે, એક ગુણ કાલત્વાદિક તે દિગુણ કાલત્વાદિક અવસ્થાથકી નિવત્ત
 ઢે, તથા દિગુણ કાલત્વાદિક ત્રિગુણ કાલત્વાદિક અવસ્થાથકી નિવત્તનને પામે
 ઢે એમ પૂર્વ પૂર્વ પર્યાયિતું નિવત્તન એટલે નાશ થને ઉત્તર ઉત્તર પર્યાયોનો આવિ
 નાવિ એટલે ઉત્પત્તિ થાયઢે તેને પર્યાય કહિયે એ પ્રમાણે એક ગુણ રસ તથા દિ
 ગુણ રસાદિક, તેમજ એક ગુણ ગદ્ય તથા દિગુણ ગદ્યાદિક, વલી એક ગુણ કર્કશ
 તથા દિગુણ કર્કશાદિક, થને સ્પર્શના પર્યાય પણ જાણી લેવા
 હવે પુનઃ સસ્યાન કહેઢે - ગોલ સસ્યાન તે મોલકવત્, વર્તુલ સસ્યાન તે વન
 યવત્, લવ સસ્યાન તે દમવત્, અશ સસ્યાન તે શૂષાટકવત્, ચતુરસ્ર સસ્યાન તે
 અયોધનવત્, જાણી લેવા ॥ ઇતિ જીવાદિ પદ્ ડ્વ્યસ્વરૂપ ડ્વ્ય ॥
 અથ ડ્વ્ય લક્ષણ કથ્યતે - અનુપ્રપ્ત વૃત્તમ્ પ્રણમ્ય પરમાત્માન, કર્મકેશવિ
 વર્જિતમ્ ॥ ડ્વ્યાણા લક્ષણ વદ્યે, જૈનેંડમતદીતિદ્ ॥ ૧ ॥
 જે વસ્તુ કાલત્રયનેવિપે વત્તે ઢે તેને સત્ કહિયે ને તેજ ડ્વ્ય જાણુ
 તે સત્ શબ્દનુ લક્ષણ આણુ ઢે - “ઉત્પાદવ્યયડ્વ્યયુક્ત હિ સત્” જે વસ્તુ
 પર્યાયની અપેક્ષા કથચિત્ત ઉપજે ઢે, વલી કથચિત્ત જથન્યથી સમયાંતરે
 તથા ઉત્કૃષ્ટથી અસરવ્યાતા કાલ પઠી તે વસ્તુ પર્યાયની અપેક્ષા વિનાશને
 પામે ઢે, થને તેજ વસ્તુ ડ્વ્યથી ક્યારે પણ ઉત્પન્ન ન થાય, તેમ વિનાશ પણ
 પામે નહીં કિંતુ સદા સર્વદા કાયમ હોય તેને સત્ કહેઢે તકલ્પ શ્રીમતિવડે
 “ધ્રોવ્યોત્પાદવ્યયોપેતં, ડ્વ્ય કાલત્રયે સ્થિતમ્, ડ્વ્યતત્સત્ત્ર સત્ત્વ હિ જન્મનાશો
 ચ પર્યાયાત્” તત્ર દૃષ્ટાત જેમ એક જીવ ડ્વ્યનેવિપે નારક પર્યાયનો વિનાશ
 હોય, થને નર પર્યાયનો ઉત્પાદ હોય પણ જીવ ડ્વ્ય તેજ ઢે તેનો મૂલથી ડ
 ર્પાદ તથા વિનાશ હોતો નથી સદા સર્વદા સાશ્વત ઢે તથા પુનઃ ડ્વ્યનેવિપે
 મૃત્પિન્ન, સ્થાસ, કોશ, કુચ્ચ, શિષ્ક, ડ્વત્ર, ઘટ તથા કપાલ પ્રમુખ પર્યાયોના ઉત્પા
 તથા વિનાશ થાયઢે, તે કાલાદિકની જોગવાઈ પામીને થાયઢે તે આ પ્રમાણે -
 યમ પુનઃ પરમાણુ વિલ્લસા પરિણામેકરી મૃદુઆકારે પરિણામને પામેઢે, તેનો
 નારના યાગથી મૃત્પિન્ન થાયઢે, ત્યાર પઠી જ્યારે ચક્રની ઉપર ચડેઢે ત્યારે
 ચક્રત્રિ નિમિત્ત કારણની યોગતાથી સ્થાસ પરિણામને પામેઢે, પઠી હસ્ત પ્ર
 આદિક લક્ષણ તથા પુરુષ વ્યાપાર લક્ષણ નિમિત્ત કારણની યોગતાથી કાશ
 ણામને જજેઢે, પઠી તેજ કુચ્ચ તથા શિવક પરિણામે થાયઢે તે ડ્વત્ર જ્યારે
 યુગ્મ, વચુ, તથા ગ્રીવક પરિણામને પામેઢે ત્યારે ઘટ કહેવાય ઢે તથા ત

વલી ઘટનોટન મુજગદ્યનિયાત થકી કપાલ પરિણામને પામે છે, ત્યારે કપાલ માલા કહેવાયત્રે. એટલે પૂર્વે પૂર્વે પર્યાયોનો વિનાગ થતો જાયત્રે ને ઉત્તરોત્તર પ ર્યાયોનો ઉત્પાદ થતો જાયત્રે. પણ પુરૂજ ઇવ્ય સદા સાથતજ છે. જો તે સત્તા પુરૂજાદિક ઇવ્યની ન માનિયે તો ઉત્પાદ તથા વિનાગ નિરર્થક થાય. જો વસ્તુ થી કાંઈ ટેજ નહી તો ઉત્પત્તિ શાની થાય? ઇને જેની ઉત્પત્તિ થતી નથી તેનો વિનાગ પણ થતો નથી, યથા પહ્લવ્ય. જે વિનાશ થાયત્રે તેજ ઉત્પન્ન થાય છે; ઇને જેનો વિનાગ ન થાય તેની ઉત્પત્તિ પણ ન થાય. માટે ઉત્પાદ, વિના ગ તથા સત્તા એ એકજ છે. તથોક્ત શ્રીમતિચંદં. “ઉત્પાદ. કેવલો નાસ્તિ, વિના શોપિ ન કેવલ:; કિતુ સત્તાસમાક્રાંતો. નાપિ સત્તા ચ તૌવિના, ૧ યદુત્પન્નં ચ તન્ન ઇં યન્નં તન્ન જન્મયુક્, યન્ન વસ્તુ નચોત્પન્નં, દૃષ્ટં નદૃષ્ટં કદાપિન. ૧ કાલાદિપંચ સામર્થા, પ્રાપ્ય ઇવ્યેષુ પર્યાયા:; ઉત્પદ્યંતે વિપદ્યંતે, જલકલ્લોલવક્કલે. ૨ ”

આશંકા:--તમે જે પૂર્વે પૂર્વે પર્યાયોનો વિનાશ માનો છો તેવિનાશનું અપર નામ અજ્ઞાવ છે, માટે તે સર્વથા પ્રકારે જાવથી નિન્ન છે, કિવા અનિન્ન છે જો સર્વથા જાવથી નિન્ન માનિયે તો અવસ્તુ સ્વજાવ થાય, અવસ્તુ સ્વજાવની સિદ્ધતા થયાથી કોઈ કાર્યની સિદ્ધિ થશે નહી, તથોક્ત શ્રીમતિચંદં:--તુઠ્ઠરુપોહિ યો જાવ: સકથં કાર્યસાધક:; અદારિં જ્ઞેઽશ્વં, સચેદાદિ ફલેગ્રહિ: ૧ તથા જાવનેજ સર્વથા અજ્ઞાવ કહેશો, તો જાવની પ્રતીતિનો લોપ થશે, ઇને તેમ થયાથી સર્વ જગત્ શૂન્ય ઠરશે. ત્યારે તમે અજ્ઞાવ તે શાને કહો છો ?

ઉત્તર:--જાવથી કથંચિત્ નિન્ન અજ્ઞાવ હોયત્રે, જે સર્વથા નિન્ન કહે વાય નહી. ઇને સર્વથા અનિન્નપણ ન કહેવાય તે કથંચિત્ નિન્ન કહિયે તે આવી રીતેત્રે.--સમસ્ત વસ્તુનેવિષે વે અંગ હોયત્રે --એક સદંશ ને વીજો અસદંશ તેમાં પર્યાયની અપેક્ષાએ અતીત તથા અનાગત પર્યાયને અસદંશ કહેત્રે, ને વર્તમાન પર્યાયને સદંશ કહે છે. એ સદંશ જાવરૂપ કહેવાયત્રે. ઇને અસદંશ અજ્ઞાવરૂપ કહેવાય છે. અજ્ઞાવનું લક્ષણ ન્યાય શાસ્ત્રમાં આવી રીતે કહ્યું છે:--“ઇવ્યપર્યાયોજયારમાજાવ ઇતિ” એટલે જે અજ્ઞાવ તે પણ ઇવ્ય ઇને પર્યાયથી નિન્ન નથી. જે જાવ સ્વજાવ તેઅજ્ઞાવત્રે. તેના ચાર પ્રકાર છે:--પ્રાગઅજ્ઞાવ, પ્રધ્વંસાજાવ, અત્યંતાજાવ ને અન્યોન્યાજાવ. તેમાં પ્રથમ પ્રગર્જાવનું લક્ષણ આ પ્રમાણે:--યન્નિવૃત્તાવેવકાર્યસ્યઉત્પત્તિ: સોસ્યપ્રાગજાવ: જે પર્યાયનેવિષે વિનાશોકરીને અવશ્ય અપરપર્યાયની ઉત્પત્તિ થાય છે તે ઉત્પદ્યમાન ઉત્તર પર્યાયથી પૂર્વે જે વિનાશી પર્યાય છે તેને પ્રાગજાવ કહેવો. અથ

જેમ ક્ષીરના વિનાશથી દધિનો ઉત્પાદ થાય છે માટે દૂધને વિષે દહીનો પ્રાગજ્ઞાવ કહેવાય જેનો પૂર્વે અજ્ઞાવ હોય તેને પ્રાગજ્ઞાવ કહે છે. એમ મૃત્પિન્નને ઘટનો તથા તંતુપુજનો થી ત્યાંસુથી તેનો ક્ષીરને વિષે પ્રાગજ્ઞાવ છે. એમ મૃત્પિન્નને ઘટનો તથા તંતુપુજનો પટનો પણ પ્રાગજ્ઞાવ સંબંધ જાણી લેવો હવે પ્રધ્વસાજ્ઞાવનું લક્ષણ આ પ્રમાણે - પદ્મ ત્વત્તો કાર્યસ્યાવર્યં વિપ્રતિપત્તિ સોસ્યપ્રધ્વસાજ્ઞાવ જે પર્યાય ઉત્પન્ન થયાથી જે પર્યાયોનો અવર્ય કરી વિનાગ થાય છે, તે વિનાશી પૂર્વ પર્યાયથી ઉત્તર પર્યાયને વિષે પ્રધ્વસાજ્ઞાવ કહે છે અત્ર દૃષ્ટાંત જેમ દૂધના વિનાગથી અવર્ય કરી દધિ જ હોય છે તેથી દહીને વિષે દૂધનો પ્રધ્વસાજ્ઞાવ કહેવાય તેમ મૃત્પિન્નના વિનાશથી અવર્ય કરી ઘટ, તથા તંતુપુજના વિનાશથી અવર્ય કરી પટની ઉત્પત્તિ હોય છે, તો તે ઘટને તથા પટને પ્રધ્વસાજ્ઞાવ કહે છે એટલે જે પૂર્વપૂર્વ પર્યાય હોય તેને વિષે પ્રાગજ્ઞાવ કહે છે, ને ઉત્તર ઉત્તર પર્યાય હોય તેને વિષે પ્રધ્વસાજ્ઞાવ કહે છે એમ વલી દધિથી તકનો ઉત્પાદ દહોવાથી દધિને પ્રાગજ્ઞાવ કહેવાય, અને તકને પ્રધ્વસાજ્ઞાવ કહે છે અને ઉત્તર તકરૂપ પ દહીરૂપ પર્યાયની અપેક્ષા કરી દધિને પ્રધ્વસાજ્ઞાવ કહે છે અને ઉત્તર તકરૂપ પ પર્યાયની અપેક્ષા કરી દધિને પ્રાગજ્ઞાવ કહે છે

આશકા - એક વસ્તુને વિષે બે ધર્મ કેમ સજવે ?
ઉત્તર - વસ્તુ, અનંત ધર્માત્મક હોય છે જેમ કે, એક પુરુષને વિષે બ્રાહ્મ, જૈન, પુત્ર, પૌત્ર, તથા દૌહિત્ર પ્રમુખ ઘણા ધર્મો હોય છે એટલે પુત્રની અપેક્ષા પિતા કહેવાય છે, નાઈની અપેક્ષા પુત્ર કહેવાય છે, સ્ત્રીની અપેક્ષા પૌત્ર કહેવાય છે, માતાની અપેક્ષા પુત્ર કહેવાય છે, પુત્રના પુત્રની અપેક્ષા પૌત્ર કહેવાય છે તેમ અત્ર પણ જાણવું હવે અન્યોડ્યાજ્ઞાવનું લક્ષણ આ પ્રમાણે - સ્વરૂપાતરાન્યરૂ

વ્યાવૃત્તિરિતરેતરાજ્ઞાવ । તત્ર દૃષ્ટાંત - જેમ ગાય ને અશ્વ એ બે પદાર્થો છે, તે માં ગાયના સ્વરૂપની નાસ્તિ અશ્વને વિષે છે ને અશ્વના સ્વરૂપની નાસ્તિ ગાય ને વિષે છે એમ અન્યોન્ય એટલે પરસ્પરને વિષે એકેકનો જે અજ્ઞાવ છે તે અન્યોડ્યાજ્ઞાવ જાણવો એનાં ચાર નામ છે - અન્યોડ્યાજ્ઞાવ, રિતરેતરાજ્ઞાવ, પરસ્પરાજ્ઞાવ તથા અન્યાપોહ જ્ઞાવ હવે અત્યંતજ્ઞાવનું લક્ષણ આ પ્રમાણે - કાલત્રયાપે રૂપીયતાવાત્મ્યપરિણામનિવૃત્તિરત્યંતાજ્ઞાવ એટલે વસ્તુને વિષે તાવાત્મિકપણે જે પરિણામનો ત્રણ કાલને વિષે અજ્ઞાવ, તેને અત્યંતજ્ઞાવ કહિયે તત્ર દૃષ્ટાંત - જેમ એક ચેતન આત્મતત્ત્વ છે તે ક્યારે પણ અચેતન થયો નથી, થતો નથી

ને યગે પણ નહીં એમજ જહ ધર્મવાલા પુજનનેવિષે ક્યારે પણ વસ્તુત્વે ચેતનપણું સં
જવે નહીં એટલે તાદાત્મ્ય જાવ યાય નહીં, સંયોગી જાવે તો એ પુજન અનંતિવાર ચે
તન થયા છે; યાય છે, ને યગે; માટે ચેતન વસ્તુનેવિષે તાદાત્મિક જાવે અચેતનવસ્તુનો
અત્યંતાજાવ છે. તથા અચેતનવસ્તુનેવિષે તાદાત્મિકજાવે ચેતનવસ્તુનો અત્યંતાજાવ છે.

આગંકા—ઘટ તથા પટનેવિષે અત્યંતાજાવ માનવામાં શું હરકત છે? કેમકે,
ઘટ તે પટાત્મા નથી ને પટ તે ઘટાત્મા નથી.

ઉત્તર—એ તારું કહેવું યદ્યપિ સત્ય છે. તથાપિ એવું ત્રણે કાલનેવિષે સંજવે
નહીં કેમકે ઘટાકારે પરિણામને પામેલા જે પુજન ઇચ્છે તે કોઈ સમયે પટાકાર પરિ
ણામને પામે છે, અને પટ પુજનો ઘટાકારે પરિણમે છે, માટે તેનેવિષે અત્યંતા
જાવ કહેવાય નહીં. કિંતુ અન્યોડન્યાજાવ કહિયે. એના સંગ્રહના શ્લોક
કહે છે—હીરે દ્યુવાદિ યત્રાસ્તિ પ્રાગજાવ. સંવચ્યતે; નાસ્તિતા પયસોદગ્નિ પ્રધ્વંસા
જાવજઘ્ન. ૧ ગવિ યોશ્વાદ્યજાવશ્ચ. સોન્યોન્યાજાવ ઓચ્યતે, ગગર્ગંગાદિરુપેણાત્યંતા
જાવન્તુ જાણ્યતે. ૨ નચાવન્તુત એવસ્થુર્જેદાન્તે નાસ્ય વસ્તુનિ ॥ ૬તિ જૈનમતેજાવો, જાવિ
નોવન્તુરુપક. ૩ એટલે શ્રીજૈનમતનેવિષે જાવ સ્વજાવ અજાવ કહ્યો અને નૈયાયિક,
વજેપિક તથા મીમાંસકાદિક દર્શનનેવિષે અજાવ તે જાવથી નિઙ્ગ પદાર્થ માને
છે. તે મિથ્યાવાદિ જાણવા. ચાર્વાક મતી તો અજાવ પદાર્થને માનતાજ નથી,
તેઓને પણ અનિષ્ટની પ્રાપ્તિ છે. તયોક્તે અકર્મકાચાર્ય—કાર્યઈચ્છમનાદિ ન્યાત, પ્રાગ
જાવસ્ય નિન્દ્યે ॥ પ્રધ્વંસસ્યેચ કાર્યન્ય. પ્રોચ્યતે નિત્યતાં વ્રજેત્ ॥ ૧ ॥ એક રૂપ જવેદિશ્વ,
મન્યાપોહ્યતિક્રમે ॥ જવેદાનિઃ સ્વધર્મસ્યાડ ત્યંતાજાવપ્રજાપને ॥ ૨ ॥ એનો અર્થ શ્રી
સમંતજડ સ્વામીએ અટ સહસ્ત્રી ટીકામાં આવી રીતે કયો છે—તે માટે અહાં ચા
ર્વાક, જો તું પ્રાગજાવ માનજો નહીં, તો કાર્ય ઇચ્છની અનાદિ યગે અને ઘટ પટા
દિક જે કાર્ય ઇચ્છે, તેની આદિ તો વાજ ગોપાલ સર્વને વિદિત છે, ૧ જો પ્રધ્વના
જાવ નહીં માનજો; તો કાર્ય ઇચ્છનો વિનાશ સંજવજો નહીં. સર્વ ઇચ્છ નિત્ય ઠગો
ને કાર્ય ઇચ્છનો વિનાશ તો સકજ જોકમાં પ્રનિદ્ય છે, ૨ જો અન્યાપોહ નહીં મા
નજો તો નમસ્ત વસ્તુડું એક રૂપ ઠગે, અને વસ્તુ તો સર્વ નિઙ્ગ નિઙ્ગ સ્વજાવજ
દીગમાં આવે છે. ૩ જો અત્યંતાજાવ નહીં માનજો તો કોઈ સ્વધર્મ નિદ્ય યગે નહીં,
ચેતન જે આત્મા તે કોઈ નમય અચેતન થઈ જગે ને જે જહાત્મક પુજન તે
કોઈ સમય સર્વથા ચેતનાત્મક થઈ જવાનો સંજવ યગે તે એમ તો કોઈ કાલે
યાવજ નહીં. ૪ માટે સર્વત્રેવ અજાવ માનવો. તે પણ વજી અજાવ સ્વજાવ માનવો;

પહ્લવ્યવિચાર

પણ જે તુલ્યસ્વનાવ માનવુ તે પણ અનિષ્ટ છે. શ્રી ચિતામણિ શાસ્ત્રનેવિષે પૂર્વ ક્ષીએ કહ્યુ છે કે, દષ્ટસ્તાવદય ઘટોનચ પતન્ દષ્ટ સ્તથા મુજરો દષ્ટા કર્પરત્તિ પરમિતો જાવોન દષ્ટોપર સ્વાધીના કલશસ્ય કેવલમિય દષ્ટા કપાજાવલોતે નાજાવ ઇતિ શ્રુતિ કનિહિતા કિંચાત્ર તત્કારણમ્ ' અહો નૈયાયકો, પ્રથમ જૂનનેવિષે જે ઘટ વીગો, તે કપર મોગર પાત વીગો, ત્યાર પછી રાપરા દિગ્, પણ એટલાથી વીજો અજાવ કોઈ વીગો ન કહેવાય, તેમ ઠતા તુ કહિશ કે, મેં ઘરને રિયે અજાવ વીગો તે જૂગો છે તેની તો કપાલાવલી વીગી કહેવાય, પણ અજાવ વીગી કહેવાય નહીં માટે અજાવ એવો સુતિ તે કઈ રહેતે. તે માનવાતુ છુ કારણ છે માટે કપાજાવલીનેજ અજાવ કહિયે કે જેથી સકલ વાત સુચરે ॥ ઇતિ ઇવ્યજલક્ષણ હવે નવ સ્વરૂપ કહેતે તેમાં નૈગમ નવ અશગ્રાહી છે એ વસ્તુના અશને સપૂર્ણ વસ્તુજ માનેતે જેમકે, સૂક્ષ્મ નિગોદિયા જીયમા અક્ષરના અનતમા જાગ જેણે જ્ઞાન, ઠતા તેને સિદ્ધ સમાન માને છે. અને તેરમા તથા ચાંદમાં ગુણસ્થાનને રિયે વર્તતા સિદ્ધ મનુષ્યોને કર્મનો એક અશ ઠતાં સસારી કહેતે સમગ્ર નયનને સત્તાનુ ગ્રહણ થાયતે સર્વે જીવ સરસા છે સત્તા ગુણ ઘટે નહીં ધ્યવહારનયે કરી જોય અને પુદ્ગલના જેદ કહેવાયતે - જેમકે, જીયના વ

- જેદ - સિદ્ધને સસારી તેમાં સસારીના વેજેદ - અયોગી ને સયોગી સયોગીના વે
- જેદ - ઇન્દ્રિયને કેવલી ઇન્દ્રિયના વે જેદ - સૂક્ષ્મમોહને વપશાંત મોહ, વપશાંત
- મોહના વે જેદ - અસ્પર્શ અને સસ્પર્શ સસ્પર્શના વે જેદ - સૂક્ષ્મસકર્ષાઈ ને વાદ
- ર સસ્પર્શ વાદર સસ્પર્શના વે જેદ - અનિવૃત્તિ વાદર ને નિવૃત્તિ વાદર નિવૃ
- તિ વાદરના વે જેદ - શ્રેણી પ્રતિપન્ન ને શ્રેણી અપ્રતિપન્ન શ્રેણી અપ્રતિપન્નના વે
- જેદ - અપ્રમત્ત ને પ્રમત્ત પ્રમત્તના વે જેદ - સર્વે વિરતિ ને વેશવિરતિ, વેશવિરતિના
- વે જેદ - વિરતિ ને અવિરતિ અવિરતિના વે જેદ - સમ્યક્ત્વીને મિધ્યાત્વી મિધ્યા
- ત્વીના વે જેદ જન્યને અજન્ય જન્યના વે જેદ - પ્રથિ જેદીને અપ્રથિ અજેદી પ્રથી
- જેદીના વે જેદ - પરિત્ત સસારીને અપરિત્ત સસારી એમ પુરુષના પણ વયે જદ થાય
- તે તે આ પ્રમાણે - અણુ ને સ્વય તેમાં સ્વધના વે જેદ - સૂક્ષ્મ સ્વય ન વાદર
- સ્વય ન વચ્ચેના વચી વય જેદ છે - સચિત્ત સ્વધ ને અચિત્ત સ્વય ન વચ્ચેના પણ વય
- જેદ છે - જીયગૃહીત ને અજીયગૃહીત એવી રીતે અનક જેદોતુ વિચરન કરી છતુ
- જે વર્મે વર્તમાન કાજે વર્તમાન જાવતુ ગ્રહણ થાય ત શુભપ્રત્ત નય જાણવું
- જેમ કે, સાધુપણે વર્તે તે સાધુ કહેવાયતે, અને જે સાધુ ઠતા પણ પ્રત્તીપણ વ

સેતો કોય તેને ગૃહી કહેઢે. જે અકરુપ નામ મુલે કહે તે શ્વ નય જાણવો. જે ગુણની ડપમાને ગ્રહણ કરે નહી, પણ ગુણ સહિત અર્થાતરની ગ્રહણ થતી વસ્તુને વસ્તુ પણે કહેવી તે સમનિરુદ્ધ નય કહેવાયઢે. જેમ કે, કેવલ જ્ઞાનાદિ ગુણ પ્રાપ્ત ધયાથી સિદ્ધ કહેવો, અને જે ગુણપર્યાય સહિત સંપૂર્ણ અવસ્થા પ્રાપ્ત વસ્તુને વસ્તુ કહેવી. જેમ સિદ્ધ સ્થાનિક પ્રાપ્ત જીવને સિદ્ધ કહેવો તે ઁવનૂતનય જાણવો ઁમ ઠાણ્વ્યને માતેનય પોતાના ડપયોગથી લગામવા.

હવે ચાર નિદ્દેપા કહેઢે--વસ્તુના નામ માત્રનો અંગીકાર તે નામનિદ્દેપો. ઁદલે નિર્ગુણ નથા ગુણસહિત વસ્તુની વિચારણા ન કરવી. અને જેવસ્તુને આકાર પણે અંગીકાર કરવી તે સ્થાપના નિદ્દેપો; ડપયોગવિના વસ્તુનું સંપૂર્ણ ગ્રહણ કરવું તે ડ્વ્યનિદ્દેપો અને ગુણ સહિત વસ્તુ પ્રમાણ કરવી નિર્ગુણ વસ્તુનું ગ્રહણ કરવું નહી તે નાવ નિદ્દેપો ડ્વ્યાદિક પ્રકારે સમસ્ત નય જંગ, પ્રમાણ નિદ્દેપ પરદ્દેપ સહિત, શુદ્ધ ચેતન પરમાનંદમયી, મહાનંદી, જ્ઞાન જ્ઞાયક, સકલ કર્મોપાધિ રહિત લોકાલોક વેત્તા, સ્વજ્ઞાનાદિ ગુણ સમૂહ કર્તા, અનંત અવિગમ અદ્વય અવ્યય, ધ્રુવ, મહારસી, સર્વ દર્શી, ગુણવાન, મોદ્દ કારણ, મોદ્દ મહાજ્ઞાન જ્ઞાયક, ધ્યાન ધ્યાતા ધ્યેય, ઁક ઁકલ્ જ્ઞાનગમ્ય, સ્વડ્પલુદ્ધિને અગોચર ઢે; ઁવો માહરો પરમાત્મા મુજ્જને ધ્યેય, ડપાદેય, મોદ્દનો વીજ ઢે; વીજો જે સર્વપર વસ્તુનો સંયોગઢે, તે માહરાયી ન્યારો હેયં રૂપ સંસ્કાર ઢે, સંયંધઢે, પણ માહરો નથી ઁવીરીતે મોદ્દાર્થી સમ્યક્વીજોવે ધ્યાવડું.

હવે મોદ્દ પ્રાપ્તિનું કર્મ લખે ઢે--સકલ કર્મ ક્લય લક્ષણ મોદ્દ ઢે. તે મોદ્દ ને અર્થે ચાર અઘાતી કર્મ લપાવવાં. તે ચાર અઘાતી કર્મ શાથી લપાવવા ? કેવલ જ્ઞાનાદિ ચાર ગુણોથી લપાવવાં તે કેવલ જ્ઞાનાદિ ગુણ શાથી ડપજેઢે ? ધ ન ઘાતી કર્મ લપાવવાથી ડપજે ઢે. તે ઘાતી કર્મ શાથી લપાવવાં ? યથાલ્પ્યાત ચારિત્રથી લપાવવાં, યથાલ્પ્યાત ચારિત્ર શાથી યાય ? લોન મોદ્દનીયના ક્લયથી યાય લોનમોદ્દનીય શાથી લપાય ? સૂક્ષ્મસંપરાયચારિત્રથી સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રનું કારણ કોણ ઢે ? ત્રણ સંજ્વલનનનો ક્લય. ત્રણ સંજ્વલના લપાવવાનું કારણ કોણ ઢે ? અપૂર્વ કરણ પરિણામ. અપૂર્વ કરણ પરિણામનું કારણ કોણ ? દર્શન મોદ્દનીય નો ક્લય, ઁમ દર્શન મોદ્દનીય લપાવવાનું કારણ સર્વ વિરતિ ઢે સર્વ વિરતિનું કારણ પ્રત્યારલ્પ્યાનીય ચાર કપાયોનું લપડું ઢે, પ્રત્યારલ્પ્યાન લપવાનું કારણ લેશ વિરતિ ઢે; લેશવિરતિનું કારણ અપ્રત્યારલ્પ્યાનીય ચાર કપાયનું લપડું ઢે; અપ્રત્યારલ્પ્યાનીય ક્લય યવાનું કારણ સમ્યક્લ્ ઢે; સમ્યક્લ્ની કારણોત્પત્તિ સાત પ્રકૃતિડના ક્લયથી

થાયઁ, અથવા ક્ષયોપશમથી થાયઁ સાત પ્રકૃતિરૂના ક્રયાદિકનું કારણ અપૂર્વ ક
 ણ ઁ, અપૂર્વ કરણનું કારણ મૂહર્ત્તસ્થિતિ ક્રય ઁ, મૂહર્ત્તસ્થિતિ ક્રયનું કારણ યથા પ્ર
 વૃત્તિ કરણ ઁ, યથા પ્રવૃત્તિ કરણનું કારણ સાત કર્મસ્થિતિ ઘાત ઁ, સાત કર્મ
 સ્થિતિ ઘાતનું કારણ મદ કપાયતા ઁ, મદ કપાયતાનું કારણ આત્મવીર્ય ગુણ
 ના પર્યાય ગર્જિત વિશુદ્ધતા નામે પર્યાય ઁ, એવા અનુક્રમે કર્મ ક્રયથી ગુણ પ્રકાશનો
 શ ને ગુણ પ્રકાશથી કર્મ ક્રય ઁ, તે કારણ માટે જ્ઞાતા પ્રાણીયે ગુણ પ્રકાશનો
 વચ્ચમ કરવો જોઈયે તે વચ્ચમ શ્રુતજ્ઞાનથી થાય ઁ, હેયોપાદેયની પરિક્ષાને શ્રુત
 જ્ઞાન કહેઁ તે શ્રુતજ્ઞાનના વે જેદ ઁ - એક શુદ્ધ શ્રુતજ્ઞાન ને વીજુ અશુદ્ધ શ્રુત
 જ્ઞાન તેમા શુદ્ધ શ્રુતજ્ઞાનના વે જેદ ઁ - સ્વરૂપ શ્રુતજ્ઞાન ને પરરૂપ શ્રુતજ્ઞાન વનો
 અશુદ્ધ શ્રુતજ્ઞાનના પણ વે જેદ ઁ - શુન થને અશુન એવીરીતે જીગડજીગડિ શ્દ
 પદાર્થો સદાકાલ શાયતા પોતપોતાના ગુણપર્યાયકરી વર્તેઁ ઇતિ મોક્ષપ્રાપ્તિસ્વરૂપ
 અથ આત્મપ્રાપ્તિ વિરિ જિલ્લયતે - જે કારણ માટે આત્મસ્વરૂપ પ્રાપ્તિવિના કદા
 માત્રે પણ મોક્ષ પ્રાપ્તિ થતી નથી જેમ કોઈ પુરુષ નગરનામ સ્વરૂપ પ્રાપ્તિવિના કદા
 તા અન્યને પુત્રીને તે નગર પ્રલ્લે પહોંચે ઁ તેમ આ જીવને મુકાવનાર સમ્પદ
 જ્ઞાન ઁ વક્ત - “વિરયા સાવજ્ઞાત, કસાય હોળા મહવય ધરાવિ, સમ્પ
 દિષ્ટી વિદીળા, કયાવિ મુરુ ન પાવતિ” સર્વ સાવચથી વિરમ્યા હોય, કસાય
 મોધાદિક રહિત હોય, પંચ મહાવ્રતરૂપ વાદ્ય ચારિત્રકરી સહિત હોય, તો પણ
 સમ્પદદટ્ટિ રહિત થતા કદા કાલે પણ મોક્ષ પામે નહીં ગાથા - “નય જગ પમાણે
 હિ જા અપ્પા સાય વાય જાણે, જાણડ મોક્ષ સઠવ, સમ્પદિષ્ટીય સો છોડ”
 તે જીવ સમ્પદદટ્ટિ જાણગા કે જે, પોતાનો આત્મા મોક્ષસ્વરૂપ માદ્મયી પરમા
 નદમયો અથા અવિનાશી અનત અનાદિ અવર સ્વાદાદ જાણે, જાણે માને તે
 હે અનુના, તે સમ્પદદટ્ટિ કહિયે તે સાત નયેરંગી જાણે તેના મૂલ વ સ
 નાર ઁ - એક દ્ય સનાપ ને વીજો પર્યાય સનાપ તેમાં દ્ય સનાપ કાને ક
 હિયે? જે ગુણ અન પર્યાયના આશ્રય હોય તેને દ્ય કહિયે તે દ્ય ને પ્રકાર
 નુ ઁ - એક માધારણ ને વીજુ અસાધારણ તેમાં અન્નિત્વ, વસ્તુત્વ, દ્યત્વ પ્રમયત્વ,
 તથા અગુન્નવુત્વ એ સામાન્ય છડ્ડે માધારણ ગુણ ઁ અને વીજા અસાધારણ ગુ
 ણ તે ધર્માભિધાયને ગતિ ચાનણ ગુણ, અરમાભિધાયન સ્થિતિ ગુણ આકાશ
 મિદાયને અગાદગુણ, કાનમા પરાવર્તનના ગુણ, પુરુષ દ્યનપિવે વર્ણ ગથ
 ન ને રસો ગુણ, ચીરદ્યના ચતના જરૂણ જ્ઞાન ગુણ, દર્શનગુણ ચાગિત્રગુણ ન

વીર્યગુણ એ અસાધારણ ગુણ. તથા સાધારણ ગુણ તે અમૂર્ત્યાદિક પર્યાયના વે જેદ
 ઠે:- એક સ્વનાવ પર્યાય તે અગુરુજનુ વિકારરૂપ ઠે તેના પદ્મગુણી સૃષ્ટિ હાણિમય વાર
 જેદ ઠે. એ વારે પર્યાય ઠે ઇચ્છને સમાન ઠે. અને વીજો જેદ જે વિનાવ પર્યાય તે
 પુરુષ ઇચ્છને તથા જીવ ઇચ્છનેજ ઠે તથા શુદ્ધ ઇચ્છાર્થિક નયે કરી. આપણો
 આત્મા સિદ્ધ સમાન અષ્ટ ગુણધારી ઠે. પર્યાયનયે સ્વનાવપર્યાયિકરી સદ્ગતિદ્ધસમાન
 ઠે. અને જ્ઞાત પર્યાયે કરી અજ્ઞાન સંવંધ સંસારી ઠે. નૈગમ નયેકરી અલ્પગ્રાહી ઠે.
 જેમ આઠ પ્રદેશે કરી સર્વ જીવ નિદ્ધ ઠે. સંગ્રહ નયે કરી સત્તાગ્રાહી ઠે સર્વ જીવ
 નિદ્ધ સ્વરૂપ ઠે. વ્યવહાર નયેકરી જેદ વિવેચના કારી જે જીવના વચે જેદ ઠે.-એક
 નિદ્ધ વીજો સંસારી. સંસારિના વે જેદ - એક સયોગી વીજો અયોગી સયોગીના
 વે જેદ - એક ઠદ્ધસ્ય વીજો કેવલી ઠદ્ધસ્યના વે જેદ - એક રૂપક વીજો ઝપ
 જામરૂ, ઇત્યાદિ. તથા કણુસૂત્ર નયેકરી તેજીવ જે પરિણામે પરિણમતો વચે, તેસમયે
 તેજીવ તેયોજ કહિયે તથા મમતામયી પરવસ્તુમાનતો ચેતન અજ્ઞાની કહિયે. સમ
 તામયી સિદ્ધ સમાન. પોતાપોતાનાં આત્માને ધ્યાવે તેસમયે તે સિદ્ધ કહિયે. શબ્દ
 નયેકરી નામાદિ નિદ્ધને પણ સિદ્ધ કહિયે સમનિરુદ્ધ નયેકરી તે પર્યાયને ગ્રહે એટલે
 નિદ્ધ પર્યાયવંત સિદ્ધ કહિયે. એવંજૂત નયેકરી જે સંપૂર્ણ ગુણ પર્યાયને ગ્રહે એટલે
 પોતાની ક્રિયા કરતો અચલ તે લીજીયે. તથા સિદ્ધ સ્થાનિક પ્રાપ્ત જીવને સિદ્ધ
 કહિયે. એમ સર્વ વસ્તુનેવિપે સાત નય જાણવા. નય તે જે ઇચ્છ અનેક ધર્મે વચને
 કરી સાત જંગ સ્યાદસ્તિ, સ્વઇચ્છ દ્વેષ જાવત્વેન તથા સ્વઇચ્છ ચેતન ગુણ અનંત ઠે,
 સ્વદ્વેષ તે ચરમ શરીર ત્રિનાગન્યૂન અથવા અસંખ્યાત પ્રદેશ સમાન ચેતનત્વ, સ્વકાલ
 તે ઉત્પાદ વ્યવસ્થા, અગુરુજનુ પર્યાયનો પરિણમન, સ્વજાવ તે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર
 વીર્ય, ઇતિ એગુણેકરી જીવઇચ્છ ઠતોઠે. સ્યાન્નાસ્તિ પરઇચ્છ દ્વેષ કાલ જાવત્વેન પરઇચ્છ
 અચેતના, પરદ્વેષ પાંચેઇચ્છ પોતપોતાની અવગાહનાસમાન જડતારૂપ, પરકાલ તે
 પોતાનો અગુરુજનુ પર્યાય, પરજાવ તે, પોતપોતાનો વિગેયગુણ; એવીરીતે પરઇચ્છા
 દિ ગુણ ચેતનનેવિપે નથી એ કારણ માટે નાસ્તિ ઠે. અને સ્યાદસ્તિ નાસ્તિ એ વચ્ચે
 જાવ એક મમયે ઠે. સ્યાદવક્તવ્યતે આ કારણમાટે ઠે -કોઈપણ સમયે એકાંત વચ
 નેકરી કહ્યો જાય નહીં કેમકે, વચન તે અસંખ્યાત સમયાત્મક ઠે અને આત્મ
 ઇચ્છ એક સમયમાં અનંત ગુણ પર્યાયમયી ઠે, અને સ્યાદસ્તિ અવક્તવ્ય સ્યાદનેકાં
 તપણે અસ્તિ, તેનું અવક્તવ્યપણું ઠે. એમજ સ્યાદનાસ્તિ અવક્તવ્ય. તથા સ્યાદસ્તિનાસ્તિ
 યુગપત્ અવક્તવ્ય તે સ્યાદાદપણે અસ્તિ નાસ્તિ સમય કાલ એક સમયે વચન

अगोचर ठे एम अनेक धर्मात्मक आत्मा स्याद्वाद जावेकरी जाणे ते स्याद्वाद ना आठ पङ्ख ठे -नित्य, अनित्य, एक, अनेक, सत्, असत्, वक्तव्य तथा अवक्तव्य पोताना चेतना गुणेकरी आत्मा नित्य ठे, अथगुरुलघु पर्यायेकरी आत्मा अनित्य ठे, एमड्व्यथी नित्यानित्य, ह्यायक गुणेकरी आत्मा एकठे, असत्वा त प्रवेशपणेकरी आत्मा अनेकपणे ठे, एम ड्व्यपणे एकानेक ठे, स्वड्व्य पर्यायेकरी आत्मा सत् ठतो ठे, परड्व्य पर्यायेकरी आत्मा असत् अठतो ठे, एम वस्तु स्वरूपे सत् असत् ठे, ड्व्यपणे वक्तव्यठे एक समये एकठो कथन योग्य नथी माटे आत्मा अत्रक्तव्य ठे, एम ए परकीय अपेक्षाए स्याद्वाद होय, अने स्वअपेक्षाएकरी चेतन ता नित्यठे, अथगुरुलघु पर्याये अनित्यठे चेतना एकठे असत्वात प्रवेश अनेकठे नित्यत्वमां नित्यत्व सत् ठे, अनित्यत्व असत् ठे अनित्यत्वमां अनित्यत्व सत् ठे अने नित्यत्व असत् ठे एकत्वमा एकत्व सत् ठे अने अनेकत्व असत् ठे अनेकत्वमां अनेकत्व सत् ठे, ने एकत्व असत् ठे नित्यत्व, अनित्यत्व, एकत्व, अनेकत्व, एम निन्न वचन व्यक्त ठे एक समये अव्यक्त ठे एम वस्तु स्वरूप एक समये नित्या नित्यठे तेज समये एकठे ने तेज समये अनेक ठे एम सत् ने असत् ठे तेम व्यक्त ने अव्यक्त ठे ए आठ पङ्ख एक पङ्खमां एक समये रह्या ठे एवीरीते स्याद्वादपणे ठ ड्व्यने जाणी, अने ठ ड्व्यथी चेतन लक्षण जीव ड्व्य पोतानो ज्ञान दर्शन चारित्र वीर्यमयी अग्निनाशी ठे अनंत परमानंदमयी एवो पोतानो आत्मा उपदेपररी ध्यागो एप्रकारे आत्मानु मोक्ष कारण मोक्षमयी सर्वदे स्याद्वादपणे पोताना आत्माने जाणे माने तेज सम्यक्स्वी कहेवाय तेगिना मिथ्यास्वी कहेवाय

हरे सम्यक्स्वीने आठ गुण उपजेठे ते कहेठे - प्रथम नि शक गुण ते जेने शक्ता, जप तथा शोफ ह्याय नही तेने जाणया, एटले ज्ञाताने आलोकनो जप ह्याय नही तेमहे, ते सम्यक्स्वी सुख, डुरानेतो, पुन्य तथा पापनु फज जाणेठे ते आत्माने पुन्य तथा पापयी निन्नकरी ध्यायेठे माटे आलोक तथा परजोशना ज्ञाताने जप नथी तथा ज्ञाताने वेदनानु जप पण व्यापे नही ते वेदना जप कर्म गुण ठे अने मार्गे आत्मा तो ज्ञानमयी ठे, वली ज्ञाता, पोताना आत्माने अमर तथा अग्निनाशी करी ध्यायेठे माटे तेने मरण जप होतो नथी वली ज्ञाता, पोताना आत्माने अक्षय अनंत गुणी जाणेठे माटे तेने चोरजप नथी ज्ञाता पोताना आत्माने अज्ञानताग्य डुराना गोंगनार एया पोतानो शरणनूत माने ठे माटे तेने अगण जप नथी. ज्ञाता पोताना आत्माने सदा परमानंदमयी

मानेने मांटे नेने अक्खमान् नय नयी एवी गीने ज्ञाना पोताना आत्माने ज्ञान
मय जाणीने नया काज निजें रवेने. नम्यक्खीनो बीजो निःखं गुण. ते कंय
एउजे वादा नदी ते जाणवो वर्तमान सुखमां मय याय नदीः दुःखमां विजा
यान करे नदी अनागत काजना सुखनी उवा करे नदीः दुःखनी नरे नदीः
ज्ञाना ज्ञानमयी पोताना आत्माने निःख नमान थावतो अवांठक ठे. नम्यक्खी
नो बीजो अहुंगंवा गुण ते अयुनयी ग्ञानयी शुभाऽशुभ नवेने ते कर्म गुण जाणें.
पोतानो आत्मा नया ज्ञानानंदमयी ठे मांटे ने व्याने पण पुज्जयी हुंगंवा करे
नही. नम्यक्खीनो बांयो अमृददृष्टि गुण ते पर वस्तु तथा परपण्डितिनां मृज
य नही. नवे सत्त्वभाव तथा परभावने निन्न निन्न करी जाणे. नम्यक्खीनो
पांचमो उववृद्ध गुण ते पोतानो बीरे ठां अवगणना करे नही. एउजे जेवो
एक आत्ममय्य शुद्ध इध्यायिक नयकरी त्रिगुणमयी ठेः तेने तेवो ज्ञानखेने
तेमां रमी रवे नेने ज्ञाना कहिये. नम्यक्खीनो ठां विरीकरण गुण ते पोताना
आत्माने पोताना गुण करी स्थिर करे. वजी ते तया काज परपरिणतिनी चाह्ना
करे नही. नम्यक्खीनो नानमो वात्सल्य गुण ते पोताना नादूमी मादूना साथक
तया ज्ञानादिगुणने नंदनी वात्सल्यना एउजे पांयण करवुंः ते ज्ञानगुण जाणवोः
तेज आत्मा एम देखी न्याहादपणे करीः आववो. ए वात्सल्य गुण कह्यो.
इवे नम्यक्खीनो आठमो प्रभावना गुण ते वाह्य पण तथा अंतर्गण्य पोताना
आत्मानो प्रभावना कवी. ए आठ गुण जाणवा.

इवे नम्यक्खी नांवे बीज पोतानो आत्मा थावे नेनो अथे लखिये ठेएः— अ
नीन, अनागत ने वर्तमान एउण काजः आदि मय्य ने अंत एउण अवस्था, स्वर्ग
मृत्यु पाताज ए उण जोक. उत्पादय्य ने शुभ एउणपरिणाम तेने एक समयमां
जाणवें. एम ठ एइयना अनंत गुण पयायने जाणें. एवो अनंत ज्ञानमयी सोहं;
नया काज चेतन जहूण सोहं. अनाकार उपयोगमयी दर्शन अनंत वंत सोहं;
नमन परभाव. पर पण्डिति. पण्डितनय्य परित्यागनयी सत्त्वभाव गुणनेविने
विस्तावंत अनंत चारित्रमयी सोहं; अरूपी निर्मज गुणवंत लोकाजोक जात
मान सोहं. नरज कर्म हय कारण अनंत वीर्यमयी सोहं; तया काज वाया
पीडा रहित परमानंदमयी सोहं; लोकाजोक जाण सव्यवगाहना संबंध सोहं;
पड़गुणवृद्धि नान पण्डितामी अगुरुजयुल शक्तिमयी सोहं; एक, अनेक, नित्य,
अनित्य. निःख, वृद्ध, अजर, अविनाशी, अयोगी, अनांगी. अजरी, अवेयी. अ

पञ्चव्यविचार

वेदी, अग्नेदी, सक्तो, अनाहारक, अशरीरी, अनादि, अनत, अक्कय, अप
 र एवो परमात्मा परमानन्दमयी शिव गुरु जगवान अवाची अतीन्द्रिय सो
 ध्यान ध्याता ध्येयमयी, ज्ञान, ज्ञाता ज्ञेयमयी, सोह, एवो हु परमात्मा परम ज्योति
 परम शक्ति पच परमेष्ठी परम पूज्य ठु। एथात्मा इव्यनयेकरी अनत दर्शनमयी
 ठे, शुद्ध सग्रह नयेकरी सिद्ध स्वरूपी ठे पचाचारनु निधान होवाची आचार्य ठे, एवो
 न्यादादस्वरूपमयी तेणेकरी उपाध्याय ठे, मोक्षमार्ग साधक तेणेकरी साधु ठे, एवो
 परमात्मा ध्येय उपादेयरूप मुजने सत्तारमां शरण ठे एवु जे आत्मस्वरूपने जा
 एवु तेने ज्ञान कहेते एवी आत्मस्वरूपनो प्रीतिविषे जे प्रतीति करवी तेने दर्शन
 कहेते एवा आत्मस्वरूपनेविषे रमण करव तेने चारित्र कहेते एम ए त्रण मोक्ष
 ना मार्ग ठे बीजो सर्व आज्ञानतामयी दोष ठे इति आत्म प्राप्तिविधि
 हरे ए नयने प्रमाण कहिये किवा अप्रमाण कहिये? प्रमाण ते यथार्थनुं कहे
 रायने ने अप्रमाण ते अयथार्थनुं कहेवाय ठे एम कोई पुत्र, तेनो आबो उत्तर
 देग यत - "नाऽप्रमाण प्रमाण वा, प्रमाणाशस्तथैर हि, नाऽसमुद्र समुद्रांवा,
 समुद्रांवा यथैर हि " अर्हा नय ठे ते प्रमाणनो अश ठे जे प्रमाण पण नही
 न अप्रमाण पण नही तेने प्रमाणाश कहिये कथचित् प्रमाणन पण कहेते ते
 माटे नेम समुद्रमांयी जज पुमजी जरिये तेटना जनने समुद्र न कहेगाय पुत
 गो जर जनने समुद्रांवा कडिये तेस नयने पण प्रमाणाश कहिये तथा सम
 नांग तेनरिये ग्याते, तेने प्रमाण कहिये प्रमाण अने नये करी मन्त्रागस्तु
 प्रणिमते एतत्त्वार्थ सूत्रमां ठे इति चार्थिक वस्तु पद इव्य नयादि विचार संपूर्ण

इति श्री प्रकरण रत्नाकर नामाख्य
 पुस्तके द्वितीय नाग स्कन्धे

પડ્ડવ્યવિચાર

વેદી, અન્નેદી, સક્તી, અનાહારક, અશરીરી, અનાદિ, અનત, અવકલ્ય, અપર
 ર એવો પરમાત્મા પરમાનંદમયો શિવ ગરુર જગવાન અવાચી અર્તોદ્ધિય સોહ
 યાન ધ્યાતા ધ્યેયમયો, જ્ઞાન, જ્ઞાતા, જ્ઞેયમયો, સોહ, એવો હુ પરમાત્મા પરમ જ્યોતિ
 પરમ શક્તિ પચ પરમેષ્ઠી પરમ પૂજ્ય તુ. આત્મા ઇચ્છનયેકરી અનત દર્શનમયી
 ળે, શુદ્ધ સમૃદ્ધ નયેકરી સિદ્ધ સ્વરૂપી ળે. પચાચારતુ નિધાન હોવાથી આચાર્ય ળે,
 મ્યાદાદસરૂપમયી તેણેકરી ઉપાધ્યાય ળે, મોક્ષમાર્ગ સાધક તેણેકરી સાધુ ળે, એવો
 પરમાત્મા ધ્યેય ઉપાદેયરૂપ મુજને સસારમાં શરણ ળે એવુ જે આત્મસ્વરૂપને જા
 ણતુ તેને જ્ઞાન કહે઼ે એવી આત્મસ્વરૂપનો પ્રીતિવિષે જે પ્રતીતિ કરવી તેને દર્શન
 કહે઼ે એવા આત્મસ્વરૂપને વિષે રમણ કરતુ તેને ચારિત્ર કહે઼ે એમ એ ત્રણ મોક્ષ
 ના માર્ગ ળે વીજો સર્વ આજ્ઞાનતામયી દોષ ળે ઇતિ આત્મ પ્રાપ્તિવિધિ
 હરે એ નયને પ્રમાણ કહિયે કિવા અપ્રમાણ કહિયે? પ્રમાણ તે યથાર્થતુ કહે
 ાપડે ને અપ્રમાણ તે અયથાર્થતુ કહેવાય ળે એમ કોઈ પુ઼ે, તેનો આવો ઉત્તર
 વડો પત - "નાડપ્રમાણ પ્રમાણ વા, પ્રમાણાશસ્ત્રથેય હિ, નાડસમુદ્ર સમુદ્રોવા,
 સમુદ્રાંશો યથેય હિ " અર્થા નય ળે તે પ્રમાણનો અશ ળે જે પ્રમાણ પણ નહી
 ને અપ્રમાણ પણ નહી તેને પ્રમાણાશ કહિયે કથચિત્ પ્રમાણન પણ કહે઼ે તે
 માટે જેમ સમુદ્રમાંથી જજ પુત્રજી નરિયે તેટલા જનને સમુદ્ર ન કહેવાય પુત્ર
 ની જર જનને સમુદ્રાંશ કહિયે તેમ નયને પણ પ્રમાણાશ કહિયે તથા સમ
 તોગ જેનરિયે ગ્યા઼ે, તેને પ્રમાણ કહિયે પ્રમાણ અને નયે કરી મનનાસુતુ
 ગિમ઼ે એ તત્વાયં સૂત્રમાં ળે ઇતિ ચાર્ચિક વસ્તુ પદ ઇચ્છ નયાદિ વિચાર સપૂર્ણ

શ્રી પ્રશ્ન રત્નાવલિ નામાલ્ય
 પુનઃ દ્વિતીય જાગ ૧-અમ

पञ्चव्यविचार

वेदी, अनेदी, सकृत्ता, अनाहारक, अशरीरी, अनादि, अनन्त, अव्यक्तव्य, अपर
 र एवो परमात्मा परमानन्दमयी शिव शरर नगवान अवाची अतीन्द्रिय सोह,
 ध्यान ध्याता ध्येयमयी, ज्ञान, ज्ञाता, ज्ञयमयी, सोह, एवो हु परमात्मा परम ज्योति
 परम शक्ति पञ्च परमेष्टी परम पूज्य तु, ए आत्मा इव्यनयेकरी अनन्त दर्शनमयी
 ठे, शुद्ध सग्रह नयेकरी सिद्ध स्वरूपी ठे पञ्चाचारनु निगान होवाथी आचार्य ठे,
 म्याबादस्वरूपमयी तैणेकरी उपाध्याय ठे, मोक्षमार्ग साधक तैणेकरी साधु ठे, एवो
 परमात्मा ध्येय उपादेयरूप मुजने ससारमां शरण ठे एवु जे आत्मस्वरूपने जा
 एवु तेने ज्ञान कहेते एवी आत्मस्वरूपनो प्रीतिविषे जे प्रतीति करवी तेने दर्शन
 कहेते एया आत्मस्वरूपनेविषे रमण करव तेने चारित्र कहेते एम ए त्रण मोक्ष
 ना मार्ग ठे बीजो सर्व आज्ञानतामयी दोष ठे इति आत्म प्राप्तिविधि
 दरे ए नयने प्रमाण कहिये किया अप्रमाण कहिये ? प्रमाण ते यथार्थनुं कहे
 गायत्र ने अप्रमाण ते अथार्थनुं कहवाय ठे एम कोई पुते, तेनो आवो उत्तर
 या पत - "नाऽप्रमाण प्रमाण वा, प्रमाणांशस्तथैव हि, नाऽसमुद् समुद्वा,
 मुद्वाणा पर्यय हि " अर्था नय न ते प्रमाणनो अश ठे जे प्रमाण पण नही
 अप्रमाण पण नही तेने प्रमाणाश कहिये कथचित् प्रमाणने पण कहेते ते
 जेम समुद्वांथी जज पुमनो जरिये तेटना जनने समुद् न कहेगाय पुत
 नर जाने समुद्वां कश्चिये तेम नयने पण प्रमाणाश कहिये तथा सम
 जेनविषे ग्याते, तेने प्रमाण कहिये प्रमाण अने नये करी मन्मत्तः
 गमते एतत्त्वाय सृष्टमां ठे इति चार्थिक वस्तु पद इव्य नयादि विचार सपूर्ण

इति श्री प्रकरण रत्नाकर नामाख्य
 पुस्तके द्वितीय भाग १-अन

•

•

वेदी, अग्नेदी, सकृत्ता, अनाहारक, अशरीरी, अनादि, अनत, अवक्तव्य, अ
 र एवो परमात्मा परमानन्दमयी शिव शंकर जगवान् अवाची अतीन्द्रिय
 ध्यान ध्याता ध्येयमयी, ज्ञान, ज्ञाता, ज्ञेयमयी, सोह, एवो हु परमात्मा परम ज
 परम शक्ति पञ्च परमेष्ठी परम पूज्य तु, एथात्मा इव्यनयेकरी अनत दर्शनम
 ठे, शुद्ध सग्रह नयेकरी सिद्ध स्वरूपी ठे पञ्चाचारनु निधान होवाची आचार्य
 त्या वादस्वरूपमयी तेषोकरो उपाध्याय ठे, मोक्षमार्ग साधक तेषोकरो साधु ठे, ए
 परमात्मा ध्येय उपादेयरूप मुकुने सत्सारमां गरण ठे एवु जे आत्मस्वरूपने ज
 एवु तेने ज्ञान कहेठे एवी आत्मस्वरूपनो प्रीतिविषे जे प्रतीति करवी तेने दर्शन
 कहेठे एवा आत्मस्वरूपनेविषे रमण करवु तेने चारित्र कहेठे एम ए त्रण माह
 ना मार्ग ठे बीजो सर्व आज्ञानतामयी दोष ठे इति आत्म प्राप्तिविधि
 हवे ए नयने प्रमाण कहिये किया अप्रमाण कहिये ? प्रमाण ते यथार्थनुं कहे
 वायठे ने अप्रमाण ते अयथार्थनुं कहेवाय ठे एम कोई पुठे, तनो आवां उत्तर
 देवो यत - "नाऽप्रमाण प्रमाण वा, प्रमाणाशस्तथैव हि, नाऽसमुद् ससुद्वा,
 समुद्वांशो यथैव हि " अर्था नय व ते प्रमाणनो अश ठे जे प्रमाण पण नही
 ने अप्रमाण पण नही तेने प्रमाणाश कहिये कथंचित् प्रमाणने पण कहेठे ते
 माटे जेम समुद्माथी जल पुसली नरिये तेदला जजने समुद् न कहेगाय पुत
 ली नर जजने समुद्वाश कहिये तेस नयने पण प्रमाणाश कहिये तथा सम
 स्तांश जेनेविषे ग्याठे, तेने प्रमाण काहये प्रमाण अने नये करी सकलवत्
 अधिगमने एतत्त्वार्थ सूत्रमा ठे इति चार्चिक वस्तु पड्डव्य नयादि विचार संपूर्ण

इति श्री प्रकरण रत्नाकर नामाख्य
 पुस्तके द्वितीय नाग स्कन्धे

